M. Eminescu

Opere vol. XII

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

M. EMINESCU

O P E R E X I I

PUBLICISTICĂ

1 ianuarie – 31 decembrie 1881

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ
DE
P E R P E S S I C I U S

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA
BUCUREŞTI

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA • MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

M. EMINESCU

O P E R E

XII

PUBLICISTICĂ

1 ianuarie-31 decembrie 1881

TIMPUL

CU 28 DE REPRODUCERI
DUPĂ PUBLICAȚII ŞI MANUSCRISE

1985
EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
R-79717 BUCUREŞTI, CALEA VICTORIEI 125

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE UN COLECTIV DE CERCETĂTORI DE LA MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

DIMITRIE VATAMANIUC	responsabil al secțiunii de publicistică, stabilirea paternității textelor, comentariile
PETRU CREȚIA	responsabil filologic al ediției
OXANA BUSUIOCEANU **ANCA COSTA-FORU** **AURELIA CREȚIA** **EUGENIA OPRESCU**	transcrierea filologică a textelor

Secretar tehnic ILEANA RAȚIU

Coordonatorul ediției

AL. OPREA

LĂMURIRI ASUPRA EDITĂRII PUBLICISTICII DIN 1881

1. Eminescu vine la conducerea cotidianului bucureştean în februarie 1880, cum am arătat în prezentarea la volumul anterior, şi desfăşoară, ca redactor-şef, o activitate susținută, care îl impune ca unul din cei mai mari ziarişti români. Emanoil (Manolache) Costache Epureanu, preşedintele Partidului conservator şi al Clubului politic, încetează din viață în septembrie 1880 şi cu el dispare una din figurile proeminente ale oamenilor politici din vechea generație. Conducerea Partidului conservator şi a Clubului politic o ia, în decembrie 1880, Lascăr Catargiu, asistat de un comitet format din T. Maiorescu, Em. I. Florescu, G. Manu, Al. Lahovari, T. Rosetti, Al. Ştirbei, M. Ghermani, Gr**.** Trandafil, Gr. Păucescu şi P. Teulescu. Se mențin în rezervă, cum fac şi mai înainte, P. P. Carp, P. Mavrogheni şi G. Gr. Cantacuzino. Noul comitet preia şi conducerea ziarului „Timpul", organul central de presă al Partidului conservator, cum şi era de la înființarea sa, în martie 1876. Noul comitet hotărăşte ca ziarul să, rămînă, în continuare, „sub redacția" lui Eminescu, nu însă fără să se ridice şi voci împotriva sa. Unii membri din comitet obiectează că poetul nu făcea parte din Partidul conservator şi-şi îngăduia, pentru acest motiv, să pună în discuție în coloanele ziarului probleme care veneau în contradicție cu orientarea „partitei conservatoare". Nu aceasta era, evident, explicația pentru independența sa de gîndire. Stăruie pentru menținerea lui Eminescu la conducerea ziarului T. Maiorescu, întrucît îl considera apropiat de „Juna dreapta", grupare reprezentată de critic în Partidul conservator.

Programul politic întocmit de Emanoil (Manolache) Costache Epureanu în februarie 1880 este întîmpinat cu rezerve de conservatori pe motiv că se limita la generalități, ce nu puteau servi ca bază în lupta politică. Maiorescu pregăteşte studiul *Zur politischen Lage Rumäniens,* pe care îl publică în primul număr al revistei „Deutsche Revue" pe 1881, care apare la sfîrşitul lui decembrie 1880. Eminescu îl traduce imediat şi-i face loc în coloanele „Timpului" în ultimul număr din decembrie 1880. Maiorescu propunea, ca orientare politică, teze ale grupării sale din Partidul conservator, între care cea mai importantă o constituia apropierea României de Imperiul austro-ungar. Maiorescu publică studiul, destinat să servească de program Partidului conservator, fără să consulte comitetul de conducere. Em. I. Florescu, Gh. Manu, Al. Lahovari îi fac criticului imputări pentru acțiunea sa. Eminescu publică studiul fără să informeze comitetul de conducere şi imputările aduse criticului se răsfrîngeau şi asupra sa. „Junimiştii", reprezentanții „Junei drepte", hotărăsc să-şi dea demisia din conducerea Partidului conservator. Eminescu urma şi el să părăsească redacția cotidianului bucureştean. Acest lucru nu se întîmplă. I.C. Brătianu, primul ministru în guvernul liberal, adresează conservatorilor invitația să participe la proclamarea regatului. Invitația este făcută prin intermediul lui P.P. Carp, care trecea de personalitatea cu cel mai mare prestigiu politic în Partidul conservator. Programul lui Maiorescu rămîne pe al doilea plan, mai ales că nu viza schimbări apropiate în politica internațională. Conservatorii hotărăsc, după lungi discuții, să refuze invitația. Proclamarea regatului se face în 14 martie 1881, fără participarea conservatorilor care însă îşi dau adeziunea la acest act politic.

Programul lui Maiorescu este criticat de presa liberală de toate nuanțele. Atacurile vin şi din partea grupării lui V. Boerescu, membru marcant al Partidului conservator, întemeietorul unei grupări, Centrul, care se alătură Partidului liberal, precum şi a unor cercuri cu o orientare politică independentă. „Românul", oficiosul guvernului liberal, reproduce studiul în coloanele sale şi-i consacră o suită de editoriale. Studiul este caracterizat „manifest politic" al „Junei drepte", primejdios deopotrivă pentru monarhie şi țară.

Eminescu adoptă o poziție independentă în răspunsurile pe care le dă la problemele la ordinea zilei. Poetul apără interesele generale ale poporului român, cum face şi în publicistica anterioară, şi se pronunță împotriva transformării țării noastre în colonie a Europei apusene.

Independența gîndirii lui Eminescu în contextul vieții politice din 1881 se definește, în primul rînd, prin atitudinea ce-o adoptă față de programul lui Maiorescu, pregătit să-l înlocuiască, cum am arătat, pe cel al lui Emanoil (Manolache) Costache Epureanu din 1880. Poetul avea obligația, ca redactor-şef al organului central de presă al Partidului conservator, să ia apărarea tezelor lui Maiorescu, cum procedase şi în cazul *Programului* lui Emanoil (Manolache) Costache Epureanu, cu un an mai înainte. Programul lui Maiorescu cuprindea însă teze care veneau în contradicție cu activitatea poetului pe tărîmul luptei naționale, desfăşurată încă din 1870. Orientarea spre Imperiul austro-ungar, teza principală a lui Maiorescu, constituia, în opinia poetului, o primejdie pentru însăşi independența națională a statului român. Problema aceasta o aduce în discuție în numeroase articole, cum s-a putut vedea din volumul anterior, şi asupra ei insistă şi în articolele din 1881. Maiorescu ignora în programul său dualismul austro-ungar, împotriva căruia duceau o luptă susținută popoarele din imperiul vecin, încă de la instaurarea sa în 1867. Dualismul austro-ungar este supus şi de Eminescu unei critici necruțătoare în articolele din „Federațiunea" din 1870 şi în cele din „Curierul de Iaşi" din 1876 — 1877. Maiorescu elucida situația românilor din Imperiul austro-ungar şi o apropiere de acesta nu putea fi pusă în discuție cîtă vreme Curtea din Viena nu-şi schimba politica față de românii din provinciile de sub stăpînirea sa. Eminescu avea în vedere, în sfîrşit, aspectele economice. Orientarea spre unul din imperiile vecine conducea la subordonarea economică prin transformarea țării în piață de desfacere a produselor acestuia şi ruinarea producției naționale. Pornind de aici, Eminescu respinge programul lui Maiorescu *de plano,* ca inoportun. Poetul demonstrează că se puneau în discuție teze ipotetice într-un viitor îndepărtat. Maiorescu examina, caracterizează Eminescu programul criticului, „nişte ipoteze viitoare şi problematice, şi la un pericol ce s-ar ivi, a arătat şi modul de scăpare tot aşa de *ipotetic* ca şi *pericolul".* Noul program al Partidului conservator este trecut de Eminescu în categoria utopiilor politice şi poetul susține în coloanele „Timpului", în continuare, propriul program, întemeiat pe cunoaşterea concretă a stărilor de lucruri din tară.

Atitudinea sa față de proclamarea regatului nu se apropie de a nici unei grupări politice. Conducerea Partidului conservator îl însărcinează pe T. Maiorescu să expună punctul său de vedere în coloanele „Timpului", într-un editorial cu caracter orientativ. Criticul publică în cotidianul bucureştean, în 21 martie, un lung articol, în care face un istoric al evenimentelor politice dinaintea proclamării regatului. Lasă însă în seama viitorului să se pronunțe asupra deosebirii de principii între liberali, la guvern, şi conservatori, în opoziție. Eminescu interpretează conciliabulele dintre liberali şi conservatori pentru proclamarea regatului, ca şi expunerea lui Maiorescu în această problemă, expresia cea mai evidentă a abandonării principiilor în lupta politică. Versatilitatea oamenilor politici liberali şi conservatori este denunțată în termeni necruțători. „Pînă cînd comedia aceasta ? — se întreabă Eminescu —. Pînă cînd panglicăria de principii, pînă cînd schimbările la față de pe-o zi pe alta?" Şi mai departe: „Ce sîntem, comedianți, saltimbanci de uliță, să ne schimbăm opiniile ca [şi] cămeşile şi partidul ca cizmele?" Semnificativ este şi un alt fapt. Eminescu reproduce din „Convorbiri literare'" *Scrisoarea III* şi-i face loc în

„Timpul", sub semnătură, în numărul din 10 mai 1881. Poetul marca în felul acesta festivitățile consacrate monarhiei şi cu critica din poezie la adresa societății din vremea sa.

Eminescu consacră în coloanele ziarului pe care îl conducea numeroase editoriale chestiunii dunărene şi reproduce articole în această problemă din presa străină, în traducerea sa. Imperiul austro-ungar revendica preşedinția Comisiei dunărene şi vot preponderent, deşi nu era țară riverană între Porțile de Fier şi Marea Neagră. Curtea din Viena duce o campanie de defăimare împotriva României şi nu ezită să rupă şi relațiile diplomatice cu țara noastră. Guvernul liberal adoptă o poziție oscilantă în raporturile cu imperiul vecin. Eminescu cere guvernului liberal să adopte o poziție fermă în chestiunea dunăreană şi condamnă Imperiul austro-ungar că ducea o politică ce prejudicia suveranitatea națională deopotrivă a României, Bulgariei şi Serbiei.

Campania de presă susținută de Eminescu în legătură cu construirea căilor ferate se impune să fie bine înțeleasă. Poetul recunoaşte în construirea căilor ferate şi, în general, în modernizarea mijloacelor de comunicație un factor de progres. Face însă o distincție foarte importantă, pierdută adesea din vedere. Modernizarea căilor de comunicație reprezintă, în opinia sa, un factor de progres pentru țările dezvoltate întrucît îşi pot desface mai repede producția națională. Pentru țările ce nu se găsesc în acest stadiu, modernizarea căilor de comunicație reprezintă un factor de progres numai sub raport tehnic. Aspectele sociale îi apar însă poetului mult mai importante. Modernizarea căilor de comunicație grăbeşte procesul de transformare a țărilor agrare, cum era şi România, în „hinterland-uri", spre care țările avansate îşi dirijează producția națională şi jefuiesc, de aici, bogățiile naturale. Construirea căilor ferate se face la noi, aspect de asemenea important, cu capital străin. Statul român le răscumpără, cum arată poetul, în condiții oneroase şi angajează, pentru decenii întregi, munca poporului român.

Eminescu examinează înființarea de noi instituții din perspectiva „claselor pozitive". Poetul consacră fondării Creditului Mobiliar un adevărat studiu, a cărui elaborare o putem urmări şi pe baza unui material bogat, păstrat în

manuscrise. Demnostrația sa este construită cu o bună armătură ştiințifică, cum observă G. Călinescu, ca să conducă la concluzia că asemenea instituții se înființau spre a face operații bancare de speculă.

Imperiul austro-ungar şi Imperiul german considerau că prin cucerirea independenței de stat se creară condiții favorabile pentru aplicarea politicii cunoscută sub numele de *Drang nach Osten.* Presa din cele două imperii desfăşoară o campanie susținută în stăvilirea emigrărilor spre America şi dirijarea lor spre această parte a Europei. România, se arată într-un astfel de articol, era „aptă într-o măsură extraordinară de-a primi în număr mare colonişti germani" şi se putea opera, în felul acesta, „o cucerire pacinică, comercială" a țării noastre. Colonizarea României se înscria, după cum se vede, în politică de stat a celor două imperii. Eminescu protestează cu indignare împotriva acestei politici pe care o numeşte „marota" imperialismului german. Poetul îşi manifestă îngrijorarea în legătură cu slăbirea rezistenței naționale, față de această politică de subordonare a țării. Se explică, o dată mai mult, de ce respinge programul Partidului conservator privind apropierea de Imperiul austro-ungar.

Eminescu elaborează în această perioadă şi teoria cu privire la „pătura superpusă", care ocupă un loc central în gîndirea sa social-politică. Exegeții operei insistă, mai adesea, asupra componenței „păturii superpuse" din elemente alogene şi asupra acuzațiilor ce le aduce Partidului liberal pentru favorizarea lor. Asemenea învinuiri aduce însă Eminescu şi conservatorilor. Este suficient să amintim de criticile sale la adresa lui Maiorescu în timpul dezbaterilor parlamentare privind modificarea art. 7 din Constituție, cînd îl învinuieşte pentru trădarea intereselor naționale. Problema fundamentală care se pune aici nu este cea a componenței „păturii superpuse", ci a faptului că ea se constituia din elemente care fugeau de muncă. De altfel, nu este întîmplătoare nici numirea ce i-o dă. Eminescu are în vedere, pe de altă parte, şi aspectul politic. Sporirea „păturii superpuse", trăind din exploatarea „claselor pozitive", constituia, în opinia poetului, o primejdie națională întrucît slăbea rezistența poporului român în fața politicii de colonizare a țării noastre.

Orientarea lui Eminescu spre politica practică are la bază, cum am arătat şi în *Lămuririle* ... la volumul anterior, experiența din epoca revizoratului şcolar, cînd cunoaşte nemijlocit viața poporului. Poetul critica atunci Partidul conservator, aflat la con-

---

ducerea țării, pentru exploatarea nemiloasă a țărănimii şi cerea schimbarea sistemului de guvernare, spre a se asigura o mai mare „libertate a muncii". Aceste critici le adresează şi guvernului liberal. Orientarea spre politica practică, cu nesocotirea intereselor partidelor de guvernămînt, explică şi aducerea în discuție a socialismului. Presa vremii remarcă acest lucru ca un aspect negativ în paginile cotidianului conservator. Eminescu vorbeşte acum şi de Karl Marx, pentru prima dată în publicistica sa, de unde se vede că îi cunoştea activitatea. Nu avem mărturii să demonstrăm că îi studiase şi scrierile. îşi face însă extrase din tratatele unor economişti ca Say, Ricardo, Carey, List, pe care le utilizează, ca armătură ştiințifică, în discursul critic. Poetul preia, de aici sau de aiurea, teze şi azi de actualitate. Susține, de pildă, că în societăți ca cea din vremea sa „munca se vinde în piață". Eminescu considera ca făcînd parte din „clasele pozitive" țăranii şi meseriaşii. Acum îi integrează aici şi pe muncitori.

Dintre reformele propuse de guvernul liberal la inițiativa lui C.A. Rosetti stîrnesc discuții aprinse în presă îndeosebi electivitatea magistraturii şi votul universal. Eminescu se pronunță împotriva celei dintîi şi pune anumite condiții în cazul celei din urmă. Electivitatea magistraturii putea duce, susține poetul, la subordonarea acestei instituții partidelor politice şi pierderea independenței în luarea hotărîrilor. Poetul nu este împotriva votului universal, însă condiționează introducerea acestei reforme de ridicarea nivelului cultural al Corpului electoral. Pîndea şi aici primejdia ca acesta să devină, în absența pregătirii culturale, clientelă a partidelor politice. Previziunea sa se va confirma în desfăşurarea evenimentelor de mai tîrziu.

Eminescu practică la „Timpul" o publicistică cotidiană, fapt care explică schimbarea tematicii o dată cu depăşirea evenimentului respectiv. Revenirea la aceeaşi problematică se face sub formă de referință şi numai privind chestiuni ce le considera importante în viața politică a țării noastre. Multe articole sînt consacrate, astfel, întocmirii bugetelor, lucrare fundamentală, în opinia sa, pentru buna gospodărire a statului. Guvernul liberal este criticat pentru nerespectarea termenelor în întocmirea lor şi pentru faptul că înscria cifre fictive spre a se prezenta în fața opiniei publice cu bugete echilibrate. Se impune atenției dublarea cunoaşterii teoretice a finanțelor cu capacitatea de analiză concretă. Poetul mînuieşte cifrele cu o îndemînare încă neîntîlnită la un nespecialist în lumea lor.

Problema mai importantă în plan cultural, adusă în dezbaterea publică, priveşte proiectul lui V. Conta de reformă a învățămîntului. Se prevedea, în acest proiect, între altele, restrîngerea învățămîntului clasic în favoarea celui real. Eminescu angajează cotidianul pe care îl conducea în campania împotriva proiectului. Poetul se declară în favoarea învățămîntului clasic şi a dezvoltării învățămîntului real în concordanță cu stadiul de dezvoltare a economiei noastre naționale.

Progresul realizat în toate domeniile de activitate, cu care se lăuda guvernul liberal, este prezentat de Eminescu

ca fiind fictiv. Întemeierea de noi instituții, nu întotdeauna răspunzînd unor nevoi reale, avea drept urmare sporirea aparatului administrativ. Statul impunea noi obligații fiscale şi de altă natură, care grăbeau procesul de pauperizare a „claselor pozitive". Eminescu caracterizează această evoluție a societății româneşti ca o trecere de la „barbarie" la „semibarbarie", mai rea decît cea dintîi, întrucît falsifica înclinațiile fireşti ale oricărei societăți spre progres.

Eminescu deschide coloanele cotidianului conservator unor colaboratori externi, atît din Bucureşti cît şi din provincie. Se situează pe primul loc Pantelei Popasu din Galați, care îşi semnează articolele cu pseudonimul Delfinul. Critică în ele, cu o violență ce-o întrece, adesea, pe cea a poetului, sistemul de guvernare din țara noastră, partidele politice şi monarhia. Sînt de menționat cîteva din ele: *Un glas în pustie, Ce face opoziținea ?, Responsabilitatea regilor constituționali, Unitatea națională, Isprăvile libertăților noastre.* C.N. Brăiloiu semnează articole privind legislația: *Proiectul de lege Grădişteanu, Reforma judiciară, Ciocoiul. Cuvînt şi instituțiune.* Tot lui îi atribuim şi o parte din articolele nesemnate în care se discută chestiuni economice. Slavici publică lucrarea *Studiul geografiei în şcoalele noastre,* cea mai temeinică crecetare de acest fel întîlnită în presa vremii. Un loc aparte ocupă reproducerea în coloanele ziarului a monografiei lui A.V. Millo, *Țăranul,* invocată de Eminescu şi în susținerea tezelor sale. Poetul reproduce şi studiul lui T.V. Ştefanelli, *Cîteva date statistice şi istorice din Bucovina,* publicat în „Convorbiri literare", revista ieşeană. Prezintă interes şi articole ca *Legea minelor, Conferința mone-*

țară, Despre situația industriei zaharice în România, Salinele noastre, care vin de la colaboratori mai puțin cunoscuți, însă specialişti în domeniile respective. Poetul continua, tipărirea, sub supravegherea sa, a baladelor sîrbeşti în traducerea lui Dionisie Miron, începută în anul precedent, şi care se va continua şi în 1882. Deşi publicație politică, Eminescu face din „Timpul" şi una cu deschidere largă, cum se desprinde de mai sus, spre domenii ce țin de progresul material al societății.

Eminescu îşi creează prin orientarea ce-o dă cotidianului bucureştean şi prin modul cum discută problemele la ordinea zilei o situație tot mai precară ca redactor-şef al organului central de presă al Partidului conservator. „Telegraful" îşi informează cititorii, încă în noiembrie 1881, că Eminescu urma să fie înlocuit de la conducerea ziarului. Se deschide, astfel, o nouă perioadă în epoca gazetăriei bucureştene a lui Eminescu, căreia îi vom consacra volumul următor — şi ultimul — din secțiunea de publicistică.

Trăsătura dominantă a publicisticii lui Eminescu o constituie şi în această perioadă orientarea spre politica practică, întemeiată pe cunoaşterea profundă a realităților naționale. Asistăm la desfăşurări spectaculoase ale independenței sale față de partidele politice. Este suficient să ne oprim la poziția sa față de noul program al Partidului conservator, întocmit de Maiorescu, la criticile virulente privind canciliabulele dintre liberali şi conservatori pentru proclamarea monarhiei ori la denunțarea imixtiunii puterilor străine în chestiunea dunăreană. Poetul apără interesele generale ale poporului român şi duce o luptă susținută împotriva transformării țării în colonie a Europei apusene. Publicistica din acest volum vine să împlinească, astfel, imaginea despre activitatea unuia din cei mai mari ziarişti din cultura noastră națională.

2. TEXTUL: CORPUS ŞI ORGANIZARE. Orînduirea textelor se face, ca şi în volumele anterioare, strict cronologic, cu includerea, la locurile respective, şi a traducerilor. Textele din manuscrise le tipărim în ordinea utilizării lor în articole, iar cînd asemenea indicații lipsesc, le facem loc în partea finală a acestei secțiuni, într-o succesiune ipotetică. Tipărim articolele cu titlurile lui Eminescu, iar cînd acestea lipsesc, le dăm noi, după sintagma inițială. Deşi aceasta nu este întotdeauna revelatorie, aparține textului eminescian şi ne fereşte de subiectivism în improvizarea de titluri, care pot induce în eroare. Acesta este, de altfel, şi unul din marile falsuri operate de editorii anteriori. Însoțim fiecare text cu indicarea datei apariției, pentru a înlesni urmărirea problemelor puse în discuție.

3. STABILIRE ŞI TRANSCRIERE. In stabilirea textului şi a variantelor ne călăuzim după principiile enunțate în OPERE, VII (p. 47 — 69), cu completările din OPERE, IX (p. 55 — 56). Tipărim textele integral, după prima apariție în „Timpul" şi după manuscrise, cele pe care le transcriem din caietele poetului. Ținem să precizăm că semnul [...] nu indică intervențiile noastre arbitrare şi nedorite, ci lipsa unor cuvinte sau pasaje ce nu au putut fi restabilite ca urmare a deteriorării publicațiilor respective.

4. COMENTARIILE şi ANEXELE VOLUMULUI. Fiecare text este însoțit de comentarii, care cuprind o secțiune bibliografică, unde consemnăm prima apariție în „Timpul" şi facem mențiune dacă articolul este semnat. Indicăm locul ce-l ocupă în paginile cotidianului bucureştean (Editorial, Al doilea editorial, *Din afară, Cronică dramatică),* informații importante pentru cunoaşterea încadrării textului respectiv în dezbaterea cotidiană. Consemnăm, de asemenea, reproducerile în publicațiile româneşti şi străine, cum nu fac edițiile anterioare. Facem mențiune, în sfîrşit, de prima tipărire în volum.

Comentariile cuprind, cu puține excepții, şi o a doua secțiune în care prezentăm problemele puse în discuție în textul respectiv şi dăm informații asupra ecoului stîrnit în presa românească şi î cea de limbă franceză şi germană din

țară. Se situează pe primul loc „România liberă." şi „Bukarester Tagblatt", care comentează aproape toate articolele poetului şi dau extrase din ele. In atenția noastră stă şi presa românilor aflați, atunci, în afara granițelor țării.

Eminescu semnează numai cîteva articole pentru care facem mențiune în secțiunea bibliografică a comentariilor, iar celelalte, pentru care nu facem o asemenea mențiune, apar fără semnătură.

Pentru textele transcrise din caietele lui Eminescu indicăm manuscrisul şi paginile, iar cînd este cazul, prima publicare. Dăm informații despre aşezarea în pagină, grafie, mențiunile poetului, fie pentru datare, fie pentru indicarea stadiului de elaborare.

Cotidianul bucureştean foloseşte datarea după calendarul iulian, ca cea mai mare parte a presei româneşti din secolul trecut. Eminescu introduce în unele perioade si datarea după calendarul gregorian. Respectăm datarea sau datările din ziar. Pentru publicațiile străine, care folosesc datarea după calendarul gregorian, dăm în paranteze drepte şi datarea după calendarul iulian, spre a evita confuziile în succesiunea evenimentelor.

Comentariile şi notele noastre au caracter orientativ şi informativ. Menționăm cum facem şi în *Lămuririle* la volumele anterioare, că ele nu sînt destinate să se substituie studiului publicisticii eminesciene.

Volumul este prevăzut cu o listă a *Siglelor publicațiilor periodice, Bibliografia* lucrărilor folosite în comentarii şi note, *Indici* şi o *Listă* a ilustrațiilor. Pentru *Tabloul ediției* trimitem la OPERE, IX (p. 63 — 75), cu completările din *Bibliografia* la volumele anterioare. Bibliografia generală a publicisticii eminesciene o tipărim în ultimul volum al secțiunii,

5. DIFICULTĂȚI. Eminescu desfăşoară activitate ziaristică între 1 ianuarie şi 31 decembrie 1881 exclusiv în „Timpul" şi nu întîmpinăm dificultăți în urmărirea scrisului său în mai multe publicații. Colecția „Timpului" de la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România este într-o stare înaintată de uzură, încît textele din multe numere nu pot fi recuperate în întregime. Pentru reconstituirea lor s-a folosit colecția din Biblioteca Municipală, din Piatra Neamț, din păcate nici ea completă pentru anii 1877 — 1883. Nu au putut fi consultate în colecții complete ziarele „Apărătorul", „Cumpăna", „Fraternitatea", „Poşta", „Vocea română". Comentariile lui Eminescu în legătură cu aceste publicații reprezintă texte de referință pentru istoricul presei româneşti.

Multe din textele din acest volum sînt traduceri făcute de Eminescu din publicații străine, ce nu se păstrează, cu puține excepții, în fondurile din bibliotecile noastre. o parte din aceste publicații au fost consultate în Biblioteca Națională din Viena.

D. VATAMANIUC

SIGLELE PUBLICAȚIILOR PERIODICE

Siglele sînt preluate din *Bibliografia Mihai Eminescu (1866 — 1970). Volumul I. Opera.* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976, p. 15 — 20, M. Eminescu. *Opere VII. Proza literară.* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977, p. 72 — 73 şi M. Eminescu. *Opere IX. Publicistica 1870 — 1877.* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, p. 59 — 62; M. Eminescu. *Opere XI. Publicistica 1880.* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1984, p. 13 — 14. Pentru publicaţiile care nu figurează în aceste lucrări s-au întocmit sigle noi. Anii care însoţesc titlurile publicaţiilor privesc perioada cercetată. Publicaţiile „Allgemeine Zeitung", „Die Presse", "Deutsche Zeitung", "Fremden-Blatt", "Grenzboten" şi "Neue freie Presse" au fost consultate în Biblioteca Naţională (Osterreichische Nationalbibliothek) din Viena.

AAZ	„ Allgemeine Zeitung", Augsburg, 1881
BME	„Buletinul Mihai Eminescu", Cernăuţi, Piatra Neamţ, Rîmnicul Vîlcea, 1930 — 1944
BP	„Binele public", Bucureşti, 1877 — 1881
CL	„Convorbiri literare", Iaşi, 1881
CL- 1	„Convorbiri literare, Iaşi, 1966, 1982
CRO- 1	„Cronica", Iaşi, 1980
DPR	„Die Presse", Viena, 1881
DREPTUL	„Dreptul", Bucureşti, 1881
DZ	„Deutsche Zeitung", Viena, 1881
ECHINOX	„Echinox", Cluj-Napoca, 1974
F	„Familia", Pesta, 1875
FREM	„Fremden-Blatt", Viena, 1881
GHMC	„Gazette hebdomadaire de medecine et de chirurgie", Paris. 1881
GL	„Gazeta literară", Bucureşti, 1964
GRTB	„Grenzboten", Berlin, 1881
GT	„Gazeta Transilvaniei", Braşov, 1881
INDR- 1	„L'Independance roumaine", 1881
KRZ	„Kronstadter Zeitung", Braşov, 1881
LIB	„Liberalul", Iaşi, 1881
LL	„Limbă şi literatură", Bucureşti, 1965
LUC-B	„Luceafărul", Bucureşti, 1964, 1980 — 1983
LUM	„Luminatoriul", Timişoara, 1881
MANUSCRIPTUM	„Manuscriptum", Bucureşti, 1976, 1980
MO	„Monitorul oficial", Bucureşti, 1881
NFP	„Neue freie Presse", Viena, 1881
OBS	„Observatoriul", Sibiu, 1881
PEL	„Pester Lloyd", Budapesta, 1881
POP	„Poporul", Bucureşti, 1881
PRESA	„Presa", Bucureşti, 1881
RESB	„Războiul", Bucureşti, 1881
RF-2	„Revista de filosofie", Bucureşti, 1964, 1972
RFR	„Revista Fundaţiilor regale", Bucureşti, 1939 — 1940
RITL	„Revista de istorie şi teorie literară", Bucureşti, 1965, 1980
RL	„România liberă", Bucureşti, 1881
ROM	„Românul", Bucureşti, 1881
ST	„Steaua", Cluj-Napoca, 1977, 1981
T	„Timpul", Bucureşti, 1876 — 1883
ŢN	„Ţara noastră", Sibiu, 1911
TEL	„Telegraful", Bucureşti, 1877 — 1881
TELR	„Telegraful român", Sibiu, 1877 — 1881
TRANS- 1	„Transilvania", Sibiu, 1982
TRIB-2	„Tribuna", Cluj, 1961, 1972
UM	„Umoristul", Pesta, 1866
VA-TM	„Vatra", Tîrgu Mureş, 1975
VE	„Viaţa economică", Bucureşti, 1964

VIIT- 1	„Viitorul", Bucureşti, 1914
VR- 1	„Viaţa românească", Iaşi, 1908
VR-2	„Viaţa românească", Bucureşti, 1983
VRE	„Vremea", Bucureşti, 1943

„TIMPUL”

PATOLOGIA SOCIETĂŢII NOASTRE

În situaţiunea politică şi în condiţiunea civilă ce s-a croit familiei române prin noile legi se simte de toţi o stare de siluire şi o anomalie, cu toată organizaţiunea savantă a instituţiunilor , în toate raporturile sociale tradiţionale , încât am ajuns să nu credem în nimic stabil. Putem zice că nu este un singur om serios între noi, fie martor fie autor, în revoluţiunile ce ne-au agitat şi ne agită de treizeci de ani, care să creadă în stabilitatea stării de lucruri în care ne aflăm; nu este om care să nu se întrebe când o să se sfârşească această operă interminabilă de schimbări care divizează din ce în ce mai mult societatea noastră în tabere ostile.

Nu ne adresăm aci la oameni cari găsesc un motiv de optimism în satisfacerea apetitului lor şi ambiţiunilor lor personale. Această clasă de oameni nu este făcută nici să simţă , nici să înţeleagă condiţiunile superioare de existenţă şi de trai pentru o societate şi nici este în stare a da cel mai mic ajutor pentru consolidarea societăţii. Vorbim pentru oamenii cari sunt preocupaţi de condiţiunile de existenţă, de prosperitate a societăţii şi cari se îngrijesc de soarta ţării oricari ar fi credinţele lor, fie conservatori , fie, precum s-au numit, liberali.

Ceea ce simţim noi în privinţa stării de lucruri de astăzi nu ni se pare să fie o impresiune personală şi trecătoare.

Mai multe simptome , între cari limbagiul provocator şi aspru al jurnalelor guvernamentale, ne fac să credem că situaţiunea noastră politică şi socială persistă a sta în stadiul revoluţionar . Spiritele sunt cuprinse de neîncredere şi nu se pot împăca cu ideea că lucrurile pot merge aşa precum merg astăzi. O reacţiune deja a început a se manifesta, deşi cam slabă, în contra mişcării repezi şi violente cu care s-a accentuat opoziţiunea coaliţiunii din 1876 şi, după cum credem noi, această reacţiune are să urmeze în mod irezistibil , deşi treptat.

Ca să poată fi însă eficace reacţiunea contra spiritului revoluţionar trebuie ca cu toţii să ne dăm seamă de cauzele ce turbură societatea, de elementele ce împiedecă redobândirea echilibrului pierdut şi să le combatem cu curaj şi stăruinţă.

Moravurile publice, spiritul public la noi au luat o direcţiune foarte periculoasă şi partidul care ne guvernă de patru ani de zile a contribuit foarte mult a le altera . Dintr-un principiu tutelar , principiul egalităţii înaintea legii, s-a făcut o armă de război între clase; toate condiţiunile sociale s-au surpat şi s-au amestecat într-un fel de promiscuitate ; tradiţiunile ţării s-au uitat cu totul; o clasă nouă guvernantă s-au ridicat, fără tradiţiuni şi fără autoritate, încât ţara cea mare, temeiul şi baza naţionalităţii noastre, nu-şi găseşte conştiinţa raporturilor politice cu cei ce o guvernă; drepturile politice nu mai sunt răsplata unui şir de servicii pe datini, ci un instrument de ambiţiune , de îndestulare a intereselor particulare. În locul sentimentului public dezinteresat avem pasiuni politice, în loc de opiniuni avem rivalităţi de ambiţii . Toleranţa pentru toate interesele cele mai vulgare şi cele mai de jos este morala ce distinge astăzi lumea politică la noi. Este adevărat că nu cruţăm a invoca numele patriei şi numele libertăţii, dar aceasta ca o ipocrizie mai mult şi ca o înlesnire pentru îndestularea intereselor private.

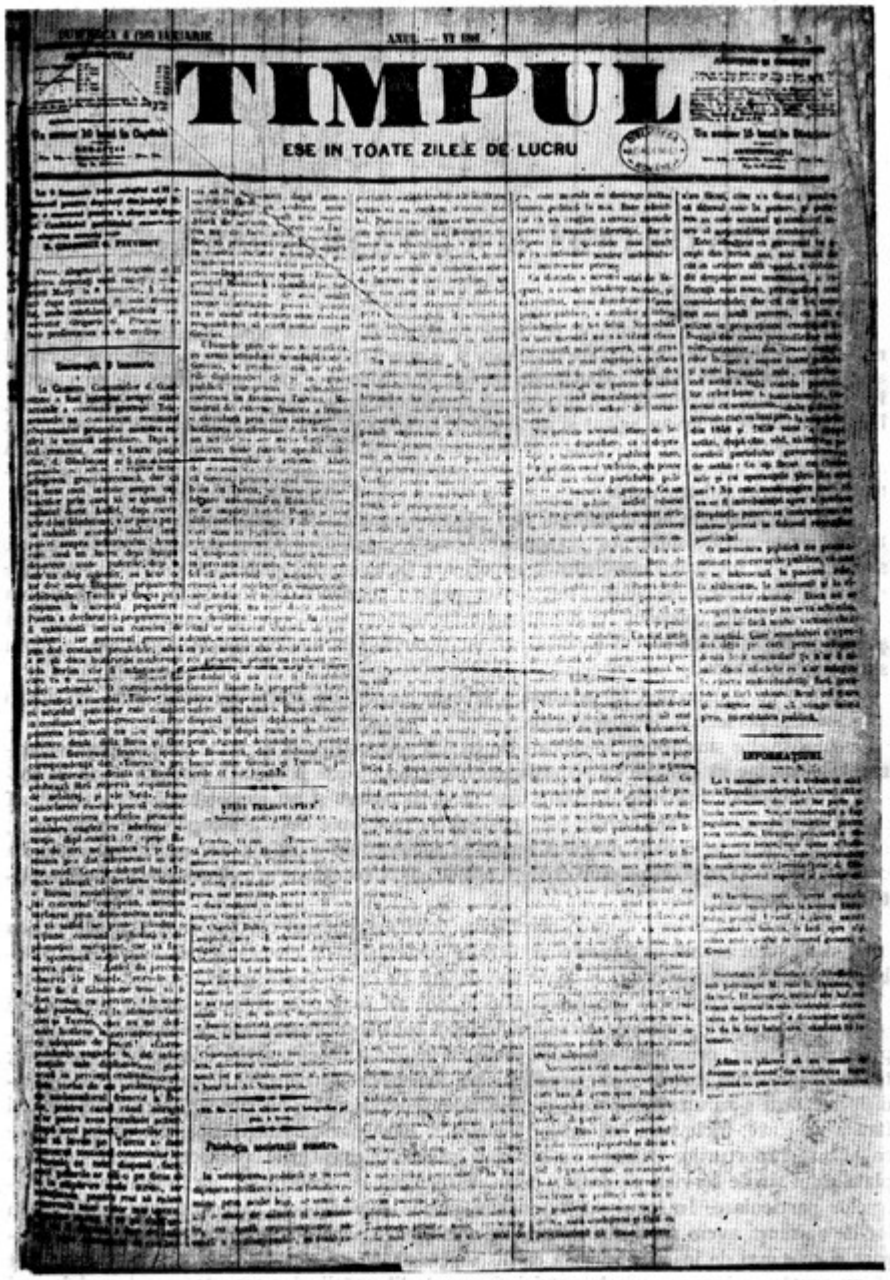

TIMPUL

ESE IN TOATE ZILELE DE LUCRU

I. PATOLOGIA SOCIETĂȚII NOASTRE,
„Timpul", 4/16 ianuarie 1881.

Ca dovadă a acestei stări de lucruri, a acestei tendențe morale, şi ca rezultat, avem distribuirea funcțiunilor publice, a oficiilor şi întreprinderilor de tot felul. Niciodată în țara noastră nu s-a văzut clasă guvernantă mai prosperă , mai gras retribuită şi mai îngrăşată ca clasa guvernantă de astăzi, răsărită din pământ fără să ne putem da samă cum, pe când generalitatea oamenilor de muncă sufere de strâmtorare .

Noi privim această stare de lucruri ca o degradare, ca o depravație a moravurilor publice care, deşi profită unor indivizi, nu poate profita nici chiar partidului politic ce se bucură de putere. Cu un contingent politic astfel educat țara nu poate aştepta destinuri strălucite, nici poate spera un guvern tare şi solid, care să întemeieze instituțiunile şi prin ele să dea acțiunii noastre exterioare tăria de care avem nevoie. Alterarea moravurilor publice este o cauză de degradare a moravurilor private, şi consecuența neapărată este că caracterul național se strică şi puterea statului slăbeşte. Un stat unde funcțiunile publice se exploatează de-o gloată de oameni cari nu produc nimic, ci numai consumă resursele bugetare se condamnă singur a fi neputincios şi sterp.

Noi avem trebuință, mai mult decât altădată şi decât oricare alt stat congener din Peninsula Balcanică, să

stabilim un guvern național, serios şi tare, să ne punem în poziţiune de-a putea exercita o acţiune decisivă în politica orientală. Cu deprinderile însă de gonaci de posturi, cu dezordinea morală ce întreţin în societatea noastră credincioşii şi neofiţii partidului zis liberal, nu se poate aştepta nici soliditate în guvern, nici pace şi linişte în societate, nici putere în relaţiunile noastre internaţionale.

A fost lesne pentru partidul zis liberal să dărâme , fiindcă a găsit tărâmul pregătit de chiar clasa guvernantă veche, care s-a muncit în curs de douăzeci de ani, la adăpostul instituţiunilor reprezentative ale Regulamentului Organic, să paralizeze şi să anuleze politica puterii suzerană şi protectrice ce ne ţineau în lanţ. Dar ceea ce este greu, ca în orice operă omenească, este de-a clădi şi întemeia instituţiuni solide, de-a forma caracterul naţional.

Nici caracterul naţional însă nu se întemeiază prin moravuri publice cari iau. de principiu îndestularea apetiturilor , nici instituţiunile prin vorbe deşarte de egalitate şi libertate. Până acum partidul liberal n-a dat masei poporului decât vorbe deşarte ca instituţiuni şi spectacolul depravaţiunii moravurilor ca bold de caracter naţional, şi toată doctrina sa politică este să trateze pe poporul românesc ca pe un venetic , fără tradiţiuni şi fără istorie, proclamând că toate printr-însul s-au făcut cîte s-a făcut; pentru că dânsul este la putere, şi puterea sa este semnul şi simbolul sacru al naţionalităţii româneşti.

Este adevărat că guvernul în aceşti din urmă ani, mai mult decât în oricare altă epocă, a dobândit drepturi mai însemnate, o influenţă mai mare, prerogative mai considerabile; dar cu cât i-a crescut mai mult puterea cu atât a scăzut în proporţiune exerciţiul libertăţii, din cauza procedărilor sale administrative, din cauza amăgirilor la care a supus toate poftele şi toate pasiunile rele, contribuind astfel a slăbi coarda pasiunilor celor bune în toate inimile. Oamenii cu sentimentele nobile şi dezinteresate cari au luat parte la mişcările de la 1848 şi 1859 sunt în drept astăzi, după cîte văd, să întrebe pe corifeii partidului guvernamental de astăzi: Ce aţi făcut cu iluziunile şi cu speranţele ţării din acei ani? Nu este meşteşugire care să nu se fi întrebuinţat spre a preface drepturile puterii în instrumente de interes privat în folosul recruţilor partitului .

O asemenea politică nu poate ameliora moravurile publice, ca una ce se adresează la pasiuni rele, la slăbiciuni, la interesul şi la viţiurile celor chemaţi. Daca nu se va opri în drum şi nu se va schimba, ea are să facă multe victime chiar în partid. Cîte scandaluri n-a produs deja, pe cari presa independentă le-a semnalat ? Şi n-ar fi nimic daca efectele ei s-ar mărgini la câteva individualităţi fără greutate şi fără valoare. Răul cel mare şi simţitor este că atinge inima ţării, moralitatea publică.

[4 ianuarie 1881]

ŞCOALA NORMALĂ SUPERIOARĂ
SECŢIA BUCUREŞTI
[1]

„Monitorul oficial" din ultima zi a anului trecut dă rezumatul celor petrecute la 18 decemvrie cu ocaziunea inaugurării acestei şcoli şi cuprinde *discursul-program* rostit de maiestrul de conferinţe, d. I. Crăciunescu, în faţa rectorului Universităţii, a multor notabilităţi şcolare şi-n faţa studenţilor în fine.

Negreşit am fost datori să citim asemenea cuvântare, cu atât mai mult că trece de operă a doctorului în litere, a judecătorului de la trib. Ilfov, a profesorului de estetică de la Facultatea din Bucureşti, a maiestrului de conferinţe de la Şcoala Normală; c-un cuvânt, de lucrare a unei personalităţi considerabile în aparenţâ, dar *un ambiţios de arginţi* **ce** se înfăţişează *ambiţios de ştiinţă* în realitate.

Se vede că ziua de 31 decemvrie 1880 a fost hotărâtă să demascheze şi pe acest ilustru pseudoerudit, şi pe acest speculator de ştiinţă numit Ioan Crăciunescu. Atât mai rău pentru d-sa şi atât mai bine pentru tinerimea silită a culege învăţătura moralei, a binelui şi frumosului din prelegerile problematice ale unui plagiator ce va rămânea celebru în ăst meşteşug.

E amar pentru noi să constatăm viţiul, dar în faţa funestei boale a învăţaţilor de contrabandă nu ne putem opri d-a zugrăvi precum se cuvine pe cel ce-l practică, pe cel ce are îndrăzneala necalificabilă d-a-şi inaugura conferenţele sale pedagogice precum urmează.

Discursul rostit de d. Ion Crăciunescu în ziua de 18 decemvrie 1880 *(„Monit. Oficial" No. 292 din 31 dec. 1880, p. 3412).*

Domnilor,

un împărat filozof, Marcu Aureliu, în cartea I a confesiunilor sale, enumerând toate persoanele despre cari avea să se laude, face o menţiune specială despre magiştrii şi perceptorii săi şi mulţumeşte zeilor că i-au

L'Education dans l'Ecole libre par I. M. Guardia, docteur es lettres, professeur a l'Ecole Monge (Paris, G. Pedone-Lauriel editeur). Chapitre III. *Le professeur,* pag. 225.

L'empereur Marc-Aurele, dans le premier livre de ses *Confessions,* passant en revue toutes les personnes dont il avait a se louer, fait une mention toute speciale de ses maîtres et

dat aşa de buni. Cu modestia care se cuvine unui filozof recunoaşte, începând cu guvernorul primei sale copilării, că aceşti oameni înţelepţi şi savanţi i-au dat gustul virtuţii, depărtând de la el viţiile şi prejudiţiile. Nu uită pe nici unul: Diogenet, Rusticus, Apolonius, Sextus, Alexandru Gramaticu, Catulus, Maximus; numele lor se găsesc amestecate cu acelea ale părinţilor săi, fraţilor, surorilor. Se arată, mai cu seamă recunoscător ca de la ei a aflat ca pentru a creşte un copil să nu ne uităm la nici un sacrifici. Cugetare gravă şi frumoasă, d-lor, care venind de la un asemenea om merită, să. fie aprofundată.

.....

În starea de lucruri actual nimic mai greu decât recrutarea profesorilor. Dificultatea, pe lângă cele spuse, mai are şi alte cauze. Mai întâi funcţiunile învăţământului sânt foarte modeste, fiindcă în genere sânt puţin retribuite şi, fiindcă astăzi mai mult decât oricând consideraţiunea o cam are averea, se găsesc mult *mai mulţi ambiţioşi de bani decât de ştiinţă.*

percepteurs et il re-mercie les dieux de lui en avoir donne de bons. Avec la modestie qui sied a un philosophe il reconnaît, **en** commençant par le gouverneur de sa premiere enfan-ce, que ce sont ces hommes sages et savants qui lui ont donne le gout de la vertu, en ecartant de lui les vices el les prejuges. Il n'en oublie pas un seul: Diogenete, Rusticus, Apolonius, Sextus, Alexandre le grammairien, Catulus, Maxime, dont les noms se trouvent meles a ceux de ses parents, de ses freres et soeurs. Il temoigne particuliere-ment sa reconnaissance a son arriere-grand pere. C'est grace a lui (de la ei!) que j'ai appris, dit-il, que ,,pour elever un enfant aucun sacrifice ne doit couter". Grave et belle reflexion qui veut etre approfondie venant d'un tel homme.

.....

Rien de plus difficile que le recrutement des professeurs. La difficulte tient a beaucoup de raisons. En premier lieu, les fonctions de l'enseig-nement sont tres modestes parce que, generale-ment, elles sont peu retribuees; et comme aujour-d'hui plus que jamais la consideration est attachee a la richesse on trouve infiniment plus d'ambitieux

Al doilea, vocațiunea profesoratului e încă poate mai rară decît aptitudinile ce el exige; fără să mai punem timpul şi munca, care echivalează cu un capital considerabil.

Apoi sarcina e delicată fiindcă ne ocupăm de suflete şi prin urmare responsabilitatea foarte grea; şi, în fine, cu capacitatea recunoscută trebuie să se unească multe cunoştințe serioase, precise, variate, asemenea şi calitățile morale cari nu sînt comune în nici o profesiune şi cari în profesorat sînt de rigoare. Adevărat profesor e acela care stabileşte incontestabil autoritatea sa prin austeritatea caracterului său, prin asiduitatea de a îndeplini punctual datoriele, prin profunditatea cunoştințelor sale.

d'argent que de savoir. En second lieu la vocation du professorat est peut-être encore plus rare que les aptitudes qu'il exige; sans compter une mise de temps et de travail qui équivaut à une mise considerable de fonds.

En outre, la tâche est des plus délicates parce qu'il y a charge d'âmes et partant résponsabilité trés-lourde; et puis, à la capacité reconnue il importe de joindre beaucoup de connaissance sérieuses, précises, variées avec des qualités morales qui ne sont communes dans aucune profession et qui dans celle-ci sont de rigueur. Le vrai maître est celui qui établit incontestablement son autorité par la droiture (austeritatea!) de son caractére, par son assiduite à remplir ponctuellement ses devoirs, par la profondeur de ses connaissances.

Plagiatură mai degradată nici că se poate închipui! Esigențele punerii în pagină a ziarului ne sileşte să ne oprim aci cu confruntarea. Daca însă autorul discursului plagiat nu se va arăta satisfăcut, dacă ar avea *tupeul* să îngîne veri o scuză, apoi [î]i promitem o nouă edițiune de citate, esceptînd bineînțeles platitudinele şi insulta la adresa elevilor din facultate, a căror paternitate nu i-o tăgăduim. Retragerea d-lui Crăciunescu cel puțin din sarcina de conferențiar la Şcoala Normală, o retragere forțată de bună seamă, e absolut necesară pentru interesele şi viitorul acestei instituțiuni, căci ce autoritate ar mai putea inspira studenților un asemenea plagiator... care ne confirmă o dată mai mult vorba învingătorului' de la Iena: „Omul nu e decît o țifră ce n-are valoare decît prin poziținea ce ocupă"!

[4 ianuarie 1881]

CESTIUNEA DUNĂRII

„Corespondența politică" se ocupă, pe larg de atitudinea României în cestiunea Dunării şi de opoziținea ei în contra Austriei.

Această politică a României, zice numita foaie, [î]şi are baza în cestiunile interioare. De cîteva luni opoziținea caută să răstoarne guvernul cu orice preț. Nici o altă cestiune nu era mai bine venită ca a Dunării. „Dunărea română este a românilor"; „România doreşte influința Europei, niciodată însă pe cea a unei singure puteri mari" — nişte asemeni fraze au totdauna un farmec pentru inimele „patriotice" şi în acest sens presa a amețit opiniunea publică, încît guvernul român a crezut de cuviință a face mai mult decît presa declarînd printr-un organ oficios că va persista în opoziția sa contra opiniunii tuturor celorlalte puteri, împiedecînd printr-o rezistență pasivă d-a se realiza vreo combinațiune neplăcută lui. Prin aceasta — observă foaia vieneză — România a ajuns în punctul de-a sta în opoziție față cu întreaga Europă. Într-adevăr, cei din Bucureşti nici n-au învățat, nici n-au uitat nimic. Ei se poartă ca şi cum ar fi şi astăzi sub garanția marilor puteri şi uită că, o Românie independentă cată să suporte toate consecințele politicei sale.

[4 ianuaria 1881]

[„APROPIINDU-SE ALEGERILE..."]

Apropiindu-se alegerile pentru deosebitele colegii vacante ale Camerei şi Senatului, ne credem datori a reaminti alegătorilor conservatori îndeosebi, celor din opoziție în genere, ca să uzeze de dreptul lor constituțional şi să ia parte la alegeri. Oare mai trebuie

să amintim cîte interese în adevăr naționale sunt la mijloc cari să motiveze participarea tuturor la lupta electorală? Nu. vedem partidul guvernamental desfăcut în grupuri de ambițioşi , cari, încetând de mult de-a mai viza la realizarea principiilor şi nefiind capabile de a organiza ceva solid şi stabil, se întrec pur şi simplu în vînătoarea foloaselor materiale pe cari le dă puterea? Nu vedem că partidul roşu, departe de-a fi numai un partid recrutat din deosebite clase ale societății române, formează el însuşi o clasă deosebită, a căreia meserie e politica şi care trăieşte din politică şi din specula frazelor mari precum alți oameni trăiesc din agricultură sau din exercitarea unei profesiuni ?

Veniturile statului, percepute asupra contribuabililor, deci asupra alegătorilor, sunt plata pe care cetățeanul o dă pentru a primi în schimb servicii echivalente . Ce servicii echivalente ne dau Adunările cari 'şi pierd vremea m discuții zădarnice, votând însă cu iuțeala aburului legile cele mai importante, cari ar trebui mult timp studiate? Ce servicii echivalente pot restitui miniştri schimbați de treizeci şi şase de ori în patru ani de zile? Ce servicii echivalente pot face nişte oameni cari nu ştiu nimic afară de Cod şi ocupă cu toate acestea funcțiuni de directori de drum de fier, pentru cari se cer cunoştințe tecnice? Ce servicii echivalente pot face societății oameni cu cîte patru clase primare deveniți directori de Bancă Națională? Astfel suma neproporționat de mare care se ia în fiece an din averea comună, în loc de a se întrebuința la dezvoltarea vieții economice şi de cultură a populațiunilor, se împarte în sinecure mari şi mici pentru o clasă de oameni fără ştiință, fără merit, cari, tocmai pentru că n-au nici una, nici alta, s-au constituit într-o societate de exploatare pentru care toate mijloacele de-a veni la putere sau de-a se mănține sunt bune.

Morala publică cată. să sufere mari scăderi prin asemenea stare de lucruri. Tânărului nu i se mai zice: „învață sau munceşte ca să înaintezi !", ci, prin exemplele ce se dau, i se zice: „Conspiră, calomniază şi vei ajunge om mare în România". Astfel vedem că rațiunea pentru care s-a ridicat în anii din urmă o mulțime de oameni la rangurile cele mai înalte e un act de rebeliune, un cuvânt de insultă la adresa Domnitorului, un pasquil şi altele asemenea.

Pe de altă parte interesele agricole atârnând , în țara arbitrariului administrativ, tocmai de administrație, alegătorii sunt în mare parte puşi la discreția urelor şi persecuțiilor administrative. Pe lângă asta statul dispune de atâtea funcții şi favori pe câți oameni sunt în țară cari ştiu scrie şi citi! Astfel administrația consistă nu în muncă, în servicii echivalente cu sumele bugetului, ci în precupețire de voturi.

Cine sufere mai mult prin această stare de lucruri sunt elementele muncitoare şi sănătoase ale națiunii noastre, sunt toți aceia cari nu aspiră la privilegii şi sinecure , ci trăiesc din produsul muncii lor proprii. Tocmai în clasele pozitive ale nației se observă o scădere continuă. a averii. Sub fel de fel de forme ingenioase li se sustrage acestor clase până şi cel din urmă ban, pentru a întreține cu el luxul unor nulități ambițioase, incapabile de muncă, precum sunt incapabile de dreptate şi de adevăr. Dar mai mult încă: elementele românești, populația istorică a țării e stoarsă pentru întreținerea plebei internaționale a apologiştilor lui Blanqui , o plebe fără patrie hotărâtă şi fără naționalitate hotărâtă .

E timp ca orice inimă patriotică să se mişte la priveliştea mizeriei generale produsă prin cupiditatea populației flotante a acestei țări. Precum facem deosebire între „român" şi „străin", am ajuns a face o deosebire între „român" şi „roşu". Ca o ceată de cuceritori străini au năvălit asupra țării, constituie stat în stat, consideră ca inamici pe toți cei ce nu împărtăşesc apetiturile lor, consideră populațiunile ca pe o turmă bună de esploatat .

Oricine votează contra lor îndeplineşte un act de mântuire a țării şi a naționalității, contribuie la restabilirea bunei credințe în afacerile publice, la reintegrarea poporului românesc în drepturile lui legitime.

[6 ianuarie 1881]

[„AMINTISERĂM MAI ZILELE TRECUTE ..."]

Amintiserăm mai zilele trecute că într-un conventicul al partidului roşu se alesese , în urma atentatului Pietraru, un fel de comitet de salut public, care şi-a manifestat deja existența revoluționară şi odioasă. Auzim că, în urma eliberării definitive a persoanelor asupra cărora din capul locului nu putea plana nici umbră de bănuială , membrii acestui comitet şi-a arătat nemulțumirea față de Excelența sa d. Tache Giani . Nu înțelegem în adevăr această suficiență din partea unor oameni cari nici sunt competenți să se amestece în resortul justiției, nici au măcar capacitatea comună de-a pricepe că acele arestări în vânt se datoresc pur şi simplu inepției fenomenale a prefectului de poliție, d. Radu Mihai. Acest model de agent polițienesc a fost prevenit, ca publicul întreg, că are să se comită un atentat. Publicul, cum e ironic şi cu bun simț , şi-a zis râzând : „Cine să-l comită dacă singurii oameni capabili de asemenea lucruri, apologiştii lui Blanqui, sunt la putere?" Calculul publicului era eronat însă, pentru că uitase o împrejurare. Directorate de bancă nu are statul decât câteva , asemenea şi prea puține funcții retribuite cu mii de franci pe lună. Dar patrioți sunt câtă frunză şi iarbă. Numindu-se d. Carada director de bancă, pentru d-alde Pietraru nu mai era loc şi sunt fără îndoială o sumă de patrioți cari cu drept cuvânt se cred mai capabili decât onor. d. Carada. Pietraru însuşi , bunăoară, ştia mai multă carte decât o seamă de redactori de-ai „Românului", cari se procopsesc cu atâta repejune în socoteala patriei. În elementele necăpătuite ale partidului roşu trebuia deci să se afle cuibul conspirației şi aceasta d. prefect de poliție trebuia s-o ştie. În loc de asta însă poliția se foloseşte de pretextul încercării de asasinat pentru a aresta pe oamenii ce-i sunt neplăcuți : pe d. Grandea pentru rigoarea condeiului său, pe d. Gălăşescu pentru c-a fost comisar de poliție sub guvernul conservator, când într-adevăr s-o fi distins prin privegherea exercițiilor de prestidigitație ale viitorilor pe atunci oameni mari ai României. Tot de soiul acesta au fost şi celelalte arestări. O mai repetăm că d. Radu Mihai şi-ar

da şie şi d-lui Brătianu o satisfacţie nespusă dacă, în loc de-a aresta oameni nevinovaţi, ar justifica întrebuinţarea fondurilor secrete, căci e în adevăr o ingenioasă manieră de-a le administra în aşa chip încât tocmai prin întrebuinţarea lor d. Radu Mihai să fie în fericita poziţie de-a şti tot atât de mult despre pregătirea atentatului ca oricare alt muritor din Bucureşti care citeşte gazete .

[6 ianuarie 1881]

[„UNUL DIN VECHII NOŞTRI POEŢI..."]

Unul din vechii noştri poeţi, d. Gr . M. Alecsandrescu, ne onorează cu trimiterea următoarelor versuri, scrise anume pentru Botezul Domnului de estimp.

[6 ianuarie 1881]

RADICALII ÎN FRANŢA

Am menţionat în zilele trecute că intransigenţii n-au reuşit deloc în alegerile municipale din Paris, ceea ce i-a descurajat foarte mult. Acest fapt nu se poate ilustra mai bine decât prin următorul incident. Într-un arondisment republican moderat cunoscuta

---

Louise Michel a început să vorbească în contra lui Gambetta, ca de obicei. Dar mare-i fu surpriza când auzi mai multe voci strigând : „Afară cu ea! Gambetta a adus mai multe servicii decât toţi aceşti nebuni! Afară!" Viteaza oratoare a căutat să plece şi drept răzbunare a publicat următoarea epistolă în ziarul roşu „Citoyen ":

Acum puteţi vedea că, în mijlocul unui popor mâncat de molima oportunistă , frazele de progres şi reforme sunt ridicole şi nu mai rămâne decât : Revoluţiunea. Şi dacă această revoluţiune nu mai e posibilă prin popor, am iarăşi dreptate zicându-vă : „Ţin cu aceia din voi cari merg înainte, dar nu aparţin nici unei grupe de ale dv. Liniştită şi rece, sub suflarea gheţoasă a Nordului, voi merge înainte, fără ură nici compătimire pentru oamenii sau lucrurile cari opresc revoluţiunea şi pe cari le consider numai ca obstacole ce cată să, dispară.

[6 ianuarie 1881]

[„CELELALTE NEGUSTORII..."]

Celelalte negustorii mai sunt cum sunt . Dar plăteşti mai mult decât face obiectul cumpărat? Nu face nimic. Te înveţi minte şi altădată deschizi ochii-n patru ca să vezi pe ce-ţi dai banul. Negustoria de vorbe însă şi prăvăliile de principii sunt cele mai rele din toate, căci eşti în pagubă chiar de ţi se oferă *gratis* fructele talentului Costineştilor şi Caradalelor . Geaba invalidezi de zece ori argumentele aduse de onorabilele capacităţi de la „Românul", geaba arăţi din fir în păr că ceea ce spun dumnealor sunt basme cari n-au nici măcar farmecul de-a fi interesante ca cele dintr-o mie şi una de nopţi ale frumoasei Şeherezade; ele revin zilnic ca şi când nimenea nu le-ar fi relevat, şi toate acestea pentru ce? Pentru că publicul român, ca orice public din lume, trăieşte în prezent şi puţini, prea puţini se interesează, de trecutul ţării lor, ca să, ştie cum au stat lucrurile acum douăzeci treizeci de ani. Astfel oricine în ţara noastră căruia i-a 'nălbit barba poate spune câte-n lună şi-n soare despre pretinsele sale merite şi prea puţini se vor găsi cari să-i controleze vorbele. „Românul" ca organ, d-nii Brătianu şi Rosetti ca oameni politici au contractat obiceiul de-a aşterne în socoteala trecutului tot ce le doreşte inima şi, făcând meseria aceasta de precupeţi de vorbe mari zeci de ani de-a rândul

, au ajuns să crează poate ei înşii ceea ce spun. Noi nu ne-am mira — am mai spus-o şi altădată — daca roşii ar pretinde într-o bună dimineaţă că ei au creat universul şi că, D-zeu a avut un rol cu totul secundar la treaba aceasta, cam acela pe care l-ar putea avea Carada de pildă la restabilirea echilibrului european. Dar, până a fi creat universul, Caradalele şi Serurii au creat ţara, care nu exista 'nainte , au creat naţionalitatea românească, care asemenea 'naintea domniilor sale nu a existat, a creat tot, c-un cuvânt , ce se ţine de neamul românesc.

Ce era lumea 'naintea domnilor liberali?

„Românul" de sâmbătă 3 ianuarie o spune :

> Ţara era împărţită în două:
> esploatatori şi esploataţi ,
> stăpâni şi robi, boieri şi români.
>
> Singur boierul era om, el se năştea privilegiat, trăia şi murea privilegiat, având numai drepturi fără datorii.
>
> Boierul nu plătea bir; boierul nu mergea la oaste.

Noi nu suntem dintre acei cari laudă trecutul în mod necondiţionat . Dar să vedem cum era acel trecut?

Sigur e că populaţia se înmulţea pe atunci în mod regulat, astăzi ea decreşte . Ţăranul se hrănea mai bine şi muncea mai puţin. Azi munceşte mai mult şi se hrăneşte rău. Din regimul rău de azi rezultă apoi frigurile palustre, pelagra , anghina difterică şi alte epidemii, cari pe atunci erau aproape necunoscute.

Dar care era administraţia acestei ţări de esploataţi dată pe mâna esploatatorilor boieri?

Să vedem de ex. cum se administra averea publică la anul 1855 sub Barbu Vodă ştirbei .

La 1 ianuarie 1855 se constată:

La casa mitropoliei un escedent de. …… 3 188 325 —
La casa mânăstirilor …… 5 805 824 —
La miliţii …… 940 389 —
Beneficiul soldaţilor…… 1 819 100 —
Aşezăminte de binefacere …… 668 483 —
Grădini publice. …… 312 272 —
Poduri şi şosele …… 8 475 902 —
Dorobanţi şi grăniceri . …… 1 428 264 —
Spitaluri . …… 1 950 233 —
Instrucţia publică …… 1 586 609 —
Şcoli comunale, de agricultură şi de meserii …… 1 942 723 —
Totalul escedentelor …… 28 121 324 —

Va să zică la bugete minime un escedent anual de 28 milioane de lei vechi numai din administraţiile autonome ale institutelor .

Bugetul statului era în 1856 următorul:

Venituri: 25 394 095
Cheltuieli: 20 398 766
Escedent: 4 995 329.

Va să zică însuşi bugetul neînsemnat al statului prezenta un escedent anual de 5 milioane de lei vechi: a cincea parte a veniturilor trecea la economii . Şi bugetul veniturilor întregii Ţări Româneşti era pe atuncea de 8 1/2 milioane de franci şi nici aceia nu se cheltuiau toţi.

Dacă acel guvern al esploatatorilor cari nu plăteau nici un bir era rău, ne veţi da voie să constatăm că era şi foarte ieften, că nu-l costa aproape nimic pe poporul românesc. Pe lângă cele 120 de milioane de franci pe cari le cheltuiţi d-voastră anual, bugetul boierilor exploatatori de 8 1/2 milioane era o jucărie. Vedeţi dar foarte bine că acei boieri cari se năşteau privilegiaţi, trăiau şi mureau privilegiaţi, având numai drepturi fără datorii, acei boieri [î]şi aveau şi ei partea lor bună, căci tezaurul public mai nu se resimţea de existenţa lor.

Dar, dacă am face socoteala Caradalelor, Stăteştilor , Costineştilor şi a patrioţilor de toată mâna cari s-au născut cu alt privilegiu, mai odios , cu acela de-a răscumpăra drumuri de fier şi a fabrica bani de hârtie şi cari din nimic au făcut averi (nu s-au născut cu ele, cum ziceţi d-voastră), oare tot la acest rezultat am ajuns?

Azi o singură Carada şi un singur Costinescu ia din spinarea poporului românesc de zece, de douăzeci de ori cât lua un boier mare de pe atunci, şi pentru ce? Pentru că cumpără în numele statului cu 60% hârtii depreciate cari fac 18%, pentru că propun împământenirea străinilor pe categorii, pentru c-au făcut negustorie de vorbe treizeci de ani

încoace.

Aşadar 8 1/2 milioane lua guvernul aşa numit al boierilor de la exploatatul popor; în Moldova cam tot pe atâta , deci, luând maximul , ajungem la 17 milioane de franci pentru România întreagă. De impozitele acestea statul putea să facă o întrebuinţare [bună] sau una rea; bună când restituie publicului servicii echivalente cu valoarea pe care acesta o dă; rea, când risipeşte această valoare fără a-i restitui nimic.

Ce servicii i se dădeau populaţiunii în schimb pentru aceste 17 milioane? Nu erau tribunale, nu era o administraţie mai bună decât cea actuală, nu erau şcoli în cari patrioţii actuali învăţau ceea ce ştiu azi, nu era poliţie? Ce nu era din atributele esenţiale ale statului? Se jefuiau oamenii pe uliţă, se spărgeau prăvăliile, se făceau atentate ? Nu. Cu acele mijloace minime se întreţineau serviciile publice ieften, cum se cuvine unui popor sărac, compus în maxima lui parte din cultivatori agricoli şi din mici manufacturieri . Cu vremea ar fi venit toate pe o cale mai bună, căci nu trebuie să uităm că Domnia naţională era tânără şi venise imediat după o epocă tot liberă ca cea de astăzi, după epoca fanarioţilor. Şi fanarioţii , ca şi roşii actuali, nu cunoşteau alţi adversari în ţara asta decât

---

pe boieri. An cu an şi domnie după domnie n-aveau altă grijă decât a ştirbi din drepturile politice ale boierilor.

Exploatatori şi exploataţi ? Stăpâni şi robi? Boieri şi români? Concedeţi că, dacă ar fi voit chiar să esploateze , după cele de mai sus nu se prea pricepeau la aceasta; dac' ar fi voit să stăpânească , nu s-ar fi dezbrăcat de buna lor voie de drepturile lor, şi dac' ar fi voit să nu fie români, n-ar fi putut să fie altceva decât români. Ceea ce e ciudat şi paradoxal în discuţia noastră e că tocmai acei boieri nu puteau fi alt decât români, chiar de-ar fi voit să nu mai fie, pe când roşii vor în ruptul capului să fie români, ca şi ovreii, şi în mare parte nu pot deveni. Cu toată parada de românism a d-lui C.A. Rosetti, totdeuna [î]i atârnă din buzunar petecul roşu al demagogiei cosmopolite al apologiştilor lui Blanqui şi, dacă scarpini suprafaţa Caradalelor de toată mâna , dai de un caracter pervers şi viclean, de-o minte înclinată spre sofisme şi panglicărie , dai de fanariot cu eticheta română, de ceva cu. totul străin intelectului nostru naţional şi caracterului nostru naţional, de-o fiinţă lipsită de pudoare şi de omenie.

Dar boierii au avut şi ei relele lor? Desigur le-au avut, ca orice oameni din lume. Cea mai mare vină însă faţă cu ţara şi cu naţionalitatea lor, precum şi faţă cu ei înşişi, a fost că v-a crezut pe d-voastră. Din momentul în care de buna lor voie s-au dezbrăcat de drepturile politice pe cari cu durere de ţară le întrebuinţau , de atunci a început era datoriilor publice, a d-nilor Stroussberg , a esploatării neomenoase a ţării şi a locuitorilor ei. Şi această mare şi incalificabilă vină, de-a vă fi crezut pe d-voastră, de-a fi crezut că din oameni fără tradiţii hotărâte , fără patrie hotărâtă şi fără naţionalitate hotărâtă poate ieşi ceva acătării , această vină au espiat-o pe deplin: de aceea boieri nu mai există.

Dar d-voastră, cari luaţi pentru. stat de zece ori pe atâta pe cât luau boierii, restituiţi sub altă formă lefile ce vi se dau? Ţăranul care avea zece oi are azi o sută? Cel care avea o pereche de boi are azi zece? Cel ce esploatează zece pogoane esploatează azi o sută? Nu. Din contra, numărul obiectelor trebuitoare populaţiunii rurale, averea populaţiunii rurale scade pe zi ce merge tot mai mult. Dar se 'mbogăţeşte în adevăr clasa Caradalelor, Stăteştilor şi Costineştilor, o clasă cu totul improductivă , care n-a 'nvăţat nimic, n-au muncit nimic, şi n-a avut nimic şi care-a ajuns stăpână pe cei ce au învăţat, pe cei ce au, pe cei ce muncesc. Exploatatori boierii? Dar întreg partidul roşu nu e decât o companie de exploatare. Şi cu ce mijloace, şi cu ce preţ? Cu preţul sărăciei claselor pozitive şi-a demoralizării generaţiei tinere.

[10 ianuarie 1881]

[„ALALTĂIERI A APĂRUT ..."]

Alaltăieri a apărut o broşură care, cu tot odiul ce cuprind multe pasaje , e inspirată dintr-o sferă familiarizată cu jocul caleidoscopic al partidelor din ţară. Broşura e intitulată cam inestetic *Lascar Catargiu* şi *partidul conservator* şi *Ion Brătianu* şi *partidul liberal.* Cu toată repetarea de trei ori a interesantei particule , broşura are un stil al ei propriu, încât se suportă citirea ei până 'n capăt. Sub o aparentă imparţialitate şi conform cu regula „laudă pe adversarul pe care vrei să-l critici", broşura face o revistă repede a guvernelor de la 1866 până astăzi. Ca specimen al manierei de-a vedea, reproducem aci începutul ei:

Toţi aceia care examină cele ce se petrec în Societatea noastră de vro câţiva ani văd că această societate este divizată în două partituri , unul conservator şi altul liberal. Acest din urmă, deşi foarte mare şi numeros, este însă fracţionat în mai multe grupuri, purtând diferite denominaţiuni .

Ceea ce mai văd încă este că ceea ce mai susține pe dl. Brătianu la cârma țării este numai și numai accidentul că se află la putere și dispune de ea într-un mod vizirial . Orice reazăm moral din partea societății l-a pierdut și nu i-a mai rămas decât reazămul material ce-l dă forța Nimeni nu se mai poate îndoi că, dacă aceste Camere, în cari dl. Brătianu a izbutit acum doi am a introduce pe cei devotați personalmente d-sale și a forma cu ei o maioritate servilă, un instrument docil , s-ar dizolva , nimeni, zic,

nu se mai poate îndoi că, chiar de-ar uza dl. Brătianu de cele mai mari violințe, tot nu ar putea reuși a avea o maioritate care să-l susție la viziriat .

Iată până aci lucruri ce toți văd și pe care nimeni nu le poate nega .

Un lucru asupra căruia se poate ridica o îndoință este de-a se ști dacă dl. Brătianu va putea să se mai mănțină încă la putere cu majoritățile ce posedă în ambele Camere. Asupra acestui punct cei ce-l înconjoară cred că, cu forța materială va putea încă dura până la expirarea mandatului acestei legislative , iar alții, văzându-l redus a se menține la putere prin expediente și având mai multă încredere în forța morală, cred că se va vedea nevoit a abandona frânele guvernului în scurt timp. Revista jurnalului ,,Românul" din 13 decemvrie, ce este ieșită din peana d-lui Rosetti, prezintă acest deznodământ .

La întrebarea dar ce-și fac astăzi mulți oameni: ,,Ce se va întâmpla după căderea d-lui Brătianu? Veni-va un minister conservator sau un minister liberal?" zicem că este destul a ne arunca vederile într-un trecut recent pentru a prevedea viitorul.

Istoria faptelor trecute și consecințele lor bine studiate sunt cartea în care poate vedea cineva viitorul. Cauze identice dau rezultate iarăși identice,

Aceasta ne conduce a face paralelismul între d-l Lascar Catargiu, care a fost conducătorul partidului conservator, și domnul Brătianu, șeful unuia din grupurile sau fracțiunile partidului liberal, numit roșu.

D. Lascar Catargiu a venit în anul 1870 la putere, sub cele mai favorabile auspicii pentru d-sa. Greșalele ce comisese domnul Brătianu de a căuta reazemul său în afară, unite cu greșalele unei administrațiuni interne incapabilă și neonestă , îl precipitară de la putere. D-sa fu smuls de pe băncile ministeriale din chiar mijlocul unei maiorități ce avea în ambele Camere, mult mai numeroasă decât este aceea ce o are astăzi.

Acea maioritate, compusă din oameni aduși de d-sa prin faimoasa și proverbiala sa influență morală, văzu într-o bună dimineață, cu stupefacțiunea proprie ignorantului , pe stăpânul său ridicat de un vârtej , fără măcar a putea ști din care parte venea vârtejul . Nimeni din oamenii d-lui Brătianu nu știau de ce s-a restras . Nici bănuiau , sărmanii, că puternicul Bismarck, voind a face curte împăratului Napoleon pentru a-i face o mică plăcere sau a-i da un mic semn de amiciție, a ordonat depărtarea ministrului Brătianu tocmai pentru că-i era devotat și prin acest devotament displăcuse guvernului imperial francez. D. Brătianu căzând de la putere, efectele administrațiunii sale incapabile și neoneste puteau să apese rău asupra sa; se sili dar a-și da niște succesori care să-l poată menaja ; fu nevoit însă a-i căuta afară din partizanii săi, căci cei ce compuneau pe atunci grupul său erau unii ignoranți , *alții* prea tineri (ciutaci), în fine, oameni de a treia și a patra mână . Vro doi sau trei ce se contau de întâia mână erau niște oameni foarte onorabili, purtând nume istorice, dar niște automați .

Astfel dar marea maioritate din Camere văzu pe băncile ministeriale pe d-alde d-nii beizadea Dimitrie Ghica, M. Cogălniceanu și alții, ieșiți din opoziținue, și auziră cu stupefacțiune declarațiile de dragoste ce adresau d-lui Brătianu; iar pe d. Brătianu [î]l văzură pe băncile deputaților îndemnând pe devotata sa maioritate la supunere către noii stăpâni .

În zadar se sili d. Brătianu a mănține maioritatea sub ordinele noilor miniștri. Toți câți au văzut acel tablou și aduc aminte cu dezgust de cele ce s-au petrecut. Cum reprezintațiunea națională era un obiect de dispreț din cauza acelei maiorități , cum miniștri d-alde d. Cogălniceanu și d-alde V. Boerescu căutau să se dea unul pe altul din minister afară, prin diferite intrigi care de care mai meschine, prin adulațiuni care de care mai base la Palat și prin fapte așa de mișelești încât de am cita unul singur ar fi suficient pentru a pune pe acei miniștri în rândul lacheilor ce-și dispută pe ascuns unul de altul favorile stăpânului . Un ministru, pentru a linguși palatul, pregătește un proiect de lege de dotațiune pentru Doamna, [î]l ține însă secret de colegul său. Acesta află lucrul și într-o zi, fiind pe băncile ministeriale, [î]l zărește în buzunarul vestmântului lui, [î]l trage din buzunar pe nesimțite și-l aruncă în Cameră pe jos; se găsește de un deputat și se divulgă , de aci o ceartă între d. Cogălniceanu și d. Boerescu, adevărat ceartă de lachei .

Partidul d-lui Brătianu fu atunci așa de discreditat în țară, dezordinea ajunsese la un astfel de grad încât miniștrii ajunseseră a fi efemeri . Se dizolvă Camera de către d. Manolache Costache și alegătorii, neavând înaintea lor două partiduri spre a opta, ci mai multe fracțiuni sau grupuri ostile unul altuia, compuse de oameni ce nu erau grupați în jurul unor principie, noile Camere ce înlocuiră Camerile d-lui Brătianu nu putură susține nici un minister. Anarhia , dezordinea în finanțe și administrație ajunseră într-un așa grad că însuși Domnitorul fu cuprins de o astfel de descurajare de-a vedea țara pusă pe-o cale de propășire încât cugetă a abdica . Toate pasiunile, până și cele mai meschine, se dezlănțuiră cu cea mai mare nepăsare de pericolul în care puneau țara. Toate intrigile se formară și până ,

şi aspiraţiunile la domnie reapărură . „între ţară şi Domnitor este un abis!" striga de la tribuna Camerii un adept şi nepot al d-lui Ioan Ghica, care astăzi s-a adăpostit la Banca Naţională, după ce d. Brătianu l-a trecut prin două - trei ministere , ca consilier credincios al tronului şi ca cel mai devotat dinastic .

Ministerul Epureanu căzând , diferitele grupuri ale partidului, liberali roşii, fracţionişti , liberali moderaţi şi altele, d-abia se putură pune în acord pentru a indica pe d. Ioan Ghica ca reprezentant al lor spre a compune cabinetul: nu fură însă în stare, din cauza disidenţilor , nici a-i da colegi, nici a-l susţine. Şi, pentru a aduce anarhia şi dezordinea la culme şi a precipita deznodământul dramei prin abdicarea la care se arăta predispus suveranul, se urzi acel act infam şi mişelesc : insulta brutală făcută reprezentantului Germaniei.

Acestea fură rezultatele guvernului d-lui Ioan Ghica, fiul adoptiv al roşiilor .

În această tristă stare a lucrurilor toţi oamenii de bine, toţi românii ce n-au făcut din politică un mijloc de existenţă sau de îmbogăţire în detrimentul ţării, văzând pericolul, se grupară cu toţii împrejurul Constituţiunii şi a tronului şi căutară pe omul onest şi energic ce ar putea salva situaţiunea, şi în unanimitate indicară pe d. Lascar Catargiu. Iată cum greşelile d-lui Brătianu aduseră pe d. Catargiu la putere, sub cele mai bune auspicii pentru d-lui, pentru că fu aclamat , ridicat la putere şi susţinut de toţi aceia ce nu speculează asupra intereselor ţării.

Până aci începutul broşurii .

Se 'nţelege că cu aceeaşi manieră riguroasă cu care se critică primul viziriat al d-lui Brătianu se critică apoi guvernul d-lui Lascar Catargiu şi viziriatul al doilea al d-lui Brătianu. Toate acestea pentru a ajunge la concluzia că d. Brătianu a nimicit partidul roşu precum d. Catargiu a nimicit pe cel conservator şi că amândouă partidele ca atari sunt de azi înainte imposibile. Ascuţişul este îndreptat mai cu seamă în contra dreptei conservatoare.

Conservatorii — zice autorul — sunt un mic număr de boieri mari cari formau clasa privilegiată în ţară. Aceste familii de boieri mari sunt toate strâns legate între ele prin legături de rudenie sau cuscrenie . Ei se consideră ca tovarăşi de-o nenorocire comună, pierderea privilegiilor lor, şi nenorocirea comună aduce totdeuna o strînsă, legătură între cei ce-o suferă. . . Partidul conservator, [în] starea [în] care se află, ar fi spulberat din primele zile ale reapariţiunii sale pe arena luptei. Nu noi îl vom descuraja de a se sili să se reformeze şi să se organizeze . O tară constituţională are trebuinţă de două partide ca să, poată alterna , ca să poată face asolmentul politic. În prezent însă, România pare condamnată a suferi această lipsă. Desigur că, într-un viitor puţin depărtat, un partid conservator în adevăratul înţeles al cuvântului o să se nască **dar va naşte din sânul burgheziei ".**

Cu tot tonul adesea nedrept al broşurei, cu toate epitetele nemeritate cari se adresează unora din cei mai însemnaţi membri ai partidului conservator, renunţăm la întrebarea: „Cine să fie acel geniu, acel personaj fenomenal care crede a putea critica pe toţi de-a rândul ?" Nici vom zice fecit *cui prodest ,* au făcut-o acel căruia-i foloseşte, căci conservatorii lăudaţi în acea broşură sunt , după cât ştim, străini inspirării ei. Ne-am impus demult rezerva de-a tăcea cu totul asupra criticelor ce ne vin din vreo parte a opoziţiei şi a releva numai atacurile ce ne vin de la guvernamentali. Ne mărginim aşadar a releva tendenţa broşurii şi raţiunea ei de-a fi: principiul unei reîmprospătări a partidului conservator prin elemente burgeze .

Ei bine, acele elemente n-au decât să vie. Departe de-a fi un partid esclusiv, compus din boieri mari, nu ne aducem aminte ca un cetăţean onest, oricare ar fi acela, fie industriaş, fie literat, fie artist, să fi fost împiedecat de-a intra în rândurile conservatorilor, nici ne aducem aminte ca să i se fi contestat meritele sale, de orice natură ar fi ele.

Întreaga ipoteză a existenţei unui partid de boieri e eronată şi ne pare rău că, după atâtea dovezi în contrariu pe cari „Timpul" le-a adus în atâtea rânduri , o asemenea ipoteză imposibilă istoriceşte tot mai cutează a se ivi. A li se face oamenilor o vină din naşterea lor nu e nici modern, nici generos. Nouă, o repetăm pentru nu ştim a câta oară, ne sunt indiferente numele proprii cari ar fi purtătoare tradiţiilor politice ale acestei ţări. Dar or fi învăţaţi, dar or fi burgeji , dar or fi coborâtori din familii istorice, e indiferent. Ceea ce se cere numai e ca o asemenea tradiţie să existe , să nu ce creeze un abiz din ce în ce mai mare între fiinţa istorică, a neamului nostru şi între oamenii ce guvernează. Dar se vor naşte din sânul burgeziei elemente cari să, ia în mod firesc moştenirea ideilor conservatoare? Cu atât mai bine. Nimeni nu se va opune, precum nimeni nu s-a opus la o asemenea suplantare .

[13 ianuarie 1881]

[„AM SEMNALAT ÎN ZILELE TRECUTE ..."]

Am semnalat în zilele trecute intenţiunile ce le-ar avea partidul iredentiştilor italiani asupra unor ţinuturi austriace locuite în mare parte de italieni. Aceste veleităţi , cari se agită iar astăzi, sunt de natură a alarma iarăşi pe austriaci şi de aceea foile lor

nu scapă din vedere mişcările din Italia. Oficiosul „Pest [h]er Lloyd" zice, între altele, că Austria a luat acum un an măsuri de precauţiune. Ce e drept, spune numita foaie, nu s-au pus în mişcare numaidecât brigade întregi, ba nici chiar regimente; dar şi cele câteva batalioane de vânători cari s-au trimis în ţinuturile ameninţate vor fi de ajuns spre a se răfui cu o mână de garibaldieni . În privinţa aceasta nu încape nici o grijă. Mai mare bătaie de cap are guvernul italian, care în propriul său interes va trebui să facă tot posibilul spre a împiedeca acea tentativă necugetată . Această misiune nu e fără dificultăţi în împrejurările actuale. Ministeriului Cairoli i-ar fi fost mai uşor dacă din capul locului ar fi luat o atitudine mai energică faţă cu „Italia irredenta ". Austro-Ungaria a rămas nesimţitoare când guvernul italian a crezut de cuviinţă să-şi întărească organizaţia militară într-un mod al cărei înţeles şi scop au provocat în afară diferite comentarii. Acum însă Austria are un drept cu atât mai mare să insiste ca Italia să evite la timp orice tulburare a raporturilor internaţionale dintre cele două state. Cuvintele foii guvernamentale austro-ungare sunt destul de clare mai ales pentru cabinetul italian. Semnificativ este însa că în acelaş timp vine şi unele foi curat germane a povăţui pe italieni să nu cuteze a-şi îndrepta dorul spre Triest. „Triestul , zice « National-zeitung », este pentru Austria ceea ce e Strasburgul pentru Germania".

[14 ianuarie 1881]

[„VARII ÎN ADEVĂR ..."]

Varii în adevăr şi din foarte deosebite puncte de vedere sunt concepute apreciaţiile pe cari ziarele din capitală le-au făcut asupra reluării conducerii partidului conservator de către ds . Lascar Catargiu.

În gruparea după izvoare dăm întâietate „Românului", fiind organul diametral opus cu vederile noastre politice.

Acest ziar zice:

Este înveselitor pentru noi ca, atunci când partida conservatoare şi organul ei tratează pe toţi ai noştri de *ignoranţi, s-o* vedem alegând de căpetenie pe d. Lascar Catargiu.

Este o mare mângâiere pentru noi ca, atunci când suntem trataţi de partida conservatoare şi de organul ei ca nişte oameni *lipsiţi de capacitate şi de inteligenţă, să,* vedem aceeaşi partidă negăsind altă personalitate de pus în capul ei decât pe d. Lascar Catargiu.

Pasajul e destul de clar, deci omenia omenie cere şi cinstea cinste.

şi 'nainte cu câteva zile „Românul" avusese modestia de-a zice că, daca d. Costinescu (cel cu patru clase primare şi cursul de violoncel) nu merită a fi director de bancă, desigur nici d. Catargiu nu merită a fi şef de partid.

La aceasta nu avem de observat decât puţin lucru. Organul guvernului e desigur liber a admite că d. Lascar Catargiu nu are capacitate sau inteligenţă. E natural ca tot ce un om nu 'nţelege să i se pară incapabil sau neinteligent şi sunt o sumă de oameni pentru cari adevărurile cele mai elementare sunt ca scrisoarea cu şapte peceţi. D. Lascar Catargiu a dovedit pururea că înţelege foarte just, ca cumpăna chemică , orice cestiune de interes public, şi de aceea n-a răscumpărat drumuri de fier, n-a avut Basarabii de cedat, nici categorii de împământenit ; a dovedit pentru ţară îndestul că o minte clară şi o inimă dreaptă plătesc în viaţa unui popor mai mult decât o mie din frazele oratorice ale Flevilor ori din încercările stilistice ale Caradalelor, de aceea lipsa de înţelegere pentru

TIMPUL

ESE IN TOATE ZILELE DE LUCRU

2. [„VARII ÎN ADEVĂR ..."]. „Timpul", 14/26 ianuarie 1881.

superioritatea calităților înnăscute pe care o manifestă redacția „Românului" nu poate dovedi nimic. Cu totul altfel stă cu diplomele universitare .

În adevăr societatea modernă, pentru a-şi asigura mersul ei regulat, cere de la demnitarii publici a căror inteligență n-o poate constata altmintrelea învățătură. Noi înşine am zis: din generația trecută s-a ales tot ce se putea alege bun; aproape toți fruntaşii partidelor politice [î]i aparțin ei. Va să zică criteriul pe care timpul [î]l oferă prin zecimile de ani petrecuți în serviciul țării e şi pentru noi şi pentru oricine suficient spre a dovedi inteligența şi caracterul unui om. Acest criteriu al timpului aparține însă trecutului.

Din trecut s-a ales d. Brătianu şef de partid, iar Serurii şi Caradalele plebe, din trecut s-a ales d. Catargiu şef de partid din miile de contimporani cu cari a copilărit şi cari au rămas necunoscuți .

Dar oare tânărul Costinescu are dreptul de a pretinde să fie măsurat cu aspra măsură a trecutului? Născut alături cu liceul şi cu universitatea, n-a avut tânărul unde-şi căpăta diploma? Măsura modernă e mult mai îngăduitoare decât cea veche. Ea nu cere de la om sa fie născut cu minte şi cu caracter din mila lui Dumnezeu, ci se mulțumeşte cu atestate cari dovedesc urmarea regulată a studiilor . Înaintea măsurii vechi onor. d. Costinescu rămâne foarte îndărăt, căci e cam mărginit din fire şi caracterul consistă în aptitudinea de-a vâna funcții şi întreprinderi cât se poate de grase . Aşadar,

pentru măsura trecutului nu întruneşte nici o condiţie pentru a sta unde stă. Din punctul de vedere al învăţăturii testimoniul celor patru clase primare nu-i dă dreptul la nici o aspiraţie ... Aşadar cum rămânem ?

Desigur că nu modestie aşteptăm de la confraţii noştri. Ilustrul Sihleanu e un om prea cuminte pentru a-i putea pretinde să recunoască contrariul, ilustrul Costinescu prea învăţat pentru ca să aibe bunul simţ de-a nu se compara cu generaţia de oameni care s-au născut în timpul instrucţiei private, pe când nici un titlu academic nu se putea câştiga în ţară. Însă pentru noi trebuie să fim drepţi: n-am pretins nicicând de la bătrâni să scoată diplome dintr-un timp în cari ele nu se puteau căpăta şi, daca am combătut pe d. Brătianu ca geniu universal, n-am făcut-o pentru că n-a avut cum şi unde învăţa, ci pentru că *pretinde* a şti tot fără să aibă măcar bunul simţ comun. D-sa e strateg , e financiar, e tecnic , e totul într-o persoană, pre când singurul talent real pe care-l posedă e acela de diplomat de şcoală bizantină, diplomat al intrigii de caracter personal, lipsită de orice idee mai mare şi mai generoasă.

Pe aceeaşi clină , mai temperată însă, o aflăm pe „Presa". Ea zice:

Trebuie să fim drepţi, deşi noul ales nu posedă o cultură întinsă şi variată, deşi n-are nici măcar talentul oratoriu , el este însă *un* bărbat de stat distins, un om care de zecimi de ani, fiind în diverse funcţiuni publice, cunoaşte foarte bine ţara sa, are un spirit practic şi conciliator şi, mai presus de toate, este un om de treabă, un om cinstit.

Merci de atestatul de bună purtare!

Asupra culturei întinse şi variate care caracterizează universalismul breslei advocaţilor am avea însă de observat că există oarecari Cartagini delende şi oarecari *„acusativum cum infinitivum "* care ne-au făcut a nu prea regreta lipsa acestui surogat al adevăratei ştiinţe. Când timpul, nu diplomele, a fost însărcinat a constata aptitudinile unui om şi le-a constatat pe deplin, când acest timp, în îndelunga fierbere a împrejurărilor şi în sclipitoarea lui nestatornicie, în care cei mai mulţi jucau rolul de giruete , a dovedit la un om şi mai mult: un caracter drept şi statornic sau, ceea ce relevă „Presa", un om de treabă şi cinstit într-o generaţie în care cei mulţi sunt de-a dreptul maloneşti , iar o minoritate oarecare se mulţumeşte cu mănţinerea aparenţelor onestităţii , credem că ne putem dispensa şi mai mult de venerabilele piei de viţel ale culturii întinse şi variate şi a ne mulţumi cu cunoştinţa de ţară şi oameni şi mai cu seamă cu acea calitate ce distinge pe omul de stat înaintea ambiţiosului şi a curtizanului : cu integritatea şi energia caracterului.

[14 ianuarie 1881]

ŞCOALA NORMALĂ SUPERIOARĂ

SECŢIA BUCUREŞTI

[2]

Ptolemeu , fiul lui Lagus , istoriseşte scriitorul Lucian , aduse în Egipt două curiozităţi : un sclav cu două feţe, negru corb pe o parte, alb ca laptele pe cealaltă, şi o cămilă cu totul neagră.

Regele spera ca vederea acestor rarităţi va ataţa surprinderea supuşilor şi va mări gloria sa; adună dar pe egipteni la teatru, unde li se espuse pe rând omul şi cămila . Fiasco complect pentru mărinimosul principe: unii spectatori nu-şi putură stăpâni râsul , alţii, cuprinşi de spaimă sau ca să nu-şi profaneze mai mult simţimântul frumosului privind la aceşti monştri, fugiră din teatru. Cămila fu lăsată să moară de foame, sclavul fu dăruit.

Tot cu doi monştri ne gratifică zilele acestea şi maiestrul de conferinţe, d. I. Crăciunescu : întâiul , discursul plagiat , *omul cu două feţe,* cum am zice; secundul şi cel din urmă, întâmpinarea sa, cămila *moartă de foame* a regelui Ptolemeu .

Analizarăm în coloanele acestea, acum opt zile, capul d-operă *(ridiculus mus)* al maiestrului , publicat în „Monitorul oficial"; câtă surprindere a pricinuit în publicul inteligent espunerea noastră se poate constata din faptul că administraţia ziarului abia mai posedă câteva exemplare pentru colecţie din numărul de la 3 ianuarie. Astăzi semnalăm şi recomandăm atenţiunei lectorilor secunda elucubraţiune a eruditului *în plagiaturi* .

Răspunde d. Crăciunescu în numărul nostru de alaltăieri:

1) Da, este adevărat, în loc de a-mi da osteneala să produc ceva original, în loc de-a imprima cugetării tiparul individualităţii mele, am *plagiat* după „Guardia " chiar primul paragraf cu care debutai în discursul rostit înaintea profesorilor de la universitate;

2) Da, nu tăgăduiesc , am plagiat şi alte paragrafe, platitudini chiar accesibile inteligenţelor celor mai comune;

3) Îmi pare rău în fine că n-am avut timp să fiu şi mai complect în acest soi de compunere . Însă, continuă d-sa, sunt scuzabil pentru toate acestea fiindcă în întâiul ordin:

a) Vin atât de târziu în rândurile învățaților;

b) Am atât de puțină ambițiune să produc ceva original încât :

c) Mărturisesc că nu mi-a trecut prin cap să caut cu orce preț a nu plagia .

Şi apoi în alte ordine de scuze adaogă:

A) Plagiatul se întâmplă zilnic: Beaudrillart n-a plagiat pe Bastiat ?

B) Moralistul Labruyere legitimează plagiatul : *le choix des pensees est invention ;* de când nu mai e adevărat?

C-un cuvânt , o *mărturisire* categorică a săvârşirii plagiatului şi o încercare de scuză , de legitimire , alcătuiesc al doilea *monstru* al d-lui Crăciunescu .

Ar urma să deschidem aci o parenteză şi să întrebăm pe conferențiar : De când cuvântul ,,plagiat " se traduce prin eufemismele *rezumat* şi *reprodus?* De ce se fereşte a întrebuința vorba proprie acolo unde se cuvine? Dar nu mai relevăm aceasta: culpabilului e dat a recurge la orice mijloace de apărare; o singură rugăminte avem să-i adresăm: să caute espresiunile cele mai politicoase , cele mai conforme bunului ton prin care s-ar desemna cuvântului *mărturisire* calificativul *ruşinoasă* şi legitimării atributul *neadevăr* şi să binevoiască a le considera ca zise de noi.

În adevăr este ruşinos din partea unui doctor în litere, profesor la facultate să zică:

N-am avut nici timp, nici cap să concep prolegomenele unui discurs ținut la Universitate şi am preferit să deschid pe „Guardia ", care mi le-a dat gata; puțin [î]mi pasă de auditor , de şcolari, mai ales cari n-au nici *moral* nici caracter etc.

Dar nu numai lipsa de pudoare încununa *regiunile friguroase ,* înălțimile înghețate ale eruditului nostru şi, de astă dată ierte-ne lectorul că nu ne putem reține indignarea , d-sa a săvârşit o crimă. Da, a comis un spergiur contra ştiinței, violând cele mai sacrosancte tezaure ale clasicismului , conrupând adevăratul lor sens.

Ce susține şi ce combate Marcu Aureliu în cartea 1 a confesiunilor sale? Laudă pe profesorii casei sale, mulțămeşte strămoşului său că nu l-a lăsat să frecventeze *şcoalele publice,* pe cari le *critică cu* înverşunare. Cu totul altfel interpretă d-l Crăciunescu acest paragraf — consecuența naturală a celor ce fură cuvinte când nu le au — d-sa atribuie lui Marcu Aureliu *părerea care convinge singură, fără să facem apel la istoria omenirii, de importanța rolului ce a luat şcoala ca factor în constituirea civilizației unui popor.* Ciudată literatură clasică! *Et nunc plaudite vos Romani* am putea zice colegilor săi de facultate. Dar dacă Marcu Aureliu a susținut aceasta cum rămâne cu Quintilian , profesor stipendiat *de stat* şi cu păreri opozite d' ale acestui împărat? Ce se mai alege de Juvenal , care într-una din satirele sale scrie:

Poenituit multos vanae sterilisque cathedrae ?

Marcu Aureliu şi Juvenal a lăudat şcoala sau Quintilian ? Nu e vina noastră dacă d. Crăciunescu n-a citit pe ,,Guardia" şi pe pag. 226; d-sa promite că l-ar fi plagiat şi acolo, dar n-a avut timp! Vina e a acelor ce l-au recomandat ca destoinic a fi profesor de facultate, căci noi îl cunoaştem demult şi, din ruptul capului, ştiind ce prețuieşte, nu l-am fi dispensat de concurs. Tezele d-sale cari au câştigat titlul de doctor sunt lucrări străine, toți o ştiu, afară poate de capii instrucțiunii publice. Aderer , profesor la Charlemagne , maestru de conferințe la St. Barbe, i-a scris teza latină Comparațiune *între Erodot şi Tucidid* . Gaston Boissier , profesor de literatura latină la Sorbona , i-a lucrat pe cea franceză: *Le peuple roumain devant ses cants nationaux ,* iar bărbații eruditi , doi-trei câți avem în țară, au oferit cu plăcere d-lui Crăciunescu pentru d. Boissier materia acestei din urmă. Fără dânşii ilustrul rector de azi ar fi rătăcit încă mult şi bine în regiunile ghețoase ale ingratei *ştiințe.* Dar talentul concepțiunii cine nu-l cunoaşte? O probă între altele, devenită proverbială la Paris: mutismul său la moartea părintelui Snagoveanu !

Sărmanul La Bruyére , şi pe dânsul l-a chemat în ajutor pentru ca să-l mutileze ca pe împăratul filozof . Se vede că d. Crăciunescu crede că a rupe şase cuvinte dintr-un paragraf şi a le aşterne pe hârtie este a produce argumente? Se poate pentru plagiatori ; noi însă complectăm paragraful citat din Labruyere, chiar abuzând peste măsură de spațiu, sperând că cel puțin acum s-o umili îngâmfatul nostru pedant.

Iată ce zice La Bruyére *(L'Art d'ecrire* par Charles Gidel , Ollendorf editeur , Paris, pag. 103):

II y a des esprits , şi je l'ose dire , inférieurs et subalternes qui ne semblent faits que pour ętre le régistre ou le magasin de toutes les productions des autres génies . Ils sont plagiaires , traducteurs , compilateurs : ils ne pensent point . Ils disent ce que les auteuis ont pénse ; et comme *le choix des pensées est invention* ils n'ont rien d'original et qui soit ŕ eux , ils ne savent que ce qu'ils ont apris et ils n'apprennent que ce que tout le monde veut bien ignorer , une science vaine , aride , denuée d'agrément et d'utilité , semblable ŕ une monnaie *qui n'a point de cours* .

Socotim că n-am putea să zugrăvim mai bine pe ilustrul nostru contradictor decum o face Labruyere. Să-l mai invoace şi altădată în susţinerea tezei sale!

Cel puţin în materie juridică d. magistrat Crăciunescu ar fi trebuit să nu ignore că înainte de 1791 nu exista nici o legislaţiune relativă la dreptul autorilor (consultaţi : Études *sur la proprieté littéraire* par Ferd . Worms şi Propriété litterairé par Robert le Barrois D'orgival); că, într-un timp când reputaţia autorilor atârna de favoarea celor mari, Voltaire, Racine, Pascal , Labruyere prea puţin se îngrijeau dacă alţii 'i plagiază . Ei scriau p-atunci :

II en est des livres comme du feu de nos foyeis , on va prendre ce feu chez son voisin , on l'alume chez soi, on le communique ŕ d'autres et il appartient ŕ tous .

A legitima dar plagiatul invocând autoritatea lui Labruyere ori Voltaire echivalează cu a căuta cristianismul înainte de Christ . Strînsă logică, profundă erudiţie!

Desfidem în fine pe d. Crăciunescu a dovedi că Baudrillart a plagiat pe Bastiat. [î]l citează, [î]i reproduce sistemele, dar nicicând Baudrillart n-a deschis pe Bastiat la pag. 105 şi, plagiând-o , n-a făcut din cuprinsul ei pag. 90 a operii sale.

Numai d. Crăciunescu a putut să ia deviza din Juvenal :

Lucri bonus est odor ex vre

Qualibet .

Baudrillart cunoaşte regulele omeniei şi trăieşte la Paris.

Dar la urma urmelor să presupunem că ar fi rostit d-l Crăciunescu discursul său la Paris, nu la *College de France,* desigur, ci cel mult înaintea *debitanţilor de vin* la Tivoli-Vaux-IIall bunăoară. Ar fi avut oare curajul să se înfăţişeze acolo cu „Guardia" şi Ernest Renan în loc de-a se munci să-şi facă un discurs? De ar fi îndrăznit în adunare ar fi fost fluierat şi a doua zi ziarele l-ar fi veştejit pentru vecie. Dar la noi, la marginea Orientului, ce nu se debitează, numai bani să iasă!

Credem că de astă dată maestrul de conferinţe e satisfăcut şi cu prisosinţă convins că nu dup-o concluzie preconcepută obicinuim a ne modela critica.

Încă un cuvânt.

Nu contestă, nici afirmă d. Crăciunescu că ar fi plagiat şi alte paragrafe pe lângă cele indicate de noi acum opt zile ... Conform făgăduielii notăm aci încă câteva izvoare în cari d-sa şi-a botezat discursul. Nu pare rău cu tot dinadinsul că, din lipsa de spaţiu, nu putem uza de astă dată de partida dublă, româneşte-franţuzeşte, ca în numărul anterior; trimitem dar pe lector la pag. VI, VII, 106, 162 şi 273 din *Questions Contempo-raines* par Ernest Renan, 2-eme edition, Michel Levy, Paris; la pag. 197, 198 şi următ. din „Guardia", *oper. cit.* în fine, fără voia noastră sântem siliţi înainte de a termina să deziluzionăm chiar pe rectorul Universităţii, căruia conferenţiarul [î]i adresează o meritată laudă în finele discursului. Ei bine, nici meritele, nici etatea, nici activitatea onor. d. Zalomyt n-au fost suficiente spre a inspira d-lui Crăciunescu o idee originală. Nu! A trebuit să răsfoiască elogiul răposatului Claude Bernard şi *Lettre a un ami d'Allemagne* ale lui Ernest Renan pentru ca să poată zice despre cei 30 de ani de activitate ai vene-ratului profesor *grande mortalis aevi sfatium.*

Totuşi d. Crăciunescu continua a fi maiestru de conferinţe, profesor de facultate, ba, culmea indiferinţei, ne trămite după opt zile de matură gândire un monument întreg de... platitudini şi de neesactităţi şi o jumătate de citat din La Bruyere. N-avem oare dreptul să raportăm asupra acestor vremuri ciudate ceea ce George Sand scria după 1840 într-un moment de amărăciune:

Que notre epoque est bete et triste, sans grandeur et sans prestige. Si, au moins, elle etait bonne et honnete, on lui pardonnerait d'etre ennuyeuse; mais elle est entre les mains des juifs et, si Jesus re-venait, ces gens-la le remettraient en croix.

[14 ianuarie 1881]

ALIANŢA NORDULUI

Cu privire la zgomotele despre restabilirea alianţei celor trei împăraţi un corespondent din Berlin susţine că prin sferele competente din capitala Germaniei nu e nimic cunoscut despre o asemenea eventualitate. Cu toate acestea nu se poate nega că relaţiunile dintre cele trei mari puteri nordice sânt astăzi şi vor rămânea foarte bune pe cât timp politica Rusiei nu va lucra contra tendinţelor Germaniei şi Austriei de-a consolida Orientul. Este adevărat că actualmente şi celelalte puteri urmăresc aceleaşi scopuri şi nici chiar din partea Engliterii nu e de temut astăzi o politică contrarie. Corespondentul mai adaugă că în Berlin se vorbeşte numai de bine despre Franţa şi politica exterioară a Franţei este sprijinită în tot modul, mai ales cu privire la Grecia. Germanii par a fi convinşi de onestitatea şi iubirea de pace a Republicei. Dar cu toate acestea cei din Berlin cred a nu trebui să scape din vedere că alegerile iminente din anul acesta pot aduce o schimbare în Camera deputaţilor francezi. Gambetta este considerat ca setos de acţiune în Orient şi deci nu poate fi un factor sigur al păcii.

[14 ianuarie 1881

[„ZILNIC NI SE SPUNE ..."]

Zilnic ni se spune că împlinirea programului partidului roşu ar fi realizarea tuturor aspiraţiunilor naţionale. Credem că s-ar împlini o dorinţă comună tuturor cititorilor de gazete, neesceptând pe aceia ai „Românului", daca acel program, presupus atât de cunoscut, s-ar publica din nou, ca să ştim pozitiv ce vor confraţii.

Noi mărturisim că suntem avizaţi adeseori să ghicim punctele acelui program din articolele „Românului", de-a le descifra din simpatiile pe cari le exprimă, de-a reconstrui sub cutele hainei naţionale liberale figura adevărată a monstrului .

Astfel în „Românul" de la 6 ianuarie aflăm câteva degete fosile după care vom încerca să reconstruim organismul idealului politic al d-lui C.A. Rosetti.

Iată ce se zice acolo despre comunarzii franceji:

Sunt vreo doi ani însă de când se formă o nouă partidă, care şi-a dat numele de intransiginte .

Această partidă are în sânul ei mulţi bărbaţi *onorabili* şi cu *merite.* Ea s-a compus însă mai cu seamă de către foştii exilaţi şi deportaţi ca membri ai revoluţiunii comunale (*recte* comuniste) de la 1871.

Această partidă cere a nu se ţinea seamă de nici o piedecă, nici chiar de aceea a *timpului şi-a osebirii de instrucţiune* şi *educaţiune.*

Ea cere a se schimba tot ce poate fi *mai mult sau mai puţin rău,* dar a se schimba *îndată, fără repaos şi fără tranziţiune.*

Singura osebire între dânşii şi ceilalţi este că intransigenţii vor să facă tot şi îndată şi ceilalţi înţeleg că sunt siliţi să lupte cu linişte pentru a le putea face fără curmare , dar *treptat. . .*

...ei cer ceea ce toţi simt că nu se poate face încă în situaţiunea prezinte a Franciei.

Între relele mai mult ori mai puţin mari pe cari intransigenţii vor să le schimbe îndată, fără tranziţiune, iar ceilalţi vor să le schimbe fără curmare , dar treptat, neputându-se face *încă,* sunt următoarele:

proprietatea,
religia,
familia,
moştenirea şi multe altele.
Ni Dieu , ni maître !

După „Românul", oamenii cari vor să înlăture proprietatea, religia, familia, moştenirea, sunt „bărbaţi onorabili şi cu merite", sunt „simpatici poporului", societatea „îi iubeşte".

Comunitatea de averi, comunitatea de femei, comunitatea de copii, *ni Dieu , ni maître ,* iată idealul intransigenţilor şi a mult lăudatului d. Blanqui. Toate bune şi frumoase, numai am dori ca ziarul nostru guvernamental să facă declararea netedă că şi pentru România va lucra *fără curmare ,* dar treptat, la ajungerea acestor ţinte nobile.

Îndealtmintrilea un mic şi gentil început ni-l dă în acelaşi număr.

Adresându-se roşilor , le zice:

Mari fapte aţi făcut. Convingeţi-vă însă că trebuie să întăriţi edificiul , ca să nu mai poată să-l surpe reacţiunea.

La lucru dar, căci nu mai aveţi decât 5 — 6 luni de lucru.

Care-i acel lucru?

Între altele,

... este de făcut reorganizarea iustiţiei .

Pentru acestea noi spunem îndată că nu este decât un singur mijloc.

Alegerea judecătorilor de către un Corp electoral ad-hoc pe termen de cinci ani, cu dreptul de realegere .

Aşadar, nu ştiinţa dreptului pozitiv, nu diploma de capacitate, nu serviciile îndelungate şi un probat simţ de justiţie vor mai decide, ci ... alegerea. Desigur că la alegere vor fi partizi, se va amesteca politica. Ferice de împricinuiţii cari vor fi votat în contra judecătorului ales.

[16 ianuarie 1881]

ITALIA ŞI AUSTRIA

Am semnalat zilele trecute că oarecari veleităţi ale *Italiei irredenta* asupra Triestului au început a preocupa mult nu numai presa austriacă, dar şi pe cea germană. Corespondentul din Viena al unei foi germane scrie următoarele asupra mişcării din Italia:

Ministrul de război al Imperiului, comitele Bylandt-rheydt , şi capul statului major, mareşalul Schoenfeld , văd lucrurile mai serioase decât cercurile guvernamentale din Roma, cari vor a da acestei mişcări un caracter inocent . De mai mulţi ani statul major dezvoltă o activitate însemnată tocmai în ţinutul Isonzo , unde fortificaţiunile făcute şi dislocările de trupe probează că Austria nu voieşte a fi surprinsă. Este adevărat că guvernul s-a încercat să nege că ar fi trimis trupe spre sudul Tirolului , dar fără succes. Cată să mai menţionez că nu demult un funcţionar superior al acestui Imperiu mi-a zis următoarele cuvinte: „Nici într-un punct nu suntem aşa de simţitori ca la frontiera noastră de sud, unde însă avem o spadă bine ascuţită; vai de acela ce va da peste dânsa ". Dar să sperăm că guvernul italian va fi destul de prudent ca să ţină în frâu pe irredenţi . El e dator să împiedece orice mişcare ce ar putea periclita liniştea vecinului său.

Sunt importante revelaţiunile date de oficioasa „Norddeutsche Allgemeine Zeitung" asupra calculelor Irredentei .

Această partidă, zice foaia germană, contează pe o Franţă gambetistă care nu esistă încă şi pe un conflict între Austria şi Rusia care cu greu se va întâmpla .

Totodată numita foaie accentuează asupra solidarităţii monarhilor faţă cu revoluţiunea internaţională.

[16 ianuarie 1881]

[„«OPT ŞI CU A BRÎNZEI NOUĂ»..."]

„Opt şi cu a brînzei nouă", acesta e epitetul ironic pe care într-un rând ieşenii îl scoseseră grupului liberalilor moderaţi, pe când d. Conta făcea încă parte dintre ei. Opt săptămâni ţine postul cel mare şi cu săptămâna brînzei nouă. Partea a doua a locuţiunii nu era decât o nevinovată aluzie la un membru al acelui grup, care are îndealtmintrelea un nume destul de românesc, de care n-ar avea nevoie să se jeneze . Porecla e mai veche decât statele române de dincoace de Dunăre, dacă ne întemeiem pe ce ne zice Miklosich în Wanderungen *der Rumunen* .

Dar nu de istoria unui cuvânt străvechi e vorba aci, ba nici măcar de grupul liberalilor moderaţi, cari n-au pătit decât ceea ce le-am prezis noi de la întâiul moment de şovăire politică. Cunoscând lumea, le-am prezis că într-o zi, dezabuzaţi şi dezgustaţi , se vor aduna împrejurul stindardului lor, pur odinioară, pătat şi zdrenţuit azi prin o involuntară complicitate cu roşii. Ei n-au ştiut, mulţi nici nu şi-au putut închipui ce va să zică roşu. Astăzi o ştiu pe deplin, deşi cam târziu .

Cu totul altundeva bate vorba noastră. Opt şi cu-a brînzei nouă s-a ales dintr-o altă colectivitate politică, condusă de un om fin, mlădios, inconsternabil , condusă de (marele nostru om de stat) d. Vasile Boerescu.

În adevăr, pentru seara de 13 ianuarie d. Vasile Boerescu (marele nostru om de stat) a convocat la domiciliul său marele partid al Centrului... Portarul său, în aşteptarea unui imens număr de oameni, luase un aer grav, pentru a domina cu spiritul autorităţii sale marea îmbulzeală de la poartă. Sara era liniştită.... Zăpada strălucea în singurătatea uliţei .

Deodată, în liniştea solemnă a serii, s-aude un zgomot de îmbulzeală straşnică. Cine se îmbulzeşte , cine nu încape pe uliţă ?

Era unul ... *un* membru al Centrului, apoi a mai venit încă unul, apoi iar unul, până la opt, opt persoane (mari şi late cum s-ar zice), afară de prinţul Dimitrie Ghica.

Poate oricine să-şi închipuiască ce fierbere şi ce tumult era în casa d-lui Vasile Boerescu, ce gălăgie trebuia să facă imensa mulţime de ... opt, afară de prinţul.

3. [„A OPT ŞI CU A BRÎNZEI NOUĂ »..."], „Timpul", 17/29 ianuarie 1881, reprodus în „Binele public", 18 ianuarie 1881.

D. Vasile Boerescu luă cuvântul . Glasul său stăpâni gloatele . D-sa arată 1) că-l înspăimântă decăderea morală a organului d-sale „Presa" 2) că Centrul, marele partid al Centrului, n-a încetat de-a exista şi că nu s-a confundat un singur moment cu roşii, cu toată intrarea d-sale în ministeriu.

Unul din neagra şi nesfârşita mulţime luă cuvântul .

Da ~ zise el — existenţa Centrului şi necontopirea lui cu radicalii, cu toată intrarea d-tale în ministeriu, se dovedeşte îndestul prin faptul că, acum patru ani, tot în saloanele acestui local, la zămislirea ideei Centrului, erau faţă ca membri fondatori preste cincizeci de persoane, tinere în mare parte, inteligente şi independente , pe când azi n-au răspuns la convocarea d-tale ca ministru decât 7 — 8 inşi (afară de prinţul Dimitrie Ghica), dintre cari patru funcţionari dependenţi de Ministeriul de Externe. Da, existenţa Centrului şi necontopirea lui cu radicalii se mai dovedeşte şi prin aceea că toţi membrii fondatori ai partidului Centru au părăsit Centrul şi pe d-voastră personal, pe dată ce aţi intrat în ministeriul radical, ataşându-se cu toată inima pe lângă partidele de opoziţie.

Oratorul a conchis că ar fi inutil a se mai cerca reabilitarea Centrului şi a ziarului „Presa", atât de decăzut.

La aceste cuvinte bine simțite şi cari nu cuprindeau decât purul adevăr, d.Boerescu n-a răspuns nimic; a declarat însă că, întru cât priveşte starea materială a „Presei", ea este asigurată; roagă însă pe asistenți (anume pe cei cu funcții) să binevoiască a se însărcina cu colaborarea , pentru a o face mai citibilă . Se 'nțelege că funcționarii asistenți nu putură refuza cererea d-lui ministru.

Aceste zise, neagra mulțime se risipi.

[17 ianuarie 1881]

SITUAȚIUNEA ÎN SIRIA

Din starea de lucruri a unei părți se poate conchide cu siguranță la situația generală a Imperiului otoman. Un corespondent din Beyrut scrie ziarelor vieneze:

În oraşul nostru domneşte o vie fierbere. Din toate părțile țării sosesc trupe; corăbiile aduc recruți cari, după ce se echipează , pleacă pe vapoare spre Tesalia. Lungi şiruri de cămile încărcate aduc provizii şi cereale . Prin toate cazarmele şi oficiele domneşte o activitate febrilă. Mai toate ziarele greceşti sunt interzise ; în fine oraşul are întocmai aceeaşi fizionomie ca şi în ajunul izbucnirii războiului ruso-turc. Soldatul e mai puțin entuziasmat , dar este liniştit şi rezolut şi se vede că războiul cu grecii nu e atât de simpatic cum a fost cel cu ruşii. Siria suferă mult din cauza acestor preparative războinice. Atâtea brațe viguroase, lăsând sapa şi lopata, au pus mâna pe arme! Comerțul stagnează deja de la 1875, când colera a bântuit țara. O criză generală apasă asupra acestei frumoase provincii a Imperiului otoman. Recolta n-a fost strălucită; mătasa, productul principal al Siriei , a fost în cantitate destulă, dar de o calitate mediocră . Pe lângă acestea mai vine şi duşmănia dintre mahomedani , druji şi creştini. În Damasc sunt arestările la ordinea zilei şi anume din cauza placatelor revoluționare cari pe timpul lui Midhat Paşa se afişau pe ziduri. Astfel Siria prezintă o icoană tristă, atât sub raportul politic cât şi sub cel economic.

[18 ianuarie 1881]

[„BIZANTINII DE LA «ROMÂNUL»..."]

Bizantinii de la „Românul" s-au agățat de-un articol al d-lui T. Maiorescu, publicat într-o foaie străină şi prin care d. Maiorescu, în toată independența sa de publicist,cercetează anumite cazuri în care ajutorul Austro-germaniei ar putea să fie folositor Romă -

---

niei în contra unor dispoziții prea cotropitoare ale elementelor slave ce astăzi ne înconjoară. D. Maiorescu n-a vorbit nici în numele *bătrânei ,* nici în numele *junei drepte,* nici chiar a dezvelit un program al său de politică practică şi imediat aplicabilă . A examinat însă nişte ipoteze viitoare şi problematice şi, la un pericol ce s-ar putea ivi, a arătat şi modul de scăpare, tot aşa de ipotetic ca şi *pericolul.* Trebuie ca reaua credință şi setea de calomnie ale organului d-lui Rosetti s-ajungă până la tâmpire pentru a scoate de aci un întreg program de politică externă şi, printr-o procedare de generalizare cu care ne-am familiarizat, a rezuma în persoana d-lui Maiorescu pe tot partidul conservator.

Doamne Dumnezeule! Cîte persoane n-au rezumat pe rând până astăzi partidul conservator după organul din Strada Doamnei , de cîte ori au avut necesitate bizantinii de la „Românul" de-o astfel de absorpțiune pentru trebuințele zilei? Când d. Dimitrie Ghica, din motive ale sale personale pe care nu aveam dreptul a le cerceta, a crezut că trebuie să sprijine pe d. I. Brătianu şi să voteze concesiunea Stroussberg, partidul conservator era rezumat în d. Dimitrie Ghica, deci partidul conservator a votat concesiunea Stroussberg. Când d. N. Crețulescu , într-o broşură, susținea (bine sau rău nu apreciem) că trebuie să cedăm de bună voie Basarabia Rusiei, d. N. Crețulescu era atunci personificarea partidului conservator. Şi partidul conservator, împreună cu d. N. Crețulescu , vindea Rusiei Basarabia. P-aci , p-aci să crează Burtă verde că partidul conservator a fost la Livadia, că partidul conservator a trecut Dunărea, că dânsul a pierdut Basarabia încă din luna iunie 1877.

Neadevăruri îndrăznețe, calomnie . Puțin după acestea d. Dimitrie Ghica şi N. Crețulescu au dat d-lor însuşi d-lui Rosetti cea mai plăcută dezmințire , lepădându-se cu zgomot de partidul conservator şi intrând unul ca ministru în cabinetul Brătianu, celalt primind prezidența majorității roşie din Senat. Pentru noi nu criticăm deloc purtarea acestor onorabili domni; fiecare este liber într-o liberă țară să facă cum crede că e mai bine! Însă până aci! Şi numai de faptele d-lor nu putea să fie responsabil partidul conservator de care se lepădau . Deunăzi, mai singur dintre conservatori, d. Carp , din motive credem foarte onorabile, luă o atitudine favorabilă guvernului în cestiunea izraelită. Citiți „Românul" de atunci. După această foaie d. Carp era singurul reprezentant autorizat al conservatorilor; ceilalți nu meritau nici să fie menționați . Mai alaltăieri prințul Grigorie Sturza inaugurează un partid nou şi o politică exterioară specială. Deşi cu cavalerismu-i conoscut declară că s-a despărțit de partidul conservator, „Românul" nu vrea! Şi un an de zile repetă că conservatorii sunt vânduți Rusiei şi că prințul Grigorie Sturza este samsarul acestui târg . În fine astăzi d. Maiorescu scrie într-o foaie străină un articol de politică speculativă , în care prevede oarecare complicațiuni cari nu se vor ivi poate niciodată. Şi foaia în care este scris articolul, şi declarațiunile autorului arată până la evidență că sunt opiniuni rostite în numele autorului, care nu-l leagă decât pe dânsul . De astădată „Românul" destituie din postul de şef al partidului conservator pe dd . Dimitrie Ghica, N. Crețulescu , Carp , Grig . Sturza şi botează cu acest titlu pe d. Maiorescu. Dară de astădată nu Rusiei, ci Austriei s-a vândut partidul conservator şi samsarul a fost nu d. Grigorie Sturza, ci d. Maiorescu. Frumoasă logică! Minunată bună credință ! Curat mod de-a face polemică! Dezgustul ne îneacă în fața acestor calomnii neşiruite , condeiul ne cade din mână şi ne întrebăm dacă în astă țară sunt oameni destul de tâmpiți pentru a mai da cea mai mică atențiune divagațiunilor defăimătoare ale unui organ care, pe rând , a acuzat pe aceiaşi oameni de cele mai mari crime în contra țării sau le-a recunoscut cele mai nobile şi mai frumoase cugetări. Dar, înțelepți şi oneşti protivnici, chiar aşa să fie. Fie d-l Maiorescu şeful partidului conservator, fie programul său al partidului conservator. Lăsând la o parte arguțiile bizantine, articolul său nu zice altceva decât un lucru: dacă vecinii noştri de la nord ar amenința independența sau teritoriul nostru, statul nostru ar trebui să caute alianțe la aceia cari, ca şi noi, au interes a nu permite unei singure puteri a se întinde prea departe cu cuceririle sale. Tot astfel dacă, ceea ce se poate întâmpla , pericolul ar veni din partea pangermanismului , apoi n-ar trebui să căutăm sprijinul nostru în puterea interesată, ca şi noi, a pune o margine acestei extensiuni ? Ce este asta decât politică de echilibru , politică de prevedere, politică de patriotism ? Dar d-nii de la „Românul", învățați a căuta în orice mişcare, orice manifestare a unui om politic, un interes imediat şi tangibil , şi-au pus întrebarea nu dacă ideile d. Maiorescu sunt înțelepte şi patriotice , dar ce folos imediat poate să tragă dintr-ânsele ?

I-a prins frica. Oare ni s-ar face concurență? Oare meritele câştigate cu atâta osteneală cu răscumpărarea , cu Dunărea etc. au să fie uitate? Oare ne pârăsc la stăpân ? Fiți pe pace, onorabili protivnici! Partidul conservator nu caută a veni la putere pe asemenea căi. Nu sânteți amenințați a vă despărți de s[fân]tul buget. Puteți să mai urmați cu negustoria d-voastră politică. Mergeți de la un ministru străin la altul, alergați de la Neva la Sprea , oprindu-vă şi pe Dunăre; căutați să fiți iubiți de unii fără ca să fiți bănuiți de alții. Grea încercare, dar demnă de geniul d-voastră politic, şi pentru aceasta este un mijloc sigur, pe care-l cunoaşteți mai bine decât noi. Dați-le la toți tot ce cer.

[20 ianuarie 1881]

LOUISE MICHEL

Nu fără cuvânt d-ra Louise Michel a ajuns a fi celebră în felul ei. Ea este într-adevăr un tip de aberațiune . Înteligența ei, ca a copiilor, ca a națiunilor neieşite din pubertate , întoarce pe dos orice idee mare. Fourier a zis că, din perfecțiune în perfecțiune , oamenii vor ajunge să facă a le creşte o coadă c-un ochi în vârf . Astfel înțelege şi Louise Michel teoriile lui Darwin. Un redactor a lui „Gaulois" a avut o conversațiune cu vestita domnişoară. Următoarele pasaje caracterizează misticismul acestei eroine roşie:

D-ta eşti anarhistă sistematică ? o întreabă redactorul.

Certele şcoalelor nu sunt nimic pentru mine. Fiecare din aceste şcoale îmi pare că procură o staţiune prin care va trece societatea: socialism , comunism, anarhie . Socialismul de care ne-am apropiat va realiza şi umaniza justiția. Comunismul va perfecționa această stare nouă, care va avea expresiunea sa finală în anarhie . În anarhie fiece ființă îşi va fi ajuns dezvoltarea sa complectă. Poate că se vor descoperi simțuri noi. Omul, ajungându-şi plenitudinea , nemaiavând nici foame, nici frig, nici una

din mizeriile prezente, va fi bun. Atunci nu va mai fi cod (penal), nu vor mai fi jandarmi. Nu va mai fi guvern: anarhie . Tot ce vedem din această eră este poezie, o sublimă radiare de justiție.

Redactorul i-a mai făcut următoarea observare:

V-am auzit predicând revolta şi revoluțiunea sângeroasă .
Nicidecum. Am zis numai că nu trebuie s-avem frică a ucide p' un om spre a scăpa o sută.
Aprobați teoria regicidului lui Felix Pyat ?
Defel. Acesta e un sistem întrebuințat de nihilişti .
Vi se atribuie un aforism deja faimos care ţintea în contra lui Gambetta.
Când porcii sunt graşi îi tăiem? Niciodată n-am zis asemeni grosierități . Amicii d-lui Gambetta îl insultă comparându-l cu un animal. Eu nu voi să se ucidă porcii şi de aceea n-aş lăsa să se îngraşe .

[20 ianuarie 1881]

[„«PRESA» RECTIFICĂ ÎNȚELESUL..."]

„Presa" rectifică înțelesul ce-l dădusem locuțiunii „opt şi cu-a brînzei nouă" şi ne spune că cele opt săptămâni cari preced pe-a noua, a brînzei, sunt în adevăr nu *din post,* ci din dulcele Crăciunului .

Plini de gratitudine oricând ni se relevează o adevărată greşală, mulțumim confraților de la „Presa" pentru binevoitoarea rectificare şi-i asigurăm că, daca am avea cândva a scrie un lexicon de locuțiuni române, vom ține seamă de prețioasele ei indicațiuni .

Dar, daca pe de-o parte mărturisim franc eroarea noastră lexicală , nu putem pe de alta să admitem rectificările materiale pe cari ni le face „Presa".

Mai alaltăieri, zice „Presa", a fost în adevăr o mică întrunire, dar nu a membrilor partidei Centru, ci numai a redactorilor foii noastre.

Prin aserțiunea aceasta nu se schimbă deloc ceea ce am zis noi. Totalitatea redactorilor „Presei" e identică cu totalitatea membrilor marelui partid al Centrului. Cât despre visul aievea (coşmar) în urma căruia am fi atribuit d-lui Boerescu şi unui alt asistent cuvinte pe cari nu le-ar fi rostit, se poate în adevăr ca fidelitatea logosului să nu fi fost stenografică , dar esența cuvintelor rostite e cea comunicată de noi.

Sorgintea căreia - i datorim informațiile noastre e, în cazul acesta, prea sigură ca să nu preferăm a bănui pe redactorii „Presei" că se cam jenează a confirma zisele noastre. Neagra mulțime se compunea în adevăr din opt, dintre cari patru funcționari dependenți de Ministeriul de Externe şi două rude de-aproape ale d-lui Boerescu, iar vorbele vajnice au fost rostite de un tânăr care nu e nici funcționar, nici rudă a marelui om de stat. Daca nu spunem numele e că ne sunt indiferente.

Să admitem însă, pentru un moment, că în adevăr acea „mică întrunire" era compusă numai din ... redactorii „Presei".

Acum câteva zile „Presa" anunțase că d. Vasile Boerescu şi prințul Dim. Ghica nu au nici un amestec, nici direct, nici indirect, în redacția acestui ziar.

Dar la *mica întrunire* a redactorilor au luat parte ... ca redactori se 'nțelege , deşi n-au nici un amestec direct sau indirect, d-nii Boerescu şi Dim. Ghica.

Care-i adevărul? Redactori sunt , sau n-au nici un amestec?

Mica întrunire a redactorilor „au luat măsurile ce se văd indicate în fruntea « Presei». Nici mai mult nici mai puțin !", zic onorabilii confrați .

Să vedem ce măsuri s-au luat?

Redacția ca şi direcțiunea, fiind *politic cu totul reorganizată ,* se anunță d-nii abonați etc. că se pot adresa la biuroul redacțiunii , unde vor afla unul cel puțin din cei trei directori *politici* ai „Presei".

Va să zică s-a reorganizat redacția şi direcția *politică,* s-au numit trei directori *politici* fără ... fără să se fi consultat marele partid al Centrului?

Iată ce ni se pare curios.

Sau cei opt..., afară de d. Dimitrie Ghica, sunt exact totalitatea membrilor marelui partid, şi atunci aveau dreptul să-şi împartă între ei demnitățile politice ale partidului; sau nu constituie ei totalitatea, şi atunci o reorganizare *cu totul* fundamentală, deci o numire de noi directori politici, cari să vorbească, şi să lucreze *autorizați* în numele marelui partid, nu putea să se opereze decât de către marele partid, şi nu se putea o mică întrunire de redactori să ia măsurile ce se văd indicate în fruntea „Presei", măsuri de-o reorganizare cu *totul.*

Din această dilemă nu puteți scăpa, onorabli confrați , decât mărturisind pur şi simplu adevărul. La opt . . . , afară de prințul, la opt inşi e redus partidul, dintre cari patru funcționari ce atârnă de Ministeriul de Externe, două rude de-aproape ale d-lui Boerescu, d. Boerescu ipsissimus , plus *un* independent fără slujbă care înclină spre disidență .

Tot în polemica adresată. nouă „Presa" mai zice că ne-ar fi *înfundat cu argumentele ei* în cestiunea proiectului Grădişteanu.

„Presa" are halucinații cari flatează puterea de judecată a redactorilor ei şi pe cari nu le împărtăşim . „Timpul" n-a tratat cestiunea aceasta. Doi onor. membri ai partidului conservator, sub semnăturile lor şi declarând anume că vorbesc în numele lor propriu, au polemizat cu „Presa". Noi din parte-ne n-am făcut decât a exprima oarecari rezerve asupra principiului retroactivității , care ne pare tot atât de puțin fixat în privirea marginilor lui ca şi acela al rațiunii *de stat.* De-a înfundat sau nu „Presa" pe cineva cu acea ocazie nu putem şti pentru că n-o citim. Noi împărtăşim cu totul părerea d-lui Boerescu, că e un organ decăzut şi că ... redactorii ei cată să se silească a o face mai citibilă ...

[21 ianuarie 1881]

[„ARE HAZ «ROMÂNUL»..."]

Are haz „Românul".

Pe cât timp d. C.A. Rosetti se mărginea a-şi arunca în lume logosurile apocaliptice sau d. Costinescu apărarea celei mai populare cestiuni, a răscumpărării , lucrul era mai puțin glumeț; ba fondul discuțiunii : îmbogățirea patrioților prin pensii reversibile şi prin speculă la bursa asupra hârtiilor ce făceau 18 şi aveau a se cumpăra cu 60 la sută, fondul zicem, era chiar foarte trist şi dezgustător .

Acum însă „Românul" face istorie, şi istorie națională.

E tocmai ca şi când Offenbach ar scrie mitologie greacă, şi d-ra Louise Michel *Viețile Sfinților.*

Iată dar ce ne zice „Românul":

Uşor este a zice: d-nii Brătianu şi Rosetti aştearnă în socoteala trecutului tot ce le doreşte inima. Dar pentru a putea zice aceasta ar trebui ca protivnicii noştri să nu se declare drept coborâtori şi apărători ai acelora cari, făcând toate relele, au înnegrit pe toți cei cari se încercau de a face binele în contra lor.

Partita națională există de când există țara şi de atunci ea se luptă împrotiva boierilor reacționari şi antinaționali , partitei care s-a fost pus, cum ziserăm adesea, *punctul de razem al pârghiei sale afară de națiune;* partidă care n-a avut alte arme decât intriga înăuntru şi în afară, răzvrătirile , denunțările la străini şi omorul .

Cunoscută e de toți anarhia ce domnea în țară după moartea lui Mircea I şi lupta îngrozitoare ce se deschise între boieri, împărțiți în două tabere, *aceia care cereau stabilirea feudalismului* şi *aceia cari susțineau emanciparea țăranului.*

Aceşti din urmă (cari susțineau emanciparea țăranului) izbutiră , şi puseră pe tron pe Vlad Dracul, care lăsă, domnia fiului său Vlad al V . .. Boieri [î]l numesc Vlad Țepeş, Vlad cel Cumplit, şi-l înfățişează lumii ca un monstru.

Pentru ce dar? Fiindcă acest Domn, a cărui memorie trebuie reabilitată în fața națiunii, a pus în țeapă pe boieri, *cei mişei şi trădători,* a făcut *noi* boieri, dând dregătorie ostaşilor pentru fapte vitejeşti , ceea ce supăra foarte mult pe *boierii cei antinaționali ,* şi pentru că-i fu milă de soarta norodului.

Până astăzi Vlad Țepeş rămâne pentru toate spiritele supraficiale , după mărturisile *boierilor,* un călău, un monstru, un duşman al neamului său.

Nemulțumiți de Vlad Țepeş, boierii reacționari trec în partea turcilor ... partida acestor boieri pune pe tron pe un favorit al turcilor. Ce nume-i dă istoria? Radu cel Frumos.

Pentru ce?

Pentru că-i fu milă de aceşti boieri şi se arătă cumplit pentru popor, întărind *privilegiile şi sporind birurile ,* reînființând şi cele desființate .

Pentru că se uni cu turcii în contra lui Ştefan cel Mare.

Pentru că dete ţara în mâinile turcilor şi primi să plătească un tribut anual de 20 000 galbeni.

Pentru c-a dăruit Giurgiu sultanului . . .

Vlad Ţepeş se urcă iarăşi pe tronul Munteniei ... Ce fac acei boieri? Fug la turci, le vând ţara, pun de ucid pe Vlad ...

Ce nume poartă în istoria noastră acela pe care boierii 'l pun cu ajutorul turcilor pe tronul Munteniei , acel fiu denaturat care primeşte o coroană scăldată în sângele tatălui său etc. etc.

Istoria 'l numeşte Radu cel Mare.

Mare în adevăr căci de la dânsul începe decadenţa *Ţărei Româneşti.*

Boierii sunt mulţumiţi : Radu le-a mărit privilegiile.

Unde foc a citit venerabilul redactor al „Românului" toate poveştile acestea? Sau şi le închipuieşte singur, îşi bagă degetul în gură şi le inventează?

Dar să admitem pentru un moment că aceste lucruri ar fi scrise undeva, să admitem aşadar:

Că o partidă naţională exista din timpul lui Mircea cel Mare;

Că ea susţinea emanciparea ţăranului;

Ca şef de partid era Vlad Dracul şi Vlad Ţepeş.

Iar pe de altă parte exista un partid reacţionar , care se răzima pe străini şi voia întărirea privilegiilor.

Să întrebăm aşadar istoria cine era acel Vlad Dracul, şeful partidului naţional liberal de pe atunci?

Mircea I a domnit de la 1387 — 1419, adecă treizeci şi doi de ani. În timpul său Casa Lancaster a ajuns pe tronul Angliei, au trăit Ioan Huss şi Ieronim din Praga, au primit burggravul Friederich de Nürnberg marchionatul Brandenburg, s-a-ntemeiat

---

actuala Casă imperială a Germaniei; s-au lăţit puterea turcilor în Europa: o vreme peste tot foarte turburată şi politiceşte şi bisericeşte, căci tot atunci au fost Conciliul de la Constanţa ; în zilele lui erau războaiele între Franţa şi Anglia, trei împăraţi îşi disputau sceptrul Germaniei şi trei papi scaunul Sfântului Petru, atunci trăia Tamerlan şi Baiazid-fulgerul , c-un cuvânt şi Asia şi Europa erau în foc.

Mircea avea un fiu din flori, un bastard, anume Vlad, naţionalul liberal al „Românului".

Tată-său fiind pe tron încă, şi anume fiind aliat al Europei întregi şi ocupat cu pregătirile bătăliei de la Nicopole, Vlad, fiul naţional liberal , nu găseşte atunci un lucru mai bun de făcut decât să închine ţara Poloniei printr-un hrisov datat din Argeş 22 mai 1396.

Tată-său, întors acasă, pune mâna pe el şi-l trimite la Buda, la regele Ungariei.

Tânărul naţional liberal fuge de acolo şi intră în garda împăratului bizantin, unde face intrigi contra bătrînului său părinte. Mai târziu îl aflăm la Curtea împăratului turcesc din Adrianopole, unde se ocupa, cu aceeaşi treabă.

Va să zică boierii din partidul naţional cari voiau emanciparea ţăranului au izbutit a-l pune pe acest Vlad Dracul, ca şef de partid, pe tron? Iar boierii *reacţionari cari voiau privilegii* ţineau la linia legitimă a Basarabilor?

Dar ceea ce-i mai ciudat în toate acestea e aiurarea desăvârşită în privinţa motivelor cari se substituie oamenilor de pe atunci pentru faptele lor.

Naţionali şi reacţionari? Democraţi şi boieri?

Cearta care se naşte în urma lui Mircea e o ceartă dinastică . Mircea avusese un frate care a domnit înaintea lui, Dan I, un fiu legitim Mihail, şi un fiu nelegitim, Vlad Dracul. După moarte-i veni imediat fiul său Mihail. După acesta, care trebuie să fi fost şi el bătrân , veni Dan II, fiul fratelui lui Mircea, Dan I. După Dan II veni în sfârşit fiul nelegitim, Vlad Dracul.

Deci între urmaşii lui Dan I şi urmaşii lui Vlad Dracul se 'ncinse acea luptă dinastică care împărţi ţara în Dănuleşti şi Drăculeşti, căutând unii razim la turci, alţii la unguri, *toţi în afară.*

Dar Radul cel Frumos a declarat război lui Ştefan cel Mare?

Dar Vlad Ţepeş nu l-a declarat? N-a avut Ştefan cel Mare a se bate tot atât cu Ţepeluş ca şi cu Radu cel Frumos? Şi cu cine a intrat Ţepeş în Moldova? Cu turci şi cu tătari, cu neamuri străine.

Dar cine era acei boieri reacţionari despre cari vorbeşte „Românul"? Unde sunt documentele din cari să se vază tendenţele lor reacţionare, unde sunt privilegiile lor întărite de Radu cel Frumos sau de Radu cel Mare?

Toate acestea sunt mofturi, sunt scornituri gratuite în socoteala unei istorii abia cunoscute, în care luptele dinastice jucau, din nefericire, cel mai mare rol în viaţa tuturor popoarelor. Căci nu numai la noi era aşa, ci 'n toată Europa. Minunea consistă tocmai într-asta că, într-un timp în care Europa toată se bătea în capete, noi am avut norocirea de-a avea dup-olaltă, o dată în Muntenia pe-un Mircea, apoi în Moldova pe Ştefan cel Mare. Acest din urmă

era fiul de suflet al lui Mircea; el copilărise la Curtea de Argeş şi la Tîrgovişte, el avea aceeaşi tendinţă de a uni creştinătatea în contra Semilunei; c-un cuvânt avea o idee superioară individualităţii sale. Ceilalţi toţi sunt contagiaţi de spiritul ambiţios al veacului lor.

Dar cât de falşă e toată înfăţişarea „Românului", cu boierii lui reacţionari şi liberali din vremea aceea, se vede de-acolo că tocmai documentele lui Vlad Dracul şi Vlad Ţepeş conţin numirea a mulţime de boieri, cu rangurile lor, pe când în documentele anterioare, ale lui Mircea, vedem vro 5 — 6 nume de botez, neavând însemnată alăturea nici o demnitate de Curte, ba 'n unele hrisoave nu figurează chiar nici un nume de boier. Se pare dar că demnităţile de Curte au luat naştere, după model bizantin, în urma morţii lui Mircea. Tocmai sub Vlad Dracul găsim logofeţi , spătari, stolnici , paharnici , comişi etc. Se 'nţelege , Vodă trăise la Curtea polonă, la cea ungurească, la cea bizantină, la cea turcească, la toate pe rând , pe când bătrânul Mircea nu fusese nicăiri din ţară afară decât o dată la Braşov, la încheiarea unui tractat de alianţă cu regele Ungariei.

Dar a numi pe Vlad Ţepeş emancipatorul poporului, naţional liberal etc. e curată copilărie. Noi, nu-i vorbă, le-am dori naţionalilor liberali , d-lor Giani, Cariagdi , Carada, Pişca , C.A. Rosetti, tot români de cea mai veche origine, un Vlad Ţepeş, căci i-ar lecui

pentru totdeuna şi [de] prieteşug cu Rochefort şi de multe alte suferinţe. Ar vedea dumnealor ce liberal era Vlad V.

Dar ce glume sunt acestea din partea „Românului"?

De la Radu cel Mare datează de ex. decadenţa ţării? Serios e asta? Radu era om pacinic, după mărturisirea tuturor: a împăcat pe turci cu ungurii, s-a împăcat cu Moldova, a înfiinţat două episcopii, a chemat pe Sf. Nifon în ţară, e predecesorul lui Neagoe Basarab, iubitorul de arte şi, în fine, predecesorul înţeleptului Matei Basarab. Dar poate că zilele lui Matei Basarab, considerate de toţi ca zile de înflorire, să fie în ochii „Românului" o epocă de decadenţă? Mai ştii?

Şi iată cum scrie „Românul" istoria în secolul nostru, al pozitivismului , în care fiece teorie trebuie să fie întemeiată pe date exacte şi incontestabile !

Pentru ce?

Pentru a dovedi că strămoşii d-lor Giani, Cariagdi, Carada erau amicii politici ai lui Vlad Ţepeş. Nu se potriveşte. Veţi găsi între boierii lui Vlad Ţepeş pe-un Dragomir al lui Manea Udrişte , veţi găsi pe-un Vintilă Florescul , dar de Caradale nici urmă.

[22 ianuarie 1881]

[„ÎNTRE VARIILE ACUZĂRI..."]

Între variile acuzări ce ni se aruncă în urma reproducerii articolului d-lui Maiorescu din „Deutsche Revue " vedem atât în „Românul" cât şi în „Presa" formulându-se una care pân' acum nu ieşise la lumină.

„Românul" face pe o parte a dreptei responsabilă, de actele politice ale prinţului Grigorie Sturza.

„Presa" zice că d. Maiorescu lasă a se înţelege că bătrâna dreaptă este cu Rusia.

Pe ce-şi întemeiază însă „Românul" acuzarea aceasta?

1. Pe împrejurarea că nu am combătut „Democraţia naţională";

2. Pe depeşele adresate odinioară de d. Lascar Catargiu către prefectul de Iaşi, prin care i se recomandă acestuia ca-n privirea alegerilor de atunci să se înţeleagă cu prinţul Grigorie Sturza.

În privirea punctului întâi discuţia ar fi zadarnică. Nici unui om nu i se poate face o vină din ceea ce *nu* a făcut, ci din ceea ce a făcut. „Românul" susţine un neadevăr când zice că n-am combătut deloc „Democraţia naţională", de vreme ce, dând seamă despre programul ei politic, am declinat orice solidaritate cu politica exterioară ce ea propunea, arătând totodată şi cauzele pentru cari declinăm acea solidaritate. Dar, chiar daca n-am fi făcut-o, din ceea ce *nu* am făcut nu se poate deduce nimic, precum nu ni se poate imputa ceea ce *nu* am zis, ceea ce *nu* am gândit , ceea ce *nu* am propus.

În privirea depeşelor cari datează din 1875, iar nu înţelegem ce responsabilitate ne poate incumba . E vro descoperire pe care o face „Românul" ca din senin?

Ca şi când n-ar şti toată Moldova că pe atunci prezidentul comitetului electoral din Iaşi era prinţul Grigorie M. Sturza, ca reprezentant al dreptei. „Românul" se face a uita că, din timpul „Democraţiei naţionale" încoace, prinţul

care, în urma variilor evenimente din urmă, contractase vederi proprii ale sale în privirea politicei esterne şi a celei interne, a încetat *ipso facto* de-a mai face parte din comitetul electoral de la Iaşi, precum şi din partidul conservator, ceea ce a şi declarat el însuşi din capul locului. Noi nu discutăm decât în margini foarte restrânse politica esterioară, ceea ce nu ne împiedică însă de-a ţinea seamă de opiniile ce se emit în privirea aceasta. De aceea nu discutăm nici programul politicei esterioare a prinţului. Dar pe de altă parte nu ni se poate imputa nouă dacă prinţul a găsit de cuviinţă a accentua o politică pe care, până în anul din urmă, n-o reprezentase nicicând .

Atitudinea urbană pe care am păzit-o faţă cu această schimbare a fiului lui Mihai Vodă Sturza se esplică, simplu, prin împrejurarea că n-aveam nici o cauză d' a bănui motivele schimbării. Prinţul director de bancă ori de drum de fier nu vrea să se facă, pensie reverisbilă n-a cerut, răscumpărare de drum de fier n-a propus, naturalizare pe categorii cu anume birou de împământenire n-a voit, c-un cuvânt tendenţa de-a face avere în socoteala patriei n-am putut-o descoperi pân' acum la d-sa. Dar motivele schimbării sale sunt plauzibile sau nu? îl privesc. Pe noi nu ne priveşte din punctul de vedere al moralei publice decât curăţia acelor motive. Pân' acum însă, deie-ne voie, onor. confraţi de la „Românul", a o constata, n-am putut descoperi ca acele motive cari-l determinau pe şeful partidului democratic să fie atât de comune, atât de imediat vânătoare de para precum sunt acelea cari determină acţiunea nobililor Mihăleşti , Caradale şi Costineşti . Dar or fi ambiţii trezite la mijloc, ambiţii periculoase poate? Vom combate acele ambiţii când se vor ivi, le vom combate franc, de-a dreptul, fără perfidie şi fără insinuaţii .

În voi însă nu combatem din nefericire ambiţii, ci apetituri . *Distinguendum est.* în genere, între ambiţioşi şi vânătorii de directorate, cei dântâi sunt mult mai puţin stricăcioşi societăţii. De ambiţii sunt mişcate multe naturi superioare, de vânătoare a banului nici una. E prea adevărat însă că pe ambiţioşi nu-i poţi întroluca aşa de lesne, nici-i poţi organiza atât de splendid precum Caradalele se organizează, la comandă, în societate de esploataţie . Ambiţiosul nu vrea să ia din totalitatea sudorii comune, din averea publică, o parte mare fără nici o compensaţie , fără nici un contraserviciu , ca postulanţii şi cumularzii ; ambiţiosul , din contra, e în credinţa fermă că serviciile pe cari le-ar da el naţiunii ar fi echivalente, ar întrece chiar cheltuiala comună. Eroare poate, dar o eroare cel puţin demnă de-un om. Voi nu aveţi onoarea de-a vă înşela, voi ştiţi foarte bine că serviciile ce le aduceţi societăţii nu fac doi bani, de vreme ce se soldează cu pagubă, şi cu toate acestea nu vi-i ruşine să vă creaţi pentru aceste pretinse servicii retribuţiuni nemaipomenit de mari. Tot ce luaţi voi în plus peste ceea ce fac în adevăr preţioasele voastre servicii se repărţeşte asupra locuitorilor ţării, cu atâta se diminuează greutatea pânii săracului şi de-aceea, în urma odioasei dominaţiuni a aşa - numitelor voastre principii, mizeria se urcă în oraşe şi la ţară, din cauză că pentru munca naţională, ce vă întreţine nu restituiţi nici un echivalent .

Se 'nţelege dar că, în judecarea diferitelor mişcări politice din ţară, cată să întrebuiţăm două măsuri deosebite: vom deosebi cele sincer politice de cele pretinse sau pretextate politice. Noi credem că, oricât de periculoase ar fi mişcări[le] în adevăr politice, ele pot fi combătute cu succes, pe când ceea ce e mai greu de combătut sunt apetiturile radicale cari pretextează politica, apetituri cari contractează orice principiu şi orice atitudine, numai să fie satisfăcute .

Faţă cu cele dendâi , de le combatem cu oricâtă asprime, tonul nostru va rămânea urban; dar nu 'nţelegem ce fel de consideraţii am avea a ne impune faţă cu oamenii cari, sub pretextul că sunt liberali, cred a putea fi, cu patru clase primare, directori de bancă, răscumpărători de rentă şi de drum de fier etc.

Iată dar de ce n-am combătut „Democraţia naţională", sau cel puţin de ce n-am combătut-o în modul în care combatem pe „Românul .

[23 ianuarie 1881]

[„ERODOT AL «ROMÂNULUI» CONTINUĂ ..."]

Erodot al „Românului" continuă cu autopsia istoriei naţionale şi se 'nţelege că orice Domn bun întâlneşte în cale e reacţionar, e turcofil , iar oricare taie capetele boierilor e naţional şi liberal.

Presimţisem că şi Mihai Viteazul şi Matei Basarab vor fi trecuţi în registrul negru, iar Mihnea cel Rău şi Mircea Ciobanul, descendenţii armaşului Dracea , vor fi schimbaţi în martiri ai libertăţii poporului.

De la moartea lui Neagoe Basarab până la Mihail Bravul — zice „Românul" — sunt aproape optzeci de ani şi vedem că douăzeci de Domni s-au pus pe tron şi pe rând s-au scos. Însă, în mijlocul acestei anarhii , *lanţul privilegiilor se rupe, poporul începe*

să răsufle.

Atunci vine Mihai, căruia posteritatea i-a dat numele de Viteaz. Însă Mihai vine prin *boierii cei răi,* are nevoie de ei, se supune dar lor.

Mihai iscăleşte acel aşezământ care robeşte definitiv pe țărani.

Ştie modernul Erodot în ce stare a găsit Mihai Vodă țara după ce se rupsese lanțul privilegiilor şi poporul începuse să răsufle?

Despopulată .

Plângerea lui permanentă în corespondența cu Poarta ori cu Curtea din Praga e că are țară, dar nu are popor. Glebae adscriptio , legarea de pământ a locuitorului , e o măsură legislativă care s-a luat în toate țările pe rând , după cum o dictau împrejurările. Un popor bântuit din toate părțile de neamuri străine e în continuă migrațiune cu tot ce are, pe pământul patriei şi dincolo de marginile acestui pământ .

Mihai Vodă a luat dar o măsură pentru a fixa populația şesurilor , ba a aşezat chiar colonii. Un domn avizat a se lupta cu toată lumea, deci a avea o oaste, trebuia să fixeze în loc poporul pe care-şi întemeia şi bugetul şi armata. Aceasta este explicarea adscripțiunii la noi, tot acest înțeles îl are edictul lui Ivan cel Cumplit. Rusia ar fi rămas un ocean de triburi în vecinică migrațiune fără edictul care le-a fixat pe toate de pământul cui s-o găsi. Tot aşa ar fi rămas şăsul Țării Româneşti.

Un studiu asupra originilor proprietății imobiliare în Țările române ar arăta clar ce raporturi trebuiau neapărat să se nască între proprietarul mare şi sătean în vremea aceea.

Cea întâi proprietate e a statului.

Acum o sută de ani, la 1782, guvernul austriac au făcut Divanului Moldovei douăzeci şi şase de întrebări juridice.

Răspunsurile Divanului sunt clare:

Tot locul țării dintru început *loc domnesc* au fost ... Toate moşiile ce se stăpânesc din vremile vechi şi mai pe urmă de luminații Domni sunt date danii , cu hrisoave domneşti, după slujba şi cinstea fiecăruia, pe cât au voit Domnul.

Din ideea aceasta decurge apoi proprietatea răzeşească sau a moşnenilor .

Un document al lui Vlad Țepeş ne arată cum se întemeia această proprietate:

deci dat-am lor şi Domnia mea ca să le fie moşie de nimenea atinsă dupre zisa Domniei mele; *lor şi copiilor lor şi nepoților lor şi strănepoților ;* şi oricui din ei se va întâmpla moarte, moşia să nu se vânză , ci să treacă la cei rămaşi.

Proprietatea inalienabilă şi în devălmăşie e răzăşia veche. „Moşiile răzăşeşti s-au împărțit şi se împart şi acum pe câți răzeşi sunt şi se cuvine fiecăruia partea sa", zice un răspuns al Divanului.

Proprietatea mare se datoreşte unei alte ordine de lucruri. Pământurile domneşti pustii se dăruiau cu dreptul de-a le coloniza . Acest drept nu cea atât de simplu precum s-ar crede. Oricine scăpa pe-o asemenea slobozie (libertate) — sunt 43 de sate în România cari poartă acest nume — era iertat de orice crimă, chiar de cele capitale , exceptând înalta trădare. Se 'nțelege că cine s-aşeza într-un asemenea loc n-o putea face decât cu condițiile ce i le punea proprietarul. Pe asemenea locuri pustii dăruite se colonizau (cu de-a sila) prizonierii de război şi Domnii vechi dăruiesc adesea cîte - o sumă de familii de tătari cari, după numele de botez citate, se vede că erau deja creştinate .

E o eroare capitală de-a confunda toate populațiile țării de pe atunci sub numele de „popor", în opoziție cu boierii. Erau populații etnograficeşte superpuse şi suntem convinşi îndeosebi că elementul românesc au fost, dacă nu dominant, desigur pe deplin liber. Că se vor fi născut stări cronice de nedreptate nu tăgăduim , dar aceasta s-au întâmplat mai ales sub domniile străine.

Celula constitutivă a vechilor state române este republica țărănească, precum s-au păstrat mult timp la Câmpulung (în Bucovina) şi la Vrancea, o republică eminamente aristocratică .

A veni în lumea aceasta, unde gloria unuia era gloria comunei întregi, proprietatea era a neamului cu istoria şi cu tradițiile lui, nu a individului, şi a pune măsura egalității

---

moderne, măsura prezentului, în care temeiul inegalității nu este nici inteligența, nici vitejia, nici caracterul, ci *banul,* banul cosmopolit pe oricare cale ar fi el câştigat , a măsura trecutul cu banul e un sacrilegiu față cu istoria națională.

E evident că Mihai Vodă nu putea vorbi în edictul său despre răzăşi, despre elemente statornice . El a fixat pe proprietăți elementele bântuite , flotante, ale unei țări căzute în dezordine deplină prin invaziunea tătarilor şi turcilor, el a adus orânduială unde era caos. Alt înțeles nu poate avea *glebae adscriptio,* legarea de pământ . Sub fanarioți acest

raport a degenerat în robie. Cu atât mai rău, dar istoria noastră nu cunoaşte român rob şi nu putem admite ca epoca fanarioților să facă parte din istoria statului şi dreptului public în România. Domnii aceştia nu erau aleşi de boieri, armată şi popor, națiа nu era legată prin jurământ către Domnii fanarioți, ei erau numiți ca guvernatori de către turci, autoritatea lor e uzurpată, e pân-în sâmburele ei ilegitimă , şi oricine a ridicat brațul în contra lor a făcut o faptă bună şi lăudabilă .

Despre Matei Basarab „Românul" zice următoarele:

Nu putem să pierdem din vedere că reîntoarcerea la vechile datini nu înseamnă altceva decât întoarcerea la aşezământul lui Mihai, fapt care se dovedeşte prin citirea legilor lui Matei Basarab, legi cu totul *reacționare,* cum am zice astăzi ... Reformele reacționare ale lui Matei Basarab şi nepomenita împilare a lui Constantin Basarab împinseră pe popor la desperare şi la răscoală. Dorobanții şi călăraşii — iar nu seimenii — se scoală în contra tiranilor țării.

Iată dar până şi Matei Basarab devenit tiran al țării.

„Românul" ne dă elemente pentru a judeca acea tiranie .

Sub fanarioți, la 1740, erau numai 147000 familii în țară.

La 1745 numai 70000 familii.

La 1756 numai 35000 familii.

Ştie modernul Erodot cîte familii erau sub Matei Basarab ?

400000, ceea ce corespunde c-o populație de 2 milioane şi mai bine. Bugetul țării era de 700000 de galbeni, ceea ce ar fi în moneta de azi 8 1/2 milioane de franci, sumă fabuloasă pentru timpul fanarioților; oştirea era de 100000 până la 150000 de oameni. Paul din Aleppo, martor ocular, spune că țara e foarte des populată , populațiune imensă .

De la două milioane populația scade sub fanarioți la 175 000 suflete.

După opinia „Românului" boierii sunt de vină şi la căderea lui Constantin Brâncoveanu , şi anume boierii cei reacționari. Până şi copiii ştiu cauza căderii Domniei române, numai modernul Erodot nu. Cauza e că Dimitrie Cantemir a încheiat cu Petru cel Mare fatalul tratat de alianță de la Lusk şi că spătarul Toma Cantacuzin, în contra voinței Domnului său, a trecut cu călărimea în partea ruşilor, a împresurat Brăila, ce era cetate turcească, şi a luat-o cu asalt. Brâncoveanu , spăimântat de fapta lui Toma Cantacuzin, se retrage la Tîrgovişte şi se declară neutru. Petru cel Mare voieşte să spargă capul trimisului lui Vodă, lucru de la care-l împiedecă Cantemir.

Nu tăgăduim complicitatea Cantacuzinilor la moartea tragică a Domnului, dar complicitatea boierilor în genere o negăm. Vodă era din nenorocire la Bucureşti, nu la Tîrgovişte. Un corp de armată turcească stătea la Giurgiu, gata să treacă totul sub sabie. Mustafa Aga le declara boierilor că sunt responsabili pentru Brâncoveanu , iar pe negustori [î]i făcu responsabili pentru boieri.

Cantacuzineştii şi-au expiat greu complicitatea lor. E adevărat că urmară pe tron» pentru prea puțin timp, dar plătiră cu capetele ambiția lor. De origine din Franța, rămaşi în urma Cruciatelor în Constantinopol, unde-au ajuns la cele mai înalte demnități, reduşi sub turci la treapta de negustori, Cantacuzineştii au pribegit de timpuriu în România. Încuscrindu-se cu familia străveche a Basarabilor, au adus pieirea acesteia şi pieirea țării. Mâna lui Dumnezeu e grea. Basarabii — şi Dănuleştii şi Drăculeştii — au avut parte de binefacerea comună tuturor neamurilor ostenite de bântuirile neîndurate ale istoriei, s-au stins. Dar acei cari i-au dărâmat au avut nefericirea de-a vedea, neam după neam, înjosirea politică şi morală a unei vechi şi glorioase țări.

Şi oare nu înjosire este când mânile unor nevrednici turbură până şi cenuşa unui sfânt cum era Matei Basarab?

Cu ochii lui Paul din Aleppo î [l] vedem pe bătrânul Domn jucându-se cu copiii de pe stradă şi aruncându-le bani din balconul Curții din Tîrgovişte, cu aceiaşi ochi î [l] vedem

---

întins în sala cea mare a palatului, cu fața bătrână descoperită şi cu ochii închişi, îmbrăcat în haine regale cu nasturi de aur şi blănite cu samur, iar de la cap până la picioare un giulgiu subțire de mătase albă c-o mare cruce de aur. Patriarhul Antiohiei — un arab — citea rugăciunile mortuare sub lumina făcliilor mari de ceară. Om care nu ştiuse altă limbă decât cea românească, om de-o nepilduită vitejie personală şi de un nepilduit patriotism.

Căci iată, cuvintele iscălite , ba rostite poate de el:

Se întâmplă de stătură mitropoliți şi domnitori țării oameni *străini* nouă, nu cu legea sfântă , ci cu *neamul, cu limba* şi cu năravurile *cele rele,* adică greci; cari, după ce nu se îndurară nici se leneviră *a pune jos obiceiurile cele bune, bătrâne ale țării,* pentru care stricăciune a obiceiurilor curând le fu a aduce şi țara la risipire desăvârşită şi la pustiire . . . De care lucru bine venise vremea cuvântului lui David, sfânt prooroc şi împărat, a-l zicere şi noi cu puținel mai schimbându-l : Doamne, veniră străinii în moşia noastră şi-şi spurcară mâinile lor cu mite şi îndrăzniră a vinde şi a cârciumări sfintele taine şi a goni pe moşnem , şi în

trudele şi ostenelele lor a băga pe *străini* ...

Dar Matei ura de moarte pe greci şi pe muscali ! Dar nici n-a vrut să primească pe ambasadorul Moscului, strigând : „Să nu-i văd faţa!"

Matei Basarab era sfânt şi de aceea avea darul clarvederii . Poate că, în noaptea viitorului, ochii sufletului său, a sufletului celui mai românesc care a existat vreodată, au întrevăzut caricaturi ca d-alde Giani, Cariagdi, Carada, C.A. Rosetti, ba a întrevăzut poate şi ... politica şi alianţele lor.

[25 ianuarie 1881]

[„«ROMÂNUL» CONTINUĂ A SE OCUPA ..."]

„Românul" continuă a se ocupa cu articolul din „Deutsche Revue" pe care, cu obicinuita sa bună credinţă , continua a-l numi manifest şi program al politicei esterioare a partidului conservator.

Daca am avea a face cu oameni de bună credinţă orice discuţie în privirea aceasta ar fi încetat fără îndoială. Cititorii „Timpului" [î]şi [aduc] [1] aminte că, reproducând ro [mâne]şte acel studiu, i-am premis o rezervă lesne de înţeles, care, [într-] un articol acoperit de sem [nătura] autorului, ar fi fost de pri [sos] [chi]ar*, dar pe care am pus-o [totuşi] ştiind în ce ţară trăim. Şi [în ade]văr nu ne-am înşelat. Nu [numai că] „Românul" mută cu totul terenul controversei de pe acela al obiectului pe acela al persoanelor, dar [î]i atribuie d-lui Maiorescu lucruri pe cari nu le-a spus niciodată, precum sunt cele publicate în „Politische Correspondenz", în „Bukarester Tagblatt" şi în altele. E evident că atunci când cineva te acuză de-a fi zis ce n-ai zis, de-a fi făcut ceea ce n-ai făcut, orice discuţie serioasă cată să 'nceteze .

De aceea nici credem de cuviinţă a pune în discuţie articolul d-lui Maiorescu. Oricât de interesantă ar fi cestiunea dacă alegerea principelui Carol este sau nu întru câtva o operă a diplomaţiei germane, oricât de întunecoasă ar fi cauza pentru care M. Sa împăratul Austriei n-a voit mai întâi să primească pe principele Dimitrie Ghica, oricât de inesplicabile ar fi concentrările de trupe turceşti la Dunăre, toate acestea nu se pot discuta decât cu tonul liniştit al bunei credinţe reciproce şi, unde n-o vedem aceasta, ba unde vedem că o opinie [î]i dă ocazie „Românului" de-a se sumuţa până a ne da lecţii de patriotism, acolo cată să renunţăm la plăcerea de-a compara argumentele noastre cu ale „Românului", ceea ce constituie esenţa oricării discuţii serioase.

Ceea ce voim să dăm în şirurile următoare este o esplicaţie cu totul materială.

Înainte de toate, cuvântul de „jună dreaptă" întrebuinţat în traducerea noastră nu e întrebuinţat în originalul german.

---

[1] Text lacunar din cauza deteriorării ziarului

Redactorul acestei foi a tradus termenul jungconservativ cam impropriu prin *juna dreaptă* şi a prefăcut fără voie o deosebire mai mult de vârstă sau de temperament într-o deosebire de vederi, precum s-au accentuat poate cândva într-un cabinet prezidat de răposatul Epureanu. Va să zică e un termen analog, nu adecuat, acela de „jună dreaptă". Astfel o eroare de traducere îi serveşte „Românului" drept bază a articolelor lui polemice .

E natural asemenea ca noi cei întâi să fi reprodus articolul din „Deutsche Revue" pentru că, dacă „Românul" sau altă foaie ne apuca înainte, atunci n-am fi fost în stare de-a ne impune de mai nainte rezervele noastre faţă cu concluziile studiului. Dar dacă nu ni le-am fi impus ar fi venit „Românul" să atribuie şi mai făţiş, daca se poate, acele concluzii ca program absolut al politicei conservatoare. N-avem a ne lupta în ţara noastră numai cu argumentele, ci mai cu seamă cu reaua credinţă a adversarilor noştri, şi de aceea eram datori a preântâmpina publicarea studiului în alte ziare reproducându-l noi mai întâi , chiar daca forma eminentă şi vederile largi ale lui nu ne-ar fi ademenit. Articolul, lung fiind şi tradus cu repejunea ce i se impune vrînd - nevrînd unui ziarist , a fost inserat fără chiar ca autorul să fi fost consultat daca voieşte sau nu să-l vază tipărit în ziarul nostru, fără consultarea comitetului de redacţie, pe răspunderea proprie a redactorului acestei foi. De ce? Pentru că era o traducere dintr-o foaie din Germania, pentru că era acoperită cu semnătura autorului, pentru că în asemenea caz orice generalizare e peste putinţă. Daca d. Dumitru Brătianu ar publica în „Românul" un studiu în feliul *Datoriei de conştiinţă către ţara sa* noi credem că nu e deloc nevoie ca d. C.A. Rosetti să noteze anume că părerile d-lui D. Brătianu nu sunt pe deplin identice cu ale sale; daca d. Ion Ghica propunea

în „Românul" retragerea oştirii române la munte, d. C. A. Rosetti n-ar fi avut deloc nevoie să declare că trecerea Dunării nu e identică cu retragerea la munte ş.a.m.d. La noi lucrul stă şi mai altfel. Noi am declarat, pentru cine ştie să citească, că nici nu ne-am pus întrebarea pe care şi-a pus-o studiul din „Deutsche Revue", că împrejurările nu sunt încă destul de fixate pentru ca o asemenea întrebare să ni se impuie şi să ceară o soluțiune imediată.

Dar toate acestea nu ajută nimic. Cată să suferim a vedea revărsându-se asupră-ne toate deducțiile „Românului", ba a vedea atribuindu-ni-se toate cîte se scriu prin ziarele din Viena şi din Berlin fără ştirea noastră.

Prea confundă „Românul" partidul conservator, în care fiece membru [î]şi are cugetarea sa proprie, pe care e liber de-a o exprima sau de-a o pune în acord cu a celorlalți, cu turma necuvântătoare a Caradalelor, care ridică maşinalmente mânile când i se ordonă şi nu gândeşte nimic. A gândi , a-şi scrie gândirile , a le comunica, fie publicului din străinătate, fie celui român, ar trebui sa fie permis, credem, fără a-ți vedea semnătura nesocotită şi ideile proprii atribuite altora.

[27 ianuarie 1881]

[„SCANDALUL ZILEI..."]

Scandalul zilei e deturnarea a 83000 franci comisă în Ministerul de Finanțe, al cărei autor se presupune a fi un d. George Bilcescu , frate cu directorul Băncii Naționale.

Deşi nu se cade să prejudecăm afacerea şi mai ales nu cercetările justiției, ne e teamă totuşi că influențele de cari se bucură patrioții în țară la noi sunt prea puternice şi prea subtile pentru ca un delict, oricât de clar, să poată fi cercetat în mod serios când priveşte pe unul din ei.

Astfel în cercetarea atentatului Pietraru am văzut nu numai arestându-se fără umbră de bănuială oameni nevinovați, dar s-a găsit totodată o cale pentru a depărta pe judecătorii cari nu dezvoltaseră esces de zel în sensul prefectului de poliție. Un Brătianu, rudă desigur cu ministrul - prezident , e numit într-un post la care aveau drept judecători mai vechi, e numit anume poate pentru ca aceşti din urmă să se simtă jigniți în demnitatea lor şi să-şi dea demisiile .

E o curată întâmplare numirea acelui d. Brătianu, dar o întâmplare care înlătura din justiție tocmai pe un judecător ce făcea instrucția atentatului şi care de ex. nu găsea indicii de vină asupra căpitanului Florescu. Se va găsi neapărat vrun judecător stacojiu care să creeze probe, chiar daca n-ar exista, împotriva acelui căpitan, a cărui singură vină pare a consista în împrejurarea că-l cheamă Florescu.

Dar ne mai aducem aminte de o altă afacere, minunat cercetată .

D. Moldoveanu , c-o scrisoare autentică, a cărei traducere e omologată şi legalizată de-un notar imperial din Odesa, dovedeşte că mucenicul Simeon Mihălescu a luat bani de la antreprenorul Warszawski pentru a pune pe cărăuşii români sub biciul cazacilor , ca să fie mânați până dincolo de Balcani cu proviziile armatei imperiale.

În timpul cercetării mucenicul — în loc de-a fi suspendat din funcție — e din contră mânținut de amicul său, d. Ioan Brătianu, dirijează singur cercetările în contra ,sa, [î]şi cheamă Chirițopolii şi Simuleştii la Bucureşti şi-i dresează cum să răspunză , judecătorul nu poate face decât o instrucție viția în tot cuprinsul ei prin prezența acestui domn în Ministerul de Interne, găseşte în fine că nu e caz de urmărire şi • • • e numit, prin protecția mucenicului Mihălescu , funcționar la spitalele Brâncoveneşti , c-o leafă desigur mai considerabilă decât cea de magistrat.

Dar mai mult încă. Mucenicul declară în Senat, unde fusese ales pentru a fi spălat de afacerea Warszawski , *că scabroasele afaceri există* în adevăr, că degetele sale de mucenic ridică chiar un colțuleț al vălului , şi ... Senatul, Corpul ponderator , prezidat de un fiu de Domn, trece la ordinea zilei ca şi când nimic nu s-ar fi zis, vorba ceea „nici usturoi n-a mâncat , nici gura nu-i miroase".

Iată dar cum se fac cercetările la noi când sunt patrioți la mijloc. Altceva când cei urmăriți nu sunt patrioți. Buni nevinovați se țin atunci luni întregi prin închisori , după avizul unui geniu în criminalistică , a învățatului , a profundului şi deşteptului d.Radu Mihai. Biblioteca acestui din urmă în ramura dreptului penal nu e tocmai bogată în volume. Cincizeci şi două de cărți, împărțite în cupe, trefle , carale şi pici , iată călăuza ordinei publice şi a justiției în România.

Revenind aşadar la afacerea celor 83000 franci lipsă din vânzarea timbrelor , constatăm că prevenitul s-a constituit singur prizonier, prezentându-se la poliție şi declarând că, de va fi condus la ministeriu, va proba că n-a

deturnat nimic şi că nu lipseşte un ban.

Noi nu bănuim pe nimenea, ci numai împrejurarea că cineva este patriot.

Dar câteva împrejurări totuşi trebuie relevate .

Prevenitul dispăruse în urma descoperirii. Nu ştim întru cât această dispariţiune poate fi pusă în legătură cu vreo întâmplare romantică, dar ne rămăşim că colegii Mihălescului ar afla în fantazia lor, în genere nu tocmai bogată, şi o soluţiune plauzibilă a acestei dispariţiuni .

A doua împrejurare ce merită arătată e că, dacă lipsurile s-ar ridica în adevăr la suma de lei 83000, trebuie să fi trecut mult, foarte mult timp de când gestiunea acestui funcţionar *inferior* de la Ministeriul de Finanţe nu va fi fost revizuită de şeful depozitului timbrelor .

A treia împrejurare, asemenea curioasă, e că şeful depozitului timbrelor nu are garanţie, deşi legea compatibilităţii generale a statului prescrie ca orice funcţionar însărcinat cu gestiunea de avere publică să aibă o garanţie fixată. Notăm că procurorul înaltei Curţi de Compturi i-a observat Ministeriului de Finanţe această lipsă şi că Ministeriul, atât de zelos întru căpătuirea prietenilor, a răspuns că şeful depozitului e numit numai *provizoriu,* deci n-are nevoie de garanţie. Provizoriu, neprovizoriu — rezultatele se văd.

Cine va păgubi e se 'nţelege patria, pururea patria.

Mai relevăm încă un zgomot ce circulează.

Există în secolul nostru o manieră ciudată de-a da socoteli . Înainte se dădeau în ţifre , azi în locul acestei invenţiuni a lui Pitagora , cam învechite şi rele ca toate lucrurile retrograde se întrebuinţează o invenţie mai modernă şi mai expeditivă : chibriturile .

Se zice, deşi o notăm sub toată rezerva, că şi în cestiunea acestor 83000 franci socotelile s-ar fi dat deja. Dosarele privitoare la afacere au fost revizuite cu toată stricteţa şi cu tot focul cuviincios, încât alt caz de urmărire, afară de niţică cenuşă, nici n-ar mai fi existând .

Dar să nu uităm ca trăim sub un guvern al progresului şi al luminelor . „Luminează-te şi vei fi" zice „Românul". „Luminează-te cu focul dosarelor şi vei fi patriot cinstit" ar fi aplicarea locuţiunii gazetei liberale la cazul concret de azi.

Relata refero . Ar fi bine dacă foile oficioase sau cea oficială şi-ar da silinţa de-a risipi îmgrijirile publicului, devenit atât [de] sperios în materie de avere a statului sub dominaţiunea roşie.

[28 ianuarie 1881]

[„NU ESTE CESTIUNE CARE … "]

Nu este cestiune care să fi fost exploatată cu mai multă sfruntare de către partidul roşu în contra partidului conservator decât cestiunea finanţelor statului. Arma obicinuită a acestui partid, calomnia , nu a fost de ajuns: oficioşii şi oficialii partidului nu s-au sfiit să recurgă la arătări neexacte , la contradicţiunea cea mai vădită între vorbă şi faptă, ba chiar la minciună în toată goliciunea ei, pentru ca să înnegrească pe adversarii lor şi să se laude pe dânşii .

Chiar mai alaltăieri „Românul" revine din nou, cu ocaziunea prezentării bugetului pentru anul 1881, şi repetă ceea ce de mii de ori i s-a demonstrat că nu este exact:

Că numai de la 1869 s-ar fi ivit deficitele , pe când cu toţii ştim că împrumutul domenial s-a contractat în singurul scop de-a plăti datoria flotantă a statului, sporită în mod spăimântător mai cu seamă prin gestiunea roşiilor din 1867 şi 1868;

Că conservatorii au creat diferite impozite în anii 1871 — 1875, pe când iarăşi este cunoscut că drumul de fier Stroussberg este o moşteniră lăsată de roşii şi că dânşii contractaseră obligaţia pentru stat de-a plăti de la un an la altul o anuitate de 19 milioane fără măcar să se fi preocupat de a-i da pentru aceasta resursele necesare, lăsând guvernului care urma după dânşii ingrata misiune să pună tezaurul public în stare a-şi îndeplini obligaţiunea;

Că bugetele conservatorilor erau fictive şi că ale roşiilor sunt echilibrate ; că conservatorii făceau împrumuturi pentru ameliorarea lor, iar că roşii le echilibrează şi fără împrumuturi şi fără impozite nouă; că veniturile sub conservatori se umflau în mod artificial, pe când sub roşii veniturile sunt prevăzute cu o stricteţă matematică. (Vom avea ocaziune în cursul studiului ce vom face asupra bugetului anului curent să demonstrăm puţinul temei şi puţina exactitate a acestor arătări); că guvernul conservator ar fi lăsat după declaraţiunea d-lui Strat o datorie flotantă la

începutul anului 1876 de 30 milioane, pe când „Românul" ştie că susţinând aceasta spune un neadevăr. Astăzi este demonstrat pentru toţi, chiar prin situaţiunile tezaurului publicate de roşii, că jena momentană de la începutul anului 1876, de vreo 16 milioane, a fost cu totul înlăturată prin rămăşiţele din 1874 şi 1875, ce aveau să se încaseze şi cari s-au şi încasat. Acele rămăşiţe covârşeau datoria flotantă din acel timp şi, dacă s-ar fi dat de roşii la destinaţiunea lor, adecă la plata puţinelor mandate cari erau în suferinţă la începutul anului 1876, statul nu ar fi avut nici o datorie flotantă de pe urma conservatorilor, căci ei n-au lăsat bonuri de tezaur în circulaţiune . Dar roşii au profitat, cu buna lor credinţă obicinuită, să soldeze bugetele lor cu resurse pe cari le sustrăgeau din încasările anilor anteriori lăsate de conservatori, şi nu numai au mănţinut mica datorie flotantă din anul 1876, dar au sporit-o , suind-o la 49 milioane la începutul anului 1880, şi astăzi numai Dumnezeu ştie la ce sumă, căci pentru contribuabili şi Corpurile legiuitoare există cel mai mare întunerec asupra celor ce se petrec în Ministeriul de Finanţe.

În adevăr, situaţiunea tezaurului la închiderea exerciţiului 1879 ne este cu totul necunoscută. Poate Constituţiunea, poate legea contabilităţii să oblige pe ministrul de finanţe să prezinte la deschiderea Corpurilor legiuitoare expunerea situaţiunii? O asemenea îndatorire este sfântă numai pentru conservatori şi a şi fost îndeplinită de dânşii în tot timpul guvernării lor, de la 1871 la 1876. Nu numai situaţiunea se prezenta la fiecare an şi încă, înainte de depunerea bugetului pentru anul următor, dar la fiece trimestru se

publica pe atunci o situaţiune prin „Monitorul oficial" din care orice contribuabil putea vedea mişcările fondurilor publice, încasările şi cheltuielile. Dar pentru roşii obligaţiune nu există, ferească Dumnezeu! Partidul roşu este întreaga naţiune; dd . Brătianu şi Rosetti fiind personificarea cu două feţe a partidului, destul este ca d-lor să cunoască situaţiunea finanţiară; ce trebuinţă mai este dar ca reprezentanţii ţării să fie informaţi ? Ce drept are coteria *dreaptă,* cum ne califică „Românul", să se amestece şi să cerceteze afacerile publice? De aceea nici publicaţiune a gestiunii tezaurului, nici dare de seamă către Corpurile legiuitoare. În asemeni condiţiuni îi vine lesne „Românului" să decerneze partidului său cununi de lauri pentru gestiunea anului 1879 şi a anului 1880. Victoria este dobândită fără contradictori .

Suntem la finele lui ianuarie. Sesiunea ordinară începe la 15 noiemvre şi se sfârşeşte la 15 febr . Sub pretext că Corpurile legiuitoare n-ar avea timp să discute bugetul în timpul de la 15 noiemvre la 1 ianuarie, astfel ca bugetul să fie votat înainte de termenul când urmează să se pună în aplicaţiune (în realitate însă fiindcă guvernul roşu nu-şi face datoria, căci d. Brătianu se ocupă de orice afară numai de îndatoririle sale administrative) d-sa a obţinut cu înlesnire de la partizanii săi schimbarea anului bugetar. Începutul lui s-a transportat de la 1 ianuarie la 1 aprilie şi ţara a făcut astfel un nou progres roşu; avem acum un an calendaristic şi un an bugetar.

Cel puţin acum eram în drept să, aşteptăm ca bugetul să poată fi discutat la timp şi să fie discutat serios, cu atenţiune şi în amănunt . Ne-a mai rămas însă numai 15 zile până la finele sesiunii . Vom obţine dar iarăşi sau un buget votat cu iuţimea vaporului , precum se votează de către roşii orice lege importantă; sau vom vedea iarăşi prelungindu-se sesiunea ordinară şi devenind o sesiune fără sfârşit . Oare să nu fi fost acesta adevăratul motiv al schimbării anului bugetar? Aşa se dă o aparenţă de legitimare rentei anuale ce s-a ingajat d. Brătianu să deserveze d-lor deputaţi, plătind diurna nu trei luni pe an, precum o prevede Constituţiunea, ci cîte şase şi şapte luni pe an. Apoi această lungire a sesiunii mai are şi avantajul să discrediteze Senatul, instituţie atât de agreată de roşii; căci în timpul sesiunii ordinare dd . senatori neavând nimic de lucru, este firesc lucru ca mai târziu Senatul să se descomplecteze , dd . senatori neputând şedea cîte 6 şi 7 luni în Bucureşti, ca să aştepte bunul plac al d-lor deputaţi ca să discute vreo lege importantă.

Oricum ar fi, în sfârşit avem dinainte-ne proiectul de buget al anului 1881, precum l-a conceput d. Brătianu. Bugetul ne înfăţişează la venit 119 671 214 lei şi la cheltuieli aceeaşi sumă; cu alte cuvinte, bugetul este echilibrat până la o para.

Ne grăbim a exprima d-lui Brătianu adminiraţiunea noastră pentru minuţiozitatea lucrării sale. Dacă d-sa n-a moştenit de la d. Dimitrie Sturza gustul statisticei finanţiare şi n-a fost în stare să ne dea o ediţiune de dare de seamă furnicând de cifre şi de combinaţiuni — cari conduceau adesea la concluziunile cele mai fantastice, precum obicinuia d. Sturza — apoi cel puţin d. Brătianu a învăţat de la d. Sturza amănunţimea migăloasă , şi potriveala de cifre, căci ne prezintă un buget echilibrat matematiceşte . Bugetul d-sale va avea nici mai mult nici mai puţin decât (lăsând milioanele şi sutimile de mii la o parte) 214 lei cheltuieli şi 214 lei la venit; adică nici un leu mai mult, nici mai puţin decât 4.

Putem încă exprima d-lui Brătianu gratitudinea noastră pentru modestia sa. Odată intrat pe calea potrivelelor de cifre, apoi de ce nu ar fi mers mai departe, de ce nu ar fi creat chiar un mic excedent ? Ce merit ar fi fost pentru d-sa să ne arate că venitul este de 216 lei şi cheltuiala de 214 lei. Cei doi lei excedent ar fi putut cere să i se voteze d-sale, ca să-i toarne în aur şi să-i poarte ca medalie pentru primul buget cu escedent care s-a votat în România!

Dar ce alt decât un *buget de potrivеală* se poate numi un asemenea buget. Până vom intra în amănunte ca să dovedim aceasta să citǎm numai pasajul de la pagina VIII din expunerea de motive:

Amenzi judiciare s-au prevăzut 310 000, şi d. Brătianu zice:

Această sumă, deşi mai mare decât mijlocia încasărilor pe cinci ani, care este de lei 123 387, este egală cu a anului curent. *Ea s-a mănţinut deoarece încasările din amende se măresc din ce în ce.*

(Aceste încasări au mers de la 1875 încoa tot descrescând , precum se dovedeşte prin tabloul de la pagina 6 a expunerii de motive. în anul 1879 n-au fost decât de 105000 şi d. Brătianu prevede aproape întreit !)

Găsim de prisos a compara bugetul în bloc al anului 1881 cu acel al anilor anteriori. Asemenea comparaţiuni n-au nici un folos. A zice spre pildă, în genere, că înainte bugetele fiind numai de 80 — 90 milioane şi acum fiind de 119 milioane, bugetul cel nou este sporit peste capacitatea contribuabililor; sau a zice că sporirea simţitoare a bugetului unui an în comparaţiune cu bugetul anilor anteriori este un indiciu al sporirii avuţiilor particulare nu este exact în mod absolut. Pentru ca o comparaţiune să poată duce la concluziuni temeinice trebuie ca termenii de comparaţiune să fie identici . Aşadar am conchide greşit dacă am judeca spre pildă bugetul 1881 numai după totalitatea sumei de la venit şi de la cheltuieli, căci este firesc lucru ca bugetul pentru 1881 să prevază o sumă totală superioară celei de mai nainte, pe cât timp în acest buget s-au introdus veniturile şi cheltuielile Dobrogei , s-au prevăzut veniturile brute ale monopolului tutunului şi ale băuturilor, cari neapărat trebuiesc să fie cu mult superioare celor prevăzute în bugetele anterioare, ce nu cuprind decât veniturile nete şcl . Precum iarăşi, când de la un buget normal al unui an oarecare am trece în viitor la un buget urcat peste măsură, unde sporirile fiecării ramuri de venit n-ar fi rezultatul progresiunii naturale, ci o umflare arbitrară, am greşi dacă am conchide că avuţia publică a crescut şi că prin o bună administraţie s-au îmbunătăţit resursele fiecărui particular.

Când voim să criticăm un buget trebuie să vedem cum se justifică produsurile de venituri şi la ce cheltuieli sunt destinate să fie întrebuinţate. În asemenea condiţiuni am fi dorit ca roşii să fi judecat gestiunea partidului conservator. Noi ne propunem a o face pentru anul 1881 în numerile viitoare. Un contribuabil va fi fericit să plătească contribuţia sa, va admite chiar un impozit sau un împrumut, numai cu condiţiune de a vedea că prin impozitul său, prin împrumutul ce s-ar face, se aduce o îmbunătăţire reală, sub toate privirile, ţării sale; căci de la asemenea stare generală bună va profita şi dânsul , iar cheltuiala ce a făcut prin plata impozitului i s-a reîntors prin bunul ce a tras şi dânsul îndeosebi din acea îmbunătăţire generală. Nu credem că bugetul pentru 1881 să dea contribuabilului asemenea satisfacţiune şi nu credem aceasta întemeindu-ne pe cele ce se petrec în ţară de cinci ani încoa.

[30 ianuarie 1881]

[„LAUDELE PE CARI FOILE GUVERNAMENTALE ..."]

Laudele pe cari foile guvernamentale le aduc amicilor lor politici şi iluştrilor financiari pentru sporirea veniturilor statului, corespunzătoare c-o sporire egală a cheltuielilor , le-am împărtăşi asemenea dacă nu ni s-ar prezenta unele inconveniente, pe cari le-am relevat adeseori fără însă ca signalul nostru să fi fost înţeles de confraţii guvernamentali.

Să presupunem în adevăr, fără a concede, că finanţele sunt pe deplin echilibrate, că veniturile nu sunt deloc umflate şi ajung în realitate la cifra de 120 milioane, că în fine această stare se datoreşte administraţiei guvernului actual.

Am voi să ştim *cum* s-au sporit aceste venituri ?

Produce poporul românesc mai mult? Se bucură el de-o sumă mult mai însemnată. de bunuri, are la dispoziţia sa mai multe satisfacţiuni , e economia lui înfloritoare ?

Dacă această economie ar fi înfloritoare am vedea simptomele ei. Poporul, căci numai de el poate fi vorba, s-ar îmbrăca mai bine, s-ar hrăni mai bine, şi-ar dura locuinţa mai încăpătoare şi mai sănătoasă şi în fine s-ar înmulţi.

Dacă sporirea pur şi simplu a veniturilor statului ar fi în toate cazurile un semn de fericire statele cari percep mai multe dări ar trebui să fie cele mai bine organizate. Lucrul

nu e tocmai aşa. Nu ceea ce percepe statul de la contribuabili e cestiunea principală, ci întrebuinţarea productivă sau improductivă pe care el o face de acele venituri. Dacă acele venituri se cheltuiesc în mod improductiv , fie pentru a susţine luxul claselor guvernante , fie pentru necesităţi politice chiar, în desproporţie cu însemnătatea şi puterile unei ţări, banul perceput nu e aproape de nici un folos economic pentru popor.

În unele din statele apusene vedem în adevăr bugete foarte mari, dar serviciile pe cari statul le aduce în schimb cu banul contribuabilului sunt nu numai echivalente, ci întrec cheltuiala făcută. Prin sumele ce le consumă mecanismul statului se înlătură piedicile ce se opun producţiunii şi schimbului ; prin cheltuielile făcute i se uşurează oricărui producător condiţiile în cari munceşte, încât producţiunea creşte în proporţie cu cheltuielile statului şi viceversa. Bunăstarea fiecărui individ sporeşte şi, fiindcă, bunăstarea e condiţia bunului trai, media vieţii fiecăruia devine mai lungă, copiii sunt crescuţi în condiţii mai bune decum fuseseră părinţii lor, o generaţie şi mai viguroasă, şi mai aptă pentru producţiune ia locul celei ce se stinge.

La noi sporirea veniturilor statului înseamnă însă totdeuna diminuarea veniturilor fiecării economii private. Nu din prisosul producţiunii , ci, la clasele de jos, de-a dreptul din primele necesităţi , din plata muncii zilnice se percepe darea; mărimea contribuţiilor statului e echivalentă cu mărimea mizeriei populaţiunii.

De aci se explică de ce rasa română descreşte continuu ca număr şi degenerează ca constituţie fizică.

În adevăr

de la 1859 — 63 populaţia sporea cu 31,6 la sută
de la 1864 — 68 „ „ „ 15,3 „ „
de la 1869 — 73 „ „ „ 15,8 „ „
de la 1874 — 78 „ „ „ 11,4 „ „

deci ea descreşte în mod constant în fiece an în raport de 6: 3.

Dar chiar cu privire la ţifrele acestea trebuie să facem o observare. Creşterea de 11,4 nu este a se atribui esclusiv românilor. Din contră sporirea populaţiei româneşti productive reprezintă un procent şi mai mic, pe când acei cari se sporesc mai cu seamă sunt populaţii consumătoare imigrate .

Din punctul de vedere al condiţiilor de existenţă pentru mase putem zice că orice guvern anterior epocei reformelor a fost superior celor următoare, a fost mai ieften, mai potrivit cu trebuinţele neînsemnate ale unei producţiuni asemenea nu tocmai însemnate.

La ce folos sunt atunci toate îmbunătăţirile şi tot progresul daca ele se soldează cu însuşi existenţa poporului nostru ?

Ştim bine că, odată intraţi pe calea aceasta, orice pas îndărăt e greu, daca nu cu neputinţă. Cu toată Constituţia liberală, dar mai cu seamă egalitară , suntem mai departe decât oricât de adevărata libertate, mai departe decât oricând de acea elementară facultate a poporului de a-şi fixa singur dările în proporţie cu puterile lui. Statul nostru centralizat cere, mereu cere, pentru necesităţi de lux, pentru necesităţi factice chiar, şi — din pământ , din iarbă verde — banii trebuie să iasă. Aci nu se mai întreabă nimenea daca vrea sau poate să plătească: *trebuie* să plătească, căci mecanismul din centru [î]i cere mereu şi-n fiece an cheltuielile se sporesc până la istovirea puterii impozabile a locuitorului.

Din cifrele de mai sus cititorul va vedea lesne în ce raport dezasturos stau reformele şi pretinsele noastre progrese cu scăderea populaţiei. Din vremea Unirii până la 1864 populaţia se 'nmulţea încă cu 31,6 procente. La 1864 plouă reformele — toate costând bani. Sporul populaţiei scade la jumătate, la 15,3, şi continuă scăzând .

Căci nu trebuie să uităm că toate reformele şi toate libertăţile costă bani. Fiece vorbă pe care un om cuminte ca d. Sihleanu o rosteşte, fiece şir ce scrie, deşi nu produce nimic, ţine bani, deci muncă. Dar orice ban care se ia contribuabilului — şi în ce condiţii grele şi uzurare adesea, căci trebuie să se împrumute ca să plătească dările — orice ban, zicem, se scade din greutatea pânii săracului, deci din puterea lui musculară , din putinţa lui de-a produce. E drept că marile goluri ce se nasc prin scăderea poporului nostru se vor umplea, dar se vor umplea cu străini, căci imigraţia lor e în termen mediu de 20 000 pe an de la 1866 încoace.

Vede oricine pentru folosul cui ne impunem dări, pentru folosul [cui] ne luptăm şi muncim : pentru cei ce ni se suplantează . După înţeleptul Machiavelli un rău social care

---

se observă nu mai e de lecuit . Rămâne numai a se constata că cea mai mare parte din meritele ce şi le atribuie generaţia trecută sunt în realitate demerite şi c-ar trebui să înceteze odată acel ton de îngâmfare al progresului pospăit când alăturea cu el vedem regresele reale.

[5 februarie 1881]

[„ÎN «TIMPUL» AU APĂRUT . .."]

În „Timpul" au apărut o serie de articole, datorite d-lor G . Păucescu şi C. N. Brăiloiu , asupra proiectatei modificări a articolului 409 din Codul de Procedură Civilă. Interesul pe care l-au inspirat acele articole multora dintre cititori ne îndeamnă a comunica mai la vale atât proiectul de modificare votat de Senat cât şi espunerea de motive citită în Cameră de d. raportor Stolojan .

[5 februarie 1881]

[„«ROMÂNUL» NU ÎNCETEAZĂ ... "]

„Românul" nu încetează a repeta analiza articolului din „Deutsche Revue" şi nu noi îl vom împiedeca de la aceasta dacă-i face plăcere. Daca ipoteza acelui studiu luminos se va realiza vrodată, daca — precum susţineau două articole din ziarul parizian „Le Temps" — vom fi sau nu siliţi a ne pronunţa într-un moment dat pentru sfera de putere a unuia din marii noştri vecini, iată o cestiune care se poate prezenta conştiinţei oricărui om politic şi, supusă o dată aparatului gândirii , se 'nţelege că trebuie să culmineze sau într-o afirmare sau într-o negare sau, în fine, în renunţarea sceptică de a da de pe acuma soluţiune unei cestiuni la care motivele *pro* şi *contra* şi-ar ţinea cumpăna.

Daca ne-am închipui naţiunea întreagă concentrată oarecum într-un singur om, într-o singură conştiinţă individuală, am vedea că în momentele actuale acea conştiinţă ar fi nedeterminată şi turbure.

Să admitem bunăoară că azi ar trăi Mircea I, având asupra lui toată răspunderea situaţiei şi toată onoarea succesului, daca succes ar fi, şi că ar fi a doua zi după fatala bătălie de la Nicopole: Domnul ar căuta calea grea şi spinoasă pentru a-şi mănţine neatârnarea ţării sale.

Înghesuit între trei mari puteri contrarii ele-nde ele, Ungaria, Polonia şi Turcia, espus fără apărare veleităţilor de predominare a câtortrele , veleităţi nu numai nedrepte, dar escluzându-se una pe alta, am vedea pe Domn ţinând cu geloasă temere la o neatârnare atât de bântuită din toate părţile, l-am vedea urmând un sistem de şovăire propriu situaţiei precarie şi încercând să pară partizan a câtortrei vecini în acelaş timp, pentru a câştiga bunăvoinţa şi încrederea a tustrei. Acest sistem al contrapunerii reciproce şi al neutralizării celor trei rivali putea să prezerve până la un grad oarecare ţara de absorbirea de către unul din vecini, putea s-o ţină deasupra apei oarecum, ca să nu se cufunde, dar asupra Domnului arunca fără îndoială umbra unei politici de făţărnicie şi duplicitate şi-l espunea la smerire din partea aceluia dintre rivali care se simţea amăgit.

Sarcina de-a reprezenta singur un popor întreg nu mai cade azi asupra nimănuia nici măcar asupra Domnului, de vreme ce răspunderea politicei esterioare li se cuvine'

---

asemenea consiliarilor după vremuri pe cari - i da ruajul parlamentar. În parantez fie zis împrejurarea aceasta e un mare bine pentru timpul de faţă, căci generaţia actuală nu prea pare a cuprinde în nici o parte a ei acel metal rar din care natura se - ndură a turna uneori figuri ca aceea a lui Mircea I.

Intelectul naţional nu este aşadar reprezentat, ca-n cazul de mai sus, printr-un singur om starea de nehotărâre şi de şovăire în care ne aflăm e reprezentată tocmai prin opinii opuse una alteia şi cari se neutralizează fără a da loc unei înclinaţii determinate .

Aci se 'nţelege că e vorba de înclinaţii dictate de raţionament, nu de cele răsărite din simpatii, căci, precum am zis-o de atâtea ori, nu credem ca, de dragul ochilor noştri celor frumoşi, cineva în Europa să pună în mişcare o baionetă sau să dea un ban.

Ceea ce voim să zicem e dar că o opinie publică care nu e purtată de-un singur curent nu se poate nici manifesta într-un singur chip şi că, până ce momentul hotărâtor , cu necesităţile lui fatale, cu puterea lui de constrângere nu se va însărcina a abate într-un singur curent spiritul public nu putem susţine că cutare ori cutare e opinia hotărâtă a ţării şi că ne erigem cu toţii în reprezentanţii ei. În politică se întâmplă adeseori ceea ce se părea mai cu neputinţă; în lupta de interese, ca şi în norocul războaielor, intervin atâtea elemente neprevăzute , datorite întâmplării , erorilor de calcul, nestatorniciei împrejurărilor, încât nici un plan hotărît de mai nainte nu credem că e adaptabil oricărui moment al

viitorului.

De aceea însă nu voim să discutăm teza de predilecție ce ne-o atribuie prin generalizare ziarul guvernamental şi ne restrângem deocamdată la rolul de-a ne apăra de lecțiile de patriotism pe cari ni le dau onor. confrați din Strada Doamnei.

Iată conservatorii de acum ca şi conservatorii trecuți — zice ,,Românul" — când cu fes , când cu işlic , când cazaci, când usari , dar români niciodată şi cu nici un preț.

Iată ceea ce nu-i adevărat. Români totdeuna, oricare ar fi politica noastră. Dacă s-a opus fesului chivăra şi chiverei fesul a fost pentru a scăpa pe rând de amândouă şi dacă s-a opus o putere celeilalte a fost pentru a le neutraliza pe amândouă .

Să nu se uite că acestui sistem de contrapunere reciprocă o țară săracă, fără armată, înghesuită până ieri între trei vecini puternici, îşi datorea autonomia ei, garantată la urmă de toată Europa, şi că acea autonomie avea baze cu mult mai sigure decât neatârnarea actuală. Se 'nțelege că spiritul ce anima acest sistem de şovăire era pururea conservarea țării şi a naționalității şi, chiar dacă sistemul s-ar schimba într-altul mai pronunțat, tot de-un asemenea spirit o să fie animat şi acesta.

Ar fi bine deci ca să înceteze asemenea acuzări. Existența reală a țării, succesele dobândite în politica esterioară, progresele realizate înlăuntru pas cu pas de la căderea fanarioților încoace sunt o dovadă vie, simțită şi pipăită de toți, în contra acuzărilor nedemne ce se aruncă oamenilor trecutului.

Daca ridicăm mănuşa pentru un trecut încheiat acum douăzeci şi cinci de ani n-o facem pentru că ar fi existând vro solidaritate între partidul conservator de azi şi între boierii de mai nainte. Nu suntem continuatorii boierilor şi, chiar dacă am voi, n-am putea s-o fim, iar de - am putea n-am voi. Dacă a existat *de facto o* aristocrație română întemeiată pe un drept public cert, ea a încetat de-a exista deodată cu anul 1700, deodată cu căderea domniei naționale. Nici recunoaştem, nici putem recunoaşte epocii fanarioților dreptul suveran de-a conferi titluri şi demnități, precum nu le-am fi recunoscut-o turcilor, a căror mandatari în țară erau fanarioții. De-aci se explică repedea cădere a prerogativelor politice în secolul nostru, pentru că asemenea prerogative trebuie să răsară dintr-un drept public determinat , iar acest drept public a murit la 1700 şi exercitarea lui din partea străinilor se considera ca o uzurpațiune viciată până în sâmburul ei de ilegitimitate .

Nu se mai opună deci termenii de popor şi boieri, căci cel din urmă termen nu însemnează azi nimic de vreme ce nu mai există nici boierie, nici boeri. Precum nu se poate vorbi de monoteişti fără, Dumnezeu, de şcoli fără dascăli şi fără elevi tot aşa nu poate fi vorba de boieri fără instituția militară aristocratică a boeriei . Cu rațiunea ei de-a fi a trebuit să dispară şi instituția şi cu totul alții sunt termenii opuşi astăzi.

Liberalismul de la noi însemnează astăzi domnia prin mase amăgite şi reamăgite căci mundus vult decipi ergo decipiatur e parola de guvernământ a roşilor. Lumea vrea să fie

---

amăgită, s-o amăgim dar, [î]şi zic confrații, şi au pentru aceasta o magazie de fraze cari de cari mai ieftine .

Conservatori sunt şi rămân aciia cari, față cu tendența de-a pune puterea publică exclusiv în mâinile maselor, admit ca existând pentru sine o idee a statului, a ordinii sociale, a statorniciei dreptului şi adevărului; conservatori sunt cei cari admit că guvernământ nu se poate fără garanții de ştiință şi integritate şi că votul şi numai votul concetățenilor nu-l face pe om nici mai cuminte, nici mai onest, nici mai muncitor decum a fost. Iată deosebirea esențială între egalitarismul botezat, fără cuvânt , liberalism şi între un sistem conservator care, fără a exclude pe cineva de la viața publică, nu admite totuşi înaintarea decât pentru merit şi integritate .

[6 februarie 1881]

REPEDE ARUNCĂTURĂ DE OCHI ASUPRA PROIECTULUI DE BUGET PE ANUL 1881-82

Amicus Plato,
sed magis amica
veritas .

Facem o declarație din capul locului. Scriind aceste observații n-am avut nicicum în gând a face un articol de

politică militantă ; am avut numai un singur scop, acela de-a atrage atenţia bărbaţilor competinţi şi, prin poziţia lor actuală, în putere de-a pune capăt unei situaţii care a durat deja prea mult. Şi este timpul cred sosit a lăsa politica la o parte când este vorba de finanţele statului. De-aceea toate ţifrele ce le arătăm sunt culese numai *din izvoare oficiale.* Scriind aceste rânduri n-am avut în vedere decât *bugetele, situaţiile date de Ministerul de Finanţe şi declaraţiunile Înaltei Curţi de Compturi,* prin urmare nici o singură ţifră nu este de fantazie sau măcar puse în dubiu : sunt *ţifrele oficiale* cari vorbesc.

A intrat în tradiţiile noastre constituţionale ca, de cîte ori se prezintă un buget la votul Camerii, el să, fie totdeuna *echilibrat,* ba în cele mai multe cazuri se prezintă chiar cu un *escedent.*

Este aşa de lesne de-a aşeza ţifre negre pe hârtie albă încât de 20 de ani mai nici un ministru de finanţe nu s-a putut opri a demonstra Camerei, ţării prin urmare, *(schwarz auf weiss)* că bugetul este *echilibrat,* ceva mai mult, că el lasă un *escedent.*

Ce se întâmplă însă? Trece anul, vine timpul încheierii socotelilor şi atunci, o, atunci quantum mutatus *ab illo* ! • • •

Acest obicei nefast a trecut, o repet, în moravurile noastre guvernamentale şi de mai bine de 20 de ani se repeta în toţi anii şi, ce este mai curios, cu acelaşi succes.

Spre a mărgini demonstraţia noastră la un singur exemplu, [î]mi este destul a aminti că în expunerea de motive a bugetului pe anul 1878 d. ministru de finanţe zicea textual [1]:

Am onoare, d-lor deputaţi, a prezenta în deliberarea d-v bugetul general al statului pe 1878, care se încheie cu un escedent de venituri de lei 29 988 196, bani 73.

Şi în adevăr în aceeaşi broşură găsim mai departe un tablou [2] prin care se demonstră . cu ţifre negre pe hârtie albă că:

Veniturile fiind de lei	121 381 770
iar cheltuielile de lei	91 393 573,27
rămâne un escedent de	29 988 196,73

[1] V. *Expunerea de motive la proiectul de lege pentru fixarea bugetului general de venituri şi cheltuieli pe exerciţiul 1878*, p. 3.

[2] V. *Expunerea situaţiei financiare a tezaurului public la 30 sept. 1879 prezentată Adunării deputaţilor în sesiunea ordinară din 1879 — 80,* pag. 2, 3.

Ce se întâmplă însă? Trece anul 1878 şi statul [î]şi încheie socotelile şi iacă rezultatul la care ajunge:

În tabloul general al situaţiei definitive a bugetului general pe exerciţiul 1878 [3] (pag. 2 — 3) găsim balanţa aşezată de ministrul de finanţe în modul următor:

încasări efectuate 117 710 360,42
Plăţi efectuate 166 916 099,99
Deficit bănesc 49 205 739,57

Prin urmare, în loc de escedentul de 29988 196 lei 73 bani, avem un deficit de 49 205 739,57, ceea ce face că d. ministru de finanţe s-a înşelat în prevederile sale optimiste cu-o bagatelă de aproape **80 de milioane.**

Să nu ni se obiecteze că războiul ruso-turco-român a fost cauza unei asemenea zdruncinări a prevederilor bugetare, căci proiectul de buget s-a depus în Cameră cam în ajunul luării Plevnei [4], când războiul era pe la sfârşit , şi guvernul era în deplină cunoştinţă de cauză când a alcătuit bugetul pe 1878. Afară de asta, această anomalie se găseşte mai în toate bugetele votate de 20 de ani încoace în proporţiuni mai mici sau mai mari: dar lucrul constant este că echilibrul bugetar, escedentul ideal se traduce la închiderea unui exerciţiu mai totdeuna prin un *deficit real.*

Aceasta o prevedeam şi pentru bugetul exerciţiului 1881—82; dar aruncându-ne ochii pe proiectul de buget prezentat Camerii de guvern teama noastră s-a schimbat în certitudine , precum o vom demonstra-o numaidecât .

Nu este în intenţiunea noastră a face un studiu aprofundat bugetului prezentat la deliberarea Camerii. Timpul ne lipseşte, spaţiul între prezentarea lui la Cameră şi votare este aşa de scurt încât ne vom afla în faţa unui fapt împlinit înainte de-a putea prezenta publicului observaţiile noastre.

Ne vom mărgini dar a releva vro câteva condeie din proiectul de buget pe 1881 —82, a arăta exagerearea prevederilor şi a demonstra că bugetul, astfel cum s-a prezentat Camerii, **nu este echilibrat.** Dacă observările noastre vor izbuti a atrage atenţiunea onor. comisii bugetare scopul nostru scriind aceste rânduri va fi atins.

Este departe de noi ideea de-a incrimina pe d. ministru de finanțe. Miniştrii nu fac bugetele în nici o țară din lume şi mai puțin la noi. Elementele unui buget se adună, se clasifică de deosebitele administrațiuni, bugetele se alcătuiesc cu un cuvânt în birourile ministeriilor şi miniştrii dau numai *le coup d'oeil du maître.*

Rutina biurocratică este însă aşa de înrădăcinată încât bugetele se copiază unele pe altele: cele de estimp copiază pe cel de an, cel de an s-a copiat după cel precedent şi aşa înainte, umflând după trebuința momentului cifrele şi, când s-a ajuns a se echilibra pe hârtie bugetul, atunci şeful de biurou care a făcut acest act de înaltă prestidigitațiune a binemeritat de la patrie !

Ca să dăm un esemplu de ce este rutina biurocratică şi ce puțină inteligență se pune în lucrările cele mai de căpetenie vom relata următorul fapt, care, deşi străin de cestiunea ce ne preocupă , totuşi zugrăveşte cu fidelitate spiritul ce predomină în lucrările cancelariilor noastre.

Un articol oarecare din legea comptabilității statului pune îndatorire guvernului a prezenta la deschiderea Camerei socotelile anului trecut şi situația financiară a acelui an. Pentru prima dată o asemenea situație s-a prezentat Camerei în anul 1871 [5]. La acea epocă anul bugetar se încheia la 30 septemvre al anului viitor şi de aceea găsim că şi situația anului 1870 se întinde până la 30 sept. 1871, adică cuprinde tot exercițiul anului 1870. Ce să întâmplă însă? În 1874 legea comptabilității generale se modifică şi anul bugetar se mărgineşte numai până la 30 iunie al anului viitor; cu toate acestea toate situațiile ce s-au prezentat Camerelor de la 1874 şi până astăzi cuprind situația financiară până la 30 sept. De ce? Răspunsul [î]l găsim în rutina ruginită a biurourilor şi în inteligența mărginită a personalului inferior administrativ.

---

[3] Id . id . pag. 30, 31.

[4] V. *Şedința Camerii* din 18/30 mai 1877.

[5] *Situația generală a tezaurului public şi a serviciilor dependinte de Ministerul de Finanțe la 30 septembrie 1871, prezentată onor. Adunări a deputaților în sesiunea ordinară a anului 1871 —72.*

Odată întâiul pas făcut, adică odată situația 1870 încheiată până la 30 sept. 1871, celelalte situații s-au copiat cu fidelitate, introducându-se pe ici pe colo alte țifre noi, fără a se observa că de la 1874 încoaci anul bugetar fiind redus la 30 iunie şi situațiile urmau a se mărgini la acea dată. Nu ne vom mira deloc văzând ca situațiile viitoare vor adopta acum data de 30 iunie, deşi prin legea din 12 fevr. 1880 [6] s-au schimbat cu totul epocele bugetare şi încheierea exercițiului se face acum iar la 30 septembre .

Să ni se ierte această digresiune , dar am socotit-o trebuincioasă spre a arăta o dată mai mult spiritul care predomină în birourile noastre administrative.

Această parenteză închisă, să ne întoarcem la proiectul de buget pe anul 1881 —82.

Un străin care ar citi expunerea de motive a bugetului în cestiune n-ar putea decât să, ne felicite şi să ne admire. Dar acest străin, ca să-şi poată păstra iluziunile, n-ar trebui nici să arunce un ochi cercetător asupra bugetelor anilor trecuți, nici, mai ales, SĂ aştepte încheierea socotelilor în anul viitor; căci atunci orice iluzie ar fi imposibilă!

Noi, într-un timp de 20 de ani, am sporit bugetele de la 44 de milioane la 121 milioane adică cu 275 la % şi Dumnezeu ştie unde ne vom opri !

Ca să se ajungă la o echilibrare pe hârtie (de astă dată ni s-au făcut grație de *excedent)* s-a întrebuințat şi în acest an vechile metode astfel:

I. S-au umflat evaluările bugetare la venituri.

După cum vedem din expunerea de motive a bugetului pe anul 1881 —82 toate evaluările bugetare s-au urcat, unele bazându-se pe evaluările anului trecut, altele pe încasările efectuate în ultimii 5 ani şi altele pe nişte legi viitoare cari vor spori veniturile, precum pentru saline , a căror evaluări s-au urcat cu aproape 1/2 milion în comparație cu evaluarea anului trecut, pe cuvânt că o nouă lege va reorganiza cu totul administrația lor.

Toate aceste baze sunt greşite şi chiar din expunerea de motive vedem (pag. IV) că *impozitul fonciar,* cel mai sigur venit, nu s-a încasat în cei cinci ani din urmă decât în proporție mijlocie de 80 la % din constatări , iar nu din evaluări şi se ştie că *evaluările sunt* mult mai urcate decât constatările .

Noi am luat şi am cercetat toate evaluările bugetare şi încasările efectuate de la 1862 încoace şi le-am aşternut în alăturatul tablou *anex. no, 1.* Avem astfel trei perioade distincte de cîte cinci ani fiecare.

1. Period 1862 —66, epoca înainte de Constituțiunea actuală.

2. Period 1870 —74, epoca guvernului conservator şi

3. Period 1875 —79, epoca guvernului liberal.

Ei bine, din acest tablou se poate vedea că evaluările şi încasările au diferit totdauna şi în proporție de 88 — 89,

in timpii din urmă de 98 la %. Aci trebuie observat că, luându-se încasările *en bloc,* s-au trecut şi acele încasări neprevăzute prin buget; iar, dacă ar fi a se lua fiecare venit în parte, atunci proporţia între încasări şi evaluări ar fi şi mai nefavorabilă ; cu toate aceste şi chiar neţiind seamă de întâmplările din anii din urmă (războiul 1877 — 78, din care cauză s-au mărit în mod anormal încasările) vedem că în condiţiunile cele mai favorabile chiar nu se poate compta pe încasări mai mari decât 90 la %.

Astfel veniturile totale fiind evaluate la 119 671 214 trebuie să scădem cel puţin 10 la % adică lei 11 967 121,40 cari nu se vor încasa . Această scădere este cât se poate de modestă şi dea Domnul ca ea să nu fie mai mare.

II. Un alt mijloc de a echilibra bugetele când nu se mai poate umfla nici un alt venit este acela de a arunca suma trebuincioasă pentru *echilibru* sau *escedent* la *capitolul rămăşiţelor.*

Această sumă de venit este evaluat în proiectul de buget pe anul 1881 — 82 la suma de 10 000 000 lei.

Să ne înţelegem puţin şi asupra acestui punct, care formează aproape 10 la % din bugetul total al statului.

---

[6] Se ştie că după această nouă lege anul bugetar începe la 1 apr . şi exerciţiul se încheie la 30 sept.

Se ştie că, graţie legii de percepere din 1871, rămăşiţe din contribuţiuni directe din ultimii zece ani sunt foarte puţine, rămăşiţele existente astăzi sunt parte din exerciţii vechi anterioare anului 1871 şi din câştiguri de arenzi .

Mulţumită unor recolte bune şi achiziţiilor pentru armatele ruso-române o parte din arenzile arierate s-au încasat şi aceasta se probează cu încasările excepţionale efectuate din rămăşiţe în anii 1878 — 79.

Rămăşiţele din celelalte contribuţiuni din anii anteriori lui 1871 credem că vor fi acum pe sfârşit , deşi aceste rămăşiţe ce se încasează mereu, fără a exista constatări regulate, ni se par nouă un abuz revoltător . Nu este însă locul aci a ne întinde asupra acestui subiect.

Afară de aceasta din tabloul aci anexat sub no. 2 vedem că toate rămăşiţele ce s-au încasat în timp de 15 ani, adică în periodele 1862 — 66, 1870 — 74 şi 1875 — 79, ne dau o mijlocie anuală de aproape 4 000 000 în care s-au coprins şi încasările escepţionale ale anilor 1878 —1879. A veni dar şi a evalua acest venit la 10 mil . ni se pare puţin prudent.

Rămăşiţele, cu cât se încasează mai mult cu atât ele diminuează şi, deşi nu împărtăşim optimismul d-lui ministru de finanţe, care, în expunerea sa de motive pentru bugetul anului 1880 [7], lasă a spera că într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat *rămăşiţele vor dispărea cu totul,* totuşi credem că, deşi rămăşiţe vor fi totdauna, dar cel puţin ele vor fi bine constatate şi mai ales vor fi în o proporţie mai mică.

Prin urmare credem că evaluarea rămăşiţelor la 10 milioane este exagerată şi că ea trebuie redusă la cifra de 4 mil . care este, o repetăm, mijlocia încasărilor din rămăşiţe pe 15 ani. Astfel fiind, urmează a se scădea bugetul veniturilor cu **6 000 000** lei.

III. Cifrele puse pe hârtie , venituri şi cheltuieli, dând o diferenţă în favoarea veniturilor de 385 298 1.,33 b. aproape ar fi fost să ni se dea şi în acest an un excedent; d. ministru însă a sacrificat astă dată excedentul şi a preferit să destineze această sumă pentru deschidere de **credite suplimentare** şi **extraordinare.**

A ni se asigura de la început că guvernul nu va deschide credite suplimentare şi extraordinare în cursul anului 1881 —82 decât până la suma de 385 298 lei, 33 b. este o probă de puţină *prevedere* şi de puţină prudenţă *,* cuvinte pe cari le-am citit cu fericire în expunerea de motive a bugetului 1880 [8].

Dacă ne aruncăm ochii în trecut vedem cât de hazardată este această promisiune , deşi atrăgătoare . În adevăr Horaţiu a zis *Nil mortalibus ardiuum est* (nimic nu este imposibil muritorilor), dar Horaţiu nu cunoştea sistemele noastre financiare; a pretinde că deschiderea creditelor extraordinare şi suplimentare în un an să se mărginească la 300 000 lei este a nu cunoaşte istoria noastră financiară. În bugetele noastre creditele suplimentare şi extraordinare au jucat totdauna un mare rol, şi lucrul este altfel foarte lesne de înţeles; căci într-o ţară nouă care se organizează şi vrea să recâştige timpul pierdut spre a se pune în nivel cu civilizaţia secolului se ivesc pe tot momentul necesităţi nouă pe cari prevederea guvernanţilor nu le-a putut prevedea. Adăogând la aceasta fluctuaţiile politice, desele schimbări de guvern, lesne se va pricepe cum o măsură excepţională devine aproape normală şi cum nu se poate pune o limită prea strâmtă facultăţii de a preântâmpina nişte cheltuieli neprevăzute cu resurse extraordinare.

În acest sens tabloul aci anexat sub nr . 3 prezintă şi un interes istoric: la orice mişcare politică creşte şi suma acestor credite ; astfel: consecinţele loviriі de stat din 1864 se traduc în anul următor cu o sumă de peste 12 milioane credite suplimentare şi extraordinare. În 1872 se regulează (nu ştim pentru a câta oară) chestia drumului de fier Strousberg şi barometrul creditelor extraordinare se urcă la 17 milioane, în fine anii războiului produc pentru 1877 o creştere de credite extraordinare de 34 milioane şi [pentru] anul 1878 de 44 milioane.

În rezumat:

În întâiul period, 1862 — 1866, totalul creditelor suplimentare şi estraordinare se urcă pentru aceşti cinci ani la

30 820 767 lei, dând o mijlocie anuală de 6 164 153 lei, 40 bani.

[7] A se vedea: *Expunerea de motive la proiectul de lege privitoare la bugetul general al statului pe exercițiul anului 1880*, pag. XIX .

[8] V. *Expunerea de motive a bugetului pe 1880*, pag. IV.

În al doilea period, 1870 —1874, aceste credite se ridică pentru cinci ani la suma de 38 656 584 l., 37 b., dând o mijlocie anuală de 7 731 316,87 b.

În fine al treilea period, 1875 — 1878, dă numai în patru ani o sumă de 98 658 964 l., 73 b., rezultând astfel o mijlocie de 24 664 741,18 b. Astfel dar, luându-se termenul de mijloc al creditelor suplimentare şi extraordinare din aceşti 14 ani, ne dă suma de 12 800 000 lei.

Față cu elocuența acestor țifre a pretinde că în anul viitor 1881 —82 aceste credite se vor menține la țifra de 380 000 lei este cel puțin o imprudență .

De aceea credem că trebuie a se înscrie la cheltuieli o sumă de **10 milioane** pentru deschidere de credite suplimentare şi extraordinare în cursul anului (sumă mai mică decât mijlocia pe 14 ani), iar nu 380 000 lei cum este prevăzut în proiectul de buget.

Astfel stabilind situația proiectului de buget pe 1881 —82, avem:

Venituri prevăzute în proiectul de buget prezentat Camerei …… 119 671 214
Din această sumă scăzând 1, după observația de sub nr . 1 diferința
de 10% între evaluări şi încasări sau lei …… 11 967 121,40
2. după observația sub nr . 2, asupra rămăşițelor încasate în a.
1881 — 82 lei …… 6 000 000
17 967 121,40
Rămân venituri probabile pentru anul 1881 — 82…… 101 704 092,60
Cheltuielile prevăzute în bugetul prezentat Camerii se urcă la …… 119 285 915,67
La care trebuie a se adăoga pentru deschidere de credite suplimentare
şi extraordinare …… 10 000 000
avem cheltuieli probabile pentru a. 1881 — 82 …… 129 285 915,67

Iar situația probabilă, a acestui buget va fi următoarea:

Venituri fiind de lei 101 704 092,60
şi cheltuielile de lei 129 285 915,67
Rezultă un deficit de 27 581 823,07

Aceasta este după noi adevărata situație bugetară pe anul viitor şi să nu ni se impute că suntem pesimişti . În materie de finanțe preferim pesimismul ministrului de finanțe, care a evaluat veniturile anului 1877 la 81 de milioane şi încasat 110 milioane, decât optimismul din 1878 prevăzând un excedent de aproape 30 de milioane, excedent care s-au tradus peste un an în un deficit de aproape 50 de milioane, după cum am arătat mai sus.

Terminând acest repede studiu asupra bugetului prezentat Camerii pe 1881 — 82, dorim ca onor. comisiune bugetară să nu se lase a se amăgi de mirajul excedentelor *şi echilibrărilor iluzorii,* ci mai bine, aruncând o privire în trecut, să se sperie de fantasmele deficitelor *reale.*

Bucureşti, 30 ianuarie 1881

[7 februarie 1881]

PROIECTUL D-LUI CONTA ASUPRA INSTRUCȚIUNII [1]

În materie de legiferare asupra învățământului public sunt din norocire unele părți esențiale în privința cărora nu poate fi vorba şi nu trebuie să fie vorba de partide politice. Învățământul dat din partea statului, deşi cuprinde şi elemente eminent politice, asupra cărora se restrânge toată antiteza partidelor în lupta lor caracteristică înlăuntrul sistemei constituționale, are totuşi un fundament comun pentru toate vederile oamenilor de stat, oarecum un teren neutru, unde se pot întâlni partizanii deosebitelor colori politice într-o cugetare unită şi pot dovedi o dată mai mult că,

multor obiecte, sunt mai întâi de toate cetățenii unuia şi aceluiaşi stat, mai întâi de toate români cari doresc din inimă sinceră prosperarea patriei lor.

Deşi actualul ministru al cultelor şi instrucțiunei publice, d. Conta, în chiar ajunul prezentării proiectului d-sale de lege pentru reorganizarea învățământului , a părăsit treapta mai înaltă a unui om de specialitate, pe care erau dispuse a-l aşeza cercurile politice la intrarea d-sale în minister, şi s-a coborât , printr-o acțiune îndreptată în contra amicilor d-sale politici din Iaşi şi ilustrată prin fondarea foii „Liberalul", pe treapta unui simplu adept neofit al politicei militante de partid, noi nu-l vom urma în această micşorare a d-sale, ci vom privi proiectul de lege ce l-a supus dezbaterilor Camerii din acel punct de vedere general din care deosebirile de partid trebuie să dispară.

Care este esența reformei învățământului ce-o propune d. Conta? Şi, când vorbim de esența reformei , să ne fie permis a înlătura din discuțiunea noastră toate cestiunile mai secundare, de ex. despre mecanismul administrativ, despre Consiliul superior şi inspectorii generali, despre deja faimosul „mic cod disciplinar" în contra profesorilor etc. etc. — cestiuni asupra cărora, în demersul unor dezbateri în Cameră, s-ar putea da diferite dezlegări şi s-ar putea face prin urmare modificări la proiectul d-lui Conta.

Vom concentra şi mărgini discuțiunea noastră asupra punctului cardinal în orice lege organică de învățământ , adecă asupra *direcțiunii de cultură* ce voieşte s-o dea viitoarei societăți române. Aci este sufletul unei asemenea legi cu el stă sau scade întregul organism.

În privința direcțiunii de cultură dar, proiectul d-lui Conta cuprinde două reforme fundamentale, aşa de reforme şi aşa de fundamentale încât se pot numi, cu propriul cuvânt , o răsturnare a bazei de cultură pe care au fost clădite pân' acum şcoalele nu numai ale noastre, ci ale întregei Europe apusene. D. Conta voieşte să lovească temelia clasicității în întregul învățământ secundar şi mai voieşte încă să introducă facultăți special destinate pentru femei. Înlocuirea clasicismului prin utilitarism şi emanciparea universitară a femeilor, iacă cele două bătăi de inimă ale vieții organismului propus de d. Conta.

Art. 141 din proiect zice: Se vor înființa treptat în fiecare capitală de district cel puțin cîte un gimnaz de băieți şi unul de fete.

Art. 145 Cursul gimnazial este de patru ani, împărțit în patru clase.

Art. 142. Instrucțiunea gimnazială pentru băieți va consista din următoarele învățături, ce se vor preda mai mult din punctul de vedere practic decât ştiințific de către 9 profesori şi 3 maiştri .

1. *Limbele română, franceză şi germană,* cari se vor preda de trei profesori respectivi după acelaş sistem de gramatică şi în comparațiune una cu alta, adăugându-se noțiuni de literatură şi exerciții de compoziționi uzuale .

2. *Noțiuni de economie politică, de drept public şi de drept privat pozitiv,* cu exerciții în redactarea actelor juridice uzuale (un profesor).

3. *Istoria universală* şi în special aceea a uneltelor şi artelor, a ştiințelor, a moravurilor şi instituțiunilor sociale, cu foarte puțină cronologie şi biografie (un profesor).

4. *Geografia,* cuprinzând întreaga istorie a pământului , cu noțiuni de cosmografie şi geologie , de geografie fizică, botanică, zoologică , etnografică , politică, şi mai cu seamă economică şi socială (un profesor).

5. Botanica *, zoologia şi mineralogia ,* cu aplicațiuni practice, mai cu seamă la agricultură (un profesor).

6. *Fizica descriptivă , mecanica şi chimia ,* cu aplicațiuni practice mai cu seamă la industrie. Descrierea principalelor producte manufacturate (un profesor).

7. Aritmetica *, algebra* şi geometria *elementară,* cu aplicațiuni respective la calcule financiare, la ridicări de planuri etc. *Comptabilitatea* cu diversele ei aplicațiuni (un profesor).

8. Desenul *şi modelagiul* (un maestru).

9. Muzica vocală (un maestru).

10. *Gimnastica* cu exerciții militare (un maestru).

Art. 143. Articolul precedent se aplică şi la gimnaziile de fete cu următoarele modificări şi adăogiri :

1. Profesorul sau profesoara de limba română va preda şi câteva *noțiuni uzuale de drept şi economie politică.*

2. În locul profesorului special de economie politică şi drept pozitiv va fi un profesor sau o profesoară care va preda: *Noțiuni de pedagogie ,* cu aplicațiune specială la creşterea copiilor mici, începând de la naşterea lor, *noțiuni de higienă şi de medicină casnică,* cu aplicațiune specială la îngrijirea copiilor mici, şi *economia casnică cu comptabilitatea ei.*

3. Maistrul sau maestra de gimnastică va arăta şi va dirige mai cu seamă jocuri gimnastice .

4. Se adaoge un profesor de religiune care va preda *istoria Noului Testament şi morala creştină.*

Aşadar: 1) limba latină şi limba greacă sunt cu totul scoase din gimnazii (şi religiunea este scoasă din gimnaziile de băieţi!!) şi sunt înlocuite cu limba germană şi cu studii cari se cer a fi predate mai mult „practic" decât „ştiinţific".

2) Instrucţiunea este aceeaşi, ba chiar ceva mai întinsă, pentru fete şi pentru băieţi, şi în fiecare district se cere cel puţin un gimnaziu de fete.

După gimnazii, proiectul d-lui Conta se urcă la licee cu următoarele idei de studii şi de organizare :

LICEELE

Art. 168. În oraşele principale, unde se va simţi trebuinţă, vor fi cîte unul sau mai multe licee de băieţi şi licee de fete.

Numai liceele de fete vor putea avea internate . În acestea se vor primi eleve stipendiste şi eleve solvente , conform prescripţiunilor art. 141.

Art. 169. Instrucţiunea ce se va da în liceele de băieţi va consista din următoarele obiecte, ce se vor preda, din punct de vedere cu totul ştiinţific, de următorul număr de profesori.

1. *Limba latină, lexicografie greacă şi noţiuni de filologie,* predate de doi profesori, dintre cari unul va preda numai limba latină în cele dendâi două, clase.

2. *Limbele română, franceză şi germană cu literaturele lor,* predate de trei profesori. Profesorul de limba română va preda şi *noţiuni de psihologie , logică şi estetică.*

3. *Istoria civilizaţiunei,* cu noţiuni de arheologie şi de sociologie , predate de un profesor.

4. Cosmografia *, geologia şi geografia,* predate de un profesor.

5. *Fizica descriptivă, chimia cu mineralogia, anatomia şi fiziologia plantelor şi animalelor,* predate de un profesor.

6. *Algebra, geometria elementară, trigonometria plană, şi noţiuni de Mecanică raţională,* predate de un profesor.

Pe lângă această instrucţiune ştiinţifică se vor preda muzica vocală şi gimnastica ca în gimnazii.

Art. 170. Articolul precedent se aplică şi la liceele de fete, cu următoarele modificări.

1. În locul noţiunilor de filozofie profesorul sau profesoara de limba română va preda, pe lângă obiectul său principal, lexicografia *latină şi greacă cu noţiuni de filologie.*

2. În locul celor doi profesori pentru limba latină, lexicografia greacă şi noţiuni de filologie, vor fi doi profesori sau profesoare , pentru următoarele două cursuri .

a) *Noţiuni elementare de psihologie , logică, morală, drept şi economie politică; estetică* cu aplicaţiuni la artele frumoase şi mai cu seamă la viaţa socială; *pedagogică* şi metodologică *,* cu toate aplicaţiunile lor.

b) *Noţiuni de higienă şi de medicină,* cu aplicaţiunile lor speciale la copii şi la femei.

3. În loc de exerciţii militare maistrul sau maistra de gimnastică va arăta şi va dirige jocuri gimnastice.

Art. 171. Cursul liceal este de patru ani, împărţit în patru clase.

Art. 172. Nu se vor admite în licee decât elevi sau eleve cari vor prezenta certificate de absolvirea cursului gimnazial în şcoalele publice.

Art. 173. Se aplică la licee art. 146 şi următoarele până la art. 154 inclusiv, precum şi art. 155, cu deosebire că fiecare elev sau elevă de liceu va plăti o taxă şcolară de zece lei la începutul fiecărui semestru.

Art. 174. Certificatele de absolvirea cursului liceal se vor preschimba la Ministerul Instrucţiunei contra diplomelor de *bacalaureat în ştiinţe şi litere.* Aceste diplome vor fi date în numele Domnitorului etc.

Aşadar: 1) Limba şi literatura greacă scoasă cu totul şi din licee, prin urmare din întregul învăţământ numit până acum secundar; lexicografia greacă, de care vorbeşte art. 169 şi care se preda în ultimul an sau în ultimii doi ani de profesorul limbei latine şi noţiunilor de filologie, este o simplă explicare de cuvinte tecnice, oarecum un dicţionar de cuvinte străine fără nici o însemnătate pentru vreo gramatică sau stilistică grecească. Limba latină este păstrată numai în cele patru clase superioare de licee pentru băieţi, fără arătarea de autori cari să deprindă pe şcolari cu spiritul clasicităţii romane.

Şi, în adevăr, şcolarul de abia în prima clasă de liceu, după proiectul d-lui Conta, sau în clasa a cincea, cum

zicem noi încă astăzi, va începe să învețe cetirea alfabetului latin şi declinarea lui mensa , *mensae ;* în clasa a şasea va învăța sintaxa şi va dobândi o idee de *accusativus cum infinitivo* (să nu se supere d. autor al scrisorilor din „Presa" de aceste cuvinte latine) şi de oratio obliqua . Când să citească autorii latini şi ce autori să citească? Clasa din urmă, a opta, e mai mult destinată unei recapitulări generale a studiilor liceale; se va putea totuşi găsi şi aici oarecare timp pentru citire; propriul timp pentru cunoaşterea autorilor clasici ar fi şi ar rămânea însă cele 10 luni din clasa a 7-a . Ce să se facă şi ce să se lase în aşa puțină vreme? Să se înceapă cu Cornelius Nepos ? Să se continue cu Caesar , *De bello gallico* şi *De bello civili?* Să se înceapă cu Metamorfozele lui Ovid ? Să se continue cu Eneida lui Virgil ? Şi unde rămâne Livius ? Unde Sallust ? Unde Tacitus ? Unde Horațiu? Unde Cicero ? Şi unde pentru noi importantul Plinius ?

Este lucru vederat : în cei patru ani de liceu (clasa 5 — 8-a) din proiectul d-lui Conta se poate învăța limba latină; dar spiritul clasicității romane, aşa precum transpiră din eminenții autori cari au format până acum substratul culturei literare şi ştiințifice din Europa, nu se poate învăța în liceele d-lui Conta.

2) Instrucțiunea este şi pentru licee tot aşa de întinsă la băieți şi la fete, numai că în locul limbei latine vine la fete lexicologia latină, dar se adaog alte studii, între cari şi noțiuni de medicină cu aplicațiune specială la femei! *(A Propos :* Am dori să ştim cum îşi închipuieşte d. Conta o clasă dintr-un liceu feminin, după proiectul d-sale, în care un profesor predă la fetițe de 14, 15 sau 16 ani medicina boalelor femeieşti ? Şi cum îşi închipuieşte examenul public anual asupra acestei materii?)

În fine proiectul d-lui Conta, după gimnazii şi licee, culminează în şcoalele superioare, adecă în facultăți sau în universitate. Aici se vorbeşte de studenți şi studente şi se pune în princip la art. 206:

Numai Şcoala Normală Superioară şi Facultatea de Medicina . vor putea avea studente cu dreptul de-a urma la cursuri, celelalte şcoale superioare putând admite studente numai cu dreptul de a da examene.

Când numărul studentelor înscrise se va socoti destul de mare, se vor destina esclusiv pentru dânsele Şcoala Normală Superioară şi Facultatea de Medicină din Iaşi. Cursurile acestor şcoale vor fi în cazul acesta organizate în vederea destinațiunei profesionale speciale a studentelor .

În toate cazurile studentele de la Şcoala Normală Superioară, de la Facultatea de Medicină, pe cât timp nu sunt măritate sau nu trăiesc cu bărbații lor, vor trebui să fie interne şi să meargă la cursurile universitare sub conducerea profesoarei internatului sau a unei pedagoage însărcinată, de dânsa . În aceste internate vor fi stipendiste, semistipendiste şi solvente.

Rezerva aci stabilită în privința urmării la cursuri din partea femeilor (căci examenele se pot da de femei în toate facultățile şi se pot crea şi doctoare sau doctorițe în drept) se înțelege numai pentru Facultățile de teologie şi de drept şi pentru Şcoala Superioară de Geniu, căci pentru Facultățile de litere şi de ştiințe art. 218 din proiect prevede din contră:

Art. 218. Studenții şi studentele din secțiunea ştiințifică a Şcoalei Normale Superioare vor urma la Facultatea de Ştiințe, iar cei din secțiunea literară la Facultatea de Litere cursurile respective cari corespund cursurilor din gimnazii şi licee. Deosebit de aceasta, studenții şi studentele din ambele secțiuni vor urma cursurile de pedagogie şi metodologie .

Pentru toate obiectele de studiu din Şcoala Normală Superioara se vor numi repetitori , cu diurnă de 200 lei pe lună, dintre profesorii de liceu din localitate . Fiecare din aceştia va exercita îndeosebi pe studenți şi pe studente în ştiința de care el însuşi este profesor la liceu. Deosebit de aceasta, un profesor de la Facultatea filozofică va putea fi însărcinat, ca maistru de conferințe, cu conducerea tuturor repetițiunilor şi cu partea demonstrativă a cursului de pedagogic.

Nu se va da studenților şi studentelor absolutoriul Şcoalei Normale Superioare decât după ce vor fi depus examenul şi vor fi obținut doctoratul în grupul respectiv de ştiință ce sunt obligați a învăța în şcoală.

Va să zică: emanciparea universitară a femeilor! Societatea română să aibă de acum înainte studente în litere, studente în ştiințe, studente în medicină şi să poată avea şi doctoare sau doctorițe în toate aceste specialități şi încă şi în drept şi în ştiințe „politice şi juridice".

Ținta de cultură socială în această privire va fi dară să avem, pe lângă profesoare bine preparate şi înzestrate cu diplome de doctorat în ştiințe sau în litere, şi medice practice cu doctoratul în medicină. Odată aceste dobândite , se va impune ca o urmare neapărată din aceste precedente şi admiterea de femei advocate şi în fine de femei alegătoare şi alese în comună, la Cameră şi la Senat, precum şi de femei funcționare .

Față cu aceste păreri foarte interesante ale d-lui Conta, pe cari d-sa împreună cu colegii d-sale din Ministeriu au crezut de cuviință să le aducă acum în dezbaterea Parlamentului român sub forma unui proiect de lege, se naşte pentru

noi întrebarea:

Este locul la noi şi este timpul venit acum pentru ca reprezentarea națională a junei Românii independente să ia în considerare un asemenea proiect de lege ?

De această întrebare ne vom ocupa în articolul următor.

[8 februarie 1881]

[„TREI EVENIMENTE ..."]

Trei evenimente îşi dispută interesul zilei, câşteşitrele de natură a arunca o ciudată lumină asupra regimului virtuții.

Cu ocazia dezbaterii asupra art. 409 din Codul de Procedură Civilă d. Ioan Brătianu a pronunțat cu liniştea omului de stat un mare cuvânt , care-a căzut ca plumbul topit în sufletele auditorilor: „Vorbeşte pentru talanții lui Filip!"

Nu vom rosti nume, nu vom indica nici de departe măcar în contra cui erau aruncate aceste cuvinte grave ale primului ministru. Ceea ce ştim pozitiv însă e că „talanții lui Filip" se referă la membri din marele partid roşu, parte vechi, parte neofiți , şi că d. Brătianu a adresat această grațiozitate amicilor săi politici. Lumea pretinde a şti multe în privirea aceasta şi dac - am crede opinia publică îndreptățită a cita, fără probe suficiente, nume şi sume, sume plătite de cămătari şi nume de celebrități liberale patriotice , le-am înregistra şi noi. Ceva totuşi trebuie să fie la mijloc, căci „de unde nu e foc fum nu iese".

A doua preocupare a spiritului public e din cele mai serioase şi priveşte ploaia de taxe nouă pe cari primăria e în ajun de a le impune contribuabililor din capitală.

Organele de publicitate cari reprezintă civilizația ne-au repetat-o adeseori că starea orientală în care se află Bucureştii cere neapărat o sporire de taxe pentru a se putea introduce îmbunătățirile necesare. Noi din parte-ne avem cam alte vederi. Bucureştii sunt un oraş fără industrie dezvoltată , temeiul şi însemnătatea de oraş comercial sunt concentrate pe câteva strade de căpetenie; restul e ceea ce şi trebuie să fie, mai mult sat decât oraş. A impune taxe peste taxe imensei majorități a populației din periferii pentru a lustrui cât se poate de mult centrul, populat în mare parte de firme străine, este poate foarte frumos din punctul de vedere al aparențelor civilizației, pe cari am ştiut atât de bine a ni le însuşi, e însă păgubitor pentru mulțimea mare, care ar avea mult mai multă nevoie de-o piață sigură, în care să-şi ofere munca brațelor pe un preț convenabil, decât de lustruirea cu peria a stradelor. E un principiu conservator de-a nu avea ambiții în disproporție cu mijloacele de cari dispui , de-a nu încorda puterea impozabilă până la istovire . Ar rămânea ca minți practice, luminate, pe deplin sigure de natura impozitelor proiectate , să vază cîte din condeiele listei primăriei jigniesc în mod simțitor interesele populației neavute , cîte nu.

Se 'nțelege că orice venit însemnat se percepe pretutindenea, direct ori indirect, asupra populației neavute . Există însă un mijloc demagogic , foarte vechi şi foarte cunoscut, pentru ca, printr-un sentiment de invidie oarecum, să se închiză gura nenumăraților nemulțumiți. Aceasta se face impunându-se luxul celor relativ mai avuți. În realitate dări impuse asupra cailor, servitorilor , livrelelor a o mână de oameni avuți (sunt foarte puțini oameni în adevăr avuți în România) reprezintă în genere o sumă neînsemnată pe lângă dările asupra obiectelor de consumație , cari scumpesc dram cu dram hrana populației mari. Acest clenci al impunerii cățeilor şi livrelelor l-au aflat şi primăria noastră pentru a arunca praf în ochii mulțimii, care ea şi numai ea va purta marele împrumut al primăriei.

La 6 curent s-a ținut o întrunire zgomotoasă la Ateneu , în care patrioții de meserie şi cei neofiți au încercat a proba necesitatea, în multe puncte discutabilă , a noualor taxe. Un domn (fără copii bineânțeles) a propus o taxă asupra copiilor. Replica unui om din mulțime la această monstruozitate nu se poate reproduce decât în ziare de-o nuanță umoristică, nepermisă organelor serioase, cu toate acestea e o replică care cutreieră Bucureştii, şi nu fără cuvânt , dacă potrivirea unei glume e un cuvânt .

Adunarea de la Ateneu a ales însă 12 persoane însărcinate a discuta a doua zi cu 7 — 8 persoane numite de primărie taxele proiectate . Conventiculul , ținut sâmbătă la 7 ianuarie, nu s-a putut îngrădi în acest cerc restrâns ; contribuabili neinvitați de diferite profesiuni au pătruns asemenea acolo. Se zice că cu ocazia aceasta un mare patriot de meserie, d. dr. Râmniceanu , a scăpat de gratitudinea exagerată a poporului suveran numai pentru că un amic înzestrat cu mare putere musculară i-au făcut vânt din mulțime.

În fine o altă ştire ne-a dat-o ieri Agenția Havas.

Bancherul Jacques Landau a câştigat procesul contra statului la Suprema Curte Comercială din Lipsca, Reichshandelsgericht.

Acest proces 1-a câştigat în contra societăţii acţionarilor căilor ferate, mai concret însă în contra statului.

Procesul se datoreşte unei convenţii încheiate între preţiosul d. Costinescu şi bancherul Landau. Învăţatul d. Costinescu (4. cl. primare plus 1 curs de violoncel) a fost însărcinat cu grava misiune de-a răscumpăra un drum de fier care costă peste un sfert de miliard. Cu învăţătura sa în cele juridice, tecnice şi financiare şi cu seriozitatea sa cunoscută a iscălit o convenţie prin care d. Landau era însărcinat cu operaţiunea. Mai târziu, treaba făcându-se direct cu acţionarii, d. Landau a pretins câteva milioane despăgubire şi tribunalul suprem i le-a recunoscut.

În orice caz d. Costinescu devine din ce în ce mai preţios pentru patrie. O achiziţiune politico-financiară plătită cu 3—4 milioane de franci, în orice caz o marfă scumpă, deşi netrebnică.

[11 februarie 1881]

PROIECTUL CONTA ["DIN RELAŢIUNEA ..."]

Din relaţiunea ce ni s-a trămis despre cele urmate în conferinţa profesorilor din capitală cu privire la proiectul de lege asupra instrucţiunii publice estragem şi publicăm următorul *discurs, rostit de către unul din asistenţi, d. N. Kirilov,* profesor la gimnaziul Cantemir. Precum se va vedea din citirea lui, un şir de noi dispoziţiuni din proiect cari până acum n-au fost analizate prin ziare fac obiectul observaţiunilor d-lui profesor.

[11 februarie 1881]

ROMÂNII DIN VIENA

Reproducem fără comentare următoarele rânduri din „Deutsche Zeitung" relative la balul dat de studenţii români din Viena.

Adevăratul vienez, zice numita foaie, niciodată n-a prea fost forte în cunoştinţe etnografice. Pentru el erau un ce misterios chiar şi locuitorii sârbi din Banat, cari, dimpreună cu românii şi cu alte neamuri, erau pentru dânsul un fel de formă intermediară dintre unguri şi turci. Cu toate acestea existau oarecari distincţiuni în interiorul acestei mari clase de oameni cam nedeterminat şi confuz circumscrisă. Două tipuri mai diferite unul de altul au fost „negustorul sârb" şi „bogatul boier *român", a* cărui solie şi fiică nu erau altfel, numite decât „frumoasele boieroaice". Damele române au trecut totdeauna de neşte frumuseţe extraordinare ceea ce au şi fost într-adevăr. Tezaurul de graţii corporale precum şi spirituale s-a transmis curat de la străbunele matroane asupra fiicelor şi nepoatelor lor. Balul român ţinut la 15 c. în saloanele Reuniunii Muzicale ne-au dat nenumărate dovezi vii în privinţa aceasta. Deşi poate să fi fost un contingent oarecare de frumoase vieneze *pur sang* printre numeroasele romănce, această împrejurare n-a adus desigur nici un prejudiciu impresiunii generale a splendidei festivităţi. Tipul oacheş a fost amestecat cu cel bălan în modul cel mai armonic. Frumuseţea feminină, toaletele bogate şi pline de gust şi multe riviere de briliante strălucite caracterizau balul. Coloane de mărgăritare şi rânduri de perle figurate concurau împreună într-o lumină dulce şi desigur

---

nu se afla între ele nici o singură perlă „falsă". S-a danţat cu, zelul obişnuit în Viena. Preşedintele Comitetului, d. doctor Şt. Ciurcu, a deschis balul cu patroana , baronesa Hye-guneck , în fruntea unei poloneze . Au fost de faţă şi patroanele , doamnele Eduard Kanitz şi Celestina Opolzer , pe când doamnele Angelina de Bălăceano , Matilda Dumba şi de Lindheim au fost împiedecate de-a veni. Dr. S. Morariu Andreievici , arhiepiscopul şi mitropolitul Bucovinei şi al Dalmaţiei, intendentul baronul Hofmann, membrul Camerii seniorilor , baronul Vasilco , d. de Lemayer , deputaţii, doctorul Mitrofanovici , baronul Stârcea şi Cosovici , baronul Wertheim , mareşalii baronul Tiller şi baronul Schoissnigg , mai mulţi ofiţeri sârbi şi câţiva diplomaţi persiani au asistat mai mult timp la bal ca oaspeţi de onoare. Toate dedicaţiunile : „Versuri carpatine ", vals după motive române de Franz Mair , „Je pense a toi ", polca franceză de Ed . Straus , „Ochi negri" de E. Sutor au produs cea mai vie plăcere, precum şi minunata decoraţiune a salonului şi programele mândre , ce reprezentau cornuri de abondenţă pline cu bomboane alese.

[11 februarie 1881]

PROIECTUL D-LUI CONTA ASUPRA INSTRUCŢIUNII [2]

Am văzut din articolul precedent [1] cum noul proiect de organizare al d-lui ministru de culte şi instrucţiune publică urmăreşte ca direcţiune de cultură pentru viitoarea societate română două scopuri: 1) slăbirea şi în parte

răsturnarea învățământului clasic (latin şi grec) din şcoalele secundare şi 2) emanciparea femeilor în universitate.

În fața acestei îndoite tendințe a organizării propuse de d. Conta ne-am oprit la întrebarea: Este locul şi este timpul venit pentru statul nostru de-a lua în considerare prin organele sale de legislațiune un asemenea proiect de lege?

La această întrebare răspundem: Nu, Camera şi Senatul României nu pot fi chemate a se ocupa astăzi de dezlegarea acestor probleme.

Admitem că problemele sunt de cel mai mare interes. Susținem însă că acest interes nu poate să fie la noi decât teoretic şi că va trebui să treacă cel puțin o jumătate de secol înainte de-a fi vorba de legiferare practică în această direcțiune.

Să începem întâi cu instrucțiunea clasică.

Şcoalele noastre secundare, îndeosebi învățământul numit gimnazial-liceal , sunt întocmite în esență după modele luate din Franța şi din Germania. Esența acestui învățământ este la noi, ca şi în Franța şi Germania, clasicitatea şi cultura literară şi istorică pe temeiul clasicității, adecă humanitatis *studia* în înțelesul celor vechi. Pe acest temei, susținut în Germania şi în Franța prin tradițiunea unei culturi de multe secole, ne-am organizat şi noi şcoalele mai înalte şi ne-am pus astfel în comunitate de cultură cu Europa apuseană.

Această *comunitate de cultură cu Europa civilizată* este pentru români de-o necesitate aşa de absolută încât încercarea de-a o slăbi ar însemna astăzi paralizarea oricărui progres al şcoalelor noastre şi, în genere, al statului român. Toți bărbații noştri publici sunt crescuți în ideile şi mulți chiar în şcoalele Europei apusene, toate cărțile noastre de şcoală sunt traduse sau imitate după modeluri franceze şi germane, întreaga noastră legislațiune este inspirată de legislațiunea franceză şi (în mică parte) germană. Mulți din tinerii noştri [î]şi fac studiile liceale în țară, iar cele universitare în străinătate, se întorc cu studiile completate la acele universități străine şi-şi revarsă cunoştințele lor asupra şcoalelor române. Sistema de studii fiind egală în trăsurile fundamentale, această străbatere a firelor de cultură de la noi la Europa apuseană şi de la Europa apuseană la noi a fost cu putință şi a contribuit puternic a face din noi ceea ce suntem astăzi: un popor de ginte latină cu conştiința misiunii sale de a fi un purtător de cultură la pragul Orientului şi cu dorința vie de-a-i asimila tot mai mult rezultatele experiențelor

[1] Vezi „Timpul" de duminică 8 fevr. 1881.

Europei apusene fără a trece prin crudele încercări prin cari s-a văzut ea adeseori pedepsită pentru orice pricipitare şi tendență exagerată.

Întrebarea se rezumă dar aci: în ce raport ne-ar pune reforma d-lui Conta cu şcoalele din Franța şi din Germania? Răspunsul este că reforma d-lui Conta ne-ar scoate afară din comunitatea de studii cu aceste țări şi prin urmare conchidem că: proiectul acestei reforme este *indiscutabil* în Camerele române.

De agitat se-nțelege că s-au agitat aceste probleme şi în Franța şi în Germania prin discuțiuni teoretice sau, după expresiunea cam ironică a principelui Bismarck, „în mod academic". N-avem decît a arunca ochii în filozofia lui Auguste Comte pentru a vedea izvorul ideilor d-lui Conta. Dar nici o legislațiune practică nu le-a pus în lucrare.

În Germania limbele latină şi greacă sînt şi rămîn fundamentul învățământului gimnazial; chiar în şcoalele lor reale se învață latineşte; dar, fiindcă în aceste şcoale reale se învață mai puțin latineşte şi nu se învață greceşte, tendința cercurilor universitare din Berlin de ex. este astăzi de-a nu admite şcolarii absolvenți ai gimnazielor reale la frecventarea tuturor cursurilor universitare ca fiind prea puțin înaintați în cultura generală.

În Austria aceeaşi sistemă, cu deosebire că şcoalele reale nu au limba latină, dar nici nu se obicinuieşte a se da absolvenților din aceste şcoale altă direcțiune de studii decît pentru comerț sau şcoala politecnică.

În Franța cestiunea este mai mult în mişcare. În lacuna simțitoare lăsată prin lipsa totală de şcoale reale ministrul Duruy a introdus ceea ce numea el *l' enseignement special,* care este din ce în ce mai frecuentat, deşi nu poate îndeplini golul şcoalelor reale. Cît pentru gimnaziele şi liceele propriu-zise, astăzi ca în vechime, limba latină şi limba greacă, în genere *humanitatis studia,* sînt temelie învățămîntului. Asupra a mai mult sau mai puțin au fost variațiuni: s-au scos compoziținile în versuri latine, s-au menținut compozițiunile în proză latină, s-au împuținat orele de latineşte şi greceşte, s-a hotărît începerea studiului latin şi a celui grecesc cu doi ani mai tîrziu decît era pînă acum; dar nu s-a surpat temelia clasicității prin alungarea limbei greceşti cu totul şi prin reducerea limbei latine la 4 ani de liceu şi scoaterea ei din cei 4 ani de gimnaziu, cum propune d. Conta.

Iacă o tabelă a numărului de ore de studiu, adunate pentru o săptămînă în toate clasele unui liceu, după ultimul program elaborat de noul Consiliu Superior de Instrucțiune Publică din Paris (instituit prin legea de la 27 fevruarie 1880), în comparare cu acelaşi număr de ore într-un liceu german şi în liceul român din Braşov:

LICEUL FRANCEZ	LICEUL GERMAN

limba franceză	51 ore	limba germană	20 ore
,, latină	39 ,,	,, latină	86 ,,
,, greacă	20 ,,	,, greacă	42 ,,
istoria şi geogr.	36 ,,	istoria şi geogr.	25 ,,
ştiinţe exacte	38 ,,	ştiinţe exacte	38 ,,
germ. sau engl.	33 ,,	franc. Sau engl.	17 ,,

LICEUL ROMÂN DIN BRAŞOV

limba română	20 ore
,, latină	46 ore
,, greacă	24 ore
istoria şi geogr.	28 ore
ştiinţe exacte	62 ore
ger. şi magh.	35 ore

Se vede marea deosebire ce, după ultimul program francez, există între liceele germane şi cele franceze. Germanii concentrează cea mai mare parte a învăţământului asupra clasicităţii, mai ales asupra latinităţii. Dar, alăturea cu liceele clasice şi deosebit de ele, ei au învăţământul real şi de meserii pe o scară întinsă, şi astfel este tinerimei dat prilejul de a se dezvolta fie în ramura clasică, fie în ramura practică, dar în fiecare cu temei.

Francezii, neavînd şcoale reale, s-au văzut siliţi la un compromis între clasicism şi realism. Erau multe plîngeri că bacalaureaţii francezi au prea puţină ştiinţă reală şi

prea multă ştiinţă curat clasică. Înainte de a introduce ca o nouă creaţiune şcoalele reale, cari să corespundă pe deplin cerinţelor exacte şi să permită totodată alăturea cu ele funcţionarea liceelor esenţial clasice, francezii au încercat în anul trecut menţinerea acestor două direcţiuni în unul şi acelaşi liceu şi au sporit orele limbelor moderne şi geografiei, împuţinând orele limbei latine şi mai ales greceşti.

Au sporit, au împuţinat , dar nicăieri nu au desfiinţat cu desăvârşire . Ca oameni cu minte, vor să aştepte mai întâi experienţa nouăi combinaţiuni şi apoi, cel puţin după 10 sau 20 de ani, să decidă dacă să rămână această împreunare sau să se introducă şcoli deosebite pentru clasicism şi pentru realism , ca în Germania. Dar a prevedea, ca în proiectul d-lui Conta, şcoli reale deosebite (deşi fără nici o organizare mai detaiată) şi gimnazii şi liceea deosebite şi a scoate totuşi şi din aceste gimnazii şi licee partea principală a învăţământului clasic (ca şi când s-ar fi plâns cineva la noi că şcolarii noştri au prea multă ştiinţă clasică!) — această stranie concepţiune nu există până acum în nici o singură organizare de şcoală în Germania, Austria sau Franţa.

Noi dar, cu proiectul de lege al d-lui Conta, am coborî nivelul de cultură al bacalaureaţilor noştri şi i-am face incapabili de-a urma un curs universitar în Franţa şi în Germania, unde se presupune la toţi studenţii cunoaşterea limbei greceşti şi o mult mai întinsă cunoaştere a latinităţii .

Până când aceste idei de reformă ale d-lui Conta nu vor fi deja puse în lucrare şi experimentate în şcoalele secundare din Franţa sau din Germania, ele nici nu pot să fie luate în considerare de o Adunare legiuitoare română. Capitalul nostru intelectual este încă cu mult prea mic pentru a-l risca noi în asemenea întreprinderi, despre rezultatul cărora nu avem de nicăieri date culese din experienţă .

Trecem acum la observările de făcut în contra celeilalte inovaţiuni din proiectul d-lui Conta, adecă a emancipării femeilor la universitate. După noul proiect femeile sunt admise la toate gradele academice; o Şcoală superioară şi o Facultate de Medicină să fie exclusiv destinat pentru ele; este dar vorba să avem doctoare sau doctoriţe în litere, în ştiinţe şi în medicină, prin urmare şi medice femei . Până aici proiectul de lege tinde direct la ajungerea acestui scop. Indirect însă, şi ca o urmare neapărată din aceleaşi premise, va rezulta: crearea de doctoriţe în drept şi în ştiinţele politice, căci examenele se propun a fi deschise femeilor şi în aceste specialităţi. Dar, odată ce doctoriţei medice i-ai dat dreptul de a fi medică practică, poţi refuza doctoriţei în legi dreptul de a fi advocată practică? Presupui că femeia va avea curajul de-a conduce o operaţiune de chirurgie şi nu presupui că va fi destul de bună vorbitoare pentru a pleda un proces?

Şi, odată femeile numite doctoriţe în legi, în medicină, în litere, în ştiinţe, exercitând în practică aceste profesiuni liberale, le vei putea depărta de la votul politic?

Dar să trecem cu vederea această din urmă consecinţă şi să ne mărginim la consecinţele prevăzute în proiectul d-lui Conta: care va fi rezultatul lor social?

Aceste studente vor contribui oare la consolidarea vieţei de familie? Sau vor întinde boala funcţionarismului şi la femei? Şi, dacă lovim clasicismul şi voim direcţiune practică la băieţi, să nu o voim mai ales şi la fete?

Nu cumva am găsit prea multă activitate practică la fetele române, încât să fie trebuinţă de-a le abate spre o cultură teoretică la universitate? Sunt d.e. în Bucureşti prea multe croitorese , prea multe menajere , prea multe ,,bonne " de copii române?

Toată lumea ştie că e tocmai dimpotrivă. Evreice , unguroaice , germane şi franceze susţin mai toată activitatea în aceste părţi ale vieţei casnice şi noi, în loc să încurajăm fetele române în această direcţiune şi să facem să-şi agonisească ele sumele foarte mari ce le dăm până acum pentru aceste trebuinţe în mânele străinilor, voim să le facem zbor la universitate pentru a le înzestra cu diplome de doctor.

Este agitată în Europa cultă şi cestiunea emancipării femeilor la universitate. Dar nici în Germania, nici în Austria, nici în Franţa nu a încercat încă nimeni să o rezolve ; creaţiunile propuse de d. Conta nu au semenele lor în Europa. În Franţa femeile nu sunt admise la examenele de facultăţi; în Austria asemenea nu. La Universitatea din Berlin, după o încercare de câteva săptămâni la cursul profesorului Werder , s-a oprit direct chiar intrarea femeilor pentru a asista numai la prelecţiunile universitare.

Universitatea din Zürich a încercat tolerarea de studente la cursurile facultăților. Cei ce se ocupă de aceste cestiuni cunosc polemica violentă ce s-a născut între acea uni-

versitate şi profesorul Bischoff şi rezistența celorlalte universități germane în contra încercării de la Zürich .

Aşa stă cestiunea astăzi în Europa. Experiența nu este încă făcută, mai nici nu este încă încercată. Toate silințele sunt încă puse întru îndreptarea învățământului secundar la femei; nu este timpul venit acolo pentru deschiderea de facultăți femeieşti.

Numai noi, acum în anul 1881, să avem timpul liber pentru a legifera în această materie! Toate celelalte le avem: şcoalele de meserii pentru fete sunt excelente , viața familiară este din ce în ce mai solidă, numărul populațiunii este în spor**;** universitatea femeiască ne mai lipseşte!

Dar ce să ne ocupăm de asemenea construcțiuni cam juvenile ! Societatea română, în totalitatea ei are prea multă prudență pentru a se risca în aventuri legislative de felul celor propuse, şi impresiunea ce proiectul de lege al d-lui Conta a produs-o pintre deputați şi pintre profesori a învederat încă o dată ce distanță mare deosebeşte o concepțiune curat teoretică de o bună lege practică.

[12 februarie 1881]

[„FOILE ROMÂNE DIN ARDEAL ..."]

Foile române din Ardeal s-au simțit asemenea impresionate de studiul din „Deutsche Revue", mai cu seamă însă s-au găsit atinse de enunțarea că „românii din Austro-Ungaria prosperează ".

Şi noi credem că cuvântul „prosperare " nu se poate lua aci în înțeles absolut şi că, precum starea nici unei părți a poporului roman (şi vorbim aci de adevăratul popor, nu de plebe) nu e de natură a inspira cuiva invidie, tot astfel nici starea românilor de peste Carpați nu e astfel cum ar putea să fie în urma unei dezvoltări neîmpiedicate a unui popor cu atâtea calități.

Noi, din parte-ne, am cam evitat de a vorbi de românii de peste Carpați, din două cauze. Statul nostru nu e îndestul de puternic pentru ca oamenii politici să poată vorbi de starea românilor de peste Carpați făr' a da motive de bănuială, neîntemeiată , nu mai e nici vorbă, dar bănuială. De-aci rezultă însă un al doilea pericol al unei asemenea discuții: în loc de-a face bine consângenilor noştri le-am face rău am înăspri şi mai mult tratamentul nedrept căruia sunt supuşi.

Dar dacă pe de-o parte ne-am impus această rezervă pe care oricine lesne o va înțelege şi daca ne-am feri de-a imita pe „românul" şi de-a exploata până şi nenorocirile naționale în goana după popularitate ; pe de altă parte, oricâtă dreptate am face plângerilor confraților de peste munți, i-am ruga a face, în interesul dreptei lor cauze, o deosebire esențială între izvoarele cărora se datoresc suferințele lor naționale.

Sunt a se atribui suferințele acestea politicei tradiționale a Casei de Austria sau se datoresc unui episod incidental , unei piedici intervenite în dezvoltarea acelei politici tradiționale?

Noi înclinăm a admite teza din urmă. Nu credem că dinastia — şi dinastia e Austria — doreşte a face deosebire între un popor şi celalt şi că n-ar voi deplina lor egalitate politică şi națională, pe cât aceasta s-ar putea pune în acord cu unitatea monarhiei, cu cerințele ei de putere înlăuntru şi în afară. Noi vedem din contra că dinastia a încurajat după vremuri legitimele aspirațiuni de progres ale naționalităților şi, daca luăm îndeosebi pe români şi ne aducem aminte de starea înapoiată în care ei au încăput sub dinastia habsburgică , de progresele repezi făcute sub absolutism şi de starea esențial alta în care se află astăzi, cată în adevăr să insistăm asupra deosebirii ce-am voit a o stabili mai sus, că nu principiul de stat al politicei tradiționale se opune pe atâta dezvoltării lor pe cât se opun

alți factori, de-o natură cu totul deosebită. În adevăr nu dinastia e totul într-o împărăție de aproape patruzeci de milioane de locuitori; dinastia ori capul ei nu sunt , ca Dumnezeu, atotputernici. Împărăția e compusă din provincii în cari istoriceşte, de sute de ani, se află superpuse pături de popoare deosebite, ale căror relații din trecut n-au putut rămânea cu totul fără efect asupra stării actuale. Astfel găsim în Galiția două elemente, poloni şi ruteni. Cei dendâi au fost istoriceşte stăpânitori , cei din urmă stăpâniți . Găsim în Ungaria un element istoriceşte superpus , maghiarii, popor energic, dar de-o aptitudine politică contestabilă ; găsim în Boemia cehi şi germani, c-un cuvânt pretutindenea sunt elemente deosebite, cari 'şi dispută dominațiunea.

Casa de Austria nu i-a creat pe unguri; i-a găsit existând alături cu românii; ea n-a creat aspirațiile, natura, abuzurile rasei dominante, ba pe aceste din urmă a căutat a le îngrădi chiar, după putință.

Aci însă ne apropiem de adevărata cauză a relelor ce bântuie dincolo. Această cauză e corupția şi lipsa de aptitudini politice şi economice a elementelor dominante din Ungaria, mai cu seamă însă a demagogiei ungureşti.

La popoare pe jumătate culte cum sunt ungurii, cum suntem şi noi, interesele publice joacă rolul de pretexte pentru realizarea unor afaceri nu numai private, dar adeseori reprobate de legi. Precum la noi se exploatează fără omenie țara sub pretextul libertăților publice, tot astfel demagogia maghiară, orice nume şi-ar fi dând , sub pretextul de-a înăbuşi pretinsele agitațiuni ale naționalităților, au monopolizat puterea publică şi stinge lumea prin arbitrariu şi malonestitate .

Mai lunile trecute ziarele aduseseră o descriere a stării de lucruri din ținutul Caraşului şi acela al Severinului . Întreagă administrația, averile orfanilor şi ale şcolilor, fondurile caselor de economii se împrumutau la patrioți insolvabili , pentru a le cumpăra votul. Oameni cari sustrăgeau bani publici erau aleşi în funcțiuni, iar guvernul central răspundea la toate denunțările ce i se făceau că se calomniază nişte patrioți cinstiți din cauze politice; cam ceea ce ni s-a răspuns nouă când am relevat scabroasele afaceri. Mai mult. Prin in[i]chitați fățişe se provocau până şi rebeliuni în sate, pentru a-şi crea un pretext mai mult de despoiare . Din întâmplare s-a numit şi un om cinstit prefect în acele ținuturi şi atunci au încetat pretextarea marilor principii patriotice, pretextarea combaterii agitațiunilor naționale, şi s-a descoperit că fondul lucrului era hoție goală.

Iată dar unde e izvorul răului, în incultura , în lipsa de aptitudini economice şi politice a elementelor dominante, cărora le-a dat vânt o împrejurare independentă de voința dinastiei: mişcarea maghiară din timpul războiului austro-german .

Noi susținem că starea morală a Ungariei e aproape identică cu a noastră. Şi acolo există ca şi la noi un fel de populație flotantă, de origine în toate cazurile dubioasă , un fel de neomaghiari precum noi avem aici patrioți neoromâni , oameni cari şi-au făcut o meserie din exploatarea principielor politice, au monopolizat pentru ei patriotismul şi naționalismul , cu atât mai mult cu cât n-au nici patrie, nici naționalitate certă. Ceea ce la noi se cheamă Giani, Mihălescu, Pişca, C.A. Rosetti dincolo de munți se cheamă Pausz , Szende (Frummer) ş.a.m.d.

E evident pentru oricine că nu principiile de stat sunt , în asemenea împrejurări, de vină la starea rea a românilor. Acestea se pretextează numai pentru ca o şleahtă incapabilă de muncă şi de cultură să aibă cu ce trăi de pe spatele altora. Acesta e sâmburul cestiunii şi, daca n-ar fi acesta, teoriele de stat ar fi departe de-a se manifesta cu asprimea , cu spiritul de injustiție cu care se manifestă. Şi oare la noi nu e tot astfel?

Puțin ne ajută bunul moral al neatârnării naționale când pseudoromânii noştri opun piedici tot atât de esențiale dezvoltării poporului nostru ca şi maghiarii dincolo. Încai dincolo a rămas din timpii trecuți câteva temeiuri de dezvoltare sănătoasă: clerul, şcoala populară, ba chiar urme de-o adevărată autonomie comunală. La noi biserica e ca şi când n-ar fi; şcoala rurală creşte şi ea postulanți şi patrioți de meserie, iar autonomia comunală e reprezentată prin cenuşerii cari au deprins virtuțile patriotice pe la subprefecturi .Între aceste mii de oameni cari n-au nimic, n-au învățat nimic, nu muncesc nimic şi cari cu toate acestea vor să trăiască bine şi de-a gata s-au stabilit o adevărată conspirație pentru a zădărnici orice progres real al poporului.

O asemenea conspirație tăcută, dar puternică şi solidară, există tot aşa de bine dincoace ca şi dincolo de Carpați. Din acelaşi lemn sunt ciopliți patrioții liberali din Buda şi cei din Bucureşti.

[13 februarie 1881]

[„SENTINȚA TRIBUNALULUI…”]

Sentința Tribunalului Suprem de Comerț din Lipsca, care declară deciziunile Adunării generale extraordinare de la 3 martie 1880 *nule* şi de *nul efect (rechtsungulting und unverbindlich)* şi care *obligă* pe reprezentațiune executivă *(Vorstand)* a Societății Acționarilor Căilor Ferate Române de-a *se abține de la executarea acelor deciziuni* şi a *reveni asupra unei executări deja făcute,* precum şi a face să *se şteargă inscripțiunile* efectuate în registrul Tribunalului de comerț, această sentință nu înseamnă nimic alt decât anularea răscumpărării. Va să zică Societatea Acționarilor exista înainte; guvernul, prin faptul că posedă acții, nu este el însuşi decât acționarul unei societăți germane. Abia acum se explică de ce sediul nu s-a mutat şi nu se va muta la Bucureşti; abia acum se vede clar că panglica cestiunii Stroussberg

va rămânea nouăzeci de ani un pretext de esploatare faţă cu statul român, pretext pentru menţinerea căruia tagmele de patrioţi [î]şi vor da pururea mâna cu străinii.

Cestiunea Stroussberg reînviată în toată vigoarea ei, ilustrul d. Brătianu se poate bucura văzând cum un singur act al său ilegal , încheiarea convenţiei primitive şi punerea în executare fără votul Senatului, cum acel act neconstituţional , contra căruia n-am avut, în întreg mecanismul statului nostru, nici o garanţie şi nici un apărător, ne urmăreşte pas cu pas, renăscând cu puteri urieşeşti.

Telegramele confecţionate ad-hoc pe care le publică „românul" după foi şi pentru interese de bursă nu schimbă nimic din gravitatea sentenţei Curţii din Lipsca.

[14 februarie 1881]

[„CA PASĂREA PHOENIX ...”]

Ca pasărea Phoenix din anticitate care, prefăcută în cenuşă prin flacări, reapărea mai radioasă pentru a duce o viaţă cu atât mai trainică cu cât era lămurită prin foc, cestiunea căilor noastre ferate reapare, precum au apărut odinioară sub forma cestiunii Stroussberg şi în alte chipuri.

O telegramă laconică a agenţiei Havas nu ne spunea decât că bancherul Landau câştigase procesul său la Curtea Supremă de Comerţ din Lipsca. Versiunea care-a circulat în Bucureşti în ziua întâia după sosirea acelei telegrame, în care nu se indica nici natura procesului, nici conţinutul hotărârii date, era că bancherul ar fi câştigat un proces de despăgubire în contra statului, în virtutea unei convenţii sau a unui „proiect" de convenţie, cum zice „românul", care se stabilise la Berlin între acel bancher şi un patriot de profesie şi prin care Casa de bancă numită mai sus fusese însărcinată cu operaţia răscumpărării.

Ei bine, nu-i aceasta. Lucrul e cu mult mai grav.

În cazul întâi am fi avut a face c-o pagubă enormă , însă timporară , care era departe de-a avea gravitatea unei sentinţe ce anulează cu totul tranzacţiunea juridică a răscumpărării.

Ceea ce ar trebui să cunoaştem sunt termenii sentinţei Curţii din cuvânt în cuvânt . În loc de aceasta, atât agenţia Havas cât şi agenţia Wolff ne spun că sentenţa n-a influenţat asupra cursului titlurilor de stat 6%, o cestiune secundară care nu ne interesează deloc, de vreme ce aceste titluri, nefiind decât echivalentul acţiilor cari sunt în posesiunea statului, au devenit un efect public, independent de cestiunea drumurilor de fier. Statul ar fi putut cumpăra acţii cu bilete ipotecare , precum le-au cumpărat cu titluri de 6%, şi vicisitudinile cestiunii căilor ferate n-ar fi atins cursul biletelor ipotecare , căci nu e vorba de ele.

Şi în privirea aceasta însă se vor ivi complicaţiuni. Un anunţ publicat în foile germane provoacă pe detentorii de obligaţiuni 6 % de-a denunţa schimbul făcut, de - a - şi cere acţiile îndărăt, tranzacţiunea fiind ilegală şi nulă.

Daca punem temei pe depeşa primită de „Gazeta generală" din Augsburg şi de alte foi, termenii sentinţei anulează atât esenţa cât şi urmările juridice ale răscumpărării

căci ea zice:

1) Deciziunile adunării generale a Acţionarilor Căilor Ferate Române luate la 3 martie 1880 sunt nule (rechtsungultig , literal : juridic nevalabile) şi de nul efect *(unverbindlich,* literal neobligatorii). Aceste deciziuni nule şi de nul efect sunt tocmai stipulaţiunile deja executate ale convenţiei de răscumpărare.

2) Reprezentaţiunea executivă *(Vorstand)* a Societăţii Acţionarilor, organul ei legal care-a încheiat cu statul convenţia de răscumpărare, e obligată de-a se abţine de la executarea acelor deciziuni şi de-a reveni asupra unei executări deja realizate. Va să zică, deşi convenţia e executată în toate părţile ei, reprezentaţiunea executivă e obligată a reveni asupră-i şi a anula ceea ce-a făcut.

3) Reprezentaţiune executivă e obligată a şterge inscripţiunea tranzacţiei făcută în registrul Tribunalului de comerţ.

Prin sentinţa aceasta se reconstituie aşadar Societatea Acţionarilor, care există mai departe până la împlinirea celor nouăzeci de ani, se reinstituie organele ei legale şi dirigente , iar statul român e redus la rolul lui primitiv, rămânând juridic indiferentă împrejurarea că şi el posedă acţii ale drumului de fier, că şi el e acţionar al unei societăţi germane, supus în toate jurisdicţiunii germane şi convenţiei primitive.

Având textul autentic al sentinţei pe care, cu o teamă lesne de înţeles, nu ni-l dau nici organele oficioase, nici cel

oficial, vom putea vedea şi mai clar urmările ei cele dezastroase . După cât cunoaştem din acel text, el înseamnă anularea de drept a răscumpărării, reînfiinţarea Societăţii Acţionarilor şi a organelor ei, dezlegarea acestor organe de contractul încheiat cu statul român, obligaţiunea ce li se impune de-a reveni asupra contractului şi de-al desfiinţa şi — ca urmare indirectă — reducerea statului la simplu proprietar de acţii, la acţionar al societăţii germane, supusă jurisdicţiunii germane.

Nu ni se răspunză că de fapt statul posedă 95% din acţiile drumului de fier. El devine, prin această sentinţă, egalul d-lui Landau, simplu acţionar .

Astfel stând lucrurile, vedem de ce natură precarie e existenţa „Direcţiunii princiare " precum şi a noului consiliu de supravegheare . Amândouă acestea încetează, de la data sentenţei, de-a mai fi organele Societăţii Acţionarilor. Direcţiunea veche sub care s-a stipulat răscumpărarea va trebui să-şi reia funcţiunile. Fiecare din acţionari are dreptul de-a contesta existenţa legală a „Direcţiei princiare ", de-a găsi că interesele reprezentate prin acţia sa sunt rău căutate de către administraţia noastră, fiecare acţionar rămâne stăpânul nostru până la împlinirea celor nouăzeci de ani.

Convenţia Stroussberg, cu toată seria de fenomene prin care trece, e o nenorocire naţională, datorită d-lui Ioan Brătianu ca instrument, datorită ca intenţie, după mărturisirea d-sale din Senat, unor influenţe străine cari voiau să se înrădăcineze în ţară. E o iluzie copilărească de-a mai crede că, încăpuţi odată în mreaja de paianjen ce ni s-a întins sub forma unei reţele de drum de fier, vom mai fi în stare de-a scăpa din ea. Profesia de patriot prea e lucrativă în România pentru ca răscumpărarea să fi putut deveni o desfacere totală, pentru ca să nu rămâie sămânţa de procese şi de încurcături cari să ne

---

readucă pururea în starea tristă în care ne-a pus din capul locului d. Brătianu cu prietenul său Stroussberg şi cu ceilalţi prieteni ai săi de ilustră şi onestă memorie.

[15 februarie 1881]

[„«NORDDEUTSCHE ALLGEMEINE ZEITUNG» EMITE …"]

„Norddeutsche Allgemeine Zeitung" emite oarecari apreciaţii mai mult ipotetice asupra sentinţei Curţii din Lipsca; *al cării text autentic foaia germană n-o cunoaşte*, precum mărturiseşte singură.

E un act de rea credinţă din partea „Presei" ca, cu ocazia unei notiţe de bursă, să releve pentru publicul nostru faptul că în cestiuni de politică internă şi externă acea foaie e inspirată de principele cancelar . Principele cancelar nu se ocupă cu partea bursei, a teatrelor şi a ştirilor zilei.

Reproducem şi noi acea notiţă, numai ca să se constate că acea foaie nu-şi bazează raţionamentele pe textul autentic al sentinţei, care-i e necunoscut pân - acuma .

Afară de telegramele cunoscute asupra otărârei Curţii Imperiale în afacerea Landau contra Societăţii Drumurilor de Fier române, nu avem alte nuvele cari să ne permită de-a judeca după justa sa valoare importanţa eventuală a acestei otărâri cu totul surprinzătoare. Mai nainte de-a cunoaşte această otărâre în detaliurile sale toate supoziţiile şi toate ipotezele ne par fără nici o valoare. *Se pare însă necontestabil că posesorii obligaţiunilor 6 la sută, cari au primit această hârtie în contra remiterei acţiunilor lor de drumuri de fier, n-au a se teme de nimic. Acest mod de-a vedea este împărtăşit de toţi acei cari cunosc bine afacerea. Otărârea nu poate avea decât o valoare ideala pentru reclamant , fiind cu totul lipsită de importanţă practică. Acest mod de-a vedea, împărtăşit de cel mai mare număr al celor de la bursă, pleacă dintr-un fapt incontestabil , că 98 la sută al capitalului acţiunilor se află în mânile guvernului român.* Dacă chiar existenţa direcţiunii princiare actuale a drumurilor de fier, precum şi aceea a comitetului de supraveghere, ar putea să fie pusă în îndoială, *nimic nu ar opri ca aceleaşi persoane să fie realese ca directori şi ca consilieri de supraveghere. Se poate ca direcţiunea, după trecerea unui an, să prezinte compturi exacte acţionarilor, să facă bilanţul şi să plătească fiecăreia din acţiuni care se află în circulaţiune beneficiul care s-ar cuveni, în loc de-o rentă fixă; totuşi va rămânea chestiunea de a se şti dacă aceasta va fi avantagios acţionarilor, de vreme ce punctul de gravitate al administraţiei se află în partea celor 98 la sută din capitalul acţiunilor , cari se află tocmai în mânile*

guvernului român.

Pe baza ipotezei celei mai favorabile oarecum, admisă de „Norddeutsche Allg. Zeitung" şi de „românul", sunt scrise şi rândurile de mai jos, datorite unui amic al foii noastre. După cât se vede procesul acesta 'l datorim ingenioasei tranzacţiuni Landau-costinescu , o tranzacţiune dilemă care, oricum ar fi ieşit, tot Landau trebuia să câştige .

Şirurile de mai jos se pun deci în ipoteza „românului", şi din puntul ei de vedere dovedesc că şi în acest caz tot pagubă iese.

[17 februarie 1881]

[„«MISTERIOSO *! A LA SORDINA !*»..."]

„Misterioso ! A la sordina !" Astfel ne sună foile copacului oficial în privirea dezbinării ce există în sânul cabinetului.

„Presa" ne spune de ex. că dacă, pentru consideraţiuni de delicateţă către Adunări şi de scrupul personal într-o cestiune juridică ca aceea a proiectului asupra art. 409 din

procedură, d. Boerescu şi-a dat demisia, aceasta nu putea constitui o rumpere a sa cu d. Brătianu ori cu guvernul, căci numai o divergenţă politică putea avea acest efect şi o asemenea divergenţă n-a existat niciodată. Colegii d-lui Boerescu şi d. Brătianu nu au voit a-i primi demisiunea; din contra, *ea ar fi provocat demisiunea întregului cabinet.* D. Boerescu apreţia că ar fi fost o adevărată *nenorocire, o* reală vătămare a intereselor ţării, dacă, în circumstanţele actuale, cabinetul şi-ar fi dat demisiunea mai nainte de - a - şi termina întreaga sa misiune şi de-a rezolva dificultăţi pendente, ce există şi pe cari *publicul încă nu le cunoaşte în întregimea lor.* D. Boerescu a comis un act de adevărat patriotism, crede „Presa", retrăgându-şi demisia.

Şi noi afirmăm că d. Boerescu trăieşte bine cu d. Brătianu şi viceversa. Dar cu mult mai bine trăieşte d. Boerescu, care-a intrat ca un ghimpe în carnea cabinetului şi pe care mâna dibace a primului ministru nu-l mai poate prinde pe suprafaţă .

Cine se mai îndoieşte că d. baron e necesar cabinetului?

Oare nu reintră tambour battant în sfera problemelor politice Maestatea Sa Regele Stroussberg, de astă dată sub forma tranzacţiei Landau-Costinescu şi a sentinţei din Lipsca? Mai la vale estragem din „Binele public" consideraţiile privitoare la strămutarea din nou a vămii noastre din Burdujeni la Iţcani prin anume convenţie. Marele om de stat ştie foarte bine pe unde curg gârlă viitorii cetăţeni şi stăpâni ai României; ar fi fost o adevărată nenorocire, o reală vătămare pentru interesele ţării, pe care publicul n-o cunoaşte în întregimea ei, daca nu se redeschidea largă poarta imigraţiunii evreieşti, ceea ce nu se putea face fără d. baron.

Şi cîte alte binefaceri nu-i mai datorim acestui neprețuit giuvaier al diplomaţiei române? Numai unul Dumnezeu le ştie şi le poate plăti după cum merită.

[18 februarie 1881]

[„«TELEGRAFUL ROMÂN» DIN SIBIIU..."]

„Telegraful român" din Sibiu publică următorul articol ca o părere ce merită a fi cunoscută şi de românii de peste Carpaţi; redacţiunea îşi face însă rezervele sale, sperând a putea reveni asupra cestiunii cuprinse într-însul.

[18 februarie 1881]

[„MAI ALALTĂIERI..."]

Mai alaltăieri „Presa" ne-a spus, cu acel ton care-n muzică se chiamă *misterioso,* că, daca d. Boerescu a hotărît să se sacrifice retrăgându-şi demisia şi suportând mai departe sarcina de ministru de externe, aceasta a fost pentru a abate de pe creştetul ţării un mare pericol.

Ne-am pus mâna pe inimă şi ne-am întrebat ce pericol poate fi acesta? Totodată ne-am adus aminte că, şi în Cameră, s-a ivit un deputat foarte sperios şi îngrijit de viitorul poate al ţării, poate al spinării proprii, care a cerut de la Adunare un credit de 300 000 lei pentru mănţinerea ordinei publice. Acest deputat e d. Stolojan. Bolnav nu e după cât ştim, doctorii nu i-au prescris medicamente calmante ; trebuie deci să se fi întâmplat ceva care să dea naştere temerilor îndoite ale d-lui Stolojan pe de o parte, ale d-lui ministru pe de alta.

Să se fi înfundat meseria lucrativă a patriotismului ? Poporul capitalei să nu mai fi voind a suporta sarcinile ce i se impun şi să ameninţe pe patrioţi în genere, precum prinsese a ameninţa pe patriotul Râmniceanu îndeosebi în localul primăriei? Lucrul ar fi nou în analele ţării, căci neînţeles ar rămânea cum să se poată revoluţie în timpul când Caradalele şi Serurii sunt în plină putere, cum să se poată mişcare când cei cari au meseria de-a înscena mişcări se află tocmai în pita lui Vodă, ca şoarecele fabulei lui Alexandrescu în caşcavalul de Parma .

Daca am considera lipsa de inteligenţă şi onestitate politică, americanismul fără conştiinţă şi fără scrupul, goana după cumul şi diurne , creaţiunea de lefuri colosale ad-hoc pentru patrioţi violoncelişti , c-un cuvânt corupţia plebei de sus şi suferinţele poporului de jos, care plăteşte din sudoarea lui toate zădărniciile şi viciile celor ce-l stăpânesc , am crede în adevăr că cererea d-lui Stolojan, temerea ministrului de externe, sunt îndreptăţite . Daca neamul nostru ar fi energic şi viguros ca fericita rasă anglo-saxonă din Statele Unite, Maiestatea Sa Poporul ar fi creat de mult pentru ilustraţiile liberalismului patriot ordinul Sfintei Cânepe , de toate gradele, dar mai cu seamă s-ar fi împărţit cu oarecare profuziune marele Cordon, tot la locuri largi şi de mare publicitate, în pieţe. Mulţi dintre patrioţi ar figura ca statue *in persona* şi nici de un piedestal aparte n-ar avea nevoie, căci sistemul de-a acorda cetăţenilor emeritaţi nemurirea e nou, e sistemul statuelor pendente, imitaţie după grădinile pendente ale Semiramidei . Şi oare nu sunt patrioţii adevărate grădini de virtuţi cari merită păstrate cât se poate de sus?

Dar noi nu suntem rasă anglo-saxonă .

La noi, după, ce cineva s-a învoit cu Warszawsky să puie ţara sub biciul cazacului , ca s-o mâie dinainte până dincolo de Balcani pe un ger de crăpau lemnele şi pietrele, în caz de-a se descoperi lucrul, e însărcinat el însuşi să conducă cercetările în contra sa, apoi e ales senator, trece în funcţii şi mai bine plătite şi stropeşte cu noroiul trăsurii sale pe acei pe cari i-a despoiat . Caracterul poporului nostru este atât de blând încât el pare făcut anume pentru ca cei virtuoşi să domnească peste el, ca de obicei. El nu se indignează de nimic; nici de afacerea Stroussberg, nici de îmbogăţirea peste noapte a patrioţilor după răscumpărare, nici de goliciunea şi mizeria în care-a trăit oastea noastră pe câmpul de război, nici de coincidenţa intrării truimfale cu cedarea Basarabiei, nici de Landau — Costinescu, nici de Mihălescu — Warszawsky , c-un cuvânt de nimic.

Prea e fricos d. Stolojan. Nu se teamă de nimic. Dinastia Cariagdi poate pune taxe peste taxe pe populaţia mahalalelor pentru ca să facă cât se poate de plăcută viaţa străinilor în Bucureşti, pe zi ce merge mai mulţi, guvernul poate îndoi şi întrei dările, niţică gură se va face, dar încolo nimic. Pentru ca poporul să-şi fi păstrat puterea lui de reacţiune în contra epocei turpitudinilor s-ar fi căzut să nu avem epoca de aur a fanarioţilor, în care Giani, Cariagdi, Carada şi C.A. Rosetti, în linie suitoare , s-au îngrijit a stârpi din rădăcini sentimentul de demnitate naţională. Atunci s-au pregătit spiritul public de astăzi, atunci s-au creat terenul pentru activitatea lui Giani, Cariagdi, Carada, în linie coborâtoare , precum şi pentru frumoasele manipulaţiuni ale M. Sale Regelui drumurilor de fier, dr. Stroussberg.

Bietul Tudor şi cinstitele domnii de boieri mari cari au urmat după el, reacţiunea în contra fanarioţilor n-a durat decât 30 — 40 de ani, timp prea scurt pentru ca, prin părintească oblăduire , cum se zicea, şi prin bugetele cu baierele pungii legate cu şapte noduri, să poată îndrepta o ţară a cărei inimă era stricată. Fanarul de la noi a trebui să renască mai puternic în vlăstarele rămase în pământul ţării în fiii şi nepoţii de Caradale pân 'ntr-al şaptelea neam. Strămoşii au mâncat aguridă şi nouă ni se strepezesc dinţii.

De aceea n-avea grijă, onorabilă tagmă! Starostele tău, starostele celui mai lucrativ meşteşug din ţară, meşteşugul patriotismului reversibil , e tare şi mare, va ramânea tare şi mare; căci pentru maniera sa de-a vedea, pentru maniera sa şi alor săi de-a manipula cu degetele, şi-a creat America dunăreană, ce se mai numeşte încă în ironie România. Facem acum parte din concertul european, ne numărăm între obrazele subţiri care se ţin cu cheltuială. Papa Stroussberg a îngrijit să ne facă cunoscuţi la toată lumea, ba a îngrijit să facă din ţara noastră un loc de *rendez-vous* pentru tot ce globul lui Galilei are mai inteligent, mai virtuos, mai solid. Cum să nu mergem aşadar bine în predmetul

celor politiceşti şi în toate predmetele ?

Ş-apoi cine să se revolte? Meseriaşul strunit în gardă de Serurie, săteanul pentru care întreaga organizaţie a statului a îngrijit ca să n-aibă cu ce-şi ţinea zilele de azi pe mâine ? Desigur nu. Regalitatea absolută a intereselor străine asupra ţărilor noastre e pe deplin asigurată; orice reacţie e cu neputinţă. Câţiva franci şi câteva masalale împărţite la primărie vor produce oricând simpatiile necesare unui guvern atât de onest şi vor închide gura nemulţumiţilor .

Trei sute de mii de lei cere d. Stolojanu ? E mult, prea mult. Trei mii sunt de ajuns, numai să se întrebuinţeze bine, anume pentru a pune fitil entuziasmului demult comprimat al unui popor fericit şi acest entuziasm se ştie că se aprinde, ca şi kalium pus în contact cu udătura .

[19 februarie 1881]

[„ÎN NUMĂRUL SĂU DE AZI…"]

În numărul său de azi „românul", hărţuindu-se cu opiniile opoziţiei, nu se sfieşte a formula următoarea dilemă:

Concluziunile dar a acestor fapte nu pot fi decât una din două:

Una: maioritatea naţiunii afirmă că toate acuzările opoziţiunii au fost şi sunt pe deplin neadevărate. Alta: maioritatea naţiunii, susţinând un guvern şi-un Parlament compus de bărbaţi iniorinţi , hoţi şi trădători *dovedeşte că ea însăşi este pe deplin coruptă*.

În cazul dendâi naţiunea a declarat şi declară de calomnii acuzările opoziţiunii şi le respinge.

În cazul d-al doilea, daca opoziţiunea declară că naţiunea este atât de coruptă, ai cui sunt membrii opoziţiunii ? Şi dacă ei declară că mama lor este coruptă, ce respect mai poate găsi la străini o asemenea mamă cu nişte asemenea fii?

Noi credem din parte-ne că dilema aceasta s-ar putea formula numai în cazul când în adevăr naţiunea ar fi totdeuna stăpână pe voinţa ei, când ar putea-o emite clar şi statornic, fără să mai rămâie vro îndoială asupra intenţiilor ei; dar mai ales atunci s-ar putea stabili când guvernul n-ar dispune de mijloace pentru a falsifica opinia ţării şi pentru a-i stoarce voturile. Înainte de a pune deci o asemenea dilemă ziarul guvernamental ar trebui să izoleze pe cale logică elementele ce dau tonul vieţii publice, factorii reali ai mişcării politice, şi să cerceteze mai de-aproape teascul care se aplică asupra acestor elemente.

Se ştie înainte de toate că adevărata naţiune, patru din cinci părţi ale poporului nostru, nu ia parte la viaţa publică, a cărei sarcine le poartă însă mai greu decât oricine altul. Aceste patru din cinci părţi sunt sătenii , cari în adevăr n-au nimic comun cu d-nii Giani, Cariagdi, Carada, C.A. Rosetti, nici măcar originea, necum interesele sau altceva.

Deasupra acestui element, cel mai numeros şi mai nefericit totodată, există ţara legală sau ceea ce „românul" botează cu numele de „naţiune", iar paralel cu ţara legală există elemente parazite cari şi-au făcut din politică o meserie foarte lucrativă. Aceste elemente parazite , lipsite de merit, de avere, de ştiinţă, sunt strâns legate între ele prin comunitatea nulităţii lor, invidia îi uneşte contra oricărui merit adevărat, sărăcia îi struneşte şi-i ţine uniţi contra ţării legale, care se zvârcoleşte neputincioasă sub torturile teascului electoral. Miile de funcţii administrative şi sutele de funcţii judecătoreşti, toate amovibile , sunt puse în mişcare într-un singur scop, pentru a stoarce voturile ţării legale. Se înţelege că fiece alegător [î]şi are interesele sale materiale. De fiecare din aceste interese atârnă cîte un fir al maşinii administrative. De-o zice alegătorul nu, curentul electric al maşinii izbeşte în acel interes şi-i ucide sâmburele vital, de-o zice da, [î]şi poate vedea în linişte de treabă. Nu putem aştepta însă de la oameni — şi oameni suntem toţi — ca, pentru un interes general care nu poate fi priceput decât prin reflecţie , să-şi pună zilnic în pericol existenţa lor şi a copiilor lor, ca aciia cari n-au nimic de pierdut. Abia o

avere foarte întemeiată, care nu poate atârna în nici un chip de iubirea sau ura administraţiei, [î]l face pe om capabil, în România, de-a se opune făţiş guvernului. Dar acei cari, într-un chip ori într-altul, cată să muncească pentru a se ţinea deasupra apei nu-şi vor crea de buna lor voie piedeci zilnice intereselor lor, piedeci personificate în subprefecţi vicioşi , maiori cocoşaţi de gardă civică şi alţi monştri din regnul organic al celor ce n-au nimic de pierdut şi totul de câştigat .

Ar mai rămânea o cale pentru ca ţara să zvârle cât colo pe patrioţii cari o guvernează: o mişcare violentă. Dar

aceasta ar constitui totdeuna un pericol internațional şi țara legală e prea patriotică pentru a apuca o asemenea cale. Când elementele roşii sunt în opoziție, atunci altceva. Dar bată războiul la uşă, dar vie pieirea a doua zi, puțin le pasă patrioților de meserie. Din contra, se pun în înțelegere cu străinătatea ca să răstoarne guvernul, căci când dumnealor nu sunt la putere orice mijloc de-a parveni e bun, chiar amenințări de asasinare adresate capului statului.

Iată dar cum o națiune necoruptă chiar poate avea un guvern ş-un parlament compus de bărbați „iniorinți, hoți şi trădători", cum grăieşte „Românul" şi „gura păcătosului adevăr grăieşte".

[20 februarie 1881]

[„PE CÂND DISCUTĂM ..."]

Pe când discutăm în capitală cestiuni de politică generală sau teza, pusă de d. C.A. Rosetti în „Românul", daca guvern şi Parlament sunt compuse din bărbați corupți şi „iniorinți", țara, în părțile ei constitutive, merge spre disoluție şi anarhie. Şi-n adevăr nici că se poate altfel. Precum rolul meseriaşului e de a produce obiecte de utilitate, tot astfel rolul administrației e o lucrare concretă, de valoare, ca oricare alta. Administrația înlătură, prin puterea care i-o dă autoritatea statului, piedecele cari se opun dezvoltării economice şi intelectuale a unei țări. Această operă e foarte diversă . Ici piedeca se prezintă sub forma lipsei de cultură şi o şcoală bună ar înlătura-o ; colo se prezintă sub forma unui râu de munte care rupe poduri şi strică drumurile: regularea în albie ar însemna înlăturarea ce se opune comunicației ; dincolo piedeca dezvoltării se arată sub forma decadenței morale: un preot bun şi pătruns de datoria lui ar fi de trebuință. E o muncă zilnică şi de secoli aceasta, care încetează abia atunci când un popor a ajuns la o dezvoltare atât de înaltă încât să nu mai aibă nevoie de-o autoritate pronunțată a statului şi să-şi vază în fiece punct singur de interesele lui.

La noi? Se aleg patrioții cari n-au cu ce trăi şi cari în viață-le au făcut cele patru clase primare, învingând cruzimile abecedarului, şi se populează cu ei subprefecturile , primăriile şi prefecturile şi tot mai avem pretenția de-a administra? O asemenea administrație e mai rea decât nici una. Înainte cel puțin nu exista această ramură a activității statului; individ şi comunități erau avizate a înlătura singure pe cât puteau piedecele ce se opuneau dezvoltării simple a unui popor pe jumătate agricol, pe jumătate păstoresc . Dar administrația actuală, cu elementele din care e compusă, constituie ea însăşi o piedecă permanentă a dezvoltării noastre, cu atât mai mare cu cât , în loc de-a moraliza , corupe .

Pentru a se vedea în ce stare sunt județele noastre extragem din *Expunerea situațiunii* lor pe anul 1879 următoarele pasaje din raportul prefectului de Bacău, d. A. Vidraşcu :

> În privința mersului instrucțiunii din comunele urbane nu voi avea nimic de obiectat , căci profesorii şi institutorii respectivi nu lipsesc a-şi face datoria; cu toate acestea conduita în societate şi disciplina a câțiva profesori lasă mult de dorit; este însă de sperat că această mică minoritate de profesori se va convinge cu timpul că dânşii sunt chemați nu numai pentru a instrui tinerimea, dar şi pentru a o educa şi, prin conduita lor morală şi neprihănită , a le servi de exemplu şi emulațiune pentru viața lor cetățenească în viitor.

Nu tot astfel însă voi putea zice pentru comunele rurale. Aci în multe părți, escepțiune de Răcăciuni , Moineşti , Tamaşi , Oneşti, Valea rea etc., şcoalele sunt numai o sinecură , căci învățătorii, sau din lipsa tacticei , sau din lipsa practicei , sau din negligența şi a puținului control ce au, mai totdeuna nu țin clasă, şcoalele sunt depopulate şi astfel copiii rămân pierzându-şi timpul zadarnic. La aceste defecte sunt tot atât de culpabile şi autoritățile comunale, cari nu îngrijesc de şcoală şi cari nu aplică cu rigoare legea învățământului în ceea ce priveşte competența lor.

……

Subsemnatul, iubind totdeuna adevărul, nu mă sfiesc a vă spune că moşiile județului sunt rău exploatate prin vițioase şi nesigure arendări , cari nu plătesc câştigurile la timp, dau loc la procese şi fac ca aceste moşii să fie, pot zice, neproductive . Hotarele sunt încălcate de vecini; reprezentațiunea județului pân' acum n-a urmărit reintegrarea posesiunii sau reînnoirea hotarelor încălcate prin hotărnicii judecătoreşti, pădurile au fost brăcuite şi, ori de cîte ori județul a pus vreo moşie în administrație de regie, rezultatul gestiunii a fost aproape nul, precum s-a întâmplat la moşia Chetrişu . În ceea ce priveşte imobilele urbane iarăşi trebuie să mărturisim cu părere de rău că arest județean nu avem,

numeroşi arestaţi se pedepsesc inuman în atenansele deteriorate ale tribunalului; cazarme nu avem, călăraşii stau cu caii şi armătura lor în ploaie, în ograda prefecturei , având comanda escadronului numai cancelaria [1] în atenansele prefecturei , foastele bucătării deteriorate ale repauzatului Panait Docan . Grădinile de lux sunt dezgrădite , arborii stricaţi în cea mai mare parte, iar zidurile localurilor principale ale diferitelor cancelarii crăpate, acoperişurile găurite , putrezind de ploaie, mobilierul de cancelarie asemenea insuficient şi d-abia întreţinut ; frumosul teren din mijlocul oraşului, care este dat cu chirie fictivă , adecă mai mult degeaba, comunei de Bacău, pentru cazarma pompierilor , şi pe care edificiul ce era pe acel loc este ruinat cu desăvârşire , nu produce nimic pentru judeţ, care a dat 2000 galbeni pe acel loc când l-a cumpărat, în scop de-a construi pe el un palat administrativ.

Cu toate acestea, observaţi compturile şi bugetele anilor trecuţi şi vedeţi ce sume enorme s-au cheltuit în reparaţiuni şi pentru mobiliere de cancelarii.

……

La 1864, când s-a aplicat legea rurală, locuitorii posedau numai boi de jug 22 428. Acest număr de vite a scăzut foarte, locuitorii nu au în posesiunea lor nici jumătate din vitele ce au avut la 1864 şi, cugetând , mai multe idei se prezintă spiritului pentru a descoperi de unde provine această însemnată scădere a avutului lor. Prima cauză este negreşit înfiinţarea căilor ferate, cari au ridicat înlocuitorilor beneficiul important ce trăgeau din cărăuşie . Apoi uşurinţa cu care o mare parte din locuitori au privit împroprietărirea lor, înmulţirea cârciumelor şi lipsa de credit şi de capital.

Locuitorii produc foarte puţin, ogoarele lor sunt rău cultivate şi mulţi dintre dânşii au înstrăinat pământurile ce li s-au dat de - abia acum 15 ani.

Fiziceşte vorbind, populaţiunile de la ţară au fost şi sunt bântuite de boale contagioase . Anghina difterică a distrus o mare parte a generaţiunii viitoare. Moraliceşte vorbind, ele nu au făcut nici un progres în cultură; mulţi din ei nu au idee de morală; unii muncesc, dar produsul muncei lor îl consumă la cârciumă şi se reîntorc iarăşi la muncă când necesitatea sau autoritatea-i forţează . Aceştia sunt încă cei mai cumsecade. Alţii petrec timpul lor cu furturi şi desfrânări ; cârciuma este pentru ei azilul ce nu-l părăsesc şi mulţi din cârciumari sunt gazdele lor. Căsătoria nu este respectată ; clerul de la ţară se află în o mare parte pe o scară de cultură foarte inferioară; sărmanii copii mici nu ascultă decât vorbe rele, sudălmi şi bătăi se aplică asupra lor şi a mumelor lor; bărbaţii se bat foarte des între dânşii ; bătăliile lor sunt foarte violente, ca la nişte adevăraţi sălbateci europeni; se rănesc grav, adeseori se ucid. Această generaţiune neomenoasă, ruşinea unui stat civilizat, aceşti oameni perverşi şi fertili în crime, delicte şi contravenţiuni de tot soiul se ruinează prin mişelii şi rea viaţă.

Nu trebuie să generalizăm aceste fapte pentru a şti că toată ţara stă tot astfel. Datele statistice, pe cât există, ne dovedesc că, din momentul ce regele Stroussberg cu prietenul său Brătianu a început a avea influenţă asupra vieţii publice din România, s-au produs o serie de rele de-o necontestată generalitate.

Se observă o scădere generală a populaţiei rurale, care se urcă în raport direct cu creşterea demoralizării, a ireligiozităţii şi cu întinderea viciilor . Dar această descreştere , pentru a avea loc, e natural legată de degenerarea fizică a rasei române.

Se observă în acelaşi grad o descreştere a numărului instrumentelor de muncă, a numărului vitelor. Pe de-o parte deci exigenţele economice ale unui stat pretins civilizat cresc zilnic şi pretind o muncă din ce în ce mai întinsă pentru a fi acoperite, pe de alta, prin degenerarea fizică a rasei muncitorului şi prin pieirea instrumentelor sale de muncă, se înlătură însuşi posibilitatea muncii.

Paralel cu aceste două rele generale, cari creează goluri din ce în ce mai mari, observăm că punctele de fruntarie se deschid pentru a face loc roiurilor de străini cari

[1] Redactare stângace *pentru:* numai comanda escadronului având cancelaria.

vin spre a suplanta un popor ce piere prin inepţia fiilor lui. Douăzeci de mii pe fiece an! Un oraş întreg!

Dar cui îi merge bine în împrejurările acestea sunt patrioţii, Cariagdii , Caradalele, Costineştii , oameni fără patrie hotărâtă şi fără naţionalitate hotărâtă , străini cari în generaţia a doua primesc cu braţele deschise pe străinii ce ne vin în generaţia întâia .

La ce stare în adevăr au căzut poporul nostru de la 1866 încoace? Un prefect răspunde: la starea de sălbateci într-o ţară europeană. Şi drept vorbind nu mai e de recunoscut. Gospodăria lui de altădată, oricât de simplă, [î]şi avea ramificările ei. Alături cu munca câmpului [î]şi avea industria lui de casă, care îl ocupa iarna împreună cu toată

familia; frumoasele datini strămoşeşti, statornice ca şi caracterul şi limba, înlocuiau până la oarecare grad civilizaţia ce lipsea. Astăzi acele datini s-au stins în mare parte, iar în loc a rămas golul sufletesc, mai amar şi mai greu de suportat decât chiar sărăcia. Neavând nimic de sperat de la aliaţii străinilor, pe cari nu-i mai pricepe, poporul nostru se abrutizează prin băuturi şi e cuprins de fatalismul raselor condamnate la nefericire.

Înainte, mereu înainte Americă a Orientului! E drept că dinaintea vaporului regelui Stroussberg pier codri şi se stinge un neam întreg . . . dar ce vă pasă vouă de aceasta?

După voi potopul!

[21 februarie 1881]

[„O MANIFESTAŢIE ZGOMOTOASĂ ..."]

O manifestaţie zgomotoasă a studenţilor din Viena în contra partidului guvernamental, sprijinit de reprezentanţii naţionalităţilor, a făcut să se reivească între aceştia şi în foile boeme ideea de-a muta sediul Parlamentului austriac din Viena la Kremsier . O asemenea strămutare ar fi un semn grav al situaţiunii. În adevăr, când Parisul era în plină revoluţie Parlamentul francez s-a convocat la Versailles; când în anul 1848 a izbucnit în Viena o mişcare revoluţionară, care secunda pe cea din Ungaria, Parlamentul austriac s-a mutat la Kremsier . Presa din Viena, fiind esclusiv germană şi susţinând din punctul ei de vedere preponderanţa politică şi economică a elementului german din Austria, opinia publică a capitalei cată până în sfârşit să se pronunţe din ce în ce mai mult în contra unui curent de idei asemenea îndreptăţit, în contra dezvoltării egale a celorlalte naţionalităţi din monarhie. Pe cât timp opinia aceasta e latentă sau se manifestă numai pe căi legale nu există pericol pentru Viena de-a fi oarecum decapitalizată ; dar din momentul ce manifestări populare zgomotoase ar impiedeca libertatea de acţiune sau de opiniuni a majorităţii actuale a Parlamentului, aceasta ar fi silită a-şi asigura libertatea de discuţie şi de hotărâri mutând sediul Parlamentului într-un oraş în care masele sunt prea puţin numeroase sau politiceşte prea indiferente pentru a silui acţiunea puterii legiuitoare.

Frumoasa şi vesela capitală a Austriei nu prea merită o pedeapsă atât de grea, sau era un timp cel puţin în care n-ar fi meritat-o . Mişcarea copilăroasă de la 1848, deşi pătată prin crimele demagogiei, e lipsită de orice raţiune politică, e o dovadă că Viena n-a făcut nicicând politică serioasă. Există oare ceva mai absurd decât conivenţa revoluţiei din Viena, oraş ce datoreşte totul Casei de Austria, cu revoluţia din Ungaria, îndreptată contra dinastiei şi unităţii monarhiei?

Puţin bun simţ trebuie pentru a înţelege că ceea ce se petrece acum în Austria e dictat de necesităţi politice cari se impun şi contra cărora elementul german face rău de se 'mpotriveşte . În adevăr, cestiunea Orientului se poate reaprinde în orice moment, o ciocnire între Austria şi Rusia poate avea loc. Ar fi însă o politică bună de-a nemulţumi elementele slave ale monarhiei tocmai în momentul în care fatalitatea ar decide ca Austria să se ciocnească cu un imperiu slav cum e Rusia? Nu presupunem că provinciile s-ar răscula sau numeroasele elemente slave ale monarhiei n-ar oferi un sprijin suficient în momente hotărâtoare . Desigur, nu. Dar cu ce inimă ar contribui provinciile, cu ce

inimă s-ar lupta oştirea pentru o patrie în care dorinţele legitime şi de puţină însemnătate sunt tratate într-un mod atât de vitreg de elementele dominante? Aşadar necesităţi de politică esterioară mai cu seamă silesc pe guvern şi pe Parlament să transige cu dorinţele naţionalităţilor şi să le dea puţin din multele ce cer.

În vederea complicaţiunilor posibile al căror obiect poate fi monarhia se observă oarecari pregătiri şi din partea românilor din Ardeal, în vederea viitoarelor alegeri pentru Parlamentul Ungariei. Se ştie că, de la dualism încoace, sistem înfiinţat peste voia românilor ardeleni şi, în parentez vorbind, contra voinţei intime a împăratului chiar, partea cea mai însemnată a românilor din Ardeal s-au abţinut ostentativ de la alegeri, pe cuvântul că, deşi *de facto se* supun legilor votate de acel Parlament, de vreme ce ele sunt investite cu sancţiunea împăratului, ei totuşi nu recunosc Ungariei dreptul de a legifera pentru Ardealul istoriceşte autonom şi a căruia uniune cu Ungaria se 'ndeplinise cu de-a sila, fără a se consulta majoritatea română a populaţiei.

În situaţia actuală însă românii cred de cuviinţă a reîncepe o politică activă, a alege deputaţi pentru Parlamentul Ungariei. Foile române deci publică următorul apel către alegătorii români din Transilvania.

Comitetul electoral central din Sibiiu, esmis de către conferenţa generală electorală din 1878, terminând lucrările sale preparatorii , convoacă o adunare generală a *alegătorilor români din Transilvania* pe 12 mai st.n. anul curent, la 10 ore a.m. la

Sibiu.

Spre acest scop fiecare cerc electoral va trimite cîte doi delegaţi.

Obiectul conferenţei va fi stabilirea atitudinii alegătorilor români faţă cu alegerile proxime dietale .

Sperăm că conferenţa va fi cercetată într-un mod demn de importanţa cauzei.

Sibiiu, 1 martie 1881

Nicolae Popea
prezident
George Bariţ
Secretar

Deşi pe noi direct nu ne influenţează această mişcare, însă, pentru raporturile cordiale ce dorim să existe nu numai între guvernul nostru şi acelea ale ţărilor învecinate, ci şi între opinia publică de la noi şi cea de la popoarele învecinate, dorim succes acestei mişcări, spre mulţumirea reciprocă a elementelor politice cari, numai spre răul lor comun, îşi pun piedeci dezvoltării lor naturale.

[22 februarie 1881]

[„NU AVEM NICI O INFORMAŢIUNE ..."]

Nu avem nici o informaţiune asupra dispozitivului sentinţii din Lipsca: guvernul a făgăduit în Cameră că ni-l va comunica cel mult peste zece zile.

Până atunci vom rezuma părerile „Oficiosului ", treptat, cum se manifestă, asupra acestei cestiuni, pe care noi am numit-o , fără a fi dezminţiţi până acum de evenimente, *nodul strousbergian ,* fatal oracol pentru viitorul ţării.

Convenţia Landau a esistat; cu dânsa s-a slujit avocaţii guvernului român în celelalte instanţe prin care a trecut procesul terminal la Lipsca. Statul nu este proprietar al căilor ferate Roman vârciorova ; înainte de acest proces era cel mult un mandatar al Societăţii Acţionarilor, cu sediul în Berlin; acum chiar acest mandat aleatoriu este judiciarmente anihilat . Este adevărat, precum susţine „Timpul", că statul român acţionar nu va putea fixa o dividendă *ad libitum ,* chiar în ipoteza cea mai fericită, pentru acţiunile neprezintate la schimb. Ce vreţi, la Berlin sunt două justiţii: una pentru germani, alta pentru români !

Ne rămâne însă un refugiu; pe o cale extraordinară vom accelera amortizarea 6% *(Schuldversch reibung)* micşorând astfel beneficiele de repărţit ca dividendă acţiunilor vechi neprezintate la schimb.

Până la ultimul aliniat mărturisirile „Românului" n-au nevoie de comentarii: ele dovedesc că, vrînd - nevrînd , s-au convins şi oficialii că nu mai merge cu subterfugiile , că opiniunea „ţării libere" s-a alarmat groaznic.

Aşadar, tradusă în mod concret, situaţiunea juridică a statului e următoarea, graţie convenţiunii din martie 1880:

Sediul Societăţii la Berlin; toate încercările guvernanţilor de a-l strămuta în Bucureşti rămase infructuoase ; adunarea generală din noiemvrie trecut nu ne-a produs decât pe Carada costinescu , consilieri, şi pe Calinderu stătescu , directori.

Din aceşti doi din urmă, unul se consolează de infidelitatea limbei lui Goethe, de inflexibila ei hotărâre d' a nu-i intra în cap, se consolează zicem cu limbele roşii, cu mărunţişurile de aramă, cositor şi ipsos cu care a împodobit cabinetul arheologico-administrativ din Charlottenstrasse ; ceea ce nu pare a satisface deloc pe fostul cârciumar Vitza şi actual director real la Berlin, *gratia Hansemamii ;* — altul [î]şi vede de procesele sale particulare pe la Curţile din Craiova şi Bucureşti. Are şi dreptate. Ce ar cântări tot materialul său juridic în administraţiunea tecnică a căilor ferate, care pentru procese plăteşte alţi avocaţi? Administraţia este lăsată dar universalului colonel Fălcoianu, care din când în când [î]şi reaminteşte de donchişoteştele vremuri când , pe estrada Ateneului , învăţa pe amatori că s-ar coti mai practic şi exact butoaiele reducându-le doagele la orizont ! — Ce timpuri de criză erau pe atunci!

Cât despre consiliarii Carada costinescu [î]i cunosc cititorii; unul se preumblă la Paris — preumblare gras plătită ; secundul scrie în Bucureşti cai verzi pe pereţi.

Acestea ne erau cunoscute, nu era nevoie să ni le mai confirme „Românul" şi în numărul lui de ieri.

Ne oprim dar puţin asupra alineatului ultim din rezumatul ce făcurăm mai sus. Vă plângeţi , judicioşi financiari, că justiţia Germaniei nu s-a purtat cinstit cu românii, aveţi chiar aerul de a zice: Bage bine de seamă ţara

răscumpărărilor de căi ferate, că nu ştie cu cine are a face! Toate bune, dar vă întrebăm: dacă ţinându-vă de convenţiune, dacă făcând sacrificii greu, foarte cu greu de suferit pentru bugetul nostru, şi aţi fost trataţi astfel, ce se va întâmpla când veţi cerca să eludaţi chiar convenţiunea, să nu plătiţi detentorilor de acţiuni primitive nepreschimbate 3 1/2 % şi priorităţilor 8%? Ştim ce se va întâmpla , precedentele şi umilirile de până acum ale guvernanţilor ne-o confirmă: veţi primi ordinul de a le plăti *al pari.* Această plată nu va produce lichidarea , *cinstiţi* financiari! Numai când veţi plăti şi cele 44 500 000 6% cu 33 1/3 peste sută, plus un premiu de 2 — 3%, plus, în fine, un provizion gras, veţi obţine această combinaţie . Poate, şi acest poate este natural, ca să cădeţi la învoială cu Landau, cazul cel mai fericit ca să curmaţi neînţelegerea , plătindu-i primitivele *al pari* şi priorităţile mai ştim cu cât peste sută, însă această combinaţiune, mai repetăm, nu atrage lichidarea . Altminteri ţara va plăti 3 1/2 % şi 8 % în timp de peste 75 ani de acum înainte la nişte acţiuni pe cari nimeni nu le va sili să-şi rădice cursul peste 50%. Iată în definitiv tabloul scurt dar exact al situaţiunii ce ne-aţi creat cu fericita afacere; cât despre cuvântul de *lipsiţi de patriotism* ce ne adresaţi , el vi se întoarce fără să ne dăm osteneala de a vi 'l trimite cu poşta: lipsă de patriotism dovedeşte acela care, fiind la cârma statului, ascunde situaţiunea esactă, inducând în eroare opiniunea mandatarilor ţării; patriot e cel ce, cunoscând-o , o studiază din vreme şi caută a-i aduce îndreptări .

Nu păreţi însă a fi de această opiniune, căci încă o manoperă nenorocită vă mai dă şi astăzi pe faţă arama.

Cu ocaziunea dezbaterilor din Camere, anul trecut, vociferaţi — nu găsim altă espresiune mai patriotică — că anuitatea ce se va înscri în bugetul anual nu va fi mai mare de lei 18 857 880, adecă ca şi cea plătibilă sub concesiunea Stroussberg. Pe această bază erau formate şi tabelele de amortisment anexate la proiectul de convenţiune; pe aceste date s-au şi scris atunci nişte broşure de circumstanţă cari recunoşteau oarecum exactitatea calculelor d-lui Sturza.

Nimic însă mai inexact ca promisiunea de astă primăvară , căci iată ce cetim la pag. 12 — 13 din proiectul de buget al datoriei publice pe 1881 —82.

Amortisment , procente, comisioane pentru căile ferate Roman vârciorova pe 1881—82 lei 19 144 280

Aceeaşi anuitate în anul 1880 — 81 lei 18 609 750

Deci anuitatea din 1881 —82 e superioară celor din anii trecuţi cu lei 534 530.

Întrebăm pe d. dr. în matematice Haret — nu am face acelaşi deranjament d-lui Kirilov , un alt apărător al exactităţii calculelor în anul trecut, căci, fiind funcţionar, nu credem că ar avea curajul să se pronunţe altfel astăzi — întrebăm pe eminentul d. Haret dacă ar ajunge şi acum, faţă cu anuitatea de 19 144 280 la aceleaşi rezultate băneşti favorabile statului ca-n anul trecut.

Să nu ni se replice cu justificarea ce o vedem la pag. 3 —4 din acelaşi proiect de buget. Ea este un paliativ din care n-ar rezulta nicicum că în bugetul datoriei publice nu este trecută o anuitate cu lei 286 400 mai mare decât suma fixă de lei 18 857 880 cât se plătea de ţară sub concesia Stroussberg.

La această neexactitate , trecută în proiectul de buget fără sfială, se mai adaugă o călcare de lege mult mai colosală, care într-un stat constituţional c-un regim parlamentar altfel decât la noi ar trage nu ştim unde pe cel ce a făcut-o.

Iată despre ce e vorba.

După convenţia din martie, 20 milioane în 6% nu pot fi puse în circulaţiune decât pentru un scop determinat: îmbunătăţirea trascului şi materialului rulant al căilor ferate. îmbunătăţiri nu am văzut începându-se sau proiectându-se nicicum; un lucru însă am văzut: obligaţiuni cu numerile 237 000 şi 450 000 puse în circulaţie, deşi aceste obligaţiuni, după toate probabilităţile , trebuiau să se găsească încă în Casa statului, iar nu să li se plătească procente şi să se înstrăineze încă de acum un an.

Ce verset ar mai adăuga Strada Doamnei la Cântarea Cântărilor ca să se spele şi de acest necalificabil fapt?

[22 februarie 1881]

[„«INDEPENDANCE ROUMAINE »
CUPRINDE ŞTIRI..."]

„L'independance , roumaine " cuprinde ştiri şi apreciaţii asupra unor propuneri pe cari d. Brătianu le-ar fi făcut partidului conservator spre a-şi asigura din partea acestuia o atitudine mai conciliantă ; ştiri pe cari le reproducem *tale*

quale .

În n-rul său de sâmbătă , 21 fevruarie, ziarul francez cuprinde sub rubrica „Informațiuni" următoarele:

Ceea ce avem de spus e de-acum câteva zile şi n-a izbutit, însă cu toate astea nu e mai puțin interesant.

Când s-a făcut propuneri unora dintre membrii partidului conservator de-a intra în cabinetul Brătianu aceştia şi-au pus condițiile.

Iată ceea ce cereau:

Remaniare deplină a cabinetului care va fi compus din juna dreaptă şi din juna stângă ; dizolvarea Adunărilor; şaptesprezece prefecturi date conservatorilor; nouăle Adunări întrunite vor alege pe d. Lascar Catargiu prezident al Senatului şi pe d. Brătianu prezident al Camerei deputaților.

D. Brătianu n-a primit.

Aprecierile foii franceze asupra acestei încercări au apărut c-o zi înainte, în n-rul de vineri, 20 fevruarie. Iată - le :

Încercările d-lui Brătianu de a-şi reforma ministeriul introducând în el elementul conservator n-a izbutit. D-nii Carp, Cantacuzin şi alții n-au muşcat în undița ministerială.

Dar destăinuirile pe cari d. Brătianu le-a făcut şi negoțierile cari au avut loc merită ca să revenim asupră-le, pentru că ne dau o idee foarte interesantă de situația generală a lumii noastre politice.

Se ştie că în cursul lui ianuarie şeful partidului liberal a vorbit cam în chipul următor cu conservatorii, pe cari voia să-i înroleze sub steagul său: Văz că țara nu poate să continue a merge în acest chip; guvernul e paralizat prin exigențele şi dezbinările partidului propriu. Şi asta în ajunul unor mari evenimente în Orient. În asemenea împrejurări românia are nevoie de un guvern tare. Nu există decât un mijloc de a constitui un asemenea guvern şi acesta e de-a mă debarasa de elementele rele ale partidului meu, iar dv. din parte-vă să vă degajați de elementele rele ale partidului d-v . Atunci se va putea stabili o înțelegere asupra unei programe comune.

Era ademenitor .

Din tabăra conservatorilor s-a aținut urechea la glasul sirenei guvernamentale.

S-a discutat.

Dar bunul simț politic a învins.

S-a refuzat, şi negociațiile s-a rupt.

Cu toate acestea s-a stabilit rezerva de-a reveni în cazul unei complicații europene care ar sili țara de-a lua o hotărâre critică.

•

Ținta urmărită de d. Brătianu prin aceste propuneri e lesne de 'nțeles .

Având a legitima acte importante făcute şi a pregăti altele, e incontestabil că are nevoie de-o mai mare putere morală decât cea pe care i-o dau Adunările actuale şi miniştrii de cari e înconjurat.

Prin introducerea elementului conservator în sânul ministeriului opoziția, deja dezbinată şi slabă, ar fi fost nimicită c-o singură lovitură.

Pe de altă parte partidul conservator s-ar fi făcut solidar cu toate actele liberale.

Ar fi fost o operă de maistru!

Dar, ca bun tactician politic, d. Brătianu prevăzuse în acelaş timp posibilitatea unui refuz din partea conservatorilor. Şi acest refuz [î]i convenea , pentru că existența numai a unor asemenea negociațiuni trebuia să fie neapărat o gogoriță pentru majoritate, care s-ar fi grăbit mai bine de-a se supune decât de-a lăsa pe inamic să intre în cetate.

Ceea ce s-a şi întâmplat .

Astfel, în toate chipurile, manopera a fost în avantajul autorității şi puterii d-lui Brătianu. . . Dacă negociațiunile de cari am vorbit ar fi izbutit am fi văzut pe d-nii Carp, Cantacuzino, Maiorescu venind să completeze colecția de miniştri trecători organizată de d. Brătianu.

Deşi tot ce cuprinde ziarul francez ca substanță nu se poate datori decât indiscrețiunii , iar informațiunile sale nu pot fi decât cojile puțin însemnate a adevăratului sâmbure al cestiunii, abia indicat prin cuvintele „rezerva de-a reveni în cazul unei complicații europene care ar sili țara de-a lua o hotărâre critică", totuşi, în marginele unei stricte discrețiuni , putem spune că n-a fost vorba de intrarea partidului conservator în guvern, ci numai de atitudinea parlamentară a lui în vederea unor anume evenimente, oricare ar fi îndealtmintrelea guvernul țării. Prin urmare n-a putut fi vorba de intrarea d-lui Maiorescu în cabinetul Brătianu.

[24 februarie 1881]

[„IERI SEARĂ NI S-A COMUNICAT..."]

Ieri seară ni s-a comunicat telegrafic cuprinsul unei depeşe, primite din Berlin de ziarul „Daily News ", în care se zice că principele de Bismarck crede nefolositoare silinţele ce şi le dau reprezentanţii puterilor la Constantinopol pentru a menţine pacea; principele crede că războiul nu se poate înlătura, afară doar dacă s-ar ceda Greciei Creta.

În adevăr, marile puteri, simţindu - se în neputinţă de a se descurca din afacerea greco-turcească pe care-o luaseră asupră - şi , au găsit cu cale a oferi principelui de Bismarck arbitrajul cestiunii; ministrul plenipotenţiar al Germaniei, sosit la Constantinopol, a dat din nou curs negociaţiunilor . Procederea a fost de astădată destul de blândă ; nu s-a mai prezintat Porţii o notă colectivă ca în afacerea Dulcigno , nici nu i s-a dat a înţelege că puterile sunt sătule de obiecţiuni şi nu vor să mai auză nimic. Această precauţiune a fost necesară nu atât din consideraţie pentru Poartă, ci de teamă că o nouă notă colectivă ar putea să angajeze la o demonstraţie navală, al cărei efect a fost de-a arăta slaba consistenţă a concertului european şi tactul Porţii de-a calcula pân-în ultimul moment cu slăbiciunile şi dezbinările subsistente , pe când scopul demonstraţiei era tocmai contrariul: de-a dovedi unirea deplină a Europei şi de-a lua văzul Porţii.

Vinerea trecută, Sever Paşa şi Ali Nizami, delegaţii Porţii însărcinaţi a lua parte la tratările cu ambasadorii, şi-au făcut vizitele la reprezentanţii puterilor, iar duminică s-a ţinut la d. Göschen , ambasadorul Engliterei, cea dendâi întrunire privitoare le nego -

---

cierile turco-grece . Seara ambasadorii s-au întrunit la d. Tissot , ambasadorul Franţei, şi au ţinut o a doua conferinţă. Comunicându-ni-se ţinerea acestor conferinţe, se adaugă că nu transpirase nimic în publicitate despre discuţiunile ce s-ar fi urmat între ambasadori .

Ceea ce transpiră aşadar e numai opinia principelui de Bismarck asupră-le: că războiul e inevitabil.

Cele şase note separate ce i s-au prezentat Porţii şi cari, adunate la un loc, constituie în esenţă o notă colectivă întrebau fără îndoială până unde Poarta mai poate augmenta propunerile ce le făcuse prin nota ei de la 3 octomvrie. Aceste propuneri ale ei respingeau linia trasă de Conferinţa din Berlin; ea refuza de-a ceda pacinic Albania, adecă Epirul cu Ianina şi Mezzovo , iar în rezistenţa ei afla poate oarecare încurajare din partea guvernului austriac. Înarmările ei febrile , repedea strângere a redifilor sub steaguri, făcută cu acea uimitoare şi dureroasă voinţă de-a se sacrifica caracteristică pentru poporul turcesc, dovedesc că Poarta are destulă încredere în sine pentru a nu ceda sau cel puţin că a înţeles cumcă momentul de-a ceda n-a sosit încă. Ea ştie prea bine că un popor care, în urma calităţilor şi a defectelor sale, şi-au întins umbra puterii asupra a trei continente nu piere fără a lăsa urme adânci , fără a atrage în cădere-i şi pe alţii, fără a da loc unei conflagraţiuni generale. Şi aceasta n-o ştie numai ea; o simt toţi. Acest sentiment îndulceşte notele puterilor şi le face a călca lin împrejurul forţelor elementare a căror izbucnire ameninţă a da foc Europei.

[25 februarie 1881]

[„ATÂT NE MAI LIPSEA .. . ″]

Atât ne mai lipsea, electivitatea judecătorilor.

De-o seamă de timp observasem în ziarele guvernamentale apărând ideea, ciudată pentru starea noastră de lucruri, că, precum Caradalele şi Serurii se aleg spre a face acele legi de-o încăpătoare înţelepciune de cari suntem guvernaţi de ne merg petecele , tot aşa s-ar putea alege şi judecătorii, de vreme ce şi în America tot aleşi sunt .

şi 'ntr-adevăr d. C.A. Rosetti, proorocul partidului, a scris o serie de articole la gazetă în cari vorbea despre „iustiţie ", iar ieri Camera a fost surprinsă de cuvintele semnificative ale prezidentului , care-a apelat la iniţiativa ei pentru a face un proiect de lege în acest sens. Tânărul ministru al „iustiţiei", Escelenţa sa d. Tache Giani, om foarte serios şi mai cu seamă foarte mintios precum se ştie, s-au asociat numaidecât la această generoasă idee. Ba pentru a pregăti un asemenea proiect e vorba de-a se alege o comisie mixtă, compusă din senatori şi deputaţi, ai cărei membri

(ceea ce e mai important) să fie remunerați cu una mie franci pe lună. Ceea ce e atingător în lumea acesta e partea zâmbitoare a patriotismului.

E prea adevărat că Constituția prevede anume cazurile în cari Adunările sau membrii amânduror Adunărilor se pot întruni şi că un proiect de lege privitor la organizarea magistraturii nu intră de loc în cadrul cazurilor prevăzute de ea. Dar de! prea e ademenitor lucrul. O asemenea comisie mixtă ar fi un fel de convent *național,* idee revoluționară, frumoasă deci, şi încă un convent ai cărui membri ar fi retribuiți cu una mie caroli de argint pe lună, idee şi mai bună, căci e folositoare, şi astfel simțul patriotic ar fi întrunit şi aci cele două calități principale ale lucrurilor, frumosul cu folositorul , utile *cum dulci.*

Electivitatea magistraturii ! Dar mai este ea cu putință în vremea noastră, în împrejurările de azi, în starea în care ne aflăm?

Popoarele îşi au vrâstele lor deosebite, şi ceea ce se potriveşte într-o vrâstă nu le mai prinde într-alta. Electivitatea judecătorilor datează dintr-un timp în care morala şi lege erau unul şi acelaşi lucru, în care legea religioasă şi civilă era una şi aceeaşi. Până azi se zice ,,lege creştină", căci ceea ce prescriau dogmele era totodată lege civilă şi

penală . Din amestecul de regule morale şi de obiceiuri ale pământului , cunoscute de toți, necontestate de nimeni, admise fără a fi fost vreodată sancționate de cineva şi neavând altă sancțiune decât aceea a deprinderii seculare, răsare apoi acel drept viu al poporului pe care oricine era în stare a-l aplica şi numai în cazuri, unde se contesta, nu dreptul, ci exactitatea faptelor, părțile se supuneau hotărârii egalilor lor. Mai este dreptul în starea aceasta? Din contra, el şi-a aruncat coaja lui morală de altă dată, lăsând-o cu totul religiei şi creşterii ; el este o *ştiință* care regulează raporturile ce, din punct de vedere moral, nu sunt nici bune, nici rele, cari sunt moralmente indiferente. Dreptul nu mai e cunoscut, nu mai poate fi cunoscut de toată lumea. Raporturile juridice sunt astăzi atât de multiple, atât de deosebite de simplitatea de odinioară a tranzacțiunilor între populațiuni primitive încât cel ce aplică principiile lui trebuie să fie un om învățat, trebuie să se fi ros prin scoli înalte, să fi învățat mai multă carte decât onor. Costinescu bunăoară. Negustorie de principii se poate fără carte, căci nu e greu a citi zilnic cîte o gazetă şi a învăța din ea panglicăria politică; dar a fi judecător e cu totul altceva. Acolo gazetele n' ajută nimic. Acolo Gajus şi Justinian , *Institute* şi Pandecte cată să-ți ia albeața de pe ochi, ca să ştii a distinge raporturile în adevăr juridice de restul infinit de alte raporturi ce mai există în lume.

Din momentul ce un drept *se codifică* a încetat epoca naivă a electivității judecătorilor; căci codificarea e un semn cumcă cunoştința obiceiurilor pământului şi statornicia aplicării lor au dispărut din conştiința poporului, că părțile au început a contesta însăşi esența juridică a datinilor . Când încep a se naşte ,,cîte bordeie atâtea obiceie " trebuie să existe o normă obiectivă, neschimbată, pentru regularea raporturilor dintre oameni, ş-aceasta-i colecția de legi scrise, imutabile , cari nu se pot modifica decât prin o anume manifestare a voinței naționale.

Dar noi, la cari nu mai e vorba nici de obiceiul pământului , ba nici măcar de codificarea lui? La noi, unde d. Boerescu cu mai mulți elevi de la drept cari nu ştiau nici bine franțuzeşte ne-a croit codul pe de 'ntregul din cel francez, spre a fi cât se poate de neînțeles pentru popor şi cât se poate de lucrativ pentru advocați?

Dreptul aşa cum se prezintă la noi nu numai că e o ştiință, dar, mai mult încă, e o ştiință *străină,* care trebuie învățată de la străini. Îmbătrâniți *ex officio* şi pe cale artificială, nici un pas îndărăt nu ne mai poate reda tinerețea etnologică , tinerețea ca popor. Cu vremea, peste o sută — două de ani, am fi ajuns în adevăr, propăşind ca tot ce e organic, încet, la o civilizație a noastră proprie, tot atât de înaltă ca şi aceea a altor popoare. Dar ne-am scontat tinerețea, am voit să fim civilizați, adecă bătrâni , înainte de vreme. Şi timpul scontează în adevăr, dar cel mai cămătar dintre toți scontatorii e tocmai timpul. El poate da unui copil plăcerile bărbatului, dar cu ce preț? Cu acela de a-l nimici la jumătatea vieții ce trebuia s-o trăiască, cu scurtare de zile.

În starea în care ne aflăm numirea judecătorilor după o anume lege, care să coprinză în ea garanții de ştiință şi de probitate , e singurul mijloc pentru a pune interesele justițiabililor la adăpost de pericolele ce le amenință din partea unei plebe de cârciocari , a unui proletariat al condeiului, mai numeros la noi şi mai înrăutățit decât oriunde în lume. Electivitatea judecătorilor într-un popor în care se plimbă cu mânile în şolduri Mihăleşti, Costineşti şi Caradale e o absurditate .

[26 februarie 1881]

[„FAPTE DE O ÎNSEMNĂTATE ESCEPȚIONALĂ ..."]

Fapte de o însemnătate escepțională se petrec în Anglia, cari merită luarea aminte cu atât mai mult cu cât se ştie ce influență decisivă au evenimentele din puternica stăpânitoare a mărilor asupra situațiunii generale a Europei.

Nu e îndoială că guvernul liberal al d-lui Gladstone, cu sau fără voie, fie prin puterea covârşitoare a împrejurărilor, fie prin lipsa de adaptabilitate la unele necesități poli -

tice , au avut a înregistra o serie de neizbânzi pe cari poporul englez va fi poate chemat de a le apreția în curând .

Turburările sângeroase din Irlanda , eşecul suferit în sudul Africei , poziția la care Anglia se vede silită a renunța în Asia centrală, în Afganistan , formează un complex de insuccese cari, oricât de deosebit le-ar judeca englezul însuşi din punctul de vedere al partidului căruia-i aparține sau a importanței practice, în restul Europei, precum şi la popoarele orientale, nu lipsesc de a face efectul unei politice greşite.

Ceea ce e mai mult, în Anglia chiar face acest efect. Guvernul englez a hotărît de ex. să evacueze Candaharul , şi aceasta într-un mod nestrămutat . Camera Lorzilor şi-a exprimat nemulțumirea cu această măsură cu 165 voturi contra a 76. Acesta e conflictul parlamentar ce l-a avut guvernul în aceasta afacere; dar miniştrii M. S. britanice au avut — lucru rar în anale — oarecari nemulțumiri chiar cu Coroana. Propunându-i-se reginei de-a semna mesajul în care se vorbea în termeni hotărâtori despre această evacuare , regina observă daca n-ar fi practic de-a îndulci termenii prin care se vestea poporului englez renunțarea la o poziție din Asia centrală, de a-l lăsa să mai spere încă ceva, fie de la soarta armelor, fie de la favoarea împrejurărilor. D. Gladstone nu crezu că trebuie să insiste el însuşi asupra irevocabilității acestei măsuri, dar chemă pe colegul său de la Interne, carele nu se sfii a adresa reginei o mustrare atât de severă încât o podidiră , lacrămile . Ea plânse şi ... iscăli, se 'nțelege .

Cât despre votul Camerii Lorzilor în cestiunea Candaharului , „Daily News", organ foarte amic d-lui Gladstone, lasă votul însuşi de-o parte pentru a critica instituția însăşi a acelei Camere, cam în tonul în care foi liberale la noi vorbeau despre inutilitatea Senatului.

Camera Lorzilor, zice foaia ministerială, a fost odată ceva dar astăzi şi-a pierdut toată însemnătatea. Dacă puterile europene sau popoarele din Orient s-ar îndoi despre nulitatea actelor şi voturilor acestui Corp guvernul englez se va însărcina de-a o dovedi aceasta.

Noi, din depărtare, nu ştim prețui poate după adevărata ei valoare importanța parlamentară a voturilor date de Camera Lorzilor; ştim însă că votul cel din urmă e inspirat de oameni ca lordul Beaconsfield ori ca marchizul Salisbury, nume cu greutate în cumpăna opiniei europene. Cu toate acestea ministeriul nu are de gând a neutraliza moțiunea de neîncredere a Camerii Lorzilor prin o moțiune de încredere a Camerii Comunelor şi crede suficient a se 'ntemeia pe majoritatea reală de care dispune în această din urmă.

Cine ar fi presupus în anul trecut, judecând după aparențe , victoria partidului liberal în Anglia? Cine ştie azi daca 'n opinia publică a Engliterii s-au operat sau nu o schimbare în favorul partidului conservator? Ceea ce ştim însă e că, în caz de a i se pune poporului englez cestiunea de încredere în ministerul actual, de la voturile lui ar atârna în mare parte întreaga situație a Europei, precum şi rezolvarea cestiunii orientale, ce amenință a izbucni în sângeroase şi interminabile conflicte.

[27 februarie 1881]

[„ZIUA DE IERI A FOST..."]

Ziua de ieri a fost cea din urmă pentru doi bărbați a căror activitate publică, cuprinsă între anii 1830 şi până în deceniul întâi din zilele lui Carol Vodă, a exercitat o însemnată influentă asupra dezvoltării ideilor naționale în România. Ieri, August Trebonian Laurian şi Cesar Bolliac s-au săvârşit din viață.

August Trebonian Laurian a fost născut în Ardeal. Crescut în şcoala privațiunilor şi fiind fiul unui popor care e până azi silit a plăti cu cele mai grele sacrificii orice pas ar voi să facă înainte, caracterul său era înăsprit , dar şi lămurit totodată prin luptele la cari au luat parte. Amintim între altele că, în colaborare cu N. Bălcescu , a scos la lumină *Magazinul istoric pentru Dacia, o* colecție prețioasă de sorginți istorice; apoi că

lui i se datoreşte introducerea studiului istoriei naţionale în şcoalele noastre şi e cel dendâi care-a încercat a aduna toate ştirile de oarecare temei cari există asupra mult bântuitei istorii a neamului nostru, de la întâiele începuturi şi până în zilele noastre, într-un manual care serveşte şi azi de carte didactică. În timpul lui Grigorie Voievod Ghica a fost inspector general al şcoalelor din Moldova; a fost deci unul dintre acei bărbaţi cu spornică şi dezinteresată activitate cari au dat domniei lui Ghica Vodă o însemnătate deosebita, ca pregătitoare epocei Unirii şi a adaptării poporului românesc la viaţa modernă.

La Cezar Bolliac moartea fizică n-a fost decât încheierea morţii lui intelectuale, intervenită acum câţiva ani deja. Bolliac a fost un prozator energic, un publicist din cei mai citiţi şi mai preţuiţi . Pana sa a fost în serviciul intereselor naţionale astfel cum le înţelegea şi le-a rezolvat Vodă Cuza. Marea monografie asupra *Mănăstirilor zise închinate* e nu numai o scriere înavuţită cu documente autentice, cari ne ajută a reconstrui şi-a împlini cu colori vii conturele istoriei noastre însemnate de cronicari , ci totodată o operă care a avut însemnătatea ei de politică practică şi au contribuit a rezolva cestiunea secularizării moşiilor mănăstireşti. Atât „Buciumul" cât şi „Trompeta Carpaţilor" au fost în vremea lor ziare foarte mult citite, scrise fiind în graiul viu al poporului, cu acel bun simţ şi cu acea bogăţie de locuţiuni şi figuri cari ele abia dau un caracter curat naţional şi propriu limbii noastre. A fost pururea un inamic neîmpăcat al emancipării precum şi a imigraţiunii evreilor, o cestiune în care nicicând nu se putea transige cu el.

De mortuis nil nisi bene . Daca bărbaţii care ne părăsesc au partea lor de erori comună la toată suflarea omenească, când părăsesc arena de luptă cată să ne aducem aminte numai de serviciile mari ce le-au adus cauzei publice şi o facem aceasta cu atât mai mult când vedem că acele servicii nu consistă, ca la multe din reputaţiile uzurpate, din închipuirea greşită ce şi-ar face-o opinia publică despre ele, ci sunt reale, adevărate, au lăsat urmări binefăcătoare ce subsistă până astăzi.

[27 februarie 1881]

[„PE CÂND ÎN ANGLIA ..."]

Pe când în Anglia guvernul liberal n-ar *fi* poate în stare să suporte o nouă prezintare înaintea alegătorilor, ameninţat fiind de cădere, în Franţa guvernul esclusiv de partid, cum e guvernul oricărei republice, caută a-şi asigura de mai nainte succesul alegerilor prin reformarea legii electorale, prin reintroducerea scrutinului de liste în locul celui uninominal . În loc de a se alege aşadar deputaţii ca pân' acum , fiecare personal şi în parte, ei se vor alege după liste formate de comitetele electorale. Cine nu va avea numele său într-o listă stabilită de un partid nu va putea fi ales.

Daca acest proiect de reformă, căruia atât prezidentul Republicei cât şi ministeriul [î]i sunt defavorabili , dar care se bucură de sprijinul atotputernicului d. Gambetta, va fi votat de. Cameră, soarta Franţei va căpăta din nou acea nuanţă de dictatură cu care îndealtmintrelea marea naţiune e obicinuită. Cine va stabili acele liste decât partidul dominant, cine e partidul dominant al oportuniştilor decât d. Gambetta însuşi? Fiecare din aceste liste va cuprinde deci în frunte *un* nume mare şi cunoscut, iar restul va consista din numele unor simple instrumente politice, votatori , mameluci , patrioţi de meserie cum se zice. Minorităţile cari, pân' acum , se puteau strecura cu câţiva reprezentanţi ai lor în mijlocul reprezentanţilor majorităţii vor fi nimicite sau reduse la puţinele cercuri electorale unde predomină în mod incontestabil şi unde nu li se poate opune nimeni. Cine ştie cât de puţine or fi acele cercuri?

Dar dacă acel nume principal şi sunător din frunte ar fi unul şi acelaşi pentru toate listele partidului republican din Franţa, daca el ar fi al d-lui Gambetta, n-ar fi asta repetarea plebiscitului napoleonian ?

Modificarea în acest sens a legii electorale, cuprinsă în propunerea Bardoux , părea de la 'nceput a nu avea sorţi de reuşită, căci comisia Camerii se pronunţase contra ei; însă o întâlnire între prezidentul Republicei şi prezidentul Camerii deputaţilor pare a fi creat o situaţie nouă. Ministeriul nu are nici o opinie în privirea reformei şi nu va pune cestiunea de cabinet; fiece ministru poate să-şi aibe vederile sale proprii în această privire; majoritatea deputaţilor, deşi într' ascuns adversară a propunerii Bardoux , se crede că nu va putea rezista de-a nu se supune voinţei prezidentului care, urmărind scrutinul de liste, urmăreşte plebiscitul , voindu-l pe acesta, voieşte dictatura .

Dar oare dictatura , fie ca prezident al Consiliului, fie ca urmaş al d-lui Grevy , d. Gambetta o urmăreşte numai din punct de vedere personal, numai din ambiţie ? Sau, dacă ambiţie ar fi, s-ar putea ea realiza fără un mare pretext, fără a cerca să se şi justifice prin acte de înaltă politică? Iată o întrebare la care ne răspunde într-un mod incidental un alt

eveniment: operația financiară a împrumutului de un miliard, făcut, se zice, spre a aduna fonduri în vederea unor întinse lucrări publice ce se proiectează.

La Spandau , fortăreață în apropierea Berlinului în care condamnații la muncă silnică lucrează muniții şi echipamentă pentru armata germană, se află o zidire, un colț de cetate, numită Juliusthurm , în care se păstrează, ca fond de război restul miliardelor luate de la franceji ca despăgubire în virtutea păcii de la Frankfurt . Oare miliardul francez — cu toată destinderea , pretextată poate, pentru lucrări publice — să nu fi având tot menirea ce-o are aurul din Juliusthurm ? Dacă considerăm silințele ce şi le dau guvernele apusene de-a câştiga favoarea maselor şi de-a pune mâna pe întreaga putere de care dispune un stat, dacă vedem pe d. Gambetta solicitând plebiscitul , pe principele de Bismarck făcând călduroase apeluri pentru uşurarea nevoilor mulțimii şi a omului sărac, ni se pare a vedea pe doi conducători cari încearcă a-şi înfierbânta oştirile lor nainte de a le porni una asupra alteia.

Cheia dominațiunii globului au căzut în fundul Bosforului, zice o foaie. Dar nu în valurile Dardanelelor trebuie să se arunce cineva spre a o scoate la zi; lupta pentru acea dominațiune se va încinge în Apusul Europei.

[28 februarie 1881]

CESAR BOLLIAC

D. Scipione Bădescu , fost colaborator şi secretar intim al regretatului Cesar Bolliac până 'n ultimele momente ale activității acestuia, ne comunică următoarea schiță biografică , după date culese de-a dreptul de la răposatul.

[28 februarie 1881]

D. N. BASARABESCU

D. N. Basarabescu , fost redactor al „Trompetei Carpaților", face din parte-i, ca un omagiu datorit [mult]regretatului său amic şi maestru, următorul portret al lui Cesar Bolliac, pe care-l publicăm cu plăcere.

[28 februarie 1881]

[„IERI D. BRĂTIANU A DAT CITIRE..."]

Ieri d. Brătianu a dat citire în Cameră *proiectului de lege pentru conversiunea împrumutului domenial, acoperirea cheltuielilor de construcțiune ale liniei Ploieşti predeal şi pentru consolidarea datoriei flotante*, prin emisiune de 152 milioane în rentă 5%.

D. Brătianu a cerut ca Adunarea să treacă în secțiuni unite pentru a începe studiarea proiectului, ceea ce s-a şi făcut.

Împrumuturile cari, după d-sa, oferă un interes special şi pot fi obiectul unei conversiuni sunt următoarele:

1) **Stern** de 10331 446 lei, c-o anuitate de 2070274, şi expirând în fevruarie 1888.
2) **Oppenheim de** 19024360 lei, c-o anuitate de 3063360, expirând în noiemvrie 1889.
3) **Imp. domenial** de 56022000, c-o anuitate de 8000000, **expirând în iulie 1891.**
4) Iaşi — Ungheni de 1998 749,00
5) Ploieşti — Predeal de 34350351,10 - c-o anuitate de 4579965,30 în bonuri de tezaur 7% fără amortizare
6) Deficitul constatat la finele lui 1876 de 31077726,16

Dintre condeiele acestea însă proiectul de conversiune al d-lui Brătianu lasă la o parte împrumuturile Stern ,

Oppenheim şi Iaşi — Ungheni, pentru că ele expiră repede, şi anume în opt ani şi jumătate.

Dăm aci proiectul de lege în întregul lui. Din el şi din observaţiunile ce urmează mai la vale se va vedea natura operaţiei financiare, propuse de guvern.

Art. 1. Pentru conversiunea obligaţiunilor domeniale existente, însumă de lei 56022000; pentru acoperirea cheltuielilor de construcţiune ale căii ferate Ploieşti — Predeal ,în sumă de 34350351 lei şi 10 bani; **pentru stingerea deficitelor constatate la închiderea exerciţiului 1876, în sumă de 31 077726 lei 16 bani;** în total 121450077 lei 26 bani guvernul este autorizat a face o emisiune de 152000000 lei nominali în rentă 5% emisă pe cursul de 80 efectiv şi amortizabilă în cel mult 100 semestre consecutive prin anuităţi semestriale de cel puţin 4 055 000 lei fiecare. Plata cuponului şi amortizării se va face în ţară la, Casele statului, la Paris în franci, şi la Berlin în mărci . Primul cupon şi amortizarea primului semestru se va plăti la 19 septembre (1 octomvrie) 1881.

Art. 2. Emisiunea se va acoperi prin subscriere publică. Epoca şi durata subscrierii se vor fixa prin publicaţiuni făcute o dată cu promulgarea acestei legi.

Art. 3. Se vor primi la subscriere :

a. Obligaţiuni domeniale pe valoarea lor nominală.

b. Bonuri de tezaur.

c. Numerar aur sau argint.

Art. 4. Subscriitorii cu obligaţiuni domeniale vor beneficia îndată la subscriere de 4%, valoarea cuponului de iulie al obligaţiunilor lor, osebit de-o prima de 2% în numerar asupra valoarei nominale a titlurilor ce prezintă.

Art. 5. Subscriitorii cu bonuri de tezaur vor beneficia de-o primă de la 2% până la 3% asupra capitalului înscris în fiecare bon , însă:

1. Prima va fi de 2% pentru cei ce prezintă bonuri în valoare mai mică de 1/2 milion.

2. De 2 1/2% pentru sumele cuprinse între o jumătate de milion şi cinci milioane.

3. De 3% pentru sumele ce vor trece de cinci milioane.

Pentru bonurile prezintate la subscriere înainte de scadenţa lor se va reţine o dobândă de 6 pe an, calculată de la ziua subscrierii până la ziua scadenţei .

Pentru bonurile prezintate la subscriere după scadenţă nu se va bonifica nici o dobândă de la data scadenţei până la aceea a prezintării la subscriere .

Art. 6. Subscriitorii în numerar vor vărsa imediat 20% din capitalul ce voiesc să subscrie. Îndată după închiderea subscrierii se va procede la repartiţia sumelor subscrise în numerar şi subscriitorii vor fi înştiinţaţi prin publicaţiuni de rezultatul repartiţiei şi de epocele ce se fixează pentru vărsarea sumelor complimentare . Aceste epoce vor fi determinate astfel ca ultimul vărsământ să fie efectuat până la 19 septembre (1 octombre) 1881.

Art. 7. Titlurile subscriitorilor de numerar cari nu vor urma cu vărsămintele conform termenilor fixate se vor vinde direct de către stat, în riscul şi pericolul lor.

Art. 8. Detentorii de obligaţiuni domeniale cari nu-şi vor fi prezintat titlurile la conversiune în timpul cât subscrierea este deschisă vor găsi depus la Casa de Depuneri, la dispoziţiunea lor, cu începere de la 1 iulie viitor, numerariul reprezentând valoarea nominală a obligaţiunilor lor; cuponul de iulie li se va achita tot atunci; nu vor avea însă drept de primă.

Art. 9. Cupoanele noilor titluri amortizabile 5% scăzute şi neprezintate la plată se prescriu peste 5 ani de la scădenţa lor.

Art. 10. Îndată ce legea de faţă [î] şi va fi primit aplicarea, legea din 1871 pentru contractarea împrumutului domenial, legea împrumutului pentru acoperirea cheltuielilor de construcţiune ale liniei Ploieşti — Predeal, precum şi legea din 12 iuniu 1880 pentru emiterea bonurilor de tezaur sunt şi rămân desfiinţate.

Art. 11. Comitetul şi Casa domenială se desfiinţează o dată cu terminarea operaţiunii de conversiune aci prescrisă; resursele acestei Case se vor trece în veniturile ordinare ale statului.

Art. 12. Un reglement de aplicaţie se va decreta deodată cu promulgarea acestei legi.

În secţii unite, după ce s-a dat citire proiectului de lege, au luat cuvântul d-nii A. Lahovary şi Carp, cari, deşi aprobând în principiu unificarea datoriei publice pe baza rentei 5%, au făcut totuşi, faţă cu proiectul prezentat, următoarele observaţiuni.

Au contestat exactitatea ţifrei de 34350351 lei ce se pretinde a se fi afectat pentru linia Ploieşti — Predeal; apoi au contestat cele 31077726 lei despre cari şi astăzi guvernul şi organele lui mai cutează a susţinea că ar fi rezultat ca deficit la sfârşitul anului 1876.

Pentru a cincea sau a şasa oară s-au dovedit că din suma construcţiunii liniei Ploieşti — Predeal trebuiesc scăzute 3 milioane, cari au fost plătite de la început chiar.

În privinţa deficitului de 31 milioane care se pretinde că ar fi rezultat la finele anului 1876 cată a se releva următoarele:

8 milioane din acest pretins deficit n-au existat niciodată ca deficit. Această arătare au devenit un adevăr irefragabil în urma sentenţei Curţii cu Compturi şi este astăzi o adevărată plastografare de scripte publice când se pretinde că acest deficit există. Dacă însă ar fi existând în realitate, el nu s-a putut naşte decât din cheltuielele făcute peste bugete, de partidul astăzi la putere.

Deci, scăzându-se 8 milioane din cele 31 milioane deficitul din 1876 se reduce la 23 milioane.

Dar nici acest din urmă deficit n-ar trebui să existe pentru că — prin legea votată în anul 1876 prin care s-a autorizat împrumutul a 16 milioane — s-a hotărît ca aceste 16 milioane să se plătească din rămăşiţele anilor trecuţi. După situaţiunile date însă de d. Sturza însuşi, creatorul legendei deficitului din 1876, aceste rămăşiţe încasate au trecut peste cifra de 16 milioane. Aşadar aproape tot deficitul, dacă există, incumbă administraţiei roşie.

După aceste observaţii preliminare numiţii d-ni oratori au discutat legea în sine, deşi într-un mod sumar, căci repeziciunea cu care-a fost distribuită n-a permis nimănui decât o repede citire. Principalele obiecţiuni arătate de d-nul Lahovari şi de d-nu[l] Carp sunt :

1) Domenialele , după legea prin care s-a contractat împrumutul, nu puteau fi stinse decât într-un termen de douăzeci de ani prin trageri la sorţi anuale. Oare conversiunea lor *silită* este o operaţie legală şi nu constituie un fel de faliment parţial?

2) Oare plata în argint a cuponului nu are marele inconvenient de-a zdruncina din capul locului creditul acestor noi titluri, mai ales când ele sunt destinate a se răspândi şi în afară de ţară?

3) Modul propus de amortizare, prin tragere la sorţi, nu este un inconvenient pentru un titlu cu o dobândă atât de scăzută cum este 5%, căci statul va fi obligat să plătească sută 'n sută pe-un titlu pe care-l emite cu 80 cel mult ? D-nii Lahovary şi Carp au recomandat modul de amortizare stipulat în legea împrumutului cu rentă votat sub ministeriul conservator, după care statul, cumpărând la bursă titlurile pe cursul zilei, nu este obligat a plăti valoarea lor efectivă . Acesta este un mod mai uşurător pentru stat, şi chiar mai; moral putem zice, căci altmintrelea împrumutul devine un fel de joc la noroc în care cineva are şansa să câştige imediat 20 la sută peste capitalul ce l-a depus.

La toate obiecţiunile acestea d. ministru de finanţe a răspuns cu obicinuita d-sale încredere în sine şi în combinaţiunile d-sale, mănţinând proiectul chiar în părţile lui cele mai greşite. Nu ştim dacă docilitatea majorităţii va merge pîn' a nu ţinea seamă de nişte obiecţiuni atât de serioase. Este de sperat că chiar membri din majoritate, discutând mai de aproape proiectul în secţiuni, vor introduce modificările reclamate de interesul acestei mari combinaţiuni financiare, care poate să aibă asupra viitorului finanţelor noastre cea mai mare înrâurire în bine sau în rău.

[1 martie 1881]

[„D. VERNESCU A INTERPELAT ..."]

D. Vernescu a interpelat vineri pe d. prezident al Consiliului asupra zgomotului ce preocupă opinia publică că, în curând ori mai târziu , ar fi să se proclame regatul. D-sa a adaos:

Noi suntem astăzi stat independent, ne numim România şi, din minutul ce suntem recunoscuţi de puteri ca stat independent, *Regat* suntem .

D. Brătianu, prezidentul Consiliului de Miniştri, a răspuns:

Eu credeam că onor. d. Vernescu era preocupat de un sentiment care este *general în toată ţara,* adecă acela de-a se da României *titlul care i se cuvine.*

Onor. d. Vernescu vine însă şi ridică o cestiune constituţională, dacă trebuie să se facă această modificare.

Constituţiunea noastră zice *Domn;* Domnul poate să fie şi *împărat.*

D. Vernescu. Domnul nostru a purtat şi poartă numele de Măria Ta, *Maiestate;* prin urmare nu titlul din limbele străine ar schimba situaţiunea lui.

D. Brătianu. Nu cred că ţara a putut vrodată să se îndoiască că n-ar putea să dea Domnitorului orice titlu va fi: *rege, împărat* sau . . . *orice va voi.*

Noi credem că atât d. interpelator cât şi d. Brătianu se înşeală, cu sau fără voie. asupra termenilor acestora, cari au istoria lor şi înţelesul bine definit , ce nu se poate modifica prin bunul plac al zilei de azi.

Constituţiunea noastră zice Domn. Domnul poate să fie şi împărat, adaugă prezidentul Consiliului.

Dar oare nu se zice tot astfel *domnul* Costinescu , *domnul* Carada? Urmează de aci că Domnul poate fi şi speculant de acţii Stroussberg ori teşghetar la Măgura ? Evident că nu. *Domnul* Carada cu vocativul „Domnule" e „Monsieur": aceeaşi vorbă cu vocativul „Doamne" e „Seigneur ".

Acum să vedem cum traduceau Domnii noştri vechi acest titlu în limbi străine.

Într-un hrisov a lui Mircea de la 1390 el se numeşte „Mare Voievod".

În hrisovul datat din Suceava 1407 octombrie 8, dat de Alexandru cel Bun oraşului, Lemberg , Domnul se numeşte „Voievod" al Ţării Moldovei.

În alt hrisov latinesc din Argeş 1409 Mircea 'şi zice: „Voivoda Transalpinus , dux de Fugarus et de Omlas "

Titlul latin a lui Mircea din anul 1390 este Woewoda Transalpinus , Fogaros et Omlas Dux , Severini Comes , Terrarum Dobrodicii Despotus et Tristi Dominus .

Aşadar Domn nu e, ca titlu de drept public, nici sinonim cu „Dominus " măcar. Din dicţionarul lui Miklosich constatăm că cuvântul Voievod e compus din două, din *voi* (bellum, război) şi verbul voditi *(ducere),* deci înseamnă conducător în război, *belli dux* . *Herzog , Duc,* iar Mircea se numeşte „Grand Duc".

„Măria Ta" asemenea nu însemnează „Maiestate".

„Mare" *(magnus)* ar da *„magnitudo ",* „mai mare" (majus) dă abia „majestas ". Termenul acesta, care se atribuie astăzi la oameni singulari, se întrebuinţa faţă cu statul şi poporul roman; crimen majestatis însemnează la Cicero atingerile aduse onorii poporului roman; majestate minuere însemna a jigni demnitatea Republicii .

Citatele noastre sunt dintr-o epocă în care ţările erau independente şi nu numai relativ, dar absolut mai puternice decât astăzi. Suntem siguri că acum cinci sute de ani ceea ce este „popor românesc" stătea în toate privirile mai bine decât acei pe cari d. Vidraşcu, prefectul de Bacău, îi numeşte azi „sălbateci într-o ţară europeană" şi „o adevărată ruşine a unui stat civilizat". Aceşti sălbateci, această ruşine a civilizaţiei, aceşti oameni mai căzuţi, mai vicioşi , mai săraci decât în timpul vechilor fanarioţi, e maiestatea poporului român sub noii fanarioţi. Ei bine, de la reînceperea domniei naţionale, de la Ion Sandu Sturza şi de la Ghica încoace, lepădăturile Orientului şi ale Occidentului nu s-au putut ridica; geniul acestei ţări îi ţinea în turpitudinea şi în întunericul ce li se cuvine. Acum au luat vânt ; acum Caradalele de toată mâna sunt în floare şi aceste Caradale vor • • • regatul.

D. Brătianu zice că ţara poate să dea orice titlu vrea • • • rege, împărat sau • • • *orice va voi.*

Orice va voi: papă , Dumnezeu chiar.

Se 'nţelege . Deoarece li se permite a cumpăra cu 60 la sută hârtiile Stroussberg ce făceau 20 %, de vreme ce li se permite a se îmbogăţi peste noapte din risipa banului public, creându-şi rente de milionari pentru sinecurile lor, de vreme ce li se permite Cariagdiilor şi Caradalelor să ocupe cîte 5, 6, 10 funcţii chiar şi deoarece ţara d-lui Brătianu consistă din Carada, plus Costinescu, plus 4 clase primare, de ce nu l-ar proclama chiar de Dumnezeu pe acela care li îngăduie să-şi împartă viaţa aceastui popor ca cămaşa lui Hristos, *după* ce l-au ameninţat cu asasinatul şi *post rempublicam Ploiestensem* ?

Aceasta nu e decât firesc: mână pe mână spală şi amândouă obrazul. O mână e Mihălescu — Warszawsky, alta Brătianu — Stroussberg, pe de-o parte manipulaţia groasă, pe de alta cea subţire.

Feţele subţiri se ţin cu cheltuială. Vor veni deci câteva milioane de apanaje sau câteva domenii de-ale statului şi lucrul va merge strună.

Îndealtmintrelea e chiar bine să se schimbe odată şi titulaturi şi tot • • • Dacă e vorba de prăpastie între trecut şi viitor, prăpastie să fie!

De ce urmaşii, dacă-i vom mai avea, să fie în pericol de-a confunda după identitatea numirilor şi titulaturilor vechile noastre epoce gospodăreşti şi spornice cu epoca în care Caradelele şi Cariagdii au găsit raţiunea de-a fi ? De ce epoca Mihălescu — Stroussberg şi a lui Matei Basarab să aibă aceleaşi titulaturi ? Jos vechiul nume românesc, al unei instituţii române, sus regalitatea Palestinei şi a Greco-bulgariei !

Pentru onoarea trecutului trebuie să ne pară bine că se trage în sfârşit o mare linie de hotărnicie între Basarabi şi Muşatini pe de-o parte şi între elementele determinante ale epocei Stroussberg — Brătianu pe de alta.

Dar populaţiile sărăcesc şi mor ?

Dar datoriile statului se urcă în fiece an fără nici o compensaţie pentru oamenii ce le poartă sarcina?

Dar nu există un ochi care să controleze, o mână care să oprească nelegiuirile ?

Dar imoralitatea şi tâmpirea creşte de nu ne mai cunoaştem poporul de acum 50 de ani?

Ce fac toate astea? Loteriile din Hamburg să trăiască, cămătarii şi... tichia de mărgăritar!

[3 martie 1881]

[„PRESA ŞI OPINIA PUBLICĂ EUROPEANĂ ..."]

Presa şi opinia publică europeană a fost foarte emoţionată de ştirea asasinatului lui Alexandru II. Capii statelor europene, între cari şi M.S.R. Domnitorul nostru, s-au grăbit a adresa noului împărat Alexandru III scrisori de condoleanţă pentru pierderea ce a trebuit să încerce Rusia şi dânsul .

Ieri, marii demnitari ai statului rusesc au depus jurământul lor de credinţă noului suveran, care, cu ocazia suirii sale pe tron, a dat un manifest către poporul rusesc. Alexandru III reînnoieşte jurământul părintesc că va rămâne credincios testamentului strămoşilor, consacrându-şi viaţa pentru prosperitatea, puterea şi gloria Rusiei.

Împăratul Alexandru II era născut la anul 1818 în 17 aprilie. La 1841 aprilie 28 s-a însurat cu Maximilianna-wilhelmina-augusta -Sofia maria , născută în 1824 august 8. La 18 fevruarie 1855 Alexandru se sui pe tronul părintelui său Nicolae; la 1856 august 26 se făcu încoronarea.

Împăratul Alexandru II a murit dar în etate de 63 ani.

Succesorul său, Alexandru III, s-a născut la 1845 fevruarie; la 1866 noiemvrie 9 s-a căsătorit cu prinţesa daneză Maria sofia frederica -Dagmar , născută la 14 noiemvrie 1847, fiica lui Christian IX , regele Danemarcei .

Alexandru III are din căsătoria aceasta trei copii: Nicolae, actualul prinţ moştenitor, în vârstă de 13 ani; George, mare duce, şi Xenia , mare ducesă .

Domnia lui Alexandru II s-a însemnat prin fapte foarte mari: abolirea aşa numitei servitudini , prin care abolire s-a emancipat câteva milioane de sclavi, desfiinţarea pedepsei corporale , înlocuirea tribunalelor vechi cu tribunale de juraţi, cucerirea Caucazului şi Tasrendului , învingerea turcilor şi în fine emanciparea Bulgariei.

[4 martie 1881]

[„CURIOASĂ ŞI VREDNICĂ..."]

Curioasă şi vrednică de-a se releva în treacăt măcar e următoarea împrejurare. Toate parlamentele din Europa, oricare ar fi atitudinea lor politică, au esprimat, faţ cu moartea tragică a M. Sale împăratului Alexandru II, părerea lor de rău.

Ei bine. Parlamentul nostru roşu n-a făcut-o.

Noi înţelegem foarte bine resentimentele de natură politică ce noi românii le putem avea asupra guvernului rusesc în urma pierderii Basarabiei: dar faţă c-un monarh care nu mai e, faţă c-un suveran puternic care-a fost oaspetele pământului şi poporului nostru credem c-ar fi fost cuviincios ca Parlamentul român să-şi esprime regretele în urma unei. ucideri atât de odioase , a unei morţi atât de tragice, oricari ar fi încolo sentimentele sau resentimentele politice, ce priveau guvernul, nu persoana monarhului.

Ne aducem aminte că, cu ocazia atentatului Pietraru, toată lumea, adversarii politici cei mai înverşunaţi ai d-lui Brătianu, s-au grăbit cu bucurie adevărată de a-l felicita, căci în orice ţară ideile şi actele politice ale unui om public, orice ar produce ele, nu îndreptăţesc la ură personală pe cât timp ele nu sunt făcute pentr-un folos personal; şi, oricum s-ar interpreta în cazul de faţă actul politic al retrocesiunii , nimeni nu e atât de simplu de-a crede că s-a făcut pentru folosul privat al monarhului.

Opoziţia ar fi propus în adevăr ca Adunarea să-şi esprime părerile de rău pentru moartea tragică a împăratului daca din partea guvernamentalilor nu i s-ar fi dat a 'nţelege că s-ar naşte scandal în Cameră. În asemenea împrejurări şi pentru a evita trezirea de resentimente în faţa unui mormânt , opoziţiunea a găsit că tăcerea e totuşi preferabilă scandalului.

[5 martie 1881]

[„ÎN PRIVIREA IDEII..."]

În privirea ideii de a ridica România la rangul de regat „Deutsche Zeitung" din Viena cuprinde următorul articol, care ni se pare a rezuma punctul de vedere austriac în cestiunea aceasta, care merită desigur a fi cunoscut.

Contra voinței tuturor puterilor şi tuturor tractatelor Țara Românească şi Moldova s-au unit acum douăzeci de ani într-un singur stat. Chiar după ce faptul se complinise , cabinetele i-au refuzat ani întregi sancțiunea lor; ele nu voiau să recunoască noului stat decât o existență provizorie, fără de nume şi cuvântul „România" se evita cu teamă în orice act oficial; pentru Europa nu existau decât „Principatele Unite".

(Morgen-Ausgabe.)

Deutsche Zeitung.

Nr. 2301 — Wien, Sonntag 13. März. — 1881.

Wien, 12. März.

Königreich Rumänien.

Feuilleton.

4. Articolul KONIGREICH RUMANIEN, apărut în ziarul vienez „Deutsche Zeitung", 1/13 martie 1881, comentat de Eminescu în editorialul [„ ÎN PRIVIREA IDEII..."], 5 martie 1881.

De atunci România şi-a cucerit de la puteri numele, de la sultan neatârnarea deplină; cu o statornicia tenace şi-a creat bazele unei existenţe sigure, necontestate de nimeni, însă nu numai indivizii, ci şi popoarele şi statele cresc, crescându-le aspiraţiile.

Românilor nu le mai e suficient ca patria lor să poarte pe viitor modestul titlu de Principat; România nu poate fi mai mare, *încleştată fiind între puternici vecini; dar voieşte să însemneze măcar* mai mult *în lumea oficială; vrea să aibă un titlu care trage mai greu la cântar , care să-i dea rang şi poziţie între statele europene; voieşte din propria autoritate să înainteze la regat.*

Ministrul Brătianu a mărturisit însuşi de la tribună tendenţa aceasta, şi nu e îndoială că a şi pus pe sub mână *pe agenţii săi să sondeze ce vor zice marile puteri faţă cu plănuita înălţare de rang a României. Se pare că la început principele Carol a voit să adopte titlul de „rege al* românilor", *dorinţă contra căreia cabinetul din Viena va fi protestat desigur, nu numai în Bucureşti, ci la toate cabinetele din Europa. Austria posedă între cetăţenii săi proprii trei milioane de români şi nu poate îngădui la graniţele ei un monarh care într-o zi ar putea să-şi interpreteze fals titlul şi să se adâncească din „regele românilor" în aspiraţiunile unui rege al* tuturor *românilor. Şi, într-adevăr, guvernul din*

Bucureşti a şi renunţat curând la această idee şi voieşte pentru principele ei numai designarea oficială de ,,rege al României", care se va primi poate fără nici o rezervă de mai multe dintre puteri.

E aproape sigur că Anglia şi Italia ar notifica numaidecât recunoaşterea din parte-le a noului regat, în momentul în care li s-ar notifica din Bucureşti în mod oficial ştirea aceasta; Republica Franceză ar urma exemplului dat; Rusia asemenea n-ar rămânea îndărăt, pentru a recâştiga simpatiile pe jumătate pierdute ale românilor; deci n-ar mai rămânea decât Germania, care, cu toate relaţiile ei cu germanul Hohenzollern, ar aştepta se vede ce va hotărâ Austria mai întâi .

În Ministerul de Esterne din Viena atitudinea faţă cu această, cestiune de etichetă a fost pân' acum cam rezervată : s-a relevat că un rege al României ar atrage după sine pe un rege al Serbiei; există temerea cum că noua strălucire ar produce în micii potentaţi ai Orientului ambiţii nouă şi dorinţe nouă. Ca principate, statele lui Carol şi Milan sunt destul de mari; ca regate li s-ar părea poate posesorilor lor prea mici şi sărace. Toate cuvintele acestea pot fi drepte şi întemeiate; noi credem însă că marea putere, Austria, ar face totuşi bine să nu le întrebuinţeze în privirea României. Vrînd - nevrînd , politica noastră orientală cată să urmeze marele principiu că interesele austriace din Orient nu se pot apăra decât prin favorizarea elementelor neslave . Turcia nu mai e capabilă de a exista; de mult e aruncată într-un trist provizoriu, deci cată a fi tratată ca atare; dar obnitenţii şi mlădioşii greci, războinicii albaneji , atât de geloşi de neatârnarea lor, harnicii români, înconjuraţi şi ameninţaţi din toate părţile de slavi — aceste ginţi sunt protejaţii naturali şi aliaţii locali ai Austriei; ele sunt tăriile înaintate în Orient, stavilele în contra fluxului panslavist , care mai curând ori mai târziu va ieşi neapărat din albie. Fie mai mult chiar decât o inofensivă dorinţă a ambiţiei care-i face pe români să-ţi întindă mâna după o sclipitoare coroană de rege pentru Domnitorul lor; totuşi Austria îşi va alege rolul celui mai cuminte dacă se va arăta coulante *faţă cu micul stat vecin în această cestiune de formă. Se 'nţelege că această coulance cată să fie reciprocă şi Austria are dreptul de a aştepta de la români mai multă prevenienţă decât pân' acum , dreptul de-a cere o compensaţie pentru oficiile sale. La Dunărea de Jos se decide tocmai acum o cestiune economică, vitală pentru statul nostru şi, dacă o mână spală pe alta nu numai în viaţă, ci şi în politică, ,,regele" Carol va concede poate că recunoaşterea Austriei face cel puţin cât un ...* avant-projet *. Clară şi transparentă e politica alianţei austro-germane: ea caută în Europa menţinerea păcii şi în Orient* dezvoltarea culturii; *nu cu spada germană, ci cu* munca *germană ea voieşte să deschiză Orientul şi să-l ridice la înălţimea civilizaţiei moderne. Viitorul rege al României poate fi în alianţa celor doi împăraţi un al treilea, cu drepturi egale, şi, intrând în această alianţă, el nu va face decât să se asigure pe sine şi ţara sa în contra ameninţătoarelor furtuni ale marii răsturnări orientale.*

România seamănă unei mici insule care mai curând ori mai târziu ameninţă a fi înecată de valurile unui imperiu slav de sute de milioane şi acest pericol nu se poate desigur înlătura prin satisfacerea unei deşertăciuni, printr-un titlu pompos, printr-o scânteietoare coroană de rege.

La acest articol n-avem de adaos decât că noua aspiraţiune pare a deveni atât de costisitoare ca şi aşa numita Independinţă . Suma ce ne-a costat independinţa se compune din următoarele condeie: 10000 de oameni morţi, în condiţie de mercenari , neputând fi ţara lor considerată ca putere beligerantă ; pierderea Basarabiei; cestiunea evreilor; ca consecinţă a acesteia răscumpărarea silită a drumurilor de fier; primirea Dobrogei fără Dominium Tristri al lui Mircea, adică fără un cap de pod, cu ridicola Arab tabie , împresurată de teritoriu străin şi dominată cu peste 20 metri de tabia Medjidie [i]. Fără însă a avea ce în arta militară se numeşte un cap de pod nimeni nu va fi naiv a ridica pod în bătaia tunurilor de la Medgidia . Iată condeiele independinţei . Condeiele preţului regalităţii vor fi credem: prefacerea Dunării într-un râu străin; noi joncţiuni de drumuri de fier; apanage patriotice.

Astfel, în schimbul unor titluri, unor vorbe goale ce se aruncă, praf în ochii mulţimii, guvernul patrioţilor sacrifică însăşi esenţa viitorului naţional!...

[5 martie 1881]

DIN TRANSILVANIA

Românii de peste Carpaţi s-au decis în fine să părăsească politica de pasivitate , Aceasta se vede din următorul *Apel* publicat în fruntea „Telegrafului român".

[5 martie 1881]

[„«ROMÂNUL» NE SOMEAZĂ ..."]

„Românul" ne somează să-i spunem o sumă de lucruri. Ce politică esterioară avem? Ce gândim în cestiunea Dunării, în cestiunea războiului greco-turcesc , daca ne convine programul stabilit în articolul publicat de d. Maiorescu publicat în „Deutsche Revue", care sunt membrii cei mai însemnați ai partidei, daca d-nii Carp, Cantacuzino, Al. Lahovari şi Maiorescu fac ori nu fac parte din partidul conservator etc. etc.

Aceste declarări — zice foaia guvernamentală — sunt cu atât mai cerute cu cât la noi au fost mai totdauna trei partide:
una care se inspira de politica Austriei;
alta de politica Rusiei;
alta de politica națională.
Acum avem partita d-lui Maiorescu, care s-a declarat că face parte din cea dendâi ;
pe a d-lui Grigore Sturza din cea de a doua;
şi pe cea cu **politica națională** (Cariagdi, Pherechydis , Giani, C.A. Rosetti, Carada) etc., care din fericire a crescut (împreună cu înmulțirea străinilor în țară) şi se măreşte pe toată ziua (prin jidani şi bulgari).

De aci urmează că românii fac politică străină — rusească ori nemțească; iar Cariagdi şi Carada politica națională. Fiul lui Mihai Vodă Sturza e vândut Rusiei se 'nțelege ; Carada însă are un caracter prea stoic pentru a fi accesibil la farmecul rublei ; Maiorescu, fiul ardeleanului Ion Maiorescu din Bucerdea , face politică nemțească, iar d. C.A. Rosetti, al cărui părinte nu ştia româneşte, carele în tinerețe se ocupa cu traducerea de poezii neogreceşti *(Astfel ți-este sexul nu e vina ta)* şi care e atât de puțin românizat încât nici organul gurii nu e adaptat climei noastre şi fonologiei române, ci ne pronunță limba cepeleag , ca orice grec, d. C.A. Rosetti face politică națională se 'nțelege .

Acum cheme-vă cum v-o chema, numai de-ați fi oameni de treabă.

Ia s-o descurcăm odată dezgheţat şi româneşte. De ce Caradalele şi Cariagdii au fost şi au trebuit să fie liberali şi egalitari în țara aceasta? Pentru că nu erau români. Pentru că inima lor de străin, fără tradiții hotărâte , fără patrie hotărâtă , fără naționalitate hotărâtă , nu putea să sufere acei stejari de seculi, pe acei boieri mari, stâlpi ai țării, cum se numeau, neîndoiți de furtună cu toate vijeliile vremurilor, plecându-se uneori bătăilor neînduratului Dumnezeu, nefrângându-se niciodată ! Aceasta este istoria fanarioților, a căror misiune era de-a dezrădăcina şi corumpe pe boieri; aceasta a fost misiunea voastră şi ați îndeplinit - o . Înzecit, însutit de mari greutăți publice trebuie să suporte poporul românesc nedându-i-se nimic în schimb, pentru ca în locul boierilor mari ați venit voi. Şi, fiindcă Costinescu n-are moşie, ia venitul unei moşii mari de la patrie, fiindcă Carada n-are moşie, ia rentă de moşier de la patrie, fiindcă Stătescu n-are moşie patria trebuie să-i creeze veniturile de boier mare.

Este acesta înțelesul d-voastră economic şi social, onorabile Caradale cu politica națională, da ori ba? Dacă este, ce ne umblați cu întrebări de politică exterioară, ce Dunăre, ce regat, ce politică rusească ori nemțească? La Mazar Paşa jurați în numele

---

turcului... Suntem turci, turci în puterea cuvântului , țipa d. C.A. Rosetti la gazetă şi când colo ... ce să vezi? Iese frumuşel cu capul pe tipsie înaintea împăratului rusesc, oferindu-i pâne şi sare. Părintele d-sale n-a ştiut desigur să-i spună că pâne şi sare nu se cade a se oferi decât Domnului legiuit al tării, zicându-i-se oarecum „din pânea şi sarea *Ta mâncăm* Doamne, în zilele Măriei Tale, ale Tale dintru ale Tale", o străveche rămăşiță din principiul juridic că „dintru început tot pământul țării domnesc au fost", o amintire din veacul de aur când o legătură strînsă de credință şi de drept unea pe cel mai mare din țara aceasta cu cel mai mic.

Aşadar, ce mai [la] deal, la vale? Iancu Negură v-a definit pentru de-a pururea: „În opoziție conspirați cu țara în contra tronului, la putere fiind, conspirați cu străinii în contra țării. Aceasta vă este politica națională".

Şi acum, când o jumătate a universului stă să s-arunce asupra celeilalte, d-voastră, nobili confrați, ați opri pe cutare ori cutare să nu-şi aibă ideile lui asupra unei conflagrații europene? Voyons *!*

Prințul Grigorie Sturza, uite, nu vrea directorat de bancă ori de drum de fier. Nici prin gând nu-i trece. Dar i-o fi trecut prin gând desigur întrebarea: E bine ca, atunci când mijlocul, sudul şi întreg nord estul Europei e plin de slavi, să rezistăm cu oarecari sorți de reuşita valurilor acestui ocean de ginți? Şi va fi răspuns: Nu e bine. Se ştie totuşi că din capul locului am declinat solidaritatea cu programul de politică esterioară a prințului.

D. Maiorescu iar ştie că în anume timpuri civilizația Apusului a fost destul de puternică pentru a învinge curenturile aproape fatale şi constante de cuceriri ce vin din Răsărit şi crede că acest curent va fi învins . . . de astă dată

se 'nțelege . . . prin o civilizație relativ mai tânără care mai are încă idealuri, prin armele şi inteligența germană.

Ori unul ori altul poate să se 'nșele . Sunt ipoteze care se pun în vederea unor evenimente ascunse în sânul viitorului, cari poate nu se vor întâmpla nicicând . Rezultă însă de aci că un partid, mai ales când nu e la putere şi nu cunoaşte *de visu* oarecum configurarea puterilor europene, să stabilească un program *absolut,* în ciuda evenimentelor, în ciuda norocului războaielor, în ciuda şanselor pentru ori contra, în ciuda diplomației europene?

Vorba ceea: Dă-ți popo pintenii şi bate iapa cu călcâiele .

Și aceşti pinteni sunt rezerva pe care şi-o impune partidul conservator ca atare în fața cestiunilor esterioare.

În calculul algebric al cărui rezultat căutat e neatârnarea țării şi dezrobirea neamului românesc de sub influențele străine, în calculul politicii naționale intră, onorabililor, mulți termeni cunoscuți şi necunoscuți. A calcula în vânt , a făgădui în vânt , a vorbi vânt , a semăna vânt , precum faceți d-voastră fiind în opoziție, numai pentru ca s-ajungeți , ca şoarecele lui Gr . Alexandrescu, în cașcavalul de Parma a bugetului, e treaba d-voastră, nu a noastră. Cătați-vă de treabă pe cât timp puteți şi nu ne mai întrebați unde e buricul pământului .

[6 martie 1881]

ALEXANDRU III

După groaznica moarte a țarului Alexandru al doilea toată lumea politică se întreabă: Ce politică va urma noul monarh al Rusiei? La ce are să se aştepte poporul rus de la junele lui împărat? Va începe oare poliția rusească să-şi desfăşoare iarăşi teribila activitate „administrativă"? Se vor porni oare din nou, ca pe timpul lui Gurko şi Radetzki , mii de nefericiți fără judecată şi sentință spre Nordul îngrozitor , spre înghețurile Siberiei ? Ce poate spera continentul, pace sau război?

Drept răspuns la atâtea întrebări reproducem numai următoarele pasaje dintr-o foaie vieneză, rămâind ca cetitorul să aprecieze asupra valorii considerațiunilor şi concluziunilor :

Dacă Alexandru al treilea voieşte să mănțină înlăuntrul țării moştenirea străbunilor săi, dacă are de 'gând , ca un țar absolut, să refuze orice admitere a ideilor moderne, orice concensiune către bolnavul şi nenorocitul său popor, atunci el cată, cu voie sau fără voie, să procure o răsuflare pasiunilor naționale celor

comprimate şi o uşurare pentru înfierbântatul sânge rusesc. Alexandru se află în răspântie şi trebuie să aleagă una din două: sau să cedeze față cu poporul, sau să-l ocupe în modul cel mai fatal: Constituțiunea sau războiul. De un țar reformator puterile europene n-ar avea deocamdată să se teamă de nimic, căci el ar fi silit să-şi îndrepteze toată activitatea asupra reorganizării marelui său imperiu. Dacă împăratul Alexandru, nu va accepta acest rol atunci vecinii puterii Nordului cată să se gândească mai din vreme la siguranța lor. Deja astăzi noul monarh este desemnat la Paris drept încoronatul aliat de răzbunare al Franței; astăzi deja foile republicane dau a se înțelege că Alexandru al slavilor nu va continua politica Alexandrului german. Să nu se pună prea puțin preț pe această drastică distincțiune caracteristică dintre cei doi țari , ca moment politic. Cel mort s-a simțit a fi un Holstein - gottorp , cel în viață este cu trup şi suflet un Romanoff . Acela se considera drept mijlocitor natural dintre ruşi şi boruşi , între germanism şi slavism , acesta se mândreşte a fi „pur rus". El este împăratul național născut al viitorului imperiu de o sută milioane şi poate că, mai curând sau mai târziu , se va încumeți a confirma această „misiune" prin fapt, printr-o cruciată națională.

Noi nu credem într-o alianță a Republicei cu cazacii; noi considerăm ca un eveniment neprobabil o alianță viitoare între autocratul nordic şi d. Gambetta; suntem însă de opinie că Austria nu poate saluta urcarea pe tron a lui Alexandru III decât cu o față serioasă. Poate că bombele nihiliştilor ruşi nu i-au cauzat statului nostru mai mari pagube decât ce se poate aprecia astăzi. Poate că acest nitroglicerin n-a sfâşiat numai corpul țarului, ci a făcut păcii noastre o rană invizibilă , dar nu mai puțin gravă. Un țar care s-ar privi de protector al marei familie a popoarelor slave, c' are şi-ar esercita funcțiunea de-o incarnațiune încoronată a panslavismului, mai curând sau mai târziu va căta să pună în cestiune interesele cele mai importante ale Austriei şi să provoace astfel o coliziune neevitabilă între cele două imperie vecine. Vor reuşi oare bărbații noştri de stat să înlăture acest pericol printr-o politică înțeleaptă? Germanii, ungurii şi polonii sunt de vederi identice asupra acestei cestiuni politice cardinale ; ei nu pot decât să recomande statului pentru viitor o estremă circumspecțiune şi abstinență . Însă este întrebarea dacă se va urma acest

sfat...

Deocamdată rămâne a se vedea ce deciziune va lua noul monarh rus în privința interiorului țării sale. O pace încheiată între țarism şi libertate, între Alexandru III şi poporul său, ar însemna pace şi pentru Europa; continuarea războiului intestin , civil, cată să aibe drept urmare inevitabilă şi un război în afară!

[7 martie 1881]

[„ÎN NUMĂRUL NOSTRU PENULTIM ..."]

În numărul nostru penultim am dat părerea unui ziar german asupra ideii de-a ridica România în rangul de regat. Acea părere semăna a rezuma în ea punctul de vedere austriac în cestiunea aceasta. Acum lăsăm să urmeze un articol ce-l aflăm în „Le Nord", din care rezultă poate atitudinea binevoitoare pe care Rusia ar păzi - o față cu acest proiect, deşi ni se dă consiliul de-a nu face pentru o deşartă schimbare de titlu nici un sacrificiu real.

Răspunsul dat în Camera deputaților din România de d. Brătianu unui deputat care l-a interpelat în privirea zgomotelor relative la ridicarea României la rangul de regat ne face a crede că „Independance Roumaine" a fost bine informată când , acum vreo cincisprezece zile, anunța că guvernul are în gând această transformare a principatului. În adevăr, deşi prezidentul Consiliului s-a mărginit a afirma numai „dreptul României ca stat liber de-a da suveranului ei titlul de rege şi chiar de împărat de ar voi", fără a se esplica asupra intențiilor guvernului în privirea aceasta, totuşi faptul că n-a opus, nici o dezmințire zgomotului de realizare încurândă a proiectului ce i se atribuie ne-ar autoriza a crede că acest zgomot nu e lipsit de fundament. Această apreciare a tăcerii ministrului o găsim justificată îndealmintrelea , cel puțin într-o măsură oarecare, prin detaliile ce le dă „Neue freie Presse" din Viena asupra convorbirii ce un corespondent al ei din Bucureşti a avut - o cu d. Brătianu acum câteva zile. În această conversație prezidentul Consiliului ar fi declarat că „dezvoltarea repede a principatului precum şi puterea împrejurărilor" vor aduce în curând după sine erigerea principatului în regat.

În privirea cestiunii care i s-a pus de către corespondent şi i s-a reînnoit în Cameră de către interpelator, ministrul s-ar fi esplicat asupra demersurilor cari se zicea că s-ar fi făcut de către guvernul român pe lângă cabinetele străine în vederea unei asemenea eventualități. El ar fi răspuns că „sancțiunea prealabilă" a puterilor nu e necesară de vreme ce un stat independent e liber de a determina după plac titlul pe care trebuie să-l poarte suveranul ei şi ar fi adaos că nu crede cumcă vreun guvern străin s-ar putea formaliza dacă i s-ar conferi principelui Carol titlul de rege.

Credem că se cade a primi sub toate rezervele povestirea ziarului „Neue freie Presse", căci asupra unui punct mai cu seamă ea nu poate fi cu totul exactă.

Corespondentul foii vieneze zice că d. Brătianu, răzimându-se pe opinia sa despre inutilitatea unor comunicări prealabile de făcut cabinetelor străine, ar fi adaos că titlul de rege al românilor n-ar putea să atingă mai mult pe vecinii principatului decum a atins titlul de rege al francejilor pe Belgia. E imposibil ca prezidentul Consiliului să fi comis acest anacronism ; el ştie desigur că Belgia n-a fost constituită decât după proclamarea lui Louis - philippe de rege al Franței. Dacă această observație, ce înlătură orice ipoteză de suscep -

---

tibilitate din partea țărilor vecine, a fost făcută sub o formă, ori alta, ea se raportă fără îndoială la zgomotul că Austro-Ungaria e ostilă erigerii României în regat pentru că s-ar fi temând ca această transformare să nu redeştepte ideea regatului dacoromân care agita odinioară pe un număr oarecare de reprezentanți ai partidului, liberal, şi anume, dacă nu ne înşală memoria, pe d. Brătianu însuşi.

În adevăr, nu e mult de când un ziar german vorbea de o „Romania irredenta", *ale cărei aspirații, zicea acel ziar, nu e prudent de-a le încuraja, căci ele nu aşteaptă poate decât ocazia de-a se manifesta: se observa totodată că* 4/5 *ale acelei Românii „neeliberate " sunt înglobate în Austro-Ungaria. Se ştie în adevăr că Ungaria numără două milioane de români între locuitorii ei şi partea cea mai mare a populației Bucovinei e română. Pe de altă parte un ziar român ce apare în Sibiiu, în Transilvania, încerca în aceeaşi epocă să arate, printr-un articol consacrat cestiunii Dunării, că pretențiunile Austriei nu sunt decât o nouă demonstrație a scopurilor tradiționale ale acestei împărății asupra României; acel ziar reamintea că, sub Maria Teresia deja, ministrul Kaunitz căuta a lipi Moldova şi Țara Românească la Imperiul Habsburgilor şi că la încoronarea împăratului Francisc - iosif I de rege al Ungariei figurau , cu drapelul tricolor al României, armele moldave şi valahiene .*

Daca relevăm articolele acestea o facem pentru a esplica cum s-au acreditat în presa română opinia că Austro-Ungaria ar fi opusă creării unui regat român şi cum s-a născut acolo aprehensiunea că adeziunea cabinetului din Viena, daca se va obţinea, va trebui să se cumpere cu concesiuni importante. Această aprehensiune se manifestă într-un articol recent al ,,României libere" şi nu e indiferent de-a nota că acest ziar e cel mai răspândit în România. Faţă cu ridicarea eventuală a principatului la rangul de regat ,,România liberă" esprimă temerea că ,,proclamarea acelei măriri iluzorii" nu trebuie să se cumpere prea scump şi conchide astfel: ,,daca din întâmplare ni s-ar pune condiţia de-a renunţa la apărarea noastră în cestiunea Dunării am trebui să renunţăm cu totul în asemenea împrejurări la mândria de-a ne chema regat". Constatarea acestei preocupări o aflăm şi în informaţiile române ale ,,Corespondenţei politice" din Viena, după cari România aşteaptă, înainte de a procede la realizarea proiectului său, ca diferenţele ce există în cestiunea Dunării să fie definitiv înlăturate.

Aparenţa numai a unei corelaţiuni între erigerea principatului în regat şi reglementul cestiunii Dunării ar da desigur loc la multe comentarii în România, căci daca România, independentă fiind, e liberă cu totul, cum zice d. Brătianu, de-a conferi suveranului ei titlul ce-i convine de-a i-l da, cabinetele străine sunt şi ele absolut libere de-a recunoaşte sau nu noul regat, *există deci o parte a cestiunii din punctul de vedere al căreia dispoziţiile cabinetelor nu sunt indiferente*; *ceea ce zicea ,,Presa", organul ministrului de esterne al României, când d, Brătianu petrecea la Berlin şi zvonul public atribuia acestei petreceri transformarea de pe atunci încă a titlului prinţului Carol. Ea zicea că afacerea aceasta e ,,de interes general, care nu poate fi regulată decât prin Europa întreagă". Ea adăoga în adevăr că această regulare nu poate forma ,,obiectul unor disentimente serioase între puteri"* ; *însă limbajul jurnalelor austro-ungare oficioase la deosebite împrejurări a părut din contra a indica că România va avea să întâmpine la Viena o rezistenţă serioasă, pe care n-ar învinge-o decât cu sacrificii reale. Dac' ar fi aşa,* nu vedem ce consideraţii ar putea să justifice asemenea sacrificii, *căci, dacă România a trebuit să se resigneze a face sacrificii considerabile pentru a obţinea recunoaşterea de stat independent în anul trecut, ea a intrat, din ziua în care adeziunea din partea tuturor puterilor a fost un fapt complinit , în deplina posesiune a locului ce i se cuvenea ,,după atâtea secole de suferinţe şi de lupte", cum zicea discursul tronului la deschiderea sesiunii legislative actuale. Titlul de rege al României n-ar adăoga, din punct de vedere internaţional, nimic la independenţa statului, independenţă pe care viteaza armată română a cucerit-o pe câmpul de bătălie din Bulgaria la 1877, şi nici înlăuntru n-ar adăoga nimic la autoritatea pe care principele Carol a primit-o prin alegerea liberă prin care românii l-au aclamat acum cincisprezece ani suveran ereditar. Nu voim să zicem că aspiraţiile României de-a deveni regat pe cari le constată d. Brătianu nu sunt cu totul naturale şi nu purced dintr-un sentiment foarte legitim; ne esprimăm numai pur şi simplu părerea că, daca satisfacerea mai mult sau mai puţin apropiată a lor ar trebui cumpărată cu sacrificii, ar fi raţional şi politic de-a aştepta timpul aplanării dificultăţilor ce mai există astăzi.*

[8 martie 1881]

[,,O BROŞURĂ ..."]

O broşură intitulată *Observaţii asupra sentinţei Curţii din Lipsca*, inspirată fără îndoială de Direcţiunea princiară , deci favorabilă conversiunii , ne dă, cu toate astea, detalii cari dovedesc spiritul acelei sentinţe.

Maniera de a vorbi cu uşurinţă de hotărârile unei Curţi atât de însemnate, puse desigur asupra tuturor influinţelor zilei, aşezată tocmai din cauza aceasta nu la Berlin, în centrul Imperiului, nici măcar în capitala Saxoniei , ci într-un oraş comercial, maniera adoptată de ,,Românul " şi de foile liberale nu dovedeşte decât superficialitatea cu care oameni cu patru clase primare şi un curs de violoncel sunt în stare a pricepe o cestiune. În alte ţări asemenea oameni speciali nu se însărcinează cu conducerea unor afaceri de sute de milioane. Asta e tot. Acolo e necesar să se prezinte garanţii mai serioase de cunoştinţe.

Sentinţa Curţii recunoaşte în mod espres

că a fost admisibil *ca Societatea Acţionarilor să cedeze guvernului român, pentru durata 'ntreagă a concesiunii , esploatarea întregei ei reţele de căi ferate şi ca din parte 'şi guvernul român să preschimbe acţiile primitive şi priorităţile pe obligaţiuni de-ale statului şi să plătească acţionarilor acelora cari n-ar voi schimbul 3 1/3% asupra valorii nominale a primitivelor şi 8% asupra valorii nominale a priorităţilor ca dividendă fixă.*

Dacă nu s-ar fi stipulat nimic mai mult, adunarea generală, aderând la această convenţiune şi la ceruta schimbare a statutelor, n-ar fi trecut peste competenţa ei.

Sentinţa însă găseşte că o asemenea călcare şi leziune atât a codului comercial cât şi a drepturilor private ale reclamantului cuprinsă în instituirea unei Direcţiuni princiare, care nu mai are a lucra după voinţa Adunării Generale, *ci după* art. XXII al Convenţiunii de răscumpărare, *numai conform legii şi convenţiei, iar încolo numai şi numai conform instrucţiilor ce i s-ar da de Ministeriul Lucrărilor Publice din România. În urmarea acestora* § 22 *al statutelor revizuite decide că Direcţia princiară ia asupră - şi toate* drepturile şi datoriile *cari, după Codul de comerţ german,* i se atribuie sau i se impun direcţiei Societăţii Acţionarilor, *fără alte restricţiuni decât cele prevăzute în art. X şi XXII a Convenţiei de răscumpărare. Din aceste stipulaţiuni sentinţa conchide însă: „că actele Direcţiei princiare sunt* de-a dreptul independente de voinţa acţionarilor, *că salvgardarea intereselor societăţii e lăsată numai la discreţia Direcţiei princiare şi a guvernului român, de ale cărui instrucţii atârnă acea direcţie.* Societatea Acţionarilor e privată de orice mijloc de a pătrunde cu voinţa ei faţă c-o voinţă eventual contrarie a Direcţiei princiare; *e privată însă mai cu seamă de* facultatea de-a sili pe Direcţia princiară la executarea hotărârilor adunărilor generale, *cari, după art. 231 al Codului de comerţ, sunt obligatorie pentru reprezentaţiunea unei societăţi. Ba, adunarea generală* nu poate nici măcar să tragă, la răspundere pe membrii reprezentaţiunii , *căci o pârâ ridicată, conform art. 241, 226 şi 194 din Codul de comerţ, de către consiliul de supravegheare, ar întâmpina obiecţiunea* că membrii reprezentaţiunii societăţii (id est *Direcţia princiară)* au lucrat după instrucţiile guvernului român, pe cari ei sunt obligaţi să le urmeze conform art. XXII *al convenţiei şi § 22 al statutelor revizuite.*

În urma unei asemenea modificări a statutelor Societatea rămâne lipsită de organizaţia pe care, după natura ei, trebuie s-o aibă o Societate.

Acesta este considerantul decisiv pe baza căruia hotărârile adunării generale se declară nule şi de nul efect.

Un alt motiv de anulare a hotărârilor adunării generale consistă în ipotecarea drumurilor de fier constituită în favorul noualor titluri române.

Această ipotecă — zice sentenţa — cată a se privi ca străină scopului Societăţii Acţionarilor, deci adunarea generală nu avea dreptul de-a o vota.

La obiecţiunea , ridicată şi de ziarele noastre, că răscumpărarea e în interesul bineânţeles al acţionarilor sentenţa răspunde în introducerea ei prin [invocarea] următorului principiu de drept:

o hotărâre *luată contra legii rămâne atacabilă chiar fiind în interesul Societăţii. O hotărâre formal corectă nu foate fi atacată pe motivul că ar fi contrarie intereselor Societăţii.*

În urma acestei sentenţe, care desfiinţează actul juridic al răscumpărării, rămâne a se şti ce se va întâmpla de-acum înainte, ce sumă de procese se vor naşte din ea. Sentenţa însăşi încheie cu următoarele caracteristice cuvinte:

În lipsă de propuneri în această privinţă Curtea nu intră în cercetarea cestiunii dacă şi în ce chip s-ar putea reintegra starea de lucruri de mai 'nainte , nici cercetează supoziţiunile sub cari cererea reclamantului pentru reintegrarea acelei stări de lucruri se poate traduce într-o cerere de despăgubire.

O asemenea cerere de despăgubire reclamantul n-a făcut-o din capul locului. El a aşteptat, se 'nţelege , pronunţarea şi redactarea autentică a sentenţei, pentru ca, în virtutea termenilor ei definitivi şi inatacabili , să-şi modeleze cererile sale.

[12 martie 1881]

[„ ÎNDEPLINIM O DATORIE ..."]

Îndeplinim o datorie ce ni se impune de lealitatea cu care ne ocupăm de viitorul ţării puind în vederea cititorilor articolul următor, datorit unuia dintre cei mai eminenţi publicişti franceji.

Recomandăm cu osebire citirea acestui articol, căci arareori politica ce i se atribuie principelui de Bismarck a fost espusă c-o mai mare claritate. În adevăr nimeni n-a demonstrat mai bine viitorul, daca această politică ar triumfa .

Această politică este opera la care participă cu toată activitatea cei ce ne guvernă. Şi aceasta esplică pentru ce roşii sunt şi stau la putere.

Am dori ca d-nii de la „Românul" să ne esplice altfel lucrul; am dori ca opinia publică să fie liniştită prin declarațiile ce ar putea face „Românul". Am dori să ne arate „Românul" şi d. Brătianu într-un chip categoric daca tot ce s-a făcut până acum în țară a avut alt scop decât cel ce se atribuie cu atâta probabilitate principelui de Bismarck, şi daca acest scop ar avea vreun avantaj pentru viitorul țării.

E datoria „Românului" a da această satisfacție opiniunii publice; este o datorie de demnitate a partidului de la guvern ca să se esplice . Sunt situații în cari unii oameni pot zice: Am puterea şi fac cu dânsa ce voi voi. Dar asemenea situații se pot schimba dintr-o zi într-alta .

Iată articolul de care vorbim:

Împăratul Alexandru al II[-lea], asasinat într-un chip atât de mârşav de nişte fanatici , lasă un nume glorios în istorie.

După învingerea de la Sevastopole era natural ca Rusia să caute un sprijin la Berlin şi la Viena în contra alianței anglo-franceze .

Timpurile s-au schimbat. Carta Europei s-a modificat. Regatul Prusiei a devenit Imperiul german, s-a mărit cercul său de acțiune. Germania dezvoltă în proporțiuni înspăimântătoare puterea sa militară. Francia din contră, n-are altă politică decât aceea de a-şi reconstitui puterile s-a aştepta.

Daca fiul împăratului Alexandru ar putea ridica vălul ce-i acopere viitorul şi-i ascunde pericolul ce-i amenință siguranța şi mărirea Imperiului țarilor poate că ar vedea cum se grămădesc nourii ca să aducă furtuna nu pe marginile Senei , ci pe țărmurile Dunării.

Din ziua în care Turcia va dispare de pe carta lumii, când descendenții lui Petru cel Mare vor reclama partea lor de moştenire din Imperiul osmanliilor , nu stindardul tricolor , ci vulturul cu două capete va închide armatelor ruse drumul la Constantinopol, care este scopul suprem al ambițiunilor moscovite .

Nu Rusia, ci Austria, antegarda Germaniei, are de pe acum preponderanța în Orient. Principalul obiectiv al politicei d-lui de Bismarck, de la Congresul din Berlin, stă în a întări în Peninsula Balcanilor influența rasei germane.

Austria stăpâneşte Bosnia şi Erțegovina , românii sunt vasalii Hohenzollernilor , sârbii ştiu că destinele lor se află în mâinele Curții de Viena. Cât despre Rumelia, Germania caută, a pune mâna pe dânsa nu prin violințe , ci printr-o invazie cu totul pacifică. Ea va vărsa în această bogată şi productivă țară prisosul populației germane. Germania va îndrepta către Arhipelag şi Marea Neagră acel nesfârşit şir de emigrație care până acum mergea în America. Încetul cu încetul va face din Turcia europeană, o colonie germană, sau mai bine un anex la cele două mari imperii germane. Cotropirea a şi început: putem fi siguri că compatrioții d-lui Bismarck o vor urmări cu toată energia, răbdarea şi stăruința de care sunt capabili numai nemții.

Germanii au tot ce le trebuie ca să se stabilească şi să prinză rădăcini în astă țară mănoasă . Daca nu li se va opune vreun obstacol vor ajunge încetul cu încetul, fără zgomot şi pe tăcute, la Dardanele şi la Bosfor, şi atunci Constantinopolul, prin forța lucrurilor, va cădea în mâinile germanilor.

Atunci dinastia Hohenzollern va realiza visul monarhiei universale, la care n-a ajuns nici Carol cel Mare, nici Carol V, nici Napoleon I. De la Marea Nordului până la Marea Neagră, de la Baltica la Adriatica , se va întinde un nesfârşit imperiu, sau mai bine o confederație formată de două mari imperii strâns legate printr-o comunitate de interese politice, economice şi sociale, şi care va apăsa asupra Europei cu toată forța unei puteri militare înfricoşate . Nimeni nu-şi poate închipui cu ce colosală forță vor domina în Europa o sută de milioane de oameni, ocupând Europa centrală, împingând la vest popoarele latine, la ost popoarele slave, stăpâni pe Hamburg , Triest , Salonic şi Constantinopole, ținând sub dominația germană căile comerciale ale lumei civilizate!

Acesta e visul principelui de Bismarck. În scopul acesta cancelarul de fier a format alianța celor doi împărați, deschizând calea Austriei în Orient.

Autorul conchide

că, în viitor interesul Rusiei va face pe noul împărat a nu mai căuta sprijinul politicei sale nici la, Viena, nici la Berlin.

Cum vedem, alianțe nouă se pregătesc în Europa. Un mare război e poate inevitabil.

În vederea unei conflagrațiuni generale, guvernul nu este dator a spune țărei care e politica sa? A fi sceptic la toate este lesne: e destul a nu avea cineva obraz. Dar oamenii de stat nu ştim că pot fi scutiți şi de pudoare.

Privim viitorul cu îngrijire, căci ce poate aştepta o nație de la nişte oameni cari ne-au dus din catastrofă în catastrofă şi au comis importarea lui Strussberg — Landau , retrocedările , conversiunile şi mistificațiunile politicei dunărene.

[13 martie 1881]

[„ÎN MAI MULTE NUMERE..."]

În mai multe numere ale „Românului" din luna trecută am văzut susținându-se ideea că embaticarul e proprietar al locului ce posedă, că un bun grevat cu embatic sau besmăn e proprietatea aceluia ce plăteşte embaticul. Vrun advocat desigur o fi scris acele articole, împodobite cu flori de citate falsificate din legiuirile vechi, producând în noi acea silă pe care ne-o face orice cârciocar ce, rumegând paragrafe, uită că asemenea lucruri au stat totdauna în legătură c-o anume organizație socială şi economică a unui popor. Ba ilustrul advocat nici pare a înțelege termenul „a stăpâni " şi a „pune pe cineva în stăpânirea unui lucru", întrebuințat în legile vechi, pe care-l traduce prin „proprietate".

A pune în stăpânire va să zică a pune în posesiune, şi a stăpâni , oricând şi oriunde, înseamnă a posede . Înțelesul lexical al cuvântului e atât de bine stabilit întru cât priveşte trecutul încât ne e ruşine a vedea că azi nişte oameni ce nu ştiu româneşte cutează a falsifica pentru bunul simț al mulțimii termeni hotărîți şi ca esență şi ca sferă.

Noi suntem siguri că în spiritul legiuirilor vechi şi nouă locurile acele sunt numai în posesiunea ereditară a embaticarului şi că iluzia că ele ar fi chiar proprietatea lui nu s-a născut decât din neânsemnătatea relativă a arenzii ce să plăteşte azi, care în timpul în care a fost stipulată era îndestul de însemnată. Neânsemnătatea actuală a arenzii plătite e cauzată însă prin scăderea ce au suferit-o în valoarea lor metalele prețioase, pe când valoarea proprietății grevate cu embatic , precum şi venitul ei, s-a suit în raport direct cu valoarea celorlalte obiecte de consumațiune . Daca proprietarii, fie indivizi, fie persoane juridice, ar fi fixat prin contractele primitive ca arenda sau embaticul să li se plătească în grâu , iar nu în bani, s-ar vedea clar raportul între proprietate şi rentă. Dar astfel iluzia economică, născută din disproporția între valoarea proprietății arendate şi valoarea arenzii actuale, s-au putut preface sub pana redactorilor „Românului" într-o eroare juridică, pe care vom cerca a o rectifica prin următoarea luminoasă espunere a lui Michel Chevalier , care, esplicând ordinea economică a lucrului, ne dă esplicarea celei juridice.

Când metalul din care e făcută moneda este pe clina de a-ți varia valoarea în raport cu celelalte producte ale industriei e practic ca în anume cazuri plățile să se stipuleze altfel decât în monetă . În asemenea împrejurări, daca e posibil şi lesne, e bine a se adopta un mod de plată nemetalic , substituind metalului monetar *un alt obiect, presupus mai puțin variabil în valoarea sa. Unul din cuvintele de căpetenie pe cari le-au avut oamenii pentru a întrebuința aurul şi argintul ca mărfuri de intermediu în tranzacțiuni este fixitatea relativă a valorii ce s-au observat la ele. Dar daca din întâmplare o descoperire asemănătoare celei a minelor din America în secolul al Xvi-lea produce o mare perturbație în valoarea metalelor prețioase, pe cât timp perturbația durează, adecă în întreg intervalul ce le trebuie acestor metale pentru a trece de la nivelul aproape fix pe care se ținuse valoarea lor la nivelul la care vor avea să rămână de-aci înainte pentr-un period indefinit , ele sunt dezbrăcate de virtutea lor de căpetenie, adecă, de-a fi fixe în valoare, şi e natural ca să li se substituie în ocazii potrivite un alt articol, ce se socoate a fi desigur mai fix sau mai puțin variabil . Grâul e o substituție vrednică de toată atenția. Grâul în adevăr nu poate servi de monetă ; el nu e îndestul de portativ ; e supus la alterări ; nu e o substanță omogenă şi totdeuna egală în sine însaşi , ca un drug de aur care iese din cuptorul de topire al unui curățitor care l-a preparat la o mie de chilometri depărtare de aci. Afară de aceasta, de la un an la altul, grâul suferă în valoarea lui, în raport cu celelalte articole de negoț, oscilațiuni foarte puternice, el se urcă sau scade de la una la îndoit, ba uneori la întreit chiar. Ce deosebire, de exemplu, între prețurile curente de la 'nceputul anului 1846 şi între cele de la finele anului, ce scădere în 1847 şi 1848! Cu toate acestea, daca luăm mediile unui număr de ani, vom afla fără îndoială că grâul este unul din articolele care-şi schimbă mai puțin valoarea în comparație cu alte articole ale producției . Luându-se în cercetare perioade seculare grâul pare a avea aproape fixitatea relativă a valorii.*

Individul care-n timpul împăratului roman August ar fi avut drept venit 1 000 de hectolitri de grâu şi care ar fi putut să transmită moştenitorilor acest venit, din epoca sa şi până în zilele noastre, ar fi garuntat moştenitorilor săi din secolul al optulea, al cincisprezecelea şi al nouăsprezecelea un grad de bunăstare mai puțin deosebit de acela de care se bucura el însuşi decât daca le-ar fi testat o rentă de-o greutate determinată în aur sau în argint.

Conform cu observația aceasta ar fi posibil și înțelept, în prevederea unei mari schimbări în valoarea aurului, ca proprietarul care *s-ar* lega printr-o arendare pe două sau trei generațiuni să stipuleze ca să i se plătească arenda într-o cantitate fixă de hectolitri de grâu în loc de-a i se plăti c-un număr determinat de livre sterline. *Tot astfel, particularul care ar voi să constituie o rentă copiilor sau unui* colegiu *sau unui* ospiciu , *ar face bine, în ipoteza în care ne-am pus aci,* de-a o constitui în măsuri de grâu și nu în piese de aur. *După descoperirea Americei, Englitera, a cărei monetă era mai cu seamă de argint, au formulat acest sentiment printr-o lege înțeleaptă, în virtutea căreia o a treia parte a rentelor datorite colegiilor din Oxford și din Cambridge au trebuit să fie plătite în măsuri de grâu de-o calitate hotărâtă . Oameni eminenți,*

---

precum cancelarul Burleigh *și secretarul de stat* Smith *, luară inițiativa acestui act de prevedere, pentru că, luminați prin esperiența contimporană, ei* pricepură *că* banul reprezenta mult mai imperfect decât grâul o sumă fixă de obiecte de consumațiune când *e vorba de-o serie* indefinită *de ani. Era în toiul* perturbațiunii *produse prin* mina *de argint de la* Potosi *. Legea datează din anul 1576.*

Din această espunere se vede lămurit că proprietarii cari au arendat cu embatic proprietățile lor pe generații înainte au comis eroarea de-a crede, ceea ce pentru timpul în care trăiau era adevărat, că valoarea metalului din care erau făcuți banii va rămânea pururea fixă, pururea aceeași, că un galben în secolul al șaptesprezecelea va avea aceeași valoare ca și un galben în secolul al nouăsprezecelea.

Dar această eroare economică nu schimbă natura dreptului.

Se va observa încolo că bunurile încărcate cu embatic au fost în genere proprietăți ale așezămintelor publice, nu ale particularilor. Dacă și particularii ar fi uzat în genere de această tranzacțiune, mai cu seamă pe când moșiile erau încă foarte mari, s-ar fi dezvoltat desigur la noi în țară acea posesiune ereditară care pe de-o parte ar fi făcut de prisos improprietărirea , iar pe alta ne-ar fi ferit de inconvenientul unei subâmpărțiri în parcele prea mici a pământurilor țărănești , deci ne-ar fi scutit de perspectiva formării unui proletariat agricol.

Un loc grevat cu embatic [e] o proprietate arendată *pe-o serie de ani indefinită* . Posesiunea se moștenește în adevăr, dar, după natura datinei pe care se 'ntemeia acest soi de tranzacțiune, ea nu se putea moșteni decât în aceeași familie. Cu toate aceste vom vedea că astăzi multe din prăvăliile de prin orașe, proprietăți ale mănăstirilor, spitalelor, bisericelor, sunt în posesiunea unor străini, că în Moldova evreii au pus mâna pe ele, ceea ce e cu totul în contra naturii lucrului. Admițându - se acuma răscumpărarea embaticurilor , aceşti străini devin proprietarii acelor locuri, din posesori prin *uzurpațiune* ce fuseseră pân' acum . Se ia adecă o nouă măsură pentru ridicarea elementelor străine din țară; pe când , în starea actuală de lucruri, aceşti posesori prin uzurpațiune ar putea fi scoşi din posesiune, iar locurile ar putea retrece în proprietatea statului, pentru a deveni baza unei măsuri generale pentru ridicarea meseriilor între români. Dacă e vorba ca locurile cu embatic să fie o posesiune ereditară, fie încai pentru români, nu pentru străini. Departe de-a le vinde, statul ar face bine să conserve acele prăvălii și locuri de prin orașe, pentru a ușura condițiile de muncă a meseriaşilor acelora de ex. cari ar ieşi dintr-o școală de meserie.

Atunci în adevăr am vedea că statul ia o măsură organică, iar nu o măsură născută moartă sau de-a dreptul stricăcioasă , precum sunt paragrafii de lege traduşi din franțuzește pe calapodul cărora se întind ca Hristos toate puterile vii ale acestui popor.

[13 martie 1881]

[„ÎNTR-UNUL DIN NUMERELE TRECUTE..."]

Într-unul din numerele trecute am publicat un articol dintr-un jurnal francez asupra politicei prințului de Bismarck în Orient. Publicistul francez între altele zicea:

Daca fiul împăratului Alexandru ar putea ridica vălul ce-i acopere viitorul și-i ascunde pericolul ce amenință siguranța și mărirea Imperiului țarilor poate c-ar vedea cum se grămădesc nourii ca s' aducă furtuna nu pe marginile Senei, ci pe țărmurile Dunării.

Vulturul cu două capete va închide armatelor ruse drumul la Constantinopole.

Reproducând acel articol am întrebat pe d-nii de la „Românul" şi pe d. Brătianu în parte a ne declara într-un chip categoric *„daca tot ce s-a făcut până acum în ţară a avut alt scop decât cel ce se atribuie cu atâta probabilitate principelui de Bismarck i daca acest scop ar avea vreun avantaj pentru ţară".*

„Românul", reproducând în parte articolul francez, nu găseşte că ar putea răspunde altfel decât că :

opoziţiunea se uneşte în a face apel Rusiei să, intervie, să ceară destituirea guvernului, daca asasini nu vor izbuti a-l ucide, şi prin toate acestea să se provoace la timp intrarea în ţară a oştirilor ruseşti, intrarea oştirilor austriace şi pradă să se dea ţara rezbelului civil şi rezbelului între două mari puteri.

Acest răspuns pentru noi ar fi destul de satisfăcător, căci ne-a dat ocazie a râde mult, a râde din toată inima.

Dar, fiindcă „Românul" ne impută cu multă imprudenţă că am făcut şi facem apel la străini, să curmăm o dată pentru totdauna această imputare gratuită şi imprudentă .

Oare fost-am noi la Livadia ca să precupeţim retrocedarea Basarabiei?

Oare noi am plătit la Berlin datoriile lui Stroussberg, ca, cu luminele unui jurisconsult fără renume ş-a unui financiar fără finanţe, să reînviem pe Stroussberg şi să-l aducem din nou ca o năpaste pe ţară sub numele de Landau?

Noi negociem chestiunea Dunării?

Noi am zis ceea ce ne pare probabil după prevederile noastre. Am zis că Turcia ameninţă a dispărea din Europa. Am zis că un rezbel poate fi iminent . În faţa unei conflagraţii generale probabile am întrebat care este politica guvernului.

Şi ni se răspunde că suntem ruşi or austriaci; iată tot.

Pe noi nu ne incomodează deloc a declara că nu poate fi om în ţara regelui care să cugete, dar necum să scrie, că ar voi invazie. Credem şi mai mult, credem că, daca s-ar găsi ceva creieri dislocaţi care să cugete la invazie, cuviinţa ar cere ca „Românul" să fie cel din urmă care s-o releveze aceasta; din cauze pe cari, de la 1848 şi până azi, cu toţi le cunoaştem.

Împăratul Alexandru I înaintea rezbelului de la 1812 zicea: Constantinopoli este imperiul lumei.

Astăzi vederile ţarului Alexandru sunt împărtăşite şi de Anglia şi de Germania şi de Austria.

Când vedem dar pe junele împărat că ia îndatorarea să execute dorinţele străbunilor săi, cari priveau Constantinopoli ca imperiul lumei, nu suntem în drept a prevede un rezbel? Şi în faţa acestui rezbel nu suntem datori a întreba pe d. Rosetti unde are de gând să trimită şi de astă dată pe d. Brătianu, la Livadia, la Viena sau la Berlin?

Iată pentru ce am publicat articolul francez, iată pentru ce suntem îngrijaţi de viitorul ţării noastre regale, iată pentru ce am întrebat care este politica guvernului.

Cititorii vor judeca daca ceea ce ne impută „Românul" este serios. Facem pentru aceasta apel la cititorii „Românului", căci niciodată nu ne îndoim de bunul simţ al românilor, fie de orice nuanţă politică, când e vorba de destinele ţării.

[17 martie 1881]

[„SE ZICE ...NU AFIRMĂM ..."]

Se zice ... nu afirmăm, căci ne întemeiem numai pe zvonul public ... se zice că la Curte s-ar fi observat cu oarecare părere de rău lipsa d-lor Lascar Catargiu şi general Florescu în ziua proclamării regatului. În adevăr amândoi bătrânii senatori au avut bucuria senină în acea zi de-a vedea, nu pentru deşertăciunea lumească a lucrului, dar pentru importanţa lui politică în vederea unor evenimente viitoare, erigerea României la rangul de regat.

Însă în această bucurie senină a trebuit să cază o picătură de amărăciune: fostul colonel de vânători , actualul general Leca , a luat iniţiativa acestei propuneri.

Raportor în Senat a fost d. Ion Ghica. Foarte bine şi cu cale. D. Ion Ghica are renumele de-a nu fi fost tocmai favorabil principelui şi, din timpul războiului franco-german şi a afacerii de la sala Slătineanu , există oarecari reminiscenţe pe cari, faţă cu regele, d. Ion Ghica face bine de le şterge. Daca e vorba să inaugurăm o eră nouă, şi revoluţionarii de ocazie şi cei de meserie să-şi plece capul şi să solicite din nou o iertare care li s-a dat demult.

Nu e tot astfel cazul cu d. general Leca. Gura care ar fi putut să-l ierte e închisă pentru totdauna; mâna care i s-ar fi putut întinde cu prietenie şi milă, ca odinioară, se preface în ţărână . Să se ţină bine minte că Vodă Cuza a iertat prin viu grai şi în scris tuturor...absolut tuturor, numai colonelului Leca şi altor câtorva nu; nu pentru el personal, ci pentru pata pe care acesta a pus-o pentru vecii vecilor pe steagul ţării. E unicul caz în istoria românilor. Au căzut Domni prin rebeliune fățișă a poporului sau a armatei, au căzut prin amicii lor fațarnici ; nici un Domn român, absolut nici unul n-a căzut prin tradarea strajei domneşti; orice strajă, chiar adversară Domnului, pe cât era strajă au privit în unsul lui Dumnezeu pe oaspetele credinței ei, şi oaspeții sunt sfinți chiar pentru popoarele cele mai barbare, necum pentru cele civilizate.

Noi nu vorbim pentru fostul colonel de vânători . Ne-am feri chiar de-a-i pronunța porecla, pentru că o sumă de oameni cumsecade suportă fără vină inconvenientul de-a avea aceeaşi poreclă. Apoi acest domn nu ar fi nici în stare să ne priceapă. Cât de departe este de a şti izolarea şi retragerea ce i se cuvine ne-a dovedit o scrisoare publicată de d-sa în ,,România liberă", prin care se punea la dispoziție un om ce-l calomniase , cum pretindea. Ei bine, fostul colonel de vânători îşi închipuieşte încă că există, nu în România, dar în universul întreg, de la Polul de nord până [la] cel de sud şi în curmezişul celor două emisfere , un singur om care să-i datorească răspundere sau să-i mai ceară răspundere? Morților de soiul acesta nu li se datoreşte, nu li se cere răspundere. Ei sunt afară de cercul omenirii, precum a fost Cain, a cărui faptă e o copilărie pe lângă cea din noaptea de 11 fevruarie. Daca acest d. ar fi avut curajul pe care pretinde a-l avea azi, când orice ființă viețuitoare îl dispensează de răspundere, ar fi sfârşit de-a doua zi după 11 fevruarie cu sine însuşi, pentru a şterge pata de pe nişte bieți soldați nevinovați şi amăgiți , care fuseseră scoşi din cazarmă sub pretextul că ,,Doamna născuse un copil".

Dar au conspirat toți atuncea, şi conservatori şi liberali?

Ei şi?

Oameni independenți , liberi a [ataca] actele unui Domn ce făcuse o lovitură de stat, erau pe calea de-a comite [o crimă] politică care, reuşind , avea să fie un succes politic. Se 'nțelege că oamenii politici trag tot folosul posibil pentru cauza lor dintr-un act de trădare care le vine la 'ndemână ; dar aceasta nu va să zică că ei aprobă trădarea sau iubesc pe trădător. Odată faptul mişelesc îndeplinit, cel ce l-a comis se înlătură din viața publică pe de-a pururea. De vrea să trăiască fiziceşte mai departe, trăiască, căci impunitatea judecătorească i-e asigurată; dar moraliceşte e mort şi un rol în viața publică nu mai poate juca.

Noi înşine am fi tăcut despre această faptă, am fi uitat, căci asemenea lucruri se uită, dar nu se iartă niciodată, când n-am vedea pe aceste personaje băgându-se înainte şi întunecând momentele cele mai luminoase ale vieții poporului nostru. În loc de a se ascunde, ei din contra pozează în lumina electrică a unor zile mari pentru ca să se vază creț cu creț toate zbârciturile negrului şi criminalului monstru.

Ce e în adevăr Simeon Mihălescu pe lângă acel colonel de la 11 fevruarie? Un înger. Ce e Pietraru, care a ridicat mâna criminală contra unui om de stat căruia nu-i jurase niciodată credință, care nu era încredințat pazei lui? Daca pe colonelul de la vânători l-ar fi chemat Pietraru n-ar fi făcut ceea ce-a făcut actualul general.

În decursul istoriei noastre s-au întâmplat ceva analog, nu asemănător, în zilele fiului lui Ştefan-Vodă, Petru, pronumit Rareş.

Petru Vodă fusese scos din domnie prin trei armate de invazie intrate în acelaşi timp în Moldova: polonă, tătară şi turcească. Întâmplările sale, în vremea fugii în Ardeal, a petrecerii în cetatea Ciceului , a mergerii la Țarigrad, formează un roman întreg în cronicele noastre. În timpul lipsei sale domnişori ilegitimi ocupară tronul, până ce fiul leului se arătă din nou la marginea țării. Unii boieri, pentru a câştiga favoarea lui Petru Vodă, auzind că soseşte, uciseră pe domnişorul ilegitim după vremuri şi alergară înaintea lui

---

Petru să i se închine, espunându-şi meritele ce le aveau în a lor părere. Petru Vodă era de felul lui un om blând precum se ştie. Mulțumitu-le-au el trădătorilor pentru fapta lor? Da ... a pus să le mulțumească călăul.

El n-a primit coroana sa proprie din mâni de ucigaşi şi bine a făcut. Dar acei colonei sau *generali* de pe atunci înlăturaseră o piedecă din calea lui? El s-a folosit în adevăr de această înlăturare , dar n-a aprobat-o nicicând .

Aşadar nu credem că e loc de mirare daca în vremi mai blânde , dar totuşi în momente în care țara are nevoie de reînviarea tuturor instinctelor ei morale, unii membri influenți, mai ales din cei bătrâni ai partidului conservator, deşi au aclamat cu bucurie principiul regalității, au evitat totuşi de-a se 'ntâlni față în față cu cel care a căutat, în ciuda lumei, de-a fi inițiatorul acelei idei.

[18 martie 1881]

[„ÎNTRE LEGENDELE NOASTRE..."]

Între legendele noastre naționale e una (în colecția Ispirescu) de străveche origine desigur şi de o mare adâncime . Un om primeşte de la ursite privilegiul „vieții fără moarte şi tinereții fără îmbătrânire ". Acesta trece pe lângă un oraş şi întreabă pe un târgoveț , ce culegea mere într-o grădină, de când sta oraşul acela? — De când lumea, răspunse omul culegând mai departe. Peste cinci sute de ani omul pururea tânăr trece iar prin acel loc, dar de oraş nici urmă. Un cioban singur îşi păştea oile, cântând din fluier. — De când s-a risipit oraşul de aci? întrebă el. — Ce oraş? i se răspunse. N-a fost niciodată, tot câmp limpede, bun de păşune a fost aci. — Într-alt rând omul pururea tânăr găsi aci un codru mare şi un cărbunar tăind lemne. — De când e codrul? întrebă. — Da cine-l mai ține minte de cându-i ? răspunse cărbunarul . Şi în sfârşit peste alte cinci sute de ani omul pururea tânăr regăsi iar un oraş mare. În piață larmă, trâmbițe , tobe, steaguri, veselie. — De când o oraşul, întrebă el, unde-i pădurea, unde păstorul cu fluierul ? — Dar cine să-i răspunză la toate întrebările acestea? Fiecine în piață era preocupat de trebile lui proprii, de sine însuşi, de ceea ce se petrecea împrejurul lui.

Omul pururea tânăr , când trecuse pe lângă acel oraş, făptuise multe lucruri bune. Ciobanului [î]i răpeau tatarii din turmă şi el a alungat tatarii, cărbunarului îi urlau lupii pe lângă casă, el a stârpit lupăriile , şi-n adevăr într-o piață a noului oraş el a văzut o statuă călare c-o elebardă în mână şi s-a recunoscut pe sine în acea statuă . — Eu sunt acela, zise el mulțimii demprejurul lui, dar toți râseră de el şi nu-l credeau. La arhiva primăriei stătea scris că fapta reprezentată prin statuă se petrecuse cu multe sute de ani înainte. — Dar eu sunt acela, zise el. Nu țineți voi minte că acum cinci sute de ani mă chema Dragomir şi mă pusese Mircea Vodă singur în pustietatea aceasta plină de păduri, în mica cetățuie a Dâmboviței , de țineam piept tătarilor pe Ialomița? Şi acuma găsesc aci un oraş de două sute de mii de oameni?

Dar cine să crează că el e geniul neamului românesc, pururea având în minte trecutul întreg şi de aceea neuimindu-se de ceea ce vede acum? Ba, în mulțimea cea mare iată că se găsi un moşneguț cu fața vicleană, cu ochii bulbucați şi cam cepeleag la vorbă, care începu ceartă cu omul pururea tânăr , zicând : „Ce vorbeşti tu? De când sunt eu există toate cîte le vezi. Înainte de mine nu erau decât boiari şi rumâni . Luminează-te şi vei fi, voieşte şi vei putea. Eu am creat țara aceasta, înainte de mine nu era nimic". Omul pururea tânăr râse , îi dete cu tifla moşneagului şi se făcu nevăzut.

Când ne uităm cu binoclu , ne pare scena foarte aproape, când îl întoarcem ea ne pare foarte departe. Dac - am întoarce binoclul istoric spre anul 1654, la încoronarea lui Constantin Basarab, fiul lui Radu Şerban, am vedea tot piesa de azi, jucată în alte costume,

---

am vedea pe ulițe mese cu cîte un grămătic şi la ele cei 100 000 de dorobanți şi seimeni depunându-şi jurămintele asupra formulei :

Juraţi pe această sfântă Evanghelie şi pe această cinstită cruce că veți fi cu Constantin Vodă un suflet şi un sfat, ascultându-l şi ajutându-l fără viclenie, atât în iveală cât şi în taină; neascunzând de el nici un lucru ce trebuie să-i fie cunoscut în tot cursul vieții sale şi în tot cursul vieții voastre, şi nu veți fi trădători către el, nici veți lucra împotriva lui.

Iar ei, punând mâinile pe Evanghelii şi pe cruce, ziceau: da! Țăranii aruncau în calea Măriei Sale spice de grâu , flori albe şi ramuri verzi, mere, lămâi , năramze şi capete de berbeci , sau îi închinau miei şi căprioare sălbatice.

Iar cât despre cheful ce s-o fi făcut pe vremea aceea, nici vorbă. Chiar Neagoe Vodă, om mai mult sfânt decât războinic , zice în sfaturile către fiul său Teodosie :

De ți-e voia să dăruieşti pe cineva, [î]l dăruieşte *dimineața* la trezvie cu cuvinte dulci; daca ți-e voia, să-ți mulțumească cel ce i-ai dat darul şi să-ți sărute şi mâna . Iar daca ți-e voia să te mânii sau să urgiseşti pe cineva sau să-l judeci, iar dimineața la trezvie îl judecă cu toți boierii tăi şi-i ia seama. Cum îl va ajunge judecata aşa-i fă. Căci daca şezi la masă nu este legea să judeci, nici să dăruieşti; ci are masa obiceiul său de veselie, să se veselească toate oştile tale de tine. . . Să le dai să bea din destul şi cât vor vrea, şi tu încă să bei, ci cu măsură, ca să poată birui mintea ta pre vin, iar să nu biruiască vinul pre minte, şi să cunoască mintea ta pre mințile slugilor tale, iar să nu cunoască mintea slugilor pre mintea ta; şi, de-ți va greşi vro slugă, tu-i îngăduie, pentru că... tu l-ai îmbătat.

Aşa se trăia pe la anul 1520.

Dar să privim coroana, căci de ea va fi vorba poate.

Ea e acoperită cu pietre scumpe şi mărgăritare. În partea ce vine pe frunte, deasupra e crucea formată din cinci pietre scumpe, sub cruce în email Duhul Sfânt , sub Duhul Sfânt , tot în email , Dumnezeu Tatăl, cu dreapta binecuvântând , în stânga ţinând globul pământului . În rând cu Dumnezeu Tatăl, de jur împrejur, chipurile strămoşilor şi între ele mici sceptre ; sub aceste chipuri un rând de heruvimi (capete şi aripi) şi sub acest rând pietre scumpe mari formând marginea demprejurul coroanei.

Capul ce stă sub această coroană e mare, fruntea largă, ochii mari, pe jumătate închişi, căutătura tristă şi întoarsă oarecum în sine însuşi, sprâncenile lungi, nasul fin, faţa lungăreaţă şi palidă, barba mică şi neagră în furculiţe , părul capului lung acoperind spatele şi umerele.

E Ştefan cel Mare, zugrăvit la anul 1456. Pe piept îi atârnă un lanţ scump care se 'ncheie într-un engolpion de aur [1].

Dar daca vremea, acest veşnic regisor , a scos din nou piesa din arhivă şi ne-o reprezintă astăzi cu costume schimbate şi cu alţi actori, oare omul pururea tânăr , geniul neamului românesc, a venit asemenea între noi?

Oare n-am uitat cumva că iubirea de patrie nu e iubirea brazdei , a ţărânei , ci a trecutului?

[19 martie 1881]

---

[1] *Prescrierea unor ctitoreşti odoare a mon . Putna* de S. Gheorghiescul . Ms . din a. 1795.

[„RĂSPUNZÂND LA DISCURSUL D-LUI MAIORESCU..."]

Răspunzând la discursul d-lui Maiorescu, d. Carp a crezut a putea reduce importanţa pe care o dăm noi vicierii spiritului public în România.

Originea acestei vicieri e a se căuta în orice caz în tradiţiile şi antecedentele membrilor partidului roşu şi în faptul că asemenea tradiţii şi asemenea antecedente au fost cu

---

toate acestea răsplătite sub o monarhie. Monarhia, pe cât poartă acest nume, credem că nu poate renunţa, în interesul ei şi al poporului, la acele prerogative care-i formează esenţa şi o deosebesc de republică. În republică numai, prin natura lucrului, domină partidele şi apetiturile.

Dar fie apreciarea noastră severă cea justă, sau aibe cuvânt d. Carp, care vede în aceste fenomene ale înveninării spiritului public până şi prin idei nihiliste numai semne ale unei boale mai adânci , răsărite din lipsa unei solide organizări sociale, nu asupra acestei divergenţe mai mult formale vom avea ceva de zis.

Cestiunea e daca, în era nouă ce se deschide prin erigerea României în regat, actuala lipsă de organizare, atât de priincioasă instinctelor roşie, va ţinea înainte sau daca există vro perspectivă de-a putea înlătura din viaţa publică elementele ce nu sunt pentru viaţa publică, şi anume pe aceia cari şi-a făcut din politică, din precupeţirea şi specula sentimentelor şi aspiraţiilor naţionale o meserie şi o negustorie de toată ziua.

Îndealtmintrelea noi nu găsim deloc atât de straniu ca publicitatea, fie ziaristică , fie parlamentară, să ia de motiv tocmai fenomenele; căci fenomenele izbesc vederea, nu cauzele ascunse.

Decreşterea populaţiei *române* din ţară şi creşterea elementelor străine e un fenomen; el răneşte vederea patriotului adevărat, el e lesne de înţeles pentru orice cetăţean, el ne strigă să căutăm cauzele ascunse ale lui şi să le înlăturăm .

Scrieri şi discursuri nihiliste sunt asemenea un fenomen izbitor , lesne de înţeles pentru omul public ca şi pentru cel privat. Aceste scrieri, aceste discursuri sunt pete cari reclamă vindecarea răului intern ce le-a produs.

Cuvântul „organizare socială" are însă o sferă largă şi ar fi în orice caz interesant ca o inteligenţă necontestabil luminoasă cum este acea a onor. deputat de Vaslui să ne lămurească asupra ei.

Evident că e rău daca onor. Serurie face politica şi versuri în loc de-a face altceva. Cestiunea e cum viitorul Serurie să fie silit, prin natura organică a societăţii române, a se ocupa cu lucruri mai potrivite cu inteligenţa şi aptitudinile sale decât versurile neo - greceşti şi politica de mahala.

Şi această cestiune e foarte gravă din toate punctele de vedere.

Nimic nu demoralizează mai mult pe un popor decât erigerea nulităţii şi a lipsei de cultură în titluri de merit.

Încurajarea nulităţii, erijată în principiu de guvernământ , [î]i îndeamnă pe cei răi de a uza de orice fel de mijloace numai pentru a izbuti să pună mâna pe stat. Am văzut de ce soi sunt acele mijloace. Scrierile satirice ale d-lui Orăşanu , republica de la Ploieşti, telegramele de felicitare către Rochefort sunt încă proaspete în mintea tuturor. Chiar admiţând că avem a face cu acte cari n-au fost luate în serios nici de autorii lor, rămâne totuşi obiecţiunea gravă de făcut daca soarta unui stat poate fi determinată de oameni cari se joacă cu focul, de oameni cari n-au întru nimic de-a proclama azi republica, iar mâni a se prosterna cu umilinţă înaintea monarhului. Aceşti oameni nu mai sunt caractere bărbăteşti, ci nişte panglicari cari şi-au făcut o jucărie din diferitele forme de guvernământ şi o meserie lucrativă din amăgirea poporului cu ele.

Dar există o latură şi mai gravă a lucrului. Într-un stat în care nu există măsură pentru merit, în care, din contra, merit şi ştiinţă sunt cauze de persecuţiune din partea demagogiei ignorante şi lacome a Costineştilor şi Caradalelor, spiritele tinere cari s-au născut cu o coardă mai energică de percepţiune şi de voinţă, am putea zice naturile alese, pierd încrederea în organizarea societăţii şi înclină a adopta ca ale lor nişte idei de destrucţiune cari cuprind în ele nimicirea oricărui stat. Tocmai ne vin în minte numele nihiliştilor români din Iaşi, fraţii Nădejde şi Milea , şi o spunem drept că, văzând pe Carada om mare şi pe plagiatorul Crăciunescu profesor de facultate, începem, nu a justifica, dar a esplica psicologic aceste fenomene.

Fraţii Nădejde de ex. sunt amândoi tineri cu ştiinţă de carte; am putea zice că în degetul lor cel mic au mai multă ştiinţă decât Costinescu ori Crăciunescu în capete. Ca merit se poate adăuga că, în lipsă totală de mijloace, de vreme ce sunt dintr-o familie foarte săracă, ei tot ce ştiu au învăţat într-un oraş de ţară, fără a face un pas în străinătate. Cu toate astea ei ştiu limbile clasice, mai multe limbi moderne, au înghiţit cu ardoare ceea ce le-a venit în mână din ştiinţele naturale. E firesc ca asemenea naturi energice să fie

---

izbite de spectacolul încurajării sistematice a nulităţilor , să le apuce un fel de desperare de viitorul societăţii în care trăiesc şi să-şi deschiză perspectiva unei reforme prin răsturnarea radicală a tot ce există.

D. Carp, în a noastră părere, face rău de micşorează importanţa întâmplărilor din Iaşi. Pe cât ştim, aceşti tineri amăgiţi nu sunt stârpituri de vanilie crescute în bumbac, cu capul ameţit de fraze şi romanuri , ca tinerii Vintilă Rosetti sau Calligari , cari în vederea unor sinecure ar transige numaidecât cu pretinsele lor principii revoluţionare, numai să li se arunce cîte un oscior. Nu sunt *pretinsă* naţie şi *pretins* popor, ei sunt adevărat popor; sunt oameni a căror inteligenţă au fost şi puternică şi vergină, de au absorbit cu toată setea ideile nimicirii. Ţandăra nu sare departe de trunchi. Tatăl, pentru motive reversibile, renunţă la republica universală şi devine monarhist legitimist ; fiii vor face ca prezidentul republicei Ploieştilor care, din cap al împărăţiei Fefeleiului , a devenit azi om cu leafă. Dar nu este tot astfel cu oamenii de cari vorbim mai sus. Mintea acestora nu se poate vindeca prin îmbunătăţirea sorţii lor personale, prin funcţii şi diurne; tinerimei mai energice trebuie să i se întipărească convingerea serioasă că organizarea societăţii nu mai îngăduie ridicarea în sus a Costineştilor, Caradalelor şi Seruriilor şi că de acum înainte pentru a se ridica cineva, [î]i trebuie şi minte, şi caracter, şi muncă.

Dar cestiunea are o latură şi mai gravă. Europa este monarhică. Nu credem că ar privi cu ochi buni o ţară unde sistematica încurajare a nulităţii şi a feneantismului pe de o parte ar da naştere pe de altă parte unei discompuneri sociale capabile a învenina şi pe vecini. Oficiosul „Journal de St Petersbourg" scrie în această privire:

Simpatiile cele mai sincere ale Rusiei [î]i sunt asigurate României în noua sa existenţă ca regat; dar nu există drepturi fără datorii ca corolarii . E permis a spera că guvernul român se va pătrunde din ce în ce mai mult de obligaţiunea ce-i incumbă de-a se arăta un membru util şi activ al marei familii conservatoare *numită „Europa monarhică" şi că va face tot ce-i stă prin putinţă pentru a impiedica ca teritoriul român să serve de azil bandei internaţionale care ameninţă siguritatea tronurilor şi prosperitatea naţiunilor.*

Iată dar cum „organizarea socială", cuvântul pe care l-a lăsat să cază d. Carp, are însămnătate şi pentru poziţia României ca stat. Am dori să ştim în adevăr în ce mod pricepe d-sa această organizare socială şi daca nu cumva e victima iluziei că cu Cariagdii, Caradale şi Costineşti, cu cumularzi, vânători de sinecure, de directorate de bănci şi de diurne, s-ar putea inaugura o reformă socială. Nouă ni se pare sigur că nimic nu se poate face cu oameni cari, în locul convingerii , ştiinţei şi caracterului, n-au decât un nesăţios stomah.

[20 martie 1881]

[„ZIARELE FRANCEZE. .."]

Ziarele franceze au început să ne felicite pentru erigerea României la rangul de regat. Reproducând câteva pasaje dintr-un articol ce-l aflăm în „Journal des debats" atragem atenția cititorului asupra spiritului conservator de care ele sunt insuflate .

... Soldații români, zice foaia franceză, dăduseră înaintea Plevnei dovezi de calitățile lor militare pe cari n-avuseră încă ocazie de-a le desfășura și botezul de foc pe care tânăra oștire românească 'l primi alături cu cea rusească n-au contribuit puțin pentru a arăta că tânărul Principat ajunsese deja la vârsta independenței. Pierderea Basarabiei moldovene a fost pentru români o crudă sfâșiere , care n-a fost compensată prin câștigarea Dobrogei. Numai recunoașterea independenței putea să-i mângâie .

Acum visul de aur al tuturor românilor e realizat, precum a zis prezidentul Camerei, și rolul noului regat în valea Dunării de Jos va deveni mai mult decât oricând un vol civilizator. Cele șapte pîn' la opt milioane de români cari formează o insulă pierdută în mijlocul slavilor sunt fără contestare mai înaintați decât vecinii lor în cât privește cultura intelectuală. Ei și-au apropriat c-o minunată înlesnire legile și obiceiele Apusului și pot fi educatori foarte utili pentru principatele slave cari - i încunjură. Pe de alta parte, prevențiunile,

---

*ba unele putem zice, cari - i despărțea de slavi și îndeosebi de bulgari s-au stins în mare parte *** [1] constata de curând la Belgrad, la Sofia și la București să se mențină și să se dezvolte . Se pare îndealtmintrelea că nimic n-ar fi mai lesne, de vreme ce între principatele Dunării de Jos nu există interese contradictorii și ambițiile lor nu se pot ciocni . Regatul României, daca nu e cel mai vechi dintre ele, a văzut cel puțin mult mai de timpuriu dezvoltându-se la el progresul științei și al industriei apusene decât vecinele ei, Serbia și Bulgaria. El cată deci să continue a da exemplul înțelepciunii politice și* a intra cu mult mai multă hotărâre poate pe calea unei admnistrații integre și severe . *Acesta e adevăratul mijloc de-a exercita împrejuru-și o influență care ar fi cu atât mai utilă cu cât e vorba mai cu seamă de niște state tinere, expuse a comite adeseori greșeli grave sau cel puțin imprudențe . Am dovedit totdauna un interes pasionat pentru români, deci și acum ne asociem la bucuria lor prezentă și facem cele mai vii urări pentru norocul și prosperitatea tânărului regat al României.*

O administrație integră și severă, iată cuvântul ce trebuie să rămână mai cu seamă în tipărit din sfaturile ce ni le dă ziarul francez. Dar oare o asemenea administrație e cu putință, când ea a devenit un manipul electoral și când scopurilor electorale li se sacrifică toate atributele esențiale ale statului?

D. Lascar Costin, deputat din majoritate, a publicat mai zilele trecute o scrisoare către d. Holban în care espune *de visu* starea în care se află țara în această privire. Deși suntem departe de-a împărtăși în toate maniera de-a vedea a d-lui deputat care onorează partidul conservator cu animozitatea sa specială, cuvintele d-sale contribuie a lămuri răul fundamental de care suferim.

Materialismul și interesul personal, zice d. Lascar Costin, este plaga noastră socială. Patrie, virtute, sunt *mofturi,* niște cuvinte de paradă. Punga, punga și iar punga, iată crezul *nostru* politic. Nu avem educație politică. *Ne lipsește patriotismul.*

Un guvern ca să se ție la putere, oricât de onest ar fi, oricât de nobile intențiuni ar avea, *trebuie să stea zi și noapte cu mâna în sacul țării și să împrăștie în toate părțile la favoruri , să azvârle la ciolane în toate direcțiile . Sprijinitorii *** cu termometrul în stomah*** el marchează o diferență*** guvernului și-l*** [2]* iată soarta partidelor. În loc de șapte miniștri pune șapte Dumnezei pe băncile ministeriale și iot fenomenele acestea întristătoare le vei vedea producându-se , pentru că aceleași cauze nu pot produce decât aceleași efecte.

Avem nevoie să regenerăm moravurile — continuă d. Lascar Costin —, să deșteptăm în inimele noastre sentimentul de patrie prin răspândirea instrucției în popor, prin ridicarea bisericei, care întreține viața morală în om, prin alungarea luxului, izvorul tuturor corupțiilor și tuturor mișeliilor ; iar nu să pierdem timpul sfâșiindu-ne între noi. În orice partid se va zvârli omul astăzi, duce cu el bagajul său propriu: pasiuni, viciuri și calități. Amestecătură .

Când un deputat din majoritatea roșie declară că pentru coreligionarii săi politici punga, punga și iar punga e unicul crez politic, iar patria și virtutea sunt vorbe de paradă și mofturi; când declară că sprijinitorii guvernului au termometrul în stomah, care, cum marchează în minus, trec în opoziție, că d. Brătianu trebuie să stea zi și noapte cu mâna în sacul țării și să azvârle la ciolane, când zice aceasta trebuie să fie crezut pe cuvânt .

D. Lascar Costin speră prea mult de la răspândirea instrucției în popor. Cauza răului e mult mai adâncă , ea e etnică . Elemente străine, îmbătrânite și sterpe s-au amestecat în poporul nostru și joacă comedia patriotismului și a

naționalismului . Acestea, neavând tradiții, patrie hotărâtă ori naționalitate hotărâtă , a fost cu toate astea destul de numeroase pentru a putea pune mâna pe statul român. Conştiința că ele sunt deosebite de neamul românesc n-au dispărut încă; ele se privesc ca o oaste biruitoare într-o țară vrăjmaşă .

De aceea nu-i de mirare daca întreaga noastră dezvoltare mai nouă n-a avut în vedere conservarea naționalității, ci realizarea unei serii de idei liberale şi egalitare cosmopolite. A fost o finețe extraordinară de-a debita esența cosmopolitismului sub forma naționalității şi de-a face să treacă toate elementele sănătoase şi istorice ale trecutului sub acest jug caudin . Odată egalitarismul cosmopolit introdus în legile politice ale țării, orice patriot improvizat şi de proveniență îndoioasă a voit să stea alături cu aceia pe cari trecutul lor [î]i lega cu sute de rădăcini de țară şi de popor. Dar aceşti oameni noi, aceşti patrioți căutau numai foloasele influenței politice, nu datoriile. De *** [3] formând plebea de sus, elementele autohtone ale țării dau repede îndărăt şi în privire morala şi în privire materială.

[1,2,3] Text lacunar din cauza deteriorării ziarului.

O politică care ar avea de scop a reda elementelor istorice ale țării partea ce li se cuvine în dirigerea afacerilor publice ar face să dispară patrioții improvizați cu termometru cu tot.

[22 martie 1881]

IOAN GRIGORIE GHICA

O ştire telegrafică din St Petersburg ne vesteşte că generalul de divizie Ioan Ghica, ministru plenipotențiar al României acreditat pe lângă guvernul M.S. Împăratului tuturor Rusiilor , a încetat din viață.

Generalul de divizie Ioan Ghica a fost fiul lui Grigorie Vvd Ghica, Domnul de neuitată memorie al Moldovei. Părintele său nu numai că făcuse din capitala Moldovei centrul de întrunire a tot ce poporul românesc avea pe timpul acela mai strălucit şi mai inteligent, nu numai că împreunase împrejurul său pe un Negri, Panu , Alexandri, Const. Hurmuzache , Sturza, Cogălniceanu, Mavrogheni , Ioan Ghica, A. Laurian, Ralet ş.a. dar, fiind Domn, deci în perspectiva sigură a unei abdicări personale, s-a făcut în conferințele de la Viena şi de la Constantinopole reprezentantul ideei unirii Principatelor şi a alegerii unui principe străin dintr-o dinastie suverană a Europei. O mare parte a averii sale a constituit-o în fond al Orfanotrofiei din Iaşi. Anastasie Panu , care a văzut în Grigorie Vodă Ghica pe adevăratul promotor atât al Unirii cât şi al tuturor ideilor de reformă politică şi socială, l-a proclamat în Adunarea ad-hoc „marele om al României".

Fiul său, generalul de divizie Ioan Ghica, a fost deputat în Adunarea ad-hoc şi la alegerea lui Alexandru Ioan I a votat dimpreună cu frate - său C. Ghica, fost consiliar la Curtea de Casație , unirea personală a Principatelor , primul pas pentru Unirea definitivă.

Sub Vodă Cuza a făcut parte din mai multe cabinete, când ca ministru al afacerilor străine, când ca ministru de război. Între altele a făcut parte din cabinetul care a proclamat fuziunea ministeriilor Moldovei cu ale Țării româneşti şi întrunirea Camerelor. Împreună cu Constantin Negri a elaborat memoriul justificativ în cestiunea mănăstirilor pământene , zise închinate. După abdicarea lui Vodă Cuza a fost viceprezident al Constituantei şi ca atare a luat parte la votarea Constituției actuale, care poartă contrasemnătura lui în calitate de ministru, sub aceea a M. Sale Regelui.

Se ştie că, în urma sosirii M. Sale Regelui, țara era amenințată de invazie din partea Porții. Generalul Ioan Ghica era pe atunci ministru de război al M. Sale. În această calitate el organiza apărarea țării, gata a întâmpina agresiunea posibilă a oştirilor Porții.

Numit mai târziu agent diplomatic al țării la Viena, a fost cel dendâi căruia Maiestatea Sa Împăratul Austriei i-au făcut primirea cu ceremonialul obicinuit persoanelor investite c-un caracter diplomatic oficial. Ca delegat în Congresul telegrafic internațional din Roma i-a dat acelui Congres o idee cu mult mai exactă despre țările române şi despre statul român.

Anii din urmă ai vieții sale se disting prin deosebita gingăşie a însărcinărilor diplomatice pe cari le-au avut, căci a fost reprezentant diplomatic al României la Constantinopol tocmai în acei timpi critici când armata rusească era în ajun de-a trece Prutul şi după ce l-au trecut, încât , cu toate dificultățile situației, a stat, cu pericolul vieții sale chiar, neclintit la postul din Constantinopol până în momentul rechemării şi a începerii ostilităților. În timpul campaniei a fost ataşat pe lângă persoana M. Sale Împăratului Alecsandru II, luând însă parte activă la război. După război generalul avu

a împlini o misiune şi mai spinoasă, căci fu trimis ministru plenipotenţiar la St Petersburg într-un moment în care relaţiunile noastre diplomatice cu Imperiul ţarilor nu erau nimic mai puţin decât normale, căci tocmai atunci se iscase conflictul aşa numit al Arab-tabiei , care, din esces de zel din partea guvernului nostru, luase caracterul unei cestiuni de onoare militară

---

pentru Rusia, şi tot atunci ţara luase în cestiunea cesiunii Basarabiei singura atitudine ce i se cuvenea, cu toată disproporţia dintre puterile noastre şi acelea ale împărăţiei vecine. Oricine înţelegea ce delicată era poziţia agentului nostru diplomatic în acel timp la St Petersburg şi ar fi de datoria ministrului respectiv de-a constata modul prudent şi statornic cu care generalul Ioan Ghica şi-a împlinit însărcinările sale.

Astfel nu e act al istoriei noastre contimporane, de [la] 1857 începând , la care generalul Ion Ghica să nu fi luat parte, nu e volum al *Cărţii Verzi,* editate de Ministerul nostru de Esterne care să nu conţină mărturisiri de patriotismul, activitatea şi talentul diplomatic al răposatului.

Săvârşit din viaţă departe de pământul iubit al ţării sale, el a murit de influenţele climei aspre a capitalei Nordului, departe de cei cinci copii pe care-i lasă în urmă, departe de soţia sa; căci o nestrămutată iubire de ţară l-a făcut să sacrifice îndatoririlor sale până şi interesele familiei şi afecţiunile sale cele mai scumpe. Soţia sa, nepoată a lui Alexandru Vodă Ghica, fost domn Tării Româneşti, ocupată cu îngrijirile ce reclama creşterea copiilor, n-a avut nici mângâierea supremă de-a asista la ultimele momente ale soţului ei.

Astfel se duc unul cîte unul toţi aceia cari au dat impulsul regenerării ţărilor române.

E o datorie de recunoştinţă pentru noi de-a ne reaminti faptele bărbaţilor acelora mai cu seamă cari, cu dezinteresare deplină şi în marginea puterilor lor, au contribuit la ridicarea patriei, căci rasa aceasta de oameni, pe care, după cuvintele Scripturii, D-zeu [î]i odihneşte „în laturea celor vii şi în corturile dreptilor", devine din ce în ce mai rară.

Fie-i dar ţărâna uşoară şi amintirea pururea vie!

[24 martie 1881]

[„REPREZENTAŢIILE D-NEI GIACINTA PEZZANA-GUALTIERI... "]

Reprezentaţiile d-nei Giacinta Pezzana-Gualtieri merită a fi numite adevărate evenimente artistice. Cu toată măiestria rară şi neajunsă cu care celebra artistă a jucat pân' acum rolurile principale din *Sora Tereza, Medeea* şi *Dama cu camelii,* cu tot jocul de ansamblu, un model de încleştare reciprocă a mişcărilor şi a dialogului, totuşi serile sunt puţin vizitate, stalurile şi lojile în mare parte goale.

Acesta e un semn că publicul capitalei, chiar cel poreclit ca civilizat, nu a ajuns a fi capabil de-a pricepe arta adevărată, precum e incapabil de-a înţelege adevărul în genere.

În astă-seară trupa italiană va reprezenta pe *Maria Stuart,* tragedie în 5 acte de Friederich Schiller.

La început d-na Pezzana-Gualtieri va declama o poezie de ocazie intitulată: *Un salut României din Italia.*

Când atât de rar ni se întâmplă de-a se rătăci şi pe la noi o rază de artă adevărată din Apus ar fi de datorie publică de-a onora reprezentaţiile cu prezenţa sa, de ochii lumii măcar, chiar daca nu e capabil de-a le 'nţelege . În adevăr, nu ne putem esprima îndestul întristarea când vedem lumea grămădindu-se la operete, cafenele *chantantes,* şi la alte vicleimuri ale Venerei vulgivage, şi lipsind cu totul de la reprezentaţii de model, din cari poate învăţa ce este arta adevărată.

Cititorul ne va îngădui acest ton de aspră mustrare, dar nu găsim un altul pentru a caracteriza nepăsarea cu care se-ntâmpină producţiuni dramatice de-o putere şi o perfecţiune arareori văzute.

[24 martie 1881]

[„ZIARELE STRĂINE NE ADUC ŞTIREA ..."]

Ziarele străine ne aduc ştirea că un număr de studenţi români din Paris s-au declarat contra regatului şi au

aclamat cu entuziasm viitoarea republică română. Nu e greu a presupune că d-nii Vintilă C. Rosetti, Horia C. Rosetti, Calligari şi Maniu vor fi fost între aceşti tineri, mai cu seamă că nu i-am văzut subscrişi în telegrama de omagiu adresată de studenţii din Paris M. Sale Regelui. Poate că reîntorşi în ţară şi căutând slujbe, cari sunt ţinta oricărui suflet patriotic, tinerii în cestie , având înainte-le perspectiva aurită în adevăr de-a deveni reversibili , se vor prosterna dinaintea tronului şi vor concede că viaţa lor se încoronează printr-un decret de numire în funcţie sau printr-o pensie. Poate că toată manifestarea contrarie regalităţii nu e decât o apucătură bizantină pentru a-şi da relief şi a cere cu atât mai mult (în piese sunătoare) pentru renunţarea de la pretinsele principii republicane.

La noi în ţară vorba, fraza „libertate, egalitate, fraternitate " a ajuns o marfă şi scumpă şi lesne de plăsat . Astfel un pretins „abis între M. Sa şi ţară" s-a umplut c-un post de guvernator la Banca Naţională; republica din Ploieşti s-a monarhizat prin postul de adiutant şi prin funcţia de cămăraş la saline; deci se poate prea bine ca telegramele cătră Rochefort şi manifestaţiile contra regalităţii să fie numai preambulul , menajat de timpuriu, pentru intrarea pe calea monarhică a directoratelor de bănci şi de drum de fier, căci singurul mod de-a face carieră la noi în ţară e pe de o parte lesne de învăţat de la maeştrii bătrâni pe cari - i avem, iar pe de altă parte el nu exige nimic de la cei ce-l practică: nici muncă , nici caracter. Va să zică tot ce poate fi mai ieften.

Nu tot astfel e poziţia adevăraţilor republicani şi adevăraţilor socialişti. În urma călătoriei I. S. I. Principelui moştenitor al Germaniei la St Petersburg, Reichsratul german discută o înăsprire a măsurilor contra democraţiei sociale şi proclamarea stării de asediu în Lipsca şi poate şi în alte centre industriale. În Anglia socialistul Most , lucrător german care-n foaia „Libertatea" a propagat regicidul , a fost condamnat la mai mulţi ani de închisoare. Cu toate măsurile ce se prepară, tonul socialiştilor nu este mai puţin blând , ci el se urcă până la justificarea mijloacelor violente pe cari democraţia socială le întrebuinţează.

În Parlamentul Germaniei, discutându-se măsurile luate de guvernul prusian şi de cel din Hamburg în contra socialiştilor , deputatul Bebel , cunoscut ca unul dintre şefii partidului socialist , a adresat Adunării între altele următoarele cuvinte:

Ministrul face partidului nostru imputarea că e revoluţionar, internaţional şi ateist. Eu nu o tăgăduiesc deloc aceasta, şi am declarat-o pe faţă şi altădată în Reichstag , că pe teren politic voim republica, pe teren economic socialismul, pe teren bisericesc ateismul . Pentru ceea ce am zis iau responsabilitatea deplină. Partidul nostru este revoluţionar după natura lui, dar revoluţionar în sensul că încercăm să dăm întregei ordini sociale o nouă bază. Nu e necesar ca această ţintă s-o ajungem pe cale violentă. Din contra, dorim calea reformei, calea legislaţiunii şi dv. singuri sânteţi de vină daca această cale se părăseşte. Ne-am silit printr-un şir de propuneri de-a reforma legislaţiunea actuală, dar toate propunerile noastre au fost respinse ca inadmisibile. Împrejurarea aceasta şi decretarea legii contra socialiştilor au produs în adevăr în mulţi dintre partizanii noştri convingerea că e esclusă orice posibilitate a unei procederi legale. *Ne-aţi răpit toate drepturile civile, ne-aţi luat libertatea presei şi a întrunirilor , ne-aţi restrâns libertatea personală într-un mod care primejduieşte existenţa noastră. Perpetuul control poliţienesc sub care stăm primejduieşte până şi relaţiunile noastre de afaceri. .. Admit ca întemeiată imputarea ateismului care se face partidului nostru şi iau responsabilitatea asupră-mi. Cu toată atitudinea de principiu pe care-o are partidul, suntem departe de [a] esercita asupra cuiva presiune în privinţa bisericească. Când s-a pus în partid propunerea de-a ne lepăda de biserică ea n-a găsit decât prea puţini aderenţi.*

Dar cum ne puteţi, face răspunzători pentru ateism ? Oare noi l-am inventat, noi l-am întemeiat pe baze ştiinţifice ? Un om din treapta socială a d-lui ministru, baronul Holbach , prin cartea Systeme de la nature *precum şi La Mettrie au contribuit mai cu seamă la răspândirea ateismului . Chiar Frederic II, regele Prusiei, avea înclinaţiuni ateiste , precum şi Iosif II.*

Istoria ateismului se poate urmări până la vechea filozofie grecească, şi o luptă intelectuală care ţine de 2000 de ani vrea s-o suprime cu măsuri poliţieneşti un ministru care va fi dat uitării a doua zi după ne - şi va părăsi postul? O asemenea armă se va sfărâma ca sticla de granit.

Dar asupra atentatului din San Petersburg numai foaia „Sozialdemockrat " a *vorbit astfel?*

Tot astfel, ba mai aspru chiar se rostesc foile ultramontane precum „Vaterland " din Munich şi „Mainzer Journal". Eu nu găsesc nimic surprinzător în toate acestea. Reprezentanţii fanatici ai bisericii nu s-au sfiit de nici un mijloc faţă cu adversarii lor. Vă amintesc uciderea lui Enric al III [-lea] printr-un călugăr credincios.

— (Voci din centru). *N-a fost credincios.*

— *Domnilor, n-o pot apreţia aceasta, căci sunt ateist (ilaritate). şi cine nu ştie că papa Clement IV a murit de moarte nenaturală ; pentru că desfiinţase Ordinul Iezuiţilor. Nu socialiştii sunt aceia cari au predicat dintru început regicidul. Ni s-au atribuit nouă Hodel şi Nobiling , dar până astăzi se refuză de-a publica procesele verbale care - ar fi s-o probeze aceasta.*

Aduceți-vă aminte de atentatele asupra lui Friedrich Wilhelm IV şi atentatul din 1866 asupra principelui Bismarck. Blind desigur nu era socialist. Se vorbeşte totdauna despre scârba pe care ar fi producând-o un asemenea eveniment asupra întregei societăți culte. Spre a caracteriza această aserțiune amintesc că în vremea acelui atentat circula în Germania de sud o gravură pe care într-un colț era Blind , ochind cu revolverul , pe alt colț principele Bismarck. Între cele două persoane era zugrăvit dracul cu coadă şi picior de cal, care cu o mână prindea glontele , cu alta făcea un gest de apărare. Dedesupt stătea scris: ,,Stăi! Pe ăsta nu-l iei tu, ăsta e al meu" (mare ilaritate).

Mai observ că ceea ce zicem noi socialiştii acum e departe ca cerul de pământ de ceea ce scriau în acest înțeles oameni ca Freiligrath , de Sallet şi actualul consilier de curte d. de Gottschall . Oare Schiller nu sărbătoreşte în Guillom Tell uciderea tiranilor? Oare în gimnaziile noastre, la studiul istoriei, nu ni se reprezintă scăparea țării de tirani ca o faptă lăudabilă? Nu suntem profesori şi n-avem influență asupra învățământului , dar ministrul instrucției ar fi putut să corijeze în această privire studiul istoriei antice.

Cât de seducătoare în adevăr par asemenea argumentațiuni ! Sofisma n-a infirmat-o în mod concludent decât sentința dată în Londra contra lui Most.

Nu e vorba aici, zice Sir W . Harcourt în Camera Comunelor, de o crimă în contra unei țări străine, ci de o crimă comisă înlăuntrul țării. E o atingere a moralei publice de-a predica uciderea în contra cuiva, oricine ar fi acela. Guvernul nu şi-ar fi înțeles misiunea daca ar fi permis ca să se abuzeze de azilul unui stat liber pentru propagarea uciderii.

Toate datele istorice citate de d. Bebel nu dovedesc teza că ar fi existat vrodată un partid în lume care să aibă înscris în programul său principiul regicidului sau principiul uciderii în genere. Enunțarea unui asemenea principiu e deja o vină ce merita pedepsită, după opinia țării celei mai libere, a Angliei.

Cu toate astea cu principiile lui Bebel ne va amenința pătura nouă de patrioți de meserie pe care-i vom primi peste câțiva ani din Paris.

[25 martie 1881]

[„DIN MEMORIILE ... "]

Din memoriile principelui de Metternich se constată că acest om de stat prevăzuse mişcarea latentă care o să fie obiectul principal de preocupațiune a Europei actuale. Ceea ce constată principele acum o jumătate de secol, fără să-şi poată da seama de cauzele ce adusese starea de lucruri, era o creştere enormă a exigențelor economice ale clasei de mijloc şi o sporire a pauperismului , ce devenea cu atât mai simțitor cu cât cultura se întindea mai mult în clasele de jos. În adevăr, în vechile clase precum ni le transmisese evul mediu nici capital, nici muncă nu erau o marfă în acel grad în care sunt în zilele noastre. Țăranul era legat prin raporturi juridice tradiționale de proprietatea mare; viitorul copiilor lui, îngust viitor poate, era asigurat; despre proletarizarea lui nu era nici vorba. Meseriaşii erau legați de breslele lor şi a deveni calfă nu însemna pe atunci numai o îmbunătățire a stării materiale a lucrătorului , ci un rang social, o demnitate oarecum. În genere calfa devenea mai târziu tovarăş la parte a maistrului său, poate şi cinstit ginere. Dijma de la productele cari se făceau în adevăr şi trebuiau prestate in natura, nu în bani, nu erau asemenea decât o tovărăşie la parte.

Cu toată strâmtoarea unor asemenea relațiuni cată să recunoaştem că nu se producea mai mult decât trebuia, că munca, de bine de rău, era totdeuna retribuită şi o măiestrie nu se năştea în mod artificial, ci numai atunci când era trebuință de ea. Cantitativ se producea cu mult mai puțin, dar luxul acelor timpuri era un lux solid, durabil şi calitatea înlocuia cu de prisos cantitatea . Această lume îngrădită , în care nici un om nu rămânea să plutească ca frunza pe apă, în care fiecine îşi avea în clasa sa apărătorul natural, au încetat

deodată cu Revoluția Franceză. Nemaicrezând oamenii în ordinea, divină, care nu era decât un nume pentru organizația naturală de atunci, au preferat egalitatea oricărei alte considerațiuni, au preferat-o scutului ce şi-l crease în contra concurenței superficiale, au nivelat orice deosebire de clase şi au proclamat banul ca unică măsură pentru oameni, pe orice cale ar fi fost el câştigat . Banul de atunci încoace a trebuit să devie o marfă foarte căutată de vreme ce el începu a ține loc de talent, de caracter, de muncă, de orice calitate şi predispoziție înnăscută în fine. Cestiunea socială nu are aşadar înțelesul ei actual decât din momentul în care omul a 'ncetat de-a mai fi membrul unei comunități economice, de

când egalitatea a dat banului o însemnătate pe care n-o avea înainte, de când munca, măsurată înainte după norme tradiționale și bazată pe o perpetuă reciprocitate de îndatoriri, a devenit o marfă care se cumpără în piață ca oricare alta. În urma concurenței libere și universale putința de-a se produce mai ieften o serie de obiecte în cine știe ce colț al pământului primejduiește la un moment dat milioane de existențe în alt colț al pământului ; fluctuațiunile prețului muncei zilnice ia lucrătorului orice siguranță, orice încredere în ocupațiunea lui.

Nu e dar de mirare daca mișcarea socială, cu aberațiunile ei politice, e atât de profundă și de primejdioasă, pentru că fondul ei e economic. Cine va urmări bine firul istoriei va observa că toate reformele și revoluțiile numite politice au o origine socială, că războaiele au cauze economice, că nașterea sau stingerea religiunilor chiar stă în legătură cu motive economice.

În vederea dar a măsurilor propuse de Germania pentru suprimarea mișcărilor socialiste , cari în Rusia au forma specială a nihilismului, nu se vor uita fără îndoială cauzele asupra fenomenelor, căci ideile politice eronate, deși există pretutindenea, nu prind rădăcină și nu au vigoare decât acolo unde cauzele economice le dau un teren priincios .

Asupra cestiunii măsurilor comune de luat în contra mișcărilor socialiste „Journal des debats" se esprimă în modul următor:

Propunerea Windhorst asupra regicidului și estradițiunii asasinilor politici a fost prezentată luni în Reichstag... În tânărul regat al României s-au prezentat în Senat un proiect de lege din inițiativa parlamentară ce stipulează espulsiunea străinilor cari ar compromite interesele statului. Există, se vede, într-o parte a Europei o mișcare vie de reprobațiune în contra regicizilor și revoluționarilor cari abuzează de dreptul de azil pentru a propaga asasinatul politic. Ici mișcarea se manifestă prin proiecte de legi specioase , dincolo prin urmărirea jurnalelor, dar nu e încă cestiune de-a propune ferm o ligă internațională contra revoluționarilor cosmopoliți . Această propunere se va produce poate și s-a anunțat că cancelarul Imperiului german are de gând a lua inițiativa. Daca noutatea aceasta se va confirma, statele solicitate de-a intra în Sfânta Alianță de la 1881 se vor putea întreba daca legile lor le înarmează îndeajuns în contra apostolilor asasinatului; dar consimți-vor ele a colabora la redacțiunea unui nou drept public european și a-l lăsa să se aplice la ele numai pentru că Germania e bântuită de socialism și Rusia minată de nihilism?

Iată întrebarea gravă a foii franceze, care merită toată atenția. Daca cauzele interne și locale ale propagării ideilor revoluționare vor rămâne permanente , legi speciale aplicate în țări unde acele cauze nu există nu vor folosi mult în contra mișcării.

[27 martie 1881]

MOARTEA ÎN DINASTIA RUSĂ

Dinastia Holstein - gottorp este o familie tragică, mai tot așa de fatală ca și familia Atrizilor . Misterioasă sau sângeroasă , moartea se manifestă aci prin lovituri cari pun în mirare mințile. Totuși această familie este glorioasă, căci, pe lângă prinți mai mult ca mediocri , ca Petru III și Paul I, ea numără, patru suverani cari vor ocupa un mare loc în istorie, deoarece, prin actele lor, au meritat stima națiunii ruseşti și a Europei întregi; aceştia sunt Caterina II, Nicolae I și nenorocitul Alexandru II, care căzu sub bombele nihiliștilor.

Se știe că la moartea împărătesei Elisabeta, întâmplată la 25 decembrie 1761, dinastia Romanoff, fundată la 1613 de către Mihail III și stinsă de curând , fu definitiv înlocuită printr-o dinastie nouă. Nepotul împărătesei, prințul de Holstein - gottorp , pe care-l adoptase , îi succedă sub numele de Petru III. Crescut în Germania, adorator al lui Fridiric cel Mare, noul împărat întâlni îndată o mare ostilitate în nobilimea armatei,

---

singurul corp ce forma pe atunci națiunea și societatea rusă. El era violent de caracter, dar, ceea ce displăcea mai mult ruşilor, el n-avea confiență decât în germani, din cari își forma garda sa particulară . Ce e mai mult, el voia să îmbrace pe soldații ruşi după moda prusiană și vechiul partid militar vedea într-însul un inamic. Afară d-asta el succeda unei suverane a cărei domnie fusese relativ dulce și el se anunța ca un tiran excesiv și capricios . Nici nu se făcuseră încă ultimele onoruri pentru Elisabeta și deja se conspira în contra lui Petru III și moartea lui era oarecum decisă . Petru III era căsătorit cu Sofia augusta Frederica de Anhalt - zerbst , care în urmă a domnit sub numele de Caterina II și pe care istoria a numit-o ,,Mare". Această princesă, una din cele mai frumoase persoane ale Curții

ruseşti, nu era deloc absolut fidela bărbatului său, dar şi acesta-i dedese un exemplu şi o scuză, afişându-se foarte pe faţă cu nişte femei cari nu erau de talia ei nici ca frumuseţă , nici ca inteligenţă. De când rezoluţiunea , de-a se scăpa de Petru III intrase în creierii unor generali şi ai unor boieri ruşi nici unul din conjuraţi nu se gândea la tânărul fiu al prinţului domnitor, marele duce Paul, chemat la tron prin ordinea de succesiune; ei îndată se gândiră la împărăteasa şi aceasta a fost o idee foarte naturală în urma fericitei domnii a Elisabetei . În fine prinţul moştenitor împărtăşea , ca şi tatăl său, nepopularitatea momentului, pe când ridicarea Caterinei dădea asasinării lui Petru III caracterul unei revoluţiuni şi, de altă parte, concilia toate interesele, toate opiniunile, favorizând totodată ambiţiunea acelora cari au îndeplinit faptul.

În numărul viitor vom descrie uciderea acestui ţar.

[27 martie 1881]

ASASINAREA LUI PETRU III

După cum am spus deja, câţiva generali şi boieri ruşi nemulţumiţi hotărâseră să se scape de Petru III. Comitele Panin era sufletul complotului . Locotenenţii săi au fost hătmanul comitele Rasumovski şi generalul prinţul Wolkonski . Nu era decât un interval de câteva zile între conceperea ideii şi esecutarea ei. Memoriile timpului au în acest punct preciziunea unui act de acuzaţiune şi e destul de remarcabil că cineva este mai bine instruit astăzi asupra celor petrecute în iulie 1762 la Peterhof decât asupra multor fapte recente . Şi, cu toate acestea, nu erau nici ziare, nici telegrafe ; însă moravurile politice ruseşti erau imprimate încă cu atâta tărie încât complicitatea la un fapt de această importanţă era considerată ca un serviciu de stat şi ca un titlu la cele mai mari onoruri. Deci, miercuri la 7 iulie, comitele Panin [î]şi comunică intenţiunea lui Rasumovski şi Wolkonski . Se decise ca să facă pe Petru III a veni de la Peterhof la Petersburg, spre a trece în revistă garda, al cărei spirit era devotat complotului , şi ca lovitura să se esecute la 9 iulie. La 8, Petru III, simţind despre ceea ce se plănuia , făcu să se aresteze un căpitan de gardă, numit Passek , şi ordonă să se înceapă o instrucţiune în contra lui. Această arestare determină pe comitele Panin să grăbească evenimentele; el făcu pe Catarina să vină în secret de la Peterhof , unde petrecea cu împăratul, şi făcu să fie recunoscută ca suverană din partea gardei , a regimentelor de Ismailov , de Preobrajenskoi şi de Semenof . Deci revoluţiunea se îndeplini fără zgomot şi a doua zi, la 9, Senatul, Sf. Sinod şi toţi boierii prezinţi o aprobară fără nici o dificultate . Rămânea Petru III. După o încercare în contra Cro [n]ştatului , el renunţă la coroană, cerând drept singură graţie ca să i se lase amanta, contesa Woronzoff , o biblie, un violon , câteva romanuri, negrul şi câele său favorit. Însă el trebuia să moară. Mai întâi fu internat la Ropscha , domeniu imperial situat nu departe de Petersburg. Bulau narează astfel moartea lui Petru III: ,,Petru căzu bolnav şi Catarina [î]i trimise un medic german abil cu numele Luders . Poate că trimiterea acestui medic a avut un motiv lăudabil , căci altcineva a procurat vinul de Bourgogne otrăvit adus de Alexandru Orlof la Ropscha . El era însoţit de Grigorie Orlof , de cel mai june din prinţii Boreatinski , de Teplov , de comedianul Wolkof şi de un curier de cabinet. La Ropscha încredinţară secretul şi lui Boreatinski senior, sergentului Engelhardt şi la doi soldaţi din gardă. Teplof şi Alexandru Orlof se duseră la Petru care, pe jumătate dezbrăcat, şedea lângă o masă pe care desemna un plan de fortăreaţă. Ei [î]i anunţară că în curând au să-l pună în libertate şi-i cerură permisiunea să şadă cu dânsul la masă dimpreună cu fraţii Orlof şi Boreatinski . El primi cu plăcere şi însuşi ceru, să bea vin de Bourgogne . Dar d-abia înghiţise un păhar şi simţi că l-au otrăvit. Atunci începu să se tânguiască amar. El ceru lapte, ce i se şi dete, şi îndată provocă multă vărsare . Ucigaşii se depărtară pentru câteva minute spre a se consulta; apoi intrară iarăşi împreună şi Alexandru Orlof deodată apucă pe Petru de gât . Dar acesta sări iute în sus şi, apărându-se , [î]i zgârie faţa. ,,Ce ţi-am făcut?" îl întrebă Petru. Orlof îl lăsă şi începu să umble prin casă, ca un om care nu mai ştie ce face. În fine asasinii se aruncară toţi deodată asupra lui Petru III, târându-l spre pat spre a-l sufoca sub perini. Dar el se ţinea bine. Atunci îl aruncară pe un fotoliu şi de aci la pământ . Petru zbiera în mod îngrozitor. Boreatinski luă o şervetă , făcu un nod şi i-o aruncă de gât . Asasinii , cari erau deasupra lui şi-i ţineau mânile şi picioarele, se puseră cu genuchii pe corpul şi pieptul lui. După aceasta Engelhardt strânse nodul şervetei !

Alexandru Orlof plecă îndată călare la Petersburg şi ceru să vorbească împărătesei, la care era serată şi multă lume. Ea tresări văzându-l şi Orlof [î]i spune, în termeni echivoci , că Petru a murit natural de un atac de apoplexie. Ea se plânse că, un asemenea accident s-a întâmplat în nişte împrejurări cari puteau da ocaziune la bănuieli şi trimise după Panin . Acesta fu de părere ca să se ascundă lucrul şi să se publice numai a doua zi. Deci Caterina intră în salon

ca şi cum nu era nimic şi reluă liniştită firul istoriei ce era să spună când au venit s-o deranjeze ... A doua zi, din contră, luă mare doliu. Se publică un manifest în

care moartea ex 'mpăratului se atribuia unei colice hemoroidale . Un medic fu însărcinat să declare într-un proces verbal că Petru avea un polip în burtă. Indiciele morţii violente erau evidente, mai ales la gât , unde nu s-au putut ascunde decât prin ajutorul unei cravate de o mărime extraordinară. În noaptea de 18 spre 19 iulie cadavrul fu transportat la mănăstirea Sf. Alexandru Newski , unde oricine era admis să-l vadă a doua zi. Bătrânul mareşal Trubetzkoi nu s-a putut opri să nu strige: „Vai, Petre Fedorovici , ce mare cravată ţi-au pus!" Şi era p-aci s-o desfacă dacă nu-l împiedecau garzii. La 21 iulie, cadavrul, a cărui faţă devenise cu totul neagră, s-a depus în groapa sepulcrală de către patru lachei de curte. S-a uitat să se celebreze , pentru pacea sufletului răposatului, serviciul divin obicinuit; o uitare ce a autorizat pe pseudoprinţi a pretinde că Petru III era încă în viaţă".

[28 martie 1881]

[„DEMULT ERA VORBA ... "]

Demult era vorba în Cameră de-a se îndoi lefile miniştrilor. În sfârşit , în şedinţa de la 23 marte, cu ocazia discuţiei bugetului Ministerului de Justiţie, d. G . Vulturescu a propus un amendament ca, pe lângă leafa de 1 500 1., să li se mai dea miniştrilor o diurnă de 1 500 1. Comisiunea bugetară a admis numai 750 1.

D. A. Lahovari a combătut aceasta propunere pe argumentul

că, nu se pot spori apuntamentele miniştrilor fără a se spori şi lefile celorlalţi funcţionari, iar acestea nu se pot spori fără a strivi pe contribuabil. S-a zis adeseori că este bine ca într-o societate democratică ca a noastră *un om de geniu,* dar care nu are avere, să poată ajunge a guverna ţara. Dar acest argument nu mai este bun astăzi; el e fals şi în drept şi în fapt. Este fals în drept pentru că ţara nu poate fi silită să plătească ceea ce nu poate şi nu poate să aibă alte consideraţiuni la fixarea lefilor decât forţele sale contributive . Este fals în fapt pentru că nu este numai partidul conservator bogat în ţară, ci din contra.

D. Vulturescu a invocat ca argument pentru amendamentul său sinecurele ce şi le-a creat trinitatea Stătescu - kalinderoglu-fălcoianu . Miniştrii au lefi mai mici decât funcţionarii inferiori , zice d-sa. Aşa de ex. directorii drumurilor de fier, acela al monopolului tutunurilor etc. au apuntamente cu mult mai mari decât ale miniştrilor.

Cine strică? Oare, daca am căuta, nu s-ar găsi trei români mai speciali şi mai iefteni pentru directoratul drumului de fier decât nulităţile advocăţeşti Stătescu - kalinderoglu şi cotitorul de buţi Fălcoianu?

D. Mărzescu zise: „Va veni pe banca ministerială, prin încrederea ţării, un om care n-are mijloace. Întreb cum ţara n-are să-i dea mijloace de existenţă după munca sa şi după înălţimea postului ce acel om [î]l ocupă?" D. Mărzescu mai constată curiozul şi unicul fapt că deputaţii au luat, în timpul Camerei de revizuire, diurne în vremea vacanţelor de la 11 iulie până la 11 august.

Noi am observa d-lui Mărzescu că există un mijloc foarte sigur, atât pentru oamenii de geniu cât şi pentru cei ce n-au mijloace, de-a nu avea nevoie de-o sporire a apuntamentelor sau de diurnă în timp de vacanţe . Acest mijloc e de a munci, de-a nu face politică şi de-a nu se face miniştri, ceea ce geniile nici nu se prea fac. Dar vicleni comuni, cari nici idee au de ţintele unei politici serioase, oameni ruinaţi prin joc de cărţi şi cari nu mai găsesc mijloace oneste de trăit, aceia în adevăr [î]şi fac din politică o negustorie şi admit să vază cât se poate de scump plătită negustoria lor de fraze.

Dar nu de opiniile d-lor Mărzescu şi Vulturescu e vorba; dumnealor ar lua oricât li s-ar da, fără mult scrupul, mai ales când s-ar bucura de... încrederea ţării. E vorba de comedia lăcrămoasă şi sentimentală ce-a jucat-o d. Brătianu cu ocazia aceasta.

Iacă ce zice între altele d-sa:

Spunea onor. d. Lahovari că amicii d-sale politici au stat pe această, bancă 5 ani cu această leafă. Aşa este dar şi partidul liberal *a stat zecimi de ani în exil ,* în puşcărie; cei mai mulţi *şi-au pierdut stările,* mulţi au şi *murit;* şi, după cum am făcut acele sacrificii, *să ştiţi că avem să mai facem şi acest sacrificiu* încă câteva luni până ce vom putea veni cu măsuri generale, ca să nu aibă acum efectul că se fac sporiri de lefuri în urma proclamării regatului, şi pentru ca să nu dăm subiecte de combatere prin jurnalele d-lor şi în această, privinţă *(aplauze).*

Am dori să, ştim ce stare a pierdut d-nul Brătianu? Cea pe care n-a avut - o ? Cât despre exil, am dori să ştim

câtă pensie lunară plătea sultanul fiecărui martir patriot la Brussa şi de ce fel era cataiful şi baclavaua ce reprezenta pânea amară a exilului ? Mulţi au şi murit, zice d. Brătianu. D-zeu să-i ierte, zicem noi. Pagubă mare pentru ţară desigur nu e, din contra, câştig ; avem câteva pensii reversibile şi câteva reputaţii uzurpate mai puţin. Afară de N. Bălcescu nu e păcat de nici unul, absolut de nici unul. Ar putea să moară şi Serurie şi Carada şi Cariagdi şi toţi . . . n-aibe grijă — două zile după moarte-le ţara nu va simţi nici câtu-i negru sub unghie lipsa dumnealor. Asemenea producte de fabrică, 13 la duzină , a căror inteligenţă nu consistă decât în şiretlic comun, precum îl are orice zaraf evreu şi orice samsar grec din Brăila, asemenea capete lipsite de orice adâncime şi de rezonanţă, asemenea caractere meschine se găsesc pe toate ulițele. După lăcrămoasele vorbe prin cari da a se înţelege că dumnealui şi-a pierdut starea pe care n-a avut - o , că dumnealui a fost cel care a mâncat în restauranturile cele mai elegante ale Parisului pânea amară a exilului , înduioşarea şi entuziasmul clicei s-a suit la culme,

Comedie!

Două zile după asta acelaşi d. Brătianu a revenit asupra sporului lefii . D-sa s-a sacrificat pe sine, dar nu poate sacrifica pe interesantul ministru al externelor şi pe cel şi mai interesant al războiului. Aceşti doi d-ni sunt ţinuţi să dea mese şi zaifeturi , unul diplomaţiei, celalt corpului ofiţeresc , deci, pentru aceasta, le trebuie numaidecât cîte 12000 franci pe an de fiecare. Atâta aştepta Camera. Se puse imediat întrebarea de ce numai aceşti doi privilegiaţi să aibe adaos la leafă, de ce nu şi ceilalţi cinci, D. Costinescu, onorabilul, declară imediat în numele comisiei bugetare că primeşte această sumă de 12000 franci de fiece minister pe an şi propunerea aceasta se votă în aceeaşi Cameră în care, cu două zile înainte, d. Brătianu refuzase diurna de 750 fr. pe lună.

În timpul discuţiei şi votului d. Brătianu dispăru în culuarele Camerei şi, pe când d. Costinescu, cu toate retorica şi logica ce-o poate învăţa cineva în patru clase primare, [î]şi rostea de la tribună cuvintele sale dulci ca mierea, prin care se proba că cei şapte miniştri cari fac fericirea României nu sunt îndestul de bine plătiţi cu 12 000 fr. pe an şi că 30 000 fr. ar fi de - abia , de - abia echivalentul activităţii lor patriotice, tot pe atunci cele şase capete de pe banca ministerială ţineau isonul , dând semnele cele mai puţin echivoace de aprobare. În fine această dezgustătoare comedie se sfârşi şi se hotărâ că, pentru a avea fericirea de-a fi guvernată de asemenea genii, România mai poate plăti încă. 100.000 fr. pe an.

S-a zis într-un timp că Franţa e destul de bogată ca să-şi plătească gloria.

România, deşi foarte săracă, e drept să plătească slăbiciunea de-a se lăsa batjocorită, de asemenea ilustraţiuni.

[29 martie 1881]

MOARTEA CATARINEI II

Catarina II a domnit treizeci şi patru de ani; ea a dat Rusiei ce-i lipsea în concertul european, o greutate asupra afacerilor, şi Europa număr㠹. o putere mare mai mult. Această femeie — mai mult femeie decum îşi poate cineva închipui sub raportul slăbiciunii de inimă sau de simţuri — a îndeplinit minuni. Însa această femeie era dotată cu o politică de prima ordine; ea a avut favoriţi , n-a avut niciodată un stăpân şi, raţiunea de stat impunându-i obligaţiunea de văduvie, a servit admirabil capriciele sale femenine şi datoriele politice. Urcându-se pe tron, după cum am narat , la 9 iulie 1762, ea a murit în modul următor, la 6 noiembre 1796. Istoria morţii sale, zice ,,Figaro ", o împrumutăm din memoriele secrete asupra Rusiei scrise de maiorul Masson , din grenadirii marelui duce Alexandru. La 4 noiemvrie împărăteasa se retrăsese , din saloanele în cari era adunată lumea ce petrecea, ceva mai curând ca de ordinar, simţind, cum zicea dânsa , colici uşoare, pentru că a râs prea mult.

A doua zi se sculă la ora obicinuită şi chemă pe favoritul său, care rămase un moment la dânsa . Apoi ea expedie câteva afaceri cu secretarii săi, iar pe cel din urmă care se prezentă îl trimise să aştepte în anti - cameră , zicându-i că-l va chema spre a termina lucrarea. El aşteptă un timp oarecare, însă valetul Zaharia Constantinovici , neliniştindu-se că n-aude nici un zgomot în cameră, deschise în fine uşa. El văzu cu spaimă pe împărăteasa răsturnată între cele două uşi ce conduceau din alcovul său spre garderobă . Ea era deja fără cunoştinţă şi fără mişcare. Alergară la favoritul , care locuia dedesubt ; fură chemaţi medici, tumultul şi consternaţiunea se răspândiră în toată casa. Întinseră o saltea aproape de fereastră şi o culcară acolo; [î]i lăsară sânge , o spălară şi făcură tot ce se obicinuieşte în asemenea cazuri şi aceste mijloace avură efectul lor ordinar. Ea trăia încă, inima-i bătea, dar nici un semn de mişcare. Favoritul , văzând această stare desperată, înştiinţă pe comitele Stoltykow şi Besborodko şi pe alţii. Fiecare în parte se grăbi a trimite un cuirier la Gatschina , unde se afla marele duce Paul. Cu toate acestea familia imperială şi restul palatului nu cunoştea starea împărătesei. Însă, aceia pe cari întâmplarea sau postul lor [î]i făcuse să vadă această stare se grăbiră a anunţa evenimentul familielor şi amicilor, căci moartea împărătesei era privită

drept epocă a unei revoluțiuni extraordinare în stat, din cauza caracterului marelui duce Paul şi a proiectelor sau dispoziţiunilor pe cari se presupunea că le are Caterina. Era deci foarte important de a putea cineva lua din capul locului dispoziţiunile sale; astfel Curtea şi în curând oraşul ajunseră într-o agitaţiune şi într-o aşteptare foarte alarmantă . Cinci sau şase curieri , cari sosiră mai deodată la Gatschina , nu aflară acolo pe marele duce; el plecase câteva verste mai departe, să vadă o moară ce se zidea. Ştirea îl izbi ca şi cum ar fi fost foarte bună sau foarte rea, deoarece extremele se ating şi se aseamănă: câteodată nu poate cineva distinge bine efectele. El [î]şi veni iute în fire din tulburarea sa şi puse mai multe întrebări curierilor , dete ordine pentru călătoria sa, pe care o făcu aşa de cu grabă încât în trei ore sosi la Petersburg pe înserate . El află palatul în cea mai mare confuziune . Prezința sa adună împrejuru-i câțiva miniştri şi câțiva curteni; ceilalți dispăruseră . Favoritul , plin de frică şi de durere, părăsise frânele imperiului; boierii, ocupați de urmările ce ar avea acest eveniment subit , [î]şi aranjau afacerile lor particulare. Paul, urmat de toată familia sa, se duse lângă mamă-sa , care nu dete nici un semn de cunoştință la aspectul copiilor săi adunați. Ea era imobilă pe saltea , fără semn de mişcare aparentă. Marele duce Alexandru, prinţesele izbucniră în plânsete , formând în jurul ei tabloul cel mai atingător. Marile ducese , cavalerii şi Curtea rămaseră îmbrăcați şi în picioare toată noaptea, aşteptând ultima suflare a împărătesei; marele duce, cu fiii săi, treceau din când în când la dânsa , spre a fi martorii acelui moment; şi ziua următoare trecu în aceeaşi agitaţiune şi aşteptare. Paul, pe care nu-l atingea aşa mult durerea de-a pierde o mamă care-l iubise aşa de puțin, se ocupa a distribui ordine de detalii, preparând totul pentru venirea sa la tron. El dădea acestui mare act din viața sa aceleaşi îngrijiri cum dă un director de spectaclu maşinelor şi culiselor sale înainte de-a se ridica cortina. Catarina respira încă şi nimeni nu se mai gândea deja decât la schimbările ce aveau să se facă şi la acela care era să, o înlocuiască. O mulțime nenumărată de carete erau împrejurul palatului şi ocupau stradele ce conduceau acolo; toți câți cunoşteau lucrul petrecură toată ziua aci, aşteptând să vadă ce are să se întâmple . Mulți credeau că Catarina murise deja, dar că rațiuni politice făceau să se ascundă moartea. Cu toate acestea este adevărat că ea era încă într-un fel de letargie : remediile ce i se administraseră produseseră efectul natural; ea chiar mişcase un picior şi a strâns mâna unei femei din casă; ,,dar din fericire pentru Paul ea pierduse limba pentru totdeauna". Pe la zece ore seara se păru că, prinde putere deodată şi începu să strige grozav. Familia imperială alergă iute lângă dânsa ; însă, prinţesele fură depărtate de la acest spectacol spăimântător . În fine Catarina dete un țipăt plângător , ce fu auzit în apartamentele vecine, şi muri după o agonie de treizeci şi şapte ore.

Vom mai adauge numai atâta că maiorul Masson, francez de naştere şi om, de o mare fineță, ca ofițer al marelui duce Alexandru, a *asistat la agonia Catarinei celei Mari. Memoriele sale n-au apărut decât la 1801, după ce s-a întors în Franța.*

[29 martie 1881]

[,,*HABEMUS PAPAM* ..."]

Habemus Papam . Cu ocazia dezbaterii bugetului Consiliului de Miniştri d. N. Fleva , marele om, a propus în sfârşit înființarea unui cancelar pe malurile Dâmboviței , care să fie totodată prezident al Consiliului de Miniştri. Am cam vorbit pân' acum , mai mult în bătaie de joc, despre Bismarck sau Cavour al României; ni s-a făcut pe plac, îl avem. Constituția o datorim, după mărturisirea d-lui C.A. Rosetti, unei nopți de insomnie a ilustrului Carada (ce minunată trebuie să fie o țară a cărei lege fundamentală e iscodită de Carada!) pe cancelar îl datorim unei fericite inspirații a d-lui Fleva , om cunoscător întru ale trebuinţelor vechii Țări Româneşti, care ştie ce va să zică cancelar în trecutul nostru istoric, mai ales de la descălecatul ciorilor încoace.

Înființarea cancelarului se datoreşte următorului proiect de lege:

Art. 1. Preşedintele Consiliului de Miniştri poate fi ministru *fără portofoliu.* Onorariul său în asemenea caz va fi ca şi al celorlalți miniştri.

Onorariul şi cheltuielele de reprezentare se vor hotărâ prin legea bugetară. Art. 2. Atribuțiunile şi răspunderea ministrului preşedinte rămân astfel cum sunt regulate şi pân' acum de legi şi uzurile constituționale.

Ce minunată e instituția Flevilor pe lumea aceasta ! Bietul d. de Bismarck a trebuit să bată pe austriaci, să unească Germania de Nord, să bată pe franceji, să unească toată Germania, păstrând cu toate acestea cele mai însemnate din formațiunile ei monarhice, a fost silit apoi de a crea organe comune tuturor guvernelor Germaniei, Reichstag, Consiliul Federal , cancelaria Imperiului, şi a trebuit în fine ca el să devină şeful acelei cancelarii a împăratului german, nu a regelui Prusiei, o cancelarie încărcată cu lucrări de politică esterioară şi de la care porneşte inițiativa tuturor legilor ce au să se aplice în Imperiul întreg, şi totuşi abia . . . cancelar s-a făcut. D. Brătianu şi-a început cariera prin a da milioane lui Strousberg, nu a lua miliarde de la franceji, prin a pierde o provincie, nu a câştiga Alsasul, Lorena , Hanovera, şlesvigul etc., şi d. Brătianu ... tot cancelar se alege, ca şi d. de Bismarck.

Ministru fără portofoliu? Se vede că nu prea ştiu d-nii din Cameră, precum nici d. Boerescu, ce însemnează un ministru fără portofoliu. Sistemul unor asemenea miniştri s-au adoptat mai cu seamă în Austro-Ungaria, când este vorba sau a se crea o lege prin care să se emancipeze întru câtva de sub rasa dominantă o naționalitate, sau când o țară primeşte, înlăuntrul unității monarhiei, un regim mai favorabil şi oarecum escepțional. Astfel există în Ungaria un ministru fără portofoliu pentru Croația, care în Consiliul de Miniştri unguri reprezintă interesele unei naționalități slave şi a unei țări autonome ce are-n Dieta ei un propriu organ de legislațiune. În Austria era un ministru fără portofoliu pentru Galiția, reprezentând într-un cabinet ce constituie predominațiunea rasei germane interesele şi drepturile speciale ale naționalității polone. În urmă s-a numit un ceh ministru fără portofoliu. Când e vorba ca Coroana sau guvernul Imperiului să se înțeleagă cu una anume dintre naționalități, fie cehii, fie polonii, fie românii, un om de încredere al acelei naționalități e numit ministru fără portofoliu. Un asemenea ministru are totdauna o misiune specială, dictată de împrejurări.

Ce treabă o să aibă cancelarul nostru fără portofoliu? Să ducă muştele la apă?

Dar mai ştii?

D-nii Cariagdi, Giani, Fleva, Pherekidis , Calinderoglu , Carada, C. A. Rosetti şi Bosnagi-ekim formează poate în România o naționalitate deosebită, care sub orice ministeriu românesc are nevoie de un permanent ministru fără portofoliu. Până azi am avut tot ministerii de resort . De azi nainte vom avea unul care-n momentele când nu va tăia bondarilor frunze se va ocupa în special cu toate cestiile lucrative : cu interesele lui Strusberg , cu răscumpărările , cu împământenirea *en masse* a ovreilor, cu colonizarea țării cu nemți, cu sporirea lefurilor şi cu alte lucruri şi plăcute, şi folositoare.

Noi, poporul românesc de plugari, păstori şi prisăcari , am fi avut în adevăr nevoie de un ministeriu al nostru special: de un ministeriu al agriculturii şi domeniilor . Am fi avut nevoie în fiece județ de prăsilă de cai şi cornute, de o îngrijire şi exploatare sistematică a pădurilor, de învățământ agricol şi tecnic, de ridicarea din întuneric a adevăratului şi singurului popor românesc, a țăranului. Cine vrea să cunoască natura poporului nostru ar trebui să se uite în țara turcească. Greci, bulgari, sârbi , toate naționalitățile se simțeau maltratate de turci; singuri românii petreceau minunat pe pământul turcului, şi fugeau acolo de fericirile Rusiei, ale României şi ale Austro-Ungariei. De ce? Pentru că turcul n-avea guvern, n-avea cod, n-avea advocați şi românului nu-i trebuie acest lux. Dar găsea condiții materiale de existență, găsea păşune pentru vite şi loc de arătură . Dacă pe lângă acestea îşi mai putea dura o biserică şi o şcoală primară, să aibă popă bun, dascăl bun şi câțiva moşnegi cinstiți să-l judece după obiceiele lui vechi şi drepte, exigențele lui publice se încheiau .

Dar d-nii Fleva, Cariagdi, Carada sunt alt soi de români. Lor le trebuie un cancellarius , un archigrammateus ... cam agrammatos . Din fericire, cancellarius însemnează

în latineşte şi arhigrămătic , dar şi . .. îngrăşat în colivie . În acest din urmă înțeles, *cancellarius* se va potrivi poate!

[30 — 31 martie 1881]

ASASINAREA LUI PAUL I

Nimeni n-a acuzat pe Paul I că ar fi otrăvit sau ar fi pus pe cineva să otrăvească pe mama sa; dacă însă Catarina ar fi presimțit moartea sa desigur ar fi răsturnat pe fiul său de pe tron. Asupra acestui punct toată lumea este d-acord şi Paul, din prima zi a domniei sale, începu să lucreze ca şi cum ar fi fost convins despre aceasta. El dizgrație pe amicii mamei sale şi chemă la putere pe ai săi. El aşteptase coroana treizeci şi patru de ani, temându-se necontenit că mama sa o va da nepotului ei (chiar fiul lui), marele duce Alecsandru. Paul era un prinț de un spirit destul de

stricat, care-i făcuse bizară situaţiunea, lui cea falsă la Curtea mamei sale. Se citează despre el o mulţime de lucruri ce nu sunt departe de nebunie. Într-o zi ordonă ca vorba lawko , baracă *, să se pună pretutindeni în locul cuvântului francez magazin , care începuse a se introduce în comerţ; el zicea că comersanţii aveau butice şi numai el singur, ca suveran, avea magazii. El a pus pe soldaţi să poarte părul împletit în coadă şi pudrat şi a trimis fiecărui regiment un model de coadă, de perciuni şi mici beţigaşe spre a-şi face părul cârlionţi . Acestea au făcut pe Suvarow să zică: ,,Pudra frizerilor nu este iarbă de puşcă, perciunii nu sunt tunuri şi cozile nu sunt baionete". Suvarow fu dizgraţiat pentru acest cuvânt ; el era cel mai bun ofiţer din stalul major rusesc. Acesta a fost de abia începutul; în curând Paul I visă că fiul său îl trădează şi acest vis deveni pentru toată Curtea sa o realitate când se auzi că marele duce Alexandru va fi arestat, împărăteasa, mama sa, va fi internată şi marele duce Nicolae va fi proclamat de prinţ moştenitor. Atunci conspiraţiunea generalilor şi a ofiţerilor gardei ce fierbea ascunsă de la venirea pe tron a lui Paul I prinse consistenţă. în fundul grădinei de vară, pe malul drept al canalului Fontanca , unde mai înainte fusese vechiul palat de vară locuit de împărăteasa Elisabeta, el pusese să se zidească un gigantic edificiu , numit palatul Mihail. Faţada sa era de coloarea trandafirie a mănuşilor prinţesei Gagarin , amanta ţarului. Paul I venise să locuiască această casă, cu toată familia sa, la finele anului 1880. lată cum un diplomat, acreditat atunci la Curtea Rusiei, descrie moartea acestui împărat al Rusiei, după un memoriu asupra revoluţiunii ruseşti de la 12/24 mai 1801:*

,,Conjuraţii , în seara zilei de la 11/23 martie, erau la masă la unul din şefii lor şi cu această ocazie n-au cruţat vinurile tari, spre a îmbărbăta pe unii dintre ei. Apoi toţi s-au adunat la generalul Talysin unde Pahlen a sosit cel din urmă, adresând asociaţilor săi câteva cuvinte pline de vigoare şi de convingere; după aceasta s-au separat spre a lucra după cum se înţeleseseră . Generalul Talysin se duse la cazarma gardei Preobrajenskoi şi, sub pretext că au izbucnit tulburări în oraş, puse să ia armele un batalion, comandat de Talbanof . Acest batalion plecă fără zgomot la nord de Câmpul lui Marte, trecu podul din faţa otelului Rivas , apoi traversă grădina de vară spre a împresura palatul Mihail. Însă acolo se putu recunoaşte cum soarta imperielor depinde câteodată de la împrejurările cele mai neînsemnate. Teii bătrâni din grădina de vară serveau noaptea de azil la mii de cioare. Când trupa înaintă la această oră neobicinuită aceste paseri de rău augur umplură aerul de ţipetele lor şi zgomotul astfel produs fu aşa de mare că ofiţerii cari comandau detaşamentul se temură să nu deştepte pe împăratul. Complotul n-ar fi reuşit într-adevăr dacă steaua lui Paul i-ar fi permis să se pună la siguranţă; şi cioarele din grădina de vară ar fi câştigat atunci în istorie aceeaşi celebritate ca şi gâştele Capitoliului . În timpul acesta Pahlen luase dispoziţiuni spre a se apropia de palat din partea ,,Perspectivei ". El trimise acolo câteva detaşamente de călărime cari se uniră cu batalionul gardei Preobrajenskoi. Dânsul însă nu veni la palat decât după ce se determinase totul. Ceilalţi conjuraţi îl acuzară apoi că a întârziat dinadins spre a profita de momentul când ar reuşi afacerea, iar, dacă n-ar izbuti, să poată juca în faţa lui Paul rolul mântuitorului . Palatul era păzit în acea zi de un batalion din garda Semenowskoi , ce ocupa părţile exterioare şi marea gardă, pe când garda interioară şi persoana împăratului era confiată unui detaşament din garda Preobrajenskoi, comandată de locotenentul Marin . Când batalionul lui Talbanof ajunse în vederea palatului acest ofiţer se adresă la trupă, întrebând-o dacă vrea să-l însoţească într-o întreprindere periculoasă, pe care o face spre mântuirea Imperiului şi naţiunii. Ea răspunse afirmativ fără nici o întârziere . Atunci trecură şanţurile pe gheaţă, dezarmară sentinelele exterioare ale batalionului Semenowskoi fără ca ele să fi făcut vreo rezistenţă şi trupa destinată să intre în apartamentul împăratului ajunse acolo printr-o mică scară învârtită , având intrarea spre o grădină. Acest detaşament se compunea din trei fraţi Zulof , din generalul Benningsen , generalul Csicserin şi dintr-o mulţime de oameni necunoscuţi, ca Manzurof , Tatarinof , Ieşvel , cari în timpul acestei nopţi teribile se distinseră prin îndrăzneala lor. Prinţul Platov Zubof şi generalul Benningsen se duseră la iatacul împăratului fără a întâlni nici un obstacol; cu toate acestea la intrarea în iatac , chiar pe pragul uşei, dormea husarul camerii imperiale. Acest credincios servitor încercă să opună oarecare rezistenţă. Trebui să cedeze forţei şi, după ce primise câteva lovituri, fugi să cheme ajutor. Un ofiţer de ordonanţă a împăratului călăuzea pe conjuraţi şi intră cu ei în dormitor . Prinţul Zubof şi generalul Benningsen erau în mare uniformă , cu pălăria în cap şi cu spada în mână . Ei se apropiară de patul împăratului şi-i ziseră: ,,Sire , sânteţi arestat ! " Împăratul se sculă şi, zăpăcit , îi întrebă ce voiesc de la dânsul . Ei repetară aceleaşi cuvinte, declarându-i că trebuie să abdice [de] la coroană şi apoi să fie liniştit. Prinţul Zubov şi ofiţerul de

---

ordonanţă se îndreptară *atunci spre poartă ca să cheme pe ceilalţi conjuraţi, şi astfel Benningsen, pentru* câteva *minute, se afla singur* lângă *împăratul, care tăcea, aci roşind, aci* îngălbenind *de furie: ,,Sire, [î]i zise el, o să vă ucidă: cată să vă* resignaţi *a subscrie un act de* abdicare *..." In acest moment* diferiţi *ofiţeri* pătrunseră *în cameră. Paul profită de acest moment spre a sări jos din pat. Unul din ofiţeri îl apucă de* gât *; dar împăratul,* smulgându-se *din* mâna *lui, fugi să se pună după o tablă pusă în faţa sobei şi căzu. Benningsen [î]i strigă încă o dată: ,,Sire nu vă* încercaţi *a rezista că vă* pierdeţi *viaţa !..." Dar împăratul,* sculându-se *, se* îndreptă *spre o masă unde erau totdauna la dispoziţiunea sa mai multe pistoale încărcate. În momentul* când *mulţimea*

conjuraților se arunca asupra lui se auzi zgomot la ușă. Era un ofițer care, urmat de un detașament, venea să primească ordine de la Benningsen, care-i zise să păzească şi să apere intrarea. În timpul acesta conjurații, îndrăznind a pune mânile lor sacrilege pe persoana suveranului lor, trântiseră pe Paul la pământ . Ieşvel, tătar de origine, a fost cel dântâi care a ridicat brațul regicid asupra împăratului. Paul, în urma unei rezistențe destul de viguroase, fu în fine învins, târât şi apoi sugrumat cu eşarpa unui ofițer din regimentul Semenofskoi , numit Scariatin , care comanda garda de la scara palatului Sf. Mihail.

[30 — 31 martie 1881]

[„ADEVĂRUL DOARE. PE LA 3 MARTIE..."]

Adevărul doare. Pe la 3 martie, pe când nu era încă vorba de proclamarea regatului, pe când d. Brătianu răspundea evaziv d-lui Vernescu, am crezut de cuviință a rectifica unele erori ale primului ministru , care, neştiind ce va să zică Domn, precum nu ştie nici ce e cancelar, căci în genere foarte puține ştie arhigrămăticul nostru, am dovedit şi am putea dovedi încă că *Domn* cu vocativul „Doamne", atribuit şefului statului român, nu 'nseamnă nici împărat, nici rege, ci mare duce.

La aceasta „Românul" zice:

Este sau nu evidinte că, daca ceva poate opri pe puterile *străine* de-a recunoaşte rigatul , aceste cuvinte ş-analize ale partitei conservatoare erau făcute de-a înlesni *străinilor* pretestele de-a se opune ... Şi ca să, îndemne şi mai bine la rezistență pe *străin* etc.

Mărturisim şi noi că pentru *străini* am vorbit, dar nu pentru străinii din Apus, ci pentru pretinşii români şi patrioți de meserie de la noi. De aceea am şi pomenit de Palestina şi Greco - bulgaria .

Adeseori am enunțat în coloanele noastre un adevăr dureros, pe care l-am constatat din lipsa de pietate ce o au patrioții pentru trecut, adevărul că *rasa determinantă* a sorții acestei țări nu mai este cea românească, ci sunt străinii romanizați de ieri alaltăieri .

Oricine înțelege ce însemnează *rasă.* E adevărat că d-nii Giani, Cariagdi, Carada, C. A. Rosetti, Pherichydis sunt , politicește vorbind, români, naționalitatea lor politică e cea românească; însă ferească Dumnezeu sfântul ca să-i confundăm vreodată cu acel neam de oameni, cu acel tip etnic care, revărsându-se deoparte din Maramureş , de alta din Ardeal, au pus temelia statelor române în secolul al XIII [lea] şi al Xiv-lea şi care, prin caracterul lui înnăscut, au determinat soarta acestor țări de la 1200 şi până la 1700. N-am avea decât să punem pe micul Giani alături c-un mocan de la Săcele, de la Vatra Dornei , de la Breaza ori de la Câmpulung pentru ca orice om cu minte să râză ținându-se cu mânile de inimă de colosala deosebire de rasă.

Un mocan din ținutul Sucevei ori a Câmpulungului are de patru ori mai mulți creieri, deci şi mai multă minte decât mica escelență a lui musiu Tache, care, comparat cu ceea ce numim noi rasă română e, între noi vorbind, o speță de caricatură .

Dar se va zice: d-nii Giani, Cariagdi, Carada, C. A. Rosetti sunt romanizați. O mare fericire pentru neamul românesc nu este aceasta, dar în orice caz a fost o datorie pentru ei de-a se adapta țării care i-au ocrotit şi i-au hrănit, au făcut din ei ceea ce sunt astăzi. Din împlinirea acestei datorii suntem departe de-a le face un merit. A fi bun român nu e un merit, nu e o calitate ori un monopol special pentru d-nii Cariagdi şi Carada, ci o datorie pentru orice cetățean al acestui stat, ba chiar pentru orice locuitor al acestui pământ , care este moştenirea esclusivă şi istorică a neamului românesc. Acesta este un lucru care se înțelege de sine şi nu despre el e vorba.

Nici noi nu contestăm că această serie de domni vorbeşte româneşte; ceea ce contestăm însă este că s-ar fi asimilat caracterul lor cu caracterul neamului românesc. Ştim foarte bine că acest adevăr o să fie neplăcut pentru mulți onor. liberali, dar el trebuie spus „odată, ca[să] li se ia gustul de-a mai pretinde monopolul naționalismului şi românismului.

Există multe indicii, atât în numirile localităților şi râurilor , precum şi în alte împrejurări, cari denotă o unitate a neamului românesc preexistentă formațiunii statelor noastre. În adevăr, pe când găsim în Țara Românească Argeşul , găsim tocmai în nordul Daciei un pârâu numit Argestrul care se varsă din stânga în Bistrița, râu ce izvorăşte din Maramureş. Pe când în Țara Românească aflăm Câmpulungul ca ținut şi descălecătoare , aflăm în Bucovina, în creierul munților, un Câmpulung tot ca ținut şi descălecătoare . Înainte sau abia după formarea statelor române vedem românii

de sub Coroana Ungariei pretinzând să se judece între ei după dreptul lor propriu, jus Olachale sau Olachorum ; o cerere analogă fac moldovenii ce pribegise în Polonia, să se judece după dreptul românesc. Şi aceasta când ? Pe la 1380. Care-a fost acest drept consuetudinar la carele ei ţineau cu sfinţenie, fie sub coroana Ungariei, fie sub a Poloniei? El n-a fost scris niciodată; era atât de viu în conştiinţa poporului, atât de necontestat de nimenea, încât nici unul din vechii noştri Domni n-au găsit de cuviinţă să-l codifice . În fine unitatea actuală a limbei vorbite, deşi e în parte un merit special al epocei lui Matei Basarab, dovedeşte totuşi că şi în această privire erau elemente cu totul omogene , preexistente limbei bisericeşti, cari înclinau a căpăta o singură formă scrisă. Organografic vorbind limba era aceeaşi; numai termenii, materialul de vorbe diferea pe ici pe colo. O unitate atât de pronunţată a limbei dovedeşte însă o unitate de origini etnice . E indiferentă cestiunea daca elementele ce compuneau acest sâmbure de popor modern erau tracice şi latine sau latine şi ilirice , destul numai că, din al Vi-lea secol după Hristos, la năvălirea avarilor în Tracia (a. 579) oastea condusă de Martin şi Comenţiol e compusă din oameni ce vorbesc româneşte. Tot acest neam apare mai târziu în Dacia, iar asupra originei lui se ceartă până azi învăţaţii. Sigur e că, deşi au multe elemente slavone în limbă, nu sunt slavi. Cuvântul pentru care nu sunt şi nu pot fi slavi este linguistic . Legile după cari cuvintele latine s-au prefăcut în cuvinte româneşti şi-au sfârşit demult evoluţiunea lor; în momentul în care românii au primit cuvinte slavone limba lor era formată de secole deja, încât , deşi cuvintele slavone sunt vechi, ele nu s-au asimilat nici până în ziua de azi cu limba noastră, escepţie făcând de vreo patru sau cinci vocabule cari privesc păstoria .

E pentru noi incontestabil că un popor care sute de ani n-a avut nevoie de drept scris, deşi au avut epoce de bogăţie şi de glorie, au fost un popor tânăr , sănătos, bine întemeiat. Etnograful Hoffman scrie în secolul trecut că dezvoltarea craniului la rasa română e admirabilă, că sunt cranii cari merită a fi în fruntea civilizaţiei. Desigur că Hoffman n-a avut nefericirea de-a vedea căpăţânele de mac de pe umerii d-nilor C.A. Rosetti şi Giani sau buturuga bulgărească de pe umerii cuviosului Simion . În sfârşit Virchow , naturalist celebru, dă craniului albanez rangul întâi între toate craniile de rasă din vechiul Imperiu al Răsăritului, şi cel albanez e identic cu al rasei române, cu al mocanilor noştri de azi.

E poate indiferent pentru politicianii noştri ce anume rasă determină soarta acestui popor; ba sunt mulţi oameni cărora le e indiferent ce oameni vor locui pe acest pământ : greci, nemţi, bulgari, numai espresia geografico - politică a ţării să fie aceeaşi. Pentru aceştia de ex. e indiferentă încetăţenirea evreilor sau colonizarea ţării cu nemţi. Dar pentru istoric nu e indiferent. Istoricul va trebui să constate că există o luptă, fără conştiinţă poate, fără claritate de vederi, dar o luptă de rasă între elementele autohtone ale ţării şi între cele scurse după vremuri în mlaştina gospodăriei turceşti. În oraşele de şes ale Ţarii Româneşti au imigrat de peste Dunăre rase intelectual sterpe, fizic degenerate. Ele au viciat spiritul public, au viciat instituţii şi limbă, pentru că vârsta lor etnică e prea înaintată ca să se poată asimila sau pentru ca să fie capabile a concepe cu toată tinereţea organică a simţirii şi a caracterului o idee generoasă sau un adevăr. Nu e deloc de mirare că, pe când regenerarea naţională pornea în veacul al Xvii-lea din Tîrgovişte spre Ardeal, în secolul al Xix-lea ea pornea din Ardeal spre Bucureşti. Jupân Bucur — fie-i ţărâna uşoară! — era fără îndoială mocan, dar prin strunga prin care treceau odată oile lui au trecut mai târziu alte soiuri de dobitoace.

Dar să lăsăm pe vechii fanarioţi deoparte. Nu al lor e meritul c-au domnit în Ţara Românească, ci a lui Baiazid Fulgerul şi-a lui Mahomed II. Nu există tip de mizerie

---

de caracter şi de inteligenţă ca împărăţia bizantină, din momentul în care restul de suflare romană l-a părăsit, încât Babilonia şi Asiria , chiar mica Palestină au avut o mai mare influenţă asupra civilizaţiei decât împărăţia răsăritului, devenită grecească. Prin ei înşii n-ar fi ajuns niciodată la vrun rol în România, dar au ajuns în calitate de ciraci şi de slugi ai turcului.

Să venim la noii fanarioţi. Nimiciţi politiceşte de mişcarea atât de neînsemnată a lui Tudor şi a o mână de boieri moldoveni şi munteni , ei s-au romanizat repede repede .

Se ştie că copiii rahitici cari au nevoie de var pentru formaţiunea oaselor mănâncă varul de pe pereţi prin instinct, neştiind pentru ce. Tot astfel rasa etnic rahitică a noilor fanarioţi a 'nceput să mănânce la românism. C.A. Rosetti şi Carada scot o gazetă căreia îi pun numele „Românul", oarecum esclusivul român, românul cu monopol. Acest „Român" e scris într-o limbă săracă, c-un dicţionaraş de cel mult una mie vorbe cu totul cosmopolite precum „ingerinţă , existenţă , giurisprudinţă , iniorinţă etc".

Iată de ce întâmpinăm cu neîncredere orice înnoitură pornită de la aceşti oameni de ieri de alaltăieri, cari n-au simţ istoric, nu cunosc trecutul ţării, nu sunt capabili a înţelege spiritul şi înclinaţiunile adevăratului popor românesc şi al căror patriotism se măsură cu lefuri, cumul, diurne, pensii reversibile, sinecure etc. Acesta e îndealtmintrelea un secret public în România şi nu suntem noi singuri cărora să le fie ruşine în adâncul sufletului când se află că până şi Constituţia, legea fundamentală şi de drept public a ţării, s-au croit de către doi neoromâni (Carada şi C. A. Rosetti) cari s-au întrolucat într-o noapte pentru a determina soarta României.

[1 aprilie 1881]

MOARTEA LUI ALEXANDRU I

Alexandru I s-a urcat pe tron în urma unei crime, a cărei pregătire o cunoscuse desigur, dar ale cărei consecinţe este probabil că nu le prevăzuse. In aparenţă, conjuraţii nu plecaseră decât numai să impună lui Paul I o abdicare forţată şi pentru acest caz ei se asiguraseră de complicitatea morală efectivă a lui Alexandru. Acest suvenir lugubru apăsă asupra vieţii şi a finitului noului împărat, căci cetim în ziarul medicului său Wylie două anecdote destul de semnificative: In timpul ultimei sale maladii monarhul zise într-o zi către d. Wylie : « *Lăsaţi-mă, ştiu eu ce-mi trebuie, linişte, singurătate, repaos ...*» *într-o altă zi [î]i zise:*

« Amicul meu, nervii mei au trebuinţă de îngrijire; sunt într-o dezordine îngrozitoare ». « *Aceasta este un rău, replică Wylie , de care regii sunt mai adeseori atinşi decât particulari* ». « *Mai ales în timpul de faţă, răspunse cu voiciune Alexandru ... Ah ! Am destule cuvinte ca să fiu bolnav* ». *— În fine, într-o altă zi, fiind în aparenţă fără nici un atac de friguri, împăratul se întoarse fără veste către doctorul, care era singur prezent:*

« Amice, strigă el, ce faptă, ce îngrozitoare faptă!» *Şi el fixă asupra medicului o privire teribilă şi neînţeleasă. D. Wylie adauge că prin aceste cuvinte s-a început delirul; apoi el mai declară că* « *Nu-şi poate permite să intre într-alte amănunte asupra originii afecţiunilor morale ce le simţea împăratul* ».

Alexandrul I n-avea fii — cată să credem pe maiorul Masson, pe care l-am citat deja povestind moartea Caterinei. Această mare prinţesă veghease cu îngrijire asupra inocenţei nepoţilor săi, pentru ca, însuraţi devreme , să aibă copii pe când erau încă foarte tineri. Cum se pare, Alexandru I fu însurat prea tânăr . Deci al treilea frate al său, marele duce Nicolae, era chemat să-i urmeze pe tron, în urma renunţării marelui duce Constantin. Imperiul rusesc era foarte agitat la 1825; în statul major al armatei intraseră idei liberale, aduse din Franţa; emigraţiunea lăsase teorii filozofice în Rusia la boierii cei mari şi mai ales la femei. Împăratul Alexandru I nu urma această mişcare; din contra, sub dominaţiunea morală a d-lui Krudner , el devenise un visător, un mistic. Poate că destinul său a fost să cedeze iute tronul severităţii brutale , şi religioase în acelaşi timp, a marelui duce Nicolae. lată cum se narează moartea sa: ,,El se dusese la Crimeea pe la finele anului 1825, spre a cumpăra teren la Urjanda şi a face să se construiască acolo un palat. După câteva vizite făcute contelui Woronzow , prinţesei Galiţin , împăratul se duse succesiv la Sevastopol , la Bacci - serai şi la Klostow . În ultimele zile ale călătoriei sale, deşi temperatura se răcise , împăratul voi să facă o călătorie pe ţărmii acestei mări putride şi adeseori fatală ruşilor şi fu cuprins de un frig, încât la 18 noiembre se întoarse la Taganrog cu un acces de friguri; el scrise în aceeaşi zi la împărăteasa mamă că nu se simte bine, dar că se păzeşte şi că nu va fi nimic. Din nenorocire el îşi făcea însuşi iluziuni asupra stării, sale. Crezând că n-are trebuinţă decât de repaos, de linişte şi îngrijire, a refuzat la început remediele prescrise de medicul său; însă de la 25 frigurile, cari nu fuseseră decât intermitente , degenerară în friguri bilioase inflamatorie şi continue. Erizipelul pe care-l avea augustul bolnav la picior dispăru, ceea ce îl sperie, încât strigă: « *Voi muri ca şi sora mea». Numai atunci se decise a lua remediele prescrise. Lipitorile aplicate [î]i calmară inflamaţiunea pentru câteva ore;*

însă frigurile luară în curând un nou caracter de intensitate . Starea bolnavului devenea tot mai rea şi împăratul, simţindu-şi poziţiunea, dori să primească sânta cuminecătură . Ziua de 28 o petrecu mai fără cunoştinţă, fără a putea vorbi şi într-o stare de letargie sau de convulsiuni nervoase. La 29 starea i se amelioră , ceea ce fu o rază de speranţă. Se cântă un Te-Deum *în biserica din Taganrog; împăratul adormi în acea zi puţin înainte de a se face ziuă şi nu se deşteptă decât pe la nouă ore dimineaţa. Câteva momente înainte de a se deştepta, soarele răsărise luminos şi promitea o zi frumoasă de toamnă; împăratul observă aceasta şi strigă cu o voce înţeleasă şi cu un aer de satisfacţiune:* « *Ce frumoasă zi astăzi ! >> El chemă pe împărăteasa şi, sărutându-i mâna , [î]i zise: « Trebuie să fii foarte obosită ? >> Şi apoi recăzu într-o slăbiciune spăimântătoare . In acea seară încă oarecari simtome favorabile în starea sa hrăniră speranţa ce aveau în însănătoşarea sa. O vizicătoare se aplicase , stomacul era degajat , se aştepta cu siguranţă o criză şi fericitele efecte ce se sperau de la ea asupra mersului maladiei . Dar la 30 orice speranţă dispăru; starea augustului bolnav devenea din ce în ce mai rea. Seara simţi o astfel de slăbiciune încât nu mai putu înghiţi remediele prezentate. La 1 decembre, o jumătate oră înainte de moarte, ieşind din letargia ce n-avusese în* 24 *ore decât intervale marcate prin delir. Împăratul adeseori îşi deschise ochii, văzu toate persoanele cari erau împrejurul său, pe augusta sa soţie, pe baroneasa de Diebilş , pe prinţul Wolkowsky , pe doctorul Wylie ... El nu*

mai putea vorbi, dar îşi conserva toată memoria. El recunoscu pe toţi şi, făcând un semn împărătesii , [î]i luă şi-i sărută mâna , strângând-o la inima sa; părea că-i zice ultimul adio; şi, în timpul tăcerii profunde şi dureroase ce provoca această, scenă sfârşiitoare , el îşi dete ultima suflare la zece ore cinzeci minute de dimineaţă. El avea patruzeci şi opt de ani; domnise douăzeci şi patru de ani şi asistase la asasinatul părintelui şi al moşului său, precum şi la moartea extraordinară a bunicei sale. De aci se pot înţelege preocupaţiunile teribile ce i-au făcut amare ultimele zile ale vieţii sale.

[2 aprilie 1881]

ALEGERILE ÎN BUCOVINA

În Bucovina sunt vacante trei mandate de deputaţi pentru Reichstagul din Viena, şi anume în colegiul electoral urban Suceava—Siret—Rădăuţi. În colegiul rural Suceava — Câmpulung şi aşa numita prima curie a marilor proprietari. Ziarul vienez „Der Osten " ne spune

că mai mulţi aventurieri din Viena ar avea de gând să vină a-şi pune candidatura sau a cumpăra voturi în Bucovina. Aceştia sunt nişte faliţi cari de abia au scăpat de mâna procurorului ; pseudoprofesori şi falşi *eruditi cari, sub masca mincinoasă a ştiinţei, vor să apuce un mandat şi să se laude cu el prin capitala, imperiului. Acest spectacol, exclamă numita foaie, este nemaipomenit şi ne prinde mirarea de ce aceşti oameni [î]şi caută gloria tocmai în Bucovina şi nu rămân la Viena, unde sunt acasă şi cunoscuţi! Datoria tuturor elementelor cumsecade din Bucovina şi mai ales a guvernului este a pune stavilă acestor manopere electorale. Autorităţile ţării să nu-şi pună mânile în sân şi să privească cum o ceată de şarlatani vând la licitaţie drepturile cele mai scumpe ale unei ţări pe banii cămătarilor din Viena... Un bărbat ca Taaffe nu va permite ca sub ochii săi, într-o ţară devotată guvernului, să se negustorească mandatele în modul cel mai neruşinat . După cum aflăm, candidaţii celor două dintre colegie sunt consilierii Pitey şi Călinescu , cari amândoi sunt bine priviţi de elementele cele mai bune ale ţării şi ca atari trebuiesc sprijiniţi şi de influinţa autorităţilor.*

[2 aprilie 1881]

D-NA PEZZANA

Aseară a fost a şaptea reprezentaţie a d-nei Pezzana , a acestei ilustre artiste care a fanatizat publicul oraşelor mari de pe cele două continente şi care la noi joacă înaintea unei săli totdeauna goale. Aseară d-na Pezzana a jucat înspăimântătoarea tragedie bourgeoise a lui Zola , *Tereza Raquin* . Emoţiunea ce a simţit-o puţinul public care asista la reprezentaţie este indicibilă . Ceea ce face d-na Pezzana în actele 3 şi 4 în *Tereza Raquin* este o producţie fenomenală, prodigioasă , despre care nu-şi poate face cineva o idee cât de slabă fără s-o vază.

În *Sora Tereza*, ca şi în *Dama cu camelii*, ca şi în *Tereza Raquin*, producţia genialei artiste atinge aceleaşi proporţiuni. Mâine seară joacă pe *Sora Tereza*.

Destul de rău dacă nici mâine seară publicul nostru nu va face amendă onorabilă şi nu va repara într-un chip strălucit indiferenţa lui de până acuma faţă cu ilustra artistă, indiferenţă ce, până în fine, nu s-ar putea explica decât prin lipsa-i complectă de gust, de inteligenţă şi de cultură. Destulă ruşine dacă şi mâine seară d-na Pezzana va juca fără, sală plină!

Din parte-ne, noi, cari totdeauna ne-am cunoscut bine lumea, am dori să nu fie şi mâine seară teatrul gol. Am dori, dar nu prea sperăm, şi o zicem aceasta — noi, ce din nenorocire facem în ţara noastră (de acuma, în regatul nostru) literatură, chip şi seama artă — o zicem cu tot dezgustul de care trebuie să fie plină viaţa celui osândit a predica în pustie.

Ne-ar părea însă foarte rău daca amicii noştri, mulţi puţini câţi i-avem şi cu cari suntem chemaţi a împărtăşi aceeaşi soartă în dezgustătoarea viaţă publică de la noi, n-ar putea veni mâine seară să uite împreună cu noi, pentru câteva momente, această viaţă prin farmecul Sorii Terezii .

[3 aprilie 1881]

MOARTEA LUI NICOLAE I

Vorbind de moatea ţarului ne servim de o broşură oficială, scrisă în limba rusească şi intitulată: Ultimele ore ale vieţii împăratului Nicolae I. *Acest prinţ a fost un suveran foarte religios, un auster părinte de familie, un om politic mult ataşat tradiţiunilor naţiunii sale. Fiind puţin accesibil ideilor de progres, el s-a arătat foarte ostil teorielor şi faptelor pe cari revoluţiunea franceză de la 1830 şi 1848 le răsp\ndise sau provocase în Europa. El făcuse mari dificultăţi spre a recunoaşte monarhia franceză din iulie. El a combătut din răsputeri guvernul din februare . Cât despre guvernul din 2 decembre, consacrat printr-un plebiscit , el îl considera ca o personificaţiune a antilegitimităţii . După douăzeci şi nouă de ani (1825 — 1854) de o domnie destul de fericită, îşi văzu prestigiul compromis într-un război în care alianţa turcilor, englejilor şi francejilor [î]i pregăti serioase încurcături. Opiniunea Rusiei, a nobilimei sale, a armatei sale, chiar a familiei sale, n-a putut să-l oprească; primele neizbânde ale armelor sale îl iritară . În acest moment broşura oficială rusească începe să nareze moartea acestui august personaj. În cursul anului 1854, munca necontenită , grijile politice şi altele [î]i zdruncinaseră sănătatea înfloritoare până aci, şi constituţiunea cea robustă . Deşi mai de multe ori a fost silit să zacă, niciodată însă n-a voit să se publice buletine despre sănătatea sa. La 9 februare 1855, deşi d-abia însănătoşat , trecu în revistă trupele cari erau să intre în campanie.*

Medicii, voind să i se opună, el [î]i întrebă: ,,V-aţi îngriji de boala mea dacă aş fi simplu soldat ?" — ,,Desigur, Sire, răspunseră medicii, n-am permite nici unui soldat să iasă din spital dacă, ar fi în starea în care se află Majestatea Voastră". — ,,Ei bine, faceţi-vă datoria şi lăsaţi-mă să-mi fac pe a mea!" A doua zi împăratul iar făcu imprudenţa de a ieşi, răul se mări şi plămânul drept fu atins. Vineri la 11 fu nevoi să întrerupă datoriele religioase ale primei săptămâni din postul mare, pe care-l ţinea cu toată familia, şi căzu iar în pat. La 17 februare pericolul deveni aşa de evident, aşa de ameninţător , încât medicii crezură că trebuie să-l facă cunoscut marelui duce moştenitor. Acesta se decise să prevină pe augusta sa mamă, care, susţinută printr-o tărie ce numai credinţa o inspiră, se duse lângă patul murindului. Împăratul nu se aştepta la vizita împărătesei; ea se aplecă şi-i zise cu o voce prea dulce: ,,Amicul meu, n-ai putut să-ţi termini devoţiunile începute, nu te-ai cuminicaţ cu noi ca altădată; de ce n-ai face-o acum? Ştii că pentru un creştin nu e alt remediu mai salutar şi că, mulţi bolnavi s-au simţit în urmă, mai uşuraţi ". ,,Cum! răspunse iute împăratul, aici în pat? Aceasta e imposibil! Sunt totdauna fericit, totdauna doritor să-mi îndeplinesc datoria; voi face-o când voi fi în picioare, când Dumnezeu îmi va da forţe . Altfel m-aş putea eu prezenta înaintea lui culcat, dezbrăcat?" Acest respect şi fervoare avea el pentru lucrurile sfinte. Împărăteasa păstră tăcere; ochii ei se umplură de lacrimi şi forţele o părăsiră . — ,,Sunt eu oare în pericol? întrebă împăratul ..." apoi se opri îndată şi el se pregăti să primească sacramentele . La două ore după miezul nopţii medicul, pe care împăratul îl onora cu încrederea sa, pierduse orice speranţă de a prelungi viaţa bolnavului. Animat şi în acelaşi timp îngrozit de sentimentul

---

marei şi austerei datorii ce avea de împlinit şi pe care venea să i-o amintească un bilet scris în grabă de unul dimprejurul împăratului, el se hotărâ să declare adevărul augustului muribund . El începu să vorbească de întâlnirea sa cu duhovnicul Maj . Sale, ,,o cunoştinţă bună şi veche". ,,Da, zise împăratul, este un om demn şi brav; când l-ai cunoscut?" ,,în nişte împrejurări foarte triste, răspunse doctorul, când cu ultima boală a Doamnei Mare Ducese Alexandra Nicolaevna ; ne-am adus aminte ieri cu Maj . Sa împărăteasa; cât ar dori ea ca să-i permiteţi a veni să se roage lângă patul vostru, pentru ca Dumnezeu să vă deie sănătate cât mai curând ". Împăratul înţelese; el întoarse spre medic o privire fermă şi întrebătoare şi, cu vocea sa ordinară, zise: ,,Spune-mi deci, ce e? Am să mor?" Apoi ordonă să cheme pe fiul său cel mai mare, apoi pe fiul său Constantin cu ceilalţi copii şi pe împărăteasa. Însuşi împăratul anunţă apropiata sa moarte marelui duce Alexandru; membrii familiei cătară să se retragă, făcând loc duhovnicului Maj . Sale. După ce a fost împărtăşit, familia intră iarăşi; el ordonă să anunţe prin telegraf la Moscova , Varşovia şi Kiev că împăratul moare şi, vorbind de sine însuşi ca şi cum n-ar mai trăi, el adause: ,,Împăratul zice adio

Moscuei ". Împăratul mai trăi câteva ore, păstrându-şi mintea întreagă, prescriind oarecari demersuri şi încurajând pe ai săi.

Pe când , după invitaţia sa, preotul cetea rugăciunile de agonie, împăratul îl ascultă cu o mare atenţiune. El făcu adeseori semnul crucii şi în fine îşi apăsă buzele pe crucea din mâna preotului . Nemaiavând forţe de a se exprima prin cuvinte, el arată preotului , printr-o ultimă privire, pe împărăteasa şi pe moştenitorul, ca şi cum i-ar fi zis să-i consoleze şi să se roage pentru ei. De aci nu mai părăsi mânile lor, cari le strângea în ale sale. În fine, douăzeci minute după amiazi strânsoarea mânilor sale dispăru cu ultima bătaie de inimă.

[4 aprilie 1881]

[„ASUPRA MANIEI .. "]

Asupra maniei ce-o are onor. d. Brătianu de-a crea din liberali, din fii şi nepoţi de liberali, reputaţiuni uzurpate, primim un interesant articol, care ne dovedeşte cum un tânăr advocat ce e totodată profesor de religie, de caligrafie şi de aritmetică, ocrotit de aripele cancelarului nostru, devine într-o bună dimineaţă ilustru zoolog . Un caz pentru multe altele pe cari le avem in petto va ilustra sistemul de nepotism , favoritism şi cumul practicat fără cuviinţă de d. Brătianu.

[5 aprilie 1881]

UN SUCCES AL TEATRULUI NAŢIONAL

Povestea Sânzianei şi Pepelei, feerie operetă în 5 acte de Alecsandri, muzica de Ştefănescu

Rândurile de mai sus, scrise sub impresiunea imediată a reprezentării din joia trecută, le primim de la d. Ioan Slavici, unul din adevăraţii cunoscători ai vieţii poporului roman. Le publicăm cu atât mai bucuros cu cât ele reproduc foarte bine simţirile numeroşilor spectatori care au rămas încântaţi de noua piesă a d-lui Alecsandri.

Din parte-ne adăogăm numai un cuvânt de recunoştinţă pentru actuala direcţiune a teatrelor. După părerea noastră unele din organele de publicitate sunt nedrepte pentru d. Ioan Ghica. Orice am avea de zis în contra d-sale ca fost preşedinte de consilii minis -

teriale , ca preşedinte al consiliului teatral credem că merită numai laude şi că o critică imparţială va recunoaşte în d-sa meritul de-a fi făcut din scena Teatrului Naţional tot ce se putea face cu autorii şi cu actorii ce-i avem!

[5 aprilie 1881]

[„IERI FIIND PROCESIUNEA ..."]

Ieri fiind procesiunea de înmormântare a răposatului general Ion Ghica, fost ministru plenipotenţiar la St Petersburg, n-am fi crezut că până şi acest eveniment trist va constitui repede un factor în calculul de permutaţiune ministerială cu care ilustrul nostru cancelar ne-a obicinuit atât de mult de la venirea sa la putere. Se vorbeşte în adevăr că, în locul generalului, va trece la St. Petersburg d. Nicolae Creţulescu, actual ministru plenipotenţiar la Roma, iar în postul celui din urmă se va numi d. Teriachiu , care va schimba ostenitorul fotoliu de ministru al celor dinlăuntru cu

plăcuta sinecură a reprezentațiunii țării în Italia.

Această permutare se va face fără îndoială în urma planului d-lui Brătianu de a-şi reconstitui cabinetul şi de-a se prezenta M. Sale Regelui cu ocazia încoronării alăturea cu nişte oameni cari să dea garanții mai serioase pentru organizarea monarhică a țării.

Nu ştim în adevăr şi e poate indiferent de-a şti numele persoanelor cabinetului nr . 39 sau 40, pentru că din parte-ne nu-l credem nici pe d. Brătianu în stare de a avea vederi largi, hotărâte şi statornice, nici majoritățile în stare de-a suporta un cabinet compus din elemente eterogene , nici credem în fine că asemenea elemente , întru cât sunt serioase şi ar putea împlini misiunea ce li se destină, ar primi, ar fi figuri de şah şi sticluțe de caleidoscop în mânile cancelarului nostru.

Un lucru însă cată să recunoaştem. Schimbarea la față a partidului roşu, renunțarea la principiile lui din trecut, apostazia şi lepădarea de republicanismul şi de antidinasticismul de până mai anțărț , amenda onorabilă făcută principiilor monarhice şi conservatoare prin votarea regatului şi a succesiunii, prin renegarea vieții lor întregi i-au slăbit pe roşii, i-au făcut pentru câtva timp imposibili . În politică adevărul consistă în tăria convingerii cu care cineva reprezintă o serie de idei, deci în caracter. Când publicul vede că acea serie de idei nu era decât un pretext, un mijloc de-a ajunge la putere, o logomahie menită a ascunde lipsa de principii şi apetiturile, el pierde încrederea în caracterul comedianților politici şi, chiar daca țara judecătoare aprobă schimbarea la față ca ceva ce se potriveşte cu vederile ei, oamenii cari s-au schimbat sunt judecați din punctul de vedere al intereselor personale, al pensiilor reversibile, funcțiilor şi diurnelor pentru cari au operat o asemenea schimbare, iar nu din acela al intereselor țării. Țara este contra republicei, ea e monarhică. Cu toate astea republicanul sincer, care până la capătul vieții sale ar ținea la programul său, ar fi respectat ca om de caracter, ca om statornic care merită încredere, deşi nimenea nu-l însărcinează a reprezenta idei ce nu sunt împrăştiate de tară. Când însă cineva a fost republican la Ploieşti numai pentru că n-avea slujbă, iar din momentul în care a căpătat-o se leapădă de tot trecutul lui şi escamotează principiile adversarilor săi politici, pentru a se drapa cu ele, făcându-se a nu şti ce au fost până ieri, atunci țara cunoaşte cu cine are a face şi nu-i mai dăruieşte încrederea pentru nici o împrejurare.

Astfel stă azi lucrul cu roşii.

Nimeni nu poate crede că oamenii cari-n decurs de zeci de ani au semănat anarhia, lipsa de respect față cu Coroana şi cu orice autoritate constituită, egalitarismul american pot astăzi să puie temeliile unei solide organizări monarhice şi creştine. D. Brătianu o simte asta atât de bine încât în timpul din urmă s-a vorbit mult despre lepădarea sa de elementele acelea dintre roşii care reprezintă esența partidului său, de Caradale, de Pătărlăgeni etc. Noi nu ştim modul în care voieşte s-o facă, nici credem că e cu putință, nici admitem ca corectă o asemenea procedare. Din contra credem că e bine ca un partid

---

să cază spre folosul său şi al țării prin sleirea puterilor proprii, pentru a se renaşte din sine însuşi şi a se întoarce iar prin puteri proprii, nu prin infuziune de sânge străin.

Daca e vorba ca țara să crează în sinceritatea monarhismului şi dinasticismului roşu, ea trebuie să-i vază din nou în opoziție. Aci îşi vor arăta arama. Aci se va putea constata daca în adevăr încoronarea regelui e şi încoronarea vieții d-lui C.A. Rosetti şi daca republica ploieşteană şi revoluția în permanență e redusă azi la un singur campion , la tânărul Caligari , cel trimis peste granițele Franței. Demonstrandum *est* şi a o demonstra nu o pot adversarii noştri decât în opoziție fiind.

Oricine simțind aceasta, e natural ca d. Brătianu să afle pretutindenea uşile închise şi să întâmpine un refuz net din partea acelora pe cari - i oblicise pentru a-şi opera nouăle permutațiuni ministeriale.

[6—7 aprilie 1881]

[„ CRIZA MINISTERIALĂ ... "]

Criza ministerială continuă şi până acum nu se ştie chiar în sferele guvernamentale cine va fi însărcinat cu compunerea noului cabinet. În întrunirea din urmă a majorităților celor două Camere, întrunire care s-a ținut după depunerea demisiilor cabinetului în mâinile M. Sale Regelui, d. I. C. Brătianu a declarat că, pentru motive de sănătate pe de o parte, iar pe de alta pentru motive de convenință parlamentare , d-sa se retrage de la putere şi nu mai poate primi sarcina reconstituirii cabinetului. Dintre asistenți au luat cuvântul mai mulți, între cari şi d. senator Ion Ghica.

Toți au îndemnat pe d. I. C. Brătianu să se însărcineze cu formarea noului cabinet. D. Brătianu, promițând că oricare ar fi guvernul liberal care se va forma, d-sa [î]i va da tot concursul şi că acest concurs nu va fi slab pentru aceea că d-sa nu va lua parte la guvern, a spus că lasă d-lui C.A. Rosetti sarcina de care e vorba. D. prezident al Camerii declinând onoarea acestei sarcine, d. Brătianu a stăruit ca majoritățile Camerelor să dea mandat prezidenților acestora, dd . C.A. Rosetti şi Dim. Ghica, spre a alege dânşii pe unul dintre membrii partidului guvernamental şi a-l desemna Coroanii pentru ca dânsa să-l însărcineze cu formarea cabinetului. Majoritatea rămase cu toate astea nestrămutată în declarația făcută odată că doreşte ca d. Brătianu să formeze ministerul. D. Brătianu de asemenea repetă declarația că nu poate primi această sarcină. Se zice că d. Brătianu ar fi spus că această hotărâre nestrămutată şi-a luat-o din cauză că este sătul de politica de interese personale de care este condusă majoritatea partidului şi care politică nu spera că va fi părăsită, deoarece toate sfaturile d-sale n-au servit până acuma la nimica. În urma acestora se zice că d. Dim, Brătianu, ministrul român la Constantinopol, va fi chemat de acolo de către M. Sa spre a primi sarcina pe care o refuză d. I. C. Brătianu. Se vorbeşte de asemenea de d. senator I. Ghica.

Oricum ar fi, noi nu vedem ce bun poate ieşi pentru țară din această a 37-a încarnațiune a lui *Vişnu* demagogic ce se numeşte I. C. Brătianu. Fie d-sa în persoană la putere sau rămână după perdea, cum a făcut până astăzi colegul d-sale d. C. A. Rossetti , nimic nu va fi schimbat; aceiaşi oameni, acelaşi sistem, aceleaşi rezultate. Şi cu toate astea dindărătul acestor majorități oficiale stă țara întreagă nemulțumită şi dezgustată . Lacomii din Adunările roşie au speriat pe însuşi îndopătorul lor. D. I. C. Brătianu nu le-a ascuns în adunarea intimă de la Senat sentimentele sale. Dar dacă însuşi d. Brătianu, care a fost cumpărătorul acestor conştiințe , nu mai vrea să continue această tristă meserie, daca dezgustul îl îneacă şi se gândeşte cu dor la viața privată, cari pot să fie sentimentele țării, ce de cinci ani şi mai bine plăteşte această negustorie?

Cine nu ştie afacerile scabroase (sau scârboase pe româneşte) săvârşite de corifeii partidului, rechizițiile Mihălescu - warszawsky rămase nepedepsite , jocurile la bursă cu ocazia răscumpărării căilor ferate şi a acțiunilor Băncii Naționale, bacşişurile luate cu ocazia

---

împământenirilor evreilor denunțate prin presă de însăşi victimele ? Pe lângă acestea oricare deputat sau senator roşu, fie omul cel mai mărginit sau cel mai necinstit , ceea ce se întâmplă mai adeseaori , este un mic satrap în județul său. De este proprietar, numai tocmelele lui se aplică, fie ele cât de abuzive şi cât de nedrepte. Numai pe la moşia lui trec puținele şosele ce se fac; orice abuz [î]i este permis. De este avocat, numai procesul pe care dânsul îl apără este sigur de a fi câştigat şi, fiindcă tocmai cauzele rele caută în influență tăria ce nu o au din punctul de vedere al dreptului sau al echității, ne putem da lesne seama de starea justiției în județe . Să mai adăogăm pe lângă acestea nenumăratele rude ale acestor tirani parlamentari cari ocupă toate funcțiunile şi cărora, se poate zice, totul este permis.

Iată starea de lucruri de care însuşi autorul ei începe a fi dezgustat , cu atât mai mult că nimic nu satură pe aceşti îndopați şi cu cât li se dau mai multe satisfacțiuni cu atâta pofta de mâncare le creşte, căci, cum zice francezul , l'appétit vient *en mangeant* .

Până şi stabilimentele de binefacere înființate pentru bolnavi a devenit un mijloc de ingerență politică, fiind date la discreția câtorva personalități influente . Asemenea tutunurile , Casa de Depuneri şi Consemnații , administrația căilor ferate au devenit atâtea pretexte pentru a se căpătui senatori şi deputați ai majorității. În contra spiritului şi chiar a literii Constituțiunii Camera şi Senatul sunt compuse în mare parte de funcționari retribuiți de stat sau de instituțiuni cari atârnă de stat.

Astfel aceste Adunări născute din corupție, trăind prin corupție, nu pot pieri decât prin însuşi excesul corupției lor. Momentul în care chiar născătorul lor, d. Brătianu, caută să zică: *Destul!* pare că a sosit daca d-sale [î]i mai rămâne o schinteie de patriotism şi de probitate, daca şi aceasta nu este una din acele înscenări cu cari ne-a deprins.

Singurul remediu, după părerea noastră, nu poate fi o nouă combinațiune de nulități roşie lipsite de astă dată şi de țifra care le da oarecare valoare, adecă de prezența d-lui I.C. Brătianu în minister; scăparea țării nu poate fi decât într-o totală schimbare de sistem şi de oameni.

Daca mai rămâne ceva virilitate în instituțiile noastre politice, oarecare spirit politic în sferele înalte cari hotărăsc de soarta noastră, această schimbare nu mai poate fi întârziată nici cu un moment. Daca nu, vom merge aşa până la ruina materială şi la descompunerea morală desăvârşite .

[8 aprilie 1881]

[„ÎN URMA HOTĂRÂRII LUATE ... "]

În urma hotărârii luate de d. Brătianu de a părăsi puterea, confraţii noştri de la „Românul" au cam ajuns în doaga copiilor. Chiar în numărul în care foaia încă guvernamentală anunţă nestrămutata hotărâre a primului ministru ea aplică partidului conservator cinci coloane pline de insinuaţiuni cari de cari mai copilăroase.

Când cu sporirea lefii miniştrilor d. Brătianu declarase că poate renunţa la acest spor, că se poate sacrifica cum s-au sacrificat coreligionarii săi politici de la 1848, din cari unii au şi murit. Noi am zis: D-zeu să-i ierte ! Ştim pozitiv că din numărul mare de pensionari ai sultanului cari, departe de-a suferi amărăciunea exilului, huzureau de bine în străinătate, n-a murit absolut nici unul de mizerie sau de privaţiuni . Unul singur, un militar, s-a stins de nostalgie şi de dorul copiilor. Alţii, daca i-a odihnit D-zeu, aceasta s-a întâmplat pentru că nu mai aveau zile şi pentru că o moarte avem cu toţii. Contimporani de-ai d-lor C.A. Rosetti şi I. Brătianu, confraţi în exiliu , se vor însărcina credem a descrie mizeria onor. tagme patriotice, care, la dreptul vorbind, în străinătate s-au obicinuit a trăi bine, pe mare şi de-a gata, încât întorşi în ţară, nu le mai ajung zece lefuri şi zece diurne. Şi această părere a noastră, realistă cu totul, că vro pagubă pentru ţară nu e daca D-zeu [vrea] ca şi Caradalele ori Cariagdii să dea ortul popei , „Românul" o numeşte „apel la asasinat".

Ei onorabili, cei mai mulţi dintre oameni nu se nasc decât spre a se stinge făr' a lasa nici o urmă pe pământ . E păcat în adevăr că morgenii şi talente cari costă puţin şi produc mult; e păcat că decreşte populaţia productivă şi muncitoare a acestei ţări; e păcat de oricine care cu mintea ori cu braţul au contribuit în adevăr la înflorirea tării. Dar de cei mai mulţi din d-voastră o să ştie ceva posteritatea? Nu dorim scurtarea zilelor nimărui: zicem numai că ţara nu s-ar resimţi de pierderea reputaţiilor uzurpate, cari o costă atât de mult fără a-i fi adus vreun folos.

Dar punându-ne chiar în ipoteza „Românului" şi botezând cu numele de fapte mari o sumă din evenimentele de-o valoare curat formală cîte s-au petrecut de la 1848 până acum, dând partidului roşu recunoaşterea pe care el o pretinde, dar pe care faptele n-o justifică decât în minimă parte, vedem totuşi că socoteala patrioţilor e făcută demult. Ei singuri şi-au fixat după plac preţul faptelor lor, căci şi-au creat pensii, diurne, lefuri ad-hoc, păsuieli , prin urmare, chiar daca au făcut ceva, *gratis* n-au făcut nimic şi nu ştim de unde ar mai veni pretenţia unei recunoştinţe cu totul speciale din partea ţării şi a posterităţii .

Meritul consistă în disproporţia dintre ceea ce un om costă şi ceea ce produce. Când el costă puţin pe societate şi produce mult, ea are cuvânt de-a-i deplânge pierderea. Dar când el ia de la societate de zece sau de o sută de ori pe-atâta pe cât fac în realitate închipuitele sale merite nu înţelegem ca, pe deasupra tuturora, să mai facă cererea de-a i se ridica statuie de marmură şi de-a se săpa pe table de metal stihuri de neuitare din partea naţiunii recunoscătoare!

[8 aprilie 1881]

[„ÎNTR-UN ARTICOL CU MULT PREA LUNG ..."]

Într-un articol cu mult prea lung pentru obiectul ce tratează, „Românul" face cele mai copilăroase insinuaţiuni la adresa partidului conservator şi a câtorva din membrii lui, cercând a dovedi că noi semănăm ură şi aruncăm calomnii contra partidului roşu. Am relevat ieri încheierea acelui articol în care „Românul" zice că facem apel la asasinat.

Să ne-nţelegem odată.

Dacă descrierea partidului roşu astfel cum este el în cea mai mare parte a lui e în stare a produce ura spiritului public, vina nu este a noastră, ci a adevărului.

Să amintim numai câteva fapte. D. Mihălescu, cucernicul canonizat , declară în Senat că „scabroase afaceri" au existat în adevăr şi că d-sa ridică cu eleganta sa mână un colţuleţ al vălului ce le acopere. Oare majoritatea Senatului se formalizează de-o asemenea gravă denunţare , care arunca suspiciunea asupra unui ministru, asupra multor înalţi funcţionari ai statului ? Oare majoritatea simte că autoritatea statului şi încrederea ce cetăţenii cată s-o aibă în ea e lovită în faţă, e zdruncinată prin o asemenea suspiciune , aruncată de-un om care era în stare a cunoaşte afacerea de-aproape, de vreme ce dirija însuşi cărăturile armatei ruseşti?

Nu, majoritatea se face ne - aude ne-a vede şi trece la ordinea zilei.

Oare un asemenea fapt e de natură a inspira iubire pentru partidul liberal ? Nu mai vorbim de răscumpărare. Cea mai populară cestiune din România o numea onor. Costinescu. „Impusă din afară", şoptea d. Brătianu în Senat. A trata

de cea mai populară o cestiune impusă este oare un fapt menit a inspira încredere în guvern şi în partid?

Dar nu e deputat roşu să nu aibă cîte două - trei funcţii deghizate sau făţişe, nu e unul care să nu fie legat de guvern prin interese materiale şi personale, încât fiecare ridicare de mână în adunări e cântărită cu aur. Nepotism, cumul, favoritism, păsuieli , întreprinderi, joc de bursă în Cameră — toate acestea sunt făcute a inspira iubire pentru partidul roşu ?

Calomnie, calomnie! strigă foile lor. Probaţi toate acestea punct cu punct! Multe sunt lesne de probat pentru că sunt pe faţă. Multe însă se impun prin natura lucrurilor. Nu e ciudat a vedea o mulţime de oameni, săraci până ieri, că au dovedit milionari peste noapte numai şi numai prin faptul că sunt deputaţi şi oameni de-ai partidului ? Cu diurna de doi galbeni pe zi nu se pot face minuni, oricum i-ai învârti . Trebuie dar să admitem cauze ascunse şi ilicite de îmbogăţire.

Şi cu ce se drapează toate mizeriile acestea? Cu costumul unor evenimente politice cari, în a noastră părere, s-ar fi îndeplinit oricine ar fi fost la guvern. E evident că, după războiul din Crimeea, protectoratul Rusiei trebuind să cază, iar suzeranitatea Porţii fiind istoriceşte şi în sine foarte slabă, românii au putut face în dragă voie tot ce le-a venit în minte. E asemenea evident că după ultimul război, prin chiar natura lucrurilor, România trebuia să devie independentă, oricine ar fi fost la guvern.

Programul naţional n-a fost nicicând esclusiv al roşiilor. El e punct cu punct coprins în programul junilor conservatori din Adunarea ad-hoc a Moldovei, el e cuprins în actele lui Grigorie Vodă Ghica; el a fost deci adoptat de roşii ca de toate celelalte partide.

Şi când faptele dumnealor sunt de natură a inspira ură spiritului public şi indignaţiune omului onest, oricât de sobru ar fi povestite, după opinia „Românului" conservatorii sunt cei cari seamănă amărăciune, ură, calomnie, apeluri la asasinat în contra d-lor Carada, Cariagdi, Mihălescu ?

În orice caz ura noastră, daca este, e foarte teoretică. Roşii au dat *toate* ministeriile conservatoare în judecată, bine înţelegându-se fără nici o cauză. Conservatorii n-au dat pân - acuma nici un cabinet roşu în judecată, nici pentru vină vegheată .

Senatul a dat un vot formal contra convenţiei Stroussberg. D. Brătianu dizolvă Senatul, pune în executare convenţia fără ca ea să fi avut putere de lege, calcă deci în mod făţiş Constituţia şi nimeni nu l-a dat în judecată.

Iată ura conservatorilor!

Pentru a justifica faptul de la 11 fevruare şi înălţarea ulterioară a generalului Lecca, „Românul" aduce exemple şi analogii istorice.

De unde sunt luate acele exemple?

Din Spania.

Frumoasă ţară Spania, dar ca model de onestitate civică şi de conduită militară nu poate fi citată astăzi. Mai târziu , după ce se va regenera, după ce va avea iar vreo 40 milioane locuitori ca sub Carol V, am putea sta de vorbă despre ceea ce se întâmplă la ei. „Românul" nu trebuie să uite că Spania acum două sute de ani avea armata cea mai puternică, flota cea mai puternică, bogăţii imense, patruzeci milioane locuitori, c-un cuvânt era cea dendâi putere europeană. Ca să cază la nivelul de astăzi trebuia în adevăr să se fi întâmplat fapte ca acele ale d-lui Serrano . Decăderea averii publice şi decreşterea e totdauna rezultatul unei decăderi morale.

[9 aprilie 1881]

[„D. DIMITRIE BRĂTIANU SOSEŞTE ... "]

„D. Dimitrie Brătianu, soseşte, d. Dimitrie Brătianu a sosit!" Iată Buna Vestire pe care patrioţii o colportează cu bucuria în faţă. Cât un purice li se făcuse inima şi pe - aci , pe - aci să se scuture din copacul bugetului ca frunzele toamnei. Închipuiască-şi cineva dezastrul patriotic, acum imediat înainte de Sf. Gheorghe, când sunt de plătit chirii . Nu trebuie să se uite că, daca o parte a tribului s-au îmbogăţit, patrioţi de profesie există atât de mulţi pe suprafaţa pământului încât toţi nu s-au putut îmbogăţi şi mulţi încă sunt avizaţi la postul Sfântului Buget dacă n-au de gând să postească tot anul.

Ei, d. Ioan Brătianu seamănă acelui copac lăudat de zicătoarea sanscrită , pe care frunză cu frunză 'l culeg păsările, pe-a cărui ramuri petrec maimuţele , în a cărui umbră

---

căprioarele odihnesc, în a cărui scorburi petrec furnicile şi din florile căruia albinele culeg miere. Om vrednic de toată lauda, toate membrele sale sunt în lume pentru fericirea tagmei ; gura pentru a rosti fraze pe cari frunză cu frunză le ciupesc ciorile organelor patriotice, mâna subscriitoare de decrete , ochii cari aleg oameni mari pentru a-i face miniştri, pulsul inimei care e ceasornicul vieţii patrioţilor. Ce s-ar alege în adevăr din roşii daca cele două ceasoarnice într-un gând şi într-o bătaie, Rosetti brătianu , ar înceta de-a merge ? Ar fi avizaţi a asculta locuţiuni latine, greceşti şi nemţeşti de la onor. d. Chiţu , şi locuţiunile nu sunt diurne; ar fi reduşi a citi poeziile neogreceşti ale lui Serurie sau câteva *Din orele de repaos ale lui Radu Pătărlăgeanu* şi acestea nu sunt slujbe acătării, sunt ca loboda în zi de Paşti.

Hotărârea , în aparenţă neclintită, a d-lui Ioan Brătianu de-a se retrage la Măgura şi de-a încredinţa fraţini-său compunerea unui cabinet, deşi e un căpiţel de nădejde pentru inimele patriotice, totuşi nu e de natură a le linişti. O deputaţiune a majorităţii Camerei şi alta a majorităţii Senatului, această din urmă cu chiar î [nalt] P[rea] S[finţia] Sa părintele mitropolit al Ungro - vlachiei în frunte, au insistat pe toate căile, prin viu grai şi în scris, sub proprie iscălitură şi cu punere de deget, ca d. Brătianu să rămână prezident de Consiliu, „fiind prezenţa lui la cârma statului absolut legată cu interesele şi viitorul României". î [nalt] P[rea] S[finţia] S[a] e desigur un prea bun teolog şi un prea învăţat călugăr ca să nu vază că în fraza *Ni Dieu, ni Maître* a lui Blanqui, apoteozat de „Românul", e cuprins viitorul religiei creştine în România; e prea bun arhipăstor al neamului ca să nu cunoască că în emanciparea evreilor pe *categorii* e o garanţie mai mult pentru bunul trai al creştinilor; e politic prea prevăzător pentru a nu se fi convins că în principiile republicane, ateiste şi socialiste ale d-lor Sihleanu, Caligari, Vintilă şi Horia Rosetti, dr. Russel şi alţii e cuprins tocmai viitorul acela al României cu care prezenţa la putere a d-lui Brătianu este *absolut* legată. Dar să nu mai vorbim de astea.

Am observat de mult că fostul promotor al separării Moldovei [de] Ţara Românească a devenit patriot pentru cuvinte analoge ca acelea ale onor. d. Lăţescu, deşi, în treacăt vorbind, biserica ar trebui să fie deasupra partidelor şi ar avea datoria de-a apăra interesele ei proprii, iar nu a se face sprijinitoarea cutărui sau cutărui partid politic. Mulţimea despărţeniilor , crescânda ireligiozitate a claselor de jos, nerespectarea sărbătorilor, pe care capitalul egoist şi străin le răpeşte săracului, lipsa de învăţătură a bietului cler de jos şi a celui de sus, apatia cu care biserica stă în faţa cestiunilor sociale, păgânizarea instituţiilor, legilor şi a organizaţiei muncii, camăta şi desfrâul moravurilor, lipsa unui învăţământ ecleziastic într-o ţară unde atâtea episcopii şi atâtă preoţime există de sute de ani, iată cestiuni cari ar trebui să preocupe pe prelaţi ; nu însă dacă cedarea Basarabiei şi răscumpărarea drumurilor de fier e sau nu e legată cu viitorul României.

Dar în sfârşit , cu toată insistenţa î [nalt] P[rea] S[finţiei] S[ale], d. I. Brătianu persistă în hotărârea sa şi d. D. Brătianu e însărcinat cu formarea unui nou cabinet. E prea adevărat că d. Dumitru Brătianu n-a inventat iarba de puşcă şi, afară de *O datorie de conştiinţă către ţara sa,* absolut nimic alt nu-l autorizâ a se crede chemat la moşirea cabinetului no. 39 sau 40. Ca ministru plenipotenţiar la Ţarigrad d-sa era dobrei ciolovek *,* întreba la Poartă din când în când cum stă cu sănătatea M. S. Sultanului, mai dezbătea vro mare chestie europeană cu vro aga sau vrun efendi, împărţea universul după geografia Slăniceanu şi încolo nu făcea numărui nici bine nici rău, nici cald nici rece. Ce-o fi însemnând ca prim ministru ştie unul Dumnezeu. Fost ministru de resort, se distingea prin împrejurarea că se 'nchidea în cabinet ore întregi. Când pleca acasă, oamenii ce veneau să vază ce făcuse ilustrul om de stat în dulcea sa singurătate găseau risipiţi pe biurou şi pe covoare mulţi cocoşi de hârtie , admirabil lucraţi şi cadavre numeroase ... de muşti. Garantăm autenticitatea acestor fapte mari din trecutul d-lui Dimitrie Brătianu. Prin urmare nu mai poate fi îndoială că secundogenitul e un mare om de stat şi (în predmetul cocoşilor) o inteligenţă abilă. E scris omului pe frunte că, oriunde va ajunge, să nu fie nimic mai mult decât ceea ce e în adevăr. Dar de vei scoate apă din marea vieţii publice sau din izvorul unei ocupaţiuni mai modeste, şi ici şi colo ulciorul nu încape decât tot atât cât intră în el şi cine a prins muşte la Bucureşti, le-a prins şi la Ţarigrad şi le va mai prinde încă oriunde ar ajunge Dumitru şi Ion! Departe griva de iepure. Roşii au cuvânt de-a fi îngrijiţi de viitor şi de-a nu vedea în ultima schimbare decât începutul sfârşitului ,

[10 aprilie 1881]

[„RETRAGEREA D-LUI ION BRĂTIANU "]

Retragerea d-lui Ion Brătianu va rămânea pentru câtva timp obiectul comentariilor zilei.

Cauzele retragerii sale sunt multe şi varii.

După o politică de acţiune mai mult ori mai puţin favorabilă, care avea de obiect nu organizarea ţării, ci numai poziţia ei internaţională, venise timpul muncii adevărate, a ridicării ţării, nu în ochii şi părerea altora prin rang şi titlu, ci în ochii ei proprii, a ridicării din ea însăşi, a dezvoltării interioare.

Signalul unei serii de necesităţi interne a fost dat prin proclamarea regatului. Pentru ca regatul să nu fie un

cuvânt gol d. Brătianu trebuia neapărat să vizeze la o organizare monarhică, la garanțiile neapărate pentru funcționarea normală şi regulată a organismului statului. Partidul său, departe de-a pricepe asemenea necesități, n-a văzut în proclamarea regatului decât o formalitate; el n-a priceput că cine-a intrat în danț trebuie să joace şi că, odată admisă teza, toate consecuențele ei sunt date de mai nainte.

Legea în contra străinilor, cari ar compromite interesele statului, e monarhică. Ei bine, daca mai mulți membri din opoziție ar fi lipsit din Cameră, proiectul de lege ar fi trecut c-o majoritate de un vot numai.

E a se însemna totodată că d. C.A. Rosetti n-a prezidat acea ședință. Față deci cu consecuențele întemeierii monarhiei, majoritatea compusă din demagogi au început să şovăiască . Acest incident au dat loc la un schimb de cuvinte semnificative între d-nul Ion Brătianu şi d. C.A. Rosetti: „Daca 'i aşa, fă-te d-ta prim ministru ", ar fi zis cel dendâi către cei de-al doilea. — „Ba, daca eu sunt cauza tuturor relelor, nu primesc nici eu această sarcină", ar fi răspuns d. Rosetti. C-un cuvânt majoritatea actuală s-arată incapabilă de - a - şi aplica în mod organic regalitatea pe care a votat-o , atât de incapabilă încât nici nu simte esența lucrului, nici nu pricepe ce i se cere. E drept că în fața căderii, în fața pericolului pierderilor materiale, esențiale pentru masa roşiilor când cade de la guvern, ei s-au mai prosternat cu toții înaintea şefului lor, dându-i *carte blanche* să facă ce-o voi şi să compuie ministerul cum va voi. D. I. Brătianu a refuzat.

Ca să se vază că există în adevăr un uşor antagonism între d. I. Brătianu pe de o parte şi d. C.A. Rosetti cu majoritatea de alta, reproducem următoarele din primul *Bucureşti* al „Românului" de azi:

Înțelegem retragerea d-lui I.C. Brătianu *fără a o aproba pe deplin.*

De ce „Românul" nu aprobă această retragere?
Despre d. Dumitru Brătianu „Românul" zice că

este unul din acei vechi şi neobosiți luptători ai ideilor liberale şi democratice , unul din rarii şi eminenții bărbați *cari un singur moment n-au slăbit în lupta pentru aceste principie, un singur moment nu s-au îndoit că-n ele şi numai în ele stă mântuirea şi asicurarea viitorului poporului românesc.*

Aceste şiruri trebuiesc bine citite.

Va să zică Dumitru n-au slăbit un singur moment; Ion au slăbit; Dumitru nu s-au îndoit un singur moment că-n ideile liberale şi democratice stă mântuirea , Ion s-au îndoit.

Trebuie să însemnăm aci că d. Dum . Brătianu, departe de-a fi un rar şi eminent bărbat, e foarte de mijloc ca inteligență şi daca Ion nu e un geniu, Dumitru nu e nici măcar foarte deştept. Ar fi o eroare a se crede că principiile şi aspirațiunile lor sunt identice. De mult şi la orice ocazie a fost un oarecare antagonism politic între cei doi frați, care se manifesta prin opiniile deosebite pe cari şi le formula cel mai mic la ocazii date. Astfel broşura *0 datorie de conştiință către țara mea,* oricât de netedă şi linsă în privirea termenelor , e îndreptată în contra politicei esterioare a fratelui Ion.

Aşadar alegerea d-lui Dumitru Brătianu ca prezident de Consiliu e o demonstrație, slabă, în adevăr, dar caracteristică a partidului contra şefului de pân' acum .

Asupra activității noului prim ministru circulă două versiuni . După unii, secundogenitul (în toate privirile) ar fi având de gând a veni în sfârşit cu visul de aur al Pătărlăgenilor , c-un ministeriu omogen. După alții ar forma un ministeriu de tranziție .

Oricum ar fi, noul ministeriu nu va avea nici activitate însemnată, nici durată lungă. Caracterul lui cel provizoriu e indicat de mai nainte. Se poate să fie un ministeriu de alegeri şi, pentru acest scop special, am dori în adevăr ca el să se constituie astfel încât să garanteze cât se poate de bine libertatea alegerilor. Astăzi, când roşii au abjurat formal republica, agitațiile de uliță, conspirațiunile , revoluția în permanență şi turburarea de meserie, țara are nevoie de armonizarea intereselor ei, de armonizarea claselor ei, de-o politică în adevăr de stat şi nu de partid. Noi credem că majoritatea partidului roşu, esceptând pe câțiva , e incapabilă de-a pricepe o politică de stat şi va înclina totdeauna la politica de partid. Dar asupra tuturor acestora judecata ar fi prematură.

[11 aprilie 1881]

[„ŞI IARĂŞI BAT LA POARTĂ ..."]

Şi iarăşi bat la poartă cu degetele moi florile primăverii şi, unde acum cinci sute de ani turmele lui Bucur ciobanul se pierdeau în orizontul şesului , astăzi mii de grădini contrastează în tânără verdeaţă cu zidurile albe şi acoperemintele strălucite ale caselor şi cu turnurile bisericilor; iar duiosul ritm al clopotelor ne vesteşte vechea şi trista legendă că astăzi încă Hristos e în mormânt , că mâine se va înalţa din giulgiul alb ca floarea de crin, ridicându-şi fruntea sa radioasă la ceruri.

Tristă şi mângâietoare legendă ! Iată două mii de ani aproape de când ea au ridicat popoare din întunerec, le-au constituit pe principiul iubirii aproapelui , două mii de ani de când biografia fiului lui Dumnezeu e cartea după care se creşte omenirea. Învăţăturile lui Buddha , viaţa lui Socrat şi principiile stoicilor , cărarea spre virtute a chinezului La-o-tse , deşi asemănătoare cu învăţămintele creştinismului , n-au avut atâta influenţă, n-au ridicat atâta pe om ca Evangelia , această simplă şi populară biografie a blândului nazarinean a cărui inimă au fost străpunsă de cele mai mari dureri morale şi fizice, şi nu pentru el, pentru binele şi mântuirea altora. Şi un stoic ar fi suferit chinurile lui Hristos, dar le-ar fi suferit cu mândrie şi dispreţ de semenii lui; şi Socrat a băut paharul de venin, dar l-a băut cu nepăsarea caracteristică virtuţii civice a anticităţii . Nu nepăsare, nu dispreţ: suferinţa şi amărăciunea întreagă a morţii au pătruns inima mielului simţitor şi, în momentele supreme, au încolţit iubirea în inima lui şi şi-au încheiat viaţa pământească cerând de la tată-său din ceruri iertarea prigonitorilor . Astfel a se sacrifica pe sine pentru semenii săi, nu din mândrie , nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenţei umane, acel sâmbure de adevăr care dizolvă adânca dizarmonie şi asprimea luptei pentru existenţă ce bântuie natura întreagă.

E uşoară credinţa că prin precepte teoretice de morală, prin ştiinţă, oarecum, omul se poate face mai bun. Omul trebuie să aibă înaintea lui un om ca tip de perfecţiune după care să-şi modeleze caracterul şi faptele. Precum arta modernă îşi datoreşte renaşterea modelelor antice, astfel creşterea lumii noua se datoreşte prototipului omului moral, Isus Hristos. După el încearcă creştinul a-şi modela viaţa sa proprie, încearcă combătând instinctele şi pornirile pământeşti din sine. Chiar daca dezvoltarea cunoştinţelor naturale se îndreaptă adeseori sub forma filozofemelor materialiste în contra părţii dogmatice a Scripturii, chiar daca în clasele mai culte soluţiuni filozofice a problemei existenţei iau locul soluţiunii pe care o dă Biblia, caracterele crescute sub influenţa biografiei lui Hristos, şi cari s-au încercat a se modela după al lui, rămân creştine.

Daca vorbim de această împrejurare e pentru a arăta că nu în cultura escesivă a minţii consistă misiunea şcoalelor — escepţie făcând de cele înalte — ci în creşterea caracterului. De acolo rezultă importanţa biografiei lui Hristos pentru inimele unei omeniri vecinic renăscânde . Pentru a se îmbogăţi, pentru a-şi îmbunătăţi starea materială, pentru a uşura lupta pentru existenţă, dând mii de ajutoare muncii braţului , oamenii au

nevoie de mii de cunoştinţe exacte. Pentru a fi buni, pentru a se respecta unii pe alţii şi a-şi veni unui altuia în ajutor au nevoie de religie.

De aci răsare însă, şi marea deosebire între vechiul stat păgân şi statul creştin. Statul ca product al naturii e supus aceloraşi legi mecanice , prezintă acelaşi complex de lupte pentru existenţă individuală şi colectivă ca şi natura. Menirea monarhiei creştine e a modera asprimea legilor inerente statului prin apărarea celui slab de exploatarea celui puternic, şi în fine prin compensaţie. Daca există puternici, ei cată să compenseze prin o activitate binefăcătoare puterea ce-o au asupra altora. De aceea pentru înaintarea în viaţa politică cată să se ceară sau o mare inteligenţă sau un mare caracter, care să compenseze munca societăţii ce-i susţine. Acesta ar fi idealul monarhiei creştine şi ar fi misiunea bisericei de-a răspândi acest sentiment şi-n clasele de sus şi-n cele de jos. Daca sâmburul vecinicului adevăr semănat în lume de nazarineanul răstignit a cătat să se 'mbrace în formele frumoase ale bisericii, daca aceasta a dat o mare nobleţă artelor, luându - le în serviciul ei, asupra formelor religioase, asupra datinei frumoase nu trebuie uitat fondul, nu trebuie uitat că orice bun de care ne bucurăm în lume e în mare fapta altora şi că posesiunea lui trebuie răscumpărată printr-un echivalent de muncă. De aceea e de datoria claselor superioare de-a strânge cât de multă cultură pentru a uşura munca celor de jos, pentru a le lumina şi a le conduce spre binele lor moral şi material.

Suferinţele de moarte ale dascălului şi modelului nostru nu ni se cer decât în momente escepţionale, nu se cer decât de la eroi şi de la martiri. Dar, întru cât ne permite imperfecţiunea naturii omeneşti, fiecine trebuie să caute a compensa prin muncă şi prin sacrificiu bunurile de cari se bucură. Atunci numai Domnul va petrece în mijlocul nostru, precum adeseori cu bucurie au petrecut în mijlocul puternicilor şi religioşilor noştri străbuni.

[12 aprilie 1881]

[„A AŞTEPTA SĂ CULEGI ... "]

A aştepta să culegi altceva dintr-un pământ decât ceea ce a fost semănat în el ar fi o copilărie. Ni se vorbeşte de o eră nouă, ni se vorbeşte mai cu seamă de o epocă a neatârnării depline ca rezultat al politicei exterioare, de dispariţiunea vechilor deosebiri de clasă, de dezrobirea ţăranului ş.a. ca rezultat al politicei dinlăuntru, şi aceste mari schimbări se susţine că s-ar fi făcut în adevăr, că s-ar fi împlântat oarecum aceste rădăcini în pământul dreptului public român, că trăim într-o lume hotărâtor nouă, într-o eră liberală. Noi aflăm din contra că, orice săpătură am face, dăm de aceleaşi rădăcini vechi cari formau corupţiunea în trecut şi că, asemenea cuvintelor din dicţionarul nostru modern, multe nume s-au schimbat, esenţa însă a rămas aceeaşi.

Se ştie de ex. că în trecut, deci în veacul al optsprezecelea şi într-o parte a veacului al şaptesprezecelea, arareori înainte, domnia, adică stăpânirea Ţării Româneşti, se cumpăra prin peşcheşuri plătite turcilor sau prin augmentarea tributului. Astăzi stăpânirea constituţională nu mai e în chestie, dar cea reală este reprezintată prin ministeriu. Azi nu se mai dau peşcheşuri se va zice; nu mai plătim tribut. Ce puţin cunoscător de esenţa lucrurilor ar fi cel ce ar susţine-o asta! Dar ce era peşcheşul pe lângă răscumpărare, dar ce era tributul pe lângă enorma anuitate plătită pentru concesia Stroussberg? Tributul se plăteşte şi azi; el e cu mult mai oneros decât în trecut, numai se plăteşte unei puteri mult mai mari decum era turcul.

Cât despre starea dinlăuntru, toată lumea ştie că organizarea actuală a muncii agricole e o formă mult mai oneroasă şi mai vexatoare a clăcii vechi, mai ales în Moldova, dar şi în mare parte a Ţării Româneşti. Cu toată egalitatea, biciul subprefectului joacă şi azi pe spetele ţăranului ca-n vremea Regulamentului.

Astfel, oricari ar fi formele în cari se îmbrăca viaţa publică şi orice numiri s-ar da acelor forme, substratul lor organic este acelaşi ca şi în trecut. A-l boteza din nou pe un

om nu va să zică a-l schimba; a pune numele de regim democratic unei oligarhii vechi nu va să zică a schimba starea de lucruri. Singura schimbare, nu de esenţă, o aflăm numai în înmulţirea oligarhilor şi în înrăutăţirea lor. Deja Regulamentul Organic a făcut din ciocoii vechilor boieri o pătură nouă de oligarhi , Constituţia a făcut din progenitura foarte numeroasă a acestora o pătură oligarhică şi mai mare. Pentru aceşti oameni există statul român. Ei îl stăpânesc şi-l esploatează; despre o ridicare a stării de cultură a poporului, despre îmbunătăţirea existenţei lui morale ori materiale nu e nici vorba. Casa ţăranului e durată astăzi ca acum 500 de ani, plugul lui e acelaşi ca sub Mircea Vodă, pe când plugăria era o ocupaţie secundară şi păstoria cea dendâi . Iar deosebirile, cîte sunt , sunt toate în rău. Pe lângă sărăcire se adaogă o degenerare din ce în ce mai simţită a rasei şi mână 'n mână cu aceasta merge creşterea mortalităţii şi scăderea naşterilor .

Revoluţia socială inaugurată la 1848 s-a petrecut înlăuntrul şi în folosul claselor dirigente ale societăţii noastre americane. Nu emanciparea poporului se cerea de către patrioţi, ci egalitatea lui Carada şi Cariagdi cu boierii mari ai ţării; nu condiţii de înaintare a poporului a voit cineva, ci dreptul cenuşerului de visterie de-a ajunge ministru. La o organizare sănătoasă a naţiei n-a gândit nimenea şi, când vedem cu ce elemente avem a face, putem zice că nici nu se va gândi nimenea.

[16 aprilie 1881]

[„LA ÎNTREBAREA ..."]

La întrebarea „ce-o fi căutând d. Stătescu la Interne, d. Urechia la Instrucţie" se dă următorul răspuns. Titlul de recomandaţie a onor. d. Stătescu a fost proiectul de lege în contra străinilor propus de d-sa în Senat; titlul d-lui Urechiă e un raport pân' acum secret asupra nihilismului din Iaşi. Avem deci un ministeriu organizat în contra nihilismului ca teorie, de urmărit în şcoli, şi a nihilismului practic, de urmărit prin subprefecţii d-lui Stătescu.

Curios ar fi a se şti în ochii cui opera juridică a d-lui Stătescu şi cea politico - literară a d-lui Urechiă au servit drept titluri pentru conferirea de portofolii ? În ochii d-lui Dimitrie Brătianu ? Nu credem, căci — *de nihilo nil fit* .

Astfel ştim raţiunea fundamentală a intrării acestor doi domni în ministeriu, deşi nu avem întreg lanţul cauzal în mâni . Cauza retragerii d-lui Ion Brătianu rămâne încă necunoscută.

Ar fi păcat cu toate astea să nu relevăm un articol hazliu al "Românului" în care se interpretează vestita teză a

lui Descartes : *Cogito , ergo sum* .

Iată ce zice „Românul":

Adesea ziserăm şi cu durere ne vedem siliți a repeți ,

În genere vorbind cel mai mare sacrificiu ce poți cere unui român este a-l sili să cugete serios în el însuşi câteva ore asupra unui subiect.

E timp în fine să 'nțelegem că numai printr-o cugetare serioasă şi necurmată , omul poate să cunoască bine adevărul şi calea cea bună pe care trebuie să meargă.

……

Aceasta este metoda prin care omul poate cunoaşte adevărul; acesta este mijlocul prin care el este gratificat d' a putea mânca din pomul cunoştinței . „Cuget deci sunt ", a zis Descartes . Să ne deprindem dar a cugeta mai mult decât a vorbi şi vom *fi.*

Apoi urmează cinci coloane de meditațiuni politice asupra moralității şi capacității partidului liberal.

Ce are - a face lipsa de cugetare serioasă şi necurmată cu teza lui Descartes , care e tocmai îndreptată contra scepticismului , contra escesului cugetării? În adevăr în Meditationes *de prima philosophia* (Paris, 1641) Descartes zice:

Ne putem îndoi de orice în lume numai nu de faptul că ne îndoim. Simțurile mă înşală, deci nu mă pot încrede necondiționat în ele; nu ştiu dacă o ființă atotputernică n-a făcut ca să nu existe în realitate nici pământ , nici cer, nici obiecte cu întindere în spațiu; poate că nu există nici figuri, nici mărime, nici loc

---

şi cu toate astea am imaginea lor sensibilă , care face să-mi nălucească existența tuturor obiectelor acestora; poate chiar la adunarea de doi cu trei, la numărarea laturilor unui patrat , la cele mai uşoare concluzii mă înşel . Imperfecțiunea mea poate fi atât de mare încât să mă 'nşel întotdeuna. Precum Archimede , zice el în Meditațiunea a doua, *nu cerea decât un singur punct fix pentru a putea mişca pământul , tot astfel eu voi avea mari speranțe daca voi fi îndestul de fericit de a afla o singură teză pe deplin sigură şi nesupusă nici unei îndoieli. şi 'ntr-adevăr un lucru e cert, pe când toate celelalte sunt incerte , şi acel lucru cert e îndoiala mea însăşi, e cugetarea mea însăşi, deci existența mea. Daca ar exista chiar o ființă atotputernică care a aranjat totul ca să mă amăgească , totuşi trebuie să exist pentru a putea fi amăgit; cugetând că sunt tocmai cugetarea aceasta demonstră că şi sunt în adevăr. Teza: sunt , exist e pururea şi în mod necesar adevărată de cîte ori o pronunț ori o cuget.* Cogito, ergo sum.

Ce are a face această vestită teză, care a răsturnat filozofemele sceptice , foarte seducătoare tocmai prin profunditatea lor, cu lipsa de cugetare a Caradalelor şi Pătărlăgenilor ? Aceştia există ca orice carne cu ochi chiar daca n-ar gândi nimic, ba existența lor e cu atât mai vie şi mai aparentă cu cât nu gândesc nimic şi nu sunt nimic. Pe cât timp au diurne, lefuri, întreprinderi nici nu-i simți că sunt : vegetează liniştiți şi blânzi . Din momentul în care nu le mai au îşi manifestă existența într-un mod zgomotos şi foarte neplăcut.

Dar de, bietul Descartes, om a fost şi el şi-o fi avut păcate pe cari cată să le spăsească după moarte. Ce pedeapsă mai mare putea să-l aştepte însă pe ceea lume decât de a se vedea citat şi tălmăcit de învățații redactori ai „Românului"?

[16 aprilie 1881]

[„PENTRU CE S-A RETRAS ... "]

Pentru ce s-a retras d. Brătianu de la putere?

Iacă întrebarea pe care şi-o face toată lumea şi la care ar trebui să se dea un răspuns lămurit.

Partidul liberal, de când e la putere, ne-a dedat în adevăr cu spectacolul unor miniştri cari ies la lumină şi intră iarăşi în umbră fără ca nimeni să ştie pentru ce au venit nici pentru ce s-au dus.

Acest sistem, natural sub guvernele despotice , în care ministerul nu are să dea seama de purtarea lui decât suveranului, este absurd într-o țară liberă, în care guvernul este adus la putere şi răsturnat de opiniunea publică şi în care prin urmare cetățenii trebuie să ştie limpede pentru ce se face ceea ce se face ca să poată judeca pe fiecare om politic.

Oricât de absurd este acest sistem, el s-a urmat fără curmare de la căderea guvernului conservator, în ciuda bunului simț şi a cerințelor constituționale şi fiindcă, cum zice poetul, răul se face lege, lumea se deprinsese de-a vedea

pe nişte oameni porecliţi miniştri intrând în cabinet şi ieşind, palide arătări fără acţiune şi fără voinţă.

Dar în sfârşit toţi aceştia nu aveau nici o însemnătate, erau pioane cu care juca d-l Brătianu singur; jucătorul însuşi, acela ce le da mişcarea şi voinţa rămânea acelaşi ca să răspunză de toate.

Iaca însă că se duce acum însuşi d. Brătianu !

Nici acum nu vom afla pentru ce ?

Se schimbă însuşi capul cabinetului, persoana care reprezintă guvernul şi partidul întreg, şi lumea şi opinia publică, la care se tot face apel, nu va şti lămurit care este cauza acestei schimbări?

„Românul" a simţit că este aici o cestiune de demnitate pentru partidul liberal în general şi pentru d. Brătianu în parte, a simţit că el mai ales, organul partidului liberal, e dator să răspunză la această întrebare.

Şi de aceea numărul din ajunul Paştelor începe cu întrebarea cu care începem şi noi: Pentru ce s-a retras d. Brătianu?

În loc însă de-a răspunde în trei cuvinte la această întrebare în loc de-a spune lămurit ţării într-un mod onest şi leal adevărata cauză care l-a silit pe d. Brătianu a se

---

retrage, d. C.A. Rosetti — bănuim că d-sa a scris — aşterne un articol lung de patru coloane, plin de contradicţiuni , în care grămădeşte vorbe peste vorbe, fraze peste fraze, laudă pe d. Brătianu, laudă partidul liberal, atacă opoziţia şi arată ca cauză a retragerii d-lui I. Brătianu toate cauzele pentru cari un ministru se poate retrage de la putere şi altele la cari nimeni nu s-a putut gândi vreodată.

Rugăm pe cititorii noştri să citească acel articol: vor vedea un om care caută să ascunză adevărul şi înşiră verzi şi uscate numai ca să întunece cestiunea ce pretinde a lumina.

Şi mai întâi declară că nu ştie nici el nimica!

Se poate aceasta?

D-nii Rosetti şi Brătianu de aproape 40 ani lucrează împreună; au format, precum se zice, un singur suflet în două trupuri până într-atâta încât cel mai mare publicist al nostru răp . Cesar Boliac , i-a numit pe amândoi cu un singur nume, d. Rosetti brătianu .

Cum să nu ştie d. Rosetti pentru ce s-a retras d. Brătinau ?

Din două lucruri unul:

Ori dd . Rosetti şi Brătianu stau în aceeaşi armonie în care au stat toată viaţa, şi atunci „Românul" nu spune adevărul când spune că nu ştie;

Sau în adevăr nu ştie şi atunci se vede că s-a rupt vechea legătură dintre d-lor, s-au despărţit!

S-a auzit în adevăr în public de mai multe ori că d. Brătianu ar fi impacient de a scăpa de jugul greu pe care d. Rosetti i-l impune prin numeroşii partizani ce are în Cameră şi care constituiesc partea stricată a partidului liberal.

Şi nu o dată d. Brătianu însuşi s-a plâns cu amărăciune, în adunările particulare ale partidului, de cât este silit să facă şi să sufere contra conştiinţei sale.

Şi-a şi manifestat voinţa sa de a scăpa de mulţi cari-l sugrumă şi-l dezonorează .

Să fie aceasta cauza pentru care s-a retras d. Brătianu şi cauza pentru care ziarul „Românul" nu ştie de ce s-a retras ?

Noi nu putem crede una ca aceasta până nu ni s-ar declara lucrul de cei interesaţi .

„Românul" însă, departe de a declara aşa ceva, ne spune cu totul altceva.

După ce declară că nu ştie nimic apoi ne îndeamnă să cugetăm singuri şi vom ghici.

Şi, vrînd să dea exemplul cum se cugetă, înnoadă o mulţime de fapte fără logică a căror consecinţe sunt :

Ba că d. I. Brătianu este ostenit ...

Ba că este dezgustat.

Ba că e amărât de imoralităţi , şi afară din guvern va avea mai multă putere pentru a le învinge;

Ba că va fi fost o presiune din afară.

În ceea ce priveşte această din urmă cauză „Românul", după ce o aminteşte, o respinge ca neadevărată.

Şi adevărul este că străinii ar fi prea exigenţi daca n-ar fi mulţumiţi de d. Brătianu!

Nu le-a dat oare tot ce-au cerut ?

Nu a dat Rusiei Basarabia; Germaniei, răscumpărarea drumurilor de fier; Austriei Arab - tabia ; tuturor, împământenirea evreilor ?

Nu, nu! Străinii nu pot să nu iubească pe d. Brătianu, căci niciodată nu vor găsi în această ţară un guvern aşa de slugarnic , aşa de gata a le îndeplini toate dorinţele!

Dar d. Brătianu este obosit, ne zice „Românul", şi are nevoie de repaos!

E lesne de înţeles că asemeni raţionamente nu pot decât să rătăcească inteligenţa şi să ascunză adevărul.

Această afirmare ne aduce aminte vorba unui episcop care întreba supărat pe egumenul unei monăstiri de ce nu s-a tras clopotele când a intrat în monăstire.

„Pentru douăsprezece cuvinte, Prea Sfinte, răspunde egumenul dregându-şi glasul ca să le înşire : „mai întâi n-avem clopote ..."

„Destul, întrerupe episcopul, nu mai spune pe celelalte". Aşa vom zice şi noi „Românului"!

Daca în adevăr d. Brătianu este obosit şi are nevoie de repaus, la ce nevoie de atâtea raţionamente trase de păr ? Aceasta este destul pentru a esplica retragerea sa!

Dar se vede că nu e aceasta cauza retragerii, deoarece „Românul" caută alte cauze.

Să fie oare d. Brătianu dezgustat ?

Dezgustat de ce ?

Ca d. Catargiu, chemat la guvern în momentul în care M. Sa se hotărăşte să abdice, în care finanţele noastre erau înecate de o datorie flotantă, colosală, creată de partidul liberal, şi de o anuitate de 20 milioane pentru care nu ezista nici o resursă , în care viitorul era ameninţat prin falimentul lui Strousberg, ca d. Catargiu, care a venit a aşeza dinastia şi Constituţiunea, a regula afacerea Strousberg, a plăti datoriele şi a regula finanţele, să fi fost dezgustat văzând ingratitudinea în toate părţile şi să lase să-i cază din mână frânele guvernului, aceasta se înţelege.

Ca d. general Florescu, organizatorul şi părintele armatei române, chemat la guvern ca să împace urele pe nedrept aţâţate , să se fi dezgustat văzându-se lipsit de concursul acelora de la cari avea mai mult drept de a-l cere, se înţelege iarăşi.

Dar d. Brătianu, care, graţie atitudinii patriotice a partidului conservator, a putut să străbată atâtea împrejurări grele fără pericol pentru ţară, d. Brătianu să fie dezgustat!

Încă o dată, de ce?

Ni se spune încă că d-l Brătianu e amărât de imoralitate şi crede că afară din guvern va avea mai multă putere pentru a o zdrobi .

Dar de a cui imoralitate s-a scârbit d. Brătianu ?

De a opoziţiunii ?

Nu, fără îndoială; căci opoziţiunea este aşa de mică, graţie influenţei morale din alegeri, încât nu poate să-i facă nici un rău.

Daca în adevăr d-l Brătianu este amărât de imoralitate, fără îndoială de imoralitatea alor săi este amărât , şi dacă imoralitatea l-a silit să iasă din guvern, imoralitatea partidului liberal l-a scos din guvern!

Iaca singura din toate cauzele de retragere pre cari le înşiră „Românul" care poate fi în adevăr o cauză a retragerii d-lui I.C. Brătianu. Este adevărat că imoralitatea e mare în acel partid şi singura noastră mirare este că nu s-a scârbit mai de mult de imoralitatea partidului său.

De mult am spus că aşa - numitul partid liberal nu este în cea mai mare parte decât o adunătură de toţi oamenii cari 'şi fac din politică o meserie şi un mijloc de câştig ; de mult am probat că mai toţi oamenii imorali pun masca liberalismului, numai ca să-şi ascunză micşorimea lor şi să exploateze ţara din nenorocire prea credulă .

Unul a fost vătaf de ţigani în vremea lui, acum nu-l mai bagă nimeni în seamă; se face deci liberal şi ajunge om important în ţară.

Altul şi-a mâncat în desfrânări averea lăsată de părinţi, a doua zi este liberal şi cheltuieşte mai mult decât cheltuia pre când avea stare!

Iacă un tânăr care a trecut prin şcoale fără a învăţa nimic; dorinţa lui de a ajunge este tot atât de mare pre cât mijloacele lui intelectuale sunt mici. Poţi să fii sigur că îndată se va face liberal şi va ajunge la cele mai înalte poziţii.

Altul vine de peste graniţă sărac şi setos de a se îmbogăţi, este venetic: se face iute liberal şi în câţiva ani este om cu stare.

Aşa se recrutează partidul liberal. Este vreunul în acel partid care, pre lângă integritatea caracterului, să aibe iubire de ţară?

Iacă un spectacol în adevăr dezgustător şi care poate umplea de amărăciune o inimă onestă!

Înţelegem ca d-l I.C. Brătianu să se fi retras din această cauză.

Înţelegem ca acest om să-şi fi zis într-o zi: „Gloria militară, independenţa, regatul sunt vorbe şi fum; realitatea, trista realitate este că am dat ţara pradă la o haită de lupi!"

Şi, daca aceasta este cauza retragerii d-lui Brătianu, [î]l felicităm că s-a hotărît în fine să nu mai acopere cu autoritatea sa atâtea turpitudini ce se fac în numele liberalismului.

Iacă găsirăm , după revelaţiunile „Românului", una din cauzele retragerii d-lui Brătianu. Să cugetăm încă, şi conduşi de aceleaşi revelaţiuni să vedem daca mai este şi alta.

[17 aprilie 1881]

REVOLUȚIONARII

Cu privire la manifestările ruseşti relative la Conferința marilor puteri în contra revoluționarei Internaționale ziarul „Kreuzzeitung" află că

nota rusească nu conține încă, o propunere formală de conferință, ci atrage numai atențiunea asupra acestei eventualități. Mai întâi puterile au să se înțeleagă între ele asupra naturii acestei conferințe. Forma circulării ruseşti nu e cunoscută încă. Poate este vorba numai de o depeşă pe care ambasadorii ruseşti au să o comunice guvernelor pe lângă cari sunt acreditați. De altfel cestiunea principală este cum va fi primită această notă la Londra şi Paris. Se bănuieşte de pe acum că Franța va adera în fine, spre a nu se strica cu totul cu Rusia. O depeşă din Berlin zice că misiunea conferinții , corespunzând intențiilor ruseşti, va fi mai întâi interpretarea sau reviziunea convențiunilor de estradare . În fine se mai susține că cele trei puteri nordice s-ar fi înțeles între ele asupra cestiunilor de pertractat şi mai ales asupra dreptului de azil, înainte chiar de pasul făcut de Rusia. Într - acestea se şi iau măsuri aspre în contra democraților sociali de prin Germania. La Würtemberg s-a dizolvat o întrunire tocmai când era să vorbească celebrul Bebel. Mai sever încă s-a aplicat legea în contra socialiştilor în Bavaria, unde guvernul a luat oraşului Furth exercițiul atribuțiunilor politice în privința dreptului de întrunire şi aceasta tot, din cauza d-lui deputat Bebel, căruia i s-a permis să țină o conferință politică în acel oraş.

[17 aprilie 1881]

[«CUGETAȚI , NE ZICE...»"]

"Cugetați , ne zice ziarul « Românul», şi veți afla adevărata cauză a retragerii d-lui I. Brătianu".

Şi, în numărul de vineri, urmând acest consiliu şi conducându-ne de destăinuirile acestui ziar, am găsit că una din cauzele pentru cari d. Brătianu s-a retras este imoralitatea partidului liberal; căuta în zadar în acest partid oameni politici şi nu găsea decât oameni de afaceri.

Şi această concluziune la care am ajuns noi este confirmată de d. Brătianu însuşi!

Chiar ieri „Binele public" reproducea cel din urmă discurs ce ar fi pronunțat d. Brătianu în sala Herdan. După rezumatul dat de acest ziar, d. Brătianu ar fi zis:

„Am transijat cu conştiința mea pentru că aveam în vedere un scop mare, independința țării!"

Rău a făcut d. Brătianu de a transijat cu conştiința sa; rău a crezut că numai cu oamenii corupți se poate face Independința. Daca ar fi avut mai multă încredere în țara sa, daca n-ar fi fost orbit de spiritul de partid ar fi văzut lesne că Independența se poate face mai temeinică cu oameni oneşti şi cu adevărați oameni politici. Şi, daca d-sa nu putea să o facă decât cu ajutorul imoralității , trebuia să aibă patriotismul de-a lăsa altora această glorie!

Dar, oricum ar fi, rămâne dovedit că, astăzi cel puțin, nu mai există nici un pretext pentru ca țara să mai sufere dominațiunea acestui partid care, prin imoralitatea sa, a gonit din minister chiar pe capul său, pe îndelung răbdătorul d. Brătianu! Iacă ce mărturiseşte d. Brătianu în cuvîntarea sa cea din urmă şi oarecum în testamentul ministerului din 1876!

Dar din această cuvântare mai răsare încă o idee:

Lupta contra privilegiilor s-a terminat, zice d. I. Brătianu; trebuie acum să organizăm țara şi, pentru aceasta, trebuie să facem apel la oamenii cei mai oneşti şi mai capabili din toate partidele.

Şi aci vom răspunde d-lui Brătianu că a recunoscut prea târziu un adevăr care este demult ştiut de toți.

Lupta contra privilegiurilor în adevăr s-a terminat de mult în această țară: ea s-a terminat din ziua în care Divanurile ad-hoc al Moldovii şi al Țării Româneşti, compuse în mare majoritate de privilegiați, au proclamat egalitatea politică; din ziua în care privi-

legiații din Moldova mai întâi , Catargiu, Cuza, Mavrogheni, Manolachi costachi s-au lepădat de privilegii pentru binele

ţării!

Şi, daca de atunci se mai vorbeşte de privilegii, aceasta n-a fost şi nu este decât o armă de partid, puţin leală; un mijloc de a înşela buna credinţă a mulţimii, mijloc care cu cât e mai absurd cu atât are mai multă trecere.

De atunci însă singurul privilegiu care a rămas în picioare este acela al capacităţii şi integrităţii .

Şi contra acestui privilegiu, să fie bine ştiut îndreptează partidul liberal toate atacurile sale.

Este o adevărată mângâiere pentru noi, cari, cu multe sacrificii, susţinem această luptă contra calomniei şi invidiei unora, contra orbirii altora, contra indiferenţei celor mai mulţi, să vedem că, în sfârşit , d. Brătianu însuşi deschide ochii şi vede că lupta în capul celor mişei şi incapabili, în contra celor oneşti, cari singuri sunt capabili să dea o o organizare serioasă ţării.

Iacă fără îndoială cea de-a doua cauză şi, desigur, cea mai însemnată a retragerii d-lui Brătianu.

Onorat cu încrederea ţării, onorat de încrederea M.S. Regelui, atotputernic , este cu neputinţă ca acest om să nu se fi întrebat într-o zi la ce capăt va ajunge pe drumul pe care a apucat, este cu neputinţă să nu fi aruncat cu dezgust imnurile ce-i cântau oamenii de afaceri din Strada Doamnei, şi să nu se fi întrebat ce face el pentru consolidarea societăţii româneşti, o biată insulă roasă de valurile străinismului .

Şi atunci, daca în adevăr este în sufletul lui o scânteie de iubire pentru această ţară, a trebuit de o parte să vază cum elementul românesc sărăceşte şi dispare!

Şi de altă parte a trebuit să zărească abisul de imoralitate în care partidul liberal precipita societatea noastră; cum caracterele se corup pe zi ce merge, cum vorba sforăitoare şi fraza goală ia locul ideilor salvatoare de care este însetată ţara, cum oamenii politici se recrutează din ce în ce mai mult din cafenele, iar nu din cabinete de studie, şi să se convingă în sfârşit că aceste nenorociri sunt consecinţe fatale ale ideilor cosmopolite şi ale partidului liberal.

Şi atunci, cătând o îndreptare la atâtea rele şi uitându-se împrejurul său, a văzut alături pe oamenii corupţi contra cărora ar fi trebuit să lupte, şi în faţă pe bărbaţii oneşti cu cari ar putea lupta!

De bună seamă, fiind învestit atâta timp cu o putere fără control, a trebuit să simţă o răspundere fără margini şi, cunoscând din ce în ce mai bine şi oamenii şi lucrurile, să se convingă că în adevăr liberalismul partidului său nu este decât demagogia cosmopolită a Franţei, care omoară societatea pe care o infectează .

Pentru că din punctul de vedere politic aceste idei au de efect de-a face să triumfe în general cel incapabil contra celui capabil, cel corupt contra celui onest, cel ce caută a-şi face trebile contra celui ce vrea binele ţării, precum deunăzi d. Epurescu contra d-lui Lahovari.

Ei, din punctul de vedere economic, aceste idei, de cele mai multe ori, ridică pe cel înşelător deasupra celui onest, pe cel fără suflet şi fără ruşine deasupra celui blând şi cu frica lui Dumnezeu; şi întotdeauna pe străin contra românului.

D. Ion Brătianu a pronunţat mai deunăzi în Cameră un lung şi frumos discurs în care arăta ce-a făcut el pentru ţară şi, în punctul culminant al acestui discurs, zicea cu mândrie : „Am găsit un popor de sclavi ai boierilor privilegiaţi şi am făcut dintr-însul un popor de oameni liberi şi de eroi!"

Adevărul este că a scos pe ţărani de supt ocrotirea, de supt autoritatea părintească a proprietarilor de moşii şi i-a predat fără apărare în prada celor mai abili dintre dânşii , în Ţara Românească, şi în prada evreilor, în Moldova.

Şi a scos pe meseriaşi şi pe comercianţi de supt protecţiunea celor avuţi şi i-a predat fără apărare concurenţii fără frâu şi fără cruţare ce li se face de străini!

Pentru că nu a lăsat unora şi altora timpul de-a deveni oameni liberi prin învăţătură şi prin muncă!

Iacă răspunsul ce a trebuit să-şi dea d. Brătianu când s-a întrebat ce-a făcut pentru această ţară, nu în mediul corupt şi zgomotos al majorităţii sale, ci în tăcerea senină a conştiinţei sale şi faţă în faţă cu Dumnezeu!

Şi atunci a simţit că organizarea care s-a dat ţării este greşită.

Şi, în lungile convorbiri pe care a trebuit să le aibă cu d. Carp, pe care de trei ori l-a chemat la minister, după cum a declarat-o de curând în Cameră, s-a convins că, dacă mai este o scăpare pentru această ţară şi pentru viitorul neamului românesc, această scăpare este în organizarea ţării după ideile partidului conservator.

Şi numai aşa a putut să strige: lupta contra privilegiaţilor s-a terminat! Ţara are nevoie de organizare! Trebuie să chemăm oameni din toate partidele pentru că în partidul liberal sunt oameni corupţi!

Este cu neputinţă să spuie cineva mai lămurit că ideile partidului său sunt pierzătoare şi că numai partidul conservator are idei sănătoase şi oameni capabili de-a da ţării organizarea de care are trebuinţă!

Acestea fiind cauzele retragerii d-lui I. Brătianu, înţelegem bine încurcătura ziarului „Românul", care simte trebuinţa să învăluie cu laude neauzite majoritatea izbită de moarte de d. Brătianu, cum să acopere cu flori un cadavru.

Înţelegem bine ameţeala în care se găsesc susţiitorii corupţiunii şi ai imoralităţii cari declarau în ajunul Paştelor că pricep retragerea d-lui Brătianu, dar n-o aprobă şi a doua, zi de Paşte celebrează această retragere ca un act mare şi

patriotic.

Dar, în fața declarațiunilor d-lui I. Brătianu, nimeni nu mai înțelege, nici [î]și poate esplica ce caută în capul guvernului d. D. Brătianu.

Cum? D.I. Brătianu declară că partidul său este corupt, că cu ideile lui nu mai poate merge înainte, că țara are nevoie de o organizare conservatoare şi întăreşte aceste declarațiuni cu retragerea din minister, şi acestei majorități, astfel înfierate de două ori ca incapabilă şi imorală , acestei majorități i se dă dreptul de a impune guvernul şi de a merge mai departe!

Şi se găseşte un om destul de lipsit de demnitate ca să primească puterea din mâni aşa de întinate ! Ce?

Va fi permis ca o majoritate de exploatatori să numească guvernul şi ca guvernul să aducă o majoritate de exploatatori?

Va fi permis unei majorități să domine țara prin corupțiune şi prin corupțiune să se perpetueze la putere?

Şi nu este nimeni în drept să puie capăt unui cerc vițios care sugrumă o țară întreagă?

Este timpul, cel puțin acuma în urma retragerii astfel motivate a d-lui I. Brătianu, ca M.S. Regele să-şi aducă aminte de prerogativele sale constituționale şi să uzeze de dânsele în interesul moralității publice, în interesul conservării statului şi al tronului M. Sale!

[19 aprilie 1881]

BISMARCK CA SOCIALIST

Sub acest titlu „Allgemeine Zeitung" aduce un articol lung asupra unei cestiuni din cele mai arzătoare pentru toate statele: cestiunea socială. Reproducem aci numai următoarele pasaje:

Ar fi o mare nedreptate dacă cineva ar trece uşor peste expectorațiunile parlamentare — căci discursuri nu sunt — ale cancelarului. Ceea ce vine dintr-un loc aşa de înalt este, orice formă ar avea, ba chiar fără formă, de foarte mare importanță. Nimeni nu-şi va închipui că păreri ca ale cancelarului sunt supuse schimbării sistemelor parlamentare sau guvernamentale; astăzi liberale, mâne conservatoare, astăzi oportuniste , mâne radicale. Sunt lucruri în lume ce stau mai presus de orice sistem de guvernare , de orice partide politice şi cari, odată împinse cu temei în fața lumii nu mai pot fi înlăturate, lucruri la cari nu mai poate fi vorba de materie însăşi, ci numai despre mod. Dacă citim cu atenție mai ales discursul ținut de prințul Bismarck la 2 aprilie în Dieta germană cată să exprimăm dorința că ar fi bine dacă cancelarul ar fi cu 20 ani mai tânăr

---

sau dacă deja la 1861 s-ar fi apropiat mai mult de cestiune. Căci acest ingeniu minunat de mobil se înşală când zice că „noi vorbim de cestiunea socială de 50 ani". Cauza e mult mai veche; ea a dat de lucru tuturor popoarelor de cultură şi aceste popoare au pierit înainte de-a dezlega problema. Despre ea „s-a vorbit" în tot evul mediu şi din secolul trecut încoaci „se strigă" chiar. Dacă cancelarul se înşală asupra trecutului cestiunii, el însă aruncă o privire justă în viitor când zice: „Fiii sau nepoții noştri nu vor scoate la cale acest lucru". Aceasta va să zică a concepe lucrul în mod grandios , drept un proces de evoluțiune , treptat, progresiv şi metodic al raporturilor sociale. Ceea ce s-a născut într-un secol întreg nu se poate întoarce într-un minut, ca o mănuşă. Trebuie însă să se facă odată un început, să se oprească odată maşina furioasă , înainte de a-i da o altă direcțiune ...

[19 aprilie 1881]

["ABSTRACȚIE FĂCÂND ... "]

Abstracție făcând de la alte cauze ce vor fi fost de natură a provoca retragerea d-lui Ion Brătianu, vom persista asupra acelei uneia pe care am stabilit-o în numerele din urmă după chiar mărturisirea d-lui Brătianu şi după aceea a „Românului": „imoralitatea majorității", pe care d-sa crede a o putea combate mai bine pe banca de deputat fiind.

Atâta timp ni s-a zis că opoziția calomniază; că impută mucenicilor de diferite categorii din amândouă Adunările fapte pe cari ei nu le-au îndeplinit niciodată; că foile opoziției scornesc neadevăruri în seama onor. patrioți. În sfârşit

vine ziua în care d. Brătianu însuşi declară în faţa lumei:

Foile opoziţiei au dreptate, majoritatea partidului roşu e atât de coruptă încât nu mai pot guverna cu ea; ea e înecată în afaceri scabroase pe cari sunt silit să le îngăduiesc ca ministru pentru a fi sigur de voturile ei, pe cari mi le-ar refuza în momentele cele mai grave chiar. Sunt dezgustat de această situaţie falsă, nu mai pot guverna cu un partid ale cărui voturi trebuie să le cumpăr prin concesii ce dezonorează guvernul; mă retrag pe banca de deputat, de unde voi putea combate mai cu energie şi mai cu succes relele aplecări ale oamenilor al căror concurs am fost silit a-l cumpăra în vederea unor interese generale de o *gravitate* mai mare.

D. Brătianu a avut nevoie de nulităţi cari să se poarte după comandă. Aceste nulităţi fără trecut, fără tradiţii, unele chiar fără patrie ori naţionalitate hotărâtă , au părut la început a primi rolul ingrat de-a ridica mâna la orice va zice guvernul.

Cată să ştie cineva cum au fost recrutate aceste nulităţi de prin ungherele indecenţei publice. Ici vedem pe unul care, după ce şi-a bătut averea la tălpi, a ajuns a scrie cuplete pentru păsările călătoare ale cafenelelor şi a vinde bilete pentru ele în oraşe de provincie; un altul, cântăreţ de biserică, îşi udase glasul său frumos cu atâta socratică statornicie încât începuse să sune a clopot dogit, spre marea scandalizare a enoriei , a trebuit deci să-şi schimbe cariera; un al treilea îşi făcuse din jocul de cărţi o profesie, în fine alţii îmbrăţişaseră profesiuni cari se feresc şi mai mult de lumina publicităţii . Americani desăvârşiţi , oameni trecuţi şi prin ciur şi prin sită, personalităţi imposibile în orice partid politic, cari pierduseră orice speranţă şi orice credinţă, se grupară împrejurul stindardului roşu şi d. Brătianu îi reabilită , le dete ţara pe mână . Trebuie să asiste cineva la o şedinţă a Camerei, să simţă tonul de ironie şi de dispreţ cu care d. C. A. Rosetti struneşte menajeria pentru a înţelege de ce soi sunt legăturile între partid şi şefi. Dar daca nulităţile primiră la început a juca rolul de votatori pentru o modestă diurnă care reprezintă o îmbunătăţire a sorţii lor, curând exigenţele lor deveniră mult mai mari. Oamenii începură a se muta de prin mahalale la centru, a se însura, a se întemeia pe umerii ţării. Adunătura de ieri se aristocratitiză , contractă repede deprinderi *de jeunesse dorée* a Parisului, şi viaţa maimuţată după Occident e scumpă în Bucureşti. Se născu deci foarte curând un raport juridic nou între d. Brătianu şi partizanii săi. *Do ut des* zicea fiecare; dau votul daca îmi dai cutare lucru. Acest cutare lucru e foarte deosebit. Unii cereau cîte trei - patru funcţii , pe lângă postul de deputat, alţii întreprinderi, alţii moşii de ale statului, cu supoziţia păsuielii , până ce în fine guvernul central scăpă cu totul frânele din mână , încât toate numirile în funcţiuni se fac nu după titlu ori merit, ci după cum ordonă deputaţii, cari la rândul lor atârnă de comi -

---

tete de politiciani de profesie, formate în fiece centru de judeţ. Aceste comitete îşi împart toate în familie. Ele creează din banii judeţelor burse pentru copiii patrioţilor trimişi în străinătate să numere pietrele de pe bulevarde , ele decid a se face drumuri judeţene pe unde patrioţii au cîte un petec de moşie, încât toată munca publică, fie sub formă de contribuţie, fie sub cea de prestaţiune , se scurge direct ori indirect în buzunarul unui patriot. Partidul roşu a devenit o companie de exploatare, care se 'nţelege că nu suferă ca altcineva să se mai bage în ea. Chiar daca cineva ar da concursul său politic guvernului el nu devine prin asta părtaş la foloasele materiale ale companiei. Şi ministrul — vorbim aci de cel mai onest ministru, care el însuşi nu primeşte o parte aliquotă a câştigurilor — ministrul stă cu condeiul în mână , condamnat a iscăli cu de-a sila toate turpitudinile acestea şi a le acoperi cu responsabilitatea lui.

Va să zică aceste elemente i-au făcut d-lui Brătianu guvernarea imposibilă, ele l-au amărât , l-au dezgustat, l-au făcut să se retragă, pentru a le supraveghea ?

Dar oare acesta e mijlocul cel mai energic spre a le neutraliza acţiunea? Supraveghearea d-lui Brătianu e oare o garanţie îndeajuns că ele vor deveni altfel decum sunt ? Permită-ni-se a ne îndoi, mai cu seamă pentru că vedem că în această luptă cel învins a ieşit d. Brătianu. Dacă retragerea d-lui Brătianu ar fi însemnat o victorie am fi văzut venind în locu-i elemente favorabile acelor vederi politice pe cari d-sa le-a contractat în timpul în urmă, când , după espresia „Românului", s-a îndoit un moment asupra talismanului de mântuire a ideilor liberale. Noi vedem însă tocmai contrariul; vedem accentuându-se politica de partid a majorităţii faţă cu modestele d-sale încercări de politică de stat, că compania de care d-sa s-a lepădat cu amărăciune e departe de-a voi să-i îngăduie rolul de cancelar. „Sau cu noi sau cu nimeni altul", iată deviza companiei. Geaba „Românul" vine cu fraze bisericoase a la Cromwell să 'ntunece adevărul situaţiei. S-a stricat tovărăşia ; partidul roşu a primit o gravă lovitură din partea şefului ei, care a discreditat-o , arătând cât de scump a trebuit să-i plătească companiei voturile trebuitoare politicei sale. Ţara, pusă în posibilitatea de-a juca, le va da a doua lovitură, după care sperăm că tovărăşia Mihălescu carada nu va mai fi cu putinţă în România.

[20 — 21 aprilie 1881]

[„APROAPE TOATE ZIARELE ..."]

Aproape toate ziarele de orice nunață şi însuşi „Românul" au cugetat, fiecare cu sentimentele lui respective, asupra retragerii d-lui prim ministru de la cârma afacerilor statului.

Toți s-au întrebat mai vârtos cari să fie motivele acestei retrageri precipitate . Noi nu ne vom ocupa astăzi de acele motive, dar ne vom mărgini, având în vedere situația actuală față cu spusa retragere, a lămuri un punct de care puțin se ocupă ziarul oficios. Ne întrebăm: oare d. I. Brătianu, prin deciziunea sa de-a se retrage de la guvern, reprezintă pur şi simplu o modificare de persoană sau absența sa ne autorizâ a crede la o modificare de sistem? Fără a cugeta mult, vom găsi lesne că retragerea d-lui I. Brătianu are o semnificare mai profundă decât aceea a unei simple schimbări de persoană.

În toate țările constituționale unde partidele sunt bine organizate şi delimitate , chiar în vechea Engliteră , care încă multă vreme va servi de tip, şeful partidului rezumă nu numai sentimentele, nu numai credințele celor supuşi la direcțiunea sa, dar chiar de multe ori acest cap personifică existența partidului la putere. Aceasta se poate zice mai vârtos vorbind de țara noastră, unde luptele politice se rezumă în lupte de individualități, şi unde opinia publică se găseşte încă în acea fază de formațiune şi de tranziținue spre a deveni o putere reală. Aşadar cu drept cuvânt putem afirma că luptele politice se rezumă în numele unor individualități. Aceste din urmă, când vin a se retrage din câmpul luptei, nu fac decât a lăsa locul celor cari, prin alt sistem sau prin alte mijloace de guvern, pot aduce liniştea şi progresul.

Mulți au spus asupra retragerii d-lui I. Brătianu că aceasta s-ar fi produs când , după mai multe întruniri, d. Brătianu s-ar fi asigurat că sentimentele d-sale nu mai erau înțelese, nici împărtăşite, nici chiar susținute de majoritate.

Cauza oare să fie aceasta? Ar fi trebuit, spre a se întâmpina un asemenea caz, ca şeful să fi ieşit din sânul majorității, pe când aci putem spune că mai mult d. Brătianu a făcut majoritatea decât aceasta din urmă pe d. Brătianu.

Adevărul este însă că nu d. Brătianu singur a făcut majoritatea sa. Căci dacă d. Brătianu prin firma sa reprezinta un sistem de guvern, nu mai puțin d. Rosetti reprezintă într-un grad serios sentimentele acelei majorități. Se poate admite fără discuție că aceste două individualități, din copilăria lor până astăzi, fiind două organizațiuni cu totul deosebite, s-au completat pretutindenea şi totdeauna amândoi , frățeşte întruniți , au ştiut să țintească la acelaşi punct, fiecare cu mijloacele sale diferite, dar întrunite.

Amândoi , cu puterile lor combinate , au izbutit a cuceri, unul, forma esterioară a unui om de stat, atribuțiunile unui om de sistem şi prerogativele unui preşedinte de Consiliu; al doilea, o influență asupra maselor din centrurile mai populate, o direcțiune asupra celor mai în necesitate de a ajunge. Unul fără altul nu mai pot forma decât o parte dintr-un tot, nu mai pot reprezenta decât un sistem incomplet .

Prin urmare absența unei discipline oarbe din partea majorității, care singură poate constitui baza sistemului, apare ca o consecință naturală şi inevitabilă a unei neînțelegeri între cei doi oameni. Daca această neînțelegere a fost în adevăr, aşa cum o credem, cauza retragerii d-lui Brătianu, apoi cu greu vom admite că mai poate rezista acel edificiu, susținut numai de cele două coloane, amândouă indispensabile, spre a-l menține în echilibru. Mai adăogăm că atât de adânc s-a simțit retragerea d-lui Brătianu şi prin urmare dizlocarea sistemului prin ivirea unui dualism între acele două căpetenii încât , ca să se oprească încă un moment deschiderea acestei grele succesiuni , un paliatif iluzoriu s-a întrebuințat. D. Rosetti, rămas singur, nu putea dori decât un alter ego şi d. D. Brătianu , fratele fostului prim ministru , veni din Constantinopol şi se puse la dispoziția, nu a M. Sale, nu a țării, ci numai a partidului cu desăvârşire în pericol.

Aşa de învederat este faptul încât nimeni n-a cugetat să spuie d-lui D. Brătianu că succesiunea primită este la înălțimea ambițiunii d-sale; căci toți vedem că d-sa a venit jertfind toate interesele d-sale pe altarul partidului.

Cu aceeaşi majoritate aceleaşi dificultăți le va întâmpina şi d-sa, ba încă mai grele, neputând să se bucure d. D. Brătianu de aceeaşi influență şi de aceleaşi puteri de rezistență ca predecesorul său. Pe altul decât pe d-sa am fi venit şi l-am fi întrebat cu asprime care sunt mijloacele nouă de guvern față cu d. Rosetti. L-am fi întrebat cari sunt concesiunile sau condițiunile de viață pentru țară daca d-sa cu acelaşi mijloc speră a face ceea ce n-a putut face predecesorul său? Nu, nimeni nu se fereşte a vedea în d. D. Brătianu decât un simplu paliatif , slab neapărat, dar tot atât de credincios pentru binele partidului.

Satisfacțiuni multe s-au dat unora şi altora şi d-sa şi-a rezervat direcțiunea afacerilor străine, spre a nu pune încă în lumină acele cestiuni arzătoare cari sunt conținute în arhivele acelui minister şi păstrate deocamdată în întunecimea edificiului şi conştiinței acelui ministru ieşit, care, prin mai puțină ambițiune precipitată , ar fi putut evita, consacrarea

lor.

D. D. Brătianu şi Rosetti chiar în neînţelegerile lor n-au uitat a propune la mai multe personalităţi fuziunea, spre a întineri şi poate chiar a moraliza majoritatea, dar acele propuneri n-au izbutit, condiţiunile cerute de acele personalităţi lovind chiar existenţa acelor majorităţi.

Nu adeseori se vor mai găsi condiţiuni aşa de favorabile ca aceea care a întrunit majoritatea existentă mai vârtos chemată a rezolva o cestiune atât de arzătoare ca aceea a naturalizării izraeliţilor, impusă de Congresul de la Berlin.

Nu întotdeauna, chiar cu fericita invenţiune a influenţii electorale, se obţine o adunare de oameni a căror ambiţiune şi uşurinţă să nu fie întrecută decât prin devotamentul lor fără margini către d. Rosetti şi nepăsarea lor în ceea ce priveşte viitorul acestei sărmane ţări.

Să ne fie permis să conchidem zicând că cu întristare vedem cele ce se petrec, căci nu numai că sunt precedente nenorocite pentru un popor tânăr prin experienţa lui faţă cu regimul constituţional, care ar trebui să devie principala sa instituţiune, tânăr încă

pentru a pricepe limitele în cari ar trebui să se mărginească cei cari sunt însărcinaţi de a conduce cu reflecţiune , cu moderaţie şi cu prudenţă interesele naţiunii, dar încă nu poate acest popor decât să-şi piarză cu încetul chiar respectul autorităţii, faţă cu exemplele zilnice cari pun la lumină baza acelui sistem, adică realizarea ambiţiunilor neruşinate şi trebuinţelor nemărginite ale acelor zecimi de persoane, conduse şi susţinute de d-l Rosetti, şi cari sunt ieşite din acele majorităţi care nu pot aduce ţării în viitor decât urmări funeste pentru respectul Adunărilor deliberative şi chiar pentru libertăţile publice.

Se naşte acum întrebarea daca aceste jocuri de culise sunt constituţionale şi daca ţara e condamnată a suferi indefinit compania de exploataţie care s-a constituit în Adunări şi guvern, deasupra ei; întrebarea este daca pactul nostru fundamental, chiar de d-nii Carada şi C.A. Rosetti croit fiind, nu ne dă absolut nici un remediu în contra acestei uzurpări a tuturor funcţiunilor vieţii publice din partea unor nulităţi şi a unor oameni de afaceri?

E o cestiune pe care am dezbătut-o uneori în coloanele acestei foi. După a noastră părere nici unul din factorii constituţionali nu poate renunţa la prerogativele ce i le dă Constituţia daca e vorba ca să existe echilibru între puterile statului, daca e vorba ca indivizi adunaţi de întâmplare , de noroc şi de organizarea pe acţii să nu se perpetueze fără nici un merit şi fără nici o chemare la cârma statului.

În orice caz nu credem ca monarhia constituţională să fie sinonimă cu perpetuarea la putere a speculei şi a scabroaselor afaceri şi nu aceasta a fost ideea acelora cari i-au dat naştere pentru a pune frâu arbitrariului, vină el de sus, vină de jos.

[22 aprilie 1881]

[„SE PARE CUMCĂ TUTUROR PARVENIŢILOR .. ″]

Se pare cumcă tuturor parveniţilor le e ruşine de mijloacele prin cari au ajuns atât de departe. Fără 'ndoială nici partidul liberal în genere, nici d. C.A. Rosetti îndeosebi, n-ar fi ajuns aşa de departe fără zilnica negustorie de vorbe pe care au făcut-o de treizeci de ani încoace. Astăzi, când aceşti oameni, ridicaţi prin condei, şi încă prin prost condei, au ajuns a lua iniţiativa unor acte precum este încoronarea regelui României, e desigur o neagră ingratitudine către trecutul lor dacă, în distribuţiunea locurilor care s-a prevăzut pentru spectatori la actul încoronării, presa a fost cu desăvârşire uitată!

[23 aprilie 1881]

[„CEEA CE LI SE PARE CURIOS ... "]

Ceea ce li se pare curios patrioţilor e ca Adunarea să fie dizolvată după atâtea fapte meritorii pe cari le-a comis. Iată ceea ce foaia oficioasă nu înţelege deloc. Auzi, dizolvată? O Cameră ai cării membri s-au îmbogăţit cu ocazia

răscumpărării, o Cameră în care există tainice biurouri de împământenire , unde cu bani peşin fiece izraelit

de treabă poate câştiga onoarea şi avantajele cetăţeniei române fără a fi îndeplinit condiţiile înscrise în Constituţie? Auzi, dizolvată o Cameră care, fără rezistenţa opoziţiei întrunite, era să împământenească propunerea Costinescu cu toate urmările şi categoriile ei? Se poate ca ţara să uite atâta merit, să uite că, patrioţii o iubesc atât încât fiecare din ei ia cîte trei, patru, ba zece funcţii chiar pe umerele lor de Ercul , şi aceasta ... purtând şi greutatea lefurilor, pe lângă acea a funcţiilor? Se poate să uite ţara cum patrioţii şi-au creat retribuţiuni de cîte 24, 30, 40 de mii de franci, ba la tutunuri , ba la drumuri de fier, ba la bancă şi să voiască , dizolvarea unui Parlament, nu! unei grădini de Parlament, grădină model, zoologică, unde toate apetiturile organice sunt reprezentate, începând cu nestinsa sete de profit a republicanilor de la Ploieşti şi încheind cu virtutea jocului de bursă, pentru titluri 6 la sută?

Ce bine bunăoară s-a purtat Camera actuală în cestiunea evreilor?

Trebuie s-o credem; „Românul" o zice:

Absurditatea că maioritatea ar fi voit împământenirea în masă sau chiar pe categorii este vădită; daca ea ar fi voit în adevăr aceasta, *ar fi făcut-o, deoarece era maioritate.*

Auzi d-ta? Va să zică era maioritate şi putea face orice poftea. Da, în adevăr era maioritate, dar nu maioritate de revizuire, nu 2/3. Aci e aci, onorabililor. Daca roşii ar fi avut două treimi în Adunări, nu categoriile , întreg paragraful Tractatului de la Berlin trecea în Constituţie. D-nii redactori ai „Românului" cată să-şi aducă aminte că d. Lascar Catargiu a spus în Senat verde: „Ţara nu vrea să dea nimic, formulaţi propunerea dv.". Era o tocmeală lungă între ţara, care nu voia să dea nimic şi între maioritatea roşie (simplă, nu de două treimi), care voia să dea totul. Nu propunerea maiorităţii , cunoscută sub numele de categoriile Costinescu, au fost admisă de Adunări, ci, pentru a se avea unanimitatea , s-au stors de la opoziţie minimul posibil, împământenirea personală pe baza unor condiţii înscrise în Constituţie. Numai minimul posibil, formulat de deputaţi opoziţionali din Iaşi, au putut întruni maioritatea necesară. Cu simpla maioritate roşie Camera era constituţional incapabilă de-a da vro hotărâre ; ar fi trebuit deci dizolvată din nou. O asemenea disoluţiune a Adunării de revizuire ar fi însemnat căderea roşiilor de la guvern. Iată ceea ce trebuie să cugete onor. redactori ai „Românului", dumnealor cari au propus categoriile . Astfel opoziţia singură au fost la înălţimea ei; ea a renunţat de-a face din cestiune o cestiune ministerială; ea a susţinut guvernul spre a dovedi că, faţă chiar cu guvernul cel mai dispus de-a face serviciile străinătăţii, ţara tot are mijlocul de-a nu acorda nimic, că n-a ajuns ca acela care de frică se sinucide. Cremieux să fi fost prim ministru , pe Cremieux l-am fi mânţinut, pentru a-i dovedi lui şi stăpânilor lui că nu poate face nimic.

În orice caz opoziţia n-a câştigat nimic din toată afacerea. Dar oare tot astfel stă cu roşii? La moment s-au înţeles cu străinii pentru a pune preţ pe recunoaşterea votului ţării, la moment a venit la ordinea zilei răscumpărarea, din care au câştigat acţionarii străini şi patrioţii improvizaţi acţionari peste noapte. Să citâm oare averile făcute peste noapte de foşti miniştri, de deputaţi, de gazetari roşii? Şi cum numea „Românul" cestiunea răscumpărării? Cea mai populară cestiune din România, şi îndrăznea a o spune aceasta în acelaşi moment în care d. Brătianu declara în Senat că răscumpărarea era impusă de din afară, tot astfel precum Strousberg fusese odinioară impus de la Berlin şi Viena.

Ce patriotism şi ce înţelepciune, ce sacrificiu a fost la mijloc? Aţi ştiut că, dacă veţi rezolva cestiunea izraelită în modul cel mai favorabil cu putinţă pentru străinătate, veţi rămânea la putere şi veţi avea foloasele răscumpărării.

Aşa s-a şi întâmplat . Aţi stors de la ţară cât aţi putut stoarce pentru evrei şi aţi deschis apoi triumfători era răscumpărării, încurcată până azi. Pe de o parte deci aţi fost siliţi a nu da decât minimul posibil pentru a nu fi trimişi acasă pentru incapacitate constituţională de a rezolva cestiunea izraelită; pe de alta, odată rezolvată , v-aţi cumpărat rămânerea la putere pentru câţiva ani prin cestiunea căilor ferate! De ce vă zicem oare noii fanarioţi? Pentru că cumpăraţi puterea prin tribut mascat, plătit când uneia când alteia dintre puterile străine.

[23 aprilie 1881]

[„ ZILELE DIN URMĂ..."]

Zilele din urmă s-au răspândit , cum ştim, mai multe ştiri de mare senzaţie asupra stării de lucruri din Rusia. Din acele stări rezultă că împărăteasa este rău bolnavă în urma impresiei oribile ce i-a cauzat ştirea despre executarea celor cinci nihilişti; că împăratul este căzut într-o criză morală care l-a făcut să părăsească afacerile şi să stea închis în castelul de la Gaştina ; că s-ar fi prins o cutie cu dinamită ascunsă într-un car cu fân ce intra în castelul imperial; că

marele duce Nicolae, nepotul împăratului, care s-a constatat ca având relații directe cu societățile asasinilor, a fost condamnat, fără judecată, la închisoare pe viață; în fine că, atât la Curte cât şi în public, domneşte o consternare generală. Aceste ştiri, pe cari le-au dat foile germane, austriace şi franceze radicale, cari în genere sunt informate bine şi d' a dreptul de la societățile secrete, şi pe cari le-am reprodus şi noi, sub toată rezerva, par a fi fost oarecum exagerate, dar nu cu totul inexacte . Foaia semioficială rusească din Bruxelles caută să le dezmințâ , dar nu poate ea însăşi, cum vom vedea, decât să le micşoreze întrucâtva importanța. Doliul, zice acea foaie, foarte legitim, ce domneşte la Curtea rusească şi precauțiunile , nu mai puțin legitime, luate pentru a proteja persoana împăratului contra conspiratorilor , cari au arătat acum în urmă ce pot face, constituie o temă seducătoare şi uşoară de exploatat pentru imaginația şi reaua voință a unui număr de ziare obicinuite cu aşa treabă. Foaia rusească crede util să țină publicul deştept asupra invențiilor şi basmelor ce se fac pe socoteala situației interioare a Rusiei. Îndărătul acestei lugubre fantasmagorii sunt , pentru cine ştie şi vrea să judece bine, două figuri reale: suveranul şi națiunea rusească. El, cu toată întristarea de care este cuprins, lucrează fără preget pentru bunăstarea şi progresul națiunii. Ea este plină de devotament către suveran. Cu astfel de elemente, adaogă ,,Le Nord", se pot trece cu victorie dificultăți şi strâmtori mult mai mari şi mai critice decât acelea în cari se află astăzi Rusia. Foaia din Bruxelles nu dezminte, cum vedem, faptele consemnate în acele ştiri, ci voieşte a atenua , prin simple fraze, efectul ce acelea au produs asupra publicului; ea nu dă un comunicat de dezmințire acelor ştiri de senzație, ci o mângâiere publicului care le-a citit.

[24 — 25 aprilie 1881]

[„ASUPRA SCANDALULUI PETRECUT ..."]

Asupra scandalului petrecut între studenții pretinşi români din Paris cu ocazia proclamării regatului primim o relațiune mai detaliată din care estragem şirurile de mai la vale.

Din parte-ne putem presupune după cele ce se petrec cu republicanii din Ploieşti că toate aceste nu sunt decât reclame pentru a se recomanda la funcții ale statului şi la pensii reversibile, căci aşa încep patrioții de meserie şi de origine incertă când e vorba ca s-ajungă la saline ori adiutanți ; deci publicăm şirurile de mai la vale întemeiați pe bunul simț al cititorului, care va reduce importanța acestor caraghioşi la greutatea ce li se cuvine şi nu va confunda micul Bizanț cu Robespierre sau Marat .

Curiozitatea publică din Bucureşti este pusă în mişcare de un fapt care s-a petrecut la Paris acum câteva zile. D. Calligari a fost izgonit de pe teritoriul francez.

Cei care cunosc poliția Parisului ca şi cei ce nu o cunosc trebuie să se fi mirat când au citit în jurnalele din Bucureşti o notiță reprodusă [după] Memorial diplomatique *în cari se zice că, mandatul de izgonire dat contra d-lui Caligari încă din noiembrie trecut nu a putut fi executat din cauza necunoaşterii adresei acestuia!*

Poliția Parisului, care găseşte tâlhari ce-şi schimbă numele şi figura de zece ori în 24 de ore, nu poate să dea cu mâna de Calligari care nu şi-a schimbat nici măcar ochelarii ce-i poartă din cauza miopiei ?

Adevărul este că Memorial diplomatique *nu este tocmai vinovat. Se zice că notița în chestiune ar fi ieşită din birourile legațiunii noastre şi că d. Cogălniceanu, reprezentantul României la Paris, nu ar fi străin la izgonirea d-lui Calligari. Această nuvelă v-o dau sub toată rezerva.*

Iată care ar fi adevărata cauză ce a motivat expulziunea :

În noiemvrie trecut Calligari a făcut o conferință într-un cvartier al Parisului populat de uvrieri, dând ca obiect al conferinței sale Nihilismul în Rusia. *Adevărul vorbind, d. Calligari a vorbit de toate în conferința sa numai de nihilism nu, fiind prea superficial şi prea ignorant pentru a şti el singur ceva asupra nihilismului. Conferința sa s-au mărginit în vorbe goale asupra unui refugiat polonez mort la Geneva, Cernicevsky . Poliția informată de conferința Calligari a dat un mandat de izgonire contra acestuia, dar care nu avea a fi executat decât în cazul când prințul Orloff , ambasadorul Rusiei la Paris, va adresa guvernului francez vreo plângere în această privință; şi aceasta pentru ca guvernul să-şi evite un şir de dificultăți diplomatice ce întâlnise deja cu ocazia arestării lui Hartmann .*

Prințul Orloff însă a dat conferinței Calligari importanța ce a meritat şi nu s-a plâns guvernului francez; prin urmare mandatul a fost pus la dosar .

Proclamarea regalității în țară nu a plăcut lui Calligari şi câtorva prieteni ai săi.

D-nii Calligari, Radovici , Vintilă Rosetti şi încă doi-trei a găsit de cuviinţă să protesteze contra proclamării regalităţei şi, pentru a da o mai mare întindere protestării lor, a invitat şi câţiva prietini franceji şi americani, spre a le ţine de urât .

Protestarea a avut loc la o cafenea numită Procope *. Un ponci aprins pentru circonstanţă lumina mutrele protestanţilor ; câteva discursuri terminate prin „Să trăiască România, să trăiască viitoarea* Republică Română" *au format bagajul acestei serbări.*

A doua zi câteva jurnale avansate au relatat protestarea făcută de câţiva români. Aceasta a fost destul ca d. Cogălniceanu să se supere. Se pune în birje şi se opreşte drept la ministrul de interne, spune ministrului surprins ceea ce se întâmplase cu o zi înainte la cafeneaua Procope ... şi cere expulsiunea iniţiatorului care a semnat biletele de invitaţiune la ponci .

Ministrul cheamă pe prefectul poliţiei să-i dea relaţie despre conspiraţiunea petrecută la cafenea. Prefectul nu ştie nimic deocamdată despre astă afacere, dar va lua îndată informaţiuni şi va da satisfacţie d-lui Cogălniceanu. Norocul face ca d. Calligari să fie notat la poliţie de când cu cestiunea nihilismului, ba încă dă şi peste decretul de izgonire în dosare . Ministrul, pentru a îndatora pe reprezentantul României, dă ordin prefectului a executa mandatul de expulziune . Prefectul porunceşte unui comisar de poliţie să dea cunoştinţă lui Calligari de măsura luată contra sa. Comisarul găseşte de astă dată pe negăsitul de şase luni; *şi se prezintă într-o dimineaţă la 6 ore în camera d-lui Calligari, purtător de ordinul de izgonire, de doi franci şi de un bilet de clasa 3-a la drumul de fier până la frontiera ţărei unde izgonitul voieşte să se dirijeze . Cei doi franci i-a, fost daţi pentru hrana în timp de 12 ore ce i se acordase pentru a părăsi teritoriul francez. Inutil de a vă spune că comisarul nu a voit să dea d-lui Calligari nici unul din rezoanele care a motivat expulziunea sa.*

Pentru a nu fi izgonit prin forţă d. Calligari s-a angajat că va părăsi Francia în timpul ce i se cere şi că nu este nevoie de jandarmi pentru a-l duce la gară. Într-adevăr, în aceeaşi zi la 7 jum . ore seara d. Calligari a luat trenul cu destinaţia pentru Italia, s-a suit într-un vagon de clasa 1 şi s-a oprit la Turin , de unde adresează d-lui Cogălniceanu expresiunea profundei sale recunoştinţe pentru nepreţuitul serviciu ce i-a adus procurându-i ocaziunea de-a fi cunoscut ca om mare politic de către trei state europene: Francia, Italia şi România.

[24 — 25 aprilie 1881]

[„A DISCUTA CU IGNORANŢA ..."]

A discuta cu ignoranţa şi cu reaua credinţă e o foarte spinoasă misiune.

În unul din numerele trecute am emis o teorie, naturalistă oarecum, asupra esenţei unora din aşa-numitele acte mari ale patrioţilor. Am arătat de ex. că revoluţia socială la noi a pornit de sus şi n-a însemnat decât o înmulţire a oligarhilor vechi, de rasă, prin elemente de o estremă incertitudine de origine, provenienţă şi merit.

„Românul" polemizează cu noi a propos de aceasta.

Aristocraţia adevărată, după a noastră părere, are un mare şi esenţial rol în viaţa unui popor. Dar pentru a fi adevărată [î]i trebuie anume condiţii de existenţă, şi mai cu seamă trei, fără de cari ea cată a fi privită ca uzurpaţiune. Se cere să fie istorică, puţin numeroasă, în posesiune de mari bunuri imobiliare.

Sub „istorică" înţelegem că trebuie să fi răsărit din dreptul public propriu al unui popor şi câştigată prin merite pentru el. E preferabil ca aceste merite să se datorească caracterului mai mult decât inteligenţei. Căci un caracter drept, viteaz şi generos se moşteneşte şi e o mare calitate politică, pe când inteligenţa se poate recruta din tot ce produce mai bun o generaţie, ea e aliata naturală a acestor caractere, dar din nefericire

---

nu se moşteneşte cu atâta siguranţă. Apoi aristocraţia trebuie să fie puţin numeroasă, pentru ca alături cu ea să aibă loc meritele personale din orice generaţie; în fine trebuie să fie în posesiune de mari bunuri imobiliare, pentru că asemenea bunuri nu sunt supuse pericolului pierderii, îl fac pe om neatârnat de jocul banului şi-l pun în legătură cu brazda şi cu populaţia istorică a ţării.

Daca croitoria şi ceasornicăria sunt meşteşuguri ce corespund cu anume bresle de oameni, şi politica generală a unui stat, modul de a asigura tuturor cetăţenilor măsura cea mai mare de bunăstare şi de linişte, e un meşteşug, care corespunde c-o breaslă . De aci vom vedea că statele c-o oligarhie avută şi puţin numeroasă au avut un trai lung şi strălucit pe pământ . O mână de patriciani au făcut din Roma o împărăţie universală şi tot o mână de patriciani au

condus soarta rasei engleze, care-n două sute de ani au ajuns a fi cea mai răspândită , mai puternică şi mai avută din rasele europene.

Cumcă tot ce e organic e menit morţii e sigur; deci şi statele şi formaţiunile etnice. Cestiunea e în ce condiţii un stat trăieşte mult şi în ce condiţii boleşte şi cade repede. De cîte ori vom deschide istoria vom vedea însă că statele scad şi mor sau prin demagogie, sau prin despotism , şi că existenţa normală şi regulată, asigurarea celei mai mari libertăţi de dezvoltare e oligarhia celor drepţi prin caracter, sprijiniţi de cei înzestraţi cu minte.

Nicicând , dar absolut nicicând n-a existat rivalitate între aristocraţia de naştere şi aristocraţia intelectuală; dar amândouă . acestea au aflat adesea un duşman în aristocraţia averii mobiliare, a banului. Posesiunea acestuia se datoreşte unei mişcări universale, cosmopolite a bunurilor; întâmplarea şi adeseori calităţi rele favorizează câştigarea lui; oamenii pe cari el [î]i ridică n-au nevoie de nici una din laturile cari dau mărime fiinţei omeneşti, nici de caracter, nici de inteligenţă.

La români îndeosebi observăm cea mai mare putere politică şi relativ cea mai mare avere în timpii oligarhiei , în timpul dinaştilor munteni şi moldoveni. Îndată ce ridicarea pe scara socială nu se mai datoreşte caracterului, ci altor aptitudini, statele încep să dea îndărăt, până ce în fine cad cu totul sub domnia turcească, reprezentată prin fanarioţi. În timpul de cădere vedem domnia cumpărându-se cu bani, cu tribut şi pescheş , şi tot în timp de cădere, conchidem, partidul roşu cumpără puterea de la străini prin concesia Strousberg, tot în timp de cădere se cumpără stăpânirea politică în ţară, dându-se 60 la sută pe hârtii ce nu făceau decât 20 la sută.

„Românul" zice:

Aşadar pentru aceşti pretinşi boiari a mă răscumpăra din *robie* (Strousberg).este mai rău decât a plăti mereu ca *rob?*

E robie Stroussberg? Asta voiam s-o ştim şi noi din gura „Românului". Actul de robie a fost convenit de d. Brătianu cu călcarea Constituţiei, fără votul Corpurilor legiuitoare şi pus în lucrare în contra unui vot formal al Senatului.

„Românul", înciudat de adevărurile aspre ce le spunem partidului său, are naivitatea de a da dreptei conservatoare pe ilustrul Crawley ca revers al ilustrului Strousberg. Foaia oficioasă binevoieşte a uita că atât guvernul cât şi dreapta Camerei au fost contra lui Crawley şi că concesia se datoreşte unor elemente cari au stat mai târziu alături în guvern cu d. Brătianu sub nume de centralişti sau de liberali. Nu învinovăţim aci pe cei amăgiţi, între cari sunt mulţi oameni onorabili, dar „Românul" ştie foarte bine că amăgitorii adevăraţi au fost escluşi din Camera conservatoare, sub alt pretext poate, dar ştiind toată lumea pentru ce.

Dar fiindcă e vorba de efectele declasării generale şi a ridicării cafenelelor în Adunări, rezumate toate sub numirea de sistem liberal, vom arăta pe scurt efectele acestui sistem.

D-nii de la „Românul" ne spun că poporul sub sistemul vechi era robit, sărac, la discreţia oricui. Noi o negăm aceasta; dar în sfârşit să admitem că aşa ar fi fost. Să vedem ce lumini revarsă statistica asupra acelei robii.

Locuitori erau în ţară:

La 1844 . . . . . .3 şi jum [ătate] milioane;

La 1854 . . . . . .4 milioane;

La 1859 . . . . . .4 şi jum [ătate] milioane.

La 1859 mureau 57 la sută de născuţi ; la 1878 mor 101,7/10 la sută de născuţi .

Iată dar un popor robit care sporea repede sub reacţiunea împilătoare , şi care scade repede, sub domnia unei înfiorătoare mortalităţi , dar sub regimul *îngăduitor* al libertăţii.

Ciudată pare a fi fost robia neamului românesc.

Care să fie însă cauza acestei scăderi ?

Noi credem că următoarea. Boierii erau puţini, erau avuţi, nu costau aproape nimic din munca publică, dovadă ridicolele bugete ale domniilor naţionale. Liberali şi patrioţi de meserie, cari trăiesc de la ţară, sunt câtă frunză şi iarbă, plus milionul de străini imigrat pe căile ferate Stroussberg, cari, împreună cu declasaţii societăţii române, formează clasele consumatoare faţă cu singurul producător, ţăranul. Sânteţi scumpi împreună cu prietenii d-voastră cu tot, onorabili patrioţi!

O mai crudă ironizare a întregului sistem al declasării decât aceste câteva cifre nu se mai poate.

„Noua Românie liberă şi independinte , noul rigat făptuit prin eroismul românilor" are un mic cusur . Mănâncă români şi naşte străini şi patrioţi de meserie.

„Românul" zice că roşii au guvernat puţin în ţară. E foarte adevărat, dar oare ceea ce fac roşii într-o zi poate cineva desface într-o sută de ani? Un nebun aruncă o piatră, zice proverbul, şi o sută de 'nţelepţi nu pot s-o scoată.

Regele Stroussberg le votează într-o zi dar ține nouăzeci de ani; cărăturile Warszawsky au ținut câteva luni, dar urmările epizootiei se resimt şi acum; o babă nebună au adus ciuma în Vetlianca , dar a pus Europa întreagă în mişcare. Şi daca ați lucra numai după instinctele d-voastră, dacă n-ar mai pune natura şi împrejurările piedeci, nu cinci ani, cinci luni v-ar fi de-ajuns pentru ca praful să s-aleagă de țara aceasta.

[26 aprilie 1881]

[„ÎNTÂMPLAREA A VOIT ... "]

Întâmplarea a voit să întrunească în cabinet pe trei miniştri cari stau în oarecari legături cu fondurile şcolare macedoromâne. Unul s-a interesat de ele, deputat fiind, un altul fiind ministru plenipotențiar la Constantinopole, al treilea, d. Ferichidi , fiind student în străinătate, s-a bucurat de un ajutor însemnat dintr-un asemenea fond, a. fost susținut la învățături în calitate de macedoromân .

„Binele public" are meritul de a fi reîmprospătat cel dendâi cesti [unea] testamentului fostului mitropolit al Ungro - vlachiei , Dosithei .

Pe la începutul secolului nostru şi pe la finele celui trecut, pe când se inaugura redeşteptarea națională prin scrierile istorice şi filologice ale unui Şincai şi Petru Maior, a început a se trezi conştiința națională şi în macedoromânii presărați în colonii comerciale din Pesta, Viena, Triest şi în țările noastre. Mari neguțători de lână şi producte, mulți dintre ei milionari, unii ridicați la ranguri nobilitare de către monarhii Austriei, ei fură atinşi de mişcarea plină de înălțare sufletească a o mână de învățați şi, văzând decadența în care poporul lor numeros se afla în toate provinciile, sprijiniră întreprinderile literare şi de cultură de la începutul secolului.

Listele de subscripție alăturate la toate tipăriturile din vremea aceea dovedesc această tendență cu de prisos. Macedoromânii aşezați în țările noastre se distinseră prin donațiuni făcute pentru scopuri de cultură. Astfel temeliile Academiei Române s-au pus prin fondul lăsat de un macedoromân . Alte testațiuni a căror întrebuințare rămâne necunoscută sunt al lui Musicu , Castrişoae , Dima Serachitopol , care a construit o şcoală în Vlacho - castania din Tesalia, înzestrând-o cu moşia Păltenii ; a lui N. Mihail din Craiova, care testă un venit anual de 500 galbeni pentru o şcoală de fete în Megarova şi în fine donațiunea mitropolitului Dosithei , din care s-au crescut o sumă de tineri în străinătate.

La 1876, fiind ministru de justiție, d. Ferechide , care, precum am zis, a studiat în străinătate, ajutat din acest fond Dosithei, a fost interpelat în Cameră şi întrebat daca epitropia dă sau nu cuiva socoteli despre gestiunea ei.

D. Ferechidi a cerut dosarul de la tribunal ca să-l studieze, însă, demisionând în zilele acelea chiar, n-a mai răspuns la interpelație.

La 1878 i s-a făcut o interpelație d-lui Chițu, pe atunci ministru al învățăturilor publice.

Dosarul , care e format în anul 1850 şi poartă n-rul 123, e la tribunalul Ilfov , secția a II-a civilă.

Stând d. N. Crețulescu ministru al învățăturilor, a dat mandat la doi din advocați ca să ceară de la epitropi pe cale judecătorească socotelile pe curs de cincizeci de ani, de la 1829 pân'la 1879. Advocații cer în adevăr seamă, înfățişarea se fixează pentru ziua de 16 marte 1880, când , c-o săptămână înaintea înfățişării , d. Vasile Boerescu, numit *ad interim* ministru al instrucției, revoacă mandatul dat advocaților, amânându-se soluțiunea.

Prin oricâte peripeții a trecut afacerea, fie ele întâmplătoare , ca epizodele din Odisee , fie corect conduse, ca firul novelelor spaniole, e evident că, odată ce presa întreagă, fără deosebire de partid, s-a ocupat cu ea, ni se datoreşte o rază de lumină în sacramentala umbră a unei gestiuni necunoscute în curs de cincizeci de ani.

Comunicatul d-lui Boerescu, prin care explică retragerea mandatului dat advocaților pe cuvântul că nu studiase bine afacerea, putea fi suficient ca soluțiune momentană. Dar din timpul acelui comunicat orice ministru a putut să studieze dosarul şi să reînceapă firul unde-l lăsase d. N. Crețulescu.

Pe cât ştim administrația acestui din urmă fond a fost pe deplin corectă. Dar natura lucrului, testațiunea pentru un scop public şi național, cere oarecare publicitate, fie în margini cât de restrânse , fie chiar redusă la citarea numelor acelor bărbați cari s-au crescut din acele fonduri. Într-un timp în care insulele etnice ale marelui popor care cuprindea în evul mediu cea mai mare parte a Peninsulei Balcanice încep a simți din nou deosebirea lor de ceilalți şi sunt dominate de instinctele unei proprii vieți naționale, s-ar putea da întrebuințării acestor fonduri o direcție mai spornică, mai potrivită cu interesele de cultură a poporului românesc. Nu macedoromâni trăitori în țara noastră, la a căror cultură nu

se opun nici piedeci economice, nici politice, ci macedoromâni din chiar locurile clasice ale aşezării lor ar putea fi încurajaţi la studii, pentru binele regiunii în care au fost născuţi şi a conaţionalilor lor din acele regiuni.

Iată cestiuni pe cari le punem fără nici o idee preconcepută , lăsând cu totul afară din discuţie întrebuinţarea ce s-au făcut în trecut de aceste fonduri şi voind a indica, întru cât priveşte viitorul, puncte de vedere mai largi şi mai generoase.

[27 — 28 aprilie 1881]

[„DE DOUĂ ORI..."]

De două ori d. Iorgu Radu a fost ales senator de către colegiul I de Bârlad , de două ori majoritatea patrioţilor de meserie au invalidat alegerea lui. În sfârşit a treia oară d. Iorgu Radu iese din urnă cu o majoritate şi mai mare, încât credem că de astă dată nimeni nu ar mai îndrăzni de a se atinge de această alegere de trei ori confirmată de acelaşi colegiu în ciuda guvernului şi a servilei lui majorităţi parlamentare.

Nu ne vom ocupa nici de cauza nici de pretextele invalidării întâielor două alegeri ale bârlădenilor . Am ajuns atât de departe în ţara noastră încât e destul ca cineva să nu caute a parveni, e destul ca cineva să nu voiască a se face deputat şi ministru spre a-şi plăti datoriile sau a căpăta funcţii inamovibile , pentru ca piano piano să fie descris ca inamic al dinastiei sau în genere a ordinei existente de lucruri. Din contra, daca e mem -

---

bru al „Internaţionalei" şi n-are alt rege decât pe Marx , şeful socialiştilor din Londra, daca a proclamat republica de la Ploieşti, dac-a fraternizat cu Rocherfort , dac-a protestat în contra erigerii regatului şi a băut în sănătatea viitoarei „Republice Române" poate fi sigur că, întors în tară, va fi deputat, ministru, membru la Curtea de Casaţie, director de drum de fier sau de Bancă Naţională, c-un cuvânt că-i vor merge lucrurile strună.

D. Iorgu Radu n-are din nenorocire, nevoie de-a deveni membru al Parlamentului pentru a-şi plăti datoriile speculând cu acţii Strousberg, n-are nevoie de a se face ministru pentru a fi numit la Casaţie, e un om neatârnat şi prin poziţie şi prin caracterul său, deci om periculos şi sectei roşie şi apetiturilor ei. De aci urma fireşte ca să se invalideze alegerea unui asemenea inamic natural al sistemului gheşefturilor , cumulului şi a altor virtuţi patriotice practicate pe o cale atât de largă.

Bârlădenii în special au mai avut şi alt motiv pentru a persista în alegerea lor. Judeţul Tutovei e dat în antrepriza unei singure familii, a unei singure dar numeroase dinastii locale, care, cu căţel cu purcel, cum zice proverbul, a monopolizat şi funcţii şi interese publice şi totul. Înţelege oricine că domnia unei asemenea dinastii locale, care administrează judeţul conform intereselor private ale membrilor ei, cată să devie nesuferită pentru judeţeni , cată să trezească în ei toate rămăşiţele de spirit de reacţie în contra unui sistem de procopseală şi de nepotism exercitat ca meserie.

Publicăm mai la vale corespondenţa ce ne vine din Bârlad asupra acestui subiect şi rugăm pe majoritatea Senatului să binevoiască a-şi mai încerca încă o dată puterea ei discreţionară, dac-o ţin curelele.

Deşi cazul din Bârlad e îmbucurător , totuşi nu avem speranţă că el s-ar repeta cu aceeaşi vigoare pretutindenea. Ţara legală, ţara neatârnată devine din ce în ce mai slabă în faţa ţării cumularzilor , speculatorilor de acţii, a patrioţilor de meserie. Mii de posturi create din nou în paralelă c-un buget de cheltuieli urcat în patru ani cu 34 la sută au pus aproape pe toţi aceia cari ştiu a înşira slove negre pe hârtie albă la discreţia guvernului şi, viceversa, guvernul la discreţia lor. Sistemul roşu consistă în complicitatea reciprocă a miilor de pierde-vară fără învăţătură şi fără avere cu căpitanii lor, improvizaţi în oameni de stat şi de guvern. Ce putem spera de la asemenea stare de lucruri decât perpetuarea malonestităţii demagogice la guvern, urcarea din ce în ce a bugetului cheltuielelor, scăderea şi sărăcirea elementelor producătoare şi suplantarea acestora prin străini? Acesta e sistemul, acestea urmările inevitabile .

Să nu vie timpul în care o reîntoarcere la stări de lucruri mai sănătoase să fie cu neputinţă şi-n care să fim siliţi a repeta cuvintele bătrînului Şaguna: Flere possem *sed juvare non.*

[29 aprilie 1881]

[„O ŞTIRE DE CEA MAI MARE IMPORTANŢĂ..."]

O ştire de cea mai mare importanţă ne vine din Sofia. Cu toate că principele e constituţional, cu toate că guvernul demisionar al Bulgariei se bucură de majoritate în Adunare, plângerile continue în contra administraţiei, poate prea patriotice, l-au făcut pe principe să adreseze poporului bulgar o proclamaţiune prin care ameninţă cu abdicarea în caz de-a nu găsi din partea ţării un concurs suficient pentru îndreptarea stării de lucruri.

Acum doi ani — zice proclamaţiunea — o alegere unanimă mi-a încredinţat soarta Bulgariei. Nu fără preget am primit guvernul, pentru a duce Bulgaria pe calea progresului.

Am lucrat cu o deplină dreptate de caracter; am permis toate încercările pentru organizarea şi dezvoltarea regulată a principatului. Din nenorocire toate încercările au amăgit speranţele mele. Astăzi patria noastră este discreditată în străinătate. Această stare de. lucruri au zdruncinat credinţa poporului bulgar în justiţie. Pentru a asigura liniştea ţării, libertatea şi nepărtinirea alegerilor, am însărcinat pe ministrul de război, generalul Ehrenrot , de-a compune un cabinet provizoriu până la hotărârea unei Mari Adunări Naţionale care se va convoca.

Dacă această, Mare Adunare va ratifica condiţiile indispensabile guvernului, condiţii cari vor fi indicate de către mine şi a căror lipsă e defectul fundamental al stării actuale, atunci şi numai în acest caz mai pot păstra coroana şi purta responsabilitatea ce mi-o inspiră temerea de viitor. Am jurat pe Constituţie; voi păzi jurământul meu. Acest jurământ mă, obligă a avea în vedere prosperitatea ţării. Consider deci ca o datorie sfântă pentru mine de-a declara solemn că starea actuală de lucruri îmi face imposibilă executarea misiunii mele.

Întemeindu-mă pe Constituţie, am hotărît a convoca o Mare Adunare Naţională, organ suprem al voinţei naţionale, şi de-a-i remite coroana mea împreună cu destinele Bulgariei.

În caz contrariu sunt hotărît a părăsi tronul princiar, cu părere de rău, dar cu conştiinţa de-a-mi fi împlinit misiunea pân-în capăt.

Marea Adunare Naţională de care vorbeşte principele în manifestul său şi care ar avea a primi sau a refuza bazele unei organizări posibile a ţării e precum se vede o Constituantă ; cabinetul format sub prezidenţia generalului rus, Ehrenroth , e un cabinet de tranziţie, menit a garanta libertatea alegerilor şi mai cu seamă neinfluenţarea lor din partea patrioţilor de meserie, cari se vor fi înmulţit repede şi în Bulgaria. Trebuie să se fi înmulţit, căci, una, au avut exemplul luminos al Bosnagiilor şi Caradalelor de dincoace de Dunăre, al doilea, formaţiunea demagogiei merge repede într-o ţară a cărei continuitate de dezvoltare istorică a fost nimicită prin dominaţiunea străină şi care este ea însuşi o creaţiune politică proaspătă. Când într-o ţară trecutul n-a distins pe omul de merit de cel de rând , când conştiinţa publică şi împrejurările sunt turburi şi departe încă de cristalizaţiune , ajung, ca şi la apa cea turburată, gunoiele deasupra. A striga pe toate uliţele şi pe toate tonurile *patrie, libertate, egalitate, fraternitate!* nu e un merit nici la noi, nici în Bulgaria, nici undeva în lume. Dar cine nu are altul îşi creează din asemenea strigăte un titlu de recomandaţie, precum Caligari îşi creează unul din proclamarea „Republicei Române" în depărtatul Paris.

Surpată din toate părţile de valurile demagogiei şi de apetiturile nesăţioase ale secrei patrioţilor de meserie, Bulgaria, după mărturisirea propriului ei Domn, are trebuinţă te-a recunoaşte că un stat, pentru a exista, are nevoie de anume condiţii organice, cari du pot fi nici produsul fantaziei, nici jucăria întâmplării , ci cată să răsară dintr-o limpede necunoaştere a funcţiunilor esenţiale ale lui.

Dar ceea ce izbeşte vederea sunt analogiile cari există între stările de lucruri de la noi şi cele de dincolo de Dunăre. În orice caz între Costinescu, Carada, Pătărlăgeanu, între ignoranţa şi nesăţioasa demagogie română pe de o parte şi între cea bulgară, recrutată din elemente cu totul asemănătoare, nu poate exista o deosebire esenţială. Ai noştri sunt mai practisiţi , iată totul. Demagogia aceasta are majoritatea în Adunare. Cu toate acestea principele s-a convins de absoluta ei incapacitate de-a da o organizare sănătoasă statului, o convincţie pe care şi-o formase Vodă Cuza despre demagogia de la noi, şi voieşte să sustragă statul de sub dominaţiunea exclusivă a elementelor acestora.

Şi la noi lumea politică în genere, d. I. Brătianu îndeosebi, s-au convins că, cu organizarea actuală, ţara poate fi un teren favorabil pentru colonii străine, dar e departe de-a întruni condiţiile unei moşteniri istorice a poporului român. Cine suferă sub organizarea iscodită, de d-nii C.A. Rosetti şi Carada e mai cu seamă poporul autohton .

Cu toate acestea conştiinţa publică viciată şi lănţuită de miile de mijloace de corupţie pe cari le întrebuinţează partidul demagogic a pierdut coarda unei puternice reacţii contra acestui sistem. de înjosire a caracterelor şi de egalizare a ignoranţei şi apetiturilor cu adevăratele aptitudini de oameni politici.

Dar analogia cea mai mare există între ceea ce face principele Bulgariei acum şi-ntre ceea ce un om politic, săvârşit din viaţă, propunea M. Sale Regelui la venirea sa în ţară.

Acest bărbat politic îi spunea M. Sale că nu trebuie să primească cu ochii închişi o organizare pusă la cale într-o singură noapte de către doi demagogi, ci să ceară timp de reflecţie, să studieze ţara, să ceară consilii de la oameni obicinuiţi cu conducerea statului şi să propună acele modificări ale proiectului de Constituţie cari ar fi absolut necesare pentru o dezvoltare regulată şi organică a ţării. M. Sa părea la început dispus să asculte aceste consilii; dar, împins pe de-o parte de presiunea demagogiei, pe-atunci atotputernică, necunoscător de ţară pe de altă parte, a primit proiectul astfel cum s-a votat de Adunare. Cu toate astea e de natura oricărui pact ca amândouă părţile să puie reciproc condiţii şi ca stipulaţiunea lui definitivă să fie rezultatul unor concesiuni reciproce.

Cu câţiva ani în urmă M. Sa a recunoscut că acel om de stat a fost singurul care a voit serios şi binele ţării şi al tronului. Dar era prea târziu . Declasarea , ridicarea în sus a existenţelor catilinare se consumase repede; statul roman era condamnat de-a se vedea stăpânit de Caradale şi de Costineşti, de ignoranţa împreunată cu specula intereselor publice.

[30 aprilie 1881]

[„ CITITORII ÎŞI VOR FI ADUCÂND AMINTE..."]

Cititorii îşi vor fi aducând aminte că n-am făcut un prognostic tocmai strălucit calităţilor intelectuale ale actualului prezident de Consiliu. Deşi cam demult d. Dim.. Brătianu nu se mai arătase în avanscena vieţii publice, preferând a-şi ascunde în semiumbra misiunilor diplomatice şi extraordinare pretinsele sale calităţi de om de stat, ţineam minte din trecutul d-sale de ministru de resort că tocmai *lux ecclesiae* nu este, că nici iarba de puşcă n-o inventase ; nici suferise durerile de naştere ale vreunui mare adevăr, dureri ce nu sunt a se confunda nici cu migrena , nici cu guturaiul .

şi 'ntr-adevăr discursul program al d-lui prezident de Consiliu a venit să confirme numaidecât părerea noastră. Câteva pasaje din acesta vor arăta cititorului inteligent aluatul din care e frământat omul nostru de stat.

D-lor deputaţi, permiteţi-mi mai întâi a vă oferi toate mulţumirile mele pentru măgulitoarea *amiciţie cu care m-aţi onorat şi aţi bucurat inima mea.*

Maiestatea Sa Regele, ţinând *seamă de dorinţa exprimată de mulţi din dv.,* a binevoit a mă însărcina cu formarea noului minister, care are onoarea a se prezenta astăzi înaintea d-voastră.

După această introducere, d-sa urmează cu citirea mesajului regal de numire a ministerului, cu n-rul de registru cu tot.

Întrebarea e când , unde, cum d. Brătianu a fost onorat c-o măgulitoare amiciţie din partea deputaţilor şi când mulţi dintre aceştia şi-au esprimat dorinţa de care M. Sa Regele a ţinut seamă. D. prezident de Consiliu ştie desigur că ceea ce se petrece îndărătul culiselor ca tripotaj , ceea ce pune la cale d. C.A. Rosetti în complicitate cu onor. Carada nu suferă deloc lumina unei serioase şi demne publicităţi . Numai o amiciţie public mărturisită prin susţinerea ministeriului, numai o dorinţă oficial esprimată a majorităţii de a-l avea prezident de Consiliu, numai o cerere oficială a Adunării în favorul d-sale pe lângă M. S. Regele puteau fi obiectul unei mulţumiri publice, obiectul celor dendâi vorbe ale celui dendâi ministru în întâiul cabinet al noului regat. A aduce într-un discurs program mulţumiri pentru ceea ce s-a petrecut la Herdan ori în alt birt , unde nu se adună liberalii în calitate de oameni publici, ci într-aceea de consumatori de băuturi, e, după a noastră părere, o necuviinţă.

Dar iată cum urmează d. prim ministru :

Acum, d-lor deputaţi, negreşit că voiţi să vă dau citire programului nostru ministerial. Mai mult decât oricine, eu doream să facem un program, eu mai cu seamă, care nu ştiu vorbi, *doream să vă arăt că mă pricep puţin la scris.*

În adevăr, nu sunt vorbitor , dar răul nu este aşa de mare, fiindcă sunt destui vorbitori , oratori, *sirene,* pe băncile Adunării şi poate chiar pe banca ministerială. Dar, cu toată mâncărimea *ce aveam de a aşterne un program,* m-am stăpânit şi nu l-am făcut, şi iată pentru ce: în viaţa mea am avut fericirea ca niciodată nimeni să nu-mi zică că nu crede ceea ce i-am spus; şi-mi era teamă ca de astă dată să nu pat acest neajuns, cu atât mai grav că el ar fi venit din partea întregei naţiuni prin reprezentanţii săi.

În adevăr, programele s-au cam deocheat . Pentru aceste motive am crezut că e mai bine să schimbăm sistema şi, în loc să vă promit acum *cîte în lună şi cîte în stele* într-o frumoasă programă, mai bine, să am să vă dau seamă peste câteva luni de ceea ce voi fi

făcut. . . Dar ca să facem această îndreptare trebuie ca fiecare să fie la locul său: hoțul *în pușcărie, acei cari speculă binele public în interesul lor în carantină ,* iar omul onest la lucru. Mai mulți cu cari am avut ocaziunea să vorbesc la venirea mea la minister mi-au zis că nu vom avea cu cine face aceste îndreptări, *căci în țara aceasta nu sunt oameni onești.*

Eu, d-lor, nu împing scepticismul meu pân - acolo și cred că mulți sunt oameni onești în țară. Dar chiar dacă aș admite că, în adevăr, *n-avem oameni onești, [î]i vom face.* Românul are facultatea de-a se schimba cu o mare înlesnire și în bine și în rău.

Sunt dar încredințat că cu o justiție imparțială și cu o voință energică mulți din aceia cari până acum treceau că sunt rău năravîți se vor îndrepta; și cu chipul acesta vor deveni utili țării, *și ei înșiși se vor simți* fericiți de-a avea conștiința împăcată, liniștită.

D. prim ministru , voind să arate că se *pricepe nițel la scris,* simțea mâncărimea de-a așterne un program și de-a promite în el *câte-n lună și-n stele;* dar programele s-au cam *deocheat.*

Iată stil de prezident de Consiliu și de discurs program , care desigur va avea onoarea a fi reprodus de presa europeană!

Dar caracteristic e pasajul în care d-sa declară că oamenii cari l-au onorat c-o măgulitoare amiciție și i-au bucurat inima i-au zis totodată că nu poate conta pe ei pentru a îndrepta lucrurile, căci în țara aceasta nu sunt oameni onești. D-sa nu-i atât de sceptic. Daca nu există oameni, d-sa îi va face cu frica de procuror . De frica procurorului, bețele d-lui Fleva date școalelor se vor preface în lemne groase de cer și d. Fleva însuși se va simți fericit de-a avea conștiința împăcată, liniștită. De dragul împăcării și a liniștei conștiinței (plus frica de procuror) cucernicul Simeon va administra țara corect și părintește .

După adâncimea cu care tratează cestiunile interne cată să ne așteptăm la o tot atât [de] luminoasă espunere a atitudinii cabinetului în afară.

De altmintrelea, atât în afară cât și în întru, vom căuta a fi pe cât se va putea mai concilianți și a da vecinilor binevoitorul *nostru concurs* în tot ce n-ar atinge propriele noastre interese. Dar dacă cineva s-ar încerca a întrebuința silnicia , a *atinge un singur păr al României, oh!* atunci, puteți fi siguri, voi apăra-o cu pasiune, cu *furia tigresei cari 'și apără puii,* căci și eu, *în curs de o jumătate secol, am purtat pe sânul meu, am încălzit cu a mea suflare pe mândra și draga noastră România.*

D. Dim. Brătianu promite vecinilor (împărăției Habsburgilor și celei a Romanovilor) binevoitorul său concurs. Fără îndoială marile puteri vor fi încântate că d. Brătianu catadicsește a avea atâta bunăvoință cu ele.

Altceva este daca s-ar atinge un *păr* al României!

Pân' acum știam că România e o noțiune geografico - politică ; c-ar fi păroasă nu știam încă. Ba mai mult încă, ea este puiul d-lui Brătianu, căci el i-a fost doică cinzeci de ani și o va apăra, nu ca un tigru, ci ca o tigresă .

Stil de prim ministru și de discurs program !

Când cineva și cunoaște cusurul de-a nu putea vorbi într-un mod demn și potrivit cu împrejurările și când are nenorocirea de-a fi numit ministru prezident se mărginește la acel stil sobru și sans *accent* pe care-l obicinuiesc oamenii de stat ce nu au darul vorbirii și care se numește stil oficial. Acest stil e sărac în adevăr și abstract , dar are avantajul de-a nu fi ridicol. Nu știm daca d. Brătianu [î]și închipuiește ce efect va face mâncărimea d-sale, perii României și furia de tigresă , spuse de la înălțimea la care se află [ș]i reproduse în ziarele europene!

Tot bătrânii înainte, bătrânii din veacul al șaptesprezecelea! Ce lipsite de demnitate internă și formală, ce comune sunt aceste espectorațiuni când gândim că e primul discurs program al primului cabinet al regatului!

Pentru a ști ce însemnează a vorbi demn și totuși întrebuințând figuri, i-am recomanda d-lui Dim. Brătianu citirea prefeței ce-o face Miron Costin *Cronicei* sale. Și din el vorbește durerea de țară și iubirea neamului, dar amândouă sunt adevărate și de aceea el află forma adevărată, demnă, lipsită de afectație ! Cine afectează în espresia sentimentelor sale dovedește că mai nu le are, mai nu e în stare a le avea!

[1 mai 1881]

ASASINII LUI ABDUL-AZIZ

De mai mult timp sultanul a pus să se descopere și prindă toți câți vor fi participat la destituirea și asasinarea lui Abdul-Aziz. Este întrebare daca tocmai astăzi e timpul oportun pentru a scormoni Imperiul și a mai agita spiritele și prin această afacere. Însă sultanul se vede că și-a propus a pedepsi după merit pe acei criminali și voia padișahului cată să se facă. Ziarului „National-Zeitung" din Berlin i se scriu din Stambul următoarele amănunte interesante:

Atenţiunea opiniunii publice este îndreptată asupra celor ce se petrec în palat. După cum se ştie, este vorba de procesul asasinilor sultanului Abdul-Aziz. Vor fi trase la răspundere şi toate persoanele cari au luat parte la destituirea acelui sultan. Redif Paşa şi Mahmud - damat Paşa sunt ţinuţi prinşi în Jildiz-kiosk . Ca la optzeci de ofiţeri din garnizona capitalei au fost transferaţi prin depărtate corpuri de armată numai pentru că, în timpul comiterii acelei crime, se aflau în Constantinopol. Numai pe Midhat Paşa, care, cu Hussein-Avni. a fost în fruntea revoluţiunii, nu s-a cutezat a pune mâna până acum. Se zice însă că în curând va veni şi rândul lui. Ambasadorul turcesc din Berlin, Sadullot - bei , este de asemenea ameninţat în poziţiunea sa în urma cercetărilor făcute în privinţa uciderii lui Abdul-Aziz. Ambasadorul este deja chemat la Stambul . Acuzarea ce i se aduce este că, în numele sultanului, Abdul-Aziz ar fi scris o epistolă falsă către Murad (succesorul lui Abdul). Oarecari ameninţări ce conţinea această scrisoare au înfuriat pe Murad şi l-au făcut să aprobe omorul proiectat . În urma acestora nenorocitul sultan Abdul-Aziz a fost strămutat în acel palat părăsit, unde apoi s-a comis omorul.

[1 mai 1881]

[„CRIZA POLITICĂ ..."]

Criza politică intervenită prin retragerea parlamentar inesplicită a d-lui Ion Brătianu a intrat după cât ni se asigură într-o nouă fază.

D. Ion Brătianu s-a retras pentru că, având în vedere opera unei reorganizări interioare a ţării, a crezut ca nu poate afla între roşii nici inteligenţa, nici onorabilitatea necesară unei asemenea opere. Esceptând masa votatorilor , aproape toţi roşii, cari, de bine de rău, se pricep puţin la scris ori la vorbit au perindat banca ministerială. Sunt prea puţini aciia cari n-au fost deja miniştri, căci în cele 38 de cabinete formate şi reformate de cancelarul de la Măgura au avut loc toţi, pentru a-şi dovedi pe rând insuficienţa intelectuală şi politică. În adevăr, afară de d-nii Fleva, Costinescu şi Dimancea, toate somităţile partidului roşu au fost consiliari ai tronului, fără ca acesta să se fi resimţit în mod esenţial de mărimea sau fertilitatea consiliilor date de membrii marelui partid. Uzaţi repede, neinspirând nici o încredere deosebită în aptitudinile lor politice, fiind cumplit de egali din punctul de vedere al apetiturilor şi al talentului, pietrele caleidoscopului ministerial al d-lui Brătianu au dat pân' acum toate combinaţiile posibile, fără ca vrouna să fi fost mai fericită decât celelalte. Unelte netrebnice ale unei politici personale, ele sunt nule şi neputincioase fără maistrul care le dădea o însemnătate ce n-o merită şi-i îmbrăca în roluri ce nu se potrivesc cu ei.

Dar dacă, printr-o politică personală, aceste individualităţi erau cât se poate de flexibile , de dependente şi neînsemnate, pentr-o politică de stat ele nu sunt bune la nimic, şi d. Brătianu a crezut un moment a putea recruta elemente din alte partide pentru a pune în lucrare reorganizarea sa. Toate încercările acestea au rămas, precum se ştie, fără rezultat; nimeni n-a voit să-i dea ajutorul solicitat şi d. I. Brătianu se vedea redus a urma acelaşi joc, a înlocui pe Giani cu Fleva ori pe Stolojan cu Dimancea, joc nefolositor, de care ţara e dezgustată, fiind păpuşile prea cunoscute şi piesa reprezentată cu ele prea monotonă.

În urma infructuozităţii încercărilor sale d. Ioan Brătianu se retrage, păstrîndu-şi prestigiul intact, lovind însă cu atît mai greu în acela al amicilor săi politici.

Întors însă zilele din urmă de la Măgura, d-sa reintră în conventiculele partidului ţinute la Herdan şi are aerul de a lua din nou parte la politica activă a coreligionarilor săi politici. Aceştia au iscălit chiar o hîrtie prin care se obligă a i se supune şi a-i da ascultare. Dacă ar fi aşa, daca d. Brătianu simte necesitatea de a lua din nou conducerea partidului roşu, cată să mărturisim că aceasta i-ar slăbi prestigiul, că ar pierde tot ce a cîştigat prin o retragere la timp. Daca s-ar dovedi că şi această retragere n-a fost decît comedie opinia publică s-ar întreba ce înseamnează această comedie şi n-ar găsi nici un răspuns.

Existau în adevăr o sumă de indicii că retragerea are un fond serios.

Era în adevăr de mirare ca ministrul care luase iniţiativa proclamării regatului să abdice de la cîrmă tocmai pentru timpul festivităţilor încoronării, deşi medalia comemorativă a acestor serbări, bătută de mai nainte, cuprinde numele său ca ministru-prezident. Daca motivul retragerii ar fi fost osteneala sau saţiul de afaceri desigur că regele i-ar fi acordat un congediu nelimitat, fără ca să fie nevoie de demisia sa şi a cabinetului întreg. Alte cauze secundare, mici neînţelegeri cu diferitele categorii de patrioţi de meserie, n-au avut pîn-acum, după cît ştim, puterea de-al face să se retragă. Toată lumea era în drept de-a presupune, în favorul d-lui Brătianu, cauze mult mai adînci de nemulţumire, era în drept a crede că, alături cu apetiturile şi nimicnicia oamenilor de cari se-ncunjurase, paralel cu vînătorii de posturi la drumul de fier, la Bancă, la Curtea de Casaţie, d-sa va fi urmărind un scop mai mare şi mai generos, pe care nu-l poate realiza c-un partid care n-are sentimentul binelui public şi pentru care politica e o industrie, iar ţara o vacă bună de

muls. Din momentul însă ce l-am vedea reintrînd în cercul vicios pe care l-a părăsit, din momentul ce-ar reintra în complicitate cu oamenii pensiilor reversibile, ale cumulului, nepotismului şi altor virtuţi, oricine ar pierde şi această din urmă iluzie pe care a lunecat a o avea pentru d. Ion Brătianu. Atunci am crede că nu s-a retras decît pentru a se dezbăra de o serie de procopsiţi şi pentru a se întoarce c-o altă serie, pe care s-o procopsească de acum înainte. Faza de reapropiare a d-lui I. Brătianu de partidul său e o dovadă de slăbiciune totală. Pentru opoziţie această reapropiare e favorabilă, căci partidul roşu, fiind în ajunul discompunerii lui, ar atrage în cădere-i şi pe şeful lui, care se retrăsese tocmai la timp pentru a nu-i împărtăşi soarta. Daca voieşte s-o împărtăşească desigur paguba nu va fi a opoziţiei.

[2 — 3 mai 1881]

[„NOUL MINISTERIU REGAL...]

Noul ministeriu regal, atît de bogat în asigurări monarhice, precum şi declaraţiunile reiterate ale partidului liberal că şi-a schimbat cu totul vederile în privirea idealului politic de constituire a statului român, renunţarea acestui partid la ideile republicane şi la veleităţile antidinastice ne-a făcut să răsfoim puţin amintirile unui trecut recent încă şi să reproducem articolul de mai la vale, îndreptat în contra unei scrieri a d-lui baron Erdmann de Hahn, publicată în ziarul „Politik" din Praga. Azi d. baron, ocupînd fotoliul de întîi ministru de finanţe al regatului, la care s-a recomandat prin vestitul memoriu privitor la întemeiarea succesiunii la tron, va fi interesant poate a compara fazele prin care a trecut un om de stat pentru a ajunge de la un aprig antidinasticism la stadiul unui călduros susţiitor al ilustrei Case de Hohenzollern pe tronul lui Mircea cel Mare si al lui Ştefan cel Sfînt.

[4 — 5 mai 1881]

[„SĂ DISCUTĂM CU «ROMÂNUL»... ?"]

Să discutăm cu „Românul" lucruri elementare pentru orice cunoscător al istoriei, să-i facem abecedarul istoriografiei sau fiziologiei statului? Ar fi o misiune de două ori ingrată, întâi pentru că oamenii cu cari discutăm, fie oricât de deştepţi, nu vor găsi în reminiscenţele celor patru clase primare şi a unui curs de violoncel elemente îndestule pentru a ne înţelege, apoi pentru că, coborându-ne noi chiar la nivelul lor intelectual şi copilărindu-ne mintea ca s-o punem pe o treaptă egală cu a lor, totuşi n-ar voi să înţeleagă, pentru că nu e în interesul lor să înţeleagă.

Într-o discuţie cu totul teoretică spusesem, de exemplu, că aristocraţia adevărată are un rol esenţial în viaţa unui stat. Aceasta am spus-o bazaţi pe cele mai strălucite exemple din istorie. Avem Roma, Anglia actuală, republica Veneţiei, Olanda ş.a.

Din această teorie susţinută în genere „Românul" ne atribuie *in specie* că pentru România voim domnia unei oligarhii aristocratice , deşi tot organul ilustrului Costinescu are imprudenţa de-a cita condiţiile ce le credem noi neapărate pentru existenţa unei aristocraţii adevărate. Se cere a fi *istorică* am zis noi. Poate însă exista o aristocraţie istorică într-o ţară în care, cu indignare şi ruşine trebuie s-o spunem, un străin ca tatăl d-lui C. A. Rosetti a fost asemenea boier? După epoca vechilor fanarioţi, a Caradalelor, Gianiilor , Cariagdiilor din generaţia întâia , nu mai poate exista aristocraţie istorică în generaţia a doua. Odată ce virusul personificat prin lepădăturile Orientului, lipsite de iubire de adevăr şi de curaj, a intrat în organismul viu al unui popor, nu mai poate fi vorba de aristocraţie istorică. Ea rămâne un ideal de invidiat, pe care puţine popoare l-au ajuns în toată curăţia lui şi de la care alte popoare, a căror viaţă a fost coruptă prin demagogie sau prin despotism, cată să renunţe pentru secole înainte, daca nu pentru totdeauna.

Există în adevăr familii istorice în ţară; numele lor e format în genere după numele vreunui munte din Carpaţi.

Dar, sub domnia unui regim de ereditate care avea în vedere împărţirea averilor, în cursul timpului ele n-au putut păstra nici o avere destul de mare, nici o influenţă politică covârşitoare pentru a fi ceea ce baronii au fost pentru Anglia, patricianii pentru Roma sau pentru Veneţia. De aceea am repetat-o de atâtea ori că reacţie în sensul adevărat al cuvântului , reacţie ca încercare a unei reconstrucţiuni istorice anterioare fanariotismului , nu mai e cu putinţă în România şi nu suntem utopişti pentru a cere ceea ce n-ar fi cu putinţă nici pentru Dumnezeu din ceruri.

Dar, adevărate naturi de spioni şi de agenţi provocatori precum sunt oşii de regulă, a căror esperienţe şi apucături poliţieneşti sunt esplicabile prin trecutul lor misterios, ei estrag bucăţele din articole ce n-au a face unul cu

altul şi formează apoi un act formal de acuzaţie în contra noastră. Astfel pasajul privitor la aristocraţie ca element de dezvoltare istorică se pune alături cu consideraţiunile ce le facem asupra manifestului principelui Bulgariei. E evident că n-are a face. Bulgaria nu are, nu poate avea aristocraţie, precum n-o poate avea Serbia. După bătălia din Câmpul Mierlei , într-o robie de cinci sute de ani aproape sub domnia egalizatoare a unei rase străine, care ea însăşi n-are aristocraţie şi care totdeuna a fost domnită de despotismul obicinuit în statele Orientului asiatic , bulgarii şi sârbii n-au putut păstra o instituţie proprie popoarelor celor mai libere şi epocelor celor mai libere. Prin urmare cu totul altul este rolul manarhului în Bulgaria, cu totul alte condiţii de organizare socială cere un stat fără trecut şi unul care are trecutul lui istoric. Ar fi absurd din parte-ne a pretinde ca Statele Unite ale Americei să fie conduse de-o aristocraţie istorică când ea nu s-a putut nici naşte pe pământ american; ar fi absurd a o pretinde chiar pentru împărăţia Braziliei şi pentru orice stat născut în urma acelei primăveri etnice care se numeşte evul mediu.

Nici pentru ţara noastră n-am gândit vreodată de-a propune un sistem care să învieze veacul al Xvii-lea , epoca lui Matei Basarab.

Cu toate acestea oricine va voi să definească marele mister al existenţei va vedea că el consistă în împrospătarea continuă a fondului şi păstrarea formelor. Forme vechi, dar spirit pururea nou. Astfel vedem cum Anglia, care stă în toate celea în fruntea civilizaţiei, păstrează şi astăzi vechile sale forme istorice, pururea reâmprospătate de spiritul

modern, de munca modernă. De aceea o şi vedem rămâind ca granitul , măreaţă şi sigură în valurile adâncelor mişcări sociale de cari statele continentale se cutremură. Un stat mare şi puternic ca Rusia, dar absolutist , se cutremură din temelii de o mişcare socială, tot astfel Germania, tot astfel republicana şi egalitara Franţă. Ba chiar membrii internaţionalei de la noi, ajunşi aci miniştri şi membri la Curtea de Casaţie, sunt siliţi a vota o lege în contra străinilor socialişti de vreme ce indigenii socialişti ocupă funcţii înalte. Ei bine, în Anglia sunt organele centrale ale Internaţionalei roşie, trăieşte Marx, generalisimul partidului şi nici pe guvernul, nici pe poporul englez nu-i doare capul de aceasta.

Cu acelaşi sistem oligarhic vedem Roma devenind imperiu, vedem Veneţia, un oraş, devenind putere, adesea de rangul întâi , în curs de o mie şi mai bine de ani.

Dar se înţelege că nici prin gând nu ne trece a admite că aristocraţia istorică, substratul oligarhiei, se poate improviza şi că putem scoate din pământ oasele Basarabilor spre a le da o nouă viaţă.

Cu totul altul e rolul monarhiei în ţara noastră.

E îndeajuns daca sub ea se asigură înaintarea meritului şi a muncii şi dacă acestea se pun la adăpost de escamotarea din partea Caradalelor şi Costineştilor; e destul atâta , şi pentru atâta numai se cere o reorganizarea socială. Acestea două nu sunt asigurate în dezvoltarea lor. Vedem pe cucernicul Simeon, ce merită o chilie la mănăstirea Ocnei, decorat cu Steaua României, senator şi om mare; vedem cavaleri de industrie îmbogăţindu-se peste noapte din răscumpărarea drumurilor de fier; vedem oameni prinşi în rebeliune făţişă devenind adiutanţi domneşti, vedem pe alţii vânând prin cotituri sub masca patriotismului posturi la Casaţie ori la drum de fier; c-un cuvânt , nici merit nici muncă nu sunt considerate, iar ignoranţa, felonia politică, vicleşugul comun devin titluri de recomandaţie pentru înaintare în statul român. Şi toţi aceşti paraziţi sociali, toată secta asta de spioni şi cavaleri de industrie, acest odium *generis humani* cum i-ar zice Tacit, costă mult, foarte mult. Sarcinele de întreţinere ale politicianilor de la noi diminuează pânea de toate zilele a poporului de jos, care ca rasă, ca inteligenţă, ca inimă este superior păturii de parveniţi şi de scursături din câteşipatru unghiurile lumii cari s-au aşezat deasupra lui din secolul trecut începând .

Acest problem social ar fi trebuit să-i fie cunoscut regelui la venirea sa în ţară; s-ar fi căzut să cunoască că nu oamenii legaţi de sute de ani de soarta acestui pământ şi a acestui popor pot fi inamicii lui, ci cei scurşi de ieri, de alaltăieri, cari uzurpaseră pentru ei privilegiul de a fi ei singurii români, nefiind români şi singurii patrioţi, neavând o patrie hotărâtă . Şi când Epureanu a dat consiliului său M. Sale l-a dat după îndemnul a o sumă de deputaţi cari amenînţau a nu voi să treacă Milcovul daca e vorba ca samsarii din porturi şi declasaţii cafenelelor din Bucureşti să determine şi pe viitor soarta acestei ţări.

[6 mai 1881]

[„«JOURNAL D'ORIENT » DIN VIENA ..."]

„Journal d'orient " din Viena primeşte o corespondenţă din Bucureşti ce cuprinde poate o destăinuire asupra

retragerii d-lui Ion Brătianu.

Reproducem unele pasaje din ea, lăsând îndealmintrelea corespondentului responsabilitatea cuprinsului lor:

Retragerea ministeriului pe când avea majoritatea şi pe când , departe de-a fi fost bătut, se putea întemeia pe un şir de succese parlamentare, e neînţeleasă la prima vedere, află însă o explicare în cestiuni personale, cari în România au o mare influenţă asupra afacerilor, şi în împrejurarea că compunerea noului cabinet însemnează un fel de protest în contra unei apropieri sau înţelegeri cu Austro-Ungaria în cestiunea Dunării. *Afacerea aceasta se tratase cu atâta abilitate de către d-nii I. Brătianu şi Boerescu încât se putea aştepta în cel mai apropiat viitor o soluţiune conciliantă în înţelesul intereselor române, fără a păgubi pe şovinişti , fără a rupe bunele relaţiuni cu Rusia şi fără a blesa monarhia austriacă! D-nii Ion Brătianu şi Boerescu a da*

nelavreme frânele din mână , dar nu le-o pot lua a nume de rău pentru că au avut a lupta în contra unor ambiţii personale cari nu se dau îndărăt dinaintea nici unei manopere pentru a ajunge la scop, ceea ce fără îndoială oboseşte pe adversari. Cu toate acestea nici Dumitru Brătianu, cu politica sa rusofilă , nici Cogălnicenii cu ţelurile lor moscovite şi mai accentuate şi cu ura lor violentă contra Austro-Ungariei, nici Bălăcenii cu aliaţele lor cu toate partidele şi cu abilităţile lor tocite , nici alţi adversari cari se bat azi pe portofoliile pe cari ieri le avea şeful lor nu vor face nimic mai bun decât Ion Brătianu şi V. Boerescu. La cele dendâi greutăţi ce se vor ivi — şi acestea nu vor întârzia a veni — cei cari ieri şi-au depus funcţiunile vor fi chemaţi din nou pentru a repara greşelele pe cari ceilalţi le vor fi grămădit în câteva săptămâni .

Nu dăm cabinetului Dimitrie Brătianu nici o durată de două luni... Aţi văzut din ultima mea scrisoare că nu sunt adversar al d-lui D. Brătianu, ba l-am însemnat chiar ca pe omul ce dominează situaţiunea actuală, pentru că credeam că stă deasupra partidelor. Mea culpa ! De câteva zile mi-am schimbat părerea, şi aceasta cu ocazia sărbătorilor Învierii, când l-am văzut pe d. Brătianu atât de cufundat în privirea vulturului rusesc care e în biserică încât a trebuit să-mi zic că inima sa urmează desigur privirii sale. După aceasta am fost întărit în convingerea mea; d. Dim. Brătianu gravitează spre Moscova...

[7 mai — 1881]

[„CONFERENŢELE ELECTORALE..."]

Conferenţele electorale ale românilor din Ardeal şi Ungaria au început joia trecută la 30 aprilie (12 mai) şi au fost deschise în Sibiiu de către arhimandritul şi vicariul arhiepiscopiei , d. Nicolae Popea. Cea dendâi şedinţă a fost la 10 şi jumătate a.m., a doua la 5 ore p.m., în aceeaşi zi, celelalte în zilele următoare. De faţă au fost la aceste conferinţe 101 delegaţi ai alegătorilor români din Transilvania şi 57 de delegaţi din Ungaria.

Pentru a ne da seama de importanţa ce-o au aceste consultări electorale şi a şti cu câtă nedreptate legile electorale ungureşti tratează populaţiunile române prin sistemul formării unor colegii factice, nebazate nici pe cens , nici pe vrun alt principiu echitabil , dăm aci câteva şiruri din espunerea pe care d. Bariţ a făcut-o în şedinţa întâia , în care erau de faţă numai delegaţii ardeleni.

*

Sâmbătă , la 2 mai, lucrările acestei mari conferinţe electorale au fost terminate. Rezultatul ei a fost hotărârea ca, în urma legii electorale excepţionale introduse în Ardeal, românii ardeleni să nu participe la alegeri, iar în Ungaria, unde legea electorală e cu mult mai echitabilă , ei să participe în mod energic. Atât unii cât şi alţii însă vor avea o programă comună şi solidară a tuturor românilor din ţările de sub Coroana Sf. Ştefan.

Reproducem după „Gazeta Transilvaniei" concluziile finale ale acestei memorabile conferenţe.

Această foaie le primeşte rezumate în următoarea telegramă din Sibiiu.

[7 mai 1881]

[„NU VOM DISCUTA CU «ROMÂNUL» PRINCIPII..."]

Nu vom discuta cu „Românul" principii fundamentale de politică de vreme ce deosebirea punctelor de vedere e foarte mare şi întreaga manieră de a privi stat şi societate ne sunt deosebite. „Românul" şi liberalii în genere îşi închipuiesc că statul e rezultatul unui con -

tract sinalagmatic , a unei convenţiuni stabilite între cetăţenii lui. Noi credem, din contra, că el e un product al naturii, că, asemenea unui copac din pădure, [î]şi are fazele sale de dezvoltare, asemenea oricărui organism îşi are evoluţiunea sa. Făcând paralele între istoria deosebitelor state antice şi moderne ne-am convins că popoarele acelea au avut privilegiul de-a imprima universului întreg caracterul lor, armele şi inteligenţa lor, signatura lor, cari s-au dezvoltat în mod firesc ferite şi de demagogie şi de despotism şi că forma cea mai normală şi mai sănătoasă a dezvoltării unei societăţi omeneşti este oligarhia.

Mahiavelli însuşi, acest adânc cunoscător al naturii omeneşti în părţile ei rele ca şi în cele bune, daca aprobă, *in usum Delphini* sau mai bine în interesul unităţii Italiei, despotismul Casei de Borgia , pe de altă parte recunoaşte oligarhiei o putere de rezistenţă contra agenţilor discompunerii pe care n-o are nici o altă formă. Un monarh poate fi foarte puternic, dar, izbit cu toată puterea şi bătut într-un punct, împărăţia se clatină. Statul demagogic e prea dominat de mici interese zilnice şi personale, el e condamnat de-a fi slab înlăuntru şi-n afară şi, daca prin puterea inerţiei , a obiceiului contractat de sute de ani, el continuă a merge câtva timp oarecum de la sine, vine o zi în care el nu rezistă discompunerii . Mărimile lui improvizate şi fără tradiţii, meschine, interesate, ambiţioase n-au întru nimic a specula interesele publice, a trăda chiar patria lor în mâni străine. Între oligarhi se va găsi un trădător sau doi, dar ei vor fi totdeauna neutralizaţi şi zdrobiţi de clasa lor proprie, care nu va îngădui ca, prin ajutor străin, unul dintre ei să se ridice asupra tuturor.

Noi nu zicem aci că poporul trebuie esclus de la dirigerea afacerilor lui. Din contra, nicicând libertăţile publice nu sunt mai vii, mai puternic simţite, practicate cu mai mult interes de binele comun de către toţi cetăţenii decât tocmai sub oligarhie. Dovadă viaţa din comiţiile Romei, viaţa politică, sobră în orice punct, în comună şi în comitat în Anglia. Dar sunt cestiuni de politică generală, de război sau pace, de întinse şi mari reforme sociale a căror realizare determină epoce întregi ale istoriei cari nu sunt , nu pot fi puse la cale în comiţii de omul ocupat cu munca zilnică şi cu interesele zilnice.

În state demagogice se formează, pentru rezolvarea acestor cestiuni, o clasă de politiciani, de patrioţi de meserie, fără trecut, fără tradiţii, cari fac din politică o speculă, un mijloc de trai; în statul oligarhic există o clasă de oameni cari *ab antiquo* are sarcina de-a împăca formele trecutului cu exigenţele viitorului, asigurând statului continuitatea de dezvoltare, ferindu 'l de sărituri şi de întreprinderi aventuroase şi înlăuntru şi în afară. În Senatul Romei putem urmări modul în care se creau legile romane. Străbunul propunea reforma, bunul o susţinea în acelaşi Senat, tatăl întrunea deja o mare minoritate, abia fiul o vedea realizată . Trei generaţii treceau până să se voteze o reformă, care apoi intra în adevăr *in succum et sanguinem* . La noi lucrurile se traduc din franţuzeşte într-o noapte şi sunt votate a doua zi cu drumul de fier. De aceea tâmpirea cu care ele se votează, de aceea lipsa de încredere în eficacitatea lor, de aceea multe legi sunt născute moarte, Despre o viaţă şi evoluţiune proprie a ideilor ce se legiuiesc nu poate fi nici vorbă.

Noi nu zicem că statul român e menit a ajunge vreodată acest ideal. Statele moderne nu se mai dezvoltă, din nefericire, în linie dreaptă, ci prin cotituri, adesea prin concesii, renunţând la maniera lor de-a fi, la signatura existenţei lor. Sunt cristalizaţiuni imperfecte pe lângă câteva cristale perfecte pe cari le prezintă istoria. Asta e chiar deosebirea între naţii mici, fără simţ istoric, şi naţiile mari, c-un profund simţ istoric şi c-un mare viitor.

Despre refacerea unei oligarhii istorice pe care ne-o atribuie „Românul" nu poate fi nici vorbă.

Inamici ai frazei şi ai oricării formaţiuni factice şi improvizate , noi vedem foarte bine, mai bine decât „Românul" poate, imposibilitatea unei asemenea refaceri şi e un act de rea credinţă de-a ne atribui că voim ceea ce noi înşine *ştim* că este cu neputinţă.

Cu toate acestea urmările domniei declasaţilor sunt evidente. Populaţia, şi tocmai populaţia producătoare, scade de la 1864 încoace în proporţii înspăimântătoare , dar ceea

ce e mai trist sunt cauzele acestei scăderi, cauze adânci economice şi sociale cari fac ca însuşi sâmburul naţionalităţii, *rasa* să degenereze . S-a observat de către medicii de regimente că statura oamenilor scade, că aptitudinile lor fizice şi morale degenerează, şi această din urmă împrejurare e mai tristă decât toate celelalte. Nu mai e nevoie a adăuga că aceste rezultate sunt a se atribui şi sărăciei şi urmărilor ei morale, decăderii vieţii de familie, viciilor. Un prefect roşu, d. Vidraşcu, a descris aceste stări de lucruri în colori crude, dar adevărate din nenorocire. Nu noi singuri o zicem aceasta, sunt roşii cari o zic. D. Aurelian constată că facem drumuri de fier, şcoli etc., dar că în acelaşi moment suntem suplantaţi de străinii ce imigrează , că suntem ca omul care munceşte pentru străini de vreme ce el sau nu va avea copii, sau copiii lui se vor stinge. Daca „Românul" crede că moartea, pieirea fizică a neamului românesc nu este o ironizare

amară a sistemului de pân' acum , să-i fie de bine. Noi credem însă că un sistem care, oricât s-ar îmbogăți patrioții, are de rezultat moartea reală a unei nații e tot ce se poate mai rău şi mai ucigaş ca sistem.

Dar care e originea comună a acestor rele? Declasarea, zicem noi, înmulțirea peste măsură a oamenilor ce trăiesc din munca aceleiaşi sume de producători . În alte țări clasele superioare compensează prin munca lor intelectuală munca materială a celor de jos. Întrebăm daca cele patru clase primare şi cursul de violoncel a d-lui Costinescu compensează zecile de mii de franci ce acest consumator le ia pe an, evident din munca altora. Înaintarea pe scara societății române nu este dar datorită meritului, ştiinței, activității; ci un leneş ignorant care învârteşte şurupuri patriotice ajunge prin intrigă şi neadevăr oriunde pofteşte.

Aceşti oameni declasați sunt totodată instrumentele cele mai bune, pentru că cele mai coruptibile , cu cari se servesc străinii pentru a exploata țara, populațiile ei autohtone.

Iată nervul răului în contra căruia nu ajută nici proclamarea Independenței, nici coroana de oțel a regelui, nici ridicarea creditului visteriei , bazat pe cunoştința că statul român are bunuri imobiliare de câteva miliarde de înstrăinat, nici frazele patriotice.

Voiți bani cu 3 la sută? Vindeți moşiile statului la companii străine şi-i veți avea. Aceasta nu va dovedi însă că din sine însuşi poporul românesc se dezvoltă, că el însuşi se bucură în plenitudine de măreața moştenire pe care i-au lăsat-o harnicii şi vitejii lui străbuni.

[8 mai 1881]

[„F . KANITZ, SCRIITOR …"]

F . Kanitz, scriitor care-a publicat pân' acum mai multe opere asupra popoarelor din Peninsula Balcanică, surprins de ştirea că macedoromânii au hotărît să se opuie cedării teritoriului lor, face în „Gazeta generală" din Augsburg următoarea descriere a acelei interesante părți a poporului nostru.

Iarăşi răsare pe neaşteptate o piatră din mosaicul pestrit de popoare din Orientul Europei. Românii aşezați la marginea Greciei au protestat energic la sultanul în contra cesiunii teritoriului lor şi iau o atitudine contrarie regatului elin .

Cine sunt aceşti macedoromâni cari apar deodată în scena politică? Cari sunt posesiunile lor? Cât de mare li-i numărul? Iată întrebări ce s-au pus adesea în zilele din urmă; descrierea de mai la vale va interesa poate pe cititor daca voi zice, anticipând , că românul macedonean sau ţinţarul formează un important element de cultură în Turcia

Postul cel mai înaintat spre nord al acestei interesante ramure de români de sud se află în Viena; fondatorii firmelor europene Sina, Dumba, Tirka , învățatul Karajan ş.a. sunt macedoromâni. Lumea-i lua drept greci, căci puțin se ştia despre macedoromâni, şi poate că profesorul din Halle , Thumann , dac' ar trăi, ar putea să spună şi azi că acum o sută de ani: „Ştiu profesori de istorie cărora nu le-a fost cunoscută nici existența lor".

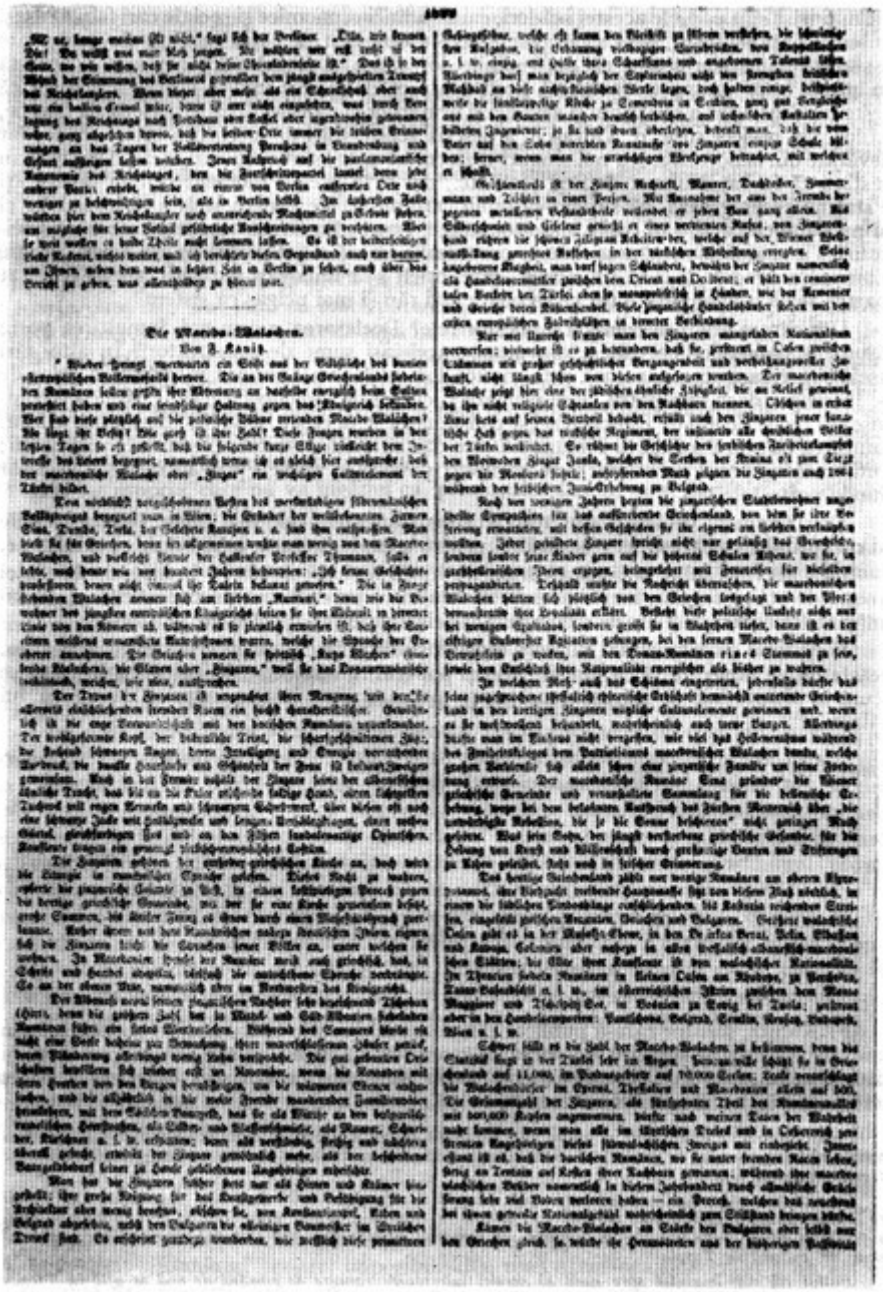

Die Macedo-Walachen.

Von F. Kanitz.

5. Articolul lui F. Kanitz, DIE MACEDO-WALACHEN, publicat în „Algemeine Zeitung", 28 aprilie 1881.

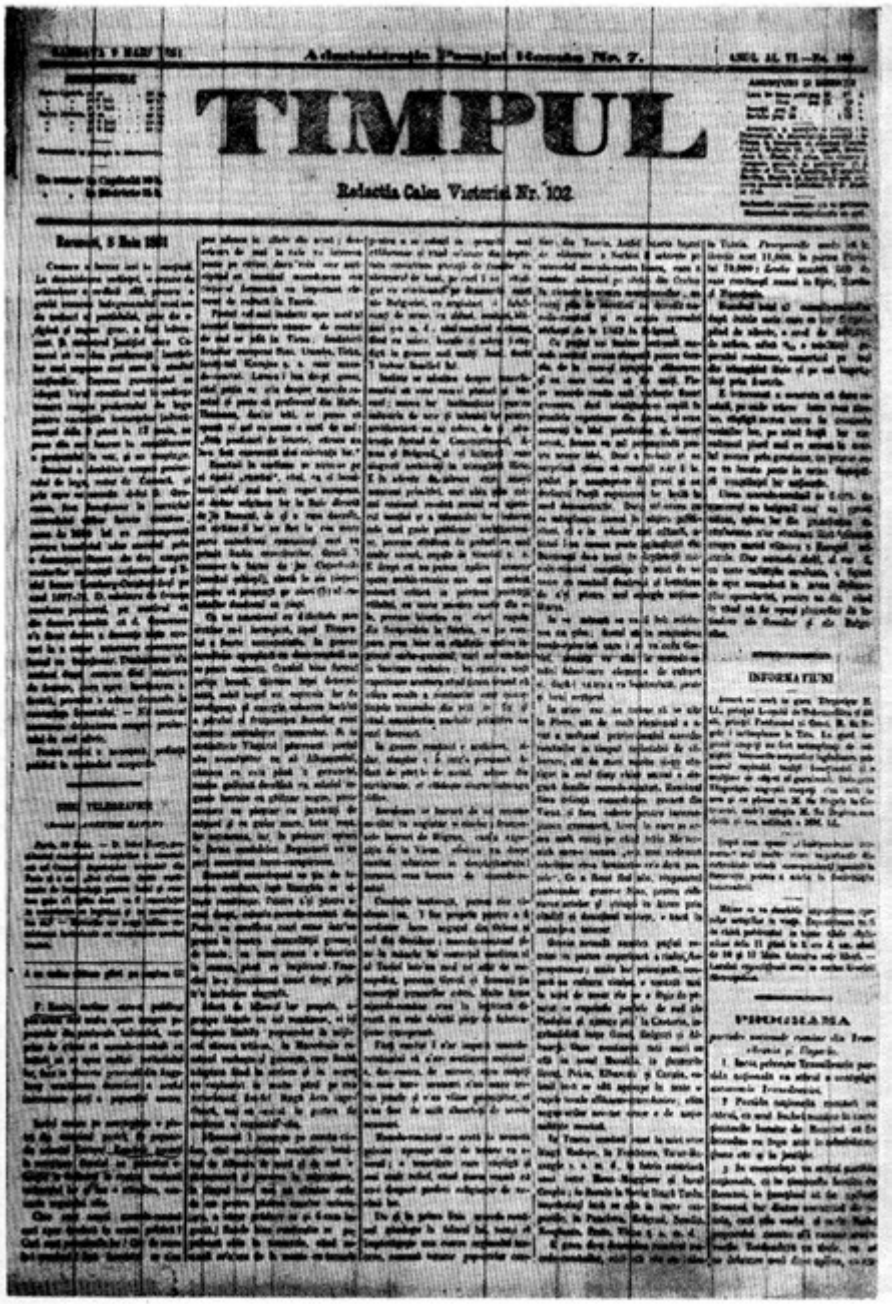

TIMPUL

Redactia Calea Victoriei Nr. 102

6. Editorialul [„F. KANITZ, SCRIITOR..."], „Timpul", 9 mai 1881, traducerea articolului lui F. Kanitz DIE MACEDO-WALACHEN.

SCIRI D'ALE DILEI

DIN STRAINATATE

7. Editorialul [„F. KANITZ, SCRIITOR..."], reprodus în „Românul", 14 mai 1881 cu titlul ROMÂNII DIN MACEDONIA.

8. Editorialul [„F. KANITZ, SCRIITOR..."], reprodus în „Telegraful român", 19 mai 1881, cu titlul ROMÂNII DIN MACEDONIA.

Românii în cestiune se numesc pe ei înşişi ,,rumâni", căci, ca şi locuitorii celui mai tânăr regat european, ei deduc originea lor în linie directă de la romani, deşi e cam dovedit că strămoşii lor au fost în cea mai mare parte autohtoni romanizaţi cari au primit limba cuceritorilor . Grecii 'i numesc în bătaie de joc cuţovlahi *(români şchiopi), slavii le zic* ţinţari , *pentru că pronunţă pe* cinci *(5) al românilor dunăreni ca* ţinţi .

Cu tot amestecul cu diferitele rase străine ce-i încunjură, tipul ţinţarului e foarte caracteristic. În genere înrudirea apropiată cu dacoromânii nu se poate contesta. Craniul bine format, pielita brună, tăietura feţei determinată, ochii negri, cu espresia lor de inteligenţă şi energie, coloarea închisă a părului şi frumuseţea femeilor sunt comune amânduror ramurelor . Şi în străinătate ţinţarul păstrează portul său, asemănător cu al albanezului , cămaşa cu cute până 'n genunchi, tunica galbenă deschisă, cu mânici înguste lucrate cu găitane negre, peste aceasta un pieptar cu jumătăţi de mâneci şi cu guler mare, brâu roşu, fes asemenea, iar în picioare opinci în forma sandalelor . Negustorii au un port amestecat turco - europienesc .

Românii macedoneni se ţin de biserica ortodoxă însă liturghia se citeşte româneşte. Pentru a-şi păstra acest drept, colonia macedoromână din Pesta au sacrificat mari sume într-un proces în contra comunităţii greceşti de acolo,

cu care aveau o biserică în comun, până ce împăratul Francisc le-a recunoscut acest drept printr-o încheiere olografă .

Afară de idiomul lor propriu, aproape identic cu cel românesc, ei îşi însuşesc limbile popoarelor în mijlocul cărora trăiesc. În Macedonia românul vorbeşte şi greceşte, care limbă, adoptată fiind în scriere şi în negoţ, au suplantat în multe părţi pe cea autohtonă. Astfel lângă Arta superioară, mai cu seamă în partea de nord - vest a regatului elin.

Albanezul îl numeşte pe român cioban, *căci majoritatea românilor locuitori în Albania de nord şi de sud e păstorească şi pururea în migraţiune. În timpul verei mai nu rămâne suflet de om pentru păzirea caselor neîncuiate , a căror prădare ar şi fi cam ingrată. Satele bine construite se populează abia în noiemvrie, când nomazii se-ntorc de la munte cu turmele, pentru a se coborî în şesurile mai călduroase şi când se-ntorc din depărtata , străinătate părinţii de familie cu săcuşorul de bani pe cari i-au câştigat ca cârciumari pe drumurile mari ale Bulgariei, ca argintari şi fabricanţi de arme, ca zidari , croitori , blănari ş.a.m.d.: căci românul e căutat, fiind cu minte, harnic şi sobru, şi câstigă în genere mai mulţi bani decât [î]i trebuie familiei lui.*

Înainte se admitea despre macedoromâni că sunt numai păstori şi băcani ; marea lor înclinaţiune pentru industria de arte şi talentul lor pentru arhitectură nu se releva, deşi, abstracţie făcând de Constantinopol, Atena şi Belgrad, ei şi bulgarii sunt singurii arhitecţi în triunghiul iliric . E în adevăr de mirare cum aceşti munteni primitivi , cari abia ştiu mânui creionul , rezolvă numai cu ajutorul isteţiei şi a talentului lor înnăscut cele mai grele probleme arhitectonice , precum clădirea de poduri cu mai multe arcuri, cupole de biserici ş.a. E drept că nu putem aplica acestor opere arhitectonice cea mai strictă măsură critică în privirea purităţii stilului, cu toate acestea unele din ele, precum biserica cu cinci cupole din Semendria în Sârbia , se pot compara prea bine cu clădirile multor ingineri sârbo - germani cari au studiat în institute tecnice; ba sunt cu mult superioare acestora când ţinem seamă că unica şcoală a românului sunt cunoştinţele transmise din tată în fiu şi când considerăm uneltele primitive cu cari lucrează.

În genere românul e arhitect, zidar , tâmplar ş.a. într-o persoană. Afară de părţile de metal aduse din străinătate, el clădeşte singur întreaga zidire.

Asemenea se bucură de un renume meritat ca argintar şi cizelor : frumoasele lucruri de filigran cari-n expoziţia de la Viena escitau cu drept cuvânt admirare în despărţământul turcesc erau lucrate de macedoromâni.

Cumînţia înnăscută, putem zice viclenia sa, [î]l fac propriu pentru a fi mediator între negoţul din Orient şi cel din Occident; macedoromânul ţine în mânele lui comerţul continental al Turciei într-un mod tot atât de monopolist precum grecii şi armenii ţin comerţul ţărmurilor mării. Multe firme macedoromâne stau în legătură directă cu cele dendâi pieţe de fabricaţiune europeană.

Fără cuvânt i s-ar imputa macedoromânului că n-are sentiment naţional; e din contra de mirare cum, risipiţi în oaze între neamuri cu-n mare trecut istoric şi cu-n viitor promiţător , ei n-au fost demult absorbiţi de aceste neamuri.

Macedoromânul se arată în această privire aproape atât de tenace ca evreul; o tenacitate care câştigă şi mai mult relief când ţinem seamă că nu-i despart piedeci religioase de vecinii lor.

Deşi în prima linie macedoromânul gândeşte la folosul lui, totuşi el împărtăşeşte ura contra regimului turcesc comună tuturor popoarelor creştine din Turcia. Astfel istoria luptei de eliberare a Serbiei îl măreşte pe voievodul macedoromân Iancu, care a condus adeseori pe sârbii din Craina la victorie în contra musulmanilor; un curaj plin de sacrificii au dovedit macedoromânii şi cu ocazia răscoalei sârbeşti de la 1862 în Belgrad.

Cu puţini ani înainte orăşenii macedoromâni aveau simpatii pentru Grecia, de la care-şi aşteptau eliberarea şi cu care voiau să fie uniţi. Fiece macedoromân cult vorbeşte fluent greceşte, deci, trimiţându-şi copiii la şcoalele superioare din Atena, ei erau crescuţi în idei panelenice şi, întorşi acasă, făceau cu zel propagandă pentru aceste idei. Deci a trebuit să ne surprinză ştirea că românii s-ar fi lepădat pe neaşteptate de greci şi au declarat Porţii supunerea lor leală în mod demonstrativ . Daca mişcarea nu se mărgineşte numai la câţiva politiciani, ci e în adevăr mai adâncă , atunci i-au succes poate agitaţiunii din Bucureşti de-a trezi în depărtaţii macedoromâni conştiinţa că sunt de un *neam cu românii dunăreni şi hotărârea de a-şi păstra mai energic naţionalitatea.*

În ce măsură se va fi ivit sciziunea nu ştim; destul că în moştenirea tesalo - epirotică care i se va ceda Greciei aceasta va afla în macedoromâni folositoare elemente de cultură şi, dacă-i va trata cu bunăvoinţă, poate şi buni cetăţeni.

În orice caz nu trebuie să se uite în Pireu cât de mult elenismul a avut a mulţumi patriotismului macedoromânilor în timpul războiului de eliberare , cât de mari merite şi-au câştigat în acel timp chiar numai o singură familie macedoromână . Românul Sina înfiinţă comunitatea greacă din Viena şi făcu colecte pentru insurecţiunea grecească, lucru la care se cerea mult curaj pe când trăia Metternich, care-o numea ,,cea mai nedemnă rebeliune ce-a luminat-o vreodată soarele". Ce-a făcut fiul său, răposatul ambasador grecesc Sina, pentru ridicarea artelor şi ştiinţei în Atena prin clădiri şi donaţiuni măreţe, e încă în amintirea tuturor.

Grecia actuală numără puțini români în partea superioară a râului Aspropotamos ; masa lor principală, ocupată cu cultura vitelor, e așezată mai la nord de acest râu pe o fâșie de pământ ce cuprinde poalele de sud ale Pindului și ajunge pân'la Castoria , îngrămădită între greci, bulgari și albaneji. Oaze românești mai mari se află în șesul Musakia , în ținuturile Berat , Pekin , Elbassan și Cavaia , colonii însă se află aproape în toate orașele tesalo - albanezo - macedonice ; elita negustorilor acestor orașe e de naționalitate română.

În Tracia românii sunt în mici oaze lângă Rodope , la Perchtera , Talar-bazargic ș.a.m.d., în Istria austriacă sunt între Monte-maggiore și lacul Cespiti ; în Bosnia la Sovig lângă Tusla ; împrăștiați însă se află în toate emporiile , în Panciova, Belgrad, Semlin, Neoplanta , Pesta, Viena ș.a.m.d.

E greu de-a determina numărul macedoromânilor, căci stă rău statistica în Turcia. Poucqueville crede că în Grecia sunt 11 000, în partea Pindului 70000, Leake numără 500 de sate românești numai în Epir , Tesalia și Macedonia.

Numărul total al macedoromânilor, după datele mele, care se vor, fi apropiind de adevăr, e cred de 500000 do suflete, adică 1/15 a totalității poporului românesc, numărând , pe toți din triunghiul iliric și pe cei împrăștiați prin Austria.

E interesant a constata că dacoromânii, pe unde trăiesc între rase străine, câștigă mereu teren în socoteala vecinilor lor, pe când frații lor macedoneni pierd, mai cu seamă în secolul nostru, prin grecizare , un proces care va înceta poate în urma deșteptării conștiinței lor naționale.

Daca macedoromânii ar fi atât de numeroși ca bulgarii sau ca grecii măcar, ieșirea lor din pasivitatea de pân - acuma n-ar rămânea , fără influență asupra cartei viitoare a Europei orientale. Dar, numeric slabi, ei vor fi, cu toate calitățile escelente, o figură de eșec secundară în mâna diplomaților speculativi , pentru ca din când în când să fie opuși planurilor de întindere ale grecilor și ale bulgarilor.

[9 mai 1881]

[„ERA UN OBICEI ÎNAINTE ..."]

Era un obicei înainte ca Domnul, în ajunul de a se urca pe tron, să se închiză în zidurile unei vechi mănăstiri și să treacă, într-o reflecție de zile întregi, în revistă trecutul țării și al strămoșilor, ca, față cu zgomotul asurzitor al actualității, să-și deschiză urechea sufletească în liniște și în tăcere legendei trecutului. Există încă în manuscris o carte românească numită *Ceasornicul Domnilor* care cuprinde în mai multe volume atât înfățișări din viața trecutului cât și norme de virtute și înțelepciune. Era grea în adevăr sarcina unui Domn în zilele vechi, care împreuna în el adeseori toată răspunderea și toată suveranitatea națională, și ei erau prea buni creștini și prea buni patrioți pentru ca mărimea misiunii lor pe pământ să nu le atingă sufletul într-un chip dureros.

Astăzi națiunile și-au reluat suveranitatea, *demosul* cu clasele lui diferite, cu grupurile lui de interese determină viața publică; suveranul e mai mult un regulator al mecanismului statului, nu un suprem element de control.

Demosul este însă adeseori un suveran nestatornic, inesperient , lesne crezător ; preocupațiuni zilnice și absorbirea vieții lui într-un vecinic prezent, negândirea lui nici la trecut, nici la viitor, lesniciunea de a-i distrage atenția prin serbări publice, prin întreprinderi hazardate , prin expediente factice, îl fac adesea impropriu de a gândi mai adânc asupra unei cestiuni de interes public, îl fac accesibil pentru fraza mare și surd pentru adevăr. De aceea e bine daca ochi sobri , cari disting măreția înscenării de însuși fondul piesei ce se joacă, [î]i atrag atenția asupra acestui din urmă, pe când simțurile lui sunt uimite de partea decorativă a vieții publice.

Daca dar, în ajunul frumoasei serbări de încoronare , lăsăm tonul polemic de o parte, totuși lucrurile ce ne vin în minte nu este partea decorativă cu care se încheie era de la 1859 și până astăzi, ci fondul acestei ere.

Nu trebuie să ne scape din vedere, zice d. Aurelian în scrierea *Țara noastră,* că de la 1859, adecă de când am intrat într-o eră, nouă politică și socială, cheltuielile și veniturile s-au urcat într-un mod foarte simțitor; în adevăr veniturile statului erau de 29 388 512 lei în anul 1859, iar în anul 1876 se urcaseră la 90 354 614 lei, prin urmare se întreiseră . Cheltuielile în 1859 se suiau la 29 911 844, iar în 1876 ajunseseră la suma de 110 423 904 lei, adecă se împătriseră . În același interval datoria statului s-a sporit cu una sută șasezeci și șase de ori; și-n adevăr în 1859 statul datorea 2820 117 lei, iar în 1876 suma datorită se suie la 468 677 730.

Astăzi datoria publică e și mai mare, cheltuielile și mai mari. Acestea au crescut în cei din urmă cinci ani cu 34 la sută.

Cifrele au avantajul de a prezenta scheletul unei situațiuni . Oricât de seducătoare ar fi hainele ce se aruncă

asupra lui, cu oricâte vorbe mari am îmbrobodi adevărul, în faţa unui schelet de cifre ni se ia albeaţa de pe ochi şi vedem că partea decorativă ascunde foarte rău ruina societăţii române.

Daca am considera lanţul de cauze cari preced sau lucrează paralel cu acest trist rezultat final, tabloul nostru ar primi colorile triste ale decreşterii populaţiei din cauza mizeriei şi demoralizării, ale stingerii meseriilor indigene şi suplantării lor prin produse străine, a decăderii calităţilor fizice şi intelectuale ale rasei române chiar. Pe de altă parte am trebui să arătăm cum ţara noastră străveche nu mai e patrie, ci un otel mare, în care un milion de străini din câteşipatru unghiurile lumei îşi dă *rendez-vous.*

Iată ceea ce, în faţa marelui aparat al proclamării Independenţei şi a tuturor succeselor formale cu care se împăunează atât de mult oamenii dirigenţi , ne strânge inima cu adevărată durere.

Am voi în adevăr ca serbarea ce se pregăteşte să trezească în inima oamenilor noştri de stat sentimentul adevărului, ca o pornire mai generoasă să pătrunză inima lor, ca să se convingă că numai partea decorativă a vieţii publice nu e suficientă pentru a pune capăt suferinţelor reale ale unui popor. O dorim aceasta, fără a o spera. Tonul ce-l ţin foile guvernamentale, credinţa oarbă căreia vor să-i dea naştere, că ţara merge foarte bine în toate, ne face din contra a crede că nicicând nepăsarea pentru binele comun şi pentru soarta populaţiunilor producătoare a acestei ţări nu a fost mai mare.

Nu invidiem pe nimenea pentru succesele lui diplomatice şi politice, buni bucuroşi le acordăm oamenilor de la putere închipuirea mare ce şi-or fi făcând despre ei înşii în asemenea zile. Crează-se mari, crează-se genii politice menite a determina sorţile Europei; dar prin tămâia ce şi-o aprind ei singuri, împreună cu mulţimea lesne crezătoare, aibă şi adevărul partea lui, o parte mică, neînsemnată, nebăgată în seamă de zgomotul muzicei şi de lumina făcliilor, de strigătele de bucurie, dar o parte esenţială şi salutară . Adesea manifestările intensive de bucurie lasă în suflete un gol neînţeles, momente în care omul îşi simte izolarea şi nimicnicia. În acele momente, adevărul bată cu degetul la poarta conştiinţelor ce au răspunderea stării de lucruri şi arăte-le calea adevăratei mântuiri .

[10 mai 1881]

[„DUPĂ CUM SE VEDE ..."]

După cum se vede guvernul cel nou vrea să aducă din nou propunerea d-lui C.A. Rosetti pentru alegerea magistraţilor .

Această propunere a făcut chiar de la început mult zgomot: oamenii înţelepţi au simţit îndată şi instinctiv, deşi propunerea are aerul de a fi cu totul inofensivă, că este aci un adevărat pericol pentru viitor, că este cea dântâi lovire ce se dă instituţiunilor noastre monarhice şi cel dântâi pas spre a ieşi din instrucţiunile liberale şi a intra în demagogia propriu zisă .

Este datoria noastră dar să atragem atenţiunea tuturor oamenilor liberali şi să-i chemăm la luptă contra demagogiei ce începe să-şi lepede masca şi să se arate cum este: inamică a stabilităţii, a libertăţii şi a dreptăţii.

Este datoria noastră de-a proba tuturor celor ce se interesează de viitorul acestei ţări, că spre demagogie ne împinge d-l C. A. Rosetti prin propunerea ce face.

Dar mai nainte chemăm cea mai serioasă atenţiune a lectorilor noştri asupra unui studiu foarte însemnat al unuia din rarii bărbaţi ai noştri cari ştiu să cugete şi cari manifestă cugetările lor.

Acest bărbat, şi competent în materie, şi depărtat de luptele politice, scrie numai în interesul conservării societăţii şi în interesul libertăţilor publice şi deci vocea lui face autoritate, chiar de-ar fi singură.

Câtă autoritate nu are opiniunea lui când , după cum se va vedea, aceasta se reazemă pe acea a celor mai mari publicişti ai Europei.

[11 mai 1881]

[„RÎURILE MOLDOVEI..."]

Râurile Moldovei par a-şi fi dat mâna pentru a-l opri pe d. Vasile Alexandri, cel mai popular şi mai mare poet al românilor, de-a veni la Bucureşti pentru ziua de 10 mai. Inima sa fiind însă pururea în mijlocul poporului, ilustrul poet ne face onoarea a ne trimite poezia ce-o publicăm mai la vale.

Din cauza întreruperii comunicației, manuscrisul ne-au sosit abia ieri, deci prea târziu pentru a fi publicat în numărul de 10 mai chiar.

[11 mai 1881]

[„«L'INDEPENDANCE ROUMAINE» NE CAUTĂ ..."]

„L'Independance roumaine" ne caută de câtva timp ceartă. Reprodusesem dintr-un ziar din Viena o corespondență bucureşteană, observând că declinăm orice responsabilitate pentru cuprinsul celor scrise. Relevam că *poate* acele şiruri să fi cuprinzând un element de esplicare pentru retragerea d-lui Ion Brătianu. *Poate* da, poate nu. Poate că atitudinea d-lor Brătianu — Boerescu în cestiunea Dunării ar fi fost şi ea una din cauzele cari au determinat retragerea cabinetului trecut.

Apropos de această reproducție inofensivă, foaia franceză ne zice „că atunci când un ziar străin îşi permite a insulta pe *reprezentantul politicei ţării,* pe cel pe care *încrederea* suveranului l-a chemat a dirige afacerile statului, cea dendâi datorie a unui jurnalist român este de-a protesta".

Ce reprezentant al politicei țării ? Ce încredere a suveranului ? Ce 'nsemnează toate vorbele acestea mari față cu d. Dimitrie Brătianu?

Să fie bine înțeles că nu avem nimic contra politicei d-lui Dimitrie Brătianu, de vreme ce nici n-o cunoaştem. „Tigresa care-şi apăra puiul", „binevoitorul concurs" ce d-sa promite vecinilor, sunt pur şi simplu lucruri ridicole, iar nu politică. Nu avem nimic în contra primului ministru , pentru că din capul locului cabinetul întreg ni se pare prea neînsemnat prin compunerea lui pentru a avea vro influență determinantă asupra politicei țării.

Cât despre încrederea formală a suveranului, cui i-a refuzat-o vrodată Maiestatea Sa? De vreme ce o majoritate parlamentară susține cabinetul, de vreme [ce] d. C.A. Rosetti şi-a ales miniştrii după plac, Maiestatea Sa ar putea în adevăr să uzeze de prerogativa de a nu se-ncrede nici în regim, nici în Parlament, dar cu drept cuvânt , dez [i]luzionat de uşurința cu care la noi se pretextează principii politice în vederea unor interese foarte individuale, [î]şi va fi zis: „Va merge cum a mai mers; nu un om ridică lumea cu umărul". Maiestatea Sa ştie cum ştim şi noi că a voi în adevăr binele unui popor şi a-l urmări în ruptul

---

capului e adesea periculos şi pentru suveran şi pentru un partid... Într-o epocă de adâncă corupțiune a moravurilor şi private şi publice precum este cea actuală, în timpul în care, clasele culte ale unei societăți sunt intelectual şi moral sterpe, dovadă seceta în toate ramurile activității spirituale, într-un timp în care banul câştigat fără muncă formează unica vânătoare a unei tinerimi precoce şi a unor bătrâni desfrânați , în care plăcerile uşoare sunt singura țintă, şi nu se află nici un fel de sobrietate a cugetării, nici un țel serios, e natural ca şeful statului, oricât viața sa proprie ar putea servi drept model celorlalți, să ție seamă că partidul de la putere nu are alte elemente de guvernământ decât pe cele pe cari i le oferă şi că între aceşti oameni mai nu există altă alegere decât cea dintre intelectual mărginiți şi moral corupți, ba încă adesea aflăm flori patriotice cari întrunesc amândouă calitățile deodată.

Sau crede în adevăr ziarul francez că d. D. Brătianu, devenit *tigresă* şi apărând *perii* din capul unei Românii pe care d-sa în calitate de doică *a încălzit-o la sân , e* un om sobru, un politic cu privirea clară şi rece, cu caracter bărbătesc? E o reputație uzurpată, ca cea mai mare parte dintre reputațiile din țara noastră. Cât despre citatele făcute din *Datoria de conştiință,* ele cuprind lucruri zise şi rezise de atâtea ori înainte şi după naşterea lui Hristos încât nu vedem în ele nici descoperirile lui Galilei, nici punctul fix al lui Archimede, cu deosebire numai că mulți au zis aceste lucruri mult mai bine decât d. Dim. Brătianu.

Dar, în genere, cât de grea devine discuția în țara noastră! De zicem că d. C.A. Rosetti e republican socialist ni se va spune că-l calomniem . Cu toate acestea avem pe masă dinainte-ne revista sa „Republica rumână " şi colecția „Românului", cu penegirice la adresa tuturor revoluționarilor şi republicanilor din lume, sfârşind cu comunistul Blanqui. Ei bine, ce dovedesc astea pentru public? Nimic. Proclamarea regalității rămâne încoronarea vieții d-lui C.A. Rosetti, deşi în acelaşi moment fiu său Vintilă protesta contra regalității şi bea în sănătatea viitoarei Republice române.

Ce nenaturală devine chiar discuția de față când ținem seamă de o împrejurare. Discutăm în acest moment cu o

foaie al cărei prim redactor e membru al Clubului dreptei şi-a subscris o adeziune formală la programul dreptei conservatoare. Cu toate acestea, foaia sa, devenită guvernamentală, se leagă din chiar senin de noi, pentr-o reproducţie în privirea coprinsului căreia am declinat din capul locului orice responsabilitate. Aceasta pentru a se face vorbă degeaba.

Din toate acestea rezultă că Maiestatea Sa e un om foarte prudent şi că încrederea sa formală în oamenii pe cari - i oferă o aşa generaţie şi aşa Parlamente n-ar însemna tocmai mult în ochii bătrînului Tacit. Ea înseamnă tot atât cât *Bene-merenti* pe pieptul lui Orăşanu şi postul de încredere, de adiutant, dat prezidentului republicei de la Ploieşti.

Deci faptul reproducerii unui articol, faţă cu asemenea reprezentanţi ai politicei ţării cari se bucură de încrederea suveranului, e departe de-a avea gravitatea ce i-o atribuie confraţii de la „Independance roumaine".

[14 mai 1881]

[„MIŞCAREA ANTISEMITICĂ ÎN RUSIA ..."]

Mişcarea antisemitică în Rusia creşte din ce în ce mai mult. Evreii sunt obiectul unor violenţe excesive , cari se repetă în fiecare zi şi se propagă din localitate în localitate fără ca forţa publică a Imperiului să poată înfrâna curentul. În aşa împrejurări este dar natural ca populaţia evreiască d-acolo să caute un tărâm de refugiu cât mai apropiat şi cât mai sigur. Ca atare li se prezentă foarte la îndemână teritoriul regatului nostru. E dar neapărat că guvernul nostru să se gândească serios la această împrejurare. Moldova este cu prisos colonizată de evrei şi cea mai mică neîngrijire a graniţelor noastre despre Rusia ar avea de rezultat o nouă incurgere în Moldova cu grămada a evreilor fugiţi din Imperiul

---

vecin. Această cestiune a făcut obiectul unei interpelări în Cameră din partea d-lui N. Ionescu. Cu această ocazie, onor. interpelator a rugat pe guvern să grăbească a aduce în Cameră proiectul de lege asupra stabilirii domiciliului străinilor. D). ministru de interne recunoaşte că preocupaţiunile ce s-au manifestat în sânul Parlamentului în cestiunea emigranţilor evrei din Rusia sunt legitime şi declară că guvernul le împărtăşeşte. D. ministru de interne spune că, înainte de a i se anunţa interpelarea d-lui Ionescu, primise ştiri oficiale că la mai multe puncte de trecătoare peste Prut, în judeţul Iaşi, se prezentase un mare număr de evrei, în cea mai mare parte oameni fără căpătâi , cari căutau refugiu, siliţi la aceasta de molestările şi ameninţările a căror obiect sunt pe teritoriul rusesc. Guvernul a dat ordin imediat administraţiei să ia măsuri ca oamenii fără căpătâi sau cari n-ar avea mijloace ostensibile de vieţuire să nu fie admişi a năpădi în ţară. Ar fi de dorit ca guvernul să nu se mărginească numai a da ordine ordinare administraţiei, care se ştie cât e de slabă, incapabilă şi coruptă. Ar trebui ca unei cestiuni atât de importante să i se dea o deosebită atenţiune şi guvernul să îngrijească a şti daca ordinile sale sunt executate.

[15 mai 1881]

[„TRĂIM ÎNTR-O ŢARĂ CIUDATĂ..."]

Trăim într-o ţară ciudată şi nu e zi în care să nu putem repeta, când cu mâhnire , când cu indignare: Ca la noi la nimeni.

Multe am văzut, multe am îndurat de când avem fericirea de-a vedea la cârma ţării pe oamenii marelui partid cari promiteau să aducă în această ţară mult încercată *Domnia Virtuţii*.

Ei bine, ceea ce nu văzusem încă era ca, în intervalul abia de două săptămâni , „Monitorul oficial" să conţie cele mai grave insulte aruncate într-o zi naţiunii întregi de d. prezident al Consiliului, într-alta armatei permanente de prezidentul Camerii legiuitoare" a României.

Dacă cuvintele d-lui D. Brătianu n-ar fi trecut peste marginile acestei ţări puţin ne-ar păsa: noi românii ne cunoaştem unii pe alţii şi ne esplicăm foarte lesne cuvintele d-lui prezident al Consiliului, care, vorbind majorităţii sale şi reprezentaţiunii ţării, compuse de dd . Serurie, Pătărlăgeanu, Sim . Mihălescu, Carada etc., zice cu durere: „În ţara

aceasta nu se găsesc oameni cinstiți!". Lucru firesc într-adevăr. Acei oameni aşa mult s-au obicinuit a striga că ei sunt ţara şi numai ei încât în cele din urmă au început s-o crează şi, căutând imaginea naţiunii în acea oglindă mincinoasă în care nu se văd decât diurne, gheşefturi , recompense reversibile şi capitalizate , Warşawschy , rechizițiuni , misiuni, cumul etc. strigă cu mirare: „În ţara aceasta nu sunt oameni cinstiți!"

Dar iată că acele cuvinte, rostite de un ministru prezident în discursul său program, de la înălțimea tribunei , nu răsună numai în cercul restrâns al cititorilor „Monitorului Oficial"; ele cad în urechea reprezentanților puterilor străine, ele intră în dosarele cancelariilor lor *spre vecinică pomenire;* ele trec peste granițele României şi iată că glasul puternic al publicității moderne, ca un eco formidabil , repetă în toată Europa, duce peste ocean, răspândeşte în lumea cea nouă ca şi în cea veche această condamnațiune a unui neam întreg, pronunțată de cel mai înalt reprezentant al acelei țări: „În Țara Românească nu se găsesc oameni cinstiți!".

Iată ce zice „Figaro", cel mai răspândit organ de publicitate din Franța; iată ce au putut vedea astăzi în toată Europa 200 000 de cititori ai acelui jurnal:

Nu e de crezut, dar cu toate astea e lucru autentic.

Iată un pasaj al discursului-program al d-lui Dim. Brătianu, prezidentul Cabinetului, la redeschiderea Parlamentului român.

Urmează reproducția textuală a acelei părți a discursului d-lui Brătianu, cu vestita frază că în ţara aceasta nu se găsesc oameni cinstiți.

„Figaro" nu adaugă decât această simplă reflexiune :

Închipuiți-vă asemenea cuvinte rostite înaintea unei Camere franceze !

(„Figaro", sâmb . 21 mai 1881)

Ei bine, aceasta nu era de ajuns. Gloria d-lui prezident al cabinetului se vede că turbura somnul d-lui prezident al Camerii, care într-o bună zi şi-a zis: D. Brătianu a insultat naţiunea; pe cine aş putea să insult azi şi eu la rândul meu? Altă dată aveam un subiect interesant, un izvor nesecat ; Domnul, Doamna, tatăl Domnului cu tot neamul lor, până şi domnişoarele Curții M. S. Doamnei; azi nu mai merge. Pe cine aş putea insulta?

Şi într-o zi vine d. prezident al Camerei şi spune în Cameră că, pe când oştirea liberă (!!!), dorobanții, luau Plevna, armata permanentă sta ascunsă în şanțuri! Vedeți că este obiceiul de-a calomnia şi de-a falsifica istoria. D). Rosetti (colecțiunea jurnalului d-sale este de față) s-a pătruns de acea maximă, căria-i datorează toate succesele politicei d-sale, *că un neadevăr repetat cu cutezanță şi neîncetat* în cele din urmă trece de adevăr şi nu se mai poate scoate din capul mulțimei ignorante. Mandus *decipi vult... Calomniez , calomniez , il en restera toujours quelque chose* .

Aceasta ne explică cutezanța cu care a aruncat această insultă întregei oştiri permanente când ştia foarte bine că, faptele fiind recente, suvenirile sunt încă proaspete şi în orice caz documentele oficiale, raporturile şefilor diviziunilor care au luat parte la luptă există la Ministeriul de Război şi dau cea mai formală dezmințire acelei calominoase acuzări aruncate oştirii de şeful reprezentațiunii naționale, fără pretext, fără scuză, fără provocațiune !

Într-adevăr: Cine-a atacat reduta Griviții în ziua de 30 august, când s-a luat nr . 1 ? La atacul din stânga au fost: al 2-lea de vânători , al 5-lea de linie; şi numai un batalion de dorobanți; la atacul din dreapta, al 8-lea de linie şi încă un regiment de linie al cărui nr . ne scapă. Pierderile acestor nenorocite batalioane au fost enorme; în acea zi sângeroasă de 30 august au căzut mai mulți soldați şi ofițeri decât în tot restul campaniei.

La atacul infructuos din 1 septembre au luat parte: al 15-lea de dorobanți, 1-iul şi al 7-lea de linie.

Sub zidurile Vidinului, cine a luat redutele de la Smârdan , cu tunurile încărcate, şi a făcut 400 de prizonieri ? Al 4-lea şi al 6-lea de linie;

Din patru steaguri decorate cu Steaua României, cîte sunt ale oştirii permanente? Trei. Ale oştirii teritoriale? Unul: al regimentului al 13-lea de dorobanți.

Dar batalionul de geniu care a condus paralelele până la 50 metri de reduta nr . 2, lucrând trei luni sub un foc continuu şi pierzând jumătate din efectivul său, adică la doi oameni un mort sau rănit ?

Dar artileria care toată, era a armatei permanente şi care au meritat ca împăratul Alexandru să trimiță pe un adiutant al său ca să feliciteze pe d. căpitan Lupaşcu şi bateria ce comanda?

De ce reamintim aceste fapte? Oare vrem să micşorăm meritul şi curajul armatei teritoriale? Câtuşi de puțin. Armata teritorială şi-a făcut datoria; dară sarcina cea mai grea a căzut asupra oştirii permanente. Lucrul este lesne de înțeles; şefii, care erau înaintea inimicului, ştiau foarte bine că instrucțiunea şi solidaritatea soldatului sunt cu atât mai mari cu cât el a stat mai mult sub steaguri şi de aceea ei puneau în linia întâia batalioanele şi regimentele a căror educațiune militară era mai înaintată.

Daca am luat condeiul ca să respingem tristele insulte rostite de un prezindent al Camerei, fără ca ministru[l] de război, apărătorul firesc al onoarei armatei să fi deschis gura ca să protesteze, cauza n-a fost numai indignarea ce ne-a cuprins în faţa unui atac nedemn şi nejustificat , unei insulte aruncate acelor soldaţi şi ofiţeri a căror oase putrezesc astăzi într-o ţară străină, pe când acel ce insultă memoria lor se bucură de recompense capitalizate şi reversibile. Nu în aceea falsificare a istoriei care se pregăteşte de mai mult timp, în acea propagare a unor neadevăruri manifeste vedem un adevărat pericol pentru viitorul puterii noastre armate. Cum am zis-o, un neadevăr adeseori repetat devine un adevăr pentru mulţime; vedem că a şi început a se lăţi acea idee greşită, acea legendă mincinoasă că în campania din 77 — 78 dorobanţii au făcut totul şi armata permanentă.

nimic. De aci la ideea desfiinţărei armatei şi la înlocuirea ei prin *armata liberă,* acel vis al demagogiei, nu este decât un pas; şi vai de ţara noastră când oştirea naţională va fi organizată după ideile şi idealul d-lui prezident al Camerei. De aceea este o datorie pentru oricine care cunoaşte adevărul de-a zdrobi acea periculoasă şi mincinoasă utopie ori de cîte ori o va vedea că iese din nou la lumină; de-a opune adevărul minciunii, realitatea ficţiunii , istoria legendei.

Terminând , fie-ne permis a adresa o umilită rugăciune d-lui prezident al Consiliului şi d-lui prezident al Camerei. Ca români, oricare o fi partidul din care facem parte, suferim şi ne simţim umiliţi când vedem că cei mai înalţi reprezintanţi ai puterii executive şi legiuitoare în această ţară rostesc asemenea vorbe în Camera României, în auzul străinilor, care ne văd şi ne ascultă şi care nu ne pot judeca decât după reprezentaţiunea noastră oficială. Ar fi bine ca să nu uite niciodată d-lor unde sunt , unde vorbesc şi cine sunt , oricât de mare ar fi mirarea d-lor de-a se vedea ajunşi unde sunt , ca acel doge din Genua care, întrebat fiind ce i se păruse mai remarcabil la Versalia , răspunse: Că m-am văzut aci. Poate atunci se vor pătrunde d-lor de acest mare adevăr:

La parole est d'argent ; mais le silence est d'or .

[16 mai 1881]

[„PARE-NI-SE C-AM FOST PROROCI ..."]

Pare-ni-se c-am fost proroci când , la auzirea listei de nume proprii ce compun cabinetul actual, am luat îndrăzneala de-a ne îndoi asupra vitalităţii lui.

Abia câteva săptămâni trecură, abia se sfârşi feeria serbărilor de încoronare şi iată că deja se vorbeşte despre remanieri ministeriale, încât se vede că încrederea specială a d-lui C.A. Rosetti nu e în stare să prefacă ea singură pe d. D. Brătianu şi pe-o seamă din colegii săi în oameni de stat.

Tigresa e în ajunul de-a nu-şi mai apăra puii, puterile mari ale Europei sunt în pericolul de-a trebui să renunţe la măgulitorul concurs ce li se promitea cu atâta bunăvoinţă de către d. prim ministru .

D-sa îşi luase măreaţa sarcină de-a face pe români oameni cinstiţi. „Nu se mai află oameni cinstiţi în ţara aceasta" şi era vorba de a-i deprinde, prin Academia de la Văcăreşti, la apucături mai onorabile decum au. Aceste lucruri, spuse c-o uimitoare francheţă de pe tribuna Parlamentului şi în auzul lumii, au făcut un efect admirabil atât asupra ţării cât şi asupra străinătăţii şi desigur unul foarte înveselitor tocmai asupra categoriei de patrioţi a căror activitate lucrativă ar avea nevoie de răcoritoarele influenţe ale zidurilor Academiei mai sus amintite .

Faţă cu marile probleme ale vieţii publice din România, faţă cu seria constantă de neajunsuri adânci , precum scăderea populaţiei române, încetarea meseriilor şi suplantarea lor prin industria străină, superficialitatea învăţământului , lipsa de cultură a clerului, venalitatea unei adminstraţii compuse din tot ce [e] mai ignorant şi mai lacom în ţară, faţă cu toate acestea capul unui guvern nu găseşte decât o frază în care nici nu e cuprinsă cauza, ci rezultatul sumar al unei stări de lucruri în ceea ce priveşte pe oamenii ce-l înconjură chiar pe d-sa şi cari şi-au făcut o meserie zilnică, politică din propagarea şi cultivarea relelor pe care primul ministru pretinde a voi să le combată.

Aceasta e atât de adevărat încât tot atunci pe când primul ministru ne vorbeşte de moralizare d. C. A. Rosetti voieşte să-şi mai creeze două mijloace şi mai puternice de corupţie politică: electivitatea magistraţilor şi sufrajul universal. Nu e destul că prin sistemul numirii pe baza titlurilor mai nu putem înjgheba o magistratură integră şi inteligentă, nu e destul că advocaţii partidului roşu au făcut deja din numirile în funcţiuni judecătoreşti un mijloc de a-şi câştiga procesele, acuma e vorba ca întreaga justiţie fără escepţie să fie la discreţia comitetelor electorale din provincie, ca acestea să împartă indi -

rect şi justiția, precum împart deputății , burse la Paris şi funcții administrative, totul în vederea alegerilor în Cameră, în vederea stăpânirii asupra bugetului general al țării şi a bugetelor județene şi comunale.

Nu e îndeajuns că, cu garanțiile actualei legi electorale, țara abia poate scoate o mână de deputați independenți; trebuie ca masele cari nu ştiu citi şi scrie, cari n-au nici mijlocul cel mai elementar de-a cunoaşte viața publică, să aibă voturi egale cu acei ce s-au ridicat prin muncă şi cunoştinți ; trebuie ca toate colegiile să se confunde în inerția colegiului IV şi să asculte curat de ordinul subprefecților şi al comisarilor de poliție respectivi.

Iată mijloacele pe cari d. C.A. Rosetti le propune ca corolar al moralizării țării preconizată de ministrul - prezident . Mai rămâne numai ca d-sa, precum a făcut în noaptea de la 11 fevruarie din Cernătescu profesor de universitate, să facă din Chirițopol membru al Academiei, din Simeon Mihălescu prezident la Casație şi din Simulescu mitropolit, tot prin sufraj universal, precum propune ca subprefecții să fie revizori şcolari. Din lemnul aceloraşi patru clase primare să se cioplească toți demnitarii statului român şi atunci vor... exista oameni oneşti în România.

Cestiunea e daca, față cu pericolul unei demagogii cu totul americane ca cea care amenință dezvoltarea normală a țării, alegătorii şi Coroana pot sta în nepăsare; cestiune mai e daca, cu eticheta numai a monarhiei, vom îngădui ca secta politică ce ne guvernă să ne ducă la o organizare sau dezorganizare republicană şi să ne lipsească de toate garanțiile de stabilitate şi de propăşire gradată pe cari le dă monarhia constituțională. Cu toată plasa cea fină de funcții şi păsuieli aruncată asupra întregei țări şi a alegătorilor ca tot atâtea mijloace de precupețire de voturi, noi tot credem că, opunându-se sistemului actual toți aceia cari nu-l voiesc, ar izbuti să-l înlocuiască printr-un Parlament onest şi un guvern onest. Dar pentru aceasta cată să se lase divergențele prea amănunțite de opinii şi opoziția ar trebui să stabilească în comun atât ceea ce trebuie să apere din cele existente în contra încercărilor de inovațiune republicană cât şi punctele unei reorganizări în adevăr naționale, care să aibă în vedere mai cu seamă interesele populațiunilor autohtone ale țării.

[17 mai 1881]

[„CÂND REPRODUSESEM ..."]

Când reprodusesem din „Journal d'Orient" şirurile privitoare la d. D. Brătianu, ziceam că *poate* să fi cuprinzând o lămurire mai mult asupra adevăratelor cauze de retragere a cabinetului Ioan Brătianu. Acest *poate* se schimbă în probabilitate, ba în certitudine chiar, în urma întâmplărilor dintre culise a celor din urmă zile.

Acele şiruri acuzau pe d. D. Brătianu de-a înclina spre Rusia, în deosebire de d. Ioan Brătianu, care ar fi înclinând spre Austria. Nu credeam a da acestor aserțiuni o altă valoare decât aceea a unei opinii izolate şi declinam orice răspundere pentru cele susținute, când iată că, din senin, „L'Independance roumaine" ne caută ceartă, simțindu - se turburată de reproducțiunea noastră. Această turburare pe de o parte, evenimentele din conventiculele roşii pe de alta, confirmă cele zise de corespondentul foii „Journal d'Orient", confirmă ştirea că „cestiunea Dunării e cauza retragerii cabinetului Ioan Brătianu", că există un antagonism între cei doi frați în privirea acestei cestiuni şi, fiindcă soluțiunea ei, din punct de vedere general, nu poate fi decât favorabilă sau vederilor Austriei sau vederilor Rusiei, se confirmă indirect că în această privință cel puțin d. D. Brătianu înclină, timporar şi pentru motive de oportunitate poate, spre Rusia, d. I. Brătianu spre Austria.

Instinctul nostru ne condusese bine, simțisem că în acea corespondență, cu toate că termenii erau greoi şi acuzările prea directe, pulsa un adevăr. Afară de asta ne deprinsesem a nu prea avea încredere în serbări publice, în manifestațiuni patriotice, în zgomot de muzici, în fanfare şi în făclii . . . Ştiam de ex. că o serbare analogă, intrarea triumfală

---

a trupelor, s-a făcut în Bucureşti exact în ziua în care d. Nicu Catargiu iscălea în numele guvernului român cedarea Basarabiei. Serbările de încoronare, zgomotoase şi splendide , ascundeau poate cu focul lor bengal sâmburul unui eveniment tăinuit cu discrețiune , însă mult mai însemnat, concesiile ce d-nii Brătianu — Boerescu făcuseră vederilor Austriei în cestiunea Dunării. Independența costase Basarabia, modificarea art. 7, răscumpărarea căilor ferate; regalitatea costase poate Dunărea. Orice succes poreclit politic se plăteşte peşin, titlurile de nobleță ale țării se cumpără ca boieriile sub Vogoridi.

Nu ştim în adevăr şi nici nu voim să ştim în ce consistă acele concesii pe cari cabinetul Brătianu — Boerescu le-ar fi făcut. Asemenea legăminte nu se pot încheia decât cu consultarea şi aprobarea Parlamentului şi acesta nici a fost

consultat, nici a aprobat ceva. Asupra ziselor în treacăt a unora sau a altora, asupra destăinuirilor făcute pe jumătate şi cu rezervaţiuni mentale nu ne simţim datori de-a ne rosti şi nici nu e bine ca un partid în opoziţie care nu e [în] posesiunea tuturor elementelor pentru cunoaşterea unei cestiuni de politică esterioară să se rostească *a priori* oarecum pentru cutare sau cutare soluţiune. Daca în cestiuni de organizare internă a se rosti e o datorie, de vreme ce toate elementele de cunoştinţă şi de critică sunt vădite şi clare, la cestiuni esterioare ţesătura de cauze şi de efecte e, prin natura lucrului, sustrasă publicităţii. Numai încheieri definitive nu se pot face fără aprobarea Parlamentului şi e de datoria noastră de-a aştepta ca acele încheieri să se prezinte Adunărilor spre a ne rosti pentru sau contra lor.

[18 — 19 mai 1881]

[„CÂND AM DAT SEAMA ..."]

Când am dat seama de conferenţa electorală a românilor din Ardeal şi din Ţara Ungurească am relevat că atitudinea lor politică în alegerile viitoare şi concluziile acelei conferenţe au fost determinate printr-un discurs al d-lui Vincenţiu Babeş , membru al Academiei noastre.

Reproducem mai la vale acel discurs, deşi într-un pasaj d-sa se face apărătorul prea călduros al politicei d-lor Rosetti — Brătianu. Suntem departe de-a ne supăra pentru simpatiile ce le arată d. Babeş compatrioţilor noştri, deşi nu le împărtăşim. Aceste simpatii s-ar fi putut esprima însă fără a se atinge adversarii politici ai d-lui Brătianu, mai ales când cei mai mulţi dintre conaţionalii noştri din Ardeal nu sunt în poziţia de-a distinge bine cauzele antagonismului dintre partidele din România. Pentru ei, ca pentru străinătatea întreagă, acela e mai mare patriot care face a se vorbi mai mult de el, deşi poate tocmai contrariul e adevărat.

[18 — 19 mai 1881]

[„AŞA ESTE."]

1) Aşa este. Imediat în urma concesiei Strousberg nu se afla un colegiu în ţară care să aleagă pe d-nii Rosetti — Brătianu, cu toate că sunt cei mai iluştri patrioţi.

2) D. Babeş se 'nşeală *cu* sau fără voie. Nu partidul roşiu , poreclit naţional, ci coaliţiunea de la Mazar Paşa: conservatori, liberali independenţi şi roşii au venit atunci la putere. Nu libertatea alegerilor a fost cauza izbutirii coaliţiunii, ci scrupulele ministeriului

---

Catargiu de-a intra în vederile politicei orientale preconizate pe atunci de Rusia şi Germania. „Românul" de pe atunci e probă că pe de o parte conservatorii erau calomniaţi ca aderenţi ai Rusiei, pentru a le înstrăina opinia publică, pe de alta călătorul de la Livadia era înţeles de-a face el singur ceea ce ştia bine că pe nedrept le imputa conservatorilor că voiesc să facă.

Rezultatele sunt cunoscute, deşi sunt apreţiate din puncte de vedere foarte diferite. Unii înscriu la pierdere Basarabia, alţii la câştig Dobrogea; unii glorifică ridicarea numelui român; alţii regretă , nu fără cuvânt , că un instrument de drept public ca Tractatul de la Berlin deschide înăuntrul naţiei glorificate calea unei imense şi adesea imunde colonizări străine. Sunt deja un milion de străini în România şi se înmulţesc pe zi ce merge. Daca în urmărirea scopurilor politice ale românilor ardeleni repetarea unor aserţiuni neîntemeiate contra conservatorilor din România e de un folos practic, trece-o şi aceasta lesne cu vederea. Dar nu credem.

[18 — 19 mai 1881]

[„«THE TIMES» ŞI «TIMPUL», IATĂ TEMA …"]

„The Times" şi „Timpul", iată tema cea mai nouă asupra căreia d. C.A. Rosetti îşi scrie armoniile sale politice. „Românul" reproduce pasaje din ziarul nostru, apoi din cel englez şi la urmă ne dăscăleşte ca aşa să scriem şi noi dacă avem iubire de ţară. Fără îndoială stima ce ziarul englez zice c-am fi câştigat - o pentru noi înşine, preţul cel mare ce el îl pune pe ceea ce România a câştigat din război sunt cestiuni de apreciaţie asupra cărora e liber oricine de-a se rosti cum doreşte, şi desigur recunoaştem că ziarul englez e departe de-a vedea cu ochii *noştri.* Tot astfel omonimul nostru îşi poate face, alături sau în afară de istoria dreptului public din ţările dunărene, idei foarte deosebite asupra semnificării titulaturei de „Domn", asupra superiorităţii titlului de rege. Poate că corespondentul ziarului citat e bun prieten cu d. C.A. Rosetti, poate că, petrecând serile împreună la cîte - o ţigară de Havana şi la o vorbă bună, pasărea străină, atinsă de farmecul străinătăţii, de seninul cerului nostru, de laturea pitorească a vegetaţiunii pe de-o parte şi a caracterului etnic pe de altă parte, confundă apatia noastră cu mulţumirea de sine, vegetarea de pe o zi pe alta cu puternica linişte a unui popor fericit. Nu vom discuta deci cu cele scrise în foi engleze; noi ştim ce ştim şi partea decorativă a vieţii noastre nu ne face a uita un moment relele adânci de cari suferim. Alaiul istoric şi de bresle care şi-au făcut trecerea solemnă pe dinaintea regelui nu ne-a uimit nici atât ca să uităm că, nu mai departe decât sub Vodă Ştirbei, tot acest alai era compus din patruzeci şi cinci de bresle cu steagurile şi corporaţiile lor şi că din aceste 45 de ramuri de activitate onestă n-au rămas azi decât 5 — 6. Dar s-au înmulţit introducătorii similarelor străine, evreii cu cele douăzeci de societăţi ale lor de ajutor reciproc, de solidaritate economică, cu organizarea lor de stat în stat pe pământul ţării.

De vom întreba ce s-au făcut acele mii de braţe cari se mişcau acum 25 de ani într-un mod folositor şi onorabil pentru ele şi pentru ţară, şcoala de Manchester ne va răspunde c-a avut loc o deplasare a muncii, că ele se ocupă azi cu altceva. Cu altceva? Cu nimic nu se ocupă, căci orice - ar produce veştejeşte sub suflarea concurenţei străine. Trebuinţele noastre au devenit altele, tot ce popor şi clase superioare poartă pe ele e introdus din străinătate, suntem reduşi la munca agricolă, la salahoria de câmp .

Sau munceşti [şi] duci numai laturea 'ntunecoasă a vieţii de ţăran sau cultivator mare; sau eşti patriot de meserie, postulant , om mare cu patru clase elementare şi c-un curs de violoncel, şi consumi numai, te bucuri de partea de soare a vieţii, adăpostit de

---

eterna lesniciune de a îmbăta o naţie, parte incultă, parte pe jumătate cultă, cu vorbe late şi cu apă rece.

Pentru patru din cinci părţi ale locuitorilor acestei ţări ea este patrie în sensul adevărat al cuvântului ; pentru o a cincea parte, pentru milionul de străini şi pentru patrioţii de meserie, ea este un otel şi un otel confortabil . Nu e deci de mirare dacă unul din chelnerii acestui otel, d. C.A. Rosetti, [î]şi laudă tot aranjamentul făcut în favorul mosafirilor lui şi dacă aceşti mosafiri găsesc că totul merge de minune.

Pe noi însă, cari nu considerăm nici viaţa ca un tren de plăceri, nici ţara ca lucrul nimănuia , nici poporul făcut numai pentru a munci spre a putea cumpăra cu grâul produs de el luxul declasaţilor şi trebuinţele oamenilor cu patru clase primare şi cu exigenţe aristocratice, pentru noi e dureros a vedea cum ni se ia cel din urmă ban fără nici o compensare, fără a ni se da în schimb nici administraţie naţională, nici justiţie acătării, nici instrucţie solidă, nici arte, nici ştiinţe. Pentru noi e dureros să plătim diletantismul politic, diplomatic, literar al reputaţiilor uzurpate ale demagogiei noastre cu banii cari, bine întrebuinţaţi , ar fi în stare a înzeci şi a însuti cunoştinţele noastre şi puterea noastră de producţiune.

Nu suntem noi aceia cari să ne jucăm de-a reacţiunea, să ne bazăm în argumentarea noastră pe dogmele dreptului divin, pe ficţiuni istorice, pe umbra cugetată a unor stări de lucruri anterioare. Fii ai secolului al nouăsprezecelea, nu ne simţim îndreptăţiţi în cercetările noastre decât la două lucruri: a cita fapte exacte şi a le da o formulă generală.

E deci exact că populaţia autohtonă a ţării creştea uimitor de repede de la 1844 până la 1859, că încă la 1859 numărul naşterilor era aproape îndoit cu al deceselor . E exact asemenea că de atunci datează epoca Unirii şi a revoluţiei sociale din România, a declasării generale cum zicem noi; e tot atât de exact că de la 1866 încoace populaţia scade, scade mereu, că azi am ajuns la decreştere absolută, că în 1878 era 101,7/10 decese la suta de naşteri . Şi trebuie a se lua bine seama că străinii se 'nmulţesc şi scăderea e reprezentată numai prin elementul românesc.

Câtă mizerie guvernamentală, câtă corupţie, cât cinism trebuie să fie în clasele dirigente ale unei naţii cari cred a putea minţi bunastare , înflorirea, civilizaţia în faţa umbrei din ce în ce mai mari a morţii fizice a poporului român ? Ce suflet de chelner al Americei dunărene trebuie să aibă cineva ca să-şi închiză ochii faţă cu rele patente , cu mizerii strigătoare la cer ? Şi să nu zică că nu erau oameni cari prevăzuseră aceasta. Le prevedea Barbu Catargiu, le prevedea

Marțian. Unul a murit asasinat pentru că reprezenta tradiția în partea ei cea sănătoasă față cu înnoiturile descreierate ; altul a murit pentru a nu vedea înstrăinându-se parte cu parte bunul şi toate puterile vitale ale moştenirii istorice a poporului nostru.

Meritul consistă în escedentul valorii producțiunii peste consumațiune.

Se va zice că am făcut mari progrese. Să presupunem aceasta fără a o admite. Aceste progrese sunt lipsite de orice merit, căci au costat mult mai mult decât a produs, ba costă însăşi viața fizică a populațiunilor.

Simulacre , forme goale ale culturei străine fără nici un fel de fond, beşici de săpun cari, plesnind, nimeni n-ar simți lipsa lor decât bugetofagii , iată progresul făcut! Nici instrumentele de muncă agricolă nu s-au îmbunătățit, nici meseriile vechi nu s-au perfecționat , nici meseriaşii nu s-au înmulțit, nici din şcoli nu iese oameni practici şi capabili a se hrăni fără ajutorul bugetului, nici clerul n-a înaintat pentru a substitui *convingerea* morală şi religioasă vechei şi naivei *credințe* dogmatice, nici literatura nu e superioară celei de la 1850, ci, din contra, inferioară, nici vrun progres se vede în activitatea ştiințifică. Plagiatori de texte străine fără sentiment de demnitate, iată cine ocupă catedrele universitare, destinate iubirii dezinteresate de adevăr, setei de ştiință.

Dar acesta-i otelul patrioților de meserie şi a străinilor privit cu ochii noştri. Patria adevărată, patria lui Matei Basarab e săracă şi ignorantă . Daca măcar sănătatea ei fizică şi morală n-ar fi adânc atinsă de corupția păturilor de populație străină şi semistrăină aşezate deasupră-i !

[20 mai 1881]

[„CÂND EPOCA PATRIOTISMULUI DE PORUNCEALĂ ..."]

Când epoca patriotismului de porunceală va dispărea în întunericul veacului, precum se cuvine să ne aşteptăm, când ramura bătută de unde a ilustrului poet va prinde adânci rădăcini şi la umbra ei s-o adăposti numai suflarea senină a țării legale, atunci generația timpului, deschizând cronica neamului la pagina veştejită consacrată individualităților politice de neagră memorie, va ceti c-un sentiment amestecat de indignare şi amărăciune cam cele ce urmează:

În primăvara anului de la Hristos 1881 se păru că şi elementele naturii pactizară cu silințele ce-şi dădeau puținii bărbați cu simțimente naționale care reuşiseră ca reprezintanți ai națiunii a esercita un control asupra guvernanților şi a le dovedi degradarea morală a administrațiunii. — Ploi torențiale şi continue dăsfundară pământul ; semănăturile suferiră mult; comunicațiile se întrerupseră ; terasamentele drumurilor de ferate dederă pe față o dată mai mult slăbiciunea cu care se construiseră ; tunele se surpară ; multe poduri fură luate de apă, comerțul, şi cu dânsul toate ramurile de activitate ale țărei, căzură într-o piroteală generală. — Şi chiar aşa trebuia să se întâmple , căci nimic din toate acestea nu erea ceva anormal, ci consecuența inevitabilă a administrațiunii de pe atunci.

Toți aveau conştiință de necesitatea de a se repara şi consolida linia ferată. — Pentru aceasta *douăzeci milioane lei* fură acordate guvernului. Cu toată destinațiunea categorică trecută în legea prin care se încuviință creditul, nimic pentru ameliorarea liniei nu se lucră. Ceva se făcu: banii se cheltuiră . Trecură luni, trecu un an, ziarele protestară , se ceru de deputații independinți prezintarea socotelilor; la toate se răspunse cu amânări cărora le da concurs mutismul obicinuit al gazetei oficioase de pe atunci.

La întrebarea continuu repetată : „Ce se făcuse cu acele 20 milioane" publicistica independentă era unanimă în a răspunde: „S-au cheltuit de miniştri în risipe inutile şi în daruri deghizate", însă vocea acesteia era acoperită de zgomotul asurzitor al declasaților plătiți din iubitul buget proporțional cu insultele şi vociferările lor.

Alături cu sleirea resurselor , prestigiul țării față cu pretențiunile bancherilor străini devenise mai umilitor decât al unui bătrân prodig sau fanfaron desculț. Se văzu atunci, fapt unic în istoria statelor independente, milioanele Regatului român secuestrate la Berlin de către un sindicat de bancheri lacomi şi perfizi . Guvernul, care profita de toate ocaziunile spre a se tămâia cu gloria fictivă a întemeierii creditului, căzu la învoială cu samsarii nemulțămiți şi se oferi a le asigura pe 40 ani un procent cu mult superior taxei medii cu care atunci se cotau efectele statului.

Noi plătim şi azi cu greutatea aurului slăbiciunea controlului părinților noştri: da, părinții noştri au fost vinovați, ei au permis ca nişte financiari improvizați să dispună după plac de viitorul generațiilor de azi; da, ei au îngăduit ca nişte datorii ce espirau peste 10 — 20 ani să le preschimbe în altele, superioare şi în procent, şi în capital, şi în durată. Voi, iubiți lectori de astăzi, munciți ca să plătiți indolența autorilor voştri de acum 30 ani; ca să răsplătiți osanalele cântate pe altarul bugetului acoperit cu fițuici emise pe termen fix şi perpetuate în urmă *ad infinitum* de cei ce siliți erau în situațiuni să arate că evaluările înflate întrec c-o pătrime încasările, iar în ziare înălțau până la ceruri prosperitatea financiară. Dacă de mizeriele acestea ar fi suferit numai predecesorii noştri ne-am mulțămi să controlăm că a fost un

timp când tributul turcesc [î]şi schimbase numele, dar sub o altă formă era plătit de ţară de 30 ori mai sporit unor bancheri străini; — dar din nenorocire consecuenţele funeste se gustă de noi; posteritatea noastră chiar ne va blestema.

Iată limbagiul cu care urmaşii noştri vor zugrăvi starea în care ne găsim astăzi.

[21 mai 1881]

[„ÎN FINE BANCHERII..."]

În fine bancherii Landau — Kaufmann şi-au ajuns scopul: sindicatul improvizat de dânşii , secuestrul asupra banilor ţării găsiţi la Berlin, ajutate de autoritatea financiarului *non plus ultra Kalenderoglu* , cel cu leafa de 60 000 lei pe an, au fost încununate de succes. Ministerul Finanţelor a cerut alaltăieri urgenţa asupra proiectului de a fi autorizat să plătească bancherilor refractari , în obligaţii de stat 6 la sută, în termen de 44 ani de acum înainte, datoria Schuldverschreibungen care espira peste vro 18 ani, datorie pe care guvernul nu se încercase s-o convertească când cu *afacerea strălucită,* afirmând însuşi *atunci, nu şi azi,* că era foarte dezastroasă intereselor financiare ale ţării. Înainte, onorabililor, cu noi ediţiuni de acte surpătoare prestigiului ţării, ruinatoare *finanţelor ei, al vostru e. prezentul!* Ieri conversia domenialelor , azi Schul [d]verschreibung , mâine alte douăzeci milioane pentru repararea linii ferate, celelalte s-au înghiţit de flămânzii patrioţi. Înainte !

[21 mai 1881]

[„A GENERALIZA O ASERŢIUNE ..."]

A generaliza o aserţiune susţinută numai în parte e o sofismă din cele mai comune. E adevărat că sofismele sunt atât de dese în gazete încât mai nu merită ca cineva să releveze erorile, parte intenţionate, parte neintenţionate , cîte obvin în ele. Un cod al şiretlicului gazetăresc , al apucăturilor sofistice a acestei bresle de negustori de vorbe, scris popular pentru înţelegerea fiecărui ar merita în adevăr acel nume pe care călugării 'l dădeau în evul mediu logicei lui Aristotel: medicamentum mentis .

În unul din numerele trecute vorbisem de schimbările din Bulgaria şi găsisem că manifestul tânărului principe de Battenberg avea, abstracţie făcând de orice alte motive, un sâmbure sănătos.

În adevăr, orice stat are nevoie de o seamă de condiţii indispensabile pentru ca să poată exista de pe o zi pe alta. La statele cu trecut istoric sau cari şi-au avut în curs de sute de ani obiceile lor juridice şi administrative lucrul merge de la sine. Moravurile fără legi pot totul, legea fără moravuri aproape nimic. E un adevăr acesta, atât de general, aplicabil tuturor formaţiunilor de stat, încât se va vedea că statele în care există şi mai multă justiţie şi mai multă libertate cetăţenească sunt acelea unde obiceiul vechi, datina , tine loc legilor scrise, unde acea datină nici a fost codificată vreodinioară . Cu totul altfel în Bulgaria. Lipsită din veacul al Xiv-lea de o autonomie oricât de restrânsă , trecută prin focul şi sabia cuceritorilor osmani , dreptul public şi cel privat, tradiţie şi datina au fost îngropate sub ruinele Cetăţii de Spini, împreună cu dinastia şismanizilor din Bdyn , încât mişcarea de emancipare a popoarelor orientale i-au găsit egalizaţi de sabia păgână , care tăiase orice cap răsărea deasupra puţin înţelegătoarei mulţimi.

Problema a fost şi este cu totul alta decât în România, ale cărei părţi constitutive aveau trecutul şi tradiţiile lor stabilite de la începutul secolului al XIII [-lea] şi până la 1700. Alte condiţii de existenţă ca stat are deci a propune Alexandru Bulgariei sale ca să existe în mod normal; altele cu totul [î]şi imagina Epureanu pentru România. Epureanu era liberal şi liberal sincer. Admirator şi cunoscător al instituţiilor liberale engleze el recunoscuse adevărul că garanţia duratei şi trainicei dezvoltări a unui stat cu instituţiile lui cu tot e împăcarea formelor tradiţionale de existenţă cu cuprinsul lor nou, cu dezvoltarea nouă. Astfel stejarul, oricât de mic ar fi la început, un vlăstar răsărit din pământ , are acelaşi caracter, aceeaşi formă ca uriaşul secular care a dat naştere unui codru de stejari, care a asimilat cu esenţa [sa] şi a absorbit în formele sale păturі din ce în ce mai adânci ale suprafeţei pământului .

A imputa lui Epureanu c-ar fi propus loviri de stat sau feudalism este neadevărat pe de o parte, absurd pe de alta faţă c-un om care a fost prezident de Consiliu într-un cabinet din care făcea parte şi d. Ioan Brătianu. Dar fiindcă Constituţia se numeşte pact între ţară şi dinastie, daca ilustrul Carada, improvizat în tribun al poporului, pretindea că

opera unei singure nopți de insomnie, copiată de pe texte străine, cuprinde condițiile ce țara le pune dinastiei, dinastia, având înainte-i un viitor de sute de ani, avea din parte 'şi dreptul să pună asemenea condiții bine cumpănite , pentru ca din acordarea reciprocă a condițiilor să rezulte legea fundamentală a statului. Aceasta nu s-a făcut şi nici nu se mai poate face. Deci numai în marginele Constituției actuale se pot crea acele legi organice cari să asigure autoritatea Coroanei pe de-o parte, pe de alta dezvoltarea morală şi economică a ceea ce noi numim elementul istoric, autohton, al țării față cu păturile neistorice ale unei recente şi din ce în ce mai mari imigrațiuni . Daca în adevăr țara n-ar fi compusă decât din acei eleganți picpocheți înmănușați , scoşi ca din cutie, cari formează elita partidului roşu, din acei oameni cu patru clase primare şi exigențe aristocratice, din gheşeftari , nagaica eventuală a unui Ehrenrot român ar avea efecte moralizatoare . Dar, contrariu aserțiunii d-lui Dimitrie Brătianu, țara consistă în cea mai mare parte din oameni cinstiți, cari n-au nevoie decât ca munca adevărată şi rezultatele ei să fie asigurate prin o administrație onestă şi prin o justiție nepărtinitoare , oameni ce ar trebui sustraşi de sub sistemul de corupție electorală şi administrativă a partidului roşu.

Generalizarea celor zise de noi despre Bulgaria asupra României e deci o sofismă a foii oficioase, pe care o respingem.

Al doilea cap de acuzație pe care ni-l face „Românul" e aserțiunea noastră că soluțiunea cestiunii Dunării nu poate fi *favorabilă* decât sau *vederilor* Austriei, sau celor ale Rusiei.

După sincerii reacționari întrupați cu sincerii liberali, cestiunea Dunării cu nici un preț nu se poate rezolva decât dându-se *totul* sau Austriei sau Rusiei („Rom[înul]" de la 20 mai).

Favorabilă vederilor, zicem noi.

Dându-se totul, zice „Românul".

Deosebirea e mare. Admițând că *înlăturarea oricării rivalități între aceste două puteri pe malurile Dunării de Jos ar fi soluțiunea cea mai favorabilă țării, deci nedându-se nimic* nici unuia nici altuia, totuşi soluțiunea aceasta ar fi favorabilă, vederilor aceluia dintre puternicii vecini care nu are interese comerciale pe Dunăre.

Dar domnii de la „Românul" sunt deprinşi *a da totul* şi nu-şi pot esplica că ceea ce e defavorabil adversarului meu e favorabil vederilor mele, chiar daca n-aş avea un folos direct de acolo.

[22 — 23 mai 1881]

[„ESTE ÎNTR-ADEVĂR ÎNTRISTĂTOARE ...]

Este într-adevăr întristătoare priveliştea pe care o prezintă ziarele guvernamentale, mai ales de la un timp încoace.

Este ştiut că ziarul „Românul" nu s-a respectat niciodată, dar a ajuns, de câtăva vreme, la un grad de neomenie care pune pe gânduri pe oricine cugeta la rolul presei într-o societate liberă.

Teza lui favorită este de-a demonstra că opoziționea se compune de reacționari cari, în înțelegere cu străinii răuvoitori ai țării, uneltesc pieirea neamului românesc.

Aceasta a spus-o ziarul „Românul" nu o dată, nu de zece ori, ci de-o mie de ori; nu de un an, nu de zece, dar de când apare acest ziar.

Acesta este calul lui cel mare de bătaie, acesta răspunsul la toate atacurile ce se aduc guvernului, aceasta este ideia pe care o scoate cu abilitate de scamator din toate vorbele opoziției răstălmăcite de dânşii , aceasta este concluziunea pe care o trage din toate actele internaționale în care figurează țara. Se plânge opoziția de administrația interioară a tării, că este rea şi asupritoare ? A doua zi ziarul „Românul" spune că opoziția s-a unit cu străinii pentru a lua administrația din mâna românilor şi a o da străinilor şi, ca dovadă, citează câteva vorbe alese cu meşteşug din jurnalele opoziției din ajun. Se ridică opoziția contra vreunui fapt care ne-a atras o umilire exterioară sau ne-a cauzat pagube de milioane? A doua zi ziarul „românul" spune că opozița , în înțelegere cu cutare putere străină, vrea să dărâme instituțiile liberale ale țării.

Aceasta o spun nu contra unei persoane, nu contra unui partid, ci contra tuturor adversarilor lor politici, oricari ar fi.

O spun fără preget; câteodată , când merg lucrurile bine, cu culori mai şterse; dar când partidul merge rău atunci reiau fabula lor cu o neruşinare care te îngheaţă : nu sunt . calomnii pe cari să nu le răspândească , nu este cuvânt trivial pe care să nu-l întrebuinţeze.

Astfel în numărul de joi 21 mai ziarul „românul", care pretinde cu toate astea a fi un jurnal serios, pierde orice demnitate şi orice măsură.

Chiar la începutul revistei sale el strigă:

Văzând întreaga opoziţiune pe deplin unită *întru a distruge ,* cată să zicem şi noi:

Când românia se ridică, reacţiunea *turbează!*

Văzurăm cu toţii că sincerii liberali fură pe deplin uniţi cu sincerii reacţionari întru a calomnia, a lovi cu ochii închişi în orice parte, în orice fapt, *pentru a opri cu orice preţ,* **fie chiar şi prin provocarea străinilor**, *ridicarea şi consolidarea statului român.*

Şi termină această parte prin aceste cuvinte semnificative:

Avem dreptul, dar şi datoria să repeţim că starea în care a ajuns opoziţiunea, pe deplin unită pentru a distruge , nu mai trebuie să fie tolerată de către naţiune.

Aşadar opoziţiunea este pe deplin unită nu pentru a susţine drepturile ţării la Dunăre, nu pentru a răsturna acest guvern pe care-l crede rău pentru ţară, opoziţiunea este unită pentru a distruge unitatea şi existenţa statului român, cu ajutorul inimicilor ţării.

Şi naţiunea nu trebuie să mai tolereze această stare de lucruri !

Şi notaţi că de astă dată fabula nu se adresează numai la conservatori, ci la întreaga opoziţiune.

Pe lângă această acuzaţie înfiorătoare sunt floricele ceea ce mai adaogă în urmă numai la adresa partidului conservator, când , răstălmăcind un articol în care se esprimă preocupări patriotice pentru descreşterea populaţiunii româneşti, scoate dintr-însul că noi am fi zicând :

„Jos dar Constituţia de la 1866, jos Unirea chiar, trăiască Regulamentul dinainte de 1859, trăiască dezunirea Principatelor!"

Această ineptă acuzaţie adresată partidului conservator, încă o dată, nu e nimic pe lângă acuzaţia infamă adresată opoziţiunii unite: că ea, cu ajutorul străinilor, voieşte să distrugă unitatea şi existenţa statului român !

Ce însemnează această acuzaţiune ? Ce sunt aceşti oameni ? Sub ce formă de guvern trăim ? De unde şi pentru ce atâta neruşinare ?

Căci aceste idei ne sunt cunoscute de mult; oricine a pus mâna pe un tractat de istorie ştie când şi de către cine s-au zis.

Acestea sunt ideile, acestea sunt chiar expresiunile cu cari cei mai neruşinaţi , cei mai nebuni cunducători ai Revoluţiunii celei mari a Franţei, aţâţând mulţimea, o precipitau ca să omoare pe adversarii lor.

Aşa vorbea Marat ca să împingă la asasinarea lui Ludovic al XVI [-lea]; aşa a vorbit Danton ca să asasineze pe prizonierii politici, aşa vorbea Robespierre ca să provoace omorul Girondinilor , a lui Danton şi al partizanilor lui.

Cu aceste idei s-a săvârşit toate măcelurile cari au acoperit de ruşine Revoluţiunea cea mare a Franţei şi cari au condus la moarte tot ce a avut Franţa mai inteligent şi mai patriot !

Dar toate acestea se petreceau în timp de anarhie, într-un timp în care discuţiunile dintre partide se terminau prin omoruri , în care pasiunile erau surescitate şi, daca nu-l omorai tu pe adversarul politic, te omora el pe tine, timp în care domnea despotismul mulţimei.

Dar noi trăim, mulţumită lui D-zeu, în bună pace şi dezbaterile de la noi se termină, nu pe guilotină, ci în salele de alegeri.

Ce caută acest limbaj desfrânat în mijlocul unei societăţi liniştite? La ce extreme voiesc oamenii aceştia să conducă pe credulii lor partizani? Care este educaţia ce voiesc a face acestui popor? Ce idee vrea să dea lumii de această ţară?

Şi notaţi că oamenii cari vorbesc astfel sunt la guvern şi conduc ei destinele ţărei !

Sau trebuie să credem că aceşti oameni, lipsiţi de idei şi de cunoştinţe şi neştiind din politică decât practicele demagogiei franceze şi vorbele ei, sunt siliţi să le întrebuinţeze pe acelea, neavând altceva în creierii lor seci şi în inimile lor corupte ?

Lăsăm opinia publică să răspunză la aceste întrebări şi să veştejească cum merită această răutate neruşinată.

Dar în sfârşit ce-a făcut opoziția pentru a-şi atrage atâta urgie? Făcut-a ea cel puțin vreun fapt de natură a compromite țara în afară? Făcut-a ea vreo mişcare de natură a zgudui guvernul înlăuntru?

Nimic din toate acestea !

Încă demult ziarele independente au atras atențiunea publică asupra tratărilor ce se urmează în cestiunea dunăreană.

S-a zis că Austria, în contra prescripțiunilor Tractatului de la Berlin, voieşte să-şi ia pe seama sa poliția Dunării de la Galați până la Porțile de Fier. S-a arătat că această dominație a Austriei pe Dunăre este contrarie intereselor noastre şi demnității noastre naționale şi s-a afirmat că guvernul român nu înțelege importanța cestiunei sau voieşte să fie prea condescendent către Austria, adăogându-se că lasă pe comisarul noastru fără, instrucțiuni în fața pretențiunilor Austriei.

Şi, cu toate aceste idei cari au îngrijat opiniunea publică, opoziținea nu a căutat să profite de această situațiune, a păstrat tăcerea, ca să nu se amestece fără vreme într-o cestiune delicată, ca să nu creeze greutăți guvernului.

Patriotismul ei a făcut-o condescendentă !

Dar iată că un membru autorizat al majorității, un vicepreşedinte al Camerii, ori d-l Chițu, dă alarma!

El convoacă Camera întreagă, majoritatea şi opoziținea, şi le spune că un pericol mare național ne amenință. Altă Adunare, compusă de majoritate singură, s-a făcut şi acei ce au asistat la dânsele afirmă că guvernul n-a protejat îndestul interesele naționale în această cestiune: el ar fi primit să se violeze , contra intereselor şi drepturilor noastre, Tractatul de la Berlin. Însuşi d-l ministru primar ar fi zis că cestiunea este în adevăr compromisă de guvernul trecut şi că va scăpa ce va putea.

Majoritatea dar a dat alarma şi cele mai grave acuzațiuni contra guvernului s-a adus de către membri influenți ai majorității şi de chiar preşedintele Consiliului.

Ce a făcut opoziținea?

Opoziținea s-a întrunit într-un local particular, pentru a se lămuri asupra cestiunii Dunării şi a hotărît atitudinea ce trebuie să ție în această cestiune eminamente națională.

Mai mulți reprezentanți ai presei au luat cuvântul şi toți au fost de părere că în această privință, ca în toate celelalte cestiuni internaționale, guvernul a arătat prea puțină dibăcie şi prea multă slugărnicie către străini şi s-a luat hotărârea de-a se cere de la guvern mai multă îngrijire pentru interesele cele mari ale țării.

Şi pentru aceasta ziarul „Românul" [î]şi iese din minți şi acuză opoziținea că voieşte să distrugă existența statului român !

Aceasta nu este de crezut!

Ce voieşte dar „Românul" cu reproducerea acestei acuzațiuni tot atât de stupide pe cât de mişeloase ?

Ştie el oare că în adevăr guvernul a fost slugarnic şi nedibaci în această cestiune aşa încât se teme că, de se va face lumină, opiniunea publică se va deştepta în fine şi-i va

---

goni de la putere ca pe niște oameni tot atât de proşti administratori pe cât de meşteri calomniatori ?

Sau pregăteşte el vreo altă lovire țării, vreo cerere de milioane or dezorganizarea justiției prin alegere?

Oricare din aceste ipoteze va fi cea adevărată este învederat că „Românul" simte trebuința să arunce pulbere în ochii lumii şi pentru aceasta n-are bătaie de cap să aleagă arma, căci el nu are decât una: calomnia !

Ori frica de-a pierde puterea şi câştigurile ce-şi asigură printr-însa le-a turburat minții şi i-a făcut să turbeze , după espresia lor favorită, sau dorința de a turbura apa şi a pescui pe nevăzute, în ambele ipoteze se vede că scopul ce urmăresc este tot atât de vinovat pe cât e mijlocul ce întrebuințează pentru a-l atinge!

[24 mai 1881]

[„VINERI, SENATUL S-A OCUPAT..."]

Vineri, Senatul s-a ocupat cu cestiunea Dunării, adusă în discuție prin interpelarea d-lui Petre Grădişteanu. „Românul", într-o notiță inserată chiar în seara aceea ca ultime ştiri de la Senat, făcând o scurtă dare de seamă a acelei şedințe, susținea că d. Teodor Roset[t]i declarase, în numele opoziției, că dânsa are încredere în guvern. Ştiam că această aserțiune a foii guvernamentale este falsă, am aşteptat însă darea de seamă amănunțită a şedinței pentru a face rectificarea cuvenită. Iată în rezumat ce s-a petrecut în Senat vineri:

După interpelarea d-lui Grădişteanu, d. V. Boerescu a făcut expunerea pe larg a cestiunii dunărene. La 26 fevruarie şi 1 martie d-sa, ca ministru de externe, a adresat reprezentanţilor români din străinătate o circulară confidenţială prin care le cerea să presimţă cugetările guvernului pe lângă care erau acreditaţi şi totodată [î]i informa în ce mod şi în ce condiţii guvernul român ar primi înfiinţarea Comisiei Mixte speciale, care ar fi o delegaţie a Comisiei din Galaţi, şi cu preşedinţa Austriei.

D. Dum . Brătianu, prezidentul Consiliului, constată că predecesorul d-sale la externe a declarat cumcă nu s-a luat nici un ingajament în privinţa Comisiei Mixte cu prezidenţa Austriei.

În adevăr, zice actualul ministru de externe, nu s-a găsit în minister nici urmă de asemenea ingajament . *Însă circulările către agenţii noştri din străinătate şi convorbirile* **cari au putut avea loc** *au lăsat celorlalte puteri impresiunea că, daca Austria ar admite condiţiunile noastre coprinse în circulările de cari e vorba, am primi şi noi Comisiunea Mixtă sau specială ca o delegaţiune a Comisiunii Europene, sub preşedinţa simplă, onorifică, a Austriei, primită deja de toate celelalte puteri.* Cestiunea dar r[mâne întreagă; nu este nici un ingajament propriu zis luat.

Cu toate acestea d. Dum . Brătianu nu crede că cestiunea nu s-ar compromite prin aceasta şi că chiar nu ar fi politic din parte-ne să declarăm acum că nu primim Comisiunea Mixtă nici sub rezervele şi condiţiunile cari ar pune-o în imposibilitate de a jicni vreodată interesele noastre.

D. prezident al Consiliului nu poate spune mai mult, căci, pe lângă necuviinţa de a trata o cestiune pendentă într-o şedinţă publică, ar trebui să întreţină maturul Corp „despre lucruri pe cari nici onor. Senat, nici d-sa inteligentul ministru de externe nu le cunosc."

După aceea d-sa face apel nu numai la majoritate, ci la tot Corpul, să fie unit cu guvernul, să aibă încredere într-însul căci numai astfel guvernul va avea tăria şcl. şcl.

După d. ministru de externe, d. T. Roset[t]i a rostit următoarele cuvinte, pe cari le dăm în întregul lor.

D-lor senatori, onor. nostru ministru preşedinte, în scurta cuvântare ce a ţinut — după lunga expunere făcută de d. fost ministru de externe Boerescu — printr-un apel făcut la băncile opoziţiunii din acest Senat — ne-a cerut ca cu toţii, adică şi acei din majoritate şi cei din minoritate, să exprimăm încrederea în guvernul actual. În ceea ce priveşte cestiunea care este acum direct în joc, după expunerea făcută cu atâta claritate magistrală de onor. d. Boerescu, putem declara că nu avem nimic de zis şi suntem cu toţii pentru a se salvgarda interesele noastre, fără, a jicni, după, cum a spus d-sa, acţiunea legitimă ce au unele din puteri în cestiune. Aceasta a fost, d-lor, impresiunea ce am simţit în privinţa părţii întâia a discursului onor. d. Boerescu. Nu am fost însă complect mulţumiţi şi în privinţa părţii a doua a discursului d-sale, unde ne-a vorbit de măsurile ce a fost luat, ca fost ministru al afacerilor străine, în apărarea drepturilor ce ne-a arătat că avem în cestiune.

Este cert, d-lor, că discuţiuni de felul acesta nu se pot face, mai ales în o cauză ca aceasta, unde nimic nu este scris şi se pune temei pe cele expuse. Iarăşi nu mă autoriză pe mine nimic pentru a pune la cea mai mică îndoială cele ce s-au expus aici de onor. d. Boerescu şi cari au fost dezvoltate cu atâta luciditate . Noi am văzut însă un lapsus , o lipsă de consecinţă în fapt. Şi, în adevăr, d-lor, după ce d-sa cu atâta claritate a pus în vedere faptele, după ce ne-a spus că a susţinut cu toate mijloacele posibile această teză, discutând pe acel tărâm , vedem şi ne mirăm cum la primirea ultimei note de care ne-a vorbit, aceea de la 9 fevruarie anul curent, chiar din partea unei puteri, şi a celei mai interesante pentru noi, o notă cu unele din vederi contrare vederilor exprimate de cabinetul nostru, d-sa n-a răspuns absolut nimic ! A tăcut şi nu ştim dacă, această tăcere din partea ministrului de externe al ţării noastre nu a dat loc la ceea ce ne spune actualul preşedinte al cabinetului nostru, adică la interpretaţiunea care a făcut-o celelalte puteri de un fel de consimţimânt dat de noi ca stat, ca guvern, la punctul de vedere susţinut prin acel act.

În adevăr, băgaţi de seamă, d-lor senatori, că d. preşedinte al Consiliului ne-a spus că, după impresiunea d-sale, puterile şi chiar d-sa consideră ţara nu prin înscris, dar *moralmente legată* de această cestiune; şi atunci ne întrebăm, cu drept cuvânt : de unde poate s-a născut, fie în spiritul primului ministru , fie în spiritul puterilor, această convicţiune ? Combinând fiecare act şi cuvânt chiar al Comisiunii Dunărene, nu-şi poate da cineva seama despre impresiunea care a semnalat-o d. prim ministru decât din acea reticenţă asupra notei despre care v-am vorbit.

Oricum ar fi, d-lor, odată aceasta constatat, rămâne să revenim la cele spuse de capul cabinetului actual. D-sa ne-a făcut o declaraţiune a căreia lealitate nu avem nici un cuvânt d' a o bănui, *declaraţiunea că este decis a apăra* in extremis *drepturile ţării încredinţate d-sale.* Punându-ne pe acest tărâm nu avem nici un motiv a pune în îndoială *sinceritatea* acestei declaraţiuni şi nu ne rămâne decât *să avem încredinţarea* că d-sa, prin actele pe cari le va face, prin modul cum va conduce *de astăzi înainte* cestiunea, va şti să răspundă declaraţiunii formale făcute înaintea Senatului şi a ţării.

Iată cuvintele d-lui Teodor Roset[t]i. Cum rămâne dar cu aserțiunea „Românului" că onor. senator, ca organ al opoziției, a declarat că dânsa *are deplină încredere* în guvern ? Ştiam că foaia guvernamentală are obiceiul să născocească pentru trebuință, citațiuni false sau răstălmăcite din cuvinte, vorbite numai, de răposați ; dar nu credeam să împingă lucrul până la falsificarea cuvintelor celor vii şi cari se trec a doua zi în foaia oficială: marafetul e prea grosolan .

În urma altor explicări date de dd . Ion Brătianu şi V. Boerescu, din cari rezultă că guvernul trecut nu a luat ingajamente formale în cestiunea Dunării, dar a legitimat speranțele de aranjare a cestiunii aşa cum le formulau unele puteri interesate la înființarea Comisiei Mixte, şi după o apologie fierbinte făcută de d. Petre Grădişteanu d-lui I. Brătianu, Senatul a trecut curat şi simplu la ordinea zilii, deşi dorința categorică a d-lui prezident al Consiliului şi ministru de externe era de a căpăta un vot de încredere.

[25 — 26 mai 1881]

SITUAȚIA ÎN RUSIA
[„STAREA DE LUCRURI..."]

Starea de lucruri în Rusia devine tot mai îngrijitoare. Singura reformă ce au crezut de cuviință sau au cutezat să introducă triumvirii Ignatiew , Katkow şi Pobedonocew priveşte poliția din cele două oraşe principale. Dar şi aci nu s-a făcut altceva decât s-a

---

înmulțit personalul şi s-au mărit lefurile ! Despre situația ce domneşte astăzi în Rusia cea mare ne dă următoarea icoană drastică corespondentul unei foi germane:

Comitele Ignatiew domneşte d-abia de un timp scurt, numai un singur decret a apărut de la dânsul şi barca statului se leagănă grozav. În acest pilot nu se încrede nimeni afară de farul, nici chiar panslaviştii , din cari el pare că voieşte să facă parte, ceea ce în Occident se numeşte o majoritate guvernamentală. Partida lui Ivan Aksakow visează o mare alianță liberă a tuturor slavilor, în care să nu fie nici o deosebire de clase, ceea ce-i dă domnului Ignatiew un mijloc la mână ca să lucreze în contra privilegielor nobilimii , zicând țăranilor că marii proprietari sunt un obstacol pentru libertatea lor, pe care țarul ar voi bucuros să le-o dea. În urma acestora aristocrația a început să fugă din Petersburg şi de la Curtea pe care o amenință bombele comitetului esecutiv din nou format. Țarul nu e sigur nici în fundul castelului din Gacina , căci s-au arestat chiar ofițeri de ordonanță cari au jurat credință țarului. Unul din aceştia a fost întrebat la interogatoriu dacă a avut de gând să atenteze în contra țarului. El a răspuns liniştit că nu se pronunțase încă sentința de moarte în contra împăratului. Bigotul Pobedonocew coopereză la toate şi de aceea se pune mare greutate pe elementul religios. Astfel unul din ofițerii de marină arestați, care ca student fusese foarte evlavios, fu întrebat dacă se mai gândeşte la Dumnezeu, la viața de veci, la ceri. Ofițerul, în etate de 23 de ani d-abia, începu a râde cu hohot şi apoi, încruntând ochii, zise: „Ceri! Ceriul e pentru cei puternici, cărora îl procură Sinodul cel sfânt ; omul sărac din popor are numai lipsa, mizeria şi răzbunarea sa, cari nu-l pot duce în ceri". De aci se vede ce ură domneşte şi în contra Sfântului Sinod, care iarăşi voieşte să aducă cu forța la ortodoxism pe toate celelalte secte. Nihilismul se recrutează tocmai din aceste secte şi deci ministrul panslavist şi-a pus în gând să grupeze în jurul monarhului pe credincioşii religiunii de stat, cari formează majoritatea țării. El le promite marea cu sarea, dar nu le poate da nimic până ce nu vor pieri vrăjmaşi[i] țarului, adecă necredincioşii . Astfel dar s-a început cu ovreii, apoi vor urma şi ate secte. Chiar şi din cele patruzeci de comune jefuite cu totul multe sunt locuite nu numai de ovrei , ci şi de ruşi eretici . Mai pe urmă vom vedea mulțimea năpustindu-se asupra bogaților , iar Ignatiew va privi cu mâinile în sân la foc, jaf şi omor, comise prin palaturi şi casteluri. Astfel are de gând să ocupe țara până va fi gata statul panslavist şi când , într-o zi, nu va mai putea ieşi din încurcăturile interioare, atunci se va arunca cu căzăcimea în contra vreunei victime din afară.

[25 — 26 mai 1881]

[„SCRIERILE DRAMATICE BUN E ..."]

Scrierile dramatice bune se disting de cele mediocre prin consecuența caracterelor. De la început până la sfârşit toate personajele se poartă şi vorbesc astfel cum trebuie să se poarte conform naturii lor înnăscute. Dar se va petrece conflictul în clasele de jos şi espresiile vor fi mai energice, dar scena va fi în salon şi patimile se vor ascunde în nuanțele cele mai elegante de conversație, fondul rămâne acelaşi. Se va observa că, daca dicționarul de espresii şi locuțiuni e altul, e potrivit cu gradul de cultură al stratului social în care conflictul se petrece, logica patimii şi a caracterului, maniera fiecăruia de-a raționa conform temperamentului său rămâne aceeaşi.

Autorii dramatici sunt adesea mediocri, natura nicicând . Oricât de parfumat de civilizație ar fi exemplarul ce ni-l prezintă natura, în purtarea lui va fi consecuent până şi în inconsecuențele sale. Astfel, la oricine vom găsi firul roşu al caracterului petrecut prin şiragul faptelor sale, deşi acestea nu trebuie să fie neapărat un şirag de mărgăritare,

Ne aducem aminte de judecata de odinioară a foilor roşii despre d. Vasile Boerescu. C-o furie adevărată aceste foi se aruncau asupra ministrului din cabinetul conservator care încheiase convenția comericală cu Austria; era acuzat că primise o decorație care nu se dă decât celor ce înmulțesc c-o provincie întreagă zestrea habsburgilor; d. baron era ținta persiflajului celui mai crud. Tempora mutantur *et nos mutamur in illis* . Cel care n-avea întru nimic a compromite interesele țării pentr-o decorație e azi patriot, a subscris o hârtie de sumisiune necondiționată către onor. d. Ioan Brătianu, deci azi e un giuvaier al partidului dominant, plumbul s-a prefăcut în aur, cristalul de stâncă în diamant.

Nu vom discuta mult asupra marelui om de stat, precum se numea însuşi în articolele scrise manu *propria* în „Presa". E uşor a defini natura acestui bărbat politic. O inteligență foarte elastică , dar căreia asupra formelor i-a scăpat totdeauna fondul. Toată cariera sa politică consistă în sacrificarea fondului intrinsec al lucrurilor pentru câştigarea unor forme mai mult ori mai puțin lustruite ale existenței statului român. Reaua tra -

---

ducere a Codului Napoleon şi introducerea lui peste noapte, deşi codificațiunile noastre vechi ar fi avut nevoie de modificațiuni puține şi neesențiale pentru a egala Codul francez; actuala lege a instrucției, un adevărat monstru, care face din elevi de liceu profesori de gimnazii, ba de universitate chiar, şi care a fost cauza creării unei sume de şcoli primare şi secundare rele, sunt în mare parte opera d-lui Boerescu din zilele lui Cuza Vodă.

În zilele lui Carol Vodă d. Boerescu a urmărit idealul unei independențe *formale* a statului român, fără nici o considerare a condițiilor materiale ale acestei independențe . Pentru a restabili dreptul țării de-a încheia tractate de negoț a fost părintele intelectual al convenției austro - române , liber schimbiste cu totul, şi în care puținele puncte de protecție a meseriei naționale au fost introduse de unii din colegii săi. Tot în urmărirea acestei independențe formale d-sa s-a făcut ministrul de externe al Tractatului de la Berlin şi, pentru dobândirea recunoaşterii repezi a regalității, s-a făcut ministrul cestiunii dunărene.

Nu-i facem o acuzație dintr' aceasta . Fiecine face ceea ce se pricepe. A pune moşia părintească amanet pentru a câştiga un rang a căruia mărime să n-aibă pereche decât în goliciunea lui e asemenea politică, dar, după părerea unui bun gospodar, e o rea politică.

D. Dumitru Brătianu a definit politica d-lui Boerescu în cestiunea dunăreană.

Circularele către agenții noştri din străinătate şi convorbirile cari au putut avea loc au lăsat celorlalte puteri impresiunea că am primi şi noi Comisiunea Mixtă sub preşedința Austriei.

Iată scheletul declarației d-sale din Senat, dezbrăcat de toate rezervele. Nici poveştile d-lui Ion Brătianu, nici lungul discurs al d-lui Boerescu n-a adaos şi n-a scăzut nimic din gravitatea acestei declarări. Deşi un angajament propriu zis nu e luat, dar angajamente impropriu zise par a fi destule ca sorții de apărare ai cestiunii dunărene să fie mai puțini şi mai grei.

Ceea ce constatăm este că Senatul a refuzat votul de încredere cerut de d. Dumitru Brătianu.

Dacă, nu aveți destulă încredere în caracterul şi în priceperea reprezentanților dv. actuali de la guvern şi vorbind astfel mă adresez nu numai la majoritate, ci la întregul Senat, căci şi de astă dată trebuie să, fim toți uniți precum totdeauna am fost în cestiunile mari naționale — daca, zic, *nu aveți destulă încredere în miniştrii actuali, să fim înlocuiți cu alte persoane, cari să aibă fără rezervă toată încrederea dv.;* căci numai astfel *vom* avea sorți de-a înlătura sau cel puțin de a ne strecura printre marile greutăți ce ne creează în cestiunea dunăreană starea politică actuală a Europei.

Iată cererea unei moțiuni de încredere .

Iată şi sfârşitul şedinței:

D. D. Ghica, preşedinte. Aveți vreo moțiune?

D. P. Grădişteanu. Nu.

Senatul primeşte trecerea pur şi simplu la ordinea zilei.

Iată dar că şi aci firul roşu al actelor d-lui Boerescu e acelaş. Pentru a câştiga o poziție formală statului român a tot subțiat firul cestiei dunărene, prin circulare şi conversații, prin angajamente impropriu zise , încât acest fir amenință a se rupe. Aceste forme costă din ce în ce mai mult şi n-ar fi de mirare ca într-o zi să ajungem *împărăție* chiar ... dar de soiul celei turceşti.

[27 mai 1881]

[„PÂNĂ ACUM AM PRIMIT...]

Până acum am primit mai multe plângeri cari de cari mai caracteristice asupra purtării d-lui Crăciunescu cu ocazia examenului de bacalaureat. Cele mai multe coprind indicii atât de grave în privința d-sale încât ne-am sfiit a le crede de-a dreptul şi aşteptăm să ni se confirme din mai multe părți. Deocamdată facem loc următoarelor şiruri, ce ne vin din sorginte vrednică de crezare.

[27 mai 1881]

[„IERI CAMERA S-A OCUPAT..."]

Ieri Camera s-a ocupat în două şedințe, una ziua, alta seara, de cestiunea dunăreană. Se ştie că d. Chițu, printr-un marafet parlamentar nou, obținuse cel dântâi cuvântul în această cestiune. Vineri, d. Lahovari, ca reprezentant din opoziție, cere cuvântul pentru a anunța interpelarea d-sale. Ce se întâmplă însă? D. Chițu pretinde că s-a înscris cu o zi mai nainte (adică joi, când nu se ținuse şedința) în „albumul prezidențial" pentru a anunța aceeaşi interpelare.

D. Lahovari, fără a insista asupra acestui anacronism de comedie, îşi anunță interpelarea. D-sa constată că faptul unei învoiri a guvernului cu un amic al său din majoritate pentru a-i anunța acesta o interpelare de comandă nu poate împedica să se producă interpelarea adevărată din partea unui reprezentant independent. După d. Lahovari, d. Ionescu anunțase aceeaşi interpelare. Astfel s-au înscris la ordinea zili [i], pentru ieri, dezvoltarea interpelărilor d-lor Chițu, Lahovari şi N. Ionescu.

Şedința, ca toate şedințele de importanță, era prezidată de d. C.A. Rosetti; încercarea era prea serioasă pentru ca onor. prezident să lase sforile teatrului mecanic în mâinile unui viceprezident şi inteligentul d-sale locotenent, d. Chițu, era însuşi interpelator. Dezvoltarea interpelării d-lui Chițu, destul de lungă deaminteri , a fost aceea ce trebuia să prevază oricine: o complezantă farsă pusă la cale mai dinainte.

D. Chițu nu spune, într-un ceas şi mai bine de cuvântare , nici o idee pozitivă; d-sa înoată într-o mare de generalități banale, sărate pe ici pe colo cu cîte un nu mă uita la adresa guvernului, şi a căror concluzie este că guvernul bine a lucrat până acuma în cestiunea dunăreană. Terminând , d. Chițu urează guvernului ca, întemeiat pe majoritatea de care dispune, să lucreze tot aşa şi mai departe.

Aceasta se numeşte interpelare; şi să nu uităm că d. Chițu are pretenția, deaminteri întemeiată, a fi unul din cei mai inteligenți membri ai partidului de la putere. Se înțelege că guvernul n-a răspuns nimic d-lui Chițu, pentru că nici n-avea ce să răspunză, afară numai dacă d. Dum . Brătianu ar fi fost om mai politicos decât e politic şi ar fi cerut cuvântul pentru a zice d-lui Chițu un *merci* bine simțit. În cazul acela d. Chițu ar fi putut lua şi replica, spre a zice guvernului: „Pentru puțin".

D. Lahovari şi-a dezvoltat apoi interpelarea d-sale. Se înțelege că nu nouă ne este dat a ne confunda în laude la adresa onor. reprezentant conservator; n-am avut niciodată obiceiul să gratulăm pe membrii şi capii partidului nostru cu titluri colosale; aceasta a fost invenția mult regretatei „Presa", o invenție foarte comodă şi ingenioasă altfel, dar de care demnitatea opreşte pe oricine de a se bucura, când are, se înțelege, demnitate. Ne vom mărgini dar a reproduce în întregul lui discursul foarte remarcabil, şi acest calificativ i-l acordă chiar membrii majorității, pe care l-a rostit ieri d.

Lahovari.

D.N. Ionescu a luat al treilea cuvântul , după cum era înscris. D. Ionescu, continuând în şedinţa de seară, dezvoltă mai întâi argumentările d-sale că în cestiunea dunăreană este un interes european şi că astfel orice creaţiune se va face la Dunăre trebuie să aibă un caracter internaţional desăvârşit . Oratorul apoi constată că interesele noastre constituţionale sunt de acord cu interesele comerciale şi cu cele politice. D. Ionescu crede că Adunarea trebuie să ceară, prin o adresă la M. Sa, ca M. Sa să dea o direcţiune guvernului său pentru a susţine în Comisiunea Europeană drepturile României de a stabili regimul liberei navigaţiuni pe Dunăre prin o convenţiune internaţională. Căci în aceasta s-ar vedea mai mult garantată România decât în orice altă stipulaţiune ce ar emana de la Comisiunea Europeană, care n-are în atribuţiunea ei de a face creaţiuni de jurisdicţiune . De aceea d. Ionescu crede că ceea ce Adunarea are de făcut este să se adreseze la M. Sa în sensul de a asigura României interesele sale la Dunăre şi a face ca opiniunile manifestate în Adunare în privinţa drepturilor ţării în cestiunea Dunării să fie traduse în fapte de către consilierii M. Sale.

D. Stolojan ia cuvântul după d. Ionescu pentru a parafraza , adică a face şi mai anodine , banalităţile rostite de d. Chiţu la începutul dezbaterilor. Camera se goleşte cu încetul; d. Stolojan este redus a perora către câţiva colegi, foarte puţini, cari, daca nu ieşiseră din sală, e că găseau fotoliurile d-lor destul de comode pentru a se transporta

cu aripile lui Morfeu pe nişte ţărmi mai fericiţi decât ai Dunării. Astfel, d. Stolojan, fără să pună măcar un punct la o frază isprăvită , coboară de la tribună.

D. prezident al Consiliului luând cuvântul , onorabilii se întorc în sală să-şi reia locurile. D. Dimitrie Brătianu repetă cele spuse în Senat.

D-sa pierzându-se în figuri retorice, cere încrederea unanimă a Adunării, pentru ca guvernul să aibă acea forţă morală care singură etc. etc. etc. D. Dim. Brătianu, profitând de experienţa făcută alaltăieri în Senat, unde, în loc de un vot de încredere cerut de d-sa categorie, n-a obţinut decât trecerea curat şi simplu la ordinea zilii, declară de astă dată că orice moţiune, fie oricum, o respinge, considerând-o ca un vot de neîncredere; d-sa dar cere trecerea curat şi simplu la ordinea zilii. D. C. A. Rosetti trage sforile d-sale, ele însă fiind, cum se ştie, cam prea tocite, votul cerut este obţinut numai cu două voturi peste majoritatea reglementară , adică minimă.

[28 mai 1881]

[„IERI ÎN CAMERĂ..."]

Ieri în Cameră d. Chiţu a readus în discuţie cestiunea dunăreană suscitată de interpelările de alaltăieri şi asupra căreia s-a trecut la ordinea zilii după cererea guvernului. D. Chiţu a cerut ca Adunarea să treacă în secţiuni spre a se ocupa cu moţiunile motivate depuse cu ocazia dezbaterii asupra interpelărilor. D. prezident al Consiliului şi ministru de externe, Dum . Brătianu, nefiind de faţă, d. Sturdza , ministrul de finanţe, susţine că nu se poate anula votul din ajun asupra trecerii la ordinea zilii. Părerea d-lui Chiţu prevalează ; secţiunile iau în dezbatere moţiunea, dar o resping.

Camera respinge asemenea moţiunea şi păstrează ordinea de zi. Vom reveni asupra acestui incident.

[29 mai 1881]

[„DISCUŢIUNEA CESTIUNII DUNĂRENE..."]

Discuţiunea cestiunii dunărene în Adunări, pe temeiul protocoalelor Comisiei Europene şi a actelor diplomatice, au descoperit în fine până la ce punct fostul ministru de externe, onor. d. Boerescu, a ştiut să compromită terenul de drept pe care ţara era aşezată în virtutea Tractatului de la Berlin. Claritatea revărsată asupra actelor marelui om de stat e binefăcătoare şi, dacă nu ne-am teme ca totul să nu fie decât o comedie şi ca noul cabinet, ieşit din sânul aceleiaşi majorităţi parlamentare, să nu fi făcând decât opoziţie aparentă actelor şi promisiunilor cabinetului demisionat, am putea spera că nu prea târziu s-a făcut lumină, că guvernele regelui vor putea încă reveni cu succes asupra celor compromise de guvernul principelui.

Discursul călduros şi de o admirabilă claritate a d-lui Alexandru Lahovari a demonstrat din nou că ministeriul Brătianu boerescu alunecase pe clina unor propuneri şi concesiuni verbale şi în scris cari sunt cu totul în afară de libertatea absolută de navigaţiune a Dunării stipulată prin Tractatul de la Berlin şi că prin această alunecare şi-a înstrăinat simpatiile puterilor apusene şi le-a dezinteresat în cestiune.

În adevăr numai interesarea tuturor puterilor apusene pentru libertatea absolută de navigaţiune este mijlocul de-a înlătura până la un punct oarecare rivalitatea politică şi economică ce există de atâta timp între două mari puteri, Rusia şi Austro-Ungaria, atât pe ţărmii Dunării cât şi în privirea dezvoltării ulterioare a raporturilor dintre popoarele balcanice. A admite preponderenţa uneia din ele înseamnă din capul locului a atinge susceptibilitatea celeilalte şi a da raporturilor pacifice şi normale de până acum un caracter de tenziune care, într-un moment dat, ar fi mult mai periculos pentru micile state de la Dunăre decât pentru acei vecini cari, aproape egali în putere şi importanţă politică, ar afla poate la urmă mijlocul de - a - şi acorda interesele în detrimentul existenţei proaspetelor formaţiuni de state de pe malurile Dunării. Ţinându-se însă pururea viu interesul puterilor apusene atât pentru libertatea navigaţiunii Dunării cât şi pentru existenţa statelor riverane , amândouă puterile mari, care prin apropierea lor tind a avea un cerc de influenţă legitimă în Orientul Europei, ar găsi în cooperarea pairilor lor o garanţie îndestulă pentru menţinerea influenţei lor actuale, iar statele ţărmurene un sprijin în contra lărgirii din cale afară a acelor influenţe.

Interesul statelor apusene este aşadar un element modelator pentru tendenţele de predominare cari se dezvoltă din două laturi în Răsăritul Europei.

Iată ce[e] a ce a voit Tractatul de la Berlin, iată în trăsurile cele mai generale politica naţională ce ar trebui s-o urmeze un guvern Românesc.

Noi credem că, cu oarecare bunăvoinţă reciprocă, interesele mari ale puterilor şi cele locale ale statelor ţărmurene sunt armonizabile şi că tocmai preponderanţa esclusivă a unora e stricăcioasă unei asemenea armonii. Pân' acum a rămas cel puţin dovedit că această armonie e favorul şi a unora şi a altora, încât părăsirea terenului de drept creat de Tractatul de la Berlin ar da poate naştere unor complicaţiuni pe cari statele mici de la Dunăre ar trebui, în interesul lor propriu şi bine înţeles, să le eviteze cât se poate de mult. Şi le vor evita din momentul în care vor renunţa de-a face politică pe picior mare şi se vor mulţumi cu dezvoltarea ce le-o acordă dreptul public pozitiv, stipulat prin tractatele europene.

[30 mai 1881]

[„ÎNCHIDEREA CHIAR…”]

Închiderea chiar în mijlocul anului şcolar a şcoalei de la Panteleimon a produs senzaţiune în public şi mai multe foi din capitală au stăruit să se deschiză iar şcoala, apelând mai ales la simţimântul de dreptate şi de iubire creştinească a celor ce aruncaseră pe sărmanii elevi pe drumuri. Însă aceasta se întâmplă în cele dântâi momente după închiderea şcoalei; în urmă sărmanii băieţi aruncaţi pe drumuri au fost daţi uitării şi astăzi nimeni nu mai vorbeşte de dânşii . Credem însă că de astădată e vorba mai cu seamă de un principiu şi de un interes public care trebuie apărat, deşi fără îndoială copiii ca atari merită asemenea compătimirea noastră.

S-a închis o şcoală care funcţionase mai mulţi ani de zile şi aşa ni se pune înainte de toate întrebarea dacă tocmai ţara noastră poate să privească cu indiferenţă închiderea uneia dintre puţinele sale şcoli. Îndeosebi cea de la Panteleimon era afară de aceasta o şcoală specială. Erau acolo, afară de clasele primare, o şcoală de meserii, mai ales pentru lemnărie , şi o şcoală pentru surdo - muţi . În sfârşit , întregul institut era anume întemeiat pentru creşterea copiilor găsiţi şi în genere a copiilor orfani . Într-un cuvânt e vorba de un aşezământ de binefacere şi de cultură care a fost desfiinţat şi trebuie să ştim dacă el putea să se desfiinţeze ori cel puţin dacă erau destule motive spre a-l desfiinţa.

Trecând cu vederea întrebarea dacă tara noastră are ori nu trebuinţă de un asemenea aşezământ , ne vom mărgini deocamdată a constata că el a fost întemeiat — în mare parte

cel puţin — din donaţiunile acelora care credeau că ţara are trebuinţă de dânsul şi că desfiinţându 'l se lovesc drepturile pioşilor donatori . Şi ar fi foarte trist dacă nici chiar până astăzi nu ar fi străbătut la noi convingerea că o societate aşezată pe temelii sănătoase nu poate să acorde nici unei puteri constituite dreptul de-a întrebuinţa fonduri pioase pentru alte scopuri afară de cele hotărâte de donatori . Fără îndoială statul a contribuit şi el pentru întemeiarea şi întreţinerea

institutului de la Panteleimon; însă aceasta nu-i dă de loc dreptul nici de a desființa institutul, nici chiar de a cere să i se restituiască suma contribuită , căci şi el a contribuit spre acelaşi scop ca donatorii şi n-a pus atunci când a contribuit nici o condițiune din care ar putea să-şi deducă dreptul de a desființa institutul. Astfel contribuirea din partea statului e numai o dovadă mai mult că trebuința întemeierii unui institut ca cel de la Panteleimon era — cel puțin — de toți simțită. Statul are dar dreptul de control, poate chiar să nu mai contribuie pentru întreținerea acelui institut, însă dreptul de a desființa institutul nu-l poate avea decât în cazul când fondurile din care s-a înființat şi se întreține nu ar fi destinate de pioşii donatori pentru scopul urmărit de acel institut. Iară dacă fondurile ar fi prea mici, încât din ele nu s-ar putea întreține institutul, nu rămâne decât să aşteptăm ca ele să crească ori să facem un nou apel la inimele binefăcătoare, dar institutul rămâne în principiu întemeiat, căci altfel am lăsa să se crează că e nebun acela care jertfeşte o parte din roadele muncii sale pentru buna creştere a generațiilor viitoare.

Credem însă că institutul de la Pantelimon e atât de folositor încât merită să fie susținut chiar şi în cazul când fondurile destinate anume pentru întreținerea lui ar fi prea mici.

Nu ştim daca până acum acest institut a răspuns la scopul ce-i este pus. Admițând însă că el s-a abătut de la scopul său tot nu putem admite că urmează să fie desființat, ci numai că trebuie reorganizat.

Lipsa de bani nu poate să fie un motiv serios pentru desființarea institutului. Ni se spune mereu că sunt mulți bani în țară şi e peste putință că, atunci când se votează mii şi iar mii de lei cheltuieli de reprezentație pentru înalți demnitari ai statului român, să nu aibă bani pentru întreținerea unui prea slab dotat institut de binefacere. În acelaşi timp vedem că Eforia Spitalelor, din ale cărei venituri s-a întreținut pân' acum institutul de la Pantelimon zideşte case nouă, plantează grădini, pune grilajuri frumoase, ba dărâmă chiar o biserică spre a putea zidi alta în locul ei; nu înțelegem dar cum Camera şi cum guvernul, care au aprobat aceste cheltuieli, mai pot fi de părere că nu sunt bani pentru întreținerea unui institut în care copiii găsiți, orfani şi surdo - muți găsesc un adăpost şi o creştere potrivită cu interesele țării.

Care pot să fie dar cuvintele pentru care s-a desființat — precum sperăm, deocamdată — institutul de la Pantelimon ? Aceasta e întrebarea pe care trebuie să şi-o pună tot omul serios şi credem că ar fi timpul ca opinia publică să nu mai rămâie în nedumerire asupra acestei întrebări.

[31 mai 1881]

[„ASUPRA EXAMENELOR ..."]

Asupra examenelor de bacalaureat de estimp am primit denunțări atât de grave încât ne-am sfiit de-a le da publicității şi am căutat mai întâi a ne informa de la oameni vrednici de crezare întru cât ele erau exacte.

Mai cu seamă în contra d-lor Crăciunescu şi Cernătescu erau îndreptate acele denunțări . „L'Independance roumaine" de alaltăieri cuprinde asemenea indicii de cea mai mare gravitate asupra acestor doi profesori. Ea publică cîte o scrisoare a fiecăruia dintre ei, pe cari iată - le :

Rog pe colegul meu, d. X ., de-a binevoi să se arate indulgent cu tânărul Z ... Îi voi fi recunoscător .

Aceasta e a d-lui Cernătescu.

D. Crăciunescu scrie franțuzeşte următoarele:

Rog pe onor. meu coleg, d. X ., de-a se arăta indulgent cu tânărul M . . .; nu e tocmai sigur în cestiunile de istorie; dar cunoaşte foarte bine no. 13 al programului.

E bine înțeles că d-lor fac parte din comisia de examinare .

În urma acestor revelațiuni şi a unor informațiuni din chiar cercurile profesorale , publicăm următoarele şiruri, primite la 16 ale lunei curente şi pe cari la început ezitaserăm de-a le da la lumină fără o confirmare ulterioară. Aceste şiruri au forma unor întrebări la cari elevii examinați vor răspunde afirmativ.

Este adevărat că d. Crăciunescu este meditatorul a cinci elevi, candidați de bacalaureat pentru sesiunea de estimp ?

Este adevărat că d-sa a făcut (adică nu, le-a dat în original) încă de acasă elevilor d-sale tema latină?

Este adevărat că elevilor d-sale li s-a introdus prin gaura uşei tema greacă?

Este adevărat că d-sa face cestiuni de literatură latină unele aparținând facultății de litere. iar altele absurde ? Ca curiozitate

iată câteva : Cari erau caracterele limbei latine vorbite în Alexandria în timpul lui Horațiu? Care a fost critica făcută de Scaliger lui Horațiu? Ce diferență era între adevăratul creştinism şi religiunea lui Virgil? Ce asemănare e între Omer, Racine, Virgil şi Dante? . . . !!!

Este adevărat că chiar d. Crăciunescu nu ştie răspunsurile acestor întrebări şi că le are scrise pe nişte foițe pe care nu uită d' a le pune în tot momentul înaintea ochilor d-sale?

Este adevărat că d-sa are pasajele de care-i întreabă pe candidați traduse de acasă cu juxtaliniere ?.. .

Este adevărat că d. Cernătescu [1] n-a ştiut cine a încheiat pacea de la Nicea ?

Este adevărat că d. Cernătescu a susținut că nici os din oasele lui Huniade n-a existat când Soliman a mers să ia Belgradul ?

Este adevărat, în fine, că d. Cernătescu a susținut cu tărie înaintea tuturor candidaților că Ludovic XI a fost fiul lui Ludovic VII ?

Da! Aşa este: Ce vă aşteptați de la un autor de isterie care a copiat cuvânt cu cuvânt pe francezul Duruy ?

_____

[1] Numit la universitate prin decret al Locotenenței domneşti de la 11 februarie, fiind ministru al instrucției d. C.A. Rosetti. Nu are titluri academice şi n-a făcut concurs.

[31 mai 1881]

[„A INTRAT VULPEA 'N SAC..."]

A intrat vulpea 'n sac. „Românul" se zbate ca-n gura şarpelui spre a scăpa din încurcătura în care l-a pus evenimentele parlamentare a celor din urmă zile.

Regalitatea putea fi proclamată de țară, e foarte adevărat, căci liberă e orice țară neatârnată de a-şi pune titlul pe care-l găseşte mai potrivit cu poziția ei; dar libere rămân pe de altă parte toate țările neatârnate de-a recunoaşte sau nu acest titlu. Cele mai multe din puterile Apusului, având interese de-o importanță secundară pe malurile Dunării şi văzând în erigerea României în regat o garanție de pace mai mult prin înlăturarea secularei rivalități dintre două mari puteri, s-ar fi grăbit cu bucurie a recunoaşte micului popor de rasa latină poziția ce o cereau oamenii lui de stat ca ceva necesar pentru dezvoltarea lui. Alte puteri însă cari aveau interese economice şi politice la Dunăre de-o ordine superioară, văzând prețul mare ce d-nii Brătianu — Boerescu puneau pe regalitate , au crezut a putea cere o compensație pentru recunoaşterea ei: preponderanța pe Dunăre.

Am reprodus după ziarele din Viena formula ce se dădea acestei exigențe „Recunoaşterea regalității plăteşte cât un anteproiect austriac".

S-a constatat cu de prisos în Parlament că înaintea încoronării d. Vasile Boerescu recunoscuse ca îndreptățită instituirea unei Comisii Mixte, neprevăzută în Tractatul de la Berlin, sub preşedința Austriei. Lucrul mergea atât de departe încât în Comisia

---

Europeană din Galați delegatul Austriei a dat o dezmințire formală delegatului României şi celui al Bulgariei, spunându-le verde să nu se *prefacă* că se opun creării unei asemenea comisii, căci delegatul Austriei ştie că guvernele acestor doi d-ni au luat deja angajamente în privirea aceasta. Iată în ce poziție falsă era pus colonelul Pencovici în Comisia Europeană.

Apropiindu-se încoronarea, d. Ion Brătianu simte că s-apropie timpul de a-şi ține cuvântul dat Austriei.

Atunci declară în Parlament şi în conventiculele de la Herdan că nu mai poate merge c-un partid care fură, spre a nu mai întrebuința eufemisme . Fratele său, venit din Constantinopole spre a-l înlocui, face declarații analoge în Cameră: „Hoții la puşcărie, speculanții intereselor publice la carantină; nu mai sunt oameni cinstiți în țara aceasta, dar [î]i vom corige noi prin articolele respective ale Codului Penal !" Asta în plin Parlament, în cel dendâi discurs al primului cabinet regal, menit a fi reprodus până şi în telegramele ziarelor europene.

Vine în sfârşit cestiunea Dunării la ordinea zilei. Din documente diplomatice se constată că guvernul trecut a compromis cestiunea prin concesii pripite; că, pledând numai cu jumătate gură în privirea aceasta, ca unul ce făcuse deja promisiuni, a inspirat dezgust puterilor apusene, cari la început erau plecate a face din libertatea absolută de navigațiune o cauză a lor; că puterile apusene, văzând duplicitatea guvernului român, au înclinat a da dreptate exigențelor Austriei, părăsind pe statul mic ce se încerca a le amăgi şi a le compromite vaza.

Şi aceste lucruri nu au fost descoperite numai de membrii opoziției. Nu. D. Chițu, unul din şefii majorității, o

face, d. Fleva, un alt şef al majorităţii, se asociază cu el; c-un cuvânt d. Ion Brătianu i-a numit hoţi, d-lor [î]l numesc, c-un cusur subţire, trădător; indirect, cu oarecare rezervă ca pe-un şef al întregei ortale , dar trădător.

„Neue freie Presse", un organ foarte amic al d-lui Ion Brătianu, scrie în privirea aceasta următoarele:

D. Dim. Brătianu ar aranja bucuros cestiunea dunăreană într-un mod amical *cu Austro-Ungaria şi cu celelalte puteri europene; dar, cu ocazia acestui periculos* experiment *, n-ar voi să piarză nimic din* popularitatea *sa şi de-aceea a crezut de cuviinţă şi prudent de-a declara că* pertratările *sub cabinetul trecut ajunseseră atât de departe* încât *el s-a găsit în faţa unui* fait accompli .

Prin aceasta credea a putea urni într-un chip comod odiul eventual al concesiunilor *făcute puterilor pe umerii fratelui său Ion Brătianu şi ai d-lui Boerescu; dar nu socoti ca Ion Brătianu şi Boerescu n-au murit încă, că, din contra, nu numai că* sunt *între cei vii, dar* sunt *şi senatori şi pot deveni iar miniştri. Era dar natural ca ei să nu voiască a lua pe umerele lor acel* fait accompli *pe care-l* iscodise *Dumitru Brătianu şi să protesteze în contra* încărcării *lor c-o asemenea sarcină. D. Dumitru Brătianu va trebui aşadar, daca nu preferă să-şi reia* comodul *post de ministru la Constantinopol, să rezolve singur cestiunea Dunării... Cabinetul trecut au conces deja instituirea unei Comisii a statelor riverane şi prezidenţa Austriei în ea (deşi nu ca privilegiu, însă în mod* convenţional *). Daca asemenea* promisii *ale unor miniştri români pot fi privite ca* obligatorii *, d. Dumitru Brătianu poate în adevăr să se* refere *la ele ca la un* fait accompli .

Iată priveliştea în faţa căreia se află Coroana. D. Ion Brătianu, ca şi d. Dumitru Brătianu, au aruncat Parlamentului acuzări de cea mai mare gravitate. Acest din urmă, a ameninţat pe membrii majorităţii cu puşcăria şi cu punerea la carantină. Desigur că Parlamentul din parte 'şi , oricât ar avea pe umerii lui afacerile Mihălescu, contractele de lemne ale d-lui Fleva, jocul de bursă cu ocazia răscumpărării şi milionarizarea Costineştilor, răspunde prin neîncredere în politica guvernului trecut, prin rezervă în faţa cabinetului actual.

Fără îndoială neînţelegerile între d. Ion Brătianu şi amicii săi politici nu vor dura mult. Acuzările ce şi le-au aruncat reciproc sunt de natură a-i încărca cu atâta discredit pe toţi împreună încât , coûte *que coûte ,* componenţii de căpetenie ai partidului roşu se vor reapropia . D-lui Brătianu [î]i trebuiesc roşii, roşilor le trebuieşte el.

Nouă însă ni s-a dat pentru întâia oară ocazia de-a măsura într-un moment de tenziune reciprocă abisul de corupţie al partidului dominant, pe care fostul ministru prezident îl acoperea cu perdeua numelui său; am auzit pronunţându - se de chiar ai lor sentenţa de maturitate pentru marea Academie de la Văcăreşti. Pe de altă parte şefii majorităţii au confirmat ceea ce Iancu Negură zicea despre guvernele roşii în genere: „La putere fiind, conspiră cu străinii contra ţării!".

Stroussberg, Livadia, Basarabia, art. 7, răscumpărarea şi în fine Dunărea, iată un lanţ întreg de interese din cele mai vitale ale ţării cari se sacrificau numai pentru ca

---

roşii să vie sau să rămână la putere. Ei nu se pot despărţi unii de alţii, căci nu sunt numai amici politici, ci complici , şi complicitatea lor la crime ordinare ca şi la crime de stat [î]i cimentează împreună pentru de-a pururea.

Care parlament din lume ar fi îngăduit în adevăr ca prezidentul Consiliului să-i spuie: „Hoţii la puşcărie, precupeţii intereselor publice la carantină! Nu mai sunt oameni oneşti în ţara aceasta"? Ei bine, Parlamentul acesta au îngăduit-o pentru că fapte de notorietate publică le închidea gura, pentru că mulţi, foarte mulţi din membrii majorităţii ziceau în fundul inimei în acel moment: *„Pater , peccavi !"*

„Românul" întreabă de ce nu se dă în judecată cabinetul trecut.

Noi am zice că ar trebui să se afle cineva în cer ori pe pământ care să poată da în judecată Senatul ce-au trecut la ordinea zilei peste scabroasele afaceri, descoperite de însuşi mucenicul, şi Camera în care s-au instituit celebrele biurouri de împământire pe sub mână .

Cine ar putea să judece şi partidul şi guvernele roşii e ţara. Dar la ea nu face nimeni apel, mai ales când sunt interese străine la mijloc.

[3 iunie 1881]

[„RUPTURA ÎNTRE D. BRĂTIANU ŞI PARTIDUL SĂU..."]

Ruptura între d. Brătianu şi partidul său nu putea să dureze mult. „Găsit-au Filip pre Naftanail" zice Sciptura ; regăsitu-s-au în sfârşit cancelarul de la Măgura cu iubiţii săi Pătărlăgeni. Cine se va bolnăvi din pricina împăcăciunii e cestiunea dunăreană.

Pentru a reîmprospăta în memoria cititorilor deosebirea între vederile cabinetului Brătianu — Boerescu şi acelea ale şefilor majorităţii reproducem mai la vale pasajele acelea din discursul d-lui Chiţu prin care d. Boerescu e acuzat, în mod eufemistic în adevăr, dar nu mai puţin grav, de-a fi compromis cestiunea Dunării. Compare-se aceste pasaje cu aserţiunile „Românului" că nimic nu s-a compromis, că cestiunea este intactă şi facă-şi fiecine concluzia asupra preţului cu care se plătesc tovărăşiile politice ce ţara are nenorocirea de a le suporta.

[4 iunie 1881]

[„UN AMIC AL FOII NOASTRE..."]

Un amic al foii noastre ne observă că două din întrebările ce se fac d-lui Cernătescu printr-o comunicare ce ni s-a trimis din public cu ocazia examenelor de bacalaureat sunt şicane .

Iată - le :

Este adevărat că d. Cernătescu n-a ştiut cine a încheiat pacea de la Nicea?

Este adevărat că d. Cernătescu a susţinut că nici os din oasele lui Huniade n-a existat când Soliman a mers să ia Belgradul?

şicana ar consista, după amicul nostru, în imposibilitatea întrebărilor, de vreme ce nici Soliman n-a fost contimporan cu Huniady , nici s-a încheiat vro pace la Nicea.

Înainte de toate, *care* Soliman şi *care* Nicee ?

Observaţia aceasta ar avea cuvânt daca întrebările i s-ar fi pus unui elev de liceu.

Un atare sau un om privat nu e obligat a şti nici păcile cîte s-a încheiat în deosebitele Nicee , nici care Soliman împărat a fost contimporan cu Huniady. Dar întrebările de mai sus, în forma lor vagă, fără a se determina nici de ce Soliman e vorba, nici de ce Nicee , se pot pune unui profesor de facultate, care ar fi ţinut nu numai a da un răspuns la ele, ci şi a descoperi lapsurile strecurate în ele, pentru a le da un înţeles îndoit. Pentru noi întrebările, deşi greşite, au un răspuns istoriceşte exact, ceea ce nu ne împiedecă de-a descoperi erorile. Din parte-ne însă nu ne-am crezut deloc în drept de-a corige erori puse poate cu intenţia de a-l face pe examinatorul la bacalaureat să-şi formuleze altădată întrebările şi răspunsurile cu mai multă preciziune.

În locul întâi se zice în adevăr „pacea *de la* Nicea" în loc de „pacea *lui* Nicia " (cea de 50 de ani în războiul peloponeziac); în locul al doilea se zice „Soliman" în loc de „Mohamed II".

Dar amândouă întrebările luate cu intenţia cu care ne par puse ne-au convenit nouă, pentru că au o dezlegare, poate cam greu de aflat pentru profesorul în cestiune, dar desigur din cele mai neaşteptate.

Pacea de la Nicea s-au încheiat în adevăr între Poriu împărat şi Alexandru Macedon ; iar Soliman contimporanul lui Huniady e fiul lui Baiazid I, împărat în părţile europene ale Turciei, care a murit ucis la 1410.

Spre liniştirea amicului nostru cată s-o repetăm că aceste întrebări ne par a fi puse nu pentru a pune în perplexitate pe un elev de liceu, care ştie şi când a trăit Huniady, şi timpul lui Soliman Legiuitorul, ci pentru a demonstra unui profesor de facultate că întrebările ce le pune cată să fie precise ca denominaţiune şi ca epocă. Ce e Soliman fără nici un atribut ? Ce e Nicea? Există patru Nicee deosebite, patru Nicia cunoscuţi, cinci Belgrade şi în fine trei Solimani — aceşti din urmă încai toţi în raporturi directe cu istoria noastră naţională. Daca profesorul nu întreabă de Soliman cel Mare sau Legiuitorul elevul [î]l poate confunda cu Soliman Beţivul , contimporanul lui Huniady.

[4 iunie 1881]

FRNAZ SCHIPEK

Eminentul violonist şi compozitor , după o îndelungă suferinţă, a încetat din viaţă ieri noapte; astăzi rămăşiţele lui vor fi depuse în locuinţa eternă.

Moartea prematură a acestui om de adevărat talent, de o inteligenţă artistică înaltă, este o mare pierdere pentru artă la noi, unde un artist de valoare ca dânsul nu poate rămâne decât silit de împrejurări sau doborât de slăbiciuni nebiruite .

F . Schipek a murit în vârstă de 38 de ani. El lasă un număr însemnat de compoziţiuni, remarcabile atât ca inspiraţie cât şi ca lucrare, şi dintre cari, dacă dezvoltarea artei la noi are vreun viitor, multe vor rămâne .

[4 iunie 1881]

[„ÎNCLINĂM UNEORI..."]

Înclinam uneori a ne face iluzii asupra cancelarului de la Măgura, închipuindu-ne că în adevăr urmăreşte vreo idee politică sau naţională. E prea adevărat că scopul nu justifică mijloacele şi, oricare ar fi fost ideea pe care ar fi urmărit-o d. Ion Brătianu servindu - se cu speculanţi ai intereselor publice pe cari frate - său [î]i ameninţă cu carantina sau ca maturi candidaţi pentru examene înaintea curţii cu juraţi, ţintele sale politice trebuiau să sufere de aceasta. Scopul nu justifică asemenea mijloace, dar le-ar putea esplica măcar.

Daca n-am fi renunţat de mult la această iluzie evenimentele celor din urmă zile ar fi izbutit a ne convinge că d. Ioan Brătianu nu urmăreşte nici un scop şi că tot miezul politicei sale e de-a mănţinea la putere corupţia pentru ea însăşi, ignoranţa, specula intereselor publice pentru ele însele, în afară de orice ordine superioară de idei sau de interese.

Esplicaţia optimistă pe care o dădeau unii pentru retragerea d-lui Brătianu era: Acest om urmărea în adevăr regalitatea şi neatârnarea deplină coute *que coute :* se servea deci în urmărirea scopurilor sale de tot ce e mai corupt, mai lesne de avut ca votator , mai mlădios. Spiritele independente, prea multă critică ar fi fost piedeci la ceea ce recunoscuse el că e bun ori salutar. Dar, odată poziţia în afară a ţării asigurată, el nu mai are nevoie de aceste elemente netrebnice de postulanţi, cumularzi, speculanţi ai intereselor ţării. Va căuta a da o organizare internă ţării, atrăgând în sfera ideilor sale elemente oneste şi sănătoase sau sprijinindu-le pe acestea în tendenţele lor, fără a se mai amesteca direct în afaceri.

O esplicare tot optimistă a retragerii era că voia să scape de d. Boerescu, care se prea angajase în cestiunea Dunării, şi să dezlege mâinile eventualilor săi urmaşi.

Toate explicările acestea au fost greşite.

D. Ion Brătianu s-a supărat amar pe critica făcută de d. Chiţu politicei sale în cestiunea Dunării; d-sa e solidar cu d. V. Boerescu şi cu teoria emisă de acesta, pe care de mult am cunoscut-o, că „Dunărea nu e a nimărui şi a tuturor".

Cu toată blândeţa cu care d. Chiţu critica această teză a d-lui Boerescu, noi credem că ea e prea circumscrisă şi se poate generaliza asupra ţării întregi. Nu numai Dunărea, ţara asta întreagă e a nimărui şi a tuturor. Ţara întreagă nu mai e decât un otel ce aparţine musafirilor eventuali cari se scurg din câteşipatru unghiurile lumii pe acest pământ ; Parlamentul e un otel pentru oameni fără tradiţii şi fără patrie hotărâtă , pentru Gianii şi Cariagdii de toate categoriile; demnităţile statului sunt un otel pentru absolvenţii a patru clase primare şi a unui curs de violoncel; ministeriile sunt otele pentru cele patruzeci de terenuri de voiajori deosebiţi care le-au populat în curs de şase ani şi populaţiile provizorii a acestei ţări dau întregei activităţi publice un caracter provizoriu.

Noua Americă dunăreană seamănă mult cu prăvăliile improvizate ale târgurilor anuale, cu firmele, cu inscripţiile, cu mişcarea de-o zi; pe când vechea Românie istorică, cu tradiţiile ei, semăna unei cetăţi cu firme seculare, în care activitatea se urma de sute de ani pe aceleaşi cărări.

Am fi crezut un moment că şi d. Brătianu urmăreşte reconstruirea acelei cetăţi; dar am pierdut această credinţă. D-sa este şi voieşte să rămână căpetenia acelora cari cred că ţara aceasta nu este a nimărui, este a primului ocupant . Ceea ce s-ar fi putut crede că e un mijloc pentru realizarea unei ţinte politice este scopul însuşi a d-lui Brătianu, este înstrăinarea . Şi fiindcă nimic nu-i mai favorabil înstrăinării decât corupţia, mijlocul pentru a înstrăina deplin ţara, a o face nepăsătoare chiar de soarta ei, e coruperea sistematică a spiritelor prin erigerea în principiu de guvernământ a teoriei: că banul câştigat fără muncă şi parvenirea cu orice preţ e unica ţintă a existenţei omeneşti. Pe această cale d. Brătianu va ajunge în adevăr ca poporul istoric al ţării, acest obiect al sistematicei esploatări, să prefere chiar dominaţiunea străină dominaţiunii patrioţilor de meserie.

[5 iunie 1881]

[„CÂND ONOR. D. IOAN BRĂTIANU S-A RETRAS ..."]

Când onor. d. Ioan Brătianu s-a retras la Măgura pentru motive de sănătate, după ce la Herdan espusese o altă serie de motive, era de crezut că atmosfera încărcată de afacerile Mihălescu — Carada — Costinescu, de sinecurele ce şi le-au creat patrioţii de industrie, de pensiile reversibile, de cumul, de întreprinderi etc. [î]l înăduşea pe cancelarul nostru şi voia să deschiză un ventil în Cameră pentru a o răcori.

Şi în adevăr această credinţă deveni mai plauzibilă când onor. d. Dimitrie Brătianu, într-un moment de sinceritate, trimise pe hoţi la puşcărie, pe precupeţii intereselor publice la carantină. Niciodată ministru n-a pronunţat vorbe mai grave la adresa partizanilor săi ca acesta. Bătrânul Cromwell s-ar fi putut mândri cu rostirea lor; de aceea au şi fost reproduse, spre veselia Europei, de ziarele cele mai răspîndite. Un prim ministru care zice că nu mai sunt oameni oneşti în ţara aceasta şi care ameninţă că-i va face oneşti prin paragrafii respectivi ai Codului penal şi prin răcoritoarea umbră a zidurilor de la Văcăreşti e un ministru fenomen la Sybaris, care - ar merita un monument.

Credem că acest motiv ar fi fost de ajuns pentru ca Maiestatea Sa să ceară esplicări ministrului său prezident asupra înţelesului şi întinderii vorbelor ce le întrebuinţase .

Avea şi are de gând d. Dim. Brătianu să guverneze înainte sprijinit de o majoritate căreia i-a adresat şi care a fost capabilă a suporta asemenea epitete ? Nu ştie prezidentul Consiliului că, pe cât timp aceşti oameni formează majoritatea Camerei, ei sunt neresponsabili , că nici un judecător de instrucţie nu i-ar putea scoate din menajeria sacrosanctă ? Nu ştie ministrul prezident că cel dendâi mijloc de a-i trage la răspundere este disoluţiunea şi alegerile nouă?

După cât se vede însă hoţii buni de puşcărie şi precupeţii intereselor publice buni de carantină vor continua a face legi şi a guverna.

E ciudat aceasta, dar aşa e scris în cartea sorţii ca în ţara noastră să nu se facă mai bine. Ca la noi la nimenea. Şi într-adevăr, cum şi la ce s-ar face mai bine ? Unul face revoluţie pe faţă şi e numit adiutant domnesc; altul înjură Domn şi Doamnă prin pasquiluri pretinse satirice şi e decorat cu medalia *Bene-merenti;* altul ia pensie reversibilă de la monarhia ereditară, iar fiu său ce trăieşte din această pensie bea la Paris în sănătatea Republicei Române; contra altuia se face cercetare criminală pentru cărăturile Warszawsky şi el continuă a fi director de ministeriu în timpul întregei cercetări, împreună cu tovărăşia de Chiriţopoli cu cari populase prefecturile în predmetul lucrativelor afaceri ! Ţara vede, se zbate; însă colegiile electorale sunt falsificate deja prin introducerea în liste de alegători frauduloşi : ţara legală e în minoritate faţă cu ţara cavalerilor de industrie.

Cum să se facă mai bine şi la ce s-ar face? Milionul de oaspeţi în hanul Americei dunărene îşi caută de afaceri şi-i au în buzunar pe patrioţii de industrie. A lor e ţara cu d. Brătianu cu tot şi lor le convine guvernul. La ce s-ar schimba ? Pentru Terinte din Vaslui or Bucur din Breaza nu se schimbă un lucru atât de subţire precum e guvernul din Sybaris.

Din acest punct de vedere „Românul " nu are decât dreptate daca prin şirurile următoare se opune disoluţiunii Adunărilor şi venirii unui alt guvern.

Care rege însă putut-a chema la guvern nişte simpli indivizi? Şi toţi ştiu că fosta partită , ce se zicea conservatoare, nu mai esistă.

Mulţi dintre bărbaţii cei eminenţi din acea partită au părăsit-o . Fapt clar, pozitiv şi de cea mai mare gravitate.

Puţinii cari au mai rămas sunt divizaţi în ideile lor politice. Ţara toată ştie diviziunea ce s-a produs prin „Timpul" chiar între dd . Lascar Catargi şi Maiorescu.

D. Carp a spus în Cameră c-acea partită n-are o programă serioară , conservatoare şi naţională, ş-a expus naţiunii programa dumisale .

Domnul Carp a rămas singur şi partita în care era este fără programă şi foarte strenţuită .

Astfel dar pretinşii conservatori nu pot veni la guvern, pentru că nu mai sunt o partită .

Nu mai sunt o partită căci nu au o *programă clară şi cunoscută* naţiunii şi Europei şi sunt părăsiţi de către mulţi din bărbaţii cei emininţi pe cari naţiunea îi cunoaşte.

Nu mai sunt conservatori, *căci faptele au dovedit c-adevăraţii conservatori au fost şi sunt membrii partitei liberale*

naţionale .

Toate bune şi frumoase. Să admitem că programul nostru e necunoscut, deşi l-am spus şi l-am rezumat de atâtea ori în două cuvinte.

Care e însă programul d-voastră, clar şi cunoscut naţiunii şi Europei? Dacă al nostru e neclar şi necunoscut, nu s-ar putea să vedem odată ceea ce numiţi programul d-voastră ? De atâţia amar de ani tot vorbiţi de existenţa unui program roşu, pe care nimeni în lume nu-l cunoaşte, încât ar fi o adevărată binefacere pentru partidul d-voastră, pentru cititorii „Românului", pentru naţiune şi — haiti , fie — pentru Europa daca l-aţi reproduce odată acel misterios program îngropat în negurile unui trecut de patruzeci de ani, îngropat în poeziile neogreceşti ale lui Serurie şi în traducerile din neogreacă ale d-lui C.A. Rosetti. Daţi 'l pe faţă odată să vedem cari - i simbolul de credinţă a nouăi Bizanţe , dogmele patriotismului de industrie?

Nouă ne e necunoscut şi credem că şi ţării întregi.

Daca ar întreba însă cineva care e adevăratul program al partidului roşu am arăta că, afară de tendenţa generală de cumul, nepotism, păsuieli, diurne ş.a., momentan el cuprinde două puncte, a căror realizare, după cât se spune, se va încerca de către patrioţi.

Întâiul punct al programei recente este răscumpărarea drumului de fier Cernavoda — Chiustenge . Se zice deocamdată că, afară de cumnatul d-lui C.A. Rosetti, celebrul d. Grant , atât prezidentul Camerei cât şi cel al Senatului ar fi având o dragoste deosebită pentru acest proiect de răscumpărare. Compania Cernavoda — Chiustenge cerea 9 milioane pentru acest drum. În urma dragostei trinităţii bucureştene preţul s-a urcat la 17 milioane.

Al doilea punct al programei e milionul lui Aristid ... Aristid al d-lui Grădişteanu. Cestiunea aceasta devine foarte spinoasă când cugetăm că d. Brătianu este la putere împreună cu ai săi, că o mulţime de oameni sunt în daraveri cu statul şi că, la putere fiind dumnealor, oamenii, vrînd - nevrînd , cată să bage mâna 'n buzunar spre a împlini milionul subscripţiei naţionale. Daca roşii n-ar fi la putere, altceva. Dar aşa subscripţia seamănă mult a spoliaţie cu mâna armată.

Iată programul real până ce „Românul" va binevoi a ne da pe cel ideal, după care pretinde că se mişcă coreligionarii lui politicii.

[6 iunie 1881]

SITUAŢIA ÎN RUSIA
[„GUVERNUL RUSESC..."]

Guvernul rusesc face cunoscut că la 2 iunie încep dezbaterile asupra reducţiunei sumei de despăgubire ce au să mai plătească ţăranii pentru pământurile lor. Cei doisprezece experţi numiţi spre acest scop sunt luaţi dintre ţărani, din consiliele urbane, din nobilime şi proprietari. Mulţi susţin că aceasta nu e decât un mijloc paliativ faţă cu mizeria ţăranilor ruşi, dar în fine e un fel de început. În privinţa mişcărilor mai recente ale nihiliştilor, „Koelnische Zeitung" primeşte din Petersburg interesante ştiri, care spun că

nihilismul este astăzi mai în floare decât oricând . Persecuţiunile în contra ovreilor s-au întâmplat într-un sezon foarte favorabil pentru anarhişti , deoarece primăvara agitatorul merge la ţară, unde, ca ţăran, fierar sau muncitor, face propagandă. Sărăcia amarnică a poporului este un ciment pentru propagandă şi de aceea a reuşit să împingă pe popor pentru prima dată, într-o luptă făţişă. Numita foaie mai spune că nihiliştii au publicat nu una, ci două proclamaţiuni . Lucrătorii , între cari propaganda află mai mulţi aderenţi, s-au împărţit în două uniuni , dintre cari cea de nord recunoaşte autoritatea comitetului executiv , iar uniunea lucrătorilor de sud lucrează de capul ei. Se zice că Uniunea de sud a luat parte foarte activă la persecuţiile contra jidanilor. În Petersburg s-au fabricat cu intenţiune proclamaţii falşe în numele ţarului, cari au fost împrăştiate în sudul ţării spre a aţâţa mulţimea. În aceste hârtii se zicea ca ţăranii să ocupe îndată locurile promise lor, căci ţarul deocamdată nu poate face nimic, fiind ţinut prins de nobili la Gacina.

[6 iunie 1881]

[„IERI S-A CITIT ÎN ADUNĂRI..."]

Ieri s-a citit în Adunări mesajul regal prin care sesiunea Corpurilor legiuitoare se prelungeşte până la 15 iunie inclusiv. În şedința de ieri a Camerii, care a ținut numai o oră — delegații diferitelor comitete trebuind să lucreze în secțiuni — d. N. Gane a adresat o interpelare guvernului relativă la cele 10 milioane acordate de Constituantă capitalei Iaşi. D. Gane ştie că mai multe tratări s-au urmat între reprezentanții consiliului comunal ieşean

şi guvern pentru a pune capăt diferendului ; asemenea ştie că un proiect de lege s-a subscris de către întreg Consiliul de Miniştri, prin care proiect se curma diferendul într-un mod definitiv; onor. interpelator ştie apoi că M. Sa Regele a subscris mesajul de înaintare a; acelui proiect, dându 'l în deliberarea Camerii. Astfel, d. Gane interpelează pe guvern şi în special pe dd . miniştri de finanțe şi interne cu scop să afle cari sunt cauzele cari întârziază înaintarea acelui proiect. Dezvoltarea acestei interpelări trebuie să se facă astăzi.

Informația noastră despre demisia d-lui ministru de război Slăniceanu se confirmă. Am arătat ieri deja atât punctele interpelării d-lui Grădişteanu cât şi moțiunea de blam care trebuia neapărat să determine retragerea d-lui Slăniceanu. Incidentul a fost însă prea interesant pentru a nu reveni asupră-i şi credem a nu putea face aceasta mai bine decât reproducând pasajele de fond din dezvoltarea interpelării d-lui Grădişteanu.

În privința şcoalei de aplicațiune interpelatorul constată că d. ministru a numit de pe acuma un director al acelei şcoale, înainte de termenul prevăzut de lege pentru deschiderea şcoalii şi fără măcar să fi prevăzut în buget numirea directorului înainte de vreme. Al doilea punct al interpelării este privitor la un anunț publicat prin ziare în care se spune că fiind *depus* în Cameră un proiect de lege pentru cutare întreprindere, apoi (voteze-se sau nu proiectul) se şi publică licitația pentru darea întreprinderii .

Punctul al treilea şi cel scandalos este privitor la neregularitățile şi abuzurile ce s-au făcut la Ministerul de Război cu contractele de furnituri ale oştirii. După cercetarea tuturor dosarelor interpelatorul s-a convins că procedarea generală urmată în Ministerul de Război mai cu toate contractele de întreprindere este aceasta:

Se face licitațiune, se adjudecă cutare întreprindere asupra cutării persoane în cutari condițiuni; licitațiunea se supune Consiliului de Miniştri, care o aprobă. Dar, imediat când este vorba de recepțiunea furniturei contractate, se iveşte cazul următor: conform contractului şi conform regulamentului Ministerului de Război, furniturile , oricari ar fi, trebuie să fie supuse unei comisiuni de examinare şi, după art. 18 din regulament, daca comisiunea zice că acele obiecte nu întrunesc condițiunile, regulamentul ordonă că trebuiesc timbrate ca *respinse,* pentru ca nu pe urmă să se poată prezenta la o altă concurență, la o altă furnitură . Ce se urmează însă? Se urmează într-un mod general faptul următor : Comisiunea constată că marfa, furniturile , nu este în condițiunile contractului, că ele trebuiesc respinse. În loc să se aplice timbrul conform regulamentului, petițiuni peste, petițiuni din partea diferiților antreprenori vin la minister şi atunci începe o serie de aprețieri venind unele după altele din partea ministrului, care zice la unele: Având *în vedere şi considerând , să facem un scăzământ de ...* La altele: Având *în vedere şi considerând , să facem un scăzământ de...*

Interpelatorul ilustrează apoi cu exemple, întemeiate pe acte din dosare, această procedură a ministerului. Este un contract de furnituri cari sunt respinse mai întâi ; contracciul propune un aranjament cu scăzământ de 7 şi jum . la sută; comisia opinează că furniturile trebuiesc respinse, totuşi, adaogă comisia, ministrul, daca voieşte, le poate primi, însă numai cu un scăzământ de 40 la sută. D. ministru Slăniceanu, considerând *urgența* (acesta era calul de bătaie al ex - ministrului , în toate afacerile de acest fel, *urgența),* admite a se primi furniturile cu 20 la sută scăzământ . Contracciul , d. Rosenthal, se plânge , protestează , dar sfârşeşte prin a se mulțumi şi aşa. La predarea furniturilor însă contracciul începe iar să protesteze, să se plângă şi să stăruie; *în urma stăruințelor contracciului* , d. ministru consimte, după trecere de timp, a mai scădea scăzământul de la 20 la sută, la care se învoise şi contracciul , la 12 la sută. „Şi cum s-au făcut, întreabă interpelatorul, aceste contractări , pertractări şi subtractări ? Cu consimțământul Consiliului de Miniştri? Supusu-s-a cazul în Consiliul de Miniştri?" Nu. Toate acestea s-au făcut din propria şi singura autoritate a d-lui ministru de război.

Iată acuma cum stă şi afacerea furajului cailor din Dobrogea. D. ministru Slăniceanu, spre a vedea în ce condițiuni s-ar putea face acest furaj , se adresează mai întâi la administrația Domenielor Statului şi totodată întreabă şi pe şefii de corpuri din Dobrogea cam în ce condițiuni se poate face furajul acolo? Şefii de corpuri telegrafiază către ministru, încunoştiințându-l că se însărcinează ei să facă acest furaj cu preț de 90 bani de cal. Deşi în aceste telegrame

şi raporturi ale şefilor de corpuri se arată preţul de 90 bani de cal, care preţ da mai multe avantaje chiar corpurilor, fiindcă puteau face economii, căci

acesta era preţul maxim, totuşi d. ministru Slăniceanu decide ca să se pună în licitaţie furnitura furajului şi, lucru curios, că, în referatul care-l face la Consiliul de Miniştri asupra aprobării licitaţiunii , d. ministru Slăniceanu, *nu zice nici un cuvânt de existenţa acestor raporturi!* Se aprobă dar licitaţiunea pe 1 lei şi 12 bani de cal; dar se aprobă nu pe 5 trimestre *, ci numai pe 3 trimestre* şi contractul se încheie în urma acestei licitaţiuni pe 3 trimestre , *conform hotărârii Consiliului de Miniştri.* Expiră termenul. Raporturi din nou ale şefilor de corpuri, cari spun că se însărcinează dânşii cu furajul, fiindcă este o deosebire mare. Iată ce se găseşte chiar în dosarele Ministerului de Război. La 1879 furajul n-a costat decât 89 de bani de cal şi, de la 89 de bani cât a costat în 1879, acum se urcă la 1 leu şi 12 bani de cal. Cer corpurile să facă ele aprovizionarea furajului şi cu toate acestea, d. ministru Slăniceanu, *fără avizul prealabil al Consiliului de Miniştri, din propria d-sale autoritate, fără o nouă licitaţiune,* prelungeşte contractul pe care-l avea încheiat cu d. Saniel Marcus , ginerele *d-lui Rosenthal,* acelaşi d. Rosenthal de care se vorbeşte mai sus.

Toate acestea sunt fapte pozitive, pe cari d. ministru Slăniceanu nu le putea contesta şi nici n-a încercat să le contesteze , dosarele fiind de faţă. Senatul, credem, a fost prea indulgent cu d-sa votând moţiunea Grădişteanu: incorectitudinea vădită a d-lui ministru Slăniceanu, ca să întrebuinţăm un eufemism , ar fi trebuit să-i atragă ceva mai mult decât un vot de blam.

[7 iunie 1881]

[„«VOTUL DUREROS AL SENATULUI» ..."]

Votul dureros al Senatului a lovit pe un ministru onest care desigur este vinovat numai fiindc-a comis marea greşală d' a urma corintele relei tradiţiuni. . . Furniturile ce se primesc sunt totdeauna rele ; ministrul *onest* este bănuit ; moralitatea publică este greu lovită. („Românul" de la 6 iunie 1881).

Nu vom face desigur consideraţii de filozofie morală cu redactorii „Românului". Pentru d. C.A. Rosetti, ca şi pentru breasla patrioţilor de industrie în genere, a capitaliza în zeci de mii de galbeni un vot al unei Adunări care n-a fost nici când lege, în pensie reversibilă, e ceva onest; a trăi de pomană din pensia monarhiei ereditare şi a bea în sănătatea Republicei Române, e onest; a escrie , fiind la putere şi având perceptorul la dispoziţie, o subvenţie naţională de 1 000 000 franci, la care de voie, de nevoie oricine are deraveri cu fiscul , se vede silit să subscrie e lucru onest; a trece la ordinea zilei peste scabroase afaceri e onest; în fine — în special pentru onor. d. Slăniceanu — a face un scăzământ şi mai mare decât cel propus de comisie e onest.

Judecând lucrurile atât de elastic cum obicinuieşte ziarul guvernamental şi numind oneste procederile cele mai incorecte şi cari dau loc la bănuieli întemeiate, am ajunge a acoperi orice fapte cu fraza că oameni oneşti le-au comis împinşi de un corinte nenorocit şi că orice dezaprobare a lor e un vot dureros.

Serdaru , întemniţat la Odessa, ne scrie că el era un om onest. Tot ce făcuse era că împrumutase bani fără dobândă , pe care avea de gând să-i dea îndărăt mergându-i afacerile bine. Sunt sigur, zice acest om onest, că s-ar fi găsit şi advocaţi şi gazete liberale în România cari să-mi ia apărarea şi să arate că ideile mi-a fost cele mai bune. La această îndreptare m-a împiedicat un locotenent de dorobanţi, care m-a descoperit în Odessa.

Drumul de fier Cernavoda — Constanţa costa 9 milioane. De când d-nii Grant, C.A. Rosetti şi tovărăşia au îndrăgit răscumpărarea acestui drum el costă 17 milioane, adică cu 8 milioane mai mult. E cam scumpă onestitatea d-lui C.A. Rosetti, dar când e vorba de opt milioane [î]şi arată arama.

D. C.A. Rosetti e desigur un om onest.

Dar onestitatea onor. d. Slăniceanu în special se mai dovedeşte şi dintr-altceva .

Furajul în Bucureşti costă pentru un cal 94 bani, în Bucureşti unde, precum se ştie, nu sunt fânețe în mijlocul oraşului. În Dobrogea, ţară foarte bogată în păşune, unde pasc

sutele de mii de oi ale mocanilor, furajul costă 1 franc 12 bani de cal, conform contractului pe care onestul ministru l-a încheiat cu onor. Saniel Marcus, ginerele onor. Rosental , cel cu furniturile cari au atras votul de blam.

Dar mai iată un act, necunoscut Senatului, la care au participat toate onorabilităţile fostului cabinet.

Fabrica din Witten fusese amendată cu suma de 201555 lei pentru nepredarea îa timp a armelor contractate.

Consiliul de Miniştri, prezidat de d. Ioan Brătianu, face următoarea încheiere:

În şedința sa de astăzi, luni 12 ianuarie 1881, luând în deliberare referatul d-lui ministru de război no. 57 decide:

Art. 1. Se autoriză d. ministru de război a *restitui* fabricei de arme din Witten suma de lei 201 555 *cu care se amendase pentru nepredarea la timp* a armelor contractate cu Ministerul de Război.

Art. 2. În cursul exercițiului anului 1880 — 1881 se va restitui acelei fabrici suma de lei 90000 de cari dispune administrația războiului; iar restul de 111555 lei se va restitui după punerea în aplicare a bugetului pe anul 1881 — 1882.

Semnați : *I. Brătianu, Dabija, D. Giani, Slăniceanu, B. Conta, B. Boerescu.*

Cum şi de ce s-a restituit această amendă, luată în mod regular pentru întârziere , nu ştim. După a noastră părere însă votul dureros al Senatului ar fi putut lovi şi pe alți miniştri oneşti, fiindc-au comis marea greşeală de-a urmări *corintele* relei tradițiuni. În afacerile Rosental şi Saniel Marcus d. general Slăniceanu a uitat, se vede, că cineva nu face în România asemenea lucruri *singur*. Daca d-sa s-ar fi informat de mai nainte cu ce anume elemente are a calcula în majoritatea Parlamentului şi pe cine are a atrage şi interesa în afaceri de soiul acesta, [î]l asigurăm că onor. Senat ar fi trecut peste interpelarea din urmă ca peste-o cestiune de regulament, la ordinea zilei pur şi simplu, precum a mai trecut în alt timp peste scabroasele afaceri de pe cari mucenicul ridicase cu neprihănita sa mână un colțuleț al vălului. După trista experiență pe care a făcut-o i-am recomanda ca, în retragerea sa involuntară, să cultiveze mai intime legături de prieteşug cu d-nii C. A. Rosetti, Carada, Costinescu, oțeliți în luptele pentru patrie şi pentru țâțele bugetare. De la aceşti trei crai de la răsărit, de la aceşti magi filozofi atât de abili în arta pietrei filozofale , în arta de-a preface patru clase primare, poezii neogreceşti şi un curs de violoncel în sute de mii de franci, naivul ex - ministru va deprinde cunoştința lumii şi cum trebuie să se poarte cineva pentru ca, cu afaceri şi mai gogonate în spinare, să scape de neplăcerea voturilor de blam.

[9 — 10 iunie 1881]

[„ÎN NUMĂRUL TRECUT AM PUBLICAT ..."]

În numărul trecut am publicat un articol intitulat *Răscumpărarea liniei Cernavoda — Chiustinge* . Observăm că acest articol e traducerea unei mici broşure ce a apărut în limba franceză şi care se datoreşte penei unui bărbat special şi cu totul competent în materie, din care cauză atragem atenția senatorilor şi deputaților asupră-i. Ar fi bine de ex. daca, abstracție făcând de orice alte considerații, s-ar repeta *votul dureros* şi în fața răscumpărării unei linii ce mai alaltăieri costa 9 milioane şi acum costă ca din senin 17 milioane.

[9 — 10 iunie 1881]

[„FĂRĂ A AVEA DARUL..."]

Fără a avea darul unei mari prevederi , am spus că ministerul Dumitru Brătianu va fi de scurtă şi neînsemnată dăinuire . Neînsemnat prin compunere, nedistingându-se prin vederi politice nouă sau fertile, înjghebat din aceleaşi elemente aproape pe cari viziriatul

lui Aristid al d-lui Grădişteanu le uzase în treizeci şi opt de compuneri şi recompuneri , cabinetul nu avea nici amici, nici adversari. El plutea ca frunza pe apă pe valurile apetiturilor ascunse a oamenilor de afaceri ale partidului, fără ocrotire la furtunele ambițiilor acelei aristocrații novissime de vânători de minister a căror necunoştință de afacerile țării şi nepăsare de binele public nu află pereche decât în setea neînfrânată de a-şi lustrui o zi neînsemnata lor personalitate în razele marilor demnități ale statului.

D. Dumitru Brătianu au avut nepilduita sinceritate de-a spune că în țara aceasta nu mai există oameni oneşti, de-

a amenința pe cei răi cu temnița, pe cei rău nărăviți cu carantina. D-sa, care părea a-şi fi făcut o misiune din esterminarea relelor, cade acum. Cine rămâne în locu-i ? Neapărat cei ce după a sa opinie merită temnița şi carantina. Nu noi o zicem aceasta; d. Dumitru Brătianu, acel care după expresia „Românului" nu s-a îndoit niciodată că în ideile liberale e mântuirea României, acel om care a rămas pururea fidel drapelului său, acela, nu altul, a confirmat despre partidul demagogic ceea ce noi zicem şi repetăm de un şir de ani încoace.

Şi oare nu e natural aceasta? Poate un partid demagogic să fie altceva decât esploatatorul intereselor publice?

Mulțimea asta de oameni fără învățătură de carte şi fără avere, care nu se poate ocupa cu nici o meserie productivă şi care şi-a făcut din politică o speculă, poate ea să trateze negoțul ei de fraze altfel decât oricare precupeț ? Precupețul cată să ia din bunurile reale ce le debitează câştigul cel mai mare posibil; negustorii de principii şi de vorbe privesc interesele publice ca obiecte ale câştigului lor zilnic şi vor căuta să scoată din debitarea lor oricât de mult. Ce minune dar că demagogia română vede, ca oricare altă demagogie, un mijloac de îmbogățire şi de bun trai în politică, ce minune iar daca, neînfrânată de nici un control de sus, de nici unul de jos, [î]şi râde de neputincioasele amenințări cu umbra ori cu carantina ale unui Dumitru Brătianu şi, la ocazie, [î]i arată uşa?

Şi cu ce amară ironie i-o arată? Aceluiaşi ministru care a intrat în prosceniul politic cu protestațiuni de moralitate [î]i aruncă în față furniturile Goldental şi furajul Saniel Marcus cine? Acelaşi orator care-a propus trecerea pur şi simplu la ordinea zilei peste un scandal şi mai mare decât acesta, peste scabroasele afaceri de pe cari mâinile neprihănite ale mucenicului ridicaseră un colțuleț al vălului.

Şi-n ce chip s-a dat prezidentului Consiliului concediul involuntar ? D. Grădişteanu i-a dat ieri în Senat a înțelege că serviciile aduse țării pe malurile Bosforului, în molaticul şi ademenitorul Bizanț, sunt mult mai apreciabile decât cele problematice, aduse de pe ingratul fotoliu de ministru.

Şi să nu se crează că suficiența membrilor majorității se mărgineşte la atâta . Nu.

Deodată cu dezaprobarea cabinetului acestuia, d. Petre Grădişteanu şi-a permis a pretinde de la Coroană ca pe d. Ioan Brătianu să-l cheme la prezidența Consiliului. Noi ştim, şi cu noi oricine, că singurul chip în care Coroana, această putere a statului, se poate consulta cu Corpurile legiuitoare, o altă putere, este adresându-se la prezidenții acestor Corpuri şi cerându-le opinia. Ca un singur deputat sau un singur senator să se improvizeze de la sine în reprezentant al majorității, ceea ce prezidentul Camerei se consideră a fi, şi să se improvizeze în aşa calitate în fața Coroanei, în public, este o procedere a cărei cuviință socială, nevorbind de ilegitimitatea ei, trece dincolo de marginile unei aprecieri serioase şi reci. Naturile fericite ar râde , cele mai puțin vesele se indignează.

Dar atunci de ce nu se propune acest unic reprezentant al majorității totodată ca ministru prezident la esterne în locul d-lui Dumitru Brătianu ? Fără îndoială lumea diplomatică, domni şi doamne, s-ar grăbi a-i vizita prânzurile şi seratele . Aceasta se cuvenea s-o facă, iar nu să propuie pe altcineva Coroanei.

Ce 'nsemnează această manieră de-a ignora orice margini puse de cuviință şi de legi? Daca sub Carol îngăduitorul se pot multe, nu trebuie să uităm că îngăduința este o calitate pasivă şi că ea nu ne poate da măsura suficienței cu care cineva poate abuza de ea.

O altă necuviință parlamentară e purtarea d-lui Dumitru Ghica ca prezident al Senatului.

D-sa poate foarte bine să se intereseze în cestiunea răscumpărării liniei Cernavoda — Chiustenge; aceasta e obiceiul pământului . Dar asta nu-l opreşte ca, de ochii lumii, să păzească cel puțin formele esterioare ale unei discuții parlamentare posibile.

E regula generală că un Corp legiuitor nu poate discuta nimic pe cât timp pe banca ministerială nu este măcar un singur reprezentant al cabinetului. Cu drept cuvânt . Puterea legiuitoare nu poate dispune fără ca cea executivă să se 'nvoiască cu dispozițiile ei, de vreme ce aceasta a răsărit din cea dendâi . Cu cât mai puțin se poate întâmpla aceasta când ministrul declară că s-a retras cabinetul şi că nu ia răspundere nici pentru proiectele pe cari le-ar vota Senatul, nici pentru moțiunile lui. Şi care ministru o declară aceasta? Cel mai interesant, al lucrărilor publice, care are şi el o vorbă de zis în proiectul Cernavoda — Chiustenge ce interesează apetiturile d-lor Dim. Ghica, C. A. Rosetti, Grădişteanu ş.a.

Aşadar cameleonul politic care, de astă dată ca partizan al d-lui C.A. Rosetti, prezidează Senatul ar face bine să nu mai acorde cuvântul pentru ca amicul său, d. Grădişteanu, să primejduiască cu propunerile d-sale, făcute în afară de toate uzurile parlamentare, puțină vază pe care *pro forma* măcar mai trebuie s-o păstreze un Corp legiuitor. Se poate ca prezidentul universal al tuturor societăților din lumea sub- şi suprasolară să ne răspunză şi nouă că un om atât de versat întru ale prezidențiilor nu are nevoie de lecții în materia aceasta. În adevăr, în nici o materie din lume nu se cade ca cineva să-şi pună mintea cu oamenii în cari nimic nu mai e de dres .

Dar o facem pentru a aproba opoziția, care a părăsit Senatul îndată ce prezidentul a mai dat cuvântul d-lui Grădişteanu în contra tuturor uzurilor parlamentare, prefăcând acest Corp într-un convent care discută, în afară de guvern, până şi prerogativele Coroanei.

Nu doar că am spera cumcă prin păzirea formelor parlamentare linia mai sus numită nu se va răscumpăra. Din contra. Ministerul viitor merită de pe acum numele de *cabinetul Cernavoda — Chiustenge şi-l va justifica.*

Dar graba cu care oamenii de afaceri din Parlament urmăresc diferenţa de opt milioane cu apetituri străine de răscumpărarea propriu zisă , graba aceasta e un semn de lipsă de pudoare care ne dovedeşte că, corupţia din ţară au ajuns la gradul cinismului , la gradul de-a se considera pe ea însăşi ca un merit.

[10 iunie 1881]

[„CABINETUL CERNAVODA CHIUSTENGE S-A FORMAT ..."]

Cabinetul Cernavoda chiustenge s-a format deja. Prezidenţia Consiliului, conferită d-lui Ion Brătianu, asigură succesul acestei afaceri. Lucrul fiind de astă dată foarte gingaş şi bătându-se prea mulţi patrioţi pe împărţeala diferenţei de opt milioane, d. C. A. Rosetti, reversibilul , onestul, sincerul , patriotul, se vede dator a intra asemenea în cabinet pentru a stâmpăra turma nemulţumiţilor.

Daca ministeriul Dumitru Brătianu nu întâmpina nici simpatii nici antipatii , noul cabinet Ion Brătianu e de natură a trezi cea mai adâncă neplăcere a ţării. Venit la putere numai în vederea unui gheşeft , neavând nici o ţintă serioasă în afară ori înlăuntru, compus, c-o neînsemnată escepţie, din persoane cari au avut ocazie de a-şi dovedi universala lor incapacitate pe terenul vieţii publice, acest cabinet e un ragout , putrificat de mult în părţile lui şi încălzit pentru a se putea fierbe în el şi stârvul unor alte scabroase afaceri.

Aristid al d-lui Grădişteanu, după turc şi pistolul, după un Cato de aşa mutră şi Aristidul corespunzător , primeşte din nou să acopere cu mantaua sa degetele lungi ale partizanilor şi apucăturile lor.

Despre fostul preşedinte al Camerei, actualul ministru de interne, ţara are o opinie formată de mult. Stigmatizat cu epitetul de „hidoasă pocitură " de către cel mai mare scriitor al României, numit „geniul rău" de către chiar ai săi, acest vlăstar viţios şi . . . onest al rădăcinilor fanariotice din ţară e o garanţie îndestul că signatura noului cabinet şi a activităţii lui politice va fi viţiul şi cinica malonestitate.

Introducătorii lui Stroussberg, patronii afacerilor Warszawski — Mihălescu, rectificatorii în minus ai hotarelor noastre, precupeţii oştirii, împământenitorii străinilor, galopinii răscumpărărilor ce ne pot promite pe viitor decât ceea ce au făcut în trecut? Noi Stroussbergi vor răsări din pământ , cine ştie ce precupeţie de hotare ne mai aşteaptă, cine ştie ce răscumpărări , ce întreprinderi patriotice, ce risipă şi ce mizerie?

Obicinuiţi a vedea curgând din acest izvor toate relele cîte s-au grămădit pe poporul acesta de douăzeci de ani încoace, aşteptăm scoaterea la mezat a tuturor intereselor publice a României şi adjudecarea lor asupra a tot ce ţara are mai corupt şi mai ignorant. Am spus că România a devenit, în urma domniei roşilor, o mlaştină în care se scurge tot ce e material şi moral putred în câteşipatru unghiurile lumii. Cabinetul C.A. Rosetti este eflorescenţa acestei mlaştini, „hidoasa pocitură" e bobocul ce stă să înflorească din mijlocul foilor unei plante ce nu poate răsări decât din putrefacţiune . Ţara legală era deja pe cale de-a fi asfixiată prin guvernarea roşie; asfixia se va consuma de-acuma înainte şi mai repede şi ţara va deveni o moştenire definitivă şi inalienabilă a cavalerilor de industrie şi a naturelor catilinare.

Cât despre cestiunea Dunării, compromisă deja sub cabinetul Brătianu — Boerescu, ea se va îmbolnăvi şi mai rău sub Brătianu — Rosetti. Spre a-i da o soluţiune conformă cu promisiunile făcute vin la minister în ajunul vacanţelor Parlamentului pentru ca, în timpul sezonului mort, s-o decidă pe cale diplomatică fără a consulta Parlamentul. Acesta, adunat la toamnă, se va trezi în faţa unui *fait accompli* şi se va mulcomi prin izvoare bugetare. Aceasta e calea pe care s-a introdus Stroussberg; tot pe aceasta va veni precupeţirea Dunării.

[11 iunie 1881]

[„NOUL MINISTER A CITIT IERI..."]

Noul minister a citit ieri în Corpurile legiuitoare programa sa, de I.C. Brătianu în Senat şi d. C. A. Rosetti în Cameră. Iată acea programă:

Guvernul care se prezentă astăzi dv. vă este dinainte cunoscut. Vederile noastre ale tuturor sunt acelea cari, în anii din urmă, au inspirat lucrările majorității reprezentațiunii naționale. Nu credem dar necesar să vă aducem un program.

Vom continua opera începută împreună cu dv., a întăririi statului român şi a dezvoltării economice a țării. Mai cu osebire ne vom sili să introducem în toate ramurele servicielor publice îmbunătățirile reclamate, ca astfel autoritatea publică, printr-o strictă aplicare a legilor, să ocrotească deopotrivă şi cu nepărtinire interesele legitime ale tuturor .

Deplina armonie de idei a membrilor guvernului vă, este o garanție că vom mănține în lucrările noastre o absolută unitate de acțiune. Dându-vă această asigurare, vă cerem, d-lor, concursul dv. spre a putea utiliza cele din urmă zile ale prezentei sesiuni.

Mai multe incidente s-au petrecut ieri în Cameră după citirea programei ministeriale. Cel mai însemnat dintre acestea este alegerea noului prezident al Adunării. D.P. Buescu, considerând că fotoliul prezidenției Adunării nu poate rămâne vacant , mai cu seamă în ajunul închiderii sesiunii, propune să se proceadă imediat la alegerea prezidentului. După o consultare de câteva minute se procede la alegere şi rezultatul votului este acesta: 70 votanți , 8 bile albe, 61 voturi pentru d. D. Brătianu, 1 vot pentru d. Chițu (d. Chițu votase). D. Dum . Brătianu, ocupând fotoliul prezidențial, ține următoarea cuvântare , pe cât de duioasă atât de naivă, care arată, adânca şi legitima d-sale mâhnire pentru maltratările ce a trebuit să sufere zilele acestea:

D-lor deputați, balotat , împins, respins de valurile unei mări agitate , iată-mă *aruncat* pe fotoliul prezidenției . Facă cerul ca nouă furtuni să nu se mai ridice *ca să mă azvârle ,* fără a fi putut face nici bine, nici rău, şi de pe *această, stâncă* cu strigătul : *Nu mai merge!* Mai mult nu pot să vă zic; mi-e teamă să nu-mi scape vreun cuvânt care, *slabi cum suntem ,* să mai adaoge la slăbiciunea noastră.

Pentru aceleaşi motive n-am anunțat eu însumi Corpurilor legiuitoare demisiunea ministeriului ce am prezidat; căci *mi se spusese că eram amenințat să mi se dea un vot de blam şi* mi-a fost teamă că, în aprinderea de care aş fi putut fi cuprins, fără voie-mi , *să apuc înainte şi să deviu eu acuzatorul* .

D-lor deputați, vă mulțumesc din inimă şi *vă felicit* de alegerea ce ați făcut *în persoana mea.* Vă, mulțumesc pentru că mi-ați făcut onoarea să mă credeți capabil de a garanta imparțialitatea în dezbaterile şi lucrările noastre. *(Aplauze).*

Vă felicit pentru că ați manifestat această voință şi cutez a zice că nu v-ați înşelat dându-mi sufrajele dv. Puteți fi siguri că nu voi căuta nici în dreapta, nici în stânga , nici în sus, nici în jos. Voi căuta totdeauna drept înainte, căci astfel sunt făcut; şi nimeni, nimic nu mă va putea face să mă schimb, pentru că eu însumi n-aş putea reuşi a-mi schimba natura. *(Aplauze).*

D-lor deputați, *să nu ne facem iluziuni; situațiunea este foarte gravă, pericolul este mare şi este cu atât mai mare* că el vine de la noi înşine, *de la reprezentațiunea națională.* Un om însemnat, şi care nu este amestecat în luptele noastre, îmi zicea, sunt două zile: „Ce faceți? Nu vă gândiți că prin neînțelegerile voastre nejustificabile pierdeți frumosul capital, tot creditul de care ne bucurăm astăzi: faceți pe Europa să crează că marile fapte ce am săvârşit nu sunt decât un joc al norocului şi că, *îndată ce am devenit stăpâni pe destinele noastre am arătat că nu suntem decât un putrigai care se macină şi se preface el singur în țărână ?"* Nu o ascund; cele petrecute în zilele acestea *m-au făcut să sufăr mult; sufăr şi voi suferi toată viața mea.* Nu credeți că pentru aceasta voi lua lumea în cap şi-mi voi părăsi țara; din contra, singura mângâiere la durerea mea este că zvârcoliturile din zilele trecute m-au făcut să simț mai mult trebuința şi datoria ce am de a rămâne în mijlocul dv. Voi căuta să uit sau cel puțin să năbuşesc în mine resimțimintele mele şi voi da tot concursul meu celor ce vor lucra pentru binele şi întărirea țării noastre. Voi şti să-mi fac datoria chiar cu prețul vieții mele, căci ea aparține țării care mi-a dat-o. *(Aplauze).*

Încă o dată, să nu pierdem un minut; să ne aplicăm cu tot dinadinsul a ne da bine seamă de gravitatea situațiunii şi de ceea ce avem să facem şi să ne punem cu toții, cu seriozitate, cu bărbăție , pe lucru, românește; căci de vom continua a ne învârti în loc, a ne mina şi a ne sfâşia unii pe alții, desigur vom cădea, vom cădea mai curând decât ne-am rădicat şi căderea noastră va fi ireparabilă , va fi o cădere ruşinoasă. *(Aplauze).*

Acestea sunt cuvintele, în adevăr dureroase, pe cari bătrânul liberal, d. Dum . Brătianu, a crezut de cuviință, spre a-şi scoate puțin focul, să le pronunțe ocupând fotoliul ce i-l confereau aceia ce în zilele din urmă îl maltratașeră într-un chip atât de neomenos. D. Dum . Brătianu nu a putut avea tăria de caracter să refuze acest fotoliu, această fisă *de*

consolație ; este o consecință a caracterului d-sale, prea sincer, prea slab şi prea naiv, care trebuia să-l facă aceea ce se numeşte (să ni se permită cuvântul puțin cam trivial) o „giurgiună " în mijlocul atâtor tacâmuri de „patrioți" înfierbântați de perspectiva unei strălucite afaceri cum este răscumpărarea Cernavoda — Chiustengea , la a cărei realizare d. Dum . Brătianu ar fi voit să se opună ca prezident de consiliu. Pe „stânca prezidențială unde este azvârlit ", d. Dum . Brătianu nu va avea cel puțin să sufere decât luări peste picior, aşa, din când în când , cărora le-a făcut ruptura chiar ieri d. C.A. Rosetti. Răspunzând , ca ministru de interne, la o interpelare a d-lui Maniu în privința unui scandal administrativ de la Dorohoi, d. C.A. Rosetti „aduce laude guvernului *ilustrului* domn Dumitru Brătianu". Mâine poimâine un secretar spiritual şi iubitor de farse, de ex, d. Poroineanu , îl va gâdila pe ilustrul domn cu un pai pe la ureche, ca să-l facă a se apăra de muşte, pentru petrecerea confraților liberali.

•

Senatul s-a ocupat ieri cu proiecte de lege de o importanță secundară. Camera a dat un vot nul, din cauza nesuficienții numărului deputaților, asupra proiectului de lege privitor la înființarea de docuri şi magazii de întrepozit , readus de la Senat cu mici modificări.

[12 iunie 1881]

[„E COMEDIE ?..."]

E comedie? E adevăr? Iată întrebarea ce şi-o pune toată lumea în fața evenimentelor parlamentare. D. Dumitru Brătianu este el sincer în alocuțiunile lui, crede în adevăr că e cu putință de-a corige pe roşii prin discursuri energice aruncate din când în când în public sau e o păpuşă cu un resort foarte simplu pe care roşii şi-l pun în cap pentru a-l lua peste picior şi a-şi bate joc de un om bătrân ?

Discursul scurt şi caracteristic cu care d. Dumitru Brătianu şi-a inaugurat suirea pe scaunul prezidențial al Adunării deputaților merită a fi relevat din acest îndoit punct de vedere.

Facă cerul ca nouă furtuni să nu se mai ridice, ca să mă asvârle făr' a fi putut face nici bine, nici rău şi de pe această stâncă , cu strigătul: *Nu mai merge.*

Mai mult nu pot să vă zic : *mi-e teamă să nu-mi scape vreun cuvânt care, slabi cum suntem , să mai adaoge la slăbiciunea noastră.*

Evident că aci e vorba de slăbiciunea partidului roşu, a cărui rămânere la putere sau cădere atârnă de un cuvânt pe care cei cunoscători de taine ar putea să-l scape, căci d. Dumitru Brătianu urmează astfel:

Pentru aceleaşi motive (pentru a nu adăoga slăbiciunea) n-am anunțat eu însumi Corpurilor legiuitoare demisiunea ministeriului ce am prezidat; căci mi se spusese că *eram amenințat de un vot de blam* şi mi-a fost teamă că, în aprinderea de care aş fi putut fi cuprins, *să apuc înainte şi* să deviu eu acuzatorul.

Va să zică d. Dumitru Brătianu, departe de a fi meritat vreun vot de blam (părere ce-o împărtăşim şi noi de vreme ce nu ştim nici pentru ce a venit, nici pentru ce s-a dus), daca apuca înainte, ar fi devenit acuzatorul majorității. Se ştie că acuzarea sa în esență este că nu mai există oameni oneşti în țară şi în Parlament, că hoții merită puşcăria, precupeții intereselor publice carantina.

Să nu ne facem iluziuni, continuă bătrânul politician , situațiunea este foarte gravă, pericolul este mare şi este cu atât mai mare că el vine de la noi înşine, de la reprezentațiunea națională.

Aşadar această Adunare a pus țara într-o situație foarte gravă, într-un mare pericol. Fără a cunoaşte acest pericol, lăsăm tot pe vorbitor să-l caracterizeze :

. . . faceți pe Europa să crează că marile fapte ce am săvârşit nu sunt decât un joc al norocului şi că, îndată ce-am devenit stăpâni pe destinele noastre, am arătat că nu suntem decât un *putrigai* care se macină şi se preface el însuşi în țărână .

. . . Căderea noastră va fi ireparabilă, va fi o cădere ruşinoasă.

Am vorbit atât de mult de partidul roşu şi de individualităţile cari-l compun încât mărturisim că uneori simţim că ne-a sleit dicţionarul şi nu mai aflăm expresii cari să 'nsemneze într-un chip nou corupţiunea adâncă care s-a 'nrădăcinat în acest partid. Osteneşte în adevăr cineva descriind tot aceleaşi naturi californiane cari consideră avutul public şi interesele ţării ca pe o mină bună de exploatat.

Cu totul alta e consideraţia ce ni se impune acum. Neamaimirându-ne de-a vedea reâmprospătându-se regimul Mihălescu — Warszawsky cu toate atrocităţile lui, cum nu ne-am mira daca am vedea puşcăria devenind Parlament şi Parlamentul puşcărie, aşteptăm o îndreptare nu de la admoniţiunile şi plângerile d-lui D. Brătianu, ci de la natura lucrurilor. Nu e în natura lucrurilor ca un sistem în care specula intereselor publice e principiu de guvernământ să se poată perpetua. Putregaiul de care vorbeşte prezidentul Camerei se macină în adevăr şi se preface singur în ţărână . E o iluzie a crede că ceea ce e putred, pe deplin putred, se mai poate sanifica . De-aceea, auzind că mucenicul afacerilor Warszawsky a redevenit director la Interne sub reversibilul domn C.A. Rosetti, am avut cuvânt a zice că acest guvern, pretins nou, e putrificat de mult în toate părţile lui şi nu ne-am mirat văzând pe fratele ministrului - prezident confirmând zisele noastre de la înălţimea fotoliului de prezident al Adunării.

Altăceva ne preocupă. D. Dumitru Brătianu vorbeşte de o situaţie grea creată ţării, de un mare pericol în care ea pluteşte, cu atât mai mare cu cât el vine de la ... *reprezentaţiunea naţională.*

Care este acest pericol? Poate crede cineva că putregaiele , că hoţii maturi pentru puşcărie şi speculanţii buni de carantină pot schimba situaţia gravă şi pot abate pericolul cel mare ce ne ameninţă? Desigur nu.

Daca d. Dumitru Brătianu este în adevăr ceea ce se pretinde, daca ,,caută drept înainte şi este astfel făcut că nimeni, nimic nu-l poate schimba" atunci e de datoria sa să vorbească, să spună în ce consistă acea situaţie grea, acel pericol.

Altmintrelea nu suntem deloc dispuşi de a-l lua la serios. E adevărat că partidul său propriu şi-a bătut joc de el, chemându-l din Constantinopol spre a-l pune în frunte şi ameninţându-l apoi, fără nici o cauză parlamentară, cu un vot de blam pe care d-sa l-a evitat; e prea adevărat că d-sa i-a ameninţat cu puşcăria şi carantina, dar toate acestea n-ar ridica evenimentelor caracterul lor comic. Permită-ne a rămânea în terminologia sa proprie şi a-i spune că protestaţiunile sale de moralitate, cari nu sunt destul de puternice pentru a-l face să vorbească, seamănă mult cu purtarea bisericoasă şi actele de caritate ale unei ,,gazde de hoţi" carele, cu tot disprețul ce-l afectează pentru protejaţii săi, nu se ruşinează de-a se pune în fruntea lor şi de-a-i acoperi cu vaza sa politică.

De astă dată să nu ni se zică că exagerăm. Epitetele cu cari se gratifică roşii în familie, titlurile de hoţi, speculanţi ai intereselor publice, putrigai cu cari se onorează între ei dau desigur drept unei foi opoziţionale de a le întrebuinţa asemenea şi justifică întrebuinţarea lor în trecut.

Vorba e că, daca aceste adevăruri se zic odată, ele să nu fie zise fără nici un folos şi fără un rezultat binefăcător.

[13 iunie 1881]

[„AM DAT SEAMĂ LA TIMPUL CUVENIT..."]

Am dat seamă la timpul cuvenit despre mişcarea alegătorilor români din Transilvania şi Ţara Ungurească în faţa alegerilor încurânde pentru Dieta (Camera) din Pesta. Se ştie că, în privirea atitudinii românilor, conferenţa din Sibiu a hotărît ca cei din Transilvania să se abţină de la alegeri, de vreme ce ţara stă sub regimul unei legi electorale escepţionale, iar românii din Ţara Ungurească şi din Banat să ia parte la ele, de vreme ce dincolo de Munţii Apuseni ai Ardealului legea electorală în vigoare e cea comună ungurească. În urmarea acestei hotărâri , mişcarea electorală în banatul Temişorii şi în foasta graniţă militară e vie. Alegătorii din Lugoş a propus candidatura d-lui Alexandru Mocioni de Foen .

Acest bărbat politic, cunoscut pentru înalta sa onorabilitate , a declinat însă deocamdată această onoare, întemeiat pe convingerea că o tranzacţiune cu ungurii e pentru moment imposibilă. Punctul său de vedere, dovedind o cugetare vastă şi adâncă asupra întregei dezvoltări a Ungariei, merită a fi comunicat cititorilor noştri. Mocioni e convins că exigenţele unui stat modern, economiceşte neatârnat , onest administrat, c-o justiţie incoruptibilă este cu totul incompatibil cu idealul unui stat naţional, esclusiv unguresc, precum [î]l urmăresc politicianii maghiari. Sau urmăriţi,

zice el, realizarea unui stat național, dar n-o puteți face decât în socoteala bunei admnistrații şi a justiției, ba în socoteala neatârnării patrii chiar, sau voiți un stat economiceşte neatârnat , bine administrat, moral, şi atunci cată să-l voiți *poliglot,* precum e prin natura lui. Fiind însă că e peste putință de a face pe unguri accesibili la convingerea prin argumente logice, Mocioni e de părere că logica irezistibilă a faptelor [î]i va sili pe maghiari să se convingă de solidaritatea naturală ce esistă între interesele române şi cele maghiare. Pentru momentul acestei constrângeri prin logica faptelor Mocioni [î]şi rezervă onoarea de a fi ales şi de-a lua parte la tranzacțiuni serioase, cari atunci vor fi cu putință.

Lăsând să urmeze textul alocațiunii d-lui Mocioni , putem felicita pe românii bănățeni că au între ei un bărbat c-o atât de înaltă cultură şi aşa de largi vederi, chiar daca facem abstracție de la atitudinea sa politică.

[13 iunie 1881]

[„DACA ÎNTRE FURNIZORII ..."]

Daca între furnizorii Ministerului de Războiprecumpănesc elementele semitice Mendel , Gottleib , Goldental, Saniel Marcus, Litman , Low , la administrația căilor ferate întâmpinăm , pe lângă Mărgăriteşti , alte elemente etnice interesante. Publicăm mai la vale denunțarea unei nouă afaceri, puse la cale de d. Fălcoianu, daca nu pentru altceva măcar pentru a dovedi că guvernul roşu, cu toate disidențele lui, e omogen în privirea manipulării banului public şi că există o mare trăsătură de unitate în tot partidul, începând de la pensia reversibilă conferită d-lui C.A. Rosetti pentru panglicărie politică şi terminând cu furnituri de unelte de drum de fier conferite doftorilor de dinți. Vivant sequentia *!*

[14 iunie 1881]

[„CABINETUL NO. 40 ..."]

Cabinetul no. 40, venind la putere, a declarat prin gura şefilor lui că nu are nevoie de nici un program, căci acesta e cunoscut demult, de la Anadan babadan cum ar zice povestea vorbei. Pricepem foarte bine ca şefii partidului roşu să se sfiască a veni c-un program, căci unul asemenea, daca nu consistă din fraze banale şi din generalități deşerte, obligă pe cei ce-l pun înainte la un sistem politic şi un sistem e totdeuna contrariu politicei de expediente şi de gheşefturi proprie partidului apetiturilor. Punctul comun care-i uneşte pe roşii, nervul comun de viață nu sunt principiile, pe cari nici le au, nici le-a expus vreodată, ci apetiturile. Din momentul în care se găseşte un obiect comun acestor apetituri, un folos bănesc oarecare ce se poate împărți, roşii sunt indisolubili ; îndată ce obiectele ce aprind apetituri se împuținează sau dispar începe iar dihonia între patrioți.

După atâtea zvârcoliri , cari datează de la deschiderea Parlamentului, vedem deodată că la finele sesiunii se votează mari şi importante proiecte cu iuțeala drumului de fier. Ambițioşii de ieri au redevenit simpli votatori; „sus băieți, jos băieți"! iată parola zilei. De ce asta? Pentru că e grasă coada sesiunii, pentru că Cernavoda — Chiustenge cu diferența de opt milioane e la mijloc, iar cointeresatul la aceste afaceri, onor. C.A. Rosetti, e ministru de interne, ceea ce ne-ar fi făcut a aştepta ca cumnatu - său să fie la Lucrări Publice. Dar nu se poate, pentru că nu e român. Nici d. C.A. Rosetti nu e român, dar e din nefericire cetățean român, calitate ce în mâinile unui străin fin şi panglicar din natură devine un izvor de câştiguri reversibile şi nereversibile . Calitatea de cetățean e suficientă în țara noastră pentru ca mucenicul să aibă dreptul a mâna pe țărani dincolo de Balcani sub sulița căzăcească , e suficientă pentru a face din Pişca, Giani şi Carada oameni de stat.

În momentul în care un interes material îi înregimentează pe patrioți sub drapelul „hidoasei pocituri " şi când toată politica şi tot parlamentarismul consistă în maşinală ridicare de mâni , „Românul" ne spune că d-lor au puterea de la *națiune* şi de la încrederea suveranului şi că nu trebuie s-o părăsească decât atunci când națiunea şi suveranul le vor refuza încrederea.

Fără îndoială. Încrederea formală a suveranului a avut - o d-l Brătianu şi atunci când a introdus pe Strussberg şi, din acest punct de vedere, cată să admirăm chiar acea superfluență de încredere care se revarsă până şi asupra prezidentului republicei de la Ploieşti, asupra onor. Nichipercea şi desigur că, tot în virtutea acestei încrederi , onor, mucenic Simeon Mihălescu e director al Ministerului de Interne.

Cât despre națiune, daca sub ea înțelegem milionul de Caradale şi de alți străini de ieri de alaltaieri cari s-au superpus poporului românesc, fără îndoială că d. C.A. Rosetti

se bucură de încrederea lor, de vreme ce le face treburile. Adevăratul popor românesc a devenit însă o turmă exploatată şi dată în prada morții fizice de multele şi variile fericiri cari au năpustit asupra-i.

Tocmai avem înainte-ne raportul general pe anul 1880, prezentat de dr. Flaişlen în numele cons. de igienă a oraşului Iaşi, din care constatăm următoarele:

În cursul anului 1880
s-au născut creş[tini] 1165; izra[eliți] 1488
au murit creştini 1676; izra[eliți] 1059
-511 +429

avem dar la creştini un *minus* de 511, la izraeliți un *plus* de 429 indivizi.

Progresul repede al mortalității între români e un semn de bunătatea sistemului liberal, o dovadă de escelența regimului economic şi politic sub care trăieşte poporul românesc în zilele lui Carol îngăduitorul.

Aci în adevăr nu sânt nici frazele retorice ale d-lui Grădişteanu, nici finele interpretațiuni constituționale despre încrederea suveranului şi a națiunii ce ni se dau zilnic de către cele patru clase primare care inspiră articolele de fond ale „Românului" : e un popor care moare de fericirea de-a fi guvernat de demagogie

Fără îndoială că regatul bizantino-iudaic C.A. Rosetti—Herşcu Goldner poate să aibă un mare viitor la gurile Dunării, dar acel viitor nu este al poporului românesc. Politica de concesii, înstrăinare, răscumpărări şi datorii [î]şi arată roadele ei în țifre statistice ce nu au pereche în nici o țară din lume, a cărei „prosperitate economică este vădită" cum zice oficiosul nostru.

E o vorbă că „sistemele trec, popoarele rămân". Iată contrariul, căci, ca la noi la nimenea. La noi poporul trece şi sistemul patriotismului de industrie rămâne.

[15-16 iunie 1881]

[„CA DE REGULĂ SE GRĂMĂDESC..."]

Ca de regulă se grămădesc şi acuma la coada cea grasă a sesiunii o sumă de proiecte de legi importante pe cari votatorii patrioți le regulează prin ridicare de mâni, fără a le pricepe, fără a fi în stare de-a le pricepe chiar. Cu graba drumului de fier se votează plata datoriilor Societății Acționarilor căilor ferate române, contractate după ce Stronssberg-Ambron et Comp. sustrăsese garanția din lada cu două chei şi lăsase societatea cu drumurile neisprăvite; tot cu această grabă se procede la votarea instituțiunii Creditului Agricol şi, în fine, la răscumpărarea liniei Cernavodă-Chiustenge.

Lumea curioasă se întreabă: Este necesară răscumpărarea acestei linii ? Are ea vreo importanță pentru rețeaua de căi ferate române? E portul Constanța destul de însemnat, destul de accesibil de dezvoltare pentru ca să merite o joncțiune cu căile ferate, un pod peste Dunăre, o răscumpărare ? La toate întrebările acestea nimeni n-a răspuns; ba nici s-a ocupat nimeni cu ele. Cu toate acestea ne trezim într-o bună dimineață c-un proiect ce ne propune o cumpărătură de 17 milioane pentru un lucru pe care compania engleză nu cerea mai alaltăieri decât 9 milioane.

Noi am relevat această enormă deosebire, această îndoire a prețului original intervenită sub guvernul roşu mai cu seamă de când s-a accentuat din nou înrudirea între d. C.A. Rosetti ți cumnatu-său. Nu ni s-a răspuns nimic. Foaia guvernamentală s-a făcut „ne-aude, ne-a vede" şi vorbeşte de alte alea: de Constituție, de încrederea națiunii în Aristid al d-lui Grădişteanu şi de alte lucruri de industrie subțire, din magazia de fraze

a partidului roşu. Dar la întrebarea de ce un drum ce costa 9 milioane costă azi 17 nu ni s-a dat nici un răspuns.

E adevărat că comisia delegaților Camerei a redus prețul de la 17 la 12 milioane, adecă cu 30 la sută. Ce serios trebuie să fi fost proiectul cu devizul anexat dacă aşa, cu nepusă 'n masă, a putut fi scăzut cu 30 la sută ?

Dar onor. comisie se înşală. E adevărat că drumul în cestiune nu face între prieteni nici 9 milioane, de vreme ce garele sunt acoperite cu stuf şi cu rogojină veche. Dar între prieteni face şi 20 de milioane. Rugăm pe comisie ca, de hatârul d-lui C.A. Rosetti şi a copilaşilor , pe cari e păcat ca să-i lase săraci, să binevoiască a primi prețul de 17 milioane. Mai ieften nu se poate.

Sunt o mulțime de patrioți cari au să se împărtăşească din această trebşoară şi ar fi păcat ca acum, la spartul târgului , să nu se facă atâta bunătate măcar pentru onor. C.A. Rosetti. A fost, nu e vorba, nițică ceartă ieri în Cameră apropos de această răscumpărare, dar dragostea-i certăreță de felul ei şi e destul un vot pentru ca lucrurile să se împace. O ridicare din mâni şi nimic mai mult. Aşadar mânile-n sus şi noroc să dea Dumnezeu, ca să poată bea actualul ministru de interne aldămaşul acestei răscumpărări. Se ştie că nu-i displace acest soi de ocupație, mai ales când e în folosul *„națiunii"*.

[17 iunie 1881]

[„D. C.A. ROSETTI, MINISTRU DE INTERNE..."]

D. C.A. Rosetti, ministru de interne, a adresat partidului Herşcu Goldner — Gheorghian din Iaşi următoarea depeşă:

Am fericire de a putea saluta în d-voastră pe *cei de la 1848* care mai trăiesc şi a binecuvânta cu respect şi iubire memoria celor cari nu mai sunt cu corpul între noi. Voi lupta pentru a merita încrederea cu care mă onorați . Luminați pe cetățeni prin dese întruniri, faceți-mi cunoscut relele ce vedeți şi puteți constata fără pasiune şi fără ură, şi cu iubire, să ne silim a îndrepta tot ce vom putea.

Al vostru cu iubire.

C.A. Rosetti

N.B.: Cei de la 1848 în Moldova sunt Alecsandri, Cogălniceanu, Epureanu, Al. I. Cuza ş.a. Nici unul nu e solidar cu roşii. Se vede că precum d. C.A. Rosetti se suplantează lui Eliad, tot aşa ar vrea să suplanteze în Moldova pe Herşcu Goldner lui Alecsandri sau Cogălniceanu.

Afacere de prestidigitație!

[17 iunie 1881]

[„FRAȚII NĂDEJDE ..."]

Frații Nădejde au fost condamnați de-un juriu compus din profesori de universitate, unul la destituire, celalt la suspendare din funcție pentru propagarea de idei socialiste în tinerimea de la Iaşi. Ei publică o broşură de apărare prin care se-ncearcă a justifica ideile socialiste în genere şi a dovedi că vina ce li se impută nu cade sub dispozițiile penale ale nici unei legi în vigoare.

Socialismul, având de temă mizeria claselor de jos şi esploatarea lor din partea capitalului, se 'nțelege că trebuie să cerce a dărâma baza societății actuale, proprietatea moştenită .

Broşura pleacă din puntul de vedere că, producțiunea însutindu-se prin invențiile pe terenul mecanicei ale secolului nostru, starea materială a lucrătorului ar trebui să fie însutit mai bună, pe când din contra e cu mult mai rea decât în secolii trecuți, că e mai rea în secolul libertății şi egalității decât în timp de reacțiune. De aci se deduce că neapărat lucrătorul este esploatat de cineva şi că esploatarea cată, a se atribui organizării actuale, bazate pe capital şi pe proprietate.

Se 'nțelege că această justificare se întemeiază pe o sofismă uşor de descoperit. Existența capitalului şi a proprietății n-a micşorat nicicând numărul firelor de grâu produse, a obiectelor a căror menire este consumațiunea , încât disproporția ce exista între exigențe şi obiectele de consumațiune e mult mai de grabă disproporția descoperită de Malthus decât o altă, iscodită de socialişti. Capitalul din parte 'şi e din natura lui menit de-a fi împărțit în lefi pentru muncă şi, daca munca e ieftenă şi capitalul scump, ar fi o dovadă numai că brațele ce se oferă sunt prea multe în raport cu capitalul existent , cu posibilitatea de-a le retribui .

Nouă ni se pare că adevărata cauză a mizeriei e cu totul altundeva; că ea e în caracterul întregei dezvoltări liberale începute în secolul trecut, că-şi are temeiul în organizarea raționalistă în locul vechei organizări mai naturale. La noi îndeosebi răul e prea patent pentru a nu se vedea de oricine. Sunt aci mii şi mii de oameni cari nu compensează prin nimic munca societății ce-i susține, cari în schimbul a patru clase primare sau a Codului Boerescu învățat pe dinafară iau de la nație, în puterea organizării lor în societate de esploatare, zeci de mii de franci ca retribuțiuni anuale. Trebuințele aristocratice ale plebei ignorante, ale plebei liberale, intelectual sterpe şi moralicește decăzute, iată ceea ce apasă asupra poporului. Această presiune nu ar exercita-o nici capitalul moştenit, nici cel câştigat prin muncă proprie. Acesta e, din contra, totdauna la dispoziția muncitorului, căci, daca n-ar fi, ar rămânea improductiv.

Daca socialiştii români ar face bine să cerceteze sub cîte sute de forme bugetare, fie ale comunei, ale județului, ale statului, se escamotează şi cel din urmă ban câştigat de omul din popor prin muncă, pentru a hrăni cu el clasa de postulanți şi de ambițioşi de rând cari trăiesc din fondul mizeriei comune, fără nici o compensație pentru aproapele lor,

atunci s-ar convinge că răul la noi este cu totul de altă natură.

În mod natural nici n-ar putea exista socialism la noi. Populația e chiar mică pentru teritoriul nostru fertil şi cestiunea socială începe prin a fi o cestiune agrară , o cestiune de disproporție între numărul chilometrilor patrați ai țării şi numărul locuitorilor. Prisosul acestor din urmă fiind avizat la munca industrială , aceasta avizată la schimb pe productele agricole ale altor țări, se 'nțelege că munca industrială va fi supusă legilor unei concurențe universale, că, nefiind destul de ieftenă sau neaflând vînzare, acel prisos de populație va căuta să sufere sau să emigreze .

La noi mizeria e produsă în mod artificial, prin introducerea unei organizații şi a unor legi străine, nepotrivite cu stadiul de dezvoltare economică a țării, organizație care costă prea scump şi nu produce nimic. Socialismul nu se justifică dar la noi prin nimic şi ca evoluțiune de idei nu-i decât aceeaşi jucărie cu abstracții străine pe cari şi-au permis-o predecesorii d-nilor Nădejde: C.A. Rosetti, Serurie, Pătărlăgeanu ş.a.

Frații Nădejde nu l-au înțeles pe confratele lor, d. Conta. Au luat-o la serios cu socialismul şi au pățit-o . Trebuiau să-l propage modest şi mai mult de catedră, pentru a fi aleşi deputați; apoi ar fi ajuns miniştri, apoi membri la Curtea de Casație şi ... cestiunea socială înceta de-a exista şi pentru d-lor şi pentru țară. Ieie-şi de model pe părintele liberalismului român, pe d. C.A. Rosetti. Pe la 1850 scotea gazetă, intitulată „Republica Rumenă ", o publicațiune nu ... rumenă , ci roşcovană rău. Azi e reversibil omul, e monarhist şi regalist , un adevărat tip de convertire . Un altul proclamă republica la Ploieşti şi azi e adiutant al regelui. Altul amerința în aceeaşi republică că va tăia capete de zahăr nemțesc cu sabia şi azi e mai mare peste cei ce taie nu zahăr , ci sare, e cămăraş la saline.

Nu aşa se face treabă. Iată, le recomandăm părinteşte ce să facă: La Iaşi e în formațiune partidul Herşcu Goldner gheorghian . Înscrie-se între corifeii liberalismului, publice

---

articole în „Liberalul" (izraelit), adreseze în fiece săptămână depeşi către d. C.A. Rosetti, pună-şi candidatura de deputat şi ... parte vor avea din cumpărătura liniei Cernavoda chiustenge . Acesta e lucru de căpetenie.

E drept că în apărarea lor frații Nădejde dovedesc că fostul ministru Conta a ținut prelecțiuni socialiste şi ateiste la facultate, că din profesorii cari i-au condamnat chiar sunt unii cari au propovăduit ei înşii principiile pentru cari condamnă pe alții. Ei şi?

Cred d-lor că în plebea de postulanți şi ambițioşi cari furnică în România e unul măcar pentru care ideile să fie mai mult decât un pretext, pentru care ținta adevărată să nu fie banul câştigat fără muncă? Daca cred sunt în eroare, şi e mai mult eroarea aceasta pe care-o spăşesc prin condamnarea lor decât erorile în contra fundamentelor existenței societății ce formează religia lor politică.

[18 iunie 1881]

[„E CUMPLITĂ, STAREA DE LUCRURI..."]

E cumplită starea de lucruri în Moldova, atât de rea încât colorile cele mai negre nu sunt în stare să redea întunericul tabloului economic pe care-l prezintă jumătatea cea mai generoasă a României. În Țara Românească roşii sunt străini deznaționalizați , deci de bine de rău această jumătate a țării, chiar votând sub influențele unui guvern roşu susținut de străini, totuşi află, de nu o reprezentațiune adevărată, dar un surogat de reprezentațiune, răzătura de coaje de stejar în loc de făină. În Moldova, care are un caracter național mult mai puțin asimilant şi mai rezistent decât partea de dincoace de Milcov, populația e lăsată la discreția unei administrațuni fără nume care e în buzunarele jidanilor, asemenea Ministeriului de Război. Acea jumătate a țării se zbate sub egemonia uliței Bucureştilor aliată cu jidanii, prezentând aproape ultimele convulsiuni ale unui corp care moare. Puținele colțuri de selfgovernment care a putut a se alege în mod liber strigă prin țifre şi din gură că starea lucrurilor e nesuferită.

Astfel în studiul statistic asupra mişcării populațiunii din oraşul şi județul Iaşi pe deceniul 1870 — 1879, de N.A. Alexandrini , secretarul consiliului județean, citim următoarele:

În aceşti zece ani oraşul Iaşi prezintă datele de mai la vale :

s-au născut români	10 329;	izra [aeliți]	17 446
au murit români	15 952;	izr [aeliți]	12 294
	— 5 623		5 152.

În Târgul Frumos:

s-au născut români	798;	izr [aeliți]	698

au murit români	1 219; izr [aeliți]	662
	— 421	+ 36
În județ:		
s-au născut români	31 669; izr [aeliți]	2 359
au murit români	30 868; izr [aeliți]	1 220
	+ 801	+ 1 139

Aceste puține date sunt strigătoare la ceruri.

Vedem că în orașul Iași au murit în zece ani 5700 de români mai mult de câți s-au născut și s-au născut 5200 de străini mai mulți decum au murit. În locul oricărui român care se stinge se naște un străin. În județ, căci prin sate sunt mai puțini străini, românii au crescut la o mortalitate de 31000 abia cu 800 inși; străinii la o mortalitate de douăzeci și șase de ori mai mică, la 1 200 abia, s-au sporit cu 1 139.

Ce abis de lipsă și de mizerie trebuie să fi ascunzând aceste cifre [î]și poate imagina numai acela care cunoaște valoarea cifrelor statistice, care știe că o asemenea decreștere

a unui popor pe un teritoriu fertil și mare cată a se atribui degenerării fizice a rasei și unei mizerii artificiale, produse prin supraîncărcarea poporului cu greutăți pe care nu e 'n stare a le duce.

Se știe că cea mai esențială deosebire între liberalii din Moldova și roșii de aici e mai cu seamă aceasta, că cei dendâi caută să scape Moldova de sub grozava asuprire a străinilor, pe când roșii de aici fraternizează cu străinii și le cedează punct cu punct, începând cu drepturile cetățenești și sfârșind cu toate întreprinderile. De aci liberalii din Moldova ar renunța bucuros la orice vederi politice formale, numai existența națională a țării să fie asigurată, și și-ar da mâna cu oricine ar avea în vedere un guvern național, esclusiv poate, dar în sfârșit odată măcar național. Tot din cauza aceasta liberalismul cosmopolit al roșiilor nu poate prinde rădăcină dincolo de Milcov.

Daca relele economice de azi vor merge crescând Moldova e în pericolul de a deveni prada celei dendâi puteri străine care i-ar garanta populației măcar viața fizică în contra lipitorilor care o sug și o degradează .

Ce face guvernul, ce d. C.A. Rosetti? În loc de-a da tot concursul posibil elementelor cari se opun înstrăinării țării, d-sa instigă formarea unui partid roșu în Moldova, compus din jidanii cari, prin modificarea art. 7, devin alegători în colegiul I și al II[-lea].

Uneltele pentru această definitivă vînzare de țară și naționalitate sunt acei cari, pentru funcții, sapă consiliul general al județului Iași și consiliul comunal de acolo, căci din Iași e vorba ca să pornească și iudaizarea cea politică a țării, după iudaizarea ei economică. Pentru aceasta se întreține o vie corespondență între d-nul C.A. Rosetti și ciracii lui Herșcu Goldner, d. Gheorghian și alți *ejusdem farinae,* având de scop a discredita cele două consilii, care-și permit a atrage atenția țării asupra mizeriei guvernului central, asupra lipsei de sprijin ce-o întâmpină Moldova la toate trebuințele ei legitime.

Pe când aci, în Dealul Mitropoliei, se votează proiecte și răsproiecte de răscumpărări și de construiri de drum de fier cari vor urca în curând capitalul datoriei publice la un miliard, populația românească piere văzând cu ochii și e suplantată prin *odium generis humani,* prin tot ce e mai imund din scursăturile străinătății la noi. Se deșertează Rusia și se curăță , se deșertează Austria și se curăță de elementele ei bolnave, pentru a da pe viitorii cetățeni roșii ai Moldovei, pe patrioții de meserie ai d-lui C.A. Rosetti.

Cele douăzeci de steaguri jidovești din cortejul istoric al încoronării seamănă mult cu steagurile unei armate de invazie intrate înlăuntrul unei cetăți ale cărei chei istorice a fost vândute de un trădător. E consecuent și în natura lucrurilor ca, spre răsplată, acesta să fie și reversibil și ministru de interne.

[19 iunie 1881]

[„IERI S-AU ÎNCHIS ..."]

Ieri s-au închis în sfârșit Corpurile legiuitoare. Mesajul de închidere pe care-l dăm mai la vale, și asupra căruia vom reveni, a fost citit în Senat de d. Stătescu, ministru de externe, și în Cameră de d. C.A. Rosetti, ministrul de interne. Intenția pe care o avea guvernul de a mai prelungi sesiunea încă cu două zile pentru a obține mai întâi în Senat modificarea proiectului Cernavoda — Chiustengea votat de Cameră — modificare în sensul proiectului primitiv — a fost părăsită. Pe de o parte în Senat stăruințele guvernului pentru a obține această modificare au întâmpinat rezistențe

neaşteptate, pe de altă parte guvernul se temea de un scandal ce s-ar fi produs în Cameră prin aducerea proiectului modificat de Senat. Astfel d. I.C. Brătianu a preferit să ceară în Senat amânarea dezbaterii. Pe lângă aceasta d-sa a cerut maturului Corp să numească o comisie de senatori care, împreună cu guvernul şi cu toţi agenţii guvernului ce se vor pune la dispoziţia comisiei, să studieze cestiunea până la toamnă, pentru ca atunci toată lumea să se afle în cunoştinţă de cauză.

După această cerere a primului ministru se face un schimb de protestaţii de sentimente reciproce între dd . prezident al Consiliului şi prezident al Senatului, prinţul Dim. Ghica. Acesta declară că nu stă în intenţia Senatului să numească o comisie, pentru că această numire ar fi echivalentă cu a pune la îndoială bună credinţa guvernului. Guvernul prin urmare, zice beizadea Mitică , să facă tot, să aranjeze tot, Senatul are deplină încredere în guvern. Din parte-i d. I.C. Brătianu mulţumeşte lui beizadea Mitică de dragostea maturului Corp. Senatul a dat apoi un vot prin care a înlăturat propunerea de a se numi comisia cerută de d. prim ministru .

[20 iunie 1881]

[„ÎN PRIMA SĂPTĂMÂNĂ ..."]

În prima săptămână a lunii viitoare sunt convocaţi alegătorii din Bucureşti pentru a numi noul consiliu comunal. Nu credem de prisos a atrage atenţia lor de pe acuma asupra acestor alegeri, de la cari atârnă interese atât de mari ale contribuabililor, încărcaţi acum în urmă de un spor considerabil de sarcine pentru a acoperi plata împrumutului de 15 milioane. Precum am mai spus şi cu altă ocazie, la comună şi judeţ nu este sau n-ar trebui să fie vorba de alegeri de caracter politic. Din amestecul spiritului politic în aceste alegeri, unde nu-i cestiunea decât de o bună administraţie şi gospodărie, rezultă că atâtea conştiinţe problematice, atâtea persoane uşurele şi incapabile sunt chemate a administra interese de milioane, a face şi a întrebuinţa împrumuturi pe socoteala contribuabililor, sporindu-le necontenit sarcinele deja destul de grele, şi a nu da acestor contribuabili, în schimbul sarcinelor, decât neglijenţă , insalubritate publică, lucrări de cârpeală sporadică în stradele din centru şi, din când în când , şi oarecari vexaţiuni .

Este oare vorba când se fac alegeri comunale să se afirme principii politice, mai ales la noi în ţară, unde avem atâta lipsă de spirit pozitiv, de însuşiri utile, de inteligenţă şi onestitate administrativă? Intre un primar inteligent, harnic şi onest şi un găgăuţă ori un *claqueur* politic cuvintele de coterie trebuiesc să determine preferinţa alegătorilor contribuabili ? Noi ştim că şcoala ai cărei adepţi sunt astăzi la putere răspunde afirmativ la aceste întrebări. Pentru aceşti onorabili nu este nimica mai important decât căpătuirea înregimentaţilor partidului. La judeţ şi la comună sunt bani, gheşefturi şi putere; unde sunt toate acestea trebuie să fie date pe mâna patrioţilor, cu al căror concurs se votează bugetele generale ale statului şi două - trei proiecte de legi organice într-o singură noapte sau un mare geşeft , ca răscumpărarea Cernavoda chiustenge , într-un ceas. Interesele comunei însă, bine înţelese, trebuiesc să importe pe aceia cari nu din prisosul, ci din strictul lor necesar contribuiesc la casa comunală. Recomandăm prin urmare cu tot dinadinsul tuturor alegătorilor să meargă la alegerile comunale şi, cumpănindu-şi bine votul, să aleagă dintre candidaţi nu pe aceia ce nu li se prezentă cu alte titluri decât acela că stau la umbra bairacului liberal naţional din Strada Doamnii , ci pe aceia cari le prezentă garanţii de capacitate şi onestitate administrativă.

Maşina electorală a guvernului va fi pusă desigur în mişcare şi cu această ocazie; departamentele ministeriale, administraţia domenelor , poliţia, sub costumul de comedie al aşa renumitului comitet electoral, vor contribui cu toatele să facă a triumfa lista cârdăşiei . Credem însă că, în urma înfiinţării noualor taxe comunale cu care i-a supraîncărcat zilele acestea onor. primărie liberal naţională , alegătorii vor părăsi nepăsarea de până acuma şi vor şti să reziste influenţei morale şi să-şi dea votul aşa cum cer adevăratele interese ale comunei.

[21 iunie 1881]

[„STATUA LUI ELIAD..."]

Statua lui Eliad zace, dată uitării, în umbra zidurilor universităţii. Cu toate acestea e statua unui bărbat care, de la 1825 începând , a inaugurat atât reforma limbei literare de azi, pe care i-o datorim în mare parte lui, precum şi reforma

socială. Ca literat şi politic, dacă n-a creat opere nemuritoare, desigur au fost promotorul cel mai arzător al tuturor mişcărilor generoase şi au avut, ca nealtul , o influenţă determinantă asupra caracterului culturei române. Ei bine, zace uitată statua lui, căci alte griji au patrioţii. Onor. republică a Ploieştilor invită la inaugurarea (cu profir) a statuei Libertăţii, ridicată pentru a atesta virtutea ploieştenilor în susţinerea drepturilor cetăţeneşti, cu ocazia proclamării republicei de la 1869 — 70.

Actul curios al invitării , care aduce aminte de căpăţinele de zahăr nemţesc pe care patrioţii promiteau să le taie pe atunci, [î]l lăsăm să urmeze întocmai.

Monarhia ereditară cată să se fi bucurând de serbarea acelei zile nemuritoare în care soarele libertăţii, apărând în zona Ploieştilor, după mici divergenţe de opinii cu casa telegrafului şi poştelor şi cu banii cutiilor bisericilor, au apus la Fetelei pe dată ce reacţiunea s-a ivit sub forma unei companii de dorobanţi.

Le urăm virtuoşilor cetăţeni chef mult, voie bună ş-o nouă ediţie a republicei. Fie sigură tinerimea ploieşteană ca, cu o nouă proclamare a acestei forme de guvernământ , vor ajunge directori de bănci, cămăraşi de saline, adiutanţi regali , deputaţi etc.

[21 iunie 1881]

[„O CONVORBIRE...."]

O convorbire pe care prinţul Bulgariei a avut - o cu corespondentul ziarului englez „Standard " dovedeşte că domnitorul ţării vecine are un viu sentiment de căderile unui suveran, mai ales când generaţia asupra căreia guvernă e, din deosebite cauze, ignorantă şi coruptă.

În adevăr ceea ce se 'ntîmplă dincolo de Dunăre ne aduce aminte de ceea ce se întâmpla la noi sub Vodă Cuza şi azi sub Carol îngăduitorul. Prinţul Bulgariei se plânge că în trei ani de zile a schimbat şapte ministerii, trei Camere şi a trebuit să refuze sancţiunea la o sumă de legi cu totul necuviincioase: desigur pensii reversibile şi alte lucruri asemenea. C-un adevărat dezgust vorbeşte prinţul de oamenii politici cari-l încunjură şi, sincer mărturisind, [î]l înţelegem. Avem în partidul roşu o sumă de bulgari deasupra cărora răsare bunăoară mucenicul Simeon Mihălescu, deci oricine îşi poate închipui ce turpitudini cată să se petreacă într-o ţară în care toată generaţia dominantă consistă din Mihăleşti. „De sus începând până la jandarmerie toţi sunt corupţi; nu pot să destitui patru mii de oameni; cată să-i intimidez " zice principele.

Cu toate deosebirile cari pot să existe între România, ţară c-un trecut istoric aproape neîntrerupt, şi Bulgaria, care răsare acum după cinci sute de ani din adâncă servitute , există totuşi o sumă de asemănări cari 'şi au cauzele lor fireşti şi lesne de înţeles. Populaţiunea din oraşele Ţării Româneşti are trei origini deosebite: e sau de peste Olt, sau de dincolo de Carpaţi sau, în mare parte, de dincolo de Dunăre. Elementele de dincolo de Dunăre, atrase de prin timpul în care, în România, creştinii întregului Orient european găseau un adăpost pentru exerciţiul liber al credinţei şi pentru munca lor, au curs şi curg încă încoace, ba în secolul de faţă constituie, alăturea cu elementele autohtone, clasa de mijloc a ţării.

Aceasta n-ar fi fost încă nimic. Ideea statului şi a unei solide organizări fiind viţiată de domnia vechilor şi noilor fanarioţi, s-a putut în adevăr ca, într-o bună dimineaţă, o Carada ori două să compună până şi textul unei Constituţii , a unei legi organice fundamentale pentru uzul unei ţări ca[vre] nici era a lui Carada sau a lui C.A. Rosetti decât din pură întâmplare . Ar fi fi fost în orice caz mai bine dacă amândoi aceştia se năşteau tot acolo unde se născuseră şi părinţii dumnealor. Imigraţiunea de peste Dunăre a avut ca rău moştenit defectele contractate sub o lungă robie: linguşirea sclavului şi obrăznicia parvenitului , cinismul şi malonestitatea . Toate astea se pot constata oarecum caz cu caz în ţara noastră. Ce obraznic era „Românul" în opoziţie faţă cu pionul Prusiei şi cu agentul d-lui de Bismarck, ce baseţe şi câinească linguşire când redactorul „Republicei Române", ce apărea în Bruxela , apologistul lui Blanqui, declară că proclamarea regalităţii e încoronarea vieţii sale de parvenit şi de şarlatan!

E greu de-a guverna cu asemenea oameni cari seamănă mult mamelucilor din Tunis în adevăr ce autoritate poate să aibă un stat ai cărui demnitari înalţi sunt nişte parveniţi, nişte oameni fără patrie hotărâtă , cari, întrebându-i , nu ştiu la ce popor să se numere?

Închipuiască-şi cineva acum pe prinţul Bulgariei, care n-are absolut alte elemente cu cari să guverne de ceea ce avem noi în Mihăleşti, în Caradale, în C.A. Rosetti, şi spună daca un adânc despreţ nu trebuie să fi pătruns inima

tânărului Domn de cîte ori vedea ideile sale cele mai generoase întâmpinând numai meschine interese personale, numai minciună, numai trădare?

Îndealtmintrelea ne îndoim dacă principele Bulgariei va avea un succes acătării cu politica sa de indignare morală. Altfel consiliază Machiavelli pe *Principele* său să lucreze. Când oamenii din generația ta, zice autorul italian, sunt corupți, trebuie să te serveşti ca dânşii , să urli cu lupii. De aceea, în loc de-a-i depărta de la sine, prințul ar trebui să 'nființeze o decorație, de ex. „Leul Bulgariei", a cărui posesiune să fie împreunată c-o pensie reversibilă bunăoară. Această decorație s-o împarță la toți patrioții de meserie de dincolo de Dunăre şi să le dea pe mână țara.

Nu e vorba aci ca Bulgaria ori poporul să stea bine.

E vorba ca, chiar în contra intereselor poporului bulgar, *principele* să se mănție. Când mortalitatea poporului bulgar, stors de dări, va fi atât de mare ca a poporului românesc de ex., el va putea uşor să fie substituit prin alte elemente, prin evrei, prin germani ş.a.m.d. Astfel casa de Battenberg va rămânea domnitoare peste acelaşi teritoriu, indiferent fiind de cine e populat acesta. Această manieră de-a vedea o împărtăşeşte un vestit politic oriental, d. C.A. Rosetti: „Românul" său nu trebuie să fie neapărat român. La dovezile noastre că populația română scade în favorul înmulțirii repezi a străinilor în România ni se răspunde că, ca să fim drepți, am trebui să constatăm că populația *în genere,* fără deosebire de religie şi naționalitate, se urcă. Ca să fim drepți, cată să admitem că e indiferent cine se înmulțeşte şi cine moare. Tot maniera aceasta de-a vedea cată s-o admită şi principele Bulgariei, să se împace cu partidul radical de acolo şi să gospodărească cum se gospodăreşte la noi; rețeta e infailibilă . E adevărat că, sub un regim economic şi politic ca al nostru, bulgarii se vor duce pe apa Sâmbetei ; dar cine va sta, va fi dinastia domnitoare asupra aceluiaşi număr de chilometri patrați, un fertil teren de colonizare pentru prisosul populațiilor din Apus.

[22 — 23 iunie 1881]

[„CU SAU FĂRĂ CUVÂNT ..."]

Cu sau fără cuvânt s-a vorbit atât de mult în ziarele noastre contra foastei admnistrații a căilor ferate române, deşi, în decurs de atâția ani de zile şi în timpi în cari acea administrație avea de transportat câteva sute de mii de oştire rusească şi atâta material

de război, nu s-a întâmplat decât un singur incident de o gravitate oarecare. De când însă funcțiile de la drumul de fier a devenit sinecure bine plătite pentru patrioți ca d-alde Fălcoianu, Stătescu şi alții, ziarele române ca şi cele americane promit a avea o rubrică constantă de dezastre . Lucrul merge atât de departe încât , chiar atunci când directorul însuşi, d. Flăcoianu , călătoreşte spre a face cercetări asupra dezastrelor , trenul ucide oameni şi derailează .

Astfel trebuie să meargă lucrurile în toate țările în cari activitatea publică a statului, toate serviciile ce acesta are a le aduce populațiunii se subordonează intereselor unei societăți anonime şi lacome de esploatație, în loc de a se încredința la oameni competenți, cunoscători de exigențele tecnice ale lucrării cu care se însărcinează.

Roşii îndeplinesc prin aceasta două scopuri egal de meschine. Pe de o parte se 'n [țolesc] ei; fiecare din aceşti patrioți cari ieri sau n-aveau ce mânca sau duceau o existență lihnit [ă] e azi milionar , pe de altă parte scopul lor principal este de a dovedi că, fiind ei incapabili de a administra căile ferate, românii în genere ar fi incapabili de lucrul acesta.

Deşi avem ingineri cu studii tecnice escelente, de[şi] oameni tineri, cu pretenții foarte modeste şi departe de a visa să joace rolul de oligarhi şi aristocrați politici, s-ar afla cu de prisos pentru a administra, corecți şi treji înainte de toate, căile ferate române, se pun în aceste posturi — cine? Săbiuțe politice, cârciocari de paragrafi de lege, universalişti şi gheşeftari, agenți electorali, cioclovine de casa lui C.A. Rosetti şi Carada, slugi de ale partidului roşu, fără capacitate, fără cunoştințe speciale, fără conştiință de datorie.

Aceasta e cauza pentru care zicem că poporul românesc va ajunge într-o zi la starea de-a prefera pe străini acestei pături de plebe ignorantă şi lacomă , linguşitoare cu cei de sus, obraznică cu cei de jos, care, pretinzându-se a fi a țării, se servă de acest unic pretext pentru a o spolia şi a-i insufla sceptica îndoială daca mai este capabilă de-a se administra singură.

[24 iunie 1881]

[„D. C.A. ROSETTI, ESCELENȚĂ ..."]

D. C.A. Rosetti, escelență și actual ministru de interne, comunică prefecților un proiect de lege pentru admisibilitatea și înaintarea în funcțiunile administrative prezentat Senatului și nevotat , pe care-l dă de normă pentru numirea de subprefecți în zilele dualității bulgaro - bizantine C.A. Rosetti - warszawsky .

După acest proiect de lege nu vor fi admiși în funcții administrative cei vinovați de falsificare, de sustragere de bani publici, de sustragere, ascundere și desființare de acte publice, de spargere de sigiliu , furtișag , înșelăciune, abuz de încredere, mărturisire mincinoasă, atentat la bunele moravuri, mituire .

Circulara trebuie înțeleasă în mod invers și e un învățământ clasic, de care tocmai cată să țină seamă Chirițopolii și Simuleștii în înțelesul lui ironic. Numai de asemenea oameni să se servească, de vreme ce mucenicul e director al ministerului și rabinul ministru.

Ceea ce e ciudat în acest proiect e că se admite ca cei recomandați să aibă titluri academice, bacalaureat sau ... și patru clase primare chiar. Dar în caz de-a avea, ca celebrul Costinescu, numai patru clase primare, le trebuie stagiu pentru a înainta. Știm noi unde ar trebui să-și facă stagiul și d. C.A. Rosetti și onor. Simeon. Acolo unde l-a făcut tot o escelență roșie, fost coleg al d-lui Brătianu în timpul ministeriului lor întâi . Dar n-a sosit se vede încă timpul regulării situației pe calea aceasta.

[24 iunie 1881]

[„«LIBERALUL» DIN IAȘI..."]

„Liberalul" din Iași, cu care îndealtmintrelea nu mai polemizăm , revine cu calomnia absurdă că vreo câțiva boieri s-ar fi învoit odinioară cu bancherii de acolo ca, pentru suma de 30000 franci, „Timpul" să susție cu foc și cu pară pe izraeliți și că din această sumă foaia noastră ar fi primit 10 000 franci.

Această calomnie ziarul evreiesc „ștafeta " ne-o adusese câteva zile înaintea alegerii răposatului Epureanu ca președinte al cubului conservator. Amenințasem cu darea în judecată, e prea adevărat; dar răposatul ne-a făcut a dezista de la aceasta, arătându-ne cu toată evidența bătaia de joc la care ne-am expune . Patronul „ștafetei " era pe-atunci d. Herșcu Goldner, om ce fusese închis la Golia pentru sminteală, lucru de care ni s-a dat negru pe alb mai multe dovezi pe cari nu le cunoscuserăm . Am văzut pe d. Herșcu fotografiat cu pușca în mână ochind în văzduh asupra d-rului Tausig, medicul primar de la Golia ; epistole scrise cu cerneală roșie tot de patronul „Liberalului " actual, prin cari declară că voiește să bea sângele lui Tausig și altele asemenea.

Închipuiască-și cineva daca noi, luând la serios calomniile „ștafetei " și dând firma Goldner în judecată, nu ne-am fi espus la ridicol! Fotografii , scrisori, necontestabila deținere la casa de nebuni a autorului acelei calomnii ne-a dispensat de la orice urmare a cărei necuviință ar fi purtat-o nu nebunul, ci cel ce s-ar fi pus cu nebunul. A intenta însă procese balamucului nu avem nici gust, nici vreme.

„Liberalul" reîmprospătează calomnia. Nu putem spune altceva decât că „Liberalul" *minte* pur și simplu. Nicicând redacția ziarului noastru n-au autorizat pe cineva de-a promite în numele ei vreo concesie în cestiunea izraelită și nici izraeliții înșiși n-au crezut vreodată că, din parte-ne, ar fi cu putință, o asemenea atitudine. Se susține, lucru pe care nici [î]l știm, nici avem a ține seamă de el, că acum patru cinci ani, când cestiunea izraelită nici nu era la ordinea zilei, se aflau, alături cu membrii partidului conservator din Iași, ce se cotizau pentru susținerea „Timpului", și vro două - trei nume de bancheri, subscrise nu din considerații politice, ci din cauza legămintelor personale ori de afaceri cu unii proprietari mari din Moldova. Dar chiar această împrejurare, necunoscută nouă și anterioară cestiunii izraelite, nu ni s-au impus nicicând și din nici o parte ca o împrejurare de care am avea a ține seamă în atitudinea politică a foii noastre în genere sau în deosebi în cea observată față cu modificarea art. 7. Niciunul din bancherii anonimi ai „ștafetei " nu va cuteza să afirme un asemenea neadevăr.

Din parte-ne suntem tot atât de puțin în drept de-a scruta cauzele pentru cari cineva contribuie la susținerea unei întreprinderi ziaristice pe cât de puțin am putea ști, în orice caz individual, pentru ce cineva se abonează la „Timpul" sau la ori[ce] alt ziar.

[26 iunie 1881]

[„ÎN VEDEREA ALEGERILOR ..."]

În vederea alegerilor a doi deputați pentru Iași în locul celor intrați în funcții se mișcă vro câțiva indivizi puțin cunoscuți pentru a forma un partid roșu în capitala Moldovei.

Se știe că acest partid roșu e creațiunea subvenției administrată d-lui Guță Panu prin fostul ministru socialist al instrucției, d. V. Conta. De atunci d. V. Conta a devenit membru la Casație, d. Guță Panu a fost pomăzuit , prin virtuoasele mâni ale d-lor C.A. Rosetti - warszawsky , secretar general al Ministeriului de Interne.

E adevărat că publicul mare nu e 'n poziție a cunoaște personajele politice improvizate în partid roșu în Iași. D. V. Ghiorghian , unul din ele, fiul unui preot din Botoșani,

---

și-a început cariera politică prin a fi fracționist . Numit, pentru nefericirea sa, agent diplomatic al României la Roma, i-a intrat de-atunci gărgăunii mărimii și a repedei îmbogățiri în cap și a devenit direct ciracul lui Herșcu Goldner și apărător privilegiat al izraeliților, iar indirect cirac al d-lui C.A. Rosetti, afiliatul Alianței izraelite și al tuturor Internaționalelor din lume.

D. Guță Panu are în trecutul său lucruri și mai caracteristice. A primit, sub ministrul Maiorescu, un stipendiu de stat pentru a se ocupa în străinătate cu studii *istorice* și *filologice,* D-sa însă, în loc de-a învăța lucrurile pentru cari fusese trimis, crede de cuviință a învăța dreptul în Belgia, ca și când statul ar fi având nevoie de un advocat mai mult sau de înaintarea personală a d-lui Guță Panu. Prin această frustrare a statului c-un stipendiu destul de însemnat d. Guță Panu e în poziția de-a face politică lucrativă și ... devine roșu. De-atunci înainte viața sa, ca și a d-lui Conta, e un șir de acte vrednice de bănuială față cu prietenii săi politici de mai nainte. Ca prim procuror la tribunal d. Panu executa rolul de poliție secretă a guvernului asupra conștiinței și convingerilor magistraților, cari se 'nțelege priveau cu ochi foarte răi această speție de magistrat între ei. E evident deci că alături cu Warszawsky, mare cordon al ordinului Sfintei Cânepe , d. Guță Panu nu poate avea decât un viitor strălucit.

Modul de-a face politică a acestor d-ni e în adevăr ciudat și merită atenție.

Se face de ex. o petiție către guvern ținută în termeni echivoci și capabili de-a li se da o dublă esplicare. Această suplică se colportează printre cetățeni, spunându-li-se că e în *contra* guvernului. Cetățenii liniștiți iscălesc , încrezându-se în vorbele colportorilor , și a doua zi se pomenesc că suplica se publică în organul roșu cu semnăturile cetățenilor, dar c-o introducere cu totul în alt senz decât acela pe care i-l dădeau ei. Și astfel oameni buni nevinovați sunt pecetluiți ca aderenți ai guvernului. Oamenii protestează, aleargă la toate ziarele spre a-și retrage iscălitura , declarând c-au fost amăgiți, dar nu le ajută nimic. Suplica s-a espedat deja marelui rabin C.A. Rosetti, care le și mulțumește ca unor „oameni rămași de la 1848" și veterani în lupta pentru buget. Degeaba lumea se zvârcolește , arătând că la 1848 nici nu era născută, că, de când e, n-a avut a face nici în clin nici în mânecă cu roșii și se știe nevinovată de conivență or complicitate cu birourile de împământenire , că-i e silă de onoarea problematică de a fi priviți de concetățenii lor ca spioni ai guvernului central sau ca agenți electorali ai lui Warszawsky!

Toate sunt în zadar. Suplica măsluită se publică în „Românul" și vorbe oncțioase de gratitudine curg asupra nefericiților subscriitori , cari se zbat ca creștinii cărora ai vrea să le aplici circumciziunea cu de-a sila.

Și cu astfel de panglicării cred d-lor a forma partid roșu în Moldova.

Ne mai rămâne a descrie pe un colportor al acelei jalbe din Iași, pe d. Verusi. Acel domn se pretindea odinioară pictor și primăria din Iași, naivă și de bună credință, [î]l însărcinează a zugrăvi biserica de la cimitirul Eternitatea. „Văruiți biserica ca s-o zugrăvesc", zise lucrătorilor. „Zugrăvește d-ta ș-om vărui-o noi mai pe urmă", răspunseră lucrătorii râzând .

Zugrăvelile acelei biserici erau un adevărat scandal. Greșite ca desemn, imposibile ca colorit , reprezentând în chipurile sfinte o breaslă ușoară de femei din Iași, mitropolitul a refuzat mult timp s-o sfințească. Dar ceea ce are haz e cronografia tablourilor sale.

A zugrăvit într-un rând „o fată lângă izvor" și n-a putut-o vinde. Vine serbarea lui Grigorie Ghica, cel decapitat pentru opunerea la cesiunea Bucovinei. Repede doniță de apă se preface în stâncă c-o pajură austriacă, se pun lanțuri la mânile chipului și tabloul reprezintă „Bucovina răpită de austriaci". Dar tot nu se vinde. Vine cesiunea Basarabiei. Repede codrul din fund se preface în Marea Neagră, pajura austriacă în rusească, izvorul în stâncă în mijlocul mării și tabloul reprezintă „cedarea Basarabei ".

În această din urmă metamorfoză s-a propus Camerei c-a s-o cumpere, dar n-a cumpărat-o. Așteptăm învierea

morților și vânzarea de veci sub altă formă; c-un fes în cap și cu fustanelă ar putea reprezenta Epirul.

Și-o găsi ea un stăpân vrodată.

Convins în sfârșit că n-are talent, onor. d. Verussi s-a lăsat de pictură și s-a pus pe o meserie mult mai lucrativă, politica. Azi e agent electoral al guvernului în Iași și ocupă câteva funcții bine salariate . E de prisos a adăoga că nici d. Verussi, nici d. Ghior -

---

ghian nu sunt ieșeni și că e foarte ciudat a vedea improvizându-se acolo un partid compus din oameni pripășiți în capitala Moldovei pentru a-și face treburile .

Astfel în județe în cari firma Brătianu warszawsky nu are deloc aderenți aceștia se inventează, se improvizează din oameni pripășiți , se scot din pământ , din iarbă verde. Nu știm daca cetățenii ieșeni , fie liberali, fie conservatori, ar fi în stare a-și hărăzi încrederea lor unor parveniți cari se servă de amăgire pentru ca, pe sub mână , să dea comuna și județul pe mânile adevăratului partid roșu ce se va forma în Moldova din noii cetățeni circumcișI .

Dar ceea ce știm e că aceste colonii de cîte 2 — 3 roșii, comandați de guvernul central prin Moldova ca să se puiască ca viermii în carne putredă, ne aduc aminte de o stare de lucruri analogă din anticitate.

Un învățat german, dr. Reinisch , în cercetările sale asupra Egipetului spune că

acum 3700 ani, cultura acestei țări a avut o tranziție spre corupție, demoralizare și desfrânare . Cea dintâi cauză a corupției erau numeroșii negustori semiți : fenicieni , arabi, evrei, cari se așezaseră în Egipet și au zguduit conștiința de drept și stricta ordine a poporului prin uzanțele lor de afaceri și prin vînătoarea de câștig . Întâi s-au demoralizat servii și sclavii, apoi veni un regim al metreselor , căci cei mari cumpărau sclave siriene și etiopiene , le încărcau cu bogății și-și neglijau soțiile proprii. Pofta desfrânată de câștigare de averi, o nemărginită goană de plăceri a adus o deplină răsturnare a raporturilor sociale. Familii celebre se ruinară și sărăciră , iar în locul lor se iviră parveniți fără ruşine. Oameni ce nu avuse[se]ră nimic ajunseră să posedeze bogății, palate, grădini, sclavi și comori, se îmbulziră în toate sferele și câștigară până și intrarea la Curte. Cine simțea în sine instictul irezistibil de-a fura, dar vrea să practice acest instinct în mod cuviincios, n-avea decât să meargă la percepție , să-și ia patent de hoț și să se înscrie în breasla pungașilor . Aceștia aveau un staroste, la care se depuneau toate lucrurile furate în Egipetul întreg și cine voia să reintre în posesiunea lucrurilor sale mergea la staroste, care-i restituia lucrurile după ce plătea o provizie pentru hoț . Ba regele Rampsinit însuși dete mâna fiicei lui iubite celui mai mare hoț din țară care ducea de nas și poliția publică și cea secretă și, deși în Egipet nu erau jurați, scăpase de condamnare și era recunoscut ca omul cel mai cu minte din țară. Atât de jos căzu Egipetul, acest străvechi leagăn al culturii, care prin hărnicie și muncă ajunsese la cea mai mare înflorire.

Câștigul fără muncă intelectuală sau fizică, fără administrarea unui capital moștenit, e un furt făcut în condiții cuviincioase . Breasla a cărei meserie e a îmbla după asemenea câștiguri e breasla roșie. Semiții contraccii asemenea nu lipsesc, iar starostele breslei e ministru de interne și reversibil. D-rul Reinisch ar putea să facă cercetări egiptiologice și în România sub Rampsinit Îngăduitorul.

[27 iunie 1881]

[„DE UN TIMP ÎNCOACE..."]

De un timp încoace accident după accident se repetează pe liniile căilor noastre ferate.

Ciocnirile de trenuri între Hanu conachi și Iveşti, între șerbești și Preval , între Turnu - severin și Palota , scăparea vagoanelor de la Prunișor și izbirea lor cu un alt tren sunt tot accidente însemnate, cari au avut consecințe regretabile , cu oameni morți și răniți. Lăsând dar la o parte celelalte accidente multe, de cari lumea de din afară de direcție nici nu mai poate afla ceva, chiar numai accidentele enumerate ar trebui să deștepte opinia publică și să se întrebe care este cauza lor.

N-am voi, mai cu deosebire, ca aceste accidente să fie exploatate de străini și să arate cu degetul asupra-le zicând : „iată cum administrează românii căile ferate; [î]ți pun viața în pericol", și vorbind astfel să poată avea și cuvinte în parte-le pentru a discredita liniile ferate române.

Aceste motive și sincera dorință de a se îndrepta lucrurile și de a se pune pe-o cale bună ne îndeamnă a arăta cari sunt după noi cauzele și relele ce bântuiesc administrația căilor ferate și a indica întrucâtva și mijloacele de îndreptarea lor.

Vom espune dar aceste cauze fără de nici o considerație, fără intenția de-a atinge pe cineva şi cu singurul scop de a se dezveli răul şi a face posibilă remediarea lui.

Prima cauză a accidentelor şi cea mai principală, din care izvorăsc toate relele, este că s-a introdus şi în administrația căilor ferate acel nenorocit sistem ce bântuie întreaga administrație a țării, *sistemul favorurilor ,* fie aceste pentru *considerație de partid politic,* fie de *rudenii* sau *nepotism,* fie de amiciție sau hatâr sau alte considerații de orişice natură ar fi.

Acest sistem cu vederi strâmte şi neprevăzătoare a făcut ca, chiar la numirea direcțiunei princiare, sau regale, după cum se numeşte ea azi, să domineze numai spiritul de partid, ca la numirile de amploiați ce face această direcțiune să se aibă în vedere mai mult alte considerații decât folosul şi meritul pentru serviciu ce un impiegat poate să aibă.

Consecințele acestui sistem se văd şi, daca nu se vor lua serioase măsuri de îndreptare, ele se vor arăta şi mai mult, se vor încurca lucrurile încât nu se va mai şti ce trebuie a se face şi, după ce se vor întâmpla chiar catastrofe , cari daca nu s-au întâmplat pân' acum se poate mulțumi numai norocului, se va ajunge la disperare şi cine ştie la ce intervenții şi măsuri cu totul contrarii interesului țării, contrarii interesului neamului românesc.

Credem dar a ne face o datorie de conştiință constatând că e necesar de a preveni o catastrofă la căile noastre ferate şi de-a scuti țara de a asista la vreo pompă funebră a voiajorilor vreunui întreg tren.

Iată dar mijloacele de remediu ce le credem necesarii :

Cel dendâi remediu e negativ, dar de-o estremă importanță. Trebuie revocată direcția actuală, compusă din politiciani, din săbiuțe vânătoare de diurne şi din advocați.

Motivul revocării e incapacitatea dovedită în toate.

Direcțiunea căilor ferate, daca e posibil a tuturor căilor ferate ale statului, ar trebui constituită după următoarele principii:

E practic, pentru ca să existe unitate de voință şi acțiune, ca în capul administrației căilor ferate să fie o singură persoană, care se poate alege dintre bărbații ce au dovedit o capacitate deosebită de administrare. Mersul unui serviciu atârnă mult de autoritatea ce-o inspiră un bărbat cu judecată rece şi incisivă , cu vederi clare, cu caracter just şi onest, care nu se lasă nici ademenit de zâmbetele protectoare ale oamenilor zilei, nici înfricoşat de un cuvânt al lor de intimidare . Ales fără nici o privire la convingerile sale politice, el cată să întrunească în sine încrederea țării întregi. El poate fi şi un om tecnic, dar exigențele de pură administrație fiind pentru acest post mult mai numeroase decât cele ale amănunțimilor tecnice, un bun şi rigid administrator e de preferat.

Capul administrației căilor ferate cată să fie cu totul independent de ministeriu şi de curenturile politicei militante. Fie acum ales pe viață de Corpurile legiuitoare, după propunerea Consiliului de Miniştri şi cu aprobarea regelui, fie alte garanții de autoritate, destul că trebuie să fie inamovibil şi să nu se poată revoca decât în condițiunile în cari se revoacă personalul inamovibil . Neatârnat cu totul şi de ministeriu şi de Corpurile legiuitoare în privința administrației, i se poate atenua răspunderea prin delegarea unui consiliu de supravegheare, compus din membri ai corpurilor legiuitoare, din prezidentul Curții de Compturi, din prezidentul Curții de Casație; consiliu care, putând cere seamă de gestiunea direcțiunii şi putând fi consultat la fixarea bugetului, ar fi o garanție mai mult în fața țării despre buna întrebuințare a banului public. Față cu ministeriul însă poziția directorului trebuie să fie analogă cu aceea a oricărui director particular de drum de fier.

Dator a ține seamă de interesele generale ale statului sau ale publicului în ceea ce priveşte tarifele , mersurile trenurilor de persoane şi alte interese generale, daca un om înțelept va fi numit cap al administrației nici nu e cu putință ca să se nască vreodată un conflict între stat şi direcție.

Rămâne o singură chestiune de rezolvat: supraveghearea siguranței publice pe drumurile de fier.

Iată cum ar fi mai bine să se rezolve această cestiune:

Îngrijirea de siguranța publică şi supravegherea ei pe drumurile de fier să se lase în seama directorului sau administrațiunii căilor ferate, fiind ținute toate celelalte organe ale statului să-i dea ajutor în caz de necesitate.

Administrațiunea să fie şi responsabilă înaintea legei, iar pentru a se putea constata cu siguranță pe cine incumbă responsabilitatea la vreun caz de accident, să se institu -

---

iască un consiliu de trei bărbați experți în ale administrației drumului de fier, cari cunosc mersul serviciului şi detaliurile lui, cari să asiste pe organele justiției în cercetările lor, în cazuri de accidente, şi să le dea explicațiuni . Aceşti experți să fie organe ale statului, independente de direcție, să fie bărbați cari cunosc şi au servit în exploatarea căilor ferate. Să funcționeze numai ca consultatori ai membrilor justiției spre a le explica cum se petrec lucrurile, spre a le face posibilă descoperirea adevărului.

Măsura cea dendâi ce ar trebui să ia directorul ce s-ar pune în capul administrației ar fi să organizeze serviciul,

căci ni se pare că, prin organizația ce s-a făcut de direcția princiară, serviciile au fost dezorganizate cu desăvârşire . Probă sunt accidentele.

Pentru a putea organiza şi pentru a înlesni organizarea, să se consulteze vreun bărbat din Europa ce e distins în administrația de căi ferate, cum e baronul M.M. Weber, cum e Nordling sau altul, care au avut asemenea misiuni în state mai înaintate, cum a fost în Prusia şi în Austria.

Să-l consulteze , să-l aibă alături ca un sfătuitor , iar nu ca un funcționar.

Directorul să-şi întocmească în administrație un consiliu din tot ce este mai bun din funcționarii şi bărbații tecnici de drum de fier din tară; să caute mai cu seamă să cunoască pe fiecare în parte după meritul lucrului şi al valoarei ce produce în serviciu, iar nu după alte considerații; să pună pe fiecare la locul său şi singura considerație care să-l conducă să fie interesul serviciului.

A se face astfel este supremul timp, deoarece la căile ferate nu se pune în joc numai averea ci şi viața publicului.

[28 iunie 1881]

[„«ROMANUL» MUSTRĂ OPOZIȚIUNEA ..."]

„Românul" mustră opoziținea şi pe noi în parte fiindcă am luat în râs circulara d-lui ministru de interne relativă la legea de înaintare şi admisibilitate în funcțiunile administrative. Aci ne-am adus aminte de povața lui Beaumarchais . Ne-am grăbit să râdem ca să nu plângem . Pretenția „Românului" de-a fi discutat serios o administrațiune în capul căreia se găseşte Simeon Mihălescu şi a cărei flori sunt cunoscute sub numele de Simuleşti , Chiriteşti , Obedeni , Poteci etc. este din toate cutezanțele organului guvernamental cea mai cinică şi cea mai îndrăzneață. Sunt şase ani de când cu regimul brătienesc . Nici inexperiența , nici buna credință nu mai pot fi invocate ca scuze pentru a menține o astfel de stare de lucruri.

Denunțările au fost atât de numeroase, atât de precise, încât chiar d. I. Brătianu a crezut un moment că trebuie să se despărțească de un Simeon Mihălescu şi l-a dat în păstrare d-lui D. Ghica până la venirea unor timpi mai buni.

Aceste timpuri au sosit. Trebuia în adevăr grosimea de obraz a d-lui C.A. Rosetti spre a pune iarăşi în capul administrațiunii țării pe un om care în alte țări ar face cea mai distinsă podoabă a unui stabiliment penitenciar . Scrisorile lui Warszawsky autentice, legalizate şi chiar fotografiate , pentru orice om cu bun simț şi cu bună credință , n-au lăsat o umbră de îndoială asupra culpabilității acestui stâlp al ortalei .

Un partid nu poate fi totdeuna făcut responsabil de o crimă a unuia din partizanii săi.

Însă când , în fața evidenței , în loc de a tăia un membru cangrenat , acel partid se scoală întreg pentru apărarea vinovatului , când îndrăzneala apologiştilor creşte cu mărimea crimelor , atunci țara nu poate privi decât cu scârbă o asemenea adunătură.

Numai partid nu se mai poate numi, ci bandă de scelerați care desfide morala, se foloseşte de piroteala națiunii şi de nemaipomenita indiferență morală acelui care ar avea drept sfântă datorie a ocroti pe cei slabi şi a înfricoşa pe cei răi.

Simeon Mihălescu, în pisma opiniunii care l-a acuzat cu atâta temei, a fost încărcat cu onoruri, mai cu seamă de când era să fie înecat în infamii . I s-a făcut un simulacru de instrucțiune fără a fi suspendat un moment din capul celui mai important directorat (sau mai bine zis minister, căci sub acest regim dânsul a fost adevăratul ministru de interne). Nenorociții tineri însărcinați cu această instrucțiune erau pe fiecare zi amenințați în termeni puțin deghizați în „Românul". Ei păreau înaintea lui Mihălescu acuzați, dânsul ; judecătorul. Şi într-adevăr de dânsul atârna cariera şi poate pâinea lor. După această spălătură juridică Mihălescu voi să aibă şi un certificat de la onorabilii săi colegi. Un Pişca„ hoțul cunoscut de păduri din Teleorman , se însărcină cu murdara treabă de a-l curăți în Senat. Un raport de cumătru citit înaintea unor slugi guvernamentale fu de ajuns. De atunci criminalului, spălat de complicii săi, nu i s-a mai cruțat nici o onoare. Pe rând senator, comandor al Stelei României, director la Eforia spitalelor, director la Ministerul de Interne, înfruntă opinia publică speriată, se bucură de bani adunați din sudoarea şi sângele nenorociților pe care i-a trecut în Bulgaria în toiul iernei ca pe nişte vite de jug, şi acest exemplu strălucit de imoralitate nepedepsită şi triumfătoare corupe mai mult junimea unei națiuni decât tot ce cineva şi-ar putea închipui. Dar cei care tolerează asemenea lucruri? Ce nume merită? Ce cauză-i îndeamnă? Slăbiciune? Incapacitate? Indiferență? Egoism? Complicitate? Să tragem vălul asupra acestor turpitudini! Ceea ce însă pune vârful acestor fapte este că criminalii prinşi

cu mâna în sac nu se mulţumesc de a se bucura în pace de fructul faptelor lor, de a-şi lua regulat cupoanele de la cauzele publice, de a-şi atârna de gât stelele şi coroanele, de a parada la mesele şi la balurile de la palat, de-a fi puternici şi bogaţi, de-a fi stăpânii ţării şi favoriţii regimului. Nu, toate acestea nu le ajung. în loc de a se face uitaţi şi de a uita, mai ies în vileag şi în gura mare înjură pe oamenii cinstiţi.

A! asta este prea mult, domnilor de la „Românul"!

[1 iulie 1881]

[„«L"EUROPE DIPLOMATIQUE» PRIMEŞTE..."]

„L'Europe diplomatique" primeşte din Petersburg amănunte atât de interesante asupra crizei din Bulgaria încât cititorul căruia i le comunicăm va vedea numaidecât cum cauze analoge produc efecte analoge şi cum Mihăleştii şi Caradalele bulgare nu sunt întru nimic superioare sau inferioare Caradalelor noastre bunăoară. Aceeaşi vânătoare de funcţii şi câştig , aceeaşi pretextare a patriei şi libertăţii pentru interese personale, aceeaşi mizerie care vine fatal la un popor ce-şi începe viaţa prin instituţii improvizate de dinafară, sau de străini, sau de uliţă, şi care n-a cunoscut că orice progres adevărat nu poate fi decât istoric, decât în legătură cu trecutul. Şi acolo existenţe catilinare izbutiseră a pune mâna pe stat şi a face muşama şi Parlament, şi ţară, şi Domn, pentru a domni ei singuri, încunjuraţi de Serurii şi Pătărlăgenii respectivi.

Dar să lăsăm să urmeze darea de seamă a foii franceze, căci termenii de comparaţie între noi şi cei de peste Dunăre se prezintă prea cu lesniciune pentru ca s-avem nevoie de lungi comentarii.

Iată ce zice corespondenţa.

Nu vă e necunoscut desigur că, daca există vro ţară în Europa în care practica şi funcţionarea sistemului parlamentar să fie grele, aceasta e Principatul în cestiune, care, fără clasă aristocratică, ca toate ţările slave, şi fără clasă burgeză, n-are nici unul din elementele necesare unui asemenea regim, în urma lungei aserviri , sub opresiunea otomană. Cu toate acestea Bulgaria a fost înzestrată cu una din cele mai liberale constituţii, c-un parlament, c-un principe ereditar. Lipsind oamenii necesari pentru a împlini funcţiunile de deputaţi, de bărbaţi politici şi de miniştri, s-au primit toţi bulgarii c-o instrucţie oarecare, risipiţi pe ici-colo, mai în Turcia, mai în Austria, mai în Rusia (mai în România), *unii ca profesori de şcoală, alţii ca medici, alţii studiind încă, sau abia părăsind Universitatea din Moscova; toţi au alergat în momentul eliberării ţării lor, ştiind de mai nainte că vor*

---

fi primiţi fără dificultate şi, alegere fiind imposibilă, le va fi lesne de-a ajunge în curând personaje mari. În numărul acestora sunt câţiva destul de inteligenţi.

Astfel e Zancov , fost uniat devenit ministru al afacerilor străine; astfel Karavelov , vechi student derailiat şi declasat al Universităţii din Moscova, compromis în mai multe afaceri şi care are a datori generalului Ignatief c-a putut intra şi rămânea în Bulgaria. Şefi inteligenţi, lacomi de putere, ambiţioşi, mişcându-se într-un mediu social moale, facil, nu prea luminat, aceşti câţva oameni — douăzeci de toţi poate — au parvenit repede a fi aleşi membri ai Adunării Naţionale, apoi deputaţi şi, odată aleşi, au ajuns să domineze Camera şi, dominând-o , să fie numiţi miniştri. Cât despre oarecari cunoştinţe câştigate , de experienţă politică, de vederi largi, favorabile intereselor ţării, nu trebuie să le cauţi la ei, mari palavragii , crezându-se deja oratori şi oameni de stat, alături c-un prinţ tânăr , puţin experimentat , care caută a i se ierta originea străină, nu le-a fost greu, mai cu seamă după ce guvernul rusesc, adoptând o politică, de abţinere , nu s-a mai amestecat în afacerile dinlăuntru ale Bulgariei, de-a pune şi ţară, şi Cameră, şi prinţ deoparte şi de a guverna şi domni în numele lor propriu.

Constituţia bulgară, elaborată de către Comitetul radical ruso - slav al acelui timp, era deja destul de înaintată; remaniată de către ei, ea nu mai e constituţia unui stat constituţional monarhic, ci aceea a unei republice democratice. Într-o ţară în care fiece cetăţean are conştiinţa drepturilor şi aptitudinea exerciţiului lor o asemenea constituţie mai poate funcţiona; dar acolo unde masa naţiunii, adecă alegătorii, sunt într-o stare destul de primitivă, ea nu e mai mult decât un mijloc dat ambiţioşilor inteligenţi de-a guverna despotic ţara sub masca libertăţii.

Ceea ce s-a făcut şi ceea ce au şi devenit Zancov , Karavelov şi consorţii. Demult raporturile agentului diplomatic şi ale consulilor ruşi au arătat că situaţia devenea din zi în zi mai imposibilă pentru prinţ, mai primejdioasă pentru ţară. Dar guvernul imperial, temându-se mai cu seamă de interpretarea defavorabilă ce s-ar da în străinătate unei ingerenţe , era hotărît a nu interveni.

Când însă, sfătuit din Viena ori din Berlin, prinţul se hotărâ de-a face apel la tară, precum şi avea dreptul, aţi

văzut cum aceşti d-ni au început să strige în contra violării Constituției. Pentru a striga şi a face atâta gălăgie aveau cele mai temeinice cuvinte din lume: pentru că din momentul ce-şi pierdeau funcțiunile deveneau nişte caraghioşi precum fuseseră din capul locului. Oamenii de stat consumați ai Angliei, Franței, Germaniei părăsesc puterea cu dignitate , fără supărare şi uneori cu plăcere chiar, dar pentru nişte bieți golani , fără para frântă , cărora le dăduse D-zeu ceea ce nici visase, a părăsi de azi până mâine puterea înseamnă a cădea din bielşug şi din plăceri la nevoi şi jenă . E aspru şi nu se primeşte fără luptă şi fără strigăt.

Aceşti Zancov , Karavelov şi compania au strigat deci atât de tare încât strigătele lor au trebuit s-ajungă până la Paris. Ei au luptat şi, trebuie s-o mărturisim, au luptat cu dibăcie. Ştiind câtă influență are Rusia şi împăratul ei asupra maselor bulgare, au combinat o întreagă acțiune pentru a face să se creadă că Rusia, guvern şi nație, era cu ei şi în contra prințului, care nu făcea în toate acestea decât să fie agentul docil al Austriei şi al Germaniei. Cine nu cunoaşte țările slave nu-şi poate închipui ce urmări are acuzarea de a fi german. În combinația această au atras pe corepondentul bulgar al ziarului ,,Golos", care s-a pus să publice telegramele cele mai violente contra prințului Alexandru. Telegramele acestea, fiind publicate şi nedezmințindu-se de guvern, ei au declarat în toate adresele lor către alegători că guvernul rusesc e cu ei şi contra prințului Alexandru. Era urgent de a face să înceteze o asemenea stare de lucruri, care, prelungindu-se, putea să devină primejdioasă.

Poporul bulgar, amăgit asupra adevăratelor sentimente ale guvernului rusesc, putea în adevăr să cază de bună credință în cursa întinsă de Zancov , Karavelov şi compania şi atunci criza ar fi devenit şi mai acută prin plecarea prințului, primejdie gravă pe care tocmai cabinetul rusesc voia s-o previe , sfătuindu-se în privirea aceasta cu celelalte cabinete.

Acesta e deci adevăratul scop al aparițiunii în foaia oficială a răspunsului telegrafic făcut de contele Ignatief d-lui Zancov . Telegraful ne-a comunicat deja acest răspuns. Iată comunicatul care-l precedează şi care, în felul lui, e şi mai important încă:

,,În lupta încinsă acum între partizi în Bulgaria acestea se silesc de-a obține de la guvernul rusesc un cuvânt de aprobațiune care să le servească de mijloc de-a atinge simpatiile alegătorilor. Cu scopul acesta partidul liberal a trimis o telegramă contelui Ignatief, ministru de interne, căruia bulgarii s-au obicinuit a i se adresa demult încă şi în alte împrejurări. Prin acea telegramă i se cere de-a stărui pe lângă împăratul pentru a obține grațioasa protecție a M. Sale. Adiutantul general, conte Ignatief, a răspuns prin telegrama următoare care se publică aci, pentru a risipi interpretările discordante sau premeditate ce s-au dat de către presă relațiunilor guvernului rus în afacerile dinlăuntru ale Bulgariei."

[2 iulie 1881]

[„CE GENII MATEMATICE ..."]

Ce genii matematice mai sunt şi la „Românul"! Față cu fenomenul constant al decreşterii populațiunii române, în toată țara şi în Moldova îndeosebi, foaia guvernamentală ne arată triumfând că, sub guvernul liberal, media mortalității în Iaşi e mai mică şi că populația a pierdut cu 236 de români mai puțin în aceşti din urmă cinci ani.

Se înțelege că această medie cată să scază de vreme ce totalul populației merge scăzând . Când nu vor mai fi decât o sută de români în Iaşi va fi meritul d-lui C.A. Rosetti

---

ca n-au murit o *mie?* N-ar fi avut de unde muri o mie, de vreme ce toți, bob numărat, ar fi fost o sută. Cu statistică a la Nastratin Hogea „Românul" poate ajunge departe. Când nu va mai fi nici un român în Iaşi va fi un merit al guvernului liberal că nu va muri nici unul şi se va constata că sub guvernul conservator a murit atâtea mii, iar sub cel liberal nu mai moare nimenea, căci nu mai e nimenea.

[2 iulie 1881]

[„ARE HAZ «ROMÂNUL» CU LECȚIILE ..."]

Are haz „Românul" cu lecțiile de cuviință şi seriozitate pe cari le dă presei opoziției şi nouă îndeosebi. Îndeamnă „ca presa opoziționii să se silească a se ridica la înălțimea ce trebuie să aibă nişte organe serioase de publicitate" şi aceasta nu se poate face decât într-un mod: „a se respecta pe sine începând prin a respecta pe alții etc., a întrebuința un limbaj demn, fără insulte, fără trivialități ".

Să crează cineva ochilor săi, citind aceste şiruri, că sunt scrise în foaia actualmente guvernamentală?! E oare aceeaşi foaie care numea pe Domn un agent al Prusiei, un *pion* în mânile d-lui de Bismarck? Aceeaşi foaie care zicea că s-a vârât cuțitul în pântecele României de către supremul trădător (în parentez vorbind, d. Boerescu, colegul de ieri al d-lui Brătianu)? E aceeaşi foaie care la rândul ei istovise tot dicționarul injuriilor la adresa partidului şi a guvernului conservator ?

Ei bine, e aceeaşi! Şi de ce să nu fie aceeaşi? Din pamfletistul Nichipercea a ieşit binemeritatul şi medaliatul N. T. Orăşanu; din „Românul ", a cărui hrană zilnică a fost calomnia şi injuria , a ieşit un organ high life , înmănuşat , care ne ține de rău că discutăm în mod viu, guvernul roşu şi nu ne mulțumim cu terenul filozofiei de stat şi a teoriilor politice generale.

Dar să admitem că necuviințele „Românului" nu îndreptățesc pe nimenea la repetarea lor, că, cu toate erorile d-lui C.A. Rosetti, pe când nu era încă reversibil, acestea nu ne îndreptățesc pe noi a le comite asemenea, că, pentru a ne respecta, cată să respectăm pe alții.

Foarte bine ; admitem teza, transeat *major* cum ziceau logicienii .

Dar din această teză generală urmează oare că trebuie să respectăm ceea ce este absolut irespectabil ? Că elucubrațiunile celor patru clase primare şi ale cursului de violoncel cari redijează „Românul" trebuiesc luate ca lucruri sacrosancte sau serioase ? Constatăm mai nainte de toate că nimeni n-a tăgăduit că redactorul „Românului" are numai patru clase ca învățătură şi că nici d. C.A. Rosetti, vechiul redactor , n-a avut mai mult.

Nițică franțuzească învățată de la vrun coiffeur sau de la vro guvernantă rătăcită prin Bucureşti, cetirea de romanuri rele şi de scrieri beletristice asupra statului, iată cultura oamenilor ce pretind a voi să discute cu noi probleme serioase de stat şi de la cari am putea jura că n-am auzit nicicând un contraargument serios la vrouna [din] întâmpinările noastre. Sofisme cîte vreți. Panglicării retorice, generalizări de ceea ce s-a susținut în parte, strâmtări a tezelor ce s-a stabilit în genere, întortocheri de cuvinte, jucării cu înțelesul îndoit pe care-l poate avea o expresie lexicală, d-astea cîte vreți. Niciodată, dar niciodată un argument *ad rem ,* dedus din natura lucrurilor, dictat de iubirea de adevăr.

Şi de ce? Pentru că nu sunt capabili de a pricepe adevărul. Din articolele ziarului guvernamental ar putea estrage cineva un sistem întreg de falsificare a judecății , de sofistică .

Şi de ce sunt incapabili de a pricepe adevărul? Pentru că scopul lor nu a fost niciodată de a-l căuta. Jurnalistica în mânile roşilor a fost un mijloc de trai, un mijloc de a parveni, de a câştiga , nu de-a spune adevărul. Dar unde interesul dictează acolo nu mai există

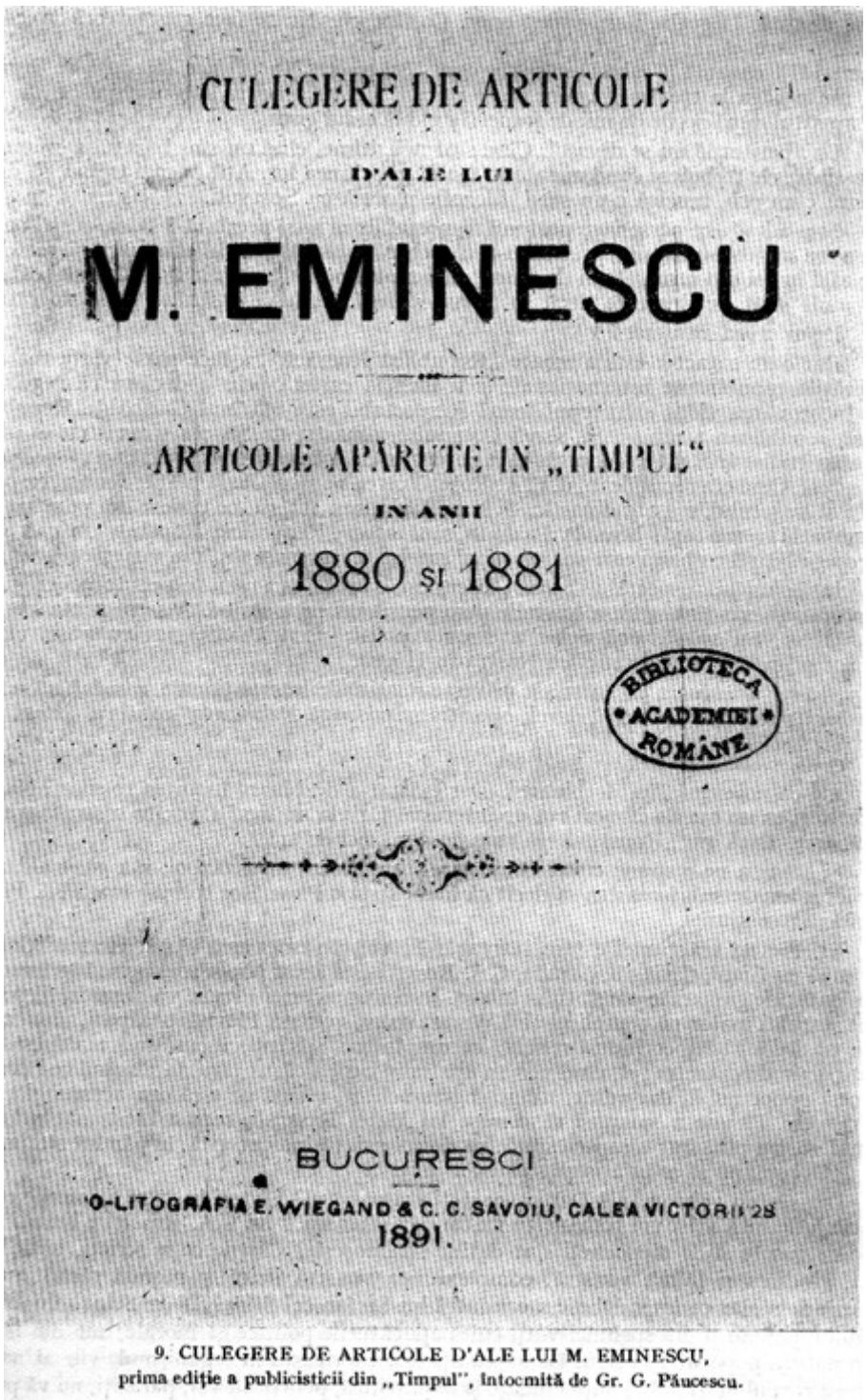

9. CULEGERE DE ARTICOLE D'ALE LUI M. EMINESCU, prima ediţie a publicisticii din „Timpul", întocmită de Gr. G. Păucescu.

adevăr: *stat pro ratione voluntas ,* voinţa i se substituie argumentului şi cu apetiturile nu se discută. Degeaba i-am spune onor. Costinescu: Nu te face gazetar ori director de bancă, pentru că nu ştii carte! Cu toate că-şi cunoaşte cusurul, se va face, căci câştigul material [î]l cheamă. Geaba i-am spune onor. Stătescu: Nu te face director de drum de fier, nu te băga la treaba din care nu te pricepi nici cât e negru sub unghie! Se va face, căci apetitul după zecile de mii de franci [î]i gâdilă cerul gurii.

Cu apetiturile nu se discută. Când sunt neligitime , când nu sunt bazate pe muncă, pe cunoştinţe, ele trebuiesc condamnate în toată goliciunea lor. Atât ar mai trebui, să discuţi pictură c-un orb, muzică c-un surd, filozofie morală cu Scarvuli .

Şi-n adevăr ce personage profund respectabile ni se şi prezintă ? Daca aceşti oameni n-ar avea minte sau cultură, precum n-o au, treacă - meargă . Nu cultura-l face pe om cinstit şi se află în cel din urmă ţăran de munte mai multă noblеţă de inimă, mai mult caracter, mai mult simţ de dreptate decât în Flevii şi în Caradalele lustruite şi aristocratizate

.

De-ar avea caracter!

Dar oare caracter este a scoate „Republica Rumână", a face parte viaţa toată din societăţile republicane internaţionale şi a încheia cariera prin a declara că regalitatea este încoronarea vieţii unui republican? Respectabil este bătrânul Garibaldi . Republican a fost, republican a rămas. Şi, slavă Domnului, dinastia de Savoia şi meritele ei pentru unitatea Italiei ar fi motive morale mai puternice de convertire politică, decât • • • o *pensie reversibilă.* Când era republican, d. C.A. Rosetti cerea pomană de la piaţă; acuma, ca pomanagiu al bugetului, e mare dinastic. Şi în acelaşi timp fiii săi, ce trăiesc din pomana dată de monarhia ereditară, beau la Paris în sănătatea „Republicei Române" în cafeneaua Procope, plătind cu banii cari poartă capul regelui pe avers şi sunt din visteria regelui.

Iată oamenii respectabili cu cari discutăm, oameni cari n-au respectat nici credinţele lor proprii şi cari sunt gata a le vinde pe o pensie ori pe o slujbă. A se respecta pe sine, onorabililor, nu va să zică deloc a discuta politică serioasă de stat cu absolvenţi ai claselor primare şi matematici cu Nastratin Hogea.

„În loc de a lucra ca, întru cât priveşte relaţiunile internaţionale, *românii să se înfăţişeze străinilor totdauna uniţi,* ziarele opoziţiunei propagă dezbinarea " continuă „Românul"

. . . hidoasa pocitură

Ce-am semănat în ţară invidie şi ură

ne spune că noi semănăm dezbinarea . Dar existat-a dezbinare înaintea roşiilor ? Nu s-au ridicat toţi ca un om de cîte ori era un interes al ţării la mijloc ? Dar cine a semănat ura şi dezbinarea dacă nu „Românul" în curs de douăzeci de ani ?

Şi aceasta ne-o spune cine ? Omul care, în mijlocul unui război, n-a găsit alt de zis maselor adunate sub fereastra sa decât că mai există o Plevnă ce trebuie luată ... Plevna internă a reacţiunei .

Ei, Plevna reacţiunei e ţara întreagă. Plevna pe care vrea s-o ia Herşcu Goldner împreună cu Giani, Cariagdi, Carada, C.A. Rosetti este acest popor românesc îngenuncheat şi esploatat de gunoaiele pământului întreg. În contra acestei Plevne vă organizaţi , punând şef al statului major pe complicele lui Warszawsky, această Plevnă o săpaţi, nimicindu-i toate tradiţiile, batjocorindu-i religia, corumpându-i spiritul, încurajând malonestitatea şi canaileria de caracter ; şi, când vedem apatia în care a căzut ţara, fatalismul ce-l domină pe acest popor nobil, dar adânc , adânc îngenuncheat , teamă ne e că ora acestei glorioase şi străvechi Plevne a sunat şi că cenuşa lui Matei Basarab, care a blestemat neam de neamul vostru până într-a şaptea spiţă , va dormi sub ţărâna cucerită , în pământ străin.

„Ca românii să se înfăţişeze străinilor uniţi" ?

Dar sânteţi voi români? Dar cunoaşteţi voi poporul? Sânteţi în stare a pricepe geniul şi înclinările lui? Ştiţi voi româneşte măcar? Păsărească d-lui C.A. Rosetti e limbă? Obiceiele de cocote şi de picpocheţi sunt datine strămoşeşti? Cărţile ce le scrieţi , legile ce le croiţi , gândirea şi inima voastră, complexiunea voastră fizică şi morală răsărit-au din sâmburii de stejar ce împodobesc mormântul lui Ştefan cel Sfânt ? De la Seina , din Bizanţiu , din lupanare şi din spelunci v-aţi cules apucăturile politice şi morale; nu din istoria şi din natura poporului nostru. De aceea aţi fost ca virusul în organismul viu al naţiei; de aceea corpul material al naţiei moare şi se putrifică , pentru că voi, paraziţi, nu vă puteţi

---

aclimatiza , pentru că voi, etnic şi moralicește, sânteţi străini cu totul de substanţa din care e compus neamul românesc.

Ne e ruşine că aţi uzurpat numele de român, ruşine că strămoşii sunt condamnaţi a purta acelaşi nume cu care vă drapaţi corupţia şi mizeria de caracter,

[3 iulie 1881]

STAREA DE LUCRURI ÎN BULGARIA

Un corespondent din Rusciuc al ziarului „Allgemeine zeitung " din Augsburg depinge cu colori destul de triste situaţia generală din Bulgaria, deşi unele date ne sunt deja cunoscute. El scrie:

După cât ne-am putut informa, în alegerile din urmă din Târnova liberalii sunt victorioşi ; aci s-au ales patru candidaţi ai opoziţiunii. Însă între miliţie şi popor s-au întâmplat încăierări sângeroase şi se vorbeşte nu numai de răniţi, ci şi de morţi. Incidente serioase s-au întâmplat şi la Rahova , Nicopole şi Gabrova . În genere cercurile liberale au multă speranţă că vor ieşi învingători şi în Marea Adunare Naţională. Proclamarea stării de asediu mai în toate districtele Bulgariei de nord n-a împiedecat lăţirea nemulţămirii şi severitatea în contra ex - miniştrilor face din ei

nişte martiri ai cauzei naţionale, mărindu-le autoritatea în popor. Aşa Zancov a fost condamnat la o amendă de 600 franci pentru epistola adresată consulului general rus, Redactorul ziarului ,,Nezavisimost " şi tipograful Coraceff au fost mai aspru pedepsiţi pentru publicarea unor articoli antiguvernamentali . Situaţia postelor e de nesuferit. Guvernul a ordonat să se deschidă toate epistolele şi corespondenţele ziarelor. Acest ordin trebuia ţinut în secret, însă nedibăcia prefectului nostru a făcut să se publice, şi astfel epistolele acum se predau în Giurgiu, iar cele aduse din Sofia de curieri se dau în Calafat la posta română. Telegramele ziarelor fac această cale demult deja. În Rumelia orientală toată lumea (bulgărească) este indignată în contra prinţului Alexandru. ,,Mariţa" din Filipopol publică mai ÎN fiecare număr lungi proteste şi rezoluţiuni luate prin meetinguri în contra loviturii de stat. Se adună şi bani pentru partidul liberal sau mai bine spre a goni pe prinţul Alexandru. Guvernul Rumeliei orientale pare a privi cu ochi buni acestă mişcare şi evenimentele din Bulgaria sunt binevenite şi guvernului turcesc. Atâta e sigur, că planurile pentru unirea celor două principate nu se vor ivi cât timp domneşte Alexandru la nordul Balcanilor. Şeful comitetului de agitaţiune din Filipopol, Iankoloff , a declarat pe faţă că mai bucuros rămân rumeliştii sub jugul otoman decât sub cel al unui despot rusesc. Este un profit ce a rezultat din lovitura de stat că dispare de pe cerul oriental cestiunea mult ventilată a împreunării celor două Bulgarii.

[3 iulie 1881]

[„LA 27 IUNIE A APĂRUT..."]

La 27 iunie a apărut în ,,Monitor " un anunţ pentru redeschiderea loteriei în favorul terminării catedralei catolice cu hramul Sf. Iosif. Departe de a voi să punem vro piedică înaintării acestei clădiri, nu avem decât a felicita episcopia din Bucureşti pentru zelul religios ce-l dezvoltă în privirea aceasta şi toleranţa românilor pentru toate riturile , cu atât mai mult pentru cele creştine, fiind bine cunoscută, n-am găsi nimic de zis în contra modului de a aduna fondul de construcţie al bisericii, dacă prescripţiuni hotărâte ale unei legi fundamentale nu s-ar opune în mod precis şi cert acestui mod. Ar fi nedrept pe de altă parte dacă am face o cât de mică acuzare administraţiei bisericii. Redeschiderea acestei loterii se face cu autorizarea guvernului, adecă guvernul însuşi n-a ezitat a călca legile a căror pază [î]i este încredinţată.

Aceasta din punct de vedere legal.

Din punct de vedere practic rămâne a se cerceta cestiunea dacă bisericele noastre proprii stau îndestul de bine pentru ca ceea ce credincioşii ortodocşi pot contribui de bună voie să fie întrebuinţat pentru construirea unor biserici de alt rit decât acela al statului şi al naţiunii. Nici aci răspunsul nu va fi favorabil. Noi înşine, în marea capitală a României, a

---

cărei populaţie ar ajunge curând la un sfert de milion, nu avem o singură catedrală, o singură zidire religioasă acătării. Lucrul se explică prin împrejurarea că Bucureştii sunt un oraş relativ nou şi că n-au fost totdauna capitală. Credem însă că, daca, cu autorizarea Corpurilor legiuitoare, s-ar putea face escepţie de la absoluta prohibiţiune a loteriilor în ţara noastră, această escepţie ar putea să se facă cel mult în favorul bisericei statului.

[4 iulie 1881]

[„D. C.A. ROSETTI, MINISTRU..."]

D. C.A. Rosetti, ministru de interne, care-şi face un titlu deosebit din a fi fost staroste de breslaşi şi reprezentant al clasei de mijloc, trădează înclinarea ca, în contrazicere cu afecţiunile sale burgeze de până acum, să încredinţeze administraţia civilă din judeţe la militari. Astfel vedem numindu-se prefecţi dd . Lipoianu , căp . Stătescu, col . Budişteanu , maior Handoca şi alţii.

Toate lucrurile au în lumea aceasta foloasele şi inconvenientele lor.

Daca privim la administraţia destrăbălată de partid şi daca nu ne pot conveni prefecţi cari să atârne de cutare deputat, am trebui să zicem că numirea de militari în posturile de prefecţi prezintă oarecari foloase. Militarii , prin

viguroasa disciplină şi prin subordinaţia la cari sunt obligaţi, au contractat prin lungă deprindere un spirit de ordine şi de regularitate, un spirit de control care le lipseşte adeseori prefecţilor numiţi prin influenţă parlamentară sau prin aceea a comitetelor de salut public.

Dar pe de altă parte e desigur în detrimentul armatei daca ofiţerii superiori se iau de la ocupaţiunile lor, de la deprinderile lor, şi se pun într-un mediu nou care, prin natura lui, îi face mai concesivi , prin natura lor îi sileşte a renunţa la ordinea de lucruri căreia fusese supuşi până acuma.

Afară de inconvenientul acesta este unul şi mai mare. Nu se pot numi prefecţi decât militari superiori; rangul de căpitan de exemplu e deja prea mic pentru a reflecta la el. Căci se întâmplă , ca în cazul de faţă cu căp . Stătescu, ca să fie numit la Tulcea, unde rezidă un general, comandant de divizie, şi se întâmplă apoi anomalia ca generalul, în anume ocazii, la solemnităţi etc. să dea pasul întâi reprezentantului puterii civile — care e numai căpitan. Împrejurarea că e frate cu ministrul Stătescu e mai mult în defavorul decât în favorul său.

Nu doar c-am aştepta ca observaţiunile noastre să aibă vrun efect asupra d-lui C.A. Rosetti. Le facem pentru a fi arătat inconvenientele unor asemenea numiri, inconveniente cari ni se par mai mari decât foloasele.

[4 iulie 1881]

[„ESTE MAI MULT DECÂT UN AN..."]

Este mai mult decât un an de când consiliul comunal al capitalei lucrează afară din lege . Din şaptesprezece membri care trebuiesc să compună acest consiliu mai mult de jumătate sunt demisionaţi. Astfel toate încheierile ce se iau în consiliu sunt luate cu cîte cinci şase membri, dacă este unanimitate, şi numai cu cîte patru, când se decide prin maioritate de voturi. Valoare legală asemenea încheieri nu pot avea; cât pentru valoarea

---

morală şi mai puţin, când vedem figurând într-însul mai multe persoane înregimentate în partidul roşu decât adevăraţi reprezentanţi ai intereselor comunale.

Acest consiliu nu s-a sfiit însă a decide asupra celor mai importante cestiuni care pot interesa pe locuitorii unui oraş; a votat bugetul, risipind banii contribuabililor în cheltuieli zadarnice şi căpătuind pe adepţii partidului, iar pentru aceasta, nemaiajungându-le veniturile comunei, a impus taxe noi din cele mai vexătoare şi asupritoare.

Ministrul de interne, interesat în cestiune, vede şi tace. Cu toat textul categoric al art. 31 din legea comunală, care zice: „colegiurile nu se convoacă estraordinarmente decât la vacanţă cel puţin de o a treia parte din numărul întreg", ministul de interne a permis primarului să nesocotească chiar invitaţiunea discretă ce d. ministru Teriakiu îi făcuse de a proceda la completarea sa prin noi alegeri şi n-a voit să cheme pe alegători la timpul cuviincios. Pentru orice om de bună credinţă înţelesul textului citat mai sus este cel următor: când vacanţe sunt în consiliu, alegătorii *pot* fi chemaţi să împlinească vacanţele prin noi alegeri; iar, când vacanţele ajung la numărul de o treime din numărul total al membrilor cari au a compune consiliul, atunci alegătorii *trebuiesc* să fie convocaţi. Treimea din 17 este cel mult 6; şi cu această lipsă consiliul lucrează demult. Îndată ce s-a ivit această lipsă ar fi trebuit să se proceadă la completarea consiliului, dar se vede că primarul s-a temut să convoace pe alegători atunci când ei se puteau aduna şi când alegătorii puteau lua parte la vot. Lipsa totală a reprezentanţilor colegiului I şi II [î]i convenea mai bine; controlul asupra voturilor consiliului era înlăturat cu mai multă înlesnire. Colegiele I şi II, convocate în luna iulie, când cei mai mulţi alegători influenţi şi autorizaţi este probabil că lipsesc din Bucureşti, ar fi mai mlădioase; candidaturile ce ar pune partidul roşu ar avea mai multă şansă de reuşită.

Iacă tactica urmată de primar; iacă explicaţiunea pentru ce consiliul s-a lăsat a funcţiona în contra legii; iacă cauza tărăgăirii în convocarea alegătorilor.

Dar, odată apucat pe clina ilegalităţii , ministrul este silit să se înfunde şi mai mult.

Astăzi, când lipsesc 9 membri din 17, articolul 31 din lege nu mai este aplicabil dacă este să aplicăm legea cu discernământ . Astăzi nu mai poate fi vorba de *complectarea* consiliului comunal; în situaţiunea de azi întregul consiliu comunal ar fi trebuit *dizolvat,* căci s-a dizolvat singur, şi o alegere totală ar fi trebuit să se facă.

Chemaţi pentru o reînnoire totală a consiliului comunal, am putea să ne aşteptăm la participarea tuturor alegătorilor şi rezultatul alegerii ar fi mai cu drept cuvânt adevărata expresiune a alegătorilor.

Iar astfel cum sunt a se face alegerile, maioritatea poate să fie descurajată ; căci îşi va zice: ce pot face noii membri aleşi chiar dacă am izbuti să alegem opt membri noi, reprezentând adevăratele noastre idei, pe cât timp destul

este ca al nouălea ales să aparţină clicei guvernamentale pentru ca, alăturându-se pe lângă ceilalţi opt în funcţiune, să formeze o maioritate oarbă în contra adevăratei expresiuni a noastre.

Astfel stânt lucrurile, alegerile comunale actuale vor avea mai puţin un interes comunal; ele ar trebui să serve mai mult de demonstraţiune în contra actualului consiliu şi a guvernului. Suntem siguri însă că vestita influenţă morală a partidului de la putere nu va ezita să înăbuşească în germine această demonstraţiune.

Totuşi, unul singur din candidaţii propuşi de opoziţiune de ar izbuti, dânsul va fi dator să ceară dizolvarea întregului consiliu actual, pentru că fiinţa-i este afară de lege.

Primul anunţ al primarului de la 25 mai convoacă pe alegători pentru a alege opt consilieri. În „Monitorul" de la 25 iunie vedem un anunţ al primarului pitit printre anunţurile administrative şi pe care îl datează de la 20 iunie, deşi nu se publică decât la 25 iunie, prin care se invită colegiul al 4-[le]a să mai aleagă încă un al nouălea consilier în locul vacant.

Ca să se facă alegeri la 8 iulie, după articolul 32 din legea comunală, convocarea trebuia să fie făcută cu 15 zile înainte, adică cel mai târziu la 22 iunie.

Când însă convocarea se publică la 25 iunie şi se pretinde a fi în lege numai pentru că s-a antedatat la 20 iunie, aceasta ni se pare o sfruntare nepomenită sau, cum ar zice francezul, *du toupet* .

Această procedare după limbajul roşu este însă: paza cu sfinţenie a legii şi libertatea absolută în alegeri.

Aducem şi această călcare de lege la cunoştinţă membrului care ar izbuti să se aleagă din opoziţiune în unul din colegiile regulat convocate, pentru ca să se ceară o anchetă şi să se dea satisfacţiune moralei publice.

[5 iulie 1881]

[„DÂND MAI LA VALE ..."]

Dând mai la vale un rezumat al discuţiunilor urmate în ultimele două şedinţe ale sesiunii de estimp a Comisiei Europene a Dunării, constatăm că multe puncte fundamentale, precum prelungirea mandatului Comisiei, dreptul de apel al membrilor Comisiei Mixte către cea Europeană, modul de numire al inspectorului şef de navigaţiune şi a subinspectorilor , precum şi alte cestiuni au rămas *in suspenso* din cauza deosebirilor de vederi între delegatul austro-ungar, cel german, italian, sîrb şi bulgar pe de o parte, a celui englez şi a altora pe de altă parte.

Astfel în şedinţa de la 18 iunie s-a discutat dreptul de apel ce-l vor avea membrii Comisiei Mixte către Comisia Europeană şi propunerea delegatului Germaniei ca, în cazul de-a nu se lua în unanimitate hotărârile în vro cestiune de principiu, aceasta să se hotărască de către Comisia Europeană prin simplă majoritate.

Delegatul rus, d. Romanenko , e în privirea aceasta de părere că e foarte natural ca Comisia Europeană a Dunării să-şi mănţie dreptul de control asupra unui reglement elaborat de ea. Dar [î]şi exprim [numai opinia sa personală ; propunerea coloanelui Siborne , delegatul Angliei, el n-o poate lua decât *ad referendum ,* până ce guvernul din Petersburg va fi examinat-o .

Delegatul francez, *d. C. Barrere ,* îşi dezvoltă maniera sa de-a vedea atât asupra modului de-a vota al viitoarei Comisii Mixte cât şi asupra dreptului de recurs.

În privirea întâia delegatul Franţei crede că cestiunile în discuţie trebuiesc deosebite în *cestiuni de fond* şi *cestiuni de formă.* Cele de fond trebuiesc hotărâte cu unanimitate; cele de-al doilea, stipulate prin art. 12 al Reglementului intern al Comisiunii Dunărene să se hotărască cu simplă majoritate. În privirea dreptului de recurs, delegatul francez regretă că pân' acum nu s-a stabilit o unitate de vederi între delegatul Austriei şi cel al Angliei.

Delegatul Turciei, *Constantin Efendi,* declară că nu poate adera din parte 'şi la opinia delegatului austriac că *Comisia Europeană n-ar fi competentă a supraveghea şi navigaţiunea internă pe Rin* . După opinia sa art. 15 al Tractatului de la Paris stipulează că jurisdicţiunea Comisiei Dunărene nu se întinde numai asupra gurilor , ci şi asupra Dunării. Libera navigaţiune pe Dunăre nu e creată prin tractate, ca cea de pe Rin , ci a existat *de facto* şi a fost numai proclamată prin tractate. Deci trebuie a se avea în vedere regularea navigaţiunii pe Dunăre fără împiedecarea ei prin măsuri restrictive.

Delegatul României, colonelul *Pencovici,* insistă asupra părerii sale, repetate de mai multe ori, că *supravegherea executării Regulamentului e de competenţa Europei.* Acest principiu, baza propunerii engleze, nefiind recunoscut, toate cestiunile practice cari ating realizarea lui cată să rămână nerezolvate . În asemenea împrejurări nu poate să-şi exprime

o opinie definitivă asupra cestiunii apelului .

Delegatul Porții exprimă într-un discurs mai lung speranța că, după ce s-a determinat în liniamente generale regulamentele privitoare la libertatea şi siguranța navigațiunii, se vor aplana şi diferențele secundare, pentru ca să se creeze un act complet de navigație pe Dunăre între Galați şi Porțile de Fier. Dar în privirea cestiunilor de detaliu a dreptului de supravegheare se vor ivi încă însemnate dificultăți. Poarta a admis dorința Austro-Ungariei de-a fi reprezintată în Comisia Mixtă şi de-a avea prezidiul permanent în ea; căci marile interese de comerț ale acestei monarhii pe Dunăre impun tuturor acelora ce voiesc

---

o autoritate comună datoria de-a sprijini cât se poate de mult dorințele cabinetului din Viena. De aceea Poarta a şi crezut că Austria şi puterile celelalte vor recunoaşte pretenția bine întemeiată a Turciei de-a fi reprezintată şi ea în Comisia Mixtă. Astfel numărul membrilor Comisiei ar fi nepereche şi modul votării ar fi rezolvat în chipul cel mai simplu. În privirea cestiunii apelului, *Constantin Efendi* e de părere că propunerea engleză ține seamă de toate interesele, din care cauză o şi admite în principiu. Totodată crede că ar fi sosit timpul *ca să se prelungească mandatul Comisiei Europene* ca corolar al cestiunii apelului. Astfel s-ar da toate elementele soluțiunii problemului .

Delegatul Italiei, cavalerul Revest , îşi rezervă opinia sa în fața diferențelor de opinii dintre delegați, şi cu speranța că se va stabili o înțelegere ulterioară.

Baron Haan , delegatul Austro-Ungariei, declară că cererea delegatului Porții de a se *prelungi mandatul Comisiei Europene ar adăoga o nouă dificultate la situația de azi.*

Delegatul *englez* se declară, din contra, gata de a intra în discuția acestui punct, şi delegatul României şi al Porții consimt asemenea la aceasta.

Delegatul *francez* crede a se lăsa aceasta *in suspenso* şi a se decide mai întâi modul de votare şi activitatea Comisiunii Mixte; cestiunea prelungirii mandatului ar rezulta din aceasta. Delegatul Rusiei nu exprimă nici o opinie.

Prezidentul constată că propunerea engleză în privirea cestiunii apelului nu întruneşte unanimitatea. Delegatul român mai exprimă unele rezerve şi discuția se 'ntoarse înc-o dată asupra alineei a doua a propunerii germane.

Colonelul *Siborne* cere un vot asupra amendamentului său ca: *în cestiuni de principiu să fie necesară unanimitatea.* Contra vorbeşte delegatul Austriei şi al Germaniei; al Serbiei, al Bulgariei iau propunerea *ad referendum;* al Rusiei şi al Italiei se referă la cele zise de ei mai 'nainte ; cel francez vorbeşte *pentru unanimitate.*

Prezidentul constată că amendamentul Angliei nu întruneşte unanimitatea.

Delegatul englez declară, că nu poate primi instituirea unei Comisii Mixte astfel precum se propune în art. *7.*

Delegatul Serbiei, colonel Nicolici , face o propunere mediatoare , semnată şi de colonel Siborne, pentru deosebirea cestiunilor administrative de cele de principiu, după, care delegatul german dă propunerii sale următoarea formulare:

Fiecare membru al Comisiei Mixte are dreptul de a pune cestiunea prealabilă ca cestiunea caracterizată de el ca fiind de principiu, în contra opiniei colegilor săi, să fie supusă hortărârii Comisiei Europene, care va decide asupră-i în şedință plenară cu majoritate de voturi.

Spre a stabili caracterul cestiunilor, dacă sunt administrative sau de principiu, delegatul englez propune următorul pasaj:

Se consideră ca cestiuni administrative cestiunile de formă, îndeosebi acele cestiuni cari privesc serviciul intern al Comisiei şi raporturile ei cu impiegații şi detaliile de execuțiune ale măsurilor hotărâte cu unanimitate de voturi.

Această propunere se admite de către toți delegații cu oarecari rezerve.

În ultima şedință, ținută la 21 iunie, Comisia Europeană se ocupă cu discuția celorlalți articoli ai părții C a proiectului depus.

Discuția se 'ncepu cu art. 6, care stabileşte ca Comisia Mixtă să aibă două sesiuni ordinare pe an, primăvara şi toamna; ca să-şi reguleze singură ordinea lucrărilor şi să dea agenților ei acele instrucții cari sunt necesare pentru aplicarea Reglementului.

Colonel *Siborne,* delegatul englez, doreşte a se fixa mai exact timpul sesiunilor , pentru ca Comisia Mixtă să nu-şi țină şedințele după cea Europeană, ce e chemată a o controla.

Delegatul *francez* doreşte ca instrucțiunile date agenților să fie omunicate şi Comisiei Europene.

Articolul 7 tratează despre crearea fondurilor necesare administrației.

Colonel Nicolici face a se observa că dările cari după propunerea sa au a se percepe cu acest scop n-ar trebui să se ia decât de la vasele cari încarcă sau descarcă mărfuri, c-un cuvânt de la acele cari fac operații comerciale. Libera

navigație nu va suferi sub ele.

Delegatul *austriac* repetă articolul respectiv din anteproiect, conform căruia cheltuielele se repărțesc în mod egal între statele țărmurene.

Dar nici asupra acestui punct delegații nu se pot uni şi art. 7 rămâne , ca multe altele *in suspenso.*

Se admite fără dezbatere art. 8, care stipulează că, pentru administrarea părții Dunării dintre Porțile de Fier şi Galați, se vor subordona Comisiei Mixte un inspector şef , doi subinspectori , un secretar, căpitani de porturi şi agenți inferiori.

Modul numirii inspectorului şef şi cestiunea daca numirea sa are nevoie de confirmarea Comisiei Europene dă loc la nouă diferențe de opinii. Hotărârea cestiunii se amână .

După propunerea d-lui Camile Barrere, delegatul Franței, se elimineză din art. 10 stipulațiunea ca Comisia Mixtă să aibă a ținea seamă de opinia inspectorului şef în toate cestiunile cîte privesc organizarea şi administrarea personalului.

S-a votat fără discuție art. 11, conform căruia întinderea Dunării dintre Galați şi Porțile de Fier se împarte în patru secții: Secția I, de 110 kilometri, merge de la Porțile de Fier până la gura râului Timok şi e adminstrată de un subinspector numit după propunerea Serbiei. A doua secție merge pîn' la Nicopole, e de 245 kilometri, şi are un subinspector *român.* A treia şi a patra secție sunt administrate de subinspectori *bulgari* şi ajung până la Silistra , *respective* până la Galați, având 213 şi 224 kilometri.

Conform art. 12 statele țărmurane sunt obligate a da sprijin atât Comisiei Mixte cât şi agenților ei pentru îndeplinirea misiunii lor.

Stipulațiunea art. 13 ca, în contra justiției polițieneşti a subinspectorilor, să se poată apela la Comisia Mixtă se lasă *in suspenso,* după declarația delegatului *englez,* că nu-şi poate exprima opinia în privirea aceasta până ce nu se va hotărâ cestiunea apelului.

În fine se primeşte concluziunea ca Reglementul să nu se poată modifica fără concursul Comisiei Europene.

După repărțirea deosebitelor voturi ale Comisiei şi după mulțimea de rezerve ridicate de membri, cestiunea regulării navigațiunii Dunării pare departe de soluțiunea ei. Ceea ce ne miră e: cum în administrarea navigațiunii România va avea un singur sub - inspector şi Bulgaria doi. Poate că foile guvernamentale vor şti a ne explica importanța pe care Comisia Europeană, o dă administrației vecine pe Dunăre.

[6 — 7 iulie 1881]

[„CORESPONDENTUL DIN ŞIŞTOV ..."]

Corespondentul din Şiştov al „Gazetei generale de Augsburg" adresează foii, cu data de 10 iulie, ştirile ce urmează mai la vale şi pe cari le reproducem fără comentarii:

Azi dimineață au sosit aci şefii liberalilor, ex-miniştrii Caravelov şi Slaveicov . Deşi aleşi în Târnova ca deputați în Marea Adunare, ei nu vor lua parte la vot, căci privesc tot lucrul ca pe o comedie ilegală.

Am vorbit azi la amiazăzi cu Slaveicov , pe care-l cunoşteam foarte bine de mai demult şi el [î]mi spune că nici vorbă nu poate fi de împăcare între principe şi partidul liberal. Cu uşurință şi instigat de Rusia, Alexandru a provocat criza, a îngăduit toate ilegalitățile pentru a face alegerile în sensul său şi de aceea nu poate fi vorba de compromis.

„Nu voim să dăm mână de ajutor pentru a da libertățile poporului pe seama sistemului muscălesc ; vom pleca în România ca-n vremea turcilor şi vom lucra de acolo spre binele patriei noastre. N-am fi crezut, în adevăr, când am plecat la 1877 din Bucureşti, că vom trebui să ne întoarcem atât de curând îndărăt, însă România e totuşi unica țară, care posedă o libertate reală şi de unde putem lucra mult mai mult decât daca ne-am aşeza cartierul general în Rumelia orientală. Prințul Vogoridi e altfel înțeles cu intențiile noastre, dar nu e nimic alt decât un paşă turcesc şi, deşi nu avem a ne teme de nimic din partea Porții, totuşi unele din marile puteri europene ar putea cere să ni se refuze ospitalitatea. Noi nu voim însă să facem neplăceri amicilor noştri."

La întrebarea mea daca liberalii ar voi să organizeze o răscoală în Bulgaria, Slaveicof răspunde: „Nu gândim la asta; guvernul principelui va ajunge prin sine însuşi ad absurdum şi, daca nu se vor împlini făgăduințele date poporului de la țară, se va scăpa el însuşi de apăsătorii lui."

— „Şi-n ce consistau acele făgăduinți ?"

— ,,În mari reduceri a dărilor, uşurări ale serviciului militar şi regularea cestiunilor agrare , îndeosebi desfiinţarea arendaşilor de dări, a ciorbagiilor . Aceste dorinţe principele nu le poate împlini oricât de multă

bunăvoinţă ar avea. Noi înşine am lucrat la aceasta şi ne-am împiedecat totdeauna de influenţa ciorbagiilor. Aceştia însă sunt din partidul guvernamental, deci toate făgăduinţele au fost iluzorii."

— ,,Dar cum gândiţi să lucraţi în România pentru Bulgaria ?"

— ,,Ca-n vremea turcilor. Fondăm un club bulgar, facem să apară ziarele noastre în Bucureşti şi le răspândim intre partizanii noştri din Principat. Prin asta putem produce mai mare efect decât dacă foile vor apărea sub legea turcească de presă pe care a introdus-o prevăzătorul nostru guvern. Ş-aşa foile erau împiedicate , în timpul din urmă, de-a ieşi afară de Sofia şi, de când oficiile postale austriace au încetat de-a exista în ţară, n-a mai existat poştă pentru noi. Totul se confiscă fără ca legile să fi îngăduit una ca asta."

— ,, Vă veţi pune dar pe d-voastre şi cauza d-voastră sub scutul lui Hohenzollern?"

— ,,Da. Regele Carol şi-a câştigat mari merite pentru cauza noastră; România are legi liberale şi, deşi aparţinem unei alte rase, ne-am simţi fericiţi dac - am fi fost vrodată atât de liberi ca ţara vecină . Conaţionalilor noştri, dintre cari 50 000 trăiesc în România, le merge bine; ei stau sub legi drepte şi chiar plângerile din Dobrogea, ce porneau de la nemulţumiţii din Tulcea şi Măcin , au amuţit faţă cu evenimentele din Bulgaria."

— ,,Opoziţia d-voastră nu se - ndreaptă dar contra lui Alecsandru pentru că e principe german?"

— ,,Ferească Dumnezeu. Am voit totdauna un principe german, un domnitor din acel neam drept de oameni care a făcut mai mult pentru civilizaţie şi cultură. Sub Carol ne-am numi fericiţi, pe un Battenberg rusesc nu-l poate suporta Bulgaria."

— ,,De unde vine însă că toate plângerile din timpii din urmă au fost adresate ţarului şi oamenilor de stat ai Rusiei ?"

— ,,Cunoaşteţi opinia poporului nostru că tot binele vine de la ţarul liberator (Ţaroslobodiţeli) *şi nimeni nu voia să ne crează că apăsarea vine de la Petersburg. Am dovedit-o aceasta prin ţipetele noastre de durere şi prin răspunsurile aspre ce le-am primit. Acuma ştiu oamenii noştri ce au a spera de la marele ţar şi credem că predilecţiunea pentru Rusia a suferit o grea lovitură."*

— ,,De ce nu voiţi să 'ncercaţi , d-ta cu prietenii d-tale, să produceţi o reacţie în Marea Adunare prin puterea discursurilor ?"

— ,,Toate sunt în zadar. De vorbit nu se va mai vorbi, ci se va vota numai. Cine nu va zice da *va fi arestat desigur, căci, în momentul în care principele va ajunge să înlăture Constituţiunea, toate libertăţile se sting şi atunci am trebui să gândim mult asupra imprudenţei de-a ne fi încrezut cu uşurinţă."*

— ,,Victoria lui Alexandru e aşadar sigură ?"

— ,,Cu totul sigură. Puterea au învins, unele din marile puteri i-au ajutat, poporul e amăgit. Plecăm la Bucureşti; poate ne vom revedea în patria noastră în momente mai fericite."

Astfel se duse unul din cei mai buni patrioţi ai Bulgariei şi nu e îndoială că mulţi [î]i vor urma. Pământul României e pentru persecutaţii noştri ceea ce e pământul Svi ţerei şi al Engliterei pentru persecutaţii restului Europei. Acolo, sub scutul unui Hohenzollern, oricine se simte sigur şi îndemână . Nu m-aş mira daca ar ieşi în publicitate ştiri că România urmăreşte domnia asupra Bulgariei, căci reacţionarii de aici nu vor întârzia de-a răspândi asemenea ştiri pentru a suspecta Regatul liber în ochii marilor puteri vecine. Un lucru e sigur: că, daca regele Carol ar avea ambiţia de a domni şi peste Bulgaria, la poporul bulgar n-ar afla rezistenţă. Pentru eliberarea acestei ţări balcanice au curs tot atât sânge românesc ca şi rusesc.

[8 iulie 1881

[„DE CÂND CU APLANAREA ..."]

De când cu aplanarea arzătoarelor cestiuni orientale, a Dulciniului şi a Greciei, nu se mai pomeneşte de aşa - numitul „concert european". Astăzi marile puteri nu mai au o problemă gravă care să le atragă atenţiunea tuturor, să le intereseze deopotrivă, spre a căuta în comun acord dezlegarea ei; nu mai au în faţă un pericol iminent, de natură a le sili să-l prevină sau să-l înlăture toate împreună. Fiecare din statele europene îşi formează planuri de cuceriri teritoriale şi economice pe viitor; ba unele lucrează deja pe faţă la realizarea aspiraţiunilor lor. De aci temeri, bănuieli şi

neînțelegeri, vagi , ce e drept, dar nu mai puțin neplăcute. Şi iarăşi Orientul în genere este unde se ciocnesc interesele tuturor. Turcia şi Englitera privesc cu ochi răi cuceririle franceze din Africa. Interesele Rusiei şi ale Engliterii în Asia stau de aproape față-n față. Mişcările austriace din Bosnia sunt urmărite cu ochi bănuitori de Poartă, secondată de Anglia. În fine asupra Dunării, care interesează mai pe toate în măsură egală, nu s-a ajuns la nici o înțelegere.

Aceasta este, în puține cuvinte, situația generală europeană. Constelațiunea nu e definită şi clară. Totul se află în fermentare . Echilibrul se leagănă. În ce parte va cădea balanța vor arăta „alianțele", a căror formare a început să se anunțe deja.

[9 iulie 1881]

[„FAȚĂ CU ASERȚIUNEA ... "]

Față cu aserțiunea „Românului" că mortalitatea creştinilor nu merge progresând în Iaşi dăm următoarele cifre, estrase din broşura d-lui Alexandrini şi a d-rului Flaişlen . Mediile inventate de „Românul", în care sporul dintr-un an se repărțeşte asupra tuturor, sau scăderea cauzată prin epidemii dintr-un singur an se repărțeşte asemenea asupra altor ani următori, sunt mijloace comode, însă nu tocmai oneste, de discuție. Iată dar plusul morților peste născuți an cu an:

În anul 1876 au murit mai mult decât s-au născut 160
„ 1877 „ „ „ „ „ 340
„ 1878 „ „ „ „ „ 504
„ 1879 „ „ „ „ „ 509
„ 1880 „ „ „ „ „ 511

Quod erat demonstrandum.

Naşterile creştinilor din contra scad.

În anul 1876 s-au născut 1238
„ 1877 „ „ 1088
„ 1878 „ „ 1002
„ 1879 „ „ 973

Nu medii repartizătoare care aruncă un an asupra celorlalți, ci realitatea, cu mersul ei continuitiv , asta trebuie cercetată. Cu medii, proporții, procente, împărțiri arbitrare ale anilor după puncte personale de vedere se poate face multă panglicărie.

[9 iulie 1881]

[„DEMAGOGII SUNT ACEIAŞI..."]

Demagogii sunt aceiaşi, totdauna şi pretutindeni.

Republicanii din Franța au sărbătorit săptămâna trecută ziua de 14 iulie, st.n., cu multă pompă, cu mare zgomot.

Nimeni n-ar avea de zis ceva, nici chiar „Figaro", în contra unei serbări naționale ca atare.

Este bine însă a vedea ce fac în Franța republicanii roşii când sunt în opoziție şi cum se poartă când destinele țării ajung pe mâna lor.

Ceea ce se poate susține despre revoluționarii petrolişti de ieri, republicani oportunişti astăzi în Franța, se potriveşte întocmai şi pentru revoluționari republicanii noştri de ieri, monarhişti *a outrance* astăzi.

Menționata foaie [î]şi aduce aminte cum odinioară republicanii franceji nu lăsau să le scape nici o ocaziune spre a înnegri sărbătorile naționale. Ei le ironizau , râdeau de steaguri şi decorațiuni , evaluau prețul lampioanelor şi focurilor de artificii , calculând cât costă toate acestea pe contribuabil. Ei strigau în contra aşa ziselor „orgii cezariane ", a plăcerilor corupătoare , a spectacolelor imorale cari abrutizează poporul. Astăzi însă tot aceşti puritani vin şi imitează acelaşi „orgii", poate ceva mai cu vârf .

Aceleaşi programe, aceleaşi salve de artilerie, aceeaşi ploaie de decorațiuni şi reprezentațiuni gratuite.

Foile rebele ieri, oficioase astăzi, n-ar suferi deloc să vorbească cineva de imoralitatea serbărilor naționale. Din contra, ele sunt cari le celebrează cu un elan liric.

„République Franşaise ", organul d-lui Gambetta, declară cu gravitate ca serbările naţionale sunt unul din cele mai puternice mijloace de educaţiune !

Toate acestea nu ne dau oare portretul fidel al roşilor noştri ?

Aceşti saltimbanci oportunişti una strigă şi alta fac! Şi apoi în orice creaţiuni pe dos ale lor întrec pe toţi demagogii din lume, atât în forma bizantină pretinsă liberală cât şi în fondul [ei].

În genere, să nu uite niciodată, nu roşii, cari n-au ce uita, dar românii, că: ceea ce poate fi bun pe ţărmii Senei nu urmează deloc **că** trebuie să fie bun şi pe malurile Dâmboviţei sau în Târnova .

Proverbul e cam vechi şi poate trivial, dar pururea adevărat: *Quod licet Jovi , non licet bovi !*

[10 iunie 1881]

[„ECONOMIŞTII OBSERVĂ ..."]

Economiştii observă cu drept cuvânt că însuşi sistemele religioase, oricât de vechi şi de bine întemeiate pe natura morală a oamenilor, suferă modificări, ba se sting chiar şi sunt înlocuite prin altele în urma unei mari decadenţe economice, care e totdauna însoţită sau urmată de o mare decadenţă morală.

Am arătat în numărul trecut că populaţia română din Iaşi scade în urma neopritei imigraţiuni de elemente străine. Tot acelaş lucru e adevărat pentru populaţia română din Bucureşti, pentru cea din Galaţi, ba chiar pentru o comună pe jumătate rurală cum e Târgul frumos .

Mortalitatea înspăimântăroare a rasei române şi înmulţirea celor străini într-o ţară îmbielşugată şi c-o populaţie relativ rară coprinde în sine condamnarea unui sistem de guvern, condamnarea întregului aparat administrativ, de la capi începând până la infimii funcţionari, în fine condamnarea organizării sociale.

Am dovedit asemenea în mai multe rânduri , cu materialul mărginit statistic de care dispunem, că sub sistemul vechi — până la 1864 — populaţia istorică a acestor ţări creştea repede; că de la gonirea domniei fanariote din ţară şi pîn' la reformele sociale din 1864 populaţia a ajuns numărul pe care-l avea în timpul de fericită memorie a lui Matei Basarab. Ace [a]sta foarte repede.

Suntem departe de a lăuda inferioritatea condiţiei sociale a ţăranului în timpul Regulamentului, departe de a dori ca starea veche de lucruri să se mai reîntoarcă în ceea ce priveşte inconvenientele ei. Dar întru cât priveşte dezvoltarea normală, naturală a poporului, întru cât priveşte proporţia suportabilă între greutăţile ce el purta şi bunăstarea ce rezulta ca beneficiu din acele greutăţi, orbi am trebui să fim şi nedrepţi către părinţii noştri daca n-am constata că acea stare era mult, cu mult mai bună pentru poporul de jos decât cea actuală.

Departe suntem de-a ne face laudatores temporis acti . Defectul principal al organizării vechi era că nu ţinea seamă îndestul de clasa de mijloc; dar ţăranul şi proprietarul mare se aflau amândoi bine şi, fiind într-un contact perpetuu între ei, ajunsese a avea o mare tragere de inimă pentru olaltă. Putem zice că şi boierul vechi era ţărănos , şi ţăranul vechi avea un fel de mândrie boierească în el.

De când însă cu emigraţiunea în străinătate, cu contractarea de obiceiuri străine şi costisitoare, de când cu absenteismul la care sunt supuşi în mod egal toate clasele dirigente la noi, începând cu părinţii bisericii şi sfârşind cu Caradalele, raportul vechi a trebuit să se strice.

Constituţia noastră, punând greutatea ei pe o clasă de mijloc parte străină, parte neexistentă , au dat loc la o declasare generală din cele mai dezastroase.

Nu mai există o altă deosebire între oameni decât cea pe care o stabileşte *banul,* oricum ar fi câştigat .

Astfel un biet gazetar care ştie, în calitate de confident al miniştrilor, că drumurile de fier or să se răscumpere joacă la bursă şi... devine milionar. Ei bine, a devenit aristocrat în România. Nimeni nu-ntreabă cum şi-a făcut banii. Prin muncă? Prin o inteligentă esploatare a unei ramure de industrie? Nimic din toate astea. A făcut politică şi, prin

---

politică, a devenit bogat. Un altul îşi esploatează calitatea de ministru pentru a juca la bursă, ba unii au câştigat jucând cu banii vistieriei chiar. A-şi da orbeşte votul guvernului pentru a se folosi băneşte de secretele oficiale, de punga statului chiar, e în cel mai mare grad malonest , dar toţi o fac fără jenă. Şi masa? Masa populaţiunilor din oraş invidiază încă pe fericiţii care prin mijloace maloneste ajung, fără cheltuiala de spirit sau muncă, la avere şi vază.

Dar de la cine câştigă ei? Căci acest trai a unei generaţii de feneanţi trebuie neapărat să se traducă într-un punct

oarecare în... muncă! Hârtiile cumpărate de stat de la compania Stroussberg se cotau cu 20 la sută. Dumnealor le-au plătit cu 60 la sută. Cine plăteşte diferenţa de 40 la sută? Producătorul care plăteşte anuitatea, ţăranul.

În ultima linie producătorul plăteşte totul.

Dar numărul producătorilor , instrumentele lor, suma puterilor lor fizice este aceeaşi ca în anul 1850. Se ştie metodul prin care s-a aservit ţăranii mult mai rău decum era în timpul clăcii. Statul le-a cerut într-o bună dimineaţă o dare înzecită de ceea ce-o plăteau înainte. Pentru a o plăti trebuiau să se împrumute. Dar nimeni nu le dădea bani decât pe muncă, calculându-o pe preţuri de batjocură, pe preţuri zilnice din cari un lucrător nu se poate hrăni. Astfel ţăranul a fost dat pe mâna unei înspăimântătoare uzure . Pururea dator, pururea scos la muncă *manu militari,* el vedea traduse toate trebuinţele lui în muncă foarte rău plătită. Am cunoscut patrioţi (în treacăt fie zis, cei mai cruzi şi mai lacomi proprietari sau arendaşi sunt pururea din partidul roşu, tocmai pentru că sunt parveniţi şi n-au nici o legătură cu pământul şi populaţiunile), am cunoscut zicem patrioţi cari luau ierbărit pentru găini de la ţărani, ierbărit calculat în bani şi tradus în muncă. Am cunoscut liberali cari pentru păşunea *unei* oi cereau fruptul de la *patru* oi. Economiceşte absurd, dar aceste pretenţii absurde se traduceau în cerere de bani, cerere de bani în prestaţiuni calculate pe preţuri de batjocură. Şi cu toate acestea e o ţară asta care are un rege, are legi civile şi penale, are • • • administraţie, se zice. Astfel poporul incult , dar încolo sănătos şi foarte inteligent e dat în prada tuturor acelora care ştiau a înşira două slove pe hârtie şi-l încurcau în paragrafii unui *drept formal,* copiat de la popoare civilizate, şi la redigerea căruia alte trebuinţe, alt neam de oameni, alte condiţii economice prezidaseră .

Capitalul, cel puţin cel mobiliar, avea înainte un caracter istoric tradiţional şi personal. Legăturile între boieri şi ţărani erau istorice, tradiţionale, personale. E nenatural a admite ca oameni de aceeaşi rasă, cari neam de neamul lor trăiseră şi lucraseră împreună, să nu aibă un sentiment de cruţare şi de omenie între ei. Boierul cel mai avar, cel mai lacom de avere n-ar fi îngăduit să i se esploateze ţăranii din partea slugilor lui.

Astăzi capitalul e impersonal . O moşie străveche încape pe mâna unui patriot, în genere străin de origine, care caută să scoată lapte din piatră. Puţin [î]i pasă de soarta lucrătorului, puţin de biserică ori de şcoală. Omul e pentru el nu un compatriot, nu un conaţional , nu ostaş sau cetăţean; e un instrument de muncă, o vită trebuitoare pentru un timp mărginit, până ce o vinde sau o arendă altuia moşia. Rău hrănit, rău îmbrăcat, având locuinţă rea, maiestatea poporului român, norodul, cum zicea Matei Basarab, naţia a ajuns în stare mai rea decât sub fanarioţi, a ajuns la sapă de lemn.

Care e cauza tuturor relelor acestora? Declasarea, nepotrivirea organizaţiei sociale cu starea economică şi cu stadiul de cultură a poporului. I se ia, i se tot ia, şi *lui* nu i se dă nimic în schimb. Pripa cu care s-au introdus reformele, netemeinicia lor, libertatea dată miilor de Caradale de-a trăi fără muncă din esploatarea claselor producătoare, lefuri şi sinecure, întreprinderi fără capăt de lucrări costisitoare fără nici un folos direct pentru mase, sutele de vagoane făcute pentru a introduce în ţară mii de consumatori străini împreună cu mărfurile lor, c-un cuvânt lipsa de sentiment de rasă, lipsa de solidaritate între popor şi clasele dirigente, recrutate din Cariagdii şi Basmangii , lipsa de simţ istoric şi naţional ne-au adus unde suntem şi au prefăcut o ţară veche, cu trecutul ei cinstit, cu datinele ei oneste, într-un han de oaspeţi străini în care toată organizaţia s-a făcut în favorul străinilor şi pentru a le face traiul cât de neted şi de moale în ţara nimărui, căci numai ca firmă mai e a noastră.

Noi nu suntem contra îmbogăţirii celor ce vin şi se aşază în ţară. Cu timpul vor deveni poate cetăţeni buni ai acestui stat. Dar ca de dragul lor să ucidem oamenii noştri

---

proprii, ca de dragul luxului, desfătărilor , înlesnirilor de trai să compromitem existenţa fizică şi morală a rasei române, iată ceea ce e neauzit şi neînţeles.

Poporul nostru e pe calea de a ajunge ca fellah din Egipet. Totul e străin acolo afară de mizerie. Numai ea e naţională, e egipteană .

De aceea o repetăm: ,,Moldova (şi Ţara Românească peste 25 ani) e 'n pericol de a deveni prada celei întâi puteri străine care ar garanta populaţiunii măcar viaţa fizică în contra lipitorilor cari o sug şi o degradează".

,,Românul", ca toţi aceia cari luptă cu fraza şi firma patriotică contra convingerii noastre patriotice, ne zice să n-avem teamă. Asta nu se va întâmpla . Nu e vorba de teama noastră; e vorba de realitate şi de adevăr. Nici un popor pe lume nu e obligat a fi pururea jertfa oamenilor ei proprii, jertfa Caradalelor pe cari au avut nenorocirea de a-i asimila. De acolo se esplică de ce populaţiunile Asiei, cu tot trecutul lor şi cu toată mândria naţională, au salutat un liberator în Alexandru al Macedoniei; de acolo se esplică de ce Napoleon I a fost la început salutat ca un liberator în multe state ale Germaniei. Popoare condamnate la nefericire precum pare a fi al nostru ajung a renunţa la individualitatea lor, ajung la dorinţa de-a scăpa ele de ele înşile. Nu noi le zicem acestea. Scrieri cosmopolite şi nihiliste ieşite din pene române încearcă a dovedi deja că sentimentele de patrie şi nalionalitate sunt mofturi şi că apăsaţii de pe faţa întregului pământ sunt fraţi şi aliaţii naturali în contra formaţiunilor istorice actuale.

[10 iulie 1881]

POPOARELE AUSTRO-UNGARII

Sub acest titlu „Augsburger Allgemeine Zeitung" face nu atât o recenziune cât un mic rezumat a broşurei d-lui I. Slavici intitulată *Românii din Ungaria, Transilvania şi Bucovina*, publicată în limba germană. Mai întâi foaia din Augsburg menţionează de volumul prim al unei opere scrisă de Hunfalvy , intitulată *Die Ungern oder Magyaren* , apoi continuă astfel:

Aceste două tomuri stau într-o intimă legătură şi se complectează în oarecare privinţă. Hunfalvy arată cum ungurii au înţeles a face propagandă, ajungând să maghiarizeze pe germani şi slavi. El constată numai un fapt cunoscut de toţi. Se ştie că în ultimii ani sau decenie numeroşi nemaghiari şi-au maghiarizat numele, spre a face să li se uite adevărata lor origine. Din contră, în cartea de faţă (Slavici) se constată că nici un singur român nu şi-a maghiarizat numele, deşi în timpul mai recent s-au format reuniuni ce lucrează sistematic la maghiarizarea numelor de familie. În genere, Slavici nu prea vede bine pe unguri, El zice ,,Secoli întregi maghiarii au fost elementul domnitor la Dunărea inferioară, poporul creştin cel mai însemnat în tot Orientul şi veriga mijlocitoare dintre Orient şi Occident; în timpul acestei îndelungate domnii ei n-au izbutit a deveni un ciment social pentru popoarele dominate de dânşii . Ei au fost politiceşte un popor energic, fără însă a fi un element de cultură: ei au ţinut, ce e drept, legate împreună popoarele stăpânite de dânşii , nu însă prin superioritatea lor intelectuală ci graţie preponderanţei lor fizice." Aşa poate să fi fost în timpuri mai depărtate. Dar când vedem că ungurii au înţeles acum câţiva ani să formeze dualismul în Imperiu şi, cu toate că plătesc numai 30 procente şi se află faţă cu germanii, totuşi ei joacă primul rol, atunci nu prea poate fi vorba de o superioritate fizică, ci ar fi să recunoaştem că ungurii tocmai politiceşte sunt capabili. Dar să nu mai descoasem această temă, ci să ne întoarcem la cartea ce conţine o mulţime de lucruri interesante.

Primele grupe de români, asupra descendenţei cărora, de este slavă sau romană, părerile sunt controversate, s-au ivit în Carpaţi acum vreo şase sute de ani. În decursul acestui timp ei s-au dezvoltat şi lăţit astfel încât astăzi numără ca la trei milioane suflete. După cum se ştie, românii din Transilvania s-au răsculat sub conducerea lui Horea şi Cloşca , în timpul lui Iosif II, devastând ţara în lung şi în lat. Cauza acestei răscoale a fost că cea mai mare parte a românilor transilvani erau glebae adscripti . După ce şi iobagilor din Transilvania li s-a dat libertatea de a se muta a încetat şi răscoala. De altfel rebeliunea a fost îndreptată în contra funcţionarilor, nu în contra împăratului. Când Horea a fost trimis cu o suplică la împăratul a trebuit să jure comitenţilor săi nu numai că va da suplica în propria mână a împăratului, dar că va stărui ca împăratul să şi citească hârtia în faţa lui; căci, ziceau ei, ni se face multă nedreptate pentru că împăratul n-a citit plângerile noastre; el are mult de lucru şi ceilalţi nu-i spun adevărat.

Foarte interesant este capitolul asupra religiunii. Românul n-are, cuvânt pentru noţiunea ,,religiune" şi ,,confesiune". Românul întrebuinţează pentru aceste două noţiuni cuvântul ,,lege". Credinţa creştină este pentru

român legea creştină. Românii sunt creştini; dar ei au unele moravuri şi obiceiuri cari sunt străine creştinismului, Astfel soarele este sfânt la români şi românul adevărat stă aplecat, cu capul descoperit, în faţa soarelui ce răsare. Vinerea e o sărbătoare şi mai ales ţăranii nu lucrează în această zi, deoarece nimic nu merge bine ce s-ar întreprinde vinerea. Şi pâinea este sfântă , Înainte de a o începe se face o cruce cu cuţitul pe dânsa . Dacă cade jos o bucată, se ridică iute, se şterge şi se sărută ; dacă s-a prăfuit , se aruncă în foc, parte pentru că, aparţine morţilor, parte pentru că a arunca pânea sau a o călca în picioare este mare păcat. Cine nu ţine legea românilor e necurat şi necurat este oricine şi orice stă în legătură cu un asemenea om. Nimeni nu poate bea dintr-un vas fără a fi vărsat puţin pe pământ şi este o insultă a oferi unui român apă, fără a face această libaţiune . Totuşi ,,necurăţenia " nu atrage după sine nici ură, nici despreţ; însă românul nu va purta haina unui necurat, nu va lua pâne de la el, nu va gusta din vasul lui, considerând de un mare păcat orice comunitate domiciliară cu dânsul . Numai copiii rămân curaţi totdauna, chiar de ar fi fructul unei căsătorii impure ; însă românul uită curând originea necurată a acelora.

Românul se fereşte de a face prozeliţi şi niciodată n-a exista vreun apostol sau sfânt român. Dacă însă un preot român ar refuza vreunui străin de a-i face slujba ar da ocazie la mari supărări şi s-ar ţine în nume de rău unui popă care ar refuza să ţină rugăciune pentru un ovreu bolnav sau eventual să-l îngroape după ritul român.

Capitolul ce vorbeşte despre particularităţile naţionale nu e mai puţin interesant decât cel asupra religiunii. Locuitorii unui sat român se împart în trei clase: fruntaşii, mijlociii şi codaşii şi fiecăruia i se cuvine numai ce are

clasa sa. Poziția fruntaşilor e foarte dificilă . El are un cerc de partizani ce se încred în el orbeşte şi-i recunosc autoritatea. Dar el are şi adversari, şi ochii tuturor sunt îndreptați spre dânsul . El are dreptul şi datoria a opri în uliță pe oameni şi mai ales pe. tinerime şi a le face mustrări pentru vreo necuviință; dar vai de dânsul când comite şi el vreo greşală, căci numai popii e permis a nu face ceea ce povățuieşte să facă alții. Un proverb zice: Fă ce zice popa, dar nu ce face el.

Cât priveşte căsătoria, se descrie târgul de fete de pe Găina (un munte înalt de 5 — 6 000 urme). În ziua Sf. Petru şi Paul se ține un târg în vârful acelui munte. Fetele lucrează: țes, torc şi coase ani de zile spre, a-şi face zestrea. Rudele şi prietenii mai dau cîte ceva. Apoi se pune totul în lăzi, frumos lucrate şi vopsite . Orice familie care are o fată mare [î]şi întinde pe munte cort, în care se aşază zestrea, şi fruntaşii familiei aşteaptă pe peţitori. Apoi vin junii, însoțiți de familiele lor, şi aduc ce au mai bun, mai ales o cingătoare sau brâu plin de aur şi argint, şi, după ce şi-au ales o mireasă, se face logodna publică. Fata e bine să se mărite în satul părinților ei şi soartea unei neveste căsătorită într-alt sat se plânge în nenumărate cântece populare.

Femei cu forme voluptuoase rar se găsesc la români. O figură gingaşă, mâini mici, picior mic, buze subțiri, umeri plini, un bust puțin dezvoltat sunt particulare mai tuturor femeilor române. Femeile româneşti mai au datoria de a-şi cultiva frumusețea , ba în Banat trebuie să se şi sulemenească .

În genere românul e cam încăpățânat nu vrea să înțeleagă şi se ține în rezervă față cu orice idee nouă. În lucruri cari - i sunt indiferente este foarte mlădios; dar în lucruri cari îl privesc de aproape el e omul cel mai cerbicos şi, dacă a luat odată o hotărâre , apoi nu o schimbă cu una cu două. De aceea şi este un om de încredere.

Limba română se numără în grupul celor romanice. Construcția internă este într-adevăr romanică, însă regulele sunetelor se abat mult de la ale limbelor romanice şi tezaurul de cuvinte are multe elemente străine, mai ales slave.

Între cântecile românilor sunt şi cântece de iele sau zâne . A treia zi după naşterea unui copil se aşteaptă cele trei zâne cari hotărăsc soarta celui nou născut. În acea zi se pun pe o masă curată tot felul de bucate şi o sumă oarecare de bani, spre a le dispune bine, şi se recitează cântarea ce laudă puterea zânelor .Darurile sunt ale moaşei .

Le mai menționăm şi cântecele de jale (plângerile), ce se cântă de femei anume tocmite şi sunt îndreptate către cel răposat, ba i se cântă în ureche. După credința românilor mortul aude şi pricepe tot.

Mortul trebuie ținut în casă o zi şi o noapte. În acest timp să nu fie lăsat singur şi nici plângerile să nu înceteze; de aceea se tocmesc femei plângătoare , cari ,,se cântă " pe rând , niciodată împreună.

Am relevat aci câteva puncte cari probează că această carte oferă mult acelora cari se interesează de etnologie .

[10 iulie 1881]

[„D. C.A. ROSETTI ARE CIRCULAROMANIE ..."]

D. C.A. Rosetti are circularomanie . De cîte ori a fost ministru a ştiut să fericească țara cu fel de fel de încercări stilistice, menite unele a produce veselie, altele a inspira oamenilor tristeță pentru lesniciunea cu care unul singur poate arunca pietre în baltă," pe cari nici un înțelept nu le mai poate scoate. La 1866, când era ministru al instrucției publice, adresa circulare către directoarele de şcoale de fete, invitându-le ca nici ele să nu se dea cu dres pe față şi să nu poarte malacoave , nici să 'ngăduie ca fetițele să se dea cu dres. Tot astfel platonizează şi acum în circulare lungi şi scurte cu Chirițopolii şi Simuleştii respectivi.

A propovădui morala e uşor, a întemeia morală e greu. De aceea toate circularele onor. ministru de interne vor rămânea istorii scrise pe apă pe cât timp corupția va fi sistemul de guvernământ al partidului roşu. A crede că un om care toată viața sa s-a servit de corupție pentru venirea şi menținerea la putere a partidului său ar fi devenit acum, după ce s-a învechit în zile rele, un prototip de moralitate ar fi naiv şi nejustificabil .

Maestru în arta de a se preface, de-a pretexta una şi a realiza altceva, d. C. A. Rosetti, având pe mucenicul Mihălescu alături, voieşte să moralizeze administrația numind în posturile de subprefecți licențiați în drept!

Dar oare, pentru a face un bun început, onor. ministru n-ar fi putut întreba pe directorul său ce a învățat ?

E natural a pretinde ca un suprefect să fie licențiat în acelaş timp în care ministrul de interne nu ştie carte şi directorul său abia se ştie iscăli ?

Pentru ca o nouă suflare de viață să poată trece asupra țării d. C.A. Rosetti ar trebui înainte de toate să se înlăture pe sine şi pe oamenii săi de la cârma statului, să recunoască că nici ştie nimic, nici e capabil a înțelege natura organică a statului; ar trebui să-şi recunoască mizeria sa intelectuală. Acesta ar fi cel mai mare serviciu pe care aceşti bătrâni stricați, frivoli , fără statornicie de caracter, fără convingeri adevărate, l-ar putea aduce țării. Şi, daca ar fi în adevăr patrioți precum se pretind, asta ar trebui să facă; să-şi recunoască incapacitatea şi să se retragă de-o parte, trăind din pensie.

A discuta platitudinile , fie chiar bine intenționate, cari plouă din Ministeriul de Interne ar fi ridicol.

O țară nu se guvernează cu aforisme, ci cu sisteme; iar sistemele nu se improvizează de pe-o zi pe alta, ci ar trebui să rezulte din starea reală a țării, din natura poporului, din stadiul lui de dezvoltare. A crede că cu maxime, sentențe, anecdote şi alte asemenea lucruri se poate reforma un lucru atât de putred cum e administrația în România ar fi o nespusă naivitate, daca n-ar fi ceva şi mai rău. Şi este ceva mai rău. Este praful ce se aruncă în ochii lumii pentru a face a se uita atrocitățile d-lui S. Mihălescu şi a vestiților săi prefecți de transbalcanică memorie.

[11 iulie 1881]

[„SUB TITLUL..."]

Sub titlul *Une indigestion du „Timpul"* ziarul "L'Independance roumaine" de azi face o critică tragico-comică a revistei noastre d-alaltăieri .

Deşi n-avem obiceiul d' a răspunde la asemenea lucruri, totuşi nu ne putem opri de a nu releva ceva foarte caracteristic din rândurile ce ne adresează. Este că: ceea ce a supărat mai cu osebire pe onor. noştri confrați de la foaia franceză în reflecțiunile ce ne inspira sărbătoarea națională de la 14 iulie a fost tocmai apreciațiunile noastre asupra schimbărilor la față ale demagogilor noştri, cari, din republicani feroci şi conspiratori de meserie de ieri, au devenit cunoscuții dinastici de azi.

Foaia d-lor Galli şi Ventura nu ne poate ierta că am atins această coardă a schimbărilor la față, care se vede că este şi „la corde sensibile " a „Independenței române".

[12 iulie 1881],

[„DE LA UN TIMP ÎNCOACE..."]

De la un timp încoace Casa de Depuneri şi Consemnațiuni e mânată de guvern şi de partidul roşu pe clina afacerilor de bursă. Nu e destul că se încarcă cu împrumuturi, precum e cel al comunei Bucureşti de 15 150 000; dar, după cum aflăm, d. Brătianu stăruie ca,

---

pentru a ridica cursul acțiunilor *Băncii Naționale,* Casa de Depuneri să primească aceste acțiuni şi să facă împrumuturi pe ele, socotindu-le drept una mie lei piesa.

După art. 7 al legii, Casa de Depuneri împrumută din escedentul stocului ei metalic statului; județelor, comunelor şi institutelor de binefacere; particularilor *pe depozite de efecte ale statului.* Consiliul de adminstrație publică în ultimele zile ale fiecărui trimestru *cursul* pe care se vor primi efectele ca garanție.

Consiliul tratează acțiunile Băncii în mod egal cu efectele statului.

Norma după care el fixează cursul efectelor statului este însă următoarea: cele cari stau sub *pari,* se primesc socotindu-se cu 20 la sută sub cursul zilei, efectele peste *pari* se socotesc cu 20 la sută sub *valoarea nominală.* Conform acestei norme acțiunile Băncii Naționale s-ar cădea să fie primite pe 400, iar nu pe o mie.

E evident îndealtmintrelea pentru oricine că o Casă de încredere precum este cea de depuneri nu are misiunea de-a împrumuta bani jucătorilor de bursă, nici de a favoriza urcarea cursului efectelor. Casa de Depuneri nu este bancă; ei nu-i este dată posibilitatea de-a cerceta daca suirea sau scăderea unor efecte publice se datoreşte urcării sau scăderii corespunzătoare a produsului *întreprinderilor* pe cari se 'ntemeiază hârtiile , de vreme ce nu ia parte la aceste

întreprinderi. Ni se pare că împrejurarea cumcă d-nii Stolojan sau Eliad (Cârciumărescu) posedă acțiuni de ale Băncii nu sunt un motiv îndestul de puternic pentru ca Casa de Depuneri să se abată de la norma ei de pân - acuma , mai ales că legea zice că numai din trimestru în trimestru se poate face o asemenea fixare a cursului şi că nici le poate primi fără publicarea prealabilă a hotărârii consiliului de administrație.

Aflăm îndealtmintrelea că unul din puținii noştri economişti, d. Ion Ghica, s-ar fi opus la această urcare şi că actualul postulant care ocupă directoratul Casei pentru a face buclucuri în interesul roşiilor se servă de împrejurarea că d. Ion Ghica e numit ministru; la Londra şi a demisionat din consiliu pentru a pune la cale primirea acțiilor Băncii pe o mie.

[12 iulie 1881]

[„COLONELUL SIBORNE ..."]

Colonelul Siborne făcuse în Comisia Europeană a Dunării declarația că nu poate primi o comisie mixtă în chipul în care o stipulează anteproiectul austriac. Astfel cestiunile de principiu fiind pendente, comisia a discutat mai multe amănunte cari fără razimul principiilor generale nu au o valoare tocmai însemnată. Cabinetul din Viena s-a pus pe tratări şi diplomații austriaci oscilează împrejurul cestiunii cu multă rezerva şi sfiindu-se a lua o hotărâre definitivă.

Constantin Efendi, delegatul Turciei, a pus în vederea Comisii Europene daca n-ar fi sosit momentul ca să se solicite de la cabinete prelungirea mandatului comisiei, o propunere în a cărei discuție delegatul Angliei a declarat că e gata de-a intra. Delegatul Austriei a declarat atunci că aceasta ar augmenta încă dificultățile existente.

În aceeaşi ordine de idei se vestise zilele trecute că cabinetul din Viena ar fi având intenția de a lucra în *contra* prelungirii mandatului comisiei. Astăzi însă oficioşii austriaci scriu că atribuirea acestei intenții e în orice caz prematură, că pân' acum nici n-a fost cestiune de ea, că nimeni în fine nu poate admite serios că respingerea anteproiectului austriac şi a Comisiei Mixte ar fi îndeajuns pentru ca Comisia Europeană să se dizolve şi să înceteze de-a exista. Aceste asigurări oficioase ar fi primite cu satisfacțiune daca nu s-ar încheia cu amenințarea următoare:

După art. LIV al Tractatului de la Berlin puterile vor avea să se înțeleagă în curând asupra prelungirei mandatului Comisiei Europene. O asemenea înțelegere *cată fireşte* să fie *unanimă* şi opunerea unei singure puteri poate fi, în situația actuală, de un efect hotărâtor . Posibilitatea de a pune piedici existenței ulterioare a Comisiei

Europene este dată; sperăm însă că cestiunea se va limpezi astfel încât nici o putere să nu fie silită a uza de această posibilitate.

[12 iulie 1881]

[„ZILELE DIN URMĂ SE COMENTASE ..."]

Zilele din urmă se comentase în ziarele din străinătate venirea generalului Ernroth la Bucureşti. Unele din foile străine atribuiau vizitei generalului intenționea de a stărui pe lângă şefii partidului roşu din Bucureşti ca, prin învățăminte bine simțite, să facă pe confrații liberali din Bulgaria, pe d-nii Slaveicov, Zancov şi Caravelov, să se împace cu principele Alexandru şi să lucreze alături cu el la marea operă a regenerării naționale, admițând însă dictatura principelui ca un moderator al apetiturilor prea vii a partidului liberal bulgar. Alte foi mergeau şi mai departe. Ele susțineau că generalul venise cu scopuri de-o importanță mult mai mare, că o alianță bulgaro - română ar fi devenit necesară în urma constelațiunii celei mai nouă a puterilor europene şi că această alianță ar fi fost obiectul întrevorbirilor între generalul rus şi bărbații de stat ai României. Aceasta din urmă ştire s-a dezmințit întru câtva . Generalul fiind demisionar, nu putea trata asupra unor sujete cari sunt de atribuțiunea guvernului bulgar.

Iar în privirea ştirii celei dendâi , versiunea adusă de foaia rusească „Moskowskii telegraf" merită a fi cunoscută ca un fel de ilustrație a vestitei noastre independențe. În adevăr, în era independenței s-a creat în țară o lege în contra străinilor, însă nu în contra acelora care vin să ne specule , ci a acelora cari se refugiază la noi din cauza persecuțiunilor

politice. Acum foaia rusească află că, prin mijlocirea agentului diplomatic rus din Sofia, consiliarul de stat Chitrovo , principele Bulgariei au solicitat sprijinul energic al cabinetului din San - petersburg pentru a putea exercita o presiune asupra guvernului din Bucureşti ca acesta să nu abuzeze de dreptul de azil în privirea ex - miniştrilor bulgari refugiaţi în România. O reprezentaţiune identică i s-ar fi făcut şi cabinetului din Viena. Va să zică pare a exista o tensiune oarecare între guvernul din Bucureşti şi cel din Sofia, a cărei gravitate ne-a descoperit-o corespondentul „Gazetei generale" din Augsburg când a arătat că la serbările din şistov , făcute cu ocazia proclamării dictaturei , reprezentantul României s-ar fi ţinut de-o parte în mod ostentativ.

Daca cu Bulgaria relaţiunile sunt încordate , cele cu Austria asemenea nu sunt de natură de-a satisface cerinţele unei bune vecinătăţi . Foile din Viena s-au ocupat în zilele din urmă de obiectul nemulţumirilor , de cestiunea Dunării, într-un mod care părea a indica că s-ar fi întâmplat ceva hotărâtor în privirea aceasta. „Gazeta de Augsburg" ne spune însă că se continuă tractările între puterile acelea din consideraţie pentru cari Comisia Dunăreană au amânat o discutare definitivă a cestiunilor pendinte; despre o rupere sau un insucces al acestor tractări nu este însă vorbă şi hotărârile se vor lua probabil abia în sesiunea viitoare. Una din puterile acelea care faţă cu cestiunea Dunării stă pe terenul cel mai neutru (Germania ?) va face atunci o propunere ce va indica drumul pe care apropiarea între opiniile opuse să fie cu putinţă, mai ales în ceea ce priveşte dreptul de apel al Comisiei Mixte către cea Europeană. Pretinsa amerinţare a Austriei atingătoare de desfiinţarea Comisiei Europene a Dunării se reduce la observaţia, făcută nu fără intenţie în corespondenţele diplomatice, că, dacă opoziţia în contra antreproiectului austriac ar continua şi de acum înainte, existenţa Comisiei Europene ar pierde pentru Austria mult din valoarea ei. Această observaţie au luat sub pana publicităţii dimensiunile unei ameninţări formale adresate Angliei. E însă foarte adevărat că Austria porneşte din principiul că o reînnoire a mandatului Comisiei Dunărene are necesitate de unanimitatea puterilor şi că ar sta în puterea Austriei, dacă i s-ar admite punctul ei de vedere, ca să zădărnicească prelungirea mandatului.

Beilage zur Allgemeinen Zeitung.

Nr. 136. Dienstag 16 Mai 1891.

Einzelnummern sind an die Bahnhöfe, Kioske etc. abgegeben worden. Die Postabonnenten wollen Reklamationen sofort bei ihrer Postanstalt anbringen.

Druck und Verlag der J. G. Cotta'schen Buchhandlung in Stuttgart und Augsburg. Verantwortlicher Redakteur: Otto Braun in Augsburg.

Für den Inseratentheil verantwortlich: H. Arnd in Augsburg.

Uebersicht.

Briefe aus der Reichshauptstadt. — Der Marine-Wolchen. Von H. Kanitz. — Deutsches Reich. München: Maifestzug der ostasiatischen Brigade. Graf v. Stauffenberg †. Das Fehrbelt'sche Schauspiel. — Oesterreich-Ungarn. Ludwig: Ungarische Judenfrage vor dem Reichstag. Die griechische Frage. Slovenen und Italiener. Stockholm: Schweden. Verfassungsfrage. Der Reichstag gegen ihn. Das Staatsmonopol-Dementi. Die Eröffnung. — Frankreich. Paris: Erfolge der Frau Bartholomé-Caron-Schaller. Künstlerische Neuerungen. — Verschiedenes.

Telegraphische Berichte siehe sechste Seite.

Briefe aus der Reichshauptstadt.

hch Berlin, 4 April. Das Panorama der Schlacht von St. Privat in der Straße unweit der „Großen Hamburgerstraße, der Eingang Nr. 4“, ist seit seiner vor vier Wochen erfolgten Eröffnung fleißig besucht, der militärischen und nichtmilitärischen Bevölkerung der Metropole. Ich muß gestehen, daß ich seit den Tagen meiner Kindheit, was leider schon ziemlich lange her ist, kein Panorama gesehen habe — und jetzt nicht hie in Berlin herrlich gewordenen Kunstschätzen von Gypsgrad — sondern nur die Kunstleistungen in diesem Genre, welche zu den Jahrmärkten kleiner Städte kamen. Durch Vergitterungsgläser wurde man in die Wunder der Welt eingeführt, und man einem Gruseln machte man eine Kunststelle um die Nase herum, um sich vorzustellen, daß man wirklich mit den Ungarn. Jedenfalls habe die jugendliche Phantasie dabei immer noch besser als heutzutage mit all den künstlichen Beleuchtungsmitteln, selbst wenn sie von einem Künstlerhumanus wie diesem arrangirt wären. Diese Worte leiser Jahrmarktsluft mit ihren Reitknaben, Feuerfressern, Menagerien, Wachsfiguren — der heutigen Jugend ist sie nur noch eine Legende — und welcher Genuß war sie für uns! Früheren habe ich allerdings durch manche Vergrößerungsgläser auf Menschen und Dinge geschaut, aber nicht mehr hierher nach Brasilien oder Island zu den Polarvölk. Selbst in Paris war der Ruf des Panorama's in den Elysäischen Feldern nicht vermögend mich anzulocken, die Leute in Berlin der Alarm um allerhalben in der Presse, in der Gesellschaft und selbst von heroischen Menschen mich bewog, den Gang nach dem Kaiserhof in der Nähe des Kreuzberg herab zu wagen. Resultat: Kein Wort der Reue, selbst nicht das Eingeständniß, welches verschuldigerweise sich der Berliner Magistrat in dem Berliner Rathhaus dem Kaiser v. Moltke hat machen lassen, obwohl er bei dem Congreß gar nichts zu thun hatte, selbst nicht die Bachanen-Inschrift, die neues aber wünschte altes Buch vom Meister, welches in einem bekannten Hotel in der Passage zu sehen ist, passenden und warmen enthusiastischen Worte der Großen Zeit, einem Conflikt von Todesangsten — selbst Bilder von bekannten Kunstwerke waren nicht im Stande, mich dazu zu reizen, wie leicht in dem Menschen aufgehäufte krankhafte Gefühl der Furchtbarkeit und blutigen Ernstes des Lebens, dieses Schlachtengemälde aus unserer Jugendgeschichte vor elf Jahren zu verwandeln hat. Ich konnte Alles einen alten Soldaten, der bei Belle-Alliance noch unter den alten Fahnen mitgefochten hatte. Unter den natürlichen Gebrechen seiner Kriegszeit pflegte er auch das zu erzählen, wie er am Tage der Schlacht vom 18. Juni 1815 bereits war, den Kirchthurm den Ligny abzuladen, in dem sich Abtheilungen von Franzosen noch hielten. Die Franzosen, welche sich nicht ergeben wollten, wurden aus den Thurmluken getrieben; und nachdem diese blutige Arbeit zu Ende, gewann sich unser Füsilierregiment mit seinen Tambouren einen Rundfall über das blutige Schlachtfeld. „Die ganze Retraite lag vor uns,“ erzählte er, „man konnte den Rauzuch der Engländer — der Italiener sehen — auch die Reiter der Franzosen überblicken. Nie habe ich einen solchen Augenblick gehabt und ich würde ihn um nichts in der Welt, nachdem ich ihn genossen, vergeben haben.“ Solch einen Rückblick kann man jetzt Berliner genießen in der Woche für einer Mark, die übrigen Tage für täglich Pfennige bekommt. Er kann selbst das genießen, was keinem der anderen und ehemaligen auf dem Rundbilde vor seinen Blicken gemalten Soldaten vergönnt war — eine Schlacht zu überschauen. Bei den großen Heeresmassen, die mehr auseinander gezogen sind, bei den weittragenden Feuerwaffen ist jetzt eine panoramische Uebersicht gestattet, eine Anschaulichkeit — in Möglichkeit, aber nicht im Bilde. Hier befindet man sich über plötzlich hergestellten verschiedenen, bewaldeten, bewachsenen Höhen, über dem verlodten Gehöft, wie auf dem Rücken eines hohen Hauses, das einen Blick eingeben gestattet. Unmittelbar unter sich sieht man die einzelnen, durch Mauern abgetheilten Gärtchen des Dorfes von St. Privat, mit den ausgetretenen Kastanienbäumen, den ausgebrannten Resten, den Ueberbleibseln von Munitionswägen der Franzosen. Die Orte ist aufgezeigt durch aufgeschlagene Granaten, die Gartenmauern sind zerschossen und eingefallen aus der Schlacht, in dem Moment wo die französische Garde allerdings auf der Chaussee nach Metz im Rückzug ist, die Truppen Canrobert aber in St. Privat selbst ihren letzten verzweifelten Widerstandsversuch machen. Von allen Seiten sind die Preußen im Vordringen. Von Ste. Marie-aux-Chênes rechts der Straße kommt die Compagnien des 2. Garderegiments, weiterhin das 1. Garderegiment, denen Recht man die Sachsen von Rezonville aus im Vorgehen, links von der Chaussee, gedeckt durch die Büsche des Gaubervaux, das 3. Garderegiment — die Straße zwischen zerschossenen, verbrannten Doppelbäumen haltend, selbst bei Gravelotte das 2. Garderegiment Graf v. Gottlieb, hinter ihm kommt der Commandeur der 1. Garde-Infanteriebrigade General v. Pape mit seinem Stabe. Vor einem prächtigvollen Hause links am Eingange von St. Privat entfaltet sich in einem brillanten Uebersichte das letzte jähe Ringen zwischen Preußen und Franzosen. Dasselbe reicht die Höhe des Himmels und weißen schwarzen Dunst herauf mit den Geschützen der Angriffs-Corps, die auf den blutigen Schlachtfeld so schwer, so hermannt reitet, als wollte sie die Kämpfenden ersticken. Helfen aber auch alle sie ist die Entscheidung, mit der beiden Armeen hier im Handgemenge gerungen und um Leben und Tod, Sieg und Unterwerfung ringen.

Die Illusion ist eine so vollständige, daß man vergißt, sich einen gegenüberstehenden Raum zu denken und ganz der Situation entsprechend Kanonen und Gewehrfeuer die deutliche Vorstellung begleitet. Es überkommt ist die Vorstellung, daß unwillkürlich recht wünscht, der Lehrer gewesen wäre, mit lebhafter Phantasie und plastischer Anschauungsweise seinen Knaben eine anderen Belehrung geben wäre, zum Schauer vor den Grausamkeiten und Geschmacklosigkeiten, die Kriege sind und um ihre positive Nützlichkeit thun. Selbst Mütter, die dabei waren, könnten sich dem Zauber der malerischen Wiedergabe nicht entschlagen, wenn sie euch sich sagen müßten, daß die Sache doch nicht ganz so wäre, wie sie sich hier in der Phantasie der Künstler gibt. Der Moment zwischen Ste. Marie-aux-Chênes und St. Privat war in diesen Momenten nicht so effectvoll mit Truppen ausgefüllt, wie wir es vor uns sehen. Das 1ste Garderegiment war mehr als dreimal an Offizieren und Mannschaften, General v. Kessel hatte lange nicht die Tadung, wie sie hier erscheint, Graf Gantz schon lange sein Pferd mehr; aber die künstlerischen Mittel und Behandlungen, denen heutzutage jeden Zeichnen beigebracht, sind eben andere, als die militärische Treue sie kennt und als sie im Generalstabswerke zu lesen sind, aber sich in Wirklichkeit zugetragen haben. Hier handelt es sich vornehmlich um die künstlerische Wirksamkeit und ihren Eindruck, und diese sind vollauf erzielt und zur Wirkung gebracht. Selbst wenn manche Kritiker dagegen einwenden wollen, daß in dem Terrain um Ste Marie-aux-Chênes sich doch nicht diese schroffen Gegensätzen ergeben wie auf dem Bilde, daß Kanonenfeuer bringt mit Rauchen zu nahe gerückt seien, daß die nächst auf St. Privat Anhöhen selbst über das Gefechtsfeld in ihren topographischen Dimensionen hinausragen — alle diese Einwendungen wollen nicht viel sagen, sie verschwinden unter dem großen künstlerischen Eindruck, dessen sich kein Beschauer erwehren kann, beweist eben anderwärt. Um neben dem Kunstwerk noch ein Wort über das Kunstblatt zu sagen, welches die Künstler Hünten und Simmler auf Düsseldorf angewandt haben, um die Illusion der Wirklichkeit hervorzubringen, so haben sie die Ausführung der Düsseldorfer Schule in erweitertem Maß angewandt. Eine bei den lebenden Zeichnung, welche der Maschinen in Düsseldorf stellte, der Hintergrund zu den plastischen Figuren stellt gemalt war, auch der Vordergrund z. B. bei Musikergruppen, so legten sie hier mit der Leinwand an der nächsten unter den Beschauer auf Trümmer aufgethürmten Mauer an und trugen von der Farbe des Bildes auch auf die Steine der Gebäude über, um so der Natur nachzuhelfen eine vollkommene Naturgetreue Wirkung in den Figuren hervorzubringen. Eine Figur, die einen gefallenen Rothhosenmann, ist allerdings zur Hälfte plastisch hergestellt, aber es bedarf schon recht scharfen sehr geübten Auges, um die Stelle aufzufinden, wo die Wirklichkeit beginnt.

Jedes Jahrer hat es wohl her, daß ich im Opernhause kein Gelüst mehr gehabt hatte — nicht Ballet-Einlagen in Opern, meine ich, sondern ein Ballet mit durchgeführter Handlung, welches den Kopf füllt — ein Genre, welches man eigentlich außer Berlin nur noch in St. Petersburg, Münchens noch einen in Wien und Paris vorübergehend zur Abwechslung kannte. In Berlin hatte es sich unter „Friedrich Wilhelm III. eingebürgert; der König liebte diese pomphaften Effecte der lustigen Feier und Tanzmeisters, und heute sich noch dem Wiener Congreß zu dem alten Paul Taglioni vertrefflichen Ballemeister und Ballet Lehrer hatte, welcher besonders Sachen erfand und tüchtig in Scene setzte. Dann kam dessen Nachfolger Paul Taglioni, der Sohn des alten Philipp, der unter dem Impresario Barbaja in Neapel und dann in München seine Kunst übte, auch seine Tochter Marie Taglioni zur großen Tänzerin ausgebildet hatte. Unter seinem Scepter Paul kam eigentlich erst das den Wiener leichte Ballet zu recht auf, und zwar in den letzten zwanzig Jahren. Seine Tochter Marie Taglioni, die jetzige Fürstin Windisch-Graz, war die erste Celebrität, die Tänzerin dieser Residenz. Seit ihrem Abgange wollte keine andere mehr je recht aufkommen. Es zog jedoch eine Menge neue prätendirende auf der Scene des Opernhauses von dem Publicum vorüber, Engagirungen aller Nationen, sie wurden auch engagirt, debütirten allerdings aber nur ein kurzes Leben im Engagement, und gegen mit einem unbefriedigten Gemüth von hannen. Man klagte in Berlin, daß es keine große Tänzerin mehr gebe. Wohl mit Unrecht. Talente gibt es immer, heute junge wie Reize; aber das Kunstgenre ist das Hauptsache. Das Ballet, welches den Wiener fesselt, hat sich eben abgelebt. Es wollte auch keiner mehr in sehen, wie „Telemachus,“ „Ikki und Zilet“ es gethan hatten; daher blieben gänzlich Neuerungen. Die jugendlichen Tänze waren verbraucht, das Publicum verlangte nach realistischen. Selbst an dem Ballet „Die Cyklopen,“ dem poetischen von allen, fand das Publicum keinen Reiz mehr. Auch die Hebung

10. Pagină din suplimentul ziarului „Allgemeine Zeitung din care Eminescu traduce.

11. Pagină din „Neue freie Press" din 27 mai/8 iunie 1881
în care se relatează despre interpelarea lui Gh. Chițu.

Nu fără legături cu cestiunile pendente ale Dunării o fi ştirea colportată de ziarele din Viena c-am fi având a ne aştepta la o întoarcere a onor. d. Boerescu pe fotoliul de ministru de esterne şi cea adusă de ziarul maghiar „Egyetertes " că, în locul comitelui Hoyos , se va numi plenipotențiar al Austriei în Bucureşti sau marchizul Pallavicini sau comisarul regal Ludovic Tisza.

Cumcă o încordare oarecare există între Austro-Ungaria şi România ne-o confirmă şi ziarele germane din Bucureşti cari, cel puțin în privirea aceasta, cată să fi având informațiuni de-o probabilitate oarecare.

[13 — 14 iulie 1881]

[„D. MINISTRU PREZIDENT..."]

D. ministru prezident al Ungariei, Coloman Tisza, după ce-a căzut în acele colegei electorale pe umerii cărora s-a ridicat la putere, a aflat în urmă un refugiu în ţinuturili săcuieşti din Transilvania, unde o populaţiune puţin cultă şi foarte săracă, deci lesne de influenţat, îl alege cu oarecare entuziasm. Deci într-un orăşel secuiesc , Sân-giorgiu , marele om de stat şi-a espus vederile sale politice privitoare atât la cele dinlăuntru ale Ungariei cât şi la relaţiile patriei sale cu cealaltă jumătate a monarhiei. Ministrul - prezident al Ungariei seamănă în multe puncte cu d. Ion Brătianu. Cât priveşte persoana sa proprie e în genere formal corect, însă asta nu-l opreşte de-asprijini corupţia electorală şi administrativă a Ungariei şi de-a fi sprijinit de ea. Afară de asta însă mai are acel toupe , de-a spune atât de verde şi dezgheţat neadevărul încât nu mai ştii de ce să te miri mai mult, de cutezarea vorbitorului sau de îngăduinţa auditorului . În asta seamănă cu d. Brătianu ca o picătură de apă cu cealaltă.

Cu ocazia spiciului ţinut la Sân-giorgiu onor. şef al partidului numit liberal, chip şi asemănare cu partidul postulanţilor şi gheşeftarilor de la noi, spune în privirea naţionalităţilor următoarele:

O altă cestiune de care se servă mult opoziţia e relativă la starea naţionalităţilor.

Nu ştim până la ce grad binevoiţi a urmări cu atenţie cestiunea aceasta. Eu însumi sunt atât de fericit de-a citi uneori că — mare tiran ce sunt — calc peste naţionalităţile nemaghiare. Altă dată citesc iar că sacrific naţionalităţilor nemaghiare interesele Ungariei. Aceste două acuzări se paralizează reciproc, se 'nţelege .

Mă folosesc însă cu plăcere de ocazia aceasta ca, într-un colegiu curat maghiar, în acea parte a ţărilor Coroanei Sf. Ştefan unde se poate vorbi de cestiuni naţionale, să arăt simplu şi pe scurt punctul meu de vedere în această privinţă.

Eu cred că nici se cade unui stat liber, nici este cu putinţă în secolul nostru ca să voim a maghiariza cu de-a sila, luându - le limba acelora care nu sunt maghiari, cu atât mai mult că violenţa produce pururea ură şi reacţie.

Însă altceva este ceea ce pretindem şi vom pretinde de la oricine. Oricine trăieşte pe teritoriul acestei patrii sfinte să-şi cultive, să-şi înavuţească limba sa proprie maternă oricum [i]i place, dar să se simtă totodată să se mărturisească şi să se ţină întru toate ca cetăţean al statului Ungariei şi să nu calce datoriile sale către patrie. Nici o aspiraţie în contra intereselor statului nu e permisă şi asemenea aspiraţii nu vom suferi niciodată.

Scopul nostru nu e nici violenţa , nici opresiunea altor naţionalităţi, ci libera lor dezvoltare. Dar în dezvoltarea lor liberă interesul statului unguresc cată să fie marginea peste care nimeni să nu cuteze a trece şi care să stea mai presus de orice alte consideraţii.

Fără supărare, dar acel interes al statului unguresc nu-l va defini nici onor. d. Tisza, nici altcineva. De cîte ori se comit nedreptăţi , ele se acopere cu ceea ce se numeşte raison d'etat , interesul statului, a căruia apreciare rămâne însă adeseori pe seama unui ambiţios

---

sau a unui postulant care inclină pururea sau a confunda interesul statului cu cel personal al său sau a pretexta o frază ca interes al statului, pentru ca, îndărătul ei, să-şi facă treburile. Singura raţiune de stat posibilă este de-a pune în armonie interesele populaţiunilor, de-a nu lăsa ca o parte a lor să esploateze sau să apese în mod neraţional pe celelalte părţi, într-un stat poliglot raţiunea de stat ar însemna a pune în armonie interesele deosibitelor naţionalităţi. Cum ştiu a le pune maghiarii în armonie, cunoaştem. Poporul lor propriu scade şi sărăceşte sub greutatea dărilor şi esploatarea străinilor, iar ei [î]şi răzbună ruina cauzată de alţii urmărind ideea fixă de-a asimila unsprezece milioane de oameni ce nu vorbesc ungureşte cu cele cinci milioane cari vorbesc această interesantă limbă.

[15 iulie 1881]

BULGARIA ŞI ROMÂNIA

Trebuie să ne intereseze mai mult tot ce se petrece împrejurul nostru, cu deosibire în vecina Bulgarie . Un articol din „Augsburger Allgemeine Zeitung" pune evenimentele din acel principat în legătură cu România, sau mai bine cu oamenii azi la guvern, şi de aceea reproducem următoarele şiruri:

Fiindcă puterile europene au pus un preţ deosibit pe aceea că să păstreze pe tron pe prinţul Alexandru a Bulgariei, de aceea ele trebuie să primească cu o deosebită plăcere votul Adunării Naţionale bulgare. Constituţia bulgară — de asemenea o operă a puterilor europene, cel puţin sancţionată de ele — s-a înlăturat pe sub mână rămânând prinţul, care acum are timp în şapte ani de zile să facă ce vrea, să domnească liberal, cum a promis, numai

de-i va conveni. Pe puteri le interesează numai ca lucrurile să se desfăşure în linişte şi să nu se întâmple , tulburări. Însă, cu tot votul din Şiştov, cerul bulgar nu e de tot fără nouri. Mai întâi e întrebare dacă bulgarii cari au votat prinţului o plenipotenţă întinsă, vor fi mulţămiţi cu uzul ce va face de puterea sa. Dacă prinţul va căuta într-adevăr să restabilească ordinea în ţară, aşa cum a promis în proclamaţiunea sa, atunci va viola multe interese particulare şi multe spirite bulgare pentru cari ordinea nu e încă bunul suprem se vor întoarce contra lui. Europa şi atunci va putea să aplaude pre prinţul, însă silinţele lui pentru restabilirea unor condiţiuni regulate vor deştepta în ţară numai ură şi duşmănie. Cei nemulţumiţi vor mări şirurile liberalilor, cari, după cum bine se vede, au un sprijin în România. Cei din Bucureşti par a se fi familiarizat deja cu ideea unei uniuni a Bulgariei cu România şi vrăjmăşia faţă cu Austria a bărbaţilor de stat astăzi la guvern în România derivă desigur de acolo că Austria nu vrea să ştie nimic de acea uniune româno - bulgară ; fireşte că ea ar fi începutul Confederaţiunii Balcanice şi a statului panslavist de la sud, despre care d. Tisza a zis în Parlament că nu trebuie să se realizeze. Dar, precum din rău tot rău se naşte, aşa şi prinţul Alexandru, spre a obţine un contrapond uniunii cu România, va trebui să promită a satisface aspiraţiunilor poporului său şi aceste aspiraţiuni se ştie că tind spre Rumelia orientală şi restabilirea graniţelor de la San-stefano . Astfel deci prinţul zice în proclamaţiunea sa că se va pune în fruntea aspiraţiunilor poporului său, căutând să le realizeze, şi apoi îndată se dă ca motiv dorinţa ,,de a se arăta demn de marea iubire pe care împăratul şi poporul Rusiei o manifestă pentru fraţii lor cei liberaţi ". Un motiv foarte suspect acesta! În genere noua ordine de lucruri din Bulgaria nu va putea fi salutată de Austria fără o doză oarecare de amărăciune.

Este adevărat că prinţul a rămas, dar şi influenţa rusească nu mai puţin. În aceea că s-a răsturnat o Constituţiune ce a fost creaţiunea Rusiei se putea vedea un eşec suferit de politica rusească, dacă evenimentele următoare n-ar fi probat că Rusia n-a suferit nici o înfrângere . Aceste evenimente sunt : reprezentantul diplomatic al ţarului s-a declarat pe faţă în contra Constituţiei şi în noul cabinet şed trei ruşi. Politica orientală rusească are două feţe: una oficială, alta panslavistă ; aci lucrează comitetele panslaviste, aci intră în acţiune cancelaria de stat. Cât timp domnii Zankov şi Karavelov erau mari şi tari la Sofia influenţa o exercita în Bulgaria Rusia panslavistă ; acum urmează influinţa Rusiei oficiale. Forma, s-a schimbat, nu însă fondul lucrului. Politica rusească şi-a schimbat numai pârghia . Asigurarea că prinţul Alexandru e cel mai mare obstacol în contra pătrunderii influinţei

---

ruseşti în Bulgaria rămâne vorbă goală. Austria mai are multe afaceri de descurcat cu Bulgaria — moşteniri de ale Tratatului din Berlin — şi în curând se va arăta dacă ruşii ,,direcţi " cari şed astăzi în cabinetul bulgar vor corespunde aşteptărilor ce se aşteaptă de la ei la Viena; cu ruşii ,,indirecţi " nu era nimic de făcut.

[15 iulie 1881]

CREDITUL MOBILIAR

I

Proiectându-se înfiinţarea unei bănci în compania numită Credit Mobiliar, avem în România spectacolul comic de-a vedea foile invocând când naţionalitatea, când patria, când libertatea, pentru a recomanda publicului întreprinderea aceasta.

Între fondatorii acestei bănci întâmpinăm în adevăr o sumă de nume cunoscute, începând cu inevitabilul prinţ Dimitrie Ghica şi sfârşind cu onor. redactor al „Românului", pe care ne-am obicinuit a-l vedea participând la toate afacerile de-o lucrativitate oarecare.

Publicul, văzând pe de-o parte o companie de nume atât de cunoscute, pe de alta zgomotul produs prin ziare, înclină a crede că e vorba d-un institut de aceeaşi utilitate ca Banca Naţională sau Creditul Fonciar bunăoară, pe când în realitate bancheri străini, cu alaiul de nume româneşti menite a-i populariza , vor să neguţeze pe picior mare la bursa viitoare din Bucureşti, înfiinţând ceea ce se numeşte o haute banque *par compagnie* .

Aşadar, ca să punem odată capăt acestei inclarităţi şi vârtejului de speranţe, vom spune că există două soiuri de operaţii de bancă: operaţii de comerţ şi operaţii de *speculă*

Operaţiile de comerţ, pe care le face orice bancher din piaţă şi Banca Naţională asemenea, sunt : primirea în depozit de capitale de la particulari şi plasarea lor în titluri clasate c-un venit sigur; virimente , adică trecerea unei sume de la creditul unui client la creditul altui client ; scontare de bilete la ordin şi de polițe ; încasarea sau plata polițelor din

locuri depărtate; arbitragiul , adică cumpărarea polițelor de pe piețele unde au cursul mic, pentru a plăti cu ele datoriile pieței proprii; conturi curente, adecă înregistrarea tuturor fondurilor primite de la un negustor, precum şi a cheltuielilor făcute în numele lui ş.a.

Pentru oricine e evident că bancherul comercial e un om de încredere ce trebuie să-şi fi cunoscând clienții şi clienții pe el şi că afacerile sunt în cea mai mare parte pe deplin sigure.

Banca Națională în fine, cu tot numele specios , nu e decât o bancă comercială care uneşte cu operațiile ordinare pe acea de emisiune a unor bilete plătibile *a vista* şi la purtător. Ea nu dă credit decât la puține case, pe polițe cu mai multe semnături de o incontestabilă solvabilitate şi trase asupra unor afaceri *deja consumate* .

La Creditul Fonciar baza creditului acordat e un imobil ipotecat , garantat prin solidaritatea tuturor proprietarilor; la Bancă baza creditului acordat e averea existentă a negustorului , plus afacerea consumată deja, de ex.: o vînzare de grâu plus îndosarea mai multor semnături solvabile . Valoarea intrinsecă, reală a titlurilor e cunoscută, venitul lor e sigur, titlurile se numesc clasate ; prețul lor, afară de neînsemnate oscilațiuni, se regulează prin *venitul ce ele produc.* Atât institutele de credit ipotecar cât şi cele de credit comercial au deci o bază materială cu desăvârşire solidă.

La un credit mobiliar lucrul nu este astfel: cel puțin n-a fost nicăiri, după cât vedem din istoria creditului mobiliar din Franța, din Scoția şi din alte părți.

Vom încerca să dăm o schiță istorică a celui dintâi institut de soiul acesta, stabilit în Franța prin decretul de la 18 noiembrie 1852 cu numele de Societe Generale du Credit Mobilier , fondată c-un capital de 60 milioane şi având la nevoie facultatea de a emite obligațiuni de 600 milioane. Fondată de frații Pereire , nume ce-l aflăm şi între fondatorii actualei societăți, ea a fost prototipul celorlalte, cărora impulsul agiotajului le-a dat

TIMPUL

REDACȚIA, CALEA VICTORIEI Nr. 102.

Creditul mobiliar

12. CREDITUL MOBILIAR,
„Timpul", 16 iulie 1881.

naştere în Spania, Germania, Austria şi Elveția. Iată operațiile ce le făcea conform statutelor:

1) Subscripțiune şi cumpărare de titluri ale statului — va să zică emisiune de titluri — precum şi de acții şi obligațiuni ale diferitelor întreprinderi industriale sau de credit ale societăților anonime, de căi ferate, canaluri, mine şi alte lucrări publice cari (sau există, sau) se vor *fonda în viitor.*

Să analizăm această operație.

Statul escrie un împrumut. Creditul Mobiliar se 'nsărcinează să-l plaseze . Institutul are destule mijloace ca să producă o mişcare artificială la bursă ; pune douăzeci de agenți cari să caute a cumpăra titlul şi numai patru cari să-l vânză . Capitalistul e răpit de acest vârtej artificial; el nu înțelege că aceeaş bancă cumpără şi vinde totodată, şi după ce titlurile sunt plasate c-un câştig mare, e cu totul indiferent pentru bancă daca ele sunt bune sau rele, productive sau improductive .

Se aude că în munții Buzăului s-ar afla aur. Se formează o societate anonimă pe acțiuni pentru esploatarea minei şi Creditul Mobiliar se însărcinează să le plaseze . Creditul produce hausse la bursă, le vinde bine, şi acum rămâne ca acționarul cel din urmă să vază dacă există sau nu aur la Buzău. Poate să nu fi existând deloc.

Să se țină bine minte. Creditul Mobiliar se ocupă nu cu întreprinderi cari există, ci cu cele ce se vor fonda de acum înainte, a căror productivitate e cu totul necunoscută. Speculează pe speranța acestei productivități . Daca se întâmplă însă să cumpere titluri a unor întreprinderi existente, preocupațiunea Creditului nu va fi deloc valoarea intrinsecă a lor. Din contra, acțiuni industriale vechi, clasate, a căror valoare e cunoscută, nu dau loc la operații de bursă. Cu cât titlul e mai sigur cu atât speculația se depărtează de el; [î]l părăsește pentru acțiile unei întreprinderi nouă, pe nesiguranța valorii cărora se câștigă mai mult. Creditul Mobiliar urmează deci regula pe care o urmează orice om ce are bani disponibili și vrea să opereze cu ei *par comptant* . Alege o hârtie *discreditată,* pentru ca mai târziu , când se suie cursul, s-o vânză . Deci Creditul Mobiliar poate cumpăra titluri rele, improductive , cu prețuri scăzute, poate să producă în mod artificial o hausse la bursă, să le desfacă pe prețuri urcate și să-și spele mânile în apa nevinovăției ca Pilat din Pont.

Afară de asta creditul era îndreptățit de-a mai face următoarele operațiuni :

2) Emisiunea de obligațiuni proprii pentru o sumă egală cu cea plasată în subscripțiuni și cumpărări .

3) Vânzarea sau amanetarea tuturor efectelor, acțiunilor și obligațiunilor câștigate și schimbarea lor pe alte hârtii de valoare.

4) Propunerea, cesiunea și executarea de *împrumuturi și întreprinderi de lucrări publice de tot soiul.*

5) Împrumuturi Lombard pe amanet de acții sau obligațiuni, credit conto-curent .

6) Primirea de depozite în conto-curent .

7) Incasso în contul societăților mai sus numite, plata cupoanelor lor de dobânzi și dividente și alte mandate.

8) Instituirea unei case de depuneri pentru toate titlurile acestor întreprinderi.

Alte afaceri erau oprite, și anume: Banca nu putea face specule pe timp la bursă nici specule pe premii .

Dar faceri de report [î]i erau permise , deși acestea constituie o speculă de bursă, care forma o însemnată parte a tranzacțiunilor Creditului Mobiliar.

Așadar afacerile Creditului Mobiliar sunt operații de haute-finance și de speculă de bursă [1].

În anul întâi Creditul Mobiliar Francez n-a făcut decât afaceri pe cari le fac toate casele mari de bancă. În acel an a dat din asemenea afaceri un venit net de 7 582 722.

În al doilea an a *creat* trei întreprinderi: Société des Immeubles de la rue de Rivoli , Société Maritime , Société de[s] Chemins de fer Autrichiens . Beneficiile treceau peste zece milioane.

În anul al treilea societatea era în apogeul ei; întreprinderi varii i-au adus un beneficiu de 31 870 776 fr.

Dar chiar în acest an dările de seamă ale societății *începură a deveni obscure și mai puțin amănunțite.* La 1860 se declara o pagubă de 7 933 136 fr.,; iar la 1867 fondatorii societății, cari o admnistraseră în mod dictatorial , *se retraseră* . În adunarea acționarilor

[1] Max Wirth , Bankwesen *, pag. 546 et sq* .

de la 30 noiemvrie 1867 succesorii lor mărturisiră că pagubele se ridicau la • • 47 542 000 franci. Societatea a trebuit să lichideze .

Ce s-a găsit în bilanț ?

Că societatea Creditului Mobiliar era creditoarea Companiei Imobiliare pentru 80 de milioane și că aceasta din urmă, încărcată de maidane și case ce nu le putea nici vinde, nici închiria, nu era în stare a plăti nimic.

Totodată cată să recunoaștem — zice Courcelle-seneuil în Traité des operations de banque *— că răul ar fi fost și mai mare dacă s-ar fi emis, pentru 600 milioane sau pentru un miliard două sute de milioane, obligațiuni de ale societății, precum ne puteam teme câțiva ani (lucru pe care la refuzat guvernul); sau daca societatea ar fi parvenit a pune în serviciul său o bancă de circulație. S-ar fi ajuns la o catastrofă cel puțin egală cu a lui Law .*

Iată dar ce este Creditul Mobiliar. O încercare de-a monopoliza toate întreprinderile din țară: împrumuturi, construcții , lucrări publice, fie ele oricât de hazardate. Odată titlurile desfăcute prin manipulații de bursă, treaba acționarilor dacă ele produc ceva sau nu.

Din parte-ne se 'nțelege că nu putem opri pe nimenea de a-și întrebuința capitalul cum poftește. Dar orice capital nu se poate întrebuința decât în anume moduri: sau în exploatare, servind a plăti pentru muncă, sau plasat în împrumuturi ipotecare, sau în negoț, ajutând schimbul de mărfuri, sau în fine . . . în speculă.

Pentru milionari, pentru Rotschild și Pereire, specula e cea mai rentabilă, pentru că ei o *domină;* pentru capitalistul mic e de recomandat plasarea în titlurile unor întreprinderi nu viitoare, ci deja existente, al căror produs e

ştiut, al căror venit e sigur.

Aşadar liber e oricine de-a specula capitalul său; legile o permit. Dar sigur este că prin speculă averea tuturor nu câştigă nimic. Ea câştigă prin producţie, prin negoţ, nu prin joc de bursă.

Precum zece oameni muncesc împrejurul unei mese de joc de cărţi ziua şi noaptea fără ca suta de galbeni ce o au toţi împreună să se 'nmulţească sau să scază, ci trece din mâna celui naiv în mâna celui abil — o deplasare a aceleiaşi averi — aşa e aci. Milionarul abil care dominează bursa şi mişcările ei, care, când vinde acţii de Panama , produce *hausse,* iar când cumpără acţii ale Băncii Naţionale, produce baisse , va încasa diferenţele de la publicul întreg, ba va atrage din ce în ce mai multe capitaluri din provincie, detrăgându-le agriculturii, comerţului solid şi întreprinderilor solide şi aruncându-le în vârtejul unor întreprinderi nouă, cu viitor necunoscut şi c-o producţiune nulă poate.

Ceea ce am dori e ca presa că nu facă dintr-un institut a cărui esenţă e specula, producerea de *hausse* şi baisse la bursă fără privire la valoarea intrinsecă a titlurilor speculate , un institut naţional, menit a ridica comerţul, industria şi agricultura.

Nu voim deloc să discreditǎm societatea. Nu-i cunoaştem încă statutele, nu ştim ce anume operaţii va face. Poate chiar că ceea ce este a se fonda la noi să fi având cu totul caracterul unei bănci comerciale. Ceea ce constatăm însă este că: societăţile cîte sau format sub acest titlu pân' acum au fost societăţi de acţionari, al căror capital a fost în esenţă întrebuinţat la specule de bursă asupra unor titluri neclasate încă, bazate pe întreprinderi viitoare, cu un un produs incert, titluri al căror preţ de bursă se regula *nu prin venitul ce produc,* ci pe speranţa unui venit sau, şi mai rău, pe speranţa că ele se vor urca pân'la ultimo , indiferent dacă valoarea lor intrinsecă reprezintă ceva sau nu.

Facultatea pe care o bancă ca aceasta, „haute banque", o are întru a urca un titlu oricât lipsit de valoare intrinsecă până ce-l vinde şi a scădea un titlu oricât de solid până ce-l cumpără; facultatea de a urca cursul tuturor efectelor ei de portofoliu când face bilanţul, pentru a împărţi şi dividente fictive, luate din capitalul primitiv; în fine puterea de a detrage capitalul celor lesne crezători din întreprinderi productive şi a-l abate la întreprinderi hazardate, toate acestea nu ne permit să ne felicităm tocmai mult de înfiinţarea ei. Dar, pentru a nu prejudeca , mărturisim că din cele scrise pân' acum nu putem decât presupune statutele. Daca operaţiile indicate în ele vor fi identice sau analoge cu cele din statutele Societăţii Generale de Credit Mobiliar din Franţa, nu va mai fi îndoială cu noua bancă e prematură pentru ţara noastră şi de un folos foarte discutabil chiar pentru ţările acelea în cari practica şi uzanţele creditului sunt mai cunoscute decât la noi.

II

Continuăm prin a cita luminoasa dare de seamă pe care un economist german o face despre activitatea *creditelor mobiliare**

Semnul caracteristic al tuturor acestor institute este speculaţiunea.

Pentru speculaţiune însă societăţile anonime pe acţii nu sunt potrivite. Societăţile anonime speculante aduc pagube atât proprietarilor lor, *adecă* acţionarilor, cât şi publicului. *Ne mărginim la următoarele argumente esenţiale:*

1. Afacerile de speculaţiune cer, după natura lor, o mare esperienţă de afaceri, o estraordinară repejune de concepţie şi de deciziune. Corespunzând în genere pe cale telegrafică pentru a încheia asupra a milioane, neavând adesea decât un minut de reflecţie, societatea nu poate merge bine. Directori cari ar posede asemenea calităţi nu se găsesc, pentru că asemenea oameni preferă a-şi face afacerile lor proprii. Dar, dacă se găsesc şi li se dă puterea discreţionară cerută, atunci societăţile sunt în pericol ca directorul lor sau să proceadă cu prea mare cutezanţă, sau să esploateze situaţia în folosul său propriu, lăsând numai şansele rele pe seama societăţii. Aceasta au dovedit-o procesul acţionarilor Creditului Mobiliar intentat consilierilor de administraţie, cari au fost condamnaţi în prima instanţă la plata a 60 milioane franci.

Consiliarii de administraţie ai Creditului Mobiliar au câştigat averi imense, pe când societatea mergea spre faliment.

Ani întregi se făceau către finitul anului tot soiul de manopere de bursă şi jurnalistice. (În sferele bursei se susţinea că faimoasa ştire tătărască despre luarea Sevastopolului fusese comandată de Creditul Mobliar). Aceste manopere aveau de scop de a ridica cât se poate de mult cursul efectelor din cari consista portofoliul Creditului Mobiliar. Bilanţul se încheia dar cu cursurile cele mai urcate şi se împărţea o dividendă mare, care în realitate absorbea o parte a capitalului acţiunilor; căci, dacă s-ar fi făcut bilanţul câteva săptămâni mai târziu , după ce cursurile scăzuseră la nivelul lor natural, ar fi rezultat un deficit al capitalului primitiv.

Fiindcă aceste institute se fondaseră pentru motive de agiotagiu , *adică fiindcă subscripţiunile nu se făcuseră din capul locului decât cu intenţia* de-a urca cât se poate de sus acţiile nouă şi de a le vinde cu agio , *proprietarii aceia ai acţiilor cari rămâneau cu ele la urmă erau* totdauna în pagubă. *Acţiile celor mai multe institute de credit stau sub*

pari; *acele ale Creditului Mobiliar, nominal de 500 franci, urcate odată până la 1300 franci şi mai sus, au scăzut de la 1869 la 162 franci.*

2. Institutele acestea nu sunt stricăcoase numai proprietarilor lor, ci şi publicului. *Faptul că unii speculanţi precum Rotschild, Pereire şi alţii au câştigat multe milioane cu operaţii financiare a orbit publicul într-atâta că se lăsa ademenit de făgăduinţa de a ajunge, pe calea puterii financiare colective, la aceeaşi ţintă. Făgăduinţa unor dividente mari se primi cu credinţă după exemplul evident al oamenilor din* haute finance. *Aşadar nu numai că s-a subscris capitalul primitiv al unei mulţimi de institute de credit, ci s-au primit de bunăvoie şi obligaţiile lor . Institutele de credit, la început în perplesitate ce să 'nceapă cu capitalul — căci o bancă are nevoie de timp pentru dezvoltarea ei, ca orice altă afacere — nu s-au mulţumit numai cu a cumpăra efecte la bursă, ci participă la o mulţime de întreprinderi nouă pentru exploatarea de mine, fabrici şi alte stabilimente industriale, şi nu arareori* se cumpărau afaceri vechi cari nu rentau ca bază a societăţii acţionarilor. *Căci un timp oarecare era de sine înţeles* între speculanţi că întreprinderi bune le esploatează cineva singur pe seama sa, iar cele rele se lasă unor societăţi de acţionari, întrebuinţându-se *fraza comună, ,,că numai exploatarea în mare are perspectivă sigură de succes". Astfel detrăgând capitalul ramurilor de industrie deja existente şi îndreptându-le spre o plasare mai puţin rentabilă, pentru că nouă, au căşunat o mişcare neeconomică a capitalului, care trebuia să perturbe atât strângerea de capitaluri cât şi câştigul lucrătorului.*

Ca dovadă uimitoare de exactitatea deplină a descrierii economistului german, că esenţa unei asemenea întreprinderi este specula, servă procedimentele de la noi.

Creditul Mobiliar nu există încă. Statutele lui sunt necunoscute, n-au fost tipărite încă; nici un decret al regelui n-au autorizat existenţa societăţii.

Ministeriul Comerţului şi Lucrărilor Publice de la noi e abia în stadiul de-a se informa daca persoanele fondatorilor sunt onorabile şi daca instituţia poate fi în folosul comerţului.

Ei bine — deja se speculează acţiile neexistente ale unei scietăţi neexistente .

Va să zică oameni cari au banii lor plasaţi în înscrisuri ipotecare, în efecte ale statului român, tot efecte sigure, vând aceste efecte sigure spre a cumpăra acţiile neexistente ale unei societăţi neexistente . Nimeni nu ştie nici ce va face societatea viitoare, nici ce soi de întreprindere va încuraja — totul e cuprins în caosul viitorului. Dar tocmai pentru că nimic nu e sigur, tocmai pentru că nesiguranţa absolută dă loc la speranţe exagerate, specula a şi pus mâna pe ficţiune şi o vinde drept bani buni. E cu totul indiferentă pentru speculatori valoarea intrinsecă a viitoarelor titluri. Ei ştiu că la orice nouă emisie patronată de nume cunoscute se naşte hausse în piaţă şi cestiunea principală e de a vinde până e hausse. Deci, precum vede oricine, ei nici nu au titlurile în mână . Mai mult! N-au nici banii necesari pentru a le cumpăra, adică n-au nimic, nici bani, nici efecte, şi cu toate acestea câştigă bani.

_____

* *Max Wirth,* Bankwesen.

Rugăm pe oricine să aprecieze aceste împrejurări şi să-şi facă o judecată despre natura lor.

[16 — 17 iulie 1881]

CREDITUL MOBILIAR ŞI JOCUL DE BURSĂ

Tratând materii financiare într-un ziar cotidian, avem două greutăţi de întâmpinat .

Una rezultă din subtilitatea materiei. Jocul de bursă, cu toate halucinaţiunile lui, ar cere un spaţiu mai întins decât coloanele unei foi. Mai ales că în lumea speculei intră tot ce o societate omenească are nesănătos, ruinat, pospăit, începând cu culisele teatrului şi sfârşind cu culisele bursei.

Toată lumea 'şi aduce aminte de afacerea Stroussberg; de acei duci şi conţi sileziani cari treceau drept fondatori ai societăţii ale cărei acţii le emiteau o *haute banque* ... papa Stroussberg.

Plasat-au acei oameni fondurile lor disponibile în acţii Stroussberg ? Ce să plaseze când n-aveau nimic? Dar au plătit poate primul vărsământ şi au jucat asupra diferenţei, pe prime, până la eliberarea integrală a acţiei sau, şi mai rău, au căpătat un număr de acţii *gratis* pentru iscălitura pusă sub documentul primitiv al fondaţiunii .

Dând Dumnezeu s-avem şi noi bursă în ţară, vom avea ocazia de a descoperi manoperile încâlcite ale agiotajului şi a le descrie aşa încât oricine să le priceapă.

Aşadar, cum am zis, subtilitatea materiei e o greutate. Pe puține coloane trebuie să spunem mult într-o formă nu prea concisă , căci s-ar îngreuia înțelegerea.

A doua greutate e recapitularea continuă. Fiecare număr de gazetă e o scriere de sine stătătoare, încât cetitorul trebuie să înțeleagă tot ce-i spui, făr' a pretinde de la el ca să-ți fi citit şi numărul trecut.

Aşadar recapitulăm, zicând : operațiile de bancă se deosibesc esențial în operații *comerciale* şi *de specula.*

Cele comerciale sunt : negoț de aur şi argint, schimb de bani, depozite, virimente, arbitraje cambiale , scont , conturi curente, emisiunea de bilete la purtător, împrumuturi ipotecare, comisiuni (Definiția pe scurt a acestor operații în numărul d-alaltăieri).

Cari sunt operațiile de *specula?* în esență foarte unilaterale: cumpărare de acții sau de titluri *en gros* şi specularea lor la bursă *en detail* . Acesta este cercul de activitate al marilor bănci (Rotschild, Bleichroder , Perreire), acesta în fine al *Creditului Mobiliar.*

Dar o bancă comercială nu cumpără acții şi titluri?

Nu.

Ea le ia în comision , de crede că sunt bune, şi trebuie să se încredințeze dacă sunt bune, pentru că cei dendâi cărora le va vinde titluri sunt clienții ei proprii, negustori şi capitalişti cu cari are a face de 30 — 40 ani şi mai bine, sunt aceia cari formează sfera creditului unui bancher comercial. Dar în comision le ia.

Pentru un mic comision plătit de Societatea acționarilor, pentru altul şi mai mic plătit de clienți , bancherul comercial desface acții bune ale unei întreprinderi industriale cu prețul lor normal, fără specula, fără agiotaj . în cât le-a primit, le dă.

Câştigul poate fi mare numai daca afacerea e mare; încolo e foarte normal, precum şi plasarea e normală. Numai capitaluri disponibile i se pun la 'ndemână întreprinderii. Nu-şi vinde nimeni moşia ca să cumpere acții.

Altfel e banca de specula ție , altfel Creditul Mobiliar.

Aceste cumpără toate acțiile unei întreprinderi *[engros].* Indiferent daca întreprinderea e bună ori rea. Apoi le revinde în detail prin specula ție , benificiind *totdauna* de diferențe.

Ne va întreba cineva cum se face specula ția.

Ne vom încerca s-o descriem.

Să presupunem că e a se construi un drum de fier de la Bucureşti la Cernavoda care costă 50 de milioane, împărțiți în 100000 de acții [a] cîte 500 franci, de plătit în patru termene .

Va să zică titlul provizoriu pentru întâiul vărsământ costă 125 franci, total: 12 mil . 500 000 pe care *haute banque* [î]i varsă, cumpărând astfel totalitatea titlurilor provizorii.

De 'ndată ce titlurile promit a se emite, oricare ar fi valoarea intrinsecă, ele sunt sigure de o *hausse.* De ce? Numai şi numai pentru că toți speculanții de profesie ştiu că, pe când banca de specula țiune emite, titlurile se vor urca.

Această *hausse* este atât de bine de prevăzut încât în vederea ei se naşte un fel de cerşetorie de o speție cu totul modernă, necunoscută în timpii reacțiunii .

După textul actului de fondațiune acționarii au să verse echivalentul hârtiei lor în patru termene . Toate acțiunile le-a luat *Creditul Mobiliar.*

Numaidecât creditul sau sindicatul ei de capitalişti e asaltat de cereri; oameni din societatea bună, dame din lumea mare, diplomați, balerine, judecători, săbiuțe politice vin a solicita cu multă umilință la uşa bancherului , care 20, care 60, care 100 de titluri provizorii.

Bancherul de comerț are şi el amicii lui: negustori engroşişti , proprietari mari, meseriaşi însemnați, arendaşi bogați, tot oameni care-şi învârtesc capitalul în sudoarea frunții, cu munca.

Dar iată amicii unei *haute banque. Le monde* cum s-are zice franțuzeşte şi *le demi monde.*

Şi credeți că refuză „înalta bancă" de-a le da acestor oameni acții?

Ferit-a sfântul .

Nu-i vorbă, să plaseze serios nu vrea nici unul. Nici n-au fondurile cuviincioase pentru a câştiga proprietatea *integrală* a acțiunilor pe cari le solicită .

Dar toți ştiu că aceste acții ce vor cota în *hausse* la bursă, din ziua întâia chiar, că speculatorii se vor arunca ca lupii asupra lor, rupându-se care de care să plătească o primă de 50, 100, 500 de franci chiar; că vor cumpăra, până ce ține vârtejul , cu 150, cu 200, cu 600 franci chiar un titlu provizoriu , care a costat. . . cât ?

125 franci *al pari.*

Dar cum va produce Creditul Mobiliar acest vârtej ?

Va împărți titluri provizorii: 250000 (nominal la plata integrală 1 milion) unor persoane a căror aprobare şi vorbă sunt folositoare succesului afacerii, dar cari n-au nici atâta capital încât să-şi poată păstra chiar timp scurt acțiile.

Asta e prima categorie, alaiul fără parale.

250 000 la persoane, asemenea în condiții sociale înalte, dar destul de bogate pentru a conserva titlurile: alaiul cu parale.

250 000 la speculanți de rând şi culisieri . Caracuda.

Preste tot 750 000 franci împărțiți în 6 000 titluri provizorie din care fiecare dă dreptul la achiziția ulterioară a unui titlu definitiv de 500.

Câteşitrele soiurile de oameni, lume mare, jumătate lume şi culise, de orice categorie s-ar ținea, diplomat sau galopin , balerină sau adiutant domnesc, gazetar sau cinstit episcop, aşteaptă, prevede, dar mai cu seamă prezice *hausse* asupra acțiunilor. Toată puterea intereselor lor [î]i face să vrea *hausse.*

Sub asemenea auspicii se deschide bursa. Capitalistul serios şade la un colț. îl cam tentează zgomotul. Ar vrea şi n-ar prea vrea.

Dar ceea ce am numit noi alaiul fără parale nu-şi poate păstra titlurile. Cei 150, 300, 450 franci ce i-a pus fiecare din sărăcimea înaltă în titluri devin simțitori prin lipsa lor! Ei vor să-şi realizeze hârtiile .

Titlurile se oferă la bursă.

Ce face banca de speculație sau Creditul Mobiliar? Le lasă să se vândă pe orice preț? Nu.

Le cumpără ea singură cu primă.

Plăteşte 10, 20, 30 la sută primă. Nimica toată la 250 000.

Vânzătorii sunt încântați de-a fi realizat un beneficiu ş-o spun în gura mare, cu păreri de rău că n-au putut aştepta încă câteva zile pentru a vinde c-un curs şi mai ridicat.

Dar au vândut sau au conservat acțiile lor? Puțin importă . Vorbele lor sunt folositoare creditului afacerii şi atrag capitalurile.

Daca capitaliştii tot se mai sfiesc de-a cumpăra noua valoare, există un mijloc în genere infailibil de a-i atrage: acela de-a face să-i joace pe dinaintea ochilor o mare mişcare de afaceri.

Daca capitalistul vede vânzându-se succesiv la bursă douăzeci de mii de acții ale Creditului Mobiliar, sau patronate de el, c-un preț care oscilează uneori, dar în linie generală se tot urcă mereu, de fier să fie şi tot se ispiteşte să cumpere. şi 'ntr-adevăr , îşi zice el, un titlu de 125 care se vinde azi cu 150 nu va face mâini 160 poimâini 170? Mai ştii? 165 tot o fi făcând daca se vinde cu prețul acesta, daca căutarea lui e egală cu oferta, ba chiar superioară, daca beneficii considerabile au fost realizate de-o mulțime de persoane onorabile şi de considerație cari au cumpărat, revândut şi şters diferențele.

Sărmanul de el!

El nu ştie că *Creditul Mobiliar* însuşi a vândut şi a cumpărat înaintea ochilor lui; că acest vârtej de afaceri a fost jucat anume pentru el, ca să-i ia ochii şi să-l atragă cu bănişorii lui, strânşi unul cîte unul şi cu greutate.

Dar cine o ştie asta? Nimeni.

Cei abili se cam îndoiesc ei, dar la umbră ce le pasă. Daca ştiu taina, câştigă şi ei asupra diferențelor şi pace bună. Dar chiar cei abili nu sunt siguri. Pentru că, când agenții de schimb merg în fiece dimineață să ia ordine de la Creditul Mobiliar sau de la *haute banqne ,* li se dă la unul sau doi din ei *ordin de a vinde* (ofertă puțină) şi la 40 sau 50 *ordin de a cumpăra* (căutare multă). Dar nici un agent de schimb nu ştie ordinele date confraților lui, nici ştie de către cine i-a fost date.

Legea, reglementele , obiceiul şi, mai mult decât orice, interesul lor propriu, [î]i face pe toți foarte discreți .

Astfel se petrec lucrurile.

În măsura în care capitaliştii serioşi cumpără titlurile urcate prin această comedie, Creditul Mobiliar augmentează ordinele de vînzare sau diminuează ordinele de cumpărare, după curs, nu zi cu zi, ci sfert de ceas cu sfert de ceas, până ce toate titlurile sau cea mai mare parte a lor, sunt plasate.

Să admitem acum că în decursul acestei operații prima s-a ridicat numai cu 30 la sută. La fiecare titlu provizoriu ar fi un câştig de 37,50 adecă titlul provizoriu de 125 s-ar vinde cu 162,60, lucru nu tocmai de mirare când am văzut titlurile primului vărsământ al Băncii Naționale vânzându-se cu 500.

Ştim de la început însă că 6 000 titluri au fost împărțite *al pari* la alaiuri . Va să zică Creditul Mobiliar a speculat numai 94 000.

De la 94 000 cîte 37,50 premiu e în total 3 525 000.

Dar a cheltuit spre acest scop:

1. Prima de 10% plătită subscriptorilor din înalta sărăcime . 25 000
2. Curtaj (samsarlâc) …… 305 500
3. Gazetarii , administrația, pierderile …… 144 500 475 000

3 050 000

Adecă un câştig de 3 milioane, învârtind un capital [de] 12 milioane şi jumătate în curs de două - trei săptămâni .

Daca însă banca ar fi plătit integral emisiunea toată şi ar fi emis titlul cu 500, *al pari,* câştigul era de patru ori pe atât de mare, era de 12 200000, învârtind un capital de 50 000 000 câteva săptămâni .

Precum se vede din cele de mai sus, asemenea operaţii de bursă nu se pot face de bancherii de comerţ. Numai o *haute banque* cu zeci de milioane capital disponibil sau numai o societate de acţionari al cărei capital se 'ntrebuinţează la agiotaj poate întreprinde a urca şi a scădea titlurile după voinţă. Pentru a înlătura contramina , adecă a împiedica operaţiunile în senz invers al altor case puternice, cari ar zădărnici şi *hausse* şi *baisse* a bancherului sau a Creditului Mobiliar, casele acestea se atrag asemenea cu o parte aliquotă la câştig , ceea ce se cheamă a le primi în *sindicat.* Toate operaţiile acestea sunt independente de caracterul oamenilor. Bărbaţii cei mai onorabili cari ar lua parte la cumpărarea e 'n *gros*

şi speculaţiunea *en detail* de titluri nouă nu se pot purta altfel decât cum le dictează natura întreprinderii lor. Ceea ce e rău e natura însăşi a operaţiunilor de *haute banque* şi de credit mobiliar, nu oamenii ce le fac.

Ne rezervăm pentru altă dată a arăta dezastrele morale ce le cauzează asemenea întreprinderi, precum şi crizele comerciale cărora le dau naştere, mai cu seamă pe o piaţă de efecte relativ nouă, inexperienţă , ademenită cu atât mai lesne de lăcomia câştigului .

[18 iulie 1881]

SOCIETATEA DE CONSTRUCŢIUNI

Ce rol joacă Creditul Mobiliar pe lângă Societatea de Construcţiuni care e a se înfiinţa paralel cu el?

Mărturisim că nu ştim. Nu vedem deloc necesitatea unui Credit Mobiliar alături cu Societatea. Are nevoie aceasta ca Creditul să-i plaseze titlurile? Dar plasarea o poate face orice bancă, fără să scumpească acţiile, fără să le speculeze ; vânzându-le pe preţul de emisiune şi încasând un mic comision din partea Societăţii şi din partea clienţilor ei.

Ce afacere mai clară, mai puţin complicată decât de-a depune acţiile la o Casă de bancă care vrea să se 'nsărcineze cu aceasta şi de-a le lăsa să fie vândute , fără speculă, fără agiotaj, către orice om ce voieşte a-şi plasa economiile în ele? Dar acţiile Societăţii se pot încredinţa chiar la mai mulţi deodată. Toţi ar putea fi comisionari ai Societăţii şi desigur că toţi ar fi bucuroşi de-a face o atât de bună afacere la care nu se cere rizicul nici unui ban din capitalul propriu, la care nu se cere decât ca ei să aibă încredere că întreprinderea va fi în folosul clienţilor lor.

Dar vezi că într-o procedare atât de limpede n-ar mai fi loc pentru agiotaj şi pentru jocul de bursă şi de-aceea o vedem înlăturată.

De-aceea în decursul discuţiei am lăsat cu totul la o parte Societatea de Construcţiuni şi Lucrări Publice, care n-are a face cu Creditul Mobiliar şi care poate exista de sine. Daca această societate află destui acţionari cari să crează că, prin clădiri ce le-ar face în Bucureşti şi aiurea, capitalul lor e bine plasat, nu avem nimic de zis. De zidit va trebui să zidească ceva această Societate şi daca acţionarii nu vor fi răpiţi de curentul agiotajului spre a plăti pe acţii mai mult decât fac, daca se vor zidi case c-o valoare locativă bună, adică cari se pot închiria cu preţ sau vinde lesne, acţionarii pot vedea capitalul lor producând însemnate venituri. Dar dividendele vor fi determinate prin venitul real al clădirilor , venitul acestora pe valoarea lor reală. Valoarea reală se socoteşte lesne. Costul materialului brut şi al locului, plus munca întrebuinţată la construire , plus dobânda capitalului care-a servit la clădirea casei. Bine condusă, o asemenea afacere poate fi rentabilă şi începe a fi hazardată numai atunci când , prin supraproducţiune , se clădesc mai multe case decât trebuiesc, cari apoi nu se pot nici închiria, nici vinde la nimenea. Din momentul în care acţia se liberează şi în măsura în care banii sunt băgaţi în clădire, ea corespunde cu valoarea acelor clădiri.

Orice acţionar are dreptul de-a exige ca să se facă clădiri, ca banii lui vărsaţi să se reproducă în valori reale, să le creeze pe acestea.

Dar nu vedem, precum am zis, necesitatea creării unui Credit Mobiliar pentru acest scop. O casă de bancă comercială sau Banca Naţională se poate însărcina cu vânzarea *al pari* sau pe un preţ de emisiune oarecare a acţiilor Societăţii de Construcţiuni, luând un comision la sută. Dacă afacerea e solidă, dacă fondatorii inspiră încredere, dacă în sfârşit bancherul comisionar e cunoscut ca om ce distinge o afacere bună de una rea, capitaliştii vor merge la casa sa şi

va plasa fiecare în acţii atât cât va voi sau [î]i va da mână .

Apoi nu-i asta intenţia Creditului Mobiliar.

Creditul Mobiliar [î]i stă la spate pentru a specula acţiile Societăţii de construcţiuni, pentru a le vinde peste *pari,* peste cât vor face vreodată, puţin păsându-i dacă Societatea de construcţii va fi în stare, cu toată munca şi cu toate şansele, să reproducă în valori reale, în clădiri, echivalentul sumelor plătite de acţionari pe hârtiile lor. Societatea de construcţii nu-i decât un *pretext* pentru ca Creditul Mobiliar să speculeze.

Văzut-au cineva acţii de-ale Societăţii de Construcţii puse la dispoziţia subscripţiunii publice? Nu. Sindicatul a acoperit singur prima emisiune. Pentru a păstra cele 20000 acţii? Pentru a le plăti integral şi a avea proprietatea lor integrală? Aida de! Cine ar crede-o una [ca] asta. Atunci n-ar fi o asociaţiune de hautes banques . Pentru a urca cât se poate de mult preţul acţiilor şi pentru a le desface scump, indiferentă fiind valoarea lor intrinsecă.

[19 iulie 1881]

[„«OBSERVATORUL » DIN SIBIIU ..."]

„Observatorul " din Sibiiu a contractat maniera de-a vorbi atât de amar în privinţa unor lucruri cu totul secundare şi de-a face insinuaţiuni atât de gratuite la adresa unor oameni pe cari nici [î]i cunoaşte încât merită să relevăm măcar o dată acest defect al confratelui nostru din Ardeal.

În unul din numerele trecute am publicat o corespondenţă trimisă de lângă Mureş, primită cu stampilia oficiului postal din Târgul-mureşului . Fără a împărtăşi întru toate vederile corespondentului şi fără a le patrona , am crezut că e o încercare de-a descrie în mod obiectiv evenimentele din urmă; deci am publicat - o fără comentarii, lăsând încolo răspunderea cuprinsului asupra autorului. Deodată ne pomenim cu „Observatorul " că ne insinuă cumcă noi am fi *fabricat* corespondenţa pe malurile Dâmboviţei şi că ne inspirăm dintr-un organ ardelean oarecare. Presupunerile acestea sunt gratuite. Ne-am abţinut aproape totdeuna de-a rosti vro opinie asupra politicei consângenilor noştri din Ardeal şi ne-am mărginit, pe cât ştim, la dări de seamă despre fapte cari s-au petrecut fără a le comenta . Departe dar de noi de-a voi să sporim sciziunile ce vor fi existând deja între românii din Ardeal. Pentru a da consilii pozitive ar trebui s-avem dreptul de-a le da şi siguranţa că, urmându-se , vor avea succes.

Pentru a face critică am trebui să putem îndrepta.

De unde dar acea picătură de fiere în vârful condeiului care ni se adresează prin „Observatorul "? Nu ştim şi poate nu e nici important ca s-o ştim.

[22 iulie 1881]

CREDITUL MOBILIAR ŞI PRESA CAPITALEI

Am dovedit, presupunem, îndeajuns că o societate de credit mobiliar e o *haute banque* a cărei activitate consistă în a cumpăra *en gros* şi a specula *en detail* efectele unor întreprinderi mai cu seamă viitoare.

Calea comercială şi ordinară de-a desface acţiile unor întreprinderi viitoare e subscripţia publică, ireductibilă , precum a fost aceea a acţiilor Băncii Naţionale, acea a împrumuturilor făcute în, ţară. Caseriile publice sau Case de bancă, Banca Naţională în fine,

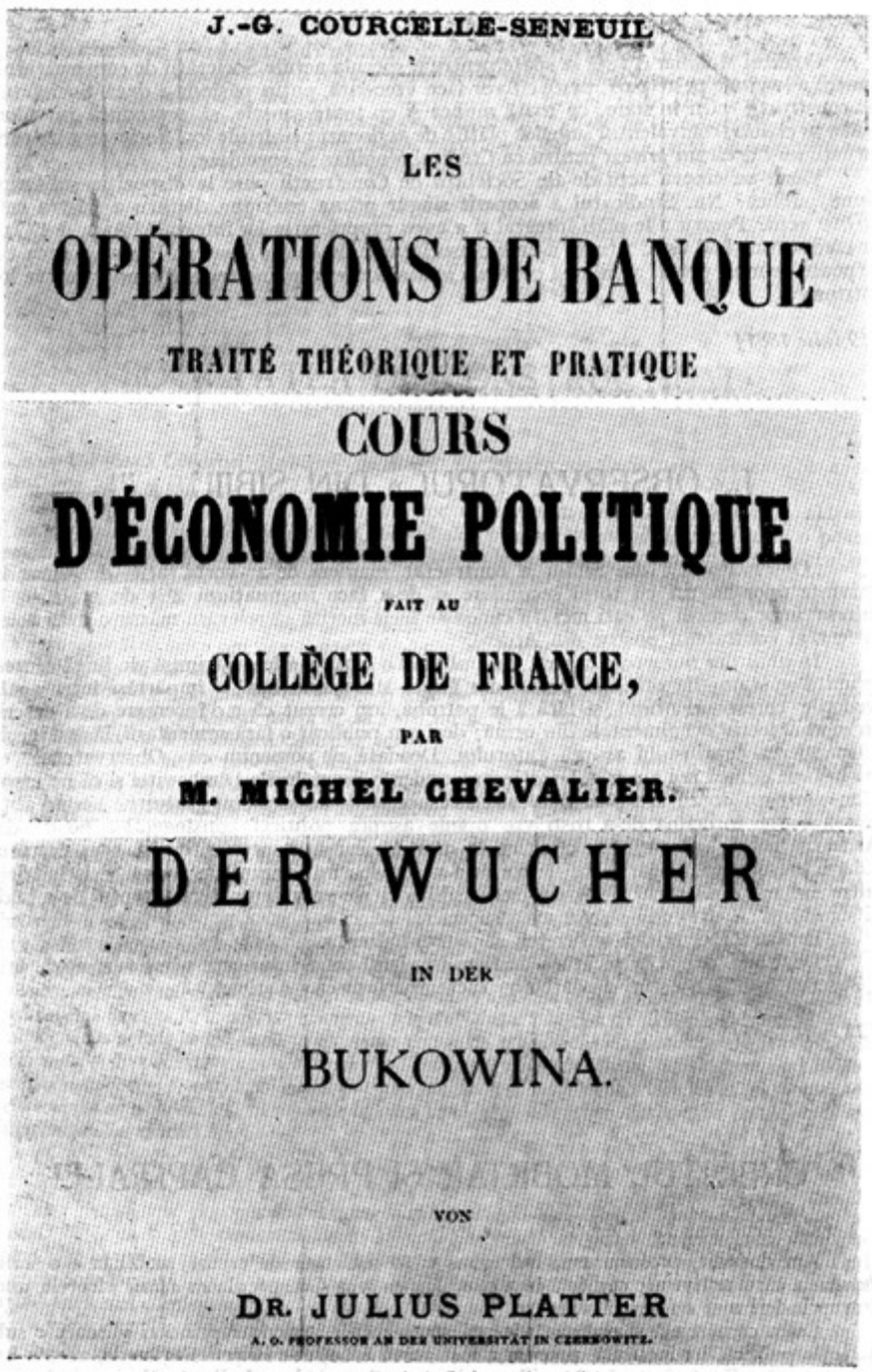

13. Tratate puse la contribuție de Eminescu în publicitatea sa.

---

se pot însărcina oricând cu asemenea lucruri, precum am văzut mai zilele trecute deschizându-se subscripția pentru înființarea unei fabrice de hârtie , al cărei debit e garantat întrucâtva prin furnitura cancelariilor statului.

Tot asemenea cale am recomanda şi Societății de Construcțiuni şi Lucrări Publice, dorind însă ca ea, prin lege să fie esclusă de la restaurarea monumentelor istorice precum: mănăstiri, biserici etc. cari, după natura lor, esclud întreprinderea în genere, necum întreprinderea anonimă pe acții. S-ar putea întâmpla bunăoară ca mănăstirea Radu - vodă , un monument rar de arhitectură, să fie restaurată *a la Goldenherg* (Montaureanu), căci fidelitatea reconstrucțiunii de monumente n-a fost nicicând partea tare a unei societăți de acționari.

Cu această restricțiune , Societatea de Construcțiuni [î]şi poate face evoluțiunea ei de afaceri bune ori mediocre, cu rizic mai mare ori mai mic al capitalului acționarilor. Fără îndoială vom releva că soarta celor mai multe din „societățile de construcție" *(Baugesellschaften* şi Baubanken *)* din străinătate n-a fost tocmai strălucită; dar un folos real tot au adus. Au dat de lucru meşterilor zidari şi arhitecților şi aceştia au produs bunuri reale ... Au supraprodus adeseori; au făcut case ce nu-i trebuiau nimărui, dar un substrat material totuşi au avut aceste întreprinderi.

Nici un substrat real la Creditul Mobiliar.

Funcțiunea lui organică nu este a produce, ci a cumpăra *en gros şi* a vinde *en detail* acțiile unor întreprinderi de-

o natură necunoscută. Nu numai că e indiferent daca întreprinderile sunt bune sau rele; din contra Creditul Mobiliar va prefera să cumpere *en gros* acţii discreditate , rele, a unor întreprinderi ce nu se rentează , pentru a le urca prin manopere de bursă şi jurnalistice şi a le revinde c-un mare folos, puţin păsându-i dac-a vândut publicului valori sau maculatură .

Sumele ce le câştigă o întreprindere comercială sau industrială nu le-a pierdut *nimenea.* Ele sunt produsul muncii. Sumele pe cari specula le câştigă , le-a *pierdut totdauna cineva.* Acţionarul ce-a cumpărat cu 150 o acţie urcată prin agiotaj şi care nu face în realitate decât 80 a pierdut 70 franci cari [î]i sunt detraşi şi lui şi producţiunii şi cari au intrat ca o picătură în marea milionarilor .

Am zis că titluri cu valoare necunoscută se urcă de către Creditul Mobiliar prin manipulaţii de bursă şi jurnalistice.

Amândouă au început deja. Fără ca existenţa Creditului Mobiliar să fi fost autorizată prin vrun decret al regelui, acţiile lui sunt deja obiectul celei mai vii specule. Culisieri ce n-au nici acţii, nici bani, nici speranţa de a avea vrodată vrouna din două, urcă deja titlurile în piaţă.

De ce?

Pentru că Creditul Mobiliar începe cu sine însuşi cu maniera sa de-a opera. Îşi speculează acţiile sale proprii, indiferent de va avea afaceri sau nu, indiferent daca acele afaceri vor produce ceva sau nu.

Aceasta e independent de caracterul oamenilor, necesităţile profesiunii speculaţiunii sunt imperioase , nu scapă nimeni de ele (Courcelle-Seneuil).

Venim la manipulaţiunile jurnalistice.

„L'Independance roumaine" a relevat întâi faptul că d. Vermont a oferit tuturor redacţiilor cîte un frumos memoriu litografiat , împreună cu cîte un bilet de 500 franci, în schimbul câtorva cuvinte bune. „Timpul", adaogă foaia franceză, în loc de a lua de păr ocazia ce i se dădea de-a se domiri , a dat afară pe d. Vermont cu micul său pachet .

Lucrul are nevoie de-o mică rectificare. Noi n-am dat pe nimeni afară, de vreme ce ştiam că d. în cestiune nu era decât trimisul cuiva, şi acel cineva e d. Boerescu. Când d. Boerescu propune unui ziar de-a trece o *reclamă* sub rubrica articolelor de fond pentru 500 de franci cată să admitem că d-sa, ca fost jurnalist, a prefăcut asemenea inserţiuni şi reclame în articole de fond pentru o plată oarecare şi că crede cumcă asemenea lucruri sunt corecte. Se 'nţelege că d-sa nu poate măsura oamenii şi lucrurile decât cu măsura sa proprie şi de aceea nu ne mirăm deloc că a avut până şi îndrăzneala de-a propune Maiestăţii Regelui subscripţiunea la întreprinderile sale şi de-a utiliza această subscripţiune ca mijloc de *reclamă* punând toate ziarele din străinătate şi din ţară s-o trâmbiţe cât se poate

---

de tare. Daca afacerea va ieşi rău d. Boerescu nu va pierde nimic; demult îşi va fi retras fondurile angajate în Creditul Mobiliar; dar ceea ce ar rămânea compromis ar fi semnătura regelui.

Dar să lăsăm astea.

Destul că ceea ce „Independance roumaine" povesteşte e în esenţă adevărat. Aproape toate ziarele din capitală au introdus în coloanele lor drept *articol de fond,* drept *prim Bucureşti,* reclama Creditului Mobiliar. Escepţie au făcut „L'Independance roumaine", „La Bourse ", „Binele public" şi „Poporul".

Celelalte toate, inclusiv „Românul", a prefăcut inserţiunea litografiată în câte un lung articol de fond.

Dar „Românul" merge şi mai departe. Vrea să ne domirească pe noi asupra Creditului Mobiliar. Totodată ne citează o mulţime de persoane onorabile, cari pot fi mai plăcute « Timpului»" ce iau parte la fondare .

Negreşit foarte onorabile!

Atât de onorabile încât , deşi au o influenţă politică determinantă asupra „Timpului", nici una nu s-au folosit de această influenţă pentru a ne cere să apărăm în coloanele acestei foi interesele capitalului lor angajat în Creditul Mobiliar. Atât de onorabile încât a însărcinat c-un asemenea rol pe redactorul „Românului' şi nu pe noi, a însărcinat pe acel samsar şi cointeresat în afacere care împle pagina întâia a foii guvernamentale cu articole ce privesc buzunarul său propriu înainte de toate. Atât de onorabile încât ştiu a deosebi pe publicist de samsar şi i-au lăsat „Românului" sarcina de-a apăra un institut de bancă a cărui esenţă e speculaţiunea.

Şi de-aceea le suntem recunoscători ! De aceea am fost liberi de-a discuta cestiunea Creditului Mobiliar din punctul de vedere al intereselor economice ale ţării, iar nu din acela al pungii redactorului „Românului". De aceea am şi reprodus opinia lui Courcelle-Seneuil că natura operaţiilor unui credit mobiliar e independentă de natura capitaliştilor .

Aceştia pot fi foarte onorabili; operaţiile nu rămân mai puţin hazardate, mai puţin avizate la câştigul prin speculaţiunea capitalului, iar nu prin plasarea lui în întreprinderi productive.

Repetăm deci că liber e oricine de - a - şi întrebuinţa capitalul fie în producţiune, fie în speculaţiune. Ceea ce

contestăm însă e că speculațiunea ar fi un element folositor în economia generală a unui popor. Ea e legal corectă, ea poate fi corectă în toate privirile. Niciodată nu va ajunge însă a da unei acții, unei întreprinderi, unui titlu o *valoare intrinsecă* mai mare de cum o are în sine. Speculațiunea e în stare a urca prețurile, nu a înmulți sau adăoga bunurile şi valorile .

Cât despre noi, lăsăm „Românului" lucrativa sarcina de-a face reclamă pentru Creditul Mobiliar, precum a făcut-o pentru Stroussberg, pentru răscumpărare *(cea mai populară* cestiune... impusă de la Berlin), pentru împământenire (categoriile costinescu), şi ne permitem a ruga pe samsarul cointeresat al afacerii ca să nu ne mai domirească .

Ne domirim noi singuri cu mult mai bine.

[23 iulie 1881]

[„«PESTHER LLOYD», OFICIOSUL..."]

„Pesther Lloyd", oficiosul ministeriului unguresc, ne spune că în cestiunea Dunării au intervenit o pauză . Concertul european, comparat cu un sextet de muzică instrumentală , începuse a se pierde în nişte disonanțe atât de ascuțite încât s-a găsit cu cale de-a suspenda deocamdată execuțiunea piesei muzicale. Daca toate simptomele de pân' acum nu vor fi înşelând , zice oficiosul, atunci nici va fi cu putință de-a se ajunge vreodată la o înțelegere.

Cestiunea de căpetenie pentru organul unguresc este însă daca Austro-Ungaria ar avea vreo cauză să regrete lipsa unei asemenea înțelegeri. După el neizbutirea Comisiunii Mixte şi neprimirea ei în condițiile propuse de Austro-Ungaria ar aduce ca consecuență naturală desființarea Comisiei Europene de la Galați, o împrejurare care nu e deloc de natură de-a inspira teroare sferelor politice din monarhia austro-ungară.

„Pesther Lloyd" revine aşadar la amenințarea făcută şi de ziarele din Viena că daca Comisia Europeană nu s-ar arăta destul de mlădioasă în cestiunea anteproiectului, monarhia vecină îşi va retrage reprezentantul din sântul ei şi ea va înceta de-a exista *de jure.*

Fără a şti daca celelalte puteri sunt dispuse de-a împărtăşi numaidecât punctul de vedere al Austriei şi daca ar renunța atât de lesne de-a fi reprezentate la Dunărea de Jos numai pentr-o trecătoare nemulțumire a Austriei şi făr' a prevedea de pe acum ce mijloace vor întrebuința ele pentru a mănține interesele lor şi ale libertății de navigațiune chiar atunci când Austria s-ar retrage din concertul lor, constatăm cu părere de rău că posibilitatea ca Austria să-şi retragă delegatul din Comisia Europeană va exista şi atunci când aceasta va admite existența Comisiei Mixte. Aceasta rămâne chiar teama generală că scopul monarhiei vecine e să substituie Comisiei Europene, reprezentantă a tuturor puterilor, Comisia sa mixtă, în care ar şti a-şi asigura preponderanța. După ce regulamentele vor fi votate, după ce se va constitui Comisia Mixtă ca organ autonom de supravegheare şi ca autoritate unică pe Dunăre, ce va fi mai uşor decât ca puterile ce n-ar mai avea nici un interes la existența Comisiei Dunărene din Galați să-şi retragă reprezentanții de acolo? Comisia din Galați ar înceta de-a exista şi cea mixtă ar intra ca moştenitoare *ab intestato* în toate drepturile celei dendâi . Aşadar în orice caz posibilitatea unei retrageri a delegatului austriac din Comisia de la Galați nu numai că rămâne în picioare şi după primirea anteproiectului, ci devine mai mare, mai probabilă chiar. Acum cel puțin Austria are un interes la existența Comisiei din Galați. De va primi sau nu va primi anteproiectul, această comisie e totuşi un organ înlăuntrul căruia interesele Austriei sunt reprezentate. Dar interesul şi mai mare consistă în speranța că la urma urmelor această Comisie tot va primi anteproiectul cu oarecari modificări. Pe când dacă Comisia Europeană ar înceta de a exista înainte de-a institui pe cea mixtă, n-ar mai exista nici o autoritate internațională pe Dunăre şi articolele respective ale Tratatului de la Berlin ar rămânea pur şi simplu fără obiect. Ar rămânea ca Austria să se aranjeze prin tractate unilaterale cu puterile țărmurene şi nu ştim dacă acestea ar fi dispuse a face chiar acele concesii pe cari e în stare a le face Comisia Europeană,

[24 iulie 1881]

[„PRIN DECRET REGAL..."]

Prin decret regal cu data de 20 iulie Consiliul comunal din Iaşi e dizolvat. Dăm aci motivele principale din raportul d-lui C. A. Rosetti, pe cari le vom discuta numaidecât .

Am primit un raport de la d. prefect al judeţului Iaşi prin care-mi arată că actualul Consiliu comunal de Iaşi, de la instalarea sa şi până astăzi, nu s-a ocupat câtuşi de puţin de interesele comunei, spre a putea face o bună administraţiune,după cum alegătorii erau în drept a se aştepta de la d-lor.

Mai în toate şedinţele Consiliului comunal s-au petrecut acte de natură a turbura ordinea publică, **şi** prin puţinul timp întrebuinţat la lucru, prin discuţiuni de natură ilegală, au probat lipsa de îngrijire şi pentru interesele comunei şi pentru lucrul public.

Corpurile legiuitoare au regulat modul plăţii către comună a sumei de 10 milioane acordate Iaşului de Camera Constituantă. Consiliul, prin fraze cari atrăgeau asupra Corpurilor legiuitoare şi asupra guvernului ura şi dispreţul cetăţenilor ieşani , a nesocotit acea lege, desprețuind bunavoinţa cu care ţara a oferit să facă mai mult pentru Iaşi, decât se hotărâse la început, şi a refuzat totul, căutând d-nii consilieri să probeze că numai d-lor singuri voiesc binele localităţii .

Acest act al consiliului contra unei legi binefăcătoare a adus mare pagubă comunei şi ş-a atras dezaprobarea marei majorităţi a locuitorilor acestui oraş, după cum se probează şi prin suplica primită la minister, subscrisă de 331 cetăţeni, contra procedării Consiliului comunal.

A refuzat cu stăruinţă d' a recunoaşte dreptul de cetăţenie acordat la mai mulţi străini de către puterea legiuitoare, pe baza Constituţiunii, criticând pururea legile respective şi atrăgând prin discursuri învăpăiate ura şi dispreţul cetăţenilor, şi asupra împământeniţilor şi asupra puterii legiuitoare, care-a acordat împământenirea .

Acest caz s-ar putea lua drept un act de rebeliune, deoarece se refuză recunoaşterea legilor votate de Corpurile legiuitoare şi sancţionate de puterea esecutivă, după formule constituţionale.

Vom observa la punctul întâi că bunurile cedate de stat comunei Iaşi sunt şi azi departe de-a preţui zece milioane şi că era de datoria Consiliului comunal de-a cerceta cu de amănuntul dacă valoarea reală a acelor bunuri era în adevăr acea ce, după legea votată de Constituantă, i se cuvine Iaşilor. Pe de altă parte guvernul, dând c-o mână acele milioane sub forma de mai sus, a supus oraşul la darea fonciară de care acesta era scutit. Ceea ce se dădea comunei li se lua contribuabililor; prin urmare nu există nici o cauză pentru care comuna Iaşi ar putea fi mulţumitoare guvernului d-lui Rosetti.

Cât despre suplica de 311 iscălituri pe care cetăţenii ieşeni i-ar fi adresat-o d-sale, trebuie să constatăm că d. ministru de interne nu se sfieşte a cita în raporturile sale către rege acte apocrife , cu iscălituri căpătate prin subrepţiune şi escrocherie . O mână de oameni fără căpătâi şi fără meserie hotărâtă au colportat o suplică cu două înţelesuri, căreia d. Rosetti [î]i dă înţelesul ce voieşte d-sa. O sumă de persoane onorabile şi-au retras prin declaraţii publice iscălitura de pe acea suplică colportată de nişte înşelători, încât trebuie în adevăr cineva să aibă lipsa de pudoare a şefului uliţei şi pungaşilor Bucureştilor ca să citeze un asemenea act într-un document oficial.

Un act de rebeliune numeşte d. Rosetti opunerea consiliului comunal de-a înscrie în liste pe noii săi cetăţeni.

Dar oare consiliul comunal e de vină dacă deputaţii guvernamentali iau *mită* şi pretind *mită* ca să încetăţenească oameni ce nu împlinesc condiţiile stipulate de Constituţie? Vina consiliului comunal e că în Cameră există oculte biurouri de împământenire cari pentru bani ar încetăţeni şi pe dracul!

O lege votată de Adunare trebuie să fie în acord cu Constituţia, Nefiind în acord, ea e nulă şi neavenită şi nimeni nu poate obliga nici pe cetăţeni, nici pe consiliile comunale de-a aplica voturi câştigate prin *mită* şi anticonstituţionale .

Iată la ce se reduce rebeliunea d-lui C.A. Rosetti. Şi mai vorbesc de rebeliune patronii republicei de la Ploieşti şi eroii nopţii de la 11 februarie?

Dar, se 'nţelege . D. C.A. Rosetti vrea să aibă cu orice preţ partid roşu în Moldova, de aceea-i trebuiesc noii cetăţeni de orice provenienţă ar fi. Jidanii i-au făcut primire în 1857, pe când orice suflare românească întorcea spatele acestui grecotei născut să trădeze toate interesele naţionale ale acestei ţări; jidanii 'i vor forma şi partidul roşu din Moldova care la urma urmelor nu se poate compune numai din fizionomii confiscate ale poliţiei secrete.

[25 iulie 1881]

[„LA ARTICOLUL NOSTRU ..."]

La articolul nostru *Creditul Mobiliar şi presa capitalei* „Războiul"-Weiss răspunde:

Deşi noi n-am combătut până acum aceste întreprinderi noi, fiind din numărul acelora cari au anunţat înfiinţarea numitelor instituţiuni, totuşi aceasta n-am făcut-o nici ca *articol de fond.* nici ca prim *Bucureşti* n-am scris o singură frază care s-ar putea califica de *reclamă plătită;* din contră *ne-am ţinut în ce rezervă* aşteptând să vedem statutele şi numele acelora cari compun consiliurile de administraţie; Atunci ne vom pronunţa cu aceeaşi independenţă pe care am păstrat-o totdauna în asemenea ocaziuni şi fără a ne lăsa să fim influenţaţi nici de cei interesaţi, nici de ziarele cari s-au pronunţat deja în această privinţă.

„Războiul" nu s-a vândut şi nu se va vinde nimărui, şi ne îndoim că „Timpul" a citit cele scrise de noi asupra Creditului Mobiliar şi Societăţii de Construcţiuni, căci altfel nu ne-ar fi făcut onoarea d' a ne pune şi pe noi în categoria organelor care au trâmbiţat , în formă de revistă reclamă , avantajele economice ale societăţilor în cestiune, în schimbul unui meschin interes bănesc.

Aceasta am găsit de cuviinţă a răspunde celor zise de „Timpul", pentru ca niminea să, nu fie indus în eroare asupra atitudinii noastre faţă cu Creditul Mobiliar şi cu Banca de Construcţie.

Reproducem acest răspuns spre satisfacţiunea colegilor noştri de la „Războiul"-Weiss. în privirile celorlalte ziare aserţiunea noastră rămâne exactă.

[25 iulie 1881]

[„SPRE RĂSĂRIT, NU SPRE APUS!..."]

Spre răsărit nu spre apus! e titlul unui articol al ziarului „Berliner Boersen-courier " în care propune ca valurile superfluenţei populaţiunii germane, cari acum se îndreaptă spre America, să emigreze pe viitor în România.

Îl reproducem întreg:

După ce în articolul nostru din urmă am enumerat motivele cari fac ca concentrarea emigraţiunii germane spre America să fie o pagubă atât pentru Europa, cât şi pentru Germania îndeosebi, vom cita acum câteva împrejurări cari, după a noastră părere, constituie o dovadă suficientă că emigraţiunea germană poate să fie păstrată continentului nostru, ba poate să devină chiar folositoare intereselor naţionale ale Germaniei. Credem că ţările dunărene, îndeosebi România, sunt *apte într-o măsură estraordinară de-a primi în număr mare colonişti germani.*

Avem înainte de toate două motive esenţiale: întâi înlesnirea mai mare, deci şi hotărârea mai uşoară de reîntoarcere pentru emigranţii aceia cari ar fi căutat de lucru în numita ţară străină şi ar fi aflat câştig , al doilea, mănţinere unor relaţii naţionale mai vii cu ţara mumă .

Elementul german, după toate predispoziţiile lui, nu e tocmai înclinat de-a se amalgamiza cu populaţiunile din orientul Europei, ci a arătat pân' acum din contra tendenţa de a-şi păstra caracterul naţional. O dovadă pentru aceasta sunt saşii din Transilvania cari pân-în ziua de azi au păstrat în decurs de secole fiinţa lor germană şi datinele germane.

E prea adevărat că munca fizică numai nu e atât de bine plătită în România, ca în America. Dar inteligenţa şi spiritul de întreprindere au un teren mult mai favorabil în noul regat. În România sunt în multe locuri semne clare că se află însemnate gisimente de petroleu; pături de cărbuni de pământ asemenea nu lipsesc, şi, daca bogăţiile acestea au rămas pân' acum paragină şi neutilizate , cauza e numai lipsa de drumuri şi comunicaţiuni . Aci se deschide un teren vast pentru inteligenţă şi pentru spiritul de întreprindere şi esploatarea întreprinderilor mai sus arătate ar da de muncă multor puteri.

Dar nu numai pentru ramura industrială, ci şi pentru agricultor există în România cele mai favorabile condiţii de existenţă. Întinderi vaste de pământ aproape vergin aşteaptă numai o agricultură raţională şi intensivă , la care muncitorul român indigen nu e înclinat.

Muncitorul român e de o lene extraordinară *după ideile noastre;* umblă trândăvind îndată ce-a câştigat prin o muncă scurtă subzistenţa lui pe mai multe zile. Săptămâna *n-are pentru el şase zile, ci în genere numai două. O*

nenorocită lipsă de necesităţi îl face să se mulţumească chiar cu hrana cea mai rea, numai dac-o poate consuma în inacţiune . Obicinuinţa deosebită a muncitorului german [î]i dă aci o superioritate extraordinară, un avantaj atât de mare, încât cu aceeaşi hărnicie pe care-o întrebuinţează în patria lui, trebuie să ajungă în România într-un timp relativ scurt la o prosperitate economică destul de bună.

Mai n-am trebui să adăogăm că o colonie germană industrială şi agricolă în orientul Europei ar fi un câştig tot atât de mare pentru Germania, cât şi pentru cultură în genere, ai cărei pionieri ar fi coloniştii germani. Germania ar face astfel în Orientul Europei o cucerire pacinică, comercială care are marele avantaj de-a aduce folos şi mulţumire chiar celui cucerit. *Căci România ar trage mari şi incontestabile foloase de la colonizaţiunea germană, şi prin puterile de muncă, primite din Germania, ar ajunge la o înflorire economică, de care ar trebui să rămână altfel departe timp incalculabil încă.*

Se 'nţelege că o concentrare a emigraţiunei germane nu se va putea organiza şi recomanda din partea statului decât atunci când guvernul român s-ar hotărâ mai întâi de-a da coloniştilor germani avantajele corespunzătoare, *avantaje cari ar trebui să aibă de scop mai întâi de-a* abate emigraţiunea germană spre România *şi apoi scopul de-a favoriza prosperarea coloniilor germane.*

Între aceste avantaje numărăm în linia întâia uşurarea emigraţiunii spre România prin reducerea cheltuielilor de transport.

Guvernul român nu numai c-ar trebui să reducă , pe căile ei ferate proprii taxele de călătorie *la jumătate sau* 2/3 *ci, prin* convenţiuni anume cu căile ferate din Austria, *ar trebui să capete asemenea o reducere a taxelor de transport, aşa bunăoară precum calea ferată de la New-york la Texas transportă pe colonişti cu 40 ba chiar cu 33 1/3 % a costului de transport din tarife.*

Sacrificiile financiare cari ar rezulta din aceasta pentru România nu pot forma o piedică în vederea stării înfloritoare a finanţelor statului român şi în vederea escedentelor cu cari lucrează în momentul actual statul.

Dar afară de aceste sacrificii financiare, sunt de-o trebuinţă şi mai mare măsuri pentru protecţiunea coloniştilor germani în România*. E, din nenorocire, afară de orice îndoială că, mai cu seamă în zilele dendâi , antipatia instinctivă contra unei inteligenţe mai mari şi-a unui mare gust de muncă ar da loc la escese varii. Faţă cu aceste escese cată a se da din capul locului* garanţii pentru protegerea eficace *a coloniilor. Am trece peste marginile temei noastre, dac - am voi să specializăm măsurile cu cari ar fi a se garanta această protecţiune neapărată.*

Sunt cestiuni de detaliu, a căror soluţiune se poate lăsa în seama autorităţilor respective. Se înţelege de sine că realizându-se aceste planuri de colonizaţiune , numărul consulilor germani în România cată să se înmulţească în mod considerabil.

În sfârşit revenim asupra celor zise, că interesul naţional s-ar garanta mai mult realizându-se ideea de mai sus, decât sub oricari altă formă de emigraţiune .

Nimic nu e mai admirabil decât naiva imperturbare a foii de bursă de a pretinde ca muncitorul cel trândav român *să plătească până şi cheltuielele de transport* a acelor nemţi cari n-au cu ce trăi în ţara lor, şi cari să vie să-l *cucerească* pe acelaş trândav pe cale economică. Trebuie în adevăr să avem un guvern şi nişte Camere, compuse în majoritate de străini, pentru ca o foaie străină să aibă curajul de-a scrie asemenea platitudini.

Există demult în Germania marota de-a abate coloniile ce merg în America, spre ţările Dunării, spre România îndeosebi. Caracterul naţional al românilor, viciat de domnia fanarioţilor şi şters în mare parte prin amestecul clasei de mijloc cu elemente transdanubiane , regimul economic şi politic detestabil şi odios la care sunt supuse elementele autohtone ale ţării de către cele imigrate şi dominante, complicitatea între pic-pocheţii indigeni şi cavalerii de industrie de peste graniţă, toate elementele acestea de convingere înclină pe germani a-i face să crează că [în] o ţară în care un grecotei ca C.A. Rosetti stăpâneşte , nemţii pot intra cu droaia , plătindu-li-se până şi cheltuielile de drum.

Silă ne e uneori de a mai lua pana în mână spre a apăra interesele românimii . Clasele dirigente, în cea mai mare parte străine prin originea lor şi ţinând minte că părinţii vorbeau încă greceşte şi bulgăreşte , sunt prinse în mreaja înmiită a funcţiilor create din nou la căile ferate, la tutunuri, la bănci, şi, chiar dac - am presupune c-au avut o coardă de rezistenţă, au pierdut-o . Clasa cea mai numeroasă şi autohtonă a acestui pământ , ţăranul, geme sub esploatarea unei admnistraţii neomonoase , sub birurile şi uzura cu care susţine o generaţie intelectuală stearpă şi moraliceşte decăzută. Şi nu se află în această neagră mulţime *un* suflet generos, un braţ de fier, care să pună capăt acestei mizerii fără de margini.

[26 iulie 1881]

[„NUMIREA D-LUI PETRE MAVROGHENI..."]

Numirea d-lui Petre Mavrogheni în postul de ministru plenipotențiar al României pe lângă guvernul regelui Italiei a fost obiectul unor comentarii deosebite din partea presei, deşi cam fără cuvânt .

E cunoscut că nici unul din reprezentanții României în străinătate nu este roşu sau din partidul guvernamental. D-nii Calimach Catargiu (Paris), N. Crețulescu (Petersburg), Vârnav Liteanu (Berlin), Bălăceanu (Viena), ba chiar d. Ion Ghica (Londra) nu sunt nici au fost membri ai partidului guvernamental propriu zis , adecă ai partidului roşu. Aceste persoane n-au fost nicicând confundate cu breasla de politiciani din care fac parte d-nii C.A. Rosetti, I. Brătianu, Fleva, Carada, Costinescu, Serurie ori Pătărlăgeanu.

Stabilind această deosebire esențială, ne vom convinge că corpul nostru diplomatic e departe de a fi cum e guvernul dinlăuntrul țării, un fel de delegațiune a partidului roşu şi că superioritatea intereselor esterioare şi piciorul de bună-cuviință pe care trebuie să stăm cu vechile state ale Europei i-au impus oricărui guvern datoria de-a face, la numirea

---

personalului diplomatic, abstracție de la principiile politice pe cari le profesează persoanele în cestiune şi de-a avea considerații de altă natură.

Afară de aceea am spus că politica noastră esterioară se face nu atât în cabinetul ministrului pre cât în acela al regelui. E dar evident că persoanele numite cată să se fi bucurând în grad deosebit de încrederea regelui şi că aceea a ministrului vine oarecum în linia a doua.

Auzisem în adevăr demult că varii stăruințe s-ar fi exercitat asupra d-lui Mavrogheni spre a primi o însărcinare diplomatică şi că aceste stăruințe durează de aproape un an. A primi un asemenea post era se 'nțelege echivalent cu a renunța la politica militantă de partid şi-n adevăr d. Mavrogheni, din momentul în care a hotărît a primi o asemenea sarcină publică, a demisionat din comitetul dirigent al clubului conservatorilor, deşi suntem autorizați a crede că va face şi de acum înainte parte din dreapta conservatoare, cu toată rezerva ce i-o impune noua sa pozițiune.

Ceea ce e aşadar a se stabili este că d. Mavrogheni e departe de-a se fi desfăcut de partidul conservator sau de-a fi transfug . Onorat de încrederea regelui în momente foarte însemnate pentru politica exterioară a țării, în momente în care se agită o grupare semnificativă a puterilor europene şi în care Italia e 'n ajun de-a se apropia de Austro-Ungaria şi de a-i aduce drept semn întâi de amiciție concesii în cestiunea Dunării, d. Mavrogheni a consultat desigur mai mult patriotismul său încercat decât considerațiuni de partid când a primit sarcina grea de-a reprezenta politica regelui la Roma.

Din punctul de vedere personal d. Mavrogheni ar fi trebuit poate să cedeze demult stăruințelor exercitate asupră-i, căci partidul roşu-i datorea atât lui cât şi tuturor membrilor mai în vârstă ai dreptei o satisfacție.

Dacă 'şi aduce cineva aminte de articolele infamante ale „Românului" aruncate asupra fostului ministru de finanțe din cabinetul Catargiu, de odioasele calomnii scornite de lealii redactori ai foii guvernamentale când cu procesul lui Ofenheim , dacă 'şi aduce aminte apoi de darea în judecată a întregului cabinet, de veninoasele insinuațiuni ale coteriei roşie în actul de acuzare, îndreptate contra unui om care a ieşit din Ministeriul de Finanțe mai sărac decum a fost vrodată, atunci oricine va vedea că nu-şi poate da cineva o mai strigătoare dezmințire decât roşii, numind într-un post de înaltă încredere pe omul cel mai calomniat de ei din România. Poate chiar sentimentul Maiestății Sale să fi fost că acestor bărbați atât de calomniați fără cuvânt li se cuvine o satisfacere eclatantă , care să se impuie vederilor tuturor ca dezmințire a unor acuzări calomnioase , lipite pe pereții primăriilor din toată țara, acuzări pe cari nimeni, dar absolut nimeni, n-au avut curajul de-a le susține înaintea unui for judecătoresc.

Fiind autorizați a crede că d. Mavrogheni continuă a face parte din dreapta conservatoare, admitem ca înțelegându-se de sine rezerva pe care va crede convenabil a şi-o impune față cu luptele zilnice de partid şi împărtăşim părerea că interesele esterioare ale țării sunt de-o ordine superioară politicei militante şi merită o asemenea rezervă.

[27-28 iulie 1881]

POETUL ALECSANDRI ŞI STUDENȚII ROMÂNI

DIN VIENA

Se ştie că *Societatea „România Jună"* din Viena, constituită numai din studenţi români, a dat o serbare cu ocazia aniversării a 60 [-a]a d-lui V. Alecsandri, bardul român de la Mirceşti . în acea zi s-a trimis poetului, din Viena un preafrumos album , legat în catifea grenată , având pe faţa de deasupra scoarţii o ghirlandă de frunze de stejar şi de laur

lucrate foarte fin în argint; în partea de jos a acestei ghirlande vin în săpătură anii 1821 şi 1881, iar în mijlocul ei iniţialele poetului.

[27 — 28 iulie 1881]

[„«ROMANUL» A CONTRACTAT NĂRAVUL ..."]

„Românul" a contractat năravul de-a ne atribui articole pe cari nu noi le-am scris, ci le-am reprodus din alte ziare, şi de-a polemiza apoi cu „Timpul" combătând , ca ale noastre, idei pe cari le împărtăşim poate numai în parte sau cu oarecari rezerve. Astfel se 'ntîmplă şi în numărul de sâmbătă , în care vedem că polemizează cu noi pe temeiul unui articol reprodus din „Poşta" privitor la antagonismul dintre moldoveni şi munteni.

Nu doar că ne-ar părea rău de-a fi scris acel articol pe care l-am reprodus. Ceea ce însă nu e al nostru, nu e, şi e o apucătură de rea credinţă de-a ne atribui în total şi direct idei pe cari nu le împărtăşim decât în parte sau indirect şi cari au nevoie sau de-o rectificare, sau de tranziţia printr-un nou punct de vedere.

Noi, de ex., avem în privinţa aşa numitului antagonism dintre moldoveni şi munteni o părere proprie, bazată pe observaţiuni etnologice, care modifică esenţial maniera de-a privi cestiunea.

Nu există, după a noastră părere, nici o deosibire între *rasa română* din Muntenia, Moldova, din cea mai considerabilă parte a Ardealului şi a Ţării Ungureşti. E absolut aceeaşi rasă, cu absolut aceleaşi înclinări şi aptitudini.

Dar în Bucureşti şi în oraşele de pe marginea Dunării s-au ivit un element etnic cu totul nou şi hibrid care ne-au furnizat generaţia actuală de guvernanţi. Acestea sunt rămăşiţele haimanalelor de sub steagurile lui Pasvanoglu şi Ypsilant şi resturile numeroase ale cavalerilor de industrie din Fanar. Din această seminţie nouă fac parte oameni ca Giani, Carada, C.A. Rosetti, Pherekydis , Serurie ş.al. Toată spuma asta de fanarioţi novisimi , cari s-au pripăşit în ţară de 50 — 60 de ani încoace, formează naturalmente elementul de disoluţiune, demagogia României.

Fizic şi intelectual stârpituri , neavând nici tradiţii, nici patrie, nici naţionalitate hotărâtă , le vedem punându-se la discreţia străinilor şi votându-le când pe Stroussberg, când răscumpărarea, ba le vedem aliindu-se în Moldova cu evreii ca să paralizeze lupta de emancipare naţională de acolo. Aprinşi de-o instinctivă ură contra tuturor elementelor istorice şi autohtone ale acestei ţări, le-am văzut introducând în toate ramurile legi străine neadaptate nici intereselor, nici naturii ei.

Aceste elemente sunt cu mult mai numeroase în Ţara Românească decât în Moldova, dar şi aci ele se află mai cu seamă în centrele şesului, nu prin oraşele de la munte, nici prin ţinuturile de acolo. Pe aceste producte de baltă moldovenii 'i confundă apoi cu populaţia istorică a Ţării Româneşti, precum se află în sate în genere şi îndeosebi la Câmpulung , la Tîrgovişte, la Târgu-jiului ş.a.m.d. Acestor producte de baltă moldovenii le zic din eroare munteni, căci nu sunt munteni.

Aşadar: *distinguendum est.*

Ceea ce sunt pentru Moldova evreii sunt pentru Ţara Românească aceste venituri cari, prin identitatea religiei, au ştiut să se strecure printre români, să-i amăgească şi să ajungă a-i stăpâni ; şi, pentru ca lucrul să le succeadă şi mai bine, au precupeţit tocmai instinctele noastre naţionale.

Vedem bunăoară pe-un C.A. Rosetti, un grec, şi pe Carada, un alt grec, înfiinţând o gazetă.

Ce nume-i dau?

„Românul".

Ei cari n-au fost români neam de neamul lor.

De-aceea e destul ca aceşti oameni să lipsească de la guvern, fie oricine altul, şi numaidecât nu se mai simte nici

o deosebire între român şi român. Dar cum o fi Carada, Giani, Cariagdi, C.A. Rosetti, Pherekydis ş.a., românul de oriunde începe a se simţi străin în ţara lui proprie şi, precum zice „Poşta", guvernul i se pare tot atât de străin ca cel unguresc ardelenilor , ca cel muscălesc basarabienilor .

E un axiom în mecanică că efectul trebuie să fie egal cu cauza.

Domnia fanariotă şi scurgerea sistematică de stârpituri şi faliţi în şesul Ţării Româneşti a ţinut 121 ani. Abia la 1921 avem perspectiva că, prin o lungă reacţiune a spiritului naţional şi a puterii de asimilaţiune a solului şi a rasei, vom fi exterminat până şi urmele acelei domnii odioase. Abia atunci caracterul meschin, lipsit de onoare şi de curaj al acestor venetici se va fi adaptat caracterului inimos al naţiei româneşti şi abia strănepoţii Caradalelor vor *putea* fi români. Caradalele actuale, *chiar să vrea, nu pot să fie români,* precum din salcie , oricât ne-am sili, nu putem corci stejar.

Lupta Moldovei contra numiţilor munteni nu este deci îndreptată în contra elementelor istorice ale Ţării Româneşti, ci în contra celor neistorice. E o luptă comună, la care tot neamul românesc ia parte în mod instinctiv, cucerind bucată cu bucată bunurile lui naţionale. Azi e limba, pe care aceste stârpituri o prefăcuseră într-o păsărească neînţeleasă, mâni va fi poate organizaţia socială, poimâni biserica şi şcoala, una cîte una. Totul trebuie smuls din mâna acestor oameni c-o înnăscută incapacitate de-a pricepe adevărul şi lipsiţi de posibilitatea patriotismului: totul trebuie dacizat oarecum de acuma-nainte.

Deşi poporul român e numeros, lupta lui e disproporţionat de grea, de vreme ce aceşti oameni au sprijin pe străini. Aduşi la putere de Rusia, susţinuţi azi de alianţa austro - germană , vedem pârghiile cari - i ridică aşezate în afară, pe când înlăuntru n-avem decât poporul nostru propriu, esploatat cu neomenie, sărăcit, scăzând numeric şi fără o conştiinţă limpede de ceea ce trebuie să facă.

Naţia românească n-are de gând încă să instituie , pentru regularea acestui soi de stăpânitori , ordinul Sfintei Cânepe spre a ridica la aceleaşi demnităţi pendente şi pe grecul Serurie şi pe grecul C.A. Rosetti şi pe bulgarul Mihălescu şi toată seminţia dominantă.

Dar să nu desperăm .

Planta creşte la noi. Ar trebui numai nişte mâni vârtoase mocăneşti cari să ştie s-o întrebuinţeze. Apară ele în Moldova, apară peste Olt ca-n vremea lui Tudor, naţia le-ar primi aşternându-le flori şi covoare pe drumuri, precum i le aşternea lui Matei Basarab la intrarea în Tîrgovişte. Şi Matei Basarab, adormitul întru fericire, făcea un uz îmbelşugat de această plantă , distribuind cordoane la Caradalele din zilele lui.

Aşadar, încă o dată, *distinguendum est.*

Avem de-o parte rasa română, cu trecutul ei, identică în toate ţările pe cari le locuieşte, popor cinstit, inimios , capabil de adevăr şi de patriotism.

Avem apoi deasupra acestui popor o pătură superpusă , un fel de sediment de pungaşi şi de cocote, răsărită din amestecul scursăturilor orientale şi occidentale , incapabilă de adevăr şi de patriotism, rasa Caradalelor, pe care moldovenii din eroare o numesc munteni.

Această teorie am espus-o în mai multe rânduri , dar „Românul s-a ferit de-a ne răspunde.

E o cestie foarte neplăcută pentr-un guvern compus în cea mai mare parte din asemenea adunături şi pentru un partid în care, la zece nume, afli abia unul românesc;

Cine va face lista funcţionarilor mai cu seamă înalţi, a pensionarilor , a deputaţilor, a arendaşilor bunurilor publice şi private, c-un cuvânt a tot ce reprezintă circulaţiunea şi reglementarea vieţii generale a ţării, va observa cu înlesnire că frânele stăpânirii reale a scăpat din mâna elementului autohton şi istoric şi a încăput pe mâni străine. Dar acest din urmă element, această formaţiune hibridă se pretinde română? Neapărat se pretinde, căci altmintrelea n-ar avea pretext să stăpânească . Dar nu este *încă* şi nu are încă nici posibilitatea organică de-a fi română.

Nu tăgăduim că foarte numeroase elemente s-au asimilat pe deplin cu rasa română, dar acelea sunt intrate demult, de-o sută, două, ba chiar de două sute cinzeci de ani.

Însă nu acestea domină, ci imigranţi proaspeţi, cari sunt abia în generaţia a doua, a căror limbă maternă era încă străină şi cari s-au românizat, în privirea limbei, în şcoalele noastre.

Limba singură nu constituie însă naţionalitatea.

Calităţile morale şi intelectuale ale rasei au o însemnătate cu mult mai mare.

Dac - am încerca se determinăm exact timpul în care elementul autohton au învins pe cel imigrat, sau a fost învins de el, am zice:

La 1700 învinge elementul imigrat prin domnia fanariotă.

La 1821 începe reacţiunea elementului autohton şi merge biruitoare şi asimilând până la 1866.

La 11 fevruarie 1866 învinge din nou elementul imigrat.

Există şi de-atunci o oscilaţiune , o mutare a punctului de gravitaţie când asupra elementelor instinctiv naţionale, când asupra celor instinctiv străine, dar victoria, precum vedem, e momentan a acestor din urmă.

Dar care-i semnul prin care se disting aceşti oameni neasimilaţi , de provenienţă transdanubiană , de populaţiunea de rasă?

Cerem a se constata aceasta în toate punctele. Noi zicem prin sterilitate fizică şi intelectuală. Sunt intelectuali şi fizic sterpi, sunt catâri în toată privinţa. Sau nu produc copii defel sau produc stârpituri menite la o degenerare gradată şi la stingere în generaţia a treia ori a patra. Constatăm apoi la ele simptome permanente de slăbiciune intelectuală. La ei mintea e substituită prin viclenie. Viclenia e un semn de slăbiciune, căci mintea omenească veritabilă stă în raport direct cu capacitatea de-a pricepe în mod dezinteresat un adevăr. Ca slăbiciune de caracter e de citat falsitatea . Prietenoşi , lipindu-se şi măgulind pe oricine de care au trebuinţă, ei urăsc în realitate orice putere superioară, fie intelectuală, fie de caracter. Istoria lui Tudor şi a lui Cuza ar ilustra această teorie.

Oameni ce linguşeau a împărtăşi ideile acestor spirite cu totul lipsite de viclenie, nu aceia cari ar fi avut curajul de-a li se opune pe faţă, îi trădează.

Dacă am cerceta originea ofiţerilor de gardă de la 11 fevruarie am afla că e străină, începând cu fiul unui făclier *grec* de la Botoşani şi urmărind toate numele.

Fără îndoială lupta aceasta e purtată în mod instinctiv, fără claritate de vederi, cu tendenţe elementare de atracţiune şi repulsiune . Precum celţii Irlandei , deşi anglificaţi , simt dominaţiunea anglo-saxonă ca pe-o dominaţiune străină de rasa şi înclinaţiunile lor, tot astfel poporul românesc simte instinctiv că e dominat de oameni cari se *pretind* numai români, fără a fi, şi cari n-au nici milă de el, nici pricepere pentru geniul lui.

Geniul neamului românesc e o carte cu şapte peceţi pentru generaţia dominantă.

[29 iulie 1881]

[„URMÂND DISCUŢIUNEA ..."]

Urmând discuţiunea asupra punctului stabilit în numărul de ieri , adică a deosebirei între români de rasă şi pretinşi români de provenienţă incertă, ni se înlesneşte mult răspunsul la cestiunile ce ni le impune viaţa publică.

Vedem de exemplu în vremea lui Matei Basarab o creştere a populaţiei atât de repede încât ajunsese la numărul ce-l are astăzi, adică la 3 milioane aproape numai în Muntenia.

Ca corelat al acestei dezvoltări vedem stabilindu-se definitiv o limbă literară comună întregei naţionalităţi române, operă la care a concurs atât Teofan , mitropolitul Ardealului, cât şi Varlaam al Moldovei. O unitate ideală cel puţin a răspânditului popor românesc plutea înaintea vederilor acelor venerabili bătrâni al căror curaj războinic nu avea egal decât în curajul moral de-a dezlipi o dată pentru totdauna elementul etnic

---

al latinităţii din Orient de masele slave, turanice şi greceşti cari [le] încunjurau. Şi-n adevăr, daca citim documentul lui Matei Basarab de la 1639, ne încredinţăm că el îşi pricepea misiunea lui istorică:

> Doamne ! — zice el — veniră străinii în moşia noastră şi-şi spurcară mânile lor cu mite şi îndrăzniră a vinde şi a cârciumări Sfintele Tale şi a goni pe moşneni şi în avutul lor a băga pe *străini,* fum de ruşine vecinilor noştri, . . . oameni străini nouă, *nu cu legea* (religia), ci cu *neamul,* cu *limba* şi cu *năravurile cele rele.*

Iată o deosebire clară între *lege* şi *rasă;* între confesiune şi naţionalitate ! Apoi urmează zicând :

> Întorcându - se Dumnezeu cu milă la această *săracă de ţară,* adusu-şi-au aminte de noi, Matei Basarab, şi ne-au adus din ţări străine, de unde eram goniţi *de străini şi pribegi de răul lor* şi ne alease la domnia ţării şi ne ridică în Scaunul strămoşilor noştri.

Această reacţiune a elementului contra cotropirii de elemente introduse în mod clandestin în ţară, precum şi redeşteptarea în genere, e în luptă însă cu elementele imigrate, cari ajung a stinge dinastia Basarabilor şi a introduce domnia străină a fanarioţilor.

În scurt timp populaţia de trei milioane a Ţării Româneşti scade la 700 000, şi aceasta într-o mizerie nemaiauzită

.

La 1821 revine domnia națională. Fără ca sistemul de guvernământ să fi devenit esențial altul, populația crește repede, limba se dezbracă în mai puțin de douăzeci de ani de cuvintele greceşti, turceşti etc., cari se introduseseră în epoca fanarioților; progresul real şi repede al rasei române o face matură pentru unire, pentru cei dendâi paşi în civilizațiunea apuseană.

Se va observa că în timpul de la 1821 — 1866 se tipăreau şi se citeau cărți, că rasa română este cea setoasă de cunoştințe şi capabilă de-a pricepe adevărul.

Ei bine, după 1866 se ivesc tot fenomenele ce se constată pentru epoca de la 1700 — 1821.

Populația autohtonă scade şi sărăceşte; cărți nici se tipăresc , nici se citesc; pătura dominantă, superpusă rasei române, n-are nici sete de cunoştinți, nici capacitate de a pricepe adevărul. Daca acest sediment învață, o face de silă, gonind o funcție. Încolo leagă cartea de gard. Şi, pentru a avea o funcție, trebuie să fii înrudit cu ei, să ți se termine numele în -oglu -opulos sau în -idis şi să fi terminat patru clase, sau, în caz de mari exigențe administrative şi financiare, şi un curs de . . . *violoncel.* Un adevărat sediment de pungaşi şi de cocote, precum am mai zis-o.

S-ar părea, la prima vedere, că e indiferent ce elemente determină soarta unui popor, fie autohtone, fie venite din afară. Dar pentru un observator mai adânc nu e indiferent.

Toată soarta Franței e alta de când instinctele rasei celtice , în Revoluția cea mare, au învins şi înlăturat instinctele romano - germanice cari stăpâniseră pân-atunci . În multe provinții germane se recunoaşte foarte mult influența elementelor slave, germanizate, şi va rămânea totdauna o mare deosebire între germanii de sud, o rasă aproape pură între scandinavi , asemenea puri , şi între prusieni bunăoară. Nu e asemenea indiferent pentru Anglia daca predominațiunea ar fi a elementului celtic sau a celui anglo - saxon . Predispoziții şi aptitudini moştenite, virtuți şi slăbiciuni moştenite, calități sau defecte intelectuale şi morale dau domniei unui element etnic alt caracter decât domniei celuilalt element. Suntem de ex. convinşi că demagogia la noi e de origină fanariotică ; că ea însemnează ura înrădăcinată a veneticului fără tradiții, fără patrie, fără trecut în contra celor ce au o tradiție hotărâtă , trecut hotărît. De aceea roşii se şi recrutează mai mult dintre grecii şi bulgarii românizați . Setea de - a - şi crea un trecut pe care nu-l au se vede din tendența de-a schimba totul şi de a le da lucrurilor alt cachet . Astfel se schimbă numele istorice ale stradelor din Bucureşti, dându-li-se altele, cari ar putea fi puse în raport cu ceea ce ei pretind a fi făcut în țară. Aceste elemente hibride se vor destinge aşadar prin ura trecutului şi a tot ce se poate numi istoric într-o țară, fie instituție, fie rasă, fie religie, fie datine.

Dar nu numai la noi se va observa lupta de predominare de rasă şi oscilațiunea , ci şi în alte țări, în raporturi mai mari.

În Rusia mutarea capitalei la Petersburg înseamnă predominarea rasei *germane, rusificate* îndealtmintrelea. Tendența d' a muta punctul de gravitație la Moscva e *slavă;*

---

instinctele de devastare şi de răsturnare a tuturor lucrurilor existente cu susu 'n jos sunt tatare .

Astfel vedem că la urma urmelor orice formă cât de subtilă a vieții se reduce la un substrat solid, experimental şi ca politica unei țări, pornirile în bine şi în rău, atârnă de la complexiunea fizică a indivizilor, de la originea lor, de la defectele sau calitățile înnăscute rasei lor.

Precum aceeaşi limbă se va pronunța altfel de un german, altfel de un slav, altfel de un italian, tot astfel aceleaşi legi se vor aplica după natura celui ce le aplică, aceeaşi țară va avea altă soartă după cum va fi natura celor ce-o conduc.

Dacă considerăm vigoarea extraordinară a începuturilor noastre istorice, figura unui Mircea sau Ştefan cel Mare, şi le comparăm cu mizeria şi puținătatea de caracter din ziua de azi nu mai încape îndoială că alt element predomina atunci, altul azi, şi poate toată cestiunea se reduce la aceea că pe-atunci precumpănea populația autohtonă de *munte,* iar azi precumpăneşte cea imigrată de *baltă.*

Iată dar care e antagonismul veritabil între moldoveni şi aşa numiții munteni. E antagonismul între elementele istorice ale acestei țări şi cele neistorice.

[30 iulie 1881]

[„«PESTHER LLOYD» SCRIE..."]

„Pesther Lloyd" scrie următoarele:

Ştirea unei foi din Transilvania că emisari români ar fi făcând călătorii agitatorii prin Banat şi Transilvania are nevoie de confirmare; cunoscându-se vigilența estraordinară a organelor noastre municipale, asemenea scormoniri , dac' ar exista în adevăr, n-ar rămânea necunoscute.

Cu toate acestea vestea se acordă pe deplin cu dulcile obicinuințe ale vecinilor noştri valahi . Nu mai e un mister că în şcoalele române s-a introdus harte cari întind noul regat dincolo de Transilvania, până la Oradea Mare şi la Dobriţin. Şi, chiar dacă nu s-ar şti aceasta, totuşi cunoaştem foarte exact ce fel e atitudinea României în toate cestiunile cari ating interesele Austro-Ungariei. Rolul pe care 'nainte 'l juca Serbia a trecut asupra României şi se exercită c-o impertinență care nu poate avea altă sorginte decât convingerea că marea, putere austro-ungară se va arăta nesimțitoare față cu friponeriile acestea, stând pe gânduri de-a intra în certuri serioase cu micul vecin. Dar poate că oamenii din Bucureşti totuşi şi-au făcut rău socoteala. Interesele esterioare şi interioare de cari e vorba sunt cu mult mai însemnate decât ca să serve de jucărie celui mai tânăr dintre regate şi neânsemnătatea nouăi monarhii nu poate fi o circumstanță atenuantă când e vorba de foarte însemnate interese ale Austro-Ungariei. Poate că va fi neapărat de-aface pe d-nii din Bucureşti să simtă că e în puterea Austro-Ungariei de-a se aduce România la rezon .

Făr' a încerca câtuşi de puțin de-a combate tocmai stilul impertinent de fripon al gazetei *oficioase* ungureşti, care ştie prea bine că presa română abia se ocupă vreodată de aşa numita Ungarie îndeosebi şi de marele d-lor regat, pe când d-lor de la Pesta îşi manifestă totdauna existența într-un mod neplăcut pentru orice om prin tonul ales cu care discută cestiunile privitoare la România, vom aminti numai că d-nii din Pesta, purtând la încoronarea regelui d-lor insigniile Țărilor române, au comis o friponerie mai mare şi mai neiertată față cu un stat mic care n-a avut nicicând onoarea de-a face parte nici din posesiunile Sf. Ştefan, nici din acelea a vreunui alt sfânt unguresc. Minciuna primblată atunci pe ulițe în salve de tunuri şi în strigările jidanilor cari formează majoritatea capitalei maghiare nu ne-au jenat deloc. De-aceea ar fi natural să nu-i jeneze nici pe d-lor hartele etnografice cari, conform adevărului, ar arăta că rasa română, nu regatul român, se întinde chiar şi dincolo de Tisa în urma sterilității rasei maghiare şi a corciturilor de nemți şi de jidani cu cari găseşte de cuviință a se reîmprospăta. Dacă, cu toate că Parlamentul unguresc consistă în majoritate din mameluci venali şi vânduți în datorii, cu toate că administrația ungurească e compusă din tot ce e mai corupt şi mai viţios, cu tot sistemul de exploatare evreiască, vitalitatea rasei române e superioară încercărilor impotente ale mamelucilor din Buda de-a o ruina, aceasta nu e desigur o vină a rasei române.

Cât despre emisari cari să turbure poporul cu nemulțumiri asupra guvernului, chiar dac' ar exista, nu credem că sunt necesari. Cel mai bun emisar pentru a turbura populația unui comitat e arătarea unui funcționar unguresc, beţiv, jucător de cărți, venal, fără nici o conştiință de datoria lui, şi cel mai nimerit mijloc pentru a inspira odiul în contra ungurilor e guvernul unguresc însuşi. Ar fi o greşeală ca emisari speciali să mai denigreze pe aciia în cari nimic n-a mai rămas de denigrat , cari pierd în joc de cărți şi petreceri depozitele orfanilor şi fondurile caselor de economii. Cavaleri de industrie, gineri ai miniştrilor ungureşti pe cari poliția de-acolo se face că-i scapă, pentru ca abia în Bucureşti să se puie mâna pe ei, sunt destui. Descoperirile presei maghiare chiar sunt față pentru a dovedi corupțiunea acelei pături de jidani, slovaci şi nemți maghiarizați , cu predominarea cărora onor. Tisza fericeşte popoarele Coroanei ungare . Aci stă răul.

Criteriul statului unguresc întru a-şi alege funcționarii şi reprezentanții nu e, ca-n alte state, onorabilitatea sau capacitatea. Toți friponii , toate veniturile, tot ce-n celelalte naționalități e stricat, incapabil, lipsit de caracter e destul de bun pentru a se maghiariza şi a împărtăşi domnia exercitată în numele rasei maghiare, egal de nefericită şi egal de exploatată cu toate celelalte popoare. A fi om de nimic, a nu ține la limba şi naționalitatea sa e în Ungaria un merit şi un titlu de-a deveni om de stat. E evident că un stat care, în principiu, se razimă pe oameni lipsiți de caracter, cari pentr-un interes oarecare renunță la sine însuşi, cată să fie o sarcină pentru cetățean, un blestăm pentru prosperitatea publică.

Acesta e nervul probațiunii în discursul adresat de d. Mocioni alegătorilor săi din Banat. Acest bărbat onorabil a simțit în adevăr că un Parlament ca cel unguresc nici nu merită să-l aibă în sânul lui şi de-aceea a renunțat de bună voie la problematica onoare de a-şi mai reprezenta poporul său onest şi laborios într-un Parlament ales prin corupție şi prin împărțire de băuturi spirtoase. Daca există o ironie de regim parlamentar, o caricatură a libertăților publice, un persiflaj al bunului simț şi al moralei publice e desigur Adunarea care la Pesta decide soarta atâtor milioane de oameni.

La acestea să gândească oficioşii unguri, nu la hartele etnografice, ba nici măcar la interesele austriace pe Dunăre. Ungurii nici negoț au, nici corăbii pe Dunăre, nici nimic; cestiunile ating populațiunile industriale şi comerciale ale Austriei, cari nu sunt maghiare.

[31 iulie 1881]

[„GOANA ÎN CONTRA OVREILOR..."]

Goana în contra ovreilor este iarăşi la ordinea zilei în Rusia. Ba mişcarea antisemitică devine epidemică , întinzându-se şi înspre Prusia. Este adevărat că mai ales poporul de jos suferă mult din partea speculanţilor fii ai lui Izrail dar aceasta nu poate justifica deloc excesele barbare de jaf şi bătăi. Un corespondent descrie o tulburare antisemitică din Njeshin care a ţinut 24 ore. Armata a trebuit să facă uz de armă spre a restabili ordinea. Au fost ucise şi rănite o mulţime de persoane. Se vorbeşte de treizeci morţi. La Borispol de asemenea a fost o încăierare între locuitori şi trupe. Ca de obicei mulţimea a jăfuit casele ovreilor, a dărâmat sinagoga, a băut sau vărsat butoaiele cu băuturi, apoi, înarmându-se cu ciomege , coase, drugi şi alte instrumente, au atacat şi cartierul unde se aflau cazacii. Comisarul poliţiei şi ofiţerul, care dispunea numai de treizeci de cazaci, nu puteau domoli furia tulburătorilor ameţiţi. Ofiţerul a fost dat jos de pe cal; mai mulţi cazaci au primit lovituri de pietri şi comisarul era să fie ucis cu un drug de fier. În fine s-a comandat foc. Doi ţărani fură ucişi şi mai mulţi răniţi. Apoi cazacii, năvălind cu sabia, împrăştiară lumea în toate părţile. Tot în chipul acesta sau analog s-au purtat şi prusienii în mai multe comune din Pomerania.

O parte a presei germane s-ar fi adresat la prinţul Bismarck, întrebându-l dacă nu-i stă în putinţă a pune capăt acestor fapte ale antisemiţilor , cari nu fac onoare naţiunii germane.

[1 august 1881]

[„NU NE ÎNDOIAM CĂ DISTINGEREA ..."]

Nu ne îndoiam că distingerea noastră între români de rasă şi români de proveniență incertă are să provoace nemulţumiri. Am mai tratat cestiunea aceasta când în treacăt, când atrăgând în cercul discuţiei elemente istorice şi etnologice mai numeroase, dar era atât de jenantă pentru d. C.A. Rosetti şi pentru partidul de la guvern încât , cu o vădită teamă, s-au ocolit orice răspuns. Abia acum „L'Independance roumaine", din cauze pe cari le înţelegem poate, ne răspunde, tăgăduind se înţelege adevărul aserţiunii noastre, şi , ca argument *ad hominem ,* ne spune că, daca în partidul liberal se află oameni de origine străină, în partidul conservator se află asemenea.

Argumentele *ad hominem* nu probează niciodată nimic.

Se poate ca scriitorul articolelor din „Timpul" să fie însuşi fanariot sau străin de origine şi teza tot rămâne adevărată, de vreme ce adevărul teoretic nu are a face nimic cu persoana care-l enunţă , precum legea că repeziciunea cu care un corp cade creşte în pătrat e o lege egal de adevărată, fie enunţată de un chinez ori de-un american. Tot astfel adevărul că în România predominarea a scăpat din mâinile elementelor istorice şi a încăput pe mâna celor neistorice rămâne acelaşi daca l-ar spune un român de rasă sau unul de origină străină, acelaşi daca l-ar atinge pe enunţător sau nu.

Aşadar argumente *ad hominem ,* oricât de plauzibile ar fi pentru masa cititorilor, nu au absolut nici o valoare în privirea adevărului în sine a unei teze.

Teza noastră este cu toate acestea atât de adevărată încât se poate proba oarecum caz cu caz.

Între domnii fanarioţi o singură familie s-au distins prin iubire pentru Ţările române, prin sacrificiul vieţii chiar pentru integritatea patriei: Ghiculeştii . Ei bine, Ghiculeştii n-au fost fanarioţi veritabili , ci albaneji. Chiar numele „Ghica" nu însemnează decât „Gheorghe" în limba albaneză .

În privinţa dar a imigraţiunii de peste Dunăre cată să stabilim că, în încrucişarea de rasă care a avut loc, trebuie să se ţină seamă de-o consideraţie de căpetenie: daca rasa imigrată a fost tânără sau învechită . Tinereţea unei rase nu atârnă de secolii pe cari i-a trăit pe pământ . Orice popor care n-a ajuns încă la o deplină dezvoltare, care n-a trecut încă prin corupţia şi mizeriile ce le aduce cu sine o civilizaţie înaltă, dar în decadenţă, e un popor tânăr . La popoarele tinere se va constata un fel de identitate organică: craniile sunt cu totul asemănătoare în privinţa formaţiunii şi mărimii, statura este cam aceeaşi, precum un stejar nu este decât reproducţiunea altui stejar. Din această asemănare de formaţiune rezultă o mare asemănare de aptitudini şi înclinări, cari se manifestă în caracterul unitar al naţionalităţii. Din asemănarea de aptitudini rezultă o extremă putere şi energie vitală a colectivităţii . În acest stadiu de dezvoltare al

nediversificării omul face atât de mult parte din totalitate încât nu el, ci abia totalitatea formează un singur individ. O rasă tânără încrucişată c-o altă rasă, asemenea tânără , dă un rezultat nou, în care aptitudinile amândorora se împreună într-o formă nouă, vitală.

Amestecul însă dintre o rasă îmbătrânită şi una tânără dă aceleaşi rezultate pe cari le dă căsătoria între moşnegi şi femei tinere: copii închirciți , mărginiți, predispuşi spre morbiditate .

Daca vom alătura regula aceasta la fenomenele cîte ni se prezintă, daca vom considera emigrațiunea anuală pentru cauze de sănătate a populațiunilor orăşeneşti din România şi morbiditatea cunoscută a acestor elemente, vom vedea că, în cea mai mare parte cel puțin, încrucişarea de rasă a fost nefericită. Mortalitatea din oraşe ne-ar dovedi în fine că această rasă hibridă este menită a se stinge.

Dar ceea ce este fizic adevărat e intelectual şi moraliceşte adevărat. Spiritele sunt morbide : de acolo substituția a orice activitate intelectuală adevărată prin viclenie, tertip şi minciună. Caracterele sunt slabe: de acolo substituția energiei şi curajului prin un fel de meschină adaptabilitate în toate împrejurările. În loc ca ele să imprime caracterul lor evenimentelor, din contra, evenimentele se imprimă în ele ca într-o ceară moale, însă şi aceasta fără nici un fel de durabilitate .

De aceea nu e nimic serios în România. Azi unul proclamă republica, mâine e ultramonarhist ; azi reprezintă o idee, mâine alta; toate în acelaşi mod superficial. Am zice că o idee nu mai e în stare a-şi crea în creier un reziduu material nou în care să se statornicească , precum un copac îmbătrânit nu mai produce ramuri nouă. Numai pe cele existente deja mai răsar frunze, ca cea mai superficială manifestare de viață.

Nimeni nu va tăgădui extrema sterilitate intelectuală şi morală a elementelor dominante din România. Cu toată mulțimea de oameni ce ştiu carte, arareori se va găsi un şir scris acătării, care să dovedească o concepție puternică. Oameni de caracter hotărît şi statornic sunt asemenea rari.

Stabilim încă o dată că trebuie a se distinge între deosebitele rase imigrate în România.

Nu toți care au trecut la noi sub nume de fanarioți sunt în adevăr fanarioți, nu toți au fost neasimilabili . Din contra, n-am tăgăduit din capul locului că foarte numeroase elemente s-au asimilat cu totul şi că numai imigrațiunea cea mai proaspătă, de 50 — 60 de ani încoace, prezintă inconvenientele neasimilării sau a neputinței de a se asimila.

Dar „L'Independance roumaine" merge mai departe. Citează ca argument *ad personam* pe d. Catargiu.

Aci se înşală onor. confrate .

Catargieştii se găsesc deja ca boieri în timpul lui Mihai Viteazul şi înainte, deci acum trei sute de ani. Tot astfel Cantacuzineştii, Roseteştii din Moldova ş.a.

„L'Independance roumaine" mai vrea să introducă cu ocazia aceasta un basm despre C.A. Rosetti. E de notorietate publică că d. C.A. Rosetti n-are a face de departe măcar cu familiile istorice de acelaşi nume cari se află în țară, de notorietate publică că tatăl d-sale ora grec, că d-sa însuşi pronunță încă azi limba românească peltic ca orice grec. Ziarul francez susține acum că actualul ministru de interne e de origină italiană, ba chiar că e străvechi în țară. Până la probă negăm toate poveştile astea, scornite în favorul unui om pentru care a *pretinde că e român* s-a dovedit a fi un lucru mai mult profitabil decât adevărat.

Nu oprim pe nimeni de-a fi ori de-a se pretinde român.

Răul e însă că asemenea elemente prea proaspete, în loc de-a fi *determinate* de caracterul statornic al poporului, sunt , din contra, *determinante* pentru viața publică.

Urmările le vedem.

Neavând tradiții, nici patrie hotărâtă , ele urăsc trecutul, au rupt-o cu tradițiile; au prefăcut țara în mlaştină de scurgere pentru toate elementele nesănătoase ale străinătății. Azi deja fraternizează cu jidanii, mâine vor coloniza țara cu nemți, deşi aceasta nu se poate întâmpla decât în socoteala poporului autohton. De acolo în fine demagogia descreierată şi teoria de „om şi om".

Dacă — ceea ce nu se mai poate spera — Dumnezeu ar avea milă de această *săracă de țară,* cum zice Matei Basarab, şi ar voi s-o înzestreze din nou cu oameni purtători ai tradiției şi harnici a-i păstra caracterul, el ar trebui să-i aleagă din familii cari ar dovedi o vechime şi o continuitate de influență politică de cel puțin 250 de ani.

Atunci am şti cu cine avem a face şi nu s-ar întâmpla ca cristalul istoric al României să fie amenințat de-a fi reprezentat ici de Pherekydis, colo de Herşcu Goldner.

[1 august 1881]

[„BUCURIA PE CARE O SIMTE..."]

Bucuria pe care o simte presa guvernamentală pentru învingerea în colegiul al III-lea de la Iaşi este atât de mare încât asupra ei se uită a se releva mijloacele întrebuinţate pentru o victorie obţinută în felul lui Pyrrhus . Prin dizolvarea consiliului comunal şi a celui judeţean, prin schimbarea gradelor gardei civice, prin ameninţări şi corupţie guvernul a izbutit a-şi scoate candidaţii şi a adăoga la majoritatea lui din Cameră încă doi muţi.

Ca să se vază ce preţ au aceste alegeri n-are cineva decât să deschiză „Românul" , care, conform adevărului, enumăra meritele candidaţilor opoziţiei, pe când despre aleşii guvernului nu are de zis nimic.

Oare nu e asta contrazicere, nu lipsă de bun simţ ? Dar ce valoare mai au atunci sufragiele alegătorilor daca ele se abat de la oameni cari ar putea reprezenta ceva în Parlament asupra unor personaje ce nu reprezintă nimic? Fără îndoială nu există om politic în ţară care să poată defini însemnătatea parlamentară a unui d. Gustea sau Zamfirescu . Figuri de paie fără nici un trecut politic, fără nici o însemnătate pentru Iaşi, nereprezentând nimic decât favoarea puterii centrale, ei şi nimenea sunt espresii identice.

Acest soi de alegeri în care toată puterea guvernului central se exercită asupra a o mână de oameni, parte atârnaţi de buget, parte intimidaţi , când ameninţaţi, când linguşiţi, ne aduce aminte procedările analoge din alte ţări, în cari parlamentarismul formează asemenea pretextul pentru exploatarea populaţiunii.

În Ungaria bunăoară mamelucii guvernului se aleg în comitatele cele mai nemulţumite, locuite de naţionalităţi, deşi guvernul e cel mai aprig adversar al naţionalităţilor; în capitala Moldovei se aleg candidaţi guvernamentali, deşi Iaşii , ameninţaţi în caracterul lor naţional prin invazia de străini patronată de amicul fratelui Rosenthal, sunt pe calea de-a deveni un al doilea Ierusalim.

D. Rosetti n-a cruţat nimic pentru a-şi asigura victoria.

Scrisori autografe adresate către oameni oculţi , lipsiţi de orice merit şi orice trecut politic, linguşiri aplicate deşertăciunii copilăroase a unor băieţi de prăvălie , caracterizarea de rebeliune a actelor primăriei, neadevăruri şi citări de acte apocrife în raporturile către rege, c-un cuvânt tot ce spiritul fanariotic de linguşire şi minciună poate inventa , s-au întrebuinţat pentru a răpi laşilor gloria de-a fi rămas singurul oraş independent în ţară, singurul de la care se putea spera iniţiativa pentru o reîntoarcere de la politica cosmopolită a străinilor din partidul roşu la o politică sănătoasă de conservare naţională.

De ani întregi durează molestarea Corpului electoral.

Pentru acest scop, s-a înfiinţat un jurnal evreiesc susţinut din fonduri secrete, s-a numit prefect de poliţie un om care, pentru mită, susţinea în Cameră împământenirile , s-a creat un anume secretariat la Ministerul de Interne, ba s-a nimicit chiar moraliceşte fostul ministru al instrucţiei prin friponeria cu care trădă grupul politic ce-l ridicase la guvern.

Iată în adevăr creşterea ce o dă partidul roşu tinerimii .

Vreţi s-ajungeţi unde a ajuns un C.A. Rosetti, un Brătianu? Nu vă trebuie nici merit, nici valoare. Dar deprindeţi-vă a precupeţi pentr-un portofoliu mandatul ce vi l-au dat alegătorii, a trăda pe sub mână pe cei ce v-au pus candidatura şi v-au ridicat — şi viitorul vă este asigurat. Astfel prozeliţii partidului roşu, înainte de a intra în tagmă, cată să-şi înfrângă cuvântul de onoare, să-şi trădeze amicii şi să-şi vânză convingerile. Cine nu mai are nimic de vândut e matur pentru amiciţia d-lui C.A. Rosetti şi pentru respectul d-lui Brătianu.

[2 august 1881]

STATUTELE CREDITULUI MOBILIAR

Nu era greu de prevăzut, chiar fără a cunoaşte statutele, că Creditul Mobiliar Român va avea aceeaşi activitate pe care-o au societăţile străine de soiul acesta; că nici negoţul, nici producţia, ci specula o să fie raţiunea lui de-a exista. Azi, când „Românul" ne comu -

nică un estras de statute, o vedem şi mai limpede aceasta. Din totalitatea de 57 de articole statutare nu ne interesează în adevăr decât art. 4 cu alineatele lui: *operaţiunile* societăţii. În numărul acestor operaţiuni întâmpinăm şi câteva de credit comercial, ba chiar fonciar, în aliniile 3, 4, 7, 9, 11. Celelalte operaţii sunt aproape esclusiv afaceri de speculaţie şi de *haute banque.*

Iată dar acele operaţii:

Al. 1. A subscrie şi emite, cu sau fără garanţie, în totalitate sau în parte, toate împrumuturile de stat, oraşe, stabilimente publice, precum şi orice *acţiuni sau obligaţiuni de societăţi civile şi comerciale,* în special a acelor cari au de obiect *întreprinderi de căi ferate, canaluri, mine şi* alte lucrări mari publice şi *private.*

Precum am mai zis-o, e cu totul indiferentă pentru Creditul Mobiliar productivitatea acelor întreprinderi de căi ferate, canaluri, mine, lucrări publice ori private. E indiferent daca drumul de fier viitor ar avea ceva de transportat, daca mina va cuprinde metale, daca canalul se va renta . Activitatea Creditului consistă în a cumpăra sub *pari* sau *al pari* titlurile emise şi de-a le desface c-un câştig cât se poate de mare. Operaţia desfacerii în detail săvârşită Creditul Mobiliar e cu desăvârşire degajat de orice răspundere faţă cu publicul şi cu acţionarii.

Alinea 5. A dobândi , scompta , negocia, vinde, schimba, da în depozit orice efecte publice, *acţiuni şi obligaţiuni* etc.

Acest alineat arată limpede că speculaţiunea la bursă de acţiuni şi obligaţiuni e un esenţial atribut al Creditului.

Alinea 10. A face pentru comptul celor de-al treilea cumpărări şi vânzări de orice fel de fonduri publice, *acţiuni, obligaţiuni* etc.

Aci Creditul se 'nsărcinează , faţă cu aceia cari n-au timp de a specula singuri, de-a utiliza fondurile lor în agiotaj.

Alinia 12. A emite obligaţiuni cu condiţiune ca să fie reprezentate pentru suma lor totală prin efecte publice, acţiuni sau obligaţiuni cel puţin echivalente, aflate *în portofoliu.*

Pentru a atrage în cercul ei o speculaţiune din ce în ce mai largă de titluri Creditul va emite obligaţiuni fondate pe *efecte de portofoliu echivalente!* Dar cine face ca ele să fie echivalente? Tot Creditul.

Să admitem că suntem în Paris şi Creditul are în portofoliu acţiuni de ale Companiei Imobiliare cari se cotează cu 900 (şi fac în realitate 18).

Creditul va emite deci obligaţiuni echivalente cu cota de 900 (pe când în realitate n-are decât o fondaţiune de 18).

În genere ceea ce subscrie, emite, negociază , vinde, schimbă Creditul e supus unor vicisitudini atât de neaşteptate, atât de păgubitoare *pentru cel din urmă detentor* al titlurilor în cestiune care e publicul capitalist , încât e clar că Creditul, când vinde, ridică titlurile la bursă la cota cea mai 'naltă posibilă; când cumpără, le scade la un preţ de nimic.

Astfel Creditul Mobiliar din Paris a făcut operaţii ca cele ce urmează.

A vândut Companii Mobiliare cu 900. Azi nu le ia nimeni nici cu 18.

A vândut obligaţiuni ale aceleiaşi companii cu 280 bucata. Azi stau la 140.

A vândut acţiuni ale minelor din Bingham cu 600. Azi stau 100.

A vândut acţiuni ale tramvaiului Paris sud cu 700. Azi fac 160.

Creditul General Francez a vândut asemenea publicului cu 600 — 700 franci titluri cari au căzut apoi la 100, la 20, la zero .

Din punct de vedere economic titlurile unei întreprinderi se clasează mai exact prin *subscripţie publică.* Depuse la o bancă, publicul le cumpără cu capitalurile lui disponibile. Dacă întreprinderea merge bine, titlurile se vor urca în măsura productivităţii lor, dacă e mediocră, ele vor scădea în aceeaşi măsură. Preţurile ce se formează sunt însă *naturale,* stau în legătură cu producţiunea întreprinderii.

Cumpărate însă *en gros* şi desfăcute *en detail* de un puternic institut de bancă, acesta are puterea de-a crea *preţuri artificiale* urcate când vinde, preţuri artificiale scăzute când

---

cumpără. Creând însă preţuri artificiale urcate pe cari Creditul, nu întreprinderile le câştigă , e evident că se retrag bani din negoţul cu mărfuri reale, din întreprinderi ce produc bunuri reale, pentru a-i arunca în întreprinderi viitoare, c-o producţiune nulă poate.

Creditul Mobiliar nu e bancă de comerţ. El nu primeşte acţii pentru a le vinde una cîte una pentru un comision; el cumpără acţiile *en gros,* pentru a le urca cât se poate de sus şi a le vinde. După ce, desfăcute odată, preţul lor au scăzut, el le cumpără din nou, le reurcă şi iar le vinde, indiferentă fiind valoarea lor intrinsecă; căci, având la dispoziţie un capital de 40 şi mai bine de milioane, el poate urca în sus hârtia cea mai rea, scădea la un preţ de nimic hârtia cea

mai bună. Puțin [î]i pasă daca întreprinderile pe cari le-a patronat merg bine sau nu.

O bancă de comerț e interesată a propaga împrejurul ei gustul muncii, sobrietatea , ordinea, prevederea în afaceri, exactitatea în angajamente; o bancă de speculație e tot pe atât interesată de-a răspândi gustul jocului, câștigurile repezi fără muncă în socoteala altuia, cutezanța în speculațiuni, *disprețul pentru valoarea intrinsecă a afacerilor*. Banca de comerț exercită în societate rolul unei magistraturi , cea de speculă escitează necontenit cele mai rele patimi.

Și aceasta e independent de caracterul personal al oamenilor; necesitățile profesiunii sunt superioare; nu scapă nimeni de ele. Și-n banca comercială și-n cea de speculațiune scopul individuali imediat e, în adevăr, de-a câștiga bani. Dar pentru a câștiga mult, bancherul speculator nu are nevoie ca clienții săi [să] lucreze mult și bine, ca să fie inteligenți, activi, cinstiți. Banca de speculație n-are nevoie de asta; [î]i e de ajuns să 'ntâlnească capitaliști dispuși a juca. Sunt ignoranți? Cu atât mai bine. N-au curajul de-a munci? Cu atât mai bine. Sunt răi, intriganți ? Cu atât mai bine. Cu atât mai mari vor fi beneficiile băncii, cu atât mai asigurat jocul. Daca există undeva capitaluri onest angajate într-o producțiune care aduce încet o dobândă mediocră? Speculatorul le cheamă cu mare zgomot, le ia de la muncă și le-aruncă în specula unor întreprinderi necunoscute, unde pier.

Daca speculația e un joc, desigur că șansele nu sunt egale. Cel ce ține bancul riscă puțin; dar cei [ce] iau parte la joc întâmpină foarte mari riscuri , mai ales când nu sunt obicinuiți.

În operații solide de comerț Creditul nu poate concura cu Banca Națională deoarece capitalul lui nu poate fi nicicând atât de ieften precum e cel de hârtie privilegiată pe care aceasta din urmă are dreptul de a o emite. Prin urmare ținta Creditului e evidentă: speculațiunea.

[3 — 4 august 1881]

[„CE POFTEȘTE «L'INDÉPENDANCE ROUMAINE»?"]

Ce poftește „L'indépendance roumaine"?

Crede că prin declarații în contra tezei deosebirei de rasă din România se înlăturează un adevăr? Că se supără mulți asupra unui adevăr atât de izbitor, înțelegem; ne pare rău pe de altă parte că așa este, dar *amicus Plato, magis amica veritas*.

Pentru a ilustra teoria noastră am citat vorbele autentice ale lui Matei Basarab. Nu din întâmplare , nu cum citează ziarul francez pe Mihai Vodă sau pe Ștefan , cari n-au a împărți nimic în cestiunea aceasta, ci pe acel Matei Basarab care spune clar, limpede:

stătură stăpânitori țării oameni *străini* nouă, nu cu legea, ci cu neamul și năravurile cele rele, adică *greci,* cari nu se îndurară a pune jos obiceiurile cele bune, bătrâne al țării, pentru care curând le fu a aduce țara, la risipire desăvârșită și la pustiire.

---

* *Courcelle-Seneuil,* Traité des opérations de banque, pag. 147.

Acestea le spune la 1639 Matei Vodă.

La 1669 Radu Vodă (Leon) zice:

și atuncea grecii iară ne-au fost împresurat cu vânzările și cu cametele ca și *acum,* până ce i-au fost scos țara și părintele Domnie mele cu mare ocară de aici ca pre niște oameni răi.

Când scriu acești Domni memorabilele lor cuvinte pentru lupta între elementul autohton și cel imigrat?

Unul 60, altul 30 de ani *înaintea,* domniei fanarioților.

Când scriem noi?

Șaizeci de ani *după* domnia fanarioților.

Și daca Matei Basarab, pentru care lupta în contra elementului etnic străin, puțin numeros pe atuncea, era ușoară, vorbește în asemenea mod, ce să zicem noi când peste brazda acestei nefericite țări au trecut una sută douăzeci și unul de ani de domnie fanariotă, când în atâți ani orașele șesului s-a umplut cu asemenea oameni cari „nu se îndurară a pune jos obiceiurile bune, bătrâne ale țării pentru care curând le fu a o aduce la risipă și la pustiire?"

Și oare nu se văd efectele acestei dominațiuni? Niciodată țăranul n-a fost mai mizer decât azi, niciodată sarcinile

ce i s-a impus mai grele, niciodată regimul alimentar mai rău, niciodată munca mai multă, niciodată clasele curat consumatoare cari nu produc absolut nimic mai numeroase şi mai lacome de bani. Acest regim e atât de rău încât , într-o ţară cu populaţie rară, aceasta scade; iar medicii militari constată până şi degenerarea continuă a rasei.

Dar oare nu vedem cum aceşti oameni pun ţara să le plătească mizerabilele lor patru clase primare plus violoncelul cu zeci de mii, cu sute de mii de franci?

Da! Cu milioanele bugetului, stoarse din firele de grâu ce le produce numai ţăranul, întreţinem sterilitatea fizică şi morală, lipsa de caracter şi de inteligenţă adevărată a acestor oameni.

Dovezi avem în toate ramurile vieţei publice.

Avem de exemplu de bine de rău o literatură. Citeze-se numele tuturor cari au scris un şir de literatură sau ştiinţă adevărată, fie Şincai ori Hasdău , Alecsandri ori Gr . Alexandrescu, Odobescu, Marţian, Strat, Cost . Negruzzi şi oricâţi alţii. Pe niciunul nu-l cheamă nici Giani, nici Pherekydis, nici Carada.

Între miile de cranii ce formează plebea guvernantă de politiciani de meserie, unul nu e în stare a scrie un şir pe care să-l poţi citi fără scârbă morală. Daca citâm în teatru pe Millo, în pictură pe Grigorescu , în muzică câţiva germani, am încheiat-o . Nicăiri nu vedem Caradale. Incapabile de a pricepe un adevăr, fie ştiinţific, fie artistic , daca le întâlnim le vedem lipsite de umbră de talent adevărat, cercând a specula arta ce n-o posedă, precum speculează naţionalitatea ce n-o au, patria ce nu-i a lor, gloria naţională pe care n-au creat-o .

Şi nici e minune. Mihai Cioran , adiutantul lui Tudor, ne povesteşte că la 1821 se superpusese peste toată populaţia istorică o pătură foarte numeroasă de străini, în toate funcţiile, în toate mănăstirile, în toate bisericile, în toată viaţa publică.

Aceasta e rădăcina adevărată a funcţionarismului.

De aceea nu e de mirare ca într-o ţară, românească înainte de Tugomir Basarab, un ardelean, Lazăr, să fie de nevoie pentru a redeştepta sentimentul naţionalităţii.

Dar ce mai la deal la vale? Orice etnolog străin, german ori francez, a recunoscnt şi va recunoaşte că în cea mai mare parte pătura superpusă acestui popor e neromână . Neromână nu cu *legea civilă,* nu cu *dreptul public,* nu cu *constituţia,* ci cu neamul şi cu obiceiurile rele. Atât de străini încât nu le e cu putinţă nici de a înţelege pe român, precum acesta îi ocoleşte şi nu vrea să-i înţeleagă pe ei.

Dar sunt mari patrioţi aceşti oameni?

O! ostentativi patrioţi, foarte guralivi , foarte înfocaţi când afacerile scabroase şi pensiile sunt în perspectivă.

Dar ce să fie alta daca n-ar fi apucat această breaslă, acest negoţ, această meserie a speculei patriotismului reversibil? Ce ar fi Carada în alte ţări decât a noastră, la Braşov bunăoară, cu titlurile şi meritele ce le are? Măturător de uliţă. Ce-ar fi Giani e tutti quanti *?*

Advocaţi de mâna a treia fără nici o însemnătate. Ce ar fi C.A. Rosetti? Un bufon mai mult în stânga extremă şi desigur că ultramaghiar , ca toţi mamelucii, pe când la noi se gerează în ultraromân .

Da! această plebe românizată de la Tudor încoace joacă în Ţara Românească acelaşi rol pe care evreii îl joacă în Moldova. Deosebirea e numai ca evreii sunt de zece ori mai oneşti, mai morali , mai umani decât oamenii acestia.

Şi în privinţa patriotismului adevărat sunt de acelaşi calibru. Evreii în timpul unei invazii au avut patriotismul de-a denunţa pretinsa lor ţară şi a cere îngenunchearea ei; d. C. A. Rosetti găsea, în timpul aceleiaşi invazii , că singura grijă a ţării trebuia să fie a lua cu asalt Plevna internă, Plevna reacţiunii.

Dar au mâncat pâinea exilului. Risum teneatis . După cum ştim de la martori oculari , această pâine era atât de bună cum nu se află în Ţara Românească. Ii vedeai tologiţi la cele dendâi restauranturi , ba luând pensii de la visteria turcească, ba bătând la tălpi averea câtorva naivi de boieri de neam ca Goleştii , cari au avut lipsa de bun simţ de a se amesteca politiceşte cu aceste gunoaie ale României.

La 1921, cine va ajunge, poate că aceşti oameni vor fi putut deveni români, dacă nu vor fi precupeţit demult ţara bucată cu bucată către evrei şi nemţi, dacă România va mai exista ca expresie etnologică, nu ca expresie geografică.

Şi cine ştie dacă mănţinerea espresiei geografice cu sacrificiul celei etnologice nu e de un folos problematic ?

Oare nu vedem că în procesul de sacrificare a naţionalităţii române care se consumă sub Carol îngăduitorul ajungem să ne fie scârbă de noi înşine?

Dacă în adevăr, prin vicisitudini neterminabile , ne-am chinuit ca neam în războaie, în mizerii, neavând nici timp de a ne cultiva, nici liniştea de a ajunge la bun trai, pentru a ajunge în urmă la asemenea rezultate, de a vedea Caradalele şi Pherekyzii , străinii aceştia, rătoindu-se , fără merit şi fără compensaţie, în demnităţile publice şi formând pătura menită a escamota încet - încet din mânile rasei române moştenirea ei istorică atunci în adevăr la ce ne mai şi permitem luxul unui stat propriu?

Din acest punct de vedere, dureros şi crud ca orice cunoaştere de sine însuşi, poate fi cineva un foarte bun român

şi totodată un foarte rău patriot. Unui român adevărat i-ar putea fi atât de scârbă de aceste adunări încât să prefere un guvern străin *onest,* care să asigure dezvoltare morală şi materială a rasei române, unui guvern *pretins* naţional, compus din tot ce Orientul a avut mai infect şi mai netrebnic. Tot astfel popoarele din Austria preferă absolutismul, cu toate rigorile lui inevitabile, liberalismului dominant al pseudogermanilor galiţieni , cari dictează la Viena şi a pseudomaghiarilor din Buda.

Dar ziarul francez ne citează războiul. Iată vorba mare care se aduce ca mijloc de convingere, precum advocaţii cei răi ai *Copiilor de pe natură* citează pe Ştefan la început, pe Mihai la coadă în procese comerciale. Ce are - a face una cu alta?

Ţăranul din Vrancea, de la Vaslui, s-a bătut cu calităţile înnăscute rasei lui din timpi strămoşeşti. Guvernanţii din Bucureşti l-au tratat însă cu calităţile înnăscute rasei lor, l-au lăsat să moară de foame şi să degere de frig în câmpiile Bulgariei.

Pe când adevăraţii viteji, pe care îi acopere ţărâna , zăceau în căderea ninsorilor şi sub stoluri de corbi rotitori , într-o nespusă părăsire, vitejii reversibili şi guvernanţi din Bucureşti destupau sticle de şampanie în onoarea mironosiţelor de strade şi berării cari împluseră pe-atunci capitala. Erau ctitori d-nia lor de aşezăminte de bună cuviinţă .

Nu ni se mai citeze războiul. Nicicând deosebirea dintre rasa autohtonă şi cea venetică nu s-a dovedit mai pe faţă decât atunci. Nicicând puterea de sacrificiu a populaţiunii istorice n-a fost mai mare, mârşavele spoliaţiuni ale Mihăleştilor şi Chiriţopolilor mai numeroase, mai inumane , mai vrednice de marele cordon al Sfintei Cânepe .

Nu e timpul, nu e locul de-a vorbi de toate cîte s-au petrecut în vremea războiului.

Dar va suna şi ceasul în care se va face lumină şi asupra conferinţelor de la Livadia şi asupra regimului de foame şi de mizerie la care-a fost supusă oştirea noastră.

[5 august 1881]

ROMÂNIA IRREDENTA

Sub acest titlu „Deutsche Zeitung" din Viena primeşte următoarea corespondenţă din Bucureşti:

A trecut un an de când prinţul de atunci, regele Carol I de astăzi, a vizitat Curţile din Viena şi Ischl , întorcându - se la Bucureşti ca şef al unui regiment austriac, Tot atunci miniştrii Brătianu şi Boerescu nu mai încetau de a asigura cabinetul vienez că Austro-Ungaria are în vecina Românie un aliat credincios şi loial şi că această alianţă îşi derivă baza cea mai sigură din comunitatea intereselor la Dunăre şi din respingerea tendinţelor ruso - slave în Orient. Dispoziţiunea politică de astăzi din România oferă ochiului unui observator atentiv cu totul o altă icoană. În cestiunea Dunării România declară că interesele sale sunt diametral opuse celor austro-ungare; ea nu vrea să ştie de o comunitate de interese cu vecinul stat dualistic ; ea n-ar sta un moment la îndoială de a face concesiuni englejilor şi ruşilor, numai spre a combate interesele austriace. Ea mai caută apoi a face breşe în dispoziţiunile convenţiunii comerciale efectuată cu mari, sacrificie din partea Austro-Ungariei şi nu scapă o ocaziune spre a releva opoziţiunea intereselor economice şi industriale ale celor două ţări vecine.

În timpul mai recent, dispoziţiunea ostilă în contra Austro-Ungariei începe a se pronunţa şi în privinţa politică. O hartă în care Banatul până la Tisa, Transilvania, Bucovina, ba chiar ţinuturile de la Arad şi Grosvardein figurează ca teritorie române, formează prin şcoale fundamentul instrucţiei geografice al tineretului român şi deputaţii români, cari vizitează mai bucuros vara aceasta băile din sud - ostul Ungariei şi din Transilvania, nu se sfiesc a juca rolul unor agitatori politici. Astfel, de ex. se asigură că deputatul Ionescu, plecând din băile de la Mehadia , a vizitat comunele române de primprejur , dând o atenţie particulară birturilor şi ascultând plângerile asupra terorismului maghiar, a promis oamenilor mântuire şi unire cu România.

Regele Carol I, astăzi ca şi acum un an, este fidel Austro-Ungariei şi sentimentul său cavaleresc este o garanţie oarecare că lucrurile nu se vor precipita aşa curând . Tot aşa credem că şi Brătianu, nu din înclinaţiune platonică , dar dintr-un prudent calcul de om politic şi ca un patriot român onest, pune şi astăzi acelaşi preţ pe relaţiunile amicale cu Austro-Ungaria ca şi până ieri. Dar vede oricine că-i vine prea greu să pună stavilă torentului partidei liberale (sau mai corect partidei roşii), care mai că e dispusă, a arunca din car pe conducătorul de până aci şi fundatorul regatului român. Boerescu a jucat un rol falş în cestiunea Dunării şi eliminarea sa din cabinetul Brătianu n-a fost o pierdere pentru Austria. Numărul partizanilor lui Cogălniceanu, unul din cei mai declaraţi adversari ai Austro-Ungariei, creşte tot mai mult, după cum se vede lămurit din alegerea sa de deputat într-un colegiu până aci fidel

guvernului (Turnu - severin) şi e sigur că, la întrunirea Camerii, toate elementele opoziţiunii se vor coaliza sub conducerea sa spre a răsturna ministeriul Brătianu. Este adevărat că şi acesta nu stă cu mânile în sân , căutând a-şi întări poziţiunea prin câştigarea în parte a unor personaje conservatoare moderate ; aci însă întâlneşte rezistenţa lui Rosetti, de care nu-i este permis să se despartă dacă nu voieşte să piardă cu dânsul pe alţi mulţi stâlpi ai săi din Parlament.

[5 august 1881]

[„CĂUTÂND A ESPLICA ..."]

Căutând a esplica etnologic antagonismul atribuit moldovenilor contra muntenilor am găsit că bărbaţii de peste Milcov nu înţeleg sub cuvântul „muntean" populaţia istorică a Ţării Româneşti, una şi aceeaşi în toate provinciile, ci o pătură superpusă, neistorică , imigrată de curând prin oraşe, din care se recrutează partidul roşu, rămânând ca populaţiile vechi sau pe deplin asimilate să se grupeze, ceea ce şi fac, sub cu totul alte formule politice decât cele cosmopolite ale membrilor societăţilor internaţionale.

Această teorie a produs, ca orice adevăr, o impresie penibilă asupra celor ce cred a avea cuvinte să se simtă atinşi de ea; le-a produs un fel de spaimă de ei înşii, precum se cutremură eroii lui Eschil când simt neînduplecarea fatalităţii ; le-a produs poate salutara îndoială daca în adevăr ar fi ei aceia cărora li se cuvine misiunea naturală şi înnăscută de-a reprezenta un popor din care, în definitiv, nu fac parte decât din întâmplare şi prin strecurare pe furiş.

Argumente în contrariu cari ar invalida teoria noastră nu se prea pot aduce. Evidenţa nu se poate tăgădui, deşi un asemenea mister public nu se mărturisea , fie din cauză de oportunitate, fie pentru alte consideraţii.

Împlerea Parlamentului şi a funcţiilor cu noi fanarioţi de provenienţă proaspătă, falsificarea vieţii intelectuale şi politice a poporului prin capete de formaţiune hibridă, incapabile de o activitate intelectuală, toate acestea se impun vederii; autohtonul simte că nici limba, nici înclinările, nici maniera lui de-a vedea nu pot fi reprezentate de cranii c-un dram de creier, supus la ramolisment . Studii craniscopice comparative ar fi de folos, şi tineretul Facultăţii de Medicină şi-ar câştiga un merit comparând încăperea cubică a unui craniu în adevăr dacoromanic cu strâmtoarea acelor scorburi găunoase în cari rezidă sterilitatea intelectuală şi perfidia partidului roşu.

Declamaţiile şi asigurările solemne de patriotism nu ajută nimic în cestiune, întru cât e etnologică. În privirea politică, punerea tezei poate fi oportună sau inoportună , practică sau nepractică , dar numai din punctul de vedere al celui care-o judecă, nu din acela al adevărului în sine. Pentru meritele reversibile financiare ale grupului Carada — C.A. Rosetti, pentru poeziile neogreceşti ale lui Serurie, cestiunea e şi inoportună şi nepractică .

Să sperăm că va avea alt înţeles pentru distingerea între ceea ce e tipic românesc şi în adevăr naţional pe de o parte şi între importaţiunile de tot soiul ce se pretind naţionale.

Fără atitudinea declamatorie a ziarului francez din Capitală, mai obiectiv, dar totuşi numai din punctul de vedere al oportunităţii , ne răspunde „Cumpăna", ziar redijat de tineri evrei.

Foaia aceasta ne zice că „teoria noastră nu are nici un folos practic pentru partidul conservator".

Poate că folos practic şi partid conservator sunt o contradicţie *în adjecto* întru cât [î]i priveşte pe conservatori. Practice sunt Caradalele, cari ştiu a utiliza tot în afaceri ale ţării cele patru clase primare sau Codul Boerescu în aşa chip încât ajung directori de drum de fier şi de bancă şi milionari. Practic e d. C.A. Rosetti, care pune pe Giani să-i stipuleze o plată de zeci de mii de galbeni pentru negoţul de palavre exercitat de la 1857 încoace. Auzit-au cineva de vrun roşu care, în politică, să fie atât de nepractic încât să piarză un ban? Miniştrii daţi în judecată de aceşti virtuoşi se disting prin absoluta lipsă de simţ practic întru cât [î]i priveşte, căci au ieşit săraci, căci au fost oameni de stat în socoteala averilor lor private, şi sacrificiile ce le-au impus celor mai mulţi poziţiunea lor oficială le-a jignit multora interesele şi avutul lor. Cine-a sărăcit dintre roşii, afară de bieţii Goleşti cari au luat-o la serios? Dar Goleştii erau boieri de neam şi autohtoni, deci, ca atari, nu s-au uitat la folosul practic, lăsând în seama d-lui C.A. Rosetti admirabila calitate de-a concilia interesele sale private cu rolul de martir, de exilat, de prigonit, pe care l-a ştiut juca în perfecţiune. Martiriu şi patriotism ce se traduce în practică în pensii reversibile, în lefuri exorbitante create ad-hoc, în sporirea cu 40 la sută a bugetului cheltuielelor, în urcarea birurilor , în înmulţirea datoriei publice ş.a.m.d.

Cât despre folosul practic pentru *ideile* conservatoare, el e evident. Formula unei organizaţii conservatoare, abstracţie făcând de ţară şi de poporul istoric, se dovedeşte a fi sterilă şi lesne de escamotat . Vedem că roşii, maiestri în

precupeţirea unor asemenea formule, au devenit peste noapte din republicani monarhişti şi că primesc orice program politic, numai la putere să rămâie . Treaba lor să răsucească şi să falsifice principiile conservatoare şi să pretinză că sunt ale lor.

Pentru noi principiile sunt un mijloc pentru păstrarea predominării rasei române în ţară; pentru ei un mijloc de-a rămânea la putere şi a escamota încrederea celor lesne de amăgit. Lupta trebuie să devie mai substanţială şi s-apropie timpul în care, în genere, deosebirea între idei conservatoare şi liberale, între idealuri abstracte de organizaţie va căta să înceteze.

Lupta se va naţionaliza . De o parte vom întâlni fanarioţii şi străinii, de orice credinţe politice ar fi, de alta românii proprii şi în realitate asimilaţi , abstracţie făcând de principii politice.

Evreii au zis Congresului de la Berlin: „Sau ţara să fie cum o vrem noi sau să nu fie". Un apropiat viitor va zice: „Sau ţara aceasta să fie în adevăr românească, sau nici nu merită să fie".

De unde să rezulte în adevăr obligaţiunea pentru ţăran ori pentru fostul boier să se lupte în război sau să plătească dări pentru ca Caradalele şi Goldnerii de toate categoriile să aibă liniştea şi mijloacele de-a-i exploata în bună voie?

Oare poporul nostru nu are altă misiune pe pământ decât de-a plăti pensii reversibile d-lui C.A. Rosetti şi a muri în război pentru a pune fundament siguranţei falimentelor frauduloase ?

Espresia etnologică şi geografică a statului român să nu fie decât un pretest pentru Chirițopoli de a-şi face mendrele, pentru ca străinii să se îmbogăţească şi să se încarce cu onorile create în numele acestui popor?... Ţara Românească nu mai e decât ocazia dată unui grec ca d. C.A. Rosetti de a se gera în om de stat şi de a-şi face nume? E condamnat acest popor ca paginele istoriei lui să fie mânjite de indivizi străini, fără ca aceştia să justifice prin muncă sau inteligenţă o asemenea suplantare?

„Cumpăna" ne citează însă state în cari împrejurările ar fi ca şi la noi: Statele Unite şi Belgia.

Sunt tocmai statele contra comparării cu cari am protestat totdauna. Amândouă formaţiuni nouă, fără caracter naţional propriu, în cari originea locuitorilor e indiferentă, amândouă fără trecut. Tocmai cerinţa de-a lăsa România să se prefacă într-o Americă sau o Belgie a Orientului este aceea căreia ne opunem din toate puterile. Nouă nu ne e deloc indiferent elementul ce are a determina caracterul şi soarta acestei ţări. Pretindem în mod absolut ca el să fie acelaş care-a determinat caracterul ţării de la 1200 — 1700 şi de la 1821 — 1866. O ţară care ar apuca căile americanismului deplin devine indiferentă pentru român şi e cel mult o espresie geografică, o firmă, un otel, nu o patrie, nu un stat naţional.

Dar, zice „Cumpăna", atât în lumea fizică cât şi [în] cea morală există şi domneşte numai ceea ce are *puterea intrinsecă* de-a exista şi domni. Este o ciudată filozofie aceea care se sileşte a demonstra că elementele putrede, că decrepitudinea poate doborî şi stăpâni elementul sănătos şi viguros.

Poate fi ciudată filozofia aceasta, dar nu e mai puţin adevărată. Puterea intrinsecă de-a exista şi domni nu este absolută, ci atârnă de la mediul în care se exercită. Când un popor începe de ex. sub dominaţiunea străină, învins prin superioritatea numerică , elementele sale viguroase şi statornice vor rămânea jos, iar cele cari se vor adapta mediului nou al robiei , linguşitorii , mincinoşii , viclenii, se vor ridica. Astfel grija cea dendâi a fanarioţilor a fost de-a desfiinţa armata noastră, corp cu corp, pentru a nimici mediul în care calităţile rasei române şi puterea ei de viaţă se putea exercita. La 1874 „Românul" cerea desfiinţarea armatei pentru cauze de economie.

Istoria noastră e o ilustrare a acestei teorii. În epocele în cari se cerea vigoare şi o intensivă vitalitate s-au ridicat românii; în epoce de dominaţiune străină, exercitată din Ţarigrad ori din alte puncte, s-au ridicat străinii.

Adaptabilitatea c-un mediu nesănătos, nedemn, nu înseamnă superioritate organică.

Stejarul nu creşte pretutindenea, buruienele în tot locul. Aceasta nu va să zică că ele au „o putere intrinsecă mai mare de-a exista şi de-a domni". Daca într-un mediu stricat viclenii şi poltronii înfloresc nu e dovadă că au o putere intrinsecă superioară celor inteligenţi şi de caracter, ci numai că mediul e favorabil pentru decrepitudine morală, nefavorabil pentru sănătate.

În stâncă s-a găsit o broască ţestoasă care trăise sute de ani fără hrană, adecă tot timpul necesar formaţiunii stâncii . Este ea organic superioară unui englez, care, nemâncând patru zile, ar turba ?'

Victoria finală a superiorităţii e coada *teologică* a bătrînului Darwin. Cu toată adâncimea filozofiei naturii, el e bun anglican , deci optimist; în contra scepticismului ce-ar putea rezulta din teoria luptei pentru existenţă se - ndreaptă aserţiunea că la urmă victoria e a superiorităţii. Nu superioritatea organică învinge, ci adaptabilitatea c-un mediu dat de timp, istoriceşte, dat de spaţiu, geograficeşte . Dar naturile viguroase vor căta să întipărească mediului caracterul lor,

cele slabe se vor adapta ca ceara unui mediu nedemn chiar, încât slăbiciunea e din acest punct de vedere un titlu la existență. Demult gândeam la o asemenea modificare a teoriei luptei pentru existență, văzând cazurile în cari decrepitudinea şi paraziţii ajung a esploata şi stăpâni elemente sănătoase şi puternice;

[6 august 1881]

[„DESPRE O PRETINSĂ INCURSIUNE ..."]

Despre o pretinsă incursiune a soldaților români de graniță în comitatul Trei scaune din Săcuime „Pesther-Lloyd" scrie, în maniera sa ordinară, următoarea:

De sute de ori am dat reprezentanţilor noştri din străinătate exemplul diplomației engleze; nu e vina noastră daca trebuie să revenim mereu asupra aceluiaşi exemplu. Rugăm pe oricine care cunoaşte întrucâtva uzanţele diplomației engleze de - a - şi închipui următorul caz. Există undeva — nu în vecinătatea Marei Brititanii , ci în apropierea celei mai neînsemnate colonii a ei — un popor mic, dar obraznic, căruia Anglia i-au adus cele mai mari servicii şi care, drept mulţămită, urmăreşte cu cea mai îndrăzneață batjocură tot ce e englez. Presa acestei mici ţărişoare (Kleines Landchen) *batjocoreşte într-una Anglia; guvernul ei nu lasă să treacă nici o ocazie pentru a face guvernului, englez orice năzbutie imaginabilă şi afară de aceasta micul poporaş* (Kleines Volkchen) *întreține un cârd de agenți cari se silesc a aduce poporul ce stă sub Anglia la nemulţumire, ba la revoltă chiar. Cu intenție agenții micei ţări răspândesc ştirea că ea în curând va goni pe engleji şi le va lua teritoriul; iar, pentru ca lucrul să devie verisimil în ochii ignorantului popor de rând , guvernul micii ţări, din greşeală se 'nțelege , pune pe soldați să facă o incursiune pe teritoriu englez, să ocupe sate şi să comită fel de fel de necuviințe.*

Cum credeți oare c-ar vorbi diplomația engleză cu asemenea canalii ? Cazul e inimaginabil , căci englezul ar impune tăcere la cea dendâi ocazie obraznicului vecin; dar să admitem că prin o miraculoasă , constelație de împrejurări lucrurile ar fi ajun atât de departe, care credeți c-ar fi soarta principelui, a ministrului, a poporului, care ar fi atins astfel vaza Angliei? Englejii sunt oameni practici; ei proced în orice loc altfel, conform cu împrejurările locale. Într-un loc restabilesc liniştea, într-alt loc iau ţara întreagă sub stăpânirea lor, într-alt loc bombardează capitala pân-în fundament, ba pe - alocurea s - a 'ntîmplat c-a curarisit pe-un ministru pe jumătate sălbatec c-un băţ de bambus , dar pururea şi pretutindenea, în Europa ca şi-n cele mai depărtate zone , au inspirat respectul numelui englez şi, chiar acolo unde nimic nu se respectă, au inspirat un fel de sfioasă teamă de orice petec de pământ pe care fâlfâie o treanță cu colorile engleze.

Acesta e obiceiul englez, e bunul obicei. Şi dacă în locurile acelea unde sentimentul pentru onoarea şi demnitatea acestei monarhii ar trebui să fie mai viu ar exista o urmă numai din acea mândrie şi hărnicie, din curajul şi cuminția politicei engleze, ar fi în adevăr cu neputință ca o ţărişoară ca România să cuteze de - a - şi aranja toată politica ei astfel încât aceasta să semene c-o continuă şi impertinentă provocare a Austro-Ungariei. Nu vorbim aci numai de incursiunea românilor în comitatul Trei scaune . Un pericol nu subzistă aci şi-n acest moment vagabonții valahi vor fi şi plecat, de vreme ce d. ministru de război din Bucureşti au avut deosebita bunăvoință de-a dispune numaidecât ca să se deşerteze teritoriul ocupat. Aşadar nu cazul în sine ne preocupă, ci gândim la totalitatea relațiilor monarhiei noastre cu cel mai tânăr regat. Cazul din Trei scaune e numai un fenomen ceva mai frapant în sistemul politicei române, care are de scop a continua agitația în contra monarhiei noastre. Presa, Parlamentul, guvernul, poporul, pe cât are simţ pentru lucruri politice, sunt nesleiți în degradarea monarhiei noastre. Guvernul caută să împiedice prin orice mijloace influența legitimă a Austro-Ungariei în Comisia dunăreană, presa predică zi cu zi anexiunea Transilvaniei — e adevărat că presa bucureşteană, e atât de smintită de-a discuta zilnic anexiunea Bulgariei, Macedoniei, Basarabiei; în şcoale se 'ntrebuințează harte, în care toată ţara — până la Segedin — se declară posesiune română, iar armata întreprinde tocmai incursiuni pe teritoriul Transilvaniei.

Paralel cu aceasta urmează agitația emisarilor români în Transilvania.

Amintim că abia acum opt zile am dat seamă, după sorginți ardelene , că aceşti emisari pregătesc populațiunea română că în curând ,,va fi eliberată de către ţara mumă". Legătura între această agitație şi incursiunea de acum e evidentă. *Cei din Bucureşti au voit s-arate ţăranilor din Transilvania c-au luat la serios ,,eliberarea", că de pe acum încă soldații români au curajul de-a incurge pe teritoriu maghiar — ţăranului nu citeşte gazete, chiar între popii româneşti abia se află pe ici, pe colo cîte unul care ştie să scrie şi să citească ca oamenii; lor le vin aceste ştiri*

exagerate, ei aud vorbindu-se de o bătălie bunăoară, în care, se 'nțelege , eroii români au fost biruitori; că i-au alungat numaidecât , aceasta n-o află se 'nțelege nimeni şi astfel țăranul află că d-nii misterioşi cari i-au promis atâtea lucruri frumoase totuşi n-au vorbit aşa de fără temei. Incursiunea în ținutul celor Trei scaune se ține de această minare a agitatorilor români ca ilustrația de text.

Pe lângă asta ne mai vine în minte că în Bucureşti, pre cât ştim, poartă coroana nouă un prinț din casa Hohenzollern. întrebăm acum daca e cu putință să se facă o asemenea politică sub un prinț care-şi cunoaşte foarte bine originea şi care s-a obicinuit a-şi utiliza cum se cade foloasele ce i le oferă originea? Presupunem că la prompta recunoaştere a noului regat român bunăoară considerația pentru un principe german *n-a fost cea din urmă şi va fi permis de-a întreba daca originea nu-i impune acelui Hohenzollern din Bucureşti oarecari îndatoriri cari să facă cu neputință ca* sub ochii săi *să se urmeze o politică cu totul asămănătoare cu aceea pentru care Battenberg, cel instalat în Sofia de Rusia, a avut onorabilitatea de-a da pasport ministrului său. Atât de neputincios nu va fi desigur nici regele României încât să nu poată pune stavilă acelor scandaloase agitații cari, mai curând sau mai târziu , cată să devie fatale atât țării sale cât şi tronului cioplit din nou, precum şi posesorului său. Dar pentru leziunea teritoriului unguresc, nu se poate aştepta satisfacție de la regele României. Satisfacțiunea trebuie să şi-o ia guvernul nostru însuşi şi ea trebuie să fie* atât de publică, atât de eclatantă, atât de completă *precum a fost cea stoarsă cu de-a sila de contele Andrassy de la prințul Milan sub guvernul Ristici — şi aceasta pentru o greşală mai neînsemnată decât cea ce s-a comis acum. Nu e suficient de a ne mulțumi cu mai puțin decât ceea ce-a obținut contele Andrassy într-un timp în care Austro-Ungaria nu ocupa încă acea vestită poziție dominantă de azi şi când , pentru întâia dată, ni s-a dovedit atât nouă cât şi mai cu seamă populațiunilor din Orient că vaza monarhiei nu se poate atinge în nici o împrejurare.*

Să nu ne facem iluzia că, daca România se va alege c-o impotentă admonițiune diplomatică, cari se manipulează cu atâta seriozitate de cabinetul din Viena, jocul nu se va repeta mâni , poimâni , în timpii cei nefavorabili şi c-ar ajunge la capăt atât de curând . Daca România nu va primi o punițiune precum ar primi-o în asemenea caz de la orice altă mare putere europeană, atât interesele cât şi supuşii acestei monarhii în Orient s-ar declara proscrişi . Ceea ce i s-ar îngădui fără pedeapsă României ar îndrăzni Serbia şi Bulgaria. Iar, când s-ar ivi în adevăr un conflict, s-ar manifesta poate pe deplin urmările fatale ale acestei slăbiciuni.

[7 — 8 august 1881]

[„«ROMÂNUL» DE JOI..."]

„Românul" de joi înregistrează cu zgomotoasă bucurie rezultatul balotajului de marți şi însoțeşte darea sa de seamă cu oarecari explicări pe cari le crede absolut necesare pentru onor. săi cititori.

Trebuie să aibă cineva lipsa de cuviință a „Românului" pentru a mai îndrăzni să vorbească de o biată alegere la care, pentru cuvinte expuse la acest loc, opoziționea s-a abținut de-a lua parte.

Şi „Românul vrea să ne facă să credem minunea că a fost în momentul de față în Colegiul I al Capitalei 86 de alegători cari să voteze orbeşte pentru un om cu desăvârşire obscur şi de nici o însemnătate publică ca acel d. Culoglu , pe care nimenea nu-l ştie? Se vede că libertatea de care s-au bucurat guvernanții de - a - şi exercita prestidigitația împrejurul urnei au umplut-o cu voturi. În zilele noastre oamenii cred mult mai lesne în repejune de manipulație decât în minuni.

[7 — 8 august 1881]

[„ADEVĂRUL CĂ ÎN DECURSUL..."]

Adevărul că în decursul acestor din urmă paisprezece ani elementul istoric pământean au fost înlăturat în favorul a d-alde Giani, Cariagdi, Carada, Fleva etc., deci în favorul unui element etnic şi moraliceşte străin neamului românesc, acest adevăr [î]i doare rău pe toți aceia câți şi-au făcut din specula patriei şi naționalității o meserie , un negoț, o

breaslă.

Când aude cineva că un Fleva ori un Pherekydis pretinde a se interesa de România [î]l poate întreba: „Ce-ți pasă d-tale cum merge ori nu merge Țara Românească? Pese-ți de ceea ce se petrece în patria d-tale originară, în Morea sau cel mult în regiunile hartelor etnocratizate de d. Paparigupolos . Țara aceasta, în care vă câștigați un codru de pâine , a stat de la 1200 şi pân-la 1866 şi fără d-voastră. Daca va trăi înainte nu va fi meritul d-voastră; daca va pieri nu pe d-voastră vă poate atinge vina, de vreme ce poporul românesc n-au fost în drept a vă privi decât ca pe nişte venetici de ieri alaltăieri , veniți aci ca să vă hrăniți, iar nicidecum ca să apărați un pământ ce nu-i al vostru sau o nație din care în definitiv nu faceți parte decât cel mult prin toleranță, iar nu pe bună dreptate. De vă place stați; de nu, Dunărea 'i colo şi pe unde ați venit puteți şi pleca".

Tot acest răspuns li se cuvine şi evreilor şi oricăror străini. Nu vă place țara şi poporul? Nu vă convine şovinismul neamului românesc? Nu vă mai lasă să vindeți rachiu amestecat cu vitriol? Granițele-s aproape. Mergeți în țara cui vă avusese înainte. Ați

---

făcut avere? Luați-o cu voi şi pe ici vi-i drumul! Atâta pagubă să fie pe capul acestei țări cât o suferi ea prin emigrarea Caradalelor, Gianiilor, Cariagdiilor şi Pherekyzilor .

Iată singurul limbaj pe care se cuvine să-l ținem față cu această plebe de bragagii şi covrigari aristocratizată pe pământul nostru.

Față cu această realitate simplă, ce ne răspunde organul acestor oameni, poreclit „Românul"? Că şi între conservatori sunt oameni de origine străină. Am mai observat că acest argument *ad hominem* nu dovedeşte absolut nimic în contra teoriei noastre.

Pot d-nia lor să-şi chinuiască memoria în toate chipurile pentru a afla şi între conservatori numiri cari să semene cu ale d-nealor; teoria pe care o susținem e obiectivă, de-o valoare generală secundum veritatem . Argumentul în contrariu nu invalidează deloc teza.

Chiar daca toți conservatorii ar fi olandeji sau persani bunăoară, nu rămâne mai puțin adevărat că secta Carada, Giani, Pherekydis, C.A. Rosetti, Fleva este alcătuită din străini superpuşi fără nici un cuvânt nației româneşti; că o esploatează cu neomenie, ca orice străin fără păs de țară şi popor, şi că acest spectacol al esclusivei stăpâniri a unei rase şi decăzute şi abia imigrate asupra unui popor istoric şi autohton e o adevărată anomalie, căreia poporul istoric ar trebui să-i pună capăt daca ține la demnitatea şi la onoarea lui.

Dar, zice, „Românul",

„românii ca toate popoarele cari păşesc spre progres nu se mai ocupă astăzi de-a descoperi cine e autohton sau nu.

Însă tocmai asta e tema noastră. Rău fac românii că se cred destul de înaintați pentru a nu se mai ocupa de aceasta; rău că scad la număr pentru a face loc Caradalelor şi Goldnerilor ; rău fac că se lasă esploatați de străini de tot soiul; rău fac că țin pe spatele lor cu produsul muncii [lor] aceste mii de lipitori, nedeprinse la muncă, corupte, viclene şi mincinoase cari răpesc pământeanului cel din urmă ban şi-i iau pânea din gura copilului, pentru a se înțoli cu toate trențele scumpe ale Apusului; rău fac în fine românii că sufăr ca asemenea lăpădături să-i guverneze.

Fac atât de rău încât aceşti paraziți cutează a înjura trecutul nostru, a mânji cu vorbele lor veninoase mormintele vechilor şi vitejilor noştri Domni, a ne numi pe noi străini în țara noastră proprie.

A ajuns atât de departe încât „Românul" îndrăzneşte a zice că aristocrația română, acea aristocrație care azi, grație demagogiei. nu mai există, a fost străină.

În adevăr Roman şi Manea Herescu , ambasadorii lui Mircea Vodă, al căror ultim descendent s-a stins acum câțiva ani, Basarabii, Floreştii , Bălenii , Filipeştii , Balşeştii , Cănteştii , oameni care au botezat piscurile cele mai înalte ale Carpaților cu numele lor nu sunt familii istorice; Matei Vodă şi Vasile Lupu , a căror oştiri împreună se ridicau la 270 000 de oameni, erau o aristocrație străină, fără drept istoric, fără merit.

Meritele şi dreptul istoric sunt ale lui Zevzecopol şi Pehlivanoglu , noii veniți. D-nul Zevzecopol s-a bătut la Valea Albă, d-nul Pehlivanoglu la Rovine şi d-nul Pherekydis la Obertin .

Daca se va cerceta bine, se va afla că, la adecă, d. Giani a fost duce de Făgăraş, d. Carada pârcălab de Hotin şi d. C.A. Rosetti vornic de Suceavă. Sunt pline cronicele noastre cu numele ilustre ale Zevzecopolilor de tot soiul şi bătrânul Costin de la Costâna nu ştie cum să le ridice meritele mai sus!

Dar, întreabă „Românul", „contra cui s-a luptat Tudor?".

Contra voastră, d-nilor roşii! Contra părinților voştri!

Iată ce povesteşte în adevăr Mihai Cioran, adiutantul lui Tudor şi martor ocular al evenimentelor:

De la deschiderea războiului, din anul 1806 până la 1812, între Rusia şi Poartă, şi de la 1812 până la 1818, cât a ţinut domnia lui Caragea , şi de atunci până la 1821, amândouă *Principatele s-au umplut de greci ca niciodată.* Marele spătar , şeful oştirilor nu se făcea *niciodată din boieri români* precum nici agă , nici căpitan de dorobanţi, precum nici o altă dregătorie care după vechile aşezăminte ale ţării avea sub dânsele trupe înarmate; *ci pe toţi aceştia îi orânduia Domnii din grecii lor* ... Caimacamul Craiovei cu toată suita lui şi cu toată oştirea de lângă dânsul trebuia să fie greci; zapciii plăşilor, vătăşeii plaiurilor , toţi dregătorii cari erau sub dânşii trebuiau să fie greci şi foarte rar s-ar fi putut vedea cîte un român printre dânşii ... Mitropolitul

ţării, câteşitrei episcopii, toţi arhiereii, toţi egumenii monăstirilor erau greci; în şcoalele domneşti toţi profesorii, mari şi mici, erau greci. Negoţul din toată ţara era în mânile grecilor . . . După tot cuvântul drept şi fără voie te făcea să crezi că Grecia întreagă se strămutase în România . . . Vocea şi puterea boierilor români se pierdeau în acel torent de străini ce inundaseră ţara.

În reclamaţia pe care Tudor o adresează Porţii, el zice:

Necontenitele şi neauzitele patimi şi chinuri ce suferim neîncetat de la Domnii greci cum şi de la *suita ce aduc* cu dânşii , şi de la toţi grecii, neamul lor, ce s-au încuibat în pământul nostru. . .

Divanului ţării Tudor îi prezintă un *memorand* al cărui punct 1 zice:

Ca Divanul ce înfăţişează Ţara Românească să ceară prin arzmazar de la Poartă *desfiinţarea cu totul şi pentru totdauna a orânduirii Domnilor greci şi în locul lor* să se rânduiască Domni pământeni .

Dar să vedem!

Tudor a avut căpitani, a numit prefecţi. Este vrun Carada printre ei?

A numit la Dolj pe Ion Solomon, la Mehedinţi , pe visternicul Crăiniceanu , la Gorj pe frate - său , la Vâlcea pe Strehăianu , locţiitor de ban de Craiova pe Vasile Moangă . Între căpitani găsim pe Vasile Crăpatu , Barbu Urleanu , Ion Oarcă , Ghiţă Cuţuiu , Ion Urdăreanu , Ghemigeanu ş.a. Corespondenţa lui cu paşii de din dreapta Dunării o purta un bătrân anume Borănescu .

Nu găsim între toţi oamenii aceşti o singură Carada.

Unde erau Caradalele patriotice pe atunci?

Aci vom pune pe Ypsilanti să ne răspunză prin proclamaţia sa:

Voi. prietenii mei patrioţi pe câţi întâmplările şi nevoia i-au târât într-aceste pământuri ale Moldovei şi Valachiei , siliţi fiind de întâmplările împrotivitoare , aţi ajuns *să staţi până şi dindărătul trăsurilor boierilor pământeni ai acestor ţări,* batjocură şi ruşine încă neauzită de locuitorii Eladei .

Câţi însă veţi rămânea surzi la această sfântă chemare a patriei şi veţi voi a rămânea slugi boierilor acestor două ţări, stând dinapoia trăsurilor lor, să cunoaşteţi că de azi nu mai puteţi purta arme şi că neapărat *trebuie să vă îmbrăcaţi în haina acestor pământeni* şi să vă aşezaţi în naţia lor. Iscălit: Alexandru Ypsilanti .

Ceea ce au şi făcut Caradalele acum 60 de ani. Au îmbrăcat haina pământenilor şi s-au aşezat între noi.

Ordinul de zi dat de Ypsilanti la Cozia descrie în modul următor pe vitejii pe cari - i adunase sub streaguri :

Ostaşilor!

Dar ce zic? Blestem şi batjocură! Nu voi mânji niciodată acest frumos şi glorios nume adresându-mă către voi, cari sânteţi nişte cirezi de nebărbate şi nevrednice gloate, de adunături, fricoşi , dobitoace, leneşi şi tot ceea ce se poate numi mai prost etc., etc.

Sunt şaizeci de ani de atunci !

Oamenii bătrâni ţin minte vremea. Se poate crede oare că fiii acestor oameni, cari sunt în cea mai mare parte roşii, pot fi buni români? Se poate pretinde că acestea ar fi merite suficiente pentru a stăpâni România? Aceste nu sunt erezii istorice, precum binevoieşte a glumi „Românul", făcându-se că uită cumcă citim acte autentice. Sunt adevăruri, crude şi dureroase adevăruri, cari ne inspiră scârbă de aceste adunături ce-au uzurpat rolul de politiciani în ţară. Pot oamenii aceştia, a căror părinţi nu ştiau româneşte, să aibă vrun sentiment de patrie? Pot ei să iubească literatura, artele, meseria naţională? Ştiu ei altceva decât a goni funcţii? Sunt ei altceva decât ceea ce ovreii sunt în Moldova?

Iată de ce moldovenii au dreptate să urască pe aceşti oameni. Ei, poporul istoric, au dat mâna şi s-au unit cu

poporul *istoric* al Țării Românești. Când au unit coroana neamului Muşatin şi pe-acea a străvechilor Basarabi pe-o singură frunte, când poporul lui Bogdan Voievod Dragoş s-au unit cu poporul lui Tugomir Basarab, amândouă ramuri odinioară puternice a unei mari nații a evului mediu, nici unii nici alții n-au gândit că vor ajunge a fi stăpâniți de . . . vorba lui Ypsilant . .. de ,,prietenii patrioți ce stau îndărătul trăsurilor boierilor pământeni ".

Înainte, când vă jucați de-a republica, calea-vale ! Serurie publica pe-atunci *Parisul în America,* iar teoria ,,om şi om" era foarte favorabilă republicei compuse din orice ființe cu care-a umplut Dumnezeu lumea.

Azi sânteți monarhişti, regalişti , legitimişti ? Apoi se schimbă treaba. Monarhianu se întemeiază decât pe elemente istorice, nu pe venetici şi parveniți.

Nu căutați cu lumânarea printre conservatori numiri cari pot fi de origine străină, dar se află în cronicele noastre în veacul al Xvi-lea şi al Xvii-lea . Nu citați pe Rosnovanu , Solescu , Păşcanu , Canta ş.a. alături cu onor. C.A. Rosetti ca şi când ar fi tot de-o seamă numai pentru că numele seamănă. Nu strecurați pe patronul Caradalelor şi Cariagdiilor între familiile ce sunt de trei - patru sute de ani în țară.

Nu vă oprim, se 'nțelege , de-a fi şi de-a vă simți români. Ceea ce însă nu se cuvine, ceea ce e stricăcios pentru țară şi pentru rasa română, e ca d-voastră, cari faceți politică pentru a face avere, d-voastră, pentru cari manoperele demagogice sunt un mijloc de trai, să determinați soarta acestei țări, să fiți elementele ei hotărâtoare . Au căzut boierii? Vie alți români în locul lor. Dar români get - beget , de coada vacii cum se zice. Vie Ion Frunte Lată, ori Terinte Țără - lungă să puie trebile la cale, iar nu Giani, Cariagdi, Carada, Flevs , Chiriţopol, C.A. Rosetti şi alții de soiul acesta.

[9 august 1881]

O CONFIRMARE NEAşTEPTATĂ

Fără s-o aşteptăm, d. I. Ghica dă dreptate teoriei noastre etnologice în scrisoarea a Ix-a adresată d-lui V. Alecsandri şi publicată în „Convorbiri".

Iată în adevăr pasaje din această scrisoare cari ilustrează teoria noastră despre sterilitatea intelectuală a imigrațiunii românizate din proaspăt.

Deşi tonul scrisorii e beletristic , potrivit cu foaia în care a fost tipărită, cititorul va vedea că în mod intuitiv se descrie incapacitatea înnăscută a păturei superpuse din România de-a pricepe geniul poporului nostru.

[9 august 1981]

DIN EPOCA LUI MATEI BASARAB

Sub titlu *Moldova acum două sute de ani* ziarul ,,Bukarester Tagblatt" a publicat următoarele:

Din izvor sigur ni se anunță că nu demult s-a găsit în arhiva oraşului Stettin (Prusia) două documente istorice foarte remarcabile, cari sunt de o valoare neprețuită pentru istorie şi pentru România. Unul din aceste documente este un tractat de alianță încheiat la 1650 între principele moldovean Tudor Stefăniță şi regele Carol X , din Suedia, contra polonezilor . Al doilea document este o cronică a mijlocitorului suedian care a fost însărcinat cu încheierea acelui tractat şi în care se află o descriere interesantă a stării de cultură de atunci a Moldovei.

Principatul avea atunci o armată bine instruită de 120 000 oameni. Administrația era regulată, deja existau şcoli, şi legislațiunea era astfel organizată încât se putea număra între țările cele mai civilizate de atunci. Această stare folositoare o datorea Moldova predecesorului lui Ştefan Tudor, principelui Vasile Lupu, care a înființat prima tipografie în România, clădind biserica Trei Ierarhi din laşi, una din clădirile cele mai monumentale ale României.

De un interes deosebit este următorul pasaj în numita cronică a mijlocitorului suedian . El zice între altele :

„Am sosit în Iaşi în timpul nopţei şi am fost primit la barieră de către un oficier al principelui, care m-a condus în palatul princiar. Sosind în Curtea acestuia, garda prezenta arma, cu care ocazie mi se păru curios că căpitanul comanda în limba nemţească. Întrebând despre motivul acestui lucru, mi s-a răspuns că principele Tudor, care a trădat pe predecesorul lui în calitate de secretar domnesc, punând mâna pe tron, de frică să nu paţă şi dânsul tot aşa a angajat un regiment nemţesc, făcând dintr-însul garda lui personală".

Cronicarul, care după cum se vede ochea totul bine, descrie până la cele mai mici amănunte moravurile şi obiceiurile moldovenilor, traiul lor, ba până şi aranjamentul lor. Deja atunci era în laşi în uz Scrânciobul , pe care cronicarul îl descrie cu deamănuntul .

„În urmă, principele Tudor a fost silit să părăsească ţara, refugindu-se la credincioşii lui amici, la suedezi . Senatul din Stockholm l-a primit cu mare distincţiune, acordându-i în consideraţia înaltelor sale facultăţi spirituale o pensiune anuală şi dându-i pentru locuinţă castelul de lângă Stettin. de unde întreţinea o corespondenţă statornică cu tatăl său, care trăia în Varşovia, şi care corespondenţă trebuie să se afle în vreo arhivă rusească".

Din mici trăsături de caracter, pe care cronistul ştie să le grupeze cu dibăcie, ni se prezentă înaintea ochilor figura lui Tudor în mod plastic . El ni se arată ca un om energic, care nu se sparie de nimic, care cuprinde cu ochiul sigur situaţia politică de atunci a Europei şi care apoi nizuieşte a asigura Principatul în contra tuturor atacurilor prin întărirea puterilor militare. În privirea vederilor sale filozofice de stoic, el şi în nenorocire a suportat cu statornicie soarta sa şi a ştiut să-şi păstreze până la momentul din urmă sprintenia spirituală şi un interes viu pentru viaţa spirituală a timpului său.

Nu e nevoie, pentru cunoscător, a adăoga că aceste documente vorbesc de epoca de strălucită memorie a lui Matei Basarab, când Ţara Românească avea 150000 de ostaşi, Moldova 120 000; o epocă pe care am invocat-o de atâtea ori zilele trecute în discuţia noastră asupra deosebirilor de rasă din România.

În darea de seamă a foii germane s-a strecutat o eroare de nume. Nu *Tudor Ştefan* ci *Ştefan Gheorghe* [î]l cheamă pe acel viteaz boier care-n înţelegere cu Matei Vodă răsturnase pe câtva timp pe Vasile Vodă Lupul, ca pedeapsă pentru vrăjmăşia nejustificată a acestuia în contra bătrînului şi valorosului domn al Munteniei. Mai amintim că există un portret xilografat excelent al lui Ştefan Gheorghe, din vremea lui, şi că, afară de Suedia, Parlamentul Engliterei i-a votat asemenea o însemnată pensie.

[9 august 1881]

[„CE VOR MAGHIARII CU ALIAŢII LOR..."]

Ce vor maghiarii cu aliaţii lor evrei de la „Pesther-Lloyd" şi de la alte ziare oficioase cu tonul plin de necuviinţă şi de venin pe care-l ţin faţă cu românii în genere, cu statul român îndeosebi? Ploaia de invective căzute ca din senin din nenumăratele foi ungureşti au ele vro raţiune suficientă, subiectivă măcar, sau sunt produsul căldurilor caniculare ale acestei veri? In asemenea caz se 'nţelege că gheaţa la cap şi dusă de apă rece sunt mijloace de înduplecare şi liniştire de mai sigur efect decât raţionamentele; şi manifestaţiunile nepoliticoase şi nepolitice ale presei maghiare au nevoie mai mult de un tratament solid hidro - terapeutic decât de argumente în contrariu logice sau . . . materiale.

Ciudată privelişte ne prezintă ţările de dincoace de Laita . O rasă puţin numeroasă, de 4 şi jumătate milioane, ca cea maghiară, incultă, fără o dezvoltare intensivă a muncii naţionale, servă de pretext la o mulţime de cavaleri de industrie, maghiarizaţi de curând , evrei, slovaci, nemţi ş.a. pentru a supune unui tratament barbar şi nelegiuit popoarele Coroanei Ungariei, popoare în genere mai vechi pe acele teritorii decât rasa maghiară însăşi. Şi, când aceste popoare, fie români, fie sârbi , fie alţii, nu vor să se lase a li jupi pielea şi a li se stâlci organele graiului cu nodurile dulcei limbi ungureşti, atunci ţipete şi vaiete că se prăpădeşte patria lui Arpad, că e înaintea unui abiz.

Dar fie înaintea unui abiz. Ce mai pagubă! O formaţiune politică de poltroni şi de gură - cască mai puţin, iată totul. Cu înlăturarea d-lor Ugron şi Bartha nu se desfiinţează nici popoarele Ungariei, nici brazda ei.

Zi cu zi li se substituie maghiarilor alte elemente, mai trainice şi mai muncitoare. Nu le-a rămas în realitate decât privilegiul ce şi l-a creat de-a ocupa funcţiile publice;

încolo negoţul e 'n mâna evreilor şi a germanilor; institutele de credit, întreprinderile industriale, navigaţia sunt pe mâinele străinilor; oraşele sunt populate de străini. Un vânt în schimbătoarea lume politică şi maghiarii părăsesc scena mai săraci, mai ignoranţi, mai neputincioşi decum au intrat pe ea la 1866.

Această conştiinţă a neputinţei şi nimicniciei proprii [î]i arde şi [î]i mănâncă . Un temperament iute şi ordinar [Î]I face şi mai incapabili de-a suporta cu înţelepciune căderea şi ruina vădită, deci caută a-şi răzbuna pe oameni nevinovaţi neputinţa lor proprie şi şi inventează când emisari români în Ardeal, când Daco - românia , când alte năzbutii toate.

Un popor care nu e nici destul de cult, nici destul de numeros pentru a fi atât de suficient şi care formează abia a treia parte din populaţia ţării ce-o stăpâneşte , fără umbră de drept şi prin subrepţiune, ar trebui să fie mai modest. Aducându-şi aminte de cîte a suferit el însuşi, ar trebui din contra să sprijine şi să încurajeze tendenţele de emancipare politică, intelectuală, economică a conlocuitorilor de altă limbă, ca astfel toate naţionalităţile, unite într-un mănunchi, să reziste cu mai mult succes inamicului comun, care e totdeuna o civilizaţie superioară. Se urmează însă din contra. Dintr-o ţară cu populaţie rară cum e Ungaria emigrează mii de oameni pe an în ... America; populaţiile pământene scad la număr şi sărăcesc; încât evreii de la „Pesther-Lloyd" propun colonizarea şesurilor cu nemţi. Şi, cu toată starea aceasta de lucruri, maghiarii vor să silească pe oameni de-a deveni maghiari? Este aceasta cu putinţă?

S-a văzut vrodată ca o minoritate incultă şi săracă să-şi impună naţionalitatea sa altor popoare dacă nu superioare, cel puţin egale cu ea? Nu s-a văzut nicăiri, nu se va vedea nici aci.

Norocul maghiarilor consistă, la dreptul vorbind, în împrejurarea că bătrânul Deak a cunoscut prea bine că maghiarii singuri ar fi incapabili de a forma un stat independent. De aceea i-a lipit de partea de dincolo de Laita, ca pe fraţii siameji . Românii, precum şi celelalte popoară, au legături vechi cu Casa de Austria, mai vechi decât autonomia ungurească. şi decât statul unguresc de proaspătă memorie. Dacă ungurii s-ar dezlipi de Austria, dacă ar înceta principiul ce-i face posibili , nu multe săptămâni ar trece şi s-ar alege praful de regatul d-lui Tisza şi consorţi .

Tot respectul pentru monarhia habsburgică pre cât prezintă principiul unei pacinice convieţuiri de popoare deosebite şi străine unele de altele. Dar de la această fericită idee de stat, care e tot ce se poate mai ingenios ca echilibru de puteri, până la monomania şi esclusivismul maghiarilor e o deosebire cât cerul de pământ . Desigur că nu vom include în stima noastră pe betyarii foilor ungureşti şi pe ovreiaşii de la „Pesther-Lloyd".

Ş-apoi ce aere îşi dau?

Ce-ar face Anglia în ocazia cutare? Anglia? Dar înainte de toate în Anglia funcţionarii nu fură; exemplare de oameni de stat ca d. Lonyay nu există; membrii Camerei Comunelor nu au diurnele vândute la cămătari pe ani înainte, ca membrii ilustrului Parlament din Pesta; veniturile a zece lorzi sunt egale cu veniturile Ungariei întregi. Anglia n-are nevoie de colonişti străini, ea care colonizează lumea; în fine oameni de rasă engleză se numără cu sutele de milioane, nu sunt patru milioane şi jumătate. Cine are puterea Angliei, averea şi producţiunea ei şi mai cu seamă mintea ei poate să-şi dea şi aerul ei. A compara însă o biată stirpe tătară, fie cât de energică, cu rasa anglo-saxonă şi a aştepta de la ea minunile celei din urmă e curată copilărie.

[10 — 11 august 1881]

[„«ROMÂNUL» S-A PUS PE STUDII..."]

„Românul" s-a pus pe studii comparative. Pentru a dovedi că între conservatori şi sincerii liberali nu poate exista stimă reciprocă, reproduce pasaje din discursurile d-lui Vernescu pe de o parte, pasaje din ‚Timpul" pe de alta. Fiindcă istoria asta-i face plăcere,

---

suntem departe de-a i-o lua, deşi ştim prea bine ca nu va putea s-o prelungească, de vreme ce, afară de cazurile tocmai citate de „Românul", ceartă între noi şi bărbaţii politici de la „Binele public" n-au fost. Din acele pasaje „Românul" deduce că între grupurile opoziţiei nu poate exista „stima reciprocă şi necesară oricarii uniri şi încrederea etc."

Fiindcă „Românul" e în fatala poziţie de-a nu-şi mai putea repeta privelişte a dihoniei între grupurile opoziţiei, de vreme ce cu citarea unui singur caz s-a sleit izvorul şi fiindcă se vede a avea un interes dramatic pentru asemenea lucruri, noi, cari totdauna suntem dispuşi a face servicii confraţilor noştri, vom aminti izvoare mult mai fecunde de inspiraţiune pentru onor. redactori ai „Românului".

Astfel bunăoară s-a întâmplat ca nu un orator, dar însuşi ministrul - prezident al unui cabinet roşu, d. D. Brătianu, să-i numească pe deputaţii din majoritate „hoţi şi precupeţi ai intereselor publice", trimiţându-i la „puşcărie" şi la „carantină".

Întrebăm: încetat-au „stima reciprocă necesară oricării uniri, încrederea fără de care nu poate fi înţelegerea într-

un scop comun" dintre d. Dimitrie Brătianu şi marele partid roşu?

Deloc.

După apostrofarea majorităţii cu numirile de ,,hoţi şi precupeţi ai intereselor publice", după ce i-a ameninţat cu puşcăria şi carantina, roşii [î]l aleg prezident al Camerei.

Suit pe scaunul prezidenţiei, d. Dumitru Brătianu [î]i compara cu nişte ,,putregaie " cărora li se va datori nimicirea României.

Epitetul de ,,putregaie " adresat majorităţii contribuie la „stima reciprocă necesară oricării uniri" etc. ?

Ne mai aducem aminte de răposata întru fericire ,,Presa". Cari erau epitetele zilnice pe cari ,,Presa" şi d. Boerescu le dădea partidului roşu ? ,,Descreieraţi ", ,,deşucheaţi ", ,,bandă de aventurieri", „Hodel şi Nobiling" etc., etc.

D. Boerescu a devenit însă ministru şi ,,Presa" guvernamentală.

Desigur „stima reciprocă necesară oricării uniri şi încrederea etc." au fost la culme în acea epocă.

Nu mai vorbim de alte cazuri. Azi d. Cogălniceanu era numit în ,,Românul" maistru în sustracţiune , mâni , devenit ministru, era necomparabilul patriot. Baronul în fine, cel care aruncase cadavrul României la picioarele contelui Andrassy cu „cuţitul înfipt în pântece ", a fost şi este *persona grata* a partidului dominant; în fine ,,pionul" din mânile d-lui de Bismarck, agentul prusian, e astăzi marele şi eroicul rege.

Toate acestea adaogat-au „stima reciprocă şi necesară oricării uniri" ? Scriptura zice: ,,Vedereţi bârna din ochiul vostru, nu aşchia din ochiul aproapelui".

[12 august 1881]

[„ÎN «GRENZBOTEN », REVISTĂ..."]

În „Grenzboten ", revistă în care ne-am deprins a întâlni de multe ori articole inspirate de sferele guvernamentale ale Germaniei ori ale Austriei, aflăm articolul de mai la vale pe care-l reproducem fără a-l comenta, de vreme ce intenţia noastră este mai mult de-a face cunoscut ceea ce se cugetă în regiuni determinante în privirea ridicării Serbiei la rangul de regat.

COROANE REGALE NOUĂ PE DUNĂRE

În ultimele săptămâni oblăduitorul serbilor a făcut iarăşi o călătorie europeană, la care din nou a fost oaspe al împăratului nostru. După cum se zice, această călătorie a prinţului s-ar lega cu dorinţa sa de a fi înălţat la rangul de rege şi această veste se pare a fi întemeiată pe adevăr, în adevăr se pare că prinţul Milan al Iv-lea , cu călătoria sa la Curţile din Austria, Germania şi Rusia, ar fi voit să sondeze în persoană dispoziţiile pentru această înălţare şi daca va fi recunoscut. Se vorbeşte deja că această înălţare se va face la 15 iulie, ziua aniversării a Iii-a a declaraţiei Independenţei Serbiei ca stat suveran. După toate ştirile prinţul ar avea acum toate şansele reuşitei .

Vom produce câteva notiţe biografice asupra candidatului :

Prinţul Milan este al doilea în tinereţe dintre suveranii Europei. Numai regele Spaniei este mai tânăr decât el, pentru că acesta n-are decât 23 de ani, pe când prinţul Serbiei are 27. Ba chiar cel din urmă a domnit mai mult decât 14 alţi suverani, pentru că s-a suit pe tron încă de la 2 iulie 1868, deşi încă sub tutelă atunci.

El este fiul prinţului Mihail şi prinţesei Maria. Tatăl său a fost ucis la 10 iunie 1868, în parcul de la Top-kapî , ucidere de către asasini puşi de către partidul rival al descendenţilor lui George cel Negru, şi cari l-au împuşcat. Muma sa a trăit mai târziu în legături nelegitime cu prinţul Cuza. Tânărul prinţ şi-a primit educaţia sa la Paris. La 22 august 1872 a fost declarat major şi s-a căsătorit la octombrie 1875 cu Natalia Checicu , fiica unui colonel rusesc care apoi a născut la august anul următor pe prinţul Alexandru.

Tânărul prinţ a fost totdauna un reprezentant al ambiţiunilor sârbeşti , şi cu acest chip este un caracter îndoielnic atât pentru Turcia cât şi pentru Austro-Ungaria, aceasta din urmă având şi ea supuşi din viţă sârbească [1] lucrate de Omladina . În vara anului 1876, planurile aceste trebuiau să fie puse în lucrare pe hotarele turceşti.

După instigaţiile şi sprijinele Rusiei, Milan a început, împreună cu prinţul Nichita din Muntenegru, un război contra Turciei, fără motiv.

Dar acest război s-a mântuit nenorocit; biruinţele sârbeşti prevestite nu s-au efectuat şi în loc de cucerirea

Bosniei, care se plănuise la Belgrad, era cât pe - aci Serbia să fie cucerită de turci. Înainte de a se sfârşi această învingere se făcuse o încercare de a se transforma coroana princiară într-o coroană regală.

General Cernaieff, aventurosul şef panslavist căruia i se încredinţase conducerea armatei sârbeşti , a făcut să se proclame de către armată în tabăra de la Alexinaţ ospodarul rebel rege al serbilor . Acesta era un experiment foarte audacios , cu atât mai mult cu cât până atuncea armata sârbească nu-l justificase prin izbânzile sale şi nici prinţul nu dăduse probe de vitejie în bătăile cele mici din văile de la Morava.

Ţăranii sfioşi şi nedisciplinaţi ai Landverului sîrbesc fură totdauna bătuţi de către veteranii lui Ahmed Eiub, şi prinţul Milan s-a ţinut cu prudenţă de-o parte de la câmpul războiului.

În urma acestor împrejurări nenorocite, pompoasa proclamaţiune a Iui Cernaeff nu făcu, chiar la sârbi , decât puţin efect. Ajunsă la cunoştinţa puterilor europene, majoritatea lor o considera poate în tăcere ca un eveniment comic, iar pe faţă o dezproba . Diplomaţilor din Belgrad li se dete de către guvernele lor poruncă de-a face cunoscut prinţului Milan, în expresiuni neîndoielnice , că încercarea din parte-i de - a - şi aroga o demnitate care nu este nici în proporţie cu împrejurările sale, nici cu evenimentele de faţă, ar fi considerată de majoritatea puterilor garante cu cea mai mare desplăcere şi chiar ar putea primejdui dinastia în persoana sa. La asemenea sfat, îmbrăcat cu nişte cuvinte aşa de prevestitoare de nenorocire, nu s-a putut altfel răspunde decât supuindu-se . Aşa, esperimentul îndrăzneţ al lui Cernaeff a căzut şi prinţul nu a culeş nimic din aceasta decât o satisfacţiune foarte mărginită: de a fi interpelat cu titlul de maiestate de către curtizanii săi şi de către nişte ofiţeri ruseşti adulatori , în timpul de vreo 14 zile.

Puţin după aceasta marea şi pestriţa beşică de săpun a rebeliunii sârbeşti se sparse cu desăvârşire prin biruinţa care o repurtase la Djunis îndemânatecia comandantului şi vitejia ostaşilor otomani, şi regele, cu regalitatea păţită la naştere, fu silit să ceară smerit mijlocirea Europei pentru a scăpa de soarta cu care-l ameninţa dreapta mânie a suzeraniului său. Când victorioasele trupe turceşti se îndreptară spre capitală, gonind înainte-le ca lupul o turmă de oi cetele pline de spaimă ale ţăranilor sârbi înarmaţi, Milan Obrenovici dovedi calitatea lăudabilă de a fi recunoscător pentru graţiare şi se obligă îndată a fi liniştit pe viitor dacă i s-ar obţinea de la sultan să-i acorde păstrarea rangului său princiar şi permisiunea de a-şi urma guvernarea în condiţiunile de mai înainte. El fu tratat mai generos decât meritase . Puterile opriră braţul Turciei, ridicat pentru cea din urmă lovitură, şi Serbia scăpă cu bătaia. Nu câştigase , dar nu pierduse nimica. Devenise însă mai bogată în experienţă şi prin urmare mai băgătoare de seamă.

Se feriră aşadar de participarea la războiul ruso-turc, care izbucnise puţin după încheiarea păcii între Serbia şi Poartă, şi abia la 12 decembre 1877 se făcu proclamaţia către sârbi , chemându-i la liberarea patriei, şi se declară război Turciei. Răspunsul sultanului la această declaraţiune a fost destituirea principelui, acuma însă împrejurările erau mult mai favorabile. Principele Milan, care se făcu acuma el însuşi comandant suprem al armatei, întâlni pe calea sa numai rămăşiţe neînsemnate ale trupelor turceşti, şi până la armistiţiu, sfârşitul lui ianuarie 1878, luă cu biruinţă Pirot , Niş şi o mare parte din Serbia veche. Prin pacea de la San Stefano şi prin Tractatul de la Berlin el dobândi de la Poartă deplina independenţă şi o sporire însemnată a teritoriului său, după care lucru luă titlul de ,,Alteţă ".

Dorinţele lui erau mai mari chiar atuncea, dar n-au fost satisfăcute în toată cuprinderea lor. Cu toate că Congresul de la Berlin luă în seamă faptele împlinite în privinţa României, a Muntenegrului şi a Serbiei şi le acordă părţi mari de pământ cari aparţinuseră până atunci Turciei , el se arată totuşi surd pentru dorinţele acestor ţări în privinţa unei înălţări de rang a principilor lor. Manifestarea acestei trebuinţe adânc simţite părea a fi atuncea prea timpurie . România, ca şi Serbia, primiră sfatul politicos de a fi moderaţi în privinţa numărului şi a

[1] *Lacună în text.*

însemnătăţii cererilor lor , a avea răbdare, mulţumindu-se deocamdată cu lucrurile foarte preţioase obţinute . Mai cu seamă Serbia avea tot cuvântul pentru o asemenea moderaţiune . Partea ei de câştig a fost mare peste măsură în comparaţie cu acţiunile sale în timpul războiului. România a adus jertfe mari de sânge şi bani; vitejia armatei sale a contribuit în mod foarte esenţial la dărâmarea părţii celei mai mari a domniei turceşti în Europa. Serbia însă, precum am mai spus-o, s-a ferit a-şi frige degetele la focul de război până la căderea Plevnei, cu toate că interesele sale nu erau mai puţin în joc decât acele ale vecinului său mai întreprinzător şi mai fără teamă. Abia atuncea când , prin puteri covârşitoare , se luase fortereţa de căpetenie a turcilor, principele Milan, având conştiinţa că nu se mai hazardează nimica, se alie şi el cu ruşii şi românii, iar în ,,lupta de liberare" ce a urmat de atuncea nu şi-au pierdut viaţa nici măcar o sută de fii ai principatului crescător de râmători . Când sârbii au fost dotaţi de areopagul de la Berlin cu un mare adaos de pământ mănos se putea zice: Ei seceră unde n-au semănat.

Aceasta au uitat-o însă sârbii în pornirea lor spre vază şi însemnătate. Ei sunt hotărîţi a imita exemplul care li l-a dat de curând România şi este probabil că li se va face pe voie. Se pare că este privit ca indiferent daca, în

comparația cu motivele cari le-a adus România pentru aceeaşi cerere, pretenția Serbiei de-a intra în numărul regatelor este rău fundată. Principatul dacic , coprinzând şi noua provincie de pe malul drept al Dunării, este cu mult mai mare decât regatul Bavariei, ba chiar mai mare decât Marea Britanie cu Irlanda; este fertil în mod extraordinar şi bogat în comori minerale şi are mai mulți locuitori decât Belgia, decât Portugalia şi decât amândouă țările scandinave. Deja înaintea războiului, sub domnia unui principe inteligent şi onest din casa Hohenzollern, făcuse progrese însemnate pe calea culturii, îşi dezvoltase în mod abil resursele sale, lucrase pentru creşterea națiunii, înlesnise comerțul şi agricultura prin construcția de şosele şi căi ferate şi-şi crease o armată respectabilă. Prin toate aceste măsuri el dobândise întru atâta bunăvoința puterilor şi a popoarelor încât , departe de-a face opoziție în contra dorințelor ambiției sale justificate, ele-i urau din suflet fericire la încoronarea clădirii statului şi multe zile bune într-însele . Cu Sârbia lucrul nu stă deloc atât de bine. Inclusiv cu achiziționile din 1878 are o întindere care nu e egală nici cu a treia parte din întinderea României, are părți întinse de pământ cari nu sunt bune pentru agricultură şi nu are nici atâți locuitori cât marele ducat de Baden . Mulți ani d' a rândul a îngrijit rău de afacerile sale şi, prin sufícienta proprie tuturor semibarbarilor , a fost un izvor nesecat de supărări şi încurcături pentru vecinii săi, mai cu seamă pentru Austria. Poporul sîrb se arătă în cea mai mare majoritate indiferent față cu binecuvântările civilizațiunii, este în cea mai mare parte în proporție sărac şi n-a făcut nimica pentru a ridica comerțul. După cât ştim, principele Milan n-a dovedit niciodată o deosebită capacitate sau pornire de a arata supuşilor săi leneşi şi neculți drumul spre obiceiuri şi deprinderi mai bune decât acele cari le-au moştenit de la părinții lor. El este întotdauna unealta supusă în mâna unuia sau altuia din intriganții politici. Nici ca om de stat, nici ca ostaş el n-a dovedit o aptitudine deosebită şi cu atât mai puțin una care merită a fi încoronată. Pare că-i lipseşte chiar darul firesc al curajului fizic, care se vede atât de des la popoarele semicivilizate . Dacă-l are acest dar, purtarea lui n-a fost astfel încât să fie vădit. Pe când în luptele şi bătăliile din munții de lângă Morava compatrioții lui cădeau cu miile, cădeau pentru ambiția lui, el şedea liniştit în conacul lui din Belgrad, bea şampanie, fuma țigarete şi juca cărți cu curtenii şi adiutanții săi. Ceea ce a făcut în urmă la Pirot şi Niş se poate scrie pe-o unghie.

Când un asemenea principe este a se face rege al unui regat în miniatură fireşte că nu poate să se aştepte a fi salutat şi felicitat de opinia publică a Europei ca vecinul său mai viteaz şi mai isteț din josul Dunării. Putem însă să pronunțăm speranța ca coroana regală să nu-i prea mărească ambiția, să nu-l lase a se privi ca „regele sârbilor " în sensul cum [î]l înțelege Omladina, pe care însă Austro-Ungaria nu-l poate recunoaşte. Nu este în realitate nici un motiv pentru care ospodarul Milan să fie titulat de acu înainte rege. Dar fiindcă se pare că nici o putere mare nu are nimic în contra promoțiunii sale, dorința inimei i se va împlini probabil peste câteva săptămâni . Aibă succes sau nu, ca o însemnată întâmplare istorică nu o va privi nimeni aceasta, afară de el însuşi.

[13 august 1881]

[„ÎN PRIVIREA PRETINSULUI CONFLICT ..."]

În privirea pretinsului conflict de graniță din Ardeal ziarul unguresc „Nemere " comunică următoarele:

La 10 august primarul oraşului Berecic vesti pe prefectul comitatului Trei scaune că pe o parte a unui munte revindicat care formează proprietatea oraşului Berecic , pe plaiul numit Baltin sau Ianorog , România ridică un pichet şi-l ocupă cu soldați. Acest pichet s-ar afla 3500 de paşi dincoace de linia graniței. Prefectul comitatului Trei scaune raportează telegrafic în aceeaşi zi încă ministrului de interne despre starea lucrurilor. El primeşte ordin de la ministru de-a merge în persoană în fața locului şi de-a cerceta întrucât era întemeiată ştirea.

Prefectul se şi duse la fața locului cu vicenotarul comitatului , Nicolae Szentivany , organ special al serviciului construcțiunilor , cu delegații oraşului Berecic şi cu martori cari cunosc bine localitatea . La 13 şi 14 august el revizui granița între România şi oraşul Berecic şi constată, pe baza spuselor martorilor , că pichetul s-ar fi construit în adevăr pe teritoriu unguresc, 3500 de paşi dincoace de graniță. Dispozițiile ulterioare ale ministerului sunt cunoscute.

„Nemere " zice că încălcarea de teritoriu nu s-a putut întâmpla decât din neştiința organelor române respective. Locul pe care s-a construit pichetul e îndealtmintrelea o pustietate în care arareori se rătăceşte vreun om.

„Pesther Lloyd" primeşte din Bucureşti informațiunea că în privirea aceasta guvernul nostru s-a arătat foarte

prevenitor către cel unguresc. Corespondentul foii din Pesta află că însărcinatul cu afaceri al Austriei a fost informat din partea ministrului nostru de interne că ministrul de război, îndată ce i s-a făcut arătare din partea Ungariei, a dat ordine ca să se evite o împresurare de teritoriu. Guvernul s-a declarat gata de-a da afacerea în seama unei comisii mixte, iar ziua întrunirii acestei comisii, compuse din delegați români şi unguri, s-a propus pentru 21 august. Delegații români s-au numit deja în persoanele d-lor Handoca, prefectul județului Putna, colonel Barozzi , şef al depozitului Ministerului de Război şi colonel Cantilli , comandant al unui regiment de dorobanți.

Din partea Ungariei s-ar fi delegat Grigorie Beldi , prefect al comitatului Mureş - turda , Iosif Posan , Iosif Potsa , prefect, şi Francisc Farro , subprefect în comitatul Trei scaune .

Pe când însă lucrurile iau această față pacinică, încât însuşi baronul de Salzberg , însărcinat cu gerarea afacerilor legațiunii imperiale, şi-a esprimat convingerea că comisia mixtă de graniță va rezolva cestiunea spre mulțumirea amânduror părților, ziarele ungureşti din provincie urmează a scorni ştiri alarmante. Astfel foaia „Magyarorszag " din Chesdi-oşorhei spune că un regiment de soldați sub comanda unui colonel a irupt din România în Transilvania. Regimentul a ocupat 3000 de pogoane de codru şi au tăiat arbori în valoare de un milion de franci. Soldații au nimicit patru pietre de hotar şi au aşezat altele nouă; încă şi acum ei păzesc teritoriul ocupat. Lucrul e cu atât mai serios, adaogă foaia, cu cât redutele noastre, ridicate acum patru ani la Soosmizio şi cari costă o jumătate de milion de fiorini, au devenit de prisos prin incursiunea aceasta, căci pot fi ocolite . Dar şi despre o altă demonstrație pregnantă vorbeşte foaia. Secuii au obiceiul de a vizita bâlciul de la Bacău. Din comitatul Trei scaune se esportă mai multe mii de cizme într' acolo . Acum se cere meseriaşilor în cestiune, sub amenințarea de a le confisca marfa, o vamă îndoit atât de mare decum e stabilită în tarif , încât prin aceasta se paralizează negoțul lor cu România.

Foile au dreptul să întrebe ce e adevărat din toate acestea. Din asemenea nimicuri s-au plăsmuit se vede ştirea despre măcelul de la Predeal. O cauză neînsemnată căreia însă guvernul n-a găsit de cuviință să-i dea atenție, trecând din gură 'n gură, au luat dimensiuni fantastice. Schimbând numele localității şi obiectul în litigiu, amestecând o întâmplare din Banat cu alta din Vrancea, fantazia populară au constituit un basm din o mie şi una de nopți, care-a trecut apoi în ziarele oficioase ungureşti sub formă de amenințări pe cât de zgomotoase pe atât de impotente, în cele româneşti sub forma de istorii romantice.

„ Neue freie Presse" aduce din Bucureşti ştirea telegrafică că corespondentul ei a avut la 10 (22) august o convorbire cu d. C.A. Rosetti, care e , *ad interim,* şi ministru de esterne şi prezident de Consiliu. D-sa a dat corespondentului asigurarea pozitivă că toate ştirile gazetelor din străinătate despre agitațiuni române în Transilvania, Banat ori Bulgaria sunt invențiuni pe cari nu le cred nici cei ce le răspândesc . România nu poate urmări altă politică decât de-a se consolida înlăuntru şi de a-şi întrema finanțele, căutând a mănține cele mai bune relații cu vecinii.

[14 august 1881]

[„CA SĂ NU AIBĂ APARENȚA..."]

Ca să nu aibă aparența că împărtăşim cumva ideile cuprinse în articolul asupra Serbiei reprodus din „Grenzboten" repetăm că această revistă e cunoscută prin împrejurarea că cuprinde articole inspirate uneori de Ministeriul de Esterne din Berlin, alteori

---

de cel din Viena, Fără a intra deloc în vederile revistei germane, cititorul se va convinge din tonul pu?in respectuos al acelui articol că regalitatea Serbiei, deşi nu va suferi piedici în recunoaşterea ci, e privită cu ochi răi în regiunile dominante din Viena.

Deprinşi a vedea nasiile mici ale Peninsulei Balcanice tratate cu dispres de cîte ori aspirasiunile lor nu convin puterilor apusene şi a le vedea ridicate în cer şi lăudate de cîte ori se dau după păr şi renunsă chiar la condisiile lor de existensă în favorul străinătăsii , credem că injuriile aduse Serbiei, departe de-a constitui o pagubă, constituie un merit pentru ea şi dovedesc că rezistă cu mai multă conştiinsă de sine politicei de colonizare şi exploatasie decât alte țări vecine pretinse mai civilizate.

Singura noastră intensie era deci de-a face cunoscute cititorilor aceste rele dispozisiuni . Se 'nselege că nu aprobăm deloc maniera injurioasă cu care se tratează poporul şi dinastia Serbiei, cauză pentru care nici nu am comentat articolul în cestiune.

[14 august 1881]

[„O Neânselegere ..."]

O neânselegere .

În unul din articolele privitoare la xenocrasia din Țara Românească am întrebat ce-ar fi devenit Carada, Giani ori C.A. Rosetti în alte țări decât a noastră, la Braşov bunăoară ?

„Bukarester Tagblatt", care nu ştie româneşte, ne ține un lung discurs, reamintindu-ne cîte datorim imigransilor ardeleni, crezând astfel că d-nii Carada, Giani etc. ar fi venit de la Braşov.

Ferească D-zeu sfântul !

De peste Dunăre sunt venisi aceşti d-ni, nu de la Braşov.

Dar întrebarea noastră a fost: Ce ar fi devenit aceşti oameni daca, trecând Dunărea, s-ar fi oprit *nu la Bucureşti,* ci la Braşov, daca s-ar fi colonizat nu în Țara Românească, ci în Ardeal. Nimic nu s-ar fi ales de ei fără îndoială. Numai în țara asta, a nimărui, covrigarii ajung *prin politică* milionari şi pensionari reversibili.

Luându-se după vorbele gazetei din Bucureşti, „Kronstadter *Zeitung"* ne sacrifică asemenea pe altarul criticei sale jurnalistice.

E ne 'nselegere .

Nicicând n-am confundat şi nu vom confunda imigrasiunea ardeleană , căreia - i datorim pe Lazăr, pe Marsian , pe Laurian ş.a., căreia - i datorim, în secolul al XIII şi al XIV, chiar fondarea statelor române, cu Giani, Cariagdi, Carada etc. cărora nu le datorim absolut nimic şi cari formează aci pătura de esploatatori neomenoşi ai poporului nostru, fără a prezenta nici o compensasie morală sau intelectuală în schimbul acestei esploatări.

Iată singurul înseles pe care cititorul român [î]l va fi dat fără îndoială cuvintelor noastre, de vreme ce el ştie după numele proprii citate cu cine are a face.

[14 august 1881]

[„TEORIA NOASTRĂ..."]

Teoria noastră despre antagonismul de rase din România află multe întâmpinări , însă, ciudat lucru, nu din partea ziarelor româneşti. Gazete germane, izraelite, „Indépendance roumaine", care cel pu?in e scrisă pentru străini, c-un cuvânt cine se simte cu

---

musca pe căciulă răspunde. Dintre organele străine scrise în limba română ne răspunde mai cu seamă acela al noilor fanarioți care, pentru ironia lucrului, se numeşte „Românul".

Chiar în aceste răspunsuri vedem deosebirea de rasă. Izraeliții caută a fi obiectivi . Se 'nțelege . Capetele sunt anatomic mai bine conformate , mai încăpătoare decât capetele stârpiturilor fanariote; de-aceea şi pot avea un interes pentru cestiunea pură, în sine, pentru cea etnologică. Organele izraelite ne răspund prin analogii istorice. Ne răspund cu normanii cari au *cucerit* Anglia.

În adevăr, romanii au *cucerit* Galia , pe urmă au cucerit-o rase germanice, tot astfel normanii au cucerit Anglia. În genere lupta fericită de rasă, lupta binecuvântată care înalță inimile, care dă preponderență superiorității de caracter, lupta din care răsare împăcarea şi contopirea este războiul.

Dar oare cu război ne-au cucerit Pehlivanoglu, Zevzechidis şi C.A. Rosettis ? Cucerirea cu arme o compară Bluntschli în viața popoarelor cu peținea , cu nunta, cu selecțiunea adevărată. Dar stârpituri strecurate pe la granițe, fugite de spânzurătorile turcilor, ne-au cucerit pe noi ? Exemplul Prusiei e iar de natura celui citat de Bluntschli . O mână de cavaleri viteji au cucerit provinciile slave; ei au determinat istoriceşte aceste provincii, cari au format mai târziu sâmburul viguros al unității Germaniei. Şapte milioane de slavi au cucerit Rusia de la zeci de milioane de tătari,

le-au dat la toți signatura spiritului lor, limba şi dreptul, legea şi datinile , le-au slavizat . Dar le-au cucerit.

Predominarea, poziția determinantă a elementului bărbătesc, cuceritor, iată ceea ce distinge încrucişările fericite de rasă de încrucişările nefericite. Normanii au cucerit Englitera; să nu ne îndoim un moment că tot normanii o şi stăpânesc ; cavalerii germani au cucerit Prusia, ei o şi stăpânesc . Ei bine, românii au cucerit Moldova şi Țara Românească , ei ar şi trebui să-i determine soarta, iar nu Giani. Pherekydis, C.A. Rosetti etc., cari au venit să se hrănească aci nu ca să ne stăpânească .

La noi aceste elemente au cu totul altă origine. Ele sunt intrate prin subrepțiune, prin linguşire, prin gudurare , prin viclenie, slăbiciune. Puterea fizică şi intelectuală covârşitoare e generoasă prin chiar natura ei. Precum cel tare nu pune în luptă piedici, asemenea cel cuminte nu se serveşte de tertipuri şi de subterfugii . Caracterul distinctiv al adevărului e sinceritatea, ca şi acel al tăriei fizice; deci se vede că amândouă au acelaşi izvor antropologic : tinerețea rasei, vigoarea ei neatinsă de corupție, fecioria ei.

D. A.V. Millo, într-o carte publicată de curând , descrie pe țăran, despre care nu ne putem îndoi că e în adevăr român, în chipul următor: „El e în genere blând , deştept, vesel, generos, ospitalier , îndrăzneț şi onest"

Cum sunt elementele dominante? Tocmai contrariul de ce e țăranul: viclene, incapabile de a pricepe un adevăr, maloneste. E dar de înțeles ca rasa îndrăzneață, onestă şi deşteaptă să cucerească această țară, e de înțeles chiar cum a putut să-i mănție autonomia politică de la 1300 şi până azi, nu e însă de înțeles, nici admisibil, ca ea să se lase guvernată de gunoaiele imigrate ale oraşelor, de C.A. Rosetti, Pherekydis, Flevas etc.

Adevărul susținut de noi era atât de patent încât , asemenea oricării evidențe , nu suferă contrazicere; de-aceea nici „Românul" nu-l tăgăduieşte , dar caută a-l falsifica.

Iată ce zice ziarul fanarioților:

Este un fapt necontestat că în decursul veacului al 17-lea şi mai cu seamă în al 18-lea un număr relativ însemnat de greci au venit în țară. Îmbrățişând în oraşe tot felul de meserii şi negoțitorii, la țară făcându-se exploatatori de agricultură, ei s-au amestecat cu poporațiunea indigenă şi, fie prin căsătorii, cei mai mulți şi-au pierdut originea străină. Acelaşi lucru s-a întâmplat c-un număr de bulgari, ruşi etc. pe cari raporturile de vecinătate i-au făcut să, se stabilească la noi în țară, unde s-au deznaționalizat încă mult mai repede decât grecii.

Aceasta este faptul pe care îl ia de bază „Timpul" în expunerea *teoriei sale,* fapt ce-l vedem, în alte împregiurări şi condițiuni, reprodus la toate popoarele.

În alte împrejurări şi condițiuni, da; nu însă în ale noastre. Prin cucerire, nu prin furişare şi subrepțiune, nu prin slugărnicie şi linguşire [î]l vedem la alte popoare.

Apoi, în enumerarea lui, „Românul" citează secolul al 17-lea şi al 18-lea .

Dar celui al 19-lea ce-i lipseşte ?

Dar revoluția lui Tudor de ce-o uită ?

Dar domnia lui Carol îngăduitorul, cea mai bogată în imigrațiune , sub care populația străină, care nu vorbeşte nici româneşte măcar, s-a urcat la un milion, de ce se uită ?

Pentru veacul al 17-lea şi al 18-lea nu răspundem noi, căci Radu (Leon) Vodă descrie activitatea străinilor din acele timpuri în vorbe mai energice decât ale noastre:

Miluind Domnia Mea pe oamenii străini cu boierii şi slujbe*, începură a face şi a adăoga lucruri şi obiceiuri rele* în țara Domniei Mele, cari lucruri toată țara nu le-au putut obicinui , văzând că sunt de mare pagubă. Am *căutat să se afle de unde cad acele nevoi pe țară şi am adeverit de 'mpreună cu toată țara cum toate nevoile şi sărăcia este de la greci străini, cari amestecă domniile* şi vând țara fără de milă şi, daca apucă la *dregătorii*, ei nu socotesc să umble *după obiceiul țării*, ci *strică toate lucrurile cele bune* şi *adaogă legi rele şi asuprite vânzări* şi încă şi alte slujbe le-au *mărit* şi le-au *ridicat foarte ca să-şi îmbogățească casele lor,* şi încă multe alte obiceiuri rele au arătat*, nesocotind oamenii din țară, străinând oamenii țării de către Domnia Mea cu pizme şi năpăşti şi arătând mare vrăşmăşie către toți oamenii țării.*

Dar oare descrierea nu se potriveşte din cuvânt în cuvânt pentru zilele noastre?

Făceau şi adăogau obiceiuri rele ? Asta fac şi azi.

De unde vin sărăcia şi nevoile pe țăran astăzi ?

De la ei.

Cine amestecă domniile, răstoarnă şi aşază Domni ?

Cine l-au amenințat chiar pe regele actual cu asasinatul ?

Ei.

Cine vinde ţara fără milă lui Stroussberg şi tuturor străinilor ?

Ei.

Cine au mărit slujbele , şi-au făcut lefuri de 30, 40 de mii de franci într-o ţară săracă, ca să-şi îmbogăţească casele lor? Cine-şi votează pensii reversibile ?

Ei.

Cine nesocoteşte pe oamenii vechi ai ţării, punându-i pe o treaptă cu Carada ?

Tot ei.

Cine au înstrăinat oamenii ţării de către Domnia Sa cu pizme şi năpaşti , ca darea în judecată ?

Ei.

Cine arată mare vrăjmăşie către toţi oamenii ţării ?

Ei şi iar ei.

Dar nu spune Alexandri despre

..... *hidoasa pocitură*

Ce-au semănat în ţară invidie şi ură ?

Ciudat lucru. Dar azi, de-ar trăi Radu Vodă, *60 de* ani *după* nu 30 de ani *înainte* de fanarioţi, el n-ar face alt portret guvernanţilor decât cel pe care l-a făcut în veacul al Xvii-lea .

După mărturisirea „Românului" însuşi vom recunoaşte numaidecât de ce istoria noastră se 'ntunecă atât de rău în jumătatea a doua a vecului al Xvii-lea , în cel trecut şi-n cel actual.

Dar „Românul" ne spune că trei din patru părţi ale întregului popor sunt roşie.

Deie-ni-se voie s-o contestăm în mod absolut aceasta.

Trei din patru părţi ale locuitorilor ţării, fără deosebire de proveniență, sunt ţărani şi aceştia nu sunt nici roşii, nici albi, nici pestriţi . „Românul" o ştie foarte bine, ştie foarte bine că voturile acestor români adevăraţi sunt determinate, cu mici escepţii, de guvern, oricare ar fi el, şi că, în genere, ţăranul n-a ajuns a citi nici scrierile d-lui C.A. Rosetti, nici ale noastre.

E vorba aci nu de poporul românesc în genere, ci de elementele determinante. E necontestat şi necontestabil că între roşi se află mult mai mulţi străini decât în orice alt partid din ţară, că partidul roşu este o Internaţională pe acţii pentru exploatarea ţării şi a poporului nostru. Fanarioţii, zburătăciţi prin mişcarea de la 1821, s-au constituit într-o societate secretă mai întâi ca ramură a Internaţionalei revoluţionare europene, mai târziu şi mai cu seamă sub Carol Îngăduitorul ca societate anonimă de exploataţie a Ţării Româneşti, deci înainte de toate a bugetului. Acesta e apoi izvorul milosteniilor şi pensiilor reversibile împărţite la greci veniţi chiar la 1830 ori 1840, destul să fi fost agenţi electorali roşii. Lucrul a ajuns atât de departe încât , dacă un fanariot n-are post, i se

---

creează un post anume pentru el, ca să poată ciupi din buget. S-a creat în aceşti din urmă ani sute de funcţii nouă, numai pentru a căpătui în ele o sumedenie de nevolnici intelectuali şi fizici .

Partidul roşu cu organizaţia lui stricată, cu ascultarea absolută ce dă unui fanariot bătrân , nu e un partid politic, ci o societate secretă, duşmană statului, analogă cu Maffia şi Camorra , semănând mult cu ramificaţiunile Alianţei izraelite. Alianţa izraelită luptă pretutindenea pentru a ridica pe evrei, nimicind chiar pe conlocuitorii lor creştini; partidul roşu lucrează pentru a nimici orice e român, pentru a substitui pretutindenea românului pe fanariot sau cel puţin oameni tot aşa de corupţi ca fanarioţii, spre a dezmembra şi a otrăvi poporul românesc.

De aceea nu sunt a se confunda oamenii cari votează pentru roşii pentru interese, posturi sau lefuri, cu adevăratul partid roşu care consistă din 100 — 200 de fanarioţi constituiţi în societatea secretă al cărei şef este d. C.A. Rosetti. Daca 'i vom număra pe acei ce formează partidul roşu adevărat, determinant , cum e reprezentat în Camere, în jurnalistică, în oficiile publice, vom găsi puţini, foarte puţini români între ei, şi încă şi aceştia din numărul amăgiţilor . Nu ni se citeze Goleştii, cari erau dintre cei pururea amăgiţi, sau un Brătianu, ca uscătură din codrul verde.

Pentru a reveni de unde am plecat, zicem: Nu oprim pe nimenea nici de a fi, nici de a se simţi român. Ceea ce contestăm însă e posibilitatea multor din aceştia de a deveni români deocamdată. Aceasta e opera secolelor. Până ce însă vor fi cum sunt : până ce vor avea instincte de pungăşie şi de cocoterie nu merită a determina viaţa publică a unui popor istoric. Să se moralizeze mai întâi , să 'nveţe carte, să 'nveţe a iubi adevărul pentru el însuşi şi munca pentru ea însăşi, să devie sinceri, oneşti cum e neamul românesc, să piarză tertipurile , viclenia şi istericalele fanariote. şi atunci vor putea fi români adevăraţi. Pân-atunci ne e scârbă de ei, ne e ruşine c-au uzurpat numele etnic al rasei noastre, a unei rase oneste şi iubitoare de adevăr care-a putut fi amăgită un moment de asemenea panglicari, căci şi omul cel mai cuminte poate fi amăgit o dată. Dar domnia noilor fanarioţi cată să se mântuie dacă acest popor ţine la onoarea lui, la demnitatea lui, la numele lui şi în fine la existenţa lui fizică, otrăvită de rachiul jidovesc, la existenţa lui intelectuală şi

morală, otrăvită de stârpiturile demagogiei fanariote.

Dar „Românul" întreabă cum am putut avea îndrăzneală de a nega originea şi ideile româneşti a roşiilor.

Vezi d-ta. Ba trebuia să ne luăm căciula şi să cerem iertare d-lor C.A. Rosetti, Pherekydis, Giani, Carada că sunt cațaoni . Daca există vro vină aci, e a lor, nu a noastră fără îndoială.

Dar, la dreptul vorbind, sunt aceşti oameni măcar împământeniți ?

Iată o cestiune serioasă.

Sunt în țară români ardeleni cari au servit statului cîte 30 — 40 de ani, sunt saşi aşezați din timpii Basarabilor cu anume privilegii, sunt familii evreieşti, puține în adevăr, dar vechi, cel puțin de după Petre cel Şchiop, apoi maghiari, germani, mai ştim noi ce. Ei bine, la toți aceştia, pentru ca să exercite drepturi politice, se cer încă formalități de împământenire .

Întrebat-au oare cineva daca d. Fleva, Caligaris , Giani, Carada, Cariagdi, Pherekydis, Culoglu etc. sunt împământeniți în regulă? Ne rămăşim că cei mai mulți dintre ei sunt neîmpământeniți , au fost până ieri supuşi turceşti şi greceşti, azi supuşii nimărui. Chiar d. Rosetti declară în scrisoarea către izraeliții din Capitală că luase pasport turcesc, se 'nțelege că în calitate de supus turcesc. Se ştie că turcii dădeau bucuros asemenea paspoarte pentru că ele însemnau o contestare a suveranității României. Astfel d. C.A. Rosetti, pentr-un interes momentan, nu pregetă a opta pentru cetățenia turcească, lovind în față suveranitatea pretinsei sale patrii.

Iată în adevăr unde am ajuns. De la români ardeleni ori macedoneni cerem împământenire . De la Flevas, Giani, Carada n-o cere nimenea.

[17 — 18 august 1881]

[„«PESTHER LLOYD» POLEMIZEAZĂ..."]

„Pesther Lloyd" polemizează cu „Neue freie Presse" asupra unui articol în care această din urmă foaie luase apărarea României în contra articolelor ungureşti. Foaia din Pesta scrie următoarele:

E una din cele mai nobile trăsături din viața şi activitatea „Nouăi prese libere" că se interesează cu stăruință şi plăcere de cei slabi şi nevârstnici , până când mai e ceva de ruinat în ei, începând cu Turcia şi cu Midhat Paşa, până la Ristici, proclamat Bismarck al Serbiei, până la cel mai tânăr dintre regate. Da, România e azi aceea pe care ziarul o acopere cu corpul lui pentru a o apăra de furia persecutorie a maghiarilor, cărora le mai declară în treacăt, însă c-o manieră cu totul suverană, că politica esterioară a monarhiei nu poate ajunge să atârne de predilecțiile şi marotele ungureşti! Predilecții şi marote ungureşti ? Ni se pare că „Noua presă liberă" n-ar avea de zis nimic daca politica internă a *Austriei ar putea atârna în acest moment de aceste predilecțiuni şi marole , ca-n timpul articolelor fundamentale; dar politica esterioară, adică relațiile monarhiei cu România, aceste trebuie să rămâie păstrate pasiunii private a „Nouăi prese libere" şi maghiarii n-au să se mestece în ele. Dar să fim drepți. E foarte omeneşte, mai mult, e foarte creştineşte ca o gazetă austriacă să pună prisosul ei de putere la dispoziția regelui Carol, atât de strâmtorat de monarhie şi de Ungaria îndeosebi. Cugete numai cineva cât de rău i-am tratat pe români şi cât de mărinimoşi şi plini de abnegațiune au fost ei față cu noi.*

Cu mult înainte de-a fi vorba de emanciparea României, Austro-Ungaria, şi anume sub conducerea unui bărbat de stat maghiar, a recunoscut dreptul Principatului de-a încheia tratate, l-a dezlipit astfel de suveranitatea Porții şi l-au aşezat pe bazele dreptului public al independenței. În Congresul de la Berlin, Austro-Ungaria a fost aceea care-a apărat interesele României în contra aliatului ei de la Grivița . În cestiunea evreilor şi a Arabilor - tabiei diplomația austro-ungară a fost aceea care-a intrat în foc pentru România. Avansarea principelui Carol la rangul de rege s-au favorizat cu viociune în Viena, şi diplomația austro-ungară a fost aceea care-a netezit cutele nouăi mantii regale, pentru ca Carol I să se prezinte cu ea ca o figură atât de impozantă înaintea Europei. Acesta a fost fără îndoială un tratament foarte desprețuitor şi cu toate astea cât de amabilă a fost România ! In Bulgaria şi în Macedonia a intrigat şi a strigat în gura mare că Austria îmblă cu planuri ambițioase prin regiunile acele. În cestiunea Dunării a făcut un zgomot nemaipomenit, ale cărui efecte n-au contenit nici azi.

Supuşii austro - ungari sunt espuşi la orice ocazie vexațiunilor celor mai rele ale autorităților româneşti, iar în cestiunea dărilor comunale, România au înfrânt pur şi simplu drepturile stipulate prin tractatul de comerț. În şcoli s-au introdus carte cari semnalează pretențiile României asupra unor întinderi mari din teritoriul unguresc. Sub ochii guvernului român se întrețin legături trădătoare cu valahii din Transilvania, iar urmările acestor agitațiuni sunt întrecute numai prin neruşinarea cu care se tăgăduiesc. Pentru a încorona toate acestea se întreprinde o primblare

militară peste graniță, desigur numai cu intenția de-a demonstra pipăit conaționalilor valahi din Transilvania cât de nelimitată e puterea regelui Carol.

Se poate deci ca o gazetă austriacă să nu se 'nfunde în declamații în contra impietărilor ... maghiarilor? *Dar să lăsăm astea. Marotele şi predilecțiunile ,,Nouăi prese libere" nu ne preocupă în fond decât foarte puțin şi lucrul e prea serios pentru a fi tratat din punctul de vedere al unei polemice de ziar. Cine înțelege şi simte demnitatea şi interesele monarhiei ştie că aci e vorba de unul din punctele cele mai dureroase ale politicei noastre orientale, care trebuie vindecat în orice caz, căci altmintrelea ar deveni o boală organică, care va roade întreaga noastră poziție din Peninsula Balcanică. Nu atitudinea României în cutare ori cutare cestiune e importantă şi, daca în o cestiune ori alta se arată antagonism între noi şi regatul vecin, nu trebuie se 'nțelege să ne pierdem sărita , căci abia există vro relație cât de amicală, care să fie în acord în toate cele. Dar ca toată, atitudinea politicei române să stea zborşită în contra noastră; ca acțiunile României să constituie o sumă de ostilități şi rea voință contra Austro-Ungariei şi numai contra Austro-Ungariei; ca să n-avem de înregistrat* nici *un act care să ne dea dovadă de dispozițiile amicale ale guvernului român; aceasta e un fapt de care ne 'mpiedicăm căci — abstracție făcând de relațiunile speciale cu România — el descopere o eroare cardinală a întregei noastre politici orientale, eroarea de-a ne fi înduplecat a crede că* independența statelor balcanice coprinde cea mai bună garanție pentru conservarea intereselor noastre în contra poftelor de putere ale Rusiei.

O putem spune astăzi franc şi pe față: nu gingăşia exagerată pentru România a inspirat diplomația noastră când s-a interesat cu atâta căldură de interesele statului vecin şi desigur nu trădăm UN secret constatând ideea hotărâtoare care-a fost că statul neslav care formează o insulă în valurile naționalităților slave trebuie întărit, trebuie a i se da capacitate de rezistență, pentru ca în alipire , în alipire morală de Austro-Ungaria să serve scopurile unei politici conservatoare. Pentru nici unul din statele, nici una din naționalitățile din Balcani nu erau date supozițiunile naturale ale unui asemenea calcul ca-n privirea României şi națiunii române. Ceea ce România poate aştepta de la Rusia a aflat-o ; şi a aflat-o de facto *în timpul războiului şi după război, în Congresul de la Berlin şi după el, în toate fazele complicațiilor şi soluțiunilor dramaticului proces. Dar e şi în natura lucrului ca Rusia să nu se silească de-a sprijini aspirațiile României în socoteala consângenilor şi a aliaților ei slavi. Daca, cu toate acestea, noul regat stă străin, ba chiar ostil în fața-ne , ca oricare altă satrapie rusească din Balcani, nu este asta sentința cea mai reprobatorie în contra esenței politicei de emancipare ? Să nu ni se zică însă că o Românie care-şi păstrează pizmătareț independența ei față cu noi, ba o manifestă cu asupra de măsură, se va purta tot astfel față cu orice altă putere.*

Eroare deplină.

Căci aci e adevărată zicerea : Cine nu e cu noi e contra noastră. *E o nenorocire poate, dar n-o putem schimba: problema orientală se subție în cestiune de antagonism între Austro-Ungaria şi Rusia.*

O conciliare a acestui antagonism e neimaginabilă şi Rusia face tot ce-i stă prin putință pentru a înăspri conflictul, pentru a grăbi poate evoluțiunile finale ale procesului. În acest antagonism nu există, pentru statele

---

mici poziție neutrală sau independentă; *trebuie să se hotărască: ori cu noi, ori cu Rusia. Ba, chiar abstracție făcând de cestiunea de putere dintre Austro-Ungaria şi Imperiul rusesc, chiar între împrejurări pacifice, nu poate fi vorba de-o independență absolută a statelor singulare din Peninsula Balcanică, de un drept absolut al lor de a-şi determina voința. Pe cât de puțin putea Wurtembergul bunăoară să urmeze o politică independentă, pe cât timp nu se limpezise cearta între Austria şi Prusia pentru predominațiunea în Germania, tot atât de puțin poate România să facă o politică independentă până când nu se, va fi decis cearta între monarhia noastră şi Rusia pentru preponderența în Orient. De aci rezultă necesitatea pentru orice stat singular din Balcani şi mai cu seamă pentru România, o necesitate nu viitoare ci actuală, nu numai mediată ci cu totul directă, de-a alege între, noi şi Rusia. Dacă vom găsi că politica română se manifestă în toate cele în mod ostil pentru Austro-Ungaria e dovedit clar că ea a căzut în partea Rusiei şi... avem a ne purta în consecință.*

Nu e 'n puterea noastră de-a da impuls unei, formațiuni retroactive în relațiile create din nou în Balcani. Fie creațiunile acestea pătrunse de spirit rațional, fie productele unei întâmplări lipsite de înțeles, ele există şi nu pot fi şterse de pe fața pământului . Dar azi e încă în puterea noastră de-a pune în acord creațiunile nouă cu necesitățile noastre. Fiindcă independența absolută a micilor state e în practică cu neputință şi fiindcă fiecare din ele care nu caută a se alipi de monarhia noastră devine necesarmente un instrument al politicei ruseşti, avem datoria de-a câştiga garanții pipăite pentru ca statele din vecinătatea noastră imediată să aparție sferei de putere a Austro-Ungariei, fără prejudițiu pentru autonomia lor. Şi mai cu seamă România. Peținile noastre s-au dovedit nefolositoare până acum şi toate serviciile amicale au rămas fără succes. Ei bine, s-aruncăm odată toată greutatea morală, a monarhiei noastre, până ce oamenii de stat ai României vor fi pătrunşi de convingerea că nu le e permis *de-a se dezlipi de solidaritatea naturală a intereselor lor cu Austro-Ungaria şi că această comunitate cată să se manifeste prin fapte.*

Pân-aci citãm pe „Pesther Lloyd".

N-avem nevoie a spune cã în relaţiile României cu Imperiul austriac, cu monarhia habsburgicã, formaţiunea unui regat unguresc aparte, îmbibat de toatã deşertãciunea şi lipsa de omenie a unei rase inculte şi suficiente, nu are nici o influenţã şi nu joacã nici un rol. Ele pot fi bune ori rele, abstracţie fãcând de Ungaria şi mai cu seamã de maghiari.

Din contra, daca existã în adevãr un fapt dincolo de graniţã care sã lipseascã relaţiile amicale ale statului nostru cu monarhia austriacã de cordialitatea naturalã, acesta e esclusiv numai poziţia privilegiatã a maghiarilor în monarhie, suficienţa şi imperturbabilitatea cu care aceastã mânã de oameni neliniştiţi şi ignoranţi cautã a-şi da aere de putere mare înlãuntrul unitãţii monarhiei. Daca existã vro piedecã care sã 'ntunece conştiinţa solidaritãţii de interese, aceasta e procederea maghiarilor faţã cu popoarele cari prin pactul dualist de la 1866 au avut nefericirea de-a schimba un guvern onest şi pãrintesc pe unul malonest şi vexatoriu .

Dar ideea noastrã nici nu este cã avem a alege între sfera austriacã şi cea rusească. Din contra, prin o accentuare din ce în ce mai hotãrâtã a independenţei României, prin înlãturarea absolutã a oricãrei preponderanţe fie apusene, fie rãsãritene, conflictul se evitã sau cel puţin se amânã , şi nici grãbirea evoluţiunilor lui, nici favorizarea nu e în interesul ţãrii noastre. De aceea credem cã e de datoria noastrã de a evita oricare fapt ce-ar face pe Rusia sã bãnuiascã cã înclinãm pentru preponderanţa austriacã, oricare [fapt] ce-ar îndreptãţi pe Austria de-a crede în preponderanţa Rusiei.

Daca maghiarii n-ar fi la mijloc, daca românii din Ungaria ar avea drepturi politice analoage cel puţin cu al[e] croaţilor , cehilor, polonilor, n-am avea cuvânt a vedea în Austria o putere strãinã, şi atunci s-ar putea vorbi de relaţii analoge cu acele ale Wurtenbergului . A alege între un stat în care românii se bucurã de deplinã libertate de dezvoltare şi-ntre altul, unde condiţiile de existenţã ale rasei române sunt mult mai rele, n-ar fi greu. Maghiarii însã, şi numai ei, sunt de vinã cã monarhia vecinã face la noi efectul unei puteri tot atât de strãine ca şi Rusia. De-aceea am spus-o de mult cã cestiunea preponderanţei Austriei în Orient se rezolvã *de facto* nu în Bucureşti, nici în Belgrad, ci în Ardeal.

A presupune cã în România ar fi existând ideea unei cuceriri a Ardealului e absurd. Roşii, cari esploateazã totul în folosul instinctelor bugetofage , se serviserã în adevãr pe la 1866 de aceastã gogoriţã, pentru a-şi da un înţeles politic care le lipseşte — şi roşii sunt tot atât de strãini de România ca redactorii lui „Pesther Lloyd" de Ungaria; sunt aceeaşi breaslã de exploatatori ai intereselor publice. Precum evreii şi foile lor din Pesta n-au altã treabã decât de-a bãga vrajbã între naţionalitãţi şi a le întãrâta una asupra celeilalte, tot astfel fanarioţii noştri aflaserã de cuviinţã a porni un vânt de cucerire în care românul, om cu minte şi aşezat de felul lui, n-a crezut niciodatã, având conştiinţã clarã, cã un asemenea lucru e cu neputinţã. Dar daca pe de o parte recunoaştem neputinţa noastrã ca stat de a veni vreodatã în ajutorul consângenilor de peste Carpaţi, daca evitãm chiar de-a înrãutãţi relaţiile lor, deja destul de rele, cu ungurii prin agitaţii pe care

---

le inventează „Pester Lloyd" şi foile ungureşti, sugându-le din pana cu care scriu, pe de altã nu e de tãgãduit cã simpatii prea manifeste pentru împãrãţia austriacã ar fi — din cauza ungurilor — cel puţin tot atât de impopulare la noi ca şi simpatiile pentru Rusia, pe cât timp ele nu vor fi justificate în ochii opiniunei noastre publice prin egalitatea naţionalitãţii române cu celelalte naţionalitãţi ale monarhiei învecinate.

[19 august 1881]

[„MAI ZILELE TRECUTE ..."]

Mai zilele trecute „Monitorul" a publicat un regulament pentru înfiinţarea de ... spitaluri în sate.

Spitaluri în sate !

Iatã în adevãr signatura guvernului şi partidului roşu. Poporul acesta e atât de esploatat, tratat cu atâta neomenie, otrãvit zilnic de fraţii d-lui Rosetti, cu care a împãrţit „mielul paştelor", încât are nevoie de sticle de medicament .

Curioasa necesitate de a înfiinţa spitaluri în sate — ceea ce nu mai e nicãiri în lume — dovedeşte cum în mod artificial s-au dezvoltat o morbiditate în satele noastre care nu s-a mai pomenit nicicând , nici în timp de epidemii.

Iatã în adevãr unde am ajuns. Pânã şi sãnãtatea fizicã a poporului nostru, robit de uzurã , stors de corupţia administrativã, otrãvit de jidani, e compromisã atât de adânc încât trebuiesc spitaluri în sate.

Noi, bunãoarã, am crede cã o puşcãrie în care sã încapã xenocraţia de toate categoriile ar fi cu mult mai practicã; cãci ceea ce trebuie schimbat e regimul de trai al ţãranului, care nu se poate îmbunãtãţi decât cu starea lui materialã, care îmbunãtãţire iar nu poate avea loc decât înlãturându-se pãtura de pungaşi şi de cocote care îl guvernează. Daca

Mihăleştii şi Chirițopolii şi-ar găsi locurile cuvenite în „spitalul iubirei de oameni" de la Văcăreşti, atunci spitalele pentru boale fizice în sate n-ar fi necesare. Daca bugetul statului n-ar fi el însuşi un imens spital pentru nevolnicii intelectuali cu patru clase primare, pentru aristocrația covrigului şi simigului , n-ar fi <de> nevoie de sticle de medicament pentru săteni.

Un medic cu minte care nu seamănă cu doftorii lui Moliere, un medic modern ştie că neputincioase sunt leacurile când regimul alimentar e rău; că nu există buruieni contra sărăciei, contra lipsei de alimente suficiente, precum nu există buruieni în contra uzurei, în contra semidocților, în contra postulanților, în contra Caradalelor, în contra cumulului. Sau, daca există în adevăr ramura de alun ori lujerul cânepei , ele sunt pentru uzul estern , nu pentru cel intern şi curarisesc boale patriotice şi reversibile, nu fizice.

Deci, precum am zis, boalele fizice bântuie populațiile noastre din cauza regimului rău alimentar. Acest regim nu se poate schimba decât prin îmbunătățirea sorții materiale a țăranului şi această îmbunătățire nu-i cu putință decât prin o reorganizare socială care să-l asigure în contra exploatării sub orice formă ar veni, fie sub forma datoriilor contractate pentru a plăti birul, fie sub aceea a prestațiunilor exagerate, fie în fine sub aceea a datoriilor pentru băuturi. A veni cu sticla de medicament acolo unde mizeria s-a produs în mod artificial prin biruri, uzură , rău nutriment , muncă executată *manu militari,* a crede că cu buruieni se înlăturează o stare de lucruri ale cărei cauze sunt sociale şi politice este o şarlatanerie demnă de un fanariot bătrân , dar nedemnă de o, nație care-şi are mințile la un loc.

Ce s-ajute terapia , arta de a vindeca, care, din anticitate şi până azi, mai n-a făcut progrese, contra rezultatelor administrației Chirițopolilor, Mihăleştilor, Simuleştilor ?

Cu clistirul se reduc dările, se fac oamenii stăpâni pe echivalentul muncii lor, se face păşunea mai ieftină ? Bleasturul va desființa ierbăritul pe gâşte şi găini, decocturile vor face din Zevzekydis român şi din Pehlivanoglu patriot, hidratele , acidurile şi

---

oxidele vor reda poporului românesc buna lui stare materială, trezvia morală, priceperea şi vioiciunea , bucuria de viață şi de muncă pe care o avea acum douăzeci treizeci de ani sub regimul defăimaților boieri ?

Ca mai ba!

Da! Buruienele lui Vlad Vodă Țepeş şi decocturile lui Lăpuşneanu ar avea poate efect, dar aplicate nu țăranilor, ci cumularzilor grecotei din sferele dominante.

Venim la principiul pe care l-am stabilit demult în coloanele acestei foi. Regimul vechi, oricâte defecte ar fi avut, capabile însă de îmbunătățire, era ieftin. Pentru a susține un regim pe care, surâzând , d. C.A. Rosetti [î]l numea „la Circ ", compus din zece boieri mari şi treizeci de boierănaşi mici, țăranul plătea acel tradițional galben pe an din prisosul lui. În fine trebuințele acelor patruzeci de oameni erau mici şi lesne de satisfăcut : astăzi o Carada cheltuieşte mai mult decât Iordache Filipescu , care era putred de bogat, cum se zice. Sarcina socială era uşoară, era în raport cu puterile de producțiune ale poporului! Daca țăranul trăia rău ori bine, în belşug sau în sărăcie, forța musculară pe care avea a o pune la dispoziția societății, a țării, era minimă; echilibrul între puterea musculară cheltuită şi între restituția acestei puteri prin alimente era deplin. Acest echilibru e acum stricat. Sute de mii de greco - bulgari şi de jidani trăiesc azi de pe spatele aceluiaşi număr de muncitori ; aceştia caută să-şi înzecească munca pentru ca să susție noua sarcină socială şi cu toate astea regimul alimentar, departe de a deveni mai bun, e mult mai rău decât înainte. Există sate mari în cari nu găseşti o oca de lapte, o găină, un ou. Cultura vitelor, aşadar şi alimentele de provenință animalică , au scăzut în mod înspăimântător ; țăranul nostru e silit de organizația socială, de greutățile ce i le impun esploatatorii străini, să devie vegetarian .

Şi cu toate aceste cheltuiala de putere musculară ce i se cere, *manu militari* chiar, este nemăsurat de mare pe lângă cea din vremea în care el păştea oile pe moşiile boierilor şi ara mai numai pentru trebuințele lui.

Vechiului proprietar istoric, care avea o sinceră iubire pentru oamenii lui, cu cari trăise din neam în neam împreună, i s-a substituit noul proprietar parvenit sau arendaşul grec ori ovrei, care nu vede în țăran nici pe compatriotul lui, nici pe creştin, nici pe om, ci o simplă unealtă de muncă, o vită de jug, un paria .

De aceea se vor vedea pe moşiile a d-alde Zevzecopol şi Pehlivanidis oamenii duşi în lanțuri şi nemâncați ca să lucreze pentru datorii adesea false, fictive, bazate pe contracte false, legalizate de primari venali, executate de subprefecți mituiți . Daca ne întrebăm cum un Simulescu a plătit datorii de sute de mii de franci, fiind prefect câțiva ani, cum subprefecții umblă în cupele cu patru cai din leafa de 200 de franci pe lună, cum fiecare din aceşti oameni iese bogat din slujba în care intrase gol ca degetul, ne vom convinge numaidacât că din specula de carne omenească, de viață omenească, de sudoare omenească au trebuit să se îmbogățească.

Înainte statul avea măsuri estraordinare contra canalizei estraordinare, contra bestialității extraordinare. Un vestit tâlhar şi jupuitor de țărani, supus austriecesc, a fost oprit de Divanul lui Grigorie Vodă Ghica pe „vecii vecilor" de-a ține moşie în arendă de-a cumpăra un petec de pământ , de a fi îngrijitor de moşie chiar. Ei bine, sub regimul

constituțional, cu drepturile imprescriptibile ale cetățeanului, acelaşi om a devenit proprietar mare şi ducea țăranii la muncă în cuşti de câni ca ale hengherilor , iar noaptea, ca să nu fugă îi înconjura cu cercuri de fier cu țepi . Dosarele tribunalului sunt față. Azi arendaşii jidani [î]i biciuiesc pe țărani, înjugă fetele la plug, deschid gura moşnegilor şi le scuipă în gură, [î]i țin cu fața deasupra focului. Toate astea sub Constituție, sub regimul greco - bulgarilor , unit cu al jidanilor.

De batjocura urdorilor şi spurcăciunilor universului a ajuns poporul românesc. Şi aceste rele strigătoare la cer d. C.A. Rosetti le lecuieşte cu decoct de muşățel ?

Ridicol !

[20 august 1881]

[„«ROMÂNUL» ESTE DE-O UŞURINȚĂ ..."]

„Românul" este de-o uşurință de inimă nemaipomenită. Ce este obiceiul rău! Deprins a lua toate peste picior, organul oficial al roşilor merge până acolo cu neruşinarea încât , chiar pentru întâmplările care sunt generalminte cunoscute şi afirmate de toți acei cari au luat parte la ele, găseşte încă mijloc, iarăşi pentru trebuințe de partid, de-a vorbi de ele cu o nepăsare revoltătoare şi ca de nişte lucruri foarte naturale.

Dovadă despre aceasta este modul în care vorbeşte în n-rul său de alaltăieri despre accidentul de la Comarnic , care, grație numai unei minuni cereşti, n-a devenit o adevărată catastrofă.

Ar fi într-adevăr de dorit a se pune odată capăt acestor neexplicabile neglijențe din partea personalului căilor noastre ferate. Nu este țară în lume unde accidentele de drum de fier să fie mai frecuente decât la noi şi unde impiegații superiori mai cu seamă, afară bineânțeles de vro câteva excepțiuni , să fie mai neglijenți şi mai netrebnici. Şi aceasta pentru că vremea care - ar trebui să o consacre serviciului lor o întrebuințează politizând prin cafenele sau în excursiuni şi prin pretinse misiuni peste graniță.

Trebuie, încă o dată, să aibă cineva doza de cinism a celor de la „Românul" pentru ca nici un accident ca acel de la Comarnic , în care sute de oameni ar fi putut să-şi piarză viața, să nu producă asupra lor mai mult efect.

[20 august 1881]

[„ÎN «PESTHER LLOYD» GĂSIM..."]

În „Pesther Lloyd" găsim următorul entrefilet :

În privința cestiunii dunărene Franța a făcut propuneri noi şi se zice că Anglia ar fi aderat la ele. După aceste propuneri, Comisiunea Mixtă va avea să decidă în toate cazurile ce nu sunt de principiu. Un membru al Comisiunii Europene, care va asista la toate dezbaterile Comisiunii Mixte şi va fi delegat pe rând de către diferitele state, va avea să decidă dacă cazul dat e de principiu sau nu. În înțelegerile eventuale din sânul Comisiunii Mixte acest membru va mai căuta a face să iasă numărul necesar de voturi.

[21 august 1881]

[„ZIARUL «UNGARISCHE POST»
ADUCE AMĂNUNTE ..."]

Ziarul „Ungarische Post" aduce amănunte interesante în privința afacerii cu violarea graniței din Haromszek .

Comisiunea mixtă ar fi constatat mai întâi că s-a tăiat multe pogoane de pădure. Românii susțin că acea pădure este proprietatea lor. Comisarii unguri zic că aparțin unei comune ungare. Românii au produs un document de caracter privat din anul 1792, în limba

română; ungurii se bazează pe un alt document original în limba turcă, tot din acel an, ce conține o înțelegere a guvernului austriac de atunci cu cel otoman în privința fixării graniței. Ambele documente se contrazic şi prin urmare comisiunea s-a decis a lua unul din ele drept bază a dezbaterilor

sale. S-a primit documentul ungar , Dar reprezentanții români neavând decât împuterniciri limitate nu s-a putut ajunge la un rezultat definitiv. Deocamdată soldații români s-au retras din pichetul construit pe teritoriul în litigiu; pichetul însă va sta acolo până ce ambele guverne nu se vor fi înțeles la un fel.

[21 august 1881]

[„O TELEGRAMĂ DIN STAMBUL..."]

O telegramă din Stambul aduce ştirea că Poarta ar fi rugat puterile semnătoare Tractatului din Berlin să primească rolul de arbitru în cauza diferendului pendinte între Poartă şi România relativ la monăstirile din muntele Atos . Puterile vor decide după ce mai întâi România îşi va fi precizat atitudinea în această afacere.

[21 august 1881]

[„ASUPRA CONFLICTULUI DE GRANIȚĂ ..."]

Asupra conflictului de graniță „Nemere", foaie ce apare în Sepsi Szent Gyorgy scrie cu data de 28 c. următoarele:

Comisia mixtă trimisă în comitatul Trei Scaune în afacerea împresurării de graniță a ajuns la capătul lucrării ei. Din partea Ungariei au luat parte în comisie prefecții Grigorie Beldi şi Iosif Pocia , precum şi proprietarul din comitatul Trei scaune baronul Gavril Apor . Comisia a constatat o împresurare de graniță, de vreme ce românii au ridicat pichetul dincoace de linia stabilită la 1792 între turci şi austriaci. Delegații români aduseseră cu ei un document de graniță confecționat în laşi la anul 1792, şi care-a fost comunicat tuturor subprefecților; dar acest document nu e 'n acord cu cel adus din partea ungară , conceput turceşte şi nemțeşte şi datat din acelaşi an, subscris de către membrii unei comisiuni de hotărnicie de atunci. Soldații români n-au împresurat aşadar granița cu intenție, *ci au ridicat pichetul lor pe baza unui document vechi de graniță.*

Tot în privirea aceasta „Pesther-Lloyd" constată că comunicatele oficiale ale guvernului nostru trec cu deplină tăcere peste faptul că ridicarea unei stațiuni de graniță, şi anume lucrarea uvrajelor de pământ a soldaților de geniu români, a fost întreruptă cu arma de către trupele austro-ungare.

Iată ceea ce se tăgăduieşte de către oficioşii noştri, ceea ce-a tăgăduit un articol foarte nespălat al „Observatorului ", pe cuvântul că onoarea armatei române n-ar fi tolerat un asemenea atac fără răspuns. Despre armată nu e vorba: ea se 'nțelege că răspunde. Însă ea nu poate face decât ce i se comandează şi i se comandează de către guvern. A crede însă că guvernul din Bucureşti, compus din străini fără de patrie, e capabil de-o scânteie de sentiment de onoare şi că s-ar ridica la înălțimea demnității ce i-o impune poziția ce-au uzurpat-o ar fi egal cu a crede că orbii pot fi pictori.

Pretinsele agitații ale unei „Românii irredente " dau lui „Le Nord" ocazia de-a observa următoarele:

Ziarele austro-ungare n-au pierdut obiceiul de-a exagera cele mai mici incidente pentru a face din ele pretextul speculațiunilor cu pierdere de vedere pe terenul politicei internaționale. Astfel mai multe organe maghiare au întreprins o campanie în contra României apropos de propaganda care s-ar fi făcând în Transilvania de pretinşi irredentişti *români, pentru a isca o mişcare în favoarea anexiunii acestei provincii la noul regat de pe Dunărea de Jos. Jurnalele în cestiune ar fi foarte încurcate, fără îndoială, daca li s-ar cere să sprijine cu probe acuzațiunile ce le ridică*

în contra României. Dar de asta nici grijă n-au. În lipsă de argumente plauzibile, ele invocă un fapt de puţină importanţă care s-a produs de curând la graniţa dintre cele două ţări.

Nu e ridicol — urmează foaia — de-a considera asemenea fapte minime ca un indiciu de ameninţări anexioniste române în Transilvania ? Unele foi austro-ungare citează, spre a sprijini acuzaţiile lor, limbajul ostil monarhiei Habsburgilor a o seamă de organe ale presei române.

Dar acestea n-ar putea răspunde reamintind ameninţările de cari gemeau foile austriace şi ungureşti cu ocazia cestiunii Dunării ? Dacă presa română respinge cu viociune pretenţiile ce le crede de natură a compromite interesele legitime ale ţării în această cestiune, e un cuvânt de-a acuza România că voieşte să-şi anexeze Transilvania ?

O acuzaţie şi mai fantastică încă a fost închipuită de unele gazete din Pesta, cari au pretins că generalul Ignatief ar cheltui sume considerabile pentru a întreţine agitaţie între populaţiunile nemaghiare din Ungaria şi că guvernul unguresc au adresat prefecţilor o circulară chemând atenţia lor asupra acestui fapt şi obligându-i de-a încunoştiinţa administraţia superioară îndată ce vor descoperi urmele unei asemenea agitaţii.

„Daily Telegraph " în fine consacră asemenea câteva observaţiuni activităţii unei pretinse „Românii irredente". Foaia engleză zice că agitaţia „Irredentei" e în adevăr de natură a produce nelinişte şi a cauza supărări autorităţilor imperiale şi regale, dar că ea nu află simpatie deosebită nici între românii de dincoace nici între cei de dincolo de Carpaţi şi că nici au fost învrednicită de aprobare sau sprijin din partea regelui Carol sau a consiliarilor pe care-i onorează cu încrederea sa. Frica cronică şi fantastică de ţăranii români că într-o zi s-ar ridica şi s-ar răzbuna sângeros de toate suferinţele şi de apăsarea ce-a avut a o suporta sub domnia maghiară, o frică care, de la memorabilul an 1848, împle mica minoritate de maghiari în Transilvania cu spaimă şi îngijire şi a introdus o duşmănie şi oţărâre nenaturală între cele două rase, ar fi încetat demult dacă în Pesta nu s-ar da ascultare ştirilor neroade iscate din când în când despre introducerea pe ascuns de arme din Ţara Românească în Transilvania şi despre pretinse încercări a unor agenţi români de-a isca o insurecţiune pentru scuturarea jugului maghiar. Guvernul maghiar însă dă o serioasă atenţie zgomotului van al unor intriganţi obscuri , cari în ţara lor proprie nu au nici o însemnătate, precum şi intrigilor unei partide din România compuse din patrioţi sanguinici şi din democraţi vicleni în serviciul Rusiei, al cărora scop constant e de-a împiedica o apropiere francă şi sinceră între cel mai tânăr dintre regatele europene şi puternicul său vecin austro-ungar. Guvernul din Pesta manifestă în privirea aceasta o nervozitate care, în împrejurările de azi, nu e la locul ei.

Ungaria s-ar fi pus pe un punct de vedere mult mai demn dacă ar fi primit sincer şi fără preocupare amenda onorabilă oferită de România pentr-o neînsemnată împresurare de graniţă de care s-a făcut atâta zgomot în Pesta decât de-a insista ca această afacere meschină să fie dată în seama unei comisii formale româno - ungare .

În unul din articolele sale polemice „Pesther-Lloyd" întreba ce-ar zice Anglia în cazul unei împresurări de graniţă ?

Iată ce zice Anglia: Că ungurii şi presa neroadă redijată de jidani fac zgomot pentru nişte gogorişe inventate de ei înşii.

[21 august 1881]

[„RĂUL DE CĂPETENIE ..."]

Răul de căpetenie al organizării noastre sociale este posibilitatea ce se dă străinilor şi păturei de feneanţi, grecotei, franţuziţi , bonjurişti , demagogi de-a exploata poporul sub o formă ori sub alta.

Asta e cheia tuturor relelor şi tuturor suferinţelor, acesta cuvântul cu care se dezleagă cimilitura putrejunii sociale şi politice din România.

Posibilitatea dată unor nulităţi şi unor parveniţi de-a trăi din buget, din întreprinderi, din arenzi, din păsueli ; posibilitatea constituţională dată unor oameni de provenienţă incertă de-a exploata munca poporului fără nici o compensaţie, iată răul, incurabil poate, al organizaţiei noastre.

E evident că averea nu se poate câştiga decât sau prin muncă directă, deci prin întrebuinţare de forţă musculară

sau nervoasă, sau prin fructificarea muncii capitalizate, prin capital. Când vedem milionari roşii, Stolojan, Carada etc., făcând avere fără muncă şi fără capital nu mai e îndoială că ceea ce ei au au pierdut cineva şi au pierdut-o fără compensaţie. Tertium *non datur.* Nu există alt izvor de avuţie decât sau munca, fie actuală, fie capitalizată , sau sustragerea, furtul , fie legal, fie ilegal.

Rolul muncii intelectuale e foarte mare în ordinea economică.

În adevăr un drum făcut de inginer a înlăturat sute de piedici din calea carului cu grâu , i-au ieftenit transportul, l-au făcut mai capabil de concurenţă, i-au dat o mai mare siguranţă că munca cuprinsă în el va fi răsplătită.

Un agronom care ar deprinde pe un ţăran cum, cu aceeaşi cheltuială de forţă musculară, să producă de două, de trei, de zece ori mai mult, cum cu aceeaşi cheltuială de forţă musculară să-şi satisfacă de zece ori pe atâtea trebuinţe i-a făcut ţăranului un serviciu care trebuie răsplătit. Un om de stat care cheltuieşte o sumă bugetară în mod productiv , încât suta cheltuită corespunde într-un loc oarecare cu o mie în producţiunea publică, a făcut un serviciu care trebuie plătit. Clasele dominante cată deci să *compenseze* prin muncă intelectuală onestă şi intensivă cheltuiala de muncă musculară ce le susţine.

Cu totul altfel sunt raporturile la noi.

Trecerea din clasele de jos în cele de sus nu e reglementată prin nici un fel de organizaţie. Chiriţopol din slugă se face prefect; oameni inculţi , incapabili de-a munci, incapabili de-a pricepe un adevăr, fac demagogie, fură prin subrepţiune şi amăgire voturile alegătorilor, devin oameni politici şi dau iamă bugetului. Fără ştiinţă, fără merit, fără muncă, mii şi iarăşi mii de indivizi de provenienţă străină se superpun poporului românesc, toţi având dreptul constituţional de a trăi din buget, toţi având numai exerciţiul acestui drept. Un singur ziar ne-a înţeles unde batem, ziar redijat de tineri izraeliţi. „Cestiunea e socială" a zis acea foaie, şi-n adevăr aşa este.

Oare acest popor românesc n-are altă misiune pe pământ , altă raţiune de-a fi, alt înţeles decât de-a vota pensii reversibile, de-a plăti din sudoarea sa milioanele câştigate prin cumpărarea cu 60 la sută a unor hârtii ce nu făceau decât 20 la sută, a îmbogăţi pe evrei prin băutura de rachiu otrăvit, a plăti lefurile şi diurnele Caradalelor — şi a munci totuşi numai cu plugul lui Radu Negru, incult rămânând ca-n vremea lui Radu Negru, dar mai sărac, mai rău hrănit şi înainte de toate bolnav, ceea ce nu era în vremea lui Radu Negru ? Acest popor nu este decât o masă de exploatat, o vacă de muls pentru străinii de toate soiurile, o vită de plug pentru a susţine luxul, incuria şi corupţia Caradalelor, feneantismul şi cocoteria , absenteismul şi morbiditatea unor pături neistorice, superpuse lui fără a-i face nici un serviciu în schimb ?

Iată cestiunea cea gravă, cea mare.

Regimul vechi, rău ori bun, nu discutăm, avea o calitate necontestabilă, o calitate care-l justifica în ochii tuturor: el nu costa nimic sau aproape nimic. Tradiţionalul galben găurit al vistieriei pe care-l plătea orice cap de familie n-a sărăcit pe nici un ţăran, n-avea nici o influenţă asupra regimului său alimentar, era la dreptul vorbind preţul unui berbece şi aci se încheia totul. Din acest tradiţional galben găurit se plătea şcoala, care era mai bună decât cea de azi, administraţia, rea fără îndoială, dar mai puţin venală şi cupidă ca cea de azi, judecătorii, mai puţin străini decât cei de azi, şi mâna de cenuşeri şi coate goale, mai puţin exigenţi şi mai modeşti decât cei de azi. Ţăranul nu era de batjocura subprefectului, a primarului, a notarului , a perceptorului , tot oameni din oraş, tot lepădături ale uliţelor, tot esploatatori direcţi ori indirecţi ai lui. Vornicul, care nu ştia nici scrie nici citi, vătămanii , bătrânii satului adunau darea repărţită în proporţie cu venitul fiecăruia, vornicul ducea banii la casierie ; niciodată sau aproape niciodată un ban al statului nu era atins de aceşti oameni atât de simpli, atât de drepţi, atât de iubitori de orânduială şi de cinstiţi.

Ce e azi ?

Lăsăm pe d. A.V. Millo să descrie, după esperienţa sa zilnică, starea de lucruri:

S-au grămădit pe capul lui atâtea soiuri de dări încât el nu mai înţelege nimica.

Dare pentru căile de comunicaţie, prestaţie judeţeană , prestaţie comunală, patente, zecimi judeţene, zecimi comunale, produse din urmăriri etc.

Ţăranul se uită la recipisa care i-o dă perceptorul şi, oricât [î]i vei explica, el nu este în stare să-şi dea seamă pentru ce sunt impuse toate aceste dări şi să cunoască lămurit cât are să plătească. Perceptorul poate

---

să-i pretindă oricât de mare sumă, el nu va fi în stare niciodată a-i face cea mai mică observaţie. Tot ce-i rămâne este să deschidă punga şi să-i lasă să ia cât va binevoi, cât se va îndura. Aceea ce este şi mai trist [este] că, pe când se crede că s-au plătit de toate dările, că au scăpat de toate angăriile , cum le numeşte el, iar vine perceptorul şi-i mai cere să-i mai plătească. . .*rămăşiţe* din exerciţiile expirate , preţul păpuşoilor împrumutaţi de stat la 1866, preţul păpuşoilor de rezervă. Ce o mai fi şi aceste, domnule? întreabă el, se scarpină în cap şi în cele din urmă iar deschide punga.

Şi în adevăr, când cercetezi bine ce sunt toate aceste rămăşiţe, te convingi că cea mai mare parte nu sunt alta decât bani *furaţi de perceptori,* pe cari ţăranul i-au plătit o dată, dar din cauză că nu i s-au dat recipisă sau că el au

pierdut-o şi nefiind trecute plăţile în roluri, nefiind suşile niciodată faţă pentru a se putea controla, *după 10 — 15 ani el este apucat să plătească din nou.* Asemenea păpuşoii de rezervă, păpuşoii cari se zice că le-a împrumutat lor statul la 1866, toţi aceştia sunt *primiţi de primari, de consilieri, fără ca să fi împărţit la ţărani o baniţă măcar.*

Toată lumea cunoaşte aceste abuzuri, aceste hoţii, se găsesc chiar reclamaţii de ale ţăranilor. Perceptorii, primarii însă din acele timpuri fiind morţi, fugiţi, insolvabili şi alţii achitaţi de tribunale, ţăranul trebuie să plătească numaidecât pentru singurul cuvânt „că statul nu poate să rămâie păgubaş ".

Nimeni nu-şi poate închipui la cîte abuzuri, la cîte necazuri, la câtă sărăcie dau ocazii asupra ţăranului mulţimea acestor soiuri de dări, de rămăşiţe, şi neputinţa în cari se găseşte de a putea controla el singur dacă în adevăr trebuie să plătească sau nu sumele cari i se cer necontenit de perceptor .

Toate aceste abuzuri constituie însă pentru el o dare *îndoit de mare* decât aceea care e obligat a o plăti după legi către stat.

Mai putem adăogi abuzurile cari s-au făcut şi se fac necontenit cu scăderea monezilor . Până mai dăunăzi cu moneda rusească, astăzi chiar galbenii austriaci, mai ales în Moldova, unde nu sunt decât găuriţi şi şterşi , francii franceji, italieni; asemenea paguba ce sufere ţăranul în toate afacerile lui din cauza lipsei. monezii de aramă, de un ban şi doi. Toate aceste formează pentru el o dare cel puţin de 10 — 15 lei pe an.

Ţăranul nu cunoaşte niciodată lămurit cifra impozitelor ce trebuie să plătească, fiindcă aceasta variază mai la fiecare trimestru; el se crede dar totdauna înşelat, cel mai bogat chiar stă în cumpănă dacă trebuie să-şi plătească dările. De aici vine că încasările se fac atât de neregulat, statul se găseşte necontenit în dificit şi totdauna silit să calce cele mai sacre principii ale Constituţiei noastre.

Şi în adevăr, nimic mai barbar, nimic mai ruşinos decât a se vedea că într-o ţară, constituţională, unde libertatea individuală, a domiciliului se zic a fi respectate , unde există o lege după care, pentru împlinirea dărilor, nu se poate ataca decât averea, după cari gradele de urmărire nu se pot face oricărui contribuabil decât prin somaţii în scris, şi cu toate acestea ţăranilor, cari compun două treimi din naţia noastră, li se cer dările cu execuţiile *şi schingiurile cele mai cumplite.*

Perceptorii se preumblă, [î]şi caută de interesele lor mai tot anul şi nu-şi dau niciodată osteneală să urmărească încasarea dărilor regulat, în fiecare trimestru.

Guvernul şi toţi agenţii lui, învăluiţi şi ei de politică, lasă să treacă luni de zile fără ca sa se gândească la încasarea regulată a dărilor. Casa statului găsindu-se de-o dată goală şi în neputinţă de a putea face faţă cheltuielilor, miniştrii dau ordinile cele mai aspre, prefecţii concentrează sute de dorobanţi şi călăraşi şi pornesc o adevărată expediţie *militară* asupra comunelor rurale.

Aceste expediţii se fac de obicinuit mai ales în luna lui septemvrie, crezându-se că, precum în câteva judeţe, tot astfel şi în toată ţara ţăranul ş-a strâns toată recolta şi are bani. Nimeni nu se îngrijeşte să cerceteze, să afle că două treimi de ţărani nu au semănat decât porumb, că temeiul culesului porumbului nu este decât în octomvrie, că chiar atunci păpuşoii sunt încă verzi şi nu pot fi măcinaţi , că ei trebuie să stea în coşare sau pe poduri luni de zile ca să se usuce şi să-i cumpere cineva, că ţăranul, pentru hrana lui sau pentru ca să aibă câţiva lei de cheltuială, trebuie să usuce la soare câteva baniţi . Nimeni nu vrea să aibă în vedere ca în luna lui septemvrie, mai ales în judeţele de la poalele munţilor, tot fânul , toate ovezele , hrişca este încă pe câmp .

Pe când bietul ţăran dar nu ştie cum s-ar scula mai de dimineaţă, nu ştie cum ar lucra mai repede cu toată familia lui ca să nu-şi piardă puţina recoltă , ce i-au dăruit-o Dumnezeu, deodată năpădeşte în comună subprefectul cu execuţie de călăraşi , de dorobanţi, adună ţăranii zile întregi pe la primărie, le citeşte feliuri de ordine, de circulări, feliuri de registre, de roluri din care ţăranii nu înţeleg alta decât că i-au scos datori cu mii de lei. Călăraşii, dorobanţii se şi împart îndată pe la toate casele acelora care nu pot să plătească toţi banii.

Îndată ce aceştia ajung la casa ţăranului le scot uşile de la casă, de la tindă şi le duc la primărie. Copiii, femeia, tremură toată noaptea de frig.

Călăraşii, dorobanţii le iau mămăliga din ceaun , le taie găinile şi le duc la cârciumă . Copiii, femeile încep a plânge ; ei le îmbrâncesc , le bat. Întorcându - se de la cârciumă , i-alungă din paturile lor şi se culcă ei.

Cum se face ziuă [î]i ia dinapoi ca pe vite şi-i duce iar la percepţie şi, dacă peste noapte n-au găsit să plătească banii, ei [î]i bagă cu picioarele goale prin pâraie , prin spini, încalică pe gâtul lor, [î]i ung pe obraz cu baligă, cu noroi, în fine iscodesc tot feliul de batjocuri, tot feliul de schingiuri .

Copiii, femeile umblă şi ele sărmanele împrejurul bărbaţilor, se smulg de păr, se bocesc , cad în genunchi; sărută picioarele dorobanţilor , călăraşilor , primarilor , perceptorilor , se roagă să-i mai păsuiască până vor putea vinde ceva. Ei le înjură şi le trimit să caute banii, iar călăraşilor le ordonă să nu-i slăbească cu execuţia până nu vor plăti toţi banii, că aşa au ordin de la prefectură. De unde vrei acum să plătească aceşti nenorociţi cîte 200 şi 300 lei de fiecare, când ei, de ş-ar vinde şi copiii, tot n-ar plăti banii câţi li se cer ?

În timpul acesta puțina recoltă câtă a rămas țăranului stă pe câmp nestrânsă , putrezește de ploi sau o mănâncă vitele fruntașilor. El sărmanul se zbuciumă , aleargă în toate părțile, urmărit de execuție , ca să poată

găsi bani și în cele din urmă se duce acasă, disperat , și, în bocetul femeii ș-a copiilor, își ia vaca, boii, așternutul, tot ce găsește, și le duce de le vinde cu cât se îndură să-i dea cineva. Cârciumile , primăria, satul gem atunci pline de precupeți, de măcelari cari au alergat de prin orașe, de prin toate unghiurile, anume ca să cumpere averea, munca țăranului *pe nimica.*

Ți se sfâșie inima când vezi cum aceşti nenorociți, cari necontenit [î]i numim *națiunea română,* frații noștri, sunt tratați mai rău decât dobitoacele , și toate acestea se fac încă în *numele statului român.* Te indignezi când vezi că, cu toate că articolul 9 din legea de urmărire [î]i *scutește doi boi, o vacă, paturile, așternutul, îmbrăcămintea, nutrețul pentru două luni, semințele ,* cu toate acestea pentru țăran nu există lege, el este silit prin feliuri de schingiuri a-și vinde pe nimica cea de pe urmă vițică , cea de pe urmă baniță de porumb.

Cum vrei acum să nu sărăcească țăranul, să nu se descurajeze de a mai lucra când aceste invazii, aceste cruzimi se petrec pe capul lui regulat, în fiecare an?

Față cu această realitate strigătoare la cer, nemaipomenită în nici una din țările europene, ce zice „Românul" ?

La 1848 *națiunea* răspunse cu iubire și avânt la apelul revoluției.

La 1857 ideile și dorințele *națiunii* izbutiră.

La 1859 puternica suflare a *națiunii.*

La 1866 *națiunea* etc.

La 1877 *națiunea* etc.

Care națiune ? Pherekydis, Giani, Culoglu, Carada, C.A. Rosetti, Harama , Cariagdi, Caligari ?

Această din urmă *națiune,* de proveniență foarte necunoscută, a urcat în adevăr bugetul cheltuielelor de la 20 la 120 milioane, l-au încincit sub domnia lui Carol Îngăduitorul; cum îl realizează de pe spatele națiunii adevărate se descrie mai sus.

Ei bine, când față cu această stare de lucruri țara întreagă strigă, când sarcina materială a sutelor de mii de Caradale improductive și corupte apasă producțiunea și bunul trai al țăranului, când oamenii caută cauzele organice ale acestor rele, ce găsește „Românul" să răspunză ?

Ia pasaje dintr-un articol al corespondentului nostru din Galați, falsifică înțelesul lor și spune că noi numim *poporul care munceşte şi plăteşte* noroi și vulg ordinar.

Nu poporul care muncește și plătește îl numim astfel. Pe demagogi, pe cei ce-l amăgesc și-l exploatează, pe lepădăturile orășenești cari au împânzit satele ca tot atâtea lipitori, cari bagă ura și invidia între țărani, cari - i întărâtă între ei și în contra proprietarului mare, acesta este vulgul ordinar, aceasta plebea superpusă poporului.

La ce gândesc roșii acum?

Știind că au răspândit în cele patru mii de comune ale țării cel puțin patruzeci cincizeci de mii de politicieni și de demagogi, știind că aceştia ar domina sufragiul universal daca s-ar admite acesta, roșii voiesc sufragiul universal. Până și slabul control pe care-l mai au clasele culte și în adevăr naționale în afacerile publice, până și acela trebuie înlăturat . Domnia demagogiei fanariote trebuie eternizată , ideea statului creștin, ideea apărării celui slab trebuie înlăturată cu totul, furia câștigului , a exploatării, a amăgirii trebuie să se întindă asupra țării întregi.

Și, pentru că constatăm toate lucrurile acestea incontestabile, furia grecoteilor ajunge la paroxism , la delir. Citească cineva insinuațiunea din numărul de joi al „Românului", că sincerii reacționari amenință pe rege cu asasinatul.

Asta-i culmea minciunii, culmea istericalelor greceşti care i-a apucat aceşti apelpisiți după frecătura ce le-o tragem de câteva săptămâni .

Regele ?

Dar oare d. Bălăceanu, ministru plenipotențiar al României la Viena, de „reacționari" ori de d. Brătianu a fost însărcinat la 1875 să previe pe M. Sa *ca să scutească țara de o crimă* ? Republicanii de la Ploieşti, eroii militari ai nopții de la 11 fevruarie cutează a ridica o asemenea acuzare contra ... reacționarilor ?

[22 august 1881]

[„«CORESPONDENȚA POLITICĂ» DIN VIENA ..."]

„Corespondența politică" din Viena a primit analiza unei note pe care d. Mancini , ministru de esterne al Italiei, a adresat-o în cestiunea Dunării ambasadorului italian din Londra, generalul Manabrea , și al cărei cuprins a fost

comunicat contelui Granville . Documentul italian poartă data de 14 iunie şi dezvoltă următorul şir de idei:

Se constată înainte de toate că guvernul italian nu şi-a apropriat nicicând *şi n-a sprijinit propunerea pornită de la România ca să nu se procedă la o hotărâre asupra instituirii unei comisiuni mixte până ce nu se va fi ajuns mai întâi la, înţelegere asupra prelungirii Comisiei dunărene. Guvernul italian a văzut că această propunere a răsărit evident din dorinţa de a câştiga timp în cestiunea dificilă a comisiei mixte. Orice îndoială asupra atitudinii guvernului italian a dispărut, căci, în urma unei întrebări a celui britanic , el a răspuns espres că stabilirea unui drept de apel de la Comisia mixtă la cea europeană i se pare suficientă pentru a păstra legăturile ce sunt de dorit ca să existe între cele două comisii şi că nu există prin urmare nici un cuvânt pentru a intra în discuţia prelungirii Comisiei dunărene europene înainte de 21 aprilie 1882, adecă c-un an înaintea espirării mandatului ei, precum o prescrie articolul LIV al Tractatului de la Berlin.*

Ar fi un act de ,,nejustificată neîncredere" de a face să atârne consentimentul pentru instituirea Comisiei mixte de acea prelungire , de vreme ce stipulaţiunea primită de toţi că: ,,Comisia mixtă nu poate exista nicicând şi în nici o împrejurare mai mult decât Comisia Europeană a Dunării" e o garanţie îndeajuns pentru activitatea legitimă a celei dendâi .

În privirea atitudinii Italiei faţă cu cestiunea întocmirii pozitive a Comisiei mixte se relevă participarea comisarului italian la elaborarea anteproiectului şi împrejurarea că în instrucţiunea de iest-an dată reprezentantului Italiei s-au recunoscut şi aprobat unele puncte ca fiind afară de orice discuţie, precum instituirea unei Comisii mixte, participarea Austro - ungarei la ea, deşi nu e stat riveran , prezidiul acestei puteri.

Dar cestiunea votului preponderant al Austro-Ungariei în caz de paritate s-au accentuat mai cu seamă.

În principiu părerea Italiei nu putea fi nefavorabilă nici în privirea aceasta; dar preponderanţa votului prezidenţial trebuia pusă în legătură cu cestiunea garanţiilor necesare a se stabili pentru ca să se evite orice atingere a liberei navigaţiuni din partea Comisiei mixte.

În privinţa oportunităţii unor asemenea garanţii nu există nici o divergenţă de opinii, dar există în privirea formulării lor practice.

S-au făcut mai cu seamă două propuneri: una din iniţiativa Germaniei, cealaltă din a Britaniei.

Germania a propus a se face deosebire între cestiunile de principiu şi cele administrative şi a se restrânge votul prezidenţial la cele din urmă, pe când la cele dendâi să fie deschis dreptul de apel către Comisia Europeană cu putere suspensivă în caz de a se lua o hotărâre cu simplă majoritate de voturi.

Cestiuni administrative ar fi, după propunerea germană, toate cele cari privesc serviciul intern al Comisiei, relaţiile ei cu funcţionarii şi executarea reglementelor; pe când interpretaţiunea acestor reglemente şi hotărârea de cheltuieli nouă sunt a se privi ca cestiuni de principiu.

Propunerea engleză dorea la început un drept de apel necondiţionat, cuvenit tuturor puterilor; însă guvernul italian nu tăinui ambasadorului englez din Roma că cererea aceasta pare a trece dincolo de mărginile unei îngrijiri legitime pentru libertatea navigaţiunii.

Mai târziu , guvernul englez îşi modifică propunerea lui, eliminând din ea cestiunile administrative.

Deosebirea între cele două propuneri, care nu e deloc radicală, se poate rezuma în trei puncte:

1) Anglia recunoaşte dreptul de apel tuturor puterilor; Germania însă numai membrilor Comisiei mixte.

2) Germania nu acordă drept de apel decât pentru hotărâri luate cu simplă majoritate: Anglia [î]l recunoaşte şi pentru hotărâri luate în unanimitate.

3) Germania doreşte o definire a priori *a cestiunilor de principiu şi a celor administrative, pe când Anglia lasă caz cu caz la apreciaţia Comisiei Europene a Dunării să judece în oaricari margini daca cutare cestiune e de principiu sau administrativă numai.*

Fiindcă din toate părţile există dorinţa unei înţelegeri echitabile şi fiindcă, după opinia guvernului italian, puntele de vedere divergente nu esclud deloc posibilitatea unei înţelegeri respective, Italia speră că se va ajunge la o soluţiune. Pentru aflarea acestei soluţiuni ea oferă activitatea ei nepărtinitoare, *care nu răsare din altă dorinţă decât din aceea de-a înzestra interesele comerciale pe Dunărea de Jos cu garanţii potrivite.*

,,Pesther Lloyd" constată din aceasta că Italia ia o atitudine mijlocitoare între cabinetele cu opinii divergente, nu vede însă rezultatul practic al activităţii cabinetului italian, căci, deşi nota e datată de la 14 iunie, nu are aparenţa că situaţia în cestiunea Dunării s-ar fi schimbat.

În luna trecută încă lucrurile nu erau deloc mai favorabile.

Rezistenţa României se manifesta neînfrântă şi găsea sprijin din partea Rusiei, Angliei şi Franţei.

Căderea Comisiei mixte părea pe atunci aproape inevitabilă şi era vorba să urmeze disoluţiunea Comisiei Europene a Dunării.

E adevărat că disoluțiunea nu era o consecuență necondiționată și necesară a eșecului , dar Austriei [i] se prezinta considerațiunea daca existența Comisiei Europene a Dunării mai are vreo valoare pentru ea, din momentul ce nu-i recunoaște interesele ei legitime pentru cursul de jos al fluviului.

Fiindcă însă după art. 54 al Tractatului de la Berlin puterile vor avea în curând să stabilească o înțelegere asupra prelungirii mandatului Comisiei Europene, iar asemenea înțelegere s-ar putea sfărâma de opoziția unei singure puteri chiar, nu este cu neputință ca în caz de-a nu se admite instituirea Comisiei mixte să i se puie piedici continuării Comisiei Europene a Dunării.

Pe aceste cuvinte se esplică — zice foaia din Pesta — ceea ce reiese și din nota cabinetului italian: propunerea României ca, înainte de toate și înainte de a se continua discuția asupra instituirii Comisiei mixte, să se stabilească o înțelegere asupra prelungirii mandatului Comisiei Europene a Dunării.

Românii voiau să-și asigure pentru orice caz existența Comisiei dunărene și apoi să aducă fără nici o altă considerație căderea Comisiei mixte.

Deodată cu analiza notei de mai sus ziarele comunică propunerile pe cari Franța le-ar fi făcând în cestiunea aceasta.

Ele ar fi în esență următoarele:

În toate cestiunile de principiu va decide Comisia mixtă, dar înainte de-a lua o hotărâre trebuie să se decidă prealabil daca cestiunea pusă în discuție este sau nu de principiu.

Pentru conformarea cu această dispoziție Comisia Europeană deleagă pe unul din membrii ei, care ia parte la toate dezbaterile celei mixte. Funcționarea fiecăruia dintre membrii Comisiei Europene în calitate de delegat nu poate ține mult timp, ci membrii statelor reprezentate în Comisia Europeană designați de ea cată să se perândeze în ordine alfabetică .

Daca delegatului eventual cestiunea pusă în discuție i se pare o cestiune de principiu el o supune Comisiei Europene. În caz de neînțelegere în Comisia mixtă, delegatul celei europene are misiunea de-a face ca să se formeze o majoritate de voturi și numai daca nu se poate ajunge la unire cazul în litigiu se va supune Comisiei Europene.

Aceste propuneri s-au pus deja în vederea Angliei și a Austriei.

Anglia a aderat la ele, Austria însă pregetă cu răspunsul. Foile din Viena dau guvernului consiliul de-a le respinge.

[23 august 1881]

[„ȘI-AU PIERDUT SĂRITA ..."]

Și-au pierdut sărita confrații de la „Românul".

Nu e vorba, adevăr mai crud decât cel pe care l-am spus în privire-le , că, la adecă vorbind, partidul pe care îl reprezintă e compus din străini veniți de ieri alaltăieri , cari au tot așa de puțin drept de a determina soarta României precum [î]l au evreii bunăoară, un asemenea adevăr nu le-a mai spus nimeni; el i-a durut și i-a ametit. Loviturile repezi și dupăolaltă cîte au căzut din parte-ne asupra acestor titve incapabile decât de mistificări și neadevăruri le-au ametit, încât , neputând răspunde, neavând *ce* să răspunză *ad rem,* obiectiv, au început să aiureze , să vorbească în dodii și-n bobote , ca netoții ori ca surzii .

În urma acestei ameteli vedem curioase lucruri. Într-unul din numerile Pseudo-„Românului" vedem acuzarea că reacționarii amenință pe rege cu asasinatul daca nu-i va chema la putere.

Cari reacționari?

Când ?

Unde?

Dar mai știu ei ce vorbesc când îi apucă istericalele fanariotice ?

Mai ieri ne numeau pseudoînvățați și falsificatori ai teoriei Lamarck darwin .

În adevăr, cine sunt învățați s-au întrolucat la redacția „Românului". Descoperirea unității ființelor organice, făcută în același timp de Gothe și de Lamarck , și legile diversificării acestei unități și ale evoluțiunii , teorie atât de splendid dezvoltată de Darwin, ne este nouă mai puțin cunoscută decât celor patru clase primare și coardei de violoncel care redijează „Românul". De când cu răscumpărarea căilor ferate s-au deșteptat cumplit redacția din Strada Doamnei și Carada e în primejdia de a fi numit doctor al Universității din Cambridge.

Dar, în sfârşit , ce suntem noi de vină dacă constatăm un fapt pe care nimeni nu îl poate contesta, că partidul roşu consistă în cea mai mare parte din străini (greco - bulgari) vicleni şi maloneşti, incapabili de a se asimila rasei române, incapabili de a o pricepe chiar ? Ne pare rău că aşa este. Ne pare rău că pişicherlâcul şi lipsa de caracter sunt titluri de

înaintare în România; ne pare rău că tocmai clasa actual dominantă e incapabilă de ştiinţă, de arte, de adevăr, cu un cuvânt de orice activitate la care se cere o inimă dreaptă şi o inteligenţă clară, ne pare rău că aceşti oameni, incapabili de o concepţie puternică, duc statul din rău în mai rău, din espedient în espedient; dar nici suntem în stare a le lărgi craniile şi a le face mai încăpătoare, nici a le lărgi piepturile încovoiate şi a face bătaia inimei mai energică, mai liberă, mai generoasă.

În vechiul nostru obicei al pământului existau mijloace de înlăturare. „Om vrednic de râs şi de ocară" nu se putea face după *olachale* nici popă, nici ostaş, nici dregător ; nici om însemnat de Dumnezeu cu darul şchiopătăciunii , a încrucişării , cu cocoaşă ori cu un alt ponos.

Desigur că nu mai departe decât acum o sută de ani nu s-ar fi găsit vlădică român să popească vro mutră de patriot, nici Domn care să-i învrednicească cu vro dregătorie. Aşa era lumea pe atunci, cuminte.

Azi, în vremea drepturilor *imprescriptibile* ale cetăţeanului, nu putem opri ca ăl mai cocoşat să fie mai mare în gardă şi să ajungem de râsul chioarei .

Pe zi ce merge însă istericalele bizantine se urcă crescendo .

Astfel în cel din urmă număr Pseudo „Românul" ajunge a ne zice că nu ne-a crezut atât de răi şi atât de cruzi încât să fim în contra înfiinţării de spitale în sate.

N-aibă grijă „Românul". Nu suntem în contra, ci pentru înfiinţarea acestor spitale .

Dar asta nu ne opreşte de a deplânge nenorocita necesitate de a se înfiinţa asemenea spitale , cum nu sunt în nici o ţară din lume. Deplângem că noii fanarioţi au fost în stare a reduce poporul nostru la atâta mizerie materială încât asemenea aşezăminte să fie necesare şi ne îndoim totodată că ele ar putea fi mai mult decât un paliativ la rele a căror rădăcină e socială şi politică.

Cauza morbidităţii ţăranului român este esploatarea neomenoasă la care este supus în linia întâia din partea statului, în linia a doua de către mulţimea nenumărată de străini pe cari îi susţine cu munca lui. Cauza e demagogia, care se hrăneşte din spinarea lui, uzura roşie, administraţia roşie, sporirea bugetelor de cheltuieli ale statului, judeţene şi comunale, prestaţiunile făcute pe moşiile roşiilor, sărăcia ce urmează de acolo că i *se* fură timpul fără compensaţie, regimul alimentar rău; iar nu clima şi epidemiile .

Sub aceeaşi climă poporul nostru era sănătos şi sporea până mai alaltăieri, sub Mihai Sturza, sub Barbu Ştirbei, sub Grigorie Ghica.

Dar el e bolnav şi scade sub domnia a d-alde C.A. Rosettis, Flevas etc., scade de greutăţile imense ce i le impune întreţinerea unei xenocraţii fără minte şi fără inimă.

Iată ceea ce am zis şi ceea ce repetăm. Ameţeala în care au căzut redactorii foii fanariote nu-i justifică deloc şi nu le dă dreptul de a ne atribui vorbe ce nu le-am spus. Nici am numit poporul ce munceşte şi plăteşte canalie . Pentru plebea superioară, pentru acele mii de demagogi cari trăiesc direct sau indirect din buget am păstrat acest epitheton ornans , pentru cumularzi, lefegii , agenţi electorali plătiţi, cârciocari şi coţcari cari s-au vârât până şi în comunele rurale; iată pentru cine păstrăm epitetul, nu pentru bietul nostru popor, pe care numai prefectul roşu d. Vidraşcu îl numeşte sălbatic într-o ţară civilizată.

Ignoranţa lui, sărmanul, e mai bună decât ignoranţa pospăită a acelor redactori ai „Românului" cari, prin frustrarea statului, grămădesc milioane şi segerează în oameni mari. Pentru aceşti ignoranţi nesăţioşi se bagă ţăranii în spini şi pâraie înghemţate *manu militari,* pentru a plăti rămăşiţe mincinoase sau plătite o dată unor tâlhari ; pentru aceşti ignoranţi se vinde patul, vaca, oaia , cenuşa din vatra ţăranului; pentru a plăti diurnele, recompensele naţionale, pensiile reversibile, misiunile în străinătate a acestor ignoranţi se iau de pe ţăran şapte piei şi se vinde dator pe toată viaţa, de nu-i mai poate nimeni; ajuta, nici D-zeu din cer, necum un reversibil cu sticla de decoct de muşăţel.

Iată răul şi un rău la care desigur nu sunt de vină oropsiţii şi defăimaţii boieri. Pentru a ajunge cineva alături cu boierii trebuia să muncească, să se distingă. Pentru a fi mare om la roşi se cere să fi comis vreo trădare, să te fi compromis, să fii imposibil altfel.

Atunci braţele marelui partid îţi sunt deschise; deschisă calea la avere şi influenţă

Dar de unde să-şi facă această avere fără pierderea altuia?

Prin producţiune proprie?

Dar ce-a produs, ce-a învățat a produce Carada, Costinescu, Eliad - cârciumărescu , Fleva, Stolojan, Pherekydis e tutti quanti? Nimic, absolut nimic. În ce bunuri de utilitate pot ei să prefacă materiile prime? Ce industrii , ce meserii au introdus în țară? Nimic.

Industria palavrelor şi prăvăliile de minciuni.

Dar acestea într-o țară cinstită nu fac parale, numai la noi se plătesc cu 120 milioane pe an.

[24 — 25 august 1881]

[„ASUPRA VIZITEI FĂCUTE..."]

Asupra vizitei făcute de contele Andrassy la Sinaia „Pesther Lloyd" cuprinde un articol plin de ironie.

Întrevederea de la Sinaia s-a sfârşit , zice foaia din Pesta. Penny-a-liners , pribegii *scriitori cu şirul din suita marelui om de stat, şi-au făcut datoria, fixând pe hârtie în mod fidel toate amănuntele importante ale întâlnirii (şi cari din ele* nu *ar fi importante?). Acum evenimentul aparține istoriei universale şi generațiile viitoare vor data din ziua în care contele Andrassy a primit prietenos asigurările de grație ale perechei regale române schimbarea însemnată operată în relațiile României cu monarhia noastră. Dar şi contimporanii se vor putea edifica de multe zicători cari, pornind din Sinaia , cutreieră țara. „E ridicol de-a crede că România voieşte să* atace *monarhia noastră" — această sentință nemuritoare a genialului nostru om de stat(şi cari din sentențele sale* nu *ar fi nemuritoare?) — cată să aibă un efect calmant ! Cine nu simte cum piere deodată spaima paralizantă pe care ne-o inspira ideea că dorobanții n' aşteaptă decât un semn pentru a se arunca asupra monarhiei fără apărare şi neîngrijitoare spre a o anexa pur şi simplu în numele regelui Carol! Şi apoi, ce adevăr limpede e în asigurarea că România, formând o insulă în valurile slavismului , are interesul, comun cu noi, de a lupta în contra curentului slav? E atât de adevărat încât noi înşine am scris-o aceasta, opt zile înaintea revelațiunii din Sinaia . Nouă, se înțelege, nu ne plutea pe dinaintea ochilor decât ca o presimțire vagă, căci vederea noastră era turburată de închipuirea că românii, cu toată solidaritatea naturală de interese, se manifestă cu îndărătnicie ca cei mai hotărîți adversari ai Austro-Ungariei*; *dar privirea ageră a contelui Andrassy pătrunde, precum se ştie, în cea mai internă esență a problemelor şi înaintea minții sale care coordonează toate contrazicerile se dizolvă în armonie, deci va fi aflat desigur şi cheia pentru enigma pe care guvernul român o dă Ministeriului nostru de Esterne de-un an şi mai bine.*

Toate acestea însă le-a vorbit şi le-a făcut marele nostru om de stat, deşi întrevederea sa cu regele României au avut un caracter privat numai, precum se întâmplă în genere între dinaşti amici. Închipuiască-şi cineva ce evenimente memorabile s-ar fi întâmplat la Sinaia daca fostul ministru de esterne ar fi venit c-o misiune politică! E de plâns pentru de-a pururea că contele Andrassy n-a fost purtătorul unei însărcinări politice date de Escelența Sa ministrul afacerilor străine, baronul Haymerle , şi că Maiestatea Sa Regele României şi d. Rosetti au trebuit să se mărginească la un schimb de idei de caracter privat! Sau crede în adevăr cineva că faimosul nostru om de stat n-a urmat numai propriei sale inspirațiuni geniale , ci a avut o misiune politică? Ce insinuațiune ! Pentru o lămurire cu guvernul român, pentru o misiune la Curtea regelui Carol, nu se incomodează un conte Andrassy ! Un asemenea lucru îl poate face un om mult, cu mult mai mic! În patria primitivă a regelui Carol s-ar fi ales bunăoară pentru o asemenea misiune un vânător pădurar ; la noi unde manierele sunt mai urbane, s-ar fi trimis un ambasador estraordinar sau un ministru plenipotențiar! Dar contele Andrassy! Fostul bărbat de stat conducător, omul trecutului istoric şi al viitorului plin de speranțe? Ce idee oribilă ! Nu ! Contele Andrassy n-a avut nici o misiune, n-a putut să aibă nici una şi, daca a combinat, precum nu putea evita, plăcerea întrevederii cu discuția politică, desigur că a făcut-o din propriu impuls, întâi pentru ca să-i dea o mână de ajutor baronului Haymerle , atât de ocupat se vede cu regularea inventarului ce l-a primit în seamă; apoi, ceea ce e şi mai mult, pentru a face şi ca om privat un serviciu patriei sale, predispuind spre mai multă bunăvoință pentru Ungaria şi Austro-Ungaria Curtea română şi pe miniştrii români. Ca i-a succes aceasta nobilului conte, că şi-a câştigat un nou titlu la recunoştința şi admirarea națiunii şi a întregei monarhii, nici nu mai trebuie s-o dovedim. Şi fiindcă aşa este, vom încerca, în marginea modestelor noastre puteri, să combatem o mică neînțelegere care stă neesprimată pe buzele multora şi care, din cauza generalei susceptibilități pentru asemenea erori, poate cauza oarecare turburare. Rolul strălucit şi orbitor pe care-l joacă genialul nostru om de stat când , cu totul desprins, cu totul neatârnat şi cu totul neinfluințat de sferele şi ideile oficiale, păşeşte ca om privat pe terenul politicei esterioare ar putea să le pară multora nenatural, ca şi când un soare suplementar ar întrece cu lumina lui pe

adevăratul soare. Activitatea ministrului de esterne e foarte puțin zgomotoasă şi nu se manifestă în mari efecte; baronul Haymerle merge liniştit căile sale; succesele şi insuccesele sale nu au gură mare. Când apare în scenă figura istorică a genialului conte, înconjurată de

lustrul ei specific, cu gesturile vii şi cu atributele ei îndeparte strălucitoare , pentru ca, după proprie inspirație, fără considerație pentru actori şi suflori , să intre de bunăvoie în cursul acțiunii dramatice nu trebuie, să i se impună publicului naiv întrebarea: Cine joacă şi cine dirige, care piesă e cea adevărată şi care text cel autentic? Sau, pentru a continua în figuri în sufletele naive, a căror pricepere nu ajunge nicicând până la înălțimea geniului, nu se naşte ideea unui soi de purtare gambettistă , ideea unui ministru neresponsabil , ce are parte de toate bucuriile zgomotoase, alături cu ministrul responsabil, care suportă tăcutele suferinți? Şi nu se naşte îndoiala dacă poate fi favorabil pentru activitatea ministrului de externe când , alături cu autoritatea sa, se mai arată o a doua autoritate, incomensurabilă şi inaprehensibilă ?

Considerațiile acestea pot să se nască pe ici pe colo; dar cât de deşerte ar fi ! Înainte de toate trebuie să ne aducem aminte că, pentru întâia dată, contele Andrassy face să se vorbească în modul acesta de el. De când a părăsit Ministeriul de Externe s-a ținut cu totul departe de politica esterioară şi nu vina sa este dacă perechea regală a României a voit în ruptul capului să le fie oaspe şi că prin aceasta se nasc fel de fel de zgomote politice.

Dar în asemenea caz trebuie s-avem în vedere totdauna intenția unei acțiuni, şi cui i-e permis de-a se îndoi despre fertilitatea intențiunilor contelui Andrassy ? Un lucru e esclus din capul locului, acela că faimosul nostru om de stat ar fi fost împins la o asemenea ostentațiune , peste voia lui desigur, de motivul vanității şi că vanitatea şi-a dezvoltat în juru-i coada de păun, de-a pierdut perspectiva. Nimic din toate astea ! Mulțumită Domnului, contele Andrassy nu mai are nevoie de-a fi deşert şi, daca — ceea ce e neimaginabil — el ar fi totuşi accesibil unei asemenea înclinări, şi-ar fi adus desigur aminte de cuvântul amicului său Bismarck că ,,vanitatea e o ipotecă, care îngreuie foarte mult mintea". Tot atât de esclusă e ideea că ar voi să se impuie vederii ,,sferelor determinante". Oricine şi oriunde e cineva ,,determinant" acolo e determinant şi contele Andrassy, căci nepieritoare sunt în amintirea tuturor faptelor sale, cari zilnic [î]i proclamă gloria din nou.

Fără scrupul şi plin de bucurie cată, după toate acestea, să ne dedăm cu convingerea că contele Andrassy a reprezentat la Sinaia interesele Ungariei şi ale monarhiei în mod de sine stătător şi neatârnat , dar cu efect şi hotărâtor , şi că ostilitatea română va înceta de acum înainte.

Şi aceasta se acordă cu cea mai sinceră dorință a noastră. După *întrevederea de la Sinaia nu putem decât repeta ceea ce-am zis* înaintea *ci: Prin comunitatea naturală a intereselor lor, românii sunt avizați la o alipire morală de Austria şi, urmărind o politică de ostilitate față cu monarhia noastră, ei îşi taie ramura de sub picioare. Iar daca se convertesc , fie prin intervențiunea contelui Andrassy, fie de bunăvoie, desigur că e timp ca o asemenea convertire să aibă loc. Escesele guvernului român au provocat o indispunere prea adâncă pentru ca o corectură repede să nu fie necesară. Cu atât mai penibilă a fost pentru noi atitudinea României când acest stat are de împlinit datorii de recunoştință către Austro-Ungaria cu mult mai mari decât oricare altul. Nu vom enumera din nou cîte servicii le-a făcut românilor diplomația noastră, nici vom espune din nou cum ne-a răsplătit România aceste servicii. Bucuros le uităm pe amândouă daca avem siguranța că s-a 'ncheiat era rătăcirilor de bunăvoie ale României. Dar această turnură cată să se manifeste în fapte, nu în vorbe goale. Timpul nu e depărtat în care lucruri concrete vor da ocazie României de a-şi arăta arama — atunci vom afla daca ea se afla în adevăr pe-o cale rătăcită sau daca acțiunile ei răsăreau dintr-o sistematică rea intenție.*

[26 august 1881]

[„DUMINICĂ SEARA LA TEATRUL ORFEU..."]

Duminică seara la teatrul Orfeu s-a dat prima reprezentație a d-lui I.C. Lugoşianu , un artist român transilvănean , cu concursul mai multor artişti şi al elevilor Conservatorului. Tânărul actor şi-a pus multă silință spre a mulțămi pe public şi a şi izbutit, dovadă desele aplauze ce a primit. în piesa Moțul din Ardeal a fost cât se poate de bine.

În cântecul :

Vântul țipă, ploaia plânge ,

Inimioara 'n min' se frânge
Că-n robia ungurească
Piere-o viță românească!

torente de aplauze au salutat pe d. Lugoşianu . Pe joi, precum am anunțat de ieri, sperăm a-l mai auzi şi nu ne îndoim că publicul va căuta să încurageze pe tânărul actor care nutreşte sentimente frumoase pentru românism.

[26 august 1881]

[„«PSEUDO - ROMÂNUL », CA SĂ ESPLICE ..."]

„Pseudo - românul ", ca să esplice acuzarea că „reacționarii ar fi amenințând pe rege cu asasinatul" reproduce din „Timpul" un pasaj al unui articol ce ni s-au trimis din Galați.

Iată acel pasaj:

La 1735, când Voltaire susținea cumcă iubirea de binele public în Franța nu este decât o himeră şi că francejii nu sunt cetățeni, ci o simplă plebe ordinară, Franța era cu mult superioară stărei actuale din România şi, cu toate acestea, bunul dar imbecilul rege Ludovic XVI trebui să plătească cu capul, în ziua de 21 ianuariu 1793, nesocotita sa toleranță.

Regele Carol I al României n-ar trebui să piardă din vedere că legile naturii nu se pot altera, că prin urmare *aceleaşi cauze aduc totdauna aceleaşi efecte.*

Acest pasaj arată în adevăr cum un rege, bun de altmintrelea, dar fără prevedere a fost jertfa demagogilor pe care i-a ridicat din noroi.

Ca exemplu istoric ne învață că un rege cată să se păzească de-a face adiutanți şi miniştri din eroii militari de la 11 fevruarie, din conspiratori de meserie. „Pseudo - românul " însă face cu totul alte deduceri , căci iată ce zice:

Ce însemnează, oare această de nu cea mai clară amenințare?

„Timpul" spune că regele Ludovic XVI trebui să plătească cu capul *toleranța sa.*

Regelui Carol I acelaşi ziar îi dă numirea de „Carol Îngăduitorul", adică cel *tolerant.*

Ludovic XVI plăti cu capul toleranța sa.

Carol I e tolerant.

Şi fiindcă aceleaşi cauze produc aceleaşi efecte, cum zice „Timpul", concluziunea vine de sine şi forțat în mintea oricărui om cu judecată limpede şi dreaptă. Carol I va plăti cu capul toleranța sa.

Trebuință de mai lungi esplicațiuni nu este.

În adevăr nu e trebuință de explicațiuni mai lungi.

Prezidentul republicei de la Ploieşti şi eroul din noaptea de la 11 februarie, actual adiutant; fiul făclierului grec de Botoşani, asemenea erou al acelei nopți, actual delegat militar la manevrele din Franța; generalul de la Bacău, fost mai ieri ministru de război, sunt o dovadă că, daca regele nu are din partea acestor oameni soarta celui francez, nu este a i se atribui lui. O stea fericită îl protege . Îngăduința celui ce răsplăteşte cu medalia Bene-merenti pasquilurile îndreptate contra persoanei sale şi cu ranguri militare înalte pe prezidentul republicei ploieştene care i-a proclamat detronarea, îngăduința aceasta e desigur egală, daca nu superioară celei a lui Ludovic XVI .

Da, regele e tolerant cu conspiratorii şi rebelii , tolerant cu Chiriţopolii şi Mihăleştii, tolerant cu xenocrația fără de minte şi inimă.

Pericolul, amenințarea perpetuă e din partea acestor oameni pe cari îi tolerează, pe cari îi ridică din nimic. A constata acest pericol, a constata că regele se încunjură cu oameni a căror existență deja este o amenințare pentru stat şi dinastie, a constata că redactorul „Republicei Rumâne " şi afiliatul revoluțiunilor de pe tot continentul e azi întâiul consiliar al M. Sale, va să zică a arăta de unde vine amenințarea, nu a amenința.

Mai mult. La 1875 roşii i-au trimis Domnului un anume delegat cu însărcinarea de-a-i spune să „scutească țara de o crimă".

O amenințare clară, făcută M. Sale pentru a veni la putere.

Oare ... reacționarii au făcut-o?

Am constatat, în studiile repetate asupra păturei de străini ce s-au superpus poporului român, că ea e incapabilă

de-a discuta chiar.

Care inteligență onestă, ce cunoaște istoria Franței și a regelui Ludovic XVI , ar fi putut deduce din citarea acestui caz .. . că reacționarii ar amenința pe rege?

Reacționarii au fost aciia cu care Ludovic XVI s-a încunjurat? *Reacționarii* l-au amenințat? *Reacționarii* au fost cauza sorții lui tragice? Dar la ce discuție? Când un adevăr [î]i izbește, ei încep a răspândi în juru-le prin neadevăruri și sofisme, *acel foetor caprinus ,* acel miros specific al unor inteligențe potricălite de vicii și bătrânețe de rasă, cu care nu se mai discută. I-a apucat istericalele; nu mai sunt stăpâni nici pe mintea, nici pe organele

lor. Nimiciți moralicește prin adevărul că sunt străini; neputând inspira nici-o autoritate prin faptul că o capră, chiar decorată cu cordoane, e pur și simplu ridicolă, au ajuns de râsul și de batjocura neamului românesc care, după cum zice și Miron Costin, e un neam râzător de feliul lui. Nu le mai rămâne decât arma cea mai de jos a spiritului: minciuna și mistificația .

Neputincioase arme contra adevărului pururea deși târziu învingător, dar singurele ce le-au rămas.

De aci vorbe ca „monomanie , absurditate, poznaș , ziar de insulte, amenințări de asasinat, falsificarea lui Lamarck sau Darwin" toate neputincioase în contra unui adevăr limpede ca lumina zilei, dovedit prin cărți gospod , răsdovedit prin realitate.

Când vom avea un cap a d-alde C.A. Rosetti împăiat , și l-am putea avea odată, căci, dacă perversitatea e nemuritoare, perverșii sunt muritori [î]l vom putea trimite lui Wirchow sau lui Quatrefages să-l compare cu un simplu craniu de mocan de la Vrancea ori de la Breaza. Dacă învățații străini nu vor crede că-i mistificăm , că le-am trimis o căpățână de capră s-o compare cu un cap de om, să nu ne spuneți pe nume.

Când le-am spune însă că scorbura mică și găunoasă e a unui om de stat din România, iar craniul al doilea, larg și încăpător , a unui cioban de oi și-ar face cruce oamenii, ar înțelege de ce neamul românesc, numeros și inteligent, muncitor și îndrăzneț, nu poate ajunge în lume la poziția ce i se cuvine.

Cum să și ajungă când oceanul cel turbure de 'mprejurul insulei romanice au aruncat deasupra lui o spumă de stârpituri ?

Ce-i pasă acestei spume cosmopolite de ființa istorică a României? Vorba lui Hamlet: „Ce e Hecuba pentru ei?"

Ce-i pasă, ce-i poate păsa unui C.A. Rosettis, unui Giani, unui Pherekydis, coborâtori din străini, în cari idei și sentimente nici pot prinde rădăcină, de vreme ce cad pe pământ sterp, de Țara Românească, de poporul nostru, de obiceiele ori de trecutul nostru?

Ca obiect de esploatat, ca vacă de muls, ca izvor de lefuri și pensii? Calea-vale. Vive *la Roumanie!*

Dar când e vorba de acea iubire adâncă și nestrămutată de neam, precum o aveau bătrânii , precum o avea Miron Costin, care-și punea creștetul sub sabie pentru a înlătura un bir nou, când e vorba de a apăra adevăratul popor românesc de esploatarea la care e supus, atunci adio Românie! Atunci [î]i vezi alături cu jidanii cari scuipă moșnegilor de la țară în gură și le frig ochii deasupra tăciunilor ; atunci sunt frați cu străinii și împart „mielul Paștelor" cu ei.

Ei, acest adevăr vă doare, confraților, de ați ajuns a răstălmăci pasaje din articolele noastre și a vă face din nou meseria „înstrăinând pe oamenii țării prin pâre și năpăști de către Domnia sa" precum zicea Radu - vodă .

[27 august 1881]

MOMENTE DE DISTRACȚIE
LITERATURA ROȘIE

Dăm ca specimen următoarea poezie publicată de gazeta polițienească din Brăila „Vocea română", datorită desigur penei unuia din *numeroșii* (?) redactori ai săi și desigur stâlp al partidului roșu din localitate. D. Prodanescu va deveni gelos de această producție literară.

INDEPENDENȚA

I

Am o țară, mult iubită,

III

Să trăiască Căpitanul

România, independentă,
Ea era sub jug turcesc,
O! pământ ce eu îl slăvesc

II

Dar, armata românească
Cu virtutea strămoşească
Au luptat ca nişte lei
Ş-au scăpat ţara de ei

Carol, Rege şi oşteanul
Căci cu a lui debacie ,
Şi a noastră vitejie,

IV

Am scăpat din jug turcesc
Pământul cel strămoşesc,
Şi mai repet încă o dată,
C-am o ţară neatîrnată.

A !!! A ???

[27 august 1881]

[„ASUPRA SCOPULUI..."]

Asupra scopului, până azi nelimpezit, a vizitei făcute de contele Andrassy la Curtea regelui mai citim în oficiosul „Pesther Lloyd" următoarele:

Călătoria făcută de contele Andrassy la Sinaia au reaprins interesul pentru România, care cam adormise de la cestiunea Dunării încoace. Nu doar că România ar fi chemată de-a interveni în mod mai activ în împrejurări Din contra, supoziţiunea unei semnificări politice mai mari a României în Orient nu este liniştea, ci conflictul *oriental. Pe cât timp nu există un contrast acut între Rusia şi Austro-Ungaria, regatul încleştat între ele nu va ocupa în cosmosul lucrurilor orientale o poziţie mai însemnată decât oricare alta din micile existenţe de stat din cari se compune triangulul Balcanilor. Din contra, orice diferenţă între cele două imperii măreşte în mod natural însemnătatea României. Căci e foarte îndoielnic daca ea va juca pur şi simplu rolul unei mingi între puterile ce se vor lovi, precum admit unii cu bonomie . A existat din contra totdeuna un partid în România şi va exista pururea unul care e de părere că tocmai atunci va fi sosit momentul pentru noul regat de a-şi da sprijinul unei puteri sau celeilalte când va fi vorba de-a pune un preţ cât se poate de mare pe neutralitate faţă cu amândouă puterile rivale . Până la conflict, politica mânei libere; în timpul conflictului, încheiarea de convenţiuni, pentru preţul cel mai mare ce se poate căpăta, iată formula politică a acestui partid. Acesta este partidul oportuniştilor politici şi credem că această politică abia va fi având mai puţini aderenţi între partizanii roşiilor decât între naturile mai predispuse pentru viaţa de stat ale albilor .*

Nu mai e îndoială că contele Andrassy va fi avut în vedere împrejurarea aceasta când a întreprins călătoria la Sinaia. Am fi nedrepţi cu politica practică daca am crede că interesele materiale precumpănesc pe cele ideale ; am fi nedrepţi cu ea în România mai mult decât oriunde. Cu toate acestea înclinarea cu care e întâmpinată în România persoana contelui Andrassy are ceva deosebit şi interesant. Contele Andrassy a fost, între oamenii de stat austriaci şi maghiari, cel dendâi care-a arătat oarecare bunăvoinţă şi prevenienţă faţă cu naţiunea română. N-a încurajat-o de-a dreptul la rezistenţă în contra puterii suzerane , dar nici n-a contribuit câtuşi de puţin de-a lăsa să se continue târâş grăpiş nişte raporturi cari scăzuseră din ce în ce la rangul unei goale formalităţi. În cestiunea drepturilor României de-a încheia tractate de comerţ autonome, în cestiunea unui jus paciscendi *autonom, contele Andrassy luă pentru prima oară o atitudine cu totul clară în cestiunea Orientului şi lăsă să se cunoască că el nu vedea ţintele dezvoltării într-o reconstruire a dominaţiunii turceşti peste ţările doritoare de neatârnare , ci în realizarea independenţei lor. Asta nu era nimic pozitiv încă şi nu coprindea decât o lature a concepţiunilor andrassyane în politica orientală. Dar era nemărginit de departe de acel conservatism care o împingea pe Austro-Ungaria odinioară de-a face servicii de jandarmerie pentru, Turcia în acele locuri şi de-a jertfi milioane pentru o politică care-i aducea ura celui tare fără a-i asigura măcar gratitudinea celui slab. Tăria politicei orientale se putea contesta deja; asupra tăriei politicei şcoalei sale nu mai putea fi nici o îndoială. Contele Andrassy nu era elev al lui Metternich. Bătrînului cancelar chiar cele moarte-i păreau conservatoare, pentru că liniştea-i părea conservatoare. Contele Andrassy simţi, cu instinctul unei politice realiste , că a ţine în picioare ficţiunile de care era plină cestiunea orientală nu însemna decât a mănţine încurcăturile ei şi a cultiva în mod artificial germenii unor nouă complicaţii.*

Daca cele ce contele Andrassy au făcut pentru România nu erau tocmai conforme cu litera Tractatului de la Paris erau cu atât mai mult în spiritul şi condiţiile de dezvoltare ale Orientului şi îndeosebi în condiţiile dezvoltării suzeranităţii Porţii. El a fost cel dendâi care a arătat că o stare de lucruri hibridă precum se dezvoltase

---

în România şi-n Serbia nu mai era compatibilă cu interesele şi cu problemele naţionale ale acestor ţări; ba incompatibilă chiar cu interesele bine înţelese şi înainte de toate cu demnitatea Porţii chiar. În aceste margini contele Andrassy poate fi privit în adevăr ca persoana conducătoare în acea luptă de idei care şi-a găsit încheiarea formală în Congresul de la Berlin, prin declararea independenţei statelor vasale de lîngă Dunăre. Ne-ar părea bine dacă nu s-ar fi pierdut în România orice amintire a acestui fapt. Căci daca, pe de o parte, contele Andrassy a fost omul de încredere al regelui Carol, pe de altă parte [i]l şi credem capabil de-a corespunde unei asemenea încrederi cu o deplină şi necondiţionată sinceritate şi nu ne îndoim că va fi supus unei discuţii anume relaţiile României cu Austro-Ungaria şi va fi arătat cu toată sinceritatea erorile ce le-a comis politica română tocmai în direcţiunea aceasta.

Înţelegem pe deplin de ce politica perfectei neutralităţi a României faţă cu Austro-Ungaria şi cu Rusia numără,

cei mai mulți aderenți în regat şi că e lăudată pururea în Camere ca adevăratul panaceu al viitorului României. E politica cea mai comodă, cea care cere o mai mică sumă de idei politice de sine stătătoare, cea mai plauzibilă, cea mai lesne de înțeles de toți.

Afară de asta ea mai lasă loc şi pentru rezervațiunea mentală că, în momentul pericolului, tot te mai poți arunca în brațele celui mai puternic sau celui care oferă mai mult. Dar acest calcul se-ntemeiază numai pe ipoteza unei încordări între Austro-Ungaria şi Rusia, care poate exista, dar nu trebuie să existe în mod necesar. Dacă Rusia şi Austro-Ungaria ar fi dispuse de-a se înțelege asupra unei împărțeli a României neutrale, garanția în contra împărțelii de fapt ar sta poate în Tractatul de la Berlin, în dreptul public european, pretutindenea, numai în neutralitatea României nu. Dacă e vorba de-a se afla o garanție a integrității teritoriului României în politica proprie a regatului, atunci ea ar consista nu în neutralitate, ci cu atît mai mult în alipirea făţisă către o monarhie sau către cealaltă, către Rusia sau către Austro-Ungaria, căci numai o asemenea alipire scade pericolele unei înțelegeri pe deasupra corpului şi existenței României, care nu oferă nimic niciunuia din vecinii ei, ci caută a ținea în eşec pe unul prin celalt.

Dacă s-ar fi recunoscut aceste în România, conform cu situația reală a lucrurilor, relațiile cu Austro-Ungaria s-ar fi pus demult pe o bază mai solidă şi mai sănătoasă. Căci, din punctul de vedere al intereselor române, alegerea între Rusia şi Austro-Ungaria nu poate fi dubioasă. Austro-Ungaria nu amenință nici dezvoltarea națională, nici cea politică, nici cea liberală a României. S-a făcut modă în presa română de-a vorbi despre siluirea elementului roman din Transilvania, despre terorismul națiunii maghiare. Provocăm însă presa română de-a-face paralele cu Basarabia. Se va vedea atunci daca poate fi vorba de deznaționalizare în Transilvania, unde românii se-ntăresc pe zi ce merge, sau în provincia mărginaşă rusească, unde şcoalele lor se rusifică, unde preoți şi mireni sînt traşi cu toții pe acelasi calapod rusesc. Maghiarismul nu e propagandist, slavismul da. Şi daca în Ungaria am şi voi să facem propagandă, am începe-o oriunde mai nainte de-a o începe la români, în care nu putem ignora pe aliatul în contra inamicului comun, panslavist.

Se pare chiar că în Ungaria s-a avut prea mult în vedere aceste considerațiuni politice. Cu greu s-ar fi îngăduit îndealtmintrelea actele numeroase de prezumpțiune politică şi de suprapreţuire națională, precum le au manifestat România în raporturile ei cu Austro-Ungaria. Multe i s-au trecut cu vederea României, bineştindu-se că, într-o situație în adevăr serioasă şi primejduită, înrudirea şi conexitatea intereselor ei cu acele ale Austro-Ungariei vor aduce-o totuşi în sfîrşit în partea acestei din urmă. Dar să nu prea păcătuiască în Bucureşti în direcția aceasta. Daca vor insista asupra neutralității, atunci putem insista şi noi în Austro-Ungaria asupra înțelegerii escelente cu Rusia, care ne lasă loc liber pentru orice represalii şi, daca e necesar, chiar pentru mijloace mai energetice în contra României. Se poate că România, într-o mare cestiune internațională ca a Dunării, să fi putut dispune de alianțe pe cari monarhia să nu le fi putut paraliza, dar în amănuntele relațiunilor de toate zilele nu poate aştepta asemenea ajutor şi, daca e vorba de şicane şi vexațiuni, Austro-Ungaria le poate exercita mult mai bine şi mai cu greutate decît micul vecin. Că am pierdut din respectul ce ni se cuvine, de la campania Dunării încoace, nu se poate tăgădui şi trebuie să se facă ceva pentru restabilirea acestui respect.

Poate că reprezentațiunile contelui Andrassy sînt suficiente. Daca nu — şi contele Andrassy nu mai e azi ministru de esterne, autoritatea sa, oricît de mare, nu e decît aceea a unui om privat — daca nu, atunci credem că e foarte cu cale de-a se repeta procedarea pe care baronul Haymerle au aplicat-o Serbiei. Tocmai pentru că Austro-Ungaria nu vrea nimic pentru sine în Orient şi nu urmăreşte nici politica cuceririi de fapt, nici acea a subjugării morale a cuiva, trebuie să caute cu atît mai mult ca numele ei să fie respectat, ca dezinteresarea ei să nu fie confundată cu lipsa de voință, lealitatea şi corectitudinea politicei ei c-o neglorioasă slăbiciune.

[28 august 1881]

[„MAI ZILELE TRECUTE ERA VORBA..."]

Mai zilele trecute era vorba de-un memoriu pe care-l pregăteşte guvernul în cestiunea Dunării şi se zicea că acest act nu mai are nevoie decît de revizie şi corectură din partea d-lui I. Brătianu pentru a începe ocolul lumii. Înainte însă de a-şi începe călătoria guvernul pare a fi răspîndit în străinătate oarecari indicii asupra cuprinsului lui, „Gazetei generale" din Augsburg i se scrie, bunăoară, din Viena că guvernul nostru face

---

a se acredita unele ştiri asupra atitudinii lui viitoare cari netezesc calea unei înţelegeri între Viena şi Bucureşti.

Din sfere oficioase în aparenţă se asigură că România nu va mai combate instituirea unei comisii mixte, că e gata a primi să se compună în modul propus de Austria, pe care-l combătea pe cuvântul că Austria nu e stat riveran; ba că aprobă până şi pretenţiunile cabinetului din Viena privitoare la prezidiu , numai daca i se va face regatului concesiunea ca, de-a lungul ţărmului lui întreg, poliţia fluvială să fie a lui şi ca numai el să, aibă a executa aci ordinaţiunile Comisiei mixte.

Cabinetul din Bucureşti n-a făcut încă în mod oficial propunerile acestea; dar daca le va face, precum se poate deduce din informaţiunea oficioasă de mai sus, atunci s-a creat baza unei înţelegeri pe care Austro-Ungaria nu va ezita s-o folosească.

Se speră în Viena că, îndată ce se va fi durat o punte peste prăpastia ce separă în cestiunea Dunării pe România de monarhia austriacă, va fi posibilă şi înţelegerea cu Anglia şi Rusia aşa încât , până în septemvrie, se va ajunge poate la soluţiunea în principiu măcar a cestiunii în litigiu.

Cabinetul din Viena îndeosebi stă şi azi neclintit pe acelaşi punt de plecare pe care-a stat din capul locului. El nu insistă asupra anteproiectului pur şi simplu; e gata de-a intra în tranzacţiuni, lucru de care-a dat dovadă admiţând propunerea mediatoare a Germaniei; dar e hotărît, azi ca totdauna, de-a accepta numai o soluţiune de acelea cari n-ar atinge interesele, fără contestare mari, ale Austriei pe Dunărea de Jos.

Ceea ce cabinetul din Viena are neclintit în vedere se poate rezuma în două cuvinte: *sau o soluţiune admisibilă sau nici o soluţiune.* În cazul din urmă ar rămânea se 'nţelege *status quo;* la mănţinerea lui n-ar fi de vină Austro-Ungaria, ci şi puterile acelea cari, prin opoziţia lor în contra cererilor justificate ale Austro-Ungariei, au făcut cu neputinţă acordarea. Continuând *status quo* interesele Austro-Ungariei ar mai fi adăpostite decât daca i s-ar da cestiunii Dunării o soluţiune precum o voise puterile în opoziţie.

Tot în legătură cu cestiunea Dunării se pune publicarea notei d-lui Mancini, ministrul de esterne al Italiei, în coloanele „Corespondenţei politice" din Viena. Ea a avut, se vede, scopul de-a dovedi opiniei publice că Italia e gata a împlini una din condiţiile ce i le-a pus Austria pentru intrarea ei eventuală în alianţa austro - germană . Nota e veche de două luni şi jumătate, n-are decât valoare istorică, dar dovedeşte limpede că Italia e în cestiunea Dunării în partea Austro-Ungariei. Mancini, luând în cestiunea Dunării partea Austriei, lucrează pentru apropiarea în perspectivă: şi face un mare serviciu cabinetului din Viena, pe care cestiunea nedezlegată o apasă ca un vis aievea.

Nici vizita contelui Andrassy la Curtea română nu e străină de Dunăre, oricât de multe şi mari asigurări ar da contele că nu s-a dus la Sinaia decât ca simplu particular, urmând unei invitări graţioase a regelui. Toată punerea în scenă a vizitei din partea Curţii române se opune ipotezei că ar fi fost cu totul privată, depărtată de orice scop politic. Ba se poate ca vizita să fi avut un scop politic cu urmări mai depărtate decât numai înduplecarea României în cestiunea Dunării şi dispunerea ei în favoarea propunerilor austriace.

E foarte semnificativ modul în care scrie „Ellenör ", organ ministerial, al cărui redactor, Czernatony , stă în relaţii şi cu contele Andrassy şi cu d. de Tisza.

El scrie cu entuziasm despre naţiunea română, în care vede pe aliatul natural al poporului unguresc, în faţa Rusiei mai cu seamă, care nu vrea nici binele Ungariei, nici al României. Oamenii politici serioşi din România, zice foaia ungurească, preţuiesc şi doresc amiciţia Austro-Ungariei şi văd în existenţa unui stat unguresc puternic o garanţie de căpetenie pentru naţiunea română. „Pesther Lloyd" vorbeşte însă aspru de România, dar înţelesul predicelor lui de spăsenie este că, în conflictul făţiş între interesele ruseşti şi cele austriace din Orient, micile state din Orient nu pot ocupa o poziţie neutrală, ci trebuie să se hotărască sau în dreapta sau în stânga : cine nu e pentru noi, e contra noastră.

„Ellenör " are cuvinte blânde , „Pesther Lloyd" vorbeşte serios, ameninţător chiar — dar amândouă foile voiesc aceleaşi lucruri şi pentru aceasta pare a fi venit contele Andrassy la Sinaia.

Rezumând ştirile aceste privitoare la cestiunea Dunării şi la scopul vizitei contelui Andrassy la Sinaia, nu putem decât regreta că penele oficioase din Bucureşti ne lasă în întuneric asupra situaţiunii. Nu e în adevăr cu neputinţă ca drama de la Livadia să afle

un epilog în vizita de la Sinaia, ca, fără zapis şi chezăşie , ţara să fie aruncată din nou în alianţe păgubitoare atât pentru ea cât şi pentru neamul românesc în genere.

Politica brevi *manu,* fără consultarea instinctelor de conservare ale tării, e de modă în sferele noastre determinante. Vom avea ocazia să mai vorbim de avantajele problematice şi de inconvenientele serioase şi reale a simpatiilor cu cari guvernanţii noştri vor a ne ferici din partea d-nilor maghiari.

[29 august 1881]

[„FOILE NOASTRE OFICIOASE ..."]

Foile noastre oficioase au încercat a reduce importanţa vizitei contelui Andrassy la aceea a unui simplu act de curtenie . E lesne a zice că misiuni importante şi delicate se feresc de ostentaţiune; dar fără însemnătate politică iar nu poate fi vizita în cestiune. M.S. împăratul l-a chemat pe conte la Mişcolţ , ca să refere asupra rezultatului vizitei. Esplicarea ei cea mai plauzibilă ni se pare a fi cea dată de „Pesther Lloyd" într-un articol, reprodus de noi mai alaltăieri şi în care, între altele, se zice:

Înţelegem pe deplin de ce politica perfecţiei neutralităţi a României faţă cu Austro-Ungaria şi cu Rusia numără cei mai mulţi aderenţi în regat şi e, lăudată pururea în Camere ca adevăratul panaceu *al viitorului României. E politica cea mai comodă care cere o mai mică sumă de idei politice de sine stătătoare, cea mai plauzibilă, cea mai lesne de înţeles de toţi.*

Afară de asta ea mai lasă loc şi pentru rezervaţiunea *mentală că, în momentul pericolului, tot te mai poţi arunca în braţele celui mai puternic sau celui care oferă mai mult. Dar acest calcul se* 'ntemeiază *numai pe ipoteza unei* încordări *între Austro-Ungaria şi Rusia, care poate exista, dar nu trebuie să existe în mod necesar. Dacă Rusia şi Austro-Ungaria ar fi dispuse de-a se înţelege asupra unei* împărţeli *a României* neutrale *, garanţia în contra* împărţelii *reale ar sta poate în Tractatul de la Berlin, în dreptul public european, pretutindenea, numai în neutralitatea României nu. Dacă e vorba de a se afla o garanţie a integrităţii teritoriului României în politica proprie a regatului atunci ea ar consista nu în neutralitate, ci mai cu seamă în* alipirea *făţişă de-o monarhie sau de cealaltă, de Rusia sau de Austro-Ungaria, căci numai* alipirea *scade pericolele unei înţelegeri pe deasupra corpului şi existenţei României,* când *ea nu oferă nimic nici unuia din vecinii ei, ci caută a ţinea în eşec pe unul prin* celălalt *.*

Dacă s-ar fi recunoscut acestea în România, conform cu situaţia reală a lucrurilor, relaţiile cu Austro-Ungaria s-ar fi pus demult pe-o bază mai solidă şi mai sănătoasă. Căci, din punctul de vedere al intereselor române, alegerea între Rusia şi Austro-Ungaria nu poate fi dubioasă. Austro-Ungaria nu ameninţă nici dezvoltarea naţională, nici cea politică, nici cea liberală a României. S-a făcut modă în presa română de-a vorbi despre siluirea *elementului român din Transilvania, despre* terorismul *naţiunii maghiare.* Provocăm *însă presa română de-a face paralele cu Basarabia. Se va vedea atunci daca poate fi vorba de* deznaţionalizare *în Transilvania, unde românii se* 'ntăresc *pe zi ce merge, sau în provinţia* mărginaşă *rusească, unde şcoalele lor se* rusifică *, unde preoţi şi mireni* sunt traşi *cu toţii pe acelaşi* calapod *rusesc.* Maghiarismul *nu e* propagandist *, slavismul da. Şi daca în Ungaria am şi voi să facem propagandă, am* începe-o *oriunde* mai 'nainte *de-a o începe la români, în cari nu putem ignora pe aliatul în contra inamicului comun panslavist.*

Politica neutralităţii este în adevăr nu numai plauzibilă, ci tradiţională pentru români.

Solidaritatea de interese pe care se întemeiază atât de mult foaia din Pesta nu va ajunge a se fixa ca convingere nestrămutată în spiritul public pe cât timp conaţionalii noştri de peste Carpaţi vor fi trataţi în mod escepţional şi după legi escepţionale.

Ziarul din Pesta ne provoacă să facem o paralelă între românii din Ungaria şi cei din Rusia.

Această paralelă e lesne de făcut.

Românii din Rusia stau numeric în raport cu populaţiunea monarhiei ruseşti ca o jumătate de milion la optzeci de milioane, ca 1: 160; românii din Ungaria stau însă ca 1:6, ba faţă cu maghiarii (trei milioane către patru şi jumătate milioane) ca 2: 3.

Daca, aproape egali la număr cu maghiarii, ei rezistă cu mai mult succes curentului guvernamental de deznaţionalizare nu e un semn că ungurii nu vor, ci că nu *pot* să-i maghiarizeze.

Voința există.

Această voință se sfărâmă de o alta tot atât de puternică, dar nu e mai puțin adevărat că ea există şi e un izvor nesecat de vexațiuni zilnice.

Ba se introduce cu sila în şcoli ca obiect obligatoriu limba maghiară, vorbită abia de a treia parte a populației regatului, grea, radical străină de limbele celorlalte naționalități, răpind tinerimii timpul pentru studii mai necesare şi mai spornice decât dresarea c-un idiom pentru a cărui învățare se cer zece ani; ba, mai în urmă, vin alții să impuie această limbă până şi ca limbă de propunere în şcoale.

Ori chinezește , ori ungurește este mai acelaş lucru. Pentru populațiile ario - europee ale Ungariei limba ungurească e fără îndoială egal de străină, prin organismul ei, cu cea chineză. Aceasta n-o spunem din duşmănie contra maghiarilor, ci pentru că ne-am convins după o sumă de fenomene că studiul acestei limbi formează o piedică însemnată pentru dezvoltarea intelectuală a populațiunilor de dincolo de munți. Pe români [î]i mărginește, [î]i coboară cu câteva grade mai jos pe scara ființelor organice.

În fața acestor împrejurări e greu a se admite că înclinări politice pentru Ungaria îndeosebi ar putea deveni vreodată populare la noi.

Când contele Andrassy a vorbit de insula romanică împresurată de valurile oceanului slav n-a gândit , nici a putut gândi numai la statul politic al regelui Carol, unde deasupra insulei s-a cocoțat o mână de grecotei şi de bulgăroi maloneşti cari formează un ciudat epizod în istoria noastră.

A gândit desigur la espresia etnologică, la poporul românesc astfel precum se află. aci şi pretutindenea acelaşi, şi care la un loc formează insula etnică de care e vorba. Greco - bulgarii , fie asigurați ungurii, ar fi cu ruşii ruşi, cu maghiarii maghiari, cu nemții nemți; s-ar da după păr numai să le meargă bine.

Când e vorba de-o luptă cu efect în contra panslavismului, interes comun maghiarilor şi românilor, maghiarii cată să se convingă că întreaga insulă etnologică formează un element de rezistență, că întreagă trebuie să aibă conştiința că existența ci națională [î]i este asigurată din partea Apusului, că nicăiri ea nu-şi consumă puterile în lupte zilnice pentru mănținerea individualității ei.

Daca însă prin zilnice vexațiuni simțul național de dincoace e jignit prin procederile maghiare de dincolo, daca românilor li se pune perspectiva de a alege între a fi maghiari sau slavi, nemți sau slavi, toată lupta devine indiferentă pentru poporul nostru.

Nici nemții, nici slavii, nici maghiarii nu exercită ca caracter național, ca limbă, ca stări de lucruri vro atracție asupra noastră, şi simpatiile noastre naționale sunt foarte departe în apusul Europei între națiile romanice sau romano - germanice de acolo.

Cauzele acestor simpatii depărtate nu sunt numai politice, ci de natură foarte diversă, sunt etnice, intelectuale.

Natura analitică a limbei, deci şi a spiritului nostru, deosebită de cea germană, ungurească, slavă; o inteligență mai puțin abstractă dar mai limpede; un bun simț, falsificat poate în parte, dar înnăscut rasei române, o elasticitate mai mare a puterii musculare şi a celei intelectuale; iată note cari disting în mod esențial rasa română de cele ce-o încunjură. Daca mai ținem seamă de unitatea aproape absolută a limbei vorbite de români precum şi de unitatea datinelor , amândouă preexistente formațiunii statelor române chiar, am arătat aproape în totalitate cauzele ce se opun în mod constant deznaționalizării românilor.

E o încercare absurdă, daca nu mai mult, de a impune unui popor pe deplin format, incapabil de schimbare, ca să contracteze apucăturile unui geniu național mai greoi decât e al lui, de a-i impune limbi ce nu e în stare nici a le vorbi, nici a le pătrunde pe deplin, de-a-i întuneca deşteptăciunea şi claritatea spiritului lui cu calapoadele ab[s]trase ale unor limbi străine şi de-a nu-l lăsa să ajungă în bună pace la dezvoltarea pentru care l-a menit Dumnezeu.

Aşadar şi 'ntr-o parte şi-n alta, în Rusia ca şi-n Ungaria, întâmpinăm adversari naturali ai rasei noastre.

Aci e esplicarea de ce politica neutralității e cea împărtăşită de cei mai mulți români, de ce cabinetul conservator a fost răsturnat pentru c-o susținea, spre a se aduce în locu-i politica de aventuri şi de alianțe a unor adunături fără de patrie, cari să-şi facă din specula sângelui , a hotarelor, a cetățeniei române un mijloc de existență zilnică, un mijloc de câştig .

[1 septembrie 1881]

[„CATĂ SĂ SPUNEM..."]

Cată să spunem câteva cuvinte asupra metodului de cercetare a cestiunii etnologice şi sociale pe care l-am urmat, precum şi asupra formei date acestor studii.

Adversarii noştri sunt naivi când cred că, prin diversiuni ce n-au a face nimic cu obiectul în sine, sunt în stare a ne abate din calea noastră.

„Românul", după procedarea tot atât de naivă pe cât de comună a ziarului „Independance roumaine", vorbeşte de teorii bolnăvicioase , de institute filantropice, de medici speciali în privire-ne .

Să presupunem că aşa ar fi. Că autorul acestor şiruri e nebun, e bun de legat şi de dus la Mărcuţa .

Rămâne mai puţin adevărat ceea ce-a zis? Asta-i cestiunea. Daca ceea ce-a zis autorul e adevărat, ceea *ce* a zis importă, nu *cine* a zis. Daca un nebun multiplică două cifre corect este quoţientul neadevărat pentru că cel ce-a calculat are idei fixe sau halucinaţiuni ?

Daca un nebun constată conform adevărului că un perete e alb devine peretele negru pentru că nebunul i-a atribuit o calitate ce i se *cuvine ?*

Noi susţinem, precum rezumă „Românul", că „o pătură de străini, numită partida naţională liberală , s-a superpus poporului, [î]l exploatează şi-l duce la mizerie".

Este aceasta sau nu adevărat, oricum ar fi, cuminte ori nebun, cel ce susţine aceasta?

E adevărat. Nici „Românul" n-o negă , căci iată ce zice:

Cu toată osteneala, n-am putut vedea lămurit decât un singur fapt şi acesta este: Starea cea rea a sătenilor .

Sătenii, o ştim mai bine decât teoriştii de la „Timpul", nu stau încă bine în raport cu progresul făcut în toate ramurile sociale de poporul român.

Iată dar că lucrul ce-l susţinem noi e atât de adevărat în privirea a trei pătrimi din poporul nostru încât „Românul" [î]l ştie mai bine decât noi, teoriştii .

Ceea ce zicem noi este însă mai mult.

Sătenii stau mult mai rău decum au stat vreodinioară.

Progresul în ramurile speciale e *aparent.*

A face dintr-o Carada om de stat nu va să zică a-i da *cuprinsul necesar unui om de stat,* a face din bulgarii facultăţii de medicină profesori de universitate nu va să zică a le infiltra *ştiinţa necesară catedrelor lor.* Numai când fondul ar corespunde etichetei , când în Carada ar fi în adevăr un om de stat şi-n bulgari profesori de universitate, progresul ar fi *real.* Pân-atunci e o etichetă scump plătită, care nu corespunde cu ceea ce se zice c-ar fi sub ea; e cârlţi în loc de mătase, plumb în loc de aur, e o prăvălie de marfă falsă.

Nu ne mirăm că pe „Românul" îl dor aceste adevăruri. Dar tocmai faptul că-l dor, tocmai faptul că într-o mulţime de numere de-a rândul nu face decât să încerce a ne combate este o dovadă că aceasta este buba veritabilă a ţării.

Dar ne este cineva amic ori adversar, dar român sau străin, adevărul spus de noi rămâne acelaş pentru toţi. Ne mărginim la constatarea de fapte exacte şi la rezumarea lor în adevăruri generale; metodul nostru e cel urmat în ştiinţe în genere, în cele naturale îndeosebi. Oare supărarea bolnavului pentru că-i constatăm boala o modifică?

Acum venim la forma în care scriem.

Se zice că ea ar fi exagerată, c-ar cuprinde înjurături surugieşti etc.

În realitate stilul nostru nu este eufemistic. Ne-am deprins a căta pentru orice idee espresia cea mai exactă posibilă. Dac - am voi să glumim , daca nu ne-ar păsa de adevărul ce-l zicem am putea să spunem lucrurile mai cu încunjur .

Dar lucrurile la noi *nu se petrec* cu încunjur ; de-aceea în adevăr nu ştim de ce-am vorbi de ele cu încunjur ?

Când un om în rebeliune făţişă proclamă azi răsturnarea regelui şi e numit mâni adiutant al aceluiaş rege există aci vrun menajament pentru opinia publică, pentru conştiinţa de drept a poporului? Nici unul. Când un om e medaliat c-un *Bene-merenti* de regele în contra căruia erau adresate pasquilurile sale existat-a vrun menajment pentru ... pudoarea publică? Nici unul.

Dar oamenii aciia din partidul roşu cari au sentimentul adevărului, ei îşi menajează espresiile ?

Deloc.

D.D. Brătianu zice că „nu mai sunt oameni cinstiţi în ţara aceasta", confundând ţara cu partidul său.

Îi ameninţă cu „puşcăria şi carantina", îi aseamănă cu „putregaie".

Oare marele cordon al Sfintei Cânepe de care vorbim noi e cu mult mai rău decât mijloacele de moralizare ale d-lui D. Brătianu, „puşcăria şi carantina"?

E natural ca aceasta să supere pe milionarii răscumpărării, pe Mihăleştii şi Chiriţopolii, pe demnitarii publici înalţi cu cîte patru clase primare, dar ni se va permite de către roşii să întrebuinţăm cel puţin espresiile ministrului lor prezident de ieri, a actualului prezident al Adunării.

Când acesta alege, pentru a însemna esenţa partidului său, vorbele cele mai exacte, când le zice necinstiţi , *vrednici de carantină şi puşcărie, putregaie* ne trebuie oare să deschidem dicţionarul să căutăm altele?

Când s-ar păstra cel puţin aparenţele , când am vedea că oamenilor de cari vorbim le e ruşine de ceea ce fac desigur că am fi mai blânzi , pentru că ruşinea e un semn de posibilitate de îndreptare. Dar aceasta lipseşte cu totul. Vedem dar că aci nu ajută alifia îndulcitoare a eufemismului , ci numai scalpelul chirurgului ; de aceea tăiem în putrejunea bubei noastre naţionale şi voim ca protoplasma naţională să re]ntregească golurile create prin tăieturi . Din sâmburul şi esenţa poporului autohton trebuie să iasă puterea medicatrice a naturii, care să însănătoşeze corpul statului.

În fine mai relevăm o acuzare, „Românul" ştie cât de nedreaptă, pe care ne-o face.

Am zis că unui adevărat român i-ar putea fi atât de scârbă de aceste adunături ce domnesc peste poporul său încât să prefere un guvern străin, *onest,* care să asigure dezvoltarea materială şi morală a rasei române, unui guvern de pretinşi români. Astfel ar putea fi cineva foarte bun român şi foarte rău patriot. „Românul" traduce lucrul astfel: „preferă pentru patrie un autohton trădător, decât un neautohton , fie cât de bun cetăţean".

Cu toate acestea ideea noastră, născută dintr-o adâncă indignare, e cuprinsă deja în scrierile unui om ale cărui sentimente profund naţionale nu le va nega „Românul". Pasajul din cartea sa e profetic; prevede Congresul de la Berlin şi încheierile lui.

Atunci când o populaţiune eterogenă , străină românilor prin limbă, religiune, obiceiuri şi *aspiraţii politice* se va aşeza în ţară, atunci marginile statului nostru nu vor fi totdeodată *margini ale naţionalităţii noastre.* Străinii vor zice îndată (ceea ce zic împământeniţii): nu identificaţi statul român cu naţionalitatea română, căci în acest stat sunt mai multe naţionalităţi, pe cari nu le leagă decât comunitatea guvernului; şi D-zeu e martor, iar oamenii încă ştiu, cât de strămutabilă e forma guvernelor şi cât de uşor se poate naşte vreun eveniment care să le deschiză porţile la putere şi acestor străini, mai cu seamă prin sprijinul ce-l au din vecinătate. (V. Marţian, *Coloniştii germani şi România).*

Fără îndoială marginile statului nostru nu mai sunt marginile naţionalităţii noastre. „Bunul cetăţean neautohton " al „Pseudo-românului " e foarte numeros şi foarte puţin scrupulos. Daca „bunul cetăţean neautohton " s-ar mărgini a-şi vedea de sărăcie şi a se hrăni în mod onest n-am prea avea ceva de zis. Dar fără muncă, fără merit, fără a produce bunuri de utilitate, fără ştiinţă, fără de caracter, să-l vezi că dirige şi determină soarta unui popor vechi, cu trecutul şi caracterul lui, iată ceea ce nu se poate admite.

[2 septembrie 1881]

[„DIN NEFERICIRE ..."]

Din nefericire organele roşii nu sunt capabile de o discuţie serioasă. A discuta va să zică a compara argumentele proprii cu cele ale adversarului şi a destinge cu dezinteresare care e mai tare, care e adevărat. Dar când altceva zici, altceva [î]ţi răspunde; când dai

---

ici şi crapă cine ştie unde, când discuţia, în loc de-a fi o comparare de argumente, degenerează în ceartă pentru vorbe, în logomahie şi subtilităţi , discuţia e stearpă.

Am dovedit de zece ori ceea ce nu avea nevoie de dovadă: evidenţa; am dovedit că deasupra poporului românesc istoric pe care-l cunoaştem toţi de acum douăzeci treizeci de ani, deasupra ţăranului a moşneanului , a breslaşului , a boierului mare şi mic s-a superpus o pătură de populaţie străină, romanizată în parte în privinţa limbei, dar neavând deloc nici natura, nici instinctele poporului nostru.

E clar că această populaţie joacă în viaţa noastră publică rolul unui altoi care produce alte fructe decât trunchiul în care s-a altoit şi, drept vorbind, fructe veninoase.

Altoit în stejar, trăieşte din sucul stejarului, iar acesta se usucă, căci populaţia moşneană a acestei ţări, săteanul, e morbid (dovadă spitalele d-lui C.A. Rosetti) şi supus unei mari mortalităţi.

Am dovedit că acest altoi veninos n-are nici minte, nici inimă. Oamenii aceştia, cari sunt aproape toţi roşii, sunt

mărginiți în privirea inteligentei , răi, meschini , falşi în privirea caracterului. Am probat că între ei nu se poate naşte un autor de exemplu, un om de ştiințe sau de litere, un om care să compenseze, prin știință sau talent, munca națională ce-l susține; că n-au nici un alt talent decât acela al vicleşugului , al pungăşiei , al cumulului, al tripotajului ; că mintea la ei e substituită printr-un surogat din cele mai rele, pişicherlâcul ; inima şi caracterul prin surogate şi mai rele, prin falsitate şi înclinări de trădare.

Iată ceea ce am dovedit clar.

De aceea principiile nu sunt pentru ei decât nişte pretexte sunătoare pentru a amăgi mulțimea, gata de-a renunța la ele îndată ce un interes material, bănesc, îi îndeamnă la aceasta.

Astfel cel mai aprig republican şi redactor al „Republicei Rumâne" aruncă tot bagajul său de principii în baltă pentru o pensie reversibilă; altul aruncă republica de la Ploieşti pentru o funcție.

Dac' ar fi consecuenți , fie republicani, fie liberali, fie ce-or fi, cu un cuvânt dac - ai şti de ce să te ții, lupta ar fi posibilă. Dar azi republican, mâine monarhist, azi una, mâine alta, după cum dictează interesele materiale momentane ale coteriei; iată ceea ce face o luptă de idei imposibilă.

Pătura aceasta superpusă de Caradale, Pherekyzi etc. e foarte numeroasă. Ea meşteşug cu care să se hrănească cinstit nu ştie, ea carte nu ştie, ea caracter n-are, cu un cuvânt , nimic ce ar îndreptăți-o de-a juca un rol în viața publică. Cu toate acestea ea este totul azi în stat.

De aci vezi directori de drum de fier ce nu ştiu abecedarul mecanicei, de-aci directori de bancă națională cu patru clase primare; de aci directori de servicii ce abia se ştiu iscăli. În toate ramurile vieții intelectuale şi a statului, în toate încheieturile organice ale națiunei s-a încuibat paraziți; tocmai centrele organice sunt cuiburile în cari se prăsesc şi se înmulțesc.

Dar asta n-ar fi nimic.

Existența tuturor acestor oameni costă bani; banii sunt munca cuiva.

Precum însă aproape singurul producător în țara noastră e țăranul, trei din patru părți a poporului, susținerea întregei xenocrații se traduce în muncă țărănească, în bir plătit de țăran sub sute de forme!

Toate aceste sunt clare, sunt matematic exacte. Suma de putere de care dispune țăranul nu poate suporta greutatea ce i se impune fără nici o compensație; el cheltuieşte din puterea lui vitală mai mult decât poate restitui; de acolo falimentul puterilor lui vitale: morbiditatea, mortalitatea.

Se poate traduce în formule această socoteală.

Daca înainte vreme ar fi fost în țară 1500000 de contribuabili, iar clasa dirigentă era reprezentată prin cinci sute de inşi, munca socială necesară pentru a o susține era reprezentată prin fracția 5/15000 sau 1/3000. O a treia mia parte din puterea sa musculară datorea țăranul statului.

Azi sunt zeci şi iarăşi zeci de mii de oameni cari, sub o formă sau sub alta, trăiesc din aceeaşi pungă a țăranului. Sunt în fiecare sat cel puțin zece lefegii, ceea ce face un condei de 40 mii de lefegii; apoi comunele urbane, apoi statul. Daca om pune 100 000 nu

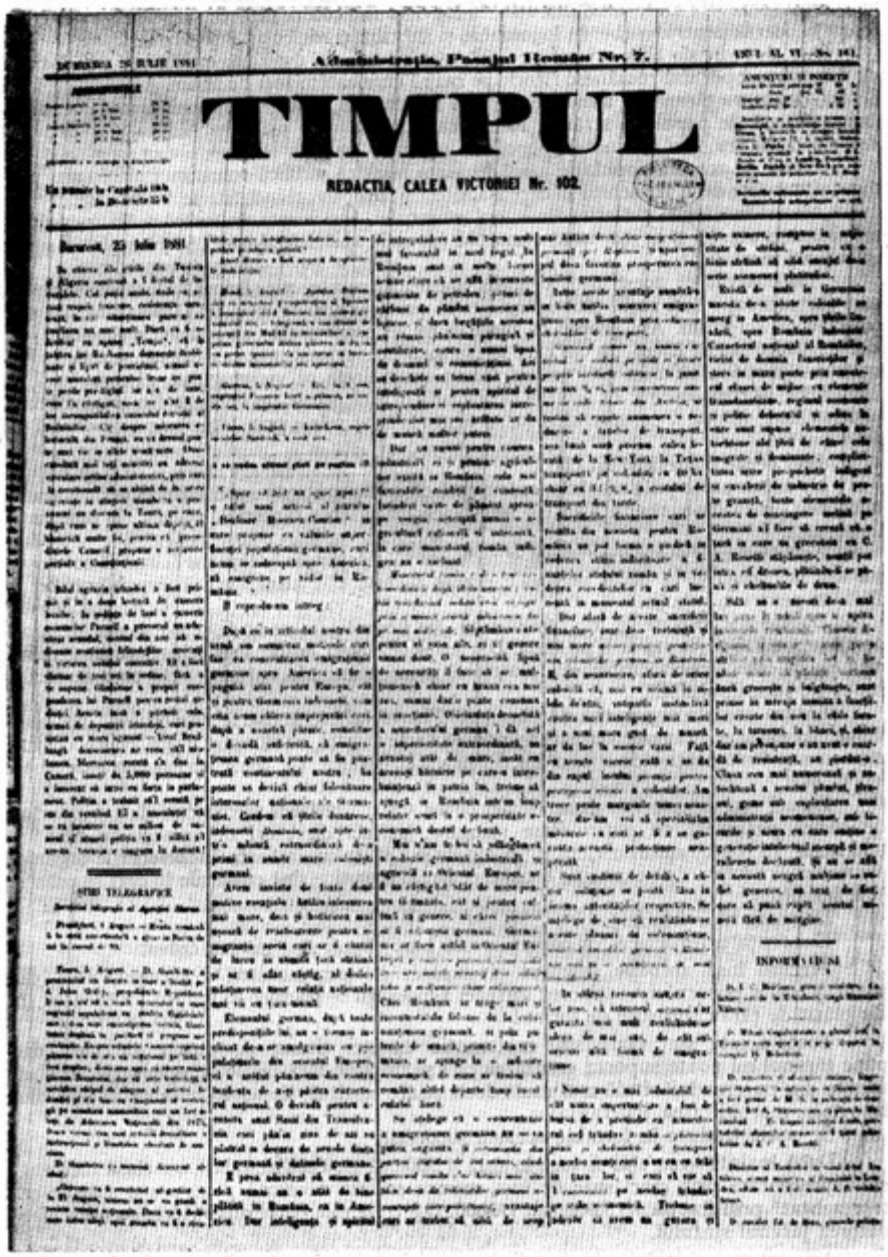

TIMPUL

REDACȚIA, CALEA VICTORIEI Nr. 102.

14. [„SPRE RĂSĂRIT NU SPRE APUS! . . . "], „Timpul", 26 iulie 1881.

---

greşim. Dar unde punem întregi popoare parazite ca cel ovreiesc , care nu produce nimic şi trăieşte numai din scumpirea obiectelor de consumaţiune? Aceştia sunt 500000. La un loc toţi străinii, lefegii, clasele consumatoare care nu produc nimic se urcă la un milion, de nu mai mult. Fracţia nu mai [e] cea de sus 1/3000, ci 2/3, adecă două din trei părţi din viaţa sa trebuie să cheltuiască un om pentru a susţine statul şi societatea, care nu-i da nici o compensaţie.

Dar Dumnezeu i-a dat omului abia atâta putere încât să se susţină pe el însuşi şi familia şi un prea mic prisos la dispoziţia vieţei publice. E evident că toată economia lui e zdruncinată, precum o şi vedem dovedit în monografia d-lui A.V. Millo, care, făcând bugetul unui ţăran condei cu condei, arată că abia fruntaşii se pot ţine în echilibru;

ţăranul cu doi boi, pălmaşul , îşi încheie anul c-un mare deficit ce se traduce în datorii.

A, daca clasele dirigente compensau munca ţăranului prin munca lor, daca o administraţie cinstită [î]l ocrotea de spoliare , daca un cler luminat [î]l ferea de vicii şi de demoralizare, daca o legislaţiune onestă ţinea seamă de starea lui şi-l ocrotea în loc de a-l pune sub dispoziţii cosmopolite; daca, c-un cuvânt , exista înţelegere, pentru ceea ce e în adevăr esenţa statului, apărarea claselor producătoare în contra celor consumatoare, apărarea de exploatarea altora şi de propriile sale înclinaţiuni, arunci era altceva! Daca, cu aceeaşi sumă de putere musculară, ţăranul, prin instrucţie, ar fi ajuns a produce de zece, de douăzeci de ori pe atât pe cât poate produce azi cu instrumente primitive şi cu metod primitiv, atunci lucrurile ar avea o altă faţă. Atunci clasele de jos ar fi ţinut pas în producţiune cu trebuinţele celor dirigente, atunci ar fi fost echilibru şi ar fi fost bine.

Dar clasele dirigente, dar Caradalele, Costineştii sunt tot atât de inculte ca şi ţăranul; nu sunt în stare de-a compensa munca lui.

Credem cel puţin că marile mistere ale abecedarului, în modul în care le-a învins Serurie şi Carada, nu constituie un merit pentru a-i vedea cu lefuri şi diurne de zeci de mii de franci pe an.

Şi pe lângă aceasta, pe lângă că sunt necapabili de muncă, leneşi şi tâmpiţi , maloneşti şi răi, mai sunt şi străini, veniţi de ieri alaltăieri , ridicaţi de la covrig şi bragă la ranguri sociale înalte.

Fără îndoială că şi în alte ţări clasele lucrătoare nu sunt bogate; pentru ele e adevărat axiomul stabilit de Turgot că nu vor câştiga decât minimul necesităţilor lor. Dar acolo populaţia e prea mare în raport cu întinderea statului, în raport cu puterea de producţiune a pământului .

Cestiunea socială e acolo înainte de toate agrară şi o rezolvă întrucâtva capitalul industrial, care caută a plasa munca ţării suprapopulate în ţări nepopulate .

Dar la noi cestiunea socială e o cestiune de parazitism . Plebe grecească, bulgărească. jidovească, căreia [îi] e ruşine de muncă sau care nu ştie şi nu poate munci, s-au încuibat deasupra poporului nostru şi-l stoarce până la sânge .

Şi ce plebe?

Comună, mult mai puţin inteligentă decât poporul nostru, fizic decrepită , moraliceşte putrezită.

Nu xenocraţie prin cucerire, ci xenocraţie prin furişare, prin introducere în mod clandestin, prin înveninare .

De aceea nu e de mirare că toate instituţiile noastre s-au discompus de acest venin cadavaric . Biserica nu mai e biserică, căsătoria nu mai e căsătorie, şcoala nu mai e şcoală; nimic nu e acătării.

Dar unde punem trebuinţele acestei plebe? Trebuinţe aristocratice, pariziene , de cari clasele dirigente vechi nici nu visau .

La toate adevărurile acestea, limpezi ca cristalul, la părerea de rău că mersul dezvoltării noastre n-a fost organic, continuitiv, că ne costă sănătatea şi bunăstarea poporului nostru, ce ne răspund aceşti arhistrăini ?

Că suntem socialişti. Ei, cari în adevăr sunt socialişti când n-au slujbe, dar foarte regalişti când sunt în pensii reversibile şi în cumul, nici nu înţeleg însemnătatea teoretică a cuvântului .

Cestiunea e fără contestare socială: am fi socialişti însă numai atunci când am propune o *soluţiune* socialistă . Departe de noi asta. Din contra, soluţiunea ce-o propunem nu poate fi decât conservatoare, reacţionară chiar. Clasele muncitoare trebuiesc scăpate de

---

paraziţi; paraziţii înşăşi trebuiesc, prin o riguroasă organizaţie, siliţi la munca la care se pricep. La tăiat lemne Serurie, la cârciumărie Carada. Nu oameni mari cu abecedarul în mână , nu escroci şi tâmpiţi în demnităţile statului, nu cocoterie şi pungăşie în afacerile publice.

O reorganizare socială având de principiu apărarea şi încurajarea muncii, înlăturarea feneanţilor şi paraziţilor din viaţa publică, iată ceea ce e de neapărată necesitate.

Aşadar să ne înţelegem.

Nu cerem şi nu voim, precum insinuă „Românul", esterminarea cu sabia a elementelor hibride. Dar ceea ce pretindem pozitiv e ca asemenea elemente să nu fie *determinante, domnitoare* în statul român. Nu ne opunem daca ele se vor hrăni prin muncă proprie, dar nu exploatând munca altora. Nu avem nimic de zis daca Serurie se va ocupa cu cinstita cismărie , Bosnagi cu zidăria . Dar în capul unui stat român nu se cade să vedem aproape esclusiv numai oameni străini, incapabili de-a pricepe geniul poporului nostru şi, până la un grad oarecare, incapabili de a-l iubi şi de a-l cruţa .

Şi, când vorbim de poporul român, ştim foarte bine de cine vorbim. Nu de amestecături , nu de oameni veniţi de ieri alaltăieri în una din provinciile Daciei lui Traian, ci de acel element etnic ieşit din încrucişarea romanilor cu dacii, de rasa română. Aceasta a fost în trecutul ţărilor noastre rasa plastică, rasa formatoare de stat, cea orânduitoare , cea istorică; aceasta trebuie să şi rămâie de acuma înainte. Cumcă deosebirea între adâncimea rasei istorice şi superficialitatea celor superpuse e mare o ştie oricine. În inima unui popă din Ardeal e mai mult sentiment naţional românesc decât într-o sută de mii de Caradale şi [în] craniul unui singur român încape de cinci ori pe atâţia creieri pe cât s-ar constata cu cumpăna în titvele mutrelor de paiaţă ale patrioţilor.

[3 septembrie 1881]

[„DOUĂ MONOGRAFII..."]

Două monografii s-au scris în timpul din urmă cari se ocupă în cea mai mare parte cu soarta populațiunilor noastre de la țară.

Una, întitulată *O pagină din istoria contimporană a României din punct de vedere medical, economic şi naţional",* e datorită d-lui dr. Istrati ; cealaltă, *Ţăranul, o* datorim experienței lungi a d-lui A. V. Millo.

Cartea tânărului medic cuprinde un material foarte bogat pentru esplicarea stării actuale a țării. Într-un volum de 500 de pagini se ține seama de studiile demografice făcute până acum, s-arată, cu date statistice adunate din diferite izvoare, că populațiunea țării, îndeosebi elementul român, e supus unei continue decreşteri ; că românii emigrază din țară, iar străinii *imigrează;* că rasa română degenerează în urma esploatării la care e supusă. Mizeria, produsă prin greutăți publice, parte dă naştere la deosebite boale, parte favorizează răspândirea lor.

Cartea d-lui A.V. Millo e mai puțin voluminoasă , cestiuni demografice nu sunt atinse aci, dar s-arată clar şi după o zilnică esperiență efectul dezastros pe care l-au avut legile nouă şi organizația liberală asupra populațiunilor noastre rurale. Din această din urmă lucrare estragem şi azi o parte interesantă, aceea care, arătând condei cu condei, atât veniturile cât şi cheltuielele unui țăran, dovedeşte că acesta rămâne în mod inevitabil în deficit la sfârşitul anului.

Amândoi autorii sunt inspirați de-o adâncă iubire pentru popor şi amândoi sunt de una şi aceeaşi părere că rasa română e jertfa spoliațiunii şi a mizeriei produse în mod artificial; că statul, legile, trebuințele apusene a claselor dirigente, indiferentismul şi neactivitatea acestor din urmă conspiră a aduce la degenerare tocmai partea cea mai importantă a poporului nostru.

Fără îndoială, sărăcia e un izvor de rele fizice şi morale, dar e tot atât de adevărat că relele morale sunt la rândul lor cauze ale decadenței economice. Într-o țară în care religia şi curăția moravurilor au fost înlăturate prin epicureism şi sibaritism , în care conştiința de drept şi nedrept, de bine şi rău sunt zilnic jignite prin ridicarea socială a unei pături de oameni neoneşti , în care nepăsarea a ajuns a admira pe oamenii de nimic, însă abili, spiritul public caută în zadar un razim în contra corupțiunii. Departe de-a găsi undeva acest razim, el e din contră atras în vârtejul general şi ajunge a crede că legile morale, uniforme pentru toate popoarele, sunt vorbe goale cari se pretextează din gură, dar pe cari nu le crede nimenea.

În aceleaşi condiții de climă, sub acelaşi regim sub care trăiesc românii, a căror viață intelectuală şi morală o determină o Carada sau un C.A. Rosetti, trăiesc evreii c-un sentiment de familie foarte dezvoltat, c-un viu instict de solidaritate, trăiesc germani şi alți apuseni cu totul în alt chip.

Prin ignorarea laturei educative a şcoalei, a bisericei, a vieții de stat, am ajuns a face dintr-o țară înzestrată cu atât de multe condiții de dezvoltare sănătoasă, această Americă dunăreană, în care totul e atins de morbiditate. Daca starea materială a populațiunilor noastre e rea, cea morală e aproape şi mai rea. Cu toate acestea amândouă sunt într-o strînsă legătură şi merită o egală atenție şi egală solicitudine ,

[5 septembrie 1881]

[„DE LA VENIREA ..."]

De la venirea d-lui Conta la ministeriu cestiunea instrucției au început a se dezbate din nou. Constatăm, că, începând cu ministrul şi sfârşind cu foile, cestiunea a oscilat mai mult pe terenul administrației şcoalelor; despre instrucție a fost prea puțin vorba; cestiunile de principiu n-au fost tratate decât în unele numere ale „Timpului".

Asprimea măsurilor prevăzute în proiectul Conta, cari aveau de scop a sili corpul profesoral la o strictă împlinire a datoriilor, măsuri în esență administrative, au fost mai cu seamă obiectul discuției publice; tendența politică şi socială a proiectului a fost ignorată de cea mai mare parte a presei şi relevată aproape numai de noi.

Fostul ministru al insurecției era în privirea convingerilor sale metafizice sau religioase materialist, în privirea celor politice socialist. Pre cât timp aceste convingeri se mărgineau la espunerea de pe catedră sau prin cărți , pe cât timp erau obiectul unor conversații cu amici literari , lucrul nu avea greutate practică. Trăim într-un timp în care convingerile religioase şi cele politice, primite pân' acum ca ceva natural şi moştenit, sunt supuse aceluiaşi metod de cercetare care se aplică în ştiințele naturale şi e firesc lucru ca, căutându-se a esplica ca prin raționamente împrumutate mecanicei fenomenele vieții sociale, multe şi mari erori să intervină . Dar ele rămân erori individuale până ce cineva nu

încearcă a le da consistență prin aplicarea în învățământ şi în stat.

Ceea ce distinge proiectul Conta de legea actuală este tendența lui. Legea actuală e rea, e copiată de pe texte străine, dar e lipsită de orice tendență fie bună, fie rea; proiectul Conta era o lucrare mai originală, care cuprindea în articolele ei realizarea a o seamă din convingerile metafizice şi politice ale autorului.

Proiectul ignora cu totul atribuțiunile educative ale şcolii, cari sunt cele de căpetenie, şi vedea în grămădirea de cunoştințe ținta învățământului . De acolo ascuțişul îndreptat în contra studiilor clasice, a căror cunoştință nu stă în proporție directă cu folosul material, cu câştigul .

Aci însă era defectul principal al proiectului Conta, căci lipsurile cele mari ale învățământului nostru nu sunt atât pe terenul intelectual pre cât pe acel al educației. Studiile clasice *cresc* spiritul şi caracterul tinerimii. Ceea ce câstigă cineva prin ele, daca sunt bine

---

predate, este aptitudinea de a înțelege lesne, de-a coordona repede orice *altă* materie a cunoştinței omeneşti.

Fără îndoială nu noi vom fi aceia cari să ne opunem învățământului real, a cărui lipsă este atât de simțită. Activitatea națională e în parte paralizată prin această lipsă. Oricâte şcoale speciale, tecnice sau de aplicațiune se vor înființa vor fi bine venite, daca vom şti a ne crea corpul didactic necesar pentru ele. Nu noi avem ceva de obiectat în contra învățământului real şi a marilor lui foloase.

Ceea ce susținem însă este că învățământul real cată să fie de sine stătător, cată să-şi aibă institutele sale speciale. Chiar o reducere a numărului şcoalelor de învățământ clasic se poate admite; ceea ce însă trebuie respins este confundarea acestor două ramuri deosebite de învățământ , amestecul lor în una şi aceeaşi şcoală, fără preponderanța uneia sau alteia din materii.

Sunt în adevăr materii în ştiințele naturale pe care un om din zilele noastre nu le poate ignora, precum sunt pe de altă parte materii ale învățământului clasic pe care nu le poate ignora fără a trece de om incult un mecanician sau un chimist.

Dar, precum am mai zis-o nu de aceasta e vorba, ci de preponderanța unei sau a celeilalte serii de studii. Precum în economia politică împărțirea muncii dă cele mai fericite rezultate tot astfel şi în şcoală cată a se deosibi acele a căror menire este educativă , cari determină oarecum atitudinea unei societăți, caracterul ei intelectual şi moral, de acele cari lărgesc activitatea ei economică şi sporesc mijloacele şi puterea ei de producțiune.

Urmarea acestui amestec a două serii de studii, cari corespund chiar în individe cu două soiuri de aptitudine, a fost încărcarea peste măsură a programelor cu fel de fel de materii când clasice, când exacte, încărcare al cărei rezultat este sterilitatea atât a învățământului clasic cât şi a celui real. Suntem convinşi că, urmărindu-se realizarea proiectului Conta, acea sterilitate va fi şi mai mare.

[6 septembrie 1881]

[„CURTEA DE CASAȚIE ..."]

Curtea de Casație, pronunțându - se deja în contra electivității magistraților, crease un precedent salutar pentru ferirea justiției de influențele totdauna rele şi corumpătoare ale patimelor politice. Ieri a fost cea din urmă adunare a corpului advocaților din Bucureşti, care s-a rostit asemenea prin vot formal şi cu mare majoritate în contra electivității.

Tentativele d-lui CA. Rosetti de-a pune justiția la ordinele agenților săi electorali nu vor izbuti de astă dată, precum nici pe un teren n-ar fi trebuit să izbutească încercările acestor oameni de-a pune toate ramurile organice ale vieții statului în mânile unei demagogii abile şi viclene, a unor alegători lesne de intimidat sau de amăgit.

„Românul" face în privirea electivității următoarea observațiune :

Dacă partida liberală cere electivitatea pentru a înrâuri în alegeri, de ce oare acea înrâurire n-ar face-o ea cu mai multă, putere *asupra miniştrilor* cari sunt din sânul ei?

Dar acea înrâurire o şi face partidul. Au existat miniştrii roşii de justiție, ca d-nii Stolojan şi Giani, cari n-au numit de la sine nici un judecător, ci au iscălit numai numiri comandate de deputații advocați sau împricinați . Deosebirea este că un ministru, de bine de rău, e *responsabil de* ceea ce face, pe când alegătorii roşii cari ar ridica pe jețurile de magistrat pe semenii lor nu sunt responsabili către nimenea. A doua observare este:

Daca partida liberală, ar combate inamovibilitatea ca să aibă înrâurire asupra justiției, apoi noi i-am da următorul sfat:
Să se unească toți membrii ei și să voteze îndată inamovibilitatea.
Legea votată, partida liberală fiind acum la guvern, să numească pe membrii ei la Curți și la tribunale.
Aceştia fiind inamovibili , partida ieşind de la guvern va domni în justiție și va domni cu puterea inamovibilității .

Acest sfat nu mai trebuia să-l dea „Românul" partidei sale, căci ea urmează aşa şi fără îndemnul foii. Şi azi cele mai multe numiri în justiție sunt dictate de interese de partid, abstracție făcând de meritele ori de știința candidaților. Numindu-se o persoană nu se pune cestiunea daca ar fi un bun şi drept judecător, ci daca e roşu.

Cine voieşte însă inamovibilitatea are în vedere totodată şi condițiile ei organice acela vrea o lege care, abstracție făcând de opiniile politice ale candidaților, să confere posturile de judecător numai la bărbați cu titluri şi pe baza unui concurs.

Oricât s-ar influența atunci ministrul, totuşi nu va putea înlătura meritul în măsura în care o face astăzi.

Nu inamovibilitatea *roşie o* vrea cineva, nu privilegiul esclusiv al roşilor de-a fi numiți judecători buni răi , cum s-ar găsi, ci inamovibilitatea ca principiu, reglementat prin anume condiții de admisibilitate şi de înaintare, fără privire la opiniile politice eventuale ale celui ce voieşte a fi judecător fără considerații politice c-un cuvânt .

Magistratura cată să fie neatârnată atât de fluctuațiunile politice cât şi de guvern.

Legea care ar prescrie inamovibilitatea va trebui deci să reducă facultatea ministrului de-a numi judecători la rolul administrativ de a constata titlurile candidaților şi de-a supune numirii din partea regelui pe aceia cari prezintă titluri superioare, aşa precum bunăoară ministrul învățăturilor propune numirea în posturile de profesor a candidaților acelora cari au ieşit mai bine la concurs. Nici în acest caz nu izbuteşte *totdeuna* capacitatea, însă în orice caz ea izbuteşte mai *adesea* decât sub regimul patimelor de partid, sub cari incapacitatea şi malonestitatea, departe de-a fi piedeci, sunt adeseori titluri de recomandație pentru candidați.

[7 — 8 septembrie 1881]

[„ELECTIVITATEA MAGISTRATURII..."]

Electivitatea magistraturii, propusă de d. C.A. Rosetti şi respinsă atât de înalta Curte de Casație cât şi de adunarea corpului advocaților, va forma poate şi de acum înainte un obiect de discuție pentru presă şi Parlament, ba, precum ne-am deprins cu surprinderile în rău ale demagogiei, ne putem pomeni că se votează de către mamelucii d-lui C.A. Rosetti, fără nici un fel de considerație pentru opinia publică, care pân' acum se rosteşte în mod constant în contra ei.

Noi am espus demult în coloanele acestei foi o serie de argumente pentru inamovibilitatea organică, bazată pe-o lege strictă de admisibilitate şi înaintare. Am arătat că, în Statele Unite chiar, jurisconsulții cei mai eminenți sunt în contra electivității.

Electivitatea judecătorului nu s-ar putea admite decât atunci când relațiile dintre membrii unui popor sunt estrem de simple, când sunt regulate prin religie şi obiceiul pământului , când în conştiința fiecărui membru al poporului dreptul e viu, e necontestat de nimenea, e tot aşa de cunoscut ca şi *Crezul* şi *Tatăl nostru.* De aceea în limba noastră veche „lege" şi „religie" sunt noțiuni identice, deşi fără îndoială multe din dispozițiile *acelui jus olachale* care n-a fost nicicând codificat nu aveau a face nimic nici cu Testamentul Vechi *nici* cu cel Nou. Într-o asemenea stare a societății în care relațiile sunt bazate pe tradiție şi pe o absolută bună credință s-ar putea admite în adevăr ca, dintre ei, oamenii să aleagă în genere pe cei bătrâni , pe cei lipsiți de pasiuni, pe purtătorii tradiției juridice, ca să-i împace şi să-i judece.

Mai este oare astăzi tot astfel?

Codicile noastre sunt aproape în totalitate traduse din limbi străine; ele n-au a face nimic cu conştiința juridică a poporului. Obiceiul pământului nu credem să se fi păstrat decât între țăranii şi răzăşii aceia cari fug de tribunale ca de ceva străin lor şi se-mpacă , mai bine decât să rişte a-şi vedea conflictul lor judecat de legi ce nu le pricep şi poate în contra conştiinței lor de drept.

Dreptul nu mai e obicei, ci ştiință, şi o ştiință foarte complicată. Înainte el era strâns legat cu morala şi cu

echitatea ; astăzi dreptul pozitiv e indiferent faţă cu morala, el trebuie să fie corect în litera şi spiritul legii, fără a ţinea seamă de echitate decât acolo unde-i este dictată. El nu mai este scientia *rerum divinarum* , căci nu stă în nici o legătură cu religia, cu credinţele poporului, ci se mărgineşte la relaţii pur juridice, indiferente fiindu-i credinţele religioase ale împricinaţilor .

Fiind însă o ştiinţă, e evident că nu alegătorii conduşi de Serurie pot să aleagă între omul de ştiinţă şi cel ignorant, între judecătorul cu esperienţă şi cel neesperimentat şi că trebuie să existe norme obiective pentru numirea, înaintarea, întemeiarea corpului judecătoresc.

Obiecţiunea principală a adversarilor inamovibilităţii a fost esprimată numai prin circumscrieri ; ei nu găseau cuvântul cu care să însemneze ceea ce lipseşte justiţiei moderne.

Ei îmblau împrejurul espresiei fără a o găsi, fără a şti că ceea ce dreptul ca ştiinţă admite numai *cum grano salis* este echitatea , prin care se distinge dreptul ca obicei. Dar echitatea presupune o altă organizare a societăţii. E evident că cel mai echitabil judecător pentru cizmar e cizmarul , pentru argintar argintarul , pentru breslaş breasla. Dar această justiţie a echităţii a existat pururea alături, paralel cu justiţia strictă, formală, a statului.

Fără o organizare analogă, în state întemeiate pe principiul egalităţii sociale nu mai e cu putinţă a se reveni la judecători aleşi din breslaş pentru bresle şi nici la o altă specie de electivitate a judecătorului. Nu mai pomenim că toată organizaţia veche presupune unitatea şi nestrămutarea credinţelor religioase, că comunitatea unei bresle forma, la noi cel puţin, o enorie ; că legături cu totul de altă natură, religioase, de familie, de interese de breaslă uneau pe fiecare om de-o comunitate de semeni de ai lui, că nimeni nu plutea ca frunza pe apă, avizat la propriile sale puteri, la propria sa persoană.

Toate acestea au dispărut azi. Societatea omenească nu mai este un organism precum era înainte, ea este o masă de indivizi, social egali, fără legături între ei, liberi a lucra şi a se mişca oricum vor voi.

Dar [î]ntr-o lume în care breslaşul nu judecă pe breslaş , ţăranul nu pe ţăran, într-o lume în care dreptul tuturor au luat locul obiceielor juridice a fiecării clase e neapărat să-i judece omul de ştiinţă, omul care şi-a făcut din legile codificate şi din aplicarea lor un studiu special, o misiune specială a vieţii.

[9 — 10 septembrie 1881]

[„UN CAZ CIUDAT..."]

Un caz ciudat, care ne aduce aminte de fatala teorie a contractului sinalagmatic stabilită de „Românul" la 1866, s-a întâmplat în Austro-Ungaria. Un sublocotenent ungur, anume Göczel , întrebat fiind de superiorul său daca, în caz de a se suspenda Constituţia maghiară, el s-ar lupta în contra celor ce s-ar opune suspensiunii , au răspuns „Nu". De-aci un conflict aprig între unguri şi nemţi, o discuţie învrăjbită şi lipsită de urbanitate în contra superiorului care-a pus acea întrebare şi în contra justiţiei militare, care în adevăr a degradat pe sublocotenent şi l-a scos din armată.

Cu toate acestea cazul nu ni se pare deloc susceptibil de controversă. Armata nici jură pe Constituţie, nici are a ţine seamă de ea. Daca tocmai mănţinerea unei constituţii rele ar fi cauza unor adânci turburări cari să puie în pericol existenţa statului chiar, e evident că suspensiunea ei pentru raţiuni de stat se impune de sine, mai cu seamă însă în Austria, unde Constituţia n-a pornit din iniţiativa popoarelor, ci este o renunţare făcută de bunăvoie de Coroană în favorul ideilor liberale şi — desigur fără intenţie — în defavorul naţionalităţilor mai mici, cari prin constituţionalism sunt date în exploatarea exclusivă a politicianilor germano-evrei şi maghiari.

Un articol din foaia militară „Wehrzeitung " se şi rosteşte în înţelesul subordinaţiunii necondiţionate la ordinele şefului suprem al armatei, care e împăratul. Iată ce zice organul militar:

Răspunsul sublocotenentului Göczel, că în anume împrejurări (deşi foarte neverisimile) ar călca subordinaţiunea , [i]l face neapt pentru rangul de ofiţer. Subordinaţiunea este baza activităţii armatei. Acela care crede că ar fi posibil s-o calce un e bun de ofiţer, Art. 66 din regulamentul de serviciu la care se provoacă Göczel nu se poate aplica la cazul prezent, pentru că acest punct numai atunci dezleagă pe soldat de datoria subordinaţiunii când un ordin ar fi îndreptat clar şi pe faţă în contra îndatoririlor impuse de jurământ , în contra binelui statului sau a serviciului sau daca ar cere o faptă oprită de legea penală.

Soldatul însă nu jură pe Constituţia ungurească şi nici pe altă Constituţie, ci numai Maiestăţii Sale supremului

beliduce . Astfel suspendarea Constituției ungureşti sau a unei părți dintr-însa, caz foarte nerverisimil despre care s-a tratat, nu poate fi privită nicidecum ca îndreptată „clar şi pe față în contra binelui statului". Daca un asemenea caz ar veni în discuțiune, el s-ar putea întâmpla numai cu presupunere, că această suspensiune este în interesul statului întreg *(Gesammtstaat)* şi e fără îndoială binele statului comun acela de care vorbeşte art. 66 al reglementului. Suspensiunea Constituției ungare nu poate fi privită nici ca îndreptată contra serviciului, nici ca o faptă oprită prin legea penală — § 11, p. 66 al regulamentului de serviciu nu poate avea însă nici o valoare practică față cu ordinile Maiestății Sale supremului beliduce , pentru că jurământul se face necondiționat şi promite ascultare şi supunere „oriunde ar cere voința Maiestății Sale Imperiale şi Regale" . . .

Stările politice din Ungaria, agitațiunea care se înscenează pentru anume tendințe politice, sumuțarea reciprocă a naționalităților, care se cultivă aici, face necesar ca poziținea armatei față cu această manoperă de partid să se precizeze strict. Ar putea să fie numai de folos dacă oamenii înțelepți din Ungaria ar contribui să se lămurească opiniunea publică asupra punctului că armata n-are a face nici cu Constituția ungară, nici cu vro altă constituție, că nici armata honvezilor nu este chemată să apere Constituția ungurească, ci are să dea ascultare numai Maiestății Sale şi singur Maiestății Sale şi aceasta o va şi face. Daca va deveni generală convicțiunea aceasta în Ungaria, atunci poate că vor înceta de a mai amesteca armata în luptele de partide politice şi stânga se va lecui de confuziunea de idei ce-o predomină încă azi cu privire la destinațiunea armatei honvezilor .

[11 septembrie 1881]

[„DIN TELEORMAN AFLĂM ..."]

Din Teleorman aflăm lucruri foarte curioase despre modul cum ştiu liberalii să practice regimul liberal şi de disprețul cu care tractează opiniunea publică şi voturile prin cari se esprimă.

Vestitul Chirițescu , mână dreaptă a d-lui Simeon Mihălescu şi a tovarăşului său Varşavski , de la a doua venire a d-lui Mihălescu nu mai cunoaşte nici o măsură; ca un adevărat cazac loveşte în dreapta şi în stânga pe toți câți nu sunt supuşi devotați la ordinele sale, fără ruşine de oameni şi fără frică de D-zeu.

Se ştie incidentul d-lui Rapanovici , care, de la înființarea regimului parlamentar, exercitase mereu drepturile politice şi care într-o bună dimineață a fost dat afară din consiliul comunal al oraşului Alexandria sub cuvânt că nu e român, deşi chiar în acel an votase pentru Cameră, votase pentru Senat, votase pentru consiliul comunal şi aceasta fără contestație ! L-a dat afară pentru că nu i-a plăcut lui Chirițescu .

În momentul acesta se petrec lucruri şi mai grave.

Oraşul Alexandria nu poate să aibe consiliu comunal din pricina lui Chirițescu . Şi lucrul este simplu: oraşul vrea pe unii şi Chirițescu pe alții!

Mai deunăzi încă oamenii aleseră 5 inşi pe care Chirițescu [î]i scosese din consiliu, căci nu-i plăceau . Dar Chirițescu le-a invalidat alegerea şi pe ce motiv ridicul! Iaca copia de pe recursul ce s-au făcut către minister.

Domnule ministru,

Suntem realeşi ca membri ai consiliului comunei Alexandria, din care am fost escluşi în arbitrarul mod care este cunoscut şi d-voastră prin plângerile ce am făcut.

Rezultatul este acesta.

Din 464 votanți am întrunit: Pandele Zaharescu 281, Anghel I. Căpitanovici 272, Marin P. Sprânceană 272 şi Dimitrie Constandinescu 265 voturi, aşa că avem majoritate fiecare, iar nu numai cîte o treime de voturi. Totuşi aflăm că e vorba a se da art. 45 din legea comunală o interpretare cu totul alta, argumentând că treimea să fie din numărul alegătorilor înscrişi pe listă, iar nu din acela al alegătorilor cari au votat, precum este spiritul legei şi precum s-a înțeles totdauna până acum, după cum rezultă din precedente din alți ani.

Temându-ne dar că onor. Comitet permanent va nesocoti legea şi acum, precum a făcut când a aprobat încheiarea de escluderea noastră, mai cu seamă că aşa a opiniat şi d-l primar în procesul verbal de întrunirea voturilor din celelalte culori, venim prin aceasta mai dinainte a vă comunica de cele ce suntem informați că, se urzeşte .

Primiți vă rugăm asecurarea osebitei noastre considerații şi stima ce vă purtăm.

(Semnați) Pandele *N. Zaharescu , Anghel I. Capitanovici , Marin P. Sprânceană*

Cât pentru rezultatul acestui recurs noi nu avem nici o îndoială. Cum să respingă Mihălescu varşavski cererea lui Chiriţescu varşavski ?

[11 septembrie 1881]

[„PRIN MARTIE..."]

Prin martie a.c. „Journal des debats" ținea seamă de vorbele d-lui C.A. Rosetti că „visul de aur i s-a împlinit" fără ca foaia franceză să ştie că ele erau pentru republicanul învechit în zile rele o apostazie . Foaia mai scria următoarele:

Rolul noului regat în valea Dunării de Jos va deveni mai mult decât oricând un rol eminamente civilizatoriu . Cei şapte până la opt milioane români cari formează o insulă pierdută în mijlocul slavilor sunt fără contestare mai înaintați decât vecinii lor ca cultură intelectuală. *Ei şi-au apropriat c-o minunată lesniciune legile şi datinele Occidentului şi pot fi educatori foarte folositori ai Principatelor slave ce-i înconjură. Pe de altă parte prevenţiunile, ba urele chiar cari [i} i separa de slavi şi îndeosebi de bulgari au căzut în mare parte de când au combătut împreună pe inamicul comun. Se pare îndealtmintrele că nimic n-ar fi mai uşor, pentru că nu există între Principatele Dunării de Jos interese contradictorii şi ambiţiile lor nu se pot ciocni. Regatul României, daca nu e cel mai în vrâstă , a văzut cel puţin dezvoltându-se la el progresul ştiinţei şi industriei Occidentului mai de curând şi mai repede decât vecinele Bulgaria şi Serbia. Mulţumită minunatei fertilităţi a brazdei şi inteligenţei locuitorilor lui, regatul de ani încoace e la un nivel pe care celelalte Principate nu-l vor atinge decât mai târziu . El trebuie să continue a da exemplul înţelepciunii politice şi să intre* cu mai multă rezoluțiune decum a făcut-o pân' acum pe calea unei admnistrații integre şi severe. *Iată mijlocul adevărat de-a exercita împrejuru-i o influență care ar fi din cele mai folositoare, mai cu seamă când e vorba de state nouă, espuse prin urmare de-a comite greşeli grave sau imprudente cel puțin.*

Fără a împărtăşi cu totul părerea ziarului asupra importanţei civilizatorii a României, de vreme ce pe noi nu ne amăgesc formele goale şi etichetele false cu cari se 'mpăunează civilizația Caradalelor Dunării, trebuie să mărturisim că „administrația integră şi severă" cuprinde într-un cuvânt defectul de căpetenie al țării noastre, răul ei abia capabil de lecuire. Astăzi defectele administrației nu mai sunt un secret public ca înainte, pe care toți îl ştiau şi nimeni nu-l mărturisea: azi foile guvernamentale chiar mărturisesc torturile, vexațiunile, hoțiile la care sunt supuse populațiunile noastre.

Pe de altă parte e asemenea dovedit că reaua administrație este un sistem de guvernământ la noi fără de care un numeros partid ca cel roşu n-ar putea exista. Demagogia noastră e flămândă , rolul capilor ei e de-a o hrăni cu orice preț. Străini de țară şi neavând nici voința nici aptitudinea muncii industriale, demagogii noştri sunt aproape esclusiv

avizați la buget. O administrație onestă şi severă nu e cu putință măcar, pe cât timp malonestitatea e un titlu de recomandație pentru roşii, pe cât timp biletul de maturitate pentru puşcărie e totodată bilet de intrare în partidul roşu. Corumperea sistematică a alegătorului , esploatarea şi despoierea claselor muncitoare fiind un mijloc de câştigare a pâinii zilnice pentru zeci de mii de indivizi inculți, fără alt meşteşug, fără altă meserie decât politica, e evident că inițiativa unei îndreptări ar trebui sau să pornească de mai sus decât aceste elemente înşile, sau să vie sub forma unei fatale izbucniri din partea unei populațiuni ajunse a nu mai putea suporta sistemul de corupțiune.

Numai în cazul întâi însă perspectiva ar fi favorabilă; în al doilea izbucnirea ar fi în stare a complica relațiile din afară ale țării şi a o duce spre sigură pieire.

Despre o renunțare de bunăvoie a patrioților de industrie la sistemul de corupție electorală şi administrativă nu poate fi nici vorba.

[12 septembrie 1881]

[„ÎN SCRISOAREA A ZECEA ..."]

În Scrisoarea a zecea adresată d-lui V. Alecsandri şi publicată în „Convorbiri" d. Ion Ghica intercalează o întreagă teorie a egalității. Opiniile moderate ale autorului, stilul său românesc şi îngrijit, împrejurarea că multe din observațiile sale sunt în acord cu observațiile noastre din studiile de ordine etnografică şi socială ne îndeamnă a ne lua libertatea să reproducem articolul după revista literară din Iaşi.

[13 septembrie 1881]

MÂNĂSTIRE ÎNCHINATE

Citim în „Politische Correspondenz":

Iată analiza notei circulare prin care Poarta apelează la intervenirea puterilor în afacerea bunurilor mănăstireşti secularizate la 1864, supt domnia prințului Cuza:

Nota turcească începe prin a reaminti protocolul no. XIII de la 30 iunie 1858 al Conferinței din Paris, în care s-a recomandat părților interesate ca într-un an de zile să se înțeleagă între ele şi, după expirarea acestui termen, afacerea să se reguleze definitiv prin arbitraj . România — zice nota — a făcut iluzorie înțelegerea dorită şi curând în urmă şi-a apropriat cu forța veniturile bunurilor bisericeşti, iar după aceasta s-a întrunit la Constantinopol o conferință a reprezentanților marilor puteri care a declarat actul arbitrar al prințului Cuza de nul şi neavenit , luând şi deciziunea ca România să păstreze separate veniturile respective. Spre acest scop ea a numit şi o anchetă. Guvernul român a propus să înlocuiască Casa separată printr-un împrumut, numind un delegat, spre a prezenta comisiunei baza juridică a reclamațiunilor ei.

Curând după aceasta prințul Cuza a fost deposedat şi conferința s-a dizolvat fără a fi ajuns la rezultat. Guvernul român a continuat a întrebuința în folosul său exclusiv veniturile mănăstirilor şi unele moşii au fost chiar vândute , cu tot protestul patriarhului ecumenic . Patriarhatul a prezentat Congresului din Berlin un memoriu şi preşedintele a observat, cu consimțimântul înaltei Adunări, ca să se noteze în protocol că reprezentanții puterilor au să refereze guvernelor lor asupra obiectului.

La 1879 prințul României, printr-o epistolă, a încurajat pe patriarhii Orientului să trimiță împuterniciți speciali la Bucureşti, spre a se înțelege cu guvernul asupra bazei unei învoieli directe. S-au trimis delegați, însă d. Boerescu, ministrul de externe de atunci, a declarat că, dacă mai există vreo neînțelegere, el poate negocia numai pe cale diplomatică asupra acestei afaceri. În urma acestora, cererile patriarhilor ca Poarta să înceapă o acțiune diplomatică au devenit tot mai stăruitoare şi guvernul imperial nu poate rămânea indiferent față cu lipsa şi pierderile mari la cari sunt expuse necontenit institutele religioase de către guvernul român. Rezolva-

---

rea cestiunei nu se mai poate amâna . Au trecut mulți ani de când Conferința din Paris a regulat marele proces al justiției internaționale. Şi Congresul din Berlin a sancționat acest principiu. Deci guvernul imperial crede că nu rămâne altă cale de hotărît decât calea arbitragiului , după ce nu se mai poate ajunge la un compromis.

Nici guvernul român nu va putea avea nimic contra, deoarece nici el nu contestă caracterul obligatoriu al unei asemenea proceduri . În fine, Poarta ordonă reprezentanților săi să ceară de la guvernele respective de a însărcina pe reprezentanții lor din Bucureşti ca, în înțelegere cu reprezentanții puterilor semnatare Tractatului din Berlin, să invite pe guvernul român de a-şi numi arbitrarii săi, precum şi de a determina locul şi timpul tribunalului arbitral .

[13 septembrie 1881]

[„MEŞTER ÎN FALSIFICARE ..."]

Meşter în falsificare de calcule financiare, pişicher când e vorba de a apăra pe Stroussberg, sublim când redactorii apără „cea mai populară cestiune", câştigând cu ea milioane, „Pseudo - românul " grecului C.A. Rosetti se crede special şi în ale instrucţiei.

Astfel în numărul de azi propune ca

în cărţile de citire, pe lângă . . . istorioarele *morale* ce sunt menite a forma prin exemple inima elevului , să fie şi expuneri scurte şi substanţiale asupra agriculturii.

C-un cuvânt să se înlocuiască cartea de citire printr-un manual de agronomie.

Daca ar fi vorba de a se introduce în şcoala rurală limba maternă neogreceacă a d-lui C.A. Rosetti, sau cea maternă bulgărească a lui Mihălescu în locul celei române, lucrul ar fi indiferent.

Ca istorioare morale s-ar putea povesti bunăoară copiilor, drept „exemple menite a le forma inima":

istoria cum un grecotei cinic ajunge prin minciuni, trădări şi crime cel întâi om în România;

istoria cum un alt străin ajunge din pisăr cu 2 galbeni leafă pe lună la regimentul de muşchetari , din scriitor la Agia din Iaşi şi din corector la „Pseudo - românul ", cu patru clase primare şi o coarda de violoncel, răscumpărătorul unui drum de fier de 250 milioane, milionar, director de bancă, fondator de institute de credit;

istoria cum un bulgar mărginit şi hoţ ajunge, tot în România, director de ministeriu şi efor la aşezăminte de binefacere;

istoria cum un alt străin, erou de la 11 fevruarie şi prezident de republică ploieştenească , ajunge adiutant regal;

istoria cum un Chiriţopol ajunge din chelner sau camardiner prefect;

istoria cum un bosnagiu ce a făcut felceria în Ţarigrad la turci devine profesor de cea mai grea şi mai gingaşă din ştiinţele naturale, de fiziologie , la Facultatea din Bucureşti,

istoria cum un om fără studii liceale ajunge profesor de istorie universală la aceeaşi Universitate;

istoria cum un măscărici înjură pe Domnul ţării şi se decorează cu *Bene-merenti* tocmai pentru aceste înjurături.

Iată ... istorioare , *foarte morale* desigur, menite de a forma prin exemple inima elevului .

Ca studii substanţiale s-ar putea introduce în *Cartea de citire* greco - bulgărească cultura caprelor . Item, indicaţie de parfumuri pariziene pentru a neutraliza *foetor caprinus.* Item cultura maslinelor . Item uscarea ţârilor . Item indicaţiuni pentru jocul cu cărţi măsluite . Item metode nouă pentru a se chivernisi pe lângă ruşi prin tainică binefacere.

Iată o mulţime de ramuri de producţiune patriotică cărora roşii îşi datoresc carierele . Ar fi păcat să nu fie obiectele instrucţiei publice undeva, însă nu la noi. Asta am propune noi dac' ar fi vorba de-a introduce în şcoala rurală bulgăreasca şi neogreaca în

---

locul limbei române. Dar pe cât timp studiul principal al unei şcoale rurale sau primare e limba românească ea este totodată organul prin care neamul [î]şi cunoaşte fiinţa sa proprie, organul prin care acest neam moşteneşte avutul intelectual şi istoric al strămoşilor lui. Copilul nu învaţă numai a vorbi corect, el învaţă a gândi şi a simţi româneşte.

Agronomie cătă poftiţi . De şase ori pe săptămână zilnic, dar limba română rămâne limbă şi s-a încheiat.

Nu numai istorioare morale, onorabililor, cuprinde o carte de citire menită pentru întreg tineretul românesc. Ea cuprinde biografia lui Matei Basarab, duşmanul vostru, odihnească-l Dumnezeu din a dreapta sa; biografia lui Ştefan Vodă care n-a avut onoarea, în veacul lui de aur, de a vă înşira mutrele pe parii de garduri; cuprinde descrieri etnografice ale poporului nostru, bucăţi de literatură populară şi de arte, balade culese de Alecsandri sau poezii de ale lui, fabule de ale lui Donici, pasaje din Bălcescu, în sfârşit o sumă de elemente caracteristice şi proprii numai poporului nostru, elemente cari-l disting de rasa voastră greco - bulgărească şi-l fac să fie ceea ce este: deştept, inimos, curat, nu viclean şi puţin la suflet precum sânteţi voi.

O bună carte de citire ar fi de recomandat la toată pătura din care faceţi parte; poate aţi ajunge în adevăr a cunoaşte şi preţui poporul nostru. Limba românească aţi fost şters-o din licee, voiţi s-o ştergeţi şi din şcoala rurală, cu toată comoara ei de locuţiuni, de proverbe, cu bogăţia ei de forme şi gingăşia de simţiri? Voiţi ca şi ţăranul să capete o inimă de morocâine cum e a lui C.A. Rosetti, capete viclene şi tâmpite , gusturi de animal ca ale bulgăroilor din partidul vostru? Vreţi să înlocuiţi pe Alecsandri cu *Ceasurile de mulţumire* ale lui C.A. Rosetti, pe Donici cu Kolekţiunea *de poezii* ale lui Serurie, pe Gr . Alexandrescu cu *Orele de repaos* ale lui Radu pătărlăgeanu ?

Mai bine nu vă amestecaţi unde nu vă fierbe oala.

La pehlivănii de burse şi politice, la escamotări de bilete din urne electorale, la pungăşie şi tripotaj vă pricepeţi.

Adevărat meşteri, n-avem ce zice.

Dar până şi de bietele cărţi de citire vă legaţi, cari ar trebui să fie un obiect de îngrijire naţională ca şi textul Bibliei ? Ş-aci vreţi să vă arătaţi filozofia de ţap în toată goliciunea ei? Dar nu vedeţi că nu ştiţi a scrie româneşte, pentru că în viaţa-vă n-aţi avut o carte de citire în mână ? Nu vedeţi că nu gândiţi româneşte, pentru că titva voastră strâmtă nu s-au îndeletnicit cu o asemenea carte de folos?

De-ar fi propus încai bătrânul Ioan Ionescu a se adaoge articole agronomice în *Cartea de citire, om* care scrie materii agronomice în limbă bună, pe placul ţăranului şi al tuturor, om cu condei simpatic. Dar redactorii lui „iniorinte ", „permaninte ", „iustiţie" şi ai altor cabazuri linguistice , oameni ce scriu neogreceşte bulgăreşte cu termeni franţuziţi în loc de româneşte sunt autorităţi în materie de *Carte de citire?* Ciudată pretenţie!

[17 septembrie 1881]

[„REZULTATUL ALEGERILOR ..."]

Rezultatul alegerilor din Iaşi nu va dovedi nimic mai mult decât că Moldova ajunge încet unde trebuia să ajungă, unde Ţara Românească a ajuns demult ... la xenocraţie.

Un ieşan, „un român pribeag în ţara lui", ne trimisese o scrisoare prin care arăta că între patruzeci şi nouă de profesori ai Universităţii din Bucureşti sunt : 25 de bulgari, 7 greci, 4 armeni, 3 jidani, 2 ţigani, un italian, un tatar şi . .. 6 români. Acel român pribeag ne-a promis statistica deputaţilor, senatorilor, membrilor de la Casaţie, de la Apel, tribunale, a prefecţilor, administraţia Domeniilor, băncilor , drumurilor de fier, poştelor şi telegrafelor, serviciu sanitar şi tecnic etc. etc., din cari vom cunoaşte curioasa promiscuitate care apasă asupra ţării întregi, încât nu mai are răsuflare nici în punctele ei cele mai libere.

La dreptul vorbind misiunea istorică, predestinarea d[umne]zeiască a Domniei străine s-a consumat şi poporul românesc e *de facto* înlăturat din istorie, ca o curiozitate etnografică, lipită de pământ , sclava pe de-a pururea a plebei bulgăreşti, greceşti, jidoveşti, imigrată din câteşi patru colţurile lumii. O stârpitură de grecotei cinic, fără sentiment de patrie, fără umbră de iubire pentru acest vechi şi nenorocit neam, s-a cocoţat în fruntea ţării; neagra străinătate, umbra spinului la uşa noastră a tuturor!

Ce iluzii să ne şi facem în adevăr? Românul e deja străin în ţara lui proprie, nimic n-a mai rămas decât numirea geografică. La ce să mai ţie românul? La Constituţia cosmopolită iscodită de 2 — 3 greci? La ştiinţa pe care-o predau bulgarii ignoranţi? La limba batjocurită de gura acestor venetici în momentul în care-o rostesc, la biserica surpată de suflarea veninoasă a ireligiozităţii lupanarelor Apusului, la ţara care e 'n mare parte proprietatea străinilor, la negoţul care e 'n mâinile lor, la ce?

Să fim mulţumiţi dacă aceşti arhistrăini cu suflet de câine şi creieri de vulpe ne îngăduie să trăim alături cu ei, pe noi, neamul ticălos românesc; mulţămiţi să fim că această pătură de hoţi şi de parveniţi nu ne alungă limba din biserică şi din şcoală să fim mulţumiţi că aceste lături sociale aristocratizate nu ne vând robi.

Dar la ce se mai menţine ridicula titulatură de Regat al României? E C.A. Rosetti român? Caligari, Carada, Harama, Chiriţopol, Pherekydis, Cariagdi, Anastasiadis etc. etc. români? Regatul greco - bulgarilor şi al jidanilor, iată ceea ce trebuie scris în fruntea decretelor ; românii nu mai au în realitate nici rege, nici ţară. Stârpitura de grec se ţine de stârpitura de bulgar până la capătul lanţului infinit de patrioţi de meserie . . . „România" nu-i decât o firmă de hotel, mai rău . . . o firmă de speluncă pentru mutrele confiscate a lepădăturilor tuturor ţărilor.

Şi încai daca ţara aceasta ar fi stăpânită de un neam istoric, cinstit, având spirit de adevăr şi natură cât de cât omenească — treacă - meargă .

Dar stăpânită de gunoaiele omenirii?

De tot ce-a fost sordid şi pehlivan , de tot ce-a fost prea rău pentru colţurile Ţarigradului unde împărţeau culcuşul cu cânii turcilor, prea rău pentru mocirlele Rusciucului şi pentru cartierele jidovimii galiţiene şi ruseşti, de spuma pestiferă şi de bubele tuturor popoarelor, de tot ce-a fost mai înjosit în Orient şi-n Occident, în sfârşit de un C.A. Rosetti şi alţii ca el, fraţi fizici şi morali ai lui Scarvuli.

Scârbos spectacol! Adânc scârbos , nedemn de un popor ce pretinde a avea onoare şi viaţă în el.

Ei, dar aşa se şi cade!

Într-o ţară în care trădarea e un merit, în care de gâturile a căror atingere ar dezonora însăşi mâna călăului se

atârnă cordoane ale Stelei României, ce nu este, ce nu poate fi cu putință?

[18 septembrie 1881]

[„LA MONTPELLIER ..."]

La Montpellier s-a dat la 5 iunie o reprezentație teatrală în dialectul provensal în folosul şcoalelor macedoromâne. „Messager du midi ", foaie cotidiană de acolo, a publicat încă de mai mult timp un articol asupra situației politice a românilor macedoneni, pe care-l lăsăm să urmeze.

Articolul e intitulat:

O PARTE A POLITICEI OPORTUNISTE

Românii din Macedonia, Tesalia şi Epir

Se ştiu înclinările ce d. Gambetta le profesează în privirea grecilor şi aprobarea ce dădea ziarul său, nu demult, proiectelor de sporire ale regatului elin.

Se cunoştea pe de altă parte întinderea teritoriilor pe cari puterile propuseseră de-a le lua Turciei, de când d. Waddington , „această medalie ştearsă care se credea bătută pentru a regula destinele Europei" — împru -

mutăm difiniția de la un diplomat oriental — a consimțit a fi înaintea Congresului din Berlin advocatul preferențelor prezidentului, Camerei deputaților.

Toată lumea presupunea că, încercând a împinge acțiunea esterioară a Franței în afară de căile pe cari se ținuse pân - acuma , responsabilul inspirator al miniştrilor noştri va avea cel puțin grija de-a face buna politică, adică de-a recomanda d-lui.. Waddington o delimitare teritorială de natură a spori în realitate puterea Greciei, cu alte cuvinte de-a nu crea un dualism de limbă şi de aspirațiuni inamice.

Acesta este însă rezultatul pe care-l va ajunge d. Gambetta dacă ar ajunge a compromite Franța în dificultățile al căror preludiu a fost cestiunea Dulciniului. Se crede în genere, între politicianii superficiali cari se 'nvârtesc împrejurul guvernanților noştri, că dincolo de frontierele Greciei actuale există elini gata a primi cu brațele deschise batalioanele regelui George. Aceasta este o eroare deplină şi această eroare falsifică din temelie esența proiectelor prezidentului Camerei.

În Epir ca şi-n Tesalia, grecii veritabili strălucesc aproape pretutindenea prin absența lor şi macedo-românii constituie marea majoritate a populațiunii. Se pricepe dar scârba ce-o au de-a deveni concentățenii d-rului Kokinos .

Am, voi să cunoaştem cuvintele finței 'n adevăr italiene, pentru a nu zice genoveze , în virtutea cărora s-a descoperit că macedoromânii ar fi elini ! Pentru că au cler grecesc, călugări greci şi că-n lipsa de şcoale naționale, de cărți naționale, ba chiar de caractere tipografice cari să fi putut pân' acum să reprezinte sunetele limbii lor, au fost botezați în greceşte, au frecuentat şcoalele clerului grecesc şi au primit în idiomul din Atena educația şi instrucția pe care le era cu neputință de-a o afla aiurea şi de-a o primi altmintrelea?

Nimic mai bizar decât de-a proscrie din Franța congregațiunile monastice *şi de-a întemeia în Orient politica națională pe situația şcolară şi religioasă a clerului grec din Tesalia.*

Orice ar fi însemnând inconsecuența aceasta, se cade să împrumutăm din numărul de la 5 iunie al ziarului „République FranŞaise" confirmarea faptului ce semnalăm, fiind cea mai bună dezmințire ce se poate da straniei politice ce-a apucat-o vechiul dictator din Bordeaux. Iată 'n adevăr ce se citea cu data de mai sus în „République FranŞaise".

„Macedoromânii — căci pentru români numele de țințari n-are nici un înțeles, iar kutzovlahi , români şchiopi, e un termen de despreț ce-l resping — ocupă tot teritoriul ce se întinde de la Ochrida şi până la Moreea şi de la Caiani până în Adriatica, în vecinătate de Durazzo . După Thunmann ei formează un popor mare şi numeros. Ei reprezintă o jumătate a populației Traciei şi trei din patru părți a Macedoniei şi Tesaliei.

În Macedonia toată partea de la apus, despărțită printr-o diagonală ce s-ar trage de la Kopvili la Salonic, coprinzând Vodena Ostrovo , Florin, Monastir , Prelep , Ochrida , Rema , Tornovo , Castoria, Cayani şi Niaghuzta ; la sud Samarina , Syraco , Ianina, cu districtele înconjurătoare , la răsărit Serres , cu satele din împrejurime, ar putea fi

privite ca un teritoriu esclusiv român.

Câți sunt aceşti macedoromâni de peste Dunăre, adecă trăind în Tracia, în Macedonia, în Tesalia, în Epir, în Albania? lată unde statistica [oficială] e părăsită în seama fantaziei. Pentru ca statistica oficială, regulară şi precisă, e un obiect de lux în aceste locuri, cată dar să ne referim la apreciațiunile naționale mai mult ori mai puțin dezinteresate, la acelea ale călătorilor, şi ele variază cu sărîturile cele mai simțitoare, ale căror cauze pot fi cu toate acestea recunoscute şi pricepute .

Boué numără aproape 600000 de macedoromâni; dar el nu cunoştea toată întinderea elementului român răspândit la Serres , Vodena , Monastir , în Tesalia orientală şi în Albania.

Colonelul Leake găseşte 500 de sate macedoromâne în Macedonia, Tesalia şi în Epir, deci aproape 500000 de locuitori.

Iată deci un minimum .

Însă cifrele datează de acum o jumătate de secol; populația s-a sporit desigur de atunci încoace şi cei mai mulți din aceşti călători, cu mijloace de investigațiune foarte incomplete , nu şi-au putut întemeia clasificarea lor decât pe limbă şi pe cult, însă comercianții şi lucrătorii macedoromâni vorbesc de preferență , greceşte, pentru comoditatea relațiunilor lor; cât pentru cult, vom înțelege că în această epocă mai cu seamă le-a fost cu neputință de-a urma un altul decât cel practicat de clerul grecesc.

Daca venim la datele contimporane găsim cu totul alte cifre. Bolintineanu evaluează macedoromânii la 1 200 000; un vechi diplomat din Orient la 1 000 000; Bălăşescu , care a petrecut orice oraş şi orice sat al Peninsulei, la 2 500 000. Cât *despre cel din urmă* Blue book , *el numără 50 000 numai la frontierele Greciei. Să ne mulțumim cu cifra lui Bolintineanu, de 1200000, Nu se cuvenea oare ca ei să trezească atenția? Şi Congresul de la Berlin, care n-a voit nici măcar să examineze memoriul remis cu acest scop, n-a dovedit oare o prea mare nepăsare pentru interese cari au, ca şi altele, rațiunea lor de a fi?*

După cestiunea numărului, să trecem la aceea a originii; şi aci suntem puțin în domenul problemelor, pentru că patru sisteme ni se prezintă.

După unul, macedoromânii se coboară din vechii traci , cari au primit de la colonii romani uzul limbei latine; după altul, ar fi de aceeaşi origine cu populațiunile române ale Daciei. A treia opinie pretinde că evacuarea Daciei ar fi fost completă, sub Aurelian, care voia a scuti aceste populații în contra barbarilor dindărătul Dunării, după care ele s-au întors în patria lor, prin secolul al doisprezecelea, însă lăsând pe brazda ocupată din nou o fracțiune a emigrațiunii, originea grupurilor romanice actuale de lângă Pind şi Olimp. A patra opinie pretinde în fine că, în epoca retragerii lui Aurelian, românii s-au despărțit în două grupuri, din care unul au ocupat Moesia, Bulgaria actuală, pe când celalt a căutat refugiu în Carpații septentrionali .

Oricum ar fi, fie că ne-am sui la daci sau c-am vorbi de coloniile militare romane, sunt în originea românilor şi a macedoromânilor puncte de contact evidente; datinele, superstițiile sunt aceleaşi; Rusaliile , *sărbătoare care are aceleaşi nume în amândouă limbile şi care consistă în a pune roze pe morminte;* Filipii , *cari se practică în cele dendâi săptămâni ale postului şi în care timp se împart bucate între amici şi trecători; în ziua de anul nou copii macedoromâni se primblă cu o ramură de oliv , pe când în România, ramurile naturale lipsind, se*

---

fabrică artificiale; Moşii, *sărbătoarea strămbunilor, e aceeaşi la nordul ca şi la sudul Dunării şi, spre aducerea aminte a luării Romei de către barbari (gali), populația, atât în România cât şi regiunile balcanice, are obiciul de a bate cânii într-o anume zi din fevruarie. Douăzeci de alte exemple de aceeaşi natură se pot cita. Oare toate acestea n-au o semnificațiune reală?*

În privirea limbii, grecii zic: kuțovlah şi român formează două dialecte cu fotul deosebite; puneți pe-un macedoromân față c-un român şi nu se vor înțelege; iar unul din cei dendâi , voind să publice o broşură asupra cestiunii naționale, au scris-o greceşte, nu româneşte.

A scris greceşte în adevăr, dar el au voit a fi înțeles şi de greci şi de conaționalii săi.

Macedoromânii au avut un jurnal, ,,Frățilia întru dreptate", care se publica în limba cuțovlahă şi în cea greacă. Românii o pricep pe deplin. Originea latină în adevăr e lesne de recunoscut în textul macedoromân şi cuvintele culese din întâmplare , ca adunare, noştri, politici, sunt *o dovadă; cât despre verb , această ţâţână împrejurul căreia se 'nvârtesc toate limbile, el e identic, în moduri, în timpi, în conjugări*

Rămâne acum cestiunea cultului şi a şcoalelor. Fără îndoială că macedoromânii merg la biserici grece, unde şi leturghia se face greceşte, dar cuvântul e simplu nu au biserici româneşti.

Sprijinite de greci, funcționari ai Porții, şi de turci, cari, fără cuvânt , se tem de estensiunea elementului român, se interzice întrebuințarea limbei româneşti în biserici şi pân' acum s-au aruncat în foc cărțile tipărite în această limbă. S-a găsit aci un instrument de grecificare care se priveşte, nu fără cuvânt , ca eficace.

Tot aşa stă cu şcolile; însă un ordin vizirial de la 1877 au autorizat creaţiunea de şcoli române în Turcia. şi de atunci s-au deschis cinsprezece pentru băieţi şi trei pentru fete, cu două mii de elevi şi douăzeci şi unul de profesori. Aceste şcoli se susţin de către comune şi prin daruri voluntare , la cari s-adaugă 60 000 de franci provenind de la Ministeriul de Instrucţie Publică din România. Acum un an şcoalele române existente s-au îndoit.

Aceasta este în rezumat foarte scurt cestiunea macedoromânilor. Românii, despărţiţi de ei prin Bulgaria, nu gândesc , se 'nţelege , la vro anexiune .

Dar nu este natural ca să se gândească , ca şi alţii, de a stabili o legătură mai intimă între ei şi populaţiile pe cari le privesc ca pe-o fracţie a propriei lor familii?"

Din estrasele citate e lesne a se vedea defectul vital al operei căreia, cu sau fără cuvânt , dictatorul din Bordeaux a voit a asocia politica franceză. Români legaţi de greci, cei dendâi şi cei de-ai doilea legaţi de turci şi albaneji. Şi unii şi alţii condamnaţi a trăi în perpetue disensiuni interioare, nu este asta capodopera inconsecuenţei şi lipsei de minte? S-a glumit de-o mie de ori asupra ordinei morale *şi s-au ridicat diviziunea intereselor de limbă şi naţionalitate, diferenţa de amintiri istorice, la înălţimea unui principiu permanent ! Se declară că Turcia e 'n agonie, sub antagonismul raselor cari-o compun, şi se imaginează cu toate acestea un mic stat pe harta Europei care va cuprinde în sine exact aceleaşi principii de diviziune şi de moarte.*

Ar fi fost mult mai simplu de a urma în acele regiuni politica seculară a Franţei, aceea a lui Napoleon III, şi de-a căuta să se constituie, alături cu România dunăreană, care datoreşte împăratului existenţa şi unitatea politică, o Românie macedoneană , a cărei rol n-ar fi fost nici fără importanţă, nici fără strălucire.

Stabilirea unui stat de două - trei milioane de suflete, care ar fi putut pretinde porturi în golful Salonicului şi al Adriaticei , care ar fi avut cu Franţa legătura unei limbi de aceeaşi origine, n-ar fi fost fără valoare din puntul de vedere al intereselor naţionale în Orient.

N-ar fi trebuit decât să se încurajeze în mod pacific aspiraţiunile acestor populaţiuni puţin cunoscute, a le sprijini în tentativele lor de reconstrucţiune morală şi, în ziua în care împărăţia turcească s-ar fi descompus definitiv, ele n-ar fi avut greutate de-a trăi şi a-şi susţine drepturile lor.

Dar ar fi trebuit ca d. Waddington, primul ministru al primei naţionalităţi latine, să consimtă a citi şi a sprijini dinaintea Congresului de la Berlin memoriul produs de această mică naţionalitate latină cu atâta usurinţă despreţuită . Ar fi trebuit ca d. Gambetta să nu facă atâta gură despre Grecia şi greci precum a făcut-o, ci să recunoască că politica lui Napoleon al III, maltratată în mod atât de constant, înnegrită şi batjocorită de el, fusese în Europa orientală pe cât de dreaptă pe atât de fecundă şi că nu rămânea decât să urmeze a-i culege fructele. Aci era puntul dificil şi se 'nţelege de ce prezidentul Camerei nu s-a ocupat. Grecii, cu incomparabila magie a trecutului lor istoric, erau tot; românii nimic. Deci au fost trataţi în consecuenţă. De minimis non curat praetor .

Nu suntem în drept a zice că, dacă dictatura din Tours şi din Bordeaux a fost o politică a neprevederii şi a incapacităţii celei mai culpabile, politica exterioară a oportunismului va rămânea aceea a ignoranţei şi a prezumpţiunii celor mai caracterizate ?

[20 septembrie 1881]

[„ÎNTRE ACUZĂRILE.. ."]

Între acuzările aduse odinioară de „Pseudo - românul " partidului conservator era şi aceea a relelor finanţe. Toate ca toate dar rele finanţe făcuseră conservatorii şi ţara era aproape de prăpastie.

La dreptul vorbind nu ştim de mai poate face cineva bune finanţele în ţara noastră dacă roşii vor fi stat numai două luni la guvern. Cu „sus băieţi, jos băieţi" s-a votat papa Strousberg cu arhimilioanele lui; „Pseudo - românul " a căpătat un bun bacşiş pentru lăudarea strălucitei afaceri şi s-a 'ntărit în încheieturi; Senatul se dizolvă pentru că se opune celebrei întreprinderi şi se pune în lucrare convenţia înainte de-a fi lege. Ţara se 'ncarcă cu o datorie de un sfert de miliard, ale cării anuităţi erau în curând exigibile.

Acuma, vorba ceea, după ce aţi făcut trebuşoara asta, vino moşule şi fă bune finanţe!

Dar drumul de fier ca drumul de fier! Unde-a mers mia meargă şi suta.

Răul mai era altul. Pe aceste linii începu a curge o mulţime de străinătate, jidovi, nemţi, fel de fel de neamuri

cari au început să scoată gazetă la Bucureşti ca „Bukarester Tagblatt" unde s-au întrolucat bunăoară mai multe şoacăţe ce au mai mult darul suptului decât al propovăduirii şi strigă zilnic, plătite anume de guverne străine ca să ne 'njure pe noi şi orice organ românesc.

Acuma, vino şi fă politică naţională dacă poţi. Vorba ceea: mergi cu finanţele bine când eşti dator moştenitorilor lui Stroussberg două sute ş-atâtea zeci de milioane; dezvoltă industrie sau meşteşug când le-ai făcut şi drum ca să înlesneşti concurenţa străină; fă treabă când vezi că pe zi ce merge ţara ici se şocăţeşte, colo se jidoveşte, dincolo se grecifică, ba când vezi că însuşi elementele politice determinante sunt pe zi ce merge mai cosmopolite, mai străine.

Acuma bune rele or fi fost finanţele sub guvernul conservator, nu discutăm. Părerile noastre sunt demult cunoscute. Guvernul conservator a căutat să plătească datorii făcute de alţii, să acopere goluri bugetare imense lăsate de predecesorii lui şi cu toate astea tot n-a sporit în patru ani bugetul cheltuielelor cu 40% ca onorabilii patrioţi.

Să zicem însă că rău ar fi stat finanţele sub conservatori.

Cum se 'ntîmplă atunci ca tocmai foştii miniştri de finanţe ai conservatorilor, d-nii Mavrogheni şi G. Cantacuzino, să fie obiectul unei deosebite curteniri din partea patrioţilor? Unul e numit ministru plenipotenţiar la Roma, celuilalt, să vrea numai, i s-ar da orice portofoliu, chiar prezidenţia Consiliului, necum resortul finanţelor?

Atât de răi miniştri oameni cari au compromis finanţele şi cu toate acestea curteniţi zilnic de presa oficioasă? Miniştri afişaţi prin comunele rurale ca vinovaţi de fel de fel de abuzuri şi fărădelegi şi astăzi asediaţi de crainicii şi solii partidului guvernamental, purtaţi în palmă ca ouăle, trecuţi de Ionel Ciocârdel de la „Telegraful" între oasele sfinte, între boierii de neam, deosebiţi de boierii ciocoi de la „Timpul"?

Se poate oare să fi fost atât de răi?

[22 septembrie 1881]

[„ORICE ALEGERE..."]

Orice alegere care poate rezista mijloacelor de corupţiune ale partidului roşu va ieşi în contra acestui partid. Astfel ieri au fost alegerea consiliului de disciplină al ordinului advocaţilor. Erau în faţă două partizi, din cari una guvernamentală, reprezentată prin d-nii Petre Grădişteanu, C. Boerescu şi câţiva tineri, parte vânători de funcţiuni, parte bucurându - se deja sub vrun titlu oarecare de resursa generală a mizeriei noastre bugetare. La vot partida guvernamentală, prevăzând trista cădere ce-o aşteaptă, s-au abţinut pe faţă de la alegere.

Rezultatul scrutinului a fost cel următor:

Votanţi 81.

Voturi esprimate 59.

Majoritatea 31.

Abţinuţi (guvernamentali) 23.

Au întrunit:

D. G. Vernescu ca decan 56 vot[uri]

„ G. Meitani — 56 „

„ Gr . G. Peucescu — 57 „

„ Al. Trişcu — 57 „

„ Ion Lahovari — 51 „

„ G. Stratilat — 56 „

Eşecul partizanilor d-lor Grădişteanu — C. Boerescu a fost eclatant şi deplin. D. Ion Lahovari a fost ales în consiliu fără să-şi fi pus candidatura, ca un semn că alegătorii împărtăşesc opiniile sale în privirea reformei magistraturii.

Candidatul de decan al partidului guvernamental era d. E. Bosianu . Bătrânul profesor se bucură de stima tuturor; dar se ştie asemenea cum roşii au abuzat pân - acuma de buna lui credinţă şi de cîte ori s-au servit de reputaţia lui ca de-o manta, pentru a acoperi cu numele lui nepătat petele multiple ale partidului.

[22 septembrie 1881]

[„CE ADEVĂRATĂ E TEORIA ..."]

Ce adevărată e teoria etnologică relevată de noi se cunoaşte de acolo că, în puţin timp, a devenit populară. Mai mult, în banchetul dat d-lui de Rosny , doi oratori au făcut aluzie la teoria noastră, deşi poate ilustrul sinolog n-a cunoscut ascunsul înţeles al logosului lor.

Făţiş neputând-o combate nimeni, de vreme ce înainte de toate e adevărată, s-a pus ba să zică că sunt idei învechite, ca şi când realitatea ar fi o idee, ba Ionel Ciocârdel de la „ Telegraful" s-a pus să facă discuţiuni filologice, precum că şi terminaţia numelui redactorului „Timpului" e slavonă . În adevăr Bistriţa, Dâmboviţa , Râmnic , Tîrgovişte, Craiova, Suceava, Romanul, Bogdan şi Vladislav, Radu sunt numiri slavone pentru că limba hieratică şi de stat era în România cea slavonă , precum era în Occident latina . Francofortul , Berolinul , Monachiul , Vindobona , Londini sunt oraşe latine? Cromerius , Goethius , Curtius — romani? Craiova — oraş slavonesc ?-

Altfel însă stă cu redactorul hel dendâi de la „Telegraful".

Trecând de la bucătărie la gazetărie , a ieşit şi se ţine vorba că e . . . cam oacheş. Se pusese acum dumnealui să se laude că-i neam de voievod de la Bosnia şi că prietenul său Hăsdeu are s-i traducă documentele din limba paleoslavă . O mulţime de Vozi ! Tot Vodă după Vodă, care mai de care, şi tot Ciocârdel [î]i chema.

Ce s-a ales însă din aceste laude?

Hasdeu n-a tradus asemenea acte din limba slavonească şi Fundescu tot ţigan a rămas.

Se vede însă că a luat-o una şi bună că-i neam de crai bulgăresc şi de atunci a prins limbă şi vrea să zboare la neamuri.

Un sfat i-am da lui Ionel Ciocârdel . Când se ştie c-un cusur atât de rău încât să prefere a se declara mai bine bulgar ori bosniac decât ţigan, să nu mai releveze pretinsele cususuri ale altora.

[23 septembrie 1881]

[„E DESTUL CA UN CORP..."]

E destul ca un corp să nu intre cu slugărnicie în vederile, nu ale guvernului, ci ale d-lui C.A. Rosetti în special, pentru ca „Românul" să ceară dizolvarea, desfiinţarea corpului ori a instituţiunii .

Odinioară M. Sa Regele nu plăcea foii roşie. Pe atunci organul lor [î]l numea pion în mâna d-lui Bismarck şi agent prusian; d. D. Brătianu cânta : „a zburat puiul cu teiul, tocmai când era temeiul" şi se cerea desfiinţarea monarhiei. Ba nu se cerea numai; ilustrul d. Candiano , actual adiutant regal, o şi înlăturase pe câteva ceasuri în fericiţii Ploieşti, cari au eternizat memoria acelui măreţ eveniment prin erigerea statuei madam Grigorescu.

În timpul concesiei Stroussberg nu le plăcea roşiilor Senatul, căci nu se putea convinge cu câteva sute de mii de franci, ca redacţiile foilor patriotice. Ele cereau desfiinţarea Senatului.

Se vede că nici magistratura nu prea e pe placul advocaţilor din clică. Ei nu câştigă procesele după comandă; în materie civilă şi penală s-o mai fi judecând pe ici pe colo încă conform legii, fără consideraţie că d. Fleva [sau] Giani pledează . Ei cer deci desfiinţarea magistraturii şi înlocuirea ei cu proteguiţii şefului de gardă civico - electorală , Serurie.

Acum nu le place ordinul advocaţilor, pentru c-au ales decan pe d. Vernescu şi nu pe candidatul guvernului.

D. Daniilopulo , om cu oarecare învăţătură, dar nu tocmai în toată firea, a declarat sus şi tare că „datoria unui om de conştiinţă ca d-sa este să se abţină".

Din aceste vorbe ale unui domn care n-a fost niciodată hiriş cu toate sâmbetele , căruia-i lipseşte cel puţin una, „Pseudo - românul " deduce că alegerea e „un argument puternic pentru cei cari cer desfiinţarea corpului de advocaţi".

Iată miss Wanda ajunsă un argument pentru străpungerea istmului de la Panama. Se potriveşte ca nuca-n perete. Pentru că „Nea 'ntr-o parte", care are câteva chibrituri şi musculiţe în cap, declară că oamenii nu sunt vrednici să stea de vorbă cu el trebuie desfiinţat corpul advocaţilor.

Şi cine mai vrea desfiinţarea acestui corp?

D. Grădişteanu; ilustrul, neprihănitul erou de la Şapte Nuci, părintele spiritual al lui Popa Tache şi al vestitului Temelie Trancă , agentul electoral al cabinetului Mitică Ghica, odinioară aprig campion al conservatorilor, azi aprig cavaler al roşilor, pururea în pita lui Vodă la cîte şapte colţuri.

Ce vor roşii?

Să nu mai existe opoziţie, să fie ei tari şi mari pretudindenea , să nu mai sufle nimenea în contra stăpânirii noilor fanarioţi.

Cu toate acestea ar fi şi în interesul ţării şi în al lor ca opoziţia să fie şi să rămâie ca pân - acuma de nuanţă legală.

Izbită în orice punct de puterea fireşte precumpănitoare a unui guvern centralist încăput pe mânile demagogiei roşie, ţara ar afla poate într-o zi mijloace mai energice de îndreptare, cari să nu fie tocmai pe placul roşiilor, nici pe acela al oamenilor de ordine.

[24 septembrie 1881]

[„LA CONGRESUL LITERAŢILOR ..."]

La congresul literaţilor din Viena am văzut reprezentată România de un domnişor , anume Djuvara , care nici literat e, nici vrun om acătării, un biet omuşor de pe la Brăila, iată tot. Dar se vede că, de vreme ce în acel congres avea să se facă nitică politică socialistă, trebuia un mic fanariot care să asiste la adunări.

Nu avem, se 'nţelege , o opinie exagerată despre importanţa acestor congrese internaţionale, dar în orice caz s-ar fi ales în România toată un om mai vrednic de a o reprezenta ca *literat* decât un băieţoi care-a scris franţuzeşte o broşurică despre *Chestia izraelită,* lipsită de orice originalitate, şi care apoi s-a furişat pe lângă o legaţiune română sub un titlu extraordinar şi supernumerar oarecare, până 'i va suna ora sfântului buget.

Odinioară cancelariile ţărilor noastre erau pline de băieţi primiţi pe procopseală, cari învăţau a scrie şi a citi în vro atenanţă murdară, precum le descrie cu pana sa de maistru răposatul Filimon . Din aceşti logofeţi Coate goale , din aceste ciocoflendure au ieşit genitorii roşiilor actuali, de o promiscuitate înspăimântătoare de provenienţă. Astăzi legaţiunile noastre ameninţă a deveni asemenea instituţii de primire pe procopseală a fel de fel de plevuşcă greco - bulgărească , pe care o vezi apoi răsărind prin congrese internaţionale şi reprezentând România.

Acolo însă unde România ar trebui să fie reprezentată, ea lipseşte.

Astfel în Veneţia s-a ţinut în luna aceasta congresul geografic internaţional.

Aci vedem reprezentate Austria, Belgia, Brazilia , Canada , Chili , Columbia , Egiptul , Franţa, Germania, Japonia , Grecia, Englitera cu coloniile, Mexicul, Olanda, Portugalia, Republica Argentiniană , San Salvador , Rusia, Spania, Statele Unite, Svedia, Svi̧tera, Ungaria, Venezuela .

Din partea României d. Obedenaru promisese a veni, dar în momentul din urmă n-a venit. Pân-în timpul din urmă congresul rezervase un compartiment pentru obiecte din România, dar n-a sosit nimic.

Asemenea n-a fost nimeni din partea României la manevrele militare italiane de la Padova , cari au avut loc de la 11 — 22 septemvrie. Cu toate acestea erau reprezentate aci Germania prin patru ofiţeri superiori, Englitera prin trei, Franţa prin patru, Svi̧tera prin trei, Svedia şi Norvegia prin doi, Portugalia prin unul.

Unde s-ar întroluca socialişti, ateişti , comunarzi or oameni tot de mâna aceasta, acolo veţi vedea răsărind cîte un Caligari, Horia şi Mircea Rosetti, ori altă seamă de tinerime fanariotică sub numirea specioasă de reprezentanţi ai rasei ciobanilor de la Rucăr ori a moşnenilor din Câmpulung .

Dar la ocazii în adevăr serioase, cum e bunăoară un congres geografic , cum sunt manevrele militare ale unei naţii consângene cu noi, la ocazii în care Apusul înrudit ar putea să fie interesat în lupta pentru existenţă a poporului romanic de lângă Dunăre, acolo sferele noastre determinante strălucesc prin absenţa lor.

[24 septembrie 1881]

[„«ROMÂNUL», ȚINÂND SEAMĂ ..."]

„Românul", ținând seamă de-un articol de fantazie al ziarului francez Independance roumaine" în care se vorbeşte de formațiunea unei ..june drepte", revine din nou la acuzarea că partidul conservator n-are programă, n-are principii sau că cele pe cari le are sunt învechite, că e putred şi alte multe de aceste cu cari ne-am obicinuit şi cari nici nu merită relevate.

În realitate însă, dacă vom privi guvernarea roşie de cinci ani încoace, ne vom convinge că, dacă un guvern al d-lui C.A. Rosetti este cu putință în țară, nu e decât în virtutea principiilor noastre conservatoare, cari se impun de sine de vreme ce sunt răsărite din însăşi natura statului.

Independența statului român era un punct constant urmărit de cabinetul conservator, într-un timp în care „Românul" striga că suntem turci, parte integrantă a împărăției otomane.

Veniți la putere, li se impune roşiilor prin natura lucrurilor politica independenții ; ei încetează de a mai fi turci, declară chiar război turcilor şi rezultatul este ... ? Tot cel urmărit şi obținut în mare parte pe cale pacifică de ministeriul Catargiu.

Întemeiarea monarhiei ereditare era o țintă a politicei conservatoare. D. C.A. Rosetti avînd aceeaşi firmă ca fiii d-sale, redactor al „Republicei Rumâne" era se-nțelege pentru o altă formă de guvernămînt, înjghebată chiar pe vro cîteva ceasuri la Ploieşti.

Venind la putere ce face d. Rosetti?

Încoronează viața sa de republican cu proclamarea regatului, cu regularea eredității şi esclamă ca arhiereul din biblie: Acum liberează, Doamne, pe robul tău, căci văzură ochii mei ziua mîntuirii.

Din contra, ceea ce a făcut sau încearcă roşii să facă în senzul programului lor e în contra spiritului țării şi se respinge.

Astfel au micşorat comunele rurale bunăoară. Astăzi se simte rezultatul dezastros al acelei micşorări. S-a înmulțit clasa de funcționari şi postulanți de nu-i mai încap nici comunele rurale, administrația e mai rea decît oricînd. Aşteptăm să-i vedem revenind iar la mărirea comunelor în spiritul reformei cabinetului Catargiu.

Tot în spiritul programei roşie vor să introducă electivitatea magistraturii. Ei bine, iată o cestiune mare de principiu unde conservatorii se deosibesc de radicali.

Cum stau însă de pe acum lucrurile?

Partea cea mai inteligentă, cea mai integră din partidul roşu chiar e contra electivității; poate chiar ministrul actual al justiției. Care va fi rezultatul? Ideea conservatoare a numirii magistraților pe baza meritelor şi a titlurilor academice va triumfa fără îndoială şi roşii vor ceda opiniei publice conservatoare.

Prin ce stau aşadar roşii la guvern? Prin o necontenită şi gradată apostazie de la programul lor originar, prin o renunțare la principiile lor, prin renegarea trecutului, prin adoptarea, în aparență măcar, de principii conservatoare.

N-avem nevoie de anume prozelitism. Daca vor să stea la guvern, cate ei înşii să se conformeze de silă cu spiritul conservator al țării, să se convertească, în contra instinctelor lor, la natura şi exigențele politice ale statului român.

Fără îndoială avem a face cu elemente politiceşte greu de asimilat. Dar se asimilează încet solului şi rasei, încet şi gradat tot principiile reprezentate de conservatori iese la suprafață şi se impun.

Alegațiunile „Românului" ar fi meritat un ton mai aspru din parte-ne, dar, pe cît timp sîntem pe tărîmul principiilor şi nu pe acela al apetiturilor roşie, sfera rămîne senină.

În materii de principii de organizare vor fi totdeauna bătuți fără să aibă ce răspunde. Apetituri însă ca acele dezvoltate cu ocazia răscumpărării nu pot fi combătute numai cu teorii şi, cînd vorbim de ele, altfel întoarcem condeiul.

Au e destul de clar pentru oricine că numai prin renegarea programei lor şi prin convertire la principii conservatoare roşii sînt posibili în țară? Evident „Românul" n-o poate tăgădui fără a dezminți scena lăcrămoasă a d-lui C.A. Rosetti cu ocazia proclamării Regatului şi a încoronării.

[25 septembrie 1881]

[„ACUZAȚIUNEA RIDICATĂ..."]

Acuzațiunea ridicată în contra cabinetului Catargiu avea de scop a înlătura sau a neutraliza influența partidului tocmai în momentele critice ale războiului ruso-turc. Ea a avut însă şi un rezultat: dezgustul multora pentru viața publică, abținerea lor de la politica militantă.

E prea adevărat că în partidul conservator n-a fost niciodată acea disciplină slugarnică care se observă la roşii. Oameni în cea mai mare parte independenți prin avere sau prin poziție socială, conservatorii au fost uniți mult mai mult prin principii comune decît prin interese ca acelea care fac pe roşii a goli bugetul şi a exploata resursele statului.

O dovadă despre aceasta este faptul cunoscut de toți că nici unul dintre miniştrii partidului conservator n-a făcut avere, că toți au ieşit din cabinet desigur mai săraci de cum intraseră. Scandalul înavuțirii din ban public, din întreprinderi publice, din pensii reversibile, din păsuieli pe moşiile statului, din creațiuni bugetare ad-hoc nu s-au întâmplat , nu s-au putut întâmpla sub conservatori. Chiar dacă s-ar fi ivit unele înclinări de înavuțire pe calea aceasta, şeful cabinetului le simțea cu instinctele sale de onestitate şi de demnitate: cel care ar fi avut asemenea înclinări căta să aleagă între portofoliu sau între jețul de deputat şi afacerea privată pe care-o urmărea.

Din cele ce preced e evident că legăturile dintre conservatori nu puteau fi acelea ale unei companii de esploatație, ale unei societăți pe acții, precum e la roşii. Comunitatea de idei abstracte, când ele nu au o origine religioasă, nu va fi însă nicicând atât de coerentă ca cea de interese.

Roşii, capi şi caracudă, au interes de-a veni la putere sau cel puțin [î]l aveau până mai alaltăieri.

La conservatori elementul silei , al constrângerii prin nevoi şi sărăcie, a lipsit.

Ei erau, dacă nu oameni avuți, cel puțin cu stări modeste sau cu deplină capacitate de-a munci.

Ce era Serurie, ce d. C.A. Rosetti, ce toți creştinii aceştia fără buget? Nimic. Pleavă şi umbră, oameni fără avere, fără însemnătate, adesea fără căpătâi . Când şi - aduce cineva aminte de mutrele pe cari le vedea odinioară populând iarna cafenelele de răul intemperiilor , rău îmbrăcați, rău hrăniți, şi astăzi vede acele fiziognomii binişor rotunzate prin ferestrele zidirilor marilor ramuri de administrație ale statului, pe la drumuri de fier, pe la regie, pretutindenea, acela va înțelege de ce pentru roşii politica nu este o afacere publică, ci privatisimă , urgentă , o cestiune de viață şi de moarte. Degetul şi l-ar fi lăsat un roşu să i se muşte, mâna să i se taie, numai în pita lui Vodă să încapă. Politica era deci pentru ei ceea ce n-a putut fi pentru conservatori, o cestiune de stomac .

Pe de altă parte e lesne de lămurit de ce lupta conservatorilor în contra partidului roşu este ingrată.

A lupta cu idei contrarie e uşor dacă eşti cu adevărul; a lupta însă cu corupția, cu apucăturile, e mult mai greu.

Precum nu poți răspunde cu acte diplomatice la bătăi de tun şi de puşcă, astfel nu există argumente în contra apetiturilor. Ce argumente din filozofia morală îl poate opri pe Carada, Costinescu, Stolojan de-a face averi cu răscumpărarea, ce teorii se pot opune lefurilor ad-hoc ce şi le-au creat roşii în serviciile publice ? Dicționarul nu cuprinde cuvinte magice a căror rostire să poată determina acțiunea oamenilor spre bine.

Acele cuvinte erau magice numai întemeiate pe frica lui Dumnezeu, pe iubirea de țară şi popor, pe sentimente mai adânci , mai mari, mai nobile, decât apetiturile de avere şi de bun trai fără de muncă.

La aceste apetituri însă apelează roşii. Politicianii înainte de toate practici, neurmărind nici un ideal politic sau național, ei se servesc numai de expediente momentane pentru mănținerea la putere, chiar renunțând la demnitate, chiar compromițând interesele statului. Ei trezesc şi în alții instinctele lor proprii, exploatează slăbiciunile, nevoile momentane, mâna de pământ din care omul este zidit. Mecanismul statului, favorile de care el dispune, persecuțiunile şi presiunile ce le poate exercita sunt prea puternice față cu o societate discompusă ca a noastră, unde voința politicianilor nu se sfarmă nici de stânca unei aristocrații istorice, nici de organizări puternice ale ramurilor de muncă industrială; unde statul este un institut de întreținere pentru oameni cari n-au nici o ocupație, ba adesea nici capacitatea unei ocupații serioase.

Față cu aceste varii nevoi sociale, lupta ideilor conservatoare este desigur mai ingrată decât la națiile istoric închegate, cu tradiții, cu datine, cu un puternic şi pururea întineritor geniu național. De veninul inoculat al unor culturi străine, a căror forme goale le-am adoptat fără a le fi pătruns spiritul, s-a discompus organizația veche, biserică, familie, corporații ş.a. şi în locul lor n-a venit nimic acătării.

În asemenea stare de lucruri, unde pentru reconstruirea edificiului dărâmat încap o mulțime de păreri diverse, e cu putință ca diversitatea să fie mai mare într-un partid ținut la un loc prin comunitate de principii decât în unul bazat pe interesul comunal venirii la putere.

Această diversitate de păreri, îndreptățite desigur, dar numai unele potrivite cu situația şi cu interesele naționale ale țării, au fost nu numai sorgintea fantaziilor despre constituirea unui nou partid, ci totodată, obiectul oarecăror

manopere diplomatice din partea bizantinilor de la putere.

De cîte ori un conservator s-ar fi părut a avea opinii deosebite în cutare sau cutare cestiune el era încurajat, i se ataşau ambasadori anume cari să-l întărească în dizidența lui, i se propunea un portofoliu pentru realizarea ideilor lui. Astfel demagogul d. C.A. Rosetti se arăta gata a oferi, în aparență, sprijinul său proiectelor de reformă ale d-lui Carp, deşi ele, naționale îndealtmintrelea, nu sînt liberale în sensul roşu al cuvîntului. Totdeuna au încurajat în conservatori ideea că cu roşii se poate face treabă, cu ei se poate aşeza statul român pe temelii mai solide, se poate reîntineri prin o sănătoasă organizare a muncii şi a culturii.

Succesul acestor încurajări nu e deloc mare; a avut însă drept rezultat de-a izola o seamă de oameni eminenți, a steriliza activitatea lor în viața publică, deşi mulți din ei aveau tocmai calitățile necesare pentru a o determina în folosul țării.

Dar să admitem că în adevăr dezgustul de ceea ce se petrece în țară la noi, scîrba de politica apetiturilor, expedientelor, vicleniilor pe care o practică partidul roşu ar face pe conservatori să renunțe la opoziție ori la vro activitate în viața publică.

Înceta-va opoziția în genere prin aceasta?

Nu, ea n-ar înceta, dar departe de-a fi legală ca pînă acum, departe de-a se mişca pe terenul reformelor posibile sau practice, va începe a se recruta din alte elemente şi va aluneca pe căi greşite, poate chiar mai mult decît greşite. Cine ştie daca spiritele vor putea suporta darea în întreprindere a unei țări întregi pe mîna unei companii de exploatație? Cine garantează că meritul nedreptățit, că ştiința înlăturată, că caracterul energic înlăturat nu vor devia pe căi periculoase, cu atît mai periculoase cu cît vor fi sfințite prin spirit de sacrificiu, sfințite de fanatismul național? Daca pentru omul ce voieşte îndreptarea stărilor de lucruri din patria sa pe cale legală, liniştită, nu va mai rămînea mijloc de-a o face nu va pune oare binele, fie chiar rău înțeles, al țării mai presus de legi, de instituții, de tot?

Oare spiritul timpului nu e destul de turbure, destul de încărcat cu idei socialiste şi nihiliste, cu demagogie internațională pentru a găsi şi la noi adepți şi a constitui o opoziție *şi mai* roşie a unui guvern roşu?

Şi, de vreme ce nimic nu e etern în lume şi orice partid trebuie să cază odată, în fața cui ar rămînea coroana în momentul în care împrejurările ar sili pe roşii să se retragă?

Iată împrejurări cari ar trebui să facă pe guvernamentali să nu se bucure de ştirile, îndealtmintrelea false, despre constituirea unui nou partid al „Junei drepte", împrejurări cari ar trebui să preocupe şi Coroana, al cărei interes bineînțeles e de-a avea în opoziție un partid cu instincte legale şi capabil de-a guverna.

[26 septembrie 1881]

[„BROŞURA D-LUI G. MÂRZESCU..."]

Broşura d-lui G. Mârzescu intitulată *Cîteva observațiuni asupra legislațiunii şi organizării judiciare* ne îndeamnă să ne mai întoarcem cîteva monente la cestiunea aceasta.

Deputatul colegiului III de Iaşi recapitulează multe din considerațiile aduse în aceste coloane, le întemeiază însă pe citate din mari jurisconsulți.

Astfel maimuțăriile comise bunăoară de la 1864 încoace de către oameni pretinşi serioşi şi de stat află în broşura d-sale următoarea caracterizare:

Am împins atît de departe spiritul de asimilare cu Francia încît am căutat ca pînă şi prin *uniforma* magistraților şi advocaților, adecă prin o imitare puerilă„ să dovedim Europei că meritãm a ne înălța la rangul statelor civilizate.

Cu o iuțeală *demnă de toată lauda* Tribonianii noştri s-au pus *de au tradus* legile civile ale Franciei.

Găsim în legile noastre dispoziţiuni cari n-au la noi *nici o tradiţiune şi nici un trecut istoric ...*

Din acest punct de vedere li se impută cu drept cuvânt codicilor noştri că sunt o *operă incoerentă , adusă din străinătate.* Mai mult decât atâta ; *multe din tradiţiunile noastre naţionale au fost îmbrâncite , ca să zic aşa, cu dispreţ* şi în locul lor introduse idei şi principii nouă ...

Adevărul filozofic că legile trebuiesc să fie espresiunea deprinderilor şi moravurilor naţionale ale unui popor la noi a fost întors pe dos, căci prin legi am introdus idei nouă, creând moravuri şi deprinderi la cari nu zic majoritatea, dar *unanimitatea poporului român nici visase măcar.*

Ca probă despre aceste înnoiri nepricepute de popor, nepricepute de magistraţi chiar, d. Mârzescu citează câteva cazuri:

Maximele din dreptul francez că mortul chiar [î]şi trece proprietatea sa la cel viu *(le mort saisit le vif) prescripţiunea instantanee* a lucrurilor mobile *(en fait de meubles possession vaut titre) ;* — translaţiunea proprietăţii prin simplul consimţământ ; — materia absenţei ; — divorţul prin consimţământul mutual ; — împărţeala succesiunei că este declarativă şi nu atributivă de proprietate; — succesiunea copiilor naturali; — formele şi teoria condiţiunilor relative la testamente , legate şi donaţiuni între vii; — societatea de achiziţiuni între soţi ; — ipotecile şi privilegiile; — şi alte multe teorii cu totul nouă au fost introduse în ţară într-un mod atât de brusc încât mi s-a întâmplat să aud chiar foşti membri de Divan, ex - directori ai Ministerului de Justiţie, dacă nu chiar foşti miniştri — toţi după legea organică a Curţei de Casaţiune constataţi încă ca destoinici de-a mai funcţiona în cel mai înalt tribunal judiţiar din ţară — dându-le esplicări ce te făceau să pufneşti de râs ! ! ...

Iată ceea ce constată d. Mârzescu , ceea ce ştim cu toţii, de vreme ce e un secret public.

Iată lucruri pe cari le repetăm de ani încoace cu stăruinţă. Cum se putea să fie altfel când oameni fără tradiţii, fără simţ istoric, fără iubire pentru trecutul acestei ţări, moştenit în datine, în limbă, în legi, au stătut stăpânitori ţării? Cum se putea altfel când elementul determinant, tipic, al acestei ţări n-au mai fost românul, cum l-au făcut Dumnezeu şi împrejurările, ci omul *in abstracto,* din câteşipatru marginile lumii, homo Platonis .

Şi într-o asemenea stare de lucruri, când legile noastre sunt obiectul unei ştiinţe *străine,* ce trebuie deprinsă prin ani de studiu pentru a se aclimatiza şi a trece de acum înainte în datinele noastre, garda alegătoare, comandată de onor. Serurie va decide cine ştie în adevăr dreptul, cine nu?

Exemplele citate de d. Mârzescu sunt faţă.

Întrebăm pe inginer, pe medic, negustor, episcop daca ştiu ei de ce e vorba în exemplele de mai sus.

P-ici pe colo vor pricepe cîte un cuvânt , în genere însă nici vor înţelege de ce e vorba.

Totuşi ei să fie chemaţi a distinge pe cel ce ştie aceste lucruri de cel ce nu le ştie, totuşi episcopul să decidă dacă cineva cunoaşte deosebirea între „împărţeală declarativă şi atributivă ", pălărierul asupra „prestaţiunii instantanee a lucrurilor mobile" şi altele asemenea.

Electivitatea nu se invocă ca un mijloc de avea buni judecători, de vreme ce colegiele electorale sunt tot atât de profunde în materie juridică ca şi în cea medicală , fizico - mecanică , farmaceutică . Ea se cere ca un drept ce ar rezulta din Constituţiune, care declară că toate puterile statului emană de la naţiune. Puterea judecătorească fiind una din puterile statului, trebuie să emane de la naţiune.

Cestiunea emanării de la naţiune nu este însă o cestiune de electivitate. Puterea judecătorească emană de la naţiune în înţelesul că în hotărârile ei nu se ia după voinţa arbitrară a şefului statului, nu după voinţa judecătorilor, ci aplică voinţa naţională, codificată în legi. Daca cei ce execută legile ar trebui să fie aleşi, atunci ar trebui numiţi prin alegere şi ofiţerii din artilerie, şi profesorii de chimie şi fiziologie; atunci sufrajul ar trebui generalizat asupra tuturor ramurilor de activitate publică, de vreme ce toate emană de la naţiune, întru cât priveşte *voinţa* ce le-a înfiinţat şi le-a organizat activitatea.

Supuse electivităţii sunt în toate ţările organele acelea cari esprimă şi formulează voinţa cetăţenilor.

Voinţa colectivă se formulează de către cei aleşi în lege generală; *voinţa* unei părţi a ţării, în corpurile de administraţie judeţană şi comunală, se traduce în măsuri şi dispoziţii ce au putere de lege în circumscripţiunile respective. Dar această voinţă esprimată şi formulată în articole, în paragrafe , în alineate , omul tecnic, omul cu cunoştinţe speciale o aplică. A fost fără 'ndoială voinţa naţională de a avea universitate, dar pro-

fesorii nu sunt aleşi de colegii; voinţa formulată de Parlament de-a avea drum de fier, dar ingineri l-au construit; voinţa codificată ca relaţiile juridice dintre părţi să fie astfel regulate cum sunt omul ştiutor de legi şi de drept o aplică; tot astfel precum voinţa naţională de-a se apăra în contra invaziei străine o aplică nu delegaţii aleşi ai colegiurilor , ci artileristul , cu tunul, infanteristul , cu baioneta.

E curios şi caracteristic pentru starea în care se află spiritele din ţară că ne vedem nevoiţi a espune asemenea lucruri elementare, a arăta că toată lupta între constituţionalism şi absolutism este o luptă pentru determinarea voinţei statului. Cine o determină sub absolutism? Regele cu Consiliul său de Stat. Cine sub constituţionalism? Toţi cetăţenii. Cine sub feudalism? Clasele istorice. Unde nu e vorba de voinţă, nu poate fi nici vorba de alegere.

Mai e oare îndoială că în privirea judecătorilor nu poate fi vorba de voinţa naţională, care stă codificată şi emanată demult pe masă, şi că judecătorul n-are alt de făcut decât să subsumeze cazurile ce i se prezintă sub paragrafii acestei voinţe? Să zică: cazul tău e cutare, după voinţa naţională ce stă dinaintea mea el se cuvine să fie pus sub paragraful cutare?

Cumcă puterea legiuitoare emană direct din alegerea naţiunii e natural, de vreme ce aceste corpuri sunt tocmai organul menit a-i formula voinţa în paragrafe de lege. Dar cea executivă şi cea judecătorească nu mai au de stabilit şi de formulat această voinţă, ele au numai s-o aplice. Un deputat nu e servitor al statului; un administrator, un judecător da. EI are să aplice ceea ce i s-a dictat şi condiţiile prin cari se constată aptitudinea lui de-a le aplica sunt altele la jurist , altele la militar, altele la administrator, altele la medic, profesor, mecanician ş.a.m.d.

Pentru numirea judecătorilor d. Mârzescu propune concursul, ceva analog cu examenul de stat din Austria şi Germania. Aceasta ni se pare în adevăr singura cale pentru a asigura în cele mai multe cazuri înaintarea ştiinţei şi meritului în ierarhia judecătorească.

[27 septembrie 1881]

[„N-A TRECUT MULT ..."]

N-a trecut mult de când în unul din porturile Engliterei a apărut o corabie încărcată cu 600 000 de kilograme de marfă. De proveniență din şesul Dunării de Jos, încărcătura corabiei a fost trimisă la moară, măcinată şi vândută . Dar nu era grâu ceea ce adusese corabia, nu cereale măcinase moara engleză, ci o marfă ciudată, neauzită pân - acuma ... oase omeneşti. Făină de oase omeneşti a fost vândută spre a îngrăşa ogoarele Engliterei.

Ale cui erau acele oase?

Ale soldaţilor căzuţi înaintea Plevnei, ni se spune.

Bulgarii recunoscători au dezgropat pe ruşii, pe românii cari au căzut pentru eliberarea patriei lor, pe turcii lui Osman şi i-au vândut . Amestecaţi astfel, bieţii cazaci de la Don, dorobanţii din Vaslui şi Vrancea, ostaşii din trei continente ale împărăţiei osmane , toţi la un loc au pornit la moară, sub a cărei pietre grele scrâşneau oasele vitejilor pentru a forma gunoiul trebuincios utilitarismului englez.

„Milowie " se chema acea corabie cu morţi; un nume ce merită a fi ţinut minte.

Nu ştim de ce astăzi, a doua zi după aniversarea a douăzeci şi cincea a „Românului", ne aducem aminte de-o vorbă a d-lui Dumitru Brătianu, care, suindu-se pe scaunul de prezident al Adunării, a comparat pe coreligionarii săi cu nişte putregaie care se macină de sine.

Măcinatu-s-ar -fi oare ţara aceasta întreagă cu oamenii ei fără veninul descompuitor adus din Fanar, fără ca asemenea venetici să fi avut influenţă asupra destinelor ei? Stinsu-s-ar fi orice patriotism adevărat, orice iubire de adevăr , fără ca să existe o asemenea moară a sufletelor moarte, o anume organizare care să încurajeze corupţia şi trădarea, un anume partid în ochii căruia fărădelegile , viciile, ignoranţa şi lipsa de omenie să fie titluri de recomandaţie?

Credem că nu. Răul pe care l-a făcut „Pseudo - românul " în douăzeci şi cinci de ani, apucând între pietrele clevetirii şi invidiei, a batjocurii şi vicleniei, tot ce ţara aceasta avea respectabil, onest şi de caracter, tot ce ea avea vechi şi tradiţional, întemeiat pe dreptate şi bună credinţă , e un rău ireparabil , şi strein a trebuit să fie omul, arhistrăin ,

care se bucură astăzi că ţara sa seamănă Franţei tot aşa precum o cocotă de stradă ar semăna c-o împărătească. Din ţăranca sprintenă , vioaie, deşteaptă, cum era România acum douăzeci şi cinci ani, aceşti străini au ajuns în sfârşit a face această lume spoită , bolnavă, plină de paraziţii Orientului şi Occidentului, o lume matură pentru spital.

Şi ieri în sala teatrului s-au serbat aniversarea acestei gradate înstrăinări , aniversarea morii sufletelor moarte, ridicându-se toasturi în onoarea morarului grec, C.A. Rosetti.

Fără deosebire s-au aruncat sub pietrele morii toată fiinţa ţării acesteia; toate instituţiile, tot trecutul, toate datinele; vertebrele noastre istorice şi morale, familiile noastre vechi, amestecate în origine cu însuşi începuturile neamului românesc, Domnii noştri drepţi şi viteji, gloria noastră, sângele şi sudoarea, ochii înţelegători şi inimele înalte, zdrenţele lui Şincai şi capul lui Tudor, pentru a se măcina din ele acea imundă făină ce hrăneşte o pătură superpusă de străini, străini de aceeaşi origine cu Simeon Mihălescu, de aceeaşi origine cu aciia cari au vândut vertebrele materiale ale soldaţilor noştri corăbierului englez.

„Milowie" ar trebui să se cheme gazeta „Românul" după douăzeci şi cinci de ani de activitate.

În adevăr măreaţă operă!

Sărac şi pribeag, având drept unică zestre viclenia şi cinismul, aruncat prin cine ştie ce întâmplare pe pământul nostru, străin pentru el, d. C.A. Rosetti au aflat curând în Carada şi în alţii semeni ai cugetului şi ai originii lui. Acum, când e în culmea operei sale, nu trebuie să fie oare mândru de ceea ce vede în urmă?

Odinioară o biserică plină de oameni, toţi având frica lui Dumnezeu, toţi sperând de la el mântuire şi îndreptându-şi vieţile după învăţăturile lui; azi acea biserică stă pustiită prin necredinţă şi nevoi. Spiritul speculei, a vânătorii după avere fără muncă şi după plăceri materiale a omorât sufletele.

Odinioară o clasă dominantă puţin numeroasă, incoruptibilă şi păstrătoare a tradiţiilor ţării; azi dasupra oameni îmbogăţiţi prin camete , prin specule, prin ruina altora. Odinioară o organizaţie a muncii putând a rezista străinilor; astăzi acea muncă discompusă breaslă cu breaslă, sterilizată prin năvălirile negoţului străin. Odinioară legi răsărite din însuşi datinile şi deprinderile poporului, azi codici întregi traduşi din franţuzeşte. Odinioară o dreaptă cumpănire între mijloace şi trebuinţe, azi deprinderea de mii de trebuinţe străine, în desproporţie cu puterea de producere a ţării. Odinioară populaţia creştea şi se înavuţea ; azi se înavuţesc străinii, iar populaţia străveche se stinge pe zi ce merge. Din oasele ei măcinate de greutăţile impuse de aceşti feneanţi răsar şi se hrănesc Caradalele, Costineştii, Pherikyzii şi cum i-o fi mai chemând .

„Milowie" ar trebui să-i cheme pe toţi.

[29 septembrie 1881]

[„ACUM, CÂND STATUTELE ..."]

Acum, când statutele Creditului Mobiliar sunt promulgate şi acţiile [î]şi caută loc la bursă, aşteptăm ca timpul să arate dacă prevederile noastre, sau mai bine zicând ale specialiştilor financiari pe cari i-am citat, se vor confirma sau nu, dacă activitatea socie -

---

tăţii va apuca pe clina jocului şi a agiotajului sau se va mănţine strict în cercul afacerilor solide de comerţ şi de întreprindere.

Faţă însă cu ştirea colportată că titlurile nouăi Societăţi stau deja la bursa franceză cu o sută şi mai bine peste pari, ne permitem a reproduce din „France financiere " următoarea descriere a situaţiei pieţei de efecte a Franţei, precum şi a stării în care se află nenumăratele institute de credit.

Treceţi fără îndoială c-un ochi distras — zice „La France financiere " — asupra tabloului pe care-l facem tot la trei luni asupra numărului societăţilor cari s-au format.

Dacă însă v-aţi da osteneala de-a citi numai totalul sumelor ce i se cer publicului, aţi trebui să rămâneţi în uimire.

Dar uimirea ar fi şi mai mare dac-aţi şti cum sunt constituite cea mai mare parte din aceste societăţi.

Vă pot cita multe din cele mai mari, al căror capital sec urcă la multe milioane şi a căror acţionari nu există decât în imaginaţia fondatorilor, *ceea ce nu-i împiedecă pe aceştia de a merge cu gravitate la notar şi de-a declara că tot capitalul a fost subscris şi cu în acelaşi timp a patra parte a fost vărsată în numerar.*

La trebuință, această a patra parte în numerar se depune pe masa notarului, care nu poate decât constata ceea ce vede, pentru că n-are altă misiune, deşi în cele mai multe cazuri el ştie foarte bine că aceşti bani au fost luați cu împrumut pentru câteva ceasuri numai.

Da, în Paris se găsesc oameni cari au profesia de-a împrumuta bani pentru constituirea societăților şi puteți fi siguri că li se plăteşte foarte scump acest serviciu. Cu toate astea ar trebui să fie mai puțin aspri, pentru că au obiceiul de-a duce banii ei singuri la notar şi de-a-i readuce cu grijă îndărăt, *astfel că în realitate nu se espun nici unui rizic.*

În alte cazuri e destul dacă s-aduce polița unei case de bancă, sau chiar casa de bancă care subscrie ea însăşi se mărgineşte la o simplă pasare în scripte, care se contrapasează a doua zi.

Şi nici e cu putință ca să fie altfel, pentru că niciodată Franța n-ar putea. cu toate enormele ***ei*** *economii, să subscrie sumele şi mai enorme ce i se cer.*

Precum vedeți cea mai mare parte din societăți se fondează aproape fără bani, însă promotorii lor [Î] şi fac totdauna socoteala cu rentierii , de la cari speră că-i vor descărca de-o parte a sarcinei lor.

Dacă scopul s-ar putea ajunge în totalitatea lui, dacă în realitate, la capătul câtorva luni, acționarii fictivi de azi ar fi reprezentați prin acționari serioşi, răul n-ar fi considerabil, căci Societatea ar putea de bine de rău să-şi [î]mplinească programa.

Dar, din nenorocire, nu este astfel şi nu poate f i astfel pentru cuvintele ce le vom da.

Rezultă deci că aceste societăți n-au decât resurse slabe la dispoziția lor, pentru că n-au putut plasa decât o parte minimă a capitalului lor şi astfel ele sunt menite la o moarte sigură.

Toate silințele lor tind dar de-a căuta să trăiască timp de trei ani pentru a scăpa de legea penală, *care-a fixat acest termen ca limită extremă a intervențiunii ei.*

Societățile de cari vorbesc au fost organizate de oameni fără resurse serioase sau suficiente şi, daca rentierul binevoieşte a lua informații înainte de a-şi da banii, arareori se va înşela sau va cădea în cursa ce se întinde credulității lui.

Dar aci suntem în cazul în care cea mai vulgară prudență se poate feri.

Sunt alte cazuri din nenorocire unde lucrurile au fost aranjate în aşa chip şi combinate cu atâta arte încât trebuie să fie cineva din breasla aceasta pentru a scăpa cu siguranță, de primejdie.

Primejdia serioasă nu vine în adevăr decât de la societățile cu capital mare cari oferă o afacere publicului. Nu le înglobez pe toate, căci sunt escepții onorabile, dar adevărul se aplică la generalitatea lor, care e foarte numeroasă.

Era un timp, nu tocmai depărtat, în care emisiunile publice reuşeau încă.

Astăzi lucrurile s-au schimbat şi nu voi fi dezmințit de nimeni daca afirm că, la zece emisiuni , nu sunt două cari ar avea un succes real; mai totdeauna sau foarte des cel puțin acest succes trâmbițat prin foi ascunde un eşec.

Subscripția publică nemaimergând , oamenii bogați, societățile puternice au avut recurs la o nouă combinație: sindicatele .

O asociațiune de capitalişti se formează care subscrie în adevăr şi face vărsământul cerut de lege; apoi, cu sprijinul unei largi publicități, bine orânduite , vinde publicului acțiunile societății în folosul comun al asociațiunii .

Aci publicul e şi mai amăgit decât altă dată, pentru că nu i se vând acțiunile al pari; *nu i se dau decât c-o majorațiune de 15 la sută, ba de mai mult chiar.*

Dar mai extraordinar e că se găsesc totdeauna cumpărători în asemenea caz şi e greu să fie altfel pentru că publicitatea e aranjată astfel că răsună în acelaşi timp în 100 — 200 de ziare financiare, făr' a mai vorbi de cele politice cari zilnic vin a se adăoga la acest concert puternic.

Auditorii sunt dar obligați a admira frumusețea piesei muzicale, pentru că nu există nici o notă discordantă . Aplauzele pornesc de la ei înşii; apoi vine colecta sub formă de cerere de acțiuni şi aceasta a fost totdauna spornică.

Însă iată şi sfârşitul concertului, sfârşitul comediei.

Cursul acțiunilor nu e susținut, pentru că toate sunt vândute şi când publicul adevărat, cumpărătorul, vrea să vânză , nu mai găseşte pe nimeni care să cumpere.

De acolo baisse *considerabile cari adeseori nu se opresc la* pari, *aşa încât adeseori nu poți .scoate o sută de franci pe o acție ce-a fost plătită cu 350 fr.*

Daca imprudentul cumpărător vrea să se plângă află răspunsul pe care l-am căpătat noi, cari am cerut pentru un client ruinat o mică favoare , aceea de a-i lua titlurile c-o pierdere de 50%.

,,Societatea e regulat constituită; clientul d-tale nu e copil; a trebuit să ştie ce face. Noi nu-i putem ajuta nimic".

Clientul nostru e în adevăr în fața unei societăți foarte regulat constituite şi prin aceasta e ruinat cu toată buna regulă.

Ceea ce spunem e-o istorie ce se întâmplă în toate zilele şi, în proporție mai mare ori mai mică, toți au fost

victimele acestei spoliațiuni legale.

Am arătat astfel cele două moduri după cari se constituie societățile astăzi; în amândouă cazurile publicul [î]şi pierde banii.

Suma societăților fiind considerabilă în acest din urmă timp, importanța abizului săpat pentru biata economie, atât de penibil adunată, e evidentă.

Se întâmplă azi ca portofoliile să fie tixite cu titluri cari n-au absolut nici o valoare, decât de nume.

De acolo o neîncredere estremă pe care ne voi s-o blamez , dar care există în fine. Nu regret decât un singur lucru, că n-a existat acum zece ani. Am fi avut mai puține ruine de deplâns , mai puține de prevăzut.

Trebuie să vă depărtați de asemenea societăți ca de un inamic care se apropie sub masca amiciției , ceea ce se va întâmpla cu toate societățile acestea este că vor lichida şi, activul lipsind, nu va rămânea acționarilor altă mângâiere decât de-a păstra în portofoliul lor titlurile ca pe nişte martori neputincioşi ai credulității lor.

Această lichidare va fi teribilă.

Asupra activității acestor societăți „La France financiere" adaogă următoarele:

Cheltuielele generale, adecă retribuțiunile personalului administrativ, sunt atât de mari încât ar mânca dobânda legiuită a capitalului social daca el ar fi plasat în rentă sigură de stat sau în valori de prima ordine.

De-acolo imperioasa necesitate de-a recurge, pentru sporirea veniturilor, la alte mijloace, între cari în prima linie figurează operațiunile de bursă. *Daca operațiunile de bursă s-ar traduce în simple împrumuturi pe titluri pericolul n-ar fi considerabil. Din nefericire nu e aşa, ci în jocul propriu zis administratorii caută beneficiile ce le sunt indespensabile pentru a distribui o dividendă acțiunilor lor.*

Dar când vorbim de beneficii vorbim de pierderi.

Când un jucător câştigă trebuie să fie cineva care pierde.

Nimic nu e dar mai puțin sigur decât izvorul acestor beneficii şi un om cu minte nu poate admite ca norocul să favorizeze totdauna aceeaşi societate.,

Astfel, pentru a ascunde pierderile, se umplu portofoliile c-o sumă de valori de o negociație mai mult decât grea la bursă, dar a căror prezență e de ajuns pentru a împlini deficitul şi a permite distribuirea dividendei ordinare.

Cursuri practicate cu abilitate în momentul confecțiunii inventariului *permit comisarului a face un raport favorabil asupra compunerii portofoliului şi festa e jucată.*

Astfel liniştea reîncepe pentr-un an, în timpul căruia se vor reîncepe aceleaşi operațiuni, pentru a sfârşi în acelaşi chip.

Portofoliul a o sumă de societăți ne-ar prezinta curioase destăinuiri şi ar dezvăli ceea ce indicăm .

Iată un rău, un viciu serios, pe care-l supunem luării aminte a cititorilor noştri.

Iată dar descrise atât natura cât şi activitatea societăților al căror obiect nu este creditul real, întemeiat pe proprietate sau pe afaceri sigure de negoț, ci pe comerțul de titluri a unor întreprinderi viitoare. Se poate ca reclama, tipărită pe pagina întâia a mai multor ziare din Bucureşti, că titlurile Creditului Mobiliar se cotează peste pari să fie adevărată şi totuşi asta nu va fi cu mult mai mult decât o manoperă de bursă, de vreme ce valoarea unui titlu nu se poate determina decât prin produsul întreprinderii ce el reprezintă. Cari sunt întreprinderile pe care Creditul Mobiliar le are în vedere, care produsul lor probabil?

[30 septembrie 1881]

ECOURILE BANCHETULUI

Estragem din discursul d-lui Emil Constinescu următoarele floricele:

Acest *model de bust* chemat a fi transformat în bronz, va sta în sala redacțiunei jurnalului ca **un model** de activitate, şi peste *cincizeci de ani când* **poate !!** *nu vei mai fi*.

Un *model de bust* care va fi *un model de activitate* iată un model de stil! D. Rosetti, care are 68 de ani, peste 50

de ani nu va mai fi poate! 68 şi cu 50 făcând 118 ani, acel **poate** dovedeşte mai mult la d. E. Costinescu o inimă bună decât un cap sănătos.

Concluzie: A face din Costineşti, acum sase ani fără cizme , milionari este o mare minune, dară a face din ei deputaţi, scriitori însemnaţi şi oameni de stat este o minune de zece ori mai mare. D. C. A. Rosetti a făcut aceste două minuni. Cum dar să i se tăgăduiască numele de om mare? Cum să nu ne asociem şi noi la omagiurile care i se aduc, împreună cu Beizadea Mitică şi M. Sa Regele.

[30 septembrie 1881]

[„ÎN AUSTRO-UNGARIA, UNDE EXISTĂ ..."]

În Austro-Ungaria, unde există atâtea naţionalităţi, aspiraţiunile politice ale acestora nu rămân fără influenţă asupra relaţiilor esterioare ale monarhiei. Pe de altă parte relaţiile interioare, gradul de autonomie şi de determinare de sine care se acordă deosebitelor rase ce locuiesc m monarhia vecină e adeseori determinat de apropierile pe cari le esecută cabinetul faţă cu vrouna din puterile străine.

În principiu s-a hotărît bunăoară o întâlnire între împăratul Francisc Iosif şi Alexandru III al Rusiei. De această întâlnire se leagă mii de speranţe, dar şi mii de nemulţămiri înlăuntru ca şi-n afară. În momentul în care s-a şoptit despre o asemenea întâlnire se face un mare tărăboi de absolută autonomie în Camera provincială croată din Agram ; sârbii catolizaţi ai celor trei regate de la sud ar vrea să anexeze jumătate Peninsula Balcanică şi să înfiinţeze sub auspiciile Habsburgilor o împărăţie de miazăzi; cehii se propun a însoţi pe împăratul în călătorie şi a se prezenta şi ei ţarului ca reprezentanţi ai slavilor din monarhie; bucuria în tabăra slavilor e mare.

Dar în acelaşi timp se văd nemulţumiri din partea germanilor din monarhie, ba chiar din partea celor de din afară de marginile ei.

Astfel ziarul „Tribune " din Berlin pretinde a i se fi scris din Petersburg că cestiunea întâlnirii împăratului Austriei cu al Rusiei atârnă de guvernul din Berlin.

În principiu ea e hotărâtă , dar baza acestei întâlniri cată să se creeze în Berlin, şi în toate împrejurările Austro-Ungaria trebuie să facă, în interesul păcii, concensiuni obligatorii. Sferele dominante din Berlin nu mai sunt atât de neutrale faţă cu mişcarea slavă din Austria precum s-ar părea; câtva timp aşa a fost, căci se aveau în vedere turburările din Orient şi era vorba de a se înlesni, sub firma slavismului, presiunea Austriei asupra ţărilor balcanice, presiune necesară în contra înaintării Rusiei. Dar în timpul din urmă s-au întors foaia.

De când elementele germane de lângă Dunăre s-au ridicat cu atâta putere încât se pot naşte turburări constituţionale direcţiunea afacerilor străine ale Germaniei cată să se aştepte la manifestări demonstrative ale sentimentului naţional german, o consideraţie care înlăturează pe cea care o avea pentru influenţa austriacă în Orient. Ţarul a dat în privirea Orientului asigurări atât de leale încât , despre partea aceasta, nu există deocamdată nici o temere.

Dar în Austria slavismul nu poate face şi mai mari progrese. În privirea aceasta s-au născut un schimb direct de idei între cei trei monarhi, precum şi între miniştri, principele Bismark şi baronul Haymerle. De-o săptămână încoace mişcarea aceasta vie s-a comunicat şi cabinetului Taafe . Conducătorii cehilor au avut ocazia de-a afla că guvernul nu se va mai pleca esclusiv numai dorinţelor lor, de vreme ce consideraţia pentru mănţinerea bunelor relaţiuni cu vecinii exige neutralitate şi înlăuntru. Curând se va observa retragerea cehilor. Agitaţiunea panslavistă, care a rămas fără influenţă în Petersburg, va fi privegheată de acum înainte în Viena cu toată asprimea, ca şi socialismul, de vreme ce s-a stabilit înţelegerea că Rusia nu va vedea în urmărirea panslavismului un act de ostilitate. Numai sub asemenea auspicii împăratul Germaniei va putea să asiste cu spiritul la întâlnirea ţarului cu împăratul Austriei, întâlnire ce nu va fi în folosul cehilor; numai aşa

---

se poate imagina o înţelegere între cei trei monarhi şi numai aşa se va şi stabili. Nici nu se poate imagina pentru Imperiul german o întrevedere care ar servi ca introducere sau continuare a unei neînfrânate predominări slave, care ar compromite pe ţar. Asupra bazelor întrevederii s-au stabilit deja înţelegere şi, din acest punct de vedere, întâlnirea va avea o însemnătate aproape tot atât de nemăsurată ca şi cea de la Danzig .

[1 octombrie 1881]

[„DIN FRANȚA SE POT CETI..."]

Din Franța se pot ceti pururea lucruri interesante.

Mai mulți deputați au plecat în Africa să vadă de aproape starea lucrurilor de acolo şi să-şi adune material spre a combate guvernul.

O foaie medicală, „Gazette hebdomadaire ", publică un articol care arată mizeriele sanitare ale trupelor franceze africane . Le lipsesc medici, medicamente, provizii, paturi şi rufe . Cei îmbolnăviți de drum au fost puşi în paturile celor bolnavi de tifos şi astfel au sucombat acestei epidemii. Alții, greu bolnavi, au fost puşi pe drum şi au murit din această cauză.

Numita foaie mai are o mulțime de alte amănunte îngrozitoare.

Franța e avută, poate prea avută, dar republicanii fac economii — riscând sănătatea şi viața altora — ei sunt liberali... în socoteala nenumăratelor suferințe ale trupelor din nisipurile africane .

Acum francezii au ocupat Tunisul şi forturile lui. Dacă o făceau aceasta acum câteva luni, Republica nu plătea înzecit în bani şi sânge .

Foile radiacle din Paris publică următoarea notă :

Aducând la îndeplinire rezoluțiunea luată de întrunirea din sala Rivoli, biroul însărcinat cu aranjarea meetingului invită poporul din Paris ca dumineca viitoare, la 2 ore, să se întrunească în public în sala Tivoli - vauxhall . Ordinea zilei: Darea în judecată a ministeriului. Uşile se vor deschide la o oră. Carte de intrare nu sunt necesare!

Lumea aşteaptă cu nerăbdare să vadă dacă guvernul francez va interzice acest meeting îndreptat în contra sa.

Ştim atâta , că la noi guvernanții de astăzi strigă necontenit: libertatea absolută a presei, libertatea întrunirilor, tot absolute libertăți! Prin urmare ei nu interzic absolut nimic. De ce? Pentru că şiretlicul lor bizantin, instinctiv la sălbateci şi la imbecili , le spune că oamenii de treabă nu se ocupă cu afaceri revoluționare, iar anarhiştii se află numai în tabăra demagogilor. Deci: anarhic curată, apă tulbure , sub firma libertății, în care aceşti vânători neobosiți îşi pescuiesc trebşoarele în tihnă şi fără nici o frică.

Cât despre d. Gambetta, el pare că astăzi nu se prea grăbeşte a moşteni cabinetul Ferry . Organele sale caută să demonstre necesitatea unei „lichidări publice" a vechiului ministeriu, adecă să-şi supună gestiunea unei dezbateri serioase parlamentare. Poate că d. Gambetta află acum acri strugurii ministeriali ? Cestiune de gust. De altfel şi d. Grevy păstrează încă o tăcere diplomatică, care, pare-ni-se, este semnificativă pentru prințul ereditar al Republicei. Dar, chiar dacă d. Gambetta va forma noul cabinet, situația parlamentară tot nu va fi tocmai limpede. În Cameră nici un grup nu e destul spre a impune celorlalte. În Cameră sunt 39 deputați din centrul stâng , 168 din stânga republicană, 206 gambetişti , 52 din stânga extremă şi 88 din dreapta monarhistă .

De unde să-şi aleagă d. Gambetta colegii?

[2 octombrie 1881]

[„CURTEA DE APEL DIN IAŞI..."]

Curtea de apel din Iaşi, după deliberări urmate, precum şi consiliul Facultății juridice al Universității de-acolo, s-au pronunțat amândouă pentru *inamovibilitatea* magistraturii. Corpul advocaților din Iaşi n-a fost convocat pân' acum , nu se ştie pentru ce, dar presupunem că guvernul central voieşte să-l lucreze mai întâi prin agenții săi, plătiți din fonduri polițieneşti, spre a-l determina în favorul electivității. După cât aflăm, daca ar fi fost consultat pân' acum , ar fi respins electivitatea.

Toate autoritățile consultante pân - acuma s-au pronunțat în contra electivității : Curtea de Casație, Curțile de Apel din Bucureşti, Iaşi şi Focşani ; ordinul advocaților din Bucureşti; Facultatea juridică a Universității ieşene .

Pentru electivitate nu s-au rostit decât o seamă de băieți cu coatele încă pline de praful şcoalei şi al conventiculelor socialiste din Paris, oameni cari vor să-şi facă carieră, se vede, sub auspiciile protectoare ale cadrelor

electorale ale vestitului Serurie.

Ar fi interesant ca tot ce e competent în materie juridică să se pronunțe unanim pentru inamovibilitate , iar comisiunea parlamentară care-a consultat aceste autorități să se hotărască cu toate acestea pentru *electivitate.* Ce nu se poate la noi ? La Dumnezeu şi-n Țara Românească toate sunt cu putință, zice un proverb vechi.

[2 octombrie 1881]

[„ZIARELE DIN VIENA ..."]

Ziarele din Viena recunosc că, prin moartea neaşteptată a baronului Haymerle, i s-a creat politicei austro-ungare o situație foarte nesigură.

Neaşteptându-se nimenea la un asemenea eveniment, necunoscându-se caile pe care omul de stat le urmărea, urmaşul său va trebui să se inițieze mai întâi în misterile conducerii afacerilor, va trebui să afle în labirint firul Ariadnei , tăiat de mâna morții.

Cazul acesta a umplut lumea austriacă de consternațiune . Un om de 53 de ani abia, de un temperament pururea egal şi liniştit, nu dovedea c-ar fi având în sine germenii unei morți premature . Chiar în ziua catastrofei , ministrul, foarte bine dispus, dictase înainte de amiazăzi mai multe hârtii diplomatice; masa sa era plină de elaborate destinate pentru sesiunea delegațiunilor ; de la 1 la 2 după amiazi lucrase încă împreună cu un şef de secție. La 2 şi jumătate simți strângeri de inimă. O agonie scurtă, plină de dureri, începu: el espiră în jețul său, dând strigăte nearticulate de durere.

Baronul Carol de Haymerle a fost născut în Viena la 7 decemvrie 1828, era însă de origine dintr-o veche familie nobilitară din Stiria, care emigrase în Boemia pe la 1560. În timpul războiului de treizeci de ani familia fusese dezbrăcată de drepturile ei nobilitare, în cari o reintegră împăratul Carol VI şi Maria Teresia. Baronul şi-a făcut studiile în Academia orientală din Viena, în acel institut escelent în care, pe lângă o sumă de alte obiecte, se predau toate limbile orientale vii şi din care au ieşit pân' acum mulți literați austriaci cari s-au ocupat cu literatura persană , cu istoriografia împărăției turceşti, cu multe alte ramuri ale vechilor culturi ale Orientului. Numit în anul 1850 adiunct de interpret la internunțiatura din Constantinopol, a înaintat în curând , şi în timpul războiului din Crimeea a fost însărcinat c-o misiunea specială pe lângă Omer Paşa, comandantul oştirilor turceşti, cu privire la protegerea supuşilor austriaci. El a făcut călătoria făr' a fi însoțit de nimenea, printre detaşamentele roitoare ale armatei turceşti, singur şi călare, şi a împlinit misiunea spre satisfacțiunea tuturor. În 1857, numit secretar de legațiune la Atena, în 1861 în aceeaşi calitate la Dresda , la 1862 a funcționat în timpul adunării tuturor suveranilor germani care s-au ținut la Frankfurt. După războiul între

---

Germania şi Danemarca a fost trimis ca însărcinat cu afaceri la Copenhaga , unde a izbutit a restabili în curând , în urma războiului ce se întâmplase de curând , relațiile amicale între Curtea sa şi cea daneză. După războiul austro - prusian din 1866 el a fost delegat la pertratările de pace din Praga şi însărcinat cu misiunea de-a restabili bunele relații cu Berlinul , ceea ce i-a şi succes. De la 1868 încoace a mai fost însărcinat cu afaceri la Constantinopol, ambasador la Atena, la Haga , la Roma.

În fine la 1878 a luat parte ca al treilea plenipotențiar la Congresul din Berlin, iar după retragerea contelui Andrassy a fost numit cancelar al Imperiului.

De însemnat este, şi caracteristic pentru modul cum se păstrează tradițiile politice în alte state, că baronul era dintr-o familie ai cării membri, neam de neamul lor, fuseseră agenți ai Curții imperiale; că nu a fost un diplomat improvizat, ci a făcut studii pregătitoare la o academie anume destinată pentru creşterea personalului diplomatic al Austriei, dându-i-se cunoştințele necesare pentru a pătrunde esența politicei austriace îndreptate spre Orient.

Baronul Haymerle era un om de o arătare elegantă, de-o constituție gingaşă şi abia de statură de mijloc. Puțin încărunțit , atitudinea sa era demnă, umbletul uşor şi elastic. Fața, cu trăsături fine şi lucrate oarecum în amănunțime, trăda semne uşoare de oboseală, pricinuită prin studii ostenitoare , prin muncă necontenită. Glasul său suna încet, dar plăcut. în toată ființa sa era un amestec de diplomat, de om de lume şi de învățat.

De cea mai aleasă politeță cu oricine ar fi intrat în relații cu el, nu părăsea niciodată o rezervă rece față cu cei ce stăteau mai departe de el.

Baronul a încetat din viață în ajunul unui eveniment important şi anume înaintea întâlnirii împăratului Austriei

cu ţarul. Ziarele polone mai cu seamă vorbeau că această întâlnire o să aibă loc foarte în curând . Se vede însă că moartea cancelarului o să aibă un efect suspensiv şi asupra acestei întâlniri .

[2 octombrie 1881]

[„PREAOSFINȚIA SA MUSIU CHIȚU ..."]

Preaosfinția sa musiu Chițu a ieşit prooroc şi făcător de minuni. Hagi Ivat , care s-a încumetat a scoate luna din puț , n-a scos-o aşa de bine la capăt ca Preaosfinția Sa, vlădica celei mai proaspete divinități , descoperite în seara banchetului, pe când Duhul Sfânt se pogorâse asupra apostolilor în chip de udătură , insuflându-le tuturor darul dumnezeiesc al suptului.

Demult am bănuit în adevăr că roşii ar fi având parte la crearea universului; dar că unul dintre ei e chiar Dumnezelea , închinat de neamul lui Fundescu în biserică de urdă , asta n-am ştiut-o încă.

A ieşit la maidan şi Dumnezelea ciurarilor .

D-lor, zice Preaosfinția Sa nea Chițu, ridicându-mă acolo unde prevăzusem că am să mă ridic, am văzut aceasta ca prin un *apocalips ,* prin o revelațiune ca a lui Sf. Ion ...

La început ...

O voce. La început era cuvântul .

Chițu. Ei bine, la început era „Românul" şi „Românul" era Rosetti şi Rosetti era „Românul", şi nimic nu s-au făcut din cele ce s-au făcut fără „Românul" şi fără Rosetti.

Voi zice, să trăiască „Românul" românilor şi să trăiască românii „Românului".

Iată cuvintele Preaosfințitului Chițu, citate exact din Evanghelia sfântului Ioan Fedeleş.

E prea adevărat că Unirea Principatelor a făcut-o moldovenii; adevărat că cel întâi cabinet al României unite era un cabinet Barbu Catargiu, adevărat că secularizarea ave-

---

rilor închinate se datoreşte lui Cuza Vodă, împroprietărirea, cu toate defectele ei, lui Cogălniceanu, reforma legislațiunii lui Boerescu şi altora, organizarea serviciului financiar şi întemeierea creditului unui Mavrogheni şi G. Cantacuzino; organizarea armatei — lui Ştirbei Vodă, urmărită cu stăruință zece ani de zile de generalul Florescu, precum e asemenea adevărat că România e în orice caz făptura dinaştilor Basarabi şi Muşatini.

Dar ce sunt toate acestea? Iluzii.

Apocalipsul sfântului Ioan Fedeleş, capitolul Udăturii , gârliciul 32, altfel spune:

„Nimic nu s-a făcut din cele ce s-a făcut fără Rosetti şi fără «Românul»".

Ba nu zău, gluma la o parte, pututu-ne-am -fi aştepta ca d. Chițu, care trecea de-a puterea fi de om mai serios, va ajunge la aşa hal încât să-l declare pe d. C. A. Rosetti până şi identic cu Dumnezeu?

Nu ne vom încerca să punem în relief meritele d-lui C. A. Rosetti. Dacă a nega şi a discompune , a stârpi iubirea de trecut şi instinct de adevăr e un merit, desigur că şi viața acestui cetățean e plină de merite.

În opoziție fiind, se joacă cu bomba lui Orsini , destul de prudent pentru a n-o arunca, nu de alta, dar aruncând-o , ar fi făcut poate cunoştință c-un alt cordon, mai țeapăn decât acela al Stelei României. Dar se joacă cu acea bombă , amenințând în dreapta şi-n stânga , neavând însă nicicând curajul de-a o face să esplodeze .

La putere fiind, devine tipul slugărniciei şi al linguşirii . Nicicând regele sau regina n-au văzut în țara noastră, unde desigur e destulă plebe cosmopolită ridicată din gunoaie, slugarnică prin natura ei, niciodată, zicem, n-au văzut un om mai prosternat dinaintea mărimii lor pământeşti , mai gata de a-şi renega tot trecutul, de a-şi abjura principiile, de-a fi apostol al propriilor sale învățături decât pe acest republican

Să trăiască românii « Românului» zice d. Chițu.

O dorință foarte justificată din punct de vedere bugetar.

Românii „Românului" sunt bunăoară d. Câmpineanu , cu 40000 franci leafă; d-nii Fălcoianu, Stătescu, Costinescu, asemenea cu zeci de mii de franci lefuri anuale; cumulardul prinț Dim. Ghica, care e în acelaşi timp prezident la Societatea Dacia — România, la Creditul Financial Rural, la Regia tutunurilor, la drumul de fier Suceava — Iaşi, la Eforia Spitalelor, la Societatea de Construcție, la Fabrica de Chibrituri, pretutindeni cu lefuri şi diurne şi neavând pereche decât un alt cumulard şi acaparator de funcții, vestitul general de clistirerie Davila .

Aceşti acaparatori de funcţii sunt românii „Românului".

Cât despre românitatea românilor „Românului" vom cita numele convivilor d-lui C. A. Rosetti şi cititorul va alege:

Urechia (din cauze cronice: recte Popovici, „Tata rus, mama rus, dar Ivan maldavan "); E. Caligari, general Angelescu (grec), Filitis , Giani, Davila , Cariagdi, Costinescu (armeano - neamţ), Frederic Dame, Carada, Xantho , Derussi , Cerlenti , Chrisoveloni , Ioannidi , Muller, Elias, Papazoglu , Levy , Ascher , Nedekovici , Nacu , Rietz , Oppler , Graboski , Panaioti , Stelorian , Marghiloman , Pr . Demetrescu (armean), Th . Ştefănescu (bulgar), Eliad, Lapati , Dimitriadi , Villacros , Pascaly, Verussi, Eustaţiu , Gobl , Pandrav , Fundescu (se pretinde bosniac, ezităm între ciurar şi lingurar), Sergiu , Arghiropol , Halfon , Culoglu, Schina , Perticari , dr. Severin (recte Bosnagi; nu ştie româneşte), Arion, Caramanlâu , Cavadia , Vermont (recte Grunberg), Sim . Mihălescu (recte Hagi Ivat, bulgar), Hilel Manoach , Djuvara, Pilidis , Lazaridis , Calerghi , Mavrus , Enciulescu (bulgar), Stăncescu , Zaharidi , Dancovici , Pencu , Staicovici , Radovici etc. etc.

Iată românii „Românului".

Iar „Românul" acestor români e d. C. A. Rosetti, om al cărui părinte, al cărui frate chiar nu ştia să vorbească româneşte.

Ş-apoi foaia guvernamentală mai zice că citäm numai pe Pherekydes ! Iată lista lungă a convivilor d-lui C. A. Rosetti, iată elementele determinante ale limbii, istoriei, *caracterului naţional* al României.

Celor mai mulţi le-o fi de ţară cum ni-i nouă de mere pădurețe. Mai e îndoială? Iubirea de ţară e pururea şi pretutindenea iubirea trecutului; patria vine de la cuvântul *pater* şi numai oameni cari ţin la instituţiile părinţilor lor, la petecul de pământ sfinţit de munca şi sângele părinţilor, pot fi patrioţi.

Patriotism cu părinţi îngropaţi în Ţara Bulgărească şi cari nici ştiau româneşte, un asemenea patriotism nu există.

[3 octombrie 1881]

[„TOATE FOILE GERMANE ..."]

Toate foile germane vorbesc de călătoria lui Gambetta prin Germania şi de întrevederea lui cu prinţul Bismarck la Varzin. Sunt persoane cari susţin că l-ar fi văzut şi în Berlin. „Dresdener Nachrichten " crede chiar că

Această întrevedere va avea o importanţă mai mare decât cea de la Danzig. Dar până acum nu se ştie nimic pozitiv în privinţa întâlnirii celor doi bărbaţi de stat, decât numai că d. Gambetta s-a întors la Paris. Astfel negocierile pentru formarea noului cabinet se pot reîncepe şi din rezultatul lor se va întrevedea poate cu ce deciziuni se va fi despărţit d, Gambetta de cancelarul german.

În opiniunea publică a Franţei Gambetta trece de omul situaţiunii. Alegerile a ieşit mai mult după dorinţa sa, el dispune în Cameră de fracţiunea relativ cea mai tare. Ţara îl cheamă; chiar vrăjmaşii săi strigă că mai bucuros l-ar vedea în fruntea guvernului decât pe fotoliul de preşedinte al Camerii. Cu toate acestea el pare a se îndoi. De aceea unii au început să-l numească: „Ministru - preşedinte fără voie".

Este adevărat că un minister Gambetta deschide perspective ale căror ultime consecinţe nu se pot prevedea. Iată ce scrie în „Voltaire" Arthur Ranc, un intim amic al lui Gambetta:

Înainte de a începe să guverneze ar fi legat deja la mâni . Şi aşa s-a ajuns deja scopul propus, şi anume de a face pe Gambetta prizonierul politicei de până acuma. Daca Gambetta va primi guvernul va avea să rezolve o grea problemă. La dreapta şi la stânga va întâmpina o vrăjmăşie neîmpăcată. Chiar mulţi dintre cei indiferenţi vor avea faţă, cu dânsul sentimentul acelui englez care a însoţit prin toată Europa pe un îmblânzitor de animale feroce în speranţa de a-l vedea odată sfâşiat . Va fi oare Gambetta sfâşiat de Sfinx?

Ni se pare că viitorul va răspunde prin: Da!

[4 Octombrie 1881]

[„JOI S-A ADUNAT ÎN SIBIIU ..."]

Joi s-a adunat în Sibiiu congresul bisericesc al românilor răsăriteni din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească. „Pesther Lloyd" relevă că acest congres merită o deosebită atenţie, pentru că în el se va decide înmulţirea diecezelor române. Se va propune anume crearea a două dieceze încă. O parte ar voi ca nouăle episcopii să fie una la Făgăraş (deci în Ardeal), alta la Oradea Mare; alţii propun ca amândouă diecezele să fie dincolo de munţii Ardealului, şi anume una în Timişoara , alta în Orade ; iar mitropolia Ardealului să rămâie tot atât de mare precum este, dându-i-se doar în ajutor mitropolitului un episcop coadiutor .

Amândouă mitropoliile din Ardeal, cea răsăriteană şi cea greco - catolică , au una şi aceeaşi origine. Din evul mediu încă exista archidieceză răsăriteană în Alba-Iulia, ai cărei mitropoliţi se sfinţeau de către mitropolitul din Bucureşti, ca exarh al patriarhiei constantinopolitane . Pe la începutul secolului trecut au început convertirea unui număr de români la ritul greco - catolic , de unde a urmat prefacerea mitropoliei din Alba-Iulia în mitropolie greco - catolică . Românii cari n-au primit uniunea au urmat paralel viaţa lor

bisericească cu acei ce o primiseră, până ce în sfârşit Şaguna la 1864 izbuti a reînfiinţa mitropolia răsăriteană, care curând [î]şi înfiinţă două episcopii, la Arad şi la Caransebeş .

După datele statistice publicate în anul 1873 credincioşii bisericii române greco - răsăritene de sub Coroana Ungariei sunt 1 609 169. Afară de 40 000 de români cari se ţin de episcopia Vârşeţului , ei sunt împărţiţi astfel: arhidieceza din Sibiu 715 928; dieceza Aradului 558 880; dieceza Caransebeş 335 360.

Faţă cu cererea de-a se mai înfiinţa două dieceze, „Pesther Lloyd" doreşte ca, la executarea acestui proiect, să se creeze astfel de organe bisericeşti nouă, cari

pe lângă cultura şi creşterea coreligionarilor, să observe şi acele îndatoriri pe care orice cetăţean, de orice naţionalitate sau confesiune, trebuie să le respecte, precum respectă învăţăturile bisericii sale.

Desigur că aceste îndatoriri tot atât de sfinte ca ale bisericii sunt , după ideea ziarului oficios, acelea cari privesc statul unguresc. La acestea nu ar fi de observat decât că învăţăturile bisericii sunt foarte statornice, soarta statului unguresc însă cam nestatornică . Într-un conflict care s-ar putea isca vro odinioară între Casa habsburgică şi statul unguresc, precum a fost cel de la 1848, legea răsăriteană prescrie să ţii *per fas et nefas* cu împăratul. Cu această ocazie o mulţime de îndatoriri pe cari „orice cetăţean cată să le respecte" încetează de sine şi se nasc din contra o sumă de alte îndatoriri mai grele, al căror exerciţiu însă ar fi poate îndreptat contra statului specific unguresc, neâncetând de-a fi îndatoriri patriotice şi morale. în genere „îndatoririle ce fiece cetăţean cată să le respecte " sunt sub coroana Sf. Ştefan o cestiune de apreciaţie. Daca românii ar face în socoteala lor ceea ce ungurii făceau şi fac, asemenea în socoteala lor, ar fi taxaţi de către aceştia de trădători de patrie s. a. m. d.

Noi credem din contra că la înfiinţarea nouălor dieceze consideraţii politice ungureşti nu trebuie să joace nici un rol.

[4 octombrie 1881]

LITERATURĂ POPULARĂ. PALAVRE, ANECDOTE, TACLALE Ş.A.

Nu e popor care să fi intrat în contact cu românul fără ca acesta să-şi bată joc de el. Sunt nenumărate anecdotele populare în cari se iau peste picior grecii, evreii, nemţii, ungurii, polonii, muscalii; asupra ţiganilor există o întreagă epopee populară în versuri lapidare , cum şi-au făcut biserică, ce predică le-au ţinut părintele Porgaţie şi popa Mătrăgună, cel de viţă bună. Crezul şi cele zece porunci s-au răstălmăcit de către român şi s-au potrivit neamului;

despre bulgari există asemenea o lungă povestire a lui Hagi Ivat craiul, care a vrut să ia Țarigradul înarmat c-un praz ; despre sârbi asemenea, c-un cuvânt despre toți.

Un obiect predilect al ironiei populare e popa şi călugărul. Mulțimea cea mare de călugări şi lipsa de cultură a clerului laic şi monastic vor fi fost în mare parte cauza acestei ironii.

Din această ramură puțin cultivată a literaturii populare d. Baican ne trimite câteva probe, cari desigur vor interesa.

Între mulțimea aceasta de tipuri, românul însuşi apare isteț şi batjocoritor , personificat ici în Pepelea, colo în Păcală .

Cronicele noastre, descrierea din vremea lui Matei Basarab făcută de diaconul Paul din Aleppo, scriitorii poloni mărturisesc că la mesele domnilor Basarabi şi Muşatini se cânta şi se glumea mult. Astfel bunăoară cântecul dezgropat:

Ştefan, Ştefan, Domn cel mare,
Seamăn în lume nu are

se cânta unisono de către toți mesenii. Măscăricii îşi făceau mendrele, zicându-i lui Vodă „măi vere", curțile domneşti erau pline de cimpoiaşi , ospețele țineau cîte douăsprezece ceasuri în şir, şi-n această viață, pentru care Miron Vodă Barnoschi zice că „ dulce Domnia la Moldova", răsuna numai din când în când buciumul războinic chemând Vrancea şi Câmpulungul , Soroca şi Tigheciul, Țara de Sus şi Țara de Jos sub cei doi vornici ce comandau aripele împotriva duşmanului . Pe cai, cărora le ziceau:

Aşterne-te drumului
Ca şi iarba câmpului
La suflarea vântului ...

țara s-arunca , o adevărată vijelie, spre margine, şi vai de neamul ce-i încăpea pe mâni .

Ceea ce presupunem este însă că în vremea unora dintre dinaştii români cată să fi existat o epocă literară ale cărei rămăşițe fragmentare se mai găsesc astăzi şi cari pe zi ce merge se împuținează.

Anecdotele au îndealtmintrelea proprietatea de a se schimba cu timpul şi de a se adapta actualității; multe pot fi de tot moderne.

Bogăția consonantică şi vocalică a limbii îi dă înlesnire românului de-a imita cu uşurința pronunția altor popoare, pe când celelalte cu greu deprind fonologia limbii noastre.

Reproducând aceste anecdote nădăjduim că autorul lor [î]şi va continua lucrarea, în care arată talent, şi se va sili să dezgroape mai târziu poveştile lui Pepelea, cari sunt fără contestare mai vechi decât aceste ce scăpară din contactul cu străinii.

[4 octombrie 1881]

[„CELE DOUĂ PREOCUPĂRI..."]

Cele două preocupări ale zilei sunt întâlnirea între împăratul Austriei şi al Rusiei şi pretinsa întrevedere între d. Gambetta şi principele de Bismarck.

Întâlnirea între cei doi împărați se vesteşte de câteva săptămâni , fără a se putea indica localitatea măcar în care ar avea să fie. Unii indică Varşava , alții localitatea Granița, dar cu mai multă stăruință se citează târguşorul Krszezovice (Crşejovițe), unde împărații ar fi având să se întâlnească într-un castel al familiei Potocki .

Despre însemnătatea acestei întâlniri baronul Haymerle ar fi zis că atât alianța celor doi împărați cât şi tendința de-a se reapropia de Rusia se 'ntemeiază mai cu seamă pe dorința pe care Curțile o au de-a impune linişte mişcării republicane şi socialiste din Europa. Preocuparea că exemplul Republicei Franceze ar putea să afle imitatori în Italia şi în alte state, turburarea ascunsă însă permanentă în Rusia, cestiunea socială în Germania, tendențele centrifugale ale unor grupuri din Austro-Ungaria, toate acestea la un loc sunt de natură a inspira îngrijire marilor monarhii ale continentului nostru.

Dacă însă întâlnirea n-ar avea în vedere decât pericolele ce reies pentru formațiunile monarhice din tendențele ultraegalitare ale secolului nostru ea n-ar fi decât reân [noirea] [acelei] alianțe, reînnoirea acelei politici conservatoare

care a urmat după căderea lui Napoleon I.

Se poate însă ca în cercul considerațiunilor politice ale întrevederii să intre şi alte cestiuni, între altele acelea pe cari le-au creat Tractatul de la Berlin.

Vro câteva zile i s-au pierdut urmele d-lui Gambetta. Unele organe susțin c-ar fi fost văzut la Bruxelles, altele 'l fac să călătorească prin Elveția, dar cea mai răspândită din toate versiunile era că ar fi fost văzut în Germania şi c-a avut o întrevedere cu principele de Bismarck la Varzin.

D. de Blowitz , corespondentul cunoscut al ziarului „Times", luând de obiect această călătorie misterioasă a dictatorului francez în Germania, crede că scopul ei n-a putut fi decât o întrevedere cu cancelarul şi citează pentru aceasta motive cari par plauzibile.

La 1878 d. de Blowitz se afla, în timpul Congresului, la Berlin şi a avut de mai multe ori ocazia de-a vedea pe principele de Bismarck. În una din aceste conversații se vorbea de d. Gambetta. La auzirea acestui nume cancelarul exclamă:

— Gambetta? lată un om pe care aş voi să-l văz înainte de-a muri. Orice s-a zice, e un om foarte remarcabil. Întrece c-un cap pe toți compatrioții lui. E un fermecător, se zice; cu toate acestea fermecătorii n-ar fi mari oameni de stat după cum se crede.

— D. Thiers mi-a spus într-o zi, replică d. de Blowitz , că şi d-ta eşti un fermecător, dar aceasta nu te-a împiedecat de-a fi un mare om de stat.

— Da, dar de reputația aceasta nu mă bucur în Germania.

Corespondentul ziarului englez văzu în insistența cancelarului de a-i vorbi de d. Gambetta o invitare indirectă de a-i pregăti o întrevedere. El se grăbi a-i vorbi principelui de Hohenlohe şi baronului Holstein, unul din consilierii intimi ai principelui, cari amândoi au fost asemenea de această părere, ba s-au discutat chiar condițiile în care s-ar putea pune la cale o asemenea întrevedere.

A doua zi d. de Blowitz , crezând că baronul Holstein va fi avut timpul de a comunica principelui conversația ce o avuseră , a voit să afle ceva despre dispozițiile cancelarului.

Baronul [î]i răspunse:

Trebuie să înțelegi că o asemenea întâlnire e o afacere gravă, de care nu poate fi chestie decât după ce se vor fi cumpănit bine urmările ei. Cancelarul e convins că d. Gambetta e destinat peste puțin să exercite nu numai puterea în Franța, ci o putere de un caracter decisiv chiar.

Cancelarul vrea pacea. El ar vrea să vază mai deaproape pe-un om de la care va putea atârna pacea ori războiul. Vrea să-şi formeze o idee despre ceea ce gândeşte d. Gambetta în această privință. Dar această întâlnire trebuie să fie o apropiere. Trecutul să rămâie trecut. Cei doi oamenii de stat au luptat unul în contra altuia, fiecare pentru țara lui. Ceea ce-i făcut e făcut, silințele momentului nu pot privi decât viitorul.

Deci trebuie să se înlăture tot ce-ar putea altera caracterul şi obiectul acestei întrevederi . Nu se poate face nici o propunere care să întâmpine un refuz sau un eşec. Nu poate fi vorba nici de-un compromis, nici de retrocesiune , nici de modificarea tractatelor în vigoare.

Nici principele, nici împăratul n-ar putea să îngăduie o discuție asupra acestui punct. Dar o întâlnire între cei doi oameni de stat, în care şi unul şi altul s' aducă intenții pacifice, fiind pătrunşi de datoriile ce le incumbă, n-ar putea fi decât fecundă în rezultate fericite, chiar dac' ar renunța fiecare din ei la satisfacerea personală de-a triumfa unul asupra celuilalt.

Întors la Paris, d. de Blowitz a avut ocazia de-a raporta d-lui Gambetta ceea ce d. de Bismarck [î]i zisese. Era hotărît a-i vorbi de întrevedere, dar s-a sfiit înaintea responsabilității care putea să cază asupră-i în această afacere.

Corespondentul foii engleze adaogă că amănuntele pentru punerea la cale a întâlnirii au putut să aibă loc şi fără el şi că petrecerea d-lui Gambetta în Germania a putut să aibă de scop întâlnirea cu cancelarul.

[6 octombrie 1881]

[„SÂMBĂTĂ SEARA S-A REPREZINTAT ..."]

Sâmbătă seara s-a reprezintat la Dacia comedia Trotman Vântură *Țară.* Piesa a reieşit foarte bine. Jocul

artiştilor, ca totdauna, n-a lăsat nimic de dorit. Au escelat dd . Vlădicescu sen ., Anestin , Sachelarie . Comedia este frumoasă. Ar fi trebuit însă să se mai revadă puţin, spre a se îndepărta franţuzismele , cum uneori cauchemar şi altele.

La urmă s-a jucat *O partie de concină ,* de d. V. Alexandri, care a esprimat dorinţa a o vedea reprezintată. D-na Fanni Tardiny şi d. Vlădicescu jun . au smuls aplauzele publicului. Barcarola cântată de d. Vlădicescu a transportat publicul. Terminându-se

spectacolul, publicul a chemat pe autor. D. Vlădicescu a ieşit la rampă ţinând o alocuţiune foarte la locul ei. Mulţumind pe de o parte publicului pentru încurajare, şi-a exprimat fericirea că autorul piesei a asistat la reprezentaţie şi, în cor cu spectatorii , a strigat: Trăiască Vasile Alexandri, marele poet al României.

Aseară s-a jucat *Devotamentul unui soldat,* dramă, cu mare succes. D-na Tardiny a fost superbă în scena nebuniei . În curând vom face o dare de seamă amănunţită asupra pieselor reprezintate şi asupra jocului diferiţilor actori ce compun trupa d-nei Fanni.

[6 octombrie 1881]

[„CRIZA MINISTERIALĂ DIN PARIS.. "]

Criza ministerială din Paris pare a primi o turnură de comedie. Preşedintele Republicei, opinia publică şi majoritatea deputaţilor şi senatorilor poftesc pe Gambetta în fruntea cabinetului şi, cu toate acestea, el cată să mai aştepte mult până să-şi realizeze mandatul. Ministeriul Ferry e ca şi demisionat, dar fără a se putea retrage. El trebuie să se prezinte în faţa Camerii, să salute pe reprezentanţii suveranului popor cu clasicul Morituri *te salutant ,* să se justifice, să asculte cu evlavie critica şi dojanele lor. Aşa vrea Gambetta şi aşa o fi trebuind să fie. Oricum, situaţia pare a se fi mai clarificat .

Preşedintele Grévy a scris, acum câteva zile, lui Gambetta că doreşte să vorbească cu dânsul asupra actualei situaţii politice. Gambetta a urmat acestei invitări ducându-se la preşedintele, unde conversaţia s-a învârtit în jurul evenimentelor politice de la închiderea Camerei încoaci şi a situaţiei politice creată prin ultimele alegeri. Grevy a recunoscut, cum vedem dintr-o telegramă a foilor străine, caracterul progresist al alegerilor din urmă; Franţa, fără a dezaproba politica înţeleaptă şi moderată din ultimii ani, şi-a exprimat dorinţa în mod incontestabil ca să se înainteze pe calea reformelor. „Eu sunt sigur, a zis Grévy , că totodată Franţa doreşte executarea acestei programe supt conducerea bărbatului care a fost primul ei autor şi cel mai neobosit al ei propagator ". Spre a corespunde acestei clare indicaţii a alegatorilor franceji Grevy zice să s-a simţit obligat să confereze şi să audă consiliele conducătorului majorităţii Camerii înainte de începerea crizei oficiale ministeriale şi înainte de a se întruni Camera.

Gambetta a mulţumit mai întâi preşedintelui pentru încredere şi s-a declarat gata, dacă s-ar pronunţa Camera în acest sens, a prezenta preşedintelui un program şi, dacă s-ar ajunge la o deplină înţelegere, a forma un ministeriu; dar e imposibil, cel puţin oficial, de a face ceva înainte de a-şi fi dat Camera părerea sa. Ministerul actual, înainte de a se închide Camera, a obţinut un vot de încredere; în sesiunea din urmă ministerul niciodată n-a fost în minoritate şi din nimic nu se vede că alegerile s-ar fi făcut contra ministerului; ţara deci n-ar înţelege de ce ministerul, la începutul şedinţelor , să nu se prezinte Camerii spre a justifica politica interregnului şi să ceară un nou vot de încredere. Numai după o dezbatere publică mare, cât se poate de amănunţită, se va recunoaşte care majoritate va guverna într-adevăr. Din realegerea foştilor deputaţi nu se poate conchide *a priori că* ne aflăm tot în faţa aceleiaşi Camere; aceiaşi deputaţi pot reveni cu păreri şi mandate modificate; de aceea, pentru moment, parlamentar şi politic vorbind, nu e posibilă formarea unui nou minister. Actualul minister să se prezinte în faţa Camerii şi numai dezbaterea va lumina viitorul.

Grévy declară că pune prea mult preţ pe opinia lui Gambetta, pe care pare a o împărtăşi. Gambetta asigură pe Grévy despre devotamentul său şi că e gata a urma orice invitare a lui Grévy când acesta ar dori vreo conferinţă.

Această convenire a durat aproape o jumătate oră. Preşedintele a chemat apoi pe ministrul preşedinte Jules Ferry şi i-a comunicat conţinutul întrevorbirii . Ferry a pledat mai 'nainte pentru formarea cabinetului înainte de a se întruni Camera şi, crezând că

Gambetta va lua afacerile guvernului, era să-şi dea demisiunea oficial. Dar fiindcă Grevy, în urma acestei conversaţii, n-a putut oferi lui Gambetta prezidiul ministerial, se crede că ministerul va mai întârzia cu demisiunea. Dar, chiar dacă

ar demisiona acum, miniştrii tot ar trebui să rămână până la formarea noului cabinet şi astfel ar avea ocazia de a se justifica în faţa Camerii. Cestiunea dacă Gambetta va fi ministru - preşedinte cu sau fără portofoliu nu s-a atins; dar se crede ca sigur că, dacă împrejurările vor chema pe Gambetta la guvern, Grevy are de gând să-i dea toată libertatea de acţiune îndată ce ar domni o înţelegere asupra programei. Toate listele ministeriale publicate până acum sunt falşe; Gambetta n-a făcut încă propuneri nimănui.

[7 octombrie 1881]

[„PRIN FAIMOASA SCRISOARE..."]

Prin faimoasa scrisoare din Rusciuc d. C. A. Rosetti a declarat, la 1857, că e frate cu Rosenthal.

Se vede că în calitatea de frate cu evreii, venind la minister, a înfiinţat secretariatul estraordinar pentru Moldova, post neprevăzut în buget, neautorizat prin nici o lege, menit însă a organiza pe evrei în partid roşu.

De când d-sa are la îndemână pe d. Guţă Panu, circulările curg de la Ministerul de Interne; diletantismul literar pus în serviciul celui politic dă naştere la o mulţime de probe de stil, iscălite de C. A. Rose. . .nthal .

Dar acest diletantism nu se mărgineşte a fi pur literar, ci e totodată, din nefericire, politic.

Ministrul nostru de interne n-are nici o idee clară despre ceea ce trebuie a se face în privirea cestiunii izraelite, ba nici poate avea o idee. Cosmopolit precum este şi adept al teoriei „om şi om", necunoscător istoriei noastre naţionale şi legislaţiunilor altor ţări pe cât privesc această materie, d. C. A. Rosetti crede a putea înlătura cestiunea izraelită printr-o circulara concepută de ilustrul Guţă, prin care se încredinţează că legea poliţiei rurale are să facă minunea de-a scăpa ţara de boala socială.

În acelaşi timp în care această circulară se publică, pe sub mână d. C. A. Rosetti încvartiruieşte pe jidovimea imigrată peste toată România, împle oraşelele Ţării Româneşti cu aceleaşi elemente cari au adus decadenţa morală şi fizică a populaţiunilor noastre din Moldova. Pe la punctele de graniţă pe de altă parte curg evreii cu paşpoarte în regulă, căci guvernele lor respective, ca să scape de ei, le dau bucuros paşpoarte, ba poate chiar şi bani de drum.

Ţara în care d. C. A. Rosetti e stăpânitor e neapărat Eldorado al tuturor scursăturilor. La noi lucrul merge atât de departe încât chiar *dreptul de graţiare,* pe care constituţia 'l dă regelui, a devenit un monopol jidovesc.

Evreii cari au bătut pe preuteasa română pentru că privea la îngroparea rabinului şorr au fost graţiaţi.

Îndată ce un evreu ar fi condamnat pentru escrocherie, pentru faliment fraudulos , pentru crime ori delicte specific evreieşti, se ţin lanţ stăruinţele până împrejurul regelui, de unde vine neapărat... graţiarea . Românul, de va fi furat o găină, şade luni şi ani în temniţă; evreul ce prin faliment fraudulos va fi ruinat zeci de familii poate fi sigur că va fi graţiat, prin protecţia şi conexiunile ce le are solidaritatea neamului lor.

Dacă un judecător va fi drept şi va pronunţa sentinţe pedepsitoare asupra evreilor poate fi de mai nainte sigur că, sau va fi pus în disponibilitate , sau permutat ... sau înaintat la vro Curte din alt loc, numai să scape cuibul evreiesc de el.

O conspiraţie întreagă contra negoţului român, contra muncii române, contra statului român, conspiraţie la care iau parte fără s-o ştie poate sferele noastre determi -

---

nante, însă unii cu bună ştiinţă şi între aceştia desigur putem cita pe d-alde Gheorghian, Guţă Panu şi pe părintele lor spiritual, d. C. A. Rosetti.

Relevăm toate acestea pentru a putea esplica circulara, necalificabilă din punct de vedere naţional, a d-lui C. A. Rosetti. Necalificabilă, pentru că ministrul de interne trebuie să ştie cât de mult populaţiile noastre sunt esploatate de aceşti străini, trebuie să ştie că ţara nu se află decât în cazul de legitimă apărare. Dar se 'nţelege ... pentru fratele lui Rosenthal legitima apărare a elementului istoric în contra imigraţiunii şi exploatării străine e o uneltire criminală. Când poporul nu mai găseşte nici un sprijin în administraţia sa venală, în justiţia lipsită de experienţă, nicăiri, când el s-ar decide a-şi apăra moşia precum şi-o apărau strămbunii lui, cu parul, atunci d. C. A. Rosetti e virtuosul , poporul e criminal . Dar ce să facă poporul românesc daca legiuitorii şi căpeteniile lui nu fac nimic? Să se lase despoiat, să se simtă străin în ţara lui proprie, să moară? Libertatea de-a muri e desigur aceea pe cari i-o [con]cedeţi mai lesne, după cum ne 'nvaţă datele statistice.

Existat-au şi în alte ţări cestiune izraelită, ba există încă. Dar a intervenit regele, statul, pentru a o regula, pentru a da o scurgere elementelor parazite.

Iată de ex. câteva paragrafe din edictul lui Frideric Vilhelm III privitor la poziția evreilor în Prusia.

§ 1. Evreii cu privilegii, patente de naturalizațiune , răvaşe *de* protecție şi concesiuni se vor privi ca pământeni .

§ 2. Durata acestei calități ce li se atribuie ca pământenii li se acordă însă numai sub următoarele condiții:

Să poarte porecle hotărâte de familie.

Nu numai *în purtarea condicelor lor de negoț,* ci şi în *compunerea contractelor* lor şi a declarațiilor *juridice a voinței lor să se servească de limba germană sau de altă limbă vie,* iar la iscălirea numelui lor să nu se servească de alte litere decât de cele *germane* sau de cele *latine.*

§ 3. Până 'n şase luni de la data publicării acestui edict oricare evreu privilegiat trebuie să declare la autoritatea domiciliului său ce nume voieşte să poarte. Cu acest nume va fi numit atât în pertractările şi în eliberările de acte publice, precum şi în viața comună.

§ 4. După ce va urma declararea şi stabilirea numelui de familie, fiecare va primi de la guvernul provinciei sale, în care-şi are domiciliul, un certificat că, e pământean , care certificat [î]i va servi lui şi urmaşilor lui în loc de răvaş de protecție.

§ 5. Evreii aciia cari vor lucra în contra prescripțiunilor 2 şi 3 se vor considera şi trata ca *evrei străini.*

§ 6. *Ne rezervăm de-a hotărâ prin legi, cu vremea, întru cât evreii pot fi admişi la servicii publice şi funcțiuni ale statului.*

§ 17. Evreii pământeni pot să încheie căsătorii între dânşii fără ca pentru aceasta să aibă nevoie de-o autorizare specială, întrucât nu e necesară, după prescripțiuni generale, învoirea sau permisiunea altora la încheiarea căsătoriei .

§ 18. Dar e nevoie de-o autorizare specială când *un evreu pământean se însoară c-o evreică străină.*

§ 19. *Prin căsătoria c-o evreică pământeană evreul străin nu câştigă dreptul de-a se aşeza în statele noastre.*

§ 30. În *nici un caz rabinii şi mai marii evreilor nu-şi pot aroga vro jurisdicțiune sau dirigerea de moşteniri pupilare .*

§ 31. *Evreilor străini nu le e permis a se aşeza în statele noastre până ce nu vor fi câştigat dreptul de împământenire prusian.*

§ 32. *La câştigarea drepului de pământenie nu pot ajunge decât după propunerea guvernământului provinciei în care vor să se aşeze şi cu, aprobarea ministerului nostru din lăuntru.*

§ 34. *Evrei străini nu pot fi primiți nici ca rabini , nici ca servitori bisericeşti, nici ca calfe şi ucenici , nici ca servitori în casă.*

§ 35. *Acei evrei pământeni cari vor lucra contra dispoziținii §- lui 34 de mai sus se vor pedepsi cu 300 taleri amendă* sau, în caz de neavere, cu închisoarea măsurată după regulile în general stabilite a preschimbării pedepselor, *iar evreul străin se va transporta numaidecât peste graniță.*

§ 36. Evreii străini au permisiunea de-a intra în *țară pentru a trece prin ea* sau pentru afaceri de comerț permise. Despre procedarea ce au a urma ei şi care se va urma contra lor autoritățile polițieneşti vor primi o deosebită instrucție.

§ 38. În Königsberg în Prusia, în Breslau şi în Frankfurt lângă Oder pot să petreacă şi evrei străini *în vremea bâlciului* şi cu *permisiunea autorității.*

Iată cum se apără un stat sănătos de invazie. Nu ni se spună că această lege, dată în secolul al nouăsprezecelea în unul din cele mai civilizate state din Europa, a fost abrogată . Rău s-a făcut că s-a abrogat şi o dovadă că rău s-a făcut este mişcarea antisemitică care a cuprins şi frământă Germania atât în cercurile de sus cât şi în cele de jos ale ei.

D. de Bismarck, care desigur simte cu repugnanță cum evreii vor să devie elemente *determinante* în statul german, nu este cu totul străin de această mişcare. Cerem iertare

---

de la pana noastră proprie că îndrăznim a cita numele principelui în aceleaşi şiruri în cari citim pe un C. A. Rosetti şi pe alți pitici.

Am fi nedrepți se 'nțelege de-a amesteca pe toți evreii în aceeaşi categorie; căci prin intuiție ne-am încredințat că există marea deosebire între cei veniți de mult în țară, adică de o sută şi mai bine de ani, şi cei veniți de la 1840 încoace. Aceşti din urmă sunt cei răi. În Moldova se găsesc adesea alături orăşele cu evrei cu totul deosebiți. În județul Iaşi bunăoară nu e absolut nici o comparație între evreii din târguşorul Bivolarii , cari sunt vechi, vorbesc şi se poartă țărăneşte , sunt prietenoşi şi de bună credință , şi între rasa dușmănoasă şi sălbatică din târguşorul Sculenii . Dar o lege de incolat ar putea face deosebire între cei în adevăr pământeni , cari prin contact secular cu poporul nostru i s-au asimilat în mare parte, afară de religie, şi între cei veniți de 30 — 40 de ani încoace, cari sunt neasimilabili pe un secol înainte.

Circulara d-lui Rosetti va avea însă tocmai efectul contrariu de acel ce urmăreşte. Ministrul nostru de interne prea e urât de toată țara adevărată pentru ca aceea ce el zice să nu dea naştere unei vii rezistențe.

Astfel la 4 octomvrie s-a răspândit o foaie volantă hectografiată îndreptată tocmai contra circularei ministeriale. Primul punct al acestei foi spune:

Să facem apel la întreaga națiune română ca să ne dea nouă, concursul, iar nu ideilor ipocrite ale d-lui C.A. Rosetti. (Vedeți circulara no. 17219 din 1 oct. către d-nii prefecți din tară.)

Celelalte puncte nu le comunicăm, de vreme ce cuprind un apel la acte ilegale, iar denunțători ai poporului nostru nu suntem nici atunci când el n-ar avea dreptate.

[7 octombrie 1881]

[„OBSERVASERĂM UNA DIN ZILE ..."]

Observaserăm una din zile că roşii, pentru a fi posibili, sunt siliți a se preface, de ochii lumii cel puțin, că admit principii conservatoare.

În chipul acesta am văzut pe d. C. A. Rosetti devenind regalist înfocat din republican ce era şi aruncând în apă tot bagajul său de idei politice. Numai din buzunarul paltonului mai spânzură petecul roşu al republicei desculților .

Unii ne-au făcut întâmpinarea că dacă roşii, prin natura statului şi a împrejurărilor, sunt siliți să admită principii conservatoare, de ce nu i-am susține, de vreme ce realizează ideile noastre.

Dacă n-ar fi vorba decât de *ceea ce* se realizează, atunci întâmpinarea ar avea cuvânt ; dar o considerație de căpetenie în viața publică este modul *cum* se realizează o idee.

Modul *cum o* idee se pune în practică este totodată o probă de sinceritate cu care ea se aplică; de aci se vede daca aplicarea se face de bună credință şi în cunoştință de cauză sau numai ca pretext şi *pro forma.* Roşii sunt în adevăr meşteri în escamotarea ideilor noastre şi în renegarea propriului lor trecut. Şi una şi alta-i priveşte. Dar cum le escamotează şi cum se renegă ?

Ni se pare că, totdauna, îndărătul apostaziei lor se ascund vechile deprinderi cosmopolite şi demagogice. S-a proclamat în adevăr regalitatea, dar M. Sa Regele a fost înconjurat cu oameni care n-au întru nimic de-a repeta actul eroic de la 11 fevruarie; şi, la dreptul vorbind, oricât de multă tărie de suflet am recunoaşte M[ăriei] Sale, vedem libera sa dispunere în afacerile statului atârnând de prezența unui Candiano şi a altor fevruarişti , pentru cari jurământul militar e o păpuşerie , iar adevărata datorie ordinul de noapte dat de C. A. Rosetti — Carada.

Daca roşii se prefac a primi principii conservatoare, ba au îndrăzneala de a se numi pe ei adevărați conservatori, aceasta nu se întâmplă decât în aparență, de ochii lumii,

---

pentru ca să fie posibili la guvern. Realitatea e că constituie o societate de esploatare fără nici un fel de credințe pozitive, cari bucuroşi ar admite orice serie de principii numai daca această mărturisire ar putea prelungi rămânerea la buget. De aceea sunt capabili a face orice şi nu există nici un act înaintea cărui să se dea îndărăt, nu este principiu să nu-l declare de al lor, rămânând ca adevăratele lor motive de acțiune să fie interesele colective ori particulare ale membrilor partidului.

Să vedem ce s-a întâmplat bunăoară în cestiunea Dunării.

D. I. Brătianu, împreună cu ilustrul d. Boerescu, fac verbal concesii hotărâte Austriei. Ei admit Comisia Mixtă, admit prezidența, admit votul preponderant. Puterile apusene sunt indignate de jocul duplu al guvernului, care-n Comisia Europeană una zicea, în corespondența diplomatică alta făcea.

În acest timp intervine interpelarea şi discursul d-lui Alexandru Lahovari, prin care se arată că Comisia Mixtă nu e prevăzută în Tractatul de la Berlin, că Austria nu este putere riverană , că nu trebuie să ne abatem de la spiritul şi litera Tractatului dacă voim a nu se atinge libertatea de navigațiune pe Dunăre.

Numaidecât d-nii Brătianu — Rosetti întorc foaia.

Se tăgăduiesc făgăduințele făcute baronului Haymerle şi 'ntr-un consiliu de miniştri se decide a nu se admite existența unei Comisii Mixte, fiind contrarie Tractatului de la Berlin.

Când au fost sinceri roşii? Când au promis concesiuni sau azi, când se opun.

Credem că nici acum, nici atunci. Sinceră e numai dorința de a rămânea *cu orice preț* la putere, mâni cu prețul Dunării, precum ieri cu prețul răscumpărării, alaltăieri cu acela al împământenirii şi al Basarabiei. Nu ne îndoim deloc că, pentru a putea esploata în linişte țara şi bugetul, roşii ar fi în stare de-a ceda poimâne Moldova până 'n Siret. poipoimâni Țara Românească pân-în Olt. Căci nu țara e 'n cestiune, ci pânea de toate zilele ori îmbogățirea acestor pretinşi români, incapabili de patriotism.

[8 octombrie 1881]

[„«L'INDEPENDANCE ROUMAINE» [Î]ŞI FACE PLĂCEREA ..."]

„L'Independance roumaine" [î]şi face plăcerea de a se întoarce asupra cestiunii noastre etnologice, dându-i importanţa unei bagatele . Desigur nu ne vom supăra de apreciaţia aceasta, de vreme ce atârnă de oamenii care o fac. Cel ce ştie istoria ţării noastre, cel ce cunoaşte cîte s-au întâmplat din începuturile ţărilor şi până la anul 1700, cine a pătruns de marea deosebire între epoca în care toată viaţa publică era înrădăcinată în obiceiele, în modul de-a vedea al naţiei româneşti, cel care cunoaşte starea materială şi inimoşia ţăranului nostru la începutul acestui secol chiar şi compară acea stare de lucruri cu proletariatul agrar şi morbiditatea generaţiei actuale va înţelege că teoria noastră este în esenţă adevărată.

A spune că „poporul împărtăşeşte ideile roşiilor" este o erezie . Ce să împărtăşească în adevăr? Ideile coprinse în legi traduse din franţuzeşte, pe cari numai juriştii cu titluri le pricep? Principiile cosmopolite ale d-lui C.A. Rosetti? Romanurile franţuzeşti, cântăreţele de cafenele, toată pătura de viaţă străină, toată lumea aceasta de craidoni scoşi din cutie, apetiturile oamenilor fără ocupaţii serioase, vînătoarea după avere fără muncă? Toate acestea constituie o lume aparte, superpusă, pe care poporul o suportă, dar n-o pricepe.

Ziarul francez ar trebui să ne arate o singură ţară pe tot continentul, mai mult, în toată lumea, a cărei instituţii şi legi să fie o maimuţare a străinătăţii, pentru a ne face să credem că poporul împărtăşeşte undeva importul de fraze costisitoare, pentru a ne

---

face nu să credem, dar să admitem posibilitatea cât de depărtată a unui asemenea lucru. O slabă analogie a unei asemenea stări se află în Germania, în secolul al şaptesprezecelea şi în începutul secolului al optsprezecelea, timp în care toţi prinţişorii de duzină încercau să imiteze pe Ludovic al XIV [-lea], timp de mizerie şi vexare pentru ţăran, de demoralizare pentru burgezie , de înstrăinarea deplină pentru clasele dirigente; timp în care limba era aproape desfiinţată prin barbarismi , statele înecate în datorii, cultura un neorganic amestec din rămăşiţele evului mediu şi din fraze franţuzeşti.

Nimeni pe de altă parte nu va putea atribui conservatorilor viciile actualei organizări sociale, de vreme ce ei n-au fost decât în defensivă.

Afară de aceea viaţa publică era preocupată în linia întâia cu crearea unei poziţii internaţionale a ţării. Unirea, alegerea regelui, politica esterioară a Independenţei, toate acestea preocupau mai mult pe oamenii noştri politici decât o sănătoasă organizare dinlăuntru. Dar toate acestea stabilite odată, privirea tuturor cată să fie aţintită asupra organizării dinlăuntru. O organizare care să aibă în vedere mai cu seamă păstrarea şi întărirea naţionalităţii, a claselor naţionale, a muncii noastre, va trebui să ia locul formalismului gol de pân - acuma , importului de legi şi regulamente copiate din franţuzeşte şi nemistuite.

Când va fi sosit momentul luptei pe acest teren şi ziarele străine se vor convinge de teoria noastră, se vor convinge că există o nemăsurată deosebire între trebuinţele reale ale poporului nostru şi între apetiturile nesăţioase, lipsa de gândire şi de principii, apucăturile demagogice ale adversarilor.

În orice caz, le-am tăiat acestor oameni pe de-a pururea gustul de-a se mai pretinde unici români, români *per excellentiam ,* cu moţ şi cu privilegiu.

Mai ştia haiducul nostru ş-altă potecă !

[9 octombrie 1881]

[„CU TIMPUL AU ÎNCEPUT A SE RECUNOAŞTE ..."]

Cu timpul au început a se recunoaşte însemnătatea limbii cărţilor bisericeşti.

În adevăr, daca, din deosebitele şi variile dialecte ale limbei germane de pildă, unul a ajuns să domineze şi să devie limbă literară şi de stat, aceasta este a se mulţumi mai cu seamă *Bibliei* lui Luther. La începutul secolului trecut, în al Xvii-lea chiar, limba germană se poate zice că încetase de-a mai exista. Cine deschide cărţile scriitorilor din acei timpi află un jargon în care întreagă averea lexicală, sintaxa chiar a limbei erau alterate şi falsificate de mii de fraze franţuzeşti sau latineşti ; reprezentantul de căpetenie al unei limbi germane literare, curate, era *Biblia* lui Luther.

La noi lucrul s-a petrecut într-un mod analog.

Epoca reformaţiunii , răspândindu-se prin periferii, au ajuns în Ardeal; calvinii începuseră a traduce cărţi bisericeşti în româneşte, pentru a atrage la Reformă şi poporul românesc. Ei bine, biserica şi Domnii noştri au combătut Reforma cu armele ei proprii. Au pus a se traduce cărţile bisericeşti în limba românească, au introdus limba poporului în biserică şi stat, în locul celor străine hieratice . Daca chiar ar fi existat înclinări de dialectizare a limbei noastre, ele au încetat din momentul în care biserica au creat limba literară, au sfinţit-o , au ridicat-o la rangul unei limbi hieratice şi de stat. Din acel moment trăsătura de unitate a devenit şi a rămas limba şi naţionalitatea, pe când înainte românul înclina a confunda naţionalitatea cu religia.

Retipărirea cărţilor bisericeşti cu caractere latine şi cirilice nu mai suferă întârziere . Tipăriturile vechi au început a se afla cu greutate.

Lucrarea ce şi-a propus-o Sf. Sinod e de o însemnătate cu greu de măsurat în toată mărimea ei. Fără îndoială că limba cărţilor bisericeşti va fi supusă unei revizuiri în ceea ce

---

priveşte slavismi tehnici , nejustificaţi şi nepricepuţi nici pân-în ziua de azi de popor. Cuvinte populare romanice se vor introduce în locul termenilor slavoneşti , cuvinte înţelese de toţi; frazelor li se va da pe ici colo orânduirea ce li se cuvine după geniul limbei noastre, înlăturându-se traducţiuni servile şi prea *ad literam ;* c-un cuvânt , ferindu-se în mod egal de neologismi dar şi de barbarismi slavoneşti sau de altă origine, revizuitorii cărţilor vor avea în vedere atât avutul propriu al limbii populare cât şi arhaismii aciia cari se pot reintroduce fără alterare a înţelesului.

E o operă în adevăr naţională aceasta, o operă care va face gloria celor ce vor fi întreprins-o daca va ieşi bine, dar şi stigmatizarea lor daca vor păşi cu uşurinţă la o lucrare pe cât de măreaţă şi sfântă pe atât de gingaşă. Gingaşă ca tot ce e organic, subtilă adesea cu deosebirile ce le face gândirea naţională, dar ridicată odată, mai trainică decât legi civile şi politice, decât formaţiuni de state şi dinastii, temelie zilelor de glorie, scăpare în zile de cădere.

În congresul bisericesc din Sibiiu d. Parteniu Cosma a făcut asemenea, în şedinţa de la 4 octomvrie, o propunere în înţelesul retipăririi cărţilor. Va trebui în adevăr ca în privirea aceasta să existe o înţelegere între mitropolia românilor din Ardeal şi Ţara Ungurească, între mitropolitul Bucovinei pe de o parte şi episcopatul nostru. Dând mai la vale propunerea făcută de d. Parteniu Cosma dorim ca spiritul veacului al şaisprezecelea , spiritul lui Matei Basarab, să domnească asupra acestei măreţe lucrări.

Iată acea propunere:

Este ştiut că Sfântul Sinod din România a decis revederea şi editarea cărţilor bisericeşti, cari se vor tipări atât cu litere latine cât şi cu litere cirilice.

După regulamentul sancţionat deja relativ la această editare , se va constitui un comitet compus din persoane competente, posedând cunoştinţele teologice şi limbistice necesare la traducerea cărţilor bisericeşti din limbile în cari au fost scrise şi din cari s-au tradus în limba română; spre a putea verifica acele traduceri şi a le perfecţiona unde va cere trebuinţa.

Nu este vorba deci de o simplă retipărire a cărţilor bisericeşti cu litere latine, ci de o emendare a ediţiunilor existente în text şi în limbă.

Considerând că, cestiunea tipăririi cărţilor bisericeşti cu litere latine s-a rezolvat la noi încă mai înainte decât în România, căci, în urma esibitului sinodului eparhial din Arad nr . 101 ex. 1871, congresul nostru din 1878 prin concluziunea sa no. 180 „constatând necesitatea de a se tipări cărţile bisericeşti cu litere latine, decerne cestiunea aceasta la sinodul episcopesc spre apreciare".

Considerând că biserica ortodoxă română în toate provinciile locuite de români are una şi aceeaşi limbă, că până astăzi se folosesc de aceleaşi ediţiuni a cărţilor sale procurate în trecut, cele mai multe, chiar şi prin România, din patria noastră.

Considerând că emendarea ce o va afla necesară comitetul care va edita în România cărţile bisericeşti vrînd - nevrînd se va accepta şi la noi şi presupunând că ediţiunea emendată , făcută cu precauţiune şi cu pricepere de lucru,

astăzi trebuie să fie mai perfectă decât ediţiunile vechi, este şi de dorit ca să se accepteze .

Prin urmare este o necesitate inevitabilă ca acel organ care în provincia noastră metropolitană este chemat a se îngriji de editarea cărţilor bisericeşti, nu numai să fie informat pe deplin despre schimbările ce au să intre în textul cărţilor, dar să conlucre chiar la stabilirea acelora, ca să nu se strecoare în biserică înnoiri de cari el n-ar avea ştire şi cari, nefiind corecte, ar putea deveni stricăcioase.

Pe aceste considerente îmi iau voie a face următoarea propunere.

Sinodul episcopesc e rugat ca, luând informaţiuni autentice despre modul în care se intenţionează în România revederea şi editarea cărţilor bisericeşti cu litere latine, să-şi valoreze influenţa sa canonică la revederea textului, iar retipărirea cărţilor bisericeşti cu litere latine pentru bisericele din provincia noastră metropolitană să o efectueze cu textul stabilit şi cu ortografia adoptată acolo.

Parteniu Cosma m.p.
Propunător

[10 octombrie 1881]

[„ASEARĂ S-A REPREZINTAT PENTRU ÎNTÂIA OARĂ .. ."]

Aseară s-a reprezintat pentru întâia oară *Cazacii şi polonii,* dramă în 5 acte în versuri de d. Deroulede , tradusă în proză de d. M. Pascaly, care a interpretat rolul principal al hatmanului Flor Gheraz . Piesa a ieşit bine. Punerea în scenă n-a lăsat de asemenea

---

mult de dorit. Decorurile şi costumele — noi şi frumoase. Jocul artiştilor ne-a probat că şi-au învăţat şi au înţeles îndestul rolurile. Muzica d-lui Ştefănescu — plăcută. Dd . Pascaly, Manolescu, Velescu , Notara , precum şi doamnele Eufr . Popescu şi M. Constantinescu avut-au fiecare, după merit, partea sa de aplauze. Ţinem a vedea piesa a doua oară pentru a putea face o dare de seamă amănunţită şi conştiinţioasă.

[10 octombrie 1881]

[„CIT DESPRE ŢARA ..."]

„Cât despre ţară, d. Brătianu ar sta mult şi bine la putere". Iată o vorbă a noastră căreia „Românul" [î]i dă o tălmăcire cu totul proprie a lui.

Protivnicii noştri au recunoscut şi proclamat că-n orice împrejurare ţara va fi lângă şi cu partida liberală, că-i va da încredere ...

Când înşii protivnicii noştri sunt siliţi să recunoască că cu noi e maioritatea ţării …

Protivnicii noştri au zis: cât despre tară, partida liberală ar sta mult şi bine la putere ...

Etc. etc.

Pardon .

Protivnicii d-voastră niciodată n-au declarat sau proclamat că ţara e cu partida liberală, că maioritatea e cu această partidă.

„Timpul " a constatat pur şi simplu un fapt.

Acela că puterea de rezistenţă a ţării a fost şi mai e poate încă înfrântă de către o sumă de manopere roşie. Suiţi la putere, nu prin ei înşii, ci pe spetele unui Epureanu, Vernescu ş.a., c-un cuvânt pe spatele uniunii de la Mazar Paşa, roşii au ştiut să elimineze unul cîte unul toate elementele cîte nu erau cu apetiturile lor.

Au urmat apoi falsificarea listelor electorale pe scară mare. Patrioţi ce n-aveau nimic au fost introduşi cu

deridicata în colegiile I şi II, cărora, alegerile odată făcute, bietele comune rurale au fost silite, prin solidaritatea ce le impune legea percepției, a le plăti dările şi privilegiul de a figura în colegii superioare averii şi condiției lor sociale.

Favori şi funcții nu se mai dădură celor cari le-ar fi meritat sau cari ar fi fost calificați, ci nepoților, verilor , rubedeniilor pân- 'ntr-a şaptea spiță a alegătorilor influenți.

Pe de altă parte, pentru a interesa prin daraveri curat materiale corpul electoral, s-a creat sute de funcțiuni nouă, împărțite asemenea sau la alegători, sau la rude de alegători.

O mreajă întreagă de interese meschine, de împărțiri de slujbe la feneanți şi netrebnici, de arendări pe nimic a moşiilor statului, de păsuieli, de împroprietăriri a Campiniilor , ce nici sunt nici au fost plugari, de stipendii împărțite 'n familie, o mreajă întreagă de corupție bizantină, de nepotism fanariotic s-au aruncat asupra Corpului electoral, făcându 'l flexibil pentru pentru voințele companiei de esploatare.

Iată dar înțelesul cuvintelor noastre „cât despre țară, d. Brătianu ar putea sta mult şi bine la putere".

Înțelesul este cel dat de A.V. Millo în monografia sa asupra *Țăranului.* Tot organismul statului, administrația, comunele, drumurile, căile ferate, băncile, toate s-au pus la dispoziția intereselor electorale ale companiei de esploatare numită partid roşu. La pungă, la interesele pungii s-au adresat roşii, la apetituri; nu la conştiința liberă, limpede, a alegătorului, nu la convingerile lui politice, cari pentru d. C.A. Rosetti nu au nici o însemnătate, de vreme ce nici d-lui, nici coreligionarii săi politici nu au convingeri cari să poată fi *cumpărate* c-o pensie reversibilă, c-o sumă de bani oarecare.

Bani — şi „Românul" devine mâne chiar reacționar, bani destui să-i îndopăm — şi toată tagma roşie va fi de orice părere vom pofti.

Am spus-o demult, e greu, e ingrat a se lupta în contra unor asemenea arme. Nici o idee cât de clară, cât de generoasă nu poate opri tagma oamenilor fără de patrie de-a goni buna lor stare în detrimentul nației, a dezvoltării muncii şi a culturii.

Trebuia poate această amară experiență.

Trebuia nația să vază cum toată plebea aceasta greco - bulgărească au pretextat numai idei liberale ori naționale pentru a face averi din nimic, pentru a fi galopinii lui Bleichroeder şi a cumpăra în numele statului cu 60% valori ce făceau 20%, pentru a ridica bugetul cheltuielilor în câțiva ani cu 40 %, pentru a escamota în toate chipurile averea şi bunăstarea publică. Trebuia poporul să vază această goană oarbă după avere fără muncă, să vază că rezultatul final este sărăcia tuturor, pentru a se convinge că roşii sunt străini ca rasă şi ca apucături, că n-au nimic sfânt , că pun la mezat, la sultan - mezat , cetățenie şi frontiere, interese economice şi sociale, pretinsele lor convingeri politice, totul c-un cuvânt .

Văzut-au țara ce însemnează în adevăr evanghelia roşie, ce înțeles au articolele „Românului"?

Nu libertate, nu egalitate, nu naționalitate. Cestiunea principală e ca nişte Caradale şi Costineşti să fie milionari, ca C.A. Rosetti să capete pensii reversibile, ca toată pletora de plevuşcă fanariotă - bulgărească să încape în pita lui Vodă.

Vorbe de esclamațiuni patriotice! Fum şi pleavă!

Bugetul, bugetul! iată formula magică, iată stindardul împrejurul căruia s-adună urmaşii adunăturilor lui Ypsilant; banul statului, sudoarea țăranului, averea bisericii, a şcolii, a spitalelor, iară ținta adevărată a toată suflarea fanariotică.

Şi aceasta fără pudoare, fără demnitate, fără respect pentru destinația organică a acestor averi!

Nu vorbim de popor! El e mânat la alegeri de subprefecți, de civico - electorala baionetă a lui Serurie, el suportă numai plebea aceasta, fără a pricepe. Încurcat în paragrafi şi articoli traduşi din franțuzeşte, nemaiştiind a destinge alb de negru şi adevăr de minciună, cu mintea uimită de fraze fără coprins, de un întreg lexicon de termeni cari n-au nici o realitate îndărătul lor, el e în punctul de a-şi pierde până şi limba şi bunul simț , vestit odinioară.

Acestea toate sunt ştiute, sunt secrete publice. Care-i dar țara care e cu roşii? Am văzut-o acea țară arhistrăină adunându-se împrejurul d-lui C.A. Rosetti la banchet. Aceasta nu este însă adevărata țară istorică, strivită de roțile regelui Strussberg, cu oasele măcinate de „Millowie ", acesta nu este neamul românesc, ale cărui trebuințe naționale, sociale, economice d-alde C.A. Rosetti nu are nici onoarea, nici mintea necesară pentru a le înțelege. Acesta este statul străin încuibat în ruinele statului nostru național, sunt viermii intrați în roiurile de albine; țara d-lui Rosetti este o ecrescență parazită pe trupul adevăratei țări, parazit care-i consumă puterile, [î]i împiedică şi-i nimiceşte funcțiunile vitale.

[11 octombrie 1881]

[„MULȚĂMITĂ ÎMPREJURĂRILOR ..."]

Mulţămită împrejurărilor, maniera de-a vedea în cestiunea izraelită s-a modificat cu totul. Nici foile izraelite, precum „Fraternitatea" şi altele, nu mai îndrăznesc a vorbi de persecuţiuni religioase. Religia izraelită e atât de indiferentă, atât de puţin esenţială pentru popoarele înlăuntrul cărora evreii trăiesc încât răspândirea zgomotului despre persecuţiuni religioase se datoreşte pur şi simplu spiritului de neadevăr al presei redijate de evrei. Ne vine a crede că, chiar în evul mediu, exceptând Spania poate, cestiunea religioasă era numai pretextul plauzibil al situaţiei evreilor; că adevăratele cauze ale urei cu care erau întâmpinaţi erau, ca şi azi, sociale şi economice.

Privită din punt de vedere mecanic, cestiunea izraelită ni se prezintă ca o calamitate elementară, căreia trebuie să i se opuie toate piedicile pentru a nu face stricăciuni , în

---

lupta de conservare şi de existenţă la care are drept orice popor, deci şi cel românesc, vederile pur umanitare [î]şi au marginile lor. Nici un popor din lume nu poate fi dator de-a se sacrifica pe sine colportajului , cârciumelor , uzurei, pentru cuvinte umanitare. Evreii nu pot pretinde ca principiile ce le propagă să nu fie atât de scumpe încât să le sacrificăm bunăstarea, sănătatea, viaţa morală şi fizică a ţăranului nostru, câştigul meseriaşului şi a negustorului nostru, numai pentru că Evangelia pe de o parte, Revoluţia franceză pe de alta, ne cer frăţie.

Goniţi din marea împărăţie rusească în mod sistematic, persecutaţi în Germania, rău văzuţi în Austro-Ungaria, evreii trec în cârduri marginile ţării noastre şi află aci, sub un guvern şi o legislaţiune demagogică , un teren de esploatare cum nu-l mai aflaseră undeva; mai mult, ei află în Grădiştenii noştri, în vânătorii de aur ai noului Byzanţ , nişte aprigi apărători înaintea unei justiţii amovibile, intimidate , compuse adesea din tineri cu puţină esperienţă; află într-o administraţie incultă, venală, plină de vicii şi necesităţi, un sprijin activ întru esploatarea claselor noastre producătoare, a ţăranului, a meseriaşului, a muncitorului. Deprinşi a se organiza repede şi lesne, ca orice popor vechi, ţinut la un loc prin solidaritate de rasă, de interese şi de religie, ei dau în sinagogă ordine de zi pentru concurarea şi ruinarea negoţului creştin; ordine de zi cari n-au a face nimic cu mozaismul metafizic şi cari se îndreaptă pur şi simplu contra ramurii cutăreia sau cutăreia de negoţ exercitate de membrii poporului înlăuntru căruia evreii se află.

Tendenţa de-a monopoliza negoţul e evidentă la rasa aceasta; o tendenţă care se 'ntinde apoi şi asupra altor ramuri de activitate.

Esclusivismul ei e cunoscut de toţi, încât nici amicii ei nu o vor tăgădui. De când calomnia persecuţiunilor religioase au căzut evreii caută a da o altă faţă lucrului. Ei vor să facă a crede că animozitatea îndreptată în contra lor e totodată îndreptată contra ordinei sociale, contra averii în genere, că în sfârşit e o mişcare socialistă.

Întru cât ei sunt în multe locuri cauza de căpetenie a mizeriei, or fi având oarecare cuvânt . E prea adevărat, din nenorocire, că enormele capitaluri grămădite în mânile lor au absorbit ca marea pe cele mici, că le-au sustras de la producţiunea folositoare şi rentabilă prin muncă şi le-au aruncat în întreprinderi americane, hazardate, din cari nouăzeci la sută s-au dovedit de-a fi de o producţiune nulă.

La haute finance, reprezentată mai cu seamă prin bancheri evrei, a fost cauza marilor crize economice din Germania şi Austria, au ruinat ramuri întregi de producţiune, au lăsat fără muncă sute de mii de braţe.

Dar în realitate mişcarea în contra lor e îndreptăţită nu pentru că neagă averea individuală, ci întru cât contestă mijloacele cu cari acele averi se fac. Orice reformă economică şi socială va respecta averea datorită muncii reale sau capitalizate, dar va trebui să combată mijloacele de a face avere fără muncă, fără producţiune, numai prin speculă şi prin amăgire.

Faţă cu aceste rele evidente şi generale foile izraelite ne vin cu protestaţiuni de umanitate şi civilizaţiune. Asemenea protestaţiuni sunt poate la locul lor înaintea unor cititori inculţi, cari se simt măguliţi când li se spune că sunt civilizaţi. Civilizaţia proprie consistă în suma de adevăruri înţelese şi practicate de un popor. Cu cât suma de adevăruri e mai mare cu atât civilizaţia e mai înaltă. E însă un adevăr că evreii au o influenţă dezastroasă asupra stării morale şi materiale a poporului nostru, un adevăr că sunt o rasă străină şi imigrată de 40 de ani încoace, un adevăr că corupţia şi imoralitatea formează alaiul imigraţiunii lor, un adevăr că — escepţie făcând de cei asimilabili dintre ei — cată să fie înlăturaţi din sate, că trebuie să li se interzică colportajul în oraşe, că trebuie aduşi la necesitatea de-a *munci.*

A munci însă va să zică a *produce* obiecte de indiscutabilă utilitate, nu a vinde rachiu sau a colporta productele altora.

Iată cestiunea cum se prezintă astăzi. Nu mozaismul ca antiteză a creştinismului, ci poporul modern, cu clasele lui muncitoare, în antiteză cu rasa veche, discompuitoare , egoistă , fără sentiment pentru binele public, iată adevăratul

antagonism.

Cât despre umanitate ... e fără îndoială mai uman, mai creştinesc lucru de-a apăra munca claselor de jos contra speculei şi uzurei decât de a apăra specula şi pe esploatator în contra celui esploatat.

[13 octombrie 1881]

ŞCOALA NORMALĂ DIN GALAŢI
AFACEREA PETROVAN

Am spus într-unul din numerii trecuţi că ancheta trimisă la Galaţi ca să cerceteze cele denunţate de d. Ciochină prin ziarul nostru contra d-lui Petrovanu , directorul Şcoalei Normale, a constatat de adevărate toate punctele. Acum ni se trimite din Galaţi o copie după raportul d-lui inspector general Dumitrescu , căruia îi facem în parte loc mai la vale. D. Petrovan a fost destituit şi dat judecăţii juriului profesoral. Se şopteşte însă că lucrurile ar fi a se face muşama. Noi, fără a crede, ne facem cu toate acestea ecoul acestui zvon şi rugăm pe d. ministru al instrucţiunei să dea un comunicat în această privinţă. Dar iată raportul.

[13 octombrie 1881]

[„D-NII BRĂTIANU BOERESCU AU COMPROMIS ..."]

D-nii Brătianu — Boerescu au compromis cestiunea Dunării prin făgăduinţele ce-au apucat a le face pe nimic monarhiei austro-ungare. Daca n-au angajat ţara, au angajat însă desigur ministeriul şi partidul, încât orice pas pe care ar voi să-l facă îndărăt e sterilizat prin cele ce-au apucat a făgădui. Acestea le-au făcut d-lor fie din inepţie ori scurtă vedere, fie din rea credinţă , deşi cestiunea se prezinta curată şi esplicită , fără nici o bătaie de cap, din însuşi textul actului internaţional care regulează soarta Dunării. În Tractatul de la Berlin nu e prevăzută Comisia Mixtă; Austro-Ungaria nu e stat ţărmurean ; nu are ce căuta la Dunărea de Jos, nici în prezidiul permanent, nici chiar delegând un membru într-o comisie de ţărmureni ce n-o priveşte, nemaivorbind de votul preponderant.

Împărăţia invoacă marile ei interese pe Dunărea de Jos ?

Altă chestie.

Marele interes de-a avea chiar monopolul navigaţiunii pe Dunăre nu constituie *dreptul* unui asemenea monopol.

Împărăţia zice că într-o Comisie Mixtă la care iau parte numai state mici ea nu poate juca rolul de egal cu celelalte, ci trebuie să aibă un rol preponderant.

Altă chestie.

Noi credem că, întru cât e o chestie de bună cuviinţă de-a da locul întâi celui mai mare, totul se reduce la consideraţiuni de formă, fără nici un efect determinant asupra fondului lucrului. Demnitatea şi mărimea de rang a unui stat nu poate influenţa nicidecum dreptul statelor mai mici în cestiunea Dunării. Preferinţe , onori, titulatură, toate acestea nu constituie ... un *drept.*

Relaţiile între două state pot fi foarte bune, ca şi relaţiile între doi oameni, fie unul oricât de mare, altul oricât de mic, fără ca dreptul unuia să sufere sub pretenţiunile celuilalt. Toată buna cuviinţă , tot dicţionarul espresiilor reverenţioase şi politicoase le poate revărsa cel mic asupra celui mare, [î]i poate da toată cinstea cuvenită, fără ca — cu toate acestea — cel mic să cedeze din dreptul lui nici atât cât e negru sub unghie.

Ce au făcut însă guvernul, d. Boerescu în special?

A promis, ba direct, ba indirect, ba pe sub mână , ba pe faţă. Prin aceste promisiuni a modificat cu totul punctul de plecare al Comisiei Europene din Galaţi, a mutat cestiunea de pe terenul dreptului pe acela al concesiilor . Se ştie însă ce va să zică a da degetul mic celui mare; el [î]ţi va lua mâna întreagă.

Silit de opoziţiune de a-şi arăta arama şi de-a nu sta în două luntri deodată, guvernul elimineză din cabinet obrazul subţire de Braşov al d-lui Boerescu şi revine la punctul

nostru de vedere, la acela al dreptului cert, pozitiv, precum rezultă din articolele Tractatului de la Berlin.

Dar punctul de vedere pe care-l ocupă astăzi e compromis deja prin făgăduinţele şi concesiunile puse în perspectivă. Unele din puteri credeau că rezistenţa României e numai o rezistenţă de comedie, *pro forma;* altele — atrase pe acest teren al concesiilor — au început a face propuneri mediatoare; toate discutau cestiuni pe cari nu erau chemate a le discuta, de vreme ce nu sunt prevăzute în Tractatul de la Berlin, nici sunt de competenţa Comisiei Europene.

Guvernul ar trebui să înţeleagă un lucru — că e angajat în cestiune şi incapabil de a-i da o soluţiune. D. Ion Brătianu a intrat până 'n brâu în mlaştina promisiunilor, d. Boerescu intrase pân 'n gât . Ei nu mai pot ieşi de acolo; terenul pe care le-a călcat piciorul a fost mlăştinos , nesolid .

Articolele patetice ale „Pseudo-Românului" nu ajută nimic şi nu dovedesc decât voinţa acestor patrioţi de-a rămânea *la putere* de astă - dată cu *preţul Dunării.*

Nu ne citeze foaia guvernamentală articole de gazete străine plătite din fondurile secrete sau scrise de oameni cărora li se dă cîte un prezent de mii şi zeci de mii de franci din visterie. Toate acestea nu dovedesc nimic. Atât vedem, atât putem vedea din acestea că d. C.A. Rosetti râvneşte a-şi ţine pletora fanariotică la putere cu preţul Dunării, precum a ţinut-o ieri cu preţul răscumpărării, alaltăieri cu acela al împământenirii ş.a.m.d.

Rămânerea la putere a acestor oameni devine, zi cu zi, o afacere de precupeţire de hotară. Precupeţii Basarabiei se pregătesc a precupeţi azi Dunărea, mâine cine ştie ce parte a Moldovii ori a Ţării Româneşti.

Iată unde ajungem când plebea aceasta din câteşipatru unghiurile lumii îşi arogă dreptul de-a face politică în numele României.

[14 octombrie 1881]

[„ASTĂZI SE ÎNCEP ALEGERILE ..."]

Astăzi se încep alegerile pentru Reichsrath în Germania.

Deşi lupta nu are pentru cititorii noştri un interes direct, totuşi înverşunarea cu care se poartă, precum şi vederile deosebite ce se ciocnesc în ea merită atenţie şi îndeamnă la asemănări.

În Germania luptele electorale sunt departe de-a avea acea lature hidoasă de intrigi personale, de mici interese de păsuială , de vânătoare de funcţii şi de diurne pe care le au la noi. Organele statului, cele judecătoreşti şi cele administrative, sunt inamovibile, miniştrii se bucură de încrederea regelui chiar atunci când reprezentaţia naţională le-ar fi nefavorabilă. În opoziţie cu Parlamentul, în contra voinţei majorităţii liberale, s-au declarat războiul de la 1866, care a întemeiat unitatea şi mărimea actuală a Germaniei.

Şi azi guvernul, principele de Bismarck îndeosebi, luptă în alegeri împotriva liberalismului.

Puterea şi precumpănirea europeană câştigată prin războiul de la 1870 ar fi lesne pierdute daca oameni fără tradiţii ar prefera o descărcare momentană a poporului german cu preţul slăbirii statului. Germania e silită a ţine la politica păcii armate daca nu voieşte ca vecinii ei puternici să pună piedici dezvoltării ei viitoare.

Dar paralel cu absorbirea tuturor puterilor prin înarmare s-a dezvoltat cestiunea socială, sărăcia claselor de jos, care cere o grabnică remediare .

Şi aci guvernul şi liberalismul sunt diametral opuşi. Pe când liberalii nu admit facultatea statului de-a interveni în organizarea muncii, guvernul voieşte din contră, prin nouăle mijloace ce i le va crea monopolul tutunurilor, să asigure pe lucrători în contra sărăcirii şi mizeriei. Statul german cere prea mult supuşilor săi, prin obligativitatea gene-

rală a serviciului în armată, pentru ca să nu le datorească o compensaţie, o asigurare in contra urmărilor serviciului militar, în contra urmărilor sociale ale războiului.

Precum vedem lupta e între vederi foarte deosebite şi cu toate acestea e o luptă pentru a determina *voinţa* statului, nu însă o sfadă pentru împărţirea bugetului şi funcţiunilor.

Înrădăcinată în înclinări, în instincte, ea se poartă fără cruţare şi dintr-o parte şi dintr-alta , păstrând cu toate acestea înaltul caracter moral al unei lupte pentru idealuri politice şi sociale.

Când comparăm aceste lucruri cu sporul de funcţii, de nepotism, de păsuieli, de diurne, de făgăduinţi care se petrece la noi în vremea alegerilor, când vedem seriozitatea şi adâncimea de vederi ce predomină lupta de acolo ş-o comparăm cu goana de interese personale care se practică la noi sub pretextul principiilor liberale naţionale, ne vine să

ne îndoim despre folosul şi eficacitatea sistemului parlamentar în ţări fără cultură suficientă. Aci la noi nu e chestie nici de liber-schimb , nici de protecţionism , aci statul nu are în vedere apărarea claselor sale muncitoare, aci chestia de căpetenie este ca corectori de gazete să devie milionari şi vânători de abecedar directori de bancă şi de drum de fier. Golul intelectual şi moral care se simte-n viaţa statului [îl] întâmpinăm în aceeaşi măsură în alte ramuri de viaţă publică: în ştiinţă, în arte, pretutindeni.

A compara stările de la noi cu cele străine înseamnă a alătura un teatru de păpuşi cu o luptă ce se petrece pe câmp limpede de bătălie.

[16 octombrie 1881]

[„VIZITA PE CARE REGELE ITALIEI..."]

Vizita pe care regele Italiei o face împăratului Austriei este fără îndoială obiectul celor mai întinse combinaţiuni politice.

În adevăr, pân' acum Italia avea un partid politic ale cărui aspiraţiuni esterioare erau îndreptate asupra oraşului Triesta şi a ţinutului triestin , ca părţi neeliberate încă a teritoriului locuit de italieni. Drepturi istorice nu prea aveau italienii asupra acestor locuri, dar ei nici nu şi-au bătut capul c-o asemenea consideraţie. Fundamentul politicei italiane au fost principiul naţionalităţii, un principiu care, din timpul lui Napoleon III încoace, a devenit cel conducător pentru politica italiană, cea germană şi cea rusească, nemaipomenind de micile state din Orient.

Acum deodată Italia îşi schimbă calea: întrevederea dintre rege şi împărat înseamnă în linia întâia renunţarea, pe mult timp, poate pentru totdeuna, la oraşul Triesta , atât de important pentru navigaţiunea pe Marea Adriatică şi pentru negoţul levantin ; *Irredenta* îşi dizolvă comitetele de agitaţiune; o ţintă necunoscută dar nouă pluteşte în ochii tânărului stat latin.

Ca să pricepem însemnătatea acestei apropieri de alianţa austro - germană cată să ne reprezentăm marea valoare pe care în timpul din urmă a luat-o Mediterana şi coastele Africei. Africa, deşi un continent cunoscut demult şi locuit din vechime încă de popoare de o înaltă însemnătate istorică, era necunoscută înlăuntrul ei. Călătorii veacului nostru au descoperit interiorul, au descoperit întinse ţări roditoare, petrecute de roiuri de popoare, unele cu deprinderi sălbatice, altele pacinice şi capabile de civilizaţie. E un continent descoperit din nou, cu un mare viitor.

De aci tendenţa popoarelor apusene de-a ocupa coastele Africei, de aci încercările Angliei de-a ocupa Egipetul, a Franţei de-a anexa Tunisul. Înconjurată astfel de petece de pământ aparţinând statelor europene, Mediterana ar deveni un simplu lac înlăuntrul statelor europene, brăzdat de corăbiile lor, iar coastele ocupate ale Africei ar fi începutul cuprinderii teritoriilor dinlăuntrul acestui vast continent.

O luptă pentru supremaţie pe Mediterana s-a început între puteri şi se urmează. Italia e în cel mai mare grad interesată de-a avea o poziţie determinantă în această mare,

---

de vreme ce întreaga peninsulă e înconjurată de ea, de vreme ce toate porturile ei sunt udate de apele Adriei şi ale Mediteranei . Franţa şi Anglia sunt însă atât de puternice în aceste ape încât , pentru a le opune o contragreutate , Italia se vede silită a căuta un sprijin la puterile din mijlocul Europei. Interesul ei de putere maritimă şi comericală o abate din calea politicei naţionaliste de pân' acum .

Pe de altă parte e moştenirea împărăţiei otomane la mijloc. Tendenţa Austriei de-a ajunge la golful de la Salonic e îndestul de cunoscută şi desigur favorizată prin dezbinările dintre naţionalităţile Turciei. Urmându-şi calea prin Bosnia, Erţegovina şi Macedonia, Albania rămâne de o parte ocolită de înaintarea Austriei şi se poate ca Italia să fie dispusă, în cazul unei împărţiri ulterioare de teritoriu, a-şi lua partea ei, punând această ţară sub o dependenţă oarecare de ea.

[17 octombrie 1881]

[„IERI S-A REPREZENTAT ..."]

Ieri s-a reprezentat *Moştenitorii* şi opereta Contrabandierul .

Se ştie că în *Moştenitorii* Millo joacă cu nesecata lui vervă rolul lui Izidor Giridot . Şi aseară bătrânul nostru artist era în cele mai bune dispoziţii, reprezentând pe egoistul moştenitor pe toată scara dorinţei de câştig . Dacă această piesă, îndealtmintrelea foarte puţin însemnată din punct de vedere dramatic şi rău tradusă în româneşte, a putut să se susţie atâta timp în repertoriu, aceasta este a se atribui esclusiv lui Millo şi modului în care-şi joacă rolul.

Reprezentaţia Contrabandierului a fost asemenea binişor răuşită dacă considerăm circumstanţa atenuantă a puţinelor mijloace artistice de care dispune teatrul pentru reprezentarea unor lucrări muzicale. D-nul Popovici are un glas sonor şi plăcut, iar d. Mateescu are şi glas şi talent comic.

Cu ocazia reprezentaţiei s-a înscenat o mică cabală în parter , care-a avut un curios epilog în fumătorul teatrului. În *Moştenitorii* e un rol de amoreză naivă (Paulina), pe care în stagiunile trecute 'l juca d-ra A. Popescu şi care în această seară era jucat de d-ra Constantinescu.

O seamă de tineri începură — la intrarea în scenă a d-rei Constantinescu — să strige „Popeasca !", alţii aplaudară pe noua purtătoare a rolului. Publicul cel neinteresat în această afacere [î]l chema pe Millo, pentru a acoperi scandalul ce se înscenase .

Între acte d-ra Popescu apăru în foaierul teatrului şi declară d-lor adunaţi acolo că pe nedrept i s-ar fi luat rolul ce-l jucase de atâta timp, dându-se unei alte.

E evident că rivalităţile dintre culise nu privesc întru nimic publicul şi că manifestanţii *pro* şi *contra* ar fi trebuit depărtaţi din sală de cătră poliţie, care are şi ea un rol de vreme ce i se dau locuri *gratis* pentru a asista la reprezentaţii. Dar se vede că pentru poliţia d-lui Radu Mihai asemenea lucruri nu au însemnătate.

[17 octombrie 1881]

[„«LE RENSEIGNEMENT PARISIEN» SCRIE ..."]

„Le Renseignement parisien " scrie în cestiunea Dunării următoarele:

La 7 noiemvrie Comisia Europeană se va întruni la Galaţi.

Românii sunt fireşte foarte preocupaţi de hotărârea ce se va putea lua în cestiunea Dunării.

Cestiunea aceasta e tema zilnică a discuţiunilor ziarelor din Bucureşti.

„Românul" *mai cu seamă espune cu o mare putere logică drepturile României.*

După ce arată că, nici în protocoalele Tractatului de la Berlin, nici în Tractatul încheiat între puteri nu se face cea mai mică menţiune de-o Comisie Mixtă sau de preponderanţa vreunui stat asupra Dunării, „Românul" declară că, din contra, rezultă din dezbaterile Congresului, precum şi din Tractatul de la Berlin însuşi în chipul cel mai absolut şi mai categoric, că executarea reglementelor de liberă navigaţiune şi de poliţie fluvială pe Dunăre, în partea râului dintre Porţile de fier şi Galaţi, e lăsată cu totul în sarcina statelor ţărmurene: România, Serbia, Bulgaria. Mai mult încă: solicitudinea Europei de-a împiedeca preponderanţa unei singure puteri asupra râului a mers atât de departe încât , atunci când baronul Haymerle a propus în sânul Congresului de-a încredinţa supraveghearea executării reglementelor de liberă navigaţiune şi de poliţie fluvială unui singur comisar, delegat de cătră Comisia Europeană, Congresul a trecut peste propunere, de teamă de-a nu încuraja prin asta acţiunea izolată a unei singure puteri pe Dunăre în paguba celorlalte.

După ce ziarul francez citează pasaje din „Românul" ajunge la următoarea concluzie :

Situaţia României e dificilă pentru că Austro-Ungaria dă o importanţă capitală propriei sale dominaţiuni pe Dunărea de Jos. Ea e susţinută de Germania în pretenţiunile ei.

Rusia e fireşte opusă estensiunii Austriei asupra Dunării de Jos. În privirea aceasta Englitera este, deşi pentru alte cuvinte, deosebite, tot de părerea Rusiei.

Totul atârnă la urma urmelor de rezoluţia ce vor lua în definitiv Franţa şi Italia.

Franţa, într-un sentiment escesiv de conciliare, a propus un proiect care, fără a acorda împărăţiei austro-

ungare tot ce ea cerea, e considerat totuşi de către români ca o propunere ce sacrifică interesele lor esenţiale.

Italia, care în atâtea împrejurări a arătat cea mai simpatică bunăvoinţă pentru România, a înclinat în partea Austriei în timpul din urmă. Nu e probabil ca, după întâlnirea regelui Italiei cu împăratul Francisc Iosif la Viena, această înclinare a Italiei să scază; ea va creşte din contra.

Va fi dureros ca România, într-o cestiune de care atârnă dezvoltarea ei economică, să fie părăsită de către Occident, ea care-i o parte a Occidentului la porţile Orientului.

Am voi să credem că Occidentul întreg va înţelege în sfârşit că, pe Dunăre, interesele României sunt ale Occidentului însuşi.

Din cele de mai sus se vede că cestiunea Dunării stă rău în urma celei mai nouă constelaţiuni a puterilor europene.

Cu toate acestea nu credem că ea ar fi stat atât de rău daca nu se făcea acea politică de duplicitate care, pe de o parte, [î]i permitea d-lui Boerescu de-a face făgăduinţe , pe de alta prefăcea rolul membrului român din Comisia Europeană pân 'ntr-atâta într-un rol de morgă spaniolă încât să dea ocazie comisarului austriac de-a declara că al nostru e rău informat şi că, după a sa ştiinţă, există făgăduinţe pozitive făcute Austro-Ungariei.

Într-adevăr, după cât aflăm, colecţia de documente diplomatice ce o pregăteşte Ministerul austriac de Esterne pentru a o prezenta delegaţiunilor ar fi coprinzând făgăduinţele scrise negru pe alb a iluştrilor noştri oameni de stat. Ba se susţine că d. Brătianu ar fi delegat anume pe un onor. patriot cu gingaşa misiune de-a merge la Viena şi a îndupleca pe guvernul imperial să suprime publicarea acelor documente, cari ar face cu neputinţă rămânerea patrioţilor la putere.

[18 octombrie 1881]

[„NUMAI NOI OBSERVASEM ..."]

Numai noi observasem, la aparițiunea ziarului „Cumpăna", că foaia aceasta e redijată de tineri izraeliți. Scrisă într-o limbă românească deosebit de bună şi c-o inteligenţă caldă, foaia s-a ferit până acum de-a atinge punctul care-o fi durut-o mai mult, până ce-n sfârşit , în urma mişcării antisemitice şi a circulării d-lui C.A. Rosetti, ea părăseşte rezerva ce şi-o impusese , şi arată arama şi-şi dă în petec, cum am zice.

După „Cumpăna", venirea evreilor în ţara noastră a fost cauzată prin necesităţile economice ale generaţiei trecute; ei, prin serviciile ce le-au adus acestei generaţii, pe cari le ignorăm , şi-au câştigat importanţa actuală. Au oferit deci o compensaţie pentru munca naţională ce i-a susţinut.

Teoria socială a compensaţiei fiind a noastră şi neaflîndu-se în nici un manual de politică, ne credem în drept a o esplica.

Compensaţia nu se dă de către o clasă sau de către un om decât prin muncă intelectuală sau musculară. Munca musculară consistă în producere de obiecte de utilitate necontestată, cea intelectuală în facilitarea producţiunii acestor obiecte. Din acest punct de vedere vânzarea de rachiu de cucută prin sate şi colportajul nu ni se par nici a fi produs obiecte de utilitate, nici a fi înlesnit producţiunea prin o mânuire mai inteligentă a instrumentului de muncă.

La noi, ca în toate ţările, evreii se prezintă ca un element parazit de mijlocitori , a căror activitate, în loc de-a iefteni schimbul de producte, îl scumpeşte în mod artificial şi-l scumpeşte în aceeaşi măsură în care-l monopolizează în mânile lor. Ei sunt , ca element comercial, absolut stricăcioşi în toate ţările; de aceea şi vedem că, oriunde se află în număr mare, domneşte cea mai mare sărăcie.

Ei nu împlinesc necesităţi, ci dau naştere patimelor rele şi viciilor, le încurajează şi le satisfac . Mai mult: evreii par în genere incapabili de muncă industrială. Oricât de mulţi ar fi într-un oraş, nu-i vom găsi nici ca muncitori în fabrici, nici în ateliere, escepţie făcând de meserii foarte uşoare, de caracter femeiesc oarecum.

Fără îndoială că suportăm urmările generaţiei trecute; dar păcatele, inepţiile ei, nu calităţile. A fost inept a crede ceea ce unii credeau, că, primind colonii de puri consumatori improductivi , se sporeşte avuţia şi puterea de muncă a ţării. Şi în Statele Unite imigrează oameni; dar toate foile europene sfătuiesc pe speculanţi de-a se feri de Stalele Unite. Ele nu dau subsistenţă decât emigrantului *producător,* ţăranului, meseriaşului. Omul fără meserie piere acolo. Am cunoscut evrei cari au emigrat din Austria în America, iar de acolo au venit în ... România.

Nu deznaţionalizaţi trebuiesc evreii, căci foarte puţin ne pasă daca o întreagă rasă consumatoare şi improductivă

va vorbi sau nu româneşte; ci siliţi, prin o strictă organizare economică, la muncă, la muncă musculară, la producţiune. Atunci se vor deznaţionaliza de sine sau vor emigra, iar până atunci cată să fie înlăturaţi absolut de la esploatarea claselor muncitoare, de la traficul viciilor şi slăbiciunilor. La muncă Caradalele, Costineştii şi Mihăleştii, dar la muncă şi evreii.

Iată punctul important al discuţiei. Trebuie să li se îngreuie paraziţilor de tot felul meseria lor. Negoţul cu băuturi spirtoase, colportajul trebuiesc mărginite la strictul necesar. Nu specula, munca trebuie să determine mersul societăţii şi înaintarea pe scara socială.

„Cumpăna" zice că toate ţările au pe evreii pe cari - i merită, deci şi România. Noi tăgăduim aceasta. N-am meritat prin nimic nici pe evreii noştri, nici Caradalele noastre. Unii imigraţi din Rusia şi Austria, alţii veniţi din Turcia au avut o influenţă dezastroasă asupra dezvoltării materiale şi intelectuale ale ţării noastre. Aceste două elemente, egal de străine, intelectual şi material egal de sterpe, ne-au adus poporul la sapă de lemn, l-au corupt, l-au făcut vicios , precum au adus la sapă de lemn pe ţăranul din Galiţia, din Bucovina, din Maramureş, din Rusia de sud.

Invazii de armate străine şi invazii de paraziţi străini sunt nenorociri pe cari o ţară nu le merită, dar trebuie să le suporte dacă e mică. Nu se poate zice despre viile de Cotnar că merită filoxera .

Noi nu urâm pe evrei, dar nici de vină nu suntem că au fost persecutaţi în alte ţări, că au contractat deprinderile de speculă şi de parazitism pe cari le au acum, şi nici putem iubi acest rău elementar ce cade asupra noastră. România, nefiind vinovată întru nimic de poziţia trecută a evreilor în ţările apusene şi răsăritene, nu poate fi obligată a suporta economic şi social urmările acelui rău tratament.

La noi n-au fost persecuţiuni religioase. Sub domniile vechi naţionale puţinii evrei formau o breaslă al cărei staroste era rabinul. Breasla aceasta avea dreptul public al oricării alte bresle şi, prin caracterul chiar al instituţiei, membrii comunităţii economice nu se că puteau înmulţi peste trebuinţele reale.

Aşa ar fi trebuit să rămâie totdauna.

În organizarea veche nu încăpeau paraziţi.

În lipsa absolută de organizare socială de care ne bucurăm în urma influenţei altor elemente parazite asupra statului a putut însă încăpea o mulţime de lume fără căpătâi .

În momentul în care ne vom hotărâ a organiza şi apăra munca naţională credem că evreii fără silă vor dispărea încet - încet şi, după vechiul lor obicei, vor căuta o altă societate omenească, tot atât de nesănătoasă precum e a noastră astăzi şi vor năpădi asupra ei.

Dar pentru sanificarea noastră e necesar ca să dispară din viaţa publică elementele parazite transdanubiene, a căror vină publică e dezorganizarea actuală.

Ceea ce se poate face este încetăţenirea elementelor în adevăr folositoare, precum tineri învăţaţi, meseriaşi buni ş.a.m.d.

Încolo însă naţionalitatea română ca oricare alta are dreptul înnăscut de a-şi apăra moştenirea ei istorică şi munca ei de orice alt element străin. Alegerea armelor şi mijloacelor atârnă de timp şi împrejurări, şi, dacă e vorba de păstrarea rasei române pe acest colţ de pământ şi de întărirea caracterului ei şi a felului ei de-a fi, nici o armă nu este rea întrebuinţată la timpul cuvenit.

[20 octombrie 1881]

[„AFLĂM ÎN «ROMÂNUL» DE AZI..."]

Aflăm în „Românul" de azi un lung articol privitor la cestiunea izraelită.

Îl reproducem ca probă de completa lipsă de idei în privirea măsurilor ce cată a se lua în contra invaziei.

Foaia guvernamentală constată invazia, arată relele ei, se plânge de ea şi totuşi nicăiri nu indică un singur mijloc pentru a întâmpina răul. Culmea ridicolului e desigur apelul ce-l face evreilor împământeniţi de-a opri imigraţinea din Rusia.

Dar iată-l aproape întreg. *Ex ungue leonem* .

...indicarăm zilele trecute datoria ce credem că au, după noi, acei dintre evrei cari se zic români, cari iubesc cu adevărat ţara şi pe poporul român.

Aceştia, pe când pretutindeni erau goniți, pe când mai nicăieri nu găseau azil şi protecțiune pentru viața ş-averea lor, au aflat în România nu numai azilul ci mijlocul d' a propăşi , d' a se 'navuți .

Ei ştiu deci, prin esperiența ce au, că, niciodată fanatismul religios n-a pătat inima poporului român; că niciodată persecuțiuni religioase nu s-au văzut pe ospitaliarul pământ al României;

mai ştiu că, cu toate acestea, nici o țara pe lume n-a fost mai insultată , mai batjocorită decât România sub pretestul mincinos şi infam al persecuțiunii religioase ;

ştiu încă — căci trăiesc aci şi văd lucrurile cu ochii lor — că, pe când pe d'o parte se striga că erorile veacului de mijloc se esercită aci 'n contra evreilor, pe de altă parte coreligionarii lor soseau în valuri dese şi groase în țara noastră, dovedind astfel prin fapte că nu e nimic adevărat din acuzările făcute, căci dacă ar fi fost adevărate, fie numai în parte, acele acuzări, invaziunea s-ar fi curmat , de vreme ce nimeni nu SE duce cu dragă voie la rău, la persecuțiune.

Ei bine, când situațiunea este astfel; când mai cu osebire țara — înecând simțimântu-i de demnitate pe drept revoltat — a uitat şi iertat toate calomniile ce i s-au adresat ş-a pus pe evrei p-aceeaşi linie cu oricare român născut şi crescut sub un regim străin, am crezut şi credem ca va fi venit şi pentru evrei timpul d' a dovedi că iubesc adevărat țara, că se interesă de viitorul ei, că sunt şi prin fapte români, cum au fost recunoscuți de drept de către poporul român.

D-aceea am amintit evreilor zilele trecute datoria, ce au; le-am indicat cum, după părerea noastră, ar putea şi dânşii dovedi iubirea ce trebuie să aibă pentru națiunea română şi pentru pământul ei.

Invaziunea ebraică urmează.

Autoritățile — cu toate măsurile luate şi care i-au pus mari stavile — nu pot totuşi a o opri cu desăvârşire .

Într-adevăr, când granițele sunt atât de întinse şi deschise, când vecinii vor să se scape de vagabonzi, e uşor a-nşela vigilența ş-a ajunge la scop.

Daca evreii din țară n-ar închide ochii, dacă ei n-ar primi pe fugarii şi pe goniții din alte părți, măsurile luate d-autorități ar fi d-ajuns pentru a opri invaziunea.

Împlinirea acestei datorii, ce-n oricare țară este impusă prin inimă şi prin interes fiecărui cetățean, avem dreptul să cerem şi noi de la izraeliți.

Mai este un rău.

Nepăsarea, cetățenilor, a guvernelor din trecut şi p-alocurea — mai cu osebire peste Milcov — o ne 'nfrânată poftă de câştig , au ajutat la năpădirea satelor de către o mulțime de străini cari n-au nici o meserie şi se fac numai cârcimari şi esploatatori ai sătenilor.

Avem legi care lovesc această esploatare chiar în cauza ei: opresc stabilirea în sate a acestor oameni.

Găsesc oare evreii deveniți români că ei nu sunt datori a lucra pentru a pune capăt acestei stări de lucruri, şi ilegale, şi păgubitoare poporului român?

Ne mulțumim şi d-astă dată numai a pune întrebarea.

Aşteptăm răspunsul de la fapte şi numai de la fapte, căci omul se judecă după, fapte, ca pomul după roade.

În istoria noastră națională, în lupta pentru bine ş-adevăr , găsim numele unui evreu, Rosenthal, care a luat parte la revoluțiunea de la 1848, a luptat ş-a suferit pentru țară, pentru drepturile şi fericirea ei.

Cine sunt actualii ?

Nu-şi va găsi oare soți ai lui Rosenthal?

Aşteptăm răspunsul faptelor şi numai al lor.

Noi repetăm părerea rostită de mai multe ori, că în contra invaziei necontenite de elemente străine improductive nu există decât un mijloc temeinic: organizarea economică şi socială a poporului românesc însuşi. Ramurile noastre de muncă trebuie să se organizeze în corpuri autonome ca să reziste una cîte una şi toate la un loc introducerii clandestine , năvălirii elementelor esploatatoare şi improductive. Cu „jalnica tragodie " a fratelui Rosenthal nu se face treabă. S-ar mai putea afla încă o sută de Rosenthali bine intenționați , şi nici nu ne îndoim că se vor fi aflând , fără ca activitatea lor să poată abate un rău social carele nici nu răsare măcar din propriile noastre păcate, ci din criza socială a unui popor cu mult mai numeros decât al nostru, al celui rusesc.

Cu micul bagaj de idei egalitare şi liberale de la 1848, lipsite cu totul de razimul ştiinței, nu se rezolvă cestiuni de talia acesteia; de aceea nici credem pe roşii în stare de a găsi în magazinul lor de masalale, de stindarde tricolore , cocarde şi . . . bombe orsini , o armă capabilă a da soluțiune unei cestiuni sociale.

[21 octombrie 1881]

[„«ROMÂNUL» A 'NCEPUT ..."]

„Românul" a 'nceput să devie interesant.

„L'Independance roumaine" publicase vro dare de seamă despre torturile suferite de țărani în vrun punct al țării, torturi cari sunt de-a dreptul o unealtă de guvernământ al partidului roşu, iar un ziar italian a reprodus acea dare de seamă, formulând o opinie foarte aspră asupra stărilor de lucruri din România.

— Vai de mine — strică „Pseudo - românul " — cum să se scrie asemenea lucruri ca să le afle străinii ? Ce opinie ş-or face de noi ?

Iată singurul punct vulnerabil al pseudoromânilor noştri: ruşinea de străini, teama de ei, un foarte slab surogat pentru frica lui Dumnezeu şi adevărata iubire de țară.

Precum am tradus fără a pricepe legile şi regulamentele noastre din limbi străine, precum toată îmbrăcămintea noastră, începând de la pălărie şi sfârşind cu țintele bătute în talpa gheții , totul e introdus din străinătate, precum introducem chiar făină şi unt de peste graniță, tot astfel opinia ce-o au despre noi străinii e singura considerație serioasă pentru politicianii noştri.

La dreptul vorbind opinia rea a lumii despre „cutare" e foarte indiferentă pentru el daca stă bine. Din contră, oricât de bună opinie ar avea cineva despre „cutare", daca el stă în adevăr rău părerea altora nu-i ajută nimic. Singurul lucru ce se poate cere e ca lumea să aibă o opinie *exactă* despre o națiune, ca şi despre un om.

Ei bine, cine ne-ar numi barbari ar greşi oare ?

N-ar greşi deloc. Cine dintre români are o cultură adevărată acela va fi tot de opinia aceasta şi singura sa părere de rău, precum şi a noastră, ar fi că nu suntem destul de barbari, având tăria şi fecioria de simțiri ale barbariei, ci că avem numai viciile civilizației pe de o parte, numai viciile barbariei pe de altă. „Semibarbari", iată termenul tecnic pentru starea noastră, pe care un istoriograf modern [î]l va şi întrebuința, cunoscând că această stare e de o sută de ori mai rea decât barbaria, nevorbind de răutatea ei în alăturare cu adevărata civilizație.

Dar, pentru numele lui Dumnezeu, văzutu-s-au undeva în lume, neesceptând China, Japonia, statele nigritane ale Africei, o stare economică mai rea, mai mizerabilă decât aceea a țăranului nostru de la şes şi munte ? Văzutu-s-au țară agricolă, înzestrată de natură c-o bogăție de-a dreptul miraculoasă, în care locuitorii să moară de foame precum au murit în realitate în anii trecuți în unele județe de munte ?

Există țară în Europa în care decreşterea populației să fie atât de mare ca la noi ? Văzutu-s-au o descompunere a obiceielor casnice şi publice în gradul în care există la noi ?

Şi când ne întoarcem la pseudocultura noastră şi vedem pe bulgarul Mihălescu, cu patru clase primare, administrând o țară de oameni şi punând prefect pe un Chirițopol, care a fost slugă, fecior în casă; când vedem alte patru clase primare, pe vestita vivandieră a regimentului de muschetari din Moldova, pe onor. Costinescu, redijând una din cele mai răspîndite foi, „Pseudo - românul ", când vedem nulitatea şi ignoranța servind ca titlu de recomandație pentru înaintare pe scara socială nu ne convingem că suntem arhibarbari ?

Când am întreba ce şi cât se citeşte în România am rămânea încremeniți de mizeria intelectuală.

Există bunăoară un singur lexicon aproape complet al limbei române, operă de fond de mare valoare, cu toate mancurile ei de amănunte, lexiconul d-lui Cihac . Meritul acestei opere e cu atât mai mare cu cât volumul I e cea dendâi încercare reuşită a unui dicționar comparativ al limbilor romanice luând de temei limba română. Îndoit merit.

Cîte exemplare au vândut autorul *român* în România ? Două sau trei ni se pare, un număr cu totul ridicol. Toată ediția a fost cumpărată de franceji, engleji, germani.

Dar întrebe-se Alecsandri ce-a câştigat cu operele lui, din cari multe sunt nemuritoare, şi câți l-au citit? Întrebe-se Odobescu ori Hasdău câți cititori află în România ? Oamenii vor da din umere şi vor râde . Daca nu i-ar încuraja dragostea de muncă, şi de obiectele ce le tratează, daca nu i-ar încuraja străinătatea prin prețuirea dreaptă a celor ce scriu, desigur ş-ar arunca scrierile în foc. Pentru pătura superpusă de civilizație greco bulgară de la noi nu există nici limbă, nici ştiință, nici literatură românească.

Dar poate să aibă străinătatea o opinie atât de rea de noi precum o meritäm ? Intră în imaginația străinătății publicişti ca d-alde Carada, Fundescu, Basarabescu ş.a., învățați ca Cernătescu, Crăciunescu ş.a., generali ca Cernat , directori de bancă națională ca Costinescu, directori de minister ca S. Mihălescu, miniştri ca Giani, viceprezidenți de adunare ca Sihleanu?

Este imaginabilă starea aceasta de lucruri şi se poate ea însemna altfel decât cu numele celei mai complete barbarii ?

O! uniforme frumoase, craidoni scoşi din cutie şi cocote îmbrăcate după cea din urmă modă, bărbați muieri cari

se sulemenesc fiind miniştri, astea le avem cu de prisos. Dar realitatea este completă ignoranţă şi corupţie sus, neagră ignoranţă şi adâncă mizerie jos.

Ş-acesta e poporul nostru românesc? Poporul nostru de acum 50 — 60 de ani, de-o sănătoasă barbarie , de-o rară deşteptăciune de minte, dăruită de Dumnezeu, de-o mare vigoare a inimei, grăitor de adevăr, vesel, muncitor, ironic, *des braves gens* cum zicea principele de Ligne acum o sută de ani?

Nu mai e de recunoscut. Nici Matei Basarab, nici Dimitrie Cantemir al său nu l-ar mai recunoaşte dacă s-ar ridica din morminte.

Şi de unde vin toate acestea?

Opinia noastră rămâne statornică. Pe deasupra poporului nostru s-a superpus o pătură străină fără tradiţii, fără patrie hotărâtă , fără naţionalitate hotărâtă , care ne-a escamotat lucrul cel mai scump pe care un popor îl are: *simţul său istoric,* simţul de dezvoltare continuitivă şi organică, acel simţ pentru care în fiece an avem o zi mare: Moşii.

Moşii — *patres ,* moşia — *patria,* cu orânduielele lor bune şi drepte, cu limba lor spornică şi bogată, cu moştenirea lor intelectuală şi socială întemeiată pe o mare epocă eroică şi pe-o dezvoltare normală şi sănătoasă, iată ceea ce nu mai avem şi de-aceea civilizaţia Caradalelor seamănă cu cea adevărată precum ar semăna o servitoare a Venerei vulgivage c-o împărătească.

[22 octombrie 1881]

[„BATE ŞEAUA ..."]

Bate şeaua să priceapă iapa, cum am zice. Există o frumoasă povestire românească despre un ţăran de munte care vorbea cu Vasile Vodă Lupul numai aşa, pe de lături, fără ca unul din curteni să-i înţeleagă. Munteanul se prefăcea că-i cam nea 'ntr-o parte, vorbea în pilde şi în parimii ; numai Vodă înţelegea tot.

Aşa „Pseudo - românul " de azi se preface că-i naiv, spune într-adins la platitudini despre valoarea bunelor relaţiuni între popoare, despre pacinica lor dezvoltare şi alte lucruri de acestea, foarte adevărate, dar cinsprezece la o para şi zece pe d-asupra de dăruială , nu pentru a umplea coloanele şi spre trecere de vreme, ci spre a îndrepta ascuţişul altîncotro , precum vom arăta mai jos.

Tema de azi a ziarului oficios o constituie cuvintele rostite de d. de Kallay în delegaţiunea austriacă. Fără îndoială şeful de secţie maghiar, însărcinat cu conducerea interioară a Ministerului de Esterne, cu afacerile curente oarecum, nu crede de cuviinţă a spune ceva pozitiv în cestiuni a căror rezolvare nu atârnă de d-sa. Vorbe ca „relaţiunile întreţinute de monarhie cu puterile străine sunt escelente" sau „datoria guvernului e de a grăbi rezolvarea cestiunii Dunării în sensul Tractatului de la Berlin" sunt cu totul formale şi nu pot ascunde nici un cuprins pozitiv. O putere mare, semnatară a Tractatului de Berlin, n-o să declare prin gura d-lui de Kallay că vrea să *calce* Tractatul de la Berlin sau să-l ocolească . Daca în adevăr e vorba de Tractat astfel cum [î]l pricep toţi, cestiunea e rezolvată gata şi nu mai e de datoria nici unui guvern de-a grăbi rezolvarea.

Ni se pare deci că altceva e la mijloc.

Reproducem câteva pasaje din „Românul". În fagurul de miere al poveţelor de pace date universului se ascunde un ghimpe rău.

Acest răspuns (al d-lui de Kallay) dovedeşte pe de-o parte câtă atenţiune dau chiar puterile mari relaţiunilor cu străinătatea, iar pe de altă parte ce înrâurire au aceste relaţiuni — când sunt amicale — pentru mersul pacinic al popoarelor. . .

În familia statelor, deşi interesele unora sunt opozite cu cele ale altora, se lucrează pentru apărarea acestor interese mai cu osebire pe calea înţelegerilor amicale.

Aceasta este norma în genere urmată şi rezultatele practice ce ea a dat adese amintesc zicătoarea :

Mai bine o învoială strâmbă decât o judecată dreaptă.

Când popoarele au părăsit-o tunul singur a mai avut cuvântul .

. . .orice stat, fie mare, fie mic, *şi mai cu osebire când e mic, trebuie a căuta — mai cu seamă în unele situaţiuni — să înnoade , să menţie şi să cultive bune relaţiuni cu puterile străine.*

Astfel, făcând statele mici cum fac cele mari, şi-ar putea mai lesne şi mai cu succes apăra interesele pentru că dorinţa lor cunoscută d' a mănţine bunele relaţiuni le-ar atrage bunăvoinţă sau măcar o atenţiune conciliantă din partea celor cu care ar avea interese de discutat. Relaţiunile acestea amicale se nasc, se mănţin şi se strîng nu numai prin tratările diplomaţilor, *ci şi prin întrevederile monarhilor.*

. . .când regele întreprinse o călătorie în Europa ziarele opoziţiunii nu găsită decât cuvinte de dezaprobare, ba încă: de

acuzare.

Orbite nu ştim de ce interese, *ele tăgăduiau întrevederii suveranului nostru cu suveranii străini orice înrâurire asupra bunului mers al afacerilor ţării, asupra apărării şi garantării intereselor ei.*

Sperăm însă că faptele la care asistăm cu toţii de câtva timp o vor fi *convins c-adânc înşelată era în procederile ei şi mult câştigă reciproc statele păstrând bune ş-amicale relaţiuni unele cu altele şi suveranii între dânşii* .

Această 'ndegetare făcută, ca 'ndeplinirea unei datorii patriotice şi de conştiinţă, să trecem la a doua parte a discursului d-lui de Kallay .

Ba zău, să nu mai trecem la a doua parte a discursului d-lui de Kallay . Cu acea perfidie proprie scriitorilor de la „Românul", în şirurile de mai sus se zice:

Opoziţia tăgăduia călătoriei suveranului orice înrâurire asupra mersului afacerilor ţării, a apărării şi garantării intereselor ei.

E adânc înşelată opoziţiunea.

Ne 'ndeplinim o *datorie patriotică şi de conştiinţă* arătând că opoziţiunea s-a amăgit. Iată dar cum c-un cusur subţire „învoiala strâmbă " pe care „Românul" o preferă „judecăţii drepte" s-aruncă în spinarea suveranului, ca şi chestia Stroussberg, deşi tot roşii erau şi atunci la putere.

„Învoiala strâmbă " preferabilă „judecăţii drepte" e regularea cestiunii Dunării. Îndealtmintrelea n-am înţelege ce „datorie patriotică şi de conştiinţă" ar fi avut „Româ-

---

nul" de-a face asemenea degetare *?* Asta nu înseamnează nimic alta decât că, din nou, vor să descarce vina Boerescu — Brătianu pe umerele iresponsabile ale regelui, joc vechi, cunoscut, însă foarte păgubitor ţării de vreme ce M. Sa nu poate servi de adăpost unor consiliari a căror alegere, după înseşi des repetatele perorări ale „Românului", atârnă de „naţiune".

C-un cuvânt , în toate aceste tirade oncţioase dar saturate de viclenie nu vedem decât intenţia de-a se descărca, de-a se ascunde după o personalitate iresponsabilă şi ... de-a rămânea la putere chiar cu preţul Dunării, prin învoială strâmbă .

Învoială?

Dar dreaptă, strâmbă , cum o fi, în ce consistă învoiala? Ce se oferă — strâmb ori drept — în schimb pentru dreptul incontestabil al ţării? Malul stâng al Dunării de la Porţile de Fier până la Galaţi este fără îndoială al nostru. Navigaţiunea Austriei e în adevăr însemnată; dar societatea de navigaţiune pe Dunăre are un privilegiu limitat : obligaţiunea ei primitivă era de-a da în proprietatea statului clădirile ce le va fi făcut pentru uzul ei timporar pe pământul nostru: o companie engleză sau franceză poate intra în drepturile ei, mai târziu una română poate.

Ce se oferă în schimb, asta-i întrebarea?

Cu această întrebare însă începe şi lipsa de idei a foii guvernamentale.

Căci strâmbă de-ar fi învoiala, de s-ar da adecă mai puţin ca compensaţie pentru ceea ce ni se cere, totuşi compensaţie trebuie să existe, căci altfel nu este învoială nici strâmbă , nici dreaptă, ci uzurpaţiune pură. Compensaţia aceasta trebuie — daca nu alta — să cântărească cel puţin atât cât pericolul la care ne-am espune în cazul când , intraţi pe clima concesiilor, am trezi o veche rivalitate în Orient care, prin contrapunerea de azi, e neutralizată până la un punct oarecare.

[23 octombrie 1881]

[„«PSEUDO - ROMÂNUL »
ÎN «SEMIBARBARIA » LUI..."]

„Pseudo - românul " în „semibarbaria " lui are, se 'nţelege , defectul acestei stări intelectuale; nu e în stare a pricepe termenii tecnici cu cari operează şi-i întrebuinţează pe dos. Am arătat în unul din numerile trecute cauzele cari ne fac a stabili, pentru epoca din urmă a istoriei ţărilor noastre, că e o stare de semibarbarie de o sută de ori mai rea decât barbaria adevărată, şi, se 'nţelege , fără proporţie de rea faţă de civilizaţia adevărată.

„Pseudo - românul ", care nu cunoaşte termenul „semibarbar " şi nu-i ştie însemnătatea, dă următorul înţeles

cuvintelor noastre:

Poporul (spun conservatorii) au făcut un *pas spre progres:* din barbar acum 50 — 60 de ani, a devenit semibarbar , adică pe jumătate barbar, *pe jumătate civilizat.*

Acest *pas făcut spre civilizaţiune* — şi aci vorbim în teza pretinşilor conservatori — în loc de a, fi un bine, *căci lumea - ntreagă spre civilizare merge, la civilizare ţinteşte şi-şi încoardă toate puterile* spre a ajunge, e un rău mare, e nefericirea poporului român.

Asemenea afirmări nu se discută.

Hotărît că nu se discută ceea ce zice „Românul", de vreme ce nici am zis, nici am putut afirma vreodată platitudinea că *semibarbaria e un pas spre progres,* spre civilizaţie, că *e o jumătate de civilizaţie.*

Niciodată. Semibarbaria e o stare de degradare, un regres , este corumperea unui popor primitiv prin viciile unei civilizaţii străine.

Un popor barbar e bunăoară religios. Civilizarea lui religioasă adevărată vine atunci când , prin progresul lent al propriei sale maniere de-a vedea în materii religioase, credinţele formale, adesea superstiţioase , se schimbă în convingeri morale. Dar când el admite de la alt popor numai ştergerea credinţei formale, fără a o înlocui prin *convingerea* morală şi religioasă, el rămâne şi fără una şi fără alta; are numai răul civilizaţiei şi răul barbariei, e semibarbar.

Un popor barbar îşi are industria lui de casă, meseriile lui, activitatea lui economică sănătoasă, deşi primitivă poate. Când el, în loc de a da dezvoltare propriei sale munci, cumpără obiectele gata de la străini, fără a învăţa cum să devie el însuşi în stare de-a le produce, e semibarbar.

Civilizaţia adevărată a unui popor consistă nu în adoptarea cu deridicata de legi, forme, instituţii, etichete , haine străine. Ea consistă în dezvoltarea naturală, organică a propriilor puteri, a propriilor facultăţi ale sale. Nu există o civilizaţie umană generală, accesibilă tuturor oamenilor în acelaş grad şi în acelaş chip, ci fiecare popor]î]şi are civilizaţia sa proprie, deşi în ea intră o mulţime de elemente comune şi altor popoare.

Există deci o civilizaţie franceză, una engleză, una germană, una italiană. Nu există însă o civilizaţie română şi, dacă sunt începuturi, ele sunt cu totul individuale şi n-au a face nimic cu dezvoltarea generală a lucrurilor.

Trecerea adevărată nu e de la barbarie la semibarbarie, căci asta e o trecere spre rău, ci de la barbarie la civilizaţia adevărată. Semibarbaria nu este o stare, organică sau necesară, ci e o boală, un regres , o stare de slăbiciune şi de mizerie. Dacă pe acest pământ va exista vrodată o civilizaţie adevărată va fi aceea ce va răsări din elementele civilizatorii vechi. Nu de greco - bulgara subţire şi nazalizată a secolului fanarioţilor se va lega progresul limbei noastre, ci de începuturile sănătoase ale unui Urechi sau Miron Costin; nu de traducerea de legi străine atârnă civilizaţia juridică, ci de perfecţionarea şi completarea vechilor şi propriilor începuturi de legislaţiune şi viaţă juridică. Din rădăcini proprii, în adâncime proprii, răsare civilizaţia adevărată a unui popor barbar; nu din maimuţarea obiceielor străine, limbelor străine, instituţiunilor străine.

Poate că popoarele slave ale nordului şi mijlocului Germaniei sunt mai civilizate „ca oameni" decum erau în starea primitivă; dar ele nu mai sunt slave; au pierit în poporul a cărui civilizaţie au primit-o. Populaţiile tatare ale Rusiei sunt mai civilizate ca „oameni" azi decât sub hanii lor. Dar nu mai sunt tatare; ele au pierit ca existenţă proprie din momentul în care au primit modul de-a fi al unui alt popor.

Semibarbaria nu este dar un progres, ci un regres din punctul de vedere naţional şi politic.

„Românul" mai pretinde că barbaria actuală ne-a dus în aşa scurt timp la independenţă şi la regat, la libertate şi la conştiinţa de sine, la progres şi la avere.

Iată lucruri ce le tăgăduim.

Pro forma independenţi, plătim un tribut de sute de ori mai mare decât cel vechi; libertatea populaţiunilor noastre este, după date statistice autentice, sinonimă cu libertatea de-a muri de mizerie; progresul şi averea se află în realitate nu la elementul care etnic şi istoric e singurul element în adevăr românesc, ci la ... *românii „Românului",* la acea pătură superpusă de populaţie străină incapabilă de-a pricepe poporul nostru, incapabilă de a-l iubi.

Barbarie şi civilizaţie stau laolaltă în raportul în care stă ghinda stejarului cu rădăcinele , trunchiul, creşterea ulterioară.

Semibarbaria e altceva, e o boală produsă prin mediu străin, decrepitudinea ce s-ar produce plantând un stejar la loc băltos şi mlăştinos şi supunându 'l la regimul salciei comune. Ei, nici salcia pom, nici Caradalele români.

Deci orice civilizaţie adevărată nu poate consista decât într-o parţială întoarcere la trecut, la elementele lui bune, sănătoase, proprii de dezvoltare.

[25 octombrie 1881]

[„CU PRIVIRE LA CESTIUNEA ..."]

Cu privire la cestiunea izraelită, reîmprospătată în timpul din urmă prin imigrațiunea din Rusia, pricinuită de măsurile guvernului şi de răscoalele populare de acolo, "Fraternitatea" scrie cu cunoştință de cauză următoarele:

Era un timp pe când România a fost Eldorado al tuturor refugiaților şi asupriților din toată lumea. A domnit aci o toleranță religioasă cât se poate de largă şi nemărginită, traiul a fost patriarhal , toate trebuințele vieței ieftine ca nicăieri, poporul blând şi fără egoism. De aceea au venit în țară lipovenii, bulgarii, grecii, ungurii şi izraeliții, mai cu seamă după revoluțiunea din 1848. Astăzi lucrurile s-au schimbat. România, vrînd să intre cu paşi repezi în sânul statelor apusene, s-a dezbrăcat de multe moravuri şi deprinderi din trecut; *egoismul sub numele de apărare națională* (?) a inspirat multe restricțiuni, încât străinii nu mai privesc România ca pe o țară unde pot să găsească fericire şi un trai bun, mai uşor decât acolo de unde au să vie. Noi unii suntem convinşi cum că numărul străinilor care vin acuma în țară pentru a se stabili e cu mult mai mic decât era odinioară şi, dacă guvernul ar poseda date statistice, s-ar putea dovedi aceasta într-un mod autentic şi neîndoios .

Mai mult, nu numai starea străinilor s-a îngreunat , dar chiar cei indigeni sunt astăzi mai împovărați decât erau în trecut, având să contribuie cu toți la crearea unor instituțiuni costisitoare şi necunoscute altădată. Această schimbare a lucrurilor noi izraeliții o simțim mai adânc decât ceilalți locuitori ai țărei; starea noastră, e mai nefavorabilă decât a creştinilor, fiindcă noi suntem priviți fără cuvânt de inimici şi tratați cu bănuieli şi neîncredere. Dacă nu din alt interes, cel puțin de milă şi îndurare vom opri pe coreligionarii noştri să nu vină în România, deoarece ei poate nu vor găsi aci ceea ce poate aşteaptă. Făcând României, după cum se cere, un serviciu, întru cât o ferim de elemente străine cari nu sunt binevăzute , rămânem şi buni izraeliți când povățuim şi arătăm coreligionarilor noştri cari vor să intre în țară ca să se întoarcă mai bine de unde au venit, deoarece în România nu vor avea să sufere şi să muncească mai puțin decât oriunde. Traiul s-a scumpit, toți fără, osebire sunt recrutați pentru armată, statul şi comuna cere lumii dări care de care mai grele, apoi izraelitul e şi împiedicat cât priveşte domiciliul şi negoțul. Ce caută dar între noi izraeliții din țările vecine, unde nu e o stare mai rea? Se mai zice că, din cauza numărului mare al izraeliților aflați în țară, nu se poate îmbunătăți starea lor. Şi aci ne lipsesc date autentice. Unii susțin că România are 600 000, pe când alții, cu mai mult temei, zic că sunt numai aproape 250 — 300 000 de evrei. Dacă numărul cel mare e cauza nenorocitei noastre situațiuni păcătoşi am fi de n-am da concursul nostru ca acest număr să nu se mărească.

Aşadar, făcându-se chiar abstracțiune de simțimânte patriotice, interesul nostru propriu ne sileşte să punem stavili întru cât depinde de noi spre nevenirea cu grămadă a evreilor din alte țări. Bazându-ne pe asemenea motive nu poate fi nimenea care se va îndoi că, promisiunea şi voința noastră de-a feri țara de elemente vătămătoare e sinceră şi leală.

Întrebarea e: în ce mod pot satisface evreii cererea „Românului" repetată în numărul de 19, 20 ale corentei ? Noi credem că, guvernul — presupunem că, ceea ce cere „Românul" e şi dorința guvernului — nu va ajunge la acest scop şi nu poate conta pe toți izraeliții — şi toți trebuie să conlucreze ca să se atingă această țintă — fără reorganizarea congregațiunilor izraelite, după cum sunt organizați armenii şi toate afacerile lor religioase, sub un control sever şi conştiincios din partea primăriilor locale. Astăzi guvernul n-are la cine să se adreseze vrînd să execute o măsură relativ la evrei, n-are pe cine să facă responsabil dacă o măsură luată nu aduce roadele aşteptate . Organizându-se asociațiuni religioase la izraeliți cu scopul hotărît de a satisface trebuințele cultului, de a răspândi cultura şi de-a deştepta şi dezvolta simțiminte patriotice, toate aceste dificultăți vor dispărea. Lipsa acestor corporațiuni face ca toate măsurile guvernului relative la vagabonzi să degenereze în persecuțiuni contra evreilor, nu numai în contra celor intrați pe furiş, ci şi în contra unor evrei cari sunt stabiliți demult sau chiar născuți în țară.

Evreii, luându-şi asupră-le sarcina grea de a da guvernului concursul lor întru a opri intrarea celor goniți din alte părți în țară, desigur că se vor expune la multe vorbe şi reproşe neplăcute; totuşi nu vor înceta a fi la îndemâna guvernului, văzând că prin aceasta s-a dezbrăcat de neîncrederea ce nutreşte în contra-ne , nu tolerează ca organele lui inferioare şi uneori chiar şi cele superioare să lovească pe nedrept în interesele izraeliților indigeni; cu un cuvânt , când se vor convinge că guvernul vrea numai depărtarea adevăraților vagabonzi, dar nu caută a asupri şi a înjosi pe toți evreii din țară fără osebire. Evreii nu voiesc a deveni un fel de şpioni şi poliți ; ci, lucrând spre binele țării, cer să li se dea ocaziunea şi posibilitatea de a se hrăni ca toți locuitorii țării într-un mod omenesc şi onest.

Vom merge şi mai departe, vom îndupleca pe evrei ca să nu fie cârciumari la sate, ce după legile în vigoare nu

pot fi, când li se va îngădui a îmbrățișa o altă ocupațiune , de pildă de a deveni agricultori, fie chiar în Dobrogea. Însă să nu ni se ceară aceasta când nu suntem în stare de a le recomanda o altă îndeletnicire. Astăzi lucrurile au ajuns până acolo încât abia este o ocupațiune în care evreii să nu fie împiedicați prin fel de fel de restricțiuni. Junimea studioasă n-are nici o speranță de a putea aspira la un post, fie într-un institut de învățământ ori de altă natură; când soldații voluntari sunt depărtați de armată, debitul de tutun și băuturile spirtoase e oprit, șederea prin sate chiar ca prăvăliași nu se acordă de către unele organe ale guvernului. Ce să fie, ce să facă dar evreii? Acuma suntem lipsiți de posibilitatea de a ne folosi de cunoștințele noastre intelectuale, suntem opriți o ne bucura de esperiențele noastre practice, încât nu ne rămâne decât desperarea.

Ceea ce spune „Fraternitatea" e în mare parte adevărat; e exact și o știm din esperiență personală că la 1844, la 1848 chiar, ocaua de carne costa patru parale, ocaua de pâne și mai puțin. Și cu toate acestea prețurile se vor părea mari când vom adăoga că ele nu se obțineau decât prin *monopol comunal.* Tăiarea de vite era un monopol comunal precum și coacerea pânii . Chiar din aceste patru parale două erau ale comunei, erau o dare indirectă percepută de la consumatori.

Cine au scumpit traiul în România? Neapărat înmulțirea consumatorilor impreductivi , reprezentată mai cu seamă prin elementul izraelit.

Tocmai înainte de 1848 — nu în urma lui — deci pe vremea boierilor, starea izraeliților era egală cu a celorlalți cetățeni, nemaipomenind că familiile vechi izraelite — familia Daniel bunăoară din Iași — era considerată ca familie boierească în rând cu oricare alta. Oameni nu tocmai bătrâni țin bine minte ce onorabili din toate punctele de vedere erau „puținii" membri ai comunităților izraelite. Prin invazia pe scară mare a elementului rusesc și galițian toate relațiile vechi, frumoase, întemeiate pe o absolută bună credință reciprocă s-au discompus. Invazia unui element improductiv a scumpit traiul. Elementul improductiv trebuind să trăiască de undeva, neapărat că s-a folosit de puțina cultură a claselor de jos pentru a trezi în ele vicii și a trăi din satisfacerea acestor vicii. Iată cum s-au născut cestiunea izraelită, o cestiune comună nouă, Rusiei de sud, Galiției , Bucovinei, Maramureșului și unor anume regiuni din Ardeal și Țara Ungurească.

Propunerea de agricolizare , de colonizare a Dobrogei cu izraeliți cari să devie plugari, ar fi în adevăr bună și admisibilă. Pământul aluvial al gurilor Dunării e de o fertilitate nemăsurat de mare și aproape vergin. Politica esperimentală fiind permisă în asemenea împrejurări, propunerea „Fraternității " are sorți de-a fi admisă de politici bine cugetători. Îndoiala noastră este alta. Nu credem că evreii se vor agricoliza , în afară de unele escepții. Deprinderi contractate în curs de secole se șterg cu anevoie. Dar o încercare, cât de costisitoare chiar, ar fi de recomandat, ca să vedem limpede ce rezultate ar aduce.

[26 octombrie 1881]

[„DE CÎTE ORI POZIȚIA ..."]

De cîte ori poziția cancelarului Germaniei era îngreuiată prin mecanismul parlamentar el amenința cu demisia și Parlamentul, vrînd - nevrînd , se mulcomea . În adevăr partidele germane voiau să aibă influență asupra politicei principelui cancelar, însă în genere erau prea patriotice pentru a nu desista de la cererile lor de cîte ori creatorul unității Germaniei ar fi amenințat cu aruncarea sarcinei sale. Prea nouă sunt întocmirile împărăției și prea șubrede poate pentru ca să nu aibă nevoie de consolidare prin acel care le-a dat naștere. Acum însă telegraful ne comunică un estras din ziarul „Post", organ adeseori inspirat din sferele cancelarului, prin care se arată că acesta ar fi declarat că e obosit de-a fi ținta tuturor răutăților , înjosirii , calomniei, suspiciunii invidioase a unei populații de 45 de milioane. Majoritatea parlamentară, compusă din centrul catolic și progresiști , ar putea în adevăr să-l răstoarne și principele va fi căutând să previe acest eveniment dându-și singur demisiunea. Nu e lesne de crezut că cel mai mare om de stat al secolului nostru ar fi dispus a-și părăsi locul său fără a încerca toate mijloacele pentru a paraliza urele îndreptate în contra sa. De aceea se poate ca articolul ziarului „Post" să nu fie decât o încercare de a pune în vederea opoziției germane nemăsurata responsabilitate ce și-ar asuma-o când cancelarul s-ar decide a-și muta sarcina pe umerii ei.

[29 octombrie 1881]

[„DEŞI ÎN CESTIUNEA DUNĂRII..."]

Deşi în cestiunea Dunării buna dreptate e în partea României într-un mod atât de neîndoios încât ziarele vieneze chiar sunt silite de evidenţă s-o recunoască, ştirile din urmă, ce fac a se prevedea soluţiunea finală, ne sunt cu toate acestea nefavorabile.

„Le Renseignement parisien", ziar ce pare a sta în oarecari relaţiuni cu guvernul nostru, e, precum se va vedea mai la vale, informat că guvernele s-au învoit a institui Comisia Mixtă, care nu numai că nu e prevăzută în Tractatul de la Berlin, ci a fost înlăturată chiar din discuţie de către Congresul de la Berlin. Ziarul francez spune următoarele:

Preocupaţiunile noastre dinlăuntru nu trebue să ne oprească de-a avea ochiul deschis asupra celor ce se întâmplă afară; pentru că din afară, mai mult decât dinlăuntru, pot veni pericolele pentru Franţa şi pentru Republică.

Nu-i de ajuns c-am ajutat României de a <se> renaşte şi de-a se constitui: cată să continuăm sprijinul nostru. Nu se creează copii pentru a-i părăsi. România este o fiică a Franţei. E născută în adevăr din Roma şi din Paris.

Astăzi ea are nevoie de noi, de Franţa şi de Italia. Ar fi dureros să gândim că Franţa n-o va asculta; şi n-am voi să credem că Italia a sacrificat-o Austriei în timpul întrevederii de la Viena.

De mai multe ori am tratat deja chestiunea Dunării, lămurind că buna, dreptate e în partea României şi că, în acest punct, interesele române se identifică cu interesele franceze şi italiene. . .

Se anunţase că la 7 ale curentei comisarii europeni se vor afla întruniţi la Galaţi. Însă toate datele pe cîte ziarele le-a publicat în privirea întrunirii Comisiei Europene sunt eronate.

Aflăm din sorginte sigură că Comisia Europeană nu se va întruni înainte de 22 noiemvrie curent.

După cât se asigură puterile sunt în acord pentru a stabili, cu toată opoziţia României, o Comisie Mixtă.

Şi cu toate acestea voim să sperăm încă. Daca în anticitate se putea apela, nu fără succes, de la Filip cel beat la Filip cel treaz, e şi mai natural acuma de-a apela de la un ministeriu ce se duce la un ministeriu ce vine.

Noul nostru, ministeriu nu va voi fără îndoială să înceapă prin a părăsi un interes atât de serios francez în Orient.

Ziarul „République franŞaise" a publicat în cestiunea Dunării articole prea bune pentru ca oamenii politici ce-l inspiră şi dirijează să poată uita că România este sentinela Dunării, în interesul îndoit al independenţei sale şi al siguranţei Orientului.

[29 octombrie 1881]

[„D. N. BASARABESCU, PÂNĂ MAI IERI..."]

D.N. Basarabescu, până mai ieri slujbaş al statului, fiind dat afară din slujbă, a găsit de cuviinţă să scoată o gazetă de opoziţie. Nedeprinşi a lua în serios politica paraponisiţilor , n-am dat nici o atenţie încercărilor stilistice ale lui Nae Postuleanu , proprii poate pentru a fi citite de Millo, cu arta de-a apăsa asupra neologismilor neînţeleşi şi a escentricităţilor retorice, decât de-a lumina publicul în vro cestiune oarecare.

În unul din cele din urmă numere d. N. Basarabescu se încumetă a consacra chiar un articol teoriei noastre etnologice. Ne pare rău că trebuie să-i luăm pentru totdeuna speranţa că vom discuta vreodată cu d-sa vro cestiune generală, de orice natură ar fi, etnologică, istorică sau politică, pentru cuvântul practic că cu cenuşeri de arhive şi cancelarii nu discutăm asemenea materii. Tot atât de puţin ne pasă de tonul în cari scriitori de teapa aceasta sunt obicinuiţi a îmbrăca puţinătatea lor, căci n-ar fi ei daca n-ar fi aşa cum sunt . Ceartă cu Dumnezeu pentru c-a umplut lumea cu ce-a putut nu începem.

Dar în acel articol d. N. Basarabescu mai susţine că redactorul „Timpului" ar fi bulgar de la Brăila.

Lucrul acesta privindu-ne personal pe noi, iar nu teoria etnologică, [î]i putem spune verde d-lui Basarabescu că *minte* pur şi simplu.

[29 octombrie 1881]

[„ATÂT «CUMPĂNA» CÂT ŞI «APĂRĂTORUL» GĂSESC..."]

Atât „Cumpăna" cât şi „Apărătorul" găsesc multe de întâmpinat în contra unuia din articolele noastre privitoare la relele economice ale imigraţiunii izraelite, articol în care am zis despre evrei că sunt un popor întreg de mijlocitori improductivi.

„Cumpăna" susţine contrariul:

1. Evreii au fost *chemaţi* în ţară din cauza necesităţilor economice ale generaţiei trecute.

2. Ei sunt *utili* şi chiar *necesari* deoarece sunt mijlocitorii unici între producători şi consumatori, iar pe de alta sunt fabricanţi şi meseriaşi.

Să ni se dea voie a face din capul locului o distincţie necesară. Nu vorbim de meseriaşii buni şi nu în contra lor e îndreptată vreodată o vorbă a noastră. Pe cât izraeliţii sunt meseriaşi buni şi conştiincioşi , pe cât nu lucrează numai pentru ochi, ci-şi onorează meseria prin aceea că produc obiecte de valoare şi utilitate reală, ei sunt netăgăduit folositori. Fără îndoială că într-o populaţie de sute de mii se vor afla şi meseriaşi buni şi ar rămânea numai ca o organizare solidă a meseriilor în corporaţii să deosibească pe cel bun şi solid de cârpaciul care nu-şi ştie meşteşugul şi care, oferind consumatorului obiecte rău confecţionate, îl frustrează pe acesta, făcând totodată o malonestă şi păgubitoare concurenţă meseriaşului solid. Chemată sau nechemată în ţară, această categorie de meseriaşi e utilă şi necesară şi asupra ei nu pierdem nici o vorbă.

Cât despre serviciul pe care evreii [î]l fac ca mijlocitori între consumatori şi producători, aci, verde vorbind, le contestăm orice utilitate şi din contra cată să-i declarăm de-a dreptul stricăcioşi, nu numai pentru elementul românesc din ţară, ci, cu toată solidaritatea ce există între ei, pentru ei înşii.

Eludând deci ceea ce nu intră deloc în cercul discuţiei, să venim la cele două afirmaţiuni ale „Cumpenei ", că evreii ar fi fost chemaţi în ţară şi că sunt utili şi necesari ca mijlocitori. Amândouă aserţiunile trebuiesc probate de cine le afirmă, căci le negăm pe date pozitive.

Bucovina bunăoară a avut cincizeci de ani privilegiul de-a nu da oameni pentru serviciul militar; tot astfel Basarabia rusească. Se ştie pe de altă parte că, din vremea Domniilor române şi până la Ştirbei Vodă, serviciul militar la noi în ţară era foarte neînsemnat. Se ştie asemenea că obligaţiunea serviciului militar îi face pe evrei să treacă graniţele când încoace, când încolo. Noi nu vedem în lipsa serviciului militar în Bucovina, în Basarabia, în Principatele române un motiv economic, o chemare pentru necesităţi economice.

Se ştie asemenea că regimul consular al puterilor străine în Orient, al Austriei mai cu seamă, era cu totul altul decât în alte ţări. Consulatele erau adevărate „slobozii " pentru tot soiul de străini, cari se bucurau de-o poziţie privilegiată faţă cu populaţia autohtonă a ţării, fără nici o obligaţiune către statul de cari pretindeau a se ţine. Regimul consular cu abuzurile sale, starea de neputinţă a statelor române în urma domniei fanarioţilor nu constituie o necesitate economică a generaţiei trecute. Astfel două cauze esterne, plus neputinţa statelor noastre de-a se apăra în contra invaziei, sunt cele de căpetenie pentru imigrarea elementului izraelit.

Cât despre folosul activităţii lor ca mijlocitori cată să-l tăgăduim cu desăvârşire . Evreii n-au venit ca indivizi în ţară, ei n-au fost supuşi legii generale de concurenţă.

H. C. Carey's

Lehrbuch

der

Volkswirthschaft und Socialwissenschaft.

Vom Verfasser

autorisirte und mit Zusätzen ergänzte deutsche Ausgabe

von

Carl Adler, Dr. jur.

München, 1866.

E. A. Fleischmann's Buchhandlung.

(A. Rieguer.)

15. Tratate puse la contribuţie de Eminescu în publicistica sa.

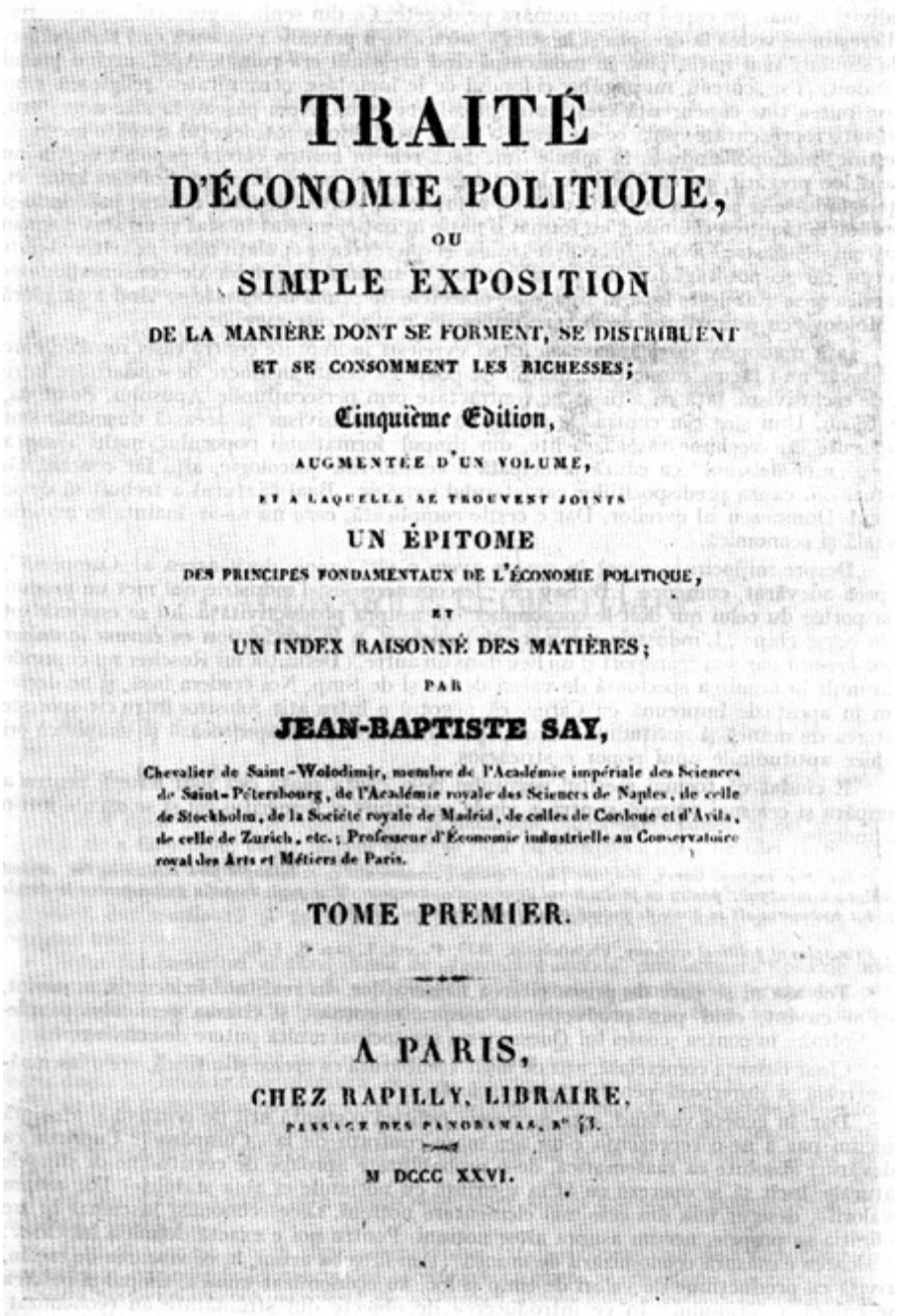

TRAITÉ
D'ÉCONOMIE POLITIQUE,
OU
SIMPLE EXPOSITION
DE LA MANIÈRE DONT SE FORMENT, SE DISTRIBUENT
ET SE CONSOMMENT LES RICHESSES;
Cinquième Edition,
AUGMENTÉE D'UN VOLUME,
ET A LAQUELLE SE TROUVENT JOINTS
UN ÉPITOME
DES PRINCIPES FONDAMENTAUX DE L'ÉCONOMIE POLITIQUE,
ET
UN INDEX RAISONNÉ DES MATIÈRES;
PAR
JEAN-BAPTISTE SAY,
Chevalier de Saint-Wolodimir, membre de l'Académie impériale des Sciences de Saint-Pétersbourg, de l'Académie royale des Sciences de Naples, de celle de Stockholm, de la Société royale de Madrid, de celles de Cordoue et d'Avila, de celle de Zurich, etc.; Professeur d'Économie industrielle au Conservatoire royal des Arts et Métiers de Paris.
TOME PREMIER.
A PARIS,
CHEZ RAPILLY, LIBRAIRE,
PASSAGE DES PANORAMAS, N° 53.
M DCCC XXVI.

În mod sistematic ei au căutat mai întâi negoţuri şi meserii slab reprezentate, prin câţiva indivizi numai, pe care-i puteai număra pe degete. Ca din senin negustorul sau meseriaşul creştin se vedea la dreapta şi la stânga sa cu cîte - o prăvălie evreiască cari lăsau obiectele similare mai ieftin până în momentul când creştinul era ruinat. Apoi, urcând preţul la îndoit, [î]şi scoteau , nu paguba, ci fondul ce le înaintase comunitatea religioasă pentru a putea ţine concurenţă creştinului până 'l vor ruina. Apoi păşeau la alte negustorii, mai tare reprezentate, până ce-au ajuns a ruina în Moldova tot negoţul şi toate meseriile creştine, monopolizându-le în mânile lor. Iată rele în contra cărora poporul nostru nu era deloc pregătit, pe cari nici nu le înţelegea, nici le putea înţelege. Solidari între ei, înţelegându-se şi contractând într-o limbă neînţeleasă pentru poporul nostru, judecându-şi conflictele înaintea rabinilor , au format o naţie în naţie, un stat în stat şi un stat duşman existenţei noastre, având în vedere ruina şi pierderea populaţiunilor noastre. Aceste lucruri nu se pot tăgădui. Tarifa de preţuri a tuturor obiectelor de consumaţiune se stabilea şi se stabileşte încă în sinagoge ; obiectele de primă necesitate se vând astăzi încă în Moldova cu preţuri mai urcate creştinilor, cu mai scăzute evreilor.

Iată manopere duşmănoase ale rasei evreieşti îndreptate contra rasei române, care în adevăr nu-i făcuse nimic celei dântâi . Se poate ca aceste instincte de solidaritate între ei, de esclusivism faţă cu alţii să fie contractate prin persecuţiunile Apusului. Poate da, poate nu. Unii sunt din contra de părere că acest esclusivism şi această duşmănie sunt înnăscute din vechime rasei izraelite, din timpul formaţiunii poporului, mulţi ajung a acuza „monoteismul" ca cauză principală a acestui rău psicologic, alţii iar conchid că, tocmai din cauza predispoziţiilor caracterului evreiesc,

Baal (Saturn) a trebuit să devie unicul Dumnezeu al evreilor. Dar e cestie complicată, care nu ne-ar înainta în materie socială şi economică.

Despre mijlocire şi negoţ în genere avem o altă opinie decât aceea a „Cumpenei". E prea adevărat, cum zice J.B. Say că „le commerce est l'industrie qui met un produit ŕ la portée du celui qui doit le consommer " şi asupra productivităţii lui se esprimă tot el în acest chip: „L'industrie commerciale concourt ŕ la production *en élevant la valeur d'un produit* par son transport d'un lieu dans un autre ". Definiţia lui Roscher nu cuprinde mai mult în numirea specioasă de valori de loc şi de timp. Noi credem însă, şi ne declarăm în apostazie împreună cu Carey , că negoţul e întru atât folositor întru cât sporeşte puterea de muncă şi aptitudinile unui popor. Întru cât el o împuţinează şi simplifică ori reduce aptitudinile unui popor e stricăcios.

E ciudat că tocmai meritul negoţului de-a căuta piaţa cea mai ieftină pentru a cumpăra şi cea mai scumpă pentru a vinde constituie şi demeritul lui şi se ascute într-o antinomie .

Da, zice umanul Carey , el opune piedeci oricării comunicaţii ce se întâmplă fără mijlocirea lui, căutând a câştiga un monopol; pentru ca producătorul de alimente să capete cât se poate de puţin postav pentru productele lui, iar postavarul cât se poate de puţină pâine pentru postavul lui.

(V. *Principles of political economy* , *Philadelphia* , 1837. 4° . vol . I. cap. 8, § 4).

Tot aşa ni se pare de prisos citarea fiziocraţilor . În realitate fiziocraţii au cuvânt , deplin cuvânt , când pun producţiunea asupra negoţului, şi citarea genialului pamfletist Voltaire în contra şcoalei lui Quesnay nu are tocmai multă putere de convingere.

Chiar balanţa comercială, atât de mult combătută ca erezie ştiinţifică, are o însemnătate reală şi dureroasă pentru ţările agricole.

Dar, în genere vorbind, este economia politică o ştiinţă atât de pozitivă şi absolută precum par a ne-o reprezenta c-un aer mare confraţii de la „Cumpăna"? Cuprinde ea adevăruri absolute ca matematica, de-o probabilitate aproape de certitudine ca ştiinţele naturale, încât să se opereze cu atâta uşurinţă cu noţiunile ei abia stabilite? Dar asupra „valorii", desigur una din cele mai elementare noţiuni, fiece economist însemnat îşi are definiţia sa proprie, necum asupra altor noţiuni. Pentru noi e exactă definiţia lui Carey : „Valoarea e măsura economizării de muncă". Am întreba acum, în ce vânzarea de rachiu, privită ca producţiune de valori de timp şi loc, au economizat munca, timpul şi puterea musculară a ţăranului? În ce introducerea de obiecte din străinătate au economizat munca meseriaşului nostru? Da, i-or fi dat foarte mult timp, dar timp pentru a nu face

---

nimic, pentru a nu şti de ce să se apuce, timp pentru a muri în mizerie, căci i-au luat piaţa în care-şi oferea braţele, l-au lăsat fără lucru. De aceea şcoala modernă de economişti are o formă atât de răspingătoare şi priveşte pe om nu ca pe obiectul perfecţiunii , ci ca pe-o maşină, ca pe-un animal condamnat a munci pentru cel mai tare sau pentru cel mai viclean.

În „Apărătorul" un tânăr student în ştiinţele sociale ne răspunde. Cam confuz nu-i vorbă, dar nu de asta ne preocupăm . Nu ne vom ocupa mult cu citatele din cărţi germane, ci ne mărginim la o rectificare. De aceeaşi părere (în privirea mijlocitorilor) este şi americanul Carey, care nu stă departe de socialişti, zice „Apărătorul".

Departe sau nedeparte , Carey *nu este* socialist. Daca Eugen Dühring , care este socialist, utilizează idei de-ale lui Carey în contra teoriei populaţionistice a lui Malthus şi a teoriei rentei fonciare a lui Ricardo , asta nu dovedeşte că scriitorul american are a face cu socialiştii. E în genere foarte ieften de-a numi pe orice om care se ocupă cu cestiuni sociale socialist. Socialismul consistă în anume *soluţiuni* ale cestiunii sociale, de-un caracter propriu şi revoluţionar, nu în recunoaşterea, studiul şi regularea legală a acestei cestiuni. Cestiunea evreilor la noi în ţară este socială; dar ocupându-ne cu ea, pentru a-i căuta o soluţiune conformă cu interesele statului şi rasei române, nu devenim socialişti. Tânărul student, în loc de-a cita pe Dühring , ar face bine să consulte pe Carey însuşi în bună traducere germană de Adler (Münich , 1863, 3 vol .).

[30 octombrie 1881]

[„ADUNĂRILE LEGIUITOARE SUNT CONVOCATE ...]

Adunările legiuitoare sunt convocate, prin decret regal, pentru ziua de 15 noiemvrie.

Nu ne facem iluzii asupra activității ,,breslei vesele şi uşoare" din care consistă majoritatea.

Chiar dacă ar fi altfel decum sunt şi dacă am putea presupunea la cei mai mulți dorința de-a face bine, ea ar deveni iluzorie față cu completa lipsă de idei şi de cunoştințe, proprie partidului roşu îndeosebi, dar proprie asemenea şi unei însemnate părți a țării. Am compara starea noastră cu acea a lunatecilor cari trec cu ochii închişi pe lângă prăpăstii, dar se 'nfioară şi se retrag cu spaimă în mersul lor când se ating de-un obstacol mic.

Răul fundamental al țării, lipsa de organizare socială, prin aceasta lipsa de diversificare a muncii, reducerea ei la esploatarea unilaterală a pământului , aruncarea păturilor superioare ale societății în ramuri de activitate improductivă, toate acestea nu preocupă pe nimenea.

Am spus în mai multe rânduri că semibarbaria noastră este mult mai rea decât barbaria deplină. Oriunde manufactura dispare, precum dispar la noi pe zi ce merge industriile de casă şi meseriile, şi unde creşte necesitatea de-a esporta productele într-o formă crudă, nepregătită , omul recade în barbarie. În asemenea țări averea scade an cu an, scăzând necontenit şi valoarea omului, care devine din ce în ce mai mult sclavul aproapelui său.

Şi când o rasă a căzut prin inepții economice atunci i se scoate ponosul că e leneşă , fatalistă , ignorantă.

Inzii sunt leneşi. Turcii sunt moametani şi fatalişti , incapabili de-a face concurență englejilor şi împrejurările acestea ni se citează ca cauze a slăbiciunii lor crescânde .

Cu toate acestea acum o sută de ani turcii aveau aceeaşi religie şi comerțul cu ei era unul din cele mai căutate. Maurii din Spania erau moametani şi religia lor nu era o

---

piedecă de-a ajunge la o civilizație relativ foarte înaltă. De religii deosebite şi de origini deosebite, sub alte clime şi sub alte latitudini geografice, statele omeneşti se aseamănă numaidecât îndată ce li se retrage putința de-a diversifica şi a înmulți ocupațiile cetățenilor, de-a le da putința de-a se dezvolta orice individualitate. Mărginiți apoi numai la agricultură, au trebuit să-şi esporte productele în forma cea mai crudă, lucru prin care pământul osteneşte, productivitatea scade, venitul muncii devine din ce în ce mai mic.

Activitatea industrială ne lipseşte, lipseşte piața în care brațele să se ofere şi să găsească întrebuințare. Mijloacele de comunicație, drumuri de fier, navigația pe Dunăre în loc dea-fi un bine sunt , în lipsa actuală de organizare, un rău. Mijloacele de comunicație s-au îmbunătățit în Irlanda bunăoară; dar la orice pas spre îmbunătățirea comunicațiilor se înmulțeau lipsurile şi boalele epidemice până ce, la completarea rețelei de drum de fier, se născu o foamete atât de cumplită cum nu mai fusese niciodată.

Tot astfel se întâmplă în India. Drumurile de fier au scopul de-a întinde tot mai mult esportul materiilor brute precum şi puterea centralizatoare a negoțului, lucru căruia-i urmează sărăcia pământului , scăderea puterii de asociație, decadența comerțului dinlăuntrul țării. Precum noi esportăm grâne , India esportă bumbac. Puțina manufactură locală a trebuit să dispară repede; bumbacul pleacă de la producătorul din centrul Indiei, ocoleşte prin Calcuta , Bombay , Manchester, spre a se întoarce manufacturată , la nevasta, la copiii producătorului chiar. Tot astfel lâna noastră ocoleşte lumea pentru a se întoarce manufacturată la noi şi a fi plătită înzecit. Cu cât mai multe drumuri de fier şi căi de comunicație se vor deschide, cu atât mai puțin se va întreb[uinț]a munca, cu atât mai mic va fi prețul productelor noastre. Toate țările cari n-au comerț înlăuntru şi cari sunt avizate la esport la piețe depărtate decad intelectual, economic, moraliceşte chiar.

Negoț, comunicații, drumuri de fier sunt ca veninurile tari: vindecă bine întrebuințate, nimicesc rău întrebuințate. Pentru state bine organizate, în care producția internă e foarte diversificată , orice drum nou aduce un spor de putere şi de dominațiune asupra naturii; în state rău şi inept organizate orice drum nou, orice comunicație nouă e un nou canal prin care se storc sucurile sale vitale, precum se 'ntîmplă cu Irlanda, cu Africa de nord şi de vest, cu Turcia, cu noi, cu multe alte țări.

În adevăr nu ne putem îndestul mira când vedem acea şcoală veche de cenuşeri ignoranți aplaudând crearea oricărui nou drum de fier, orice pas care adaogă în mod firesc înstrăinarea brazdei lor, reducerea muncii locuitorilor la cea mai simplă, mai greoaie, mai puțin rentabilă formă.

De aceea şi acum, când breasla uşoară a advocaților de duzină şi a postulanților deputățiți se va aduna în Dealul Mitropoliei, vor ploua proiecte nouă de drum de fier, de răscumpărări ş.a. Tot tendența aceasta o are cestiunea Dunării, tendența de-a preface esportul nostru într-un monopol austriac, mai târziu şi importul. Pe lângă aceasta se vor înființa iarăşi sute de posturi improductive pentru brațele ce rămân neocupate şi se va stabili încet - încet pe de-o parte atotputernicia claselor de mijlocitori, pe de altă parte robia şi mizeria claselor producătoare.

Vârtejul negrei specule care domină România în toate, departe de-a fi descurajat, se încurajează prin toate actele

pretinse politice şi, orice se face, în interesul ei se face.

Nu putem dori decât ceea ce e cu putinţă. Nu e în putinţă ca spiritul acestor Adunări să se schimbe, pentru că nu e cu putinţă a le face să înţeleagă că, sub pretextul progresului şi îmbunătăţirilor , ele comit cele mai mari erori, cari în materie socială şi politică sunt , după Taleyrand , „crime".

Când se auzea că d. Brătianu ar fi ajuns în fine a fi în dizacord cu d. C.A. Rosetti ni s-a părut că în cel dendâi s-au ivit o slabă fulgerare de om în adevăr de stat, că au văzut în urmă-i rezultatele concesiei Stroussberg şi a altor erori, că în locul empirismului său de pân' acum , consistând în jucăria cu ambiţiile şi reputaţiunile indivizilor, i s-a deschis pe-un moment înaintea ochilor perspectiva unei reorganizări sănătoase sociale şi economice. O asemenea reorganizare ar fi putut să prezerve rasa română de esploatarea din partea imigraţiunii de mijlocitori de tot felul, cari văd în ţara lui „om şi om" un Eldorado al activităţii lor nimicitoare .

Dar d-nul Brătianu a fost învins; a trebuit să recunoască că e mai uşor a guverna cu slăbiciuni, ambiţii şi apetituri; că e mai puternic sprijinul străinătăţii când urmează această cale, şi s-a alăturat din nou pe lângă iubitele sale Caradale.

Efectele acestei nouă alăturări le vom vedea în sesiunea viitoare şi nu ne îndoim că ele vor fi tot atât de rele ca şi în trecut.

[31 octombrie 1881]

[„DE CÎTE ORI SE DISCUTĂ..."]

De cîte ori se discută cestiunea izraelită scriitorul român are teamă de-a vedea vorbele sale interpretându-se ca ură de rasă, ca prejudiţiu naţional ori religios.

Unii ne răspund că evreii sunt folositori, ba necesari chiar, şi că, daca o organizare economică trebuie, ea nu se va întemeia pentru a sili pe evrei la muncă, ci pe români. Există mulţi români chiar cari atribuie starea rea a populaţiunilor noastre lenei, inepţiei şi viciilor.

Noi ne-am obicinuit demult a privi lucrurile într-un mod mai natural. Stări publice de lucruri sunt mai puţin a se atribui indivizilor sau colectivităţii pe cât înrâuririlor de tot feliul şi erorilor de organizare.

Priviţi din punctul de vedere al unei invazii străine, cu deprinderi economice duşmănoase şi cuceritoare , evreii sunt absolut stricăcioşi ca speculanţi şi mijlocitori, de un folos foarte problematic ca meseriaşi.

Meseriaşi buni sunt puţini între ei; cei mai mulţi lucrează pentru ochi şi s-au vârât în organismul nostru economic concurând colectiv, cu fonduri comune, pe meseriaşul ori pe micul negustor creştin. Ei au introdus şi esploatat viciul beţiei în sate, au amestecat băuturile cu materii otrăvitoare , au înveninat astfel fiziceşte, au corupt moraliceşte populaţiunile noastre.

Ei au intrat în ţară nu ca amici, nu ca oameni cari căutau pânea de toate zilele ci ca duşmani; ca *rasă străină* ne-au declarat război pe moarte, întrebuinţând în locul cuţitului şi pistolului băuturi falsificate cu otrăvuri . Sunt triste toate lucrurile acestea, triste pentru evreii ce le-au practicat; mai triste pentru noi cari le-am suferit, dar, din nefericire, sunt adevărate. Cu toate acestea ziarele lor se azvârl la iperbola că evreii au fost *chemaţi, utili, necesari* chiar.

Chemaţi calea valea ! Nu ştim cine i-a chemat, dar bun român şi om iubitor de ţara lui desigur n-au fost.

Utili şi necesari, cum?

Este utilă, este necesară o rasă care, direct sau indirect, [î]ţi nimiceşte poporul?

Se vor ridica protestaţiuni desigur, dar nu ne pasă de ele. Înainte-ne stă deschisă statistica populaţiunii României pe anul 1877.

Din ea constatăm întâi un fenomen comun pseudocivilizaţiei noastre: scăderea constantă a populaţiunilor orăşene .

Se înţelege. Trăiască liberul schimb şi piară orăşeanul român spre a fi înlocuit cu comisionarul şi importorul străin. Două catedre de economie politică avem în ţară, amândouă ocupate de liber schimbişti şi dacă un student ar îndrăzni de capul lui să zică ceva de bresle, de apărarea pieţeii şi muncii naţionale, i se dă zero. Cu înţelepciunea suprafină importată de la Paris am ajuns a importa făina şi untul de la Braşov, verdeţurile murate din Franţa. Românul e de felul lui om prost. Morar nu i-a dat Dumnezeu să fie, a măcina nu ştie, a mura verdeţuri iar nu se pricepe, nici a bate lapte 'n doniţă.

De aceea însă populația ortodoxă orășenească a scăzut prin superioritatea mortalității peste natalitate la Argeș, Bacău, Botoşani, Galați, Craiova, Dorohoi, Târgul Jiului , Iași, București, Turnu - severin , Piatra, Slatina , Focșani. Roman, Caracal , Fălticeni , Tecuci , Turnu-Măgurele, Râmnicul Vâlcii , Vaslui şi Giurgiu, unde mai pretutindenea evreii s-au înmulțit.

Daca s-au înmultit si crestinii în orase e mai numai acolo unde nu exista evrei deloc sau putini, ca la Braila, la Buzau, la Tîrgoviste, la Husi, unde negotul e-n parte în mîna crestinilor, la Calarasi, la Cîmpulung, unde nu sînt deloc evrei, la Ploiesti, la Bîrlad, unde asemenea o parte a negotului e-n mîni crestine. Încolo, în orase unde or fi evrei multi, populatia urbana se stinge ca prin minune.

Astfel la Botosani nasterile crestine sînt de 320, mortile de 797, un minus de 277 de suflete; aci însa înghesuirea elementului evreiesc e atît de mare încît cu toate ca au mai multe nasteri, 655, dar [au] si morti 711, deci o paguba de 56 insi. Dar sa lasam orasele si sa ne-ntoarcem la populatia rurala.

Unii din nobilii nostri adversari ne spun ca daca românul scade în lupta cu evreul este din cauza ca românul e lenes, e vicios. Sa admitem un moment ca asa ar fi.

De ce românul, cînd n-are evrei lînga el, sporeste? Astfel vedem ca în judete în care se afla putini evrei sau nu se afla deloc populatia sateana sporeste. În anul 1877 taranii au sporit:

în Rîmnicul Sarat	cu 1238
în Dîmbovita	cu 1390
în Buzau	cu 2407
în Braila	cu 1415
în Dolj	cu 1405
în Ialomita	cu 2459
în Ilfov	cu 2826
în Prahova	cu 1162
în Teleorman	cu 1204
în Vlasca	cu 1712

Acum sa vedem cum se înmulteste populatia rurala în judetele în cari sînt evrei.

La Bacau au crescut cu	480
la Botosani a **scazut** cu	268
la Covurlui a crescut cu	921
la Dorohoi a **scazut**	1126

(în ce stare trebuie sa se afle acel judet stapînit de rosii si de jidani!)

la Falciu a crescut	cu 922
la Iasi a crescut	cu 265
la Neamt a crescut	cu 463
la Putna a crescut	cu 99
la Roman a crescut	cu 47
la Suceava a **scazut**	cu 411
la Tecuci a crescut	cu 405
la Tutova a crescut	cu 20
la Vaslui a crescut	cu 424.

Populatia rurala a judetelor în cari nu sînt evrei are tendenta de-a creste cu 1500 — 2000 de locuitori pe an; populatia din judetele în cari sînt multi evrei scade sub natalitate; unde sînt mai putini, sporul e ridicol si atinge abia cifra de 100, 50, 20 chiar.

Exista în adevar si judete curat românesti în care sporul populatiei e mic, dar acolo natalitatea e mare. Se vede ca judetele sînt suprapopulate în raport cu întinderea lor si cu mijloacele de subsistenta.

E Argesul, c-o natalitate de 4143; Gorjul, c-o natalitate de 4823; Mehedintii, c-o natalitate de 5087; Romanatii, c-o natalitate de 4573; Vîlcea, cu 4180. Acesta e se vede maximul natalitatii pentru ele. Peste o cifra oarecare nu se poate înmulti o populatie pe deasupra mijloacelor ei de subsistenta.

Unde sînt evrei însa *natalitatea e mica,* si numai *mortalitatea mare.* Astfel Romanul are numai 2220 nasteri si mai tot pe-atîtea morti.

Întrebam acum de ce folos, de ce necesitate pot fi evreii economic si politic pentru o tara a carei populatie se stinge din momentul în care ei intra în contact cu ea.

Românul e lenes, e imoral, e vicios. De ce însa nu e imoral si vicios acolo unde nu sînt evrei?

Cu principiile cosmopolite ale d-lui C.A. Rosetti, cu libertate, egalitate, fraternitate şi cu teoria de „om şi om" nu facem decât să deschidem porți tot mai largi invaziei elementelor străine. Din datele statistice de mai sus se vede, după cum zice d-rul Platter , autorul Cametei în Bucovina, cine e vânatul , cine vânătorul . Vânător e elementul pretins persecutat care invoacă principiile d-lui C.A. Rosetti; iar vânatul e poporul românesc.

[1 noiembrie 1881]

[„ARTICOLUL DIN «POST»..."]

Articolul din „Post" prin care se manifestă dorința cancelarului Germaniei de-a se retrage e următorul:

După cum auzim, cancelarul are de gând de-a se întoarce la Berlin în cursul săptămânii şi de a da raport împăratului despre viitoarea formare a guvernului, în fața rezultatelor celor din urmă alegeri pentru Reichstag. După cum aflăm, principele cancelar s-ar fi rostit că e sătul de-a forma ținta pentru toată răutatea, înjosirea, calomnia şi pizmaşa suspiciune pe care-o produce un popor de patruzeci şi cinci de milioane de oameni. Ingratitudinea evreilor, *cari au a mulțumi tocmai politicei lui de stat egalitatea lor de drepturi, [i]l supără mai puțin decât împrejurarea ca marea majoritate a presei germane [î]l duşmăneşte în privire politică şi personală, calomniază intențiile sale şi că majoritatea alegătorilor germani e determinată — sau prin proprie duşmănie sau prin agitațiuni contrarie adevărului — să aleagă pe nişte adversari cu cari e imposibilă consolidarea Imperiului şi a principiului monarhic.*

Din asemenea adversari va consista, probabil, majoritatea noului Reichstag. E prea adevărat că majoritatea nu e omogenă şi nu se uneşte decât în opoziție în contra guvernului; jumătatea mai mare a ei tinde la forme de guvernământ particulariste şi federale ; jumătatea mai mică tinde la forme republicane. Amândouă sunt unite pentru moment în tendența de-a combate forma actuală unitară şi monarhică a guvernului patriei; însă a forma un guvern nou când se va retrage cel actual nu sunt în stare nici fiecare îndeosebi, nici amândouă la un loc; tendențele lor sunt o prăpastie din momentul în care guvernul actual le va face loc.

Mulțumită sacrificiului de intelect şi slugărniciei partidului național liberal față cu progresiştii , partidul radical au crescut în detrimentul unui partid moderat, iar centrul (catolic) cu aderenții lui au devenit cel mai puternic partid în Reichstag, încât vorba pe care cancelarul a rostit-o în anul trecut de pe tribuna Parlamentului, că progresiştii şi liber schimbiştii vor arunca pe succesorul său în brațele centrului, se realizează mai repede de cum ar fi putut-o prevedea pesimiştii chiar.

Cancelarul, rostindu-se precum am spus mai sus, a recunoscut cu întristare că problema de-a duce poporul cel german daca nu la unire, cel puțin la concordie, întrece puterile sale, deşi pentru acest scop a lucrat toată viața. Nu s-ar gândi de-a se retrage de la continuarea acestei opere dac' ar fi mai tânăr cu câțiva ani şi mai cu putere, ca după sfârşitul războiului franco-german, sau daca ar găsi în aprobarea majorității compatrioților lui tăria şi sprijinul necesar. Fără de acestea şi obosit prin o muncă de treizeci de ani, plină de răspundere, pe terenul politicei mari, el crede că şi-a făcut datoriile către patrie şi se crede în drept de-a lăsa altor mâni problema ingrată. Încă în timpul Congresului de la Berlin el credea că puterea sa de muncă s-au sleit şi numai în încrederea plină de onoare ce-a pus-o Europa întreagă în el a aflat curajul de - a - şi îndeplini misiunea. În străinătate a aflat mult mai multă recunoaştere decât în Germania, unde, afară de M. Sa Împăratul, nu s-au aflat în poporul întreg o urmă de recunoştință asemenea aceleia a poporului englez pentru lordul Beaconsfield. Peace with honour ! — *aceste au fost cuvintele cu cari poporul englez recunoscător a primit cu entuziasm pe primul său ministru când s-a întors de la Congres. Noi n-am avut numai pace cu onoare — şi prin aceasta cel mai mare bine pentru un popor civilizat — ci o pace cu glorie şi cu putere. Fără oboseală principele Bismarck a lucrat de la 1871 încoace pentru a ne prezerva de războaie nouă şi de coaliținuni duşmane, şi cine are cea mai slabă idee despre politica europeană a acestei epoce acela ştie că evitarea pericolelor ce ne-au amenințat în mai multe rânduri din partea străinătății e a se mulțumi numai consiliilor lui. I-a fost dat de-a înlătura în mod durabil îndelungata ceartă cu Austria, fără a pierde amiciția Rusiei, şi de-a abate de la Germania pericolul coaliținunilor prea puternice cari o amenințau de la 1866 încoace.*

Acest serviciu, cel mai greu după a noastră părere, pe care l-a făcut principele Bismarck Germaniei, se va recunoaşte poate în alţi timpi; în Germania actuală însă n-a aflat altă recunoaştere decât că întreaga presă germană — cu escepţii cari dispar — l-a batjocorit pe unicul bărbat politic şi cel mai avut în succese pe care l-a avut Germania de generaţii încoace prin injurii şi suspiciuni de soiul cel mai de rând .

Cine i-ar putea-o lua a nume de rău daca, după rezultatul alegerilor actuale, cancelarul a ostenit de-a se mai bate cu prostia şi răutatea, deşi regretăm din fundul inimei o asemenea hotărâre , din cauza patriei noastre? După principiile parlamentarismului , majoritatea înaintea căreia se retrage are să ia asupră - şi succesiunea; însă progresiştii şi centrul pot să formeze opoziţia împreună, dar nu pot guverna împreună. E aşadar necesar ca cancelarul să repete încercarea de a câştiga aprobarea împăratului pentru retragerea sa şi ca succesorul său să opteze între cele două direcţiuni ale opoziţiei. În imposibilitatea de-a guverna Prusia mo -

---

narhic şi totuşi în acord cu principiile progresiştilor , această opţiune nu se poate întâmpla decât în favorul centrului şi a tendenţei de-a forma, cu cooperarea partidului catolic, o majoritate capabilă de-a guverna. Din cauza luptei îndelungate pe care principele de Bismarck a avut - o cu Centrul pe când reprezenta interesele statului cată a se recomanda pentru această misiune alte personaje, cari n-au participat la luptele din trecut şi cari corespund mai mult cu idealurile ziarului „Germania" decât actualul cancelar, care, sprijinit de marele odinioară partid naţional liberal , a crezut a putea purta această luptă, până a trebuit să renunţe la ea, când liberalii l-au părăsit în urma neizbutirii tratărilor cu d. de Bennigsen .

După ce partidul naţional liberal a scăpat conducerea în mâinile unor elemente cu mult mai radicale, calea ce se zărea în faţa guvernului de la 1877 a devenit impracticabilă ; la luarea altor căi e mai bine ca responsabilitatea să treacă asupra unui om de stat care nu are antecedentele cancelarului.

[3 noiembrie 1881]

[„ÎMBLĂ VORBA ..."]

Îmblă vorba că, în ajunul întrunirii Corpurilor legiuitoare, cabinetul va fi supus la schimbări.

Ne-am obicinuit atât de mult cu mutaţiunile caleidoscopice ale guvernului roşu, am văzut atâtea nulităţi şi atâţi gheşeftari perîndându-se pe băncile ministeriale încât o asemenea eventualitate n-ar mai avea meritul de-a interesa pe cineva, indiferent fiind la ce nume răspunde carnea cu ochi care ocupă din vreme 'n vreme acele bănci. Aceeaşi trăsătură comună de inepţie, de şiretlic advocăţesc , [î]i face să semene atât de mult unii cu alţii aceşti patrioţi de contrabandă încât trebuie să fie cineva un profund zoolog ca să claseze sub alte rubrici menajeria decât sub aceea a absolutei nulităţi.

Din acest punct de vedere ştirea ar fi cu totul indiferentă. Ea câştigă însemnătate prin împrejurarea că stă în legătură cu cestiunea Dunării. Nu! Nu mai e vorba de-a înlocui pe Giani cu Fleva, pe Fleva cu Pherekydis, pe Pherekydis cu Stolojan; chestiunea e mult mai adâncă . E vorba de-a se afla oameni cu mintea subţire cari — ce-or face, ce-or drege — să afle modul de-a aplica formula contelui Andrassy despre „identitatea intereselor României cu acele ale Austro-Ungariei".

Pre cât se ştie teoria aceasta e veche. Mai cu seamă ungurii binevoiesc a ne dovedi zilnic ce identice sunt aceste interese şi cât de mult ne iubesc neamul şi limba. Ne pătrunde o adevărată duioşie când ne uităm peste munţi şi vedem cu câtă bună credinţă se aplică legea naţionalităţilor bunăoară, cum pretutindenea limba românească e întrebuinţată în administraţie şi în justiţie, cum toţi funcţionarii vorbesc cu poporul în limba lui, cum românii sunt preferaţi chiar atât de mult, încât de dragoste ... le vine să ia lumea-n cap.

Când cineva are parte de-o privelişte atât de duioasă şi vede de cât respect, de câtă iubire se bucură conaţionalii noştri de peste Carpaţi, mai poate fi îndoială că interesele noastre şi cele austro-ungare sunt identice? Nici câtu-i negru sub unghie.

Toată greutatea e de-a ne-o dovedi nouă aceasta. Iată o treabă de care onor. Giani nu-i capabil. De multe e capabil acest tânăr înzestrat cu fel de fel de daruri, dar de asemenea lucru nu.

Trebuiesc aci inteligenţe mai fine. Lucrul nu se poate face deodată, din topor. Mai întâi d. Brătianu se va retrage, se zice, pentru a lăsa câmpul liber d-lui Rosetti, ajutat de d. Cogălniceanu. Sub acest cabinet se va face desigur încercarea de-a accentua pe faţă opoziţia guvernului în contra pretenţiunilor monarhiei vecine. Această opoziţie făcută o dată în toată forma, se va întoarce onor. d. Brătianu cu asigurări despre deplina ei zădărnicie şi poate că d. Boerescu va

oferi atunci concursul marelui său talent de om de stat pentru a regula Dunărea în chipul în care ne-a regulat negoţul şi meseriile, de s-au ales praful de ele.

O nouă eră de fericire şi prosperitate se va deschide atunci pentru România. Cât ţine malul Dunării vom avea autorităţi de porturi chezaro - crăieşti şi, ceea ce e fără îndo -

GAZETA TRANSILVANIEI.

Anulu XLIV.

Nr. 127. Duminecă 8 20 Novembre 1881.

16. Editorialul [„ÎMBLĂ VORBA . . .”], „Timpul”, 4 noiembrie 1881, reprodus în „Gazeta Transilvaniei”, 8/20 noiembrie 1881.

ială un folos, puterea şi influenţa consulatelor se va urca iar, ca în epoca de fericită memorie a nobililor fanarioţi. C-un cuvânt , o nouă pârghie se va crea, cât ţine Dunărea, pentru marea menire istorică a epocii lui Carol îngăduitorul, pârghie pentru înstrăinarea treptată, dar cu atât mai sigură a ţării. Tot ne place nouă ce e străin, încai să ne facem înşine străini, lăsând în ştirea Domnului acea curiozitate etnologică care se numeşte poporul românesc.

De-or veni astfel lucrurile sau altfel — cine ştie?

Un lucru însă ştim despre patrioţii noştri: că se bucură de cea mai bună opinie în străinătate. Un diplomat străin

convorbind c-un român, s-a esprimat asupră-le în modul următor: „în zadar vă zbateți ; ceea ce ştiu e că roşii d-voastră sunt foarte culanți în daraverile cu străinătatea şi se țin de cuvânt , orice - ar promite. Țara? O 'nvârtesc s-o sucesc pân-ce rămâne tot pe-a lor".

Iată un adevăr care nu ne inspiră încredere nici în protestațiunile „Românului", nici în seriozitatea opunerii lui în cestiunea Dunării.

[4 noiembrie 1881]

[„«UNGARISCHE POST» ADUCE ŞI EA ŞTIREA..."]

„Ungarische Post" aduce şi ea ştirea despre retragerea d-lui Brătianu în forma următoare:

După ce agitația în cestiunea dunăreană a ajuns atât de departe încât înființarea Comisiei de riverani nu se poate susține înaintea nici unei Camere şi de vreme ce Brătianu se teme să nu i se aducă aminte făgăduința pe care el şi Boerescu au făcut-o la 1880 la Viena, Brătianu vrea să-şi dea demisia pentru a face loc unui ministeriu Rosetti — Cogălniceanu; acest cabinet se va declara descărcat de toate concesiunile cabinetului trecut."

Cam versiunea aceasta am adus-o şi noi ieri. Deşi ne-ar plăcea a crede că această schimbare ministerială e inspirată în adevăr de intenția de-a se opune pretențiunilor monarhiei austro-ungare, totuşi nu ne putem lua după ceea ce ne place a crede şi cată să analizăm mai de aproape dacă o asemenea procedare e în stare a abate primejdia în perspectivă.

S-a constatat în Parlament că d-nii Brătianu — Boerescu au făcut făgăduințe în privirea Dunării, făgăduințe cari pe de-o parte [î]i legau pe ei, pe de alta corpurile a căror delegațiune erau ei în înțelesul Constituției, Corpurile; legiuitoare. Afară de asta Austria nu poate fi atât de rău informată în privirea mecanismului parlamentar din România ca să nu ştie că 'ntr-o Cameră roşie totul atârnă de guvern şi că ceea ce el dictează Camera primeşte. E aşadar aproape de mintea omului să zică: „Ați făgăduit şi acum — nu că nu puteți ține făgăduința, de vreme ce cunoaştem docilitatea Pătărlăgenilor voştri — dar nu voiți să vă țineți de cuvânt şi de-aceea inventați față cu mine o opoziție a Adunării care nu există şi care e insuflată chiar de voi. V-ați legat şi puneți un corp care atârnă de voi să vă dezlege."

Aşadar puterea vecină e în drept de-a se îndoi de pretextata neputință a d-lui Brătianu de a-şi împlini făgăduința, precum şi de putința pretextată a Camerei de-a se opune d-lui Brătianu. Puterea vecină n-ar vedea în opunerea Adunării şi în schimbarea ministeriului decât o comedie bine înscenată de oameni cari au făgăduit şi cari, cu rea credință , nu voiesc azi a se ține de făgăduință.

O putere mare este însă în stare de-a nu se lăsa amăgită pur şi simplu şi într-un mod cu totul primitiv de către oamenii de stat ai unei puteri mici. Pe lângă oamenii con-

---

ducători ai partidului roşu ea poate insista ca sau să se țină de angajament sau să se retragă.

Cu totul altfel devine situația în fața unei Camere nouă şi a unui guvern nou. Aci monarhia vecină nu poate invoca în favoare-i făgăduințele ce i s-a făcut de-un guvern trecut, de vreme ce chiar aceste făgăduințe pot fi cauza pentru care guvernul trecut va fi căzut. Numai o Cameră nouă şi liber aleasă, numai un guvern cu desăvârşire altul, a cărui opoziție nici să pară a fi de comedie, ci să fie răsărită din chiar convingerea țării, ar sta cu totul neangajat în fața cestiunii dunărene.

N-avem nevoie a adăoga de câtă importanță este libertatea de acțiune a unei nouă Camere. Cestiunea Dunării nu este atât de simplă după cum s-ar părea la prima vedere, căci Dunărea fiind una din principalele căi de comunicație pe cari se introduce la noi industria străină, monopolul navigațiunii austriace înseamnă totodată pân-la un grad oarecare monopolul importului austriac. De soluțiunea ei atârnă sorții de izbândă a întregei noastre politici de emancipare economică; o politică al cărei adversar interesat este în linia întâia monarhia vecină. Interesele reciproce nu sunt identice, după cum are bunătatea a susține contele Andrassy, ci, în cazul cel mai bun, ele sunt armonizabile. Nu concesii se pot cere, nu concesii se pot da. Ceea ce se poate face este a se cunoaşte în marginele adevărului cari sunt industriile ce se pot înființa cu succes la noi, şi cari prin urmare ar trebui apărate , şi cari sunt acele ce nu se pot înființa şi ale căror produse s-ar putea introduce din Austria. Astfel numai interesele economice s-ar armoniza reciproc.

Tot în cercul discuției intră, se 'nțelege , şi tratarea ce se aplică conaționalilor noştri de peste munte, cari

formează aproape jumătatea poporului românesc. Luându-se din calea acestui element piedicele artificiale ce se opun dezvoltării lui intelectuale şi economice, dându-i-se liniştea necesară pentru a se ocupa, precum înclină, cu negoţul şi industria, Austria ar înceta de-a fi pentru noi o putere atât de străină precum este astăzi.

Alte tratări se pot face c-un stat când am avea a schimba grâul nostru pe obiecte industriale produse de românii învecinaţi; alta e situaţia când avem a trata cu un stat străin, în care elementul românesc e persecutat şi pus în neputinţa de-a lucra împreună cu noi la opera comună de întregire economică. Nu la cuceriri gândim , şi nici putem gândi la ele. Dar gândim la emanciparea materială şi morală a poporului românesc de pretutindenea şi când conaţionalii noştri de peste Carpaţi n-ar fi împiedecaţi, prin şicane politice ungureşti proprii a irita o conştiinţă cât de blândă , de-a munci în linişte pentru ei, poate că cestiunea dunăreană nici ar exista.

[5 noiembrie 1881]

[„CESTIUNEA DUNĂRII..."]

Cestiunea Dunării preocupă aproape esclusiv jurnalistica noastră, şi nu fără cuvânt . Nu numai interesul practic al navigaţiunii pe Dunăre e în joc, deşi acesta ar fi îndeajuns pentru ca să justifice preocupaţiunile. Deja pe Dunărea de Jos bandiera română fâlfâie pe câteva sute de vase cari fac concurenţă „Societăţii privilegiate".

Nu români sunt aceia cari pun bandiera română, de vreme ce poporul nostru, originar din munţi, n-a avut contact cu marea şi cu Dunărea decât în epoca sa eroică, în epoca de aur a unui Mircea, a unui Alexandru cel Bun şi Ştefan cel Mare, Domni stăpânitori de la munte şi pân-la marea cea mare, cum se întitulau ei.

Pierzând încă din secolul al Xv-lea şi al Xvi-lea cetăţile de pe Dunăre către atotputernicia otomană, coloniile genoveze şi veneţiane cari se formaseră , sub sceptrul protector al voivozilor români, la Moncastro (Cetatea Albă), la Proilabum (Brăila) şi la San-giorgio (Giurgiu), au încetat de-a fi româneşti, negoţul nostru a trebuit să dea îndărăt şi să dispară.

Cine deschide cronicele vede lesne că lupta îndrăzneaţă între Domnii români şi turci au fost purtată pentru cetăţile de pe Dunăre şi de la gura Nistrului, că, din momentul în cari aceste cetăţi au fost luate de covârşitoarea putere otomană, ţările înşile şi-au închinat steagul înaintea sultanilor şi au încăput sub suzeranitatea otomană. Precum în evul mediu erau itailani aceia cari purtau bandiera română pe vasele lor, tot astfel astăzi negustori de naţionalităţi foarte deosebite pun bandiera noastră ca semn distinctiv de concurenţă cu Societatea austriacă. Fiindcă interesele decid adeseori cetăţenia de stat a oamenilor, mişcarea aceasta ar fi avut rezultatul că, din opoziţie în contra puterei economice austriace, s-ar fi creat cu încetul o marină română.

Se vede că nu asta a fost intenţia guvernului român. D. Boerescu, edificat bunăoră de starea escelentă a conaţionalilor noştri din Ardeal, s-a convins că prieteni mai buni decât pe unguri românul nu mai are şi din consideraţia aceasta a admis şi Comisiunea Mixtă şi prezidenţia Austriei în Comisiune; ba, ce e mai mult, au convins până şi pe d-nii Rosetti — Brătianu despre sinceritatea şi amicabilitatea d-lui conte Andrassy.

Legăturile între monarhie şi guvernul român a devenit atât de intime încât răposatul baron Haymerle nu găsea de recomandat, ca model de realaţiuni prietenoase , decât pe cele întreţinute cu România; iar Ministeriul Afacerilor Străine din Viena merge cu gingăşia atât de departe încât declară că, în interesul mănţinerii bunei înţelegeri, guvernul imperial e constrâns să nu publice *toate* actele relative la cestiunea Dunării. „Românul", înţelegând că nu se mai poate ascunde după deget, a insinuat c-un cusur subţire, că M. Sa Regele, în călătoria sa prin Europa, ar fi luat angajamentele privitoare la Dunăre într-un timp în care opoziţiunea *amăgită* contesta acestei călătorii orice semnificare politică.

Daca în România n-am fi pierdut deprinderea mirării , daca la noi n-ar fi toate cu putinţă, am găsi că e revoltător de-a vedea presa guvernamentală polemizând şi protest\nd în contra pretenţiunilor austriace, pe când în fond cestiunea e regulată. Acest joc de cărţi măsluite, pentru a amăgi opinia publică, e de-a dreptul nedemn.

Dar am pierdut demult deprinderea de a ne mai mira de ceva. Interesul pungii şi stomacului câtorva sute de paraziţi bugetari de provenienţă din câteşipatru colţurile lumii determină soarta economică şi politică a poporului românesc. Precum pensiile reversibile şi recompensele naţionale ale patrioţilor cu moţ se iau din fondul nefericiţilor pensionari cari au servit cîte 30 de ani statul, din fondul văduvei şi orfanului , pentru a garnisi pivniţi patriotice cu vinuri străine, tot astfel rămânerea la putere şi îngrăşarea sistematică a partidului Gianilor şi Pherekyzilor se face în socoteala viitorului politic şi economic al naţionalităţii române. Pentru a rămânea la putere sunt în stare să facă orice şi

să dea orice, şi Dunăre, şi Basarabie , şi Moldovă, şi Oltenie ; c-un cuvânt — tot, numai bugetul să le rămâie la îndemână şi moşiile statului să le arendeze pe nimic şi păsuiți să fie. Idealul statului român nu este dezvoltarea poporului românesc, ci prefacerea visteriei într-un spital de nevolnici etnici şi intelectuali; tot ce nu se poate hrăni peste Dunăre cu meşteşug cinstit să fie avizat la bugetul Țării româneşti.

De aceea comedie va fi retragerea d-lui I. Brătianu, precum de comedie sunt protestațiunile „Românului", de vreme ce guvernul imperial „nu publică toate actele relative" în interesul bunei înțelegeri cu d. C. A. Rosetti.

Ciudată țară!

În Germania nația se pronunță în contra celui mai mare om al ei, în contra aceluia care-a întemeiat puterea şi mărirea ei, unitatea ei şi un viitor ale cărui margini nu sunt de prevăzut, numai din cauză că nației nu-i plac unele din vederile economice ale cancelarului. La noi un guvern cedează o bucată de țară, cumpără cu 60 la sută hârtii ce făceau 20 la sută, îngreuie în cinci ani bugetul cheltuielelor cu 40 la sută, e pe cale de-a ceda drepturile suverane ale țării pe Dunăre, şi nimeni nu se găseşte care să-i zică ceva. Gazetele scriu şi asta e tot. Nu e nici o putere în stat care să se opuie acestei politici de precupețire de hotare. Frinee politice fără convingeri, fără tărie morală, se sulemenesc prin gazete şi-şi fac sprâncene , ca să le crează lumea tinere şi virtuoase , pe când în realitate şi pe ascuns sunt înțelese demult cu adversarii naturali ai acestei țări ca să-i puie capăt în toate cele. Astfel se sulemeneşte „Pseudo — Românul" în toate zilele în cestiunea dunăreană, pe când lucrurile sunt puse la cale de-un an şi mai bine, pe când toată greutatea este: de-a amăgi țara ce pretind că e a lor.

[6 noiembrie 1881]

[„«JOURNAL DES DEBATS» SCRIE..."]

„Journal des débats" scrie următoarele în privirea cestiunii Dunării:

Declarațiunile făcute de d. de Kallay asupra cestiunii Dunării au mişcat adânc opiniunea publică din România. D. de Kallay a zis în adevăr că cestiunea va fi rezolvată în conformitate cu spiritul Tractatului de la Berlin şi prin aceasta chiar a lăsat câmp deschis interpretațiunilor celor mai diverse şi mai contrazicătoare. Românii pretind, nu fără oarecare aparență de cuvânt , că, politica austriacă n-are altă ființă decât de-a izola de Europa micile state vecine şi de-a le atrage de bunăvoie ori cu sila în orbita austriacă, astfel încât ele să fie reduse aproape la starea de state vasale; toate aceste, firește, sub vălul Tractatului de la Berlin.

Dar de-o fi Serbia, dar Bulgaria, dar România, scopul este acelaşi, oricât de deosebite ar fi procederile. Serbia a încercat a se împotrivi ; dar în curând s-a încredințat că puterile ei nu-i permit să se opuie şi s-a închinat. România e într-o situație deosebită, care - ar putea părea mai bună.

Nu s-a admis în adevăr că libertatea de navigațiune pe Dunăre constituie un interes european şi nu e România în drept de-a aştepta un sprijin care i-a lipsit Serbiei?

Pân - acuma acest sprijin nu i s-a refuzat şi Austria a găsit în Comisia dunăreană o piedecă la pretențiunile sale. Dar există teama în Bucureşti că nu va fi totdauna astfel şi că 'ntr-un timp mai mult ori mai puțin depărtat România se va găsi izolată şi nu va mai putea să aştepte nici un sprijin.

Sunt în adevăr câteva cuvinte ale contelui Andrassy, rostite în una din şedințele delegațiunii ungureşti, cari sunt din cele mai caracteristice şi n-au putut să fie tocmai plăcute românilor. „E cu putință — a zis contele ca interesele şovinismului român să se îndrepte în contra, noastră, dar interesele României înseşi sunt identice cu ale noastre. De când România a devenit stat independent şi de când nu. se mai bucură de protecțiunea Europei, acest regat are mai mult decât oricât trebuința de-a se înțelege cu noi."

Vorbind astfel, contele Andrassy a esprimat desigur un adevăr politic care are trecere astăzi la Viena şi mai cu seamă la Pesta. Dar e cu *neputință să nu atingă adânc sentimentul național al mai marei majorități a românilor şi, precum observă aproape unanimitatea presei române, acuzarea de „şovinism " este cu atât mai stranie cu cât vine de la un maghiar, de la reprezentantul națiunii celei mai şoviniste ce există în lume.*

Dar mai important pentru români este că li se declară că recunoaşterea independenței lor i-a lipsit de protecțiunea Europei. Astfel n-a fost îndeajuns pentru ei de a consimți la cele mai dureroase şi mai primejdioase sacrificii, de-a fi primit toate condițiile ce i-a plăcut Europei de-a le impune pentru a-i proclama în sfârşit demni de independență. Acum ea nu vrea să-i mai cunoască şi i-ar lăsa espuşi !a întreprinderile vecinilor lor. Pe de altă parte poate politica austriacă să se resigneze de-a fi fără înrâurire la Bucureşti ? Învederat că nu. Destinele nouă ale Austriei o pun în necesitatea de a-şi asigura marile căi strategice şi comerciale ale Orientului. Aceste căi sunt în număr de două, calea Salonicului şi a Dunării. Ea nu poate permite ca una sau alta să fie amerințate în coastă, nici prin urmare ca o altă înrâurire decât a sa să fie precumpănitoare ÎN România. Dar această înrâurire poate să se exercite altfel decât într-un mod despotic. Ea poate fi blândă şi chiar binefăcătoare, Se pare însă că, la Bucureşti, nu se aşteaptă

nimeni la o asemenea înrâurire afară de câțiva oameni politici cari sunt acum la putere; apoi e sigur că vorbe ca cele rostite de d. Andrassy nu sunt de natură a înlesni stabilirea unor relațiuni de încredere între cele două țări.

[7 noiembrie 1881]

[„«FRATERNITATEA» CUPRINDE..."]

„Fraternitatea" cuprinde un lung răspuns la adresa noastră. Tonul acestui articol ne dispensează, din nefericire, de datoria de-a ține seamă de el şi cu părere de rău cată să renunțăm la plăcerea de-a cerceta daca „balanța comercială" mai are o altă însemnătate decât părerea greşită că bogăția consistă în bani sau altele asemenea.

Împrejurarea că există mai multe şcoli de economişti şi că şcoala liberului schimb nu predomineză absolut spiritele este o dovadă în favorul oricui că e îndreptățit a se alătura la seria de idei pe care-o crede adevărată. Această îndreptățire ne dă totodată şi tonul în care asemenea discuții trebuie să se poarte. A ne întrece în înjurături cu evreii nu credem de cuviință, de vreme ce aceasta e partea lor cea tare, ajutată şi de... cunoscuta vitejie evreiască.

Dar „Fraternitatea" susține între altele un lucru ce nu are a face cu teoriile noastre economice: că am falsificat un statut prusian.

„Fraternitatea" spune neadevărul .

Nu am falsificat nici un statut prusian. Toate articolele reproduse sunt autentice. Dacă n-am reprodus articole favorabile evreilor, cauza e simplă. Nu avem nici nevoie, nici înclinare de-a cita ceva în favorul evreilor. De restricțiunile introduse în legile străine ținem seama, nu de favorile acordate.

Nimeni nu e obligat, în discuție, a spune tot ce ştie, ci numai ca tot ce spune să fie adevărat, şi nu renunțăm la dreptul de-a aproba restricțiunile , de-a disproba favorile. Pe cât timp citatele sunt autentice nu poate fi vorba de rea credință . E treaba adversarilor de - a - şi uşura poziția şi de-a cita articole ce sunt în favorul lor.

[7 noiembrie 1881]

[„PRIMIM DE LA UN CORESPONDENT..."]

Primim de la un corespondent al nostru din Râmnicul Vâlcei următoarele amănunte asupra faptelor ce se petrec acolo.

Nu putem îndestul atrage atențiunea opiniei publice asupra unei asemenea stări de lucruri. Deşi avem puternice temeiuri pentru a avea o foarte slabă speranță în guvernul actual, totuşi ne facem o datorie de a-i semnala un sistem de administrație care de şase ani apasă această populațiune şi o dă în prada câtorva esplotatori neruşinați. Deunăzi „Monitorul" chiar publica destituirea a 14 perceptori din acest paşalâc , scoşi pentru abuzuri şi sfeterisire de bani publici. Cine a numit pe aceşti perceptori?. Cine i-a menținut în funcțiune de atâta timp? Evident influențele locale în capul cărora se afla prefectul. Şi când hoțiile au ajuns într-un grad încât se primejduieşte chiar încasarea regulată a impozitelor, adică sfântul buget, atunci ministerul se deşteaptă şi face cîte un târziu şi inutil esemplu.

Iarăşi în „Monitor" vedem că arenda moşiei Marcea a statului, arendată d-lui Klaus , nu s-a plătit. Cine este acel Klaus ? Toată Vâlcea 'l ştie. Este omul de paie al prefectului, acel ce-i împrumută numele pentru a ține în arendă mai multe moşii ale statului (între cari şi Marcea).

Neruşinarea merge atât de departe încât asemenea lucruri nu se ascund cel puțin cu mai multă dibăcie. Acel Klaus este funcționar al județului, inginer plătit din bani publici. Iata dară pe de o parte prefectul arendaş al statului pentru mai multe moşii în județul ce însuşi administrează şi neplătind cel puțin arenda acelor moşii. Iată pe de altă parte omul lui de afaceri, epistatul , ocupând fără ruşine şi fără măcar a se ascunde postul de inginer al județului!

La ce se întrebuințează timpul acelui inginer ? A gera moşiile pe care le-a arendat de la stat pe față şi fără, sfială. Căci din două una. Ori aceste moşii sunt în adevăr ale lui; atunci cum tolerează prefectul ca inginerul județului să fie

arendaş ? Ori, ceea ce se zice şi este mai mult: decât sigur, acele moşii sunt arendate numai cu numele de zisul Klaus şi sunt în adevăr ale prefectului? Atunci abuzul este încă mai strigător. Acum puteți înțelege ce se face cu zilele județene pentru şosele.

Mai nici o şosea nu s-a creat de la căderea administrațiunei trecute. Acele moştenite sunt în starea cea mai rea de întreținere.

Singurele lucrări ce se mai fac sunt canalizări de râuri precum Luncavățul la Marcea), care inunda moşiile arendate şi esploatate de prefect, construcțiuni de mori la aceleaşi moşii, şi altele de asemenea natură.

La 15 octombre era să se deschiză consiliul județean. Nu s-a putut completa două săptămâni şi mai bine, fiind prefectul dus la Pesta fără concediu pentru a specula porcii săi, întovărăşit şi de veterinar , care, ca toți amploiații județului, sunt servitori particulari şi epistați de moşie ai arendaşului prefect .

Este inutil a mai insista asupra abuzurilor de tot felul ale lui Simulescu, denunțate de o sută de ori în presa de toate nuanțele şi rămase necercetate şi nepedepsite până astăzi.

Astfel se esplică că acest om, intrat în administrație c-o datorie, constatată la Tribunalul de comerț, de peste 60 000 mii galbeni, astăzi se găseşte liberat de tot şi cel mai mare proprietar din Vâlcea . Pentru a izbuti într-o asemenea operă [î]i trebuia negreşit acestui om o bandă întreagă de mizerabili hotărîți şi cărora trebuie să le ierte nu numai abuzurile şi jafurile , dară până şi crimile cele mai îngrozitoare.

Dăm aci cuvântul corespondentului nostru. Dânsul ne semnalează una din acele fapte care, daca s-ar fi petrecut într-o țară civilizată, ar fi ridicat groaza şi spaima întregii națiuni şi care, în județul încredințat lui Simulescu, este pe cale de a se cocoloşi , cum zice românul în limba lui espresivă :

Iată faptele: Ştefan Slăvescu , judele de pace al ocolului Horez , deflorează , pe cumnatele sale, una în vârstă de 14 ani şi alta de 12; cea de 14 ani rămâne însărcinată şi dă naştere unui copil. Câteva zile după naştere copilul este omorât şi îngropat în curtea lui Ştefan Slăvescu . Tot târgul Horez , împreună, cu moaşa care a asistat la naştere, spun că Ştefan Slăvescu , soția sa şi cele două fete, însoțite de o servitoare, a omorât copilul.

Închipuiți-vă că această crimă, s-a întâmplat acum trei săptămâni . Procurorul, înştiințat la timp, nu s-a dus îndată să constate faptul, ci lasă să treacă 2 săptămâni . Ordin din partea Simulescului s-a dat parchetului ca să cocoloşească lucrurile pentru că 1) Ştefan Slăvescu criminalul este alegător în colegiul I; 2) socrul său, Stamate Budurescu , asemenea alegător în colegiul I şi face parte din gaşca roşie; 3) fiul mai mare a lui Stamate Budurescu , subprefect în plasa Oltețului de Jos; 4) fiul mai mic al lui Stamate Budurescu , supleant la acest tribunal.

Procedarea procurorului în fața locului, cu toată părtinirea ce a pus în cercetare, constată că pruncuciderea s-a comis de cele două fete ale lui Budurescu , cea de 14 ani, mama copilului, şi cea de 12 ani, însoțite de o servitoare. Se înțelege că în două săptămâni criminalul Slăvescu cu soția sa a putut să ascunză urmele crimei. Tot procurorul constată că deflorarea s-a comis de Slăvescu . S-ar fi putut crede ca parchetul de aici să lucreze cu atâta uşurință încât în acest caz de crimă să nu se aresteze nici o persoană? Ei bine, parchetul n-a îndrăznit să aresteze nici o persoană; Ştefan Slăvescu şi astăzi este judecător şi judecă procese; soția sa este liberă la casa sa, cele 2 fete criminale împreună cu servitoarea se plimbă prin târgul Horezului spunând că nimeni nu îndrăzneşte să le facă ceva pentru că tatăl lor este prieten cu puternicii zilei.

Uitam să vă pun în vedere modul cum are să se cocoloşască această crimă după ceea ce auz că se petrece pe la Parchet.

Deflorarea n-are să se constate; prin urmare iată pe Slăvescu nevinovat. Soția sa asemenea n-a participat la crimă; [î]i dă de lături pe cei majori . Rămâne acum crima în sarcina minorilor mai mici de 15 ani. Tribunalul, care este la ordinele Simulescului , are să găsească sau că nu sunt destule probe sau că n-a lucrat cu picepere , iată prin urmare crima nepdepsită .

Pentru dreptatea omenească ar trebui să se numească un alt judecător de instrucție, ca să nu să cocoloşească această crimă.

Judece acum oamenii oneşti care mai sunt în această țară pe guvernul care tolerează şase ani de-n rândul astfel de funcționari.

[8 noiembrie 1881]

[„ÎN «ROMÂNUL» DE SÂMBĂTĂ ..."]

În „Românul" de sâmbătă vedem publicat un proiect de lege despre „vânzarea băuturilor spirtoase în comune", cu prețioasa indicațiune că d. ministru de interne este acela care va prezenta Consiliului de Miniştri ş-apoi Corpurilor legiuitoare acest proiect şi că tot d. ministru de interne, onor. C. A, Rosetti, roagă pe redacția „Românului" de a-l supune dezbaterii publice, ceea ce redactorul tot onor. C. A. Rosetti — declară a face cu mare plăcere.

Iată proiectul:

Art. 1. Dreptul d' a vinde băuturi spirtoase [î]n comunele rurale şi-n circumscripțiunile lor SE declară absolut numai pentru casa comunală.

Art. 2. Primăriile comunelor rurale sunt obligate a da [î]n întreprindere dreptul de-a vinde băuturi spirtoase [î]n interiorul sau în circumscripțiunea lor pe termen cel mult de 3 ani.

Art. 3. Valoarea prețului ce se va obține la licitație pentru dreptul de-a vinde băuturi spirtoase se va trece pe fiecare au la bugetul comunei şi se va afecta numai pentru 'nființare şi-ntreținere de şcoală şi biserică.

Prisosul peste cheltuielele necesarii anuale se va capitaliza la Casa de Consemnații spre a servi la timp la-mbunătățiri de clădiri şi altele, tot pentru şcoală şi biserică.

Art. 4. Contractele încheiate de comunele rurale cu antreprenorii băuturilor spirtoase sînt scutite de taxe.

Proprietarul care va avea [î]n comună o clădire care este cîrciumă va fi despăgubit de comună, în curs de 20 ani, prin rate cu anuități anuale garantate [î]n chiar venitul prins prin întreprinderea dată.

Prețul despăgubirii se va fixa de către tribunalele ordinare.

Art. 5. Condițiunile dării în întreprindere a dreptului de vînzare a băuturilor spirtoase în comunele rurale se alcătuiesc de consiliile comunale şi se aprobă de consiliul județan.

Ele vor fi făcute conform legii de față şi a regulamentului de aplicarea ei.

În aceste condițiuni se va arăta şi numărul cîrciumelor ce se va permite a se înființa.

Art. 6. Nu se poate primi să concureze la licitație nimeni din cei cari nu însuşesc condițiunile cerute de legile în vigoare şi cari se vor mai face în viitor.

Art. 7. Datoriile contractate la cîrciumă pentru consumare de băuturi spirtoase nu se pot urmări în justiție.

Art. 8. Cel care va împrumuta numele său pentru a putea lua în întreprindere dreptul de a vinde băuturi spirtoase unei persoane care nu are drept după legile în vigoare şi care se vor mai face vor *fi* supuşi la o amendă de cîte una mie lei sau la o închisoare de la o lună la trei deodată cu întreprinzătorul, iar stabilimentul se va închide de îndată şi întreprinderea se va da din nou prin licitație în garanția şi comptul ambilor fraudulatori.

Art. 9. Nu pot fi tolerate hanuri şi cîrciumi afară din sate decît la depărtare de 10 chilometre de la cea mai apropiată cîrciumă.

Stabilimentele de la gările drumurilor de fier nu intră în această categorie.

Această depărtare se poate scurta cu voia administrației, însă numai pentru locurile cari ar fi necesarii cărăuşilor pe drumuri mari, pentru păşunatul vitelor şi pentru orice alte esploatări, precum păduri, mine, *uzine* etc.

Art. 10. Este cu desăvîrşire poprită vinderea de băuturi spirtoase prin comunele rurale de către vînzători ambulanți.

În caz de contravenție, primarul, după încheiare de proces verbal în prezența a doi consiliari, va confisca acele băuturi în folosul comunei.

Art. 11. Această lege se va aplica şase luni după promulgarea ei, în care timp se vor regula-ntreprinderile actuale.

C. A. Rosetti

Oricine recunoaşte în această lucrare a d-lui C. A. Rosetti un plagiat schimonosit al proiectului prezentat în Adunare de P.P. Carp. Unii termeni din proiectul Carp sînt ocoliți sau esprimați cu cuvinte mai puțin proprii, unele dispoziții lăsate afară, dar în esență este acelaşi.

Din fericire pentru d. C. A. Rosetti şi pentru secretarul său intim, d. Guță Panu, nu există încă la noi o lege care să asigure proprietatea intelectuală; soiul acesta de proprietate e garantat numai prin regula de bună-cuviință de-a cita cel puțin numele autorului, ceea ce „Românul" uită a face.

Hazlii sînt omisiunile din proiectul Carp făcute de d. C. A. Rosetti.

Proiectul originar prevede pedepse în contra... beților. C. A. Rosetti le omite cu grijă. Asemenea pedepse ar

putea lovi în mod grav pe mulți dintre iluştrii membri ai marelui partid liberale-naționale, începînd cu ilustrul Giani şi sfîrşind cu însuşi marele arhiereu al partidului, căruia articolul omis ar fi putut să-i turbure *Ceasurile de mulțumire.*

[10 noiembrie 1881]

[„«LE RENSEIGNEMENT PARISIEN» ..."]

„Le Renseignement parisien" (schimbat acum în „L'Echo de France"), reproducînd, parte în estras, parte în pasaje întregi, un articol din „Românul" privitor la cestiunea Dunării, adaogă următoarele:

A fost o zi cînd, puțin înaintea plecării principelui Carol în România, d. Drouyn de Luys, ministru al afacerilor străine, zicea d-lui I. C. Brătianu, pe atunci însărcinat oficios cu puterile națiunii sale, astăzi prezident al Consiliului de Miniştri: „Ştii ceva, d-le Brătiene? Ştii ce ați face d-voastră mai bine ? Să vă anexați la Austria." „Mai bine invazia, zise, patriotul român. Austriecii nu vor intra la noi decît trecînd peste corpurile noastre."

Frumos a grăit d. Brătianu, nu-i vorbă. Dar ne aducem aminte de un ciudat obicei al d-sale care consistă în a cita conversațiile ce le-a avut cu oameni... morți. Fără să ştim daca fostul ministru de esterne a murit sau nu, ne putem prinde că, din momentul în care se citează o conversație a lui cu d. Brătianu, d. Drouyn de Luys . .. trebuie să fi murit.

Că relația i se datoreşte desigur însuşi cancelarului de la ... Florica se cunoaşte de pe introducerea elegantă a conversației : „Ştii ceva, d-le Brătiane ?"

Ex ungue leonem.

[10 noiembrie 1881]

[„ADUNĂRILE LEGIUITOARE SE VOR AFLA ..."]

Adunările legiuitoare se vor afla în fața cestiunii dunărene, pe cale de-a se rezolva în contra atitudinei de pân' acum a României. În timpul din urmă se urmează tratări între Austro-Ungaria şi Franța privitoare la propunerea făcută de d. Barrere, reprezentantul republicei în Comisia Europeană de la Galați, de-a delega un membru al acestei comisii care să ia parte la şedințele celei mixte. Propunerea aceasta fiind pe cale a se primi de toate puterile, cată neapărat să se fi primit Comisia Mixtă însăşi cu corolarul precumpănirii austriace. România singură nu a primit propunerea, dar, după cum merg lucrurile, preocuparea de căpetenie a celor interesați nu este de-a îndupleca România, ci aceea de-a preciza sfera de activitate şi situația acestui delegat european în Comisia Mixtă.

Ce vor face Adunările, ce guvernul, cu aceste învoieli pe deasupra capetelor noastre, cu aceste hotărâri *de nobis sine nobis* nu putem şti. Destul că atmosfera e încărcată de complicațiuni interioare şi esterioare cari ar cere o grabnică soluțiune şi cari nu vor găsi în cei chemați a le rezolva decât o mare inepție în acțiune şi o mare lipsă de înțelegere.

Căci pe când țara e amenințată din afară cu monopolul navigațiunii austriace pe Dunăre, cu precumpănirea strivitoare a importului austriac, pericolul acesta devine şi mai mare în fața lipsei de organizare economică înlăuntru.

Meseriile au dispărut şi dispar pe toată ziua în concurență cu fabricatele gata ce se introduc din străinătate; munca națională se simplifică şi se îngreuie din ce în ce, reducându-se la munca câmpului , mărginită la anume timpi ai anului şi care lasă în silită inerție brațele populațiunilor aproape şase luni pe an.

Paralel cu relele simplificării şi reducerii muncii la o singură şi cea mai primitivă formă se dezvoltă în progresiune geometrică răul social de care suferim mai cu seamă; creşterea neîncetată a elementelor improductive şi consumatoare. Deja satele s-au împlut de boala postulantismului orăşenesc, de vânători de funcții asupra moralității şi activității cărora „Monitorul" ne dă zilnice probe prin publicarea de destituiri şi dări în judecată.

Față cu aceste greutăți ce cresc din zi în zi, față cu discompunerea societății române nu întâmpinăm decât fatalele fizionomii ale Caradalelor de toată mâna , cari, în loc de-a opri discompunerea , vor s-o grăbească şi mai mult

prin reforme escesiv de demagogice, precum e electivitatea magistraturii, sufrajul universal ş. a. Nici o idee sănătoasă şi în adevăr organică de reformă nu se prezintă de nicăiri; luptele şi diviziunile politice au osândit gândirea naţională la sterilitate.

Guvernul pe de altă parte nu va avea a alege decât între urmarea politicei de pân' acum şi schimbarea sistemului. Daca va urma politica sa actuală de satisfacere de apetituri şi ambiţiuni el va continua a stăpâni , dar orice zi a stăpânirii sale va fi însemnată prin pierderi materiale şi morale pentru ţară. Daca ar îndrăzni să-şi schimbe sistemul şi să apuce calea unei politici de stat, admiţând chiar că ar avea îndestulă capacitate pentru aceasta, va pierde sprijinul partizanilor săi, cari nu-l servesc şi nu-l pot servi decât în schimbul satisfacerii intereselor lor materiale.

Daca victoriei verisimile a Austriei în cestiunea dunăreană i s-ar putea opune cel puţin o solidă organizare economică înlăuntru, care să neutralizeze şi să zădărnicească pân-la un grad oarecare acea biruinţă, s-ar mai putea spera o îndreptare pe viitor. Dar, dezorganizaţi pe de-o parte, bătuţi în afară pe de alta, condamnaţi a purta în spinare o generaţie care trăieşte tocmai prin această dezorganizare şi discompunere , noi vedem sorţii de izbândă ai luptei noastre naţionale împuţinându-se din ce în ce.

Nu putem aştepta de la guvernanţii noştri să ne priceapă, ba e mare îndoială daca există mulţi oameni în toată ţara cari să se fi convins că mergem din rău în mai rău. Oamenii eminamente practici, cari văd în politică numai ocazia de - a - şi face o poziţie ori de-a trăi bine, nici nu vor voi chiar să ne înţeleagă.

În alte ţări vedem în adevăr că politica de stat, politica ce are în vedere organizarea economică, învinge chiar în contra opiniei publice şi un exemplu mare ne va da în această privire Germania. „Împăratul, zice o foaie germană, e prea bătrân pentru a duce la capăt marea reformă. Dar precum unul din predecesorii săi a testat desfiinţarea robiei, astfel discursul său de tron e un testament care dispune dezrobirea claselor muncitoare". La robia crescândă a poporului românesc sub elemente parazite nu gândeşte nimenea.

[11 noiembrie 1881]

[„AM SPUS DIN CAPUL LOCULUI..."]

Am spus din capul locului că nu punem temei pe mâncărimea de limbă a ilustrului Guţă Panu, care se traduce zilnic prin cîte - o circulară supusă la iscălitura d-lui C. A. Rosetti, menită a face pe lume să creadă că se lucrează în adevăr ceva pentru stârpirea relelor administrative.

Nu se înlătură rele sociale prin circulări platonice. Abia legi organice, cari să reconstituie societatea discompusă de demagogie, ar putea să îndrepte cu încetul relele.

Circularele d-lui Rosetti nu au decât efectul de-a servi de pretexte pentru mituiri şi stoarceri de bani, pentru corumperea pe o scară şi mai largă a personalului administrativ, pentru esploatarea neruşinată a celor loviţi de măsurile sale, ceea ce înrădăcinează şi mai adânc răul de care suferim.

Publicăm mai la vale o scrisoare din Ţara de Sus, adresată de-un proprietar mare foii „Gazette de Roumanie", din care se va vedea la ce servă circularele menţionate .

Se ştie fără îndoială că nu suntem amici ai evreilor. Avem atâtea de suferit din partea imigraţiunii lor sterile şi ruinătoare, sunt atât de multe lipsele populaţiunilor noastre rurale, atât de mare mizeria lor materială şi decadenţa încât nu putem să fim prietenii cauzei principale a acestor rele, a imigraţiunii izraelite.

Dar pe de altă parte relele, în loc de-a înceta, sporesc daca administraţiunea d-lui C. A. Rosetti se serveşte de circularele sale pentru a ocoli legea, [aşa]dar a stoarce din această ocolire cu atât mai multă mită. Pentru a ilustra modul în care administraţia înţelege a executa ordinele d-lui C. A. Rosetti publicăm mai la vale o altă scrisoare, ce ne vine din târguşorul Negreştii (judeţul Vaslui) şi pe care un izraelit ne-o adresează.

Venind din două puncte deosebite ale ţării şi scrise din puncte de vedere diametral opuse, cele două scrisori sunt cu toate acestea o crudă ironie a măsurilor luate de ministru pe hârtie .

Nu se convinge oare odată d. C. A. Rosetti că nu mai merge înainte cu Caradalele şi Serurii săi, improvizaţi în oameni de stat, că lipsa de cultură a partidului său, lipsa lui de moralitate şi de patriotism sunt în înspăimântătoare disproporţie cu cerinţele statului modern, cu necesităţile poporului nostru? Nu se convinge oare că cu diletanţi politici, cu advocăţei cîte treisprezece la duzină, cu ambiţioşi mici la cap, dar şi mai mici la caracter, afacerile statului *trebuie* să

meargă rău?

Şi d. Brătianu, care se pretinde român de viţă şi mare patriot, nu se convinge că e neapărat ca să lase moştenirea altor mâni , cari s-o scoată la un capăt mai bun?

Nu se mai urmeze politica bizantină de pân' acum .

Nu ştim în adevăr cum am convinge pe roşii că la cele mai multe din elementele opoziţionale — vorbim de elemente bune şi sănătoase — interesul de-a veni la putere este nul, sub nul chiar şi că cu desăvârşire de altă natură sunt preocupaţiunile cari le stăpânesc .

Politica practică recomandată de Machiavelli pentru a parveni şi a se susţine, politica operării cu apetituri şi ambiţiuni şi arată urmările netăgăduite , urmări de cari oricine care are cât de puţin sentiment de om de stat trebuie să se înspăimânte . Nu numai arta de-a mânui oamenii înseamnă a fi om politic.

Arta de-a-i mânui este cel mult un mijloc pentru a ajunge la scop, pentru a le asigura dezvoltarea, bunul trai, prosperitatea.

Unde lipseşte ţinta, mijlocul mânuirii ambiţiilor şi intereselor nu face decât rău.

[12 noiembrie 1881]

[„ÎMPĂRATUL ALEXANDRU III..."]

Împăratul Alexandru III, râvnind la epitetul de împărat al ţăranilor şi preocupându-se de starea rea la care forme de civilizaţie costisitoare au redus populaţiunile agricole din Rusia, urmarea neapărată a acestei tendenţe umane a suveranului s-a tradus în acte administrative îndreptate în contra evreilor.

În adevăr una din cauzele esenţiale ale căderii economice a ţăranului de acolo este, ca şi la noi, evreul, care 'ntr-o ţară unde există imense întinderi de pământ cultivabil precum e Rusia preferă a vinde rachiu şi a precupeţi, adecă, a trăi din speculă mai bine decât din muncă.

Fără 'ndoială că nu evreii singuri vor fi de vină la starea rea a populaţiunilor rurale din Rusia, dar unul din factorii esenţiali şi vădiţi ai acelei mizerii sunt ei. De acolo măsura, bună poate pentru Rusia, rea pentru noi, de-a espedia cârduri întregi în România cu paspoarte în regulă, de-a împinge pe alţii să treacă noaptea fără pasport graniţele ţării noastre.

Nu trebuie să fie cineva un observator tocmai adânc pentru a vedea că România geme de evrei ruseşti. Noaptea, ulicele Bucureştilor sunt pline de figuri cu totul străine, la cari recunoşti numaidecât că abia de ieri li s-a comandat de - a - şi rade barba şi de - a - şi tăia perciunii; toate colţurile de uliţă sunt pline de colportori şi precupeţi, pe cari nimeni nu i-a văzut pân-în anul acesta, c-un cuvânt suntem ameninţaţi de-a vedea şi Bucureştii prefăcându-se într-un murdar cuib jidovesc cum sunt laşii astăzi.

Ca să dea de căpătâi puzderiei acesteia de noi venetici Ministerul de Interne a publicat un regulament privitor la petrecerea şi aşezarea străinilor în ţară.

Nu vom discuta acest regulament de vreme ce suntem convinşi că, orice măsură ar imagina capete ca d-alde d. C. A. Rosetti, ele vor fi născute moarte.

În locul unei legi de *incolat,* lege organică care să supuie la anume condiţii petrecerea străinilor în genere în ţara noastră, d. C. A. Rosetti vine c-un reglement pe care orice alt ministru [î]l poate revoca şi pe care Caradalele sale de toată mâna nici nu sunt dispuse de a-l lua la serios.

Dar ceea ce este neauzit şi caracterizează din nou protestaţiunile de patriotism ale foilor evreieşti din capitală este obrăznicia cu care Alianţa izraelită stăruieşte pe lângă d. Gambetta, ministrul prezident din Franţa, de-a provoca înlăturarea acestui reglement. Pe Rusia nu îndrăznesc s-o acuze, care alungă evreii în mod sistematic. Vai de evreii din Rusia în ziua în care Alianţa ar îndrăzni să intervie în favorul lor; ar fi semnalul pentru un tratament şi mai energic decât cel de până azi. Dar aci, unde nimeni nu se atinge nici de persoana, nici de avutul lor, aci, unde nu e vorba decât de-a abate imigraţiunea lor

stricăcioasă, prin mijloace cu totul umane, cari sunt de dreptul oricărui popor, aci Alianţa îndrăzneşte a interveni şi a calomnia din nou România.

Alianța are o mulțime de membri în România. Nu este o adevărată trădare de patrie din partea celor petrecători în țară de-a fi membrii unei asociații internaționale al cărei scop e de-a compromite statul român şi interesele sale? Nu e vorba... în țara în care trădătorii din noaptea lui 11 fevruarie au ajuns a fi decorați şi înălțați în demnități publice trădarea de patrie se consideră demult ca un merit. A fost o urmare naturală dar ca tocmai membrii cei mai influenți ai Alianței din România să fie încetățeniți . Numai Țepeş n-ar fi găsit destui pari pentru a le mulțumi pentru modul în care pricep a fi români; noi suntem cu mult mai îngăduitori .

Dar vorbim către aceia cari pot înțelege. Cred în adevăr că răbdarea poporului românesc e nesfârşită , nesleită ca a lui Dumnezeu, cred că ne e absolut cu neputință de-a ne apăra de ei cu orice arme ne-ar conveni? E prea adevărat că poziția de stat a României şi permanentele primejdii din afară cari ne amenință îmblânzesc luptele politice la noi, că patriotismul latent al rasei române [î]i dictează precauțiune. Dar [î]i sfătuim să nu se joace cu focul. Daca e cineva în stare de a face pe români să uite până şi interesele statului lor, apoi desigur aceştia sunt evreii, ei, cari nu cutează a combate o putere mare cum e Rusia, dar s-aruncă cu toată insolența lor cunoscută asupra unui stat mic care-a avut naivitatea de a-i îngădui să fie cum sunt .

Noi ştim bine că trei zile ar fi de ajuns pentru a regula atât de definitiv cestiunea izraelită încât Alianța să nu mai aibă pentru cine interveni. Noi cunoaştem poporul. În aparență atât de blând şi de guvernabil , are o margine blândeța lui pe care e primejdios de-a o trece.

[13 noiembrie 1881]

[„DACĂ INIMA ADVERSARILOR NOŞTRI..."]

Dacă inima adversarilor noştri ar fi atât de copilăroasă pe cât le e mintea n-am sta tocmai rău.

În unul din numerele trecute am înregistrat că Adunările se vor afla în fața cestiunii dunărene rezolvate în contra atitudinii de pân' acum a *României;* apoi că *România* singură n-a primit încă propunerea Barrere, aceea adecă de-a se delega un membru al Comisiei Europene în Comisia Mixtă.

Din această înregistrare , făcută într-un chip cu totul general, „Românul" deduce:

opoziținea a strigat că *guvernul* a luat ingagiaminte în cestiunea Dunării;
că *guvernul* a trădat interesele naționale;
că *guvernul* a vândut Dunărea Austriei spre a se menține la putere.

Acuma însă „Timpul" mărturiseşte

c-atitudinea *României* a fost contrarie pretensiunilor austriace;
că *România* singură n-a primit propunerile austriace.

De-acolo strigăte de bucurie că adevărul a învins, că recunoaştem înşine dreptățile guvernului,

Ce copilăroşi!

Noi vorbim de România, de atitudinea României, foaia guvernamentală substituie termenului nostru termenul de „guvern".

Dar Românie şi guvern sunt două lucruri identice? Din România facem parte toți şi atitudinea țării a găsit desigur o espresie mai fidelă în foile opoziției decât în oscilațiunile d-lui Brătianu şi a marelui său amic Boerescu.

România nu s-o fi rezumând în d-nul Pherekydis sau Giani; tot a mai rămas ceva afară de aceşti descendenți direcți ai lui Traian care merită a fi numit Românie. Pe când România avea o politică, o morală, guvernul a avut în cestiunea Dunării două politici şi două morale: una în Ministerul de Esterne, alta în Comisia Europeană. Altceva făgăduiau d-nii Brătianu — Boerescu la Viena, altceva vorbea delegatul din Comisia de la Galați.

Confrații noştri cată să ştie că vorbele au un înțeles oarecare al lor propriu şi că nu se poate substitui, aşa, după plac, una alteia. Ştim foarte bine că generația roşie vorbeşte şi scrie aşa ca şi când vorbele n-ar fi având nici un înțeles. Şi nu-l au în capetele ei. Procesul substanțial al gândirii nu se petrece deloc înlăuntru-le ; nu se învârteşte în ele decât moara de vânt a sunetelor articulate , nu compararea şi coordonarea substanțială a ideilor ce corespund cu acele sunete

articulate . De aceea noi zicem „România" şi-n capul lor răspunde „Pherekydes", ca şi când termenii ar fi echivalenţi .

Guvernul se traduce într-o sumă ciudată de termeni. Sunt cele patruzeci şi atâtea de combinaţiuni caleidoscopice în cari intră cabinetul Brătianu — Boerescu, precum şi cabinetul Dumitru Brătianu. Poate „Românul" să ne facă să credem că actualul cabinet e cu totul şi în toate solidar cu cabinetul Brătianu — Boerescu sau cu cabinetul Dumitru Brătianu? Desigur nu. Acest guvern, compus dintr-o lungă serie de cabinete pline de nulităţi ambiţioase, e capabil de orice, deci capabil a fost de-a lua angajamente în cestiunea Dunării, ceea ce se dovedeşte din gingăşia prevenitoare a cabinetului vienez de-a nu publica actele relative la cestiune.

Pe guvern nu-l doare nici cestiunea Dunării nici altele. Durerea lui e de a-şi mănţinea partidul la putere. Daca teama de-a cădea prin ţară[î]l face să încline într-o parte, teama de-a cădea prin străinătate îl face să încline într-altă parte, încât , formulându-se în două cuvinte sistemul acesta de echilibristică , se poate zice că epocele de întărire ale roşiilor sunt acelea în cari pot face pe pofta străinătăţii, *amăgind* România. A adormi România prin protestaţiuni patriotice şi a face în acelaşi timp, pe cât se poate, treburile străinilor, iată trăsătura comună a tuturor guvernelor roşii.

[14 noiembrie 1881]

TEATRUL NAŢIONAL
[„ASEARĂ S-A JUCAT ..."]

Aseară s-a jucat, în faţa unei săli mai mult goală, trei comedii. *Puiculiţa,* traducţiune, *Trei crai de la răsărit* de d. Hâjdău şi *Florin şi Florica* de V. Alecsandri. Lăsând la o parte cea dântâi şi cea din urmă comedie, îndeajuns cunoscute publicului, să vorbim puţin de interpretarea celei d' a doua. Rolurile din *Trei crai de la răsărit* n-au fost jucate de aceiaşi actori ca până acum. D-na Mateescu şi d. Ionescu sunt cu totul străini publicului în această piesă.

D-na Mateescu, în rolul Mariţei , fata lui Hagi Pană, a fost binişor; căci nu o putem judeca altfel, acest rol fiind deja mult mai bine interpretat de d-na Romanescu . Să nu se creadă că-i facem vro vină din această; nu. D-sa, pe cât puterile şi cunoştinţele i-a permis, a făcut posibilul. Tânără încă şi ţinând în seamă consiliile celor mai cunoscători în ale artei, are un frumos viitor înainte-i. Să se silească numai a vorbi mai rar şi mai desluşit .

D-nu Davidescu , în rolul lui Numa Consules , a fost departe — ierte-ni-se asprimea — de a fi înţeles pe autor şi rolul ce i s-a încredinţat să joace. Acest rol a fost totdauna interpretat cu multă măestrie de simpaticul Hagiescu , a cărui lipsă era viu simţită aseară. Rău a făcut comitetul teatrului de a primit demisiunea acestui actor, demisiune dată, pe cât ştim, în urma numai a unor neînţelegeri între dânsul şi unul din societari .

Ceilalţi interpreţi , d. d. Panu (în rolul Hagiului Pană), Julian (musiu George), Mateescu (tejghetarul Petrică) şi d-na Frosa Sarandi (cocoana Trandafira) au fost ca totdauna bine.

[14 noiembrie 1881]

TEATRUL DACIA
[„TOT ASEARĂ ..."]

Tot aseară s-a jucat, după cererea generală., o dramă în 5 acte intitulată Şapte prinţi ai Larei — şi o parte din irozi plângea , iar altă parte râdea de bucurie pe scenă, căci erau „îmbrăcaţi stravitii " (travestiţi) cu costume de regi.

Am privit la o comedie de băieţi şi fete care se joacă de-a împăratul. Adică se îmbracă în hârtie poleită şi-şi încing cîte un vătrai , cîte un cleşte (în loc de sabie) care sună ca sabia.

Interpretarea a fost mulţumitoare. Nici că s-ar putea cere mai mult de la o trupă din provincie. Destul numai că place publicului.

[14 noiembrie 1881]

[„«L'ECHO DE FRANCE» URMEAZĂ..."]

„L'Echo de France" urmează a scrie în cestiunea Dunării. În numărul de miercuri foaia franceză spune cele ce urmează:

Cestiunea libertății Dunării devine din ce în ce mai gravă. Națiunea română, care se simte amenințată în interesele ei vitale, împinge pe guvern să reziste absolut pretențiunilor Austro-Ungariei. Românii au încredere în izbânda silințelor lor. Ei îşi zic că şi acum stăruința lor de-a nu ceda va da timp unora dintre puterile ce ezită încă de-a se lămuri şi de-a înțelege că pe Dunăre România apără interesele Europei înseşi.

Confrații noştri din Bucureşti au reprodus deosebitele noastre articole. Suntem atât de convinşi de dreptatea cauzei pe care-o susținem încât am voi ca glasul nostru să, aibă de-o sută de ori mai multă autoritate.Nu suntem singuri însă. Între alte organe din Paris citäm pe „République FranŞaise" şi „Revue nouvelle ", cari în mai multe rânduri au ținut limbajul pe care-l ținem noi; apoi în Italia „Gazetta d'italia " şi „Popolo romano", făr' a aminti ziarele engleze, cari sunt unanime.

Foaia „Messager de Vienne " a publicat acum trei zile un lung şi escelent articol, în care citim cele ce urmează.

Acolo, între Turnu Severin şi Galați, se află o nație vitează de şase milioane (?) *de oameni, o nație care-a ştiut să se bată, şi să învingă , pe câmpul de bătălie. Românii erei nouă, cari au deschis o atât de strălucită şi luminoasă cale aspirațiilor unui popor, şi-au adus aminte că e vorba de-a asigura României acum ori niciodată interesele economice. Calea ce aveau s-o urmeze oamenii de stat din Bucureşti era însemnată de mai înainte şi, ținându-se de litera Tractatului de la Berlin, ei cer ca Comisia Europeană a Dunării „să elaboreze reglementul cu care e însărcinat, rezervând , bine-înțelegându-se , cabotajul pentru țărmureni, iar executarea reglementului să fie în seama fiecărui stat țărmurean, pe toată întinderea teritoriului său". Austria a prezintat din parte 'şi un anteproiect asupra căruia Comisia Europeană va trebui să se pronunțe şi a cărui dispoziție principală remite esecutarea reglementului, de cum va fi redijat, în seama Comisiei numite Mixtă, compusă numai din statele țărmurene. Aceste state ar fi România, Serbia, Bulgaria, Austro-Ungaria. Austria stipulează între altele că ea va exercita prezidența în sânul acestei Comisii şi că „va avea vot preponderant în caz de paritate de voturi".*

Astfel precumpănirea austriacă ar fi stabilită de facto *pe tot cursul Dunării răsăritene şi principiul libertății de navigațiune pe acest râu — un interes comun al Europei — ar fi primejduit .*

Pentru Europa nu e 'n adevăr decât un interes economic; dar mai e şi o altă considerație de politică generală, a cărei însemnătate nu scapă din vederea nimărui: dictatura pe Dunăre ar aduce cu sine fără îndoială dictatura asupra micilor state țărmurene.

N-ar servi la nimic de-a tăgădui această urmare a revendicațiunilor cabinetului din Viena, pentru că constituie învederat cuvântul lor de căpetenie. Toată lumea ştie că pretențiunile Austriei asupra basinului răsăritean al Dunării nu sunt decât un epizod al rivalității dintre această putere şi Rusia.

Nația care şi-a câştigat independența cu prețul sângelui copiilor săi trebuie să-şi dea mari silințe pentru a scăpa de primejdia ce-o amenință. Ea cată să respingă cu energie toate cererile exorbitante cari ar putea să pună în joc interesele ei cele mai sfinte şi să întâmpine cu neîncredere toate sugestiunile cari i-ar putea fi fatale.

S-a zis adeseori că independența statelor țărmurene ale Dunării nu poate fi, în orice caz, decât relativă, adecă că sunt menite de-a gravita împrejurul uneia sau alteia din cele două mari împărății cari le încunjură. Pentru România s-apropie momentul în car va putea dovedi că acest vechi axiom au încetat de-a fi adevărat.

Siguri de sprijinul Europei, oamenii de stat din Bucureşti vor şti să apere interesele legitime ale țării lor şi dezvoltarea cestiunii Dunării va proba daca noul regat e în stare de-a împlini rolul pe care i l-a însemnat cursul istoriei popoarelor şi poziția geografică a teritorului ei.

Ziarul „La France", reproducând un pasaj din „Messager de Vienne", adaogă:

Rămâne a se şti pe ce sprijin se 'ntemeiază tânărul regat daca, conflictul începându-se , Austro-Ungaria nu va fi găsit pretextul pe care-l caută.

Nu e tocmai sigur că Austro-Ungaria doreşte un pretext de luptă pe Dunărea de Jos. În tot cazul avem cuvinte de-a crede că România nu este deloc izolată. Daca există o putere ale cărei interese pe Dunăre să fi identificate cu ale Austriei, sunt altele mai multe ale căror interese sunt absolut contrarii şi cari, prin urmare, înclină fireşte a apăra România . România o ştie aceasta şi tenacitatea ei obicinuită sporeşte încă.

După ce foaia franceză adaogă două citate, unul din ,,Românul", altul din ,,Timpul", urmează:

D. Cogălniceanu intră în cabinet ca ministru al afacerilor străine, iar d. C. A. Rosetti rămâne ministru de interne.

Semnificarea ce se dă acestei combinaţii în lumea politică din Bucureşti este accentuarea foarte vie a rezistenţei României la pretenţiile austro-ungare.

[15 noiembrie 1881]

[„MESAJUL CU CARE ..."]

Mesajul cu care M. Sa Regele a deschis ieri sesiunea Adunărilor legiuitoare se distinge în bine de alte acte de asemenea natură. În loc de-a cuprinde fraze generale, mesajul încearcă a fi substanţial; stilul e îngrijit, termenii româneşti. Nu ştim cui să atribuim aceste calităţi; constatăm numai că scrierea face o impresie binefăcătoare în comparare cu frazele deşerte şi patetica goală a altor discursuri anterioare. Poate că mesajul bătrînului împărat al Germaniei a servit astă dată de nu ca model, totuşi ca măsură a lucrării.

De însemnat este că guvernul [î]şi determină definitiv atitudinea în cestiunea Dunării. Aci însă observăm că fraza nu mai este atât de norocită şi nu meneşte tocmai a bine

---

Această credinţă (că libertatea Dunării este... condiţiune esenţială pentru propăşirea ţării) a fost, în alte împrejurări, unul din cuvintele puternice cari ne au făcut să declinăm cu nestrămutare propunerea de retrocedare a Basarabiei. Tot această credinţă ne impune datoria de-a nu consimţi la combinaţiuni cari ar avea de efect ca navigaţiunea de la Porţile de Fier la Galaţi să rămână sub acţiunea preponderantă a unei singure puteri.

Iată în adevăr o reminiscenţă care scade mult din valoarea declaraţiunilor guvernului. Da, s-a declinat cu nestrămutare retrocesiunea şi totuşi s-au efectuat. Se respinge preponderanţa cu frumoase cuvinte, dar ele poate nu sunt decât preludiul înduplecării .

În fine mai observăm că cestiunea eligibilităţei magistraturii nu e deloc atinsă, ceea ce face a se crede că d. C. A. Rosetti a renunţat la această nenorocită şi demagogică idee.

Nu mai rămâne acum decât lucrul de căpetenie: ca guvernul să se şi ţină de vorbă, nu una să zică, alta să cugete a face.

[17 noiembrie 1881]

[„D. DUMITRU BRĂTIANU, ALES DIN NOU..."]

D. Dumitru Brătianu, ales din nou prezident al Adunării Deputaţilor, a inaugurat ocuparea fotoliului său cu un discurs tot de natura celora de cari a mai ţinut d-sa faţă cu cinstitele obraze ale coreligionarilor săi politici.

Gâtul prezidentului d-voastre este ţeapăn ca al lupului ; el nu se poate încovoia . . . Micile mele calităţi sunt , de

mă pot esprima astfel, mai mult pasive , dar cari la prezidenție poate-şi au şi ele valoarea lor. Sunt pilos , ştiu să rezist ; când dau în greu atunci mă, simt mai tare; nu mă tem de nimeni, nici chiar de mine însumi; n-am nerve , n-am mâncărimi ; nu sunt ispitit de dorința de-a avea trecere pe lângă d-nii miniştri şi asta are un îndoit avantaj, căci astfel nici d-nii miniştri nu vor fi ispitiți de-a căuta să aibă trecere pe lângă mine. Niciodată nu vă voi da ocaziunea să vă aduceți aminte proverbul: Mână pe mână spală şi amândouă obrazul. Asemenea spălăcanii nu se fac tocmai cu aiazmă ; ele nu spală, mânjesc obrazul.

Fără îndoială d-nul D. Brătianu n-ar fi găsit cu cale de-a face asemenea declarații dacă predecesorul său în fotoliul prezidenției nu i-ar fi dat motiv de-a le face. Prin urmare d. C. A. Rosetti nu avea gâtul de lup, căuta să aibă trecere pe lângă miniştri şi viceversa, spăla mână pe mână şi amândouă mânjeau cinstitul obraz al ortalei, căci asemenea spălăcanii nu se făceau tocmai cu aiazmă , ci cu altceva.

Dar, în cursul cuvintelor sale, d. Dumitru Brătianu devine şi mai esplicit :

Ce sunt miniştrii? Ce suntem noi? Suntem împreună membrii consiliului de administrație ai unei societăți *anonime,* ai căreia *acționari sunt toți locuitorii acestei țări;* miniştrii sunt directorii, noi suntem cenzorii .

Noi, în simplitatea noastră, am fi crezut că România nu este nici numele unei societăți anonime, nici firmă de hotel.

Daca figurat se poate vorbi, deşi cam impropriu, de acționari, adecă de proprietari parțiali ai țării, ale căror interese guvern şi Parlament au a le căuta, aceasta s-ar putea zice cel mult de locuitorii români ai țării. Dar cum e pusă teza de d. Dumitru Brătianu, cu cenzorii şi directorii care se spală reciproc, ni se pare că înlăuntru poporului românesc s-au constituit o societate *străină* pe acții, al cărei consiliu de administrație are în vedere esploatarea acestui popor. România e o vacă bună de muls şi consiliul ei de administrație o mulge în folosul Caradalelor şi al Stroussbergilor .

Că aşa este ne-o spune tot d. Dumitru Brătianu.

Multe lucruri nu sunt *ceea ce-ar trebui să fie; puțini oameni sunt la locul lor.* Multe rele bântuiesc această țară şi, văzând uşurința cu care lucrăm, indiferența, înțelenirea noastră, mi-am zis una din două: sau răul este atât de mare că ne-am zăpăcit, ca unul care, cuprins fiind de flăcări în casă, îşi pierde mințile, voind să deschidă uşa să scape o închide, în loc să ia apă pune mâna pe untdelemn şi-l aruncă-n foc; sau că

---

imensitatea răului ne-a descurajat, încât am ajuns să credem că nu mai putem face nimic, că nu mai este nimic de făcut şi am lăsat totul în voia întâmplării . O boală urâtă , contagioasă , *ciuma inimei* a început să, atace stratele noastre sociale.

Această ciumă nu mai trebuie să înceapă a ataca stratele pestrițe de români ai „Românului", căci tocmai în această împestrițare de străini din câteşipatru colțurile lumii, cari au monopolizat statul în toate ale lui, consistă ciuma inimei.

Situațiunea noastră internă *lasă de dorit,* (Lasă *totul* de dorit, zicem. noi.) Şi cum ar putea altmintrelea daca acele greutăți se găsesc chiar aici în guvern şi Cameră, greutăți cari nu provin decât din relele deprinderi ce am contractat? Aci miniştrii şi deputații, prin *complezențe reciproce,* se slăbesc, pierd prestigiul, autoritatea de care au trebuință şi lucrul public sufere, aci ne ținem în eşec, ne paralizăm , ne absorbim unii pe alții. Noi voim să guvernăm , *pretindem să impunem miniştrilor depărtarea* ori numirea cutărui agent al puterii executive; *miniştrii vor să* legifereze ; *noi trebuie să ridicăm mâinile* ... Răul poate ajunge până a ni se zice într-o zi: „Guvernul reprezentativ, guvernul parlamentar nu convine țării acesteia; țara piere printr-însul; mai bine dar să se suprime guvernul reprezentativ decât să piară, țara.

Iată o părere pe care o împărtăşim cu d. Brătianu, deşi cu totul în alt înțeles. Precum regimul parlamentar n-au servit la noi în țară decât a îmbogăți şi aristocratiza plebea străină, a o pune d-asupra claselor vechi şi româneşti ale țării, tot astfel, pentru a consacra stăpânirea acestor noi români şi a o asigura în contra poporului nostru, se va pretinde într-o zi că țara piere, pentru că Caradalele vor fi amenințate în monopolul de-a o esploata şi se va suprima sistemul reprezentativ în interesul claselor dominante, reprezintate dincoace prin d-alde Pherekydes şi Giani, dincolo de Milcov prin jidani. Precum în interesul esclusiv al acestor elemente s-au introdus la noi în țară sistemul reprezentativ, tot în interesul lor esclusiv se va şi înlătura la nevoie. Acesta este adevărul adevărat.

Dar, cu toate adevărurile dureroase pe care d. Dumitru Brătianu le spune coreligionarilor săi politici, cu toate că arată cum deputații îşi vând voturile miniştrilor şi miniştrii vând posturile pe voturi şi că întregul mecanism parlamentar

se 'nvârte pe osia *do ut des* „dau votul ca să-mi dai ceva", cu toate spălăcaniile ce nu se fac tocmai cu aiasmă d. Dumitru Brătianu *crede.*

Cred nu numai în bine într-un mod abstract, ci în binele ce-l putem face, ce avem să-l facem, ce vom face *noi.* Avem o poziţiune geografică şi topografică din cele mai avantagioase : suntem *din toate părţile înconjuraţi de români;* avem ţara cea mai bogată; avem un popor inteligent, impresionabil , apt la toate, sobru, vârtos , omogen cum nu mai este altul în lume. Dumnezeul românilor este cel mai puternic pentru că este cel mai drept.

Nu e vorba de ce crede d. Brătianu. E prea adevărat că suntem înconjuraţi din toate părţile de români şi încă de acei cari trăiesc sub guverne vitrege , unele duşmane chiar existenţei lor, precum cel unguresc. Cu toate acestea starea românilor de sub stăpânire *străină e* fără comparare mai bună decât a românilor de sub stăpânirea pretinsă *română.* Nici ţăranul român din Ardeal, nici cel din Basarabia, nici cel din Bulgaria ori din Serbia nu e atât de rău hrănit, atât de rău îmbrăcat, atât de esploatat de străini şi de administraţie precum e al nostru. Înainte de-a exista sămânţa veninoasă a roşiilor în ţară, înainte de-a se fi constituit puii fanarioţilor în partid politic, pe când Pherekyzii, Caradalele şi Costineştii nu erau elemente politice şi domnitoare în statul român, pe atunci era poporul inteligent: dar azi [î]şi pierde până şi bunul simţ comun. Înainte era sobru, azi a contractat şi el darul d-lui C. A. Rosetti; înainte era omogen, azi la trei români găseşti un străin în ţară, înainte în adevăr acest popor era cum nu mai este altul în lume de onest, de curat la inimă.

Întrebe-se orice om bătrân daca acum treizeci de ani nu puteai încredinţa oricărui ţăran toată averea, fără înscris, prin simplă dare de mână , şi daca erai în pericol a pierde un ban roşu măcar? Astăzi nu poţi încredinţa unui ministru ceea ce puteai încredinţa odinioară unui ţăran.

Iar Dumnezeul românilor? A fugit din bisericile pustii şi din inimele ciumate şi în locu-i a intrat dracul negrei specule, al luxului şi al desfrâului , al precupeţirii sudorii şi sângelui naţional.

[19 noiembrie 1881]

[„TOATĂ PRESA AUSTRO-UNGARĂ..."]

Toată presa austro-ungară ocupându-se de mesajul cu care s-a deschis Corpurile noastre legiuitoare, începem prin a reproduce articolul ce-l consacră „Pesther-Lloyd" pasajului privitor la cestiunea Dunării.

Foaia oficioasă a guvernului unguresc scrie următoarele:

Cu o conştiinţă de sine însuşi sporită şi c-o dreaptă mândrie că a fost menit de-a se adresa pentru prima oară Corpului legiuitor al Regatului *României, regele Carol a deschis c-un mesaj solemn sesiunea Parlamentului român. Daca pentru regele României ora aceasta e deosebit de solemnă, şi pentru noi ea are oarecare însemnătate, readucându-ne în memorie toate câte-a făcut şi la câte-a dat mână de ajutor monarhia austro-ungară pentru a aduce România la înălţimea pe care-o ocupă astăzi între vecinii ei; ne aminteşte serviciile amicale făcute guvernului român de diplomaţia noastră — dacă a avut dreptate să le facă nu cercetăm astăzi — servicii menite a-i ajuta României să treacă peste greutăţile cestiunii izraelite şi a îndeplinirii Tractatului de la Berlin, pe care România nu-l prea lua aşa de* ad literam *cum [î]l ia azi; ne aducem aminte de promptitudinea cu care Austro-Ungaria — înaintea tuturor puterilor celorlalte — a recunoscut întâi şi 'ntâi neatârnarea principatului şi mai târziu ridicarea lui la regat, asigurând prin aceasta statului român o poziţie care constituie azi mândria regelui, bucuria poporului şi invidia vecinilor mai puţin favorizaţi . Găsim că e lesne de înţeles ca, după atâtea succese politice datorite nu numai meritului propriu, ci şi favorii Europei şi îndeosebi a Austro-Ungariei, guvernul român să ajungă a crede că a sosit momentul favorabil pentru a se ocupa cu completarea şi îmbunătăţirea legislaţiunii, căutând să dea intereselor economice o dezvoltare corespunzătoare cu rodirea şi bogăţia naturală a ţării. Am fi plini de satisfacţiune când am vedea România apucând cu seriozitate şi stăruinţă pe calea aceasta, şi aceasta pentru România însăşi, a cărei înflorire economică o dorim din inimă din multe puncte de vedere.*

Cu atât mai rău cată să ne pară că nu avem de pe acum această satisfacţiune deplină. Mesajul tronului, rostit de regele Carol, e de natură de-a ne inspira pentru mai multe cuvinte o îngrijorare serioasă, o îngrijorare ce priveşte pe România însăşi. Cât despre monarhia noastră, oricine înţelege că drumurile însemnate de mai înainte ale dezvoltării ei economice nu se pot altera din direcţia lor prin piedici intenţionate sau pregătite de România. Nu credem ca interesele noastre dunărene să fie câtuşi de puţin primejduite prin nevoinţa sau împotrivirea României de-a

conlucra cu noi; dar tânărul regat e ameninţat de grea pagubă daca sferele lui determinante vor continua, după cum se vede din discursul tronului, de-a renunţa la orice obiectivitate , înţelegere şi moderaţiune. Tot ce spune discursul tronului despre marea însemnătate şi marele preţ al libertăţii navigaţiunii pe Dunăre s-ar putea spune şi într-un discurs de tron adresat Parlamentului unguresc sau celui austriac, însă autorii unguri sau austriaci s-ar fi păzit desigur, dintr-un sentiment îndreptăţit de bună cuviinţă , propriu adevăraţilor oameni de stat, de-a da tezelor generale şi inatacabile în sine o poantă care face ca ele să pară aproape o acuzare în contra unui stat învecinat . Nu e nici un stimul pentru noi de-a sta la ceartă pentru asta cu guvernul român; deosebirea proporţiei de putere între Austro-Ungaria şi România ne sileşte la oarecare îngăduinţă în punctul acesta, pe care cel slab poate conta totdauna în asemenea caz. Noi considerăm lucrul în sine şi observăm că guvernul român nu poate dori libertatea absolută a Dunării cu mai multă sinceritate şi seriozitate decum o doreşte Austro-Ungaria; credem însă că în cestiunea aceasta focul mesajului e cu totul fără folos de vreme ce libertatea Dunării e garantată şi asigurată demult prin tractate internaţionale, încât pentru moment nici nu intră în discuţie. De prisos în acelaşi grad ni se pare focul mesajului acolo unde declară patetic că România nu se va asocia la nici o combinare ale cărei urmări ar fi de-a supune navigaţiunea între Porţile de Fier şi Galaţi acţiunii preponderante a unei singure puteri. Această declaraţiune, pe care n-o putem considera decât ca îndreptată, în contra Austro-Ungariei, cuprinde o interpretare atât de greşită a intenţiunilor Austro-Ungariei încât ne vine greu a crede în seriozitatea ei. Repetăm ceea ce-am zis adeseori. Pentru monarhia noastră nu e, în cestiunea Dunării, vorba de mai puţin decât de secuestrarea liberei navigaţiuni, care ne e tot atât de scumpă nouă ca oricărui alt stat riveran şi nicidecum de-o preponderanţă în control. Ceea ce vrea monarhia şi ceea ce trebuie să voiască în chiar interesul navigaţiunii ei e asigurarea utilizării economice libere şi neîmpiedecate a acestei căi de apă, cea mai însemnată nu numai pentru Austro-Ungaria şi România, ci pentru toată Europa, o utilizare , însă, în care trebuie să i se asigure necondiţionat Austro-Ungariei influenţa aceea care i se cuvine acestei puteri mari în toate împrejurările, conform situaţiei geografice şi poziţiei de mare putere europeană, precum şi conform înaintatei sale dezvoltări industriale.

Această ţintă dorită de noi e şi în interesul Austro-Ungariei şi într-acela al României. Fiind de firma convingere că recunoaşterea limpede a situaţiei reale va pătrunde şi în sferele determinante ale României, iar pe de altă parte că greutatea firească a puterii naturale şi a influenţei monarhiei noastre [i]şi va face cu timpul cale de sine, în contra tuturor elementelor ce se opun, credem că putem primi cu deplină linişte şi neturburare cele zise de mesajul român. Austro-Ungaria e în adevăr interesată la facerea unui reglement de navigaţiune obligatoriu pentru cursul Dunării de Jos, dar nu e interesată în linia întâia . O amânare a soluţiunii acestei cestiuni nu va atinge interesele economice şi comerciale ale Austriei în aşa grad încât să avem a sacrifica pentru aceasta cea mai mică parte a aspiraţiunilor legitime ale monarhiei în privirea atitudinii ei în cestiunea Dunării de Jos. Putem dar să cutezăm foarte bine de-a ne retrage în linia a doua şi a deveni spectatori câtva timp, a privi pe ceilalţi cum vor voi să, înţeleagă şi să rezolve cestiunea. Nu e pentru noi nici primejdie, nici pagubă. Dar pretutindenea, şi mai cu seamă la vecinii noştri din România, lumea va ajunge la convingerea că această cestiune nu se poate rezolva deloc nici fără *Austro-Ungaria, nici* în contra *Austro-Ungariei, că nu se poate rezolva fără a lua în deplină considerare pretenţiunile îndreptăţite ale monarhiei, întemeiate pe fapte netăgăduite.*

[20 noiembrie 1881]

[„CONTINUĂM A REPRODUCE ..."]

Continuăm a reproduce, de astă dată din „Neue freie Presse", consideraţiunile şi criticele ce le-a inspirat foilor austro-ungare pasajul din discursul tronului privitor la cestiunea Dunării:

Mesajul cu care regele Carol al României a deschis Adunările se adresează în partea Lui esenţială mai tot pe atâta guvernului austriac pe cât reprezentanţilor din Bucureşti. Nici răscumpărarea căilor ferate, nici organizarea armatei nu turbură cu atâta viociune opinia publică în România ca cestiunea dunăreană şi găsim că e firesc ca cestiunea aceasta să ocupe cel mai mare loc în mesaj. Dar, fiindcă noi în Austria avem un interes tot atât de mare ca şi românii la regularea cestiunii Dunării, putem zice că pasajul respectiv al mesajului s-a rostit şi pentru Austria, că cuprinde răspunsul la silinţele guvernului nostru de-a înfrânge împrotivirea României în contra pretenţiunilor austriace.

Spre marea noastră părere de rău cată să mărturisim că suntem dezamăgiţi amar prin acest răspuns. Nu ne-am legănat niciodată în speranţe sanguinice în privirea cestiunii dunărene şi, după declaraţiile făcute de d. de Kallay la 6

a curentei, în comitetul delegațiunii ungare, nu ne-am mai putut tăinui că succesul Austriei în cestiunea dunăreană a devenit cam neprobabil. În genere nu prea suntem răsfățați în privirea succeselor diplomatice ale guvernului nostru. Dar în oarecari puncte contasem pe înduplecarea României. D. de Kallay mărturisise în adevăr că cestiunile asupra compunerii Comisiei Mixte şi a modului ei de votare nu se rezolvaseră încă, dar el adaogase că asupra dispozițiilor tecnice ale reglementului se stabilise acordul. Dintr-asta se putea deduce că Austria, urmând cu stăruință, va izbuti în sfârşit să facă a se da ascultare în Bucureşti pretențiunilor ei îndreptățite şi nu tocmai exagerate. Mesajul regelui Carol ne învață însă că România nu gândeşte nici pe departe măcar de-a îndeplini dorințele noastre şi că rezistența ei e mai îndărătnică decât oricând .

Mesajul respinge datina obicinuită de-a îndulci c-o prevenitoare politeță pilula amară pe care o oferă statului învecinat. Din contra, se servă de-o manieră de-a vorbi francă şi neînflorită şi compensează prin sinceritate ceea ce-i lipseşte ca politeță. Poate că, nu s-a mai întâmplat pân - acuma ca-n mesajul unui monarh să se impute monarhiei vecine că se servă de pretextul epizootiei pentru a-şi închide granițele şi ne îndoim dacă în Bucureşti ar cuteza cineva să țină un asemenea limbaj față cu Rusia. În cestiunea dunăreană în fine, mesajul declară c-o claritate mai mare decât ar fi de dorit că deplina libertate a Dunării e o condiție esențială pentru dezvoltarea României şi că guvernul român are datoria de-a se opune la orice punere la cale care - ar espune navigațiunea de la Porțile de Fier până la Galați influenței precumpănitoare a unei singure puteri. Va primi reglementele cele mai aspre daca vor garanta libertatea tuturor pavilioanelor , se va supune controlului celui mai aspru, cu supoziția însă ca în apele române el să fie exercitat de autorități române.

Aceasta e o deplină desfidere la adresa guvernului austriac. Comisia Mixtă nu se citează anume, dar abia ne putem îndoi că ea e înțeleasă sub cuvintele ,,combinațiuni cari ar asigura unei singure puteri influența preponderantă". Chiar daca guvernul român nu s-ar întoarce la punctul de vedere estrem ocupat la început de reprezentantul ei, colonelul Pencovici, în Comisia Europeană, chiar daca ar privi în principiu instituirea Comisiei Mixte sub prezidența Austriei, ea totuşi declină de pe acum prin mesaj votul preponderant al Austriei. E însă clar ca lumina soarelui şi am dovedit-o în mai multe rânduri , pentru a nu mai avea nevoie să pierdem azi multe vorbe, că prezidiul gol, fără puterea de-a aduce o hotărâre în caz de paritate de voturi, nu are nici cea mai mică valoare practică, că sunt bucate aparente cu care voiesc să mulțumească Austria, o formă goală, o aparență de prisos. România ne-ar putea-o recunoaşte fără a se abate deloc de la pretențiunile ei. Cu toate astea nu ştim nici măcar daca amabilitatea României va ajunge atât de departe sau daca ea respinge în genere Comisia Mixtă.

După comunicările ce le-am publicat acum în urmă, ea respinge Comisia Mixtă. Daca se va confirma că guvernul român face la Londra şi la Paris paşii cuveniți pentru a obținea de la Anglia şi de la Franța întinderea drepturilor Comisiei Europene până la Porțile de Fier, atunci rezultă că puțin vor să ştie în Bucureşti despre anteproiect şi despre Comisia Mixtă. Antipatia contra Austriei şi teama că, cu propunerile ei, urmăreşte scopuri politice [î]i orbeşte pe români în contra propriilor lor interese. Daca Comisia Mixtă va exercita poliția fluvială şi supraveghearea navigației, România va avea mult mai mare influență asupra acestor lucruri decât daca s-ar pune în mâinile unei Comisii Europene, în care votul României se va pierde mult mai lesne în deşert. Românii sunt împiedecați, prin deşerte prejudiții , de-a o vedea aceasta şi mai bine 'şi fac rău lor înşile decât să recunoască Austriei partea ce i se cuvine la regularea raporturilor pe Dunărea de Jos.

Împrejurarea că România poate invoca Tractatul de la Berlin şi poate zice pururea că în acel act nu stă nimic despre o Comisie Mixtă avem a o mulțumi uşurinței geniale, ca să nu zicem destrăbălării , cu care s-a stilizat art. 55. Oamenii de stat adunați la Berlin aveau atâta grabă şi s-au îngrijit atât de puțin de amănunte încât au uitat lucrurile de căpetenie, ori le-au tratat ca pe lucruri secundare. Astfel s-au întâmplat ca cei trei reprezentanți ai Austriei să neglijeze a da articolului 55 o formulare clară, care să asigure interesele statului lor; astfel a fost cu putință ca Tractatul de la Berlin să serve ca armă în contra Austriei, deşi elaborarea reglementelor de navigație pentru cursul dintre Porțile de Fier şi Galați răspunde pe deplin stipulațiunilor lui.

Daca mesajul cere ca pe malul român poliția fluvială să fie exercitată de autorități române, cererea pentru moment nu pare inechitabilă . Dar numai în aparență e întemeiată şi nu trebuie vorbă lungă pentru a arăta că, acordându-se cererea aceasta, Austria e esclusă de la orice influență asupra navigațiunii şi espusă la grave neajunsuri. Daca se acordă României supraveghearea şi executarea reglementelor prin organele ei proprii, nu i se poate refuza nici Serbiei, nici Bulgariei una ca aceasta, căci ceea ce e drept şi bine pe malul stâng , tot aşa cată să fie şi pe cel drept. Dar daca cele trei state riverane vor supraveghea navigațiunea în mod autonom şi vor îngriji de stricta aplicare a reglementelor, ce-i mai rămâne Austriei? Nefiind riverană, n-ar mai avea nimic de zis dincolo de Porțile de Fier. Prin asta n-ar suferi numai negoțul ei, ci libertatea navigațiunii pe Dunăre în genere. Tocmai

Neue
Freie Presse.
Morgenblatt.
№ 6199. Wien, Dienstag, den 29. November 1881.

Wien, 28. November.

Feuilleton.

17. Editorialul WIEN, 28. NOVEMBER, publicat în „Neue freie Presse", în 17/29 noiembrie 1881, tradus de Eminescu, [„CONTINUĂM A REPRODUCE..."], „Timpul", 21 noiembrie/3 decembrie 1881.

România, care o enunță atât de tare și care se erige în anteluptătoare , ea însăși ar purcede la mărginirea libertății; o știm din experiență. România nu se ține nici de convenția actuală măcar și pregătește corăbiilor austriace în porturile sale surprinderi neplăcute și piedeci; ba a făcut de curând încercarea de-a le supune la darea tonajului chiar când nu descarcă. A încredința unei asemenea țări poliția fluvială și aplicarea reglementelor ar însemna a ruina negoțul austriac pe Dunăre.

Daca, cu toată, opoziția lui bruscă, mesajul va fi primit cu liniște de sferele noastre oficiale — și așa o să se întâmple , după cum ni se asigură — nu vom invidia nepăsarea lumei noastre oficiale. Poate că se esplică lucrul prin împrejurarea că am renunțat în genere de-a câștiga partida în contra României, deși contăm pe conlucrarea Rusiei. Ne înșelăm se vede, pentru că nu auzim decât ceea ce vorbește ambasadorul rusesc la Viena, nu însă și ceea ce șoptește însărcinatul cu afacerile Rusiei din București. Politica cabinetului nostru are de gând a aștepta un contraproiect , pe care-l va respinge daca se va depărta prea mult de anteproiect. Prin aceasta, se zice, va trece vremea și vremea ne va învăța ce să facem. Ca ultim expedient se mai ține în rezervă dizolvarea Comisiunii Europene a Dunării și se uită că Austria ar avea mai mult de regretat un sfârșit atât de deplorabil al conflictului. Tactica aceasta e cunoscută în București — de la 1866 ea a fost tradusă pe terenul politic — și de aceea se dă atât de puțin pe dorințele Austriei, ca și când noi am fi micul regat și România marea putere. Iar cabinetul nostru păstrează liniștea sa distinsă, ca acel bătrân baron care, când o calfă ce trecea [i]i dete o tiflă zise plin de demnitate: „Asta nu-mi atinge prestigiul".

[21 noiembrie 1881]

[„MINE ARE A SE DESCOPERI.. ."]

Mâne are a se descoperi cu toată sărbătorirea cuvenită statua lui Ioan Eliad.

Cată să mărturisim că arareori s-a întâmplat cărturar să treacă prin atâtea peripeţii intelectuale ca răposatul părinte al literaturii noastre.

Sunt mulţi, între cari d. Ion Ghica bunăoară, cari n-au avut nicicând o mare părere de Eliad, sunt alţii cari l-au ridicat în ceruri şi l-au urmat orbeşte; unora le-a plăcut ca literat, altora şi ca om politic, iar o opinie dreaptă, o dreaptă măsură a lucrării lui însemnate n-am întâlnit adesea. Ca promotor al culturii, ca membru activ al întreprinderilor literare din vremile sale, meritul său nici nu poate fi pus în discuţie, căci e fără îndoială neprețuit de mare.

Dar asupra literatului părerile se deosibesc şi se ramifică şi ni se pare că, tocmai în această privire, ar trebui să i se facă dreptate şi să se deosibească înrâurirea hotărâtor bună asupra limbei literare de o seamă de rătăciri ulterioare.

Nu doar că Eliad ar fi creat o limbă nouă din nimic. Limba *literară,* nu cea grăită în societatea cultă, limba cronicarilor şi a legendelor e pe alocurea de-o rară frumuseţe. Multe texte, şi bisericeşti şi laice, au un ritmu atât de sonor în înşirarea cuvintelor încât e peste putinţă ca frumuseţea stilului lor să se atribuie întâmplării şi nu talentului scriitorului şi dezvoltării limbii. Într-o povestire din secolul trecut citim de ex. următoarele:

Atuncea acel boieri merse de spuse stăpânului său toate pre rând , însă, împăratul fiind cuprins de mânie , au zis către dânsul :

— Voi cîte vise visaţi toate le credeţi, dar nu sunt eu copil a nu împlini porunca mai marelui meu.

Iară, acel boieri zise:

— Împărate, din copilăria noastră ţi-am slujit şi minciună din învăţătura mea n-ai petrecut; iară de vreme ce nu mă crezi, blemu de vezi lucru minunat . . .

Şi porunci să-i ducă în beserică scaunul împărătesc şi, şezând , porunci domnilor săi zicând : „Să, şedem şi noi aici ca să putem povesti de aceste minuni împăratului Amurat ".

Într-acel ceas se umplu beserica de luminări minunate şi oltariul de focul Dumnezeirii şi, văzând acestea, împăratul fu cuprins cu spaimă şi zise către domnii săi: „Minunată vedere este ceea ce *văzum* astăzi".

Şi când zise preotul: „Pentru cei ce umblă pe mare şi călătoresc", într-acel ceas văzu împăratul marea învăluită cu valuri mari şi groase şi corăbiile pătind mult rău şi cu cuvintele preotului se alină marea, mulţumind corăbierii lui Dumnezeu.

Iată o proză scrisă de mai bine de o sută de ani pe care desigur oricine o va înţelege. Cam acesta e tonul limbei prozaice şi poetice înainte de Eliad. Oricât de lumeţ ar fi fost cuprinsul prozei sau versului, stilul avea ceva oncţios , ceva oriental, deşi limba e

---

îndealmintrelea foarte frumoasă. Scrierile lui Petru Maior şi ale lui Şincai au tonul academic sau certăreţ , de predică; cei mai mulţi dintre cei vechi modulau fraza după cea latină sau greacă.

Cum deschidem *Gramatica românească* de d. I. Eliad (1828) dăm cu totul de alt ton, mai firesc:

Ei! Dar ce fel de carte e asta? Uite-te minune ! Aci lipsesc o mulţime de slove! Ăştia vor să ne lase săraci! (Gramatica s-a tipărit fără eta , xi , psi , omega şi altele.) Vedeţi lucruri copilăreşti ! Vedeţi eresuri! Vedeţi nesocotinţă! Toată lumea se sileşte din ce mai are să mai adaoge şi să se mai îmbogăţească, dar ei! Ia uitaţi-vă că şi din ce mai avem vor să lepede! Ait ! S-a stricat!! S-aaa duuus acum şi limba! Ei au lepădat oxiile şi psila şi dasia ! O, drăguţele ! Ca de ele de nimic nu-mi pare aşa de rău, că parcă era nişte floricele. Oamenilor fără gust, fără leac de ortografie, dar cine s-a pus pe voi să vă arătaţi mai iscusiţi decât atâţia înţelepţi bătrâni ? Voi v-aţi găsit să stricaţi ceea ce au găsit cu cale atâţia inşi şi nu ca voi, ci altfel de învăţaţi! Şi apoi nu ştiţi voi că obiceiul este bătrân şi că trebuie să purtaţi cinste şi sfială către dânsul ? Păcat de Dumnezeu să se ducă atâtea slove!

— Aşa, domnule, s-au dus şi acuma dumneata să fii sănătos! Ele s-au dus şi nu se vor mai întoarce căci le-a gonit o soţietate întreagă, le-a gonit însuşi dreptul cuvenit.

Din această probă se va vedea care e meritul de căpetenie a lui Eliad. EI scria cum se vorbeşte; viul grai a fost

dascălul lui de stil. Prin el limba s-au dezbrăcat de formele convenţionale de scriere ale evului mediu şi ale cărţilor ecleziastice , a devenit o unealtă sigură pentru mânuirea oricării idei moderne. Din acest punct de vedere Eliad a fost cel întâi scriitor modern al românilor şi părintele acelei limbi literare pe care o întrebuinţăm astăzi. Chipul propus de el la 1828 pentru încetăţenirea termenelor tecnici, termenilor noi pentru idei nouă, se urmează şi se recomandă şi astăzi ca cel mai potrivit. Daca mai târziu el, omul practic al bunului simţ şi al esperienţei, a început a croi sisteme *a priori* de ortografie, meritul lui nu scade. Literatura s-a ţinut de începuturile sale cele bune (1826 — 1846) şi au lăsat de-o parte erorile.

[21 noiembrie 1881]

[„«ROMÂNUL», ÎNREGISTRÂND ..."]

„Românul", înregistrând cu bucurie părerile favorabile ale presei asupra mesajului de deschidere, citează şi din „Timpul" pasajul:

„Nu mai rămâne acum decât lucrul de căpetenie: ca guvernul să se ţină de vorbă, nu una să zică, alta să cugete a face".

Apoi urmează:

Câtă depărtare este de la rostirea acestui deziderat , prin care se recunoaşte că bune angajamente a luat guvernul prin actul cel mai solemn, la acuzarea pe care tot „Timpul" a aruncat-o de sute de ori în contra guvernului, c-a luat către Austro-Ungaria angajamente în urma cărora cestiunea este cu desăvârşire compromisă şi Dunărea vândută ?

Din nefericire nu noi o susţinem aceasta, căci lucrul n-ar avea mare importanţă. Un articol de fond dintr-o foaie din Bucureşti nu credem să fie în stare a compromite o situaţie politică. Cine afirma că promisiuni s-au făcut în cestiunea Dunării e d. Dumitru Brătianu bunăoară, a cărui venire la ministeriu în rândul trecut nici nu avea altă semnificare decât neutralizarea promisiunilor Boerescu. Cine-o afirmă încă sunt foile din Viena. Reproducem mai la vale un articol din „Presse" (numită „Presa veche"), apărut cu ocazia rostirii discursului de tron, articol substanţial în adevăr, cu totul deosibit de strigătele

---

polemice ale celorlalte ziare austriace şi, după toată atitudinea, oficios. Se cunoaşte că e inspirat de mai sus din încheierea lui, care e aceeaşi în oficiosul „Pesther Lloyd" şi în „Fremdenblatt ". Dar spune mult mai mult decât celelalte două foi şi ne spune lucruri pe cari noi le-am ştiut demult. Daca „Românul" va binevoi să-şi aducă aminte de articolele prin cari, la 1880, recomandam neutralitatea, după inspiraţiunea bătrînului Epureanu, care trăia încă, şi şi prevesteau neizbânda pelerinajului d-lui I. Brătianu pe la feţele împărăteşti, va găsi uşor legătura pe care o stabileşte „Presse" între solicitarea primului nostru ministru de-a intra în alianţa austro - germană şi între făgăduinţele făcute în cestiunea dunăreană. Dacă 'şi va reaminti maniera viguroasă şi iperbolele viteze ale d-lui Dumitru Brătianu când a devenit ministru prezident (leoaica care-şi apăra puii), îşi va aduce aminte şi de momentul în care acele făgăduinţe au fost înfrânte . Retragerea d-lui Ion Brătianu la Măgura în răstimpul încoronării o, credem, îndestulă dovadă de ceea ce se petrecea pe-atunci.

Întrebăm acum: crede foaia guvernamentală că monarhia vecină ia la serios antagonismul dintre fraţii Brătieni , crede că, având făgăduinţa în mână („Presse" se obligă a cita şi ziua din care e datată), se va lăsa indusă în eroare prin ieşirile false ale comedianilor noştri politici ?

Ar putea s-o crează în adevăr daca realitatea nu i-ar dovedi contrariul, căci „Românul" însuşi confirmă ştirea, răspândită de vineri seara, că „comitele Hoyos a primit de la guvernul său avizul de-a-i suspenda relaţiunile sale cu guvernul român".

Nu ne vine a admite că simple cestiuni de stilizare ar fi cauza unei atât de grave măsuri.

[24 noiembrie 1881]

[„ÎNTRE TOATE ARTICOLELE ..."]

Între toate articolele de fond consacrate de ziarele vieneze pasajului privitor la cestiunea Dunării din discursul de tron, acela care cuprinde mai multe destăinuiri e datorit ziarului „Presse" sau „Alte Presse", cum i se zice spre deosebire de „Noua presă liberă".

Îl comunicăm aci referindu-ne la cele zise mai sus.

Articolul de fond al regelui României care s-a citit la deschiderea Adunărilor din Bucureşti face o ciudată impresie. Ici conştiinţa de sine a românilor înfrânge marginile obicinuite ale prudenţei politice, ca şi când de abia de câteva zile eroul naţional al românilor, Ştefan cel Mare, cu conştiinţa de biruinţă a unei bătălii câştigate , ar trimite mesajul său vrunui mic stat învecinat; dincolo mesajul e lipsit de obicinuita demnitate regală şi se servă, în ton certăreţ, de întorsături polemice pe cari le evită chiar o putere mare în notele ei, când ar face remon strări unui mic stat învecinat pentru înfrângerea unui tratat sau pentru cutezanţă.

Deşi ispita e foarte ademenitoare de-a da ministeriului Brătianu o lecţie concentrată asupra tonului tradiţional al mesajelor de tron europene, asupra ordinei de rang reale pe care o ocupă România sau asupra deselor schimbări ale împrejurărilor politice sau asupra sorţii statelor mici şi a miniştrilor lor şi mai mici, totuşi ne abţinem deocamdată de la o asemenea plăcere. Nu vom considera mesajul de tron ca atare, ci vom vorbi de el numai ca de-o manifestare autentică a opiniei guvernului român şi anume în privirea cestiunii dunărene. Credem a face un serviciu cestiunii pendente în interesul amândoror statelor dacă ne abţinem de la un răspuns precum i s-ar cuveni şovinismului consumat de atâtea luni în presa română întreagă şi dacă vom examina rezistenţa României fără patimă, numai în valoarea ei obiectivă şi în motivarea ei admisibilă.

Starea de fapt a cestiunii dunărene e următoarea:

Articolul 55 al Tractatului de la Berlin zice din cuvânt în cuvânt că, „Reglementele asupra navigaţiunii, supravegherii şi poliţiei fluviale de la Porţile de Fier pân-la Galaţi cată să se elaboreze de către o Comisie Europeană, în care sunt a se atrage şi delegaţi ai statelor ţărmurene. Aceste reglementele sunt a se pune în acord cu acelea cari sunt în vigoare de la Galaţi în sus". Pe baza acestui articol s-au elaborat din partea Austriei aşa - numitul Avant-projet, care cuprinde reglementele citate mai sus şi anume stipulaţiuni curat tecnice, lipsite de orice caracter politic. Dar fiindcă totuşi trebuia să se creeze o autoritate, un for, pentru a supraveghea executarea acelor reglemente şi anume pentru a apăra în cazuri de litigiu libertatea navigaţiunii, îndeosebi în contra vexa-

---

ţiunilor a o seamă de autorităţi de porturi, Austro-Ungaria a făcut, în anteproiectul său, propunerea de-a forma aşa numita Commission mixte, *compusă din delegaţii Austro-Ungariei, Serbiei, României şi Bulgariei, care să aibă a supraveghea executarea acelor reglemente.*

În consideraţia rangului politic al Austro-Ungariei şi în *vederea cu negoţul austriac, mijloacele austriace de comunicaţiune sunt angajate pe Dunărea de Jos în linia întâia , anteproiectul cerea ca prezidiul Comisiei Mixte să se cuvină delegatului austriac. Dar, fiindcă în comisiile din toată lumea unde numărul membrilor e cu soţ, în cazul parităţii, la vrun vot oarecare, votul hotărâtor i se cuvine prezidentului, de aceea şi anteproiectul a pretins acest vot, eventual preponderant în Comisia Mixtă, pentru prezidentul austro-ungar.*

Acest anteproiect a fost supus examinării Comisiei Europene din Galaţi şi, după lungi dezbateri, în cari delegaţii aveau atitudini corespunzătoare cu grupările puterilor în politica generală, delegatul Germaniei făcu în fine propunerea ca în toate cestiunile tecnice şi administrative Comisia Mixtă să aibă a hotărâ conform anteproiectului, în toate cestiunile de principiu ce ar fi [în] litigiu, să se apeleze , în caz de paritate de voturi, la Comisia Internaţională a Dunării, care supraveghează cursul de la Galaţi la Sulina. Austro-Ungaria a cerut atunci o distincţie exactă şi definită între cestiunile „administrative" şi cele „de principiu" şi, fiindcă definiţia aceasta nu i-a succes nici unui cabinet, ieşi în fine d. Barrere, delegatul Franţei, cu propunerea mijlocitoare: ca în Comisia Mixtă să se ataşeze un membru al Comisiei Dunărene Internaţionale, care să s-aleagă în fiece an, sau prin sorţi sau după ordinea alfabetică, şi care să aibă a hotărâ daca o cestiune în litigiu e a se considera ca „administrativă" sau ca „de principiu".

În tot cursul acestor tratări purtarea României a fost de la început până la sfârşit incorectă şi îndărătnică România nu s-a mulţumit cu opoziţia din Comisia Dunăreană; ea a mutat cearta pe uliţă. Oameni din opoziţie cari, vorbind fără încunjur, au poftă de bani şi funcţii şi diplomaţi austrofobi ai mai multor state se uniră în intrigi de aceeaşi opinie şi în articole de gazetă în cari se vorbea înainte de toate de o siluire a României prin Austria, poftitoare de cuceriri. N-aveau nimic de zis în contra existenţei Comisiei Mixte, ci numai în contra votului preponderant al Austriei. Această opoziţie şovinistă , condusă de Cogălniceanu, era la începutul anului trecut încă atât de puţin

decisivă încât , în fevruarie 1880, Brătianu a cutezat a întreprinde o călătorie la Viena şi la Berlin pentru a izbuti să alipească România cu desăvârşire de alianţa austro - germană . *Nu cercetăm aci de* ce misiunea lui Brătianu n-a izbutit, *destul numai că* n-a izbutit, *şi Brătianu se 'ntoarse atât* de supărat *la Bucureşti încât ,* animat încă şi de venirea la putere a lui Gladstone, întoarse cu desăvârşire spatele Austriei. *Pentru* a face să se uite neizbutirea misiunii *şi pentru a-şi reîmprospăta popularitatea, ameninţată cam rău, Brătianu puse mâna numaidecât pe cestiunea Dunării şi se apropie tot mai mult de atitudinea opoziţiei. Colegul său Boerescu, ministrul de esterne, compuse chiar o broşură, apărută la Paris, în care se identifica de-a dreptul cu Cogălniceanu şi consoţii . Dar, fiindcă existenţa Comisiei Mixte era tot încă asigurată prin Comisia Internaţională,* Brătianu şi Boerescu declară *că România acceptă Comisia Mixtă daca Austria renunţă la votul preponderant;* putem servi cu însaşi data zilei din anul trecut în care s-a întâmplat aceasta.

Dar lucrurile veniră altfel decum socoteau Brătianu şi Boerescu. Ei credeau a afla un subterfugiu în opinia publică, iritată de şovinism, dar opoziţia creştea din ce în ce mai mult şi le-a crescut atât de mult pe deasupra capetelor încât se speriară şi demisionară . Predispoziţia austrofobă , spori; ministerul Dumitru Brătianu, pentru a fi posibil, trebui să urmeze acelaşi curent; iar când Ion Brătianu veni iar la cârmă , din focul cu care se jucase se făcuse incendiu şi astăzi nu mai poate cuteza de a-l stinge, ci trebuie să ajute a-l hrăni. Astăzi nu mai vorbeşte, cu toate spiritele rele ale României, despre votul preponderant al Austro-Ungariei, ci tăgăduieşte orice Comisie Mixtă, reclamă sub stindardul libertăţii de navigaţiune, dreptul pentru România de a putea dispune după plac pe Dunărea de Jos.

Aceasta este starea regretabilă a cestiunii dunărene; regretabilă pentru că nu convingerea şi patriotismul, ci îndărătnicia şi patimile uşoare au creat această situaţie şi au făcut-o nebiruită . Orice - ar hotărâ Comisia Europeană din Galaţi, ce se va întruni în curând , asupra Comisiei Mixte, totuşi [un] cabinet Brătianu se va aşeza dindărătul Camerei, şi nu în curând se va afla un ministeriu sau un Parlament în Bucureşti care ar fi dispus a împlini cererile îndreptăţite ale Austro-Ungariei. Pentru că cei din Bucureşti ştiu prea bine că pentru cestiunea dunăreană nu se face război, vor striga pururea Non possumus *şi toată austrofobia europeană [i]şi va freca cu bucurie mânile asupra, pretinsului eşec diplomatic al Austro-Ungariei.*

Dar după, a noastră părere lucrul stă cu totul altfel şi, peste câtva timp, vedem apropiindu-se momentul în care România singură va avea să poarte cheltuielile şoviniştior ei şi ale agitaţiei străine. Austro-Ungaria se ţine, ca oricare stat, de libertatea Dunării de Jos, asigurată prin Congresul de la Viena, prin Tractatul de la Paris şi prin cel de la Berlin. Pe baza acestor tractate orice aranjament , orice reglementare a navigaţiunii Dunării e pur şi simplu cu neputinţă fără consentimentul Austriei. Daca România nu vrea să ştie nimic nici de Comisia Mixtă, nici de-o înţelegere cu monarhia noastră, Austro-Ungaria se va afla, de bine de rău, tot în starea de până azi, dar în nici un caz nu se vor putea face reglemente locale de navigaţie pentru apele române, nici nu se va întinde, precum se plănuieşte , Comisia Internaţională până la Porţile de Fier. Daca România vrea cu orice preţ să facă, pe Dunărea de Jos, treburile navigaţiei ruseşti, engleze, franceze şi greceşti, atunci procederea aceasta nu ar duce numai la astuparea cestiunii dunărene, ci şi la astuparea gurilor Dunării, căci Austro-Ungaria nu va găsi nici un motiv pentru a reînnoi mandatul Comisiei Internaţionale a Dunării, care espiră la 1883. Atunci astupe-se din parte-ne braţul Sulinei şi grânarii români vază cum îşi vor face esportul prin Porţile de Fier sau prin Sulina. Lipsa regretabilă a unei linii de esport ce s-ar naşte pentru negoţul austriac în Orient va fi compensată între acestea îndeajuns prin deschiderea liniilor ferate ce duc la Varna , Constantinopol şi Salonic.

Şi cum rămâne oare, când Anglia şi Franţa, Gladstone şi Gambetta, se vor convinge în curând că preferă libertatea Dunării de Jos austrofobiei României ? Oricum ar fi, Austria poate s-aştepte , abstracţie făcând de orice presiune constantă asupra României, căci în cestiunea dunăreană se poate cita cuvântul lui Schiller: Lucrul la care n-ai renunţat nu l-ai pierdut nicicând .

[24 noiembrie 1881]

[„ZI-I SĂ NU-ŢI ZICĂ ..."]

Zi-i să nu-ţi zică, povestea celeia. Un articol al pseudonimului Delfinul publicat în „Timpul" dă „Românului" ocazia de-a ne insinua până şi tendenţe revoluţionare.

Un articol semnat c-un nume propriu sau c-un pseudonim atât de transparent precum e „Delfinul [î]l priveşte înainte de toate pe autor. Nu numai noi, dar orice ziar are obiceiul de-a da ospitalitate articolelor bine scrise ori celor purtate de-o puternică convingere, căci din momentul în care scrierea poartă o semnătură individuală nu mai poate privi colectivitatea unui partid.

Locul de căpetenie nu i se dă unui articol din punct de vedere al responsabilității colective, ci din acela al formei şi al omului ce l-a scris. Daca un membru însemnat din partidul *roşu, d.* Brătianu sau Rosetti bunăoară, ne-ar trimite un articol asupra unei cestiuni sociale ori politice i-am da locul de onoare, fără ca prin aceasta să ne mărturisim de aceeaşi părere cu d-niile lor. Nu ştim pentru a câta oară trebuie s-o repetăm „Românului" şi altor colegi că *semnătura pusă sub un articol este prin ea însăşi o rezervă.* Asupra unei şi aceleiaşi materii am publicat adesea articole diametral opuse, dar cu semnături *deosebite.*

Dar împărtăşim ori nu împărtăşim cu totul opiniile corespon [den]tului nostru din Galați — asta nu e treaba „Românului" şi a nici unei alte foi.

Un partid şi opinia lui se judecă după manifestările sale *autentice,* şi autentice sunt cele date de organele chemate a vorbi în numele partidului. Aceste organe sunt şefii lui recunoscuți, sunt articolele acele de fond cari nu poartă semnătură şi cari vorbesc în numele partidului. Ar fi absurd de-a limita atât de mult libertatea de gândire a membrilor unui partid până a nu-i lăsa să zică ce cred individual despre cutare ori cutare situație şi până a le reteza pana şi stilul.

Cîte sunt părțile pe cari le-ar putea semna orice conservator într-un articol ce poartă o semnătură individuală e cu totul altă chestie, care nu-l priveşte pe nimeni, pîn' când o adeziune colectivă nu are loc.

Am cita ca model în această privire ziarele engleze şi unele din cele germane („Gazeta generală din Augsburg"), „Figaro" din Franța, cari dau ospitalitate unui articol semnat pentru că e bine şi energic scris, nu pentru că foile în cestiune împărtăşesc pe deplin şi pân-în amănunte părerea autorului.

Aşadar încă o dată: semnătura unui articol constituie prin ea însăşi o rezervă din partea redacției ; articole semnate nu implică responsabilitatea unui partid.

Dar, pentru Dumnezeu, cine ne acuză de spirit revoluționar?

„Românul", organul confraților lui Orăşanu, „Românul", prietenul monarhizatului prezident al republicei Ploieştilor, „Românul", condus tot încă de redactorul „Republicei Rumâne". E o curată ironie a sorții de-a vedea organul turburătorilor de meserie, al oamenilor cari s-au îmbogățit din revoluție şi pentru cari dizordinea socială e un mijloc de trai, un meşteşug pentru câştigarea hranei zilnice, acuzând de turburători pe partidul recunoscut al ordinei.

Dar „Românul" insinuă lucrul c-un cusur şi mai subțire.

Tot „Timpul" mai spuse:

D-nii Catargiu şi Florescu nu voiesc a mai veni la putere pe cât va fi pe tron Carol I. . . Daca dar, pe cât va fi pe tron Carol I, nu voiesc să mai vie la putere, pentru care scop s-organizau şi s-organizează ?

Am esplicat în mai multe rânduri această manieră a noastră de-a vorbi. Am spus că oamenilor mai înaintați în vârstă din partidul conservator li se datoreşte o reparare a onorii lor individuale, atacate prin faimoasa dare în judecată. Cei tineri n-au nevoie de această reparare pentru că le-o dă țara şi țara are timp să le-o dea. Dar această reparare va consista în exprimarea unei simple păreri de rău sau altfel ... ? Forma e indiferentă.

Când vedem pe unul proclamând azi căderea monarhiei şi instituirea republicei, iar mâne solicitând o funcție de încredere de la acelaş monarh, cată să admitem că suveranul s-a deprins a despreți oamenii din țara aceasta. Căci, în adevăr, ce opinie îşi poate forma cineva despre un individ care, pentru o pensie ori o funcție, îşi renegă tot trecutul, îşi

abjură credințele? „Man muss es in diesem Lande nicht so genau nehmen " e poate un axion aplicabil față cu d-alde Candiano, C.A. Rosetti ori alții, față cu oameni ce nu se pot măsura decât cu propria lor micime; dar, pe lângă rămăşițele fanariotice din România, mai există şi nume cari au un trecut în țările noastre şi nu pot fi tot o apă cu cei de sus. Când republicanii de ieri se bucură de favori şi distincțiuni la cari nu i-ar îndreptăți nici o ordine de lucruri în vro altă țară, nu li [se] poate refuza oamenilor oneşti o reparare a atingerii suferite prin frivolitatea elementelor roşii cari au votat darea în judecată, fără ca unul măcar din această plebe să aibă curajul a o şi susține înaintea forului cuvenit. Iată dar înțelesul vorbelor noastre. Ele sunt spuse condiționat , nu absolut. Repetăm că vorbim aci de bărbații în vrâstă ai partidului nostru, cărora poate că țara nu mai are îndestul timp, în cursul schimbărilor parlamentare, de-a le da ea însăşi repararea cuvenită. Vorbim de bărbații aceia pentru cari, din cauza vârstei , vremea are un zbor întreit de repede.

[25 noiembrie 1881]

[„NU PUTEM ŞTI..."]

Nu putem şti care e forma pe care Adunarea va da-o răspunsului la mesajul tronului; observăm însă că între discurs şi răspuns au intervenit suspendarea relaţiunilor Austriei cu guvernul nostru, încât cată a se recomanda Adunării o deosebită precauţiune în privirea parafrazei ce va crede de cuviinţă a alege. E drept că nici ziarele din Viena nu dau acestei suspendări a relaţiunilor o gravitate tocmai mare şi se poate ca totul să nu fie decât o cestiune de cuviinţă, de exagerare de termeni. Însă Adunarea cată să ţină seamă de-o împrejurare: că ea nu este în stare a şti prin ce anume pasaj, prin ce anume vorbe din discursul tronului Austria s-a putut simţi atinsă. Aceasta ar putea-o şti numai atunci când ar cunoaşte tratările diplomatice. Cestiunea fiind încă pendentă, nerezolvată nici într-un chip, nici într-altul, guvernul se 'nţelege că nu e în stare a comunica Adunărilor actele respective. De aceea Adunarea, neştiind ce să răspunză tronului într-o cestiune pe care n-o poate cunoaşte deocamdată, va fi bine să aibă prudenţă în parafrazarea acelui pasaj din răspunsul ei care va atinge cestiunea Dunării şi să nu înăspreasscă prin formulări energice o situaţie care, daca nu e periculoasă, nu e pe de altă parte nici tocmai plăcută.

Observăm pentru cine ştie a înţelege că, cel puţin în aparenţă, nu ne putem răzima tocmai mult pe contrastul de interese europene în Orient. Atragem bunăoară atenţia sferelor noastre parlamentare asupra atitudinii Bulgariei în cestiunea dunăreană. Ea e, în aparenţă cel puţin, cu totul în acord cu vederile Austro-Ungariei şi desigur că nu de capul ei. Atitudinea statului învecinat ne îndreptăţeşte la concluzia că şi un alt stat, cu mult mai puternic şi mai determinant în chestiunea aceasta, nu refuză concursul lui Austro-Ungariei. Dintre puterile apusene unele au o atitudine nehotărâtă , dar, chiar daca n-ar fi aşa, măsura în care ne pot sprijini cată să rămâie necunoscută. Daca guvernul se bucură de sprijinul cuiva desigur nu e în stare a spune în ce grad şi până unde poate uza de acel sprijin căci, dac' ar spune-o, ar crea tocmai celor mai buni amici ai lui o poziţie foarte dificilă în cestiune.

Deducerile ce le putem face din atitudinea statelor slave ale Peninsulei în cestiunea dunăreană ne procură o sumă de cuvinte, ce nu se pot mărturisi, pentru a recomanda Adunării prudenţă politică în răspunsul la discursul tronului pe care-l va concepe. Acelaşi lucru se poate spune în multe forme şi nu trebuie să se uite că forme oricât de precaute, numai bine susţinute să fie, nu alterează cestiunea de drept.

[26 noiembrie 1881]

[„«LE NORD» SCRIE . . ."]

„Le Nord" scrie în privirea conflictului austro - român următoarele:

Spiritul conciliant al contelui Kalnoky e prea cunoscut pentru ca să avem a ne teme de noua campanie a ziarelor vieneze în contra României. Nu pentru întâia dată auzim presa austriacă aruncând strigăte de alarmă faţă c-o afirmare a suveranităţii statelor balcanice. Discursul de tron al regelui României n-are desigur nimic ameninţător pentru împărăţia Habsburgilor. Dispoziţiile pe cari le manifestă nu sunt o revelaţie şi, la urma urmelor, cată să recunoaştem că, combătând preponderanţa absolută a Austro-Ungariei pe ţărmii Dunării, românii nu fac decât să exercite un drept indiscutabil , acela de - a - şi apăra propriile lor interese, precum le pricep. Divergenţele cari s-au iscat între România şi Austria în cestiunea Dunării n-au desigur o importanţă mai mare decât cele ce ameninţă a face să nu izbutească negociaţiunile comerciale între Franţa şi Anglia. Posibilitatea unei rupturi pe terenul economic nu împiedecă pe organele cabinetului din Londra de-a declara că, oricum ar sta cauza, Anglia se va sili a mănţine bunele ei raporturi cu Franţa şi avem cuvinte de-a crede că tot acest exemplu va fi urmat de guvernul austriac în privirea României, cu toate ţipetele presei vieneze.

Nu este în discursul de tron al regelui României un singur pasaj care să aibă caracterul unei provocări la adresa cabinetului din Viena. Guvernul român se mărgineşte în a declara că libertatea Dunării este o condiţie esenţială pentru dezvoltarea economică şi politică a României şi că va refuza de-a subscrie vro combinaţiune al cărei efect ar fi de-a rezerva navigaţiunea pe Dunăre, de la Porţile de Fier până la Galaţi, acţiuni precumpănitoare a unei singure puteri. Românii fiind cu totul dispuşi de-a primi reglementele ce se vor crede necesare pentru garantarea libertăţii Dunării în general, pretenţiunea de-a însărcina autorităţile române cu supraveghearea şi aplicarea acestor reglemente, cel puţin în apele române, nu are nimic exorbitant . N-ar fi tocmai logic ca o putere care nici nu este ţărmureană în partea inferioară a fluviului să aibă vot precumpănitor pentru a dezlega cestiuni ce s-ar isca în apele române şi se ştie îndealtmintrelea că Austria a renunţat la această pretenţie. În realitate guvernul român se arată îndestul de conciliant; nu este el acela care respinge fără discuţie un aranjament care consacră principiul egalităţii

puterilor țărmurene, un principiu pe care unele din foile austriace [î]l califică de absurd şi monstruos. Judecând după un articol recent al „Românului" , guvernul român nu gândeşte a esclude Austro-Ungaria din comisia de executare; el nu cere decât garanții în contra acelor uzurpațiuni pe cari limbajul presei vieneze [î]l autoriza de-a le crede posibile, daca nu probabile. Oricum ar fi, contele Kalnoky va lua o atitudine espectantă şi nu va face nimic pentru a agrava dificultățile a căror importanță organele germane o exagerează cu intenție. Va asculta propunerile ce le vor putea face puterile ostile faimosului anteproiect şi va primi orice reglement care n-ar fi de natură a compromite interesele politice şi comerciale ale Austriei. Masurile energice şi autoritare pe cari le reclamă presa vieneză vor rămânea în starea de pium desiderium .

Atâta zice „Le Nord". Şi noi credem în adevăr că Austro-Ungaria, în loc de-a suspenda în genere relațiile cu guvernul român, ar fi făcut mai bine să suspende numai tratările în cestiunea Dunării. Mandatul Comisiei Europene din Galați espiră la 1883 fără ca să se ştie daca va fi ori nu prelungit. Iată o cestiune prealabilă care, precum s-a susținut în chiar sânul Comisiei, ar trebui să preceadă discutarea reglementelor pentru navigațiunea pe Dunărea de Jos.

Poate că din capul locului ar fi fost mai practic de-a nu se împrumuta la tratări pe cât timp însăşi existența corpului ce deliberează asupră-le era pusă în cestiune într-un foarte apropiat viitor.

Ceea ce zice „Le Nord" zic şi foile oficioase vieneze în concluziile articolelor lor.

Am declarat, zice „Fremdenblatt", şi cată s-o repetăm azi espres că, daca prin respingerea anteproiectului ar fi să dureze status quo *pe Dunărea de Jos, Austro-Ungaria poate să suporte cu mult mai multă înlesnire starea actuală de lucruri decât micele state țărmurene cari se zbat atât de mult în contra anteproiectului. Cei ce--resping să propuie un alt proiect. Îl vom primi daca va ține seamă în toate privirile de interesele noastre anl gajate în cestiune, a căror păstrare şi înaintare e de datoria noastră inevitabilă. Daca nu, necondiționat nu.*

[27 noiembrie 1881]

[„PARE-NI-SE CĂ ..."]

Pare-ni-se că, mulțumită lui Dumnezeu, s-a început o nouă eră în chipul de-a legifera. Nu se mai copiază texte străine de legi, născute în alte împrejurări, la alte popoare, după constrângerea prin nevoi cu totul de altă natură; de astă dată proiectele d-lui P. Carp, depuse de mai mult timp pe biuroul Camerei, formează tezaurul din care guvernul esca -

motează cîte - o idee, pentru a o prezenta, cu multe şi rele modificațiuni, ca a sa. Astfel d. C.A. Rosetti şi-a apropriat, în altă formă şi cu ştirbiri în rău, proiectul privitor la cârciume şi, tot din seria proiectelor menționate, s-a luat şi desfigurat cel privitor la reforma tocmelilor agricole.

O lege născută din nevoile reale ale unei țări, nu localizată din franțuzeşte, e totdauna de natură a împătimi lumea politică pentru şi în contra ei. Dar pentru că nevoile sunt reale, pentru că neajunsurile noastre sociale cer îndreptare, de aceea proiectele ce au a le regula cată să fie studiate bine şi în amănunte.

Fără îndoială raportul între marea proprietate şi muncitori cete tot ce poate exista mai însemnat într-o țară agricolă. Puncte de vedere unilaterale, cari nu țin seamă de obiceie locale, de deosebirile dintre provincie şi provincie, nu vor putea decât strica.

Dorim din toată inima îndreptarea stării țăranului şi o dorim cu toții, căci e învederat că, rău stând țăranul, rău stă proprietarul, rău toată țara. în această privire cată însă să se țină seamă că altele sunt raporturile în Moldova, altele în Țara Românească.

Se 'nțelege că nu se pot crea legi deosebite pentr-o parte a țării; însă trebuiesc studiate relațiile între capital şi muncă atât dincolo cât şi dincoace de Milcov şi legea care le va regula pe viitor trebuie să le pună într-o concordanță oarecare.

Ceea ce s-a învederat pentru liberali ca şi pentru opoziție este insuficiența legii vechi, care ruinează şi pe țărani şi pe proprietari.

Se ştie că țăranul nostru e un om şi inteligent şi, în fundul caracterului său, onest. Un țăran poate fi adus prin dări exorbitante la starea de-a nu mai putea munci; cu toate astea niciodată nu va tăgădui un ban ce l-ar fi luat, niciodată nu va refuza a plăti o datorie daca are de unde. Numai unde-or fi evrei prea mulți, precum în Dorohoi şi Botoşani, în Țara de Sus, acolo şi inima cea dreaptă a țăranului e atinsă de corupție. Cu toate acestea țăranul acesta onest are cea mai malonestă şi mai răpitoare administrație şi toată legislațiunea, calculată pe creare de posturi şi pe căpătuire de postulanți, contribuie a îngreuia zilnic poziția lui. În mâna acestei admnistrații se ştie la ce abuzuri a dat loc legea tocmelelor .

Cată dar ca legea viitoare ,să ție seama de nevoile, de caracterul onest al omului nostru de țară, de capacitatea sa de muncă, în acelaş grad în care e obligată a ține seamă de nevoile proprietății mari. Interesele agriculturii mici şi ale celei mari, departe de-a se esclude, sunt identice. Cu cât țăranul va avea mai multe vite 'şi după capete de vite î[şi] socoate bogăția, căci proverbul zice că „Sărăcia n-o poți scoate din casă decât , cu boii" — cu atât mai multe instrumente de muncă are, cari sprijină şi uşurează munca sa proprie; cu cât va câştiga mai regulat şi în condiții mai echitabile cu atâta va munci mai cu tragere de inimă. Lenea care i se impută credem că e fabulă convenită . Daca cineva ar cerceta starea de lucruri din Anglia în evul mediu, ar vedea că şi țăranul englez era leneş pe cât timp condițiile muncii erau nefavorabile; cu cât ele deveneau mai bune cu atât populațiunea se făcea mai harnică.

Sperăm că, înainte de a se supune discuției proiectul de lege defectuos al guvernului, se va delega o anchetă parlamentară care să studieze la fața locului şi în diferite puncte ale țării raporturile agricole. Numai cunoscând pe deplin materia soluțiunea va putea fi practică şi aplicabilă pretutindenea.

[28 noiembrie 1881]

[„«PESTHER-LLOYD» ŞI ALTE ZIARE ..."]

„Pesther-Lloyd" şi alte ziare oficioase austro-ungare sunt în prada unor curioase fantazii în privirea poziției României ca stat independent, fantazii cărora le dau zbor cu ocazia discutării cestiunii Dunării. Dăm un specimen de asemenea natură, reprodus din ziarul oficios al guvernului unguresc:

Oare nu i s-a făcut guvernului român niţel frică de propria Lui vitejie ? Oare nu e chinuit de sentimentul că, în discursul tronului, s-a pripit pe-o înălţime piezişă , de pe care nu mai poate face un pas înainte, pe când întoarcerea [î]l ameninţă cu căderea în adâncimi fără fund ? Cu toată îndrăzneaţa încredere cu care

ziarele oficioase române vorbesc despre suspendarea relaţiunilor personale ale ambasadorului nostru, n-am răspunde cu totul negativ la cestiunile aceste. E cu totul altceva de-a lua foarte pe tăcute în note diplomatice atitudini viteze şi altceva e de-a, proclama de la mulţimea tronului o hotărâre care te obligă la un curaj durabil; în cel dendâi caz te poţi supune dulcii violenţe şi poţi ceda ca om cu minte; dincoace trebuie să dovedeşti în faptă curajul opiniei populare căreia i-ai dat sancţiunea. Şi, cât toate acestea, cu greu va putea guvernul român să menţie în cestiunea Dunării punctul de plecare pe care-l ocupă astăzi. Pre cât e de exact că de libertatea Dunării sunt legate interese europene importante, tot pe atât de puţin se va putea concede în practică ca tocmai interpretarea română a acestei noţiuni să fie cea corectă şi ca tocmai noul regat să fie chemat în linia întâia de-a ţine paza Dunării libere. După cât se pare, se nasc deja în cabinetul englez oarecari obiecţiuni în contra manierei de-a vedea a României şi e semnificativ în orice caz că tocmai cabinetul din St. James, pe sprijinul căruia întemeiau cei din Bucureşti cele mai nebuloase combinaţiuni, oferă astăzi bunele sale servicii pentru a stabili un compromis între România şi Austro-Ungaria.

Nu ştim, se 'nţelege , daca Ministerul nostru de Esterne va fi dispus de-a încărca pe ministerul Gladstone cu sarcina grea a unei atât de dezinteresate mijlociri: a făcut deja neplăcute esperienţe cu mijlocirile chiar sub auspicii mai bune. Sigur ni se pare însă că, pe bazele date, nu mai e loc pentru un compromis, adecă pentru concesiuni, şi mai mari din partea Austro-Ungariei. Ia să vedem în ce se pretinde că consistă preponderanţa Austro-Ungariei, siluirea celorlalţi interesaţi pe Dunăre şi tăgăduirea libertăţii de negoţ şi de navigaţiune ? Acea voix preponderante care i se dă Austro-Ungariei în Comisia Mixtă, conform anteproiectului ajuns la o comică celebritate, se pretinde că cuprinde în sine acest grav neajuns. S-ar crede după toate acestea că Comisia Mixtă decide asupra unor cestiuni de cari atârnă binele şi râul statelor ţărmurene sau cel puţin fiinţa negoţului pe Dunăre. Dar ce eroare ciudată ! Drepturile Comisiei Mixte sunt din capul locului cât se poate de inofensive. După proiectul originar, care desigur că n-o să se mai înăspreasscă ulterior , Comisia Mixtă avea să se întrunească de două ori pe an, pentru a stabili ordinea internă a afacerilor ei şi a da instrucţiuni speciale în privirea aplicării statutului. Fără învoirea ei şi fără deciziunea că libertatea Dunării nu se împiedecă, nu se poate clădi nici un pod, nici un alt stabiliment pe Dunăre. Ea numeşte pe inspectorul şef , pe subinspectori şi pe funcţionarii subalterni, hotăraşte sediul subinspectorilor şi formează instanţa de apel în contra hotărârilor acestora şi ale căpitanilor de porturi. lată tot ce avea de făcut Comisia Mixtă. Cele mai esenţiale lucrări sunt însă în seama inspectorilor . Administraţia, supraveghearea şi aplicarea tuturor dispoziţiilor statutului; votul consultativ la organizarea şi numirea personalului; dreptul de-a cere asistenţă militară, libera intrare în toată vasele, intervenirea în toate cestiunile dintre căpitan şi mateloţi — cu un cuvânt toate lucrările mai însemnate nu sunt de atribuţia Comisiei Mixte, în care i se dă Austriei votul preponderant, ci de atribuţia organelor statelor ţărmurene. Ba sfera de activitate a Comisiei Mixte pe distanţa Porţile de Fier — Galaţi e chiar mai îngustă decât aceea a Comisiei Europene pentru distanţa de la Galaţi pân'la gurile Dunării. Atribuţiile ei sunt de natură curat administrativă; organele pe cari le instituie au deplină libertate a mişcării şi Comisia nu are decât dreptul controlului.

Astfel e anteproiectul şi n-a suferit nici o schimbare de atunci încoace care să fi făcut mai nefavorabilă poziţia vreunui stat la Dunărea de Jos. Din asta se vede însă că Austro-Ungaria n-ar fi în stare, prin votul ei decisiv în Comisie, să câştige dictatura pe Dunăre, ba nici Comisia însăşi n-ar fi în stare de-a tinde la dictatură. De unde dar a dedus discursul de tron îndreptăţirea de-a se plânge că „o putere singură" ar putea să exercite

preponderanță asupra Dunării de Jos ? Monarhia noastră nu cere decât ceea ce rezultă din natura şi tradițiile ei de mare putere în Orientul Europei, din greutatea firească a raportului ei cu cestiunile dunărene şi din relațiile cu statele țărmurene. În aceste lucruri nu mai e cu putință un compromis ulterior şi am arătat deja că orice concesie în privirea aceasta din partea monarhiei noastre trebuie să rămâie esclusă. Dacă renunță la acțiunea directă pentru validificarea pretențiilor ei, rezistența pasivă ca atare e îndeajuns pentru a face să străbată interesul ei, Dacă fără Austro-Ungaria nu se poate face nimic, nu se poate face nimic nici în contra Austro-Ungariei şi promptitudinea Angliei de-a lua rolul de mijlocitor arată îndestul de clar că prin mâlirea cestiunii — şi acest cuvânt să, să nu se ia numai în senz figurat — n-ar suferi mai cu seamă numai interesele noastre comerciale. O cercetare mai pre larg a punctului acestuia o credem de prisos.
Dar suntem împinşi de a cerceta motivele din cari răsare atitudinea cabinetului român. Credem a fi dovedit îndeajuns că nu sunt motive obiective cari să rezulte din însuşi obiectul în cestiune. În realitate tânărul regat simte stimulul de-a manifesta escesiv conştiința lui de neatârnare în fața monarhiei noastre şi tocmai în fața monarhiei noastre. Se crede în Bucureşti că se vor dezbate mai lesne de supărătorul sentiment al datoriei gratitudinii căutând o ceartă din senin. Aci am voi să împrăştiem unele din neînțelegerile de bunăvoie a acestor domni. Înainte de toate e o pură absurditate daca d-nii din România voiesc să traducă în practică visul independenței depline. E poate nedelicată vorba ce-o zicem, dar va avea poate un efect trezitor asupra oamenilor transportați prin splendorile regalității într-o nespusă amețeală: samurul regelui Carol nu poate acoperi lanțurile vasalității. Desprinsă de Turcia şi avansată la regat, România nu şi-a câştigat cu toate acestea atributele deplinei independențe, căci trebuie neapărat să se alăture la una din puterile cari domnesc în Balcani, la una din puterile cari determină soarta Orientului şi soarta României. Daca ar veni la adecă sau, mai bine zicând , daca Austro-Ungaria va urma politica observanței laxe, li se poate îngădui românilor de a alege după a lor socotință liberă suzeranitatea morală căreia vor să se subordoneze , dar de ales trebuie să aleagă necondiționat. Al doilea lucru asupra căruia voim să atragem atenția dumnealor este următorul: se înşală — poate nu fără s-o ştie — asupra naturii interesului pe cari puterile apusene [î]l au de România. Anglia şi Franța, dar îndeosebi Anglia, consideră noul regat ca pe un productiv obiect de esploatație pentru comerțul ei prădător . (Şi Austria ne consideră altfel ? E naiv Pesther-Lloyd). Pe cât timp va fi ceva de luat din acea țară o vor sprijini în dorințele ei neroade— cu presupunerea că aceasta ar fi cu putință dintr-o respectuoasă depărtare şi prin vorbe bune; în complicațiuni serioase nu se vor arunca niciodată de dragul României şi ele sunt desigur mai degrabă gata de-a privi România ca un teren de încercare pentru compensațiuni în politica orientală decât ca pe purtătoarea unei misiuni în Orient.
Asta voim să recomandăm reflecțiunii dumnealor. Nu stă pe deplin în legătură cu cestiunea Dunării, dar totuşi puțin [stă]. Pentru că dumnealor cred că interesul Austriei e angajat în cestiunea aceasta în linia întâia s-arată îndărătnici şi opoziționali în Bucureşti. Ei bine, dacă e adevărat că monarhia noastră e atinsă în mod eminent în cestiunea dunăreană, atunci fie convinşi în Bucureşti că nu Austro-Ungaria va fi învinsă. In-

---

fluențele şi legăturile monarhiei noastre în Europa sunt prea intensive pentru ca vro putere să rişte amiciția Austro-Ungariei de dragul românilor. Deocamdată însă nici nu e vorba de dispozițiile şi cooperarea Europei. Ar trebui să fie o minune dacă, continuând acțiunea serioasă a Ministerului nostru de Interne, nu ne-ar succede a băga minţile 'n cap aşa numiților oameni de stat ai României.

[28 noiembrie 1881]

[„PÂNĂ LA PROCLAMAREA REGATULUI..."]

Până la proclamarea regatului se putea susține cu drept cuvânt că deosebirea între programul partidului roşu şi acel al partidului conservator era diametral opus[ă], că vederile unora escludeau vederile celorlalți. Partidul roşu, având şef pe redactorul „Republicei Rumâne" şi membri pe diferiții republicani de la Ploieşti, mărturisea nişte credințe politice cu totul contrarie monarhiei şi daca, în aparență, renunțau , pentru a veni la putere, la aplicarea în prezent a ideilor lor, se putea crede că-şi rezervau pentru mai târziu realizarea idealului lor: proclamarea Republicei Române pe țărmii Dunării. Deosebirea între idei liberale şi conservatoare era acum doi ani încă atât de fundamentală încât atingea însăşi forma statului, însuşi modul de-a exista al țării şi naționalității noastre.

Cu ocazia proclamării regatului d. C.A. Rosetti împreună cu tot partidul său au abjurat formal ideile sale din trecut, s-au convertit la altă religie politică, au recunoscut monarhia ca formă definitivă şi inalterabilă de existență pentru statul român. Vechii republicani, afiliații lui Mazzini , membrii comitetelor republicane au recunoscut monarhia, au devenit dinastici; „pionul din mânile d-lui de Bismarck şi agentul prusian" a devenit cavalerescul rege al României, a cărui autoritate nu mai e contestată de nimenea.

Dar regimul monarhic presupune un sistem de guvernământ ; nu se poate admite ca şeful statului să fie dinast , iar guvernul de sub el să aibă apucături republicane. Cu simpla mărturisire că liberalii au devenit un partid monarhic nu ni s-a dat dovada că primesc şi premisele şi condițiile regimului monarhic, şi organizarea monarhică. Încercarea de-a introduce electivitatea magistraturii ne-a dovedit că există între roşii elemente, al căror şef e d. C. A. Rosetti, cari nu văd în monarhie decât eticheta pentru instituții republicane. Atitudinea țării l-a silit pe bătrânul demagog să renunțe la proiectul electivității, dar nu ştim dac-a renunțat la el în mod definitiv sau îşi rezervă de a-l pune mai târziu pe tapet.

Ni se pare că a sosit momentul în care să se arate din nou deosebirea între ideile conservatoare şi acele ce au de gând a le profesa liberalii convertiți de acum înainte. Deodată cu proclamarea regatului s-a stabilit pentru totdeuna forma de existență a statului nostru întru cât priveşte poziția lui în Europa, raportul lui cu străinătatea, maniera lui de a fi în familia popoarelor europene. Care e maniera lui de-a fi înlăuntru? Urma-se-va calea de pâne acum? Localiza-se-vor legi şi regulamente din franțuzeşte fără privire la stadiul de dezvoltare a poporului nostru, fără privire la nevoile reale ale claselor noastre producătoare? Urma-vom şi de acum înainte a ne comanda legile şi cugetarea din străinătate precum ne comandăm mănuşile şi pălăriile , sau vom începe a ne studia țara şi poporul în toate punctele, pentru a pune organizarea noastră în armonie cu însăşi natura şi condițiile de existență ale lor? Asta-i întrebarea.

O mulțime din legile noastre organice copiate s-au dovedit parte neroditoare , parte de-a dreptul stricăcioase. Legea comunală n-a avut efectul de-a crea din sate centre de

activitate autonomă, ci acela de-a crea câteva zeci de mii de funcţii salariate din punga aceluiaşi ţăran pe carele odinioară organizarea comunală moştenită din părinţi nu-l costa nimic. Regimul parlamentar, în loc de-a fi regimul unor grupuri de interese generale, în loc de-a fi lupta şi armonizarea între marile interese ale claselor economice, e în esenţă o luptă între liste de persoane cari, în privirea principiilor, nu prea ştim în ce se vor fi deosebind. Duelul între reputaţii individuale a luat locul comparării de argumente şi al luptei între convingeri. Lucrul a ajuns atât de departe încât d. C.A. Rosetti e pururea în stare a escamota un proiect de lege, în esenţă conservator, ba

---

reacţionar chiar, numai popular să fie, fără a ţine seamă că un asemenea proiect e diametral opus seriei de principii pe cari d-sa-le profesează.
Cată dar să se facă lumină în privirea aceasta, cată să se cristalizeze o dată pentru totdauna sistemul ideilor liberale de-o parte, al celor conservatoare de alta , pentru ca ţara să se poată pronunţa în favorul unora sau a celorlalte. Fraza zilnic repetată că „Ţara ne cunoaşte şi pe unii şi pe alţii" nu mai poate avea trecere în urma marei apostazii a partidului roşu, care-a aruncat bagajul lui de idei trecute în apă, pentru a primi, în parte cel puţin, o serie de idei contrarie. Cîte din ideile vechi au mai rămas ale lor, cîte nu? Mai vor electivitatea magistraturii, opusă inamovibilităţii, mai vor sufrajul universal, opus reprezentării intereselor pe baza censului ? Cari sunt principiile generale pe cari vor să 'ntemeieze de acum înainte organizarea interioară a statului român?
Poate că nu mult timp va trece şi vor fi puşi în necesitatea de-a se rosti şi unii şi alţii în privirea aceasta, încât ţara să fie în stare a judeca care serie de principii se potriveşte mai mult cu nevoile ei şi cu starea ei reală.
[29 noiembrie 1881]
[„DEŞI CESTIUNEA DUNĂRII..."]
Deşi cestiunea Dunării şi faza delicată în care-a intrat ar fi de natură a absorbi atenţia Adunării deputaţilor, cată să mărturisim că ceea ce-o preocupă şi mai mult, împătimind grupurile Adunării, este proiectul de reformă a legii tocmelilor agricole. Iată în adevăr deosebirea radicală între cestiuni organice şi între cestiuni de politică de zi. Dunărea e o cestiune de politică de zi, de natură în adevăr de-a da zbor celui mai intensiv patriotism platonic ; tocmelele agricole însă nu apelează la patriotismul platonic , ci la cel real. Ele cer nu a se face bine din tezaurul mizeriei comune, din buget, nu a se arăta generos cu banul ţării şi a avea aerul şi gloria generozităţii fără a-i suporta sacrificiile; reforma tocmelelor agricole atinge interesele individuale a trei din patru părţi dintre deputaţi şi aci nu numai că nu vor fi generoşi , dar teamă ne e că cei mai mulţi nu ar fi capabili de-a fi drepţi măcar.
În privirea acestei reforme a apărut de curând o scriere importantă, raportul d-lui A.D. Holban, scris în calitatea sa de membru al comisiei delegate de consiliul judeţean de Iaşi pentru a studia cestiunea. Daca nu ne pronunţăm asupra soluţiunilor de detaliu a acestei scrieri este că deosebirea între datina plugărească din Ţara Românească şi cea din Moldova e atât de mare încât nu putem să discutăm o soluţiune unilaterală, care are în vedere numai o parte a ţării.
Tot motivul acesta ne face a declara că proiectul guvernului e cu totul nematur şi incapabil de-a suporta o discuţie serioasă, abstracţie făcând de unele propuneri absurde chiar pe cari le cuprinde.
Ceea ce ne preocupă însă este punctul de vedere din care autorul raportului pleacă şi care cuprinde numai jumătate de adevăr.
În principiu — zice raportul — putem considera procesul dintre braţe şi capital ca o problemă tot atât de insolubilă ca şi cuadratura cercului şi perpetuum *mobile.* Acest proces va fi pururea materie de discuţiune ideologică cât vor exista *societăţi organizate,*

fiindcă progresul cel mai îndepărtat ce ne-am putea închipui nu va avea niciodată mijloace pentru a dezlega această enigmă, care va rămânea pentru viitor o întrebare eternă, precum a fost pentru trecut. Formele externe pot varia, *factorii ecuațiunii sociale* se pot interverti în unele priviri — fondul însă va rămânea inalterabil , întru cât se atinge de dispariținea de fapt a sărăciei şi de predominarea absolută a fericirii omeneşti. Aceasta rezultă din logica lucrurilor, fiindcă civilizațiunea nu se produce prin salturi, ci prin o serie de oscilațiuni lente şi progresive ; ea nu are de scop de a desființa totul deodată pentru a crea prin răsărituri magice stări de lucruri nouă — şi apoi a se opri în loc ; mai mult încă, ea nu caută să subordoneze pe cei inteligenți, culți şi avuți mediocrităților şi gloatelor ignorante, ci tinde să facă conchiste succesive asupra ignoranței. Civilizațiunea nu caută a egaliza pe toți în mizerie şi sărăcie, ci încearcă a înălța din treptele obscure pe cei mai

---

bine dotați şi a-i duce necontenit ,,de jos în sus". Progresul fiind ilimitat , infinit, niciodată nu va veni momentul când toți să poată parveni la aceeaşi treaptă socială — şi prin urmare niciodată toți nu vor putea fi egali între sine. Interesele colectivității sociale în unele priviri sunt contrarie libertății absolute şi egalității perfecte, pentru că obiectivul colectivității nu se reduce numai la satisfacerea materială a vieții individului; societatea, în opoziție cu individul, are un ideal impersonal, caută realizarea unor rezultate generale, are interese morale ce trec peste sfera egoismului individual şi căruia din contra i se cer sacrificii ce creează inegalități .

Toate acestea sunt bune şi frumoase, dar autorul uită a vorbi de marea deosebire între capitalul mobiliar şi cel imobiliar , între munca industrială şi cea agricolă. Cu totul altele ni se pare că trebuie să fie raporturile între proprietatea agricolă şi muncitorul agricol, căci muncitorul e aci clasa cea mai importantă din stat, acea care ne dă pe soldat, acea ale cărei prisoase alimentează şi cu banul şi cu brațele industriile oraşelor; şi alte raporturi sunt între capitalistul bancher care cumpără acții de Panama şi încasează anuități, indiferentă fiindu-i soarta celor ce sapă canalul de la Panama şi fac să-i fructifice capitalul.

La teza d-lui Holban, că, întru cât există societate umană organizată, vor exista fatalmente posidenți şi proletari, am răspunde că există stadii ale dezvoltării omeneşti în care proletariatul nici nu e cu putință, că această din urmă formă de inegalitate este în mare parte a se atribui maşinei şi absolutei libertăți a capitalului bănesc şi că, pe atunci pe când d. Holban era copil, exista multă neegalitate în țară la noi, dar nu existau *proletari.*

Daca există antagonism între capital şi brațe, ceea ce tăgăduim pentru starea normală a unui stat agricol, pe de altă parte există o luptă şi mai mare între cele două forme fundamentale ale capitalului, între ban şi moşie.

Această luptă este atât de intensivă încât capitalul bănesc, această putere esențial cosmopolită, amenință a supune cu desăvârşire forma a doua.

Supuind-o , capitalul bănesc va dicta în stat, el va imprima caracterul său organizării sociale, organizării muncii, banul va deveni măsura caracterului, a naționalității, *a idealelor acelora pentru care se cer sacrificii ce produc inegalitatea ,* patria va deveni un otel şi naționalitatea o marfă.

Când raportorul consiliului județean de Iaşi vorbeşte de marea importanță a culturii mari paralel cu cea mică uită că acea importanță este apreciabilă pentru statul român numai pe cât cultura mai mare va fi exercitată de români, pe cât se va favoriza urcarea de jos în sus a elementului românesc. Din momentul în care capitalul imobil, moşia, nu va fi decât o formă a capitalului bănesc, din momentul în care societăți străine bunăoară şi-ar pune capitalul la mijloc pentru a cumpăra şi esploata moşiile din țară — fie chiar după regulele cele mai înaintate ale ştiinței — cultura mare nu va fi decât o unealtă şi mai perfectă pentru aservirea poporului românesc, o unealtă în favorul căreia acesta n-ar avea datoria de-a face nici un sacrificiu care să producă neegalități .

Dar aceasta o ştie şi d. Holban singur.
Ştiți că în Moldova, până la reforma rurală, clasa marilor noştri cultivatori se compunea mai esclusiv din oameni de considerațiune, cari, prin deprinderile lor, prin cultura lor intelectuală, prin averea lor, prin moravurile lor creştine şi prin poziținea ce ocupau în societate, erau ținuți de mii de împrejurări să stăpânească patimile escesive ale egoismului şi deseori sătenii găseau în aceşti oameni patroni şi protectori binevoitori. Astăzi însă, cu cât agricultura noastră se *înstrăinează* cu atât demnitatea omenească scade, cu atât viciile se răspândesc mai repede şi corump caracterul escelent şi onest al laborioşilor noştri săteni.
Dar de unde vine *înstrăinarea* agriculturii noastre decât din lupta dintre capitalul bănesc (străin) şi cel imobiliar , dintre ban şi moşie?
Ne pare bine că liberalismul extrem al unui fracționist s-au convertit la o manieră de-a vedea atât de reacționară încât recunoaşte că vechii proprietari istorici, principum *gratia,* boierii, erau protectori ai poporului, că poporul era onest şi laborios; pe când astăzi, când banul guvernează, poporul se corumpe.
În soluțiunea cestiunii tocmelelor cată să venim cu toții la convingerea că capitalul imobiliar , sub forma istorică de moşie, are cu totul alt caracter decât banul; că soarta moşiei atârnă de soarta muncitorului, bunăstarea proprietarului de bunăstarea țăranului, ceea ce nu este la capitalul bănesc, cari are libertatea de a se plasa în orice punct al universului [î]i convine.

Iată fața economică a cestiunii noastre etnologice. atât de adevărate şi atât de rău înțelese de mulți. Noi suntem convinşi că între capitalul fonciar istoric şi între populația pământeană există o absolută identitate de interese, pe când capitalul bănesc e, prin natura lui, cu totul indiferent față cu soarta locuitorului țării. De când , prin era liberală, banul a devenit elementul determinant în chiar politica țării, de când el este măsura oamenilor şi a lucrurilor, de atunci țăranul sărăceşte şi averea se urcă numai în oraşe şi chiar aci nu în populațiunea română, ci în cea străină. Nu se intervertesc factorii ecuațiunii sociale, ci devin cu totul alții,
Avem a calcula astăzi cu factori cari înainte, în vechea noastră organizație, lipseau cu totul, avem pe străin cu puterea strivitoare a capitalului bănesc față cu românul care amenință a cădea în robia celui dendâi , a deveni o simplă unealtă pentru fructificarea capitalului lui.
Când se vorbeşte de posidenți şi proletari nu este indiferent, din punct de vedere național şi istoric, cine e posident , cine proletar. În evul nostru mediu se ştia atât de bine aceasta încât străinii de altă lege erau opriți de-a avea moşii, iar domnii espropriau cu bani din visterie chiar pe străinii ortodocşi. De aceea însă pe atunci țările noastre erau o patrie, nu un otel, naționalitatea o cestiune de valoare istorică, nu o cestiune de pungă. Din acest punct de vedere — al relațiilor fireşti dintre proprietatea fonciară istorică cu muncitorul agricol — trebuie se se rezolve cestiunea tocmelelor, nu dintr-acel , cosmopolit, al raportului între capitalul bănesc şi salahorie .
[1 decembrie 1881]
[„IERI S-A DAT ÎN CAMERĂ..."]
Ieri s-a dat în Cameră citire proiectului de răspuns la mesajul tronului, propus de majoritatea Comisiei. Proiectul minorității a rămas a se citi şi discuta joi.
Proiectul de răspuns al majorității se datoreşte se vede raportorului , d-lui E. Costinescu. După sfânt şi tămâia . Mesajul încerca cel puțin să fie substanțial şi era scris cu oarecare îngrijire. Răspunsul pe care-l face redactorul „Românului" e plin de fraze goale şi umflate. Strâmb ți-e chipul văzut într-o oglindă rea, strâmbă , puțină şi săracă e parafraza discursului datorită d-lui Costinescu.
Într-un singur punct proiectul de răspuns e remarcabil, pasajul privitor la cestiunea Dunării. Noi am fost aciia cari am observat Adunării că, față c-o situație încordată care s-

a creat nu prin cuprinsul sau atitudinea mesajului, ci prin maniera lui de-a se esprima, Adunarea cată să îmblânzească forma, se 'nțelege că nu în detrimentul fondului; ceea ce îndealtmintrelea e şi opiniunea presei europene, ba chiar a părții ce se crede atinsă, a Austro-Ungariei. România, zic foile austro-ungare, poate apăra interesele ei pe Dunăre oricum voieşte şi oricum pricepe a le apăra. N-avem nimic de zis în privirea aceasta. Însă această apărare a fost îmbrăcată într-o formă jignitoare pentru monarhie şi aci avem ceva de zis. De indicațiunile acestea ar fi trebuit să se țină Adunarea şi să nu înăsprească şi mai mult un conflict a cărui sorginte nu este dreptul însuşi, ci convenienţele ce cată a se păzi în actele de stat şi în tratările diplomatice.
În loc de-a ține seamă de aceste observări, Adunarea înăspreşte în parafraza ei pasajul atingător de Dunăre, căci iată ce zice:
Românii, abia ieşiți însă din cele mai aspre încercări şi geloşi de a păstra neatins ceea ce cu greu au redobândit asupra nedreptății şi încălcărilor timpilor trecuți, nu pot să înceteze de a fi cu grijă şi luare aminte la tot ce se mişcă în afară atingător de țara lor. Cestiunea libertății Dunării nu putea dar să nu deştepte mari îngrijiri în toată țara.
De când acest mare fluviu a fost redat liberului trafic al popoarelor România a renăscut la o nouă viață politică şi economică şi repede s-a rădicat acolo unde se află astăzi. Românii țin dar la păstrarea libertății Dunării ca la cea mai puternică garanție a existenței şi a viitorului lor.

Mare a fost nelinişstea țărei când a văzut că, în contra tratatelor şi a principiilor de drept al ginților, drepturile noastre teritoriale în apele române erau puse în cestiune şi libertatea Dunării era amenințată a deveni iluzorie.
Mandatarii țării au primit dar cu fericire asigurările date de guvernul Maiestății Tale în această cestiune. Luând act că nici o hotărâre n-a fost încă luată. Adunarea promite a da guvernului tot concursul său, spre a feri libertatea Dunării şi drepturile suverane ale României de orice atingere, în conformitate cu dreptul public al Europei.
Fără îndoială n-am fi voit ca răspunsul să renege mesajul. Dar acesta fiind cauza, unui conflict, credem că răspunsul Adunării s-ar fi putut mărgini în a afirma că țara e pururea gata la orice sacrificii ar cere M. Sa, de cîte ori onoarea ori interesele ei ar fi la mijloc, fără a insista asupra unei cestiuni în care nici o hotărâre nu s-a luat şi a cărei tratare e pendentă.
Cam acesta este tonul în proiectul minorității, care nu renegă mesajul de vreme ce, într-un conflict c-o putere străină, atitudinea opoziției se desemnează de sine, prin împrejurarea că nici cunoaşte, nici poate cunoaşte țesătura de interese în joc, aşadar nici nu o poate judeca. Ea dar sau îşi impune o deplină rezervă sau secundează guvernul, dar numai atât pe cât această secundare nu împuținează cu nimic plenitudinea responsabilității ce le incumbă miniştrilor.
Poate că atitudinea aceasta ar fi fost de recomandat şi majorității, căci nici aceasta nu ştie de ce e vorba, nici ea nu cunoaşte tratările asupra unei cestiuni pendente şi nu ni se pare circumspect de a face de pe acum responsabilă Adunarea pentru erori pe cari miniştrii ar fi fost în stare să le comită.
Reproducem mai la vale atât proiectul de răspuns al majorității cât şi pe-acela al minorității.
[2 decembrie 1881]
ARDEREA TEATRULUI DIN VIENA
Reproducem următoarele din foile vieneze asupra catastrofei din Viena:
Focul a izbucnit pa scenă pe când un servitor aprindea lămpile . Artiştii au putut să scape. Flăcările se întinseră cu o iuțeală îngrozitoare; teatrul se umplu de fum şi un strigăt de spaimă din partea spectatorilor umplu casa, pe când toată lumea se grămădea spre ieşire . În acest moment de groază se stinseră becurile cu gaz şi, după puține minute, strălucitul teatru este un câmp de întristare, o casă de morți, unde pe coridoare şi pe scări zac femei

şi bărbaţi asfixiaţi , oameni zdrobiţi şi călcaţi. S-au scos peste 120 cadavre; majoritatea pare a fi dintre cei din galerie , căci publicul din loje şi din parchet a putut ieşi mai curând afară. Se cunoaşte numărul victimelor ce s-au adus în curtea poliţiei, dar nici câteva ore după izbucnirea catastrofei n-a fost posibil a se obţine o cifră mai exactă a nenorociţilor cari şi-au aflat moartea în teatru şi mai ales prin galerii. Numărul morţilor din teatru se evaluează la peste 200. În acest moment nu se poate încă apreţia toată mărimea acestei grozave nenorociri, noi reproducem mai la vale buletinele, după cum le primim sub imediata impresiune a catastrofei.
Un membru al teatrului ne narează: ,,Eu mă aflam jumătate îmbrăcat în coridorul scenei, când , la al doilea semnal de începere, 5 minute înainte de 6 şi trei sferturi , se auzi un ţipăt de groază pe scenă. Alergai pe scenă, care era în foc şi de unde toată lumea fugea. Un lucrător apropiase prăjina cu flacăra de spirt prea mult de o perdea, care îndată fu în flacări. Focul se urcă îndată până la tavanul scenei. Eu scosei două coriste de pe scenă, cari încremeniseră de spaimă, şi văzui pe câţiva lucrători sărind de sus prin flacări pe scenă şi unul [î]şi frânse un picior. În acel moment focul pătrunse cortina şi flacăra, dusă de curent, ieşi în teatru, ajungând până la loje . Fugii în stradă şi întâlnii pe directorul Jauner . Ajungând în faţa teatrului, se părea că publicul a ieşit deja şi, nemaivăzând pe nimeni ieşind, credeam că toţi au scăpat. Ştiam că gazul ardea pretutindeni şi că, 5 minute după ţipătul de groază, casa era toată iluminată încă. Mă întorsei şi intrai iar în partea din dos a casei, de unde se auzea strigăte de ajutor. Se vedeau flacări colosale plecând din garderobe . Câteva dame cari, jumătate îmbrăcate, strigau după ajutor, fură iute înlăturate. Dar în etajul din urmă locuieşte inspectorul iluminatului Nitsche cu familia sa. Nevasta cu copiii erau în galerie , de unde şi Nitsche i-a condus jos prin flăcări şi fum. În fine garderobele se goliră de tot.
Alergai prin foc înainte. În vestibul dau peste o îmbulzeală nedescriptibilă şi aud ţipete sfâşietoare . Toţi se împing spre balconul deschis din front . Pompierii .veniseră deja. În mijlocul mulţimei grămădite în faţa teatrului se întinde pânza de scăpare şi din balcon sare un om în pânză . Acest esemplu fu imitat şi de alţii, chiar şi de unele dame mai curajoase . Apoi se puseră scări la balcon şi pompierii deteră jos multe persoane leşinate . Am văzut

---

şi pe directorul Jauner căzând în faţa teatrului. Consulul suedian i-a dat ajutor, depărtându-l din acest loc. Ajungând afară întâlnesc pe arhiducii Albrecht şi Wilhelm, cărora le spusei ce am văzut. Alergarăm la edificiul poliţiei, alături, unde în curte ni se prezintă o privelişte îngrozitoare. Pompierii depuseră aci cadavrele aflate pe scările teatrului. Am numărat 50 morţi. Cadavrele nu erau vătămate , ci numai negrite de fum: se vede că pieriseră sufocate . Teribile erau scrântirile membrelor şi feţele schimbate de durere la unele cadavre. Am văzut o grămadă de 10 — 12 morţi cari erau aşa de împletiţi unii cu alţii încât cu greu s-au putut despărţi. La mulţi li s-a luat pielea în unele locuri, împingându-se în îmbulzeală. Arsuri nu se vedeau. Tremurând ca o vargă de groază şi emoţiune, am părăsit acest loc de teroare".
Un alt martor ocular , care era să intre în teatru la 7 ore, spune că nenorociţii cari au căutat să scape pe scara din dreapta, şi al căror număr nu se putea evalua pentru un moment, zăceau grămadă unii peste alţii. În frica lor de moarte, ei se apucaseră unii de alţii şi se cerea o mare forţă spre a separa cadavrele încleştate . Se spera că unii vor mai fi în viaţă şi s-au pus a-i duce de aci.
Speranţa că e vorba numai de răniţi şi leşinaţi nu se împlini din nenorocire . Era icoana morţii ce se prezenta privirei îngrozite , în forma ei cea mai oribilă. Condeiul nu e în stare a descrie, şi mulţi bărbaţi cari au mai văzut focuri teribile au îngălbenit la vederea acestor nenorociţi, cari câteva minute mai 'nainte erau încă veseli şi au intrat în teatru plini de viaţă, iar acum zac mulţi palizi, cu ochii deschişi tare sau pârliţi , cu părul ars şi cu obrazul mutilat oribil şi grămădiţi unii peste alţii. Până la 9 ore s-au transportat ca Ia 70

cadavre în localul poliției. Lipseau lecțiile, şi apoi în strâmtoare nici nu s-ar fi putut întrebuința. Oamenii luau cadavrul pe brațe şi astfel [î]l duceau. Morții al căror obraz era desfigurat prin arsături se acopereau cu hainele lor, spre a cruța lumea de un aspect înspăimântător . Pe rând se scoteau cadavrele din teatru, un strigăt de durere trecea prin şirurile asistenților de cîte ori trecea o nouă victimă. Aci era un june sănătos în haine elegante, cu un inel de briliant pe degetul jumătate ars, nici o damă îmbrăcată simplu. O compătimire profundă se manifestă când fu pusă între morți o fată frumoasă nici de şaisprezece ani . Copila avea ciorapi albaştri de mătase şi pantofi eleganți; hainele erau înnegrite şi pe jumătate arse, dar fața [î] era încă frumoasă, deşi groaza morției [î]şi imprimase urmele sale într-însa. Convoiul funebru nu mai avea capăt. Iarăşi şi iarăşi se iveau figurile funingioase ale purtătorilor şi porțile curței poliției se deschidea necontenit spre a primi o nouă victimă.
Scenele desfăşurate în curtea poliției erau sfâşietoare . Un tată care în îmbulzeala fugei [î]şi pierduse fiica vine alergând în curte. Unde zăreşte o rochie , el se pleacă, ridică capul moartei spre lampa ce aruncă o lumină lugubră asupra fețelor desfigurate ale morților şi , jumătate cu speranță, jumătate cu frică, [î]l depune iarăşi pe pământul rece. Deodată dete un strigăt îngrozitor şi cade în brațele însoțitorului său. El [î]şi găsise fiica. Era tânăra copilă cu fața cea frumoasă şi după moarte. Un june cere să intre. Cumnatul şi cumnata s au asistat la reprezentațiune în galeria a treia. Până acum ei n-au venit acasă. El nu-i poate găsi. Au scăpat ei oare sau vor fi morți şi zac între cei rămaşi în galerie ? Pompierii spun că ar fi văzut grămezi de cadavre în galeria a treia şi a patra. Nu cumva ochiul lor s-a amăgit de fumul ce străbătea toate localitățile ? Sau poate groaza i-a făcut să vază acea icoană teribilă? Bine ar fi dacă spusele lor s-ar dovedi că sunt numai produsul aprinsei lor fantezii !
12 ore. Teatrul ars cu totul şi pompierii caută să stingă vatra de jeratic Rechizitele teatrului, biblioteca, garderoba şi decorațiunile au ars mai cu totul. Până acuma s-au dus la spital 140 cadavre. Între aceste sunt şi trei coriste cari au fost surprinse de foc şi au căzut sufocate . O actriță [î]şi îmbrăcase tricul şi astfel a fugit în stradă şi de aci acasă cu birja .
La 1 oră. Mii de oameni stau pe bulevard (Schottenring) ;şi privesc la foc. Teatrul arde încă.
La 2 ore. Flăcările consumă ultimele resturi de materii combustibile din interiorul casei. Până acum s-au găsit în teatru 16 cadavre arse cu totul, încât erau numai de cîte una sau două urme lungime. Nu e posibil a ajunge în etajurile de sus, unde sunt mulți înmormântați . Ca la 160 cadavre s-a transportat până acum. Până acum s-a putut recunoaşte numai cadavrul avocatului Jacques Groag , şi soția sa e moartă. Ei au fost însoțiți de profesorul Löw cu soția sa. Aceştia de asemenea sunt morți. Apoi se anunță moartea arhitectului Melic din Viena . El însoțise la teatru pe oaspeții săi din Nikolsburg , cari şi ei poate vor fi pierit în flăcări.
[2 decembrie 1881]
[„«ROMÂNUL» ADMITE ..."]
„Românul admite , pentru a ne face plăcere, că de la proclamarea regatului încoace, nu mai e nici o deosebire între liberali şi conservatori .
Stabilind această teză generală, pe care noi n-am admis-o , încearcă a dovedi că ne contrazicem , căci, daca ideile sunt identice, am trebui să sprijinim guvernul şi a.m.d. Înainte de toate nu am stabilit noi în mod general că identice sunt principiile partidului conservator şi ale celui roşu . Ceea ce am constatat este că redactorul „Republicei rumâne" împreună cu prezidentul Republicei de la Ploieşti, apoi amicul d-lui Jules Allix şi al melcilor simpatici, şi poate chiar cei ce au benchetuit la cafeneaua Procope în

---

sănătatea Republicei Române tocmai când se proclama regalitatea, toate elementele acestea pline de caracter şi de-o sobră inteligență sunt pururea gata a arunca bagajul lor

de idei republicano - democratice în apă... pentr-o pensioară reversibilă, pentr-un post binehrănitor , pentru vrouna din diferitele forme ale doftoriei întăritoare : fie diurnă, fie păsuială, fie misiune de-a mâna muştele la apă prin străinătate, fie altceva. Înainte aveam cuvinte de-a crede că onor. roşii doresc cinstita republică pe malurile Dâmboviţei , deci o altă formă de-a exista a statului şi a societăţii române; că o doresc pe cinstita, slăvita şi de minuni făcătoarea din fundul inimei şi că aşteaptă, cu arhiereul Simeon, ziua mântuirii . Dar ce să vezi?
În ziua încoronării, cinstitul arhiereu Simeon, nu Mihălescu de astădată, declară: „Acum slobozeşte Doamne pre robul tău, că văzură ochii mei ceasul mântuirii ", şi avum norocirea de-a vedea pe părintele republicanismului român dorind . . . în adevăr republica poate, dar „mit dem Grossherzog an der Spitze ", cu Marele Duce în cap, după propunerea unor naivi republicani dintr-un mic stat german, la 1848.
O mică pensie — şi naiv devine Bizanţul .
Astfel dar s-a petrecut trecerea la pravoslovie a ereticilor . Dar, precum la convertirea în mase a eterodocşilor din Spania au rămas mulţi cari în taină iudaizau , tot astfel apucăturile sectei roşie au rămas tot aceleaşi şi, cu toată recunoaşterea în aparenţă a simbolului dreptei credinţe de stat, prin colţurile de la Procope şi în fundul inimilor pătărlăgene se iudaizează încă. Dovadă eligibilitatea magistraturii, sufrajul universal şi alte idealuri electorale ale tagmei.
Care este dar adevărul? Vor roşii monarhia numai ca etichetă a instituţiilor republicane sau o vor în adevăr ca signatură statornică a unor instituţii monarhice, naţionale, istorice? Daca în privinţa formei de tot generale a existenţei statului s-au convertit, convertitu-s-au în privirea amănuntelor ei de aplicare? De aceea ziceam că a sosit din nou momentul pentru a se accentua în amănunte deosebirea între conservatori şi liberali.
Dar „Timpul" face apel la ţară spre a se împotrivi unor idei cari ar periclita statul român? Face fără îndoială, pentru că eligibilitatea magistraturii, propusă de „Românul", dovedeşte că nu s-a botezat decât pielea demagogilor în apa monarhiei, nu cugetul.
Dar „Timpul" face mai mult. Ameninţă pe rege cu soarta lui Ludovic XVI .
Iată ceea ce nu este adevărat. Am spus-o şi o repetăm că articolele Delfinului implică responsabilitatea autorului, nu a partidului. Dar nici Delfinul nu ameninţă. El se teme numai că, prin demagogizarea progresivă a ţării, un asemenea trist rezultat să nu aibă loc ca şi în Franţa. Iată dar de ce nu este, nici poate fi contrazicere între cele ce spunem şi cele ce facem. Monarhici am fost, monarhici am rămas; nici decorat-am pe Orăşanu, nici înălţat-am în rang pe şeful republicei ploieştene. Rămâne ca roşii să dovedească cum înţeleg să puie în acord trecutul lor cu prezentul şi în această dovadă [î]i vom priveghea pas cu pas. Căci monarhie ereditară şi sufraj universal, monarhie şi electivitate a magistraturii, după a noastră părere, nu se potrivesc una cu alta.
[3 decembrie 1881]
CATASTROFA DIN VIENA
Foile vieneze mai aduc următoarele amănunte asupra îngrozitorului incendiu din Viena: Focul n-a izbucnit dintr-o lampă, ci la aprinderea flacărilor de gaz deasupra scenei prin lumină electrică. Pentru ca să se aprinză mai iute, gazul se conduce cu mare presiune în tub . Poate că presiunea a fost prea tare, încât flacăra a depăşit distanţa precalculată ; destul că aci s-a iscat focul şi, fiind presiunea focului mare, flacăra s-a întins într-o clipă. Cortina nu s-a ridicat, dar nici cortina de sârmă nu se lăsase jos şi nu se ştie cauza de ce nu

---

s-a făcut această lucrare indispensabilă . Închiderea becurilor de gaz s-a făcut desigur cu scop de a împuţina presiunea a evita o explozie a gazului . Dar s-a mai adaos şi o altă eroare, din nenorocire. Deşi conducerea gazului pentru scenă e separată de a spaţiului spectatorilor, totuşi s-au închis becurile şi în teatru, fără ca să se fi aprins cel puţin lampele de petroleu spre a nu lăsa casa în întuneric.

Cortina a fost apucată de flacări şi bucăţi arzânde zburau prin teatru; astfel s-a comunicat focul parte din scenă, în sus, parte în băncile spectatorilor.
Dar chiar dacă s-ar fi lăsat cortina de sârmă n-ar fi ajutat mult, căci operaţia aceasta ţine 12 minute. Este o mare eroare a considera acest aparat drept un mijloc de siguranţă.
De la un medic primim următoarele rânduri : ,,Cei cari intraţi aci lăsaţi afară orice speranţă" se poate pune acum ca inscripţie pe poarta curţei cadavrelor , căci această poartă ne deschide calea spre mizerie şi durere. Era 12 ore din noapte când mă dusei la spital. Cartea mea de legitimaţie ca medic [î]mi făcu drum, căci sentinela nu lăsa pe alţii să intre. Tocmai duceau iarăşi una din multele victime ale catastrofei. Drumul spre cadavre l-ar fi găsit oricine, căci din curte se simţea deja mirosul de grăsime , carne şi oase arse. Prin camere zăceau 36 de rămăşiţe arse ale acelor persoane prinse de mâna morţei la un loc unde căutaseră plăceri. În vestibul, de ambele părţi ale peretelui , zăceau 74 morţi. Deşi deprins cu vederea cadavrelor , totuşi d-abia puteam suporta această icoană grozavă. Aci zăcea un copil lângă un bărbat, dincolo un june lângă un unchiaş , lucrătorul lângă funcţionar etc. Cei mai mulţi au fost sufocaţi de fum sau turtiţi de îmbulzeală. Negriţi de nu se mai cunoşteau, cu expresia de groază şi desperare în faţa, mai toţi aceşti nenorociţi [î]şi ridicaseră mânile deasupra capului, râmâind astfel încleştate. La mulţi le ieşiseră ochii din cap şi albul ochiului contrasta teribil cu negrul obrazului . Spăimântător era aspectul acelora cărora limba umflată, le ieşise pe jumătate din gură. Dinţii le erau adânc intraţi în limbă. Mulţi aveau osul nasului zdrobit, sau că au căzut pe scară, sau că au fost călcaţi de alţii. În primul etaj al casei am aflat 14 femei tot în aşa poziţie şi cu părul desfăcut. Un cadavru era ars de nu se mai cunoaştea nimic şi m-am mirat văzându-l învelit într-un voal cu fire de argint, cu totul neatins, poate era o damă din cor sau balet . Într-un colţ zăcea cadavre arse al căror sex cu greu se putea recunoaşte. Doi medici, Zillner şi Zeemann , lucrau neîncetat la trista lor operă. Victimele cele mai multe aveau cîte un braţ sau picior frânt , picioarele erau sucite în mod nenatural. Mirosul în aceste localuri era nesuferit. Soldaţii şi servitorii sanitari , al căror organ e destul de tâmpit , trebuiau să-şi ţie batista la nas. Directorul Hofmann observă aceasta şi aduse o cutie de ţigări , pe care o împărţi între cei prezenţi.
Oare să plângi mai mult pe aceşti nenorociţi care şi-au pierdut viaţa sau pe nenorociţii cari veneau să-şi caute pe cineva dintre scumpii lor? Scenele ce se petreceau erau sfâşiitoare . Aci un ofiţer recunoscu pe tatăl său şi cazu leşinat. Dincolo unul [î]şi căuta soţia; minţile lui erau pierdute, căci, recunoscându-şi soţia, nu zise nimic, nu plânse , nu strigă: era apatic ; dar răsuflarea sa cea grea, mişcarea pieptului, privirea pierdută, mâna tremurând şi piciorul şovăitor spuneau destul despre ce se petrecea în sufletul său. Altul îşi căta fratele şi-l găsi, dar el tot nu vrea să crează, el mai avea o scânteie de speranţă că poate se înşală. Dar când un soldat căută prin buzunarele mortului găsi o carte de vizită pe care era scris numele lămurit. Am văzut pe profesorul Ludwig cum conducea prin acest locaş al morţei pe un om desperat, cu fiică-sa de mână . Tatăl nu recunoscu pe soţia sa, dar fiica cunoscu pe buna sa mamă şi după faţa cea desfigurată . Ea plângea ; era o fericire pentru dânsa că mai avea lacrămi. Numărul morţilor tot creştea; când părăsii casa pe la 1 oră erau poate 140 victime.
Astăzi m-am dus în spitalul garnizoanei no.1; şi aci am văzut o scenă tot aşa de teribilă. În sala de disecţie zăceau 50 cadavre carbonizate cu totul, imposibil de recunoscut. La mulţi craniul era spart, creierii fripţi , în faţă nici o urmă de expresiune fizionomică , din muşchi mai erau numai fibrele cele tari. Ici colea se mai găseau bucăţi de haine; pe cîte un deget lucea un inel. Li se puseseră pe piept banii găsiţi, mai mult de aramă rare 'şi schimbase forma în căldură. Unul avea o citaţie , altul o carte de membru al societăţei comersanţilor , altul iarăşi avea un ceasornic , care arăta 7 şi jumătate, ora morţei sale. Cadavrele, sau mai bine grămezile de cărbuni din acest spital, se vor recunoaşte cu greu.
Părăsind şi acest locaş de mizeria cea mai mare, mi-am adus aminte de cuvintele puse de Lessing în gura Rechei din Nathan : ,,De cîte ori am tremurat pentru voi de când focul se

apropiase aşa mult de mine! Căci de când focul a fost aşa aproape de mine mi se pare că a muri în apă este o plăcere, un deliciu , o mântuire ".
[3 decembrie 1881]
[„«LE NORD» ZICE ..."]
„Le Nord" zice că, deşi nici o modificaţie aparentă nu s-a întâmplat încă în relaţiile dintre Austro-Ungaria şi România şi cu toate că ziarele celor două ţări continuă a schimba recriminaţiuni într-un ton foarte viu, se poate spera că suspendarea raporturilor nu va întârzia de-a ajunge la capăt. Precum am făcut deja să se observe, complicaţia din urmă şi - are originea mai mult într-o cestiune de formă decât în litigiul privitor la fondul chiar al regulării afacerii Dunării. Aceasta, interesând pe toate puterile şi având a fi obiectul unor puneri la cale de-un caracter european, e clar că disentimentele ce pot exista între

---

cabinetul din Viena şi cel din Bucureşti nu pot constitui elementele unui conflict grav şi durabil. Cestiunea trebuie rezolvată nu de către Austria şi România, ci de către Europa şi aceasta este împrejurarea care ne permite de-a privi fără aprechensiune urmările încordării actuale a raporturilor austro - române . Îndealtmintrelea repetăm că e foarte probabil ca să se stabilească acordul asupra uneia sau celeilalte din combinaţiunile ce s-au iscat pentru a împăca pretenţiunile Austro-Ungariei cu acele ale României, şi anume asupra aceleia care consistă în delegarea unui membru al Comisiei Europene a Dunării ca să ia parte în Comisia Mixtă.
Aşadar nu de aceasta e vorba acum, căci abia în sesiunea viitoare Comisia Europeană va avea să dezbată asupra reglementului în cestiune. Lucrul de care se plânge astăzi cabinetul din Viena este forma cam prea accentuată sub care mesajul de deschiderea Parlamentului român a afirmat rezistenţa României la cererile primitive ale Austriei. Nu atât interesele politice concrete ce se află în joc sunt cauza diferendului suspens în prezent, ci consideraţii de susceptibilitate şi de demnitate, şi în asemenea condiţii nu e de presupus că nu se vor putea găsi în curând mijloace de a-i pune capăt.
Conform cu cele de mai sus, indicate de organul cancelariei ruseşti, „Neue freie Presse" zice că, deşi conflictul diplomatic nu e înlăturat încă, regularea cestiunii în sine formează obiectul înţelegerilor dintre puteri, ceea ce lasă a conchide că şi incidentul de mai sus se va închide în curând . Soluţiunea ar consta în primirea propunerii Barrere, conform căreia cîte un membru al Comisiei Europene, după ordine alfabetică, va asista la şedinţele celei mixte.
[4 decembrie 1881]
[„ÎN ŞEDINŢA DE IERI A ADUNĂRII..."]
În şedinţa de ieri a Adunării a fost la ordinea zilei discutarea răspunsului la mesajul tronului. U . P. Carp a dat citire contraproiectului minorităţii, pe care l-am reprodus deja.
D.G. Vernescu, luând cuvântul , se declară nemulţumit cu proiectul de răspuns al majorităţii, mai ales în ce priveşte cestiunea Dunării, face istoricul consfinţirii libertăţii de navigaţiune prin acte internaţionale succesive şi declară a nu putea vota proiectul daca guvernul nu va spune formal că voieşte a păstra supraveghearea poliţiei pe Dunăre.
D. Maniu declară că nu e satisfăcut nici de forma, nici de cuprinsul răspunsului majorităţii, dar conchide că trebuie votat.
D. Maiorescu, tratând cu toată rezerva cuvenită cestiunea Dunării, insistă în discursul său, pe care-l reproducem întreg mai la vale, asupra punctelor de reorganizare socială şi economică cuprinse în contraproiectul de răspuns al minorităţii. Adânca şi concentrata atenţie pe care Adunarea a dat-o cuvintelor sale era întreruptă numai de zgomotoase aplauze.
D. Carp a vorbit în cestiunea Dunării, declarând însă că nu angajează responsabilitatea nimărui prin părerile ce şi le-a format în privirea aceasta. Fiind de mai nainte siguri că cuvintele sale vor fi obiectul multor interpretări false şi substituţiuni de rea credinţă , vom reproduce în numărul viitor discursul întreg, siguri fiind că astfel vorbele autentice ale

oratorului nu vor fi pricepute altfel decum le-a zis. Putem spune numai că nu primeşte nici o soluțiune care ar avea aerul de-a angaja țara pentru sau în contra unei puteri vecine şi că numai o punere la cale care ar garanta, analog Tractatului de la Paris, *neutralitatea* teritoriului român merită sacrificii în favorul unui organ care să reprezinte interesele colectivității puterilor europene pe Dunăre.
Şedința de ieri a fost una din cele mai însemnate ale Adunării prin nivelul ridicat al discuțiunii şi prin importanța ideilor nouă de reorganizare cari şi-au făcut intrarea pe arena luptei parlamentare.
[5 decembrie 1881]

[„AM PUBLICAT ÎN NO. DE LA 2 DECEMVRIE..."]
Am publicat în no. de la 2 decemvrie al „Timpului" răspunsul prezintat de d. Maiorescu la mesajul tronului în numele minorității conservatoare a Camerei.
Acest răspuns cuprinde un program aproape complet de organizare interioară şi vine în momentul cel mai priincios spre a chema activitatea Corpurilor legiuitoare asupra cestiunilor celor mai importante ce ar trebui să le preocupe.
Adevărul este că în lupta ei seculară pentru a-şi redobândi independența România a negles prea mult această parte a activității publice.
Nu e vorba, legi de organizare interioară avem destule, ba încă avem prea multe; dar bărbații noştri de stat, preocupați cum au fost până acum de ideea cea mare a emancipării naționale, n-au avut nici timpul, nici liniştea de spirit necesare ca să creeze un sistem de organizare care să izvorască din studiul profund şi conştiincios al trebuințelor noastre locale şi care să fie potrivit cu puterile intelectuale şi cu mijloacele de avuție ale populațiunilor noastre.
Şi de aceea până acum mai mult am copiat legi de organizare străină, căutând a le localiza pre alocurea.
Şi două neajunsuri însemnate au izvorât din această organizațiune prea complicată: de o parte multe legi nu se pot aplica decât foarte rău; iar, de altă parte, această organizațiune este prea costisitoare.
Acum însă când preocuparea cea mare a românilor s-a terminat, din fericire, prin intrarea României în concertul european, este timpul să ne ocupăm mai serios de cestiunile cele grave ce ridică organizarea noastră din întru.
Şi de aceea, încă din ziua proclamării regatului, partidul conservator a cugetat să puie în vedere țării un program complet de organizare interioară care să proceadă din nevoile noastre, să răspunză la trebuințele noastre şi să fie în raport atât cu datinele şi cultura noastră cât şi cu mijloacele noastre de aplicațiune. Şi un articol publicat în coloanele acestui ziar (la 21 martie 1881, nr . 64), îndată după proclamarea regatului, a căutat să demonstre necesitatea unui program complet de organizare în noul stadiu în care intra România.
Toate cestiunile rezumate în răspunsul prezintat de d. Maiorescu la mesajul tronului au fost dezbătute în sânul partidului.
Nu putem dar decât să ne felicităm că d. Carp a conceput ideea de a întruni într-un mod sistematic câteva din ideile fundamentale ce s-au agitat între membrii partidului ce reprezintăm , pe care d. Maiorescu le-a formulat şi le-a prezintat la deschiderea primei sesiuni parlamentare a regatului român.
Şi cu atât mai mult ne felicităm de aceasta cu cât cea mai mare parte din ideile exprimate în documentul de care vorbim nu sunt decât accentuarea în mod mai practic a ideilor ce a propagat totdeuna partidul conservator şi oarecum dezvoltarea ideii conservatoare însăşi.
Şi în adevăr partidul conservator a susținut totdauna că orce sistem de organizare interioară în țara noastră trebuie să ia ca punct de plecare Constituțiunea noastră însăşi, Constituțiunea în întregul ei.

Va să zică, de o parte monarhia constituțională şi egalitatea tuturor înaintea legii, democrația în sensul cel adevărat al cuvântului ; iar de alta, reprezentațiunea țării prin patru colegii electorale, care însemnează predomnirea inteligenței în afacerile politice şi dreapta cumpănire a tuturor intereselor în Corpurile legiuitoare.
Acesta [a] fost şi este punctul nostru de plecare.
Şi ținta noastră a fost totdauna conservarea elementului național şi ocrotirea acestui element contra concurenței escesive şi a propriei lui neprevederi . Fiece zi care trece ne convinge mai mult că aceasta trebuie să fie ținta supremă nu numai a oricărui conservator, dar a oricărui român care vrea să aibă o țară românească. Conservarea mai cu seamă a proprietății mici în mâna proprietarului român, conservarea meseriilor în mâna meseriaşilor români. Vom discuta dar împreună cu toți acei ce primesc aceste idei eminamente conservatoare mijloacele practice de a ajunge la scopul dorit, dintre care mai întâi pe cele propuse în proiectul de răspuns al d-lui Maiorescu.

Ca să poată elementul nostru românesc să iasă învingător din lupta cea mare pentru existența națională ce ni se impune, mijloacele protectoare nu sunt fără îndoială decât un ajutor vremelnic : ridicarea nivelului intelectual şi dezvoltarea activității şi a bogății sunt mijloacele fundamentale.
De aceea am cerut totdauna simplificarea mecanismului nostru administrativ şi credem că e bine să se împuțineze mai ales atribuțiunile comunei rurale, ca să poată să îndeplinească bine pre cele esențiale: biserica, şcoala şi căile de comunicațiune.
Şi de aceea încă demult partidul conservator s-a ridicat contra direcțiunii ce se dă tinerimii în şcoalele noastre, care a creat şi creează pe fiecare zi un fel de proletariat al condeiului, o adevărată plagă socială, şi a propus ca instrucțiunea publică să îndrepteze forțele vii ale națiunii către ocupațiunile, aşa de bogate şi aşa de necesare în organizarea societăților moderne, ale industriei şi comerțului.
Nu mai puțin partidul conservator a semnalat totdauna răul ce-l aduc fluctuațiunile politice în buna administrare a țării şi a cerut ca funcționarii administrativi să prezinte garanții serioase de aptitudine la intrarea lor în funcțiune, dar, odată intrați, a cerut stabilitatea pentru toți. În special în ce priveşte magistratura, formula în care d. Maiorescu a rezumat credințele partidului conservator este cea mai nemerită şi o adoptăm fără nici o adăogire şi fără nici o restricțiune.
Acestea fiind ideile fundamentale ce se esprimă în documentul de care vorbim, noi credem că este un bun început pentru activitatea parlamentară a acestei sesiuni.
El va avea îndoitul folos de a chema atențiunea publică asupra cestiunilor de îndreptare interioară, de la cari am fost distraşi prin evenimentele esterioare şi de a lămuri ideile partidelor şi a împrăştia nedomiririle cari au fost şi sunt sprijinul principal al partidului liberal, aşa de abil în a turbura apa şi în a calomnia pe adversarii săi.
Dar, pe lângă aceste idei de organizare interioară, credem că e bine să aducem aminte acestui Parlament care îşi începe lucrările sale ceea *ce* zicem în programul partidului conservator în 1880, că adică
trebuie să înfrânăm deocamdată orice dorințe de îmbunătățiri şi întreprinderi costisitoare, deoarece sporirea impozitelor a ajuns să atingă chiar forțele productive ale țării şi asemeni dorințe se traduc neapărat prin noi sarcine.
Nu mai puțin credem că este de datoria minorității din Cameră şi Senat, acum când are ocaziunea de a vorbi în mod solemn cu regele, să aducă la picioarele tronului plângerile ce se ridică din toate părțile țării contra administrațiunii guvernului de astăzi.
Lumea este scandalizată de îmbogățirea aşa de repede a câtorva din cei ce au mai multă acțiune asupra guvernului țării! Abuzurile şi deşanțarea au fost denunțate în public chiar de către preşedintele Consiliului de Miniştri şi de preşedintele Camerei legiuitoare. Şi cu toate acestea demoralizarea [î]şi urmează cursul, oameni înfierați de opinia publică stau

în capul departamentelor şi în capul judeţelor şi exemplul dat de sus s-a întins repede până în cele din urmă strate ale societăţii.
Cerând dar o bună organizare în întru nu trebuie să pierdem din vedere că legile cele mai bune nu pot da decât rezultate rele în mâni deprinse a le viola şi că, mai mult decât cele mai bune legi, o economie înţeleaptă şi o administraţie onestă pot ajuta la nălţarea claselor muncitoare şi la ocrotirea lor.
[6 decembrie 1881]
[„PUBLICĂM MAI LA VALE ..."]
Publicăm mai la vale discursul important rostit în şedinţa Adunării de la 4 decemvrie de către d.A. Lahovary.
Observăm numai că d. Ioan Brătianu, în lungul răspuns pe care l-au făcut opoziţiei întregi, s-a servit de-un mijloc de apărare obicinuit, deşi foarte uzat.

Citează cuvinte din gura unor oameni politici ce nu sunt în stare a-l dezminţi ... pentru că au murit.

Citează de două ori pe Alexandru II al Rusiei.

Mort.

Pe baronul Haymerle.

Mort.

Pe ducele de Grammont .

Asemenea mort.

Ei bine, acest mijloc, propriu a interesa poate copii prin poveşti misterioase, primul nostru ministru [î]l întrebuinţează totdeuna pentru a-şi crea un piedestal de mare patriot şi om politic în faţa copiilor majorităţii sale.

În ochii celor morţi d. I. Brătianu poate fi un celebru om de stat şi un mare patriot. Cestiunea e ce zic şi ce vor zice cei vii despre d-sa.

Pentru a controla vorbele atribuite de d. Brătianu celor răposaţi întru fericire trebuie ca cineva să fie nu spiritual, ci spiritist , şi să trăiască în ceea ce şcoala numeşte dimensiunea a patra. În dimensiunea a patra, cu escluderea celorlalte trei, d. Brătianu poate fi un om incomensurabil de mare.

[8 decembrie 1881]

[„ASUPRA STRĂINĂTĂŢII..."]

Asupra străinătăţii mai sobre citatele din dimensiunea a patra, din lumea spiritelor, pe cari le obicinuieşte d. Brătianu pentru a-şi combate adversarii săi vii, de carne şi de oase, nu prea fac efect. Amenda onorabilă făcută Austriei de primul nostru ministru nu e 'n stare a face nici o impresie asupra sferelor determinante din Viena.

Încă de ieri, zice „Fremdenblatt", am vorbit de declaraţiile d-lui Brătianu asupra mesajului tronului şi am găsit că sunt dictate de dorinţa de-a îndrepta lipsele de tact pe cari şi le-a permis guvernul din Bucureşti faţă cu Austro-Ungaria. Nu depreţiem însemnătatea espresiunilor d-lui Brătianu, dar credem că, oricât or fi accentuând valoarea amiciţiei Austro-Ungariei pentru România, nu vor contribui decât puţin sau deloc la înlăturarea diferenţei iscate prin provocaţiunile mesajului. Nu i se dă o satisfacere *monarhiei noastre prin vorbele frumoase ale ministrului - prezident din România; ba, cercetate cu atenţie şi în amănunţime, ele fac chiar efectul că d. Brătianu voieşte mai mult a ocoli satisfacţiunea decât a ne-o da. Mesajul tronului n-au fost rău înţeles în Austro-Ungaria, ci l-am înţeles din contra aşa precum l-au înţeles toată Europa, atât amicii cât şi adversarii noştri. Nu poate fi vorba de interpretare falsă şi, dacă are a le părea rău de ceva d-nilor din Bucureşti, nu e susceptibilitatea noastră, ci tonul provocator al mesajului. Dar, în loc d' a esprima o asemenea părere de rău franc şi leal, d. Brătianu se sileşte să impingă toată afacerea pe un teren fals; dintr-o afacere de onoare pendentă între cele două ţări şi guverne d-sa caută, a face un conflict între cei doi monarhi. Ţinând un elogiu la adresa Casei habsburgice , care face onoare cunoştinţelor sale istorice, ne asigură că n-a avut un moment ideea ,,de a insulta pe împăratul Austriei". Ca şi când e cineva în Austro-Ungaria care să fi susţinut că mesajul de tron român a atins onoarea împăratului nostru. Din parte-ne nici n-am gândit la una ca aceasta, precum*

n-a gândit nimeni în Austro-Ungaria de-a face răspunzător pe regele Carol pentru lipsele de tact ale mesajului. D. Brătianu nu se sfieşte d' a trage pe suveranul său în dezbatere; dar pentru această curioasă manieră de-a pricepe datinele parlamentare esplice-se cu compatrioţii săi. Nici am întrebat, nici vom întreba vrodinioară în ce raport stă regele Carol cu mesajul tronului. Personal [î]l preţuim foarte mult pe regele Carol al României, dar, pentru a judeca provocările cari au ocazionat cunoscuta instrucţie ce i s-a dat contelui Hoyos, e absolut indiferent ceea ce simte regele Carol şi familia Hohenzollern sigmaringen pentru Austro-Ungaria şi pentru împăratul ei. Pentru mesaj nu e răspunzător decât numai şi numai guvernul român, şi cu acesta, nu cu persoana regelui Carol, are a face cabinetul din Viena. Pricepem de ce azi [î]i pare rău d-lui Brătianu că l-a sfătuit pe suveranul său la un asemenea mesaj, dar mijlocul de-a pune capăt încurcăturilor ce i le-a creat României nu consistă deloc în încercarea de-a urni responsabilitatea de pe umerele sale pe-ale altuia, ci într-o declarare leală de părere de rău pentru provocările de cari s-a făcut vinovat cabinetul din Bucureşti faţă cu monarhia noastră.

Cât de identice sunt instrucţiunile ce se dau organelor oficioase din Austro-Ungaria ne dovedeşte următorul pasaj din oficiosul „Pesther-Lloyd", care spune acelaş lucru în termeni mai energici:

Declararea făcută de ministrul - prezident Brătianu are poate intenţia de-a îmblânzi încordarea existentă, dar nu ni se pare deloc proprie de - a - şi atinge scopul. *Din punct de vedere constituţional e chiar o monstruozitate. E un bun obicei constituţional ca pentru toate actele, faptele, hotărârile ori vorbele Coroanei să fie răspun -*

zător guvernul. *D. Brătianu au întors teoria aceasta cu capu-n jos, punând Coroana înainte, pentru lucruri pe cari numai el însuşi le-a făcut şi pentru cari nu e* în *fond răspunzător decât iar numai el însuşi; ba are aerul de a voi să acopere propriile sale greşale cu numele inviolabil al unui monarh străin. Aceasta e o practică care, afară de avantajul comodităţii pentru d. Brătianu, are totul în contra sa: istoria, datina, tradiţia. A fost cu totul de prisos, am putea zice o necuviinţă, de-a pune Casa de Habsburg în legătură cu o afacere care e prea mică, prea meschină pentru a atinge această Casă suverană. Ceea ce avem de regulat cu Regatul României e o cestiune pendentă între România şi Austro-Ungaria. Demnitatea de stat a monarhiei austro-ungare a fost atinsă prin discursul de tron. Nu facem răspunzător pentru aceasta pe regele Carol, care-a pronunţat discursul, ci pe guvernul român, care trebuie să şi dea seama pentru el; şi avem un drept cu atât mai mare pentru aceasta de-a sfătui pe d. Brătianu să lase cu totul la o parte pe împăratul şi regele Francisc Iosif. Ni se pare apoi că e o 'ntorsătură rău întrebuinţată a d-lui Brătianu de-a vorbi de* susceptibilitatea *guvernului austro-ungar. Ceea ce-a împins pe guvernul nostru de-a mărgini în modul cunoscut relaţiile cu cabinetul român este stilul provocator al discursului care suspectează monarhia noastră şi al cărui text a fost tipărit. Aci nu poate fi vorba nici de susceptibilitate, nici de falsă interpretare şi* orice părere de rău a d-lui Brătianu devine nesubstanţială şi nulă, daca nu se referă la faptul mai cu seamă, ba esclusiv regretabil , că cabinetul în a cărui frunte stă d. Brătianu a inspirat regelui, sub a d-sale responsabilitate, un mesaj care, după cuprins şi termeni era o insultă pentru Austro-Ungaria.

[9 decembrie 1881]

CATASTROFA DIN VIENA
[„ÎNTRE ALTE MULTE SCENE ..."]

Între alte multe scene sfâşietoare din noaptea fatală a incendiului se mai comunică următoarele:

Într-o familie unde părintele zace bolnav de doi ani rămâne soţia sa spre a-l îngriji, iar celor două fete li s-a permis să meargă la teatru, însoţite de mirele uneia din ele.

Acolo li s-a aprins o îngrozitoare lumânare nupţială . Nici una din cele trei persoane nu s-a întors şi mama a pierdut minţile.

Într-o altă casă erau iar două, domnişoare cari, cu alte două dame, s-au dus să audă Les contes d'hoffmann . *Acasă a rămas bătrânul lor tată, aşteptând întoarcerea lor. Deodată se lăţeşte vestea că arde teatrul Ring, ajungând până în camera bătrînului. Un amic intră repede şi întreabă de fete „Du-te şi le adu", răspunde bătrânul înmărmurit*

pe scaun şi rămâne tot aşteptând . A doua zi el se pune a căuta şi deodată cade lovit de apoplexie. Fiind paralizat pe jumătate şi fără grai el zace acum şi face necontenit semn, chemând pe fiicele sale cari sunt înmormântate în flacări!

[9 decembrie 1881]

[„ÎN SFÂRŞIT RĂSPUNSUL LA MESAJ..."]

În sfârşit răspunsul la mesaj a fost prezintat M. Sale Regelui şi, daca ne pare rău că prin aceasta a scăzut importanţa discuţiilor Adunării, cată pe de alta să ne pară bine că i s-a luat presei pretextul de-a debita insinuaţiuni bizantine şi acuzări de cea mai rea credinţă . O adevărată silă ne cuprinde citind foile acelea — neesceptând pe „Românul" — cari, pe faţă sau pieziş , acuză de trădare pe unii sau alţii din membrii Adunării.

Chiar azi, după atâta neadevăruri de-a rândul , „Românul" atribuie de ex. d-lui Carp cuvintele: „Să renunţăm la suveranitatea pe Dunăre".

Ei bine, această afirmare e un monstruos neadevăr. O afirmare ipotetică precum a fost aceea a d-lui Carp are totdeuna două părţi; a lăsa partea întâia afară, condiţia ipotezei, şi a enunţa numai pe [a] doua va să zică a spune neadevărul ommitendo .

Iată ce-a zis d. Carp.

În mintea tuturor s-a născut sentimentul unei nesiguranţe mai mari (de la proclamarea Independenţei încoace) şi cu toţi am cerut pe lângă recunoaşterea neatârnării şi *declararea de neutralitate.* N-am putut obţine nimic. N-am obţinut nimic în mod direct, dar în mod indirect cred că lucrul nu este cu neputinţă. *Dacă punem Dunărea sub scutul unui areopag european realizăm dorinţa ţării de neutralitate.*

Faţă cu această idee n-am fi oare în drept să zicem: Să jertfim unele din drepturile noastre suverane ca să obţinem protecţiunea *Europei întregi* şi *să nu ne aflăm izolaţi faţă cu doi vecini puternici* . . . ?

Dar să mă pun în ipoteza că nu putem obţine pe Dunăre o neutralitate. Vă declar că n-aş putea primi nici o comisiune în care m-aş afla izolat faţă cu Austria sau cu Rusia, n-aş primi nici o comisiune în care aceste două puteri s-ar afla singure faţă cu noi . . . Faţă cu o astfel de comisiune (mixtă) *nu voi face concesiunea ce* aş face-o Comisiunii Europene *şi aş revendica sus şi tare dreptul de a aplica regulamentul pe teritoriul meu.*

Iată dar modul cu totul condiţional în care d. Carp înţelege a ceda *colectivităţii puterilor* europene, în schimbul declarării *de neutralitate,* garantată de aceeaşi colectivitate.

„Românul" schimbă această declarare ipotetică în una categorică, imperativă chiar: „Să renunţăm la suveranitate pe Dunăre!".

Aceasta n-a spus-o nimeni şi e o invenţie şi neadevărată şi intenţionată , deci îndoit de culpabilă din partea organului guvernamental.

Nu mai vorbim de alte foi, cari, înainte de-a fi ieşit discursul tipărit în „Monitor", l-au şi numit pe orator „spion " al Austriei sau al Prusiei sau a mai ştim cui?

Nu le spunem toate acestea pentru că ar fi ceva nou. Am ajuns în ţara asta ca orice străin venit de două - trei zile, ca toată plebea transdanubiană şi toate veniturile Apusului, întreprinderi de foi de negoţ cărora *jure gentium* ar trebui să li se interzică de-a face politică într-o ţară ce nu-i a lor, să arunce pe orice român ce nu stă sub inspiraţiile sub cari ele stau epitetul de trădător. În mlaştina aceasta de scurgere pentru toate putrejunile orientale şi occidentale, în acest otel malfamat care se numeşte „România" străinii vor să ne înveţe cum să păstrăm întregi dreptăţile şi hotarăle ţării şi, ceea ce-i mai rău, d. Ion Brătianu nu pregetă nicicând de-a se pune în capul acestei plebe şi a ţinea isonul, împreună cu „Pseudo - românul " său, unor asemenea nedemne şi neomenoase insinuaţiuni.

[10 decembrie 1881]

[„DAC - AM PREGETAT ..."]

Dac - am pregetat pân' acum a vorbi despre incidentul regretabil al publicațiunii unor documente diplomatice din partea fostului ministru plenipotențiar al României la Paris cauza e că voiam să vedem virtuți mai gingaşe decât a noastră ieşindu-şi din fire pentru acest act. Virtutea noastră prea e solidă şi din topor pentru a dezaproba din orice punct de vedere pe omul carele, muşcat de cățeluşul blond al d-lui Brătianu, în stare de turbăciune , se apără cu ce poate.

Niciodată insultă mai gravă nu s-a adus miniştrilor plenipotențiari ai României şi ai persoanei regelui decât aceea adusă de blondul d. Stătescu, ministru al desfacerilor din afara, d-lui Callimach catargiu .

A acuza pe un om de însemnătatea d-lui Callimach catargiu că ar fi neglijat interesele țării înseamnă a-l provoca să se apere, deşi nu aprobăm mijloacele de apărare.

Cititorul cată să ştie că d. Stătescu a căutat scandalul cu lumânarea .

Pentru un ministru de esterne care nu l-ar fi căutat existau mijloace destule spre a depărta pe d. Callimach catargiu din post şi a-i face loc interesantului Pherekydes, şi mijlocul cel mai simplu, cel mai puțin zgomotos, era de-a primi demisia ministrului plenipotențiar, pe care acesta o dăduse demult.

Daca dar găsim *esplicări* pentru publicarea în cestiune, considerând mai cu seamă provocarea venită din partea d-lui Stătescu, *justificări* nu găsim, o mărturisim cu părere de rău.

E prea adevărat că în țara în care eroii militari ai lui 11 fevruarie şi prezidenții de republică ploieşteană ajung oameni mari, în care ilustrarea tradării merge alături cu disprețuirea şi înjosirea meritului, un om nu are, pentru împlinirea datoriei sale oricât de grele ar fi, decât razimul propriei sale conştiințe, unită cu amărăciunea de-a nu fi niciodată prețuit . Acesta e blăstemul tuturor demagogiilor din lume, al demagogiei noastre străine îndeosebi. E prea adevărat că lucrurile au ajuns la noi mai departe decât în Franța, unde zeci de ani de serviciu credincios pentru stat se 'ncheie c-o condamnare pentru plata de cheltuieli de judecată, ca la d. Roustan , şi că ingratitudinea cea mai neagră aşteaptă pe omul datoriei, pensiile reversibile însă pe fanarioții cari din conspirație şi trădare şi-au făcut o meserie. Toate acestea sunt adevărate, precum e adevărat că tot ce e sterp ca inteligență şi viermănos ca morală ajunge repede sus sub domnia roşie.

Deci adevărat este că d. Callimach catargiu n-ar fi găsit răsplata patriotismului său decât în conştiința sa proprie şi în stima smulsă cu de-a sila conştiinței d-lui Stătescu, o stimă pe care chiar acest om pervers trebuie s-o aibă în fundul sufletului său, spre pedeapsa perversității sale şi pentru a simți ce mic este, dar pe care, se 'nțelege , nu va mărturisi-o niciodată.

Dar oare aceasta e România pentru care cineva lucrează? Oare numai România timpilor lor era aceea pentru care lucrau români? Oare prezentul şi numai prezentul determină actele unui om? Desigur că gloria partidului roşu nu merită un sacrificiu, o picătură de sânge românesc, precum nu merită un ban românesc. Desigur că domnia strivitoare şi ucigaşă de populație a acestui partid de venetici nu merită nici o jertfă din partea cuiva şi ar merita din contra învățămintele lui Vlad Vodă Țepeş ... Dar deasupra mizeriei actuale stăpâneşte liniştit steaua neamului românesc, aprinsă trecutului şi viitorului nostru. Nu pentru otelul actual renunță cineva la o satisfacere îndreptățită, ci pentru patria viitoare.

Iată dar de ce nu aprobăm mijlocul de apărare în cestiune.

Pe de o parte se poate ca această publicare să atingă interesul țării în cestiunea Dunării, pe de alta cabinetele străine pot să susceapă o neîncredere puțin îndreptățită față cu corpul nostru diplomatic şi să nu-l crează îndestul de discret spre a intra în tratări cu dânsul . Personal, d. Callimach catargiu are fără îndoială cuvânt , dar ca ministru plenipotențiar nu. Cât despre persoana sa, a dovedit asupra oricării îndoieli că a apărat interesele țării în cestiunea Dunării, însă acest merit pierde din valoarea lui prin publicarea de documente, căci în linia întâia desigur nu poate fi vorba de persoana sa şi mai puțin de aceea a d-lui Stătescu. Şi chiar daca n-ar exista inconvenientul întâi , chiar daca cestiunea Dunării n-ar fi deloc atinsă prin publicație, posibilitatea numai de-a aduce discredit corpului diplomatic e un neajuns îndestul de însemnat pentru a fi putut opri publicarea în cestiune.

Era fără îndoială un sacrificiu mare din partea unui bărbat onest de-a renunța de la această satisfacere, un sacrificiu pe care numai d. Stătescu nu putea să-l merite. Dar, precum am zis, e vorba de o ordine de lucruri superioară persoanelor, superioară prezentului [î]ntreg, din al cărei punct de vedere suntem cu părere de rău siliți a nu admite o satisfacțiune care ar putea să implice în ea atingerea unui interes general.

[11 decembrie 1881]

[„PRECUM ILUSTRUL D. GIANI..."]

Precum ilustrul d. Giani, o personalitate pe cât de profundă pe atât de măreaţă a partidului roşu, se visează în Cameră exercitându-şi meseria de advocat şi se adresează deputaţilor cu esclamaţia „D-nilor judecători!", tot astfel ilustrul d. Stătescu, ca minis-

tru al afacerilor străine, se simte asemenea pledând , şi-n loc de-a căuta să dea lămuriri în cestiunea dunăreană d-sa caută pur şi simplu să dovedească contrariul de ceea ce-a zis apărătorul părţii adverse . Partea adversă e ... ţara, al cărei ministru este d. Stătescu. Ce face însă asta? Lucrul de căpetenie este nu ca ţara să aibă dreptate, ci ca *advocatul* Stătescu să înduplece pe judecători în contra opiniunilor părţii adverse .

Astfel, pe când d. Vernescu sau alţii din Cameră pun în discuţie modul în care Europa îşi poate exercita dreptul de supravegheare pe Dunăre, fără a atinge suveranitatea statelor ţărmurene, d. ministru de esterne, într-o pledoarie ce ocupă nouă coloane ale „Monitorului", dovedeşte că acest drept este direct şi nici ne e permis a-l pune în discuţie. Nu supraveghearea diplomatică o vrea d-sa, ci supraveghearea directă prin organe anume a străinătăţii.

Nu prejudecăm cestiunea. Dar în orice caz e ciudat a vedea pe un ministru al României punându-se din capul locului pe terenul celor mai largi concesiuni în materia supravegherii şi nedându-şi seama că ar putea să existe moduri de supravegheare în care să se strecoare elemente de suprematizare cu totul de altă natură.

În pledoaria sa d. Stătescu nu se sfieşte de-a spune chiar cîte un neadevăr.

Astfel zice:

Nu se declara ieri aicea, de opoziţiunea conservatoare, prin organele ei autorizate, că daca Comisiunea riverană pe această parte a fluviului s-ar constitui în certe condiţiuni şi s-ar admite în sânul ei, pe lângă delegatul Austriei şi acela al Rusiei, şi al unei a treia mari puteri, nu ar vedea nici un inconvenient să dea acestei Comisiuni nu numai supraveghearea, *dar şi dreptul de-a aplica reglementele şi a face poliţia efectivă a navigaţiunii în apele şi porturile noastre?*

Noi credem opiniunea aceasta neîntemeiată şi abătută de la tractate.

Iată lucruri ce nu le-a susţinut nimeni, nici ieri, nici alaltăieri, încât e nespus de comod de-a declara neîntemeiate şi abătute de la tractate opinii ce nimenea nu le-a enunţat.

Iată ce s-a zis în adevăr:

Pe lângă aceste două puteri (Austria şi Rusia), cari ar avea deopotrivă drepturi (în Comisia Mixtă), ar trebui să căutăm o a treia, căreia sunt gata sa-i dau şi prezidenţia. Faţă însă cu o astfel de comisiune nu vom face concesiunea ce aş face-o Comisiunii Europene *şi aş revendica sus şi tare dreptul de-a aplica regulamentul pe teritorul meu.*

„A revendica sus şi tare pentru ţară dreptul de-a aplica regulamentul pe teritoriul român" înseamnă, după opinia d-lui Stătescu, a da acest drept Comisiei. Iată modul puţin conştiinţios în care se citează la noi opiniile adversarilor politici.

[12 decembrie 1881]

[„CU AROGANŢA CUNOSCUTĂ . . ."]

Cu aroganţa cunoscută a foilor ungureşti, care stă cu totul în disproporţie cu însemnătatea statului şi rasei maghiare, şi cu un amestec de espresii de rând caracteristice pentru elementul semitic care face politică în Ungaria, oficiosul „Pesther Lloyd" revine din nou asupra conflictului austro - român , vorbind în chipul următor:

Dac' ar fi vorba numai de mojicia regală română n-am mai pierde nici un cuvânt asupra afacerii şi am putea aştepta cu linişte ca Ministerul de Esterne să-şi procure satisfacţiunea ce i se cuvine în toate împrejurările. Însă insulta în faţa căreia monarhia noastră stă într-o poziţie comică, de neputinţă este espresia caracteristică a unui întreg sistem de inconveniente nepilduite , a unui

sistem care, prin concursul nostru din nenorocire, sapă poziția noastră din Orient, ba face precarii până şi relațiunile noastre cu cabinetele europene. Când , după ani de muncă, prin acte de abnegație şi sacrificii, ajungem a stabili cu puterile mari ale Europei relațiuni clare şi hotărît determinate, e destul ca unul din micile state din Balcani să ne stea 'mpotrivă c-o arogantă îndrăzneală,

pentru ca să se desfăşoare numaidecât nu numai întregul problem al politicei noastre orientale, ci chiar acela al relațiunilor noastre europene. Cine stă dindărătul vasalilor eliberați, cine-i mânâ 'nainte ? Această întrebare ni se impune de sine şi e de natură a arunca o umbră întunecoasă asupra celor mai clare din relațiunile noastre. De azi pe mâni se turbură orizontul nostru asupra situației europene şi abia mai putem distinge cu siguranță cine e amic, cine adversar.

Voim să primim o asemenea poziție? Iată lucrul asupra căruia cată să ne desluşim cât de curând . Voim în adevăr să ne aranjăm astfel încât întreaga noastră politică europeană să atârne de bunul plac al României, Serbiei, Bulgariei sau al Muntenegrului ? Protectoratul de care se bucura unul sau altul din sateliții balcanici să atingă când atitudinea noastră față cu Germania, când relațiile noastre cu Rusia şi cu Marea Britanie, ori de cîte ori i-ar veni în gând României sau Serbiei de-a se purta arogant cu noi? Voim oare să dăm acestor naționalități interesante puterea de-a influența direct ori indirect soarta Austro-Ungariei? C-un cuvânt voim ca tocmai în punctul acesta să intrăm în moştenirea Turciei? Cu considerațiunile acestea avem să ne ocupăm, şi rezultatul lor trebuie să fie determinant şi în cearta cu România. Credem că, în cestiunea aceasta, răspunsul nu poate fi decât unul. Aceasta e ca, fără grijă pentru firele ce se țes încoace şi încolo între statele balcanice şi vreunul din cabinetele europene, să nu dăm ascultare nici unei alte considerații în fiece caz singular decât cerințelor demnității noastre de mare putere. Precum nu trebuie să îngăduim în nici o împrejurare europeizarea vreunui litigiu dintre noi şi micele state învecinate, tot astfel nu trebuie să judecăm asemenea incidente din punctul de vedere al conexității cu situația europeană. Afacerea noastră *cată s-o reprezentăm noi singuri şi e treaba noastră de-a pedepsi aroganța împotriva noastră a micilor state vecine. Daca în respingerea unor asemenea escese vom lucra numai o singură dată sub influența dispozițiunilor europene am pierdut jocul pentru totdauna şi cată să ne pregătim ca din an în an să fim supărați de acele organisme , cari n-au ce pierde, nici măcar şira spinării.*

Iată ce avem de ascultat din partea organului oficios unguresc. Bange machen gilt *nicht* zice un proverb nemțesc. Numai daca n-am şti în ce disproporție stă lăudăroşia maghiarilor cu puterea lor insanitățile statistice ale organelor lor ar avea poate oarecare efect asupră-ne.

Din nefericire pentru oficiosul de la Pesta nu vom fi niciodată în situația de-a avea de regulat singuri cestiunile dintre noi, deşi chiar în cazul acesta nu prea suntem în stare a suscepe teamă de vitejia maghiară.

Vitejia la .. . distanța cuvenită e un lucru comod şi admirabil. De aproape nu prea e de seamă. Cânele care latră mult nu muşcă, zice un proverb, şi prea fac gură foile ungureşti pentru ca dinții să nu le fie parte scoşi demult, parte ştirbi.

[13 decembrie 1881]

[„CONTELE HOYOS SOSIND LA VIENA ..."]

Contele Hoyos sosind la Viena, unde a fost chemat de ministrul de esterne pentru a raporta, oficiosul „Fremdenblatt" crede că va afla în curând daca sunt întemeiate speranțele pentru o încurândă restabilire a relațiilor amicale la cari o îndreptățeau cele mai nouă informațiuni din Bucureşti.

Multe ştiri, urmează oficiosul vienez, indicau că în adevăr d-nii din Bucureşti pun mare preț pe înlăturarea încurândă a incidentului provocat de discursul tronului. Nu numai că organul declarat al cabinetului din Bucureşti se servă de un limbaj plin de afecțiune pentru monarhia noastră, dar şi din vizita pe care d. Brătianu a făcut-o ambasadorului nostru înainte de a părăsi Bucureştii se poate conchide că sferele conducătoare din România s-au lămurit asupra seriozității situației şi au hotărît a şi lucra conform cu ea. Vor fi decis sau nu încă modul în care să dea satisfacțiune monarhiei noastre? Nu ştim. Dar credem a putea admite că d. Brătianu s-au lămurit pe deplin ce puțin preț au pus sferele determinante de la noi pe declarațiunile făcute de d-sa acum opt zile în Camerele române. Contele Hoyos desigur nu l-a lăsat în îndoială că guvernul nostru nu a putut găsi o satisfacțiune suficientă pentru necuviințele

din discursul de tron în evazivele consideraţiuni istorice cari ocoleau esenţa lucrului pe cari le-au făcut d. Brătianu cu privire la însemnătatea monarhiei noastre pentru naţiunea română. Singur faptul că ambasadorul a fost chemat la Viena pentru a face raport era o dovadă îndestul că în sferele hotărâtoare opinia despre insuficienţa declaraţiunilor d-lui Brătianu era aceeaşi ca şi opinia publică din amândouă jumătăţile monarhiei.

Mult au trecut de când organele celor mai diverse partide de dincoace şi de dincolo de Leitha n-au judecat atât de în acord asupra vreunei cestiuni ca în cazul de faţă. Atitudinea pe care au observat-o foile dirigente ale tuturor partidelor faţă cu acea ,,causerie " istorică, dar prea puţin politică a d-lui Brătianu a fost o dovadă cât de exact a judecat guvernul nostru când au văzut în întorsăturile ciudate a discursului de tron o atingere a respectului datorit monarhiei noastre.

Die Presse.

№ 329. Wien, Dienstag den 29. November 1881. 24. Jahrgang

Wien, 28. November.

Die rumänische Thronrede.

Feuilleton.

18. Articolul DIE RUMÄNISCHE THRONREDE, publicat în „Die Presse", 17/29 noiembrie 1881, tradus de Eminescu, [„ÎNTRE TOATE ARTICOLELE DE FOND ..."]. „Timpul", 24 noiembrie/6 decembrie 1881.

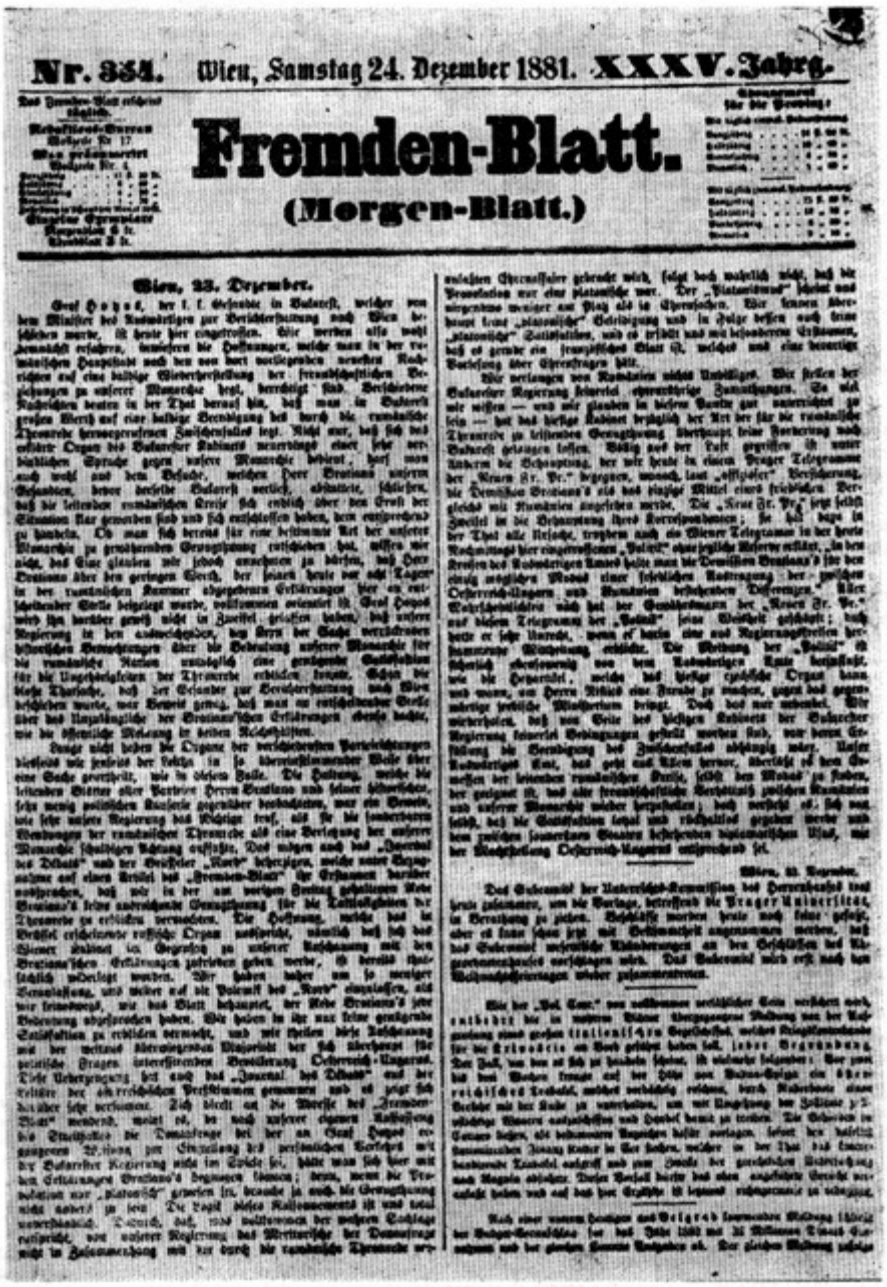

Nr. 354. Wien, Samstag 24. Dezember 1881. XXXV. Jahrg.

Fremden-Blatt.

(Morgen-Blatt.)

Wien, 23. Dezember.

Graf Hoyos, der k. k. Gesandte in Bukarest, welcher von dem Minister des Aeußern zur Berichterstattung nach Wien berufen wurde, ist heute hier eingetroffen. Sie werden also wohl demnächst erfahren, inwieweit die Hoffnungen, welche man in der rumänischen Hauptstadt nach den von hier verbreiteten neuesten Nachrichten auf eine baldige Wiederherstellung der freundschaftlichen Beziehungen zu unserer Monarchie hegt, berechtigt sind. Verschiedene Nachrichten deuten in der That darauf hin, daß man in Bukarest großen Werth auf eine baldige Beendigung des durch die rumänische Thronrede hervorgerufenen Zwischenfalles legt. Nicht nur, daß sich das offiziöse Organ des Bukarester Kabinets neuerdings einer sehr verbindlichen Sprache gegen unsere Monarchie bedient, darf man auch wohl auch den Besuche, welchen Herr Bratiano unserem Gesandten, bevor derselbe Bukarest verließ, abstattete, schließen, daß die leitenden rumänischen Kreise sich endlich über den Ernst der Situation klar geworden sind und sich entschlossen haben, dem entsprechend zu handeln. Ob man sich bereits für eine bestimmte Art der unserer Monarchie zu gewährenden Genugthuung entschieden hat, müssen wir nicht, doch glauben wir jedoch annehmen zu dürfen, daß Herr Bratiano über den geringen Werth, der heute vor acht Tagen in der rumänischen Kammer abgegebenen Erklärungen hier an maßgebender Stelle beigelegt wurde, vollkommen orientirt ist. Graf Hoyos wird ihn darüber gewiß nicht in Zweifel gelassen haben, daß unsere Regierung in den entwickelten, von Herrn der Sache vollständigen historischen Bemerkungen über die Bedeutung unserer Monarchie für die rumänische Nation unmöglich eine genügende Genugthuung für die Ungehörigkeiten der Thronrede erblicken könne. Schon der bloße Thatsache, daß der Gesandte zur Berichterstattung nach Wien beschieden wurde, war Beweis genug, daß man an maßgebender Stelle über das Unzulängliche der Bratiano'schen Erklärungen ebenso dachte, wie die öffentliche Meinung in beiden Reichshälften.

Dinge nicht hoben die Organe der verschiedensten Parteirichtungen dieselbe wie jedweise der Letzte in so übereinstimmender Weise über eine Sache geurtheilt, wie in diesem Falle. Die Haltung, welche die leitenden Blätter aller Parteien Herrn Bratiano und seiner hiesigen, sehr wenig politischen Klugheit gegenüber beobachteten, war ein Beweis, wie sehr unsere Regierung das Richtige traf, als sie die sonderbaren Bemerkungen der rumänischen Thronrede als eine Verletzung der unserer Monarchie schuldigen Achtung auffaßte. Das mögen auch das „Journal des Débats" und der Pariser „Nord" bekräftigen, welche unsere Gegnahme auf einen Artikel des „Fremden-Blatt" für Erstaunen darüber aussprachen, daß wir in der am vorigen Sonntag gehaltenen Rede Bratiano's keine ausreichende Genugthuung für die Taktlosigkeiten der Thronrede zu erblicken vermochten. Die Hoffnung, welche das in Artikel erscheinende russische Organ ausspricht, nämlich daß sich das Wiener Kabinet in Gegensatz zu unserer Auffassung mit den Bratiano'schen Erklärungen zufrieden geben werde, ist bereits thatsächlich widerlegt worden. Wir haben daher um so weniger Veranlassung, uns weiter auf die Polemik des „Nord" einzulassen, als wir feststellt, wie das Blatt behauptet, der Rede Bratiano's jene Bedeutung abzusprechen haben. Wir haben in ihr nur keine genügende Satisfaktion zu erblicken vermocht, und wir theilen diese Auffassung mit der weitaus überwiegenden Majorität der sich überhaupt für politische Fragen interessirenden Bevölkerung Oesterreich-Ungarns. Diese Ueberzeugung hat auch das „Journal des Débats" und der Artikel der österreichischen Presse stimmen gemacht und es zeigt sich darüber jetzt vollkommen. Sich direkt an die Adresse des „Fremden-Blatt" wendend, meint es, da nach unserer eigenen Auffassung die Genugthuung die Donaufrage bei der an Graf Hoyos ergangenen Weisung zur Grundlage des gemeinsamen Vorgehens mit der Bukarester Regierung nicht im Spiele sei, hätte man sich hier mit den Erklärungen Bratiano's begnügen können; denn, wenn die Provokation nur „platonisch" gewesen sei, brauche ja auch die Genugthuung nicht ernster zu sein. Die Logik dieses Raisonnements ist uns total unverständlich. Dagegen daß, was wahrscheinlich der nächsten Tagtage entspricht, von unserer Regierung das Meritorische der Donaufrage nicht in Zusammenhang mit der durch die rumänische Thronrede verursachten Ehrenaffaire gebracht wird, spricht doch natürlich nicht, daß die Provokation nur eine platonische war. Der „Platonismus" scheint uns überhaupt heute weniger am Platz als in Ehrenfachen. Wir können überhaupt heute „platonischer" Genugthuung und in Folge dessen auch keine „platonische" Satisfaktion, und es scheint uns bezeichnend, daß es gerade ein französisches Blatt ist, welches uns eine derartige Vorlesung über Ehrenfragen hält.

Wir verlangen von Rumänien nichts Unbilliges. Wir setzen der Bukarester Regierung keineswegs ehrenrührige Zumuthungen. Da wir wissen — und wir glauben in dieser Partie gut unterrichtet zu sein — hat das hiesige Kabinet bezüglich der Art der für die rumänische Thronrede zu leistenden Genugthuung überhaupt keine Forderung nach Bukarest gelangen lassen. Völlig auf der Hut gegenüber in unser Ansehen die Schauspiel, der wir heute in einem Prager Telegramme der „Neuen Fr. Pr." begegnen, wonach laut „offiziöser" Versicherung, die Deutschen Bratiano's als das einzige Mittel einer friedlichen Vergleichs mit Rumänien angesehen werde. Die „Neue Fr. Pr." legt selbst Zweifel in die Bedeutung ihrer Korrespondenzen; sie hat dazu in der That alle Ursache, trugen auch die Wiener Telegramme in der heute Nachmittags hier eingetroffenen „Polit." eine jegliche Autorität erklärt. „In den Kreisen des Ministeriums Auersperg hält man die Demission Bratiano's für den einzig möglichen Modus einer friedlichen Austragung der zwischen Oesterreich-Ungarn und Rumänien bestehenden Differenzen." Ihre Mehrheitsblätter wird bei der Gemüthsruhe der „Neuen Fr. Pr." auf diesen Telegramm der „Polit." seine Gleichheit geschädigt; doch heute er sehr Unrecht, wenn er heute eine auf Regierungskreisen herstammende Mittheilung erblickte. Die Meldung der „Polit." ist jedenfalls abenteuerig von dem Ministerium Ruhe dementirt, wie die Hetzartikel, welche das hiesige czechische Organ heute und morgen, um Herrn Bratiano eine Freude zu machen, gegen das gegenwärtige preußische Ministerium bringt. Doch das nur nebenbei. Wir wiederholen, daß von Seite des hiesigen Kabinets der Bukarester Regierung keinerlei Bedingungen gestellt worden sind, von deren Erfüllung die Beendigung des Zwischenfalles abhängig wäre. Unser Standpunkt ist, das geht aus Allem hervor, überhaupt ist dem Gewissen der leitenden rumänischen Kreise, selbst dem Minister zu finden, der geeignet ist, und wir freundschaftliche Verhältniß zwischen Rumänien und unserer Monarchie wieder herzustellen; doch verlangt es, daß man selbst, daß die Satisfaktion legal und rückhaltlos gegeben werde und dem zwischen souveränen Staaten bestehenden diplomatischen Brauch, wie der Monarchie Oesterreich-Ungarn entspricht sei.

Wien, 23. Dezember.

Das Cukromik der Unterrichts-Kommission bei Herrenhauses trat heute zusammen, um die Vorlage, betreffend die Prager Universitäts, in Berathung zu ziehen. Resultate wurden heute noch keine gefaßt, aber es kann schon jetzt mit Bestimmtheit angenommen werden, daß das Cukromik weitgehende Aenderungen an den Beschlüssen des Abgeordnetenhauses vorschlagen wird. Das Cukromik wird erst nach den Weihnachtsfeiertagen wieder zusammentreten.

Wie der „Pol. Corr." von wohlunterrichteter Seite versichert wird, enthielt die in unserem Blatte vorgestrige Meldung von der Absendung einer großen italienischen Gesellschaft, welche Kriegsmaterialien für die Griechische an Bord geladen haben soll, jeder Begründung. Das Faktum, von dem es sich zu handeln scheint, ist nämlich folgendes: Vor zwei bis drei Wochen kreuzte auf der Höhe von Brindisi ein österreichisches Kriegsschiff, welches verdächtig erschien, durch Nachforschungen einen Grund mit der Absicht zu entdecken, um mit Umgehung der Zollämter gewisse Waaren einzuschmuggeln und Handel damit zu treiben. Die Gerüchte in Triest gingen, als bekannt wurde, daß es sich um Waffen und Munition für Griechenland handle, welche in der That das fragliche Schiff eingeschifft und zum Zwecke der geschilderten Machinationen nach Ragusa abgehen sollten. Dieser Vorfall dürfte das einen angeblichen Gerücht veranlaßt haben und auf das hier Erzählte ist keinerlei Verantwortung zu übernehmen.

Nach einer unserem heutigen amtlichen Blatte [illegible] der Budget-Generalsicht für das Jahr 1882 mit 31 Millionen 7 Mark 6 [illegible] und der gestern [illegible] ab. Der gleichen Meldung zufolge

19. Editorialul WIEN, 23. DEZEMBER,
publicat în „Fremden-Blatt", 12/24 decembrie 1881.

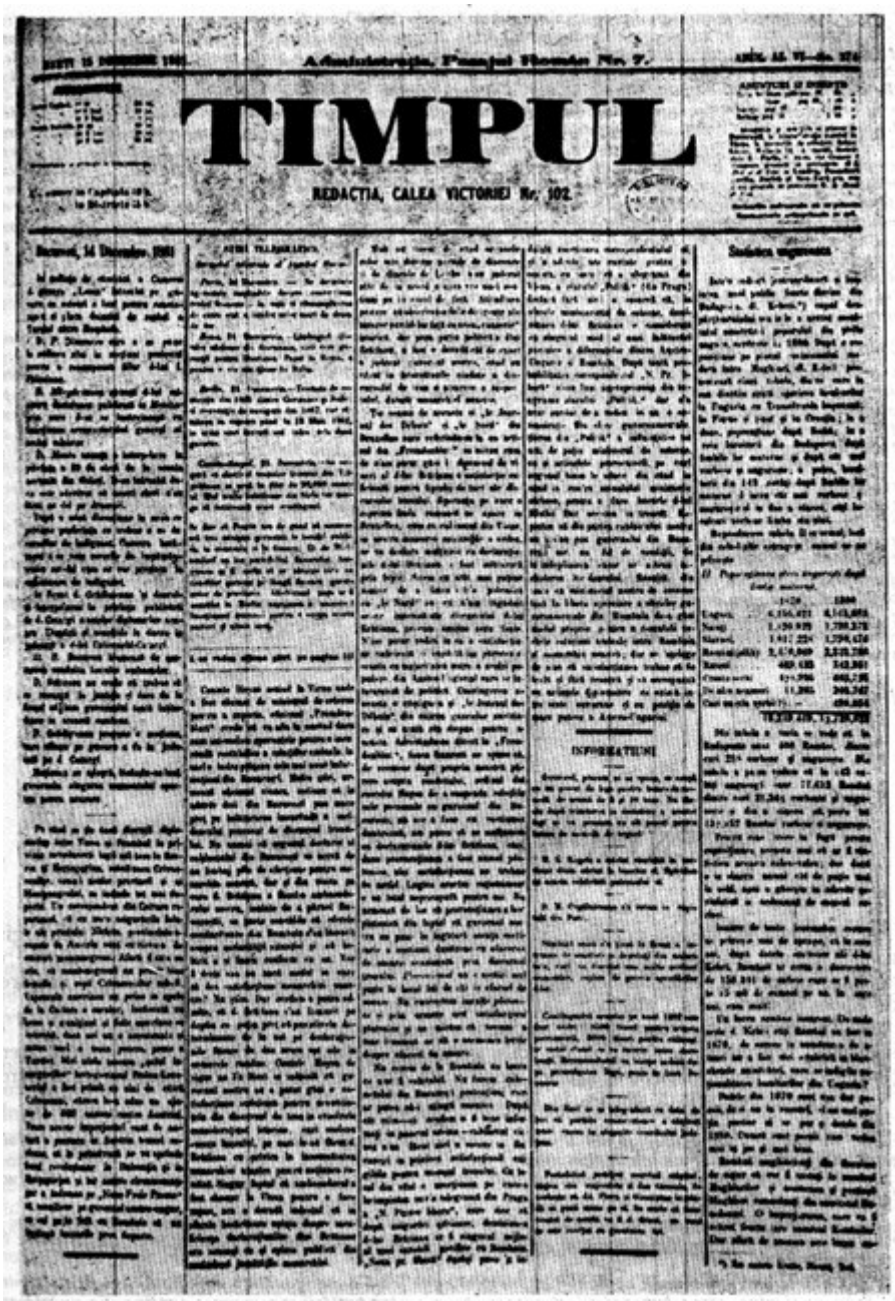

TIMPUL

REDACȚIA, CALEA VICTORIEI No. 102.

20. Editorialul WIEN, 23. DEZEMBER, comentat de Eminescu în articolul [„CONTELE HOYOS SOSIND..."], „Timpul", 15/27 decembrie 1881.

Ţie seama de aceasta şi „Le Journal des debats" şi „Le Nord" din Bruxelles, care, referindu-se la un articol din „Fremdenblatt", se mirau cum de n-am putut găsi în discursul de vineri al d-lui Brătianu o satisfacţie suficientă pentru lipsele de tact ale discursului tronului. Speranţa pe care o esprima foaia rusească ce apare în Bruxelles, cumcă cabinetul din Viena, în contra manierei noastre de a vedea, se va declara mulţumit cu declaraţiunile d-lui Brătianu, a fost înlăturată prin fapte. Avem cu atât mai puţine motive de a intra într-o polemică cu „Le Nord" cu cât n-am tăgăduit orice însemnătate discursului d-lui Brătianu, precum susţine acea foaie. N-am putut vedea în ea o satisfacţiune suficientă şi împărtăşim părerea aceasta cu majoritatea mare a acelei populaţii din Austro-Ungaria care se interesează de politică. Convingerea aceasta a câştigat - o şi „Le Journal des debats" din citirea gazetelor austriace şi se arată rău dispus pentru aceasta. Adresându-se direct la „Fremdenblatt", foaia franceză ne spune că, de vreme ce, după propria noastră părere asupra conflictului, ordinul dat contelui Hoyos de a suspenda relaţiile sale personale cu guvernul din Bucureşti nu are a face cu cestiunea dunăreană, am putea să ne mulţumim cu declaraţiunile d-lui Brătianu, căci, daca provocaţiunea a fost numai platonică, *nici satisfacţiunea nu trebuie [să] fie astfel. Logica acestui raţionament e cu totul nepricepută pentru noi. Nu urmează deloc că provocaţiunea a fost platonică din faptul că guvernul nostru nu pune în legătură esenţa meritorie a cesiunii dunărene cu afacerea de onoare ocazională prin discursul tronului.* Platonismul *nu e nicăiri mai puţin la locul lui decât în afaceri de onoare. Nu cunoaştem insulte*

platonice *şi prin urmare nici satisfacţiuni platonice şi ne mirăm că tocmai o foaie franceză ne dă o asemenea lecţie despre afaceri de onoare.*

Nu cerem de la România un lucru ce n-ar fi echitabil. Nu facem cabinetului din Bucureşti pretenţiuni cari ar putea să-i atingă onoarea. După cât ştim — şi credem a fi bine informaţi în punctul acesta — cabinetul vienez n-au făcut nici o cerere în Bucureşti în privirea satisfacţiunii exigibile pentru mesajul tronului. Cu totul din vânt e aserţiunea pe care-o întâmpinăm într-o telegramă din Praga a ,,N[oii] prese libere", care zice că, după asigurări oficioase, *demisiunea d-lui Brătianu ar fi singurul mijloc al unei învoieli pacifice cu România. ,,Noua pr [esă] liberă" însăşi pune-n îndoială aserţiunea corespondentului ei; şi-n adevăr are cuvinte pentru aceasta, cu toate că o telegramă din Viena a ziarului ,,Politik" (din Praga) declară fără nici o rezervă că, în sferele Ministeriului de Esterne, demisiunea d-lui Brătianu e considerată ca singurul mod al unei înlăturări pacinice a diferenţelor dintre Austro-Ungaria şi România. După toată probabilitatea corespondentul ,,N[oii]. pr [ese] libere" şi-au luat înţelepciunea din telegrama ziarului ,,Politik", dar n-a avut cuvânt de a vedea în ea o comunicaţie din sfere guvernamentale. Ştirea din ,,Politik" a influinţat-o tot atât de puţin Ministerul de Esterne ca şi articolele provocatorii pe cari organul boem le aduce din când în când în contra actualului ministeriu sîrbesc, pentru a face bucurie d-lui Ristici. Dar acestea în treacăt. Repetăm că din partea cabinetului nostru nu i s-au pus guvernului din Bucureşti nici un fel de condiţii de la îndeplinirea cărora ar atârna închiderea incidentului. Rezultă din toate că Ministerul nostru de Esterne lasă la libera apreciare a sferelor guvernamentale din România de-a găsi modul propriu pentru a restabili vechile relaţiuni amicale între România şi monarhia noastră; dar se 'nţelege de sine că satisfacţiunea trebuie să fie leală, şi fără rezervă şi să corespunză cu uzanţele diplomatice ce există între state suverane şi cu poziţia de mare putere a Austro-Ungariei.*

[15 decembrie 1881]

[„AGENŢIA HAVAS S-A GRĂBIT..."]

Agenţia Havas s-a grăbit se vede a împărtăşi lumii uimite că d. Callimach catargiu s-ar fi făcut vinovat de sustragere şi divulgare de importante documente diplomatice, o acuzare pe care a ridicat-o cele mai gingaşe şi mai fragile virtuţi ale Adunărilor noastre, d. Fleva în Cameră şi Cato în Senat. . .Cato al României: d. P. Grădişteanu.

În urmarea acestora fostul ministru plenipotenţiar a adresat foilor din Paris o scrisoare, reprodusă a doua zi de foile germane, prin care reduce mult valoarea aserţiunilor celor două virtuţi, afişate cu nepilduită candoare în Corpurile noastre legiuitoare.

Scrisoarea, datată din Paris, 20 decemvrie, se rosteşte astfel:

Jurnalele reproduc o depeşă din Bucureşti care anunţă că m-am făcut vinovat de sustragerea şi de divulgarea unor importante documente diplomatice.

Permiteţi-mi să am recurs la publicitatea de care dispuneţi pentru a esplica această noutate şi a o reduce la proporţiunile ei adevărate.

Pentru a justifica revocarea mea recentă din postul ce-l ocupam la Paris guvernul d-lui Ioan Brătianu m-a acuzat de a fi compromis, prin grave neglijenţe în îndeplinirea misiunii mele în Anglia, interesele ţării mele în cestiunea Dunării.

Onoarea mea era atacată. A trebuit să răspund, publicând o corespondenţă schimbată în acea epocă între d. Brătianu şi mine, care espune vederile noastre reciproce asupra purtării ce se cuvenea a se ţine. Ea nu trădează încrederea nici unui guvern, nu destăinuieşte nici un secret de stat ea constată pur şi simplu că mi-am făcut datoria.

Primiţi etc.

Considerând lucrul mai de aproape, d. Ioan Brătianu îndeosebi n-ar avea tocmai cuvânt să se supere de publicarea în cestiune. Depeşă de fericită concepţie prin care recomandă ambasadorului o atitudine defensivă în cestiunea dunăreană, atât de defensivă încât [să] se învârtească pe terenul recunoscut şi mlăştinos al promisiunilor Boerescu, l-a curăţit atât de deplin în faţa Austro-Ungariei încât d-nii de la Viena, deşi fac oarecari greutăţi în privirea satisfacţiunii ce va fi silit *[a]* da, totuşi dau acestor greutăţi mai mult aerul unor cochetării din esces de virtute decât al unor îngrădiri serioase.

Daca poate fi cineva supărat e numai d. Boerescu. Arareori s-a văzut o atât de completă lipsă de idei în materie internațională ca în depeşa prin care marele om de stat recomandă o atitudine atât de espectativă şi de tăcută încât nici să nu se bage de seamă că există o cestiune dunăreană. Surprins asupra profundității planurilor sale, pline de meşteşug şi adâncime , d. Boerescu a şi exprimat via sa indignare asupra acestei publicațiuni.

Dar aceste supărări nu ne prea privesc. Singura cestiune care ne preocupă este daca d. Callimach catargiu nu se înşală cumva când crede că publicațiunea sa e cu totul inofensivă în privința părții meritorie a cestiunii Dunării.

În hârtiile publicate se citează numele unui consiliar al M. Sale Britanice şi i se atribuie, deşi nu tocmai cu toată preciziunea, oarecari vederi proprii în cestiunea dunăreană. Fără îndoială Austria putea cunoaşte acele vederi şi pe alte căi decât publicarea de documente române şi, daca nu i se spune nimic nou Austriei şi nimic poate ce-ar fi avut a tăgădui însuşi ministrul englez, totuşi calea puțin uzitată a publicării premature de documente nu credem că ar conveni tocmai mult puterii care au avut bunăvoința de-a ne sprijini cu oarecare căldură în cestiunea aceasta.

Fără a împărtăşi indignarea de comedie a virtuților gingaşe, întoarse şi pe dos şi pe față, a ilustrațiunilor parlamentare din partidul roşu, totuşi credem că fostul ministru plenipotențiar ar fi făcut mai bine să amâne o satisfacțiune atât de lesne de căpătat, deşi recunoaştem toată gravitatea provocării şi toată falsitatea situației sale față cu lumea în care trăieşte, dacă şi-ar fi impus tăcere.

[16 decembrie 1881]

[„«ROMÂNUL» NE FACE O IMPUTARE. . ."]

„Românul" ne face o imputare gravă din buna opinie pe care ziarul izraelit „Apărătorul"' pare a fi având despre partidul conservator. Nu ştim ce-o fi zis „Apărătorul", căci am scăpat din vedere articolul în cestiune şi numai pe citatele „Românului" nu ne putem întemeia; dar daca a luat act de repetata noastră declarare că nu urâm pe evrei desigur de adevăr a luat act.

Marile fenomene sociale se întâmplă , după a noastră părere, într-o ordine cauzală tot atât de necesară ca şi evenimentele elementare şi daca nu putem zice că avem ură în contra ploiei , chiar când cade prea multă, sau contra ninsorii , tot astfel nu ură putem simți pentr-un eveniment atât de elementar ca imigrațiunea în mase a unui element etnic care-a contractat anume apucături economice ce nu ne convin, sub persecuțiile altor popoare. Dar totodată nici o minte serioasă nu poate pretinde ca poporul nostru, cel nevinovat în chestie, să poarte urmările nefaste ale persecuțiilor ce izraeliții au avut a le suferi de la alții. Alte popoare i-au oprit de la meşteşuguri, deci s-au dedat cu negoțul şi, neajungând acesta, cu specula mai ales; de aci nu urmează că putem suporta un element prea numeros, a cărui ocupațiune de căpetenie să nu consiste în producțiune de valori intrinsece , ci în producerea de valori de loc şi de timp numai, precum se numeşte, cam eufemistic, precupețirea şi colportajul.

Izraeliții în numărul în care sunt astăzi constituie o putere de a cărei acțiune cată neapărat să se țină seamă. A face să nu existe această putere nu stă în facultatea omului

---

de stat, precum nu poate cineva desființa Dâmbovița ori Ialomița; cestiunea nu poate fi decât a o face în adevăr folositoare.

Precum un râu de munte îneacă nefiind supus voinței determinante a omului, pe când cu albia regulată el poartă vase şi devine un izvor de înavuțire pentru câmpiile ce le petrece, astfel şi un element etnic care ar lăsa curs liber numai instinctelor sale ar fi periculos, pe când abătut în albia unei munci liniştite şi productive ar deveni folositor patriei lui adoptive şi, cu vremea, ar ține poate la pământul ei sfânt tot cu atâta tragere de inimă ca şi urmaşii acelor războinici păstori cu puternice şi încăpătoare cranii cu cari Radu şi Dragoş au cuprins câmpiile Moldovei şi ale Țării Româneşti.

O serioasă reorganizare socială şi apărarea meserielor de concurența articolelor gata importate din străinătate, aşadară măsuri interne, combinate cu alte vederi de politică economică decât ale absolutului liber schimb cari au domnit pân - acuma ar fi poate în stare de-a ocupa brațele şi inteligențele celei mai nouă imigrațiuni cu o lucrare mai folositoare şi mai spornică decât precupețirea spirtului , care-n ultima linie nu se poate face decât în detrimentul sănătății şi bunei stări a celei mai importante părți a poporului românesc, a țăranului.

Cestiunea de căpetenie pentru istoria şi continuitatea de dezvoltare a acestei țări este ca elementul românesc să rămâie cel determinant, ca el să dea tiparul acestei forme de stat, ca limba lui, înclinările lui oneste şi generoase, bunul lui simț, c-un cuvânt geniul lui să rămâie şi pe viitor norma de dezvoltare a țării şi să pătrundă pururea această

dezvoltare. Voim statul național, nu statul cosmopolit, nu America dunăreană. Voim ca stejarul stejari să producă, nu meri pădureți .

Arta de stat a d-lui C. A. Rosetti a consistat din contra a face pe român să semene cu orice parte a străinătății mai mult decât cu el însuşi; să semene a francez, a englez, a neamț, numai a român nu.

Noi credem că, mănținându-se cu statornicie punctul de plecare al statului național, e mai mult ori mai puțin indiferent daca oamenii cari supun dezvoltarea lor proprie dezvoltării naționale a României sunt în orice caz de origine pură traco - romană , sau daca într-un număr de cazuri aceasta origine nu este atât de proprie.

Astfel d-nii Mandelbaum şi Rosenbluth pot fi atât de români ca şi Giani, Carada ori Pherekydes, căci ce mi-e Mandelbaum , ce mi-e Pherekydes? Că unul o fi originar din Tarnopol , altul din Epir, în ce mi-e preferabil unul celuilalt?

Ba cine ştie? Poate chiar presupusul Mandelbaum ar fi mai exigent față cu sine însuşi pentru a aspira la portofolii ministeriale decât Pherekydes; ar învăța poate mai mult şi ar cântări cu mai mult scrupul valoarea sa proprie, intelectuală şi morală, până a râvni atât de sus.

Aşadar ce ne impută foaia guvernamentală? Că nu punem pe românii „Românului" mai presus decât pe cei cari aspiră a deveni poate mai buni români decât cei de sus? Că nu punem Caradalele mai presus de Mandelbaum ori Feigelstock ? Pentru că au nume străine? Egal de străini ca origine, egal de improductivi ca elemente economice şi de-o valoare socială egală, noi nu găsim nici un cuvânt pentru a decerne superioritatea unuia sau celuilalt.

E însă pentru noi sigur şi netăgăduit că actualul sistem de exploatare economică poate face loc, sub domnirea altor idei, unui sistem de armonie a intereselor, că în locul speculei poate veni industria şi anume industria aceea care întregeşte activitatea agricolă şi stă în legături cu ea. Un asemenea sistem precum îl descrie Laing că există în Danemarca bunăoară ar ocupa brațele, pân' acum improductive, într-un mod folositor şi lor şi semenilor şi s-ar înlătura gravele neajunsuri ale disproporției de azi dintre clasele producătoare şi cele consumatoare.

Dar pentru o asemenea reorganizare sănătoasă se cere un bagaj mai mare de idei decum [î]l dau articolele foilor politice din Paris şi conferințele d-lui Jules Allix asupra „Melcilor simpatici", vestitele izvoare de învățătură pentru demagogia roşie care ne guvernează.

Dar . . . am lunecat deja pe un teren străin discuției. Daca „Apărătorul" ar vrea să ne facă amici ai *cauzei* izraelite ca atare, ai cauzei naționale a unei rase străine celei

---

române, am trebui să protestăm. Dar daca crede că procesul de asimilare se va face cu mai multă cruțare şi siguranță sub domnia unor vederi conservatoare, atunci are poate cuvânt .

[17 decembrie 1881]

[„SCUZELE PE CARI..."]

Scuzele pe cari d. Stătescu le-a făcut în sfârşit cu toată umilința cabinetului din Viena au izbutit a înlătura conflictul austro - român .

Dar cum? Asta e cestiunea.

După limbajul viteaz al mesajului, i s-a spus guvernului în Adunare că nu-i rămân în fața Austriei decât două atitudini de ales: sabia sau umilirea. Neputând fi vorba de sabie, acelaşi d. Stătescu, al cărui spirite oarecum inspiratorul pasajelor în cestiune din discursul tronului, face astăzi — în numele țării se înțelege — cele mai umilite scuze Austro-Ungariei.

„Românul" vorbea odinioară de un minister ieşit din bătaia din picior a unui consul? Şi cu toate acestea acel ministeriu nici ceruse scuze cuiva, nici se ridicase prin străini. E drept că un ministeriu roşu *căzuse* prin bătaia din picior a unui consul, dar nimenea nu se urcase prin ea.

Dar oare astăzi cu ce preț stă cabinetul Brătianu? Cu prețul umilirii complete.

Lucrul meritând un studiu mai amănunțit, vom reveni asupră-i.

[8 decembrie 1881]

[„PE CÂND ÎN AFARĂ ..."]

Pe când în afară d. Stătescu esprimă în mod franc şi leal viile sale regrete pentru tot ce a fost considerat ca blesant de către guvernul Austriei, încât în privirea desfacerilor esterioare stăm bine de tot, înlăuntru se petrec lucruri ca cele relevate în şedinţa Adunării de la 14 decemvrie, cari dovedesc că şi desfacerile interne stau bine.

D. C. Mihăilescu , profesor, deci după art. 49 al legei comunale funcţionar salariat al statului, poziţie incompatibilă cu funcţiunea de membru al consiliului comunal, e ales membru în consiliul oraşului Galaţi şi de-aci primar al acelui oraş. Ministerul confirmă această numire, pe cuvintele esprimate de d. C.A. Rosetti în Adunare, că profesorul nu este funcţionar al statului, el este *preot* al învăţământului . În calitatea de *preot şi de călugăr,* cari nu sunt escluşi de la eligibilitatea în consiliile comunale, d. C.A. Rosetti a confirmat alegerea aceasta de primar.

E drept că d. Mihăilescu şi-a dat de-atunci încoace demisiunea, dar confirmarea din partea d-lui Rosetti nu încetează de-a fi incorectă.

A doua cestiune a fost cea relevată de d. C. Radu. După legea consiliului judeţean de la 1864, acest consiliu nu poate impune o contribuţiune decât cu *aprobarea Corpurilor legiuitoare.* Constituţiunea asemenea zice: impozitele votate de consiliile judeţene şi comunale trebuie să primească confirmaţiunea *puterii legiuitoare* şi întărirea Domnului.

Consiliul judeţean de Bacău însă a crezut de cuviinţă, în anul 1880, să adaoge, pe lângă două zecimi legale, o a treia zecime . A votat şi a pus în buget acea a treia zecime şi a înaintat ministerului bugetul spre confirmare. Ministerul confirmă bugetul, îl înapoiază consiliului declarând că-l aprobă, cu rezerva însă a aprobării Corpurilor legiuitoare pentru a treia zecime . Consiliul insistă să i se dea voie a percepe acea zecime şi Ministerul răspunde că poate s-o perceapă (fără aprobarea prealabilă a Camerei).

Această zecime , care s-a perceput pentru cele mai nobile şi mai bune... *pretexte,* la ce-a servit? A servit la ce serveşte la noi în ţară orice ban perceput din sudoarea contribuabilului: la întreţinerea unei societăţi anonime pentru esploatarea bugetului.

Astfel, fără ştirea lui Dumnezeu şi a oamenilor, prin simplă conivenţă a ministrului cu vrun grup de postulanţi de prin judeţe, se creează dări ce storc zeci de mii de franci din spatele contribuabililor, pentru ca din aceşti bani să se creeze. . . ce? Lefuri pentru membrii din consiliul judeţean, diurne şi altele. Toate aceste, bineânţeles , prin călcarea stipulaţiunilor formale ale Constituţiei.

[18 decembrie 1881]

[„E FOARTE PROBABIL ..."]

E foarte probabil axiomul stabilit de-o seamă de antropologi că activitatea omenească, de orice natură ar fi, creşte şi scade în patrat. După ce onorabilul d. Stătescu a urcat glasul său gingaş la patrat prin discursul tronului, astăzi [î]şi scoate rădăcina patrată a înrăutăţirii sale primitive şi devine un foarte umilit om de stat faţă cu puternica vecină Austro-Ungaria. E drept că ilustrul nostru ministru n-a făcut această voltă deodată. A trimis la Viena, rânduri rânduri , o serie de formulare de scuză, una umilită, alta şi mai umilită, a treia de tot umilită, a patra în sfârşit umilissimă , până ce cabinetul din Viena a găsit că onor. Stătescu a atins marginea estremă a servilismului posibil şi s-a declarat mulţumit. Căţeluşul blond al d-lui Brătianu a trebuit să-şi facă toate datoriile de căţeluş: să aporteze , să facă sluj şi să se închine până la pământ ! Acum toate sunt bune şi frumoase.

Istoria asta e atât de neplăcută şi atât de greu de înghiţit din partea onorabililor patrioţi de profesie încât „Românul" caută să distragă publicului prin articole polemice contra „Timpului". „S-a îngroşat treaba de tot. Hai şi ne-om lega iar de « Timpul », doar nu s-o băga de seamă ce ruşine am păţit", [î]şi zic onorabilii şi atunci ne pomenim cu cîte patru cinci coloane polemice, în care ni se zice ba că-l ameninţăm pe rege cu soarta lui Ludovic XVI , ba că d. Carp a declarat că, în cestiunea Dunării, dă *tot* Austriei, nu numai ceea ce ea cere, şi că ,noi l-am susţinut şi că în fine, din austro maghiari ce ne deprinsesem a fi, am făcut o voltă la sfârşit şi am batjocorit pe „Pesther Lloyd". De ce? „Pentru că din momentul în care guvernul austro unguresc refuză concursul patrioţilor de la «Timpul » ungurii latră ca câinii ".

Să ne-nțelegem. Foile ungureşti latră *totdeauna,* daca vor da concursul lor patrioților de la „Timpul" sau daca nu-l vor da.

Odată acest punct francamente stabilit, ce mai pofteşte „Românul"?

Daca nu am zis acelaş lucru despre ziarele oficioase din Viena e pentru că nu meritau să zicem una ca aceasta despre ele. „Fremdenblatt" îndeosebi s-a exprimat întotdauna c-o moderațiune de termeni demnă de recunoştință şi, departe de a voi să înăsprească conflictul, a căutat din capul locului să-l îmblânzească . Şi „Fremdemblatt " e oficios. De aceea am reprodus articolele acestui ziar fără umbră de polemică, căci important şi meritoriu în acele articole era să ştim ce voieşte monarhia vecină şi, încă o dată, *monarhia,* nu d-nii unguri de cari nu ne preocupăm decât în treacăt, pentru că nu merită să se preocupe cineva de ei în mod serios.

Aşadar în ce consistă volta noastră? Că am respins necuviințele unui ziar unguresc care se distinge prin mojicia lui față cu țara, față cu naționalitatea, față cu regele nostru chiar?

„Românul" însă se poartă în adevăr aşa ca şi când un guvern conservator ar fi cerut scuze Austro-Ungariei. Dumnealor uită că nu li-i întâia : că a mai pățit-o şi răposatul Golescu în alte împrejurări şi că tocmai guvernul conservator, rău bun cum era, a prezervat țara şi de umiliri, dar şi de bravade zădarnice.

Când am citit discursul tronului ne-am zis că d. Brătianu trebuie să fi ştiind ce face. Am crezut, şi ne-am amăgit în credința noastră, că în cestiunea Dunării d-sa se bucură de un sprijin atât de viguros din partea celor mai influente puteri europene încât poate îndrăzni să-şi ridice glasul atât de sus. De-acolo atitudinea noastră, nimic mai puțin decât ostilă, până 'n momentul în care s-a declarat conflictul. Din acel moment am sfătuit pe Cameră că îmblânzească tonul, nu pentru c-am fi crezut să situația e periculoasă, căci ne convinsesem că nu e, dar fiindcă era în orice caz foarte neplăcut ca, pentr-o simplă cestiune de formă, să se 'ntrerupă relațiile cu o putere de prima ordine. Şi tot aceasta atitudine am păstrat-o pân - acuma . La ce grad de umilință va ajunge d. ştătescu nu puteam prevedea şi dacă azi scriem în contra sa nu o facem pentru că a reparat greşala făcută, ci pentru că a reparat-o într-un mod atât de ruşinos.

Ce imputări găseşte „Românul" să ne facă? Aceleaşi pe cari le făcea canalul său de scurgere acum două - trei zile şi la cari nu răspundem niciodată. C-am fost amici ai Austro-Ungariei şi am devenit adversari de când vedem că nu ne sprijină? Nu ştie ce vorbeşte „Românul", precum nu ştie ce vorbeşte nici canalul său de scurgere. Daca ungurii îngrijesc a ni se face antipatici prin tonul lor obraznic, prin maltratarea zilnică a consângenilor noştri din Ardeal şi prin alte calități cu cari i-a sluțit Dumnezeu, adversari sau amici ai monarhiei ca atare, ca espresie unitară, nici am fost vreodată, nici vom fi. Sau, vorbind mai exact, căci aci nu e vorba de sentimente, vom fi amici ai puterii vecine pe câtă vreme va căuta să puie în armonie interesele sale, cu acele ale țării noastre, şi adversari, când va atinge aceste interese. Despre antipatii sau simpatii preconcepute nu poate [fi] nici vorba aci. Direcțiunea generală a afacerilor monarhiei nu este nici unguresc, ca să ne displacă , nici românească, ca să ne placă; nu este nici una nici alta; este o direcțiune care reprezintă interesele monarhiei în întregul ei, fără distingere de german, ungur sau ceh, şi despre aceste interese e cestiunea daca sunt sau nu armonizabile cu ale noastre. Ce simpatii, ce antipatii se 'ncap aci, în cestiuni de daraveri materiale, de negoț, de import şi esport? Nici una. Pozitiv simpatică ar deveni monarhia numai atunci când şi românul de acolo ar fi în patria lui tot atât de ne]mpiedecat în dezvoltare precum e ungurul sau polonul; când monarhia l-ar considera şi l-ar pune pe-un picior egal cu celelalte naționalități. Atunci în adevăr n-am avea cumpăna lui Shylock în mână nici în privirea intereselor, căci atunci românii monarhiei ar ocupa o zonă de producțiune şi consumațiune înlăuntrul sferei noastre economice şi desigur nu ne-am întrista daca, prin schimb reciproc între muncă românească de-o parte şi de alta, ei ar înainta material şi intelectual în linie paralelă cu noi.

Dar aceasta e o perspectivă depărtată şi de-aceea ținem cumpăna lui Shylock . Trebuie ca mai întâi ungurii să se uzeze definitiv, precum se uzează , să devie şi mai incapabili de-a guverna decum sunt , să devie c-un cuvânt *imposibili,* ca turcii. Atunci va fi sunat ora acelei identități a intereselor despre care vorbeşte nobilul conte Andrassy, dar a căror congruentă , în momentul de față, nu e tocmai deplină.

[19 decembrie 1881]

[„PROPTER VITAM VIVENDI. . ."]

Propter vitam vivendi perdere causas , a pierde, pentru a-şi păstra o viață nemernică , tot ce dă valoare existenței omeneşti, iată formula după care se poartă partidul roşu. Precum, pentru popularitate, au riscat un şir de fraze viteze la

adresa Austriei, tot astfel pentru a rămânea la putere se târăsc azi lingând mâna pe care voiau s-o muşte şi, loviți de această mână , siliți a buigui cea mai umilitoare din toate scuzele, maltratați ca nişte

adevărați valeți , ce espresie găsesc d-nia lor pentru a însemna acest act de înjosire? „O neînțelegere — zice « Românul » — , o gratuită presupunere".

Dar pentru o neînțelegere, pentru o gratuită presupunere se cer esplicări, nu scuze, şi nu în această formă, nu prin stoarcere de impotente linguşiri şi de îngenucheate asigurări. Târârea la pământ se numeşte o esplicare francă?

Şi daca ar fi numai atât ! Daca afacerea ar privi numai pe d. Brătianu sau pe ilustrul său Stătescu n-ar fi nimic. Dar țara e târâtă împreună ca ei la picioarele unei puteri străine, țara trebuie să îngenunche şi să ceară scuze pentru inepțiile a o mână de reputațiuni uzurpate şi terfelite ... şi toate aceste pentru ce?

Pentru ca o gaşcă de esploatatori să continue a trăi din buget.

Dorința de-a rămânea în buget i-au făcut să rişte; frica de-a cădea [î]i face astăzi să lingă unde-a scuipat şi să-şi retragă într-un mod atât de nedemn cuvintele. Suntem siguri că daca 'şi reparau greşala prin retragere nici unul din urmaşii d-lor nu era obligat a coborî atât de jos scara umilirii precum au coborât-o d. Brătianu, precedat de blondul său cățeluş.

Fără îndoială opoziția nu se poate decât felicita — în acest unic caz — că are un guvern atât de feştelit . Daca d. Urătianu ar fi avut demnitatea de-a se retrage, orice partid ar fi venit în urmă-i ar fi luat guvernul acuzat de mai înainte de către toată haita de la „Telegraful" şi de la „Românul" c-au venit cu sprijinul străinătății. Toată haita aceasta de gazetari pripăşiți de prin cancelariile comisarilor de poliție sau de prin bărbieriile Parizului , orice vită botezată de d. C.A. Rosetti cu numele de roşu ar fi intonat în cor acuzațiunea că opoziția vine la putere cu ajutorul străinilor. Astfel, înrăutățiți pe de-o parte prin pierderea bugetului, plătiți pe de alta de străini, tot ce e natură de spion şi de denunțător în țara noastră s-ar fi acațat de guvernul nou, precum s-a acațat acum, câteva zile de-o sumă de oameni din opoziție, insinuându-le tot felul de monstruozități .

Ei bine, a fost un adevărat noroc pentru toată opozițiunea că pahidermele bipede cari formează majoritatea şi sprijină guvernul [î]şi întind obrazul pentru a primi loviturile străinătății. Dar oare pentru țară lucrul este indiferent? Oare aceste cocote politice, impertinente azi, fățuite mâni , lovite peste sulimanul pretextatului lor patriotism, aceşti oameni care-şi sapă singuri orice urmă de autoritate morală arătându-se slugarnici şi linguşitori către străini mai pot păstra destulă putere, inspira destul respect pentru a reprezenta interesele țării? Daca într-o chestie de pură formă, de stil, unde e lesne a fi şi serios şi demn, ei s-au coborât atât de jos, ce se va întâmpla în cestiunile meritorii, de fond, precum e cestiunea Dunării însaşi?

Se poate ca astăzi încă d. Ionescu să-şi dezvolte interpelarea anunțată alaltăieri, prin care cere comunicarea actelor diplomatice. Ce se va vedea, ce se va putea vedea din acele acte decât pecetluirea formală a umilirii naționale?

Guvernul conservator a venit prin bătaia din picior a unui consul, onorabili patrioți? Dar cu ce preț stă ministerul fățuit al d-voastră la putere? Când şi cui a făcut guvernul conservator scuze? Niciodată şi nimărui. Nici chiar atunci când ați înscenat scandalul de la Slătineanu şi insultarea d-lui de Radowitz . V-ați dat demisia când a bătut din picior pentru că erați prea laşi pentru a-i da piept, dar guvernul care v-a urmat n-a făcut scuze în străinătate. Simple esplicări verbale, pe cari principele de Bismarck nu le-a comunicat nicicând publicității, au aplanat un conflict de o natură, ştiți prea bine, cu mult mai gravă.

[20 decembrie 1881]

[„ŞEDINȚA DE SÂMBĂTĂ A ADUNĂRII..."]

Şedința de sâmbăta a Adunării a trecut fără să fi fost vorba de nota pe care guvernul umilirii naționale a adresat-o Vienei.

Pentru cel ce ştie apreția lucrurile — nu vorbim aci de pahidermele bipede de la fel de fel de gazete, cari nu înțeleg nimic, nici de publicul mare, care nu cunoaşte dicționarul

propriu cu termenii căruia un popor se maltratează — dar, pentru cine ştie apreția lucrurile, o formă mai servilă şi mai înjosită decât aceea a scuzelor d-lui Stătescu nu se putea. „O neînțelegere !" strigă gazetele oficioase. Dar o neînțelegere se înlăturează nu prin scuze, ci prin o *înțelegere.* Forma unei înțelegeri, unei explicațiuni este cu totul alta

decât cea impusă de cabinetul din Viena guvernului nostru.

Iată darul de Anul Nou pe cari d-nii Rosetti — Brătianu îl aduc țării. Se 'ntâmpla pretutindenea ca, în ajunul zilei în care un an trece şi altul vine în rotitoarea vremilor cale, oamenii între ei să-şi adreseze dorințe reciproce, încurajându-şi aspirațiunile pe viitor; copiii să fericească pe părinți, părinții pe copii. Poate muma România, această glorioasă şi blândă mumă, să fi aşteptat şi ea de la copiii ei felicitări. Daca nu alta, dar cel puțin ca vecinic să rămâie numele ei sus ca şi culmile munților, viața ei puternică ca a codrilor pururea verzi de brad.

Copiii ei? O mai fi având ea copii adevărați, sau tot ce furnică deasupra mulțimii e o adunătură de bastarzi suplantați adevăraților ei fii, fără umbră de simțire pentru onoarea şi demnitatea țării? Bastarzi rahitici cari speculează numele şi demnitatea patriei lor, mijlocitori ai ruşinei între țară şi străini!

Astfel cel întâi An Nou al noului regat primeşte în inventarul lui o umilire.

Ce-ar fi fost mai simplu în adevăr decât de-a evita cu totul o asemenea umilire, de-a nu pune în mesaj vorbe ce, fără nici un folos pentru cestiunea Dunării, să silească țara la îngenuncheare ?

Abia ne iertăm iluzia de-a fi crezut că d. Brătianu voieşte ceva cu acel mesaj. Ne-am convins că nu voia nimic, că nu avea îndărătul lui pe nimenea, că totul era o bravadă menită a-i susținea popularitatea şi al cărei rezultat a fost de-a potrică şi mai mult numele său demult sfâşiat prin călătoria de la Livadia şi cesiunea unei părți de țară.

Întrebându-ne cu mâna pe inimă care ministru ar fi putut în România să comită acel şir de inepții şi de greşeli pe cari le-a comis d. Brătianu cu cameraderia sa politică şi cu toate acestea să rămâie la putere? Daca un guvern, fie conservator, fie cum ar fi fost, ar fi cedat Basarabia stat-ar fi două zile la putere? Dacă unul ar fi adresat acele umilite scuze pe cari d. Stătescu le-a adresat Austriei, avut-ar-fi trei zile de trăit? De la un capăt la altul al țării presa roşie ar fi înfierat pe un asemenea guvern, ar fi ridicat ulița în contra lui, cu jalbe 'n proțap, am fi văzut pe corifeii partidului împresurând palatul regal, amenințând cu puşcăria, cu moartea chiar pe un asemenea guvern.

Dar roşii au făcut aceste greşeli şi roşiilor li-e permis orice. Şi nu ne mirăm că li e permis. Ei au ştiut să ia țării orice mişcare neatârnată , au ştiut să prefacă încetul cu încetul listele de alegători în liste de funcționari plătiți, au ştiut să întindă sistemul corupției şi cumpărării de voturi ca o mreajă de fier asupra țării întregi. Orice - ar gândi oamenii despre guvernul roşu, oricât l-ar despreți în fundul inimei, ei sunt legați prin mii de interese create în mod factice de guvern şi nu pot lucra altfel.

Dar daca o țară se poate guverna astfel, daca prin săturarea unor serii de interese private se poate amorți şi paraliza bătaia liberă a inimei ei, daca 'n locul deliberării poate veni stupiditatea unei turme conduse de bunul plac a doi-trei oameni, la ce mai trebuie atunci Parlament, la ce alegeri? Toate lucrurile cîte se fac astăzi s-ar putea face fără aparatul costisitor al unor reprezentațiuni cari nu mai reprezintă nimic.

[22 decembrie 1881]

[„PRESA ESTE PE DEPLIN LIBERĂ . . ."]

Presa este pe deplin liberă în țară la noi şi nici nu credem că o mărginire a acestei libertăți ar fi vrun folos. E adevărat că în nici o parte a lumii presa nu este întemeiată spre a spune adevărul. După experiențele făcute de zeci de ani încoace s-a putut vedea

---

că presa politică din toată lumea e mai mult un organ al patimilor politice decât al adevărului. Despre relele economice produse prin acest soi de întreprinderi nu mai vorbim. Nu există întreprindere cât de hazardată, cât de calculată pe uşurința publicului şi pe voința de a-i esploata nerozia care să nu fi fost susținută adesea de presa de toate culorile şi, când ne-aducem aminte de concesia Stroussberg şi de susținerea vie a acestei afaceri premeditat putrede din partea „Românului" şi a altor gazete din vremea aceea, când ne aducem aminte cum foaia principală a partidului liberal, a d-lui Brătianu şi Rosetti, a trecut drept prim Bucureşti în coloanele sale o reclamă a Creditului Mobiliar, putem constata lesne că numai în rare cazuri este chip de-a prezerva acest instrument de acțiune politică de venalitate .

Nu vorbim aci de personalități. Desigur există personalități oneste în această breaslă, dar ele sunt aşa pentru că aşa le-a făcut Dumnezeu. Industria gazetăriei în sine e expusă unor primejdii morale de cari publicistul cutare ori cutare scapă, de cari publicistica nu poate scăpa.

Cu toate acestea există o garanție în contra acestor neajunsuri şi o garanție puternică. Aceasta consistă în faptul că îndărătul unei întreprinderi ziaristice stă un grup de personalități politice cari au până la un grad oarecare

responsabilitatea întreprinderei. În acest grup se vor afla totdauna oameni de un caracter cu desăvârşire corect, cari vor şti să împiedece ca în numele lor să se debiteze cutare reclamă ori cutare insinuaţiune. De aceea e şi practic de-a nu ţinea seamă decât de opiniile acele ale publicisticei cari sunt acoperite de o responsabilitate certă şi e cu totul infructuos de-a discuta cu oameni ori cu ziare cari nu au absolut nici o responsabilitate.

Cu toate acestea în Bucureşti apar o sumă de foi, fie în limba română, fie mai cu seamă în limbi străine, cari discută cu toată vehemenţa limbajului opinii a căror responsabilitate nu e reprezentată prin nimeni sau prin nume atât de obscure încât sunt echivalente cu anonimul şi cu nimenea. Prezinte un om politic ideile sale în mod cât de clar şi de sincer, X sau Y , oameni ce nu reprezintă pe nimenea şi nimic, uzează de libertatea presei pentru a întortochea şi falsifica ideile omului public, [î]i substituie intenţii pe cari nu le-a avut niciodată, [î]l iau în răspăr , şi iată omul devine, în mâna speciei *animal scribax,* ba vândut străinilor, ba spion al cutării puteri, ba una, ba alta.

Acest lucru are mari neajunsuri.

Noi suntem aproape siguri că tocmai organe de acele cari au epilepsia denunţărilor şi cari cu uşurinţă aruncă epitetul de „trădător al intereselor ţării" unor oameni pe cari adversarii lor politici şi cu răspundere nu îndrăznesc a-i acuza în asemenea chip sunt organele de provocaţiune şi de turburare încurajate de străinătate în ţara noastră. Daca vrei să ştii cine stă îndărătul lor, daca vrei să ai responsabilitatea pipăită a cuiva, fie bărbat politic, fie grup de bărbaţi politici, pe cari să-i izolezi logic în cercul lor de idei şi să discuţi cu ei, să-i constrângi , prin apel la demnitatea şi trecutul lor, ca să ţină linia dreaptă a discuţiei şi să nu spuie neadevăruri patente, nu dai de nimenea pe care să poţi pune mâna . Vrun nume obscur ţi se prezintă, ale cărui opinii pot fi preţioase pentru el însuşi, dar de cari ţara nici nu a întrebat, nici va întreba vrodinioară.

Foaia cutare, redijată de d-nul X , aruncă cutărui om de stat epitetul de trădător.

— Bunătatea d-tale, d-le X , dar cine te 'ntreabă ce opinie ai despre cutare? Opinia aceasta poate fi preţioasă în sine, dar prin ea însăşi nu are absolut nici o valoare. Acoperită de responsabilitatea politică a unor oameni publici ar deveni discutabilă, dar aşa? Cine vrea, cine crede practic a discuta cu *oricine* insanităţi politice şi stilistice, a polemiza cu oameni cari nu au nici o răspundere în privirea celor ce zic, a căror vorbe nu numără?

Cât de practică şi de ce efect imediat e stabilirea unei asemenea responsabilităţi am văzut în două cazuri. Cu numele deschis prinţul Grigorie M. Sturza a luat ideile partidului democratic naţional sub scutul său cavaleresc. Izolat pe terenul luptei şi atacat cu cele mai drepte arme, combătut cu termeni cuviincioşi , potriviţi persoanei şi trecutului său, prinţul s-a convins că pentru moment lupta sa era sterilă şi „Democraţia naţională" a încetat. „Presa", în altă ordine de ideei, se făcuse vinovată de cele mai grave inconsecuenţe politice. Izolată ca într-un cerc de fier înlăuntrul propriilor ei contraziceri , ea a fost constrânsă a se convinge că existenţa ei era o contrazicere în sine însăşi, a fost dusă *ad absurdum* şi, nimeni nemaivoind a acoperi ceea ce era logiceşte absurd cu numele său, organul Centrului a încetat deodată cu Centrul.

Faţă cu foi însă ce nu sunt acoperite de responsabilitatea nimărui lupta e imposibilă. O asemenea foaie zice azi una, mâne contrariul, şi nu există nimeni pe care sa 'l poţi obliga de-a se ţine de vorbă. Terenul e cu totul mlăştinos, piciorul se cufundă la orice pas, de aceea e mai bine de a nu ţinea deloc seamă de ele. Dar existenţa şi înmulţirea unei asemenea ramure publicistice cată a se considera ca un fenomen foarte întristător în viaţa publică.

[23 decembrie 1881]

[„ZIARELE AUSTRIACE CONSTATĂ ..."]

Ziarele austriace constată cu satisfacţiune că presa conservatoare din Anglia favorizează interesele şi necesităţile monarhiei vecine în cestiunea dunăreană. Foile din Londra merg chiar mai departe decât cele austriace şi nu se sfiesc de-a afirma că Austro-Ungaria ar fi având un *drept* de preponderanţă în şesul Dunării de Jos. Fiindcă în curând Comisia Europeană din Galaţi se va întruni în sesiune estraordinară, pentru a discuta din nou măsurile reglementare pentru distanţa dintre Porţile de Fier şi Galaţi, e poate de oarecare interes de a comunica şi noi opiniile austrofile ale presei conservatoare engleze, mai cu seamă acelea cari constituie beatitudinea foilor vecine. „Standard" zice de pildă că atunci când un fluviu trece prin trei - patru state, din cari unele relativ neînsemnate, iar unul mare şi având o poziţie dominantă, e firesc lucru ca statul cel mare să nu îngăduie niciodată de-a fi înlăturat prin preponderanţa numerică a celor mici. Daca unele state balcanice ar îndrăzni să cerce a contesta preponderanţa Austro-Ungariei, la care ea are un

drept prin puterea, populația şi avuția ei, *instinctul simplu de conservațiune ar trebui să împingă pe oamenii de stat ai Austriei la o atitudine foarte energică.* „Morning Post" găseşte asemenea că e foarte clar ca Austro-Ungaria să aibă oarecare preponderanță pe Dunăre, fără a ține în seamă câți principi de pe acolo voiesc să avanseze la rangul de regi. Acest ziar dă a înțelege că guvernul englez o fi poate acela care să fi îmboldit România la rezistență şi relevează cu intenție cum politicii engleji au obiceiul de a uita că drepturile ce le reclamă pentru țara lor proprie nu le pot refuza altora. Precum Anglia cată să se mănție pe canalul de Suez tot astfel Dunărea nu-nsemnează pentru Austria mai puțin decât canalul de Suez pentru Marea Britanie. În fine „Morning Post" citează un cuvânt al lui Napoleon I, dintr-o scrisoare către Metternich: „Aveți drepturi *geografice* asupra Dunării".

E în adevăr curios de-a vedea citându-se , ca autoritate în materie de drept internațional, Napoleon I. Împăratul pricepea în adevăr să-şi creeze drepturi *geografice,* ba chiar mai puțin decât geografice asupra multor țări din lume, dar am întreba pe toate statele europene daca este vreunul căruia i-ar mai conveni azi invocarea unor asemenea drepturi în chipul cum o făcea marele împărat.

Cată să observăm pentru cititorul nostru că opiniile gazetelor engleze trebuiesc judecate totdauna din punctul de vedere al opiniilor de partid din acea țară, prin urmare ele nu sunt nepărtinitoare decât cu restricțiunea de-a începea sau nu în cadrul vederilor locale de partid. Antagonismul actual în politica esterioară engleză dintre liberali şi conservatori se întemeiază în esență pe următoarea fundamentală deosebire de vederi: liberalii văd în caracterul industriei şi în tendențele de dominațiune maritimă a Germaniei un adversar viitor al chiar puterii maritime şi de producțiune a Angliei. Prin urmare orice ar încuraja precumpănirea Germaniei şi aliaților ei în materie de producțiune şi de politică comercială cată a fi combătut.

Progresele Rusiei în Asia nu-i preocupă în aşa mod. Ceea ce Rusia poate atinge este sfera de acțiune a Angliei, o sferă care se poate muta, se poate restrânge ; puterea maritimă şi de producțiune a poporului englez nu va fi atinsă nici chiar prin cuceriri ruseşti.

Vederea conservatoare este opusă celei liberale. Conservatorii nu văd în dezvoltarea cât de largă maritimă şi industrială a Germaniei un pericol de suprematizare din partea acestei puteri ce-şi apără sfera de acțiune în contra Rusiei. Deci tot ce va fi îndreptat în contra Rusiei e favorabil intereselor engleze, după a lor părere.

În cestiunea Dunării lucrul stă cam tot astfel. Rusia nu are interese pozitive în şesul Dunării de Jos, dar are un interes negativ considerabil: acela ca nu un altul să aibă preponderanța şi acel altul este tocmai adversarul economic şi maritim imaginat de liberalismul englez.

E evident că în lupta de conservare națională întreprinsă în cestiunea Dunării cată să ținem seamă de aceste opinii, cari, după constelațiunea întâmplătoare a evenimentelor, ne pot fi favorabile sau nefavorabile. Deocamdată constatăm că, în cestiunea Dunării, interesul mai mult negativ al partidului actualmente la guvern în Anglia favorizează atitudinea defensivă a României.

[24 decembrie 1881]

[„NICI SĂRBĂTORILE NU POT TRECE . . ."]

Nici sărbătorile nu pot trece la noi în țară fără polemică. „Românul" impută ziarelor opoziționii că, de unde până-n ajunul mesajului se arătau adversare Austriei, după ce o satisfacțiune au devenit necesară ele s-au prefăcut în amice ai puterii vecine, sperând sprijinul ei, iar după publicarea satisfacțiunii ele cer depărtarea guvernului.

Lumina în care ziarul guvernamental caută să reprezinte ceea ce numeşte schimbările la față ale opoziționii este cu totul falsă. Neapărat că cuprinsul meritoriu al mesajului tronului, susținând împotrivirea în contra preponderanței esclusive a unei singure puteri, da piept pentru o cauză dreaptă. Prin urmare asupra fondului cestiunii nu încape discuție şi nici nu se face. Acest fond, această idee însă e susceptibilă de forme foarte deosebite cari, fără a modifica esența lucrului, pot fi mai accentuate sau mai puțin accentuate, pot da loc la nemulțumiri diplomatice sau nu. Daca, cu tot antagonismul intereselor, guvernul ar fi dorit a mănține bunele relațiuni formale cu monarhia vecină, modul de-a o face era simplu şi uzitat . În privirea cestiunii în litigiu se putea stabili o formă de enunțare pe care s-o fi văzut înainte de publicare ministrul plenipotențiar al Austriei şi, daca n-ar fi găsit nimic de obiectat în privirea formei, daca termenii — cu toată menținerea fondului — ar fi fost stabiliți astfel încât să nu poată fi vorba de susceptibilități atinse, ceea ce „Românul" numeşte o neînțelegere s-ar fi putut evita şi țara n-ar fi fost silită la umilire prin scuzele d-lui Stătescu.

Văzând însă forma accentuată a mesajului, opoziția a fost în drept a crede că, prin energia termenilor, d. I. Brătianu, ca prezident de Consiliu, nu numai că urmăreşte o țintă politică precum e mănținerea punctului său de vedere în cestiunea Dunării, dar că ajungerea acestei ținte este chiar asigurată şi că siguranța aceasta-i dictează tonul măreț al mesajului.

Aşadar forma încărcată de aluziuni putea să aibă o anume însemnătate politică al cărei efect nu voia nimeni să-l slăbească prin critice premature.

Ce se întâmplă însă? Efectul în adevăr nu s-a slăbit, dar într-un înțeles cu totul invers. Pasajul relativ la cestiunea Dunării nu voia să zică nimic, el nu ascundea nici o siguranță în ajungerea scopului propus şi, departe de-a fi un act de curaj politic, nu era decât o inepție imprudentă.

Din capul locului am spus că nu putem discuta cestiunile esterioare cu acea libertate cu care discutăm pe cele dinlăuntru. Teama de-a compromite cestiunile prin necunoştință de cauză, legitima îngrijire de-a nu vedea că ni se impune o responsabilitate pe care n-o putem primi pe cât timp nu suntem în poziție a cunoaşte starea cestiunii şi raportul

---

ei cu constelațiunea împrejurărilor, toate aceste la un loc ne-au impus o rezervă pe care nici țara, nici noi nu avem a o regreta.

De aceea şi în cestiunea Dunării atitudinea noastră s-a mărginit în a lua act de ceea ce se petrece şi se zice şi a susținea în modul nostru atitudinea defensivă pe care guvernul pretindea că o are. Daca la Cameră s-au făcut propuneri de soluțiune definitivă, precum a făcut-o d. Carp, nu trebuie a se uita că acest bărbat politic a făcut-o stabilind de mai nainte că e ideea sa personală şi că prin enunțarea ei nu angajează responsabilitatea amicilor săi politici. Fondul cestiunii nu ne-a indignat aşadar, cel puțin nu întru cât guvernul pretinde a rămânea în defensivă corectă, ci urmările umilitoare de țară ale unei stilizări despre care ne făceam iluzia că e un act politic şi care nu era decât o gaminerie .

Aci se naşte întrebarea: Daca guvernul a fost atât de uşor în cestiuni de formă, care trebuie să-i fie uşurința în cestiunile de fond? Oare ziarele austriace nu vor fi având cumva dreptate când susțin că umilirea d-lui Stătescu este un prognostic admirabil pentru flexibilitatea probabilă a guvernului în chiar fondul cestiunii?

Cât despre țară, ea, pierzând orice credință în oamenii politici cari o conduc şi demult deziluzionată , îşi închipuie că rezistența aceasta, ca şi cea în cestiunea Basarabiei, nu e decât o comedie, o fabulă convenită de mai nainte pentru a acoperi cu abilitate concesiile ulterioare.

[25 decembrie 1881]

[„OFICIOŞII DIN PESTA ŞI DIN VIENA..."]

Oficioşii din Pesta şi din Viena primesc o telegramă specială din Bucureşti, necomunicată ziarelor fără nuanță guvernamentală, în care se zice că demisia pe care a dat-o d. C.A. Rosetti, joi, săptămâna trecută, nu are nici un motiv ce s-ar putea reduce la politica esterioară şi că sunt false ştirile acele cari pun demisia aceasta în legătură c-o schimbare a atitudinei României în cestiunea dunăreană.

Aşa să fie.

Ne aducem aminte îndealtmintrelea că în timpul pe când colonelul Siborne punea rezerve atât de nestrăbătute pretențiunilor Austriei, colonelul Pencovici cerea păstrarea dreptului de supravegheare esclusiv pentru Europa, iar d. Barrere căuta o mijlocire între opiniile diferite ale Comisiei Europene, era la ministeriu cabinetul Brătianu — Boerescu şi d. C.A. Rosetti prezident al Camerei. Tot în acea vreme era vorba de erigerea României în regat şi, cu sau fără cuvânt , foile din Viena credeau a putea afirma că Austria nu va recunoaşte noul regat decât sub condiția primirii anteproiectului din partea României. În adevăr, cum se proclamă România regat, d. Ion Brătianu îşi dă demisia sub cuvânt că partidul său a devenit imoral şi că nu mai poate guverna cu el. Esplicațiunea logică a retragerii precum o dădea lumea politică era cu totul alta.

Daca d. Ion Brătianu ar fi avut materie indignabilă în sine, esploziunea ei n-ar fi întârziat ani întregi. Din contra, era vorba de promisiunile făcute în schimbul recunoaşterii regalității, promisiuni cărora d. C.A. Rosetti se opunea .

D. Dumitru Brătianu soseşte din Țarigrad şi devine prezident de Consiliu, citind un program în care spune că în adevăr elementele Adunării sunt stricate şi că „nu mai există om cinstit în țară". în afară promite a fi ca tigresa care-şi apără copiii şi acuză pe d. Boerescu că prin făgăduinți piezişe ar fi făcut pe puteri să crează că România primeşte

Comisia Mixtă.

În fine lucrurile se-mpacă între d-nii Ion Brătianu şi C.A. Rosetti, cabinetul fratelui Dumitru cade şi vine unul în care Rosetti — Brătianu formează din nou o indisolubilă unitate. Rezultatul acestei împăcări este mesajul de deschidere, cu atitudinea hotărâtă în cestiunea Dunării. Dar această atitudine hotărâtă e zdruncinată rău prin scuzele umilite ale

---

d-lui Stătescu şi . . . aproape imediat d. C.A. Rosetti se retrage din nou din cabinet, în urma unei [ne]identități de opinii cu d. N. Fleva ni se pare.

Fără a insista mult asupra concluziilor la cari îndreptățește întrucâtva consecuțiunea evenimentelor, credem totuşi că depeşa ziarelor oficioase austro-ungare ascunde cel puțin intenția unui ballon d'essai şi trecem mai departe.

E ciudat că pretextul retragerii rămâne acelaş care l-a invocat d. Ion Brătianu la rândul său şi d. Dumitru Brătianu în două rânduri : corupțiunea partidului. D. C.A. Rosetti nu-l mai află pe d. Fleva îndestul de onest. La aceasta d. Fleva răspunde, nu fără cuvânt , că milionarii improvizați sub protecțiunea d-lui C.A. Rosetti sunt o dovadă destulă de subțirea onestitate a clientelei speciale a d-lui C.A. Rosetti. Astfel, unul altuia făcând imputări, publicul [î]i crede pe amândoi , căci şi unul şi altul are cuvânt .

Nu fără haz e versiunea dată de o foaie franceză din capitală, că d. C.A. Rosetti ar fi recomandat Coroanei pe d. Lascar Catargiu ca să-l însărcineze cu formarea unui nou cabinet.

Se ştie că roşii se tem de d. Lascar Catargiu. Nu doar că d. Lascar Catargiu ar fi un om rău, ferească Dumnezeu. Dar bătrânul om de stat e atât de riguros , insistă atât de mult asupra sămilor visteriei, asupra documentelor cum se zice, încât fiori petrec vertebrele roşie din creştet în tălpi de cîte ori e vorba ca el să-şi arunce ochii în socotelele încurcate ale tagmei. Precum mumele la Roma îşi mulcomeau copiii cu zisa: *Hannibal ante portas* şi romăncele cu vorba „vine Caua", tot astfel d. Rosetti, când îşi amenință partidul, [î]l amenință cu d. Lascar Catargiu. Deocamdată cată să aşteptăm ce efect va face asupra tagmei roşie amenințarea aceasta; pân-atunci însă nu putem crede cu toată hotărârea că propunerea făcută Coroanei n-ar fi având şi o altă intenție decât regulata consecuțiune a celor două partide opuse la guvernul țării.

[29 decembrie 1881]

[„ÎN PARLAMENTUL GERMANIEI..."]

În Parlamentul Germaniei principele de Bismarck, referindu-se adeseori la opinia împăratului şi zicând că pe aceasta o reprezintă, a dat de-o opoziție vie din partea partidului liberal, care înțelegea constituționalismul cu totul într-alt chip. Opoziția liberală susținea că opinia împăratului nu intră deloc în discuția Parlamentului şi că acest din urmă nu are a face decât cu miniştrii răspunzători şi cu cancelariul, asemenea răspunzător. Această idee apuseană de constituționalism nu convine însă principelui Bismarck, care-n actuala stare de lucruri din Germania nu crede a putea concede Parlamentului un drept de cenzură absolut. El are necesitate de-o mai mare putere de autoritate în fața Parlamentului, fiind convins înlăuntrul său că constituționalismul exercitat în Germania astfel cum se exercită în alte țări ar fi de natură a compromite viitorul ei economic şi politic.

Ca urmare a acestor vederi, pe cari le împărtăşeşte şi împăratul, foaia oficială a Imperiului şi a Prusiei publică un edict al împăratului cu data de 4 ianuarie, contrasemnat de principele de Bismarck şi adresat cabinetului întreg.

Iată ce zice acest edict, în adevăr straniu pentru datinele unei țări constituționale:

Dreptul regelui de a conduce după cum va crede mai bine de cuviință guvernul şi politica Prusiei a fost mărginit prin Constituție, dar n-a fost abrogat.

Actele guvernamentale ale regelui au nevoie de contrasemnătura unui ministru, vor fi reprezentate de miniştri, ca şi înaintea edictării Constituției, dar rămân acte guvernamentale ale regelui, cari au purces din hotărârea sa şi prin cari el îşi esprimă în mod constituțional deciziunile voinții sale. Nu se poate îngădui deci, şi e spre întunecarea drepturilor constituționale ale regelui, când unii reprezintă exercițiul lor astfel ca şi când ele n-ar porni de la rege însuşi, ci numai de la miniştri responsabili. Constituția Prusiei e espresiunea tradiției monarhice a acestei țări, a cărei dezvoltare se întemeiază pe viile relații ale regilor săi cu poporul. Aceste relații nu se pot strămuta asupra miniştrilor numiți de rege, căci sunt legate de persoana regelui; conservarea lor este o necesitate

---

de stat pentru Prusia. Este aşadar voinţa Mea, ca atât în Prusia cât şi în corpurile legiuitoare ale imperiului să nu existe nici o îndoială asupra dreptului constituţional pe care-l am Eu şi urmaşii Mei de-a conduce personal politica şi să se combată pururea părerea că inviolabilitatea persoanei regelui, care a existat pururea în Prusia şi a fost esprimată prin art. 43 al Constituţiei, şi necesitatea contrasemnăturii responsabile ar fi privând actele Mele guvernamentale de natura unor deciziuni regale independente. E de datoria miniştrilor Mei de-a reprezenta drepturile Mele constituţionale, ridicând rezerve în contra oricărei îndoieli sau întunecări . Tot asta aştept şi de la funcţionari. Departe de mine de-a voi să influenţez libertatea alegerilor, dar, pentru funcţionarii aceia cărora li e încredinţată executarea actelor Mele guvernamentale şi cari pot fi revocaţi după legea disciplinară , datoria lor contractată prin jurământul de serviciu implică şi reprezentarea politicii guvernului Meu în alegeri. Împlinirea credincioasă a acestei datorii o voi recunoaşte cu mulţumire şi aştept. de la toţi funcţionarii ca în alegeri să se ţină departe de orice agitaţii în contra guvernului Meu.

Ca manieră de-a privi dreptul public edictul acesta spune scurt şi cuprinzător că puterea executivă, miniştrii, funcţionarii statului, ş.a.m.d. nu sunt deloc o delegaţiune a Corpurilor legiuitoare, ci o delegaţiune responsabilă a autorităţii regelui.

Consternaţiunea produsă prin acest edict în presă va fi fără îndoială mare şi criticele în contră-i violente. Dar la oameni ca principele de Bismarck cată cineva să se întrebe nu daca aceasta este părerea sa în privinţa raportului Coroanei cu Camerele, ci ce scop politic urmăreşte acuma prin acest act izolat de o atât de demonstrativă însemnătate. A crede că acest act e pur şi simplu îndreptat în contra elucubraţiunilor parlamentare ale adversarilor săi ar fi naiv. Politica sa, pe care voieşte s-o dezbrace de responsabilitate faţă cu Corpurile legiuitoare pentru că aceasta l-ar împiedica, cată să fi urmărind ţinte mai mari, asupra ajungerii cărora nu voieşte a suferi contrazicere,

[30 decembrie 1881]

[„«ROMÂNUL» E FOARTE SUSCEPTIBIL. . ."]

„Românul" e foarte susceptibil unde nu trebuie să fie şi pahiderm acolo unde ar trebui să se simtă atins.

Noi am spus că, daca — cu tot antagonismul intereselor — guvernul ar fi dorit a mănţine bunele relaţiuni formale cu Austria, modul de-a o face era simplu şi uzitat. În privirea cestiunii în litigiu se putea stabili o formă de enunţare pe care s-o fi văzut înainte de publicare ministrul plenipotenţiar al Austriei şi, daca n-ar fi găsit nimic de obiectat în privirea formei, ceea ce „Românul" numeşte o neînţelegere s-ar fi putut evita.

Menţinem această manieră de-a vedea şi afirmăm că e uzitată între puteri mari şi egale chiar. Ministrul de esterne putea să spuie următoarele: în mesajul cu care se vor deschide Camerele găsesc în interesul ţării de-a stabili rezerve bine definite în cestiunea Dunării, îndreptate în contra pretenţiunilor Austriei. A ne bate cu d-voastră nu voim însă. Iată forma pe care o dau acestor rezerve. Crezi că guvernul d-tale nu ne-ar căuta ceartă din cauza espresiunilor întrebuinţate? Iată modul în care verbal se poate consulta partea adversă.

Această formă de consultare e, precum am zis, uzitată între puteri mari chiar, căci ele sondează de mai nainte efectul pe care-l vor face actele lor publice asupra puterilor vecine. „Românul" găseşte că e o umilire.

Nu sunt umilitoare scuzele înjosite ale d-lui Stătescu, dar o consultare prealabilă în privirea formei protestului român ar fi fost umilitoare.

A suferi palme morale înaintea lumii întregi şi a fi tratat în valet diplomatic, precum a fost cabinetul Brătianu în cestiunea aceasta, nu este umilitor; dar a spune Austriei: „Te voi combate fără a te insulta şi voi chiar să-ţi iau pretextul de a te pretinde insultată, iată forma combaterii mele" — aceasta este umilitor după codul de onoare pahidermă a redactorilor „Pseudo-Românului".

[31 decembrie 1881]

DIN MANUSCRISE

[„ŞI DUPĂ CĂDEREA ..."]

2264

şi după căderea d-lui Gladstone va fi evident iarăşi esenţial [1] alta. Ţinta oricării 256r politici esterioare e se 'nţelege conservarea ţării [2] şi a naţionalităţii; a găsi un sistem de purtare adaptabil tuturor împrejurărilor [3] ce se opun acestei ţinte este un problem care face din politică mai mult o artă decât o ştiinţă, mai ales în timpi în care echilibrul [4] european nu e stabilit în mod definitiv.

Fiindcă după stil se recunoaşte că bucăţelele de articol din numărul de vineri al „Românului" sunt scrise de d. C.A. Rosetti, am fi dorit ca să le şi iscălească, precum articolul din [5] „Deutsche Revue" e iscălit. Deja iscălitura unui articol e o rezervă ce individualizează oarecum părerile unui scriitor. Neiscălit , articolul din „Românul" e adresat de partidul liberal întreg partidului conservator întreg; iscălit, e adresat de d. [6] C.A. Rosetti ca om politic d-lui Maiorescu asemenea ca om politic. Cu anonimul cu care vorbeşte „Românul" s-ar fi cuvenit să ţie

1. *după* alta *şters* 2. *după* neamului *şters* 3. *repetat din* inadvertenţă *dar şters; intenţia iniţială era de a scrie* împrejurărilor con[trarie] 4. *după* echilibrarea *şters* 5, *urmează* „Timpul" e iscălit cu un [pseudonim] 6. *după* ziaristul *şters*

[„CA SĂ AIBĂ CINEVA O IDEE ..."]

2257

Ca să aibă cineva o idee despre caracterul românilor trebuie să ţie seama de următoarele 420v lucruri: De la 1220 şi pîn' la 1818 românii n-au avut nici un fel de cod scris. Un obicei al [1] pământului recunoscut de bunăvoie de toată lumea, dreptul consuetudinar — *Jus valachale* cum [î]i ziceau ungurii şi polonii acestui [2] complex de datine străbune ~ a regulat viaţa lor publică şi privată în curs de şase secole.

De la 1200 şi pân [ă] azi [3] românii n-au avut revoluţie politică. Mişcările lor din Ardeal din secolul trecut se datoresc insuportabilităţii condiţiei lor sociale definită prin Unio trium nationum . A fost o izbucnire de răzbunare [4] a unui popor prea apăsat, nimic mai mult. La 1848 ei s-au ridicat pentr-o cauză cu totul sfântă şi legitimă: unitatea monarhiei şi existenţa [5] dinastiei de Habsburg. În ţările române n-a fost niciodată mişcare agrară.

Codicile lui Matei Basarab şi Vasile Lupu sunt mai mult de drept canonic, pentru 421r regula clerului şi pentru exerciţiul* politiei *morale* din partea* sfintei [6] noastre biserici.

Viteaz în războaie, muncitor şi cinstit în timp de pace, grăitor de adevăr, glumeţ şi senin, drept şi bun la inimă ca un copil, poporul românesc nu e capabil nici de trădare, nici de infamie . (11 fevr. n-au fost români. Candiano grec, Pilat grec, Leca bulgar.)

1. *după* de *şters* 2. *după* acelui *şters* 3. *după* la *şters* 4. *după* răz [bunare] *şters* 5. *corectat din* esistenţa 6. *după* Bi [sericii] *şters*

[„CEEA CE-MI ROADE INIMA..."]

2276

191 r Ceea ce-mi roade inima în privirea viitorului acestei țări nu sînt ideile subversive şi de răsturnare cari profanează gurile voastre, ci lipsa voastră de caracter. Ieri republicani, să fi rămas ceea ce erați, Dar învingeați voi, dar învingeam noi, indiferent la urma urmelor, tot[1] adevărul, tot tăria învingea. Dar nu . . . pipăind pulsul mulțimii, ați simțit că ceea ce noi zicem trage mai greu la cumpănă, şi în ultimul moment . . . în ajunul de-a cadea, ne-ați escamotat ideile, prefăcîndu-vă că renegați pe-ale voastre, că le-ați dezbrăcat ca pe-o haină veche şi zdrențăroasă, furînd[2] purpura noastră nepătată. Şi ați găsit oameni cari să vă urmeze dintre noi . . . ceea ce-i şi mai trist ...

Care e cauza parlamentară pentru cari d-nii Giani, Conta etc. se retrag, care cauza parlamentară şi constituțională pentru care intră în cabinet d-nul Carp şi Cantacuzino? Nici una. Nu se ştie pentru ce unii au ieşit, pentru ce ceilalți au intrat. A fost dorința 192r Coroanei, se zice. Dorința Coroanei nu poate || fi să se joace cu convingerile noastre şi să ne demoralizeze, dorința ei nu poate fi a face din noi oameni fără de caracter şi fără de convingeri hotărîte. Afară de asta ea nu e în discuție. Sau roşii guvernează rău, nu mai merită încrederea Coroanei şi atunci un nou apel la țară e necesar, sau ei o merită şi atunci să rămînă la putere. Numai astfel lupta noastră are un înțeles, numai astfel ştim ce voim unii şi alții. Daca e vorba de vot constituțional, fie dusă *ad absurdum* domnia roşiilor, rămînă Serurii desfrunziți* cum sînt înaintea țării, judece țara şi, daca voieşte să-i realeagă, realeagă-i, nu vom avea nimic de zis. Dar sîntem siguri că din momentul ce dispare perspectiva sacului cu grăunțe, roşii cad şi cad pe mult timp. Ce manevră e asta de-a-i face să 193 r cază în picioare, ei cari au compromis || toate cestiunile? Cază şi ei prin votul țării, prin neîncrederea țării, nu prin mici intrigi, nu prin suplantare cu elemente conservatoare, nu prin maşinațiuni bizantine. Au renegat toate principiile lor. Cază prin această renegare. Să nu vedem o piesă nouă, inspirată de alte principii, jucată de aceeaşi vechi comediani.

Dar Mihălescu a jefuit? Ei bine, Mihălescu va reapărea spălat, devenit conservator. Dar Kalinderu şi-a creat sinecură cu venituri de milioane? Ei bine, Kalinderu va deveni conservator şi-i va merge tot bine. Pînă cînd comedia aceasta? Pînă cînd panglicăria de principii, pînă cînd schimbările la față de pe-o zi pe alta? Sîntem copii noi, pe cari un regisor străin ne pune să ne batjocorim între noi, să ne sfîşiem pentru credințe şi, la arătarea 194 r unei prăzi, care-i punga noastră, căci e a țării, să ne scuipăm*** || şi conservatorul să fraternizeze numaidecît cu radicalul, radicalul să devină conservator? Sîntem comedianți cari ne batem de florile mărului pentru[3] petrecerea şi[4] cîştigul străinilor ce trăiesc aci? Sîntem păpuşi, îmbrăcate cînd roşu cînd alb, cari[5] azi pun o etichetă, mîne alta, numai să ne meargă nouă personal bine, numai ambițiile noastre să fie satisfăcute? Sîntem bărbați noi sau nişte fameni, nişte eunuci caraghioşi ai marelui Mogul? Ce sîntem, comedianți, saltimbanci de uliță să ne schimbăm opiniile ca cămeşile şi partidul ca cizmele? Ceea ce-i e permis d-lui de Bismarck, de-a se juca cu partidele, în urma gloriei sale politice, e permis piticului d. Brătianu, ale cărui zile se numără pe insuccese şi ale cărui succese sînt forme 195r goale şi mofturi? ||De cîte ori partidele s-au unit, nu s-au unit decît spre a face un mare rău nației[6].

S-au unit la 66 ca să răstoarne pe Cuza Vodă. Dacă nu l-ar fi răsturnat, niciodată unirea Ardealului cu Ungaria nu se făcea.

S-au unit spre a aduce un Domn străin, pentru că amînduror le convenea un Domn fără inițiativă şi necunoscător de țară, sub care amîndoi să-şi poată face fără control manevrele. S-au unit pentru a vota concesii Strousberg. S-au unit pentru a ceda Basarabia. S-au unit pentru a da drepturi la ovrei, s-au unit pentru a proclama regatul. Se vor uni pentru a lărgi drepturile evreilor şi a aduce colonii de semiți în țară. În toate dezastrele naționale se vor uni acei pretinşi reprezentanți ai României, acei Giani, Cariagdi, 196 r Carada împreună cu şleahta || ruinată a Moldovei, unii în paza greco-bulgarilor, alții în paza jidanilor. Greco-bulgarii şi jidanii, iată adevărații stăpîni ai României, care nu merită acest nume, căci nu mai e țara romînească. Privească cineva forul* din Bucureşti, vază cele 20 000 de străini ce curg an cu an în țară, vază mortalitatea populației noastre

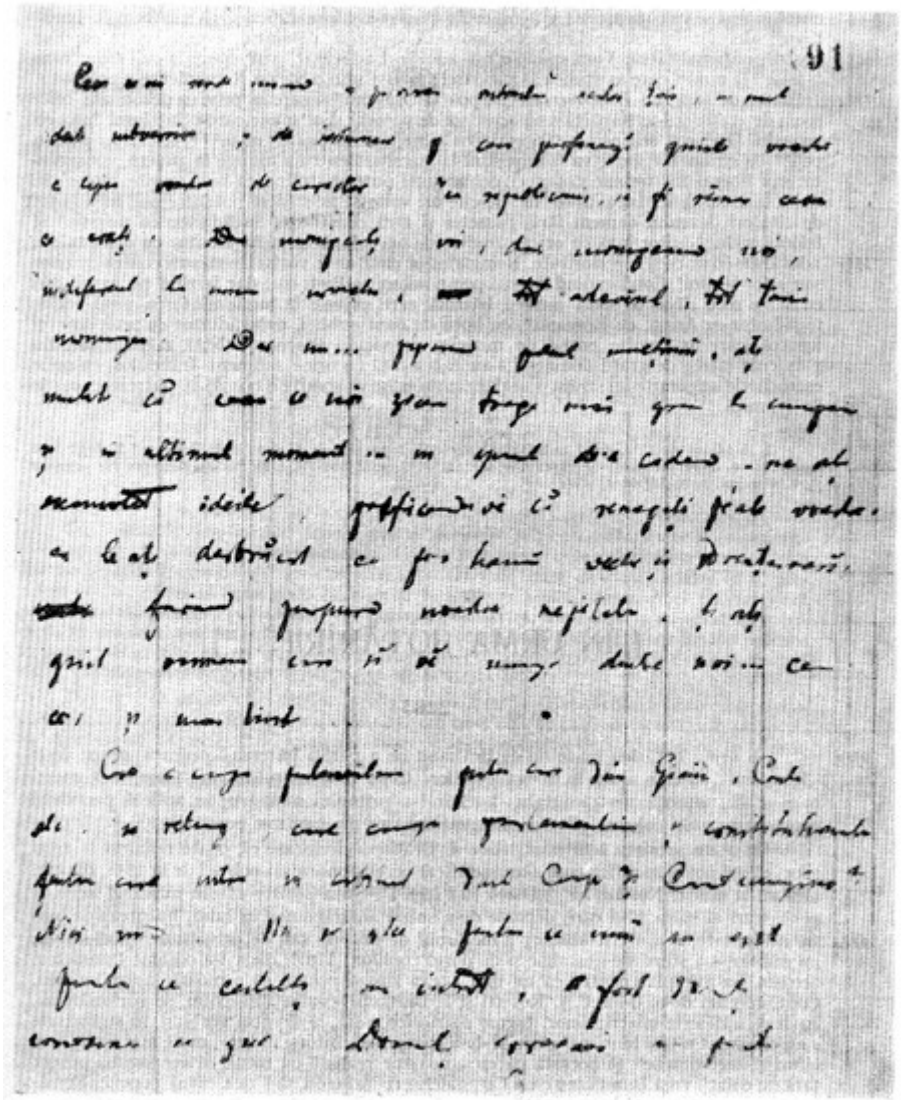

21. [„CEEA CE-MI ROADE INIMA..."] BAR, 2276, 101, cu intervenţii străine în textul lui Eminescu.

autohtone şi se va convinge că suntem jertfa unei colosale mistificaţii , că sub formele înnoitoare * ale statului naţional ni se escamotează, zi cu zi, pământul , averea, viaţa copiilor noştri[7] , naţionalitatea. Vom spune-o noi adevărul adevărat, voi" spune-o cu, omul care n-aspiră la nimic, care aş arunca la picioarele ministrului o Stea a României ce-o poartă un [197 r] trădător de ţară, un *Bene-merenti* ce-l poartă Oraşanu || şi care aş privi ca dezonoare orice semn de graţie ce l-aş împărtăşi cu acest soi de oameni. Voi spune care-i înţelesul întregei comedii. Oricum* oricine care va vorbi ca mine, va zice poate* nişte*** oricine ar pune-o pe*** cu străini din ţară, va fi imposibil la guvern. Pentru a ajunge la guvern, conservator sau liberal fii, trebuie să faci cu ochiul unei puteri* străine, că-i vei susţine interesele.

Îngăduitorul? Îngăduitor, da, de cîte ori voim să ne sfăşiem noi între noi, îngăduitor de cîte ori devenim oameni fără caracter şi fără conştiinţă, îngăduitor cu mişelia * şi felonia, neîngăduitor însă cu orice caracter de om adevărat, neîngăduitor cu orice talent [198 r] adevărat, cu orice || superioritate. Neîngăduitor când ar fi vorba de măsuri contra evreilor sau altor străini[9] . Condamnând la ocnă pe un nebun ca Pietraru, dar iertând pe evreii cari cu singe rece sfăşie o biată muiere bătrână care privea la înmormântarea unui rabin, îngăduitor cu Arion, cu Boteanu *, cu hoţii de bani publici, neîngăduitor cu proletariatul agricol, care ar comite crime de mizerie, de viciile născute sub*** sa jidovime . Un painjeniş întreg de graţii domneşti s-au făcut faţă cu orice faliment fraudulos, cu orice escrocherie ar comite un străin, dar daca un român va comite o crimă, îi putrezesc oasele în temniţă.

1. *după tot şters 2. după* îmbr [ăcând] *şters* 3. *după* şi *şters* 4. *după* străinilor şters *5. după* după cum *şters* 6. *după* ţării *şters* 7. *supraintercalat* 8. *după* omul *şters* 9. altor străini *deasupra lui* nemţilor *şters, urmează,* neîngăd [uitor] *şters*

[„ÎN URMA HOTĂRÂRII ..."]

2264

233 r În urma hotărârii luate de d. Brătianu de a părăsi puterea, confraţii noştri de la „Românul" au cam ajuns în doaga copiilor. Chiar în numărul în care foaia, încă guvernamentală, anunţă nestrămutata hotărîre[1] a primului ministru, se aplică[2] partidului conservator cinci coloane pline de insinuaţiuni cari din cari mai copilăroase.

Când[3] cu sporirea lefii miniştrilor d. Brătianu declarase că poate renunţa la acest spor, că se[4] poate sacrifica cum s-au sacrificat coreligionarii săi politici de la 1848, din cari unii au şi murit. Noi am zis: „D-zeu să-i ierte!". Ştim pozitiv că din numărul mare de pensionari ai sultanului cari, departe de-a suferi amărăciunea exilului, huzureau de bine 234 r în străinătate, n-a murit absolut || nici unul de mizerie sau de privaţiuni. Unul singur, un militar, s-a stins[5] de nostalgie şi de dorul copiilor. Alţii[6], daca i-a odihnit Dumnezeu, aceasta s - a 'ntîmplat pentru că nu mai aveau zile şi pentru că o moarte avem cu toţii. Contimporani de-ai d-lor C.A. Rosetti şi I. Brătianu, confraţi în exiliu, se vor însărcina, credem, a descrie mizeria onor. tagme patriotice, care, la dreptul vorbind, în străinătate s-au obicinuit a trăi bine, pe[7] mare şi de-a gata, încât , întorşi în ţară, nu le mai ajung zece lefuri şi zece diurne[8]. Şi această părere a noastră, realistă cu totul, că vo pagubă pentru tară nu e dacă vrea Dumnezeu ca şi Caradalele ori Cariagdii să[9] dea ortul popei, „Românul" o numeşte „apel la asasinat".

1. iniţial anunţă ştirea despre nestrămutata hotărire 2. *deasupra lui* adresează *şters* 3. *după* D. Brătianu *şters* 4. supraintercalat 5. *iniţial* s-a [stins] *apoi* a murit 6. *deasupra lui* ceilalţi *şters* 7. *după* şi *şters* 8. *după* diu[rne] *şters* 9. *după* să-şi dea obştescul sfârşit *şters*

[„PATRUZECI ŞI DOUĂ DE CORPORAŢII . . ."]

2264

Patruzeci şi două de corporaţii române[1] de bresle productive, de grupe de oameni 254 r cari aveau[2] o existenţă onorabilă şi asigurată prin munca mânilor lor, formau cortejul domnesc acum[3] treizeci de ani.

Cîte din ele or fi dispărut astăzi, cîte sunt suplantate[4] prin străini, cîte vor fi pe calea unei dispariţiuni totale!

1. *supraintercalat* 2. *după* au *şters* 3. *după* în an[ul] *şters* 4. *după* reprezentate de *către şters*

[„D. BRĂTIANU, CONFIRMÂND ÎNSUŞI ŞTIREA. . ."]

2264

D. Brătianu, confirmând însuşi ştirea despre o radicală schimbare a cabinetului 243 r său, noi, fără a prejudeca lucrul şi fără a şti personajele politice cari vor servi a umplea golurile create de Saturn care-şi mănâncă copiii, cată să ne aşteptăm că d. prezident al Consiliului să cerce poate[1] sprijin şi în şirurile[2] acelor conservatori pe cari i-am putea numi dizidenţi . Ei sunt în adevăr puţini la număr şi, fiind oameni cu totul independenţi în privirea averii, culturii şi poziţiei lor sociale, mobilul schimbărilor lor politice nu poate fi căutat în goana după funcţii, după directorate de bancă ori de drum de fier, ci sau în vederi[3] politice, greşite după noi[4], sau în ambiţie.

Dar, ori una ori alta fie, oricine înţelege că, pentru[5] a deveni cineva enamu che enasu cu Cariagdi, Carada, Giani etc., sufletul unui om bine născut cată să treacă prin peripeţii aproape tragice, asemenea lui Timon din Atena, eroul unei drame de Shakespeare. În adevăr pentru ca un[6] om atât de prietenos, primitor, generos cum e Timon în actul I să se prefacă || într-un sălbatec mizantrop , un pustnic cum e Timon în actul al Iv-lea , sufletul 244 r său cată să fi trecut prin o sumă de peripeţii ce l-au aruncat dintr-un estrem într-altul, l-au prefăcut din alb[7] în negru, din floare de

crin în mătrăgună. Seria [8] acelor peripeţii, luată la un loc şi designată c-o singură vorbă, am numi-o fenomonologia unui [9] suflet bântuit de patimă.

Se ştie că pe sfârşitul secolului al paisprezecelea Alexandru cel Bun purta în marca [10] Moldovei crinii Casei de Valois. Marca era împărţită în două: de o parte bourul între trei luceferi, de alta crinii. Cauza nu se ştie exact. Fost-a vasalitate, fost-a înrudirea lui de aproape cu Casa regală a Poloniei, de vreme ce Doamna era sora regelui? Dar [11] nu asta ne importă, ci cu totul altceva. Sunt de ex. oameni la noi în ţară cari pretind că, neam după neam, vorbind [12] şi începând cu cel dendâi al rasei, au văzut bourul din steagul lui Bogdan Dragoş precum au văzut înflorind crinii Casei de Valois în herbul lui Alexandru Vodă [13]. Ca || un asemenea crin alb [14] să se prefacă în ardei roşu, de [15] proveniență fanarioto - bulgară , [243] iată un problem psicologic ce merită atenţie şi a cărui fenomenologie , a cărui serie de evoluţiuni [16] , o vom împărţi în următoarele [17] stadii:

Stadiul întâi . Stare nervoasă de superescitare a instinctelor conservatoare c-o nuanţă de feudalism. Confundare lesne de înţeles, deşi eronată, a binehrăniţilor Pătârlăgeni [18] cu marii criminali ai tragediilor lui Shakespeare, cu Macbeth , sau cel puţin cu Hodel, Nobilng şi Rusacov . Partidul roşu şi Vetljanca sunt încă sinonime .

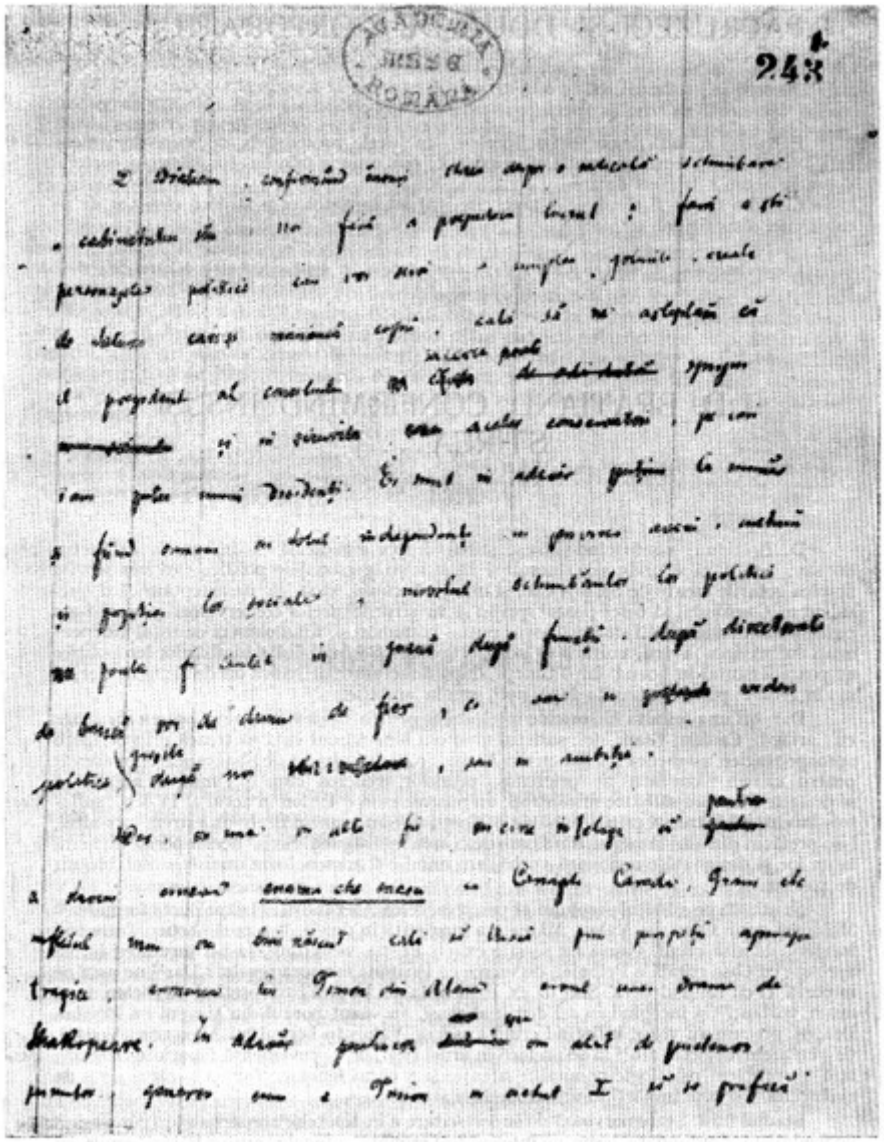

22. [„D. BRĂTIANU CONFIRMÎND ÎNSUŞI ŞTIREA..."]
BAR, 2264, 243, paginat de Eminescu 1.

D. Brătianu, un fin cunoscător de oameni, deduce din această superescitare că conservatorul nostru are multă *stofă de om de stat,* dar nu i-o spune singur, căci nu se poate abţine de la ironia de a pune pe onorabilul Costinescu să-i facă această declaraţie de dragoste. E întâiul moment de umilinţă în viaţa unui conservator [19] adevărat, când suportă a fi lăudat de onor. Costinescu. Un amic răutăcios [î]l întreabă dac' ar primi un portofoliu de la roşii. El răspunde încă [20] cu

indignare „Jamais !".

În stadiul al[doilea] picătura de *stofă de om de stat* au început să înăcrească , să fermenteze [246r] în sufletul pur ca laptele a conservatorului. Oare daca, ferească Dumnezeu, ţara ar avea perspectiva unui război, nu e de datoria stofei de-a intra în cabinet? Atunci: jos micile împărecheri de partid, sus ţara! Amicul cel răutăcios îi observă cu oarecare sfială că-n asemenea caz rămâne liber să susţie guvernul ca deputat, precum o face asta orice partid cumsecade când sunt atât de grave interese la mijloc, chiar daca ministru de finanţe ar fi Simeon Mihălescu, la Instrucţie [21] învăţatul Costinescu, iar la Justiţie Arion, care a mai fost o dată, dar de-atunci s-a mai perfecţionat întru ale justiţiei în Academia de la Văcăreşti.

Stadiul al treilea e, ca şi-n tragedii, culminaţia . Dar daca tânărul om de stat ar putea dicta în cabinetul Brătianu? Daca pentru el s-ar dizolva Parlamentul şi în cel nou ar veni alte elemente, viguroase, daca pe ruinele partidelor din trecut ar [22] răsări formaţiuni nouă || [247r] mai compatibile cu spiritul de progres al Regatului? Daca l-ar aproba partidul conservator tânărul cu stofă n-ar fi indispus a primi un portofoliu [23] .

Stadiul al patrulea începe prin scene [24] de cochetărie între tânărul om cu [25] stofă şi iluminatul partidului, d. Sihleanu. Stranele ocupate de sfinţii Serurie, Carada şi Fundescu zâmbesc cu satisfacţiune la această reprezentaţie. Daca l-ar aproba, nu partidul conservator, dar *amicii săi* ar fi mai mai gata să primească un portofoliu.

Stadiul al cincilea şi cel din urmă — tânărul cu stofă a lunecat şi intră, fără să-l mai aprobe amicii, dar [26] sperând *a-i atrage după el.* Peste noapte apare decretul. „D. X numit ministru al Nostru secretar de stat la departamentul cutare. Semnat: Carol îngăduitorul".

Tânărul îşi face intrarea pe banca ministerială. Glasul său, deşi cam ascuţit , e tremurător de emoţiune.

Ce minuni ! Menajeria nu rânjeşte ... dimprotivă
[248r] Ea la glasul lui [27] subţire se arată milostivă.

Apoteoza dramei a şi 'nceput cu mult foc begnal şi cu prapuri pe uliţă, iar din partea binehrăniţilor Pătărlăgeni cu sugere a la kilometru [28] . În În orice caz mare efuziune de sentimente patriotice şi de vin profir.

1. să cerce poate [sprijin] *deasupra lui* va căuta de astădată [sprijin] *şters* 2. în şirurile *repetat din inadvertenţă dar şters; intenţia iniţială era de a scrie* în şirurile con[servatorilor] 3. *după* vederile *şters* 4. *iniţial* după noi rău înţelese 5. *deasupra lui* pentru *şters* 6. *deasupra lui* dintr-un *şters* 7. *după* f [loare] *şters 8. după* Colecţia *şters 9. după* unui *apoi* unui *şters* 10. *deasupra lui* herbul *şters* 11. *după* Destul numai că sunt în ţară *şters* 12. *după* după neam *şters* 13. *iniţial* au văzut bourul din steagul lui Bogdan Dragoş şi crinii din herbul lui Alexandru Vodă 14. *supraintercalat* 15. *după* iată un problem psicologic *şters şi reluat mai jos* 16. a cărui serie de evoluţiuni *supraintercalat* 17. *deasupra lui* şase *şters* 18. *corectat din* Pătărlăgenilor 19. *după* conservator *şters* 20. *supraintercalat* 21. *iniţial* ministru al instrucţiei 22. *după* s-ar *şters* 23. *după* por [tofoliu] *şters* 24. *după* scene *şters* 25. *după* de stat *şters 26. deasupra lui şi şters* 27. *deasupra lui* său *şters 28. după* chi [lometru] *şters*

CREDITUL MOBILIAR (1) [78r]

2264

Proiectându-se înfiinţarea unei bănci în companie [1] numită Credit Mobiliar avem [2] în România spectacolul comic de-a vedea foile invocând când naţionalitatea, când patria, când libertatea, pentru a recomanda [3] publicului întreprinderea aceasta [4] .

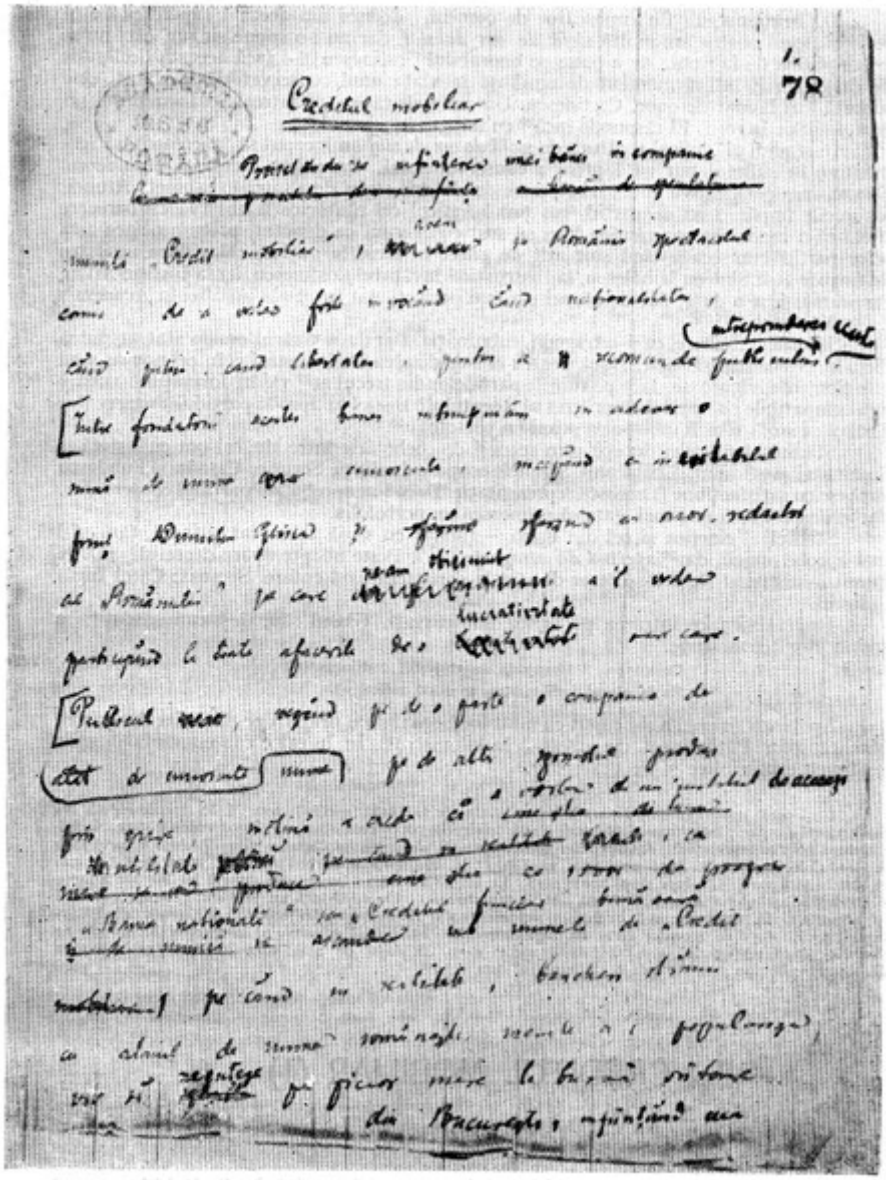

23. CREDITUL MOBILIAR,
BAR, 2264, 78, – paginat de Eminescu 1.

Între fondatorii acestei bănci întâmpinăm în adevăr o sumă de nume cunoscute, începând cu inevitabilul prinț Dumitru Ghica și sfîrșind[5] cu onor. redactor al „Românului" pe care ne-am obicinuit[6] a-l vedea participând la toate afacerile de-o lucrativitate[7] oarecare.

Publicul văzând pe de o parte o companie de nume atât de cunoscute, pe de alta zgomotul produs prin ziare, înclină a crede că e vorba de-un institut de aceeași utilitate ca Banca Națională sau Creditul Funciar bunăoară[8], pe când în realitate bancheri străini, cu alaiul de nume românești menite a-i populariza, vor să negușeze pe picior mare la bursa viitoare din București înființând ceea || ce se numește o *Haute banque par compagnie.* [79r]

Așadar, ca să punem odată capăt acestei inclarități și vârtejului de speranțe[9], vom spune că există două soiuri de operații de bancă: operații de comerț și operații de *speculă.*

Operațiile de comerț pe cari le face orice bancher din piață și Banca Națională asemenea sunt : primirea în depozit de capitale de la particulari și plasarea lor în titluri clasate c-un venit sigur; virimente, adică trecerea unei sume de la creditul unui client[10] la creditul altui client[11]; scontare de bilete la ordin și de polițe; încasarea[12] sau plata polițelor din locuri depărtate[13]; arbitrajul, adecă cumpărătura polițelor de pe piețele unde au[14] cursul mic[15], pentru a plăti cu ele datoriile pieței proprii; conturi curente, adecă înregistrarea tuturor fondurilor primite de la un negustor precum și a cheltuielelor făcute în numele lui ș.a.

Pentru oricine e evident[16] că bancherul comercial e un om de încredere ce[17] trebuie să-și fi cunoscând clienții și clienții pe el[18], și că afacerile sunt în cea mai mare parte pe deplin sigure.

Banca Națională în fine, cu tot numele specios, nu e decât o bancă comercială care [80r] unește cu operațiile

ordinare pe acea de emisiune a unor bilete plătibile *a vista* şi la purtător. Ea nu dă credit decât la puţine case, pe polițe cu mai multe semnături de-o incontestabilă solvabilitate şi trase asupra unor afaceri *deja consumate.*

La Creditul Fonciar baza creditului acordat e un imobil ipotecat, garantat prin solidaritatea tuturor proprietarilor; la bancă baza creditului acordat e averea existentă a negustorului, plus afacerea consumată deja, de ex. o vînzare de grâu , plus indosarea mai multor semnături solvabile . Valoarea intrinsecă, reală a titlurilor e cunoscută , venitul lor e sigur — titlurile se numesc clasate; prețul lor, afară de neînsemnate oscilațiuni, se regulează prin *venitul ce ele produc.* Atât institutele de credit ipotecar cât şi cele de credit comercial au deci o bază materială cu desăvârşire solidă.

La un credit mobiliar lucrul nu este astfel ; cel puțin n-a fost nicăiri după cât vedem din istoria creditului mobiliar din Franța, din Scoția şi din alte părți.

Vom încerca să dăm o schiță istorică a celui dendâi institut de soiul acesta, stabilit *81 r* în Franța prin decretul de la 18 noiemvrie 1852 cu numele de Société Générale du Crédit Mobilier, fondată c-un capital de 60 milioane şi având la nevoie facultatea de-a emite obligațiuni de 600 milioane. Fondată de frații Pereire, nume ce-l aflăm şi între fondatorii actualei societăți , ea a fost prototipul celorlalte, cărora impulsul agiotajului le-a dat naştere în Spania, Germania, Austria şi Elveția. Iată, operațiile ce le făcea conform statutelor.

1) Subscripțiune şi cumpărare de titluri ale statului — va să zică emisiune de titluri — precum şi de acții şi obligațiuni ale diferitelor întreprinderi industriale sau de credit ale societăților anonime de căi ferate, canaluri, mine şi alte lucrări publice cari (sau există) sau *se vor fonda în viitor* .

Să analizăm această operație. 82r

Statul escrie un împrumut. Creditul Mobiliar se 'nsărcinează să i-l plaseze. Institutul are destule mijloace ca să producă o mişcare artificială la bursă; pune douăzeci de agenți cari să caute a cumpăra titlul şi numai patru cari să-l vânză . Capitalistul e răpit de acest vârtej artificial; el nu înțelege că aceeaşi bancă cumpără şi vinde totodată. şi, după ce titlurile sunt plasate c-un câştig mare, e cu totul indiferent pentru bancă daca ele sunt bune sau rele, productive sau improductive.

Se aude că în munții Buzăului s-ar afla aur. Se formează o societate anonimă pe acțiuni pentru esploatarea minei şi Creditul Mobiliar se 'nsărcinează să le plaseze. Creditul produce *hausse* la bursă, le vinde bine şi acum rămâne ca acționarul cel din urmă să vază dacă există sau nu aur la Buzău . Poate să nu fi existând deloc .

Să se țină bine minte. Creditul Mobiliar se ocupă nu cu întreprinderi cari există, ci cu cele ce se vor fonda de acum înainte, a căror productivitate e cu totul necunoscută 83r şi speculează pe speranța acestei productivități. Daca se 'ntîmplă însă să cumpere || titluri a unor întreprinderi existente, preocupațiunea Creditului nu va fi deloc valoarea intrinsecă a titlurilor . Din contra, acțiuni industriale vechi, clasate, a căror valoare e cunoscută, nu dau loc la operații de bursă. Cu cât titlul e mai sigur cu atât speculația se depărtează de el, îl părăseşte pentru acțiile unei întreprinderi nouă, pe nesiguranța valorii cărora se câştigă mai mult. Creditul Mobiliar urmează deci regula pe care o urmează orice om ce are bani disponibili şi vrea să opereze cu ei *par comptant.* Alege o hârtie *discreditată,* pentru ca mai târziu , când se suie cursul, s-o vânză . Deci Creditul Mobiliar poate cumpăra titluri rele, improductive, cu prețuri scăzute, să producă în mod artificial o *hausse* la bursă, să le desfacă pe prețuri urcate şi să-şi spele mânile în apa nevinovăției ca Pilat din Pont.

Afară de asta creditul era îndreptățit de a mai face următoarele operații:

84r 2) Emisiunea de obligațiuni proprii pentru o sumă egală cu cea plasată în subscripțiuni şi cumpărări.

3) Vânzarea sau amanetarea tuturor efectelor , acțiunilor şi obligațiunilor câştigate şi schimbarea lor pe alte hârtii de valoare;

4) Propunerea, cesiunea şi executarea de *împrumuturi* şi *întreprinderi de lucrări publice de tot soiul;*

5) Împrumuturi Lombard pe amanet de acții sau obligațiuni, credit contocurent ;

6) Primirea de depozite în contocurent ;

7) Incasso în contul societăților mai sus numite, plata cupoanelor lor de dobânzi şi dividende şi alte mandate;

8) Instituirea unei case de depuneri pentru toate titlurile acestor întreprinderi . Alte afaceri erau oprite, şi anume banca nu putea face specule pe timp la bursa sau specula pe premii .

85r Dar afaceri de *report* [î]i erau permise deşi acestea constituie o speculă de bursă cari forma o însemnată parte a tranzacțiunilor creditului mobiliar.

86r Aşadar afacerile Creditului Mobiliar sunt operații de *haute-finance* şi . . . de speculă de bursă [a] .

87r În anul întâi Creditul Mobiliar Francez n-a făcut decât afaceri pe cari le fac toate casele mari de bancă. În acel an a dat din asemenea afaceri un venit net de 7 582 722.

În anul al doilea a *creat* trei întreprinderi: Société des Immeubles de la rue de Rivoli, Société Maritime,

Société de Chemins de Fer Autrichiens. Beneficiile treceau peste zece milioane.

În anul al treilea [71] societatea era în apogeul ei; întreprinderi varii i-au adus un beneficiu de 31 870 776 fr.

Dar chiar în acel an dările de seamă ale [72] societății *începură a deveni obscure şi mai* [88r] *puțin* || *amănunțite.*

La 1860 se declară o pagubă de 7 933 136 fr.; iar la 1867 fondatorii societății, cari o admnistraseră în mod dictatorial, se *retraseră.* În adunarea acționarilor de la 30 noiemvrie 1867 succesorii lor mărturisiră că pagubele se ridicau la. . . 47 542 000 franci. Societatea a trebuit să lichideze.

Ce s-a găsit în bilanț ?

Că societatea Creditului Mobiliar era creditoare Companiei Imobiliare pentru 80 de milioane şi că aceasta din urmă, încărcată de maidane şi case ce nu le putea nici vinde, nici închiria, nu era în stare a plăti nimic.

Totodată cată să recunoaştem, zice Courcelle-Seneuil în Traite des operations de banque*, că răul ar fi* [89r] *ost şi mai mare daca s-ar fi emis pentru 600 milioane sau* || *pentru un miliard două sute de milioane, obligațiuni de-ale societății, precum ne puteam teme câțiva ani (lucru pe care l-a refuzat guvernul) sau daca societatea ar fi parvenit a pune în serviciul său o bancă de circulație. S-ar fi ajuns la o catastrofă cel puțin egală cu aceea a lui Law.*

---

[a] Max Wirth, *Bankwesen,* pag. 546 *et sq.*

Iată dar ce este Creditul Mobiliar. O încercare de-a monopoliza toate întreprinderile din țară, împrumuturi [73], construcții [74], lucrări [75] publice, fie ele oricât de hazardate. Odată titlurile desfăcute prin manipulații de bursă, treaba acționarilor dacă ele produc ceva sau nu.

Din [76] parte-ne se 'nțelege că nu putem opri pe nimenea de [77] a-şi întrebuința capitalul [90r] cum poftește. Dar orice capital nu se poate întrebuința decât în anume moduri [78]: sau în esploatare, servind a plăti pentru muncă, sau plasat în împrumuturi ipotecare, sau în negoț, ajutând schimbul de mărfuri, sau în fine ... în speculă. Pentru milionari, pentru Rothschild [79] şi Pereire, specula e cea mai rentabilă pentru că ei o *domineză* [80]*;* pentru capitalistul mic este [81] de recomandat plasarea în [82] titlurile unor întreprinderi nu viitoare, ci deja existente, al căror produs e ştiut, [83] al căror venit e sigur [84].

Aşadar liber e oricine de-a specula [85] capitalul său; legile o permit. Dar sigur este că prin speculă averea *tuturor* nu câştigă nimic. Ea câştigă prin producție, prin negoț, nu prin joc de bursă.

Precum zece oameni muncesc [86] împrejurul unei mese de joc de cărți ziua şi noaptea, [91r] fără ca suta de galbeni ce-o au toți împreună să se 'nmulțească sau să scază, ci trece numai din mâna celui naiv în mâna celui abil — o deplasare a aceleiaşi averi — aşa e şi aci [87]. Milionarul abil care dominează bursa şi mişcările ei, care, când vinde acții de Panama produce *hausse* iar când cumpără [88] acții sigure ale Băncii [89] Naționale, produce *baisse,* va încasa diferențele de la publicul întreg, ba va [90] atrage din ce în ce mai multe capitaluri din provincie, detrăgându-le agriculturii, comerțului solid şi întreprinderilor solide şi aruncându-le în vârejul unor întreprinderi nouă, cu viitor necunoscut şi c-o producțiune nulă poate.

Ceea ce-am dori însă e [91] ca presa să nu facă dintr-un institut a cărui esență e *specula,* producerea de *hausse* şi *baisse* la bursă, fără privire la valoarea intrinsecă a titlurilor speculate, un institut național menit a ridica comerțul, industria şi agricultura.

Nu voim deloc să discreditäm societatea. Nu-i cunoaştem încă statutele, nu ştim [92r] ce anume operații va face. Poate [92] chiar că ce[e]a ce este a se fonda la noi să fi având cu totul caracterul unei bănci comerciale. Ceea ce constatăm însă este că societățile cîte s-au format sub acest titlu pân' acum au fost societăți de acționari, al căror capital au fost în esență întrebuințat la specule de bursă asupra unor titluri neclasate încă, bazate pe întreprinderi viitoare, c-un produs incert; titluri al căror preț de bursă se regulează [93], *nu prin venitul ce produc,* ci pe speranța unui venit, sau şi mai rău, pe speranța că ele se vor urca pân-la *ultimo,* indiferent daca valoarea lor intrinsecă reprezintă ceva sau nu.

Facultatea pe care o bancă ca aceasta, *haute banque, o* are întru [94] a urca un [95] titlu, oricât de lipsit de valoare intrinsecă, până ce-l vinde, şi a scădea un titlu oricât de solid, până ce-l || cumpără; facultatea de-a urca cursurile tuturor efectelor ei de portofoliu când [93r] face bilanțul, pentru a împărți dividende fictive, luate din capitalul primitiv; în fine puterea de a detrage capitalul celor lesne crezători [96] din întreprinderi productive şi [97] a-l abate la întreprinderi hazardate, toate acestea nu ne permit să ne felicităm tocmai mult de înființarea ei [98]. Dar, pentru a nu prejudeca, mărturisim că din cele scrise pân' acum nu putem decât presupune statutele ei [99]. Daca operațiile indicate în ele vor fi identice sau analoge cu cele din [100] statutele Societății Generale de Credit Mobiliar din Franța, nu va mai fi îndoială că noua bancă [101] e prematură pentru țara noastră şi de un folos foarte discutabil [102] chiar pentru țările acelea în cari practica şi uzanțele creditului [103] sunt mai cunoscute decât la noi.

1. Proiectându-se înfiinţarea unei bănci în companie *deasupra lui* Cu ocazia proiectului de a se înfiinţa o bancă de speculaţiune *şters 2. deasupra lui* vom avea *şters* 3. *după* o *şters 4.* întreprinderea aceasta *supraintercalat* 5. *după* sfârşind *şters 6.* ne-am obicinuit *deasupra lui* vom fi condamnaţi *şters 7. deasupra lui* lucrativitate *şters 8. până aici fraza suna astfel:* Publicul naiv văzând pe de o parte o companie de atât de cunoscute nume, pe de alta zgomotul produs prin ziare, înclină a crede că cine ştie ce lucru mare se va produce, cine ştie ce izvor de progrese şi de muncă se ascunde sub numele de Credit Mobiliar 9. inclarităţi şi vârtejului de speranţe *deasupra lui* blagomanii în vânt *şters* 10. *deasupra lui* depozitar *şters* 11. *deasupra lui* depozitar *şters* 12. *deasupra lui* plasarea *şters* 13. *urmează* de piaţa creditorului *şters* 14. *după* ele *şters* 15. *după* mai *şters* 16. *după* evi[dent] *şters* 17. comercial e un om de încredere ce *supraintercalat* 18. *deasupra lui* bancher *şters* 19. *după* Banca Naţională în fine *şters* 20. *după* creditul *şters* 21. *după* bun *şters 22. după* esis [tentă] *şters* 23. *corectat din* vânzarea 24. *după* semnul ? 25. semnături solvabile *deasupra lui* negustori *şters 26. după* semnul X 27. e cunoscută *supraintercalat* 28. *după* sunt *şters* 29. *după* şi *şters* 30. *supraintercalat* 31. *după* deloc *şters*

---

32. actualei societăţi deasupra lui actuali şters 33. tot acest alineat este barat cu două linii roşii, semn obişnuit pentru a indica culegerea cu alt corp a citatului 34. după acest şters 35. după Banca se şters 26. deasupra lui în şters 37. segment supraintercalat 38. după la Buzău şters 39. s-ar afla iniţial de 40. pentru esploatarea minei supraintercalat 41. sau nu supraintercalat 42. urmează supraintercalarea sau nu şters 43. iniţial Poate că nu e de loc 44. deasupra lui lucruri şters 45. deasupra lui al şters 46. în T; necunoscută. Speculează 47. în T: a lor 48. după titluri cu totul sigure şters 49. în T: 1 50. DUPĂ din şters 51. iniţial pe nesiguranţa valorii căruia 52. după are şters 53. după speculant şters 54. în T: poate să producă 55. după facă şters 56. vânzarea sau amanetarea tuturor efectelor supraintercalat 57. până aici pagina este barată cu doua linii roşii, cf . nota 33 58. specule pe deasupra lui a face pe şters 59. specula pe premii deasupra lui să cumpere premii şters 60. după Afaceri de report cari formau o mare parte a tranzacţiunilor Creditului mobiliar erau permise şters 61. după nu* şters 62. deşi aceste constituie deasupra lui Însă reportul e şters 63. după un joc şters 64. după Cumpără cineva de ex. un efect al statului pe timp şi la termen trebuie să-l ia în primire şi să-l plătească şters 65. pag. 86 urma întâi după 84, iar 85 a fost intercalată ulterior, cum dovedeşte şi numerotarea autografă 66. deasupra lui la şters 67. după Cea dendâi societate de soiul acesta care-a existat în Franţa a fost stabilită prin decretul de 18 noiemvrie 1852 cu numele Société Générale du Crédit Mobilier fondată c-un capital de 60 milioane şi cu facultatea de a emite obligaţiuni de 600 milioane şters 68. Creditul mobiliar francez supraintercalat 69. acel an deasupra lui anul întâi şters 70. în T: In al doilea an 71. deasupra lui treilea şters 72. după de şters 73. după fie şters 74. după fie şters 75. după fie şters 76. după Daca Creditul mobiliar ar fi, ca antiteză <a celui> cu cel ipotecat şi comercial, o societate de împrumut pe bunuri mobile, precum obiecte preţioase, efecte publice etc. n-ar avea nevoie de un titlu atât de pompos. Un munte de pietate, o bancă de afaceri de lombard şi || Iată opiniile economiştilor asupra acestui soi de institute. Dar putem servi şi cu alte date şi mai caracteristice. şters 77. după nici putem şters 78. deasupra lui trei şters 79. după Rotschild şters 80. în T: domină 81. în T; e 82. după sigură şters 83. după şi şters 84. după ştiut cunoscut succesiv şterse 85. după face speculă şters 86. deasupra lui muncesc şters 87. în T: aşa e aci 88. deasupra lui vinde şters 89. în T: acţii ale Băncii 90. după pentru şters 91. în T: Ceea ce-am dori e 92. după Daca şters 93. în T: regulă 94. deasupra lui de şters 95. după foarte şters 96. în T: lesne crezători într-un cuvânt 97. după şi şters 98. toate acestea nu ne permit să ne felicităm tocmai mult de înfiinţarea ei deasupra lui nu ne inspiră felicitări la adresa ei şters 99. iniţial Dar, pentru a nu prejudeca, mărturisim că nu-i cunoaştem încă statutele 100. după cele opt soiuri de operaţiile şters 101. deasupra lui noua şters 102. iniţial ar fi permatură pentru ţara noastră <şi periculoasă> de un folos problematic 103. deasupra lui economiei şters

CREDITUL MOBILIAR (2)

2264

94 r Continuăm[1] prin a cita luminoasa dare de seamă pe care un economist german o face despre activitatea Creditelor Mobiliare [a].

Semnul[2] caracteristic al tuturor acestor institute este[3] speculaţiunea. Pentru* speculaţiune însă societăţile anonime (pe acţii)[6] nu sunt potrivite. Societăţi[8] anonime speculante aduc pagubă[7] atât proprietarilor lor, adecă acţionarilor cât şi publicului. Ne mărginim la următoarele argumente esenţiale.

1) Afacerile de speculațiune cer, după natura lor, o mare esperiență de afaceri, o estraordinară repejune de concepție și de deciziune. Corespunzând în genere [8] pe cale telegrafică pentru a încheia asupra a [9] milioane, neavând adesea decât un minut de reflecție, societatea nu poate merge bine. Directori [10] cari ar || 95 r poseda asemenea calități nu se găsesc, pentru că asemenea oameni preferă a-și face afacerile lor proprii. Dar daca se găsesc și li se dă puterea discreționară cerută, atunci societățile sunt în pericol ca [11] directorul lor sau să procedă [12] cu prea mare cutezanță sau să esploateze [13] situația în folosul său propriu, lăsând numai șansele rele pe seama societății. Aceasta au dovedit-o [14] procesul acționarilor Creditului Mobiliar intentat [16] consilierilor [16] de administrație, cari au fost condamnați în [17] prima instanță la plata a 60 milioane franci [18]. Consiliarii de administrație ai Creditului Mobiliar [19] au câștigat averi imense, pe când societatea mergea spre faliment.

96 r Ani întregi se făceau către finitul anului tot [20] soiul de manopere de [21] bursă și jurnalistice. (In sferele bursei se susținea că faimoasa știre tătărască despre luarea Sevastopolului fusese comandată de creditul Mobiliar.) Aceste manopere aveau de scop de-a ridica cât se poate de mult cursul efectelor din cari consista portofoliul Creditului Mobiliar. Bilanțul se 'ncheia dar cu cursurile cele mai urcate și se 'mpărțea o dividendă mare care în realitate absorbea o parte a capitalului acțiunilor; căci dacă s-ar fi făcut [22] bilanțul câteva săptămâni mai târziu , după ce cursurile scăzuseră la nivelul lor natural, ar fi rezultat un deficit al capitalului primitiv.

97 r Fiindcă aceste institute se fondaseră pentru motive de agiotagiu, adecă fiindcă subscripțiunile || nu se făcuseră din capul locului decât cu intenția de-a urca cât se poate de sus acțiile nouă și de-a le vinde cu agio, proprietarii aciia ai acțiilor cari rămâneau cu ele la urmă erau totdeuna în pagubă. Acțiile celor mai multe institute de credit stau sub pari: acele ale Creditului Mobiliar, nominal de 500 franci, urcate odată până la 1300 franci și mai sus, au scăzut la 1869 la 162 franci.

---

[a] Max Wirth, Bankwesen, loc. citat.

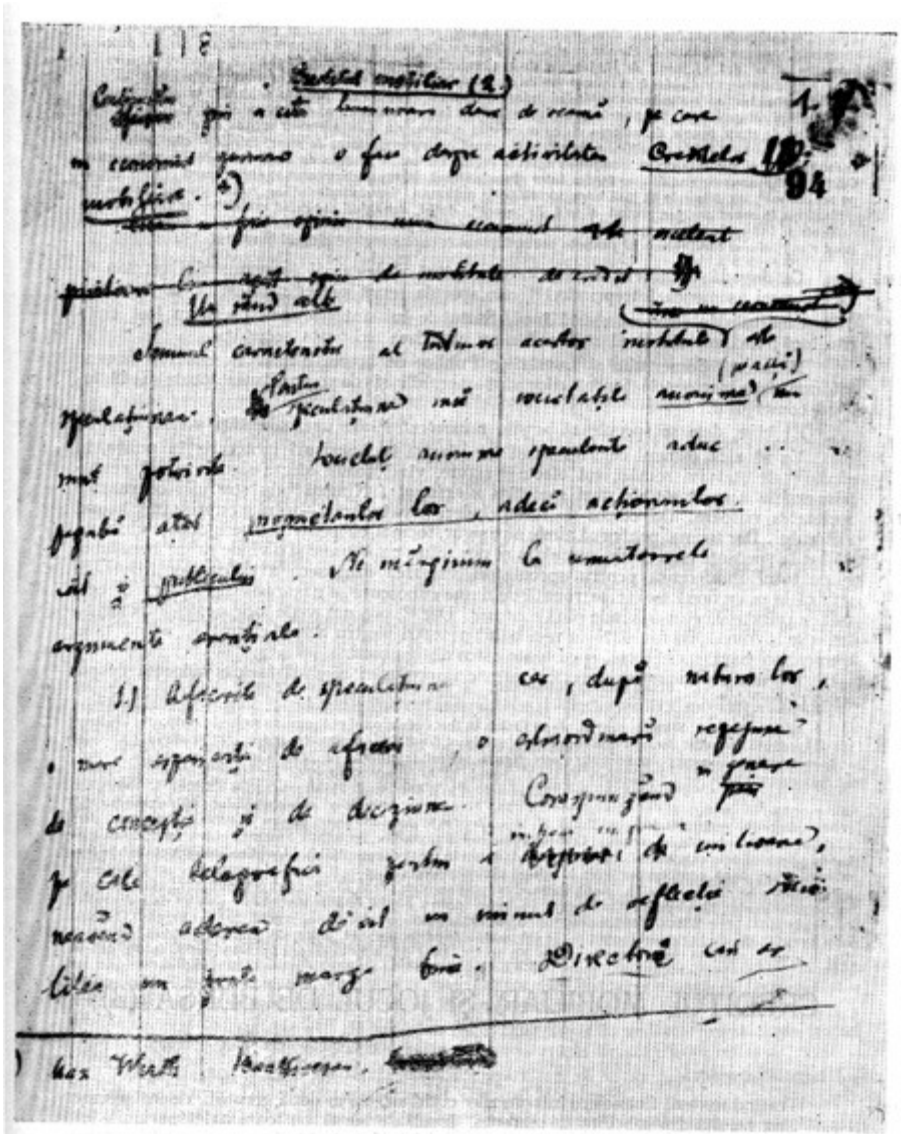

24. CREDITUL MOBILIAR (2).
BAR, 2264, 94, cu trimitere la tratatul lui Max Wirth.

---

2) *Institutele acestea nu sunt stricăcioase numai proprietarilor lor ci şi* publicului. *Faptul că unili speculanţi, precum Rothschild , Pereire şi alţii au câştigat multe milioane cu operaţii financiare a orbit publicul într-atâta că se lăsă ademenit de făgăduinţa de-a ajunge*[23] *, pe calea puterii financiare colective, la aceeaşi* || [98r] *ţintă. Făgăduinţa unor dividende mari se primi cu credinţă după exemplul evident al oamenilor din* haute finance*. Aşadar nu numai că s-a subscris capitalul primitiv al unei mulţimi de institute de credit. ci s-au primit de bunăvoie* [24] *şi obligaţiile lor. Institutele de credit, la început în perplesiate ce să 'nceapă cu capitalul, căci o bancă are nevoie de timp pentru dezvoltarea ei ca orice altă afacere, nu s-au mulţumit numai cu a cumpăra efecte de bursă, ci participară la o mulţime de întreprinderi nouă pentru esploatarea de mine, fabrici şi alte stabilimente* [99r] *industriale,* ||*şi nu arareori se* cumpărau afaceri vechi cari nu se rentau *ca bază a societăţii*[26] *acţionarilor. Căci un timp oarecare era de sine înţeles între speculanţi*, că întreprinderi bune le esploatează cineva singur pe seama sa[26] , iar cele rele se lasă unor societăţi de acţionari, *întrebuinţându-se fraza comună „că numai esploatarea în mare are perspectivă sigură de succes". Astfel, detrăgând capitalul ramurilor de industrie deja existente şi îndreptându-le spre o plasare mai puţin rentabilă, pentru că nouă, au căşunat o mişcare neeconomică a capitalului care trebuia să perturbe atât strângerea de capitalii cât şi câştigul lucrătorului* [28] .

[100r] Ca dovadă uimitoare de exactitatea deplină a descrierii economistului german că esenţa unei asemenea întreprinderi[29] este specula servă procedimentele de la noi.

Creditul Mobiliar nu există încă. Statutele lui sunt necunoscute, n-au fost tipărite încă; nici un decret al regelui[30] n-au autorizat existenţa societăţii.

Ministerul Comerţului şi Lucrărilor Publice de la noi e abia în stadiul de-a se informa daca persoanele fondatorilor sunt onorabile şi daca instituţia poate fi în folosul comerţului.

Ei bine, deja se speculează acţiile *neexistente*[31] ale unei societăţi *neexistente.*

Va să zică oameni cari au banii lor plasaţi în înscrisuri ipotecare, în polițe, în efecte[32] ale statului român, tot efecte[33] sigure, vând aceste efecte sigure spre[34] a cumpăra acțiile *neexistente* ale unei societăți *neexistente!* Nimeni[36] nu ştie nici ce va face 101r societatea viitoare, nici ce soi de întreprinderi[36] va încuraja — totul e cuprins în || haosul viitorului. Dar tocmai pentru că nimic nu e sigur, tocmai că pentru că nesiguranța absolută dă loc la speranțe exagerate, specula a şi pus mâna pe *ficțiune* şi o vinde drept bani buni. E cu totul indiferentă pentru speculatori valoarea intrinsecă a viitoarelor titluri. Ei ştiu că la orice nouă emisie patronată de nume cunoscute se naşte *hausse* în piață şi cestiunea principală e de-a vinde până e *hausse.* Dar [37], precum vede oricine, ei nici nu au titlurile în mână . Mai mult! N-au nici banii necesari pentru a le [38] cumpăra, adecă n-au nimic, nici bani, nici efecte, şi cu toate astea câştiga bani.

Rugăm pe oricine să aprecieze aceste împrejurări şi să-şi facă o judecată despre soliditatea[39] lor.

1. *deasupra lui* Sfârşim *şters* 2. *după* Citäm în fine opinia unui economist escelent privitoare la acest soi de institute de credit *şters şi după* Un rând alb subliniat *(indi caţie pentru tipografie, respectată în T).3.după supraintercalarea* zice un economist *şters aici figura inițial trimiterea la Max Wirth 4. deasupra lui* La *şters 5. supraintercalat* 6. *în T: Societățile* 7. *în T: pagube* 8. în genere *deasupra lui* prin *şters* 9. a încheia asupra a *deasupra lui* a dispune de *şters* 10. *modificat din* Directorii 11. *deasupra lui* că *şters* 12. *modificat din* procede 13. *modificat din* că esploatează 14. Aceasta au dovedit-o *supraintercalat* 15. *deasupra lui* contra *şters* 16. *modificat din* consiliului 17. *deasupra lui* la *şters* 18. *semn pentru o notă de trimitere , şters odată cu nota de subsol la care trimite:* Compară procesul acționarilor Societății Financiare intentat consiliarilor de administrație cari asemenea au fost condamnați la plată <şi au plătit> 19. ai Creditului Mobiliar *supraintercalat* 20. *după* compturilor *şters 21.* după ziaristice *şters* 22. s-ar fi făcut *deasupra lui* se făcea *şters* 23. *deasupra lui* câştiga *şters 24. după* buna *apoi* buna *succesiv şterse* 25. *după* capitalului *şters* 26. pe seama sa *supraintercalat* 27. *după* cu f [raza] *şters* 28. *semn pentru o notă de trimitere , şters o dată cu nota de subsol la care trimite:* Max Wirth, Bankwesen, loc, citat 29. *supraintercalat* 30. al regelui *supraintercalat* 31. *după unei şters* 32. *în T:* înscrisuri ipotecare, în efecte 33. *după* în *şters* 34. *după* să [cumpere] *şters* 35. *după* Dar n[imeni] *şters* 36. *în T:* întreprindere 37. *în T:* Deci 38. a le *deasupra lui* a-i *şters* 39. *în T:* natura

CREDITUL MOBILIAR [1] ŞI JOCUL DE BURSĂ (3)

2264

102r Tratând materii financiare într-un ziar cotidian, avem două greutăți de întâmpinat . Una rezultă din subtilitatea materiei. Jocul[2] de bursă, cu toate halucinațiunile lui, ar cere un spațiu mai întins decât coloanele unei foi. Mai ales[3] în lumea speculei intră tot ce o societate omenească are nesănătos, ruinat, pospăit[4], începând cu culisele teatrului şi sfârşind cu culisele bursei.

Toată lumea 'şi aduce aminte de afacerea Stroussberg; de acei duci şi conți[5] silexiani[6] cari treceau drept fondatori ai societății, ale cărei acții le emitea o[7] *haute banque...* papa Stroussberg[8].

Plasat-au acei oameni fondurile lor disponibile în acții Stroussberg? Ce să plaseze când n-aveau nimic? Dar[9] au plătit poate primul vărsământ şi au jucat asupra diferenței, pe[10] prime până la liberarea[11] integrală a acției sau, şi mai rău, au căpătat un număr de[12] acții *gratis* pentru iscălitura pusă[13] sub documentul primitiv al fondațiunii.

Dând Dumnezeu s-avem şi noi[14] bursă în țară, vom avea ocazia de-a descoperi manoperile 103r încălcite ale agiotajului şi a le descrie aşa încât oricine[15] să le priceapă.

Aşadar, cum am zis, subtilitatea materiei e o greutate. Pe puține coloane trebuie să spunem mult, într-o[16] formă nu prea concisă căci[17] s-ar îngreuia înțelegerea.

A doua greutate e recapitularea continuă. Fiecare număr de gazetă e o scriere[18] de sine stătătoare, încât[19] cetitorul trebuie să 'nțeleagă tot ce-i[20] spui făr' a pretinde de la el ca să-ți fi citit[21] şi numărul[22] trecut.

Aşadar recapitulăm zicând : operațiile[23] de bursă se deosebesc[24] esențial în operații *comerciale* şi *de speculă.*

Cele comerciale sunt : negoț de aur şi argint, schimb de bani, depozite, virimente, arbitraje cambiale, scont, || conturi curente, emisiune de bilete la purtător, împrumuturi 104r ipotecare, comisiuni. (Definiția[25] pe scurt a acestor operații în numărul d-alaltăieri.)

Cari sunt operațiile[26] de *specula?*

În esență foarte unilaterale: cumpărare de acții sau de titluri *en gros* şi specularea lor la bursă *en detail*[27]. Acesta este cercul de activitate al marilor bănci (Rothschild, Bleichröder , Pereire), acesta în fine al Creditului Mobiliar.

Dar o bancă comercială nu cumpără acții şi titluri?

Nu[28].

Ea le ia în *comision,* de [29] crede că sunt bune, şi [30] trebuie să se 'ncredinţeze daca sunt bune, pentru că cei dendâi cărora le va [31] vinde titluri [32] sunt clienţii ei proprii, negustorii şi capitaliştii [33] cu cari are a face de 30 — 40 ani şi mai bine, sunt aciia [34] care formează sfera creditului [35] unui bancher comercial. Dar în comision le ia. Pentru un mic comision plătit de Societatea Acţionarilor, || pentru altul şi mai mic, plătit de clienţi, bancherul 105r comercial desface acţii bune ale unor întreprinderi industriale [36] cu preţul lor normal, fără speculă, fără agiotaj [37] . În cât le-a primit, le dă. Câştigul poate fi mare numai daca afacerea e mare; încolo e foarte normal, precum şi plasarea e normală. Numai capitaluri disponibile i se pun la 'ndemnă întreprinderii. Nu-şi vinde nimeni moşia ca să cumpere acţii.

Altfel e banca de speculaţie, altfel Creditul Mobiliar.

Acesta cumpără toate acţiile unei întreprinderi *(en gros)* [38] . Indiferent daca întreprinderea e bună ori rea. Apoi le revinde în *detail* prin speculaţie, beneficiind *totdeuna* [39] de diferenţe.

Ne va 'ntreba cineva cum se face speculaţia?

Ne vom încerca s-o descriem.

Să presupunem că e a se construi [40] un drum de fier de la Bucureşti la Cernavoda care costă 50 de milioane, împărţiţi în 100000 de acţii cîte 500 franci de plătit în patru termene. Va să zică titlul provizoriu pentru întâiul vărsământ costă 125 franci, total 12 500 000 pe care *haute banque* [î]i varsă, cumpărând astfel totalitatea titlurilor provizorii.

De 'ndată ce titlurile promit a se emite, oricare ar fi valoarea intrinsecă, ele sunt 106r sigure de o *hausse.* De ce? Numai şi numai pentru că [41] toţi speculanţii de profesie ştiu că, pe cât banca de speculaţiune [42] emite, titlurile se vor urca.

Această *hausse* este atât de lesne de prevăzut încât în vederea [43] ei se naşte un fel de cerşetorie de-o speţie cu totul modernă, necunoscută în timpii reacţiunii.

După textul actului de fondaţiune acţionarii au să verse echivalentul hârtiei lor în patru termene. Toate acţiunile le-a luat Creditul Mobiliar [44] .

Numaidecât Creditul [45] sau sindicatul ei [46] de capitalişti e asaltat cu cereri: oameni din societatea bună, dame [47] din lumea mare, diplomaţi, balerine, judecători, săbiuţe politice vin a solicita cu multă umilinţă la uşa bancherului, care 20, care 60, care 100 de titluri provizorii.

---

107 r Bancherul de comerţ are şi el amicii lui: negustori angrosişti , proprietari mari, meseriaşi însemnaţi, arendaşi bogaţi, tot oameni cari 'şi învârtesc capitalul în sudoarea frunţii, cu munca.

Dar iată amicii unei *haute banque. Le monde* cum s-ar zice franţuzeşte, şi *le demi-monde.*

Şi credeţi că refuză „înalta bancă" de-a le da acestor oameni acţii?

Ferit-a sfântul .

Nu-i vorbă, să plaseze serios [48] nu vrea niciunul. Nici n-au fondurile cuviincioase pentru a câştiga proprietatea *integrală* a [49] acţiunilor pe cari le solicită.

Dar toţi ştiu că aceste acţii se vor cota în *hausse* la bursă, din ziua întâia chiar, că speculatorii se vor arunca ca lupii asupra lor, rupându-se care pe care să plătească o primă de 50, 100, 500 de franci chiar; că vor cumpăra până ce ţine vârtejul cu 150, cu 200, cu 600 franci chiar [50] , un titlu... provizoriu, care-a costat .. . cât ?

125 [51] franci *al pari!*

108 r Dar cum va produce [52] Creditul Mobiliar acest [53] vârtej ?

Va împărţi titluri provizorii: 250 000 [54] (nominal la plata integrală 1 milion) unor persoane a căror aprobare şi vorbă sunt folositoare succesului afacerii, dar cari n-au nici atâta capital încât să-şi poată păstra chiar timp scurt acţiile. Asta-i prima categorie: alaiul fără parale.

250 000 la [55] persoane, asemenea în condiţii sociale înalte [56] , dar destul de bogate pentru a conserva titlurile. Alaiul [57] cu parale.

250 000 la speculatorii de rând şi culisieri. Caracuda [58] .

Preste tot 750 000 franci împărţiţi în 6 000 titluri provizorie din care fiecare dă dreptul la achiziţia ulterioară a unui titlu definitiv de 500.

Câteşitrele soiurile de oameni, lume mare, jumătate lume şi culise [59] , de orice categorie s-ar ţinea, diplomat sau galopin [60] , balerină sau adiutant [61] domnesc, gazetar sau cinstit episcop [62] , aşteaptă, prevede dar mai cu seamă prezice *hausse* asupra acţiunilor. 109 r Toată puterea interesului lor || îi [63] face să vrea *hausse.*

Sub asemenea auspicii se deschide bursa. [64] Capitalistul [65] serios şade la un colţ. Îl cam tentează zgomotul [66] . Ar vrea şi n-ar prea vrea.

Dar ceea ce-am numit noi alaiul fără parale nu-şi poate păstra titlurile. Cei 150, 300, 450 franci ce i-a pus fiecare din [67] sărăcimea înaltă în titluri, devin [68] simţitori prin lipsa lor. Ei vor să-şi realizeze hîrtiile [69] .

Titlurile se oferă la bursă.

Ce face banca de speculație sau Creditul Mobiliar? Le lasă să vînză [70] pe orice preț? Nu. *Le cumpără ea singură cu primă.* Plătește 10, 20, 30% [?1] primă. Nimica toată la 250 000 [72].

Vânzătorii sunt încântați de-a fi realizat un beneficiu ş-o spun în gura mare, cu păreri de rău că n-au putut aştepta încă câteva zile pentru a vinde c-un curs şi mai ridicat. Dar au vândut sau a[u] conservat acțiile lor? Puțin importă. Vorbele lor sunt folositoare creditului afacerii şi atrag capitalurile.

110 r Daca capitaliştii tot se mai sfiesc de-a cumpăra noua valoare, există un mijloc în genere infailibil de a-l atrage [73]: acela de-a face să-i joace [74] pe dinaintea ochilor o mare mişcare de afaceri.

Daca capitalistul vede vânzându-se succesiv la bursă douăzeci de mii de acții ale Creditului Mobiliar, sau patronate de el, c-un preț care oscilează uneori, dar care în linie generală [75] se tot urcă mereu, de fier să fie şi tot se ispiteşte să cumpere. şi 'ntr-adevăr , îşi zice el, un titlu de 125 [76], care se vinde azi cu 150 [77] nu va face mâni 160 [78], poimâni 170 [79]? Mai ştii? 165 [80] tot o fi făcând daca se vinde cu prețul acesta, daca căutarea lui e egală cu oferta, ba chiar superioară, daca beneficii considerabile au fost realizate de-o mulțime de persoane onorabile şi de considerație cari au cumpărat, revândut şi şters diferențele,

111r Sărmanul de el!

El nu ştie că Creditul Mobiliar însuşi [81] a vândut şi [82] a cumpărat înaintea ochilor lui; că acest vârtej de afaceri a fost jucat anume pentru el casă-i ia ochii şi să-l atragă în vârtej cu bănişorii lui, strânşi unul cîte unul cu [83] greutate.

Dar cine-o ştie asta? Nimeni.

Cei abili se cam îndoiesc ei, dar la urmă ce le pasă. Daca ştiu taina, câştigă şi ei asupra diferențelor şi pace bună. Dar chiar cei abili nu sunt siguri. Pentru că, când agenții de schimb merg în fiece dimineață să ia ordine de la Creditul Mobiliar, sau de la *haute banque* [84], li se dă la unul sau doi din ei *ordin de-a vinde* (ofertă puțină) şi la patruzeci sau cincizeci *ordin de-a cumpăra* (căutare multă). Dar nici un agent de schimb [85] nu ştie ordinile date confraților lui, nici ştie de către cine i-a fost date [86].

Legea, reglementele, obiceiul şi, mai mult decât orice, *interesul lor propriu* îi [87] face *112r* pe toți foarte discreți.

Astfel se petrec lucrurile.

În măsura în care capitaliştii serioşi cumpără [88] titlurile urcate prin aceaste comedie [89], Creditul Mobiliar augmentează ordinile [90] de vînzare sau diminuează ordinile [91] de cumpărare, după curs, nu zi cu zi, ci sfert de ceas cu sfert de ceas, până ce toate titlurile sau cea mai mare parte a lor sunt plasate.

Să admitem acum că în decursul acestei operații prima s-a ridicat [92] numai cu [93] 30% [94]. La fiecare titlu provizoriu ar fi un câştig de 37,50, adecă [95] titlul provizoriu de 125 s-ar vinde cu 162,50, lucru nu tocmai de mirare când am văzut titlurile [96] primului vărsământ al Băncii Naționale vânzându-se cu 500.

Ştim de la 'nceput însă că 6 000 titluri au fost împărțite *al pari* la alaiuri. Va să zică Creditul Mobiliar a speculat numai 94 000.

De la 94 000 titluri cîte [97] 37, 50 primă [98] e în total [99] …… 3 525 000 *113r*

Dar a cheltuit spre acest scop:

1. Prima de 10% plătită subscriptorilor din înalta sărăcime [100] …….. 25 000
2. Curtaj (samsarlâc) ……..…..… 305 500
3. Gazetarii, administrația, pierderile ....……..…… 144 500

475 000

[rest] 3 050 000

Adecă un câştig de 3 milioane, învârtind un capital 12 1/2 milioane [102] în curs de două - trei săptămâni .

Daca însă banca ar fi plătit integral emisiunea toată şi ar fi emis [103] titlul cu 500, *al pari,* câştigul era de patru ori pe atât de mare, era de 12 200 000 învârtind un capital de 50 000000 câteva săptămâni .

Precum se vede din cele de mai sus, asemenea operații de bursă nu se pot face de *114 r* bancheri de comerț. Numai o *haute banque* cu zeci de milioane capital disponibil sau numai o Societate de acționari al căreia capital [104] se 'ntrebuințează la agiotaj poate întreprinde a urca şi scădea titlurile după voință. Pentru a înlătura contramina, adecă a împiedeca operațiunile în senz invers al altor case puternice, cari ar zădărnici şi *hausse* şi *baisse* a bancherului sau a Creditului Mobiliar, casele acestea [105] se atrag asemenea cu o parte alicotă la câştig , ceea ce se cheamă [106] a le primi în *sindicat.*

Toate operațiile acestea sunt independente de [107] caracterul oamenilor. Bărbații cei mai onorabili cari-ar lua parte la cumpărarea *en gros* şi speculațiunea *en detail* de titluri nouă nu se pot purta altfel || decât cum le dictează natura [108] întreprinderii lor. *115r* Ceea ce e rău e natura însăşi a operațiunilor [109] de *haute banque* şi de credit mobiliar, nu oamenii ce le fac.

Ne rezervăm pentru altădată a arăta dezastrele morale ce le cauzează asemenea întreprinderi, precum şi crizele comerciale cărora le dau naştere mai cu seamă pe o piaţă de efecte relativ nouă, inesperientă , ademenită cu atât mai lesne de lăcomia câştigului .

1. *după* (3) *şters 2. după* O materie în adevăr atât de greu de definit ca jocul de *bursă şters* 3. *în T:* mai ales că, *4. deasupra lui lustruit şters* 5. *după conţi şters 6. deasupra lui* silesiani *şters 7. deasupra lui un şters 8. urmează* în persoană *şters* 9. *după* Dar *apoi* Plă [teau] *succesiv şterse* 10. *după* au ju [cat] *şters* 11. *deasupra lui* plata *şters* 12. un număr de *supraintercalat* 13. *după* lor *şters* 14. *acest început de frază suna iniţial* Cum a dat Dumnezeu de avem noi 15. *după* şi *şters* 16. *după* şi nu *şters* 17. *după* căci puţini m-ar înţelege *şters* 18. *deasupra lui* operă *şters* 19. *după* abstracţie făcând de foileton *şters* 20. *după* ceea *şters* 21. făr' a pretinde de la el ca să-ţi fi citit *deasupra lui* să nu presupui adecă c-a [citit] *şters 22. după* numă ,[rul] *şters* 23. *după* că afacerile *şters* 24. *în T:* deosibesc 25. *după* Pent [ru] *şters; în ms* . Denifiţia *(lapsus calami) 26. deasupra lui* cele *şters 27. en* detail *supraintercalat* 28. *urmează* zicem *şters* 29. *deasupra lui* daca *şters* 30. *după* Le vinde *şters*

31. *supraintercalat* 32. *supraintercalat* 33. *după sunt şters; în T:* negustori şi capitalişti; 34. *după* tocmai *şters* 35. *după,* credi [tului] *şters* 36. ale unor întreprinderi industriale *supraintercalat* 37. *urmează* fără nimica. *şters* 38. (en gros) *supraintercalat* 39. *în T:* totdeauna 40. *după* con[s]trui şters 41. pentru că *supraintercalat* 42. de speculaţiune *supraintercalat* 43. *după* preajma *şters* 44. *frază constituită prin şterşături şi supraintercalări din* Toate acţiunile acestea le ia ori un capitalist ori un Credit Mobiliar 45. *deasupra lui* capitalistul *şters* 46. *supraintercalat* 47. *după* balerine *şters* 48. *supraintercalat* 49. *după* o plasare int [egrală] *şters* 50. *supraintercalat* 51. *după* 150 f [ranci] *şters* 52. Dar cum va produce *deasupra lui* Ce va face acest dar *şters* 53, *după* ? şters 54. după 750 000 (nominal *şters* 55. după ase [menea] şters 56. *după* bu [ne] *şters* 57. *în T:* titlurile: alaiul 58. *iniţial* alaiul caracudei 59. *iniţial* câteşi trele alaiurile acestea 60. *deasupra lui* culisier *şters* 61. *după* general în retragere *şters* 62. cinstit episcop deasupa *lui* ep [iscop] *apoi* protopop *succesiv şterse* 63. *în T :i* 64. *iniţial* Astfel se deschide bursa 65. *după* Bursierul de [nădejde] *şters* 66. *deasupra lui* treaba *asta şters* 67. *după* din alai *apoi* în titluri *succesiv şterse* 68. *după* [î]i fac a-şi scoate golul buzunarului *şters* 69. Ei vor să-şi realizeze hârtiile *deasupra lui* Spălătoreasa nu a plătit poate nici birtul *şters* 70. *în T:* să se vânză 71. *în T:* 30 la sută 72. *urmează* însă la 1500 de titluri şters 73. *în T:* a-i atrage 74. *deasupra lui* scânteie *şters* 75. în linie generală *deasupra lui* preste tot vorbind *şters; în T:* dar în linie generală 76. *deasupra lui* 500 *şters,* 77. *după* 600 130 140 *succesiv şterse* 78. *după* 650 135 *succesiv şterse* 79. *după* 700 140 *succesiv şterse* 80. *deasupra lui* 600 *şters* 81. *deasupra lui* el *şters* 82. *deasupra lui* el *şters* 83. după şi legaţi cu şapte noduri *şi şters* 84. sau de la haute banque *supraintercalat* 85. după schimb şters 86. *urmează* aceste ordine *şters* 87. în T: i 88. *după* iau şters 89. urcate prin această comedie *supraintercalat* 90. ÎN T: ordinele 91. *în T:* ordinele 92. *deasupra lui* a fost *şters 93. deasupra lui* de *corectat în* cu *şters* 94. *în T:* 30 la sută 95. *acest sfârşit de frază este scris în subsolul paginii ; locul în text îi este indicat printr-un semn de trimitere* 96. *după* primul vărsământ *şters* 97. *în T:* De la 94 000 cîte 98. *după* câştig *şters* 99. e în total *deasupra lui* Deci are de la toate *şters* 100. din înalta sărăcime *deasupra lui* alaiului fără parale *şters* 101. *tot acest început de pagină este încercuit cu creion roşu* 102. *în T:* 12 milioane şi jumătate. 103. *deasupra lui plătit şters* 104. *în T:* al cărei capital 105. casele acestea *deasupra lui* casele cele mai puternice *şters* 106. *după* înseamnă* *şters* 107. *după* încolo *şters* 108. *după* meseria l[or] *şters* 109. *deasupra lui* întreprinderilor şters

[„UNUL CÎTE UNUL ZIARELE ROMÂNE..."]

2264

166v Unul cîte unul ziarele române cad ca muştele în luptele Creditului Mobiliar. Din articolele lor pe cât de pâine de laude[1] pe atât lipsite de cunoştinţe elementare chiar asupra acestui soi de[2] speculă, aflăm că între fondatori sunt o sumă de nume româneşti, începând cu inevitabilul prinţ Dumitru Ghica, prezidentul tuturor societăţilor posibile şi imposibile, şi sfârşind cu redactorul „Românului"[3] , participator[4] abil la toate afacerile de-o lucrativitate oarecare, cari nu cer decât un capital intelectual de patru clase primare şi[5] un capital moral egal cu zero.

Singura rezervă pe care-o putem admite pentru o sumă de oameni cumsecade, ostaşi, bancheri, mari proprietari de imobile, cari se amestecă în această întreprindere de speculă şi de joc[6] de bursă, este că n-or[7] fi cunoscând deloc istoria Creditului Mobiliar din Franţa, fondat de fraţii Pereire, şi aceea[8] [a] altor institute asemănătoare acestuia.

1. *iniţial* După articolele pline de laude dar 2. *după de* întreprinderi *şters* 3. redactorul „Românului" *deasupra lui* d. Emil Costinescu *şters* 4. *corectat din* participatorul 5. *după o* strună de violoncel *şters 6. după desfrâu şters* 7.

după nu ştiu is [toria] *şters S. supraintercalat*

CREDITUL MOBILIAR
[„ŞTIIND CÎTE VI[CI]SITUDINI FINANCIARE ..."]

2264

150v Ştiind [1] cîte vi[ci]situdini financiare se ascund sub această formă ocultă a creditului, cunoscând atât condiţiile de existenţă cât şi || procederile [2] şi istoria institutelor de [3] 151r credit mobiliar desigur mulţi [4] ar fi renunţat de a participa la un lucru prematur pentru ţara noastră şi periculos pentru [5] societăţi de acele chiar [6] în cari practica economică şi uzanţele de bancă sunt mult mai cunoscute decât la noi.

Vom vorbi atât de verde încât oricine ne va pricepe. Toată lumea cam ştie ce e credit, deşi poate nu cu toată claritatea cuvenită.

Creditul e facultatea de-a căpăta bani sau [7] alte valori cu împrumut. Această facultate însă nu este înnăscută [8]; nu o are orice creştin al lui Dumnezeu în acelaşi grad.

Există în adevăr, ca formă primitivă, reacţionară, aşa [9] numitul *credit personal,* care se obicinuia şi la noi în veacurile trecute şi poate pân-la începutul secolului nostru. Aci [10] Stan împrumută lui Bran suma cutare cu ori fără înscris, cu ori fără dobândă || şi atârnă de obrazul lui Bran de-a da banii cinstit îndărăt, după cum s-au învoit împreună. 152v

Dar asta este o formă foarte primitivă a creditului, pe care ovreiul nu dă nimic [11].

Creditul e azi în genere real [12]; el se întemeiază pe altceva decât pe [13] onorabilitatea împrumutătorului , adecă pe *averea* lui [14]. El [15] se dă aşadar 1. proprietarilor de imobile urbane şi rurale. Pentru scopul acesta există institutele de credit fonciar. 2. negustorilor de o inconstestabilă solvabilitate cari [17] [î]şi scontează poliţele la *Banca Naţională.* Va să zică pretutindenea || şi pururea creditul se bazează pe ceea ce *este:* pe averea proprietarului, 153v pe aceea a negustorului. El nu atârnă de întreprinderi viitoare al căror succes numai D-zeu [î]l poate prevedea, ci e întemeiat pe averea actuală, evidentă, pipăită a proprietarului de imobile sau a negustorului. Pentru amândouă aceste categorii [18] de oameni există aşadar [19] institute.

În adevăr, pentru a li se putea face credit, adecă pentru ale avansa banii cele trebuiesc, s-au creat pentru proprietari institute de [20] credit [21] cu termene lungi de rambursare [22] pentru negustori a căror afaceri merg mai repede, Banca cu termene scurte. Amândouă soiurile de afaceri sunt pe deplin sigure, garantate în averea văzută a oamenilor [23].

Creditul [24] real, în cele două forme ale lui, ipotecară şi comercială, îşi are institutele 154r sale, în care capitaliştii îşi pot depune banii, iar imprumutătorii siguri îi pot găsi.

Ce e creditul mobiliar?

Iată o întrebare la care *Dicţionarul de economie politică* a lui Maurice Block nu ne poate răspunde, o [25] întrebare la cari economiştii nu ne pot da [26] nici o soluţiune.

De ce nu? Pentru că nu există soluţiune.

Pe când adecă institutele citate mai sus dau credit pe averi existente, creditul 155r mobiliar împrumută pe speranţa că afaceri nerealizate , proiectate abia, vor avea o productivitate oarecare [27]. Asta e curat negustorie [28] pe pielea ursului care se află în pădure.

Să [29] presupunem că Societatea Creditului Mobiliar va emite acţii a 500 franci 156r una şi va aduna în ladă cele 40 milioane pe cari le cere. Ce va face cu ele?

Va cumpăra efecte publice? Acţionarii ar putea-o face asemenea. Va sconta poliţe? Şi banca o face aceasta şi fiece bancher în parte. Va face arbitraj, adecă va cumpăra poliţele acelei piete unde ele sunt mai scăzute, pentru a câştiga asupra diferenţei? Bancherii o fac asemenea şi cu destul succes. Ce va face dar acest credit mobiliar pentru *dezvoltarea comerţului, industriei şi agriculturei în România,* precum zic ziarele?

Dezlegarea ne-o dă chiar societatea. Alături cu ea va exista o societate de construcţii [30] care va efectua tot felul de lucrări publice, pentru stat, judeţe, comune, stabilimente şi particulari, adecă va monopoliza zidăria şi clădirile.

Dar pentru aceasta nu-i necesar Creditul Mobiliar. E îndestul daca pentru scopul 157r special al clădirilor se constituie o societate pe acţii e-un personal tecnic suficient care să execute orice lucrare.

Nu asta însă vrea Creditul Mobiliar. El vrea să creeze întreprinderi mari, să scoată acţiile acestora în vînzare, să le desfacă pe acestea cu preţul cel mai mare posibil, iar când întreprinderile vor merge rău, căci [31] succesul lor îl ştie

numai Dumnezeu, de vreme ce e [32] în viitor, Creditul Mobiliar să-şi spele mânile în apa nevinovăţiei ca Pilat din Pont şi să lase pe acţionari cu maidane cumpărate ce nu se pot vinde nimănui şi cu case zidite ce nu se pot închiria nimărui.

1. după Mai multe ziare au vorbit deja despre fondarea unei societăţi pe acţii de credit mobiliar. Între fondatorii acestei societăţi întâmpinăm multe nume româneşti, începând cu inevitabilul principe Dimitrie Ghica şi sfârşind cu redactorul „Românului" <d. Costin[escu]> celebrul d. Costinescu.

Ar fi nenatural, în starea actuală de lucruri, ca românii, chiar aciia cari ştiu economie politică, să înţeleagă ce se ascunde sub denumirea de „credit mobiliar" şi suntem de mai nainte siguri că mulţi dintre fondatori, oameni de bună credinţă <poate> habar n-au de pericolele economice ce le ascunde acest nume inofensiv. Aceasta

---

este în adevăr singura scuză pe care o putem cita pentru ostaşii, bancherii şi <boierii mari> proprietarii de moşii cari îşi pun iscălitura sub asemenea proiecte, de vreme ce *şters 2. după* şi *şters* 3. *după* cred şters 4. *supraintercalat* 5. după chiar *şters 6.* de acele chiar *supraintercalat* 7. după cu împrumut *şters 8. urmează* cumva *şters* 9. *după* boierească *şters* 10. *după* ba chiar în zilele noastre s-or mai aflând oameni cari merită credit personal şi oameni cari-l dau *şters* 11. *urmează semnul uzual de rupere prin alineat a unui text scris continuu* 12. *iniţial* Astăzi creditul nu e personal, ci real 13. *supraintercalat* 14. *iniţial* acest altceva este a v e vre a împrumutătorului *15. iniţial* Pentru scopul acesta există în adevăr institutul creditului fonciar rural şi al celui urban 17. *după* adecă cari are avere în mărfuri şi cari <la> după ce au încheiat o afacere oarecare trag o poliţă asupra debitorului lor şi o scontează la *şters* 18. *deasupra lui* bresle *şters* 19. *supraintercalat* 20. institute de *supraintercalat* 21. *iniţial* credite fonciare 22. *urmează* cu dobân [dă] *şters* 23. *urmează Cu* drept cuvânt deci lumea a cumpărat scrisuri || funciare , cu drept cuvânt acţii ale băncii. Atât cât au plătit-o pe deplin desigur împreună cu dobânzile cuvenite, la bancă, <fiind> făcând multe afaceri, poate da chiar dividende *şters* 24. *după* E evident aşadar *că şters* 25. *după iată şters* 26. *deasupra lui* răspunde nimic *şters* 27. *după* mare *şters* 28. *după* ca negoţarea *apoi* ca a negoţa *succesiv şterse* 29. *după* Creditul *şters* 30. *urmează* şi lucrări publice *şters* 31. *după* Creditul *şters* 32. *supraintercalat*

CREDITUL MOBILIAR
[„AM DECLARAT ÎN NUMĂRUL TRECUT. . ."]

2264

Am declarat [1] în numărul trecut ca [2] nu avem de gând a îngreuia creaţiunea [3] Creditului Mobiliar. [160 v] Ceea ce voim numai este [4] să lămurim natura acestui soi de întreprindere. Nimeni nu poate opri pe [5] un bancher de a-şi întrebuinţa banii oricum voieşte, de-a fi mediator [6] al [7] negoţului, în [8] înţelesul bun al cuvântului — sau de - a - şi concentra capitaliile [9] asupra speculei.

Desigur că şi astăzi, alături cu bancherii escomptori şi cu cei cambişti , cari se ocupă curat [10] numai de afaceri comerciale şi industriale, se [11] află un număr de [12] bănci de plasare şi speculă,a căror clienţi, avînd [13] încredere absolută în bancherul lor, le lasă deplină libertate de-a face cu depozitele orice [14] -ar voi: de a le împrumuta cu camete mari, de-a juca cu ele *a livrer* sau asupra diferinţei cursurilor efectelor. Clientul trebuie [15] să aibă o credinţă de fier [16] pentru a confia [17] hazardului averea lui, şi [18] a admite că bancherul, în loc de a-şi rezerva afacerile || bune pentru sine şi a le scrie pe cele slabe la contul clientului , [161 r] va face viceversa, cele bune [19] pentru client, cele rele pentru sine.

Dar în orice caz e o mare deosebire între un bancher privat, cu capital restrâns , care nu poate influenţa cursurile bursei [20] şi o puternică societate de acţionari c-un capital de 40 milioane. Bancherul care-a câştigat în aşa grad încrederea clienţilor încât [î]i [21] pun la discreţia [22] lui absolută fondurile, să facă cu ele ce-o vrea, trebuie să se fi distins printr-o agerime de vedere şi printr-o tărie de caracter care i-a atras o [23] confienţă absolută [24] .

E oare tot astfel cu consiliul de administraţie al unei societăţi de acţionari şi cu directorul ei?

Consiliul [25] poate, precum am zis în numărul trecut, în caz daca cursul efectelor de portofoliu a societăţii [26] ar fi scăzut în ziua când îşi încheie bilanţul, să producă [27] prin [162 r] marea pre || siune [28] a societăţii asupra pieţei efectelor [29] , o urcare repede a tuturor efectelor din [30] portofoliul ei propriu [31] . Suite la o înălţime mare, însă efemeră, de câteva săptămîni [32] , bilanţul se 'ncheie calculându-se efectele [33] pe cursul urcat, încât [34] rezultă un prisos imaginar , factice, pe câteva zile [35] . Se plăteşte o dividendă. Două zile însă, ori [36] o săptămână după încheierea bilanţului efectele scad repede la cursul lor natural. De unde s-a plătit dividenda ? Din capitalul primitiv al acţiilor. Astfel: la 'ncheierea bilanţului e [37]

escedent, a doua zi după încheiare *deficit.*

Cercetând însă portofoliul, care [38] -a servit la confecţionarea unui bilanţ strălucit, putem da — nu zic *vom* da, căci lucrul e ipotetic — dar putem da de efecte cu totul putrede,

de hârtii cari n-au nici o valoare intrinsecă, cari prin speculă numai s-au ridicat la o înălţime oarecare, | pentru a recădea repede [39] în nimicnicia lor. 163r

Cu toate acestea consiliul şi directorul sunt acoperiţi . Ei au primit, nu de la clienţi certi, dar de la clienţi anonimi, un capital de 40 milioane la discreţie . Având a îl specula, nu a face negoţ cu el, l-au întrebuinţat după regula speculei, au cumpărat hârtii depreciate cu speranţa că se vor sui. Nu se mai suie? Treaba acţionarului . El a riscat capitalul, l-a riscat după chiar natura unei *haute hanque ,* pe care trebuia s-o cunoască. Acţionarul a voit să câştige repede, acţionarul a fost lacom, acţionarul n-are decât să piardă.

Dar unde mai punem un alt inconvenient? Pe baza unui portofoliu — să admitem *factice* — societatea poate emite obligaţiuni, se poate împrumuta | cu bani. Va să zică 164r după ce portofoliul, fundamentul întregei misiuni a acţiilor băncii, e putred şi fără valoare intrinsecă, societatea mai poate rămânea şi datoare.

Dar toate vicisitudinile astea nu-l lovesc nici pe membrul din consiliul de administraţie, nici pe director. Daca aceştia au acţii de-ale băncii de credit mobiliar, le vând când cursul, comandat la bursa de ei înşişi, e mai urcat şi pun banii de o parte ; daca au alte efecte rele Creditul Mobiliar [40] le urca în sus ; oi le vând bine şi pun banii de o parte. Şi când se [41] vor fi dezbărat şi de acţiile băncii, şi de acţiile întreprinderilor patronate de bancă, încasând prime mari [42] n-au decât să se retragă şi să lase treaba baltă.

Suntem departe de-a bănui onorabilitatea cuiva. Dar natura acestui [43] soi de speculaţiuni 165r e de-aşa chip încât se răsfrânge asupra caracterului oamenilor. Bancherii de comerţ din Londra nu primesc [44] în conturile [45] lor comişi cari au obicei a juca la bursă. Courcelle-Seneuil zice curat că bancherul cel mai onorabil lunecat de pe terenul solid al creditului comercial, pe clina speculei [46] , se demoralizează repede. Bancherul de comerţ are interes ca clienţii lui să meargă bine, cel de speculaţiune nu-l are deloc.

Puţin [î]i pasă daca hârtia ce-o vinde are valoare intrinsecă sau nu. El s-o vânză scump.

Puţin [î]i pasă asemenea daca cea pe care-o cumpără cu banii acţionarului e 'ntemeiată pe-o întreprindere solidă sau nu. Ieftenă să fie, ca s-o poată urca şi câştiga diferenţa.

1. *iniţial* Precum am declarat 2. trecut că *supraintercalat* 3. *iniţial* a opune piedici creaţiunii 4. Ceea ce voim numai este *deasupra lui* Nimeni nu poate *şters 5. după* pe cin[eva] *şters 6. modificat din* intermediator 7. *după* sau samsar *şters* 8. *după* samsar *şters 9. supraintercalat* 10. *după* pururi *şters* 11. *după* pre cât aceste există *şters* 12. *după* de *şters* 13. *după* în oarbă [încredere] 14. *după* lor *şters* 15. *iniţial* într-adevăr trebuie ca clientul 16. *deasupra lui* stâncă *şters* 17. *deasupra lui* încrediţa *şters* 18. *deasupra lui* credinţă estraordinară pentru *şters 19. după* bune *şters* 20. care nu poate influenţa cursurile bursei *supraintercalat* 21. *după* aceeaşi *şters 22. după* dispoziţia *şters* 23. *după clie* [nţilor] *şters* 24. *urmează* a clienţilor. *şters 25. după* Soci [etatea] şi apoi Directorul *succesiv şterse 26.* a societăţii *supraintercalat* 27. *după* produ [că] *şters* 28. *deasupra lui* ponderanţă *şters 29. supraintercalat* 30. *după* ei *şters* 31. ei propriu *supraintercalat* 32. efemeră, de câteva săptămâni *deasupra lui* foarte trecătoare *şters* 33. *după* cursul *şters* 34. *deasupra lui* şi *şters* 35. pe câteva zile *supraintercalat* 36. *supraintercalat* 37. *supraintercalat* 38. *după e* posibil să aflăm că *şters* 39. *supraintercalat* 40. *supraintercalat* 41. *după* s-ar dezb [ăra] *şters* 42. *supraintercalat 43. după* este *şters* 44. *după* prim[esc] *şters* 45. *după* cont [urile] *şters* 46. *deasupra lui* pe acel al *şters*

[„IATĂ DECI ŢINTA CREDITULUI"]

2264

Iata deci ţinta creditului. Aceea [1] de-a da viaţă la întreprinderi hazardate a căror 158r productivitate nimeni n-o poate prevedea de pe acum , a emite acţiile acestor [2] întreprinderi şi a le specula la bursă şi societatea [3] va fi cu atât mai periculoasă cu cât mai puternică va fi. Acţiile acestor bănci ar avea ca şi titlurile Companiei Indiilor , copilţe şi

nepoţele *(filles et petites filles)* în acţiile unor întreprinderi la noroc [4] , până ce într-o bună dimineaţă întreprinderile debitoare şi Creditul Mobiliar creditor s-ar cufunda cu toate în aceeaşi prăpastie.

1. *după* nimic mai mult. Dar ea şi-a pus altă ţintă. *şters şi care reprezintă continuarea textului de pe* ***89r ,*** *reprodus de noi în nota... de la* Creditul mobiliar (1), *căruia prezentul text trebuie să-i fie afiliat ca o variantă parţială* 2. *corectat din* acestora 3. *supraintercalat* 4. la noroc *deasupra lui* hazardate *şters*

[„FĂRĂ ÎNDOIALĂ ..."]

2264

159 r *Fără îndoială — zice Courcelle-Seneuil — poţi arunca în public nişte titluri oarecare, să te dezberi repede de ele şi să-ţi vezi de drum. Dar acest soi de escrocherie continuă nu poate da loc la nici o fondaţiune serioasă.*

[„ÎN DISCUŢIA LA CARE..."]

2264

170 r În discuţia la care-a dat loc proiectata [1] înfiinţare a Creditului Mobiliar am făcut se 'nţelege abstracţii de la toate persoanele cari au luat iniţiativa înfiinţării. Sunt între ele bărbaţi din toate partidele. Am pomenit în treacăt culmea asociaţiunii, pe prinţul Dumitru Ghica, pe care îl regăsim în toate asociaţiunile ce se creează în ţară, indiferentă fiind natura; am pomenit la coadă numele redactorului. Dar încolo ne-am ţinut strict de obiect. Din natura chiar a operaţiilor cu care se 'nsărcinează o asemenea *haute banque* pe acţii am dedus că e prematură pentru ţara noastră şi de natură a da naştere la o mulţime de creaţiuni factice agiotate la bursă.

Dar sunt amici ai noştri iniţiatorii, dar sunt adversari politici: o creaţiune economică 171r cată || a fi discutat dintr-un punct neutral de vedere, fără consideraţii politice.

Ne pomenim acum cu [2] „Românul" că ne aduce un lung articol în contra vederilor noastre.

Să ne permită ziarul guvernamental să spunem verde că nu ne [3] luăm deloc [4] osteneala de-a discuta cu el, mai cu seamă în cestiunea de faţă. Interesele [5] băneşti şi personale ale redactorului [6] fiind amestecate în aceeastă afacere, un organ onest ca al nostru nu poate sta de vorbă cu samsarul Creditului Mobiliar. „Românul" n-avea decât să-şi urmeze dezvoltările [7] din punctul său de vedere şi să ne lase 'n bună pace.

172 r Ar fi în adevăr ieften daca faţă cu orice cestiune de interes public am avea a ne lupta cu agenţii plătiţi sau [8] cointeresaţi ai unor întreprinderi. Orice altă foaie a cărei relaţii cu [9] Creditul Mobiliar sunt cel puţin necunoscute ar fi avut dreptul să ne combată. „Românul", al cărui unic redactor cere concesia şi [10] e un membru din sindicat care speculă acţii şi le agiotează , n-are acest drept. Înc-o dată: Discutăm cu convingeri, cu principii, cu idei. Cu stomahuri şi apetituri nu discutăm.

1. *după* cu ocazia *şters* 2. *supraintercalat* 3. *repetat prin* *supraintercalare* *din inadvertenţă* 4. *supraintercalat* 5. *după* Interesele *şters* 6. *după* redactorul[ui] *şters* 7. *după* de[zvoltările] *şters* 8. *după* sau *şters* 9. *după* c[u] *apoi necun* [oscute] *succesiv şterse* 10. *după şi care are* acţii *şters*

[„ALTĂ BANCĂ "]

2264

Altă bancă. Abia a apărut Creditul Mobiliar şi „Neue freie Presse" ne aduce ştirea 167r că Ungarische [1] Landesbank are de gând a fonda o bancă română pentru interese comerciale. Căpitalul de acţii al băncii e fixat la 40 milioane franci, din care se vor vărsa deocamdată 20 milioane. Casa Cerlendi a cumpărat afacerea noului institut, iar şeful casei va rămîne [2] participator cu 30% a capitalului. Activitatea băncii se va începe îndată după darea concesiunii care s-a cerut deja. Misiunea principală a || noului institut de credit [3] va fi cultivarea 168r operaţiilor de bancă şi mijlocirea comerţului între Austro-Ungaria şi România.

1. *după* banca ung[ureasc㠁] *şters 2. după* participa *şters* 3. *deasupra lui* bancă *şters*

[„SOCIÉTÉ DE L'UNION GÉNÉRALE "]

2264

Société de l'union Générale. Begebung der Landesbanknoten . Ungarische Landesbanknoten . 169r

[„SINDICATUL E O COMPANIE..."]

2264

Sindicatul e o companie de bancheri.

Acționarii sunt clienții lor.

Dar compania de bancheri poate lucra şi în comptul ei.

Capitalul acțiunilor nu e dat în un mandat ca la societățile [1] industriale, ci la discreție: să cumpere *en gros* orice titluri.

[1] *după* alte *şters*

[DESPRE CREDIT] [1]

2264

[SOCIETĂȚILE DE CREDIT] [2]

Cercul înlăuntrul căruia se 'nvârteşte banca e, cu toată importanța lui, mărginit. *38 r* Folosul pe care băncile îl dau societarilor şi tuturor consistă într-aceea că emit note pentru a mănținea [3] ordinea prețurilor şi că această emisiune se face prin aceea că băncile acordă

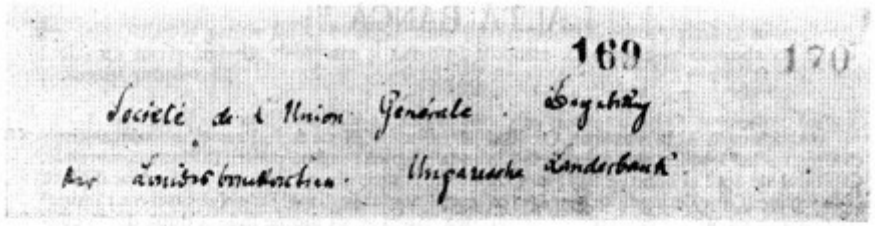

a

b

25. SOCIÉTÉ DE L'UNION GÉNÉRALE, BAR, 2264, 169, informații extrase din „Neue freie Presse", 2 august 1881.

---

credit de afaceri cu scont, adecă scontând polițe sigure. Creditul de afaceri se 'ntemeiază însă numai pe întreprinderi cari au deja un capital format. Creditul unei bănci consista în creditul biletelor ei singulare, acel[4] al[5] biletelor consistă în siguranța unei plăți instantanee. Prima regulă al oricărui institut[6] de bancă este aşadar ca ele să nu atârne cumva de produsul vreunei intreprinderi , ci numai de solvabilitatea cuprinsă în averea deja făcuta a debitorului. Creditul bancei nu va fi niciodată industrial, ci va fi un credit de afaceri, sau aproape esclusiv unul de poliță. A doua regulă [e]ca creditul[7] pe poliță să fie relativ scurt, de vreme ce biletele au dreptul unei polițe *a vista.* Această regulă se execută prin principiul: că creditul băncii se dă pe un timp cu atât mai scurt cu cât e mai mare pericolul unei reambursări a biletelor ei. || A treia regulă este că creditul[8] băncilor trebuie [39r] să ofere cea mai mare siguranță, care se dă prin indosarea a cel puțin două case pe deplin sigure. De aceea însă şi discontul băncii va căta să fie cât de mic; iar discontul mic va pune casele mari în poziția 'de a da altor case un credit ieften, încât siguranța băncii e un avantaj pentru casele mari, care avantaj e din parte 'şi un folos pentru cele mici; iar siguranța rămâne astfel fundamentul întregei [bănci]. Acționarii băncilor îşi au folosul în privilegiul emisiunii biletelor, care e o compensare pentru avantajele ce alții le trag[9] .

Cum sa se formeze însă un capital pentru intreprinderi cari promit pe viitor un produs? Institutele de credit se deosebesc.

1) o comunitate de credite *reale* devine baza de credit real a unuia

2) o comunitate de credite de afaceri devine baza pentru creditul industrial a unuia

3) al treilea soi de institute are în vedere creditul industrial în genere. Credit agricol[10] . [40r] Bănci de scont. Bănci de credit.

Institute de credit real. Valoarea imobilului [11] se amanetează şi se ia împrumut. Cu acest împrumut se înmulţeşte puterea de reproducţiune a imobilului . Case, moşii. La case se fac construcţiuni nouă, la moşii se gospodăreşte mai bine. Un prisos mic însă regulat asupra dobânzii asigură plata îndărăt a capitalului. Credit fonciar.

Principii.

1. Siguranţa capitalului. Totalitatea imobilelor declară a garanta pentru datoria unuia, recunoscută de comunitate.

2. Siguranţa dobânzilor . Se percep cu acelaş drept ca şi [12] contribuţiunile către, stat.

3. Uzúdrile . Scrisuri.

4. Plata îndărăt. Nu suma toată, ci un adaos la dobânda ordinară. Aceste adaose a tuturor debitorilor se adună într-o singură sumă şi cu această sumă sau se răscumpără sau se trag la sorţi obligaţiunile parţiale . Obligaţiile parţiale câştigă capacitatea de a intra în comerţ.

Planul plăţii [13]

Societăţi de scont. La începutul fiecărei întreprinderi, precum şi la lărgirea ei, înmulţirea capitalului de construcţie şi de muncă devine grea, de vreme ce din momentul în care producţiunea începe şi pân 'ntr-acela în care productul gata se vinde capitalul pus în producţiune odihneşte şi nu reapare decât ca dobândă cuprinsă [14] în preţul cu care produsele se vând .

Dac' ar fi deci cu putinţă de-a întrebuinţa acest capital, care odihneşte, *înainte* de-a fi replătit prin preţul de cumpărătură al obiectelor, ar fi câştig . Cu capitalul ar putea câştiga , marfa sa ar fi mai ieftenă cu dobânda acestui capital.

Întrebuinţarea acestui capital bătut cu cuie s-ar [15] putea face dîndu-i [16] -se credit pe vânzarea mărfii . Acest credit va avea un caracter îndoit. Credit de afaceri, adecă pe poliţă după formă; în sine însă credit industrial. Şi, fiindcă are şi caracterul unui credit industrial, nu poate fi dat prin institute de bani şi de polițe, ci numai prin astfel de oameni cari ştiu a judeca pe deplin ce *produs* va avea afacerea [17] || ce ia credit, asupra căruia a avizat, după natura lucrului, sinetul . Fiindcă toţi oamenii aceştia vor fi asemenea oameni de afaceri cari la rândul lor vor avea nevoie de credit, ei formează o comunitate cu scopul ca printr-un capital format în comun să dea credit întreprinderilor industriale, asigurat în garanţia totalităţii lor. Credit de polițe. Societate de scont. Capitalii şi industrii de mijloc. Iau seama la produsul industriilor pe cari le creditează . Trebuie să *cunoască* pe cei ce iau credit. Creditul societăţii va fi *local.* Caracterul local asigură un control reciproc. Statu-

---

tele se vor modifica după împrejurări locale. Băncile scoţiene , băncile private engleze, băncile statelor americane de nord. Biletele unei bănci întemeiate pe garanţia absolută a tuturor societarilor societăţii de scont, nu vor avea niciodată un curs geograficeşte întins.

Institute de credit industrial. Bănci de credit.

Institute de credit.

Credit mobiliar

Institutele acestea de credit se 'ntemeiază pe următorul lucru: Există o mulţime de întreprinderi cari c-un capital mai mare ar spera în o înmulţire a produsului lor, sau cari nici nu se pot întreprinde decât cu capitalii mari, dar atunci ar avea şi un produs în adevăr mare.

Ele sunt formate prin prisoasele altor întreprinderi cari, prin acţiile institutelor de credit, vor să ia parte la întreprinderi mari.

Ele funcţionează luând parte cu capitalul lor la asemenea întreprinderi şi dând astfel acţionarilor partea lor de câştig .

Alt teren.

Prisoasele întreprinderilor pierd, prin cumpărare de acţii, caracterul unui capital şi se traduc în pretenţie de dobândă . Valoarea ce individul o posedă e independentă de valoarea nominală a acţiei şi e determinată prin venitul net *probabil* sau prin dividendă.

Preţul însă a unor asemenea acţii se determină însă uneori şi prin alte împrejurări decât acelea ale venitului net al întreprinderii; preţul se determină || mai cu seamă prin oferta înmulţită a acţiei, ivită în urma unei insantanee necesităţi de capital. O asemenea ofertă *(Angebot),* va apăsa preţul acţiilor adesea chiar sub valoarea lor adevărată, garantată prin venitul net probabil.

Scăderea acţiilor însă însemnează tot [18] atât cât împuţinarea averii posesorului de acţii, care împuţinare de avere nu e rezultatul unei împuţinări a valorii.

Această împuţinare e dezavantagioasă întâi pentru că atacă averea acţionarului şi paralizează îndemnul lui de-a

participa la întreprinderi. E o perturbare a ordinei creditului nemotivată printr-o perturbare a ordinii valorilor .

Misiunea institutelor de credit ar fi deci de-a împiedeca această perturbare a ordinii creditului cumpărând pe valoarea lor naturală acţiile ce scad din alte cauze decât acelea a productivităţii lor şi vânzând acţiile cumpărate. Prin aceasta el devine centrul creditului industrial, precum e [19] centrul creditului comercial.

[45 r] Asemenea perturbări sunt mai dese şi mai mari cu cât suma capitaliilor [20] întrebuinţate în întreprinderi pe acţii e mai mare, deci un [21] asemenea institut nu se va putea forma decât acolo unde se [22] nasc mari şi varii întreprinderi pe acţii (p. 324 *et sq. Lehrbuch der Volkswirtschaft).* Statutele determină şi aci ordinea şi procederea. Dar e evident că pe nici un teren nu se cere o mai mare cunoştinţă a împrejurărilor, un spirit de observaţie comercial şi soliditate [23] .

Afaceri de bani şi de credit

Schimb al unei monete pe altele.

Plăţi. Cererile unei pieţe corespund cu obligaţiunile altei pieţe şi viceversa. Posibilitatea de-a acoperi cererile [24] din loc cu obligaţiunile din loc, fără ca fiece cerere şi fiece obligaţiune să aibă necesitate de o plată deosebită. Cumpăr cererea respectivului şi plătesc cu mandatul acestei cereri.

Cont curent.

Arbitraj. Socoţi între polițele [25] diferitelor pieţe acele care au cursul cel mai jos [46 r] al valutei lor şi plăteşti cu ele pentru a câştiga || diferenţa cursului [20] valutei deosebitelor pieţe de schimb.

Accept . Creditul unei [27] afaceri se întrebuinţează ca capital prin acceptare de polițe.

Specula [28] de bursă

Daca cineva are o sumă de bani disponibilă şi vrea să opereze *par comptant* i se permite patru moduri de-a o plasa.

1) *Cumpără polițe* cu scadenţa în piaţa proprie sau în alte pieţe. Dobânda până la scadenţă se scade din preţul poliței la cumpărătură, el discontează .

---

2) Cumpără hârtii de valoare şi le pune de o parte. Alege mai bine o hârtie discreditată din cauze pasagere , pentru ca mai târziu , când se suie cursul, s-o vânză .

3) Face *arbitraj.* Nivelează preţurile (cursurile) efectelor şi polițelor din pieţele europene.

4) Reportează . E o cumpărătură sub condiţia răscumpărării după un termen fixat. E o altă formă mai sigură pentru prolongaţiunea creditului. A cumpărat de ex. cineva un efect al statului pe *timp* şi trebuie să-l ia şi să-l plătească la lichidaţie . Acum sau îi trebuiesc bani, sau|| speră a vinde hârtia la lichidaţia proximă mai scump. Caută deci un [47 r] cumpărător în numerar a hârtiei sale, sub condiţia ca la lichidaţia proximă sau a doua el să-i revânză hârtia contra unui avantaj de dobândă *(Kostgeld).* La Paris acesta se cheamă report.

Are cineva de prestat efecte şi cumpărătorul nu se mulţumeşte cu plata diferenţei, ci vrea să-şi aibă piesele, atuncea vânzătorul trebuie să i le procure în toate împrejurările. Dar el vânduse blanco ori *a decouvert ,* adecă fără să posedeze piesele. Trebuie să le cumpere cu orice preţ. Dar cursul e foarte urcat şi speculantul speră căderea cursurilor la bursă. Cumpără deci hârtia cu numerar, cu condiţia ca vânzătorul să i-o răscumpere c-un preţ fixat de mai nainte, ceva mai mic decât cursul actual. Diferenţa preţului şi favorul vânzătorului în numerar şi a cumpărătorului *pe timp* e dobânda şi se numeşte deport . Report se plăteşte când e [29] prisos de hârtii şi lipsă de bani, deport când e lipsă de efecte şi prisos de bani. Creditul Mobiliar din Paris are a mulţumi o mare parte a câştigurilor sale afacerilor de *report.*

A vinde lui B 20 acţii a Băncei de Viena cu condiţia ca la regularea de la ultima [48 r] să i le revânză c-un *preţ fixat de mai nainte.*

Diferenţa e în favorul lui A, adecă acţiile s-au suit — Deport .

Diferenţa e în favorul lui B, cumpărător în numerar şi vânzător pe timp, adecă acţiile au scăzut — Report [30] .

Specula pe timp

Specule fixe, cu prime.

Cumperi sau vinzi o hârtie de valoare a cării liberare trebuie să aibă loc la un timp fix contra numerar. Lichidaţie , regulare, 15, 30 a lunii. Vrei să *** lichidarea, faci report.

Speculanţii, zice C[o]urtois

1) au efecte, n-au bani

2) au bani, n-au efecte

3) n-au nici bani, nici efecte.

Aceştia au atâta [cât] să poată plăti diferenţa şi se lasă, [31] pe nădejdea că-n ziua lichidării cumpărătură şi vînzare se vor compensa şi vor avea numai diferenţa de acoperit sau de rambursat .

Specula pe prime O operaţie la care cumpărătorul îşi rezervă dreptul de-a anula [49r] negoţul la un timp hotărît printr-o premie plătită cumpărătorului . Prin stipularea [32] premiei pericolul pierderii se reduce la o sumă fixă. În Paris

numai cumpărătorul are dreptul de a ridica stipulațiunea prin primă.

Panica de bursă

Să presupunem că telegraful aduce o noutate alarmantă, vestea despre un atentat, o revoluție, un faliment mare, o primejduire sau așa ceva. Vestea vine luni în timpul bursei și cursurile cad repede. Capitalistul din provincie primește cursurile prin gazetă sau prin amicul său de afaceri care locuiește în piața [33] bursei. El cade pe gânduri și-i scrie corespondentului său ca să vânză efectele depuse sau [34] trimite numaidecât devizuri cari se oferă [35] la bursa de marți cu prețurile cele mai scăzute de luni. Dar, fiindcă la bursa de luni au sosit o mulțime de asemenea ordine, cursurile cad și mai mult decât luni. Bancherul nu poate vinde efectele cu prețurile limitate și cere de la clientul său noi ordine de conduită. Prin această știre, || apoi prin veștile alarmante ale gazetelor, la 50 r cari bursa dă un contingent numeros, clientul cade la așa spaimă încât depeșează bancherului să vânză miercuri efectele *a tout prix* . Astfel miercuri sosesc o mulțime de ordine de vînzare *a tout prix* , se produce panica adevărată la bursă. Unul oferă sub celălalt până la un preț de batjocură. Astfel merg lucrurile până la jumătatea timpului bursei, când sin-

dicatul face cursurile oficiale. Când acestea sunt stabilite apare *haute finance* și cumpără toate efectele ce le poate căpăta pe prețuri de nimic. *Haute finance* câștigă totdeuna. Chiar la bursă cei mai mici, cari au mai puțină esperiență, cunoștințe, judecată, știri și capital disponibil sunt atrași de valuri, pe când cei mari bagă la buzunar diferențe grase. Cei de pe afară sunt jertfele [36] principale. Căci joi cursurile se urcă repede și-și reiau vechiul lor nivel de luni. Ni s-au numit bancheri cari au păstrat pentru ei efectele clienților lor pe cursul de nimic al zilei panicei . Presupunerea că multe sindicate ar fi făcut mici concesii la stabilirea cursurilor n-o voi s-o cred, de vreme ce membrii au depus jurământ .

51 r Unii bancheri se mărginesc a primi în depozit fonduri de-ale particularilor și de-a cumpăra, adecă de-a sconta cu ajutorul acestor fonduri polițe și bilete la ordin ce li se prezintă făr' a renunța de-a negoția aceste valori la ocazie. *Bancheri escontori* .

Alții își fac ocupația principală din neguțarea valorilor comerciale cari circulează din piață 'n piață, operând mai cu seamă asupra piețelor străine și totdeuna băgând de seamă să câștige de variațiile schimbului dintre țările ce le-au în vedere. *Bancheri cambiați* .

Alții în genere nu operează decât asupra valorilor publice, cumpărând sau revânzând rente asupra statului, întrepunându-se la împrumuturile făcute de guverne [37] sau în operațiile marilor companii. *Haute banque* [38] .

Depozit.

Viriment . Cleon are a plăti o mie drahme lui Ireneu . Amândoi au fonduri depuse la Socles . În loc de-a lua o mie de drahme de la Socles pentru a plăti lui Ireneu , Cleon în înțelegere cu Ireneu dă ordin lui Socles să treacă o mie de drahme din creditul său la creditul lui Ireneu .

52 r Valori, efecte, hârtii de comerț.

Bilet de ordin. Iscălit de persoana care se obligă să plătească, obligă pe aceasta și pe toți indosații .

Lettre de change . Obligă pe trassant nu pe tras[s]at

Recouvrement de traites .

Schimbul de polițe.

Arbitraj.

Asupra schimbului de polițe s-au stabilit un trafic asemănător [39] cu cel al mărfurilor, care consista în a cumpăra efecte de comerț ce sunt deprețiate pe oarecari piețe și a le revinde pe alte piețe unde ele sunt căutate. Bancherul care se ocupă special cu acest soi de operații face arbitraj, alegând hârtia ce vrea s-o cumpere și cea pe care vrea s-o vânză și schimbându-le una contra alteia.

Scont. Operația cumpărării unui bilet de ordin sau a unei polițe se numește scont, suma reținută de scontator ca dobândă , comision de încasare , se numește *agio.* Scontul e deci împrumut [40] cu dobândă , dar garantat printr-un amanet care este *operația comercială* prin care a avut loc creațiunea hârtiei scontate . În exemplul citat mai sus, biletul 53 r sau acceptația lui Paul nu sunt simple făgăduințe; || sunt în acelaș [41] timp dovezi cari atestă că Petre, proprietar de 20 000 fr. indigo, a socotit [42] că poate încredința fără primejdie acest capital lui Paul.

Conturi curente.

Emisiune de bilete la purtător.

Împrumut pe consemnații.

Tot bancherul e centrul unui depozit de capitalii și se bucură de încrederea unui număr oarecare de capitaliști asupra cărora exercită o influență personală.

54 f *Specula de bursă*

Acţiunile industriale vechi, clasate, al căror produs e cunoscut, nu dau loc la operaţii ŕ *livrer,* afară doar daca cauze speciale şi accidentale , ca o creştere a concesiunii, o fuziune ş.a. nu le semnalează atenţiunii speculatorilor. Altfel cu acţiile cari se emit. De 'ndată ce sunt emise de cătră un bancher acreditat, oricare ar fi valoarea lor intrinsecă, ele au sigură o *hausse,* afară daca capitalurile mobiliare n-au devenit rare. De ce? Numai şi numai pentru că speculatorii de profesie au încredere în bancherul care emite acţiunile şi pe care au obicei de a-l urma. Această *hausse* e atât de bine prevăzută încât dă loc la un fel de cerşetorie de-o speţie nouă, care s-a răspândit mai departe decum şi-ar închipui cineva.

O companie se fondează cu capital de 40, 50, 100 milioane, împărţit în acţii de cîte 500 sau [43] 1000 de franci, de ex. pentru confecţionarea şi esploatarea unui drum de fier.

După termenii actului social acţionarii cată să verse condeiul acţiunilor lor la patru 55 r sau cinci termene succesive. Toate acţiunile acestea se iau numaidecât *al pari* de cătră unul sau mai mulţi capitalişti mari, cari varsă întâiul termen, a cincea parte bunăoară. Numaidecât aceşti capitalişti sunt asaltaţi de cereri: oameni din lumea bună, femei, diplomaţi, balerine, magistraţi, soldaţi vin a solicita cu multă umilinţă ba 20, ba 30, ba 100 de acţiuni *al pari.* Pentru [44] o plasare serioasă oare? Au nevoie de a-şi plasa fondurile? Au chiar fondurile necesare pentru a câştiga proprietatea *integrală* a acţionilor pe cari le solicită? Defel. Dar ştiu că aceste acţii se vor cota în *hausse* la bursă din ziua întâia , că speculatorii le vor răpi cu 50, 100, 500 franci primă, după starea pieţei; că vor cumpăra cu 150, 200, 600 franci o acţie de 500 franci asupra căreia nu s-a vărsat decât 100 franci care au costat numai 100 franci *al pari.* Deci îşi propune de-a vinde, de a realiza *prima* înaintea scadenţei termenului al doilea, care sileşte la vărsământul || a unei [45] a doua 56 r *cincimi* . Cel ce solicită *al pari* 100 acţiuni de cîte 500 franci ştie foarte bine că [46] cu 10000 franci pune mâna pe un titlu pe care pe loc îl poate vinde cu 15 ori 20 mii franci. E deci o *pomană* de 5000, 10000 franci pe care-l cere capitalistului sau fondatorului şi, când acesta o acordă, ştie el pentru ce.

În adevăr el interesează pentru afacerea sa şi angajează în speculaţiunea sa un mare număr de persoane cari au o poziţie, ce-i pot fi folositoare, fie în opinia publică, fie pe lângă guvern, fie în Adunările deliberante . Cercul speculatorilor se întinde, e [47] foarte greu ca capitalurile disponibile să nu fie răpite în mişcarea ce se produce: îndată capitalurile vin, uneori în adevăr pentru ca să specule, dar şi pentru a rămânea la trebuinţă. Capitalistul cutare din provinţie îşi retrage fondurile ce le avea depuse la bancherul său, va exige plata unui împrumut ipotecar, pentru a veni să cumpere acţii de drum de fier. || 57 r Compania se organizează, funcţionează, întrebuinţează 100 [48] de franci de fiecare acţie vărsată în casele sale şi cere al doilea vărsământ . În acest moment de ordinar emisia e complinită , speculatorii, oamenii de lume mai cu seamă, deţin încă multe titluri şi capitaliştii cari caută o *plasare durabilă* mai au şi ei cîte ceva. Aceştia varsă al doilea termen; între speculanţi unii recurg [49] la espediente şi-l varsă asemenea. Capitalistul din provinţie realizează *a outrance* creanţele lichide pe cari le poate avea asupra comercianţilor sau industrialilor din localitate; ba, la trebuinţă, din împrumutător devine împrumutat şi-şi ipotecează . imobilul. Un număr de speculatori cari nu pot face al doilea vărsământ vând titlurile lor *a tout prix* sau se [50] vând pentru ei. Se naşte firească o mişcare de *baisse* din care cei abili ştiu a profita, până ce *hausse* îşi reia cursul. Aceleaşi oscilaţiuni se nasc la orice nou vărsământ , până la liberarea [51] || întreagă a acţiei, care sfârşeşte prin a rămânea în 58 r *mânile* unui capitalist serios. În măsura în care această acţie are o valoare sigură speculaţia se depărtează de ea, o părăseşte pentru alta şi acţia se *clasează* ; preţul ei se regulează prin venitul pe care-l produce. Dar cîte prime câştigate şi pierdute până a ajunge la punctul acesta!

---

1. *titlul, dat de noi, corespunde* sensului *de ansamblu al acestor* excerpte *2. şters dar restituit de noi din raţiuni* contextuale *, ca titlu al primei* diviziuni 3. *după* susţin [ea] *şters* 4. *după* creditul *şters* 5. *după* E vorba acum de-a forma capital pentru întreprinderile acelea cari promit un produs *şters 6. supraintercalat 7. după* creditul *şters* 8. *după* credi [tul] *şters* 9. *urmează o linie de demarcaţie* 10. *după f* [onciar] *apoi* rural or *succesiv şterse.* 11. *după* realităţii *şters* 12. ca şi *repetat din inadvertenţă la început de* rând 13. *urmează o linie de demarcaţie* 14. *după* în preţul *şters* 15. s- *supraintercalat* 16. *după* dându-se *şters* 17. *deasupra lui* întreprinderea *şters* 18. *după* însă *repetat din inadvertenţă* 19. *după* banca* *aparent şters* 20. *după* înt [rebuinţată] *şters* 21. *deasupra lui o şters* 22. *după* s-a născut *şters* 23. *urmează o linie de demarcaţie* 24. *după* cererile *şters* 25. *după* în[tre]* *şters* 26. *după* valutei *şters* 27. *corectat din* unui 28. *după* Afaceri *şters* 29. *după* sunt unele *şters* 30. *urmează linie de demarcaţie* 31. *după* razimă *şters* 32. *după* pr [emiei]* *şters* 33. *deasupra lui* oraşul *şters* 34. *după* şi *şters* 35. *deasupra lui* vând *şters* 36. *după* jer [tfele] *şters* 37. *după* state *şters* 38. *urmează linie de demarcaţie* 39. *după* corespunzător *şters* 40. *după e repetat din inadvertenţă* 41. *sunt* în acelaş *repetat din inadvertenţă, la început de* rând 42. *deasupra lui* crezut

şters 43. *după* franci *şters* 44. *după* Es[te] *şters*. 45. *după* unei *şters* 46. *repetat din inadvertenţă la început de rând* 47. *după* peste putinţă *şters* 48. *după* suta *şters* 49. *iniţial* speculanţii recurg 50. *după* le *şters* 51. *după* li[berarea] *şters*

[SUMAR]

37r pag. 1 Băncile *(Notenbanken)*
„ 2 Institute de credit. Credit fonciar, industrial, de întreprindere
„ 4 Societăţi de scont
„ 6 Credit mobiliar
„ 8 Schimb. Plăţi. Cont curent. Arbitraj. Accept
„ 9 Speculă de bursă. Discont de polițe
Arbitraj
Report şi deport
„ 10 Vânzări *in blanco* ori *a decouvert*
„ 11 Specule de timp. Fixe, cu prime
„ 12 Panică de bursă. *Haute finance*
„ 14 Bancheri scontori . Cambiaţi. *Haute banque.* Depozit. Viriment

[„CE BINE SE AŞEZASE FIRMA. . ."]

2264

24r Ce bine se aşezase firma [1] Zevzecopulos şi Pehlivanidis pe aristocratizare ! Luase aere de duci, de conţi, de baroni . Chelnerii din Viena nu mai ştiau [2] ce titluri pompoase să le dea văzându-i încărcaţi cu fel de fel obiecte [3] de tinichegerie .

Când [4] , înainte vreme , vrun biet boier bătrân se 'nvrednicise şi el, din sărăcia şi din nevoile lui, să vază faţă împărătească şi i se atârna cu voie, fără voie [5] vro decoraţie, patriotul de proaspătă memorie striga numaidecât „a vundut-o ţerişoara ", ca şi când de ţărişoara lui era vorba, el care n-avea ţara nici de-o palmă de loc sub soare.

Daca le-ai spune-o [6] azi aceasta se supără precum [7] , daca 'i spui chelului vro poveste [8] despre de ponosul [9] chelbei , îţi găseşti beleaua cu el [10] .

Ba zău [11] ce sănătoşi şi întregi erau strămoşii [12] ! După dreptul [13] nostru vechi „om vrednic [14] de râs , om de ocară" nu putea fi nici popă, nici ostaş, nici funcţionar. Suntem siguri de ex. că după legile noastre vechi nu s-ar fi găsit episcop care să popească 25r mutrele de maimuţe şi de caricaturi ale faimoşilor noştri patrioţi actuali [15] ; || nici domn care să-i învrednicească cu vro slujbă .

De-a mirarea lucru este în adevăr cum s-a putut ca asemenea stârpituri , fizic imposibile, intelectual stupide, moraliceşte putrede, să ajungă a stăpâni în ţara românească. Cu toate acestea cazul nu este unic în istoric. Precum au fost [16] împăraţi cari au murit de phtheiriasis (boala pediculară) [17] tot aşa mari formaţiuni istorice pier prin paraziţi. Astfel vedem că în împărăţia uriaşă, clădită într-o scurtă viaţă de om, albanezului [18] Alexandru cel Mare i se substituie grecii, ş-o duc în continuă mizerie, până ce le pune capăt spada romană. In [19] împărăţia răsăritului [20] ridicată de romani se substituie grecii şi împărăţia cade prin săcătuire [21] morală şi intelectuală. În [22] împărăţia turcească [23] chiar pătrund [24] fanarioţii în regiunile determinante ale statului şi-l aduc [25] la deplina risipă.

Rasele [26] îmbătrânite au venin cadaveric în ele, sunt corozive , descompuitoare . 26r Ele nu cred în nimic, şi credinţa e ceva care zideşte [27] ; || ele n-au nimic sfânt şi numai lucruri sfinte creează [28] idealuri şi 'mboldesc pe oameni să se-ncumete a lupta pentru ele. La rasele

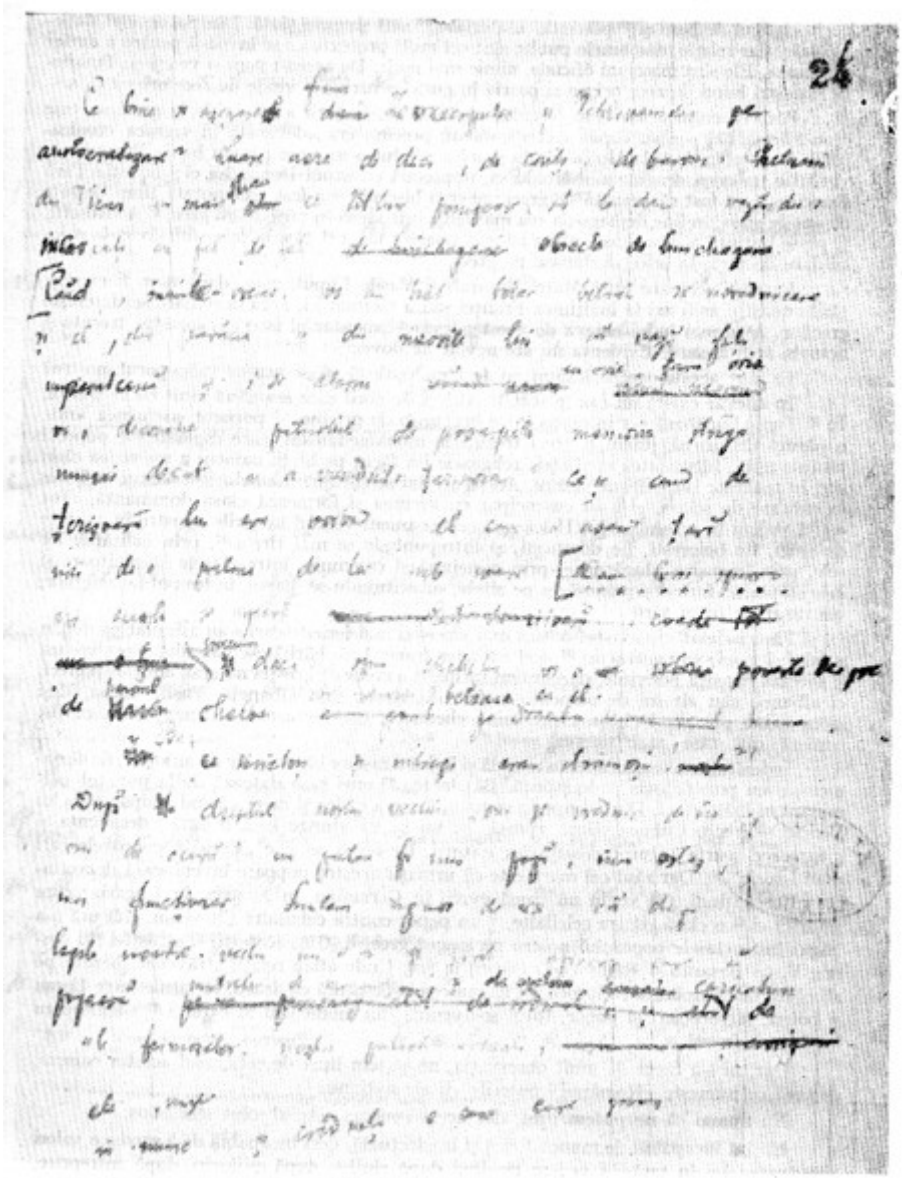

26. [„CE BINE SE AŞEZASE FIRMA..."]
BAR, 2264, 24, paginat de Eminescu 1.

---

vechi câştigul de bani şi [29] plăcerile materiale [30] sunt singura ţintă. Dar patrie, dar naţionalitate, dar religie, dar binele public sunt cel mult pretexte ce se invoacă pentru a amăgi mulţimea. Ele sunt minciuni oficiale, nimic mai mult. De aceea-i vom şi vedea pe fanarioţii [31] noştri luând de zece ori pe zi patria în gură, pentru a o vinde de zece ori.

Părerea cronicarului Ion Neculce că toate relele ţării acesteia de la greci se trag e adevărată azi pentru copiii acelor oameni, precum era adevărată în vremea cronicarului . Basarabia de [32] la Hotin pân-la mare a vândut-o un grec pentru bani; Bucovina a vândut-o un grec, dragomanul Moldovei, împreună cu capul Domnului ei; dinastia Ţării Româneşti au fost răsturnată de greci; averea bisericii [33] a fost escamotată timp de sute de ani de greci, în fine demagogia cea mai rea e introdusă în ţară de-un grec, C.A. Rosetti. E peste putinţă a deschide o filă a istoriei noastre făr-a [34] găsi la orice mârşăvie , la orice trădare de ţară, la orice dezbinare pe greci.

[27] Fatala dezbinare între Matei Basarab şi Vasile Lupul, care, dacă n-ar fi existat, ţările noastre ar fi azi la înălţimea Franţei sau a Germaniei, acea dezbinare se datoreşte grecilor. A se mai îndoi cineva de acest adevăr elementar al istoriei noastre trecute şi actuale ar fi absurd. Evidenţa nu are nevoie de dovezi.

[28] Ce sunt aceşti oameni? Cum au fost cu putinţă să se 'ncuibe în poporul nostru?

În adevăr există un caz în statele Africei de nord care seamănă mult cu al nostru. În [35] Tunis bunăoară s-a interpus între bei, arab de origine, şi poporul, asemenea arab, o pătură de sirieni , jidani şi greci trecuţi la mohamedanism , care esploatează poporul fără de milă. Identitatea credinţei religioase i-a făcut pe bieţii oameni a nu vedea că ei sunt în realitate stăpâniţi de străini. Aceşti străini se cheamă mameluci [36] . Veniţi în Tunis în calitate de

sclavi, ei s-au emancipat cu vremea şi formează clasa dominantă. Tot astfel vedem în secolul al Xvii-lea pe aceşti oameni venind în ţările noastre în calitate de slugi, fie boiereşti, fie domneşti, şi întrepunându-se mai tîrziu [37], prin calităţile lor rele, prin linguşire, slugărnicie, prin minciună şi calomnie, între clasele stăpânitoare şi 29 r cele stăpânite, furând şi pe unele şi pe altele, substituindu-se || apoi, în timpul fanarioţilor, adevăraţilor fii ai ţării.

Fără îndoială au existat naturi mai tinere şi mai fericite cari s-au asimilat pe deplin solului şi rasei, au contractat [38] acel caracter franc, leal, bărbătesc care distingea vechea şi viteaza noastră boierime, dar suntem înclinaţi a crede că aceştia nu erau adevăraţi greci, ci albaneji sau alt soi de oameni. Astfel Ghiculeştii sunt albaneji, Vasile Lupu, deşi zicea „cine pre greci cheamă pre mine cheamă", era asemenea albanez; c-un cuvânt oameni din rase mai tinere.

Îndealtmintrelea decadenţa morală şi fizică a raselor bătrâne, fie de animale, fie de oameni, e un punct dovedit de ştiinţă. Bătrîneţea [39] unei rase datează de la punctul culminant al înălţării ei. După imperiu romanii încep a cădea şi merg căzând ; după epoca lui Pericle — grecii. Culmea odată ajunsă, ea nu se va ajunge încă o dată ; decadenţa şi moartea e soarta tuturor creaturelor naturii. De-aceea se zice „Fericite popoarele cari n-au istorie" [40]. Dar răul cel mare este că urmaşii acestor popoare învenineză dezvoltarea altor naţiuni. Cât venin nu varsă evreii în Germania, în Austria, în Ungaria; cum 30r întărâtă ei [41] o clasă contra celeilalte, || un popor contra celuilalt? Cât venin, câtă ură n-a băgat între clasele poporului nostru un singur grec, d. C.A. Rosetti? Tot astfel [î]i descrie Matei Basarab şi Radu Vodă (Leon) la noi. Unde aflau relaţii străvechi, bazate pe absoluta bună credinţă reciprocă, îşi băgau coada de capră ca dracu. Relaţiile între Domn şi boieri, între boieri şi popor, totul se 'nvenina din momentul în care ei [42] s-amestecau în ele, ca virusul.

Dar, ni s-a făcut de mult observaţia, ne putem lipsi de concursul acestor oameni, de ceea ce numeşte „Românul" puterile vii ale naţiunii?

Nu numai că ne putem lipsi, dar acest concurs este absolut stricăcios.

Ei sunt incapabili de muncă fizică şi intelectuală, deci incapabili de-a produce valori adevărate. Aci în ţară [î] i vedem îmblând după slujbe, după mijlociri, după antreprize, spre a le da în subantrepriză adevăratului producător, c-un cuvânt samsarlâcul în mare şi în mic, chiar şi cel de fete, în vremea ruşilor a fost treaba multora din aceşti patrioţi.

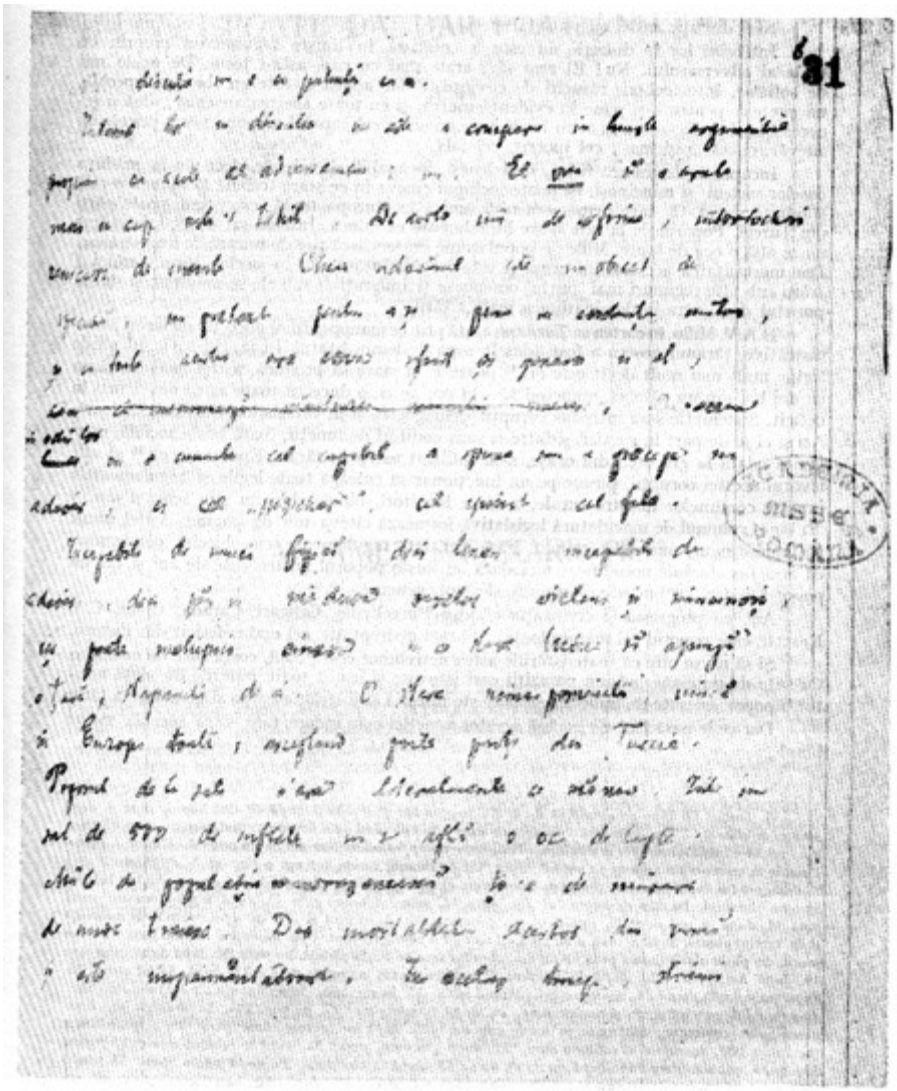

27. [„CE BINE SE AŞEZASE FIRMA..."]
BAR, 2254, 31, pagina 1 de Eminescu S.

[31 r] Nici discuție nu e cu putință cu ei.

Interesul lor în discuție nu este a compara în liniște argumentul propriu cu acela al adversarului. Nu! El *vrea* să s-arate mai cu cap, asta-i totul. De acolo mii de sofisme, întortocheri, răsuciri de cuvinte. Chiar adevărul este un obiect de speculă, un pretext pentru a-și pune în evidență mutra, și cu toate acestea are ceva „sfânt și generos" în el [43] . De-aceea în ochii lor [44] nu e cuminte cel capabil a spune sau a pricepe un adevăr, ci cel „pișicher", cel ipocrit , cel fals.

Incapabili de muncă fizică, deci leneși, incapabili de adevăr, deci pân-în măduva oaselor vicleni și mincinoși, își poate închipui cineva în ce stare trebuie să ajungă o țară stăpânită de ei. O stare nemaipomenită, unică în Europa toată, esceptând poate părți din Turcia. Poporul de la sate n-are literalmente ce mânca . Într-un sat de 500 de suflete nu se află o oca de lapte. Miile de populațiune orășenească ți-e de mirare de unde trăiesc. Dar mortalitatea acestor din urmă și este înspăimântătoare . În acelaș timp, străini || [32 r] trăiți sub alte regimuri mai [puțin] omenoase și imigrați de sub ele se 'nmulțesc și sunt în punctul de-a intra în dominațiunea reală a țării.

D.A.V. Millo, în cartea sa *Țăranul,* arată prin ce manopere diabolice , financiare și administrative, țăranul nostru a fost adus la sapă de lemn. Statul [î]i ia, [î]i tot ia sub mii de forme mult mai mult decât este ori [45] poate fi în stare se producă, astfel încât un țăran cu doi boi sau un pălmaș , muncind 12 — 14 ore pe zi, o duce cu toate astea din deficit în deficit. Sistematic s-au introdus corupția demagogică și în vetrele lor, liniștite odinioară. Azi și ei se despart în partizi, și între ei sunt gonitori de funcții, toată boala socială, mărginită odată la grecoteii din orașe, s-au infiltrat azi și în țăran. Epureanu, ca [46] să afle izvorul acestei corupții , pusese pe un funcționar să culeagă toate legile și regulamentele impuse comunelor noastre rurale, a căror locuitori, bineânțeles , nu știu scrie și citi. || *33 r* Ei bine, volumul de maculatură legislativă formează câteva mii de pagine. Astfel nimic fix, nimic sigur, nimic determinat. Fără legi, fără regulamente, cu obiceiul pământului , cu acel *jus olachale* necodificat niciodată au dus-o poporul nostru sute de ani și era un popor sănătos, cu bucurie de muncă, deștept, generos.

Azi, cu progresul şi civilizaţia a d-lor Pherekydis, Caligari, Carada, Giani, C.A. Rosetti, este poporul cel mai esploatat, cel mai nedreptăţit , cel mai nefericit din Europa.

Şi să nu se uite că toate istoriile astea netrebnice costă bani, costă sute de milioane. Cu sute de milioane hrănim paraziţii cari istovesc şi usucă toate puterile de viaţă acestui [47] popor, cu sute de milioane se plăteşte mizeria şi înstrăinarea pe zi ce merge a ţării.

Dar ce le pasă lor? Ce le pasă acestor venetici cum merge ţara daca specula merge bine!

1. *Iniţial* Ce bine se aşezaseră d-nii 2. *deasupra lui* ştiu *şters* 3. *după* de tinichigerie *şters 4. după semnul de alineat 5.* cu voie fără voie *deasupra lui* vrînd nevrînd *apoi* vrînd nevrînd *succesiv şterse* 6. Daca le-ai spune-o iniţial *şters apoi restituit cu o linie întreruptă" .; fraza este marcată cu un semn de alineat 7. iniţial* Daca le-ai spune-o azi aceasta se supără, capra . Cât de râioasă , coada tot sus o ţine şi 8. *după* istorie *şters 9. deasupra lui* darul *şters* 10. îţi găseşti beleaua cu el *deasupra lui* ai găsit pe dracul *apoi* ţi-ai găsit beleaua *succesiv şterse* 11. Ba zău *deasupra lui* Zău *şters* 12. *urmează* noştri *şters* 13. *după* le[gile] noastre vechi *şters* 14. *după* de[râs] *şters* 15. *iniţial* pe un personaj atât de ridicol şi atât de *apoi* mutrele de maimuţă şi de cretini guşaţi ; *după* actuali *urmează* foşti simigii şi covrigari *şters* 16. *deasupra lui sunt şters* 17. au murit de phtheiriasis (boala pediculară) *deasupra lui* mor de boala păduchilor *şters* 18. *după* de albanez *şters* 19. *după* Astfel *şters* 20. *după* răsărit *şters* 21. *deasupra lui* înavuţire *şters 22. după* Astfel *şters* 23. *după* tur [ceasca] *şters* 24. *deasupra lui* pătrund *şters* 25. în regiunile determinante ale statului şi-l aduc *deasupra lui* cu influenţa şi-o aduc *şters* 26. *după* Rasele *şters* 27. *pe pag.* 25 v., *în dreapta jos, Eminescu scrie:* castroane , matroane patroane , cupoane 28. *după* sau crezute sfinte *şters* 29. *după* e unica *ţintă şters* 30. *deasupra lui* rafinate *şters* 31. *după* grecoteii *şters* 32. *după* a vândut-o ruşi[lor] *şters* 33. *după* publică *şters* 34. *după* pentru* *şters* 35. *după* Acolo *şters* 36. *după* acolo *şters* 37. *după* între popor şi clasele dominante *şters* 38. *după,* căpăta[t] *şters* 39. *după,* iar bătrâ [neţea] *şters* 40. *urmează* fericite acele car[i] *şters* 41. *supraintercalat* 42. *după* intra acest virus în ele *şters* 43. *urmează,* căci el însemnează mântuirea neamului omenesc *şters* 44. în ochii lor *deasupra lui* la ei *şters* 45. *deasupra lui* decât *şters* 46. *după* pusese *şters* 47. *după* acel[ui] *şters*

[„POATE DA, DAR POATE NU."]

2264

Poate da, dar poate nu. 283 r

Poate că s-ar putea zice ceea ce scria Radu Leon [1] Vodă la 1669 că

miluind Dominia mea pe oameni străini, pe greci, începură a face şi a adaoga lucruri şi obiceiuri rele în ţara Domniei mele, cari lucruri toată ţara nu le-au putut obicinui, văzînd că sînt de mare pagubă.[2] Aflat-am Domnia mea şi am adevărat[3] dimpreună[4] *cu* toată ţara cum toate nevoile şi sărăcia ţării este de la străini, cari amestecă Domniie şi vînd ţara fără de milă şi o precupesc[6]. Călcat-am Domnia mea acele obiceiuri rele şi le-am pus Domnia mea toate jos şi am scos pre acei străini din ţară afară ca pre nişte oameni răi şi neprieteni ai ţării şi am tocmit Domnia mea aste lucruri bune, ca să fie de folos ţării şi Domniei mele, ca şi cum cele legi şi obiceiuri bune le-au fost tocmit cei Domni bătrîni dinainte ce li se fericeşte azi [6] viaţa lor şi [7] li se cunosc tocmelele lor că au fost de folos ţarii. Pentru ca aceşti oameni străini greci n-au fost *niciodată* ţării şi Domniei de folos, ci tot de pagubă şi stricăciune ca nişte oameni răi şi fără frica lui Dumnezeu.

1. *supraintercalat* 2. *iniţial* pagubă ţării 3. *iniţial* adevărat-am 4. *supraintercalat* 5. *după* precupeţesc *şters* 6. *supraintercalat* 7. *după* astăzi şters

[„AU AMEŢIT FANARIOŢII."]

2264

Au ameţit fanarioţii. [1] 181r

Loviturile repezi ce [2] le-am lăsat să cază asupra titvelor acestora incapabile [3] decît de minciună, le-a ameţit astfel încît, neputînd să răspunză, neavînd *ce* să răspunză *ad rem,* obiectiv, au început să aiureze, să vorbească-n bobote şi-n dodii vorba ceea: Bună vremea nea Istrate! Doi boboci de raţă, frate! [4]

Într-un număr vedem acuzarea ca din senin ca reacţionarii (care? unde? cine?) ameninţă pe rege cu asasinatul.

Mai [5] ieri ne numesc pseudoînvăţaţi, falsificatori ai teoriei Lamarck-Darwin, ca şi cînd noi am fi de vină că cei mai mulţi dintre roşii sînt caţoani vicleni şi maloneşti, incapabili de-a se amesteca cu rasa română, incapabili de-a o pricepe chiar.

În sfîrşit, pe zi ce merge se urcă istericalele bizantine.

În furia care [6] i-a apucat, *foetor caprinus,* putoarea de ţap pe care-o răspîndesc, || cu minciunile ce [7] numai ei sînt în stare a le născoci [8], e de-a dreptul nesuferită. 182r

Astfel în cel din urmă număr „Pseudo-Românul" ne [9] zice că nu ne-au crezut atît de rai, atît de cruzi[10] încît să fim în contra spitalelor din sate.

Liniştească-se! Nu sîntem în contra înfiinţării lor.

Deplîngem nenorocita necesitate de-a se crea spitale în sate, ceea ce nu mai e nici într-o ţară europeană, deplîngem că noii fanarioţi au esploatat cu [11] atîta cruzime poporul nostru încît[12] să fie nevoie a-l trata în spitale şi credem că ele vor ajuta foarte puţin în contra unor rele sociale şi politice [13].

Cauza morbidităţii ţăranului român este esploatarea neomenoasă careia l-a supus demagogia, este uzura roşie, administraţia roşie, sporirile bugetului, prestaţiunile făcute pe moşiile roşilor [14], regimul alimentar rău, sărăcia [15]; nu clima şi epidemiile.

Sub aceeaşi climă poporul românesc s-au sporit sub Matei Basarab, s-au sporit sub Mihai Sturza, sub Barbu Ştirbei.

183 r Dar se stinge sub domnia a d-alde [16] Flevas, C.A. Rosetti; || se stinge de greutăţile ce i le impune pungăşia şi cocoteria guvernanţilor actuali.

Iată ceea ce am zis noi [17], şi ameţeala în care se află redactorii foii fanariote nu [18] e nici esplicare pentru mistificaţiile ce le dă [19] publicului drept idei ale noastre, nu e nici justificare [20].

N-am numit „canalie" pe poporul românesc, ci [21] am făcut numai deosebirea între poporul nostru sărmanul [22], care sufere dominaţiunea noilor fanarioţi şi între canalia dominantă, neromână, care-i impune această dominaţiune prin gudurare [23], prin minciună, prin linguşire şi în fine prin împrejurarea tristă că factorul esenţial de control, stabilit de Constituţia noastră, Coroana, nici cunoaşte ţara, nici află de cuviinţă a o cunoaşte 24

Coroana [25] nu ştie ca subprefecţii instalaţi în numele ei mână pe ţăranii ce nu pot plăti rămăşiţe mincinoase prin spini şi prin pâraie ; Coroana nu ştie că poporul acesta e tratat mai rău decât animalele de către patrioţii de la putere.

184r Coroana nu ştie că. nu există lege pentru ţăran, nu există autoritate, că singura lege e spoliarea din partea dominanţilor , singura autoritate biciul, mânuit nu de boier, nu de fiul ţării, ci de străin, de ovrei, de grec [26], de rudele

pân 'ntr-al şaptelea neam [27] al d-lui C.A. Rosetti şi Flevas, veniţi de alaltăieri din Ţara turcească [28] .

Coroana [29] nu ştie că ministeriile şi judecătoriile gem de greci neîmpământeniţi cari [30] nici nu pronunţă bine româneşte, începând de la Curtea de Casaţie şi sfârşind cu [31] judecătoriile de ocol.

Iată ceea [ce] nu ştie nici Coroana, nici poporul şi ceea ce ne-am însărcinat noi [32] a le spune amândurora . Şi ceea [ce] nu ştie nici Coroana, nici [33] poporul românesc este că această stare de lucruri nu poate merge înainte, că o stare sistematică de putrejune şi de corupţie trebuie [34] să dea loc la izbucniri şi că asemenea izbucniri ar fi periculoase în starea internaţională, precară în care se afla România.

185 r Lucrul merge atât de departe încît [35] orice putere străină are în mână făgăduinţa de-a scăpa [36] Moldova de jidani, Ţara Românească de grecotei şi că amândouă aceste făgăduinţi sunt ademenitoare [37] pentru poporul autohton al ţării [38] . Mai mult încă, între o stăpânire străină pe faţă şi una mascată , între regim străin şi esploatare străină organizată ca cea de astăzi, alegerea e aproape indiferentă pentru omul ce duce greutăţile esploatării [39] .

Precum împăraţi au murit de boala pediculară, de phtheiriasis [40] , tot aşa poporul românesc, care are nevoie de spitale în sate, moare de boala fanarioţilor şi jidanilor paraziţi cari s-au încuibat în organismul lui. Orice încheietură organică a lui, orice autoritate publică, de la ministerii pân-la subprefecturi, sunt cuiburi de incubaţiune pentru aceşti 186r paraziţi, || unde ei se clocesc , trimiţându-şi apoi odraslele la [41] Paris, de unde aceste [42] se-ntorc cu mii de trebuinţe pe de-o parte, cu pofta de-a le realiza [43] de pe spatele poporului pe de alta.

Toate [44] secăturile cari [45] au numărat pietrele uliţelor din străinătate [46] şi i-au populat lupanarele , toate mofturile contractate acolo, toate mizeriile se traduc aci, la faţa locului, în cheltuieli bugetare, în ban plătit de birnic pentru a întreţine pe aceste stârpituri .

Dar e vro comparaţie între românul autohton din [47] America dunăreană şi cel de sub guverne străine?

Chiar [48] guvernul unguresc, oricât de rău ar fi şi oricât de spoliator , e departe de-a se putea compara cu al nostru.

De-acolo [49] ne vin oameni încă [50] sănătoşi, cum erau ai noştri pe la 1850 — 60, ne vin cumînţi cum erau ai noştri, ne vin veseli şi muncitori cum [51] erau ai noştri.

Şi acei ce [52] ne vin ce găsesc în ţară?

187 r Văd poporul autohton, pe fraţii lor aduşi la sapă de lemn şi având necesitate || de spitale. Văd înflorind pe cine [53] ? Pe [54] străinii aceştia; pe aceşti arhistrăini cari într-o sută de ani chiar [55] n-au fost în stare a se adapta poporului românesc, a-l [56] iubi, a-l [57] respecta, care-i [58] iau sute de milioane pe an, precupeţindu-i pielea, pentru a nu-i da în

---

schimb nimic, nici [69] administraţie de stat, nici ştiinţă, nici arte; nici adevăr c-un cuvânt , nici bunăstare [60] .

Se ştie că noi le-am contestat capacitatea de-a pricepe un adevăr, capacitatea de a discuta.

Cu drept cuvânt le-am contestat-o .

La [61] ei discuţia nu înseamnă o comparare de argumente, ci oricare din secăturile acestea n-are alt [62] scop decât de-a se arăta mai cu cap, de a-şi ilustra mutra, de-a arăta că ştie răspunde.

Noi zicem de ex. că nu spitalele sunt lucru de căpetenie [63] , ci o descărcare a poporului de greutăţile actuale, o [64] îmbunătăţire a stării lui materiale, a regimului || lui 188 r alimentar, ei ne răspund că suntem cruzi şi voim să lăsăm să moară femeile [65] bolnave.

Iată răspuns sofistic de grec.

Noi dovedim că partidul [66] dominant e compus din venetici (greco - bulgari) [67] , ei ne răspund că ameninţăm pe rege [68] şi că nu cunoaştem teoria lui Lamarck.

Iată alt [69] răspuns sofistic de grec.

Noi zicem [70] că ţăranul nu se bucură de binefacerile legii şi trăieşte sub un regim escepţional, ei ne răspund că Ţarigradu 'i lângă Bosfor. Se potriveşte ca nuca-n perete.

Ar fi vreme pierdută a discuta cu asemenea oameni, incapabili de-a pricepe ori de-a recunoaşte un adevăr, precum sunt incapabili de-o faptă bună, de-o mişcare generoasă.

Sunt [71] uscături , sunt descendenţii unei rase învechite şi putrezite în corupţie, sunt etnic bătrâni , în stadiul diselecţiunii [72] , pe calea de a se-ntoarce la maimuţa din care se [73] trag.

1. *după* grecoteii *şters; primele două pagini* 181r *şi* 182r sunt anulate *cu o linie verticală pe mijloc* 2. *după* şi cu temei *şters* 3. *după* ne]ncăpătoare şi *şters* 4. *iniţial* să vorbească 'n bobote şi-n dodii să se arate mature în sfârşit pentru institutul de sănătate al doftorului Sutzu 5. *după* Astăzi şters *6.după* în turbarea *şters* 7. *deasupra lui* pe cari le *şters* 8. *deasupra lui* răspândi *şters 9.* „Pseudo Românul" ne *suprainterca*lat 10. *după* cruzi *şters* 11. *după* atât *şters* 12. *după* românesc *şters* 13. şi politice *deasupra lui* dar nu suntem în contra lor *şters* 14. *după* grecoteilor *şters* 15. regimul alimentar rău, sărăcia *deasupra lui* traiul cel rău *şters* 16. a d-alde *suprainterca*lat 17. *suprainterca*lat 18. *după* fondate

de un grec, C.A. Rosetti, şi de alt grec, Carada, e o [esplicare] *şters* 19. *după* prez [intă]* *şters indescifrabil* 20. *iniţial* dar nu e justificare pentru [...] 21. *corectat din* şi 22. nostru sărmanul *deasupra lui* românesc *şters* 23. *deasupra lui* subrepţiune *şters* 24. *iniţial* nici voieşte s-o cunoască 25. *după semnul care marchează alineat* 26. *după* grec *şters* 27. pân 'ntr-al şaptelea neam *suprainterca*lat 28. *provenit prin ştersături şi suprainterca*lări *din* aduşi numai acum din Ţara grecească în 29. *după semnul care marchează alineatul* 30. *după* începând de la Cur[tea de Casaţie] *şters* 31. *după* cu Simonidis protejatul d-lui Pherekydis *şters* 32. *după* a-i spune *şters* 33. *după* nici *şters* 34. *după* trebuie să izbucnească , şi că, a[semenea izbucniri] *şters* 35. *după,* că puterea care a promis moldovenilor de-a-i scăpa de jidani are Moldova; puterea care va promite Ţării Româneşti de-a o scăpa de grecotei are Ţara Românească *şters* 36. *după* scăpa *şters* 37. *după* foarte *şters* 38. *provenit prin corectări şi ştersături din* acestor ţări. 39. *provenit prin corectări , ştersături şi suprainterca*lări *din* alegerea nu e nici grea măcar pentru omul ce duce greutăţile esploatărei străine 40. *deasupra lui phthyriasis şters* 41. *după de şters* 42. *suprainterca*lat 43. cu pofta de-a le realiza *provenit prin ştersături din* cu setea de-a le împlini 44. *după semnul care marchează alineatul* 45. *după* de fanarioţi *şters* 46. *deasupra lui* Parisului *şters* 47. *deasupra lui* dintre* *şters* 48. *după semnul care marchează aliniatul* 49. *după semnul care marchează alineatul 50. suprainterca*lat 51. *după* cum *şters* 52. *suprainterca*lat 53. *provenit prin ştersături şi adăugiri din* şi înflorind cine 54. *după* Pe bulgarul de Mihălescu şi de grecul Zevzechidis. Curat ţară de jaf! *şters* 55. într-o sută de ani chiar *deasupra lui* într-o sută *şters* 56. *după* şi *şters* 57. *după* şi *şters* 58. *deasupra lui* cari - i *şters* 59. *după* absolut nimic *şters* 60. *iniţial* şi nici avere 61. *după semnul care marchează alineatul* 62. *după* în discuţie *şters* 63. sunt lucru de căpetenie *deasupra lui* trebuiesc *şters* 64. *după* şi *şters* 65. *după* muie [rile] *şters* 66. *după* clar *şters* 67. paranteză suprainterca*lată* 68. *după* do[mn] *şters* 69. *suprainterca*lat 70. *iniţial* vom zice 71. *după semnul care marchează alineatul* 72. *după* dissel [ecţiunii] *şters* 73. *după* au luat naştere *şters*

[„ŞI DACA NE 'NTREBĂM CARE E CAUZA ..."]

2264

Şi daca ne 'ntrebăm care e cauza începătoare a acestui rău, nu găsim alta [1] decât [284 r] liberalismul, copiat din străinătate. Natura e conservatoare; celor mai multe [2] fiinţe [3] din lume ea nu le acordă mai nici un progres ; scara fiinţelor de sub om e staţionară . Omul

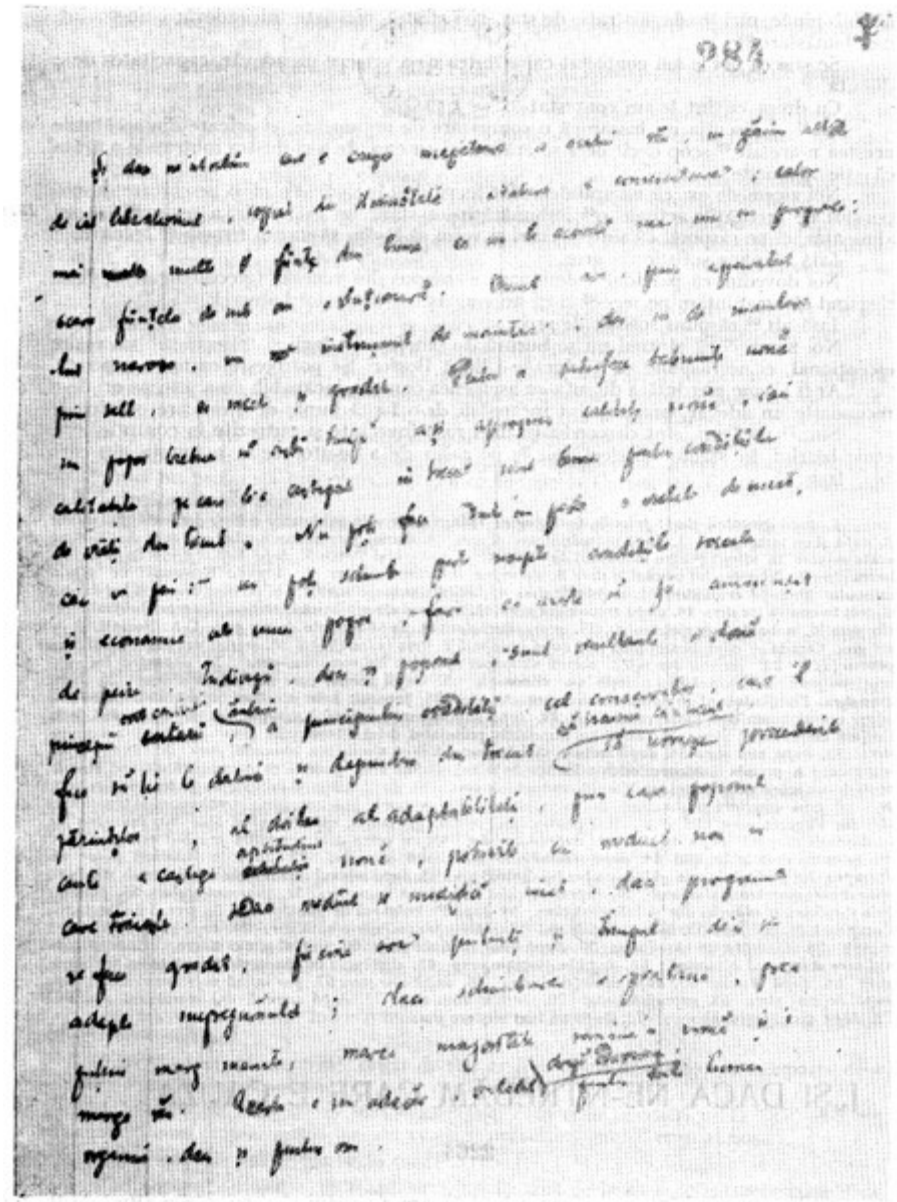

28. [„ŞI DACĂ NE-NTREBĂM CARE E CAUZA..."]
BAR, 284. paginat de Eminescu 7.

---

are, prin aparatul lui nervos, un instrument de înaintare, dar nu de înaintare prin salt, ci încet şi gradat. Pentru a satisface trebuinţe nouă un popor trebuie să aibă timp a-şi apropria calităţi nouă, căci calităţile pe cari le-a cîştigat în trecut sînt bune pentru condiţiile de viaţă din trecut. Nu poţi face dintr-un peşte o vietate de uscat, căci va pieri; nu poţi schimba peste noapte condiţiile sociale şi economice ale unui popor fără ca acesta să fie amerinţat de pieire. Indivizii, deci şi poporul, sînt rezultante a două principii contrarie [4], întîi[5] a principiului eredităţii, cel convservator, care-l face să ţie la datină şi deprinderi din trecut, să trăiască ca-n trecut[6], să urmeze procederile părinţilor; al doilea, al adaptabilităţii, prin care poporul caută a cîştiga aptitudini[7] nouă, potrivite cu mediul nou în care trăieşte. Daca mediul se modifică încet, daca progresul se face gradat, fiecine are putinţa şi timpul de-a se adapta împrejurărilor; daca schimbarea e spontană, prea puţini merg înainte, marea majoritate rămîne-n urmă şi-i merge rău. Acesta e un adevăr valabil, după Darwin[8], pentru toată lumea organică, deci şi pentru om.

1. *corectat din* altul 2. *după* multe *şters* 3. *după d[intre];şters 4. după* contrarii *apoi* con[trarie] *şters* 5. *supraintercalat* 6. să trăiască ca-n trecut *supraintercalat* 7. *deasupra lui* calităţi *şters* 8. după Darwin *supraintercalat*

[„REGELE A COMIS GREŞALA . . ."]

Regele a comis greşala de-a judeca pop[orul] rom[ân] după [1] oamenii cari-l încunjoară [383 r] şi fiindcă aceştia n-au avut onoare, r[egele] a crezut că poporul românesc n-o are, fiind[că] aceştia n-au ruşine casnică şi publică, r[egele] a crezut că p[oporul] r[omân] n-o are. M[aiestatea] Sa n-a cercetat niciodată cine-i Candiano. Dac-ar fi cercetat, ar fi aflat că e fiul unui grec, care căpăta bîte la spate de la supprefectul din Mizil (Tocilescu bătrînul) pentru escrocherii; dac-ar fi cercetat cine-i Rosetti, ar fi aflat că e grec ş.a.m.d., dac-ar fi cercetat de Pilat* afla că e fiul unui lumînărar grec din Botoşani, ar fi aflat c-un cuvînt că tot ce e turbure* şi coruptibil în această țară nu e român şi că poporul acesta rom[ân] este cel mai drept, mai fidel, mai [2] iubitor de adevăr de pe fața pămîntului.

1. a comis greşeala de-a judeca pop. rom. după *deasupra lui* a judecat poporul după *şters* 2. *după* şi *şters*

[„DAR DACA NU PUTEM SPERA . . ."]

2264

Dar daca nu putem spera nicicînd de-a asimila caracterul, avem o altă speranță, 5r întemeiată asemenea pe știință. Ca[1] rasă veche ea trebuie să degenereze din ce în ce mai mult.

Din ce în ce vor scoborî scara ființelor organice, și mici, miopi, cocoșați [2] cum sînt, vor ajunge din ce în ce în ce mai mici, din ce în ce mai neuropatici, vor [3] ajunge să aibe copii născuți [4] bolnavi și smintiți, pîn ce toți vor ajunge să-și îngroape hoiturile fără preot, ca cînii

---

Cine voiește confirmarea acestei teorii să citească cartea lui Iacoby *Etudes sur la selection dans ses rapports avec l'heredite chez l'homme* și se va convinge că rasa aceasta [ajunsă] [5] până la pornocrație trebuie să degenereze fizic și să se stingă. Așadar stingerea fizică, moartea e aliatul poporului românesc în contra acestor stârpituri și moartea e un prieten sigur al poporului [6] sănătos și tânăr în contra celui bătrân .

6r Pleavă adunată din lenociniile [7] Țarigradului ca element speculant și mijlocitor, turcii i-au introdus și mănținut în țară tocmai pentru a corupe ei [8] elementele sănătoase, a muia [9] vertebrele acestui tânăr [10] și neâmblânzit popor. și 'ntr-adevăr lucrul le-a succes. Au desființat [11] armata Basarabilor, ceea ce propunea și „Românul" în vremea Adunării [12] de la Mazar Pașa, călugări greci sodomiți [13] au ucis credința creștină în român [14] și a degradat religia la o formalitate a uzanțelor din convingere morală ce fusese, un grec a vândut jumătatea Moldovei rușilor, alt grec a mijlocit mituirea turcilor la cedarea Bucovinei, încât la începutul secolului țara ajunge la halul pe care-l descrie M. Cioran, adiutantul lui Tudor.

Iată ce zice el:

7r De la deschiderea războlului din anul 1806 până , la 1812 între Rusia și Poartă, || și de la 1812 pân-la 1818, cât a ținut domnia [16] lui Caragea și de la 1812 până la 1821 [16] , când a murit [17] Alexandru Suțu, amândouă Principatele s-au umplut cu greci ca niciodată, pe lângă cari au intrat și o mulțime de bulgari, arnăuți . armeni și mulțime [18] de sârbi din oștirile lui Caragheorghe . Toți aceștia se numeau arnăuți și jefuiau pe față cu armele încărcate și cu iataganele la brâu . . . Dintr - aceștia se compunea pe atunci toată oștirea Domnilor fanarioți.

Marele spătar, șeful oștirilor, *nu se făcea niciodată dintre boierii români,* precum nici agă, nici capitan de dorobanți, nici capitan de lefegii, precum nici o altă dregătorie care, după vechile așezăminte ale țării, aveau sub dânsele trupe înarmate, ci pe toți aceștia 'i rânduia Domnul din *grecii lui.*

8r Caimacamul Craiovei cu [13] toată suita și cu toată oștirea trebuiau să fie *greci,* || zapcii plășilor, vătașii plaiurilor, toți dregătorii cari erau sub dânșii trebuiau să fie *greci și foarte rar s-ar fi putut vedea cîte un român.. .* Mitropolitul țării, câteșitrei episcopii României, toți egumenii monastirilor erau *greci;* în școalele domnești profesorii — *greci.* Negoțul din toată țara era în mânile grecilor ...

Vocea [20] *și puterea boierilor români se pierdeau în acel torent de straini ce inundaseră țara.* [21]

Toate acestea sunt scrise de un martor ocular, de un om ce era în vârsta * a putea vedea lucrurile, de adiutantul lui Tudor, care nu era amic al boierilor, precum nici Tudor nu era.

9r Și la acest torent de inundație era să reziste cine? Un [22] Brâncovean , un Bălean , un Știrbei, un Dudesc , trei Golești, patru Filipești , un Cornesc , doi Crețulești [23] , doi Văcărești — peste tot cinsprezece inși. La [24] acest număr erau reduși boierii mari în Țara [25] Românească, restul în rangul întâi erau deja venetici [26] .

Nu e nedrept a pretinde [27] ca cinsprezece inși să fi făcut ceea ce țara întreagă n-a putut face pân-în ziua de azi? Apoi de la 1821 și până azi munca imensă a poporului românesc a fost o luptă continuă în contra acestor elemente și cu toate acestea la ce am izbutit? Șeful partidului liberal, poreclit și național, un grec, cei mai mulți din membrii acelui partid sunt venetici [28] [în] tribunale [29] și-n [30] administrație greci, în armată greci, profesori greci, samsari , negustori, arendași greci, și așa *in infinitum.* În sfârșit am ajuns să le romanizăm limba — le-am botezat pielea pe românie. Dar ceea ce desperăm de-a le schimba vrodată este caracterul de ipocrit și de trădător. Constatăm cu adevărată 10 r mândrie că între trădătorii militari || de la 11 fevruarie n-a fost mai [31] nici un român, că toți aciia erau greci, începând cu fiul făclierului grec de la Botoșani. Noi [î]l credem pe român capabil de cruzime, de hoție [32] la drumul mare, de trădare nu-l credem capabil. Bandiții răsăriți din țărânul român au fost cavaleri.

Daca în privirea limbei a fost cu putință minunea ca geniul asimilant al graiului romanic să farmece * și pe

aceste stârpituri , încât să-şi uite păsărească afemeiată şi scârboasă , în privinţa caracterului suntem învinşi [33] .

Degeaba marele adevăr a lui Darwin se dovedeşte a fi absolut în privirea aceasta [34] . Individul organic e după el rezultanta a două puteri opuse, principiul moştenirii, prin care calităţile şi defectele trec asupra urmaşilor în mod fatal şi [atât] de [35] complet pe cât se

poate, şi principiul adaptabilităţii , prin care individul cată a-şi câştiga calităţile ce i le impune mediul nou.

Rasa aceasta însă e [36] veche, străveche, şi nu se mai poate adapta. Ea nu poate decât [41 r] discompune şi nimic alt. De aceea nici aristocraţie, nici armată, nici biserică, nici drept consuetudinar, nimic nu i-au putut rezista ; au căzut ca apa tare pe metalul vârtos al caracterului român şi l-au discompus. De aceea instinctiv le-a trebuit Domn străin, un Domn care să încline a crede că în adevăr C.A. Rosetti şi [37] Pherekydes sunt români, un [38] Domn care să nu-şi cunoască poporul, să nu ştie cine-l esploatează, care să crează că e ca-n Germania, unde şi popor şi clasele de sus sunt germane. Un Domn român ar fi putut, Doamne fereşte, să spânzure pe milionarii răscumpărării, să nu [39] aprobe Cernavoda chiustenge , să nu încarce ţara lui saracă într-o noapte cu un sfert de miliard datorie către compania Stroussberg. Un Domn român i-ar fi putut [bate] la tălpi şi dumnealor sunt obraze subţiri; vor să fure fără să le poată face nimeni nimic, vor să 'nşele şi să treacă de oameni cinstiţi. Asta-i în [40] definitiv cauza pentru care aceşti oameni au fost pururea duşmanii domniilor române [41] .

1. *după* E[a] *şters 2. după* gheboşi *şters* 3. *după* până ce vor ajunge toţi să-şi îngroape hoiturile fără, preot ca cânii *şters 4. după.* idioţi *şters* 5. *şters în text şi lăsat ne]nlocuit 6. deasupra lui* al celui *şters* 7. *deasupra lui* pornoboschiile *şters.* 8. *supraintercalat 9. după* înfrânge în sf[îrşit] *şters* 10. *după* vechi *şters* 11. *după* desfii [nţat] *şters* 12. *după* adu[nării] *şters* 13. *după* sodomiţi *şters* 14. *după* ţară *şters* 15. *după* domnia *lui şters* 16. *după* la *1818 şters* 17. *după* mur[it] *şters* 18. *după* mulţime *şters* 19. *după* t[rebuia] *şters 20. după* Foarte puţini boieri români erau în clasa I *şters* 21. *în ms* . ţară, *poate din intenţia de a se scrie iniţial* în ţară 22. *după* Radu Golescu, Grigorie Brâncoveanul , Constantin Creţulescu, Barbu Văcărescu, Dumitraşcu Racoviţă , Istrate Creţulescu, Constantin Bălăcescu, Grigorie Filipescu, Grigore Băleanu, Iordache Slătineanu, Constantin Dudescu *şters* 23. doi Creţuleşti *supraintercalat* 24. *după* Atâţia *şters* 25. *după* România *şters* 26. *după* greci *şters* 27. *deasupra lui* din partea lui Tudor *şters* 28. *de la* cei mai mulţi *supraintercalat 29. după* trib[unale] *şters.* 30. *după* şi a[dministraţie] *şters* 31. *după* decât poate unul *şters* 32. *după* hoţie *şters* 33. *după* învinşi *şters* 34. în privirea aceasta *supraintercalat* 35. *după o pată de cerneală ce face cuvântul ilizibil* 36. însă e *supraintercalat* 37. C. A. Rosetti şi supraintercalat 38. *după* şi *şters* 39. *după* închidă pe cei ce cumpără *şters* 40. *după* cau [za] *şters* 41. *pe marginea albă din dreapta, la mijloc, Eminescu a notat,* cu alt scris, Odată Domnul era cel dendâi boier din ţară — azi e cel dendâi străin

CONVIVII D-LUI C. A. ROSETTI

2264

Dintre convivii , în număr de vro [1] trei sute, cari au serbat aniversara a douăzeci [218 r] şi cincea a activităţii „Românului" vom cita numai majoritatea [2] numelor, lăsând afară numele în adevăr româneşti sau acele ca Ghica, Cantacuzino ş.a., cari sunt de două - trei sute de ani în ţară, din vremea celor din urmă Basarabi sau Muşatini, ca să se vază în adevăr cari sunt elementele determinante ale României. La un banchet dat în onoarea d-lui C.A. Rosetti s-a [3] adunat desigur tot ce e determinant în ţara noastră. Amintim anume pentru cititorul mai naiv că există [4] nume cu terminaţii româneşti a căror proprietari nu sunt nimic mai puţin decât români.

Citäm după „Românul":

E. Caligari, general Angelescu (grec), Gr . Filitis, Alex. Giani, Davila || Dim. Cariagdi, Vintilă [219 r] Rosetti, Emil Costinescu (recte Harama, armeano - german), Frederic Dame, Mircea Rosetti, E. Carada, Xantho, Derussi, Cerlenti, Chrisoveloni, Ioanidi , Muller, Elias, Papazolu , N. Ioanidi , Levy, Ascher, Nedelcovici , Cristescu , Opplar , || I. Nacu, G. Rietz, Oppler [6] , Grabovski , Şt. Velescu, C. Panaioti, Buchholzer , [220 r] Stelorian, Marghiloman, Procopiu Dimitrescu (armean), Al. Lapati, Eliad [6] , El. Lapati, C. Dimitriadi, Villacros, Pascaly, Verussi, Eustaţiu, Gobl || Pandrav (bulgar), V.A. Urechiă (recte Popovici, malorosian), [221 r] din cauze *cronice* numit Urechia. S-a mai numit şi Alexandrescu şi V. Alecsandri ş.m.a., Fundescu (pretinde a fi bosniac; lumea zice ţigan), Serurie (vezi Kollekţiune *de poezii neogreceşti),* Flevas, Dr. Sergiu, Arghiropol, Halfon, Culoglu, Schina, Perticari, Minovici , Papazu , Gr . Ventura, Dr. Severin (recte Bosnagi; nu ştie româneşte), C. Arion, Caramanlâu , Cavadia, C.C, Arion, Muntureanu

(recte Goldenberg , izraelit, || Vermont (recte 222r

Grunberg, izraelit), Ciurnea (recte Schwartz, izraelit), Sim. Mihălescu (recte Hagi-Ivat, bulgar), Hilel Manoach[7], D. Pandrav, Nacu, Economu [8], Dendrino, Pruncu (armean) [8], Zenide, Crătunescu, Vlădescu[8], Djuvara, Pilidi. Balasan (armean)[8], Ractivanu, Eraclidi, Calerghi, Lazardi, Mavrius, Enciulescu (bulgar; nu ştie româneşte), Zaharidi, Dancovici, Pencu, Staicovici, Radovici.

223 r Nume de proveniență obscură sînt tot pe-atîtea; dar evident neromânești. Nume însă drept românești le poți număra pe degete: Sturza, Fălcoianu, Moroianu, Berindei, Văcărescu, Olănescu, Mirescu, Hârdău, Cornescu, Băicoianu, Bozian, Grădişteanu, Porumbescu, Mârzescu, Mănescu, Laurian.

1. *după* trei *şters* 2. *după* numele *şters* 3. *după* a f[ost de față] *şters* 4. *după* numele *şters* 5. *sub* N. Carapati *şters* 6. *după* Al. *şters* 7. *sub* Marcovici (albanez) *şters* 8. *intercalat ulterior*

[„D. N. BASSARABESCU . . ."]

2264

236 r D.N. Bassarabescu, după ce i-am spus categoric [1] că minte pur şi simplu, mai are naivitatea de a ne întreba în ce privire minte: în privirea originei sau a localității? D. [2] N. Bassarabescu minte pur şi simplu în amîndouă privințe. Cititorii ne vor ierta tonul [3] față cu asemenea indivizi cari, după ce primesc o lovitură de picior, mai [4] au naivitatea de-a cere o [5] a doua şi cari nici nu sînt în stare a pricepe că după afirmarea noastră [6] că „minte pur şi simplu" un [7] răspuns prin presă nu mai e de cuviință.

1. *deasupra unui cuvînt şters indescifrabil* 2. *după* Minte în amîndouă *şters* 3. *după* daca față cu oameni cari *şters* 4. *după* au *şters* 5. *supraintercalat* 6. *inițial* o a doua, făr-a înțelege 6. *inițial* făr-a înțelege că prin declarația [noastră] 7. *după* nu i s-ar mai fi cuvenit să ne facă *şters*

[„SE VEDE CĂ D. N. BASSARABESCU . . ."]

2264

237 r Se vede că d. N. Bassarabescu are răbdarea lui Hristos. Cînd [î]i tragi o lovitură de picior mai cere ş-a doua. După ce i-am spus că „minte pur şi simplu" în privire-ne mai cere să-i esplicăm în ce privire minte: în privirea originei ori a localității?

Minte pur şi simplu în amîndouă privirile.

Cerem iertare cititorilor noştri, dar față cu asemenea oameni nu ne rămîne alt ton de întrebuințat.

SPORUL POPULAȚIUNII RURALE ÎN ANUL 1877

2270

10.	Ialomița	2459	14. Covurlui	923	5. Dorohoi	1126
	Buzău	2407	Fălciiu	742	Suceava	431
	Prahova	2162	Bacău	480	Botoşani	268
	Ilfov[1]	2011	Neamțu	463	Gorj	77
	Vlaşca	1712	Olt	430	R. Vîlcii	55
	Brăila	1469	Vaslui	424		1957
	Dolj	1405	Tecuci	405		

Dîmbovița	1391	Mehedinți	303	
R. Sărat	1238	Iaşi	266	
Teleorman	1204	Argeş	167	
	17458	Muscel	103	
	4869	Putna	99	
		Roman	47	
		Tutova	20	
			4869[-]	
			1957	
			2912: 20 =145	
	1859	5 200 000[-]	23 ani	20 000 [X]
		4 425 000		23
		775 000		60 000
				40 000
			străini	460 000

Evreii

	Urbani	*Rurali*		*Urb.*	*Rur.*
Argeş [2]	21	—	*Dorohoi*	22	91
Bacău	122	129	*Fălciiu*	62	59
Botoşani	-76	88	*Gorj*	-1	0
Brăila	71	—	*Ialomița*	0	1
Buzău	35	—	*Iaşi*	540	32
Covurlui	37	30	*Ilfov*	224	3
Dîmbovița	3	1	*Mehedinți*	23	—
Dolj	32	—	*Muscel*	—	—

	Urb.	*Rur.*
Neamțu	72	66
Olt	4	—
Prahova	34	—
Putna	53	54
R. Sărat	24	11
Roman	93	47
Romanați	3	0
Suceava	31	76
Tecuci	5	43
Teleorman	4	-
Tutova	73	40
Vîlcea	2	—
Vaslui	31	74
Vlaşca	2	1

1. *deasupra lui* R. Sărat *şters* 2. *după* Bacău *şters*

[PE MALUL NOSTRU DUNĂREAN..."]

Pe malul nostru dunărean nu vi se poate da nimic, pentru că totul e al vostru. 309r Ori ați inventat poate cestiunea izraelită din nou, ca să puteți zice că, vi se fac concesii în privirea aceasta? Ori cestiunea averilor furate de greci, cari au zburat din țară de-o

---

lovitură de picior a lui Cuza Vodă ? Ori veți inventa alte istorii şi mai subțiri în conivență cu pretinsul adversar, care pe sub mână vă e amic?

Noi am spus-o şi o repetăm [1] : pe cât timp consîngenii [2] noştri nu se vor bucura peste hotară de drepturi egale cu celelalte naționalități mai mici la număr, pe [3] atâta timp Austro-Ungaria e o putere străină, foarte străină pentru noi, egal de străină cu altele, vecine ori depărtate. Impopulară , imposibilă chiar va rămânea o învoială, oricât de strâmbă , pe câtă vreme suntem batjocoriți în sângele , în legea, în limba noastră.

310 r Şi în sângele nostru românesc, nu în de alde Pherekydis, Giani, Carada etc., în limba noastră românească, nu în păsărească voastră, în poporul nostru istoric aşa cum l-a făcut Dumnezeu.

Atunci când naționalitatea română de dincolo va avea libertatea ei de dezvoltare intelectuală şi materială nu va mai fi silită de-a vorbi tătarăşte , ci-şi va avea partea de soare şi de lumină, atunci abia monarhia vecină încetează de-a fi străină pentru noi ; atunci numai am [5] cunoaşte ca deviza viribus *unitis* [6] , plutitoare pe Dunăre, cuprinde în ea şi puritatea rasei [7] române, pusă [8] cu dragă voie şi cu demnitate [9] omenească în serviciul monarhiei. Atunci poate că nu numai soarta noastră, dar a Orientului întreg ar fi pe [10] de-a pururea hotărâtă .

Noi se 'nțelege că nu vorbim aci de împăratul. Împăratul dă zilnice dovezi că iubeşte 311 r în mod || egal toate popoarele sale. Dar elementele determinante nu sunt concentrate [11] toate în monarh. Gusturi de predominare, de deznaționalizare zădărnicesc ținta vieții sale de a-şi vedea toate popoarele mulțumite . Acele elemente determinante cată să recunoască care e răul, un [12] rău ce nici se poate vindeca decât din inițiativa monarhiei, de vreme ce noi n-avem nici un [13] drept de a ne amesteca în afacerile ei interioare [14] .

Dar tot astfel nu are nici Austro-Ungaria dreptul de-a se amesteca acolo unde începe teritorul nostru şi întrebuințarea Dunării, după cum e regulată prin tractate.

Lunecînd [15] pe calea „învoielii strîmbe" în aceea a „judecății drepte", nu facem decât să devenim obiectul unei vechi rivalități ce exista în Orient, fără meritul măcar de-a o fi provocat în interesul [16] conservării noastre naționale.

1. *după* rep [etăm] *şters 2. deasupra lui* conaționalii *şters* 3. *după* decât *şters* 4. *după* lim[ba] *şters* 5. *după* putem *apoi* ne-ar fi indiferent *şters* 6. *după* uni[tis] *şters 7. după* po [porului] *apoi* r[asei] *şters* 8. *după* dată *şters* 9. Cu demnitate *deasupra lui* pe treapta *şters* 10. *după* pe *şters* 11. *după* con[centrate] *şters* 12. *după* ce se opune *şters* 13. *deasupra lui* un *şters* 14. *urmează* nici ea într-ale noastre *şters* 15. *după* Pe calea concesiilor *şters* 16. *după* în propriul nostru [interes] *şters*

[„CA SĂ REZULTE CEVA ..."]

2264

238 r Ca să rezulte ceva de-aci [1] puterea vecină va trebui să mănție miniştri şi deputați în Bucureşti pe lacheii pe cari i-a decorat şi cărora le-a dat titluri. Voiți bună înțelegere, domnule conte? Bună înțelegere voim şi noi. Dar nația românească are o singură şiră a spinării şi un singur creier. Ceea ce se întâmplă dincolo ne doare pe noi; orice injurie făcută naționalității noastre dincolo e o injurie asupra [2] sângelui şi numelui nostru. Nu cuceriri urmărim sau am urmărit vrodată, căci nu suntem nebuni, ci oameni în toată firea şi-n toată mintea. Dar voim respect pentru poporul românesc pretutindenea unde se află, şi nu ne este amic acela care se preface a măguli susceptibilitatea *locală* a statului român, dar dincolo loveşte în susceptibilitatea mare şi energică a întregului popor romanic din Răsărit [3] .

1. ceva de-aci *deasupra unui* cuvânt *indescifrabil şters 2. după* pentru sângele şi numele nostru *şters* 3. a întregului popor românesc *deasupra lui* a întregei latinități din Orient *şters*

[„VULPEA LUI DONICI..."]

2264

Vulpea lui Donici a venit odată în adunarea generală convocată de regele leu, 353r *îmbojorată* la cap şi legată la gât .

— Ce ai, o întrebă prietenul lup , pare ca nu ţi-i tocmai bine?

— Ce să am, vere lup? Am avut un [1] conflict, daca conflict s-ar putea numi, o ne-nţelegere , o gratuită presupunere din partea unui vecin.

— Te-o fi bătut, maică, zise lupul.

— Aş! nu. Esplicări france şi conforme realităţii s-au dat şi ne 'nţelegerea a dispărut.

O[2] , eufemism! Tu faci din negru alb şi din alb negru, tu faci din o injurie . . . o mică neînţelegere, tu faci din o ruşinoasă umilire, din [3] târârea pe pământ a unor [4] târâtoare , o esplicare . . . francă!

Dar oare ce ton ar fi trebuit să aibă scuzele de patru ori emendate şi adaose ale cabinetului 354r Brătianu, pentru a merita şi din [5] partea „Românului" epitetul de umilire, pentru a înceta de-a fi numai [6] o esplicare francă? Se găseşte în limbajul diplomatic o coardă şi mai jos pe care d. Stătescu şi-ar fi putut miorlăi [7] jalnicele păreri de rău?

Şi toată această, umilire pe ţară, toată îngenunchearea aceasta numai pentru a rămânea la putere! Suntem de mai nainte siguri că daca, în faţa conflictului deschis, ministeriul şi-ar fi reparat greşala prin retragere nici un urmaş al lui [8] n-ar fi fost obligat de-a coborî atât de jos pe scara espresiilor de impotentă [9] linguşire precum au făcut-o roşii. Astăzi ling mâna pe care vreau s-o muşte. Şi daca ar linge-o ei înşii n-ar fi nimic. Dar îngenunche ţara la acest act de estremă umilinţă [10] .

1. *după o* mică neînţelegere *apoi* neînţelegere *şters 2. după* Dar prea eşti umflată la cap. Sufăr d'o vreme 'ncoace de gâlci *şters* 3. *după* care se răsfrânge asupra ţării întregi o esplicare francă, conformă rea*lităţii şters* 4. *după un[or] şters* 5. *după* p[artea] *şters 6. după o* esplicare *şters* 7. *iniţial:* şi-ar fi miorlăit ; putut *supraintercalat* 8. *după* d[l-ui] *şters 9. după* ling[uşire] *şters* 10 *urmează* de estremă renunţare la orice demnitate *şters*

[„O, EUFEMISM!..."]

2264

O, eufemism! Fericirea nerozilor şi scăparea viclenilor , cine te-a inventat a inventat 178r forma în care se 'mbracă laşitatea omenească, lipsa de convingeri limpezi, felonia.

CU PATERNITATE INCERTĂ

[„ESPOZIȚIA INDUSTRIALĂ ..."]

Espoziția industrială a societății Concordia Română nu rămâne deschisă decât în cele dendâi opt zile ale lunei ianuarie 1881. Deşi modestă ca toate începuturile, deşi deschizându-se într-un timp în care concurența fabricatelor străine a desființat vechea industrie de casă a poporului nostru, ea totuşi cuprinde unele elemente prețioase cari o fac vrednică de-a fi vizitată de publicul capitalei. Ceea ce credem că merită toată atenția sunt obiectele manufacturate, de-o confecție curat europeană şi capabile de-a susține concurența manufacturii străine. In această privire am putea releva mai cu seamă încălțămintele şi pălăriile. Amândouă ramurile, deşi nu bat la ochi prin o mulțime extraordinară de obiecte expuse, se disting însă prin extrema îngrijire şi prin eleganța cu cari sunt lucrate exemplarele . Din natura obiectelor expuse se poate constata că meseriaşul român are o înclinare hotărâtă pentru lucrări de lux. Rezervându-ne plăcuta datorie de-a reveni cu de amăruntul asupra expoziției şi de-a lua pe rând deosebitele categorii de obiecte espuse, ne mărginim până atunci a repeta invitarea ca publicul să profiteze de scurtul timp cât mai rămâne deschisă, pentru a o vizita. Datorită unei lăudabile inițiative private, ea suferă în adevăr de scăderile întreprinderilor de asemenea natură, de mărginirea mijloacelor pecuniare cari i se puteau pune la dispoziție, de restrângerea *** [1] , de lipsa de estensiune a propagandei ce se putea face pentru ea. Dar, abstracție făcând de aceste scăderi naturale, ea totuşi ne dă un tablou aproximativ de ceea ce-ar putea deveni industria în România dacă s-ar bucura de-o legitimă protecție față cu producte similare străine.

[1 ianuarie 1881]

PARLAMENTUL ENGLEZ

Iată discursul reginei prin care s-a deschis Parlamentul englez:

Milorzilor şi Domnilor,

V-am chemat mai curând decât de obicei de la afacerile D. V. pentru că afaceri de o urgență particulară reclamă examinarea D.V. Relațiunile mele cu puterile străine continuă a fi amicale. Cestiunea sulevată în privința frontierii dintre Turcia şi Muntenegru s-a rezolvat. Acum puterile au început negocieri cu scop de-a determina linia de frontieră între Turcia şi Grecia. Câteva clauze importante din Tractatul de Berlin cari au rămas neîmplinite continuă a fi obiectul atențiunii mele celei mai serioase.

O revoltă în Transvaal întâmplată de curând mi-a impus datoria de-a lua măsuri pentru prompta restabilire a autorității mele şi-a făcut să se lase la o parte pentru un timp orice proiect cu scop de-a asigura colonilor europeni acel deplin control asupra afacerilor lor locale ce doream să i-l confiem fără a prejudeca interesele populațiilor indigene. Regret că războiul se continuă în Basutoiand , cu toate sforțările guvernului colonial de la Cap. Voi simți o mare satisfacere dacă se va prezenta o bună ocazie pentru mine de-a lucra prin mijloace amicale spre a restabili pacea. Războiul din Afganistan s-a terminat şi afară de trupele din Candahar toată

[1] *Text ilizlbil din cauza, deteriorării ziarului.*

armata a fost rechemată dincoaci de frontiera Indiei. N-am intenția de-a face permanentă ocuparea Candaharului, dar situația încă puțin sigură a țării şi dificultatea de-a stabili un guvern indigen m-au forțat de-a amâna rechemarea armatei ce ocupă poziția în cestiune.

Vi se vor prezenta documentele privitoare la diferite subiecte la cari am făcut aluzie, precum şi corespondența relativă la bugetul armatei din India. Domnilor din Camera Comunelor, bugetul anului viitor va fi în curând elaborat şi prezentat D. V. Milorzilor şi Domnilor, s-a putut constata o ameliorare graduală , dar puțin rapidă , ce e drept, a comerțului țării şi putem spera pentru acest an venituri mai mari decât am crezut la început. Prevestirile ce vi le-am făcut despre o micşorare a mizeriei din Irlanda s-au realizat grație unei recolte abundente , însă regret a vă spune că condițiunea socială a țării a primit un

*caracter alarmant . Crimele agrarie au fost mult mai numeroase ca în anii trecuţi. Atentatele în contra vieţii oamenilor nu s-au comis în proporţia celorlalte delicte, dar pot adauge că, spre a proteja persoanele, s-au făcut sforţări fără precedente cu concursul poliţiei sub direcţiunea puterii executive. Am a semnala şi alte inconveniente, cari iau proporţiuni şi mai mari. În ceea ce priveşte aceste fapte regretabile justiţia a fost pusă în imposibilitate de - a - şi procura probe şi astfel s-a stabilit în diferite părţi ale ţării un sistem întins de terorism ce a paralizat aproape în mod egal exerciţiul drepturilor particulare şi împlinirea datoriilor civile. În faţa unei stări de lucruri noi din diverse importante puncte de vedere şi, apoi, lipsindu-mi precedentele după care să mă pot conduce, am crezut de cuviinţă de-a uza de puterile ordinare pe cari legea mi le conferă înainte de-a cere altele noi. Însă demonstraţiunea insuficienţei lor, ce rezultă deplin din situaţiunea actuală a ţării, mă determină a vă face cunoscut că vi se vor prezenta propuneri având de obiect să-mi conferiţi puterile adiţionale necesare *** [1] ci şi a face ca supuşii mei să se bucure de protecţia vieţii lor, a proprietăţii şi a libertăţii lor de acţiune. În privinţa obligaţiunilor primordiale de care am vorbit doresc, ca şi în trecut, a urmări supresiunea nemulţumirilor şi opera progresului legislativ , în Irlanda ca şi în Marea Britanie. Actul agrariu de la 1870 pentru Irlanda a fost sorgintea unor mari binefaceri. Fără a diminua importanţa sau a tulbura fundamentul proprietăţii, cu toate acestea din unele puncte de vedere şi mai ales sub influenţa anilor răi din urmă, protecţiunea acestui act n-a fost suficientă fie în Ulster , fie în alte provincie. Vă recomand dezvoltarea progresivă a acestor pricipie conform cu trebuinţele Irlandei întru cât priveşte relaţiunile proprietarului [şi ale] posesorului şi făcând sforţări eficace spre a da, graţie achiziţiilor de pământ , la o parte mai mare de populaţie un interes permanent pentru proprietatea solului. Această legislaţie va cere, pentru scopul propus, ca toate obstacolele ce provin din restricţiunile relative la dreptul de proprietate să fie înlăturate şi în acelaşi timp să se acorde o securitate convenabilă intereselor angajate. Vi se va supune un proiect de lege relativ la înfiinţarea unei admnistraţii de comitate în Irlanda bazată pe principiul reprezentativ şi tinzând prin redactarea sa la un scop îndoit, de-a confirma controlul poporului asupra cheltuielilor şi a satisface o necesitate şi mai urgentă a dezvoltării obiceiurilor de autonomie locală. Vi se vor supune proiecte de legi pentru abolţiunea pedepselor corporale în armată şi în marină. Veţi fi chemaţi a examina oarecari măsuri tinzând la o reforma ulterioară a legii asupra falimentelor, precum şi un proiect pentru conservarea râurilor şi a precauţiunilor de luat în contra inundaţiilor ; pentru revizuirea organizării şcoalelor şi-a ospicielor subvenţinate în Scoţia; pentru renoirea legii care a stabilit secretul votului; în fine pentru represiunea actelor urâte de corupţie cari din nenorocire s-au comis în câteva oraşe cu ocazia ultimelor alegeri generale. Am încrederea că lucrările D. V., cari vor fi şi mai grele decât altă dată, vor fi conduse de Provedinţa divină astfel încât să realizeze fericirea poporului meu.*

[1 ianuarie 1881]

[„SUB TITLUL *BLANQUI, PIETRARU ET C-IE* ..."]

Sub titlul *Blanqui, Pietraru et C-ie* „L'Independance roumaine" scrie următoarele:

Nimic mai original decât articolele apocaliptice pe care ,,Românul" le consacră de câteva săptămâni atentatului comis în contra d-lui Brătianu. Toată lumea a uitat această faptă a unui maniac nenorocit, care avea de complici pe nişte mizerabili ce nu aparţineau nici unui partid, nici unei opinii politice din ţară. Nimeni n-a crezut că poate profita de un eveniment izolat, reprobat de toţi oamenii oneşti. Numai ,,Românul" singur continuă a căuta în el tot soiul de lucruri. El se 'ntreabă cine a încurajat pe Pietraru şi pe complicii lui la complotarea şi executarea atentatului. El apelează la toate partidele, la toţi cetăţenii, pentru a-l descoperi pe acel cineva, căci, zice el, societatea toată e 'n primejdie. Ce straniu spectacol! D.C.A. Rosetti, marele agitator, devenit om al ordinei. Când dracu 'mbătrâneşte se face sihastru . Cum, d-le prezident al Camerei, d-ta, care ai organizat atâtea comploturi şi revoluţii de cari te mândreşti , chemi lumea în ajutor pentru a descoperi pe instigatorii crimei Pietrarului? Dar n-ai nevoie să-ţi dai atâta osteneală; daca mergi să-i cauţi aşa de departe e pentru că te-ai obicinuit aşa de mult a trăi într-o atmosferă de agitaţie încât nu 'nţelegi că ideile subversive ce le-ai favorizat toată viaţa s-ar fi putut cândva întoarce contra dumitale. Toată lumea ştie că d. Brătianu şi marele pontifice din Strada Doamnei nu sunt decât unul ş-acelaş . Cu ce drept cer cei de la ,,Românul" ca naţiunea întreagă să se ocupe cu descoperirea unor comploturi imaginare, pe când ideile cari au dat naştere tuturor acestor extreme sociale sunt şi azi împărtăşite de cei

[1] *Pasaj ilizibil de 2 rânduri , ziarul fiind deteriorat*

de la ,,Românul" ? Vor poate să păstreze pentru ei monopolul comploturilor şi se 'ngrozesc de-a fi găsit trişti şi palizi imitatori? Am fi ademeniţi a crede una ca asta când citim ,,Românul" de miercuri 24 decembrie, în care pe de o parte se stigmatizează asasinatul politic, iar pe de alta se face o adevărată apoteoză lui Blanqui. Am înţelege câteva cuvinte simpatice din partea d-lui C. A. Rosetti în memoria unuia din coreligionarii săi politici, cu atât mai mult cu cât despre morţi şi-n faţa unui mormânt nu se zice decât bine. Dar cuvintele pe cari ,,Românul" le consacră lui Blanqui nu se adresează numai persoanei răposatului cel mai [cu] seamă ideilor lui. Judecaţi după concluzia articolului în cestiune, pe care iat-o;

,,Privit în întregul vieţii sale de lupte şi de suferinţe Blanqui ne apare, de departe, cu caracterul său antic, ca personificarea dorului arzător ce există în sufletul tuturor acelora cari suferă de inichităţile societăţii de astăzi şi cari se sacrifică pentru mântuirea ei, luptând *în de lungul vieţei lor pentru ideile în care au o credinţă nestrămutată. El a fost dintre aceia cari nu au decât o idee — o idee mare — şi care păşesc la realizarea ei prin calea cea mai dreaptă, crezând că societatea se poate preface într-o singură zi. Chiar acei cari nu împărtăşesc ideile lor, chiar acei cari cred că trebuie trude multe, timp mult şi lupte îndelungate spre a îndrepta societatea şi a îmbunătăţi soarta omenirei, chiar aceia sunt siliţi a admira în Blanqui devotamentul fără margini şi rectitudinea unei vieţi care nu a ştiut ce e slăbiciunea."*

Prin urmare diferenţa între cei de la ,,Românul" şi Blanqui consistă numai într-o cestiune de timp şi de oportunitate. Şi cei din Strada Doamnei ar suferi asemenea inichităţi din partea societăţii de astăzi şi ei ar fi gata a se sacrifica pentru mântuirea ei, dacă n-ar fi la putere. N-aveţi decât să recitiţi manifestul lui Pietraru şi veţi afla în el aproape textual aceleaşi fraze.

E din aceeaşi şcoală.

Tristă perspectivă pentru România când în ochii prezidentului Camerii viitorul ce ne aşteaptă e de a ajunge să practicăm ideile lui Blanqui! Cei cari găsesc că ideile fondatorului foii „Ni Dieu, ni Maître" sunt *ideile prin cari se va reforma omenirea sunt astăzi la putere. Dar s-a schimbat într-un mod singular; îndopaţi şi îmbuibaţi , îngrozindu-se ei înşişi de mijloacele pe cari le-a întrebuinţat pentru a ajunge, cheamă azi societatea în ajutorul lor . Aceeaşi societate pe care au batjocorit-o , pe care au căutat şi vor căuta încă a o răsturna când nu vor mai fi în poziţia de a o esploata.*

Însă opinia publică nu se mai mişcă: elucrubaţiunile ,,Românului" se citesc dând din umeri şi zicând ; ,,Ia fugi d-acolo! Te ştim ce poamă eşti!".

Societatea română e bolnavă, adevărat, dar boala nu vine de jos, ci de sus. Cu alte cuvinte, revoluţionarii, importatorii tuturor ideilor subversive, sunt la putere, pe când masa naţiunii e plină încă de idei sănătoase. Astfel cangrena nu e acolo unde ,,Românul" are aerul de-a o căuta. N-are nevoie să meargă atât de departe pentru a găsi pe autorii morali ai atentatului. Între Pietraru şi apologiştii lui Blanqui nu e decât , o deosebire pe care am numi-o ierarhică . Cel dendâi a voit s-asasineze un om şi va fi pedepsit; cei din urmă asasinează o societate întreagă şi li se dau recompense naţionale.

[3 ianuarie 1881]

ALEGERILE ÎN FRANŢA

Lunea trecută era ziua fixată pentru alegerile în consiliul comunal din Paris. Pentru cele 80 de mandate cari sunt de dat s-au anunţat 211 candidaţi, dintre cari unul, cizmarul Gaillard — cunoscut ca arhitect al baricadelor Comunei — şi-a pus candidatura în două cartiere deodată. Candidaţii se împart în 109 republicani, cari, deşi partea cea mai mare este foarte radicală, recunosc încă cel puţin ca legitimă ordinea existentă, 58 socialişti, anarhişti sau colectivişti , 3 lucrători şi 41 reacţionari de toate nuanţele. Din cei 80 de membri ai ultimului consiliu municipal se prezintă 73. Se crede că mai mult de jumătate din ei vor fi realeşi, iar restul va fi înlocuit sau prin persoane de aceeaşi direcţiune sau prin comunarzi ca Trinquet , Protot etc. În fine, spre a corespunde dorinţei exprimate de domnişoara Louise Michel, în lista candidaţilor intransigenţi se află şi un răposat, anume Nourrit , un revoluţionar de la 1848 care în revolta din iunie a participat la omorârea generalului Brea şi, fiind deportat , a murit acum câţiva ani la Cayenne .

Ultima depeşă din Paris aduce rezultatul alegerilor municipale. Cei mai mulţi membri republicani conservatori din

consiliu a fost realeşi. Nu s-a ales nici un amnistiat sau vreunul dintre foştii membri ai Comunei. „Aşadar Parisul e mai puțin roşu de cum s-ar fi putut crede", zice o foaie vieneză.

[3 ianuarie 1881]

[„AM PUBLICAT ÎN NUMĂRUL TRECUT. . ."]

Am publicat în numărul trecut atât textul notei otomane cât şi amănunte în privința părăsirii proiectului de arbitraj; astăzi aceasta pare a fi un fapt îndeplinit. Foile din străinătate analizează circulara prin care guvernul otoman propune de-a regula diferendul cu Grecia prin mijlocul unor noi negoțieri ce ar fi să se deschidă la Constantinopol. Documentul acesta, cum am văzut, este conciliant şi a trebuit să facă o impresiune bună asupra cabinetelor; față cu Grecia însă tonul său este foarte energic şi este evident că circulara franceză a contribuit mult la această atitudine a Porții. Negreşit că a doua zi după conferența din Berlin Poarta n-ar fi cutezat să arunce asemeni acuzațiuni, cari în parte ar fi recăzut chiar asupra cabinetului ale căror rezoluțiuni păreau a justifica pretențiunile grecilor. Cum se vede, diplomații turci s-au folosit de interpretarea dată de d. Barthelemy [1] oştile Greciei provocate în opinia publică şi în cercurile diplomatice prin atitudinea vre [g]atului elen . Protocoalele acestor conferințe nu mai au decât o valoare curat istorică. Mediațiunea europeană are să se exercite asupra unui alt teren şi poate, cum se speră, cu mai mult succes. Grecii ar face bine să-şi modereze aspirațiunile pe cari le-au crezut consacrate prin deciziunile Europei. Cu cât ei vor pune mai multă încredere în bunăvoința puterilor cu atât ele se vor crede mai mult datoare a regula litigiul spre satisfacțiunea poporului grecesc.

Se crede în genere că, în cazul în care propunerea turcească s-ar primi de puteri şi s-ar deschide prin urmare la Constantinopol o conferință a ambasadorilor, tranzacția va căuta să se facă în următorul chip: Puterile, renunțând la granița dată de Conferința din Berlin, şi Turcia, renunțând la granița stabilită prin nota turcească de la 3 octomvrie trecut, ar fi vorba să se găsească o linie intermediară , acceptabilă şi din partea Turciei, şi din a Greciei. Atârnă însă, precum observă foile străine, numai de Turcia ca această nouă graniță să poată fi trasă de noua conferință. Dacă Turcia va fi cuminte, dacă va propune sau va admite o linie de graniță acceptabilă , cestiunea va fi rezolvată. Dinaintea unei soluțiuni hotărâte între Poartă şi toate puterile, Grecia va trebui neapărat să se încline. Hotărârea aceea va avea prea mare autoritate şi Grecia va câştiga astfel fără luptă, fără să-şi pună existența într-un joc al cărei sorț i-ar fi atunci hotărâtor nefavorabil, încât nu e de îndoit că propunerea făcută de Poartă, dacă numai va fi sinceră, este cea mai nemerită soluțiune a cestiunii greco - turceşti .

[11 ianuarie 1881]

[„ASEARĂ, DUMINICĂ . . ."]

Aseară, duminică, s-a reluat după câteva zecimi de ani o piesă din vechiul repertoriu al Teatrului Național, Aladin sau *Lampa fermecată,* cu muzica lui Wachmann , muzică de o gingăşie şi de o frescheță ce a rezistat în mare parte anilor ce a trecut peste dânsa . Costumele şi punerea în scenă relativ destul de bună; execuție mediocră.

[13 ianuarie 1881]

[1] *Text corupt: între* Barthelemy *şi* oştile *tipograful a omis un segment de text.*

[„POIMÂINE , DUMINECĂ ..."]

Poimâine , duminecă d. Frantz *Schipek* va da un concert în sala Ateneului cu binevoitorul concurs al d-rei Saegiu , al d-lor Vasilescu , Dimitrescu, Weineter , Ferdinand , H . Schipec , Faust şi al corului Societății de Gimnastică *(Turn — Verein).*

E o datorie din partea publicului bucureştean de a da concursul său acestui eminent artist, care, slăbit de zdruncinările vieții artistice, nu poate în stagiunea aceasta să se îngajeze nicăieri, pentru că trebuie neapărat, după povața doctorilor , să se

odihnească câtva timp.

Schipec a lucrat mult !a dezvoltarea muzicei naționale şi azi, când are trebuință de ajutor, nu credem că publicul i-l va refuza, mai cu seamă că, abstracție chiar făcând de numele artistului , programa acestui concert o foarte variată.

[77 ianuarie 1881]

[„ASEARĂ LA TEATRUL NAȚIONAL ..."]

Aseară la Teatrul Național s-a reprezentat pentru întâia oară piesele: *Moartă şi vie,* comedie în 3 acte, traducție ; Scânteia şi *Puiculița,* comedii în cîte un act.

Abstracție făcând de oarecari mici stângăcii , piesele au fost bine interpretate . În prima piesă d. Iulian şi d-na Romanescu au avut câteva momente de naturaleță admirabile. Traducția acestei piese ar fi putut fi mai bine îngrijită. Sfârşitul ei nu prea e natural; ni se pare că în franțuzește mai e şi actul al patrulea. Public a fost nici mult, nici puțin.

Observam numai onor[atei] direcțiuni a teatrului că Scânteia e cam obscenă .

[29 ianuarie 1881]

VICTOR HUGO

Serbarea din Paris în onoarea lui Victor Hugo s-a petrecut în cel mai strălucit mod. La această ovațiune au luat parte peste 300 000 de oameni. Bătrânul poet, din fereastra locuinței sale, a ținut un discurs în care a ridicat în cer Parisul.

Te salut, Parisule , a zis Victor Hugo, oraş gingantic , nu în numele meu, căci eu sunt nimic, ci în numele tuturor cari trăiesc, gândesc , iubesc şi speră în această lume. Ceea ce a fost Atena pentru anticitatea greacă, Roma pentru cea romană, astăzi este Parisul pentru Europa, pentru America, pentru toată lumea civilizată. Astfel eu, un simplu călător, care are numai o parte a sa din dreptul comun, te salut, oraş sacru, cu iubire în numele tuturor oraşelor Europei şi Americei şi a lumii civilizate, de la Atena până la New-York, de la Londra până la Moscva şi în numele tău, Romo , şi în numele tău de asemenea Berlinule !

Când a făcut mențiune de Berlin vocea lui Victor Hugo se înăbuşise . El şi-a acoperit ochii cu mânile şi a început să plângă . Puțini şi-au putut stăpâni lacrimele.

Locul natal al poetului i-a trimis următoarea adresă:

Oraşul Besançon salută cu mândrie pe poetul în care n-a mai rămas nimic uman şi al cărui geniu, după ce a creat capodopere în timp de şaizeci de ani, luminează mai puternic şi mai roditor decât oricând , pe răzbunătorul crimei din decembre, pe elocintele şi infatigabilul apărător al tuturor celor persecutați, pe apostolul a orice progres,

pe profetul care pune tot mai aproape în vederea ochilor noştri celor transportați perspectiva unui viitor de fericire generală, de justiție universală şi de fraternitate!

[21 februarie 1881]

[„CAMERA A LUCRAT . . ."]

Camera a lucrat ieri în secțiuni. Pentru astăzi sunt înscrise la ordinea zilii mai multe interpelări, între cari şi a d-lui Nicolae Ionescu în privința cestiunii Dunării. Sunt înscrise asemenea mai multe proiecte de lege de alipiri şi dezlipiri de comune şi de sporiri de taxe comunale, apoi proiectul de lege pentru învățământul agricol, proiectul de lege pentru vânzarea bunurilor statului în loturi şi raportul comisiunii pentru cercetarea socotelelor statului pe anii 63, 64, 71 — 74. Dezvoltările celor cinci interpelări şi discuțiile la cari vor da loc vor ocupa desigur toată şedința. D. I. Ionescu a rugat biroul să pună numaidecât la ordinea zilii proiectul de lege pentru vânzarea domenielor şi răscumpărarea embaticurilor. D. prim ministru se asociază cu cererea d-lui I. Ionescu, deoarece sunt multe petițiuni la minister din partea locuitorilor cari ar voi să cumpere locuri şi guvernul nu le poate da satisfacere până ce nu va fi votat acel proiect de lege. Biuroul promite a satisface cererea d-lui I. Ionescu. D. Ciupercescu cere ca o dată cu aceasta sa. se pună la ordinea zilii şi proiectul de lege care prevede penalități contra celor ce ar interpune numele lor la cumpărări de proprietăți pentru a servi pe cei ce nu ar avea drept de cumpărare. Se ştie că raportorul acestui din urmă proiect, d. C. Cerchez , lipsea de mai mult timp în concediu ; d-sa s-a întors şi şi-a depus raportul, aşa că proiectele vor veni în dezbatere unul imediat după celălalt. Proiectul al cării raportor este d. C. Cerchez este propus din inițiativa parlamentară.

La Senat s-a urmat ieri dezbaterea asupra proiectului de lege sanitară. D. Petre Grădişteanu a anunțat guvernului o interpelare asupra întârzierii promulgării proiectului modificator a art. 409 şi 410 din procedura civilă, votat de amândouă Corpurile.

[25 februarie 1881]

[„MOȚIUNEA VOTATĂ . . . "]

Moțiunea votată la 4 iunie în Senat căreia i-a căzut jertfă d. Slăniceanu ar fi trebuit să se întindă şi asupra altor miniştri de război, precum şi asupra altor cabinete prezidate de d. Ioan Brătianu în cele patruzeci de combinațiuni de până acum.

Votul dureros prin care s-a lovit, după opinia „Românului", un ministru onest ar fi trebuit să lovească şi pe alți miniştri tot oneşti, cari de la 1877 încoace au fost în fruntea administrației războiului.

Iată dar un şir întreg de furnituri cari cad sub categoria celei lovite dureros de Senat şi pe cari le recomandăm Adunărilor şi sub cabinetul Cernavoda — Chiustenge.

1. În anul 1877, aprilie 16, s-a contractat cu antreprenorul Stockfisch 10 000 perechi cizme. S-au primit numărul de 4093 cu scăzământ de 2 lei sau 8 186 lei din valoarea contractului de 140 000 lei.

2. Tot în anul 1877 s-a încheiat contractul cu Littmann pentru capele , cari s-au primit cu un scăzământ de 76 bani una sau în total un scăzământ de 3020 lei şi 25 bani din valoarea contractului de 10 067 lei, 50 bani.

3. În august 1877 s-a contractat cu Em . Rosenthal 15000 saci de pânză cari s-au primit cu un scăzământ de 5 bani de fiecare sau 750 lei din valoarea contractului de 10 200 lei.

4. În septemvrie 1877 s-au contractat cu, Mendel şi Gottlieb 20000 perechi cizme din cari s-au primit 6000 cu scăzământ de doi lei perechea şi 8000 scăzute cu 3 lei perechea sau în total scăzământ de 36 000 lei din valoarea contractului de 278 000 lei.

5. În septemvrie 1877 s-a comandat (fără contract) lui M. Littmann 100 corturi ofițereşti şi s-au primit cu un scăzământ de 330 lei din valoarea de 11 000 lei.

6. În decemvrie 1877 s-a contractat cu Löw 10 000 ițari, 10 000 mantale de dorobanți, 6000 metri postav castaniu , 8000 metri postav ser şi 5000 pături de cai. Toate acestea s-au primit în aprilie 1878 cu un scăzământ de 13 300 lei din valoarea contractului de 581820 lei.

7. La 22 decemvrie 1877 s-a contractat cu Em . Rosental 1662 metri postav roşu, 344 786 nasturi cari s-au primit cu un scăzământ de 50 bani la metru de postav roşu sau 831 lei din valoarea contractului de 33 028 lei 30 bani.

8. În mai 1877 s-au contractat cu d. Alcaz efecte In valoarea de 499 940 lei şi i s-a făcut un scăzământ de 6 720 lei 10 bani.

9. În august 1879 s-a contractat cu Rosenthal pânză cenuşie şi civită în valoare de 55 302 lei 78 bani şi i s-a făcut un zăcământ de 2 105 lei.

10. Tot în august 1879 s-au contractat cu Löw postavuri colorate în valoare de 38 146 lei 98 bani şi i s-a redus cu 992 lei

72 bani.

11. În ianuarie 1880 s-a contractat cu Tausig 12200 bluze în valoare totală de 73 950 lei şi s-a redus cu 8 169 lei 20 bani.

12. În noiemvrie 1879 s-au contractat cu d. Alcaz postavuri, efecte etc. în valoare de 757187 lei 75 bani. La predare , unele obiecte neîndeplinind condiţiile contractului li s-au respins de comisie primirea lor. Cu toate acestea efectele au fost primite fără reducere.

[12 iunie 1881]

SUFRAJUL UNIVERSAL

Extragem dintr-un important articol al d-lui Emil Zola, publicat în „Figaro", următorul pasaj:

Desigur, principiul sufrajului universal părea inatacabil . E singurul utilaj al guvernului de o logică absolută.

Închipuiţi-vă o naţie ai cărei cetăţeni sunt toţi egali de înţelepţi şi instruiţi. Ei se întrunesc tot la trei sau la patru ani, deleagă puterea acelora dintre ei pe care îi ştim cei mai capabili de a o exercita. Nimic mai simplu în teorie, nimic mai omeneşte drept.

Dar răul e că teoria se slăbeşte îndată ce trece la aplicaţie. Un popor nu e o adiţie a cărei ţifre sunt toate valabile. De aci, dând aceeaşi valoare fiecărui cetăţean, se introduce în totalitatea cauzelor erori enorme cari viţiază operaţia întreagă. Într-un cuvânt , din momentul în care oamenii intervin cu nebuniile şi infirmităţile lor, logica matematică a sufrajului universal e distrusă , nu rămâne decât un gasis abominabil . Asta nu mai e ştiinţă, e empirism , şi încă din cele mai zdruncinate , din cele mai periculoase.

Iată pentru ce toate spiritele ştiinţifice ale acestui secol s-au arătat pline de ezitaţiune şi de neîncredere înaintea sufrajului universal. Vorbesc de filozofii noştri, de savanţii noştri, de aceia cari proced prin observaţie şi experienţă. Ei nu vor să ştie de absolut, studiază pe om afară din dogme şi cred că inegalitatea fiziologică nu există, că un om nu plăteşte mai mult decât altul, că e aici o eliminaţie continuă şi necesară aproape a unei jumătăţi din umanitate. Astfel că sufrajul universal nu mai e o realitate bazată pe adevăr , ci<că> devine o idealitate ce se sprijină pe concepţiunea religioasă a unei egalităţi între spirite. Teribilii noştri intransigenţi, ateii noştri se îndoiesc ei oare să sunt simpli catolici când cheamă la scrutin până şi idioţi şi guşaţi ?

Uitaţi-vă la Littré , uitaţi-vă la d. Taine şi la d. Renan , priviţi pe toţi aceia cari s-au încercat să aplice formula modernă a ştiinţelor noastre la politică: ei se dau înapoi dinaintea ideei de a da guvernul în mâinile naţiunii întregi, căci elementele nu li se par destul de hotărâte , căci observaţia şi experienţa le-au arătat inegalităţile ce produce lucrarea selecţiunii în fiecare popor, căci în fine ei nu vor să se arunce într-un empirism care duce drept la şarlatanismul mediocrilor şi al ambiţioşilor.

Iată ce trebuie să se stabilească net: sufrajul universal n-are, în el nimici ştiinţific, e cu totul empiric. Cu masa considerabilă a alegătorilor noştri neliteraţi , cu neruşinatele traficuri ale unora şi cu prostia altora este totdeauna cu neputinţă a şti ce va ieşi din scrutin. Totalul operaţiunii este orişicând falsificat, niciodată adevărul nu se va obţine fiindcă este adevărat. Candidaţii cari merită a fi aleşi sunt reduşi a uza de aceleaşi manopere şirete ca şi candidaţii cari n-au nici un cuvânt a fi. Într-un cuvânt principiul superb al suveranităţii poporului dispare, nu rămâne decât bucătăria murdară a unei gaşte de oameni fără căpătâi cari se serve de sugrajul universal pentru a-şi împărţi ţara precum se serveşte cineva de un cuţit spre a spinteca un pui.

[2 august 1881]

[„PRINTR-O INDISCREŢIUNE . . ."]

Printr-o indiscreţiune a oficiilor telegrafice din Ungaria sau a cine ştie cui, ziarul unguresc „Egyetertes" a ajuns în

posesiunea următoarei depeşe, adresată de împăratul Rusiilor către împăratul Austriei:

Petersbourg, septembre 12

A. S. Majeste l'empereur d'autriche , Miskolez .

Le télégramme de félicitation que tu as bien voulu m'adresser ŕ l'occasion de ma fęte m'a vivement touché et je t'en remercie de tout mon coeur .

J'ai été trčs heureux de revoir l'empereur Guillaume , l'ami vénéré auquel nons attachent les liens communs de la plus intime affection

Alexandre

Autenticitatea textului acestei depeşe nu se contestă de ziarele oficioase. Mai contestat este însă cuprinsul unei a doua depeşe, pe care a adresat-o cu trei zile mai târziu baronul Haymerle, ministrul de esterne, suveranului său. Ea ar fi având următorul cuprins:

Contele Kalnocky [i]mi telegrafiază următoarele: D. de Giers , pe care tocmai [i]l văzui, pare foarte mulţumit de impresiunile reciproce ale întrevederii de la Danzig.

Împăratul Alexandru s-a întors cu sentimente întărite de liniştire şi satisfacţiune interioară.

Înţelepciunea şi neaşteptata *moderaţiune a vorbelor principelui de Bismarck au făcut mai cu seamă un bun efect asupra împăratului şi a d-lui de Giers şi i-a liniştit prin asigurarea că-n nici o direcţiune nu urmăreşte decât scopuri pacifice. Împăratul Wilhelm au comunicat vorbele M. Voastre despre împăratul Alexandru rostite la Gastein şi au adaos că vede în ele cu bucurie o confirmare a cunoscutelor sentimente amicale ale M. V. Apostolice .D. de Giers constată că, după ce în realitate nu există pe terenul politicei esterioare nici o cestiune de natură de-a inspira teamă, conversaţiunea a avut de obiect mai cu seamă combaterea pericolului socialismului şi aci principele Bismarck a recomandat mare precauţiune şi moderaţiune în recomandarea de măsuri internaţionale. D. de Giers zice că cea mai însemnată latură a călătoriei de la Danzig a consistat în intenţia ce-o are ţarul de-a manifesta în mod neîndoielnic faţă cu toată Rusia voinţa sa de-a urma o politică conservatoare şi pacifică.*

Haymerle

[16 septembrie 1881]

[„ASEARĂ S-A DESCHIS STAGIUNEA. . ."]

Aseară s-a deschis stagiunea Teatrului Naţional cu Marion Delorme .

Actorii şi-au recitat bine rolurile. Dar atâta tot. Victor Hugo desigur nu şi-ar fi recunoscut pe nici unul din personajele piesii sale.

Domnii Manolescu, Velescu şi Nottara sunt singurii cari au încercat să se susţie în rolurile d-lor, dar mai trebuia încă mult...

[3 octombrie 1881]

BIBLIOGRAFIE

Cuprinde ediţiile din publicistica lui Eminescu în care se tipăresc articole din perioada 1 ianuarie — 31 decembrie 1881, precum şi lucrări în care se fac referiri la ea sau sînt puse la contribuţie în note şi comentarii în volumul de faţă. Bibliografia

generală a publicisticii lui Eminescu se va da în ultimul volum din această secțiune.

I

1. *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu.* Articole apărute în „Timpul" în anii 1880 şi 1881, Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand & C.C. Savoiu, 1891, p. 3 — 5, 11 — 13, 77 — 134.
2. Eminescu, Mihail, *Opere complecte.* Cu o Prefață şi un studiu introductiv de A.C. Cuza. Iaşi, Librăria românească şi Institutul de arte grafice, 1914, p. 431 — 436, 543 — 544, 546 — 547, 568 — 588.
3. Eminescu, M., *Scrieri politice.* Ediție comentată de D. Murărașu. Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1931, p. 263 — 297; Ediția a II-a. Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1935], p. 269 — 318; Ediția a III-a. Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1937], p. 335 — 384.
4. Eminescu M., *Opere.* IV. Ediție îngrijită de Ion Crețu. Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 11 — 346.
5. Eminescu, M., *Opera politică. Volumul II: 1880 — 1883.* Ediție îngrijită de I. Crețu. Bucureşti, Editura Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p. 184 — 394.
6. Eminescu, Mihai, *Despre cultură şi artă.* Ediție îngrijită de D. Irimia. [Iaşi], Editura Junimea, 1970, p. 83 — 84, 86 — 89, 209, 214 — 217, 269 — 271.
7. Eminescu, M., *Scrieri de critică teatrală.* Cu un studiu introductiv şi note de Ion V. Boeriu. Cluj, Editura Dacia, 1972, p. 145 — 152.
8. Eminescu, M., *Articole şi traduceri.* I. Articole literare, cronici dramatice, E. Th. Rotscher, *Arta reprezentărei dramatice* (traducere). Ediție critică de Aurelia Rusu. Introducere de Aurel Martin. Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 145 — 154, 264 — 267, 270 — 274.
9. Eminescu, Mihai, *Icoane vechi şi icoane nouă* (Pagini de ziar). Antologie, studiu introductiv, note şi glosar de Gh. Bulgăr şi Al. Melian. [Bucureşti, Editura Eminescu], 1974 p. 182 — 210.
10. Eminescu, Mihai, *Scrieri pedagogice.* Ediție critică îngrijită de Mihai Bordeianu şi Petru Vladovschi cu un cuvînt înainte de Mihai Bordeianu. Iaşi, Editura Junimea, 1977, p, 204 — 211.
11. Eminescu, M., *Fragmentarium.* Ediție după manuscrise, cu variante, note, addenda şi indici de Magdalena D. Vatamaniuc, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1981. 111 — 113. 142. 179, 186, 191, 192, 563.
12. Eminescu, Mihai, *Economia națională.* Antologie, studiu introductiv, note şi comentarii de Vasile C. Nechita. Iaşi, Editura Junimea, 1983, p. 220 — 225.

II

13. Negruzzi, I., Duhring. *Cestiunea evreilor.* T, VI (1881), nr. 77, 6 — 7 apr., p. 2; nr. 78, 8 apr., p. 2; nr, 79, 9 apr., p. 2 — 3; nr. 80, 10 apr., p. 2 — 3; nr. 81, 11 apr., p. 2 — 3; RL, V(1881), nr. 1169, 5 mai, p. 2; nr. 1170, 6 mai, p. 2; nr. 1173, 9 mai, p. 2; nr. 1174, 10 mai, p. 2; nr. 1175, 11 — 12 mai, p. 2; nr. 1176, 13 mai, p. 2 — 3.
14. Juvenal, *Eminescu gazetar politic.* ȚN, I (1911), nr. 2, 15 nov., p. 157 — 158.
15. Maiorescu, Titu, *Critice 1866 — 1907.* Ediție completă. Volumul III. Ediția a II-a a Institutului Minerva. Cu un Adaos. Bucureşti, Institut de arte grafice şi editură Minerva, 1915, p. 31 — 32.

---

16. Negruzzi, T., *Amintiri din „Junimea".* Bucureşti, Editura Viața Românească, [1921], p. 141.
17. Ibrăileanu, G., *Spiritul critic în cultura românească.* Ediția a II-a. Iaşi, Editura Viața Românească, 1922, p. 153 — 192; Ediție selectivă, introducere, note şi tabel cronologic de Const. Ciopraga. Iaşi, Editura Junimea, 1970, p. 119 — 142; *Mihai Eminescu.* Studii şi articole. Ediție îngrijită, prefață, note şi bibliografie de Mihai Drăgan. Iaşi, Editura Junimea, 1974, p. 29 — 54; *Opere I.* Ediție critică de Rodica Rotaru şi Al. Piru. Prefață de Al. Piru. Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 102 — 126.
18. Lovinescu, E., *Istoria civilizației române moderne. II. Forțele reacționare.* Bucureşti, Editura Ancora, [1925], p. 139 — 153; [Ediția a II-a]. Ediție, studiu introductiv şi note de Z. Ornea. Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1972, p. 298 — 305.
19. Maiorescu, Titu, *Istoria contemporană a României (1866 — 1900).* Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Co. S. A., 1925, p. 104 — 206.
20. Gh. B.-D. [G. Bogdan-Duică], *Eminescu la „Timpul".* BME, II (1931), nr. 7, p. 121 — 122.
21. Călinescu, G., *Viața lui Mihai Eminescu.* Bucureşti, Editura Cultura Națională, [1932], p. 367 — 375; Ediția a IV-a revăzută. Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1964, p. 277 — 282.

22. Murărașu, D., *Naționalismul lui Eminescu.* [Bucureşti], Editura Bucovina I. E. Torouțiu, [1932], p. X-XXXIV.
23. Torouțiu, I. E., *Studii şi documente literare. Vol. IV. „Junimea".* Bucureşti, Institutul de arte grafice Bucovina, 1933, p. 139 — 140.
24. Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu. I. Filozofia teoretică, Filozofia practică.* Bucureşti, Editura Cultura Națională, [1934], p. 92 — 222; *Opere 13. Opera lui Mihai Eminescu (2).* [Bucureşti], Editura Minerva, 1970, p. 125 — 223.
25. Iorga, N., *Istoria literaturii româneşti contemporane I. Crearea formei.* Bucureşti, Editura Adevărul, 1934, p. 124 — 166.
26. Torouțiu, I. E., *Studii şi documente literare. Vol. V. „Junimea".* Bucureşti, Institutul de arte grafice Bucovina, 1934, p, 122 — 123.
27. Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu. II. Cultura. Descrierea operei.* Bucureşti, Fundația pentru Literatură şi Artă, 1935, p. 5 — 129; *Opere 12. Opera lui Mihai Eminescu (1).* [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1969, p. 337 — 523.
28. Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu. V. Analize. Eminescu în timp şi spațiu.* Bucureşti, Fundația pentru Literatură şi Artă, 1936, p. 299 — 311; *Opere 13. Opera lui Mihai Eminescu (2).* [Bucureşti], Editura Minerva, 1970. p. 556 — 566.
29. Maiorescu, T,, *Însemnări zilnice.* Publicate cu o introducere, note, facsimile şi portrete de I. Rădulescu-Pogoneanu. I (1855 — 1880). Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Co, S.A., [1937], p. 331 — 332, 339.
30. Cioculescu, Şerban, *Ziaristul.* RFR, VI (1939), nr. 7, 1 iul., p. 118 — 133.
31. Cioculescu, Şerban, *Viața lui I. L. Caragiale.* Bucureşti, Fundația pentru Literatură şi Artă, 1940, p. 127 — 129, 246 — 249; Ediția a II-a revăzută. [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1969, p. 95 — 97, 204 — 207.
32. Huşanu, Ionel, *Eminescu şi Kogălniceanu.* VRE, XV (1943), nr. 685, 7 febr., p. 5.
33. Pop, Augustin Z. N., *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu.* [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1962, p. 383 — 416.
34. Ciurdariu, Mihai, *Eminescu şi gîndirea filozofică.* RF-2, XI (1964), nr. 2, [mart. — apr.], p. 139 — 155.
35. Mureşanu, Camil, *Patriotismul lui Eminescu.* ST, XV (1964), nr. 5 — 6, mai — iun., p. 26 — 29.
36. Ghelase, Ion, *Publicist economic.* VE, II (1964), nr. 24, 12 iun., p. 16.
37. Vatamaniuc, D., *Călătoriile lui I. Creangă la Bucureşti.* GL, XII (1964), nr. 51, 17 dec., p. 11.
38. Massoff, Ioan, *Eminescu şi teatrul.* [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1964, p. 153 — 167.
39. Crețu, I., *Pseudonime şi semne convenționale folosite de Eminescu.* RITL, XIV (1965), nr. 1, [ian. — mart.], p, 197 — 201.
40. Dragomirescu, M. I., *Publicistica lui Eminescu.* LL, IX (1965), p. 109 — 131.
41. Crețu, I., *Mihail Eminescu. Biografie documentară.* [Bucureşti], Editura pentru literatură, 1968, p. 231 — 370.
42. Vatamaniuc, D., *Ioan Slavici şi lumea prin care a trecut.* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, p. 78 — 79, 208 — 229, 379 — 395.
43. Bucur, Marin, *C.A. Rosetti.* Mesianism şi donquijotism revoluționar. Bucureşti, Editura Minerva, 1970, p. 393 — 428.
44. Netea, Vasile, *C. A. Rosetti.* Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1970, p. 334 — 336.
45. Bulgăr, Gh., *Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare.* Bucureşti, Editura Minerva, 1971, p. 235 — 240.

46. Perpessicius, *Eminesciana.* Tabel cronologic de Dumitru D. Panaitescu. Bucureşti, Editura Minerva, 1971, p. 69 — 73.
47. Ciurdariu, M., *Eminescu şi problema țărănească — Retrospectiva unei utopii istorice.* RF — 2, XIX (1972), nr. 3, [mai — iun.], p. 377 — 393.
48. Munteanu, G., *Constante ale gazetăriei eminesciene.* TRIB-1, XVI (1972), nr. 33, 17 aug., p. 5; nr. 34, 24 aug., p. 6.
49. Munteanu, George, *Hyperion 1 Viața lui Eminescu.* Bucureşti, Editura Minerva, 1973, p. 186 — 308.
50. Muscă, Vasile, *Gîndirea social-politică eminesciană.* ECHINOX, IV (1974), nr 4, apr., p. 12 — 13.
51. Gafița, Mihai, *Fața, ascunsă a lunii.* Studii de istorie literară epoca 1870 — 1900. [Bucureşti], Editura Cartea Românească, [1974], p. 201 — 270.
52. Burada, T.T., *Istoria Teatrului în Moldova.* Ediție şi studiu introductiv de I. C. Chițimia. Bucureşti, Editura Minerva, 1975, p. 628 — 681.
53. Vatamaniuc, D., *Blajul, vatra străbunilor lui Eminescu,* MANUSCRIPTUM, VII (1976), nr. 1 [ian. — mart.],
p. 127 — 138. 54 Călinescu, G., *Mihai Eminescu.* Studii şi articole. Ediție îngrijită, postfață şi bibliografie de Maria şi Constantin Teodorovici. Iaşi, Editura Junimea, 1978, p. 145 — 152.
55. Slavici, Ioan, *Opere* IX. *Memorialistică. Varia* [Ediție de C. Mohanu ŞI D. Vatamaniuc]. Bucureşti, Editura Minerva, 1978, p. 93 — 98, 116 — 134, 156 — 175, 781 — 787.
56. Vatamaniuc, D., *Eminescu şi Pascal.* ST, XXX (1979), nr. 10, oct., p. 8.
57. *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900.* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979, p. 312 — 332.
58. Nechita, Vasile, *Teoretician al economiei naționale.* CRO-1, XV (1980), nr. 2, 11 ian., p. 7.

59. Vatamaniuc, D,, *Eminescu şi publicaţiile sibiene.* TRANS-1, IX (1980), nr. 1, ian., p. 21 — 24.
60. Mihăilescu, Dan C., 1980. *Un an Eminescu.* LUC-B, XXIII (1980), nr. 52, 27 dec., p. 3.
61. Vatamaniuc, D., *Eminescu şi Tocqueville.* LUC-B, XXIV (1981), nr. 3, 17 ian., p. 2.
62. Vatamaniuc, D., *Eminescu şi Lepsius.* CL-1, nr. 1, ian. 1981, p. 12.
63. Vatamaniuc, D., *,,Cestiunea Dunării" şi suveranitatea naţională.* MANUSCRIPTUM, XIII (1982), nr. 1, [ian. — mart.], p. 24 — 30.
64. Copoiu, N., *Despre gîndirea istorică a lui Mihai Eminescu.* LUC-B, XXV (1982), nr. 31, 31 iul., p. 1, 3.
65. Vatamaniuc, D., *Articole polemice.* MANUSCRIPTUM, XIII (1982), nr. 3, [iul.-sept.], p. 10 — 14.
66. Vatamaniuc, D,, *Eminescu, redactor-şef la ,,Timpul".* Almanah ,,Convorbiri literare" 83, [Iaşi, 1982], p. 38.
67. Vatamaniuc, D., *Eminescu şi John Stuart Mill.* LUC-B, XXVI (1983), nr. 2, 15 ian., p. 3, 6.
68. Vatamaniuc, D., *Literatura universală în manuscrisele eminesciene şi în proza sa politică.* VR-2, LXXVIII (1983), nr. 3, mart., p. 1 — 12.
69. Oprea, Al., *Dosar al gîndirii social-politice eminesciene* (I-XIII). LUC-B, XXVI (1983), nr. 15, 16 apr., p. 1, 6; nr. 16, 23 apr., p. 1, 7; nr. 17, 30 apr., p. 1, 6; nr. 18, 7 mai, p. 10; nr. 19, 14 mai, p. 1, 7; nr. 21, 28 mai. p. 1,7; nr. 23, 11 iun., p. 1, 7; nr 24, 18 iun., p. 1, 7; nr. 25, 18 iun., p. 3; nr. 26, 2 iul., p. 1, 7; nr. 27, 9 iul., p. 1, 5; nr. 28, 16 iul , p. 1, 11; nr. 29, 23 iul., p. 6.
70. Vatamaniuc, D., *Din nou despre ,,Cestiunea Dunării" şi suveranitatea naţională.* MANUSCRIPTUM, XIV (1983), nr. 3, [iul.-sept.], p. 20 — 25.
71. Muşat, Mircea [şi] Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar.* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983, p, 290 — 320, 348 — 431.
72. Oprea, Al, *În căutarea lui Eminescu gazetarul.* Bucureşti, Editura Minerva, 1983, p. 111 — 214. 73 Murărașu, D., *Mihai Eminescu.* Viaţa şi opera. Bucureşti, Editura Eminescu, 1983, p. 253 — 300.
74. Georgescu-Vîşte, Ion şi Victor Săhleanu, *M. Eminescu, ştiinţele vieţii* şi *problemele medico-sanitare.* În *Momente din trecutul medicinii.* Studii, note şi documente. Sub redacţia dr. G. Brătescu. Bucureşti, Editura Medicală. 1983, p. 479. — 496.
75. Perpessicius, *Eminesciana.* Ediţie îngrijită, prefaţă şi bibliografie de Dumitru D. Panaitescu. Iaşi, Editura Junimea, 1983, p. 93 — 97, 363 — 372, 390 — 419, 439 — 441, 444 — 446, 459 — 468, 530 — 532.
76. Vatamaniuc, D., *Contribuţii eminesciene.* RILT, XXXII (1984), nr. 2. apr.-iun., p 82 — 83.
77. Bădescu, Ilie, *Sincronism european şi cultură critică românească.* Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1984, p 80 — 84, 236 — 244, 251 — 252, 278 — 314.
78. Lovinescu, E., *Mihai Eminescu.* Ediţie critică, prefaţă, note, variante, bibliografie şi indice de Ion Nuţă. Iaşi. Editura Junimea, 1984, p. 47 — 49, 191 — 280.

INDICELE NUMELOR DE PERSOANĂ[1]

A

Abdul Aziz 157, 549
Adam, Charles 545
Aderer (profesor) 31, 521
Adler, Carl 387, 614
Aksakov, Ivan 187, 558
Albrecht (arhiduce) 427
Alcaz, Eugeniu 513
Alecsandri, Vasile 110, 126, 171, 211, 265, 277, 286, 295, 331, 333, 357, 358, 376, 405, 499, 542, 553, 581, 582, 587, 588, 598, 606
Alesandrini, Nicolae A. 213, 236, 567
Alexandra (mare ducesă) 126
Alexandrescu, Grigore M. 21, 74, 96, 277, 333, 518, 530, 639
Alexandrescu-Urechia, Vasile *vezi* Urechiă, V. A.
Alexandru I 102, 103, 117, 118, 120, 123, 126, 540
Alexandru I (principele Bulgariei) 181, 225, 229, 235, 243, 247, 282
Alexandru II 91, 92, 96, 97, 100, 110, 114, 174, 433, 535
Alexandru III 91, 92, 96, 97, 349, 403, 514, 603, 618
Alexandru cel Bun 90, 395, 463, 465
Alexandru Gramaticu 18
Alexandru Ioan I *vezi* Cuza, Alexandru Ioan
Alexandru Macedon 196, 239
Ali Nizami 82
Allix, Jules 427, 444
Ambron (bancher) 210
Anastasiadis 334
Andrássy, Gyula 282, 289, 310, 311, 314–318, 352, 392, 395–397, 447, 593, 595, 639
Anestin, Ion 357, 606
Angelescu, Gheorghe 353, 499
Anhalt-Zerbst, Sofia-Augusta Frederica de *vezi* Ecaterina II
Apolonius 18
Apor, Gavril 302
Ardeleanu, Ion 647
Arghiropol, Grigore 353, 499
Arhimede 137, 172
Arion, Constantin 353, 462, 465, 499
Arion, C. C. 499
Aristid 199, 203, 204, 210
Aristotel 181
Árpád 287
Ascher, Moscu 353, 499
Athanasiad 606
Atrizi 114
Auerbach, Isaac 567
August (Caius Iulius Caesar Octavianus Augustus) 101
Aurelian (Lucius Domitius Aurelianus) 335
Aurelian, Petre S. 163, 169

B

Babeş, Vincenţiu 177, 534, 555, 556
Bacon (*pseudonim*) 608
Baiazid I Ildirim 41, 122, 196
Baican, Elie 355, 605
Balasan, C. 500
Balşeşti (familie) 284
Bardoux, Agénor 87
Bariţiu, George 79, 161, 534, 551, 579
Barnovschi, Miron 356
Barozzi, Constantin 292
Barrère, Camille 232, 234, 401, 404, 416, 430, 453, 617, 618
Barrois D'Orgival, Robert le 31, 521
Bartha, N. 287
Barthélemy-Saint-Hilaire, Jules 510, 520
Basarab, Constantin 45, 105, 106
Basarab Tugomir 277, 285
Basarab Ţepeluş 41
Basarabescu, N. 87, 376, 382, 383, 500, 533, 611, 613, 638
Basarabi (familie domnitoare) 45, 91, 160, 269, 284, 285, 296, 353, 355, 498, 499
Basmangii 238
Bastiat, Frédéric 30, 31, 520
Battemberg (familie domnitoare) 217
Battemberg, Alexandru de *vezi* Alexandru I (principele Bulgariei)
Baudrillart, Henri 30, 31, 520, 521
Bazake 587
Bădescu, Ilie 647
Bădescu, Ioan Scipione 87, 532, 533
Băicoianu (familie) 500
Bălăceanu, Angelina 65
Bălăceanu, Ioan 264, 306
Bălăceni (familie) 161
Bălăcescu, Constantin 499
Bălăşescu 335
Bălcescu, Nicolae 85, 117, 333, 539, 543, 567
Băleanu, Grigorie 498, 499
Băleni (familie) 284
Beaconsfield *vezi* Disraeli, Benjamin conte Beaconsfield
Beaumarchais, Pierre Augustin Caron de 223, 554
Bebel, August 112, 113, 140, 538
Beldi, Grigorie 292, 302
Bellot, Adolphe 610, 641
Bennigsen, Levin Leontievici 120, 121, 392
Bentham, Jeremy 602
Berindei (familie) 500
Bernard, Claude 32
Besborodko, Alexandru 118
Bilcescu, George 47
Bischoff (profesor) 68
Bismarck, Otto von 25, 66, 82, 83, 87, 100, 102, 113, 118, 119, 142, 217, 226, 272, 289, 297, 311, 339, 349, 354, 356, 357, 360, 369, 391, 392, 422, 448, 454, 455, 460, 514, 546, 631
Blanqui, Louis Auguste 20, 21, 24, 33, 132, 172, 217, 508, 509, 518, 521, 640
Bleichroeder, Gerson 253, 366, 473
Blind, Karl 113
Block, Maurice 477
Blowitz, Henry Georges Stephan Adolphe Opfer de 357
Bluntschli, Johann Gaspar 294, 590
Bobeica, C. 626
Boerescu, Vasile 6, 25, 34, 36, 39, 73, 84, 119, 152, 160, 161, 171, 177, 185–188, 190, 193–195, 197, 202, 205, 212, 226, 246, 259, 260, 279, 280, 289, 331, 337, 338, 353, 362, 368, 369, 372, 378, 392, 394, 404, 405, 414, 416, 443, 453, 522, 523, 529, 530, 559, 560, 609, 610, 616, 627, 628
Boeriu, Ion V. 645
Bogdan 338
Bogdan I (Bogdan Dragoş) 285, 463, 465
Bogdan-Duică, G. 646
Boissier, Gaston 31, 521

[1] Indicele cuprinde numele de persoană din text şi comentarii, înregistrate în atestarea consacrată. Atunci cînd aceasta nu a putut fi stabilită cu instrumentele de lucru ce ne-au stat la dispoziţie, am păstrat forma din text. Dăm în paranteză formele mai deosebite din text, numele scriitorilor latini şi facem şi alte precizări. Am păstrat şi formele onomastice, foarte bogate, create de Eminescu după numele persoanelor cu care polemizează (Caradale, Chiriţopoli, Costineşti, Flevi, Grădişteni, Mărgărităreşti, Pătărlăgeni, Stăteşti). Acestea au semnificaţii caracterologice pentru anume categorii sociale.

Bolintineanu, Dimitrie 335, 600
Bolliac, Cezar 85, 86, 87, 138, 532, 533
Borănescu, C. 285
Boreatinski junior 115
Boreatinski senior 115
Bordeianu, Mihai 645
Borgia (familie) 162
Bosianu, Constantin 338, 600
Bosnagi *vezi* Severin, Em.
Bosnagi 324
Bosnagii 154
Boteanu 462
Botiș, Teodor 565
Boué, Ami 600
Bozian (familie) 500
Braumüller, Gulielmum 533
Brăiloiu, C. N. 8, 53, 526, 529
Brătescu, G. 647
Brătianu, Dimitrie C. 47, 48, 128, 131–133, 136, 142, 145, 155, 156, 161, 171–176, 182, 185, 188–190, 194, 198, 202–207, 289, 320, 339, 345, 405, 408, 409, 414–416, 454, 542, 543, 544, 547, 549, 553, 555, 564, 565, 620, 621, 633
Brătianu, I. C. 5, 21, 22, 24–26, 29, 37, 40, 48, 50, 63, 70–73, 77, 81, 82, 88, 90–92, 94, 97, 98, 100, 102, 103, 109, 116, 117, 119, 121, 126–133, 136–145, 148, 150, 154, 157, 158, 160, 161, 171, 176, 177, 182, 186–188, 190, 193–197, 199, 202–205, 209, 214, 215, 218, 221, 223, 226, 241, 246, 264, 274, 279, 306, 315, 362, 365, 368, 369, 372, 378, 388, 392, 394, 396, 400, 401, 403–405, 415–417, 432–435, 438, 442, 443, 445–450, 452–455, 460, 462–465, 503, 508, 512, 518, 519, 525, 531, 533, 534, 543–547, 550, 553, 555, 556, 559–562, 564, 567, 607–610, 616, 617, 626, 627, 632, 633, 640, 649
Brătieni 296, 415
Bréa, Jean-Baptiste-Fidèle 509
Brîncoveanu (familie) 498
Brîncoveanu, Constantin 46
Brîncoveanu, Grigorie 498, 499
Bucholzer, A. 499
Bucur, Marin 646
Buddha 134
Budișteanu, Paul 230, 572
Budurescu, Stamate 399
Buescu, Pană 205
Bălan 115
Bulgăr, Gheorghe 645, 646
Burada, Teodor T. 647
Burleigh, William Cecil 102
Busuioceanu, Oxana 4
Bylandt-Rheidt, Artur 34

C

Cairoli, Benedetto 27
Calerghi, C. C. 353, 500
Calinderoglu (Kalenderogla) *vezi* Kalinderu, Ioan
Calligari (Caligaris), V. E. 108, 112, 128, 132, 148, 149, 154, 296, 306, 334, 340, 353, 492, 499, 538, 548, 592
Callimachi-Catargi, N. 264, 435, 436, 442, 443, 627, 628
Camioletti, Luigi 538
Campinii 365
Candiano-Popescu, Alexandru 339, 361, 418, 459, 497, 538, 562, 566, 637
Canta (familie) 286
Cantacuzinești 45, 273, 499
Cantacuzino, Gheorghe Grigore 5, 81, 82, 95, 337, 353, 460, 579
Cantacuzino, Toma 45
Cantemir Dimitrie 45, 64, 376
Cantilli, Grigore 292
Capitanovici, Anghel I. 330
Carada, Eugen 21–23, 41, 42, 46, 74, 75, 80, 90, 91, 95, 107, 117–119, 121, 123, 127, 131, 136, 144, 148, 154, 155, 173, 182, 197, 202, 209, 217, 218, 228, 264, 266, 267, 277, 280, 283–286, 293, 295, 296, 300, 304, 306, 308, 310, 319, 323–325, 334, 342, 346, 353, 361, 376, 444, 460, 463, 465, 492, 495, 499, 502
Caradale 22–24, 27, 29, 42, 43, 47, 74, 78, 83, 84, 90, 91, 95, 107, 108, 129, 137, 154, 155, 159, 160, 209, 217, 224, 228, 237–239, 267, 277, 278, 280, 284–286, 299, 304, 306, 321, 323, 324, 330, 346, 365, 373, 376, 379, 388, 401, 402, 403, 408, 409, 444, 462
Caragea, Ioan Gheorghe C. 284, 498
Caragiale, I. L. 601, 646
Caramanliu (funcționar) 353, 499
Carapati, N. 500
Carey, Henri Charles 8, 386, 387, 613, 614
Cariagdi, Dimitrie 41, 42, 46, 74, 75, 95, 119, 121, 131, 136, 228, 267, 283, 286, 293, 296, 306, 334, 353, 460, 463, 499, 592
Cariagdii 78, 91, 95, 108, 117, 129, 159, 197, 238, 284, 286, 462
Carol I 46, 85, 94, 97, 98, 188, 203, 210, 216, 221, 235, 278, 279, 291, 295, 297, 303, 306, 310, 312, 314, 315, 318, 394, 400, 410, 411, 417, 421, 433, 434, 465, 550, 556, 564, 622, 638
Carol V 100, 131
Carol VI 351
Carol X 286
Carol cel Mare 100
Carol Îngăduitorul *vezi* Carol I
Carp, P. P. 5, 37, 81, 82, 89, 95, 106–108, 142, 198, 343, 400, 419, 430, 431, 434, 435, 446, 453, 460, 537, 545, 625, 626
Castrișoae 151
Catargiești 273
Catargiu, Barbu 141, 179, 352
Catargiu, Lascăr 5, 24–27, 29, 42, 81, 103, 139, 148, 178, 198, 265, 273, 340, 341, 417, 454, 519, 556, 584, 631
Catargiu, Nicu 177
Cato cel Bătrîn (Marcus Porcius Cato Maior) 204, 442
Catul (Caius Valerius Catullus) 18,
Cavadia (rentier) 353, 499
Cavour, Camillo Benso 118
Călinescu, Athanasie 124
Călinescu, George 7, 517, 590, 638, 646
Călinescu, Mihai (Miron) 541
Cânteşti 284
Cerchez, C. 512
Cerf, Léopold 545
Cerlenti (bancher) 353, 499
Cernaiev (Cernaeff, general) 290
Cernat, Alexandru 376
Cernătescu, P. 192, 193, 195, 376
Cernicevsky 149
Cezar (Caius Iulius Caesar) 61, 630
Checicu, Natalia 290
Chevalier, Michel 101, 536
Chiriţescu 329, 330, 598
Chiriţeşti 223
Chiriţopol 176, 286, 304, 332, 334, 376
Chiriţopoli 48, 198, 218, 240, 278, 281, 299, 312, 320
Chitrozo (consilier de stat) 243
Chiţimia, Ion C. 647
Chiţu, Gheorghe 132, 152, 184, 189, 190, 194, 195, 197, 205, 352, 353, 559–561, 604, 605, 638, 649
Chrisoveloni (bancher) 353, 499
Christescu, C. 499
Christian IX 92
Cicerin (Csicserin, general) 120
Cicero, Marcus Tullius 61, 90
Cihac, Alexandru 376
Ciochină 368
Ciocîrdel, Ionel *vezi* Fundescu, I.C.
Cioculescu, Şerban 646
Ciopraga, Constantin 646
Cioranu, Mihai 277, 284, 498, 586, 637, 638
Circa (familie) 163
Ciupercescu, T. 512
Ciurcu, Sterie 65
Ciurdariu, Mihai 646, 647
Ciurnea, I. 500
Cimpineanu, Ioan I. 353
Clement IV (Gui Foulques) 113
Cloşca (Ioan Oargă) 239
Cogălniceanu, Mihail *vezi* Kogălniceanu, M.
Comenţiol 122
Comte, Auguste 66
Constandinescu, Dimitrie 330
Constantin (mare duce) 123, 126
Constantin-Effendi 232, 233, 242
Constantinescu, Barbu 527
Constantinescu, Maria 365, 371
Constantinovici, Zaharia 118
Conta, Vasile 8, 34, 59–62, 64–68, 202, 212, 213, 219, 220, 325, 326, 460, 526–528, 540, 566, 597
Copoiu, N. 647

Coraceff (tipograf) 229
Cornescu (familie) 498, 500
Cosma, Partenie 364, 534, 551, 608
Cosovici (baron) 65
Costa-Foru, Anca 4
Costin, C. 647
Costin, Lascăr 109
Costin, Miron 156, 284, 313, 379, 549
Costin, Nicolae 552
Costinescu, Emil 23, 27, 29, 40, 64, 72–74, 80, 84, 90, 91, 95, 107, 117, 130, 148, 154, 157, 159, 163, 197, 202, 218, 228, 264, 306, 310, 334, 342, 348, 353, 376, 425, 465, 476, 477, 499, 519, 602, 624, 634
Costineşti 22–24, 43, 78, 84, 107, 108, 155, 160, 194, 323, 346, 349, 366, 373, 409
Courcell-Seneuil, Jean Gustave 251, 259, 260, 276, 468, 479, 480, 577, 578, 633–636
Courtois 485
Crawley, G. B. 150
Crăciunescu, Ioan 18, 19, 30, 31, 32, 107, 188, 192, 193, 376, 517, 520, 521, 559
Crăiniceanu (vistiernic) 285
Crăpatu, Vasile 285
Crătunescu, N. 500
Creangă, Ion 646
Crémieux, Hector 148, 641
Creţia, Aurelia 4
Creţia, Petru 4
Creţu, Ion 580, 633, 645, 646
Creţulescu, Constantin 499
Creţulescu, Istrate 499
Creţulescu, Nicolae 37, 127, 152, 264, 548
Creţuleşti (familie) 498, 499
Cristea, Gheorghe 591
Cristescu *vezi* Christescu, C.
Cromerius 338
Cromwell, Oliver 144, 198, 547
Culianu, Nicolae 566
Culoglu, Em. 283, 296, 306, 353, 499
Cuparencu (familie) 613
Curtius 338
Cuţuiu, Ghiţă 285
Cuza, A. C. 645
Cuza, Alexandru Ioan 86, 104, 110, 141, 154, 188, 211, 216, 268, 290, 331, 353, 454, 460, 502, 533, 536, 638
Czernatony (redactor) 316

D

Dabija, Nicolae 202, 542, 564
Damé, Frédéric 353, 499, 538, 641
Dan I 41
Dan II 41
Dan, Pamfil 565
Dancovici, C. 353, 500
Daniel (familie) 381
Danielopolu, Gheorghe 339
Dante Alighieri 193
Danton, Georges Jacques 183
Darwin, Charles Robert 38, 281, 308, 313, 493, 497, 498, 585, 637
David 46
Davidescu, Constantin 405
Davila, Carol 353, 499
Dănuleşti 41, 45
Deák, Ferenc 288
Degre, A. 553
Delfinul *vezi* Popasu, Pantelei
Demetrescu, Pr. 353
Dendrino, I. 500
D'Ennery, Adolphe Philippe 641
Déroulède, Paul 364, 608
Derussi, C. 353, 499
Descartes, René 136, 137, 345
Diamandi, Manole 551
Diehils (baroneasă) 124
Dimancea, Nicolae 157
Dimitrescu, Constantin 511
Dimitrescu, Procopie 499
Dimitriadi, C. 353, 499
Dincă (lăutar) 587
Dionisu (pseudonim) 642
Disraeli, Benjamin, conte de Beaconsfield 85, 391
Djuvara, Trandafir *vezi* Giuvara, Trandafir
Docan, Panait 77
Donici, Alexandru 333, 503, 639
Dosíthei, Filitis 151, 152
Dracea (armaş) 43
Dragomir *vezi* Udrişte, Dragomir
Dragomir 105
Dragomirescu, M. I. 646
Dragoş (voievod) 444
Drăculeşti 41, 45
Drăgan, Mihai 646
Dudescu, Constantin 498, 499
Dühring, Eugen 387, 614, 645
Dumas, Al. (fiul) 538
Dumba (familie) 163
Dumba, Matilda 65
Dumitrescu (inspector şcolar) 368, 609
Duruy, Victor 66, 193

E

Ecaterina (Catarina) II 114, 115, 117, 118, 120, 123, 539
Economu, Th. 500
Ehrenroth, Jean Casimir 153, 154, 182, 243, 557
Elub, Ahmed 290
Eliad (Cîrciumărescu), Gr. 242, 310, 353, 499
Eliade *vezi* Heliade Rădulescu, Ion
Elias, M. 353, 499
Elisabeta (Elizaveta) Petrovna (împărăteasă) 114, 115, 120
Eminescu, Mihai 1–3, 5–11, 93, 227, 252, 258, 384, 412, 439, 441, 461, 464, 466, 489, 491, 492, 496, 499, 517–641, 645–649
Engelhardt (sergent) 115
Enciulescu, T. 353, 500
Enric III *vezi* Henric III
Epureanu, Emanoil (Manolachi) Costache (Kostaki) 5, 6, 25, 47, 160, 181, 182, 211, 219, 365, 415, 492, 557, 569
Eraclidi 500
Erodot (poreclă) 43–45, 524
Eschil 279
Eustaţiu (funcţionar), 353, 499

F

Farro, Francisc 292
Fălcoianu (familie) 500
Fălcoianu, Ştefan 80, 116, 209, 218, 353, 565
Fedeleş, Ioan (poreclă) 352, 353
Ferechidi, M. *vezi* Pherekidis, M.
Ferry, Jules 350, 358
Fichte, Johann Gottlieb, 638
Filimon, Nicolae 301, 340, 601
Filip II 63, 382
Filipescu, Grigore 499
Filipescu, Iordache 300
Filipeşti (familie) 284, 498
Filitis, Gr. 353, 499
Fleischlen (Flaislan), G. 236
Fleischmann, E. A. 614
Fleva, Nicolae 118, 119, 156, 157, 194, 264, 283, 284, 286, 294, 296, 309, 310, 339, 392, 442, 454, 494, 499, 540, 628, 629
Flevi 27, 119, 228
Florescu (căpitan) 48
Florescu, Ion Emanoil 5, 103, 139, 353, 417
Florescul, Vintilă 42
Floreşti 284
Fourier, Charles 38
Franz Joseph de Habsburg (Francisc-Iosif) 98, 168, 349, 372, 434, 603
Freiligroth, Ferdinand 538
Friederich II 112, 114
Friederich de Nürnberg (burgrav) 40
Friederich Wilhelm III 360
Friederich Wilhelm IV 113
Frunte Lată, Ion 286
Fundescu, Ion C. 337, 338, 352, 353, 376, 465, 499, 600, 607

G

Gafiţa, Mihai 647
Gagarin (prinţesă) 120
Gaillard (cismar) 509
Gaius (Gajus) 84
Galilei, Galileo 74, 172
Galiţin (prinţesă) 123
Galli, Emil 241
Gambetta, Léon 22, 32, 38, 86, 87, 97, 236, 334–336, 350, 354, 356–359, 403, 416
Gane, Nicolae 199, 200, 626
Garibaldi, Giuseppe 228, 572
Gălăşescu (comisar de poliţie) 21
George (mare duce) 82
George I 335
George cel Negru *vezi* Karageorghe, Gheorghi Petrović
Georgescu-Vişte, Ion 647
Ghelase, Ion 646
Ghemigeanu (căpitan) 285

Gheorghe, Ştefan 286, 287
Gheorghian, Vasile 211, 212, 214, 219, 220, 221, 360
Gheorghiescul, S. 106
Gheorghiu, V. 569
Ghermani, Menelas 5, 579
Ghica 272, 449
Ghica, C. 110
Ghica, Dimitrie 25, 34, 36, 37, 39, 46, 128, 188, 203, 204, 215, 223, 248, 339, 351, 467, 476, 477, 480, 634
Ghica, Grigore III 220
Ghica, Grigore Alexandru 86, 110, 131, 300
Ghica, Grigore Dimitrie 90, 309
Ghica, Ioan Grigore 110, 111, 127, 537, 542
Ghica, Ion 25, 47, 104, 110, 126, 128, 242, 264, 286, 331, 413, 542, 575, 587, 588, 598
Ghiculeşti (familie) 272, 490, 499
Giani, Dimitrie 21, 41, 42, 46, 69, 74, 75, 83, 95, 119, 121, 122, 157, 159, 202, 209, 228, 266, 267, 277, 280, 283, 284, 286, 293, 294, 296, 306, 313, 326, 339, 353, 376, 392, 400, 405, 409, 436, 444, 460, 463, 492, 499, 502, 532, 627
Gianii, 197, 284, 396
Gidel, Charles 31, 521
Giers, Nicolai Karlovici de 514
Giuvara, Trandafir 339, 353, 500, 601
Gladstone, William Ewart 84, 85, 416, 421, 459
Göbl, C. 353, 499
Goethe (Göthe), Johann Wolfgang 80, 308, 338
Gogol, Nicolai Vasilievici 567

Goldenberg *vezi* Munturcanu
Goldental (furnizor) 209
Goldner, Herşcu 210–212, 214, 219, 220, 228, 273, 569
Goldneri 280, 284
Golescu, Radu 499
Goleşti 278, 280, 296, 498
Goschen, George Joachim 82
Gottlieb (furnizor) 209, 513
Gottschall, Rudolf von 113, 538
Göczel (sublocotenent) 328, 329
Grabovski, Al. 353, 499
Grammont, Antoine Agénor 433
Grandea, Grigore H. 21, 518, 579
Grant, Effinghan 199, 201
Granville, George Leveson Gower 307
Grădişteanu, Petre 8, 39, 185, 186, 188, 199, 200, 201, 203, 204, 210, 337–339, 442, 512, 526, 529, 562, 563, 628
Grădişteni 367, 500
Grévy, Jules 87, 350, 358, 359
Grigorescu, Nicolae 277
Groag, Jacques 427
Grünberg *vezi* Vermont
Guardia, I. M. 18, 30, 31, 32, 520
Guevara, Antonio de 552
Gurko, Iosif Vladimirovici 96
Gustea 274

H

Haan, E. C. von 233
Habsburg (dinastie) 98, 156, 303, 349, 419, 434, 459
Hagi-Ivat *vezi* Mihălescu, Simion
Hagiescu, N. 405
Hahn, Erdmann von *vezi* Sturdza, D. A.
Halfon, S. 353, 499
Handoca (maior) 230, 292, 572
Hannibal 434
Harama *vezi* Costinescu, Emil
Harcourt, W. 113
Haret, Spiru 81
Hartmann 149
Hartmann, Eduard von 638
Hasdeu, Bogdan Petriceicu 277, 338, 376, 405, 500, 536, 619, 621
Haymerle, Heinrich Carol 310, 315, 349, 351, 352, 362, 372, 396, 433, 514, 604, 612
Hegel, Friedrich 638
Heliade Rădulescu, Ion 211, 216, 353, 413, 414, 568, 621
Henric III 112
Herescu, Manea 284
Herescu, Roman 284
Herodot 31, 521
Hödel 113, 289, 463
Hoffmann, Eduard 122, 540
Hoffmann, E.T.A. 434
Hofmann, Leopold Friedrich 65, 429
Hohenlohe, Chlodwig de 357
Hohenzollern (familie domnitoare) 94, 100, 158, 282, 291, 433
Hollach, Paul Henri 112, 538
Holban, A. D. 109, 423, 424, 624
Holstein, Friedrich von 357
Holstein, Gottorp (familie) 97, 114
Homer 193
Horaţiu (Quintus Horatius Flaccus) 58, 61, 193, 526
Horea (Vasile Ursu Nicola) 239
Hoyos, Ladislau 246, 415, 433, 438, 441, 442, 628, 649
Hugo, Victor 511, 514
Hunfalvy, Paul 239, 575
Huniade (familie domnitoare) 193, 195, 196
Hurmuzachi, Const. 110
Hurmuzachi, Eudoxiu 523
Hus, Jan 40
Hussein-Avni 157
Huşanu, Ionel 646

I

Iacolátz, Carol 521
Iancu (voievod macedoromân) 168
Iankoloff 229
Ibrăileanu, Garabet 646
Ieronim din Praga 40
Ieşvel 120, 121
Ignatiew, Nicolai Pavlovici 186, 187, 225, 303
Ioanid (Ioanidi), St. 499
Ioanidi, N. 353, 499
Ionescu de la Brad, Ion 333, 512
Ionescu, I. D. 405
Ionescu, Nicolae 173, 189, 448, 512
Iorga, Nicolae 646
Iosif II 112, 239
Irimia, D. 645
Ispirescu, Petre 105
Istrati, Constantin I. 324, 596
Iulian, Ştefan 406, 511
Iustinian I 84
Iuvenal (Decimus Iunius Iuvenalis) 31
Ivan IV Vasilievici (Cel Groaznic) 44

J

Jacoby, Johann 498, 637
Jauner, Francisc 426, 427
Jenks, J. W. 614
Justinian *vezi* Iustinian I
Juvenal (pseudonim) 645
Juvenal *vezi* Iuvenal (Decimus Iunius Iuvenalis)

K

Kalinderu, Ioan 80, 116, 119, 181, 460, 557
Kallay, Benjamin 377, 397, 411, 612
Kálnoky, Gustav 419, 514, 622
Kanitz, Eduard 65
Kanitz, Felix Philipp 163–167, 552, 639
Kant, Immanuel 602
Karagheorghe (Caragheorghe), Gheorghi Petrović 290, 498
Karajan, Theodor George 163
Karavelov, Liuben 225, 234, 243, 247, 573
Karavelov, Petko 571, 573
Katkov, Mihail Nichiforovici 186
Kaufmann, Ludovic 181, 535
Kaunitz-Rietberg, Wenzel Anton 98
Kirilov, N. 64, 81
Klaus (arendaş) 398
Kogălniceanu, Mihail 25, 110, 149, 211, 279, 289, 353, 392, 394, 407, 416, 589, 646
Kogălniceni 161
Kokinos (doctor) 335
Krudner, Burchard Aleksej Konstantinović von 123

L

LaBruyère, Jean de 30–32, 520
Lagus *vezi* Ptolomeu I Sufer (Ptolomeu I Lagos)
Lahovari, Alexandru 5, 89, 95, 116, 141, 189, 190, 362, 432, 559, 584, 586, 626
Lahovari, Ioan 338, 577, 579
Laing 444
Lamarck, Jean-Baptiste de Monet 308, 313, 493, 495
La Mettrie, Julien Offroy de 112, 538

Lancaster (familie domnitoare) 40
Landau, Jacques 64, 70—73, 79, 80, 100, 103, 181
Lao-Tzi 134, 544
Lapati, Al. 353, 499
Lapati, El. 499
Laurian (familie) 500
Laurian, August Treboniu 85, 110, 293
Laurian, Dimitrie August 527, 557
Law, John 251, 468
Lazaridi (comerciant) 353, 500
Lazăr, Gheoghe 277, 293
Lăpuşneanu, Alexandru 300, 591
Lătescu 132
Leake, Martin William 300, 600
Lecca, Dimitrie 103, 104, 459, 536
Legouvé, Ernest-Wilfried 538
Lemayer 65
Lemerre, Alphonse 521
Lepsius, Richard 647
Lereboullet, L. 604
Lessing, Gotthold Ephraim 429
Levy, Is. M. 353, 499
Lhuys, Eduard Drouyn de 400, 401, 617
Ligne, Eugène Lamoral de 376
Lindheim (doamna) 65
Lipoianu, Alexandru 230, 572
List, Friedrich 8
Liteanu, Vărnav 264
Littman (furnizor) 209, 512, 513
Littré, Emil 513
Livius, Titus 61
Lonyai, Menihért 288
Lope de Vega Carpio, Felix 619
Louis-Philippe vezi Ludovic Filip I
Lozinescu, E. 646, 647
Löw (furnizor) 209, 513
Löw (profesor) 427
Lucian (din Samosata) 30, 521
Luders (doctor) 115
Ludovic VII 193
Ludovic XI 193
Ludovic XIV 363
Ludovic XVI 183, 312, 428, 446, 625
Ludovic Filip I 97
Ludwig, Karl Friedrich Wilhelm 429
Lugojanu, I. C. 311, 594
Lupaşcu, Constantin 174
Luther, Martin 363

M

Machiavelli, Niccolò 52, 162, 217, 403, 525, 552, 568, 618, 631
Mahmud-Damat Paşa 157
Mahomed II 122, 196
Maior, Petru 151, 414
Malorescu, Ion 95
Maiorescu, Titu L. 5, 6, 7, 9, 36, 37, 42, 46, 82, 95, 96, 106, 198, 220, 430, 431, 432, 459, 522, 523, 524, 526, 528, 529, 531, 537, 569, 575, 605, 620, 623, 625, 626, 632, 633, 645, 646
Mair, Franz 65
Malthus, Thomas Robert 212, 387
Manabrea (general) 307
Mancini, Pasquale Stanislav 307, 316
Mandelbaum 444
Maniu, Vasile 112, 206, 430, 538
Manolache-Costache vezi Epureanu, Emanoil Costache
Manolescu, Grigore 365, 514
Manu, Gheorghe 5, 584
Manuach, Millel 353, 500
Manzurer 120
Marat, Jean Paul 148, 183
Marc Aureliu (Marcus Aurelius Antoninus) 18, 31, 520
Marcovici, Alexandru 500
Marcus, Saniel 201, 202, 203, 209
Marghiloman, I. 353, 499
Maria-Sofia-Frederica-Dagmar (ţarină) 92
Maria Tereza 98, 351
Martin, Aurel 645
Martin (locotenent) 120
Marx, Karl 8, 153, 160, 546, 549, 550, 566
Massoff, Ioan 641, 646
Masson de Blamont, Ch.-Fr.-Ph. 117, 118, 123, 539
Mateescu (actriţă) 405
Mateescu, Mihail 371, 406
Matei Basarab 42, 43, 45, 46, 91, 122, 159, 179, 228, 237, 238, 267—269, 273, 276, 277, 284, 287, 333, 355, 364, 376, 459, 490, 494, 524, 585, 588, 632
Mavrogheni, Petru 5, 110, 141, 264, 265, 337, 353, 580, 581, 584
Mavrus, Ant. 353, 500
Maximiliana-Wilhelmina-Augusta-Sofia-Maria (ţarină) 91
Maximus, Claudius 18
Mazzini, Giuseppe 422
Mănescu (familie) 500
Mărgăritescu, D. 565
Mărgăriteşti 209
Mărzescu (familie) 500
Mărzescu, Gheorghe 116, 343—345, 602
Meitani, George 338
Melian, Al. 645
Melik arhitect) 427
Mendel (furnizor) 209, 513
Mersenne, Marin 545
Metternich, Clement Wenceslas 113, 168, 314, 451
Michel, Louise 22, 38, 40, 509, 523
Midhat Paşa 36, 157, 297
Mihai Bravul vezi Mihai Viteazul
Mihai, Radu 21, 48
Mihai Viteazul 43, 44, 45, 273, 276, 278, 524, 585
Mihail (fiul lui Mircea cel Bătrîn) 41
Mihail III Fiodorovici 114
Mihail, N. 151
Mihăilescu, C. 445
Mihăilescu, Dan E. 647
Mihăilescu, G. 629
Mihăilescu, Şt. 527
Mihălescu, Simion 48, 69, 74, 91, 104, 122, 128, 130, 131, 144, 156, 160, 173, 176, 194, 197, 205, 207, 209, 216, 218, 223, 224, 241, 267, 329, 330, 332, 346, 352, 353, 355, 376, 428, 460, 465, 495, 500
Mihăleşti 43, 84, 216, 217, 224, 278, 299, 312, 320, 373
Mihnea cel Rău 43
Miklosich, Franz 34, 90, 522, 533
Milan vezi Obrenović Milan
Mill, John Stuart 647
Mille (Milea), Constantin 107
Millo, Alexandru Vasile 8, 294, 304, 323, 324, 365, 492, 590, 592, 593, 596, 636
Millo, Matei 277, 371, 382, 588
Minovici (funcţionar) 499
Mircea cel Bătrîn 40, 41, 53, 54, 90, 94, 105, 136, 158, 270, 284, 395, 523
Mircea Ciobanul 43
Mirescu (familie) 500
Miron, Dionisie 9
Mitrofanovici, Vasile 65
Moangă, Vasile 285
Mocioni, Alexandru 208, 271, 565, 583
Mohanu, Constantin 542, 647
Moldovan, Ioan Micu 48
Molière (Jean Baptiste Poquelin) 299
Montanelli, Giuseppe 538
Morariu Andreievici, S. 65
Moroianu (familie) 500
Most, Johann Joseph 112, 113, 538
Müller (comerciant) 353, 499
Munteanu, George 647
Muntureanu (arhitect) 259, 499
Murad V 157, 549
Murăraşu, D. 645, 646, 647
Mureşanu, Camil 646
Muscă, Vasile 647
Musicu 151
Mustafa-Aga 45
Muşat, Mircea 647
Muşatini (familie domnitoare) 91, 353, 355, 499

N

Nacu, I. 353, 499, 500
Napoleon I 25, 100, 188, 239, 356, 451
Napoleon III 336, 370
Nădejde (fraţii) 107, 211—213, 537, 566, 567
Nădejde, Gheorghe 566
Nădejde, Ioan 566
Neagoe Basarab 42, 44, 106, 536
Nechita, Vasile C. 645, 647
Neculce, Ion 490
Nedelcovici (comerciant) 353, 499
Negri, Constantin 110
Negruzzi, Costache (Constantin) 277
Negruzzi, Iacob 545, 626, 645, 646

Negură, Iancu 96, 194
Nepos, Cornelius 61
Netea, Vasile 646
Newski, Alexandru 116
Nichita *vezi* Niegos, Nichita Petrovici
Nicolae I 91, 114, 120, 123, 125, 148, 541
Nicolae II 92
Nicolici (colonel) 233
Niegos, Nichita Petrovici 290
Nifon 42
Nitsche (inspector) 426
Nobiling 113, 289, 463
Nordling 223
Nottara, Constantin I. 365, 514
Nourrit 509
Nus, Eugène 641
Nuță, Ion 647

O

Oarcă, Ion 285
Obedenaru, Mihail 340
Obedeni 223
Obrenović, Alexandru 290
Obrenović, Maria 290
Obrenović, Mihail 290
Obrenović, Milan 94, 282, 290, 291
Odobescu, Alexandru 277, 376, 544
Offenbach, Jacques 40
Offenheim (bancher) 265
Olănescu (familie) 500
Omer Paşa 351
Opolzer, Celestina 65
Oppler (Opplar), V. A. 353, 499
Oprea, Alexandru 4, 647
Oprescu, Eugenia 4
Orăşanu, N. T. 172, 226, 417, 428, 462, 562, 572
Orlof, Alexandru 115, 149
Orlof, Grigorie 115
Ornea, Z. 646
Orsini, Felix 353, 375
Osman Paşa 345
Ovidiu (Publius Ovidius Naso) 61

P

Pahlen, Peter Ludwig 120
Pailleron, Edouard 641
Pallavicini (marchiz) 244
Panaioti, C. 353, 499
Panaitescu, Dumitru D. 647
Pandrav, D. 353, 499, 500
Panin, Nichita Petrovici (conte) 115
Panu, Anastasie 110
Panu, Gheorghe 219, 220, 359, 360, 400, 402, 569, 570, 618
Panu, Ion 406
Papadopol-Calimach, C. 626
Paparrigopulos, Constantin 283
Papazoglu I. 353, 499
Papazu 499
Pascal, Blaise 31, 647
Pascaly, Mihail 353, 364, 365, 499, 619, 641
Passek (căpitan) 115
Pasvantoglu 266
Paşcanu (familie) 286
Paul (mare duce) 115, 118
Paul I 114, 120, 121, 123, 539, 540
Paul de Alep 45, 355
Pausz (familie) 69
Pătârlăgeanu, Radu 132, 154, 173, 212, 264, 333
Pătârlăgeni 127, 133, 137, 195, 224, 394, 463, 465, 571
Păucescu, Grigore G. 5, 53, 227, 338, 526, 649
Pencovici, Eustaţiu 194, 232, 411, 453
Pereire (fraţii) 248, 251–253, 467, 469, 472, 473, 476
Pericle 490
Perpessicius (Panaitescu, Dumitru) 647
Perticari (avocat) 353, 499
Pescu, Gheorghe 353, 500
Petrovan, Grigore 368, 609
Petru III 114, 115, 116, 539
Petru cel Mare 45, 100
Petru Rareş 104, 105
Petru Şchiopul 296
Pezzana-Gualtieri, Giacinta 111, 124, 538, 541
Pherekyde (Pherichydis), M. 95, 119, 121, 151, 152, 266, 267, 273, 277, 283, 284, 294, 296, 306, 310, 313, 334, 353, 392, 405, 409, 435, 444, 492, 495, 499, 502, 542, 564, 627
Pherekyzi 278, 284, 321, 346, 396, 409
Pietraru, Ioan C. 21, 47, 92, 104, 462, 508, 509, 518, 537, 640
Pilat, Constantin 459, 497, 637
Pilidis (funcţionar) 353, 500
Piru, Alexandru 646
Pişca, Dimitrie 41, 69, 209, 224
Pitagora 48
Pitey (consilier) 124
Planche, Aug. 614
Plato (Platon) 55, 344, 520, 602
Platter, Julius 258, 391, 613
Pliniu cel Bătrîn (Caius Plinius Secundus) 61, 527
Plutarh 521
Pobedonocew, Constantin Petrovici 186, 187
Pocia, Iosif 292, 302
Pogor, V. 569
Pop, Augustin Z. N. 646
Pop, Georgiu 534
Pop Marţian, Dionisie 179, 277, 293, 320, 596
Popa, George 551
Popa-Tache 339
Popasu, Pantelei 8, 417, 428, 567, 592, 601, 622, 623
Popazu, Fotea 499
Popea, Nicolae 79, 161, 534, 550, 551
Popescu, Ana 371
Popescu, Eufrosina 365
Popescu, Nicolae D. 641
Popescu Teiuşan, Ilie 527
Poporici, D. 371
Poporici *vezi* Urechiă, V. A.
Poroineanu, C. 206
Poros (Poriu) 196
Porumbescu (familie) 500
Posan, Iosif 292
Poteci 223
Potocki (familie) 356
Potsa, Iosif *vezi* Pocia, Iosif
Pouillet, M. E. 521
Prochaska, Karl 575
Prodanescu 313
Protopopescu-Pache 579
Protot, Eugène 509
Prunca, Iordache 500
Ptolemeu I Suter (Ptolomeu I Lagos) 30
Pumnul, Aron 526
Pyat, Felix 38

Q

Quatrefages de Bréau, Jean Louis Armand de 313, 594
Quesnay, François 386
Quintescu, Nicolae 566
Quintilian (Marcus Fabius Quintilianus) 31

R

Racine, Jean 31, 193
Racoviţă, Dumitraşcu 499
Radetzki, Feodor Feodorovici, 96
Radovici, G. 149, 353, 500, 538, 548
Radowitz, Joseph Maria von 448
Radu 338
Radu I (Radu Negru) 304, 444
Radu, C. 445
Radu cel Frumos 40, 41
Radu cel Mare 40, 41, 42
Radu, Iorgu 152, 153, 549
Radu Leon (domnitor) 277, 295, 313, 490, 493, 500, 636
Radu Şerban 105
Rafailovich 569
Rahtivanu, M. 500
Ralet, Dimitrie 110
Rampsinit (faraon) 221
Rampsînt Îngăduitorul *vezi* Carol I
Rane, Arthur 354
Rapanovici 329
Raţiu, Ileana 4
Raţiu, Ioan 534, 551
Razumovski, Kiril Grigorievici 115
Răducanu, Ion 614
Rădulescu, C. N. 622
Rădulescu-Pogoneanu, I. A. 646
Râmniceanu *vezi* Romniceanu, Grigore
Redif Paşa 157
Reinisch, Leo 221, 570
Renan, Ernest 32, 513, 521
Renato, Matteo 519
Revest (cavaler) 233
Ricardo, David 8, 387
Rietz, G. 353, 499
Ristić, Jovan 282, 297, 442

Robespierre, Maximilien de 148, 183
Rochefort, Henri 42, 112, 153, 538
Rocher, Wilhelm 386, 614
Roman, Visarion 534, 551
Romanenko, A. 232
Romanescu, Aristizza 405, 511
Romanov (familie domnitoare) 114, 156
Romniceanu, Grigore 63
Rosenblüth 444
Rosenthal, Constantin Daniel 375
Rosenthal, Em. 200, 201, 202, 203, 274, 359, 360, 375, 513, 606
Rosenthali 375
Roseteşti 273
Rosetti, C. A. 8, 22, 24, 25, 33, 37, 40, 41, 46, 47, 50, 69, 74–76, 83, 95, 96, 103, 118, 119, 121–123, 128, 129, 132, 133, 138, 143, 145, 148, 154, 155, 159, 170–172, 174–179, 189, 190, 193, 198, 199, 201, 202, 204–207, 209–214, 217–220, 223, 225, 226, 228, 230, 240, 241, 261, 262, 264, 266, 267, 272–274, 278–281, 284, 286, 292–296, 299, 300, 306, 309, 310, 313, 321, 325–327, 330, 332–334, 339–343, 346, 348, 349, 352, 353, 359–362, 365, 366, 369, 372, 388, 391, 392, 394, 396, 399, 400, 402, 403, 407–409, 417, 418, 420, 422, 444, 445, 448–450, 453, 454, 459, 462, 490, 492, 494, 495, 497, 499, 508, 509, 532, 544, 548, 553, 554, 556, 562, 564, 566, 567, 569, 570, 572, 580, 581, 584–586, 589, 591, 597, 602, 603, 605, 606–608, 617, 618, 620, 623, 631, 632, 638, 646
Rosetti, Horia 112, 132, 340, 538
Rosetti, Mircea 340, 499, 538
Rosetti, Theodor 5, 185, 186
Rosetti, Vintilă 108, 112, 132, 149, 172, 499, 538
Rosnovanu (familie) 286
Rosny, Léon de 338, 600
Roşescu, D. 641
Rotaru, Rodica 646
Rothschild, James de 251–253, 469, 470, 472, 473
Rötscher, H. Th. 645
Roustan 436
Rubinstein 569
Rückman, P. I. 587
Rusacov 463
Russel, Nicolae 132
Rusticus 18
Rusu, Aurelia 645

S

Sachelarie, Stavru 357, 606, 619
Saegiu, Emilia 511
Saint-Germain-Leduc 614
Salisbury, Robert Cecil 85
Sallet, Friedrich de 113, 538
Salustiu (Caius Sallustius Crispus) 61
Salzberg (baron) 292
Sand, George 32, 521
Sarandi, Frosa 406
Say, Jean Baptiste 8, 386, 613, 614
Săhleanu, Victor 647
Scaliger, Julius Cesar 193
Scăriatin (ofiţer) 121
Scarzuli 228, 334
Scheenfeld (mareşal) 34
Schelling, Friedrich Wilhelm Joseph 638
Schiller, Friedrich von 111, 113, 416
Schina, M. 353, 499
Schipec, Ferdinand H. 511
Schipek, Franz 196, 511, 561
Schoissnigg (baron) 65
Schopenhauer, Arthur 613
Schwartz *vezi* Ciurnea I.
Schwartzenfeld, Elias 567
Schwartzfeld, M. 616
Secula, George 551
Serachitopol, Dima 151
Serdaru, Iorgu 201
Serghescu, Marin 587
Sergiu, Dimitrie 353, 499
Serrano y Dominguez, Francisco 131, 543
Serrurie, Grigore 75, 107, 117, 132, 173, 198, 212, 264, 266, 267, 280, 285, 323, 324, 328, 333, 339, 342, 344, 366, 465, 499, 604
Serurii 22, 29, 74, 83, 108, 224, 402, 460
Sever Paşa 82
Severin, Emanoil 119, 353, 499
Sextus Empiricus 18
Shakespeare, William 463
Siborne (colonel) 232, 233, 242, 453, 576
Sihleanu, Ştefan 29, 52, 132, 376, 465, 541, 542
Simion (Simeon) Cucernicul, Cuviosul *vezi* Mihălescu, Simion
Simonidis 495
Simulescu 176, 300, 398, 399
Simuleşti 48, 218, 223, 240, 299
Sina (familie) 163, 168
Slaveicov, Petko 234, 243, 573
Slavici, Ioan 8, 126, 239, 542, 574, 583, 590, 646, 647
Slătineanu, Iordache 448, 499
Slăvescu, Ştefan 399
Slăviceanu, Gheorghe 132, 200, 201, 202, 512, 542, 563
Smith, Adam 102
Snagoveanul, Iosaft 31
Socrate 134
Solescu (familie) 286
Soliman (Suleiman) II Magnificul 193, 195, 196
Soliman Beţivul 196
Solimani 196
Solomon, Ion 285
Spencer, Herbert 520, 566
Sprînceană, Marin P. 330
Staicovici (comerciant) 353, 500
Stăncescu, C. 353
Stănescu, C. I. 610
Stătescu, Eugen 80, 95, 116, 136, 214, 218, 228, 230, 353, 435–437, 445–449, 452–455, 503, 542, 564, 622, 627, 629, 639
Stătescu, Paul 572
Stăteşti 23, 24
Stârcea, Eugeniu 65
Stelorian (rentier) 353, 499
Stephănescu, George 126, 365, 542
Stockfisch (antreprenor) 512
Stolojan, Anastase 53, 73, 74, 75, 157, 189, 190, 242, 304, 310, 326, 342, 392, 605
Stoltykov (conte) 118
Strajanu, Mihail 527
Strat, Ioan 49, 277
Stratilăt, G. 338
Strauss, Eduard 65
Stravolca 566
Strehăianu 285
Stroussberg, B. H. 24, 37, 49, 58, 70–74, 77, 78, 80, 81, 90, 91, 100, 103, 119, 131, 135, 139, 148, 150, 151, 153, 177, 194, 205, 209, 210, 253, 260, 266, 295, 332, 337–339, 366, 377, 388, 450, 460, 473, 499, 622
Strousbergi 408
Sturdza (Sturza, familie) 500
Sturdza, Dimitrie A. 50, 80, 89, 158, 190, 349, 550, 557
Sturdza (Sturza), Grigorie Mihail 37, 42, 95, 96, 450, 587
Sturdza, Ioan (Ioniţă) Sandu (Sturza) 90
Sturdza (Sturza), Mihai Grigore 43, 95, 110, 309, 494
Sudallot-Bei 157
Sutor, E. 65
Suţu (Sutzu), Alexandru 495
Suvorov, Aleksandr Vasilievici 120
Szende (Frummer) 69
Szentivany, Nicolae 291

Ş

Şaguna, Andrei 153, 355
Şincai, Gheorghe 151, 277, 346, 414
Şismanizi (dinastie) 181
Şorr 359
Ştefan cel Mare 40, 41, 104, 106, 158, 228, 270, 276, 278, 333, 355, 395, 415, 585
Ştefan I cel Sfînt 161, 246, 355
Ştefan (Ştefăniţă) Tudor *vezi* Gheorghe Ştefan
Ştefanelli, T. V. 8
Ştefănescu, Th. 353
Ştirbei 498
Ştirbei, Al. 5, 579
Ştirbei, Barbu 23, 178, 309, 353, 383, 494
Ştrempel, Gabriel 552
Şuţu, Alexandru 495

T

Taaffe, Edouard von 124, 349, 541
Tache *vezi* Giani, Dimitrie
Tacit (Publius Cornelius Tacitus) 61, 160, 172
Tacit, Tuliu 548
Taine, Hippolyte 513
Talbanof 120
Talleyrand, Charles Maurice de 388
Talysin (general) 120
Tamerlan (Timur Lenk) 41
Tannery, Paul 545
Tardini-Vlădicescu, Fany 357, 358, 606
Tatarinof 120
Tausig (furnizor) 513
Tausig, Bernhard 219
Teodorescu, G. Dem. 525
Teodorovici, Constantin 647
Teodorovici, Maria 647
Teodosie 106
Teofan (mitropolit Ardeal) 268
Teplov 115
Teriachiu, Alexandru 127, 231
Teulescu, P. 5
Thiel, Frédéric 622
Thiers, Adolphe 357
Thunmann, John 163, 335
Tiller (baron) 65
Tissot, Charles-Joseph 83
Tisza, Kálmán 246, 247, 271, 288, 316, 576
Tisza, Ludovic 246
Tocilescu, Grigore 497
Tocqueville, Charles Alexis Clérel de 169, 647
Torouţiu , I. E. 646
Traian (Marcus Ulpius Traianus) 324, 405
Trancă, Temelie 339
Triandafil, Gr. 5, 626
Trinquet, A.-L. 509
Trişcu, Al. 338
Trombitaşu, Anania 551
Trubetzkoi, Serghei Petrovici 116
Tucidide 31, 521
Tudor *vezi* Vladimirescu, Tudor
Tudor, Ştefan *vezi* Gheorghe Ştefan
Turgot, Anne Robert Jacques 323
Tzony, Miltiade 566

Ţ

Ţarălungă, Terinte 286
Ţepeluş *vezi* Basarab Ţepeluş
Ţirka *vezi* Circa

U

Udrişte, Dragomir 42
Ugron 287
Uhrinovschi, Iosif 591, 609
Urdăreanu, Ion 285
Ureche, Grigore 379
Urechiă, V. A. 136, 353, 499, 542 564, 566, 600, 621, 629
Urleanu, Barbu 285

V

Valois (familie domnitoare) 463
Varlaam 268
Vasilco, Alexandru 65
Vasile, Lupu 284, 286, 287, 377, 459, 490, 632
Vasilescu (muzician) 511
Vatamaniuc, Dimitrie 4, 10, 542, 632, 634, 635, 636, 637, 639, 646, 647
Vatamaniuc, Magdalena D. 645
Văcărescu, Barbu 499
Văcăreşti 498, 500
Vellescu, Ştefan 365, 499, 514
Ventura, Grigore 241, 499, 518, 531, 553, 585, 640
Vermont, Bernard Varvara 259, 353, 499
Vernescu, Gheorghe 90, 121, 288, 338, 339, 365, 430, 437, 533
Verussi, Petru 220, 353, 499, 569, 570
Vidraşcu, A. 76, 163, 309, 552
Villacros, Ioan 353, 499
Villetard, Edmond 610
Virchow, Rudolf 112, 313, 540, 594
Virgil (Publius Virgilius Maro) 61, 193
Vishnu 128, 543
Vitza 80
Vlad Dracul 40, 41
Vlad Ţepeş 40, 41, 42, 44, 300, 404, 436, 591, 630
Vladcovschi, Petru 645
Vladimirescu, Tudor 74, 267, 268, 277, 278, 284, 285, 294, 346, 498, 499, 586, 637, 638
Vladislav 338
Vlădescu, Al. 500
Vlădicescu, Alexandru 357, 606
Vlădicescu, Iancu 357, 358
Vogoridi, Nicolae 177, 234, 555
Volkof, Theodor 115
Volkonski, Piotr Mihailovici 115, 124
Voltaire (Arouet, François-Marie) 31, 312, 354, 386
Voronzov, Semeon 123
Voronzof (contesa) 115
Vulcan, Iosif 594
Vulturescu, Iordache *vezi* Mărzescu, Gheorghe

W

Wachmann, Eduard 510
Waddington, William Henry 335, 336
Wanda 339
Warszawski, A. N. 48, 74, 91, 151, 173, 198, 205, 207, 218–221, 223, 228, 329, 569
Weber, M. M. 223
Werder, Karl 67, 528
Wertheim (baron) 65
Wilhelm (arhiduce) 427
Wilhelm I 514
Windhorst, Ludowig 114
Wineter 511
Wirth, Max 250, 252, 468, 470–472, 577, 633, 636, 649
Wolkof *vezi* Volkof, Theodor
Wolkowsky *vezi* Volkonski Piotr Mihailovici
Worms, Fernand 31, 521
Wylie, Jacques 123, 124

X

Xantho, M. 353, 499
Xenia (ducesă) 92

Y

Ypsilanti, Alexandru, 266, 285, 366

Z

Zaharescu, Pandele N. 330
Zahariadi (Zaharidi), A. 353, 500
Zalomit, Ioan 32, 521
Zamfirescu, T. C. 274
Zankov, Dragan 225, 229, 243, 247
Zeeman (medic) 429
Zenide, M. 500
Zillner (medic) 429
Zola, Emile 124, 513, 541
Zubof (fraţii) 120
Zubof, Platon 120

LISTA ILUSTRAŢIILOR [1]

1. PATOLOGIA SOCIETĂŢII NOASTRE, „Timpul", 4/16 ianuarie 1881. 16

2. [„VARII ÎN ADEVĂR..."]„ Timpul", 14/26 ianuarie 1881. 28
3. [„OPT ŞI CU A BRÎNZEI NOUĂ..."] „Timpul", 17/29 ianuarie 1881, reprodus în „Binele public", 18 ianuarie 1881..... 35
4. Articolul KONIGREICH RUMANIEN, apărut în ziarul vienez „Deutsche Zeitung", 1/13 martie 1881, comentat de Eminescu în editorialul [.„ÎN PRIVIREA IDEII..."], 5 martie 1881. 93
5. Articolul lui F. Kanitz, DIE MACEDO-WALACHEN, publicat în „Allgemeine Zeitung", 28 aprilie 1881. 164
6. Editorialul [„E. KANITZ, SCRIITOR..."], „Timpul", 9 mai 1881, traducerea articolului lui E. Kanitz DIE MACEDO-WALACHEN. 165
7. Editorialul [„E. KANITZ, SCRIITOR..."], reprodus în „Românul", 14 mai 1881 cu titlul ROMÂNII DIN MACEDONIA 166
8. Editorialul [„F. KANITZ, SCRIITOR..."] reprodus în „Telegraful român", 19 mai 1881, cu titlul ROMÂNII DIN MACEDONIA. 167
9. CULEGERE DE ARTICOLE D'ALE LUI M. EMINESCU, prima ediție a publicisticii din „Timpul:", întocmită de Gr. G. Păucescu. 227
10. Pagină din suplimentul ziarului ..Allgemeine Zeitung" din care Eminescu traduce 244
11. Pagină din ,;Neue freie Presse" din 27 mai/8 iunie 1881 în care se relatează despre interpelarea lui Gh. Chițu 245
12. CREDITUL MOBILIAR, „Timpul", 16 iulie 1881. 249
13. Tratate puse la contribuție de Eminescu în publicistica sa 258
14. [„SPRE RĂSĂRIT NU SPRE APUS !..."], „Timpul", 26 iulie 1881. 322
15. Tratate puse la contribuție de Eminescu în publicistica sa. 384, 385
16. Editorialul [„ÎMBLĂ VORBA..."], „Timpul", 4 noiembrie 1881, reprodus în „Gazeta Transilvaniei", 8/20 noiembrie 1881. 393
17. Editorialul WIEN, 28. NOVEMBER, publicat în „Neue freie Presse", în 17/29 noiembrie 1881, tradus de Eminescu, [„CONTINUĂM A REPRODUCE..."], „Timpul", 21 noiembrie/3 decembrie 1881. 412
18. Articolul DIE RUMÄNISCHE THRONREDE, publicat în „Die Presse". 17/29 noiembrie 1881, tradus de Eminescu, [„ÎNTRE TOATE ARTICOLELE DE FOND..."], „Timpul", 24 noiembrie /6 decembrie 1881. 439
19. Editorialul WIEN, 23. DEZEMBER, publicat în „Fremden-Blatt", 12/24 decembrie 1881. 440
20. Editorialul WIEN, 23. DEZEMBER, comentat de Eminescu în articolul [„CONTELE HOYOS SOSIND LA VIENA..."], „Timpul", 15/27 decembrie 1881. 441
21. [„CEEA CE-MI ROADE INIMA..."], BAR, 2276, 191, cu intervenții străine în textul lui Eminescu. 461
22. DOMNUL BRĂTIANU CONFIRMÎND ŞTIREA. BAR, 2264, 243, paginat de Eminescu 1. 464
23. CREDITUL MOBILIAR, BAR, 2264, 78, paginat de Eminescu 1. 466
24. CREDITUL MOBILIAR (2), BAR, 2264, 94, cu trimitere la tratatul lui Max Wirth. 471
25. SOCIETE DE L'UNION GENERALE, BAR, 2264. 169, informații extrase din „Neue freie Presse" , 2 august 1881.. 482
26. [„CE BINE SE AŞEZASE FIRMA..."], BAR, 2264, 24, paginat de Eminescu 1. 489
27. [„CE BINE SE AŞEZASE FIRMA..."],BAR, 2264, 31, paginat de Eminescu 8. 491
28. [„ŞI DACĂ NE ÎNTREBAM CARE E CAUZA..."],BAR. 284, paginat de Eminescu 7. 649

[1] Manuscrisele după care s-au făcut reproducerile din acest volum aparțin fondului de manuscrise românești ale secției de manuscrise a Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România (BAR). După colecțiile din fondurile aceleiași biblioteci sînt făcute şi reproducerile după cărți. Titlurile sînt ale celor din volumul de față. Reproducerile din presa germană sînt făcute după publicațiile din colecțiile Bibliotecii Naționale din Viena (National Österreichische-Bibliothek). Fotografierea ca şi copierea acestor documente s-a făcut în Atelierul Foto al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România.

Sfârşit de volum